ЈАВОР

лист за

ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ЗА ГОДИНУ 1882.

УРЕЂУЈЕ

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

...А И ДРУГА.

ЈАВОР

лист за

ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ЗА ГОДИНУ 1882.

УРЕЂУЈЕ

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

У НОВОМ САДУ,
Издаје књижара Луке Јоцића и друга.
1882.

Штампарија А. Пајевића у Новом Саду.

САДРЖАЈ.

ПЕСМЕ.

НОВЕЛЕ, ПРИПОВЕТКЕ, ПОЗОРИШНЕ ИГРЕ.

ПОУЧНИ ЧЛАНЦИ.

РАЗЛИЧНИ ЧЛАНЦИ.

ЛИСТАК.

РАЗЛИЧНИ ЧЛАНЦИ.

КЊИЖЕВНОСТ.

ЈАВОР.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 1. У Новом Саду, 3. јануара 1882. Год. IX.

ЈЕДНОЈ ДЕВОЈЦИ НА БОЖИЋ.

ођоше нам ево благи дани
А обичај од старина вели:
Да се каже „Христос нам се роди!“
И да каже, шта ко коме жели.

Обичај је још да се честитка
Испреткана жељама поруби —
После лепих, пријатељских речи
Да се једно са другим пољуби.

Жао ми је, што смо растављени,
Ти на једном, ја на другом крају
Те не могу удовољит’ с тога
Овом лепом српском обичају.

Па када ми клети случај крати
Да ти ӳсне на усне полажем —
То ћу барем испунити прво
Што ти желим, то ћу да ти кажем.

Препуно је моје срце селе
А за тебе много лепих жеља —
Не зна јадно, шта пре да ти жели:
Среће, здравља, мира ил’ весеља!

Све ти жели, што и себи само
Још и више, уверена буди —
Бог ти дав’о, што те сретном чини,
А чув’о те од хрђавих људи.

Ал’ пре свега нек’ ти вишњи даде
Добра друга будућих ти дана;
Који би те заволео јако,
А кога би волела и сама.

Који би те златом својим звао,
Ког би и ти својим златом звала,
Који би се за те жртвовао,
За ког би се и ти жртвовала.

Кога би ти називала врлим
Који би те називао врла —
Па би знао и умрети за те
А за њега и ти би умрла.

То су жеље — ал’ још једна селе
Жељица се у мом срцу буди:
Оно жели, да с’ и њега сећаш —
Јер те оно тако силно љуби! . . .

У Ср. Карловцима — Ђ. Ст.

ЈЕДАН ДАН МУШКО.

ПРИПОВЕТЧИЦА ИЗ ЂАЧКОГ ЖИВОТА.

ОД ЛАЗЕ НАНЧИЋА.

Могло је бити већ око десет сати пре подне, кад је неко закуцао на врата Ђуре Љубинкића, свршеног правника у Грацу.

„Слободно!“ одговори Ђура буновно, пошто се баш онда тргнуо из сна, па се у кревету промешкољи и окрену се лицем к вратима, да види, ко му то долази у посету, а у срцу је зебо, да му какогод не рупи у собу кафеџија. са којим од неког доба не живи баш у најбољој љубави, те му није жељан ни лика угледати. Но Ђурино страховање брзо ишчезе, јер он није добро ни изговорио: „Слободно,“ а унутра смело уђе младо црномањасто момче, кога није ни мало збунило, што је Ђуру нашао у кревету, већ га са јасним „добро јутро, господине!“ поздрави.

„Добро јутро!“ отпоздрави га овај, тарући очи.

„Извините — настави момче — што вам кварим лепи јутарњи сан, али ме на овај корак натераше са свим изванредне прилике и с тога вас пре свега молим, да ми речете, да ли имам част, да са г. Ђуром Љубинкићем говорим?“

„Тај сам ја свакако — о томе нема сумње, и молим вас, да изволите заузети место“, одговори Ђура, па се горњом половином тела усправи у кревету, као што обично бива код болесника, кад с киме говори. Из израза лица и разрогачених очију пак могло му се читати, да се заман довија: е не би ли себи бар приближно могао протумачити узрок, рад којег је тај дечко к њему тако рано дошао. Јер десет сати пре подне — то је код Љубинкића безусловно врло рано било, пошто је он имао обичај, да се дигне тек кад дванаест сати на католичкој цркви одзвони.

„Да сам којом срећом — говораше он чешће — у каквој православној вароши, ја се сигурно не бих ни у то доба дизао. Јер тај обичај код православних не постоји, пошто је — као што велики историчар, вршачки црквењак Илија тврди — баш у дванаест сати умрьо цар Душан у селу Деволи пред Цариградом, па с тога се у то доба код православних Срба не звони, осим ако кога имају да огласе.

„Дакле — отпоче момче, пошто је село према Љубинкићу — ја сам дошао, да са вами неколико са свим озбиљних речи проговорим.

„Врло ласкаво по мене; али допустите ми, да изрекнем своје чуђење, што сте ме удостојили те части, да се на мене са свим непознатог обратите са вашим озбиљним речима.“

„Којешта!“ одговори момче некако љутито и лупи ногом о патос.

„Држим, да није никако нужно било, да с тога лупате ногом о патос“ примети Ђура иронично.

„То се вас ни мало не тиче. Ја могу радити, шта ја хоћу,“ одговори момче срдито.

„Лепо — красно господине, али ја бих као рекао, да кад сте ме већ вашом раном посетом у мом кућевном миру узнемирили, да би онда прост закон учтивости захтевао, да сад што мање ларме правите, нарочито пак с тога. што и сами рекосте, да имате са мном неколико озбиљних речи прозборити.“

„Не спавајте тако дуго, па вас неће нико у вашем кућњем миру узнемиривати, а што ја радим са мојом ногом и вашим патосом — то се вас просто не тиче ни толико, колико је црно испод нокта“ и он опет лупи ногом о патос.

„Е, јесте ли чули, то је већ много!“ повика срдито Љубинкић.

„О немојте се љутити! — одговори му момче са свим мирно. — Ја још ни-

сам почео са свим озбиљно говорити, а ви сте већ изгубили присутност духа. Стрпите се мало, све ће полако доћи.“

„До сто врага, господичићу, та нисте ви мој кредитор, да ме кињите. . “

„Стрпите се, стрпите се!“ прекиде момче ироничним гласом Љубинкића, који је био у намери, да свом огорчењу у покрупнијим речима одушке даде. — „Шта велите — настави момче убеђујућим гласом — би л' било добро, да одемо н. пр. у „Neu-Graz“ на коју чашу пива?“

На ове речи на мах доби Љубинкићево лице са свим друкчији израз. Љутито севање очију, сабране боре на челу, стиснутост усана и зуба нестаде, као да си руком узео, а место тога развукоше се усне на умиљати смех, из очију пак засијпу му сјај усхићења.

„Е, то ми се допада, господичићу. Види се, да у Српству још није изгинуо идеализам“ и он хтеде устати из постеље.

„Но, но, драги господине Љубинкићу, немојте се тако журити, та ја вам још нисам ни споменуо оно неколико озбиљних речи.“

„Не, не, ми ћемо то још овде свршити.“

„Не чини ништа — одговори брзо Љубинкић — о томе можемо успут говорити, или баш на самом лицу места.“

„Па добро. Ја немам ништа против. Говорите ви само, а ја ћу се међу тим обући, те нам тако неће ни један тренутак од овог скупог времена пропасти узалуд“ и он хтеде устати из постеље.

„Хтео сам вам рећи— рече му момче са врло озбиљним лицем — да сте ви још онај исти бекрија, као што сте и пре били.“

„Шта!“ повика Љубинкић и разрогачи очи што је већма могао.

„Хахаха!“ насмеја се момче од свег срца, па устаде нагло са столице, загрли Љубинкића обема рукама и пољуби га у образ. Овај пак нашао се сад тек у големом чуду, јер није знао, шта да мисли и шта да рекне. „Та овај је човек луд!“ ускликну најзад, отурујући од себе момче, које се зацենило од смеха.

„Та зар ме не познајеш, Ђуро, бог те видео!“ питало га момче смејући се, али сада не више оштрим и грубим, као пре, већ меким и нежним гласом. Љубинкић се сад нашао још у већем чуду. Посматрао је неколико тренутака младо момче, па се најзад и нехотице прекрсти и повика: „Та је ли могуће?“

„Да богме да је могуће!“ одговори му ово и опет га загрли и пољуби.

„Та јеси ли збиља ти то, Љубице?“ питаше Љубинкић, који као да није веровао својим очима.

„Да ко други, мили брате мој!“

„Па бог с тобом, девојко, од куд ти овде и то у мушком оделу и краткој коси?“

„Је ли, да ме ниси познао?“

„Та ко би те познао, нарочито кад умеш онако вештачки да промениш глас!“

„То ми се, видиш, допада, и ја чисто уживам, како ћу лепо овај дан провести.“

„Само — одговори јој брат озбиљно — како си могла тако шта учинити?“

„Врло лако. Ти знаш из наше дописке, да се ја са нашом болешљивом тетком већ од две недеље бавим у купатилу Глајхенбергу, а још код куће скројила сам план о овоме, што сам сад учинила. Преварила сам нашу матер, да ми јако коса опада и да се с тога морам ошишати, што ми је она најзад и допустила, а од куће сам кришом понела нашег Милосава црно одело, те ти се ја данас још раном зором преобучем, украдем се од тетке, која је још дубоким сном спавала и — пошто сам из твојих писама знала за твој стан, а Грац ми је и онако познат, јер сам лане са тетком овде две недеље пробавила — ето ме, дошла сам теби, да видим мог милог брата, који зацело читаву ноћ није спавао.“

„Али ја — прекиде је Ђура — не могу ти никако одобрити такве екстраваганције, па ма колико да си ми мила драга сестрице моја!“

„То се мене ништ' не тиче — одговори

*

му сестра прекорним гласом. — Ја хоћу да видим, како ви мушки живите, хоћу да вас упознам са свим, и ти ми у томе не смеш сметати.“

„Али ко ти је тог црва увртио у главу?“

„Видиш, драги брате, — одговори му она тихо, али јој лице у тај мах добило узвишен израз; по лицу јој се осу румен, а из лепих црних очију засија се нежност и љупкост, помешана са оном достојанственом збиљом, што је сигуран знак тврде воље и интелигентности — ја сам врло много читала, што сте ви мушко о нама женскињама писали, па ме је мучила загонетка, од куд да нас ви познајете боље, него што ми вас. До душе начитала сам се и врло много глупости и неистина, што ви мушки о нама по овом свету протурасте, али тек доста то, да ви у главном нас више не познајете, него ми вас. И то ме је страшно мучило. У том ми случајно дође до руке Чернишевског роман „Шта да се ради?“ и ту сам нашла. где Лопухов вели Вери Павловној, да је он пронашао тајну свију женскиња, а та је, што нема на свету ни једне женскиње, која није у свом веку бар једанпут горко уздахнула: „Ах, што нисам ја мушко!“ Те речи и мени из срца потекоше, јер и мени се више пута из груди одкидао горак уздах: „Ах, што нисам и ја мушко, као мој слатки брат Ђура!“ Па пошто нисам то, решила сам се, да будем бар један дан мушко, те да видим, да ли ми женскиње имамо основана узрока, што се жалимо на природу. А ти знаш већ, да сам ја од вајкада склона била свакој екстраваганцији, како ти моје поступке називаш. Ето ти кратког објашњења о овом најновијем кораку мом и сад ми више не говори о том.“

„Али мила моја сестрице, промисли се добро, шта радиш! Ти, млада девојка од осамнајст година, па хоћеш тако што да учиниш! Не, не, ја немогу то никад дозволити.“

„Охо, г. брате! Ти као да имаш дара за тирана! Мислиш ли ти, да сам ја бадава толико радила на мом плану и да сам се заман украла од тетке, да ми ти сад све осујетиш? То неможе бити, па ма ти шта радио. —“

„Не буди луда, драга сестрице — говорио јој је брат нежним гласом, што је код њега врло ретко бивало. — Ми ћемо још данас заједно сести на жељезницу и отићи у Глајхенберг, па ћу те ја код наше добре тетке већ извинити, која се и тако навикла, да твојим чудноватим каприцама гледа кроз прсте. И тако онда о овоме неће нико ни дознати шта.“

„Залуд су твоје речи. Ако ти мени будеш правио сметње, ја ћу одмах писати оцу, да ти овде ништа не радиш, да поћу лумпујеш а дању спаваш, да.“

„Јесил’ сишла с ума, девојко?“ прекиде је Ђура.

„А ти знаш, да је отац строг, а после ниси баш код њега ни уписан добро.“

„Хм! Чудновата девојка! рече Ђура, чешући се забринуто по глави.

„Ја сам могла теби и не доћи, па ти неби онда о овом мом кораку ништа ни знао; али ја нисам хтела тако што без тебе и твог знања чинити, па с тога не можеш ти имати паметна разлога, да мојој вољи или — ако баш хоћеш — „екстраваганцији“ на пут станеш.“

„Па нека је по твоме, — одговори јој Ђура после кратког промишљавања. Алијансија је дакле између нас склопљена. Имаш ли још шта рећи?“

„Још један услов.“

„А тај би био?“

„Да мораш свуда самном ићи, али се мораш мудро понашати и рећи ћеш свакоме да сам твој млађи брат. После пак мораћеш са мном заједно у Глајхенберг ићи, да ме код тетке опереш. Разумеш ли?“

„Разумем. А како стојиш са новцем.“

„Врло добро.“

„Прекрасно! На посао дакле, мили

брате мој!“ За тим се Ђура обуче и оде са сестром заједно у гостиону на доручак, а пре тога телеграфисао је тетки у Глајхенберг, да се за Љубицу не брине ништа и да ће сутра с њоме доћи натраг.

Сутра дан зором ишао је Ђура са својом сестром на „шлосберг,“ да тамо заврше „лумперај.“ Са осталим мушким друштвом растали су се у кафани. Ђура је наговорио сестру да оде с њиме још на „шлосберг,“, где је ујтру рано у пет сати почела свирати музика, пошто је тог дана био неки католички светац.

(Свршиће се.)

СМРТ СВЕТОГ САВЕ.

Спустила се ноћ,
Свуд завлада већ свемира моћ,
Тишма света посред тмине црне;
Нигде гласка ни од куд да прне.
Ал' на једном дунуше ветрине,
Погнаше се небом облачине,
Муња севну, гром за громом бије,
А из груди небо кишу лије,
Крши, сева, вселена се руши,
А запад се црним димом пуши,
Ма не друго, но као да кани
Вишњи творац свет да утамани.
А Трново, престоница стара
Бугарскијех слављених владара
Сноси мирно, поносно, витешки
Овај удар тешки.

Око нова, велељепна храма
Нанизана ћелија је сама,
Свака ј' тамом испуњена веће,
Ал' у једној још кандило трепће.
На постељи старина је седа,
Мутним оком часни крст погледа,
А крај њега црни монах клечи,
Богу се молећи.

Ко је старац, ко-ли монах црни?
Болни старац — она седа глава,
То је српски архипастир Сава,
А крај њега монах онај смерни,
Ученик му и пратилац верни
Доменцијан — сва му путна свита,
Последњу му молитвицу чита.

Седи старац десно се обрну,
Те погледа на прилику црну:
„Верна слуго!“ — поче зборит' сада,
„Ево видиш моја звезда пада
„Већ са неба живота земнога —
„Дође време растајања мога.
„Зато настај с браћом и од сада,
„Да ми народ вером не пропада,
„Јер она је само кадра спасти
„Сваког верног од зала и страсти,
„Права вера сеје љубав многу,
„Љубав пак'о јединство и слогу. —
„Књигу шир'те, свуда школе снујте,
„У подмладак наук усађујте,
„Нек' и код нас просвета се буди,
„Нек' задахне младеначке груди,
„Јер где *књига* младеж поучава,
„*Ту* је радост, *ту* је срећа права.
„С тога врш'те строго дужност вашу,
„Испијајте и најгорчу чашу,
„А ја идем у дворе светлости,
„За мој народ просити милости.“ —

Старац клону; ах, не може више,
Јошт е само слабим дахом дише.
Сад се стресе, диже очи своје,
Слабо збори, са душом се бори:
„Теби, Боже, ево душе моје!“
То изусти, свету душу пусти. —

Неста буре, неста грмљавине,
Стишаше се помамне ветрине;
Мирно доба, а са неба чиста
Небројно се звездица заблиста,
К'о да хтеде и сам творац свети
Чисту душу чистином узнети.

Неста Саве, верског браниτеља.
Душевнога Србу хранитеља.
И ако му мученички пеп'о
По Врачару вихор бесни вије,
Ал' му дупа још над нама бдије,

Она, света, просвету нам буди
У слаби нам, још младачки груди.
С тога, Србе, не пожали труда,
Дижи школе, просветине храме,
Нек' се, света, распростире свуда,
Нек' нам даје дичне синке саме.

Дело свако сложно биће лако,
Јер, што веле, истина је права:
„Само *слога* Србина спасава," —
Тако Србу
Пише и на грбу! — —

Земун. **Милорад Шимић.**

ПРВЕ СЕДЕ.

ПРИПОВЕДА В.

Посвећено госпођи Д. Т.

Сећате-ли се, госпођо, оног лепог мајског дана, што га летос у гори проведосмо? Били сте изашли ви, ваша мати, сестра и повеће друштво, да, далеко од варошке лупе и гунгуле, у природи дан проведете. Заиста леп дан беше то, сунце се тога дана рађало у 4 сахата и 10 минута, а ми у пет сати бејасмо већ напољу и то се звало још пре сунца. И заиста тако је било. Висока га брда задуго заклањаху нашем оку, које онако жељно изгледаше. Па какав нам се призор указа, кад се они први румено-светли зраци иза брда једва помолише, кад нам се указа цело оно велико зажарено коло, што свету живот даје! Нисмо-ли били сви скупа потресени величанственошћу те природне појаве, ох, како тада зажалисмо на напредак у свету, што се цивилизација зове, што нас отрже и далеко одведе од мајке природе, од дивних њезиних појава, од здраве простоте њезине. Ал' ми тај дан у природи проведосмо. Ви могосте у свој дневник праву идилу уписати. Зар не беше то права идила, они силни венци од пољског и шумског цвећа, у које се ви моме увисте, а нама шешире искитисте, зар не пијасмо тога дана воду са извора? Не проведосмо-ли тај дан у најлепшој, јер најпростијој забави. Брасмо цвеће, плетосмо венце, шетасмо по лугу и гори, певасмо и слушасмо, како тице дивно извијаху умионе своје гласе. Уморени седосмо у хлад лиснате јеле и читасмо, и размишљасмо, и разговарасмо, и уживасмо. Па кад се оно небо натушта, кад се грање у врхови горе поче да крши, а стабла и дебла почеше да цврче од силе вихорове, ви запеваете оно Бранково: ох олује, аох грмљавине, погнале се небом орлушине; ви певасте, а сви скупа хитасмо крову вашега бабајка, па како нам, а особито вама добро паде, кад се као оно тиче материних крила дочепасте, кад могосмо из заклона гледати, како муња мушу гони, како капља капљу вија, а све уз пратњу громовног концерта побратима огњене Марије. И опет бејасмо радосни. Воледосмо, што и намрштену природу могасмо гледати, кад се онолико наслађавасмо бајном лепотом њезином. Помишљасмо на ту наглу промену у природи — иза сунца бура и олуја, и пренесосмо је мислима у живот и расетисмо се, јер се побојасмо, да нам се ови лепи часи како не помуте.

А бисте-ли кадгод на којој друштвеној забави, на селу, беседи, игранцили? О, били сте, ја сам вас видео, кад се оно хтело новцем да помогне усталој браћи Херцеговцима. Ви бејасте тамо, ја се сећам живо оне наше словенске забаве. Сећам се оних дивних и тужних песама, сећам се оног „Бојак бију Херцеговци" и „Вукаловић браћу води," сећам се оног родољубивог говора, што га Срб Србину рече. А зар би могло бити, да не дођете оног вечера ви, која сте стегли меко женско срце своје и похитали као оно Косовка

девојка, не, као видарица вила, рањеној браћи у помоћ и видасте и извидасте рањеним јунаком тешке ране не толико мелемом лечничким, колико моралном негом Србину јунаку указаном. Ви играсте тога вечера млого, ја посматрах грацијозну хармонију кретања вам и нађох, да за чудо потпунце одговараше душевна вам хармонија физичној. Чуо сам вас, кад сте свирали, да и ви трудом својим допринесете лепту своју узвишеној намери тога вечера. И ја бејах уз вас, ал' ту беше и она, о којој ћу да вам причам мало ниже.

Да лепих тренутака, да лепе успомене, ал прави зачетак моје среће, мога благовања не почиње ту, госпођо, на углачаном тлу, посред загушеног ваздуха и запаре, не поче ни у оном дивном мајском зеленилу, не, света, слатка, бајна успомена мојих најлепших часака у животу, почетак моје среће одводи нас, госпођо, на — лед.

Да, на лед води ме моја најлепша успомена. На леду ме огрејало сунце најчедније девојачке љубави па и домаће среће моје. При — 10 гради Целзијевих топио сам се ја од жарког миља, јер се ту сусретаху погледи наши, ту се први пут разговарах са мојом Катицом.

(Наставиће се.)

ПРОЛЕТЊА СВЕТКОВИНА У СЛОВЕНА.*)

ОД ПРОФ. ФР. ХУБАДА.

од Словена, као и код сваког другог народа празничне дане одређивала је правилна промена природних појава. Како дан и ноћ иде једно за другим, било је чудно првом човеку; а временом долазе у години два разна, а противна дела, те та противност и доведе човека на ту мисао, да по тој промени, а гледајући ту противност — подели и годишње доба.

И по томе се година раздели на два дела: лето и зиму, две заиста грдне противности.

Година доби име од лета, јер је лето за људе претежније, прече и важније било; а с друге стране народи, што станују на северу хладном — окружени сетом, зимом, назваше целу годину зимом.

Овако се дакле равнали стари народи, народи, који су много година пре нас живели. Једни су дакле знали за лето, а други за зиму; година је подељена била на два дела.

Да је ово „сушта“ истина, доказује већ и то, што и дан-дањи пре лета долази нешто пре лета, дакле: пролеће, пре-лето, младо лето. То доба тако зову Срби, Руси, Чеси и Словаци (срп. пролеће, рус. надлѣтнїј час, подлѣтје, чес. podletí, слов. mlado leto, podmlad). Исто тако и јесен називају многи „пред-зимом.“

Почетак године у Словена као и у других сродних народа је 25. марат, јер у то доба оживљава природа и буди се из сна, а богови светлости и видела узимају владу у своје руке. Ово уређење из незнабожачког доба задржа се и после, кад Словени примише свету веру Христову. Руско народно веровање, предање и апокрифи доказују ту уредбу тиме, што веле, да је у то доба свет и човек створен. Тако н. пр. пише у апокрифном животу св. Стевана Пермског: „месец марат стоји на челу свима месецима, он се први спомиње, као што сведочи законодавац Мојсије: „Од месеци је први марат, јер у марту постаде све, што сада јесте, 21. (25,) марта створи бог првог човека Адама, праоца васцелога света.*)

Источна црква у Русији, по примеру византијском, откуд је и примљена — од-

*) Афанасјев, поетїческїја возрѣнїја Славјан на прїроду. Св. Петерсбург 1866—1869, III. р. 659.

*) Чланак овај у преводу овом намењен је био и предат књижевном одбору „Матице Српске,“ да изађе у „Летопису;“ али како одбор и потом скупштина матичина изрекоше, да преводи оваки не подносе „Летопис“ — саопштавамо га ево у „Јавору.“ Прев.

редила је 1. септембар за дан, кад нова година почиње.

Али стари Руси нису примили одмах ову уредбу, већ се чврсто држали своје старе, давнашње, још из незнабожачких времена. Старе уредбе се држали и у другим европским земљама при свем том, што су Римљани 1. јануар одредили. Тек Петар Велики уведе у Русији 1. јануар за дан нове године.

Наравно да се старим народима не измаче из памети, да су у то доба Римљани славили рођен-дан непобедног сунца (dies natalis solis invicti, 25. декембар).

Ово док зују многе старе приче и у других народа, како у Ђерманаца, тако и у Словена.

Па и само Хришћанство није могло да улије значај божићни — Хришћанима у главу. Тако Лав Велики (рим. папа) јада се у придици на „рђаве појмове“ — те каже, како се тај дан слави, не у славу Христову, већ у славу — сунчеву рођењу!

Та успомена живи јоште и сада у великом делу Европе и слави се разним светковинама. То је код Немаца „fulfeuer,“ код Француза „souche de Noël,“ код Срба „бадњак.“**) Уз ове светковине имаде још и разних обичаја.

Тако код Срба иду на божић неколико дечака од куће до куће, те певају песме, у којима моле, да им краве доста млека дају, да у млеку окупају новорођенче: „младог бога“ (божић).

Кад би овде и могли тврдити, да је у том хришћанска представа новорођенчета, сина божјег, то ово значење и тврдњу не допуштају остале песме, које се том приликом певају, а говоре о старом „бадњаку“ и младом „божићу.“ Заиста с правом налазе митолози у ова два лица неки упутак, да се винемо у незнабожачко доба, да се сетимо бога Перуна, дародаваоца мира, среће и напретка — господара целе природе.**)

*) Бадњаку одговара сканд. „*jul-block,*“ енгл. „*yule-clog.*“ То је дрво, што се на бадњи дан у ватру меће и гледа се, да целу ноћ гори, као и франц. *caligneau.* — Види о том Ђ. Даничића: „*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika,*“ део I. св. 1. Види „Јавора“ 1881, бр. 1.

**) *Krek, Einleitung in die slavische Literaturgeschichte I. S. 194. ff.*

Штовање сунца поче се мало по мало губити, али врло споро и лагано. О томе имамо доста доказа и јасних примера; тако се Тертулијан тужи на многе Хришћане, који су се особитом љубављу небесним телима клањали, а окретали се на исток. Лав Велики вели за неке, да чим су ступили на базилик св. Петра, или стајали на каквој хумци — окретали се истоку сунчеву и смерно се клањали. Ово су они радили — вели даље Лав — било по незнању, а било по духу незнабоштва. И данас још по Витку скида сељак у Горњем Фалцу шешир истоку сунчеву; у Померну ко од грознице болује, мора се сунцу окренути трипут да рече: „Хој, мило сунашце, ходи к мени и скини са ме седамдесет седму грозницу! У име оца и сина и т. д.“ Дан данас у Бранденбургу, Русији и Саској пењу се сељаци лицем на ускрс рано на брегове, да виде, како сунце триред скочи од радости. Ово и Енглези чине, ма да Тома Бровн то обара и доказује, да на тај дан не игра сунце.*)

Осим тога у словенском веровању налазимо многа места, која кажу, да се у време божића славио дан сунчева рођења.

Тако вели једна пословица српска:
„Питали вука кад је најхладније?
Кад се сунце рађа!“

Амо спадају још неки знаци и претсказивања. Око поноћи се отварају небеске двери, вода у рекама оживљава — претвара се у вино. Отуд се и тумачи оно веровање у Немачкој откуд долази Один (Вуотан), Фрејир, Холда и Фреја. „Све су воде вино, а дрвеће рузмарин!“

Дрвеће цвати и доноси златан плод. Небо обасипа људе богатим даровима: што год човек заиште у то доба кад је небо отворено добија. Вук Стефановић Караџић прича да људи целу ноћ на богојављење чекају под ведрим небом да се отвори, па тада што да ишту.

Природа се из сна буди. И ту има доста обичаја; тако н. пр. на бадњи дан не-

*) *E. B. Taylor, die Anfänge der Kultur.* Немачки: *F. W. Spengel und Fr. Poske, II. S. 297.*

ки сељак тресе гране да дрвеће из сна пробуди, па им пева: „пробуди се, пробуди се, дрво моје младо! донес' плода, данаске је бадњи дан!" То исто чине и Лужички Венди. Код Срба пак трчи које од чељади у башту, понесе сикиру, те се претвара да ће дрво да посече. Али тад изађе други ко, па му обећава у име дрвета, да ће уродити добрим плодом, само нек га не сече.*)

(Наставиће се.)

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

Писмо петнајсто.

Рано у јутру 22. Јула дошао беше по мене погођени Црногорац да ме пробуди, и да се крећемо Црној Гори. У 5 часова већ бејах на ногу, и са г. капетаном Пејовићем, на риву — обалу морску, — где ме је оседлани коњиц чекао. Г. Пејовић ме само испрати, и предаде Црногорцу вођи моме, јер због својих послова мораде још тај дан провести у Котору. — Коњиц беше одморан и врло немиран, што ме је јако плашило, јер јахач нисам био никад, нити се сећам, да сам кад јахао, па сад на овако помамног коња усести, то беше за мене страшно. Ја пришапнух г. капетану, да несмем узјашити, а он ми тихо рече, да то ни пошто више не речем, јер ако чују млађи, који су око нас били, вели, грдна је срамота. Дакле шта ми је друго остало, него заслепим и скочим на коњица, углавим ноге у зенгије, а рукама се ухватим за кајасе и гриву, погурим се и пустим га, куд му је воља. У овом страху нисам моме познанику и пријатељу ни „с Богом" рекао. Коњи су већ томе путу вични, и он ме пренесе преко црногорског трга, који се уз Котор и мало даље поче старим путем уз брдо да пење. Он је с прва жестоко скакао преко оног камења, што је попало по путу, но ми мој вођа, који ме међутим стиже и рече: Пусти га, господине, неће не за дуго, малаксаће као и Турци у боју. — Старим путем зато иђасмо, што је скоро за ½ дана бржи но нови. Кад се већ попесмо прилично високо, скоро час хода, ја тек погледим доле и чисто се унрепастим, јер видех под собом читаву бездну. Котор се смањио и куће му изгледаше тако мале, као колебе, а морске лађе у пристаништу као чамци. Пут је овај све на цик-цак. Бојао сам се јако, да ли коњ неће омаћи и да се не скрхам, јер падајући само до по пута, што сам га претурио, распао би се у милијон комадића. Ово брдо уз које тако иђасмо, изгледало ми је, као да се не мичем на њему, јер све оне предмете, које у почетку хода виђах, видим и сад, само с том разликом, што су сад подамном, што су пре тога били надамном. Напослетку дођосмо већ и на такозвани висораван, и тако ходећи мој ми вођа наједанпут ужасном снагом притрчи, счепа коња за узду, ја се тргох и зачудих се овој појави, а он ми рече: Стани господине! Ево видиш, овде ти коњиц стоји пола на господаревој, а пола на ћесаревој земљи. Ево погле амо на ови кам, ђе су црним крстом обиљежили, с ову страну је Црна Гора, а с ону ћесаревина, а да те још боље уверим, погле ови телеграфски стуб, а гле ови амо! Је ли да је разлика велика? Ћесаревина је богата, те је лијепе понамештала, а Црна Гора сиротна је, те гле, како јој је мали грбав стуб. — Ове речи беху мелем за моју душу, ја се не осећах може бити никад сретнијим, као овом приликом, преко мисли ми прелетише речи:

Црна Горо поносито стење
Српске круне, ти драго камење.

А рука ми се и нехотице маши чела; прекрстив се кренусмо се даље. Ходећи у овакој илузији по Црногорском земљишту, доспемо до новог пута, који је раван као длан. — Дођосмо до брда Крстаца, овде наиђосмо на извор хладне воде, — написмо се, — а поред извора грдна велика пећина. Иђасмо тако даље новим путем кроз

---

*) *F. F. Hanuš bájeslovný kalendár slovanský. Prag 1860, p. 31.*

после подне мој се коњиц баш улењио, те споро напредујем, а немам чим да га бијем. Приспем према једној њиви кукурузној, а у крај ње човек и жена у хладовини се одмарају, застанем и назовем им *„помоз' бог,“* а они ме одпоздраве са *„добра ти срећа.“* Тада их умолим, да ми прут одсеку за коња. Тада ми Црногорка рече:

— А што је то болан?

— Огранак, снајо. чиме ћу коња да гоним, јер се већ и он улењио.

— А, деган хоћеш, рече ми она, а међутим Црногорац узе косир, и одсече ми; она га прими, осмуче, приђе мени и преда га велећи:

— Ево га ти — а море путниче весео мајци, а мио љуби, је л' врућина, а да ли си болан ожеднео?

— Бога ми, јесам, снајо, одговорим јој ја. — Она се обрне, прими од свога мужа тикву с водом, принесе ми, из које се ја слатко напих. Ја не знађах, чиме би јој се већма захвалио, него благодарећи јој речима, извадим од моје сиротиње два десетака, и пружим јој говорећи:

— Ево ти, снајо, овај мали дар, и купи твојој дечици колача.

— А што ћеш болан с отим? Та Срби Црногорци смо ми; путника напојити и заложити, то је за душу нашим погинулим. Мичи га тамо, одакле си га и извадио.

Ове речи мало ме застидеше, ја јој се поново захвалим, опростим се и пођем даље. — Међутим мој се „Мали“ — овако ми се коњиц зваше — мораде да мало боље пожури, хтео, не хтео. Ја напред гледах, не бих ли Цетиње угледао, већ ми додијало седити на коњу — али заман. Узалуд сам употребљавао више пута и дурбин, нема их. — Око 2 часа кроз гору угледах ја из далека у долу црвене кровове, ја се овоме већма обрадовах, него Колумб Америци; журио сам мога малог, и што сам дуже ишао, наравно, и боље их видео, али да сам могао, ја бих прелетио био. На послетку с брда угледах и лепо равно Цетињско поље са лепим њивама. И тако сав сретан за $^1/_2$ часа створим се у гњезду српских соколова на сред Цетиња, међу дичним борцима Црногорским. Прва личност, коју видех при уласку у Цетиње, беше ми са своје стаситисти и ведрог старачког чела јако у очи упала, и после, кад запитах, ко је дотични, рекоше ми да је чувени Новица Церовић. На улицама са свих страна иђаху Црногорци, које ја братињски поздрављах, а они ми одпоздрављаху са „добра ти — или — добра ви срећа!“ Мој коњиц својим правим ходом к локанди — гостионици — доказивао је као да му ја не бејах првина, кога на Цетиње ношаше. И на моје дивно чудо, ја мог вођу затечем пред локандом седећи и одмараше се, вели, преко горе је ишао. — Ова ме је гостионица јако изненадила у којој се може сваке удобности наћи; добијем собу, у којој, пошто сам се пре тога мало прихватио, одмарао сам се до пред вече око 6 часова. — Тада одмах одем до нашег књижевника, познаника и пријатеља Др. М. Јовановића Батута, варошког физика и санитетског шефа. Мој га је долазак јако изненадио, ми се ту поздрависмо, и упитасмо се за наше слабачко здравље. Ми тада о стотину предмета започесмо говор, а ни један не доврвшисмо; међутим нас и сумрачак ухвати. И тада, пошто се видех, и упознах са секретаром Бакићем, Јованом Павловићем бившем уредником „Граничара,“ школским надзорником Ст. Чутурилом, младим јуристом Врбицом то онда сви in corpore наравно са госпама изађемо изван вароши на Цетињско поље у једну врло лепу зелену долину, између Циновог брда и Орловог крша на вечеру, где нас је чекало на ражњу печено јање — пециво. Овака слатка меса сад први пут у мом животу једох. Ту бесмо до поноћи у живом разговору, весељу, и игрању.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

КАРЛОВАЧКИ МИТРОПОЛИТИ И ПЕЋКИ ПАТРИЈАРИ.

ОДЛОМАК ИЗ „ИСТОРИЈЕ СРБА У УГАРСКОЈ.“

од дра. Ј. Х. Швикера.

У аустријским деловима Романије, у Србији и у Босни била је цела управа чисто војничка, а како се и митрополит у овим крајевима (у Београду) настанио био, то је ова војничка стихија добила превагу. Но тај премештај митрополита у Београд имао је још и једну другу цељ.

Кад се пећки патријар Арсеније Чарнојевић преселио у нове крајеве није столица патријарева у Старој Србији остала празна, него после смрти Чарнојевићеве бирали су у Пећи нове патријаре. Српски митрополити у Угарској стојали су и против намере владе и жеље појединих митрополита, као н. пр. Исајије Ђаковића непрестано у зависном положају према ономе патријару у Пећи. Јер после избора морао је сваки нови митрополит да свечану заклетву положи, да ће „Пећког митрополита и српског патријара као поглавицу и себи претпостављенога признавати и у духовним стварима од њега зависан бити.“ Ова зависност од црквене поглавице, која на турскоме земљишту има своју столицу, није се допадала аустријској влади ни мало, те је с тога министарски збор од 1734 под 9 јуном исте године у своме поднеску истакнуо то, да би време било да се о томе мисли, да се српскоме народу (у Аустрији) даде засебан патријар, као што је био митрополит Арсеније Чарнојевић, што је с тим народом г. 1690. из Турске овамо прешао.

Владалац није пристао на овај предлог у овом облику; али се нашао на скоро згодан начин. Аустријске војничке власти у Србији ставише се у преговоре са Пећким патријарем Арсенијем Јовановићем Шакабентом. Овај се брзо склони на то, да своју и онако прекарну патријарску столицу у Пећи напусти, те по смрти митрополита Вићентија Јовановића († 17 јуна 1737) на позив бечкога двора пристане да прими привремену управу овостране српске цркве. Патријар Арсен стигне 17 септембра 1737 са свештеницима својим и великим бројем Албанеза и Срба у Београд. Кад је Аустрија тај град, као и целу Србију изгубила, онда са царском војском пређе и патријар на ову страну, јер му Турци попретише да ће га жива пећи. На жељу и молбу српску потврди царица и краљица Марија Терезија г. 1741 (21 октобра) ову црквену поглавицу за патријара и митрополита овостраних Срба. Патријар-митрополит пренесе затим своју столицу у Карловце, где сазида резиденцију и где последоватељи његови и данас седе. Ови до душе нису имали титуле патријара, али су ипак редовни хијерархијски насљедници Пећког патријархата, који је међутим још и даље у толико постојао, што су се онде још неколико година намештали намесници, који су и титулу патријара себи придевали, најпосле г. 1765 патријар цариградски Пећку столицу патријарску, коју је наопако мрзио, за 40 кеса црних гроша (карагроша) изда под закуп.

Од преселења другога патријара мораде у заклетви новоизбраног митрополита да се изостави тачка о зависности од Пећкога патријархата. Карловачки су митрополити доиста вршили власт патријарску, и ако не имадоше те титуле. Тек највишим манифестом од г. 1848. (15 дец.) поврати се највише црквено достојанство патријара „из признања заслуга српског народа и као особити доказ царске милости и старања за благостање српског народа,“ а тај патријархат се спојио са митрополитском столицом у Карловцима.

Но није само патријар и свештенство прешло са царском војском с оне стране Дунава и Саве на ову, него уз њих још и многи други емигранти световњачког реда. Српски трговци у Београду, који су за ау-

стријске владавине дошли до благостања, такође радије допутоваше амо, него да остану под турском владом. Они доцније основаше поглавито „варадински шанац“ доцније названи Нови Сад. Други одоше у Осек, Албанези католици настанише се у Карловцима и у опште у Срему.

И из Босне и аустријских деловаРоманије дођоше многи Срби, Бугари и др. у ове пределе. Они се настанише у Срему, у каснијој петроварадинској граници и Банату. Како је велика била обранбена снага, што ју је у српској граничарској војсци цар Карло VI. својој кћери и последователици Марији Терезији оставио, показују најбоље ови бројеви:

Граничарска војска, која беше за употребу на бојном пољу, бројала је г. 1740:

У савској и дунав. граници	12,437	момака
„ марошкој и потиској „	4,198	„
„ вараждинском ђенералату	8,564	„
„ горњо-карловачком ђенералату и петрињској граници	20,416	„
Свега	45,615	момака

Осим тога остало је у земљи до 20,000 војника.

Кад се промисли, да је при смрти Карла VI. целокупна аустријска војска имала 82,572 пешака и 30,972 коњаника, онда се види, да су српски војници и граничарски чувари далеко више од половине васцеле војске износили.

При правичном и истинитом уважењу државоправног одношаја и политичког значаја Срба у Угарској, као и ради разумевања разних владиних аката мора се овај милитарски моменат увек тачно имати на уму. Смрћу цара Карла VI. започела је за Србе, као и за све остале народе и земље у хабсбуршкој монархији нова ера.

КЊИЖЕВНОСТ.

Народни лечник, поука о животу и здрављу. Пише Др. Милан Јовановић. Књига осма. У Новом Саду, издање штампарије А. Пајевића, 1881.

— Намера је овим књижицама, што их пише [illegible] вредни књижевник др. Милан Јовановић, да поуче народ, како ваља неговати здравље своје и да показује недостатке и мане наше у погледу тога неговања, па да би допринеле што поправљању тих мана и бољем напретку.

Питања, која је до сада др. Милан Јовановић претресао, заиста су од велике важности по свакога, па и ова осма књига, којом се навршује друга година „Народном лечнику,“ садржи теме, о којима ваља сваки човек да мисли и да се поучава.

Отрови у кући и ван куће, обичаји, што нас тару и море, како се ваља хранити, дечије болести итд. то су све животна питања, за која сви треба да разабирамо и што сами не можемо из научних дела да студирамо, ваља да чујемо лаким популарним језиком и стилом од стручњака, који је годинама сабирао искуства и ево хоће да се тим искуством његовим користи и читав народ.

У чланку „Отрови у кући и ван куће,“ обраћа нам писац пажњу на отров, што га увлачимо у себе, кад миришемо цвеће, нарочито кад га целу ноћ удишемо, држећи га у спаваћој соби. Писац прави разлику између цвећа и зеленог лишћа у томе погледу, те уколико је ово здраво, јер издисањем кисика (који је човеку за дисање нуждан), а увлачењем угљене киселине (која је за плућа отров) чисти нам ваздух, те с тога биљке са великим зеленим лишћем препоручује, но овде је ваљало узети у обзир, да је ноћу хемијски процес другчији, него при светлости дневној, те је то ваљало и разложити.

Од „Дечијих болести“ дошле су у овој свесци на ред „морбиле.“ Код лечења ове болести, која иде с грозницом (ватром) и у којој као што г. писац и сам каже „деца јако жедне, ишту сваки час да пију а међутим огањ постаје све јачи, тако, да гдешто у њему дође и до бунцања,“ препоручује г. писац међу осталим, да се оболелом детету, док је у постељи, даје вруће пиће (теј од зове или од липова цвета), но онда код тако јаке жеђи, ватре и бунцања не држимо да је то умесно, него би за врућим пићем дете се још јаче загрејало и мучније осећало. Исто тако држимо да није саветно, као што г. писац због кашља препоручује, сипати у та врућа пића зејтин и масло, јер код ове болести је због грознице и радња стомакова ослабила, те би се детету и због врућег пића и због масти морало смучити и дошло би повраћање, а тиме се детиње стање болести не би поправило. Што се назива болести тиче, „морбиле“ је научан израз, а писац додаје и реч „физл,“ што се у Далмацији говори, но „физле“ су друга кожна болест, која не долази с грозницом, кашљем и катарем у очима, а нама се чини, да би могли узети назив „мрасе,“ као што се гдегде говори, можда по немачком „*Masern*.“

У чланку „Како се ваља хранити“ писац је сасвим умесно за мешовиту (животињску и биљску) храну.

У чланку „О зубњи“ ваљало је опширнија обавештаја и савета дати о најстрашнијој појави, која може да дође, а то су „фрасови,“ трзавица; оно што

се наговештава, како се „може надражај живчаних окрајака пренети на мозак, те дете добије мање — већи грч од зубље," то је за лаика нејасно, а како му се не спомиње ни речицом, како то изгледа и шта да ради, то он отуд ни користи имати не може.

Напослетку би се на језик, који иначе, као и у другим списима пишчевим, тече лако и разумљиво, могло мало више пажње обратити, те да се не пише пратиоц (стр. 30), самоопредељајно (стр. 3), својих читаоца (стр. 55), ништа хоће да једу (стр. 48), њежан (стр. 4) и т. д.

Но ми препоручујемо свакоме ове корисне књижице, које треба свака кућа да има на своме столу.

ДРУШТВА.

(Седница књижевног одбора „Матице српске,") држана је 16. децембра и. г. По прочитању записника од прошле седнице пређе се на дневни ред. Секретар јавља, да је четврта свеска Летописа за прошлу годину увелико у штампи и да ће изићи до нове године а задржала се због чланка „О плебисциту," који је много већи, него што је писац у први мах мислио, те с тога, што је чланак изишао много опширнији, моли писац, да му се према томе и награда повиси. Награда од 120 фор. повишује се са 60 фор. — Ђорђе Рајковић подноси за „Летопис" чланак „Ђенерал Путник и његово доба." прима се и одређује се писцу награда од 30 фор. — Никола Тодоровић из Свилајница у Србији подноси два рукописа Матици зарад награде, и то „Кратке црте из првог и другог српскога рата из г. 1876 итд." и „Опис долине Ресавске," оцењивач г. Рајковић наваћајући мане ових списа осуђује оба и није за издавање награде, но да се рукописи писцу врате. Рукописи се враћају писцу, а оцењивачу се даје 10 фор. за оцену. — Књижара Луке Јоцића и друга јавља, да је откупила превод дра Ст. Павловића „Срби у Угарској" и обвезује се, да ће га за годину дана издати, те да се награда преводиоцу може издати. — Професор Алекс. Сандић подноси три стара рукописа (један је у одломку). једно је писмо владике Мушицког митрополиту Стратимировићу, друго је једна апологија Мушицкова, а треће је писмо владике чанадског Владислава Кезегија о увађању новог календара; писац обећава, да ће написати увод на те рукописе и захтева 20 фор. награде. Прима се. — Душан Рогић је послао одговор на рецензију Ст. В. П. у „Летопису" о његовим песмама. Пошто полемике у „Летопису" немају места, то се писац упућује на повремене листове. — Мити Петровићу одређује се награда од 12 фор. за критику на „Хемију са гледишта модерне теорије." — Владимир Красић шиље „Божићњу песму" од Саве Мркаља; песма је нађена у Глини (где је Сава учитељевао); *cum honore ad acta.* — Др. Ђорђе Дера чита свој суд о чланку „Јеврејски назори о чивутским врлинама" од Новака Радонића. Оцењивачу се 10 фор. награде одређује.

СТАТИСТИКА

(Погорела позоришта.) Поводом грозног пожара у позоришту на бечкоме „рингу" доносе горње новине статистичне податке о пожарима у позориштима светских вароша, а по спису Августа Фелша, који вели у својој књизи „О пожарима у позоришту и о сачувању позоришта од тога," да је свако позориште наклоњено и одређено да изгоре, а када ће то бити то је само питање времена, једно пре, друго после. Он прича о 252 изгорела позоришта и рачуна, да једно позориште има у просеку $22^{3}/_{4}$ године да живи. — Од оних 252 позоришта изгорела су 5 још пре, него што су била отворена; 70 су изгорела у првих пет година свога опстанка, 38 у првих 6—10 год., 45 у првих 11 до 20 година, 27 у 21—30 г.; 12 у 31 до 40 год., 20 у 41 до 50 год., 17 у 51 до 60 год., 7 у 61 до 80 год., 8 у 81—100 год., а само су 3 трајала дуже од 100 година после отварања. Од ових изгорелих позоришта горела су 37 двапута, 8 трипута, 4 четири пута, а једно, и то народно позориште у Вешингтну горело је пет пута једно за другим. Од отих 252 изгорела позоришта јесу:

176 пожара позоришних у сједињ. државама.
68 „ у Великој Британији.
63 „ у Француској.
49 „ у Немачкој.
45 „ у Италији.
26 „ у Аустро-Угарској.
24 „ у Русији.
17 „ у Шпанији и Португалској.

Што је најгоре у овој ствари, то је та околност, да је при таквим пожарима обично и живот многих људи у опасности. Статистика је у обзиру овом врло страшна. Тако је године 1772 изгорело при горењу позоришта Шомбург у Амстердаму 18 људи, 1778 у Сарагоси 137 људи, 1781 у опери паришкој 21 човек. 1794 изгорело је при пожару позоришном у Капо д' Истрији 1000 људи.

1786 горело је велико позориште у Нанту (7 мртвих).
1811 у Ричмонду у Америци (78 мртвих).
1819 у Бордову.
1823 у Монахову (дворско позориште).
1836 Леманово позориште у Петрограду (800 мртвих).
1838 у Анкони варошко позориште (2 мртва).
1845 у Кантону хинеско позориште (1670 мртвих и 1700 рањених).
1846 у Канади (200 мртвих).
1847 дворско позориште у Карлсрухе (63 мртва, 200 рањених).
1853 царска опера у Москви (11 мртвих).
1857 у Ливорну (100 мртвих, 200 рањених).
1867 у Филаделфији (13 мртвих, 16 рањених).
1872 Тјентсин у Кини (600 мртвих).
1876 Бруклин у Америци (283 мртва, а још више рањ.)
1877 у Монпељјеру (400 мртвих).

Уз то још изгореше између осталих позоришта ове године у Ници, Прагу и сад у Бечу. У Бечу је страдало на 500 душа! На заостале сроднике, већи-

ном сирочад, купе се прилози на све стране. Тако у самом Бечу и Паризу скупљене су огромне своте. У Бечу је један једини човек, богаташ Гетел, који се тек четири године дана у Бечу бави и кога дотле нико ни познавао није, дао је 135.000 фор. на ту човечанску цељ. Бечлије су повревеле као на чудо у стан Гетлов, да само очима виде таквога добротвора а овај је морао због те навале да се уклони на неко време из Беча.

БЕЛЕШКЕ.

(Гимназијска беседа) даваће се и ове године на св. Саву, али не више у позоришној дворани, но за овај пут у дворани гостијоне „код царице Јелисавете." Програм те беседе ово је: 1. „Путник," сложио Лисински, пева мешовити лик гимназијски. — 2. „*Scherzo*" *(b-moll)* од *Chopin*-а, свира на гласовиру гимназиста Тихомир Остојић. — 3. „На св. Саву," баритон-соло с кором, сложио Хорејшек, уз гласовирску пратњу пева гимназиста Атанасије Зорчић и мешовити лик гимназијски. — 4. „У пролеће," терцет од Апта, уз гласовирску пратњу певају гимназисте Стеван Живковић, Милош Недељковић и Богољуб Ракић. — 5. „Жеље," сложио Јелен, пева мушки лик гимназијски. — 6. Декламује гимназиста Новак Ковачевић. — 7. „Пастирска песма," сложио Хорејшек, пева мешовити лик гимназијски. — 8. „У ноћи," дует од Хорејшека, уз гласовирску пратњу певају гимназисте Стеван Бећаревић и Милан Поповић. — 9. „Смеса српских народних песама," пева мешовити лик гимназијски.

(Споменик Доситију Обрадовићу.) Српска омладина у Чакову, у месту рођења српскога философа Доситија Обрадовића, у намери је, да склопи између себе одбор, који ће купити прилоге на подизање споменика Доситијева. Споменик тај имао би се подићи на дан 150-годишњице по рођењу његовом и онда би одбор позвао сва српска певачка друштва, да суделују у одавању поштовања оцу српске књижевности. — А шта је са спомеником добротвору српском Сави Текелији, ради којега је још пре десет година састављен одбор у Новом Саду, који би имао да позове данас живеће некадање питомце Савине, да приложе у то име по могућности, да се у Новом Саду подигне достојан споменик добротвору народном?

(Српска читаоница на Цетињу.) Пре неког времена држала је цетињска српска читаоница своју редовну главну скупштину. Из извештаја, што је том приликом председник поднео, види се, да се читаоница налази у повољном стању. Она држи велики број новина, а књижница јој је за ове две године, од како читаоница постоји, порасла на 600 комада разних књига и часописа, и има на 200 комада слика. Од нове године држаће читаоница још и неке нове листове.

(Пчелари.) Прошле године 15. септембра држана је у Црвеници скупштина бач-бодрошкога друштва пчеларског. Ту су многа питања, што се тичу пчеларства претресана и стручњачки расправљана. Овим поводом спомиње наш ваљани лист „Привреда," како је г. 1878 држана у Вел. Бечкереку прва скупштина српских пчелара, на којој су углављена „правила српске пчеларске задруге," али одбор са председником, који је изабран, да та правила поднесе министарству на потврду, не хтеде то до данас учинити, те с тога позива исти лист све српске пчеларе и пријатеље тога племенитог занимања, да се изјасне у „Привреди," где би најбоље и најудесније било, да се српски пчелари и пријатељи пчеларства скупе на збор, на коме би се основала задруга и правила за њу углавила. Збор би се овај имао састати о школским феријама. Не би згорег било одмах на овом збору приредити и изложбу пчеларску, која би била од великог утицаја на посетиоце збора. Хоће ли и овај предлог остати само на папиру?

(Добротворна задруга Српкиња Новосаткиња), што је недавно склопљена у Новом Саду, располаже већ с главницом од преко 1600 фор. Прва хиљада фор. остављена је у резервни фонд, а свота од преко 600 фор. употребиће се одмах на добротворне цељи.

РАЗНО.

(Немац Герхард, преводилац српских народних песама). Виљем Хриштоф Герхард био је трговац, али га је јако занимала књига, те како је био човек имућан, то је много читао и путовао по свету. Био је и у присноме пријатељству са великим немачким песником Гете-ом. Овај му је и једно дете крстио. Рођен је 1780. г. у Вајмару. Борба између Срба и Турака у почетку овога столећа обратила је пажњу Европе на Србе, па и на њихово песништво. Јаков Грим је год. 1818 саопштио 19 преведених српских песама. Госпођица Лујза Јакоб, која је за дужег бављења свога у Русији научила словенски језик, превела је један део српских народних песама из Вукове збирке на немачки, те их је издала у две свеске (1825 и 1826 год.), под измишљеним именом *Talvj* (које је склопљено из почетних писмена њезиног потпуног имена: *Therese Albertine Louise von Jakob*). Гете се о овој збирци врло повољно изразио у своме часопису *„Ueber Kunst und Alterthum."* Око 1824 дође Вук Караџић у Липиску и изда три књиге српских народних песама. После Вука дође онамо и Сима Милутиновић Сарајлија и изда своју „Србијанку," која опева устанке српске од 1804. и 1815. године. Виљем Герхард се упозна ту са Милутиновићем и учио је од њега српски, те стаде превађати српске народне песме из Вукове збирке, нарочито оне, које Талви није хтела да преводи. Герхард изда скупљене народне песме под насловом: *„Wila. Serbische Volkslieder und Heldenmärchen"* г. 1828 у две лепе свеске накладом Јов. Амбр. Барта и посвети их Гете-у. Као одговор на приопслане ове преводе и на посвету одговорио је Гете ласкавим писмом, које се може читати у другоме издању Герхардових српских народ-

них песама, што је изишло г. 1877, стр. 6. Гєте је у своме часопису исказао велико признање Герхардовим преводима и лепоти српских песама. Герхард је умрьо 2. октобра 1858, а друго издање његових превода (г. 1877) уредио је Карло Браун-Визбаден, и написао предговор и увод врло занимљиво и поучно.

(Текија црква.) И у нашим народним песмама спомиње се „Текија црква“ у песми о Вучи Ђенералу, како је он пешће ишао тамо из Варадина града. Петроварадин називају угарским Гибралтарем. Овај је град као и Коморан без сумње најјачи у целој нашој држави и назидан је на стрмој стени од серпентина, уз коју је подигнута доле цивилна варош, доњи град. Не зна се, ко је зидао град Варадин, али има доста доказа, да је још из римских времена, и да су га Римљани звали *Аситінсит.* Турци су дошли у ове крајеве први пут г. 1471, дакле на скоро пред несретном битком код Мухача (1526. г.), те је онда и овај град пао у турске руке и остао кроз читавих 160 година. На мало по сахата од Петроварадина има капела „Марија снежна,“ Текија црква, која је претворена из једне турске мошеје и како је у оно време нађена у снегу икона матере божије, коју су тумачили као добар знак и знак, да ће Турци бити побеђени, као што је и било, то сад католици из целе јужне Угарске јако посећују ову црквицу с литијама и побожним молитвама. Одмах уз Текију цркву и крај друма карловачког има један стари дебео раст, који се зове „Брајнеров раст,“ јер је Ђенерал Брајнер привезан за тај раст у мукама своју душу испустио. Овај несретни и храбри Ђенерал при једном рекогносцирању баш пред битку код Сланкамена (1716) паде у руке Турцима, па кад је 5. септембра исте године принц Евђеније војску великог везира уништио, онда овај из освете прикује ланцима ухваћеног Ђенерала о онај раст, те после дугог мучења даде га стрељати. Сутра дан умрьо је и тај везир у ранама, којих је у битци код Сланкамена допао, у Карловцима. Гвоздени ланац, шлем и оклоп несретнога Ђенерала Брајнера чува се и данас у оружници („цајгхаузу“) у Петроварадину.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(И учитељ.) „Но Стевице, зар тебе није срамота да опет идеш у онај исти разред, у коме си и лане био, ха?“ — „А што ће ме бити срамота, и наш је господин учитељ остао у истом разреду, у ком је и лане био, па како њега није срамота!

(Штампарски процес). Јова С., стари трговчић, почео је после буне 1848. да пискара и тај свој рад да даје у штампу. Између осталога описао је и неке ствари из буне о бојевима, у којима није ни био. Ђаво га натента, да спомене у тој књижици међу осталим и кнеза *Милоша.* Но за ово га снађе читав белај. Намера га нанесе једном на Књићевац и на Ђенерала К. Ту чује овај и његова свита за њега, те га позове Ђенерал преда се. Кад је пред њега дошао, питао га Ђенерал, је ли он ону књигу писао. Јова призна да јесте. Ђенерал га стаде грдити и питати, шта се он у тај посао меша и за што спомиње кнеза Милоша. Онда га осуди или да прими 50 батина или да — *поеде своју књигу.* Старац се приклони да књигу поједе. До половине је сирома како тако жватао, и сав се ознојио, а кад већ више није могао, донесе му ађутанат ђенералов М. остатак књиге у сирћету, те га попуди том салатом или да добије 50 батина. Поједе старац и другу половину књиге — а после је и сам приповедао шта се с њим збило, те је кукао и псовао и кад је постао списатељем.

НОВЕ КЊИГЕ.

Песме Бранка Радичевића, илустровао их Бранко Радуловић. Наградила сликарски посао „Матица српска.“ — Сада баш изиђе из штампе ово красно дело у наклади књижаре Луке Јоцића и др., те су дивне песме протумачене красним сликама, а књижара их је издала у дивот-издању, у каквом нема још српске књиге. Пред песмама је предговор и карактеристика Бранкових песама од српског ваљаног књижевника С. В. П. — Слике су сепасте (силуете) и израђене су у првом уметничком заводу у Бечу, текст је пак штампан сасвим новим словима, а хартија је ванредно лепа и бела. — Књига је по формату на великој четвртини, 8¼ табака велика, а стаје 2 фор. 50 нов., а у елегантном повезу са позлатом и ликом Бранковим 4 фор. 50 нов.

ОДГОВОРИ.

Г. Л. И. у П. — Није *Присниц* први, који је лечио хладном водом, него он (у Грефенбергу) и Ертел (у Ансбаху) увели су то на ново у моду г. 1826. Иначе се хладна вода употребљавала за лек још и у најстарија времена, а обновили су то и Алпин (1617) и Кирије († 1805).

Г. Н. Ст. у В. Б. — Славни педагог Песталоци рођен је у Цириху 1746, а умрьо је у Бругу 1827. Цељ му је била да се ради на поправљању домаћег васпитања, да се васпитањем и учењем подигне и материјално благостање сиромашне класе, да се оснује метода учења на основу очигледне наставе за развитак дечијег духа.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 2. У Новом Саду, 10. јануара 1882. Год. IX.

ЈЕДАН ДАН МУШКО.

ПРИПОВЕТЧИЦА ИЗ ЂАЧКОГ ЖИВОТА.

ОД ЛАЗЕ НАНЧИЋА.

(Свршетак.)

Грац је дивна варош са још дивнијом околин)м. Кроз сред вароши тече валовита река Мура, која својом великом брзином служи многим фабрикама, а из Алпа носи собом силно камење, што варош употребљује за калдрмисање својих улица. Над том реком, а у сред вароши, диже се брдо, такозвани „шлосберг,“ са којег се може сав Грац и околина му прегледати. Сам Грац лежи у долини, а около је опасан брдским ланцем, који изгледа као да је створен за одбрану штирске престонице. Око „шлосберга“ нижу се куће свих пет варошких срезова и с тога из дана у дан врло многи одлазе на то брдо, да посматрају варош и околину јој. Но бујни живот настуна на „шлосбергу“ тек празничним и недељним данима из јутра рано. Јер онде горе свира музика, а силан свет се слегне, да слуша, да се шета, или да заседне за гостионичарским столом и да се крепи како ко и како је ко за чим: ко за „белом кафом,“ ко за вином, ко за пивом, ко за содом и т. д. Укуси су различити, а богме и расположаји . . .

Љубица је једва могла корачати, држећи се за руку свога брата. Које неспавање, које јако душевно узбуђење, а богме и то, што је морала више но икада алкохоличног пића потаманити — са свим је изнурило и с тога је једва могла ићи, а очи су јој се силом склапале.

„Како ти се допада овакав живот, драга сестрице?“ питаше је брат, пењући се уз брдо.

„Прођи ме се! Није ми до говора.“

„А, тако! Јели, да не би волила, да си мушко?“

„Зацело не такав, као што си ти.“

„Е гле ти ње, још ме вређа!“

„А ја ти кажем — одговори му Љубица озлојеђено — да вас ја све презирем и мрзим.“

„Зар и Милована Живанића?“ запита је брат са лукавим осмехом

„Он је најбољи од вас свију“ одговори му сестра озбиљно.

„Но, но, приметио сам ја, како ти често мењаш боју у говору са њиме, али . . . та већ говорићемо о том. Само не знам, шта ти се на њему допало: да ли његове фантасте мисли, или његове лепе црне очи и бркови . . .“

„Подсмевај се ти колико ти је драго, али ја ти опет велим, да је он од вас свију најбољи и, ако баш хоћеш, и најлепши. А код вас осталих пак све је гадно: и спољашност и унутарњост. Но показаћу ја вами, да немате само ви права да пишете, него да смо и ми женскиње за такав посао способне, па као што ви мушки пишете против нашег „фрише фире,“ тако ћу и ја написати чисту истину о вами, о узданици српског народа, о омладини, а моја књига — то ти кажем у напред — зваће се: „Теглих цен литер.““

„А не бојиш ли се критике? Врло је опасна ствар, упуштати се у какву борбу, за коју ти већ у напред твој здрави разум мора казати, да је за сигурно мораш изгубити. Та саме твоје друге, те „потиштене“ женскиње, смејаће ти се из свег гласа.“

„Што му драго. Ја не марим за ништа, тек своју намеру морам постићи.“

„Зар си нас баш тако јако омрзнула?“ запита је брат подсмешљиво.

„Не, не! — одговори му сестра, пошто се предомислила. — Ја вас не мрзим, али хоћу да вас нагоним, да о нами и о нашим поступцима праведније судите, а то се даје само тако постићи, ако ми све ваше мане изнесемо на видик, па вам онда рекнемо: Ето видите, да немате узрока, да се такоташто хвалите, а нас да немилосрдно каљате, него хајд'те да се заједнички поправљамо у корист своју и свога народа. — Те речи сам чула јуче, кад сам са Миловаћом Живанићем говорила о положају женскиња, ја сам их добро утубила.“

„И опет Милован! Ама тај ти је са својим фантастим мислима завртио мозак.“

„Е, него ћу слушати вас друге, који немате ни мрве конзеквенције! Ваљада тебе, коме је бог флаша, а идеал бирташка клупа; или ваљда председника вашег друштва, који непрестано пије, а од чијих бркова могао би четке правити, у косу му пак досад сигурно још није чешаљ завирио . . .

„Бог с тобом девојко, шта имаш ти против њега та и он је присталица вашег ослобођења?!“

„Свеједно! Ја га ипак мрзим, јер је нихилиста, па с тога мора да је против брака.“

„А! — повика Ђура, пошто су стигли до такозване „швајцерхале,“ где је музика свирала — дакле то је теби неправо, голубице моја? Е па онда реци да ми немамо право, кад кажемо, да је вами женскињама увек младожења у глави? — Но пре нег што наставимо говор, хајде да заседнемо за овај сто“ и они седоше, а Ђура поручи „белу кафу“ за сестру, за себе пак сифон соде.

„Твоја ме шала нимало не дира — настави Љубица пређашњи говор. — Ти држиш, ако сте ви ниски, да и ми морамо такве бити: ти познајеш твоју мушку околину, па знаш, да су сваком вашем делању, свакој вашој мисли, ма како она била у сјајном и бљештећем руву окићена, побуде са свим грубе ниске и себичне, те с тога неможеш ни замислити, да ми женскиње полазимо са сасвим другог становишта и да се у нашим мислима, осећајима и делању огледа уједно и наша чиста душа и наше чисто срце. Ја, да, ко је покварен, неможе ни замислити, да има добрих људи; ко је хуља и нитков, држи да су и сви остали људи такви исти, као и он, и такав, кад још ниси добро са њиме ни проговорио, он те је у својој глави већ жигосао за хуљу. А међу тим добар човек сматра сваког за доброг, као што је и он сам.“

„Ја ти се, Љубице, одиста дивим. Та ја нисам ни знао, да је она мала

враголаста сестрица моја тако велики филозоф! Да ти нисам брат, тако ми моје мушке покварености, ја бих се у тебе смртно заљубио!“

„Говори ти, што ти је драго, али ја ти са свим озбиљно велим, да ми се нимало не допа даваш живот, каквог овде проводите. Ви се за све друго спремате, само не за честите и корисне раднике свога народа, нашег ојађеног Српства. Јер кад једном сиђете доле у народ и ступите у јаван живот, ви пре свега нисте себи толико знања прекупили колико сте могли и требали и нисте очеличили свој карактер, а друго, оваквим животом, какав овде водите, постајете телесни богаљеви, па с тога тешко породици, коју будете себи засновали!“

„Хм! да видиш драга сестрице, речи су ти са свим озбиљн , али одкуда си их поцрпела?“

„Говорила сам о томе са Живанићем, и он ми је из срца вадио речи, кад је са мном о том предмету расправљао. Но да је само то, ни по јада, али иза такве научне неспреме и иза таког раскалашног живота морална долази пропаст, и отуда та жалосна појава, да се већина наше такозване „учене класе“ одрођава и постаје слугом туђих интереса и туђих изелица.“

„Врло добро, мила моја сестрице! Наша учена класа у главном није доста самостална, јер нема у себи довољно умне и моралне снаге, те с тога је упућена, да према ветру окреће јапунџе и да постаје скутоноша власника. Али то је врло замашно питање, које би требала у корист свога народа да реши омладина, те с тога окајмо га се за сад: него ми реци искрено, да ли још држиш, да имају право оне женскиње, које се — као што ми јуче рече — вајкају, што нису мушкиње?“

„Хм! — одговори му сестра озбиљно. — И имају, и немају — како се узме.“

„Разни људи различито суде о једној и истој ствари, али ја те питам за твоје мишљење у погледу горњег предмета . . . “

„Моје је мишлење врло просто, и ја сам за овај један дан много научила. — Кад погледамо с једне стране на вас мушке, како сте независни, како се у друштвеном животу са свим слободно крећете, дочим нас на сваком кораку предусретају предрасуде и заблуде, како уживате сва права, што су нама јадницама закраћена, па кад сам још видела на јучерањем јавном збору, где си ме ти одвео и ког су овдашње демократе сазвале, да јавно и одлучно протестују против закључка бечког државног већа, за којим се у Аустрији обавезна настава у народној школи од осам на шест година смањује, и кад сам даље видела ту, да ви мушки у пркос свим неприликама одушевљено и јуначки ступате у борбу за ваша права и човечанско достојанство — онда ми је тужна самосвест о нашој потчињености тешко притиснула груди, из којих ми се више пута откинуо горак уздисај: „ах, што нисам и ја мушкиња!“ Али кад сам и са друге стране упознала ваш живот и видела вас, како се по вас дан бавите по кафанама, билијарећи и картајући се, како после тај бекријашки живот настављате читаву ноћ уз пиво и вино и како чашу страсног уживања до несвесности и изнемоглости испијате — онда сам се згадила на вас и увидела сам, да сте ви пре сажалења достојни, него да будете идеали наших, нама самима нејасних, нада и жеља. Па кад сам се још уз то сетила, да између вас мушких има читавих легиона тигрова и хијена, који су свему ономе криви, што данас народе гуши и до скотова понижава, а само умно и морално развијени мушки у свесној хармонији са женским светом могу донети јадном човечанству среће и блаженства — онда сам радосно из дубине душе ускликнула: „ах ала сам срећна, што ме је природа женскињом створила!“ — Ето, то је у кратко моје

*

походити њеног брата у селу С. у Бачкој, где они станују. —

О вакацији дошао је Милован Живанић као др. медицине у село С. и испросио је Љубицу, којој је тетка одавно опростила њен градачки „штрајх.“

Милован и Љубица венчали су се, и врло су диван пар људи; могли би да служе многим и многим брачним паровима за узор; а девојкама, које би се радо хтеле удати, био бих слободан да препоручим, да покушају, да учине такав исти „штрајх“, као што га је Љубица учинила. —

СПОМЕНАК † МИЛИВОЈУ МАУКОВИЋУ

СЛИКАРУ.

„Једна је суза горка
Што ј' младо жиће пало,
Друга је јоште горча
Што нам је таких мало.“
З.-Ј. Ј.

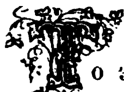

То зар последња слика? —
Што нам је тако грозну наслика
Зар је то лепо — то зар вештачки:
Оквир јој страшан — сандук мртвачки,
А у њем' слика знаног нам лика —
Пријана врла и уметника . . .

Али опрости,
Пријатељу мој,
Што у жалости
У тузи големој
Потварам на те — —
Туђе је дело, то рад није твој! . . .
Са неумитном, црном мишицом
И са још много црњом кичицом
Загонетнога људског удеса,
Што све обара, што све потреса,
И против кога нема закона,
А са бојама бож'јих заклона
На књизи вечној, — што се не мења —
Човечијега определења
Исписа лик тај пријана мила
Душманка стара, самрт немила.

*

Несита рако
Зар таке мртве —
Зар скупе тако
Ти желиш жртве?
Самрти кобна
Зар тражи злобна
Црна ти воља,
Да је у гробу
Снага што боља
У младом добу?
Зар путовање спреми му таково —
Та он је хтео у Монаково
Са тол'ко живог, млађаног жара,
Са тол'ко воље, са тол'ко дара! —
Није ти жао:
„Што ј' младо жиће пало?“
Није ти жао:
„Што нам је таких мало?“. . .

*

Али се вараш клета самрти,
Што мислиш тако — тим нас сатрти
Чупајућ' од нас миле и драге
А уз то тако ваљане снаге — —
Та коса твоја, што их покоси
Тек смртно тело са собом носи,
Тек земне наше остатке ове —
Тек земљу црну у земљу зове:
Мужеви прави, ваљани људи,
Живеће увек у наших груди,
Живеће, велим, увек у нама
Оружајућ' нас новим силама
Да заузмемо та дична места
Ваљаних људи, којих нам неста —
Јер знамо, да је много их „пало,“
Јер знамо, да је „такових мало . . .“

*

С тог се не грозим, када те гледим,
Самртна слико с тим ликом бледим:
Друкчију слику друкчије боје
Он нам остави пре смрти своје
Сваком по једну знанцима својим —
И ја је носим у груд'ма мојим.
Копија није његова лика,
Већ права, верна његова слика:
Сликана дуго пријатељством трајним
Братинском речи, а и даром сјајним

Ал' не на платну, већ на срцу самом
Што га љубљаше са толиким пламом
И док почива он у вечном миру
Носим му слику у дивот-оквиру,
И у њем' ћу је увек носити,
А оквир тај је — спомен вечити!

Ср. Карловци.

Ђ. Ст.

ПРВЕ СЕДЕ.

ПРИПОВЕДА В.

Посвећено госпођи Д. Т.

(Наставак.)

Заиста и зима имаде својих лепота. Ја вам не ћу овде износити како изгледа гора, кад се заодене ињем, ил' пољана, кад се заогрне снегом, нити ћу помињати танку светлост сунчева зрака, што нам са далека југа једва допре, нећу вам овде ређати ни о лепотама студенога појаса ни о бајности оне, северњацима толи корисне поларне румени, само ћу вам касти како ми је лепом дошла зима посред вароши наше.

Седи Дунав, што ни сам већ не зна колико хиљадугодишњица броји, не мога да гледа како се још у половини Децембра зелена трава, студеним поветарцем љубљена, повија по лединама нашим, те хтеде да се мало нашали и још увек убаво зеленило својом стихијом покрије. Ал' замало могаше се хватати како је силан, како је моћан, жива паде, студ настуни и дебела кора притиште нептунску разметљивост, што хтеде зеленој травици онолико да накоби. Пуна задовољства тргла је себи руке госпожа „зима“ што знаде и умеде и могаде да савлада далеког потомка старог тророжцоносца. Ал' чекај, госпожо, у белој снежној кани, ево се нађе ко ће и над тобом да буде; па не само да се баши над површином твога чеда, него још и оштрим гвожђем да га сече, да га пара, да крстари весело по њој и дужом и попреко и ено га гле како је весео, како је сретан: ти му не мога ама баш ништа!

Разливен се Дунав смрзнуо. Ухватила се кора подебела, а глатка као огледало. Здрављу ради свет похитао на то поље равно и ено га где на гвоздени крили прелеће грдну просторију баш као риба у води ил' тица у ваздуху. Та шта је прече од здравља, шта је боље него здрав бити?! Нема богаства, које би се дало сравнити са здрављем у човека а нема ни уживања, кад срце није весело. Кретати се на здравом ваздуху, коме не пада то слатко? Чио, снажан и здрав је човек, који по леду прелеће, плућа, живци све се то снажи и јача; волео бих видети тога хипохондру, који не би па све патње своје заборавио, кад би се могао приволети да се ма и у старијим годинама лати тоцињаљке и тоциљ ња, та песник „месијаде“ јада се у своме 73. лету, што му се већ више на лед не да кад пева: забаво на леду ти ми беше мелем. да тебе не би, ја бих мање гледао сунашца јарког. Велики немачки песник паметни, срчани Гете, који на препоруку Клопштокову у мушким годинама већ пође на лед, вели: на збиља ово огледање снаге заиста је заслужило, да га Клопшток препоручује, јер нас доводи у додир са најсвежијим детињством, и младића нука да се своје окретности наужива а старијима неда да старају и чамају.

Па тако и онога дана беше. Над нама ведро плаво небо, сунцем позлаћено, под нама под од самог кристала алемом искићен, око нас цвеће мразовно: све то на онај свеж, чист ваздух унесе у душу нашу добру вољу а радост у срце наше. Бејасте ту ви, била је она бејах и ја, четвртком се тај дан у календару зваше а мени беше то недеља,

свечан јако свечан дан а ту беху и њих двоје, око којих се и обавија ова приповетка.

1.

Био вам је то зоран, стасит човек тек ако је ушао у своју двадесет пету. Уз танке брке беше баш пристала она лака, смеђа брада. Чело, очи, нос, уста, не изражаваху засебице ништа необично али у скупу, у свим цртама заједно огледала се блага нарав и топла жуд да буде у друштву човечанском користан члан, из очију, из целог лица и да је коме у срцу му погледати било, читати се могло, да би он најсретнији био кад би сав свет сретан био и нај задовољнији, кад би му околина у задовољству пливала. Довршив науке своје спремаше се, да у јавни живот ступи радећи уз једног уваженог одветника у писарници. Још, тако рећи, полетарац показиваше големо одушевљење за српску народну ствар, мисао ослобођења потиштеног народа му и срећа народна уопште непрестанце је загревала груд, није једне прилике било, где би се народу вајдити могло, а он да ју је пропустио: једном речи волео је народ свој а како да и неволемо свој народ, коме све и сва захвалити имамо, који очувајући своме потомству име, светао образ и поштење прибави и проведе читав низ патних векова а нас тури у свет, у море човечанства са таким својствима и особинама, са којих никад и нигде постидни не бејасмо. Па тај младић, који свој народ тако љубљаше, који би сву околину своју загрлио зар могаше одолети једном одвећ силном чуству, чуству, које много, које све може, зар се не мога у срцу његовом места наћи и за лепу, духовиту, умиљату ћерку господара Јове Радића, вредног трговца, који продајући, од како се памти, памук, својим радом и штедњом привреди толико, да су га рачунали у најбогатије трговце тако, да је могао врло лепо васпитати двоје своје деце Стеву Радића, сада свршеног економа и Јелицу, са лепоте своје и честитости на далеко чувену бáбину мезимицу.

(Наставиће се.)

РОСА РОБИЊИЦА И АГА АСАН-АГА.

(ИЗ БОСНЕ.)

Е с 'но синоћ сунце почиваше,
А јутрос се робље продаваше
Три синџи а, — три товара блага
Један синџир младијех момака,
Други синџир младијех нев'јеста,
Трећи синџир младих ђевојака,
Међу њима Роса робињица,
Сама Роса хиљаду дуката!
Купује их ага Асан-ага.
Проговара Росанда ђевојка:
„Не купуј ме, ага Асан-ага,
„Не купуј ме, не просипај блага,
„Утећ' ћу ти с првога конака!"
Асан-ага хаје и не хаје,
Већ купује три синџира робља,
Међу њима Росу робињицу.
За њих даје три товара блага,
Сама Роса хиљаду дуката.

Кад су били на првом конаку,
Сједе робље вечер вечерати;
Не вечера Роса робињица,
Веће служи вином и ракијом,
Служи вино и робљу и аги,
Робљу служи вино руменику,
Асан-аги вино и ракију;
У ракији тешки беңђелуци.
Док је била агу опојила,
Оће ага санак боравити,
Јест на уму аги Асан-аги,
Што је њему Роса говорила,
Да ћ' утећи с првога конака.
Леже ага санак боравити
На бијелу крилу Росандину.
Сједе Роса мисли премишљати:
„Мили Боже, шта ћу и како ћу?
„Ил' ћу скинут' свилену кошуљу,

„Ил' ћу бјело одрезати крило,
„Ил' ћу заклат' агу Асан-агу?“
Све мислила, на једно смислила:
Трже ноже аги иза паса,
Закла њега ка' јање бијело.
Она пушта три синџира робља,
Паке виче грлом бијелијем:
„Ајде, робље, кудгођ које море,
„А ја млада куд је мени драго
„Мен' је драго својој земљи равној,
„Мен' је драго свом оцу и мајци.“
Давно било, сад се спомињало
Међу нашом младом Србадијом.
Ова пјесма вама на поштење
А мени је на утјеху старој.*)

ж. β.

ПРОЛЕТЊА СВЕТКОВИНА У СЛОВЕНА.

ОД ПРОФ. ФР. ХУБАДА.

(Наставак.)

то време сме се наравно и у будућност — књигу вечности — загледати, да се ту види, шта ће се све догодити човеку. Ту обично девојке виде: да л' ће се удати или не; момци виде своју суђеницу; сељак, у ком ће месецу бити кише, а у коме суше. Узима он 12 љусака лука, свакој љусци намене име ког месеца, поспе их и остави преко ноћ. Сутра дан виде на некима да су влажне, ти месеци ће бити влажни; које нису влажне, у тим месецима ће бити суше.*) Ко у глуво доба ноћи сам на пољу седи, види на облаци своју будућност. Овакових и сличних примера могли би сијасет навести. Они јасно доказују, да је божићно светковање само припрема за пролеће. Тако нпр. Бугари називају декембар „коложегом,“ јер су као и Словени у Корушкој, Пољаци у Галицији, па и многи у Немачкој све до пре десетак година прослављали сунчево рођење тиме, што су запалили неколико точкова, увијених у сламу, те их котрљали тако запаљене по брду и долу.**)

Обично пролетње светковање урешено је простотом и сличношћу; истина нису се задржали сви термини из доба прехришћанског, јер се хришћански календар много изменуо, а и многе старе обичаје надовезао за нове неке пак их и оставио, само у другом значењу. Тако видесмо, шта постаде из сунчева рођења, црква није могла ништа овим народним обичајима; она је допустила, да те светковине трају, али им даде друго значење.

Разни су узроци навели папу Гргура Великог, да у једном писму опату Мелиту и Августину Енглеском заповеди, да се код тог народа не морају баш рушити незнабожачке цркве.***)

Предзнаци, што наговешћују пролеће, врло су разнолики. Тако Руси причају, да се водени бог (водјанóй) буди лети, а зими спава. На свршетку пролећа буди се, те је онако гладан врло љутит; тада крха лед, а ледене санте удара једну о другу, диже бурне вале, потапа обале, а рибе разгања на све стране. С тога и кажу становници архангеловске губерније, да је вода у то доба жива. Тад гледају, да умире воденог бога, да не чини чуда. Сељаци скупе новаца, те купе доброг коњица. Три га дана хране хлебом и погачом, тад му свежу ноге, за врат му обесе два камена воденичка, главу му намажу медом, гриву исплету црвеним тракама и у по ноћи га спусте кроз какву рупу у леду богу водјаной. Три дана чекао он жртве, па је страшно жустар — чује се одоздо потмуло јецање. Жртва га умилостиви и умири...

Воденичари у Украјини закопају главу љуте бедевије у насап, да га не разруши водени бог; на другим местима жртвују опет масно, црно свинче, само да им не на-

*) *„Globus“ XXXIII. S. 142.*

**) *Krek, Einleitung S. 200. Anmerkung 4;* Афанасјев III. 678.

*) Пошљедња четири редка додала је бака сама која ми је ову пјесму казивала.

***) *Mone, Geschichte des Heidenthums II. 105.*

несе вреда, нит' учини штете и покора. Рибари лију маст у реку и моле га, да се смилује и на њих.*) И рибари словенски на угарској граници у Шгајарској, по извешћу свештеника г. Терстењака — бацају у Муру престен, увијен у извезену мараму.**) Исто тако бесни у ово доба и кућни бог (домовой). По руском веровању бесан је 30. марта од рана јутра до мркле ноћи. Чим запевају петли — тад настаје његова бесна влада, тад неће ни за кога да зна; коње баца под јасле, уједа псе, не да кравама да једу, посуђе им разбаца на све стране — почини читав русвај по кући, а нико не сме ни да се помоли из куће. Веле, да га тај бес снађе у почетку пролећа с тога, што кожу мења.***)

Тако се ето јавља миомир пролеће „весна,“ али има и других весника.

Руски сељак иде 1. марта на хумке, да дозове весну. Том приликом певају се песме о лепој весни, која долази и носи собом велику кудељу и богату жетву! То исто чине и 9. и 25. марта.

Сад се појављују и предвесници; 4. марта долазе вране, 9. шеве, 25. ласте и доносе топло време; за њима цврчак и — медвед, рода и кукавица.*)

С пуним правом дочекују и поздрављају ове миле веснике, јер доносе слободу, слободу од ледног јарма — циче-зиме. Већ и Грци стари поздрављали ове веснике разним обичајма.[1]) Као дечаци са Родоса — данас деца у Малој Русији и Бугарској, у почетку марта иду од куће до куће, певају о пролећу, а собом носе дрвену ласту[2]) или од теста начињену.

И код осталих Словена, ласту у велико држе, с тога је зову Чеси „птицом дјеве Марије,“ Руси „светом“ или „божанском,“ Немци „der Herrgottsvogel,“ Французи „la pouple de Dieu.“ Где се она угњезди, та је кућа сачувана од пожара; ако би је ко убио, био би кажњен смрћу, пожаром и другим несрећама; исто тако, ако би јој гњездо разрушио. Ко убије ласту — вели Рус — попашће га по лицу разне израсли.[3]) Рани долазак ове птице предсказује благословену годину.

Други весник, управо „пророк пролећа“ је кукавица. Њен углед код старих Пољака био је много већи, него сада — тако тврди старо-пољска кроника Прокозијева.[4]) Овај приповеда, да је божаству „Zywie“ саграђен био на неком брегу храм. Тај се брег прозове по томе „Zywiec.“ Амо се прикупљала у првим мајским дневима безброј множина народа и просила од бога дуг живот! Нарочито су они приносили богату жртву, који су чули прво кукање кукавичино, јер су држали, да ће онолико живити, колико је пута закукала кукавица. Они су држали, да се неко више биће претворило у кукавицу, да им прокука, колико ће година живити, с тога је и био „грех вопијушчи на небо,“ кад ко кукавицу убије, а више власти казниле су тај злочин — смрћу!

И стара грчка митологија прича, да се богови претварали у кукавице. Тако је Див у виду кукавице први пут дошао Ири; слика показује, како Ира седи и држи палицу у руци, а на палици стоји кукавица. На неком релифу изрезана је светковина Дивова и Ирина, а на скиптру Дивову је кукавица, као у других што има орао. Отуд се тумачи, да кукавица проприче свадбу; кукавицу дакле налазимо код свију народа као пророчицу. О постанку кукавичину имаде вазда прича; готово сваки народ има своју. Немац вели: да је то неки проклети пекар или млинар, и да с тога има бело или сиво перје, што је тај млинар у гладно доба узимас „ушур“ врло велики, а пекар закидао тесто — и кад год га је вадио из пећи, а он рекао: „Гукук!“ (гле само!). Срби пак веле, да је кукавица била девојка и да је

*) Афанасјев I. 635; II. 244 *sequ.*

**) *Slovenski Glasnik 1859, p. 171.* Сравни „*Globus*“ *XXXIII. S. 142.*

***) Афанасјев II. 104.

*) Афанасјев III. 678. 683.

[1]) Види „*Globus*“ *Bd. XXXI., S. 266 f.; S. 284 f.*

[2]) Мiладиновцi, Болгарски народнi рѣсни. Агрлм 1861. р. 522.

[3]) „Ако убијеш ласту, умреће ти мајка,“ веле деца једно другом и у нас. Пр.

[4]) *Chronicon slavosarmaticum Procosii. Varsaviae 1827 p. 113.*

тако оплакивала свог брата, да се то и богу дотужало, те ју претвори у кукавицу. Она и данас кука и нариче за братом!

Малоруске и српске песме опевају је као птицу туге и жалости; руске народне песме кажу, да је то девојка опчињена врачаријама и претворена у птицу.

Код Ђерманаца и других народа је кукавица на злом гласу; она је „нарушитељ“ домаћег мира и кућевног поретка, јер леже своја јаја у туђем гњезду. Немац је зове „gouch“ „göuchlin,“ што не значи ништа друго, већ „неваљалац.“ Кукавица долази у неким фразама као ђаволасто створење: „кукавица га знала!“ Али је зато Словени штују. У чешким народним песмама кука на јеловој грани, што пролази пролеће; код Срба кукање зове у гору хајдуке; они ће бити несрећни, ако она кука из црне шуме (нелиснате), а срећни, ако кука из зелене.[5])

Али ко би могао набројити сијасет животиња — весница и весника милог пролећа, па не само животиње, већ су и биљке веснице пролећа.

У Немачкој прву љубичицу (ersten viol) што опазе, задену за високу мотку, дигну је у вис, те се цело село слегне, и играју унаоколо.

У јужној Русији се радују, кад се појави scilla bifolia; деца се скупе и траже тај цветак уз певање народних песама, уз играње и молитву, да преко године буде доста кише.[6])

Зашто су баш птице селице весници пролећа — не треба никаквог разјашњења; само ћемо то додати и споменути, да по руском и чешком народном веровању сунце влада на далеком истоку, тамо је лето — вечито, тамо је небо сјајније, тамо у јесен облећу птице — као и по ческом веровању у анђеоску или сунчеву земљу, да се у пролеће врате и донесу земљи благослова и семена. Тако — прича руска скаска — доноси кукавица или чавка небесни кључић (Himmelsblume: лестегин, лестедај), којим се небеса отварају, да се спусти росна киша на земљицу црну.

(Наставиће се.)

[5]) *Grimm, Deutsche Mythologie, vierte Ausgabe II. S. 563 ff.*

[6]) Афанасјев III., п. 684.

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

(Наставак.)

Писмо шеснајсто.

Први дан кад ми је освануо на Цетињу, прво ми је било да разгледам ову престолницу Црногорску. — Цетиње лежи на тако званом Цетињском пољу, које има у дужину јаче од по часа, а мање у ширину. На сред поља куће каменом зидане и већином на спрат, али ипак не јако високе. На кућама су стаклени прозори из нутра, а с поља дрвени зелено обојадисани капци. Све ове куће леже у лепом реду прикљубљене једна уз другу и образују прве четир улице. Већином су ово куће главара и богатијих трговаца. Од свих здања најлепши је књажев двор, насљедников, и Маше Врбице и друга. Са западне је стране манастир у коме станује митрополит Иларијон; а више њега кула, у којој је велико Цетињско звоно. То би било на сред Цетињског поља где се налази преко 120 лепих црногорских кућа. Толико на броју ако не и која више у наоколо испод брда раздељени по породицама и раштркани свуда у округ. Овде су куће наравно све камените али не на спрат но обичне. Са источне стране под брдом је црногорска болница где сам одма још то јутро са Др. Јованогићем Батутом отишао. Здање је велико и доста пространо на спрат али према потреби за најкраће време још ће се проширити. Незнам како је ова болница била уређена пре управе споменутог Дра. али сад се не разликује са унутарњим уређењем ни од ка-

кве болнице по нашим већим провинцијалним варошима. Овде сам приметио што сам ретко где у остали српски крајеви, да народ јако полаже у способност и вештину лечничку више и то много више него на бајке и врачаре. Овде ми многи болесници у звезде коваху свога лечника и вељаху — „да је то један учени доктор'' причаху ми како је за ово кратко време већ њима петорици камен вадио и сви су сретно издравили. — Такав један камен био сам сретан да сам га видио у лечниковој соби од прилике као обично кокошије јаје. Ту сам између осталих петрефакта видео и један врло леп окамењени сунђер. Видео сам у шпириту шкорпију, коју су у постељи ухватили. — Ми се међутим повратимо натраг локанди пред којом затечемо више поглавара Цетињски где се упознасмо и српски се проразговарасмо. Између осталога ваља ми споменути познанство са руским универзитетским професорем Павлом Аполоновићем Ровинским, који се већ две године бави у Црној Гори испитујући и штудирајући народ и обичаје црногорске као голо им стење. Нећу моћи пропустити а да вам из свеколиког причања и читања његових бележака касније што и ја не споменем, јер држим у првој линији као Србе нас највећма интересују причања о Црногорцима. За сад ми ваља још само то споменути, да је по говору његову све обичаје видео и испитао али још није био при црногорској свадби и тога ради мора још остати док за ову не прочује и на лицу места не опише. — Том приликом упознах се и са митрополитовим протођаконом па ми он а и остали причаху о ратовању црногорско-турском и на моју молбу да ми прича о своме ратовању рече ми протођакон Филип Радичевић.

— Е кад си вољан брате да ме слушаш хоћу бога ми и да ти причам.

— Сваки учитељ црногорски у вријеме рата одређен је био на радњи административној, за достављање хране и муниције војсци сјеверној у Херцеговини и јужној у Албанији, где командоване првој змај српски књаз Никола, а другој соко војвода Петровић, међу тијема људима, које је влада црногорска назначила бејах и ја при болницама Цетињским за рањенике црногорске одређен. При свему том што сам се лично молио да полазим на војсци књазу свом. Он ми не дозволи него рече: „онај, који ми ваљано врши потребе народне то је мој најмилији војник.“ Ја сам при доласку друштва руског из Петрограда 1876 год. ш'њима започео радњу у Даниловску болницу као њихов сатрудник у јануару под управу пуномоћника црвеног крста г. Петра Алексијевића Васиљчикова а наши су војници црногорски и добровољци по Херцеговини, разгонили Турке по крвавим разбојиштима одаклен смо примали рањенике. Тај се мој рад продужио за двије године дана, радећи у корист рањеника са члановима рускијема „Црвеног креста,“ којега бјеше послала у помоћ упокојена царица руска Марија. — При свој овој узвишеној радњи, која ми је повјерена била од господара, за грдни стид сматрао сам не дићи пушке на бојно поље за народно ослобођење и тако сам вребао прилику, како ћу и на који начин умолити г. Васиљчикова за дозволење да пођем ка војсци.

Дошавши овђе генерал руски Фађејев са том цјели да се упозна са јунаштвом и побједама Црногораца, жељео је поћи у Брдима књазу Николи, који је после освојења Никшића намјерио био ударити на Подгорицу, који је тада био у Пиперима.

Добијем дозволу за мјесец дана и ја се као војник упутим са г. Фађејевим и кренемо се 28 окт. с Цетиња за пут у Брдима да књазу дођемо и идући уз границу сустигне нас агент војени руски и конзул г. Александор Јонин са г. Шпајером секретаром и рекну: „Хајдемо натраг из границе пут Вира Црмничкога, тамо ћемо наћи војску црногорску и књаза Николу, који данас из Пипера долази на Виру да удари на Бар мјесто на Подгорицу.

Октобра 29. заноћимо у Лимјане под Сутормап, књаз се са својим штабом у којем бијаше Фађејев и г. Јонин, урећујући како ће се на пет тврђава турски уда рити и од врх Сутормана до Бара те тако пошаље војводу Врбицу да урећује при Шара

пову на Суторман шанчеве топџијске за ударац на куле, а војвода Пламенац већ је почео боја са Туђемилима и Пепићима те је околина Барска страх ухватила. Храбри и безпримјерни војвода Машо Врбица, сам је лично са топџијама, тако се примакао у шанац према кули турској у Шарампов да није било растојања 100 метара и топовима пуцао на тврђаву, тако исто са другог даљег шанца пуцало се из великих руских топова али у овој грмљавини и у овом шанцу изгледаше војвода Врбица лав необорими, који бијаше поцрнио од праха и огња топовскога, тако да га човјек једва познати могаше. Сви шанци и топови поцрњели тако што и Врбица витез, да даваху ужасну слику на оне који долажаху да се ушанче као војници за помоћ. Великом пуцњавом стаде се рушити тврђава турска и турци дигну бијели барјак у знак предаје и ево ђе иду 150 низама на предају са бимбашом, који сви укупно са војводом Врбицом пођу на поклон господару, и књаз честита војводи Врбици успјех и победу.

Умни Врбица не удари топовима на другу тврђаву турску по реду, већ на трећу тако звану Црни Крш те Турци сами побјегну из друге куле, а кад се трећа разби и отуда Турци утекоше те узесмо тврђаву и пету Рибњак све за један дан.

Октобра 31 заузесмо поље Барско и Крстац при Бару а Турци се утврде при граду на одпор ђе бијаше велика војска окупљена и затворена. — Новембра 2 у сриједу са Крстаца удари наша војска са 20 топова под команду војводе Врбице и Ђуре Вукотића на град Бар и околе са баталиони наши: Цетињски и Његушки, Ђеклињски, Ровачки и Морачки, Пиперски и Црмнички који смо тако граду приступили до самијех бедема. Јека од топова, ломњава од пушака тресијаше саму земљу испод ногу; пала помрчина од густога праха топовскога и наши војници окружише Пристан и Волујицу при мору као и Селим-бегову кулу.

У овај дан ја сам био 2. Нов. 1877 са Цетињским батаљоном према самоме граду у једном шанцу на кршу са командиром Бошком Мартиновићем и Луком Петковићем командиром усташкијем Херцеговцем, са ова моја два рођака и са десет Херцеговаца добровољаца, одаклен се без дозволења унутим са Бајичким водником Ђуром Марка Андрова и пођемо под бедеме самога града са пет Бајичких војника према Бискупији да се пушкарамо са Турцима у граду, да неби квар чињели нашој војсци која је испод града у пољу била. Осим овога сутра дан били смо у шанцу најближем, граду према табље с Ровчанима, ђе су на нас пуцали тако и њини топови који нам не давају с мјеста се маћи, који шанац опасни морадох оставити и пођем у стрељачке шанце даље од града испод нашијех топова којијема командоваше и нишањаше храбри Ђура Вукотић командир, гдје сам 18 дана провео у шанчевим . Овде сам видио родољуба Србина из вашијех крајева г. Стева Поповића који је био дошао да види храбре Црногорце и војводу Маша Врбицу.

Управо тридесет дана пробавио сам као војник у шанчевима према Бару одаклен смо ишли на Селим-бегову кулу при мору на Пристан на Волујицу на Голо Брдо тврђаву Спич и на тврди Нехај град више мора јадранскога.

У течају мог војевања дође из ђенералног штаба из Шушања генерал Фађејев да прегледа шанчеве, који кад ме на Крстац при Бару виђе, рече ми:

— Оче ђаконе зар ми нијесте донијели једну турску главу?

— Нијесам, одговорим, господине јер Турци нигђе из града неизлазе.

После по часа пођемо нас неколико војника са Фађејем на шанчеве наше према граду и ја штедећи Фађејева да неби погинуо идући отворено к' шанчевима, речем му:

— Господине ђенерале хајдемо овуда кроз маслине, ђе је мало безопасније; а он ми одговори:

— Оче ђаконе! ја сам руски ђенерал више сам ја бојева с Турцима учинио него што сте ви литурђија одслужили; ја ћу овуда.

И тако пођемо отворено на шанчеве те ја бојећи се да он сумња о мојој слободи војничкој, пођем даље к граду мимо шанче-

ва да су ме сви виђели и Фађејев се насмејао мојој слободи. — Кад је истекао рок мога бављења војничког вратим се после мјесец дана на служби код друштва „црвеног крста,“ који се бавило у Црној Гори до марта мјесеца 1878 године. —

Ето од прилике тако ми испричаше мој нови познаник. Тај дан слушао сам причања још и о другим бојема али држим да је о томе већ у своје време писано; ово сам споменуо највише ради самога њиховог говора а друго што се већином тамо о тим стварима говори. — .

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ПИСМА АРХИМАНДРИТА ЈОВАНА РАИЋА.

ПРИБАВИО И ПРОТУМАЧИО

Ђ. Рајковић.

I.

Любимое чадо!

Здравствуй.

Лакое теби тамо за Божіи леђи седеђи, или како мачакъ за вруђюмъ фуруномъ чучаюђи жмирити, пакъ се намъ овамо поднашати. Истинае, дае твое отечество найвеђма пострадало, и огнемъ без' пламена погорѣло, а ніе отъ люди попалѣно, како што си разумео. Куђе све здраве алъ су остале пусте. Чуемъ, алъ заиста казати немогу, дае половина твога отечества испразднилась. Свес крѣпкимъ кордономъ затворено, да никаква душа за главу пређи на ову страну не сме. Сиромахе мое Карловчане не толико куга мори, и башъ вр'ло мало, али ихъ мори гладъ и хладъ, ниоткудъ се огреяти немогу. Трске у риту доста има, али нитко пређи не сме да укоси, него скр'стивши руке цокођю отъ зыме, или метнувши песнице подъ поясъ утоляваю клокоћя црева. И то све сиротиня ядна, а особито тко има дечицу ситну. Отъ знатніихъ іоштъ ни еданъ ніе отъ болести угинуо, него гдикой отъ сиротинѣ. Вѣруйми веђіе страхъ и гладъ, неголіе сама болесть. По две и по три недѣлѣ претаисе, пакъ текъ опетъ плане гдигодъ у бужаку, ипакъ опетъ страхъ наново родисе. У двору самъ Хофмайсторъ съ женомъ и децомъ здрави башесе. Господинъ Митрополітъ два путъ е досадъ наскели Карловачкой быо, и утѣшавао люде. Дворъ е сасвимъ снабдио. Мой Господинъ отъ цѣлогъ лѣта преправлясе, да иде у Иригъ кугу терати, али никако оглева, еръ е чудно голу у коприве уђи. Чинимисе, повикао бы: мичацъ!

Акое и рано, алие усердно, я теби честитамъ гредуще Праздинке, да те Богъ милостивый сподоби дочекати тѣхъ подъ нѣговымъ криломъ и милостію весело проводити и много лѣта дочекивати. За мене ти являмъ (али за твою вѣдомость) да обеђяный фуртъ веђе настои. Благословенъ Богъ, сваштасамъ претр'піо, заръ валя и то. Буди воля Господня. Его Ексцел. Г. А. засадъ пребываю у Далю, скорое тамо и отишао из' Кулпина. Шалу проводишъ, да мени у крило штуке и шарани скачу, а непиташъ ловили ткогодъ надунаву: нисамъ, небойсе, скоро у кашику штучіе чорбе дунуо. Јоштъ да ніе таране, и каше и беснога пасуля, было бы премираня.

Ты ми, мой Мачакъ, буди здравъ, а я есамъ твой

У М. Ковилю 26. Ноемвр. 1795.

Братъ нелестный

Раичъ

старацъ 70-лѣтный.

П. П. Зашто ми непошлѣшъ мало твога ауспруха, да кадкадъ залогай хлѣба поквасимъ. Нашегъ Г. Генерала усерднѣйше поздрави, и кадъ дође време, празднике поздрави. Мой Петаръ у Сегедину тргус, а я кукамъ самъ. Ако штогодъ пошлѣшъ, пошли на отца Проту Бечкеречкогъ.

(С поља: Petrivaradino. Reverendissimo Domino Maximo Szekulics, Venerabilis Coenobii Bezdin Abbati dignissimo, mihi D. Fratri colendissimo. Temesvarini).

*

Ја спремам за „Летопис Матице Српске“ опширнију биографско-литерарну

рактеристику архимандрита Јована Раића. Овде наводим само толико, да га бачке владике: Јосиф Шакабенда, а за њим Јован Јовановић љуто гонише. У једном писму, које је писао митрополиту Стратимировићу, вели: „Не знаю, какое се щастіе и доля моя („доля“ значи на руском језику судбина), чтобъ мнѣ до гроба гониму быти и сведену быти съ печалію къ вѣчности, да еще отъ Архіереевъ, рабовъ Божіихъ, и лице носящихъ прекроткаго Іисуса.“ Владика Јовановић год. 1792 тражио је код канцелара Балаша, да се Раић отпусти из манастира Ковиља: на то се односе раићеве речи, што ји овде читамо у писму Секулићу: „обећяный фуртъ веће настои.“ Владика је потпустио игумана Иринеја Александровића, те је Раића свакако мучио, услед чега се овај упустио у дописивање с митрополитом, нека га бога ради прими к себи у Карловце. „Мене гладъ,“ пише Раић Стратимировићу на другом месту, „овде мори, и проче неповольности, кое мене баш боду, изићи одавде . . . . Стоишъ ли твр'до на речи; да я у дому твому возобновленому пребыванѣ мое имати могу са свимъ другимъ потребнымъ, како наша писма гласе, я готовъ сутра доћи, док' е ова вода велика, како ћу ствари овде натоварити моћи, а тамо истоварити.“

Гебхарди и Хорањи фалише раићеву историју, тако, да је онај први желио, да се иста преведе на немачки језик. Мање је о вредности раићеве историје судио познати слависта Дурић, што се већ види и из ови заједљиви речи: „Dominus Archimandrita Raics voluit aliquid suis Serbis ad legendum proponere.“ Толико стоји, да је раићево дело ново, до онда на славенском невиђено, тако, да ће се за критиковање наћи више што у првој књизи, где се описују словенски народи; али остале три књиге, где је говор о српском народу, не може лако критиковати Дурић, јер су писане већином по старим рукописима, за које споменути господин никад није ни чуо.

У Срему је год. 1795 и 1796 беснила куга, (у народу се тада звала „ватра“) позната такођер под именом иришка куга, а постала је овако: Нека иришкиња, по имену Анђелија Недељковића, добије глас да јој се поболела сестра у Крњешевцима. Кад поита тамо, а то и сестра и сви из оне куће изумрли. Она узе неке сестрине ствари, као: сукњу, поњаву и чарапе, те у њима донесе ту „ватру“ у Ириг, где се од ње запали тако названа „грчка ма'ла“ (од касарне к Опову ниже саборне цркве). Отуда се отроваше ова места: Нерадин, Ривица, Јазак (село), гргетешки и крушедолски прњавор, Велики Радинци, Гргуревци, Бешеново (село и прњавор), Шатринци, Каменица, Карловци, Буковац, Деч, Крчедин, Вуковар. На јендек, који је у време куге био ископан око Ирига, потрошено је 24.000 сараора, а имао је у дужину 5100 фати. На иришки контумац потрошено 11.000 сараора. На јендеку од 1526 фати, који је око Каменице ископан, радило је 3052 посленика. Од почетка кужне болести, па до нашег божића, био је царски комесар Јос. барон пл. Нихлер. После њега је дошао Жигмунд Ловас, кр. саветник и дворски референдар, уједно и велики жупан бекешке градомеђе. Ловас је постављао кордуне и болеснике у контумац изводио. Манђелошки кордон отворен 27. јула, а иришки 6. авг. 1796. — Године 1795 село Шуљам учини завет, светковати св. Пантелију, што га мимоиђе куга.— Од 5935 душа, што ји је тада било у Иригу, помрло је од куге њи 3800.

Једино труду и опрезности врлога Србина генерала Аксентија плем. Милутиновића ваља зафалити, што се куга није из Крњешеваца ни у једно милитарско село даље распрострла.

Тадањи професор краљ. гимназије новосадске, Тома Грегуш, наштампао је Ловасу „Panegyris occasione restitutae post domitam saevissimam Pestem cum Syrmio Communicationis anno qVo In ProVInCIa SyrMIensI sVb hVjVs (т. ј. жупана Ловаса), aVspICIIs pestILentIa fVrere DesIerat (1796). У истом панегирику читамо: „— — nullus tam abditus locus, nullus tam reconditus fuit angulus, quem seu in ipsa custodiae linea, seu in puncto cum suspectis Syrmii incolis commercii, vi-

gili oculo non perlustrasses." А даље вели: „Et quis quaeso vestrum dilecti Concives Sirmii est, quem svaves, mansvetae, paternaeque Lovászii adhortationes velut medicata antidota in ipsa acerbissima calamitate vestra non erexissent? Contemptis praesentissimis vitae periculis ipse extremo autumno advenit, media hyeme pestem domuit, prima aestate Istro sejunctos fortunate conjunxit."

Максим Окулић, родом иријанин, био је пострижник реметски. Данашњи г. архимандрит беочински Василиан Петровић причао ми, да је Максим, као архимандрит бездински, био доцније од своје дуовне власти гоњен и затваран.

Генерал, ког Раић у овом писму спомиње, био је Србин Павао барон плем. Папила, који је тада с пензијом од 1500 фор. живио у Темишвару, па тамо и умрьо.

Ко је Петар, ког Раић својим Петром назива, не знам поближе. — Прота бечкеречки звао се Тодор Кадић.

КЊИЖЕВНОСТ.

Figure u našem narodnom pjesništvu, s njihovom teorijom, napisao Luka Zima, profesor u kr. gimnasiji varaždinskoj. Na svijet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1880. U knjižari Lavoslava Hartmana na prodaju. —

С последњим човеком и последњи ће песник ишчезнути са ове земље — рекао је Анастасије Грин. У најширем смислу сваки је човек мање више песник, јер сваки зна свој језик, који даје суштину и облик мислима. Хердер каже: *Jede Nation spricht nachdem sie denkt, und denkt, nachdem sie spricht.* Мисли су дакле од говора нераздучне. Али од правога песника иште се још нешто више. Прави песник мора се уживети у свом народу, мора мислити и осећати као што му народ мисли и осећа и мора у стању бити да те мисли и осећаје обуче у такву одећу, у какву их и народ облачи т. ј. мора знати језик онако како га народ говори и то кроз и кроз мора га познавати. Шилер каже за песника ово: *Jeden, der im Stande ist seinen Empfindungszustand in ein Object zu legen, so dass dieses Object mich nöthigt, in jenen Empfindungszustand übergehen, folglich lebendig auf mich wirkt, nenne ich einen Dichter.* А Гете опет вели овако: *Lebendiges Gefühl der Zustände und die Thätigkeit, sie auszudrücken, macht den Dichter.* Песник мора имати дар пророчки, мора познавати кроз и кроз дух народни и мора знати у најнароднијој одећи своје мисли и осећаје завити т. ј. мора познавати свој језик онако, како га сам народ познаје. Није ли кадар песник да своје мисли и осећаје заодене у одећу народну, па ма он био не знам каквог полета и духа песничког, он ће бити као метеор, који се појави па у један пут ишчезне. Песник, који „не може пером да стигне дух свој, који по некад тако високо лети, да не може ни сам добро да га види," за таквога песника не може се казати ово:

Ihr mächtig Wort durchschüttert schnell die Gegenwart
Und tönt in alle Zukunft unverhallt hinaus.

Такав је песник Сима Милутиновић великога песничкога духа и силна полета, али то још није доста да живи вечито у своме народу, кад га народ не разуме. Песништво није као што су друге вештине н. пр. сликарство, које је приступачно свакоме ма којој народности припадао. Песништво мора бити народно. Истина могу се преводити песме са једнога језика на други, али у поезији није никад превод што је оригинал. Узмимо превод наших народних песама на немачком, па ћемо се уверити каква је грдна разлика између превода и оригинала. Песник дакле мора бити верни тумач свога времена и свога народа. Мора кроз и кроз знати мисли и осећаје свога народа, који су у језику народном завијени. За то Сима Милутиновић не ће се никад читати у српском народу што је местимице — као што каже Сандић — „с девет брава забрављен и десетом бравом дубровачком." Ту не би ништа помогао ни слављеник Сандићев*) са својим коментаром кад би га издао на свет и кад би био онакав какав мисли Сандић да би био. Песници, који се одликују свима оним особинама, којима се велики песници одликују, јесу: Бранко Радичевић, Петар Петровић Његуш и Иван Мажуранић. Не зна се који кога надвисује. Сваки има своје чим се одликује. Бранко је у језику савршен, и у томе није му ни један песник до данашњега дана раван. А за сву ову тројицу важе оне песникове речи, које смо мало час споменули:

Ihr mächtig Wort durchschüttert schnell die Gegenwart
Und tönt in alle Zukunft unverhallt hinaus.

За то морам г. проф. Зими врло замерити што је у својим фигурама осим народних песама употребио само још Мажуранића Ченгић-агу, а у Бранка и Његуша није ни завирио. Иначе морамо казати да је г. Зима на своје фигуре положио огроман труд, у којима се види велика ишчитаност и знање и заиста његово је дело достојно академије југословенске, која га је издала. Што би се могло о овом делу приметити, то је незнатно, те за то и не може никаква сенка пасти на њега. Могло би се приметити да су неки стихови силом накалемљени на неке фигуре. На стр. 218 стоји: „Генитив стоји у пјесмах више пути у значењу посесивном, гдје по обичном начину говора бива посесиван придавник, н. пр.

Пита њега љуба Радојице.
Божја помоћ Копића робињо!

---

*) Вид. извештај о српској великој гимназији у Новом Саду. 1881 20. стр. —

Мркоњића и калпак и перје.
Под танану Смиљанића кулу.

Такви примјери више се налазе у пјесмах него у обичном говору, али се не морају под фигуру антиптосу рачунати, јер се не противе граматичком правилу.“ Што се тиче првога примера: Пита њега љуба Радојице, то држим да је тај стих један од најсакатијих стихова у нашим народним песмама: Генитив Радојице место адјектива радојичина стоји једино да слогови изађу на број. Тај се пример не би требао узети под фигуру антиптосу. Презимена у генитиву посесивном то је што обично, јер се имена мисле у памети као додаци. Што г. Зима на овом месту вели да се ови примери не морају рачунати под антиптосу, јер се не противе граматичком правилу, то би се могло казати још за многе друге примере, који су под синтактичким фигурама споменути. На стр. 207 под синерезом стоји: „Суботић не разликујући једну од друге вели: Синерезис или кразис, у којој се фигури два слога у један сливају н. пр. дјевојка мјесто дијевојка, бјело, м. бијело. Први пример не спада амо, јер се обичније налази дјевојка. Ми се не слажемо са „обичније“ него велимо да дијевојка не ваља и т. д. Могло би се приметити и у опће на језик г. Зиме, да употребљује неке речи, које не би требало употребљавати у књижевном језику, као: мјеште место мјесто, точка итд. али то су све маленкости спрама ваљаности целога дела. За то препоручујемо свакоме, који жели, да се упозна са дивним и китњастим рухом наше народне поезије.

У Карловцима. Јован Живановић.

ЧИТУЉА.

(† Миливој Мауковић). Сасвим изненада добисмо вест о смрти сликара српског Миливоја Мауковића. У млађаном веку покоси га неумитна смрт за најкраће време, јер тек пре неколико дана добисмо нов број његова шаљива листа „Ђаволана,“ који је пун цртежа самога издавача му, Миливоја Мауковић је био ванредна појава у нас. Као млад трговачки момак отиде он око 1870 године у Беч да кондиционира у којој трговачкој горњој кући и онде га виђасмо често у каванама, где прикупља стране илустроване листове, и скида скице у своју бележницу. Он беше сликар самоук. Веџбајући се тако сам без учитеља дотера дотле, да су радови његови могли да излазе по сувременим шаљивим и дечијим листовима и књигама и име његово беше довољно чувено у нашем народу. Пре неку годину посла га добротворка српска гђа Марија Трандафил о своjем трошку у Монаково ради студија сликарских и он показиваше онде лепа успеха. Својој добротворци изради он угљеном велику и лепу слику св. Јована крститеља, а уреднику „Јавора“ пошаде на дар велику и уметнички израђену слику „Бранко Радичевић и вила.“ Осим тога, а пре студирања у Монакову, изради он бојом копију слике Ђорђа Крестића „Уз'о деда свог унука“, која је сада такође својина уредника овога листа. Но после једногодишњег бављења свог у Монакову дође Мауковић натраг у Шид, где је покренуо хумористичан лист „Шаљиви астроном,“ за који је илустрације сам израђивао, а уз то је радио неке слике за „Стармали,“ „Српску зору,“ „Илустровану ратну кронику“, „Орао“, „Царића“ и некоје Чика Стевине дечије књиге. Карикатуре цртати — беше његов нарочити жанр, а с успехом је и наивне дечије призоре израђивао. Осим тога има од њега згодних насловних вињета, као за „Радована“, „Јавор“ (од 1878 г.), „Малу Лазарицу“, „Разбибригу“, „Народну библиотеку“, „Абуказемов шаљиви календар“ и т. д. У најновије доба отворио је у Шиду књижару и штампарију, и започе да издаје и црта „Ђаволана,“ но не даде му се, пошто од овога листа истом два броја изађоше. По досадањем раду његовом судећи морамо протужити за великим губитком овог младог самоуког сликара, који је сопственим надахнућем, без материјалних средстава и учитеља дошао до лепе вештине, у којој би при вредноћи својој далеко дотерао, да му је бог живота дао. Вечан ти спомен, добри Миливоје, и нека ти споменак који у виду пријатељске песме напред доносимо, буде сведок, да си леп спомен оставио у срцима твојих пријатеља!

БЕЛЕШКЕ.

(Српско друштво „Шумадија“ у Прагу). Од г. 1878, кад је било распуштено друштво „Јавор,“ сви труди српских академичара, да оспују дружину у Прагу, били су безуспешни. Тек пре десетак дана потврђени су статути друшт. „Шумадије“. Одбор друштвени се конституисао овако: медик Паја Бота за председника, техничар Пера Савић за подпредседника, филозоф Срета А. Поповић за тајника, медик Атанацковић и фарм. Димитријевић за одборнике, и Андрија Стојићевић за благајника. Тако су сада заступљени у Прагу готово сви словенски народи, друштвима руским „Кружок,“ пољским „Коло,“ бугарским „Сеђанка,“ хрватским „Хрват“ и срп. „Шумадија.“

ОДГОВОРИ.

Многу г. г. прилoжнике молимо да се мало стрпе, јер због многих других послова не могосмо им прилога њихових још прочитати, те нити их могосмо штампати нити писцима што одговорити. Што је добро све ћеући.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 3. У Новом Саду, 17. јануара 1882. Год. IX.

ИЗ „ЂУЛИЋА УВЕЛАКА."

ОД ЗМАЈ-ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋА.

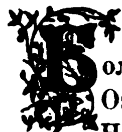

I.

Болна лежи, а нас вара нада,
Оздравиће, оздравиће млада;
Наша нада — сен празнога сена. —
Поседасмо поред одра њена.
Ми и сену верујемо слепо
— Она моли:
„Причај ми што лепо!"

Гладећ' косу са чела јој врела
Смишљам шта би радо чути хтела.
Што і' најлепше радо би јој низ'о:
Видиш, душо, пролеће је близо, —
А њој свану:
„Пролеће је близо."

Небо ће се заблистати блистом,
Гора ће се заоденут' листом,
Сунце сијнут' како није давно, —
Одазва се:
„Ох сунашце славно!"

Оживеће у лугу славуји,
Сва ће гора песмом да забруји.
Она шапну;
„Ох мили славуји!"

Дић' ћемо се врушкогорском рају
Ићи ћемо све у загрљају
Пландовати по оном буквику.
Она рече:
„Ти ћеш носит' Смиљку."

Гледаћемо лишће и дрвеће,
Братићемо јагоде и цвеће,
Дивећи се планинскоме миру
Стићи ћемо белом манастиру;
Па у храму, где су рајски зраци
Молићемо с' богу —
„И божијој мајци."

Знаш у хладу, испод оне гране,
Бистри извор, где смо били лане,
Кажу да је из вилиних двора,
Од њег' болник оздравити мора.
„Оздравити мора . . ."

Кад с' окрепиш на томе студенцу
Тада ћемо поћи горе к венцу,
Ићи ћемо стазом и вијугом
Ићи ћемо пропланком и лугом,
Оном вису, —
„Што је небу близу".

Од куд видиш на све четир стране
Дољна места, њиве и пољане,
Лево Дунав, Банат, Бачка мила,
Авала се десно заплавила,

слике том рајском благу. Није њено лишце силом лијепо — бијело, није јој румен у „апатеци“ прављена, — све је природа даровала чеду своме, па шта да није онда красотно на њојзи?! Смјерност јој из сваког погледа и мига гледи; увек је весела, па раздрага и браћу своју, ако се баце у мисли какве. Раздрагава их веселом пјесмицом и гуслама јаворовијем. Кад загуди. е река' би, вила је удрила у струње од Острела Раде: кад запјева гласом ђевојачкијем, река' би, вила је у вилинскијех двори'! И браћа и снаје су јој миљем опојене, сви је воле, сви је љубе, свакомје од њих у срце увијена. За највише оно момче, млађани Мирко, волио је тетку из дубљине душе, још тако пренејачак прије би дао главу своју него да му теци јада каква буде.

Мирко је иначе за трпезом увјек, ка' сва уљудна ђеца, сједио мирно и смјерно слушао паметне зборе драгијех својијех; но мајског дана једног, кад су сви на окупу за софром сиђели, рећи ће млађано Мирче:

„Мили моји, наслуша' сам се лијепијех ријечи, лијепог збора још од ђетињства свога — — — јупак бих шћео бити, дајте ми — коња . . . сабљу . . . мач!“

Сви му се слатко смијаху, само га тетка мирно гледаше, и баци своје чаробне очи на браћу своју, виђела им са лишца, да Мирка нијесу разумјели, те стаде ђузелка да им каже, шта Мирко хоће:

„Челебија — брале, мој соколе сиви, благо теби и сестрици твојој и свој браћи нашој, кад си правог Срба породио, који знаде, шта је „за крст часни и слободу златну“ умријсти. Ево нам дике и славе Мартинића, тај ће замјенити оца свога — — добар синак, бољег оца дика!“

Узе Анђа гусле јаворике, узе гусле, да се распе миље, да се омили свијем, да лети свака сијенка са мутног лишца. Удара Анђа у гусле јаворове, хитро миче тананијем гудалом, стоји јека те утјехе српске. И природа је весела: тијан поток испод двора жубори, стоји цвркут пјевачица тица, из далека се чује звон са златоруна претходника овна, славуј своју жељицу прижељкује а Анђа се у бејтим занијела! . . . . .

II.

— Ој ти мају, мој дивотни рају!
— Ој животе, поносе мој! . . .

Млада Анђа тек од шеснаест љета, са свијех страна гостију изненада. Сваки тепа, сваки се улагује, медне ријечи Анђи говорио: „Бепум џанум — душо Анђо!“

Али све је залуду, тешко се растати са оџаком својијем. И ласта отпутује у далеке вилајете, ал ће доћи опет, чим прамаљеће ослави, и потражиће свога оџака, своје гњездашце, није га заборавила, а како-ли би га тек Анђа прегорела, ђе је провела шеснаест годин' дана, то вала неће бити, зарекла се Анђа.

Но просци баш ка' и просци, навалили један за другијем. Сад добије један, сад опет други смјеран одговор и оде покуњен, оде дому своме. Анђа неће да напушта дома свога, помисли на ласту и на повратак њен, на гњездашце њено, на све то помисли, па и опет мирно прозбори: „Не, не, нећу то чинити, оставим-ли на дому миле и драге, није ми више повратка, све је онда касно. Лако је ласти у веселој — слободној природи! Јок, јок, не могу то чинити!“

Ко је год познавао Анђу, дилбер-ђевојку, свак је река', да је гријота од Бога, што се то вилино чедо не удаје, кад јој толико и толико, те још како зговнијих, несуђеника руку нуде, мислили су, е се понијела, и Бог те пита, шта ту није било: Но „колико људи, толико ћуди“ каже наш човек врло лијепо, слободно је мислити свакоме, ко што хоће, на најпошљије, може и говорити сваки по ћефу своме, та „не зачепи човек уста свему свијету!“

*

Нико није поњао, шта Анђа оклијева, а ником ријечи не говори, мнили су, е јој младост не да — — млада је, па не помишља на будућност своју, ваљда мније, е ће до вијека млада бити!

Са свијем друге мисли вију по њежној главици њеној, знаде ти она врло добро, да је младост слична прамаљећу, али знаде и за бијеедност сестара својијех, знаде ти за будућност своју у старости, али вијерно мотри и род свој и све што јој род тишти. Не помишља она на то, што је ваљда јуначна, па ће подићи род свој, избавиће га, не, није њојзи то у памети.

Слути јадница на са свијем друге јаде — јаде до сад невиђене, јаде Србу не прежаљене; па волије трпљети у крилу драгог рода свога, него мирно спати у дворови вилинскијех, ђе би јој лâтка чиниле вијерне слуге, а миљем ју појиле посестриме драге.

Асли је чудно, како да то едемско анђеоче не шће тражити земаљског уживања, до јединијех гусала, које су јој вијерна друга биле . . . Лаганијем гудалом превући, слатку пјесму отпјевати, па одгуђети да се двори оре, то је слатко, то је њено уживање.

Је-ли се већ нагуђела тананијех гусала, је-ли се напјевала мелодичнијех јуначкиј·х пјесама, је-ли уморила мла ђану груд своју, је ли раздрагала миле своје — — ево је онда радосне, ђе иде са Мирчетом у зелену драгу, да се мало наслади појањем тица и роморењем тог поточка лаганог.

Једном тако весела у зеленој дрази слушала је умиону жељицу славујеву слушала веселу пјесмицу тичију и зузукање раденијех челица. Ћејисија јој ка' и лист на гори, а стоји јој како може боље, прије бих река', да је из горе хајдучке, него-ли ђузел-Анђелија. Није уворита, већ је смјерна, ка' што ђевојци пристоји. Свога братића у лишце љуби, а он тету у бијелу руку; па да јој покаже, да је жарко љуби и да је свађе делија, брже иде по гусле-јаворике. Нави струње млада дева, па потегну тананијем гудалом. Еј боже да чудне дивоте! Одјекује и брдо и дô . . . Оди Радо, дођи Филе, дед' послушај Тешо; па, пресуди Јово! . . . ил је вила, ил вилина сеја, или баш главом Анђуша ђевојка. Хаирли је и акмам затјече, те се диже кући миљем опојена!

Још ни у авлију незагазили, већ их и грле и љубе . . . Стара мајка жељна чеда свога, мила браћа је давно невиђела а снашице већ и заборавиле. Мали Мирко све то мирно гледаше, па се сагну ка тетиној руци.

Кад су дошли у авлију, угледа Анђа на пенџеру од чардака непозната лица. Мајка јој се нуз њу све смјешка и разговара Анђу. Но чим је ђевојка мајчин осмјех виђела, знала је добро, шта је у двору чека.

Смјерно се попе с мајком на чардак и уђоше у собу ђе су гости сиђели Чим се помолише на врата гости пођипаше с господскијех миндерлука, а капицу под руке бацише. Анђа приђе ка свијем, ка' домаћица, те се рукова са свијем по реду, а за тијем послужи их слаткијем, водом, кавом па црвеником винцем.

Кад се већ мало пригријали, кад их је винце ослободило постида од ђевојке, сва о-чем се еглен запоћео, на најпошљије пријећу и на саму ствар, порад чега су себе и изморили, а товне коње изгладњели и проводацији силне пешкеше дали.

Кад је ђевојка чула о чему се еглен свршио, дуго је ћутала — довијала се инли ђевојачкој, тако да су просиоци држали е је ствар готова.

На једном Анђа мало подигне главу и наслони је на шиљте, ђе је сиђела.

„Изво.л'те, служите се господо драга, далеки су вам пути, а још даљи конаци, жао ми је што сте трудили и себе и коње, пути су вам узалудни; мојијех жеља нико не поремети“.

Можете мислити, к ко је било на срцу гостима, кад су таке ријечи чули од Анђелије, није су ни знали честито ђе су и шта су . . . једва су чекали да се поврате дому.

Мало су још попосиђели, и по коју чашицу руменике из Анђине руке примили а за срећна пута наздравили, још су замолили Анђу и браћу јој, да, ако би се оканула те зле намјере — вјечна ђевовања, да би им јавили, те да на свилу дођу. Љупки осмјејак на устима њенијем лио је наде путницима, али га је тумачила: „Пођите милијем драгијем путем, поздравите све на дому своје, добро сте нам најпошљијем увјек дошли, само браћо с другом намјером.“

То је одприлике шапутало то чедо вилинско, те ријечи су јој уздрмале румен уснице, а румен јој пријеђе преко њежног ђевојачког лишца.

Па и није то прва прилика, ђе се дилбер-Анђелија јуначки одупрла. Особито у пошљедно вријеме скоро сваког боговјетног данка си могао виђети сад кола, сад опет коњике, ђе језде низбрдице баш ка двору Мартинића. Сви су једно мнили; сви су у пуној нади долазили, а покуњени одлазили. — Добили би смјеран одговор од ђузелке! .....

Прошли су јесењи дневи, наступила зима, саћерала у кућу све, што је на пољу живовало . . . Лицем о Никоља дне повео се на чардаку Мартинића диван. Сви посједали, да јегленишу. На сриједи је ибрик пун каве, млада Мара служи ђевере своје, Мара их служи а Анђуша дослужује. Све је у дому раздрагано и весело, све плива у језеру миља, све је жаром опојено — весели су, што им је право анђеоче боже у дому, та ту им је сестрица Анђелија!

Мирко се наслонио десницом на прозор, па гледи на поље, како снијег завијава, та није већ све валата, а сјевер вјетар око куће ћуче, гледи, како се у часку смет наваља, да би чак до грла у-њ замака' ишa' би у снијег, ал му не даду.

Мачица је побјегла с тавана — зима јој је, сјела је више пећи на бањак, па развила свој занат — преде, та није већ све фрче! Мирко устаде од прозора, дође к пећи, узе мацу и мете је на крило, да му преде, вала, гаће и кошуљу. Миљки је по леђијех а она се све увија, драго јој је, јер јој годи а и Мирко у томе ужива.

„Је-ли, тетице, сад нам не жубори поточак, не зелени се драга, није гласка славуљ тице мале, упокојила се, ка и јунаци, што им је покој дала. Зима је — цича зима на пољу стегла нијђе гласка тичијега, нијђе жубора поточњега — замрза' се, а тице побјегле у даљину, па ће нам и опет доћи, чим прамаљеће затрепери. Није ни одјека гусала јаворовијех, ка' но љетоске у зеленом гају, све је мртво, све се ваја, све је застарело, па и чарна нам горица је бијелу хаљину обукла, баш ка' и човек, кад остари па осједи.“

Љупко и умионо погледа стара мајка своје унуче — свога Мирка, осмјену се старачкијем осмејхом, те загрли своју снагу. .

„Жив нам буди млад — јуначе, добро си схватио, шта књига каже „чоек је баш ка' и доба годишња, младост — шехер прамалеће, чоек у најбољем јеку — љето, знаци старости — јесен, старост — зима,“ па знај и то, да, ка' што се вријеме постепено ниже, да је таки и човечији живот, зато чоек нек' увјек размишљено ради нек запита самог себе, шта ће одговорити старости кад га запита, ђе му је била младост, па нека си је у згодно вријеме, да би му била богата жетва, јер само „како сијеш, онако ћеш и жњети!“

„Све је то, мајко, тако, а ма и опет, ја ка велим, да ако чоек убије у младости једно десетак — дваест Турака, да неће и њега кад остари тако исто убити.“

Сви се смијаху у соби, да се све тресло; отац Мирков загрли чедо своје, па не зна шта ће од милина да ради

опојен је сестрињскијем миљем, па кад га је још свевишњи створац обдарио таквом јабуком, ка што је Мирко, који ће замирисати и опити мирисом народ свој!

Па још кад помисли на Косово, пропаст српску, е онда би намах за пушке па у шуму, сједи за бусију па чекај! . .

Ал сестрица, тај анђелак небесни, не да брату ни бијеле о шуми рећи, „има к.д, доћи ће ора, кад ће да заруди зора.“ То су ријечи Анђине, којијем је брату тјешила.

Па кад ни те ријечице њене не утјешише брата јој, скочи Анђа са шиљта баш ка' јеленче младо — лане на врлети стијени, маче десницом руком, доватила гусле далеко гласне, стаде их угађати а све заћута! Мирко се смјешка а примака се ка' тетици, е да ли ће глас они из гаја одјекнути!?

Поче Анђа гудалом превлачити, та дивота је слушати, свијем је срце заиграло у грудијех, само се Анђа не смије, већ уђађа како ће повести свој њежни гласак нуз гусле јаворике. Мирно слуша цијела дружина, па кад дилберка гудалом одгуди, сви се зарумене, дирнуло их је гуђење Анђино узбунила им је крвцу, па и опет су весели и дражесни.

Ал почуј ко запјева танко гласовито, мора да је вила ил вилина ћерка ил је ђаче код виле пјеват' научило — главом је ђузел — Анђелија.

Више дана тако су провађали; водили јеглене сва-о-чему, па у томе дођоше, богме, и месојеђе, гостију свакијем даном све то више, ал се Анђа хиц пред свакијем устезала, свако̀м је рекла оно, што јој и на срцу почива.

Пројђоше месојеђе — дође убаво прамаљеће, зелено се гора обуче, а кукавица на зелено закука, дође и Ђурђев данак — хајдучки састанак, па и опет лаган поток испод двора жубори, стоји цвркут пјевачица тица, лако лишће по дрвећу ромори, Анђа седи у двору — на високу чардаку, па се у мисли занијела . . . .

(Наставиће се.)

ТВОЈА СЛИКА.

Срцу моме, пуном рана,
Пуном бола, пуном јада —
Животворни мелем благи,
Пружила си изненада. —

Љубав твоја, цвеће мило,
Живота ми новог даде! —
— Одкад љубав твоју знадем,
Не знам патње, не знам јаде.

Слика твоја душо мила,
Убав цвете бића мога. —
Ублажиће пелен данас —
Жића мога — несретнога. —

Нестало је туге веље,
Рујна зоро среће моје. —
— Јер те љубим врелим жаром,
К'о што љубим очи своје. —

Па и ова песма душо,
Из срца се мога креће. —
Да ти шапне: да те љубим,
Као зору, мајско цвеће. —

Београд.

П. Ј. Петровић.

ПРВЕ СЕДЕ.

ПРИПОВЕДА В.

Посвећено госпођи Д. Т.

(Наставак.)

Лепа беше као бела вила госпођица Радићева: оне велике црне очи, она врана бујна коса, у њене обрве у њене зубе морао је народни певац гледати, кад је оно запевао „обрвице, с мора пијавице, ситни зуби, два низа бисера,“ па онај вити стас па оно лепо држање она гипкост, која се огледала у сваком покрету њезином, она љупкост која је из сваке црте нежнога лица јој одсејавала; она округлина свихколиких облика јој правила је од Јелице Радићеве праву лепотицу. Али је Јелица била мудра и паметна девојка, све савете и поуке што јој мајка од рана детињства даваше, примала је и усвајала срдачно, па и ону науку, што је дугим низом година и вредним радом својим у довољној мери себи прибавила, чувала је у себи скромно и тек би госпођица Јелица у научном разговору онда проговорила кад је ваљало који тавни научни појам расветлити или какав спор међу младићима у друштву расправити и докончати. Беше упозната са главним мислима свију грана напредне данас, Богу хвала, науке, беше баш јако посвећена у, тако рећи модерну данас, природну науку а најрадије би се разговарала о социјологији, тој круни од свеколике научности. Била је начитана научена па ипак вид'те није била раскинула са прошлошћу својом! Њојзи и надаље оста свето што је њеном роду светиња било, милу народност своју и све што је народност одржавало и крепило пригрљавала је она вазда топло — косу није резала нити је у облаке гледала већ оста она девојка што гледа преда се. Па каква је била та Јелица, што се у науци толико разбирала, кућаница, да вам је само бити код њих на вечери, кад славе нпр. о светом Јовану. Њене киселе чорбе, ђаконија и других јела, што Јелица зготови, сећају се гости Радићеви по задуго. Па ту девојку, коју је природа својим дарима тако обилно обдарила, а она те богодане даре заиста достојно развила, је-ли могло бити да не опази Рада Соколовић, онај виђени младић, о ком вам мало пре причах, је ли могло бити, да је не заволе из дна јуначке душе своје, да је не љуби свим жаром младићке, прве, љубави своје, онај, који се заносио за идеалима и у душевном и у физичном свету, који је чезнуо и гинуо за свим оним, што беше лепо, честито, поштено, узвишено. Но Рада Соколовић не беше сам, кога очара та лепота девојка. Јелица Радићева беше кћи врло богатог оца, који имађаше само двоје деце, а салашева, виногради и ина блага толико, да је могло дванаесторо деце имати, и сваком након себе толико од свога божијим благословом и својим неуморним трудом стеченог иметка оставити, да се сваком пресипа, а да се богатим баштиником назове. То је сада сасвим обична ствар, да је множина лепих младих људи, па људи из добрих кућа облетало и око прозора Јеличиних и око родитеља и брата јој. Било је удварача и удворица сваке врсте: трговаца, инџињира, официра, шпекуланата, доктора и, Бог те пита, како се зову све те бранше, које, кад се жене, не требају само девојке, већ и новаца уз девојку. Било их је, које би радо стари Радић својим зетом назвао, јер беху ваљани људи на свом месту, па и богати, а било их је и таких, које би и стари Радић, а и скопом Стева увек предпоставио врлом правдобранитељу Ради Соколовићу, кад би нешто овај, с којим Јелица као да се најрадије за

бављаше, што би и стари Радић, а и брат Јеличин за дрскост и недотупавност од стране Соколовићеве сматрао. Сваки би имао за то своје разлоге, Радић своје, Стева своје, а Јелица — ех мало што не истрчах пре времена с тим, ко је Јелици Рада био и како је Јелица о свему томе мислила.

(Наставиће се.)

ПРОЛЕТЊА СВЕТКОВИНА У СЛОВЕНА.

ОД ПРОФ. ФР. ХУВАДА.

(Наставак.)

II.

Весници су јавили; сад се само ишчекује мили гост — пролеће. По руском нар. веровању долази пролеће „на снежном коњицу," или као што певају кад весну зову: на плугићу, на бранчици!" а и другим ратарским справама.[7])

Налик је то и код других Словена. У последњим данима поклада у неким пределима иду орачи од куће до куће. Тако је на пр. код Петаве у Штајарској. Више дечака и момака с образином на лицу иду за њима. Један је ђаво и вуче плуг, други пуца канџијом, а трећи скупља даре, што му ко даде, те после деле.

По другој народној песми, која се пева при призивању весне, вели се за лето, да долази на чамцу (мокром), а зима на коли (на сувом путу).

При том се задржало у неким пределима принашање жртава. Тако Бугари дозивају 1. марта при истоку сунчеву — пролеће, и држе у руци хлеб, што је баш као дар — као жртва пролећу спремљен и намењен; руски сељаци простру на пољани парче новог платна, на платно метни погачу, окрену се истоку, па кажу: „погле, мајчице весна!" затим се удале, а даре остављају под ведрим небом и уздају се, да ће се весна (Белоруси држе, да је пролеће млада мома) заодети платном, а зато дати хлеб и сô, којим се сваки гост дочекује на прагу — и даровати сељацима конопљу и лан.[8])

Народне песме, које се певају при дочеку пролећа, јесу живи споменици некадањих днева, а митологу врло важни подаци.

Белоруси славе љељу (персонификација пролећа) у очи св. Ђурђа. Искупе се неколико младих мома у какав луг; изаберу једну — љељу, обуку је у лан, обавију јој око врата, руку и тела свеже зеленило, а на главу венац шарног цвећа. Љеља се посади на какав бусен, а око ње набацају венце и цвеће; ухвате се у коло и играју око ње, краљице ове светковине и певају песме, у којима се моле пролећу, да благослови земљу, те да уроди добрим плодом. После светковине деле донесено јестиво, а венце гледе да сачувају до другог пролећа, светковања љељина.[9])

Богиња пролећа није само заштитница вароши и села, већ и женидбе и удадбе — богиња љубави! Отуд се и тумачи и зна: „Зашто се у ово баш доба врача младенцима и љубавницима и казује њихова судба — њихова будућност?" Руси играју том приликом многе игре, што се на љубав односе, а зову се „горелкй."[10])

До сад наведени обичаји показују нам пролеће заоденуто у љупко и мило одело, а сад — вирнимо се у народ да видимо, шта он вели за лето, а шта за зиму?

По народном веровању мутна и тужна зима је репрезентанат — смрти, а лето — живота!

Сетимо се Грка и приче о Персефони. Њу украде моћни и силни владар Ада. По Дивовој наредби једно доба године остаде она у подземном свету као црна владарка смрти, владарка над мртвим душама — то је било зимско доба. Ал' настаде по њу друго, лепше добâ, те она постаје мати живота, мајка плодовитости и усева; то је доба живота — летње доба.

[7]) Афанасјев III. р. 678.

[8]) Афанасјев III. р. 630.

[9]) Афанасјев III. р. 679.

[10]) Сравни „*Globus*" *XXXIII. S. 316.*

Отуда видимо мајку природу, где се у јесен увија црним плаштом, а у пролеће засја лепше сунце — и ограну лепши дневи.

У Илијади песма о Лину лепо опева смрт и оживљење. То исто лепо представља и светковина Адонисова, што је узето из религије семитских народа. Адонис је господар; он оживљава и даје природи снагу, да може производити и рађати. Он не може бити без женске стране — богиње (Афродите), па ипак је дуго време без ње — ал' то време није за њ' време живота, већ време смрти — то је хладна, студена зима.

Прича казује исто то. Адонис, леп младић воли опет лепу — Афродиту. Али неки вепар — симвô зимње моћи — рани га тешко. Она га оплакује и ништа на свету не може је утешити — већ се и самим боговима дотужа, те му милостиво дозволише, да се крене из места смрти, те да иде својој драганој.

Светковина почиње нарицањем и запевком за Адонисом; изнесу се лици, што га представљају, литија се крене. Адониске баштице т. ј. сандучиће и лонце с посејаним цвећем; лоћиком, коморачом и т. д. бацају у воду. Одмах затим прославља се врло весело оживљење Адонисово и повратак из мртвих.

Првом делу ове светковине одговара „терање смрти“ у Шлезији, Чешкој, Моравској, Саској, Тиринџкој, код Лужичких и Полабских Словена и Пољака. Ово светковање још задржало у животу. У недељу „Lätarn“ у Чешкој у недељу „Judica,“ која се и „смртном недељом“ зове, скупе се по селима и варошима момчићи и деца; начине од дрвета, дроњака и сламе лутку, која представља матору бабу (у Словена је „смрт“ женског рода), натакну је на какво дрво, па је обносе по сокаци, а певају и скачу. Напослетку, кад се то сврши, баце је у воду или сахору; каткад шале ради баце је у суседни хатар: овима је то дабогме неправо, да они смрт у њин хатар бацају, те се посвађају, а каткад дође и до туче.

Та лутка дакле је „смрт“ а светковина се зове „терање смрти“ (vynásení Morony). Значење ове светковине казују најјасније песме, које се том приликом певају. Чеси кад лутку баце у воду певају „смрт плива по води, оде од нас, а долази нова година!“ При повратку у село певају: „смрт смо изнели из села, а нову годину уносимо. Смртном камену код Гермице, са којег се у незнабожачка времена принашала жртва, ишли су још и у почетку 18 века у почетку пролећа људи из околине. Кад је сунце зашло, запале они сламу, те почну певати: „смрт смо истерали, носимо лето на брдо и дô!“ [11])

Сличан обичај се задржао код Словена у Крајнској, где је свакако нестало спомена о терању смрти, али зато се проводи пост и тера. О покладама у уторак у вече кад сунце зађе, на пољани машу запаљеном сламом по ваздуху, вичу и певају, те тако терају пост. Али овде нема ни спомена на стару пролетњу светковину,

Мало по мало, те ових обичаја нестаде; а да су јако распрострањени били, види се отуда, што се још спомињу код јужних Словена.

У Старој Србији почетком маја направе лутку — Мају, те је баце у воду, Деца ударају у гвоздено и дрвено посуђе, перу се и певају песме; славе св. Јеремију (1 мај) и моле му се: „да све змије отиду у море.“

У Маћедонији, Тракији, Тесалији и Албанији — а делом и Бугарској доносе жене са 7 извора воду пре изласка сунчева; уреде кућу а деца се деру и певају песме свецу Јеремији, [12]) Ова вика а особито пуцање бичевима и звон терају нечисте духове, с тога и налазимо код Кашуба, не далеко од Данцига исти обичај о новој години,

Кад зађе сунце, деца узму звона са кравă, чегртаљке, бакраче — деру се и ви-

[11]) Сравни о терању смрти: *Usener, Italienische Mythen, Rhein, Museum, XXX (1875).* „*Globus XXX (1876). S. 299. Grimm d. M. 4. Ausgabe, II. S. 639 ff.* Афанасјев III, р. 691 јед.

[12]) Милојевић, песме и обичаји укупног народа српског. Београд 1869, стр. 171. Сравни о Милојевићу: *Krek, Einleitung I, 320.*

чу, да стару годину истерају. Ово је врло чудна слика, и још чуднији појам: „да ће нова година плоднија бити — што је вика већа.“ Гушчара виче из свег грла и моли за многобројне гуске, патке, коке — па и хране за њих; пастир-момче моли за јагањце, телад и омета. У баштама трче око воћака и моле благослова. [13])

Неки држе, да је тај обичај да се тера смрт постао у Пољској, где је год. 966. четврте недеље великога поста кнез Мићислав примио веру хришћанску, и кипове све побацао у воду. По Длугошу, који ово прича — Мићислав је зато кипове побацао у воду, да покаже да ће тако са сваким учинити, који се буде идолима клањао.

Сламна лутка преставља њихове старе богиње. „Ziewonia,“ и „Mazzana,“ јер су њима у славу и држали светковине у пролеће и о жетви. Али је свакако још старији овај обичај; тако га налазимо и код старих народа: 15. маја бацају весталинке у Риму са моста у Тибар 24 лутке од рогоза. Тамо се прославља „Мамуриje Ветрурије:“ — направе слику: у руци му бела палица, носе га по сокаци и шибају. То није ништа друго, до слика и прилика старе године, коју терају. Ово бива у идама [14]) месеца марта. У идама марта славе још и Ану Перену — то прича Корсен. И она преставља стару годину, а собетом се прослављa, и тада ко што Уснер вели, бацају њен лик у воду. Марзана, коју Длугош спомиње није била жетве, већ богиња смрти. Ово доказују имена, која се у песмама спомињу: Možena, Morena; а код Чеха је зову „Смртоленком,“ па и „смрћу“. што је најјаснији доказ.

Све до скора налазило се у Русији сличних обичаја. [15]) Сам тај обичај истеривања смрти, налази се у губернији Калуга, где сламну лутку натакну на мотку, па носе по селу, а у вече је сагору; у Орловској губернији праазују него тако: искупе се девојке око поноћи на каквој пољани, па стану млатити метлама и жарачима по ваздуху — терају нечисте духове. Пре су Литавци из истих узрока махали ножевима по ваздуху [15])

Код Словака и Хрвата задржа се тај обичај, само у другом облику. Ту се приповеда, како су стару бабу расекли на две поле. Одавде се изводи да и ако нису пресекли стару жену, а оно су лутку; прича се дакле задржала још из тих времена.

У Шпанији и Италији се такође до скора задржало. Гомилама иду деца у Барцелони по сокаци. Једни носе тестере, други кладе, трећи скупљају поклоне и даре, тад запевају песме, у којима веле да траже најстарију жену, да је претестере.

У талијанским варошима и селима приређивала је „благонадежна јуност“ тако зване „скампанате“ т. ј. дерали се, лупали старо посуђе, звонили и правили читав русвај. Начине лутку од дроњака и траве — то је најстарија бака, те је пресеку да двоје (segare le vecchia) [16])

И Малоруси праве лутку (Мару) те је при дочеку пролећа обносе по улицама и пољима, затим се попну на какав вис и сагоре је, а међутим се пева и призива весна.

У неким пределима на дан последњих поклада у вече изнесу сељаци сламу на какво поље, набацају и запале уз громко дерање и вику. [17]) Тиме су истерали покладе.

Како су лето и зима крвни непријатељи — то доводи човека на ту мисао, да се и боре о првенству и влади.

Лето надвлада. Та радост ради оживљења природе, преставља ту борбу мимички. Ево како преставључу тај бој у Рајнским пределима, — наиме пак у Швапској. Баварској, Швајцарској и Алпским земљама, Изиђу два младића да се боре. Један је лето а други зима. Зима је обучена у сламу и маховину, а лето у бршљан и друго цвеће. Ухвате се у коштац, те потегни тамо, док лето не победи — зима не падне! Сад зими раскину одело и покривач, а зелену гранчицу ил венац носе унаоколо.

13) [illegible] Ueber [illegible] II. 18-8, S. [illegible]

14) [illegible] је тринаеста или петнаеста дан; у месецу марту је петнаести дан. Пр

15) Афанасјев III. 703.

16) [illegible] Geschichte von Krain [illegible] 1788, 2, 274. Anton, Versuch über die [illegible] S. 1[illegible].

17) Афанасјев III. 697.

Пратња пева песме: слави победиоца, а руга се побеђеном:

„Хај, хај, хај! Ту је летњи дан;
„Ископо је зими очи.
„А сељака из куће истеро.

Таке ето и сличне песме певају се при том светковању.

Да ли је овај обичај и код Словена постојао — не знамо, но толико смемо рећи, да је врло сличан са терањем смрти. И у неким губернијама руским налази се врло сличан обичај. У суботу на месојеђе направи се од снега на смрзнутој реци градић. Људи се паоружају вилама, метлама и жарачима и поделе се на двоје. Једни бране град, други га отимају. После дуге борбе нападачи победе и разоре град, а тај град је зима, — зима је дакле истерана, нема је више! [18])

(Наставиће се.)

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

(Наставак.)

ај дан са Др. М. Јовановићем Батутом посетим и црногорског митрополита. Без икакве церемоније и са простим приказом бејах се јавећ разговарао са његовом екселенцијом г. митрополитом Иларионом. Разговарасмо се већином о школи где сам увидео да је врло велики заузималац за напредак школин и просвету народа свога. Међутим по налогу високог домаћина, — које је уједно и српски обичај — донесе нам ђаче манастирско црну каву коју у веселом разговору још у друштву архимандрита и проте цетињског и једног оног дана запопљеног свештеника посркасмо. Млади ми свештеник јако упадаше у очи јер не имађаше амантије на себи него беше на њему лепо народно црногорско одело а за пасом оружије. Још међу нами беше и један прост Црногорац али слеп на оба ока и том се приликом јако изненадих о његовом знању и то све на памет, свију обреда црквених и врло лепом умилном појању свих гласова и велико и мало што сам га слушао идуће недеље на светој литурђији појати. Затим смо изашли и кошнице г. митрополита прегледали које су са свим у примитивном стању. Пањеви од растова или букве од прилике шест до седам дециметра високи и издубљени а доле што би лето заступало прорезана је трокутна рупа; том се приликом уверих да је жива штета што се ове кошнице не замену са ђерзонкама јер већ у ово доба у које ја бејах беху пуне а не имађаху простора више да пуне. Кованлук је у истом манастиру и у њему се налази повећи број иста кошница или као што они кажу уљаника. При растанку са г. митрополитом морам вам још у неколико црта да прикажем високопреосвештеног старину. Доба је око 60—65 година, човек је повиша стаса и крупна тела; лица је румена брада је седа али не још са свим а што ће сваком упасти у очи, то су оне живе светле повеће црне очи. Прса му ките по више ордена. Говор му је тих и подоста брз што је узрок што га ми неможемо добро да разумемо. На глави овом приликом и он имађаше црногорску капу. Кад се опростисмо целивав му свету десницу и изађосмо из манастира састанем се са професором Ил. Беаром и тада ме он проведе нуз повећу пећину која лежи недалеко од манастира и у којој се налазе доста остатака — како веле — од мртвих турских телеса, у свој кованлук, у коме сам видео десетак ђерзонових кошница и по казивању г. професора видим да се труди да би могао што више међу народ оваке протурити и њима просте заменути. Вели ми да то врло тешко иде, али ће се састарати да он народу очигледно покаже да су ове боље и корисније и тада се нада да ће их и народ пригрлити. Одатле ме је одвео на њиву где је ове године први пут нека крупна пше-

[18]) *Ibidem III, 697.*

ница била засејана и својим плодом показала се као бољом од оне коју до сад сејаше и нада се да ће и то међу народ продрети. Враћајући се кући прођосмо кроз нове баште које тек од најновијег доба интелигенција Цетињска засади. Овим подизањем башта и сејањем корисних биља раде су воће да народ овом подузетку науче и приволу. Истина да су ово тек почетци али уздајући се у сталност и вољу подузимача надамо се да ће се и код Црногораца баштованство у колико им околности буду допуштале на све стране распрострти и са тим себи материјално олакшати.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ПИСМА АРХИМАНДРИТА ЈОВАНА РАИЋА.

ПРИБАВИО И ПРОТУМАЧИО

Ђ. Рајковић.

II.

Честнѣйшій Брате!

Любезная старино моя!

Недвоимъ да већъ досадъ мене за неблагодарна судите за Вашъ ко мнѣ посланный даръ, коега я у сва три парчета исправно чрезъ отца Іакова пароха Карловачкаго пріиміо есамъ. Но не забитливость или немарливость то узроковала, но или болѣзни, или налагаеми труди. Нынѣже всеусердно любезному моему брату Честности вашей благодарствую (ако и ніе за мое ноге) на дару усердному, и съ любовію пріятому, желећи мени подобанъ случай, дабы моћи знакъ нѣкій благодарности показати. Зато само едну черту в'мѣсто благодаренія посилаю вамъ, а то есть книжицу священныя Исторіи у зеленихъ корицахъ папиренныхъ. А къ тому шилѣмъ на васъ три книжице житія и страданія Мухамедова, то есть подъ титломъ Бой змая са орлови съ прошеніемъ, дабысте предали вашимъ комшіяма Господамъ Офицеромъ, а именно Г. Оберстлайтинанту Лалошевичу, и Господ. любезному моему капетану Павлу Петровичу у Болѣвци, равнѣ и Господ. Лайтинанту (коего име заборавіо есамъ) оному, кои за каменъ соли проданъ быо туркомъ отъ безсовѣстнаго Христіанина, подайте имъ нека се разговарају, и мене старца незаборављаю, и нека знаду, да и мы старцы праву исторію послѣднегъ рата у шалы описати можемо и умѣмо. Іа васъ обѣмля цѣлую съ поздравленіемъ Отца Ігумена и цѣлаго братства, и пребываю

Честности Вашея

Братъ

І. Раичъ, старецъ.

У М. Ковилю 13. авг. 1798.

(С поља: Его Преподобію Г. Отцу Самуилу, старцу и духовнику фенечкому вручитъ въ Фенекѣ.)

*

„Налагаеми труди“ односи се на књижевне веће и мање послове, што ји је Раић израђивао по наруџбини митрополита Стратимировића. Раић се такови посала некад примао, а некад богме и одрицао, изговарајући се, да га у дубокој му старости издају очи и руке. Тако га је једном митрополит нудио, да преведе мосхајмову црквену историју с латинског, обећавајући му 4 ф. по табаку, а Раић одговорио, да се тој понуди не може одазвати. А под 22. фебр. 1792 пише он митрополиту: „Вы пакъ нѣчто опоминѣте, да имате нѣкій налогъ отъ Канцеларіе сообщити ми: ако се то дотиче више пословати и др'ляти перомъ: Ей не могу! Покой и уединеніе искахъ и ищу. За то самъ радіо и сву младость у раду провео, да сад' о души грѣшной попекуся, пакъ опетъ хайсъ! Ей не могу!“

„Ако ніе за мое ноге“ односи се на подагру, од које је Раић патио, а отац Самуило послао му неки лек од те напасти. „Моя окаянна подагра“ пише Раић под 12. дец. 1795 митрополиту Стратимировићу, „напада ме жесточіе, него ли прећашнихъ година.“

„Бой змая са орлови,“ т. ј. рат

зултанов с Јосифом аустријским и савезницом му Катарином руском, од год. 1788 до 1790, описао је Раић у течним стиховима, изврсним хумором, а језиком чистим тако, да би му се и данас после деведесет година могло једва што замерити. Почиње овако:

Аравијски љути змај	Да упразни он орла
Потресује крили,	Руска двојеглавна,
Оштри зубе и нокте,	Да га сатре и сможди,
И одвећ се сили,	Учини безславна."

Кам' лепа срећа, да је и историју Срба писао таким језиком!

О обрстлајтнанту Лалошевићу и капетану Павлу Петровићу не умем ништа поближе рећи. Отац Самујило, старац и дуовник фенечки, живи и данас у лепој успомени, као што сам се о том уверио, кад сам пре 12 година путовао у намастир Фенек, у жељи, да прибавим што материала за биографију Вићентија Ракића. О Самујилу се зна, да је био човек истинито побожан, ближњему на сваку услугу готов, уз то вредан и усталац, што се тиче рада и економије. Почетком месеца јуна 1801 нанесе нека јака олујина грдну штету намастиру. Тадашњи игуман фенечки Арон Радовановић, пошто јадајући се извести о томе митрополита Стратимировића, доби од истога одговор, у коме се између осталог вели: „Не требуете себе у очаяніе приводити, еще менше робовомъ називати: Нарочнѣ то пред' очима имѣюще, да доклѣ старецъ Самуйль Монастиру ревнуетъ, сыя вѣтромъ узрокована штета промысломъ Всевышняго безсумнѣнно Вамъ накнадитися будетъ." Кад је и Вићентије Ракић био у намастиру Фенеку од настојатеља и братства гоњен, једини је Самујило држао му страну и заузимао се за њ' код митрополита. Самујило је умрьо око г. 1830, и било му је тада 90 година.

ДРУШТВА.

(Прашка „Umělecká Beseda.") Једно од највећих и најзнатнијих књижевних друштава у Чешкој, то вам је *„Umělecká Beseda"* у Прагу. — Потребу душевно се зближити, унапређивати разне вештине и уметности и ширити знање о њима међу ширим општинством, осетили су чешки уметници, кад су оснивали друштво под именом: *„Umělecká Beseda"* и намеили га, да буде средиште не само песника и књижевника но уметника у опште. Та одиста срећна мисао, да се оснује такво друштво, поникла је године 1862. у неколико предњих књижевника чешких, међу којима је чили и свежи Халек имао великог учешћа. Да би лакше намени својој одговорило, подељено је друштво на три секције или одбора: књижевни, музикални и уметнички. Одбори имају недељне састанке, на којима се предаје и дебатује: о новим појавама књижевним, о делима уметничким, било музикалним или сликарским, стукатерским и др. — Чланова друштвених је преко 1600 а сваки добија годишње по једну премију. Од пре је била та премија обично репродукција знаменитих дела стукатерских, а сада, већ од више година даје се као премија репродукција радова најодличнијих сликара чешких (као што су Чермак, Брожик и др.). Тим начином треба да се шири познавање уметничких радова чешких, а из кућа њихових да се избаце неукусне и туђе гравијатуре и слике. До сад је већ друштво расадило по пределима чешким неколико хиљада красних уметничких слика. Сем тога приређује друштво годишње о св. Јовану згодитке на оригиналне слике, статуе и дела уметничка, које друштво на ту сврху купује од уметника домаћих, те тиме свакако помаже уметничку продукцију. — Књижевни одбор даје циклус јавних предавања за шире општинство, а сем тога стара се, да чешки свет упозна и са осталим гранама словенским, а нарочито са њиховом књижевношћу. С тога поменути одбор приређује забаве у почаст одличних писаца словенских, при којима се декламује, пева и концертује. И у народном животу је *„Umělecká Beseda"* важним чиниоцем и на достојан начин репрезентује Чехе. Она је прва, која иде на руку свима народним светковинама и потпомаже разне добротворне установе. Тако је у корист чешког народног позоришта издала на начин париског листа *„Paris-Murcie"* свечан лист *„Narod sobě,"* те тако помогла позоришту са цифром преко 11.000 фор. — Беседа је претрпела много препирком младо- и старочеха, пошто су је многи напустили, но њој тек сад на таје доба цветања, јер је срећно преживела споре народносне и политичке.

Ср. А. П.

РАЗНО.

(Пловидба на Дунаву.) Септембра 4., године 1830. отворио је пароброд „Фрања I." прву пловидбу између Беча и Будапеште. То је био мали пароброд без салона и горњега крова, у који данашња публика, која је на сваку лепу згоду навикнута, не би ни ушла, и пароброд беше на свима станицама са највећом радошћу поздрављен. После једанаестогодишње употребе г. 1841. остављен је овај пароброд, јер не беше више за употребу. Данас плове по Дунаву и побочним рекама (осим оних лађа што пут Сулине и Килије плове) око 250 пароброда, од којих су 193 првог дунавског паробродског друштва, а сем тога

око 800 гвоздених, 80 древених шлепова и 400 покривених житарница. Дакле је прошло већ 50 година, како пароброди Дунавом плове. Највећа је заслуга грофа Стевана Сечењије, који је два Енглеза Андрева и Причарда навео, а узму патенат за пловидбу; овај патенат откупише бечки банкери Јован-Путон и Јован Гајмилер и на основу тога основаше прво дунавско паробродско друштво. У пролеће г. 1830. путовао је гроф Сечењи на обичној древеној лађи барона Сине од Пеште до Новога Сада, а одатле до црнога мора, одатле настави пут на некој лађи са једром до Цариграда, а то све да спрема пут пловидби по Дунаву, да ствари развиди и удеси. За илустрацију онога доба наводи Ал. Хекш у своме делу „Дунав," из којега ове белешке вадимо, да кад се оснивало прво пароб. друштво, једва је могао Сечењи у Угарској 13 акција да протури. Али то њега није бунило, јер он је умео за ту ствар да придобије српскога кнеза Милоша, Сину, Ескелеса и још неке банкере. Привилегија за оснивање друштва добивена је г. 1828. на три године, али Сечењи је радио на томе, да се продужи на 15, па чак и на 90 година. Пловидба је вођена најпре до Земуна (лађа „Фрања I."), а већ г. 1834 и до Галаца (лађа „Арго"). Велике је тешкоће задавала пловидби „Демир капија" са својим стењем и камењем и Сечењи се јако заузео, да те сметње отклони, да се Дунав регулише. С тога је дошао доле у Оршаву и ту је ступио у свезу са људима, који оне крајеве добро познају, а међу овима му је најбољи био богати трговац Лазар Поповић Фота, који је осим српскога језика говорио добро турски, грчки, руски, романски, немачки и француски. Код њега јеСечењи у Оршави две године дана становао и с њиме је од год. 1830, па све до бурне године 1848 у најбољем пријатељству и свези стојао. Сечењију је било 38 година кад се с Поповићем познао. Хтео је да продужи пловидбу до Одесе и Цариграда, те с тога оде Сечењи у Цариград, да се заузме око дозволе. При повратку се јако разболе на лађи, те је, мислећи да ће умрети, диктирао једно знаменито писмо на грофа Валдштајна (17. јуна 1830), у којем је међу осталим нагласио, да за напредак Угарске има три средства: народност, комуникација и обртничка свеза са другим народима. Кад је оздравио, оде у Видин, а после у Земун, одакле је писао Лазару Поповићу Фоти 13. октобра 1830. једно писмо, које Хекш доноси у целости и у коме Сечењи спомиње, да је био и код кнеза Милоша и да је овај за регулисање Дунава заузет. У писму вели међу осталим: „Ако бог хоће и ако људи не буду сметали, Дунав ће за кратко време друкчији изгледати." Затим је Сечењи отишао на угарски сабор, а после сабора заузео се одмах, да се лађе умноже, те тако поред „Фрање I." и „Арго" почеше г. 1832 још и две нове лађе „Дунав" и „Панонија" да плове. Сечењи буде наименован за кр. комесара при пословима око регулисања Дунава код Оршаве и с њиме беху 15 мерника. Сечењи је задобио за ову ствар и палатина Јосифа, који је отпустом својим од 26. септ. 1833, бр. 1062 допустио, да се може пловити до црнога мора. Осим тога је Сечењи радио код владе, да се ова стави у споразум са српским, романским и турским властима ради сигурности личности и имања. Г. 1833, кад је пловидба продужена била већ до Молдаве, израдио је Сечењи дозволу од акцијонара, да се нове акције распишу ради грађења три нова парброда и да се г. 1834 покуша пролаз кроз теснац од „Демир-капије." Онда је Сечењи отпутовао у Енглеску ради нужних машина за нове пароброде и за проваљивање стена. Док се пролаз, који је назван „Сечењијев," градио, Сечењи се скоро непрестано бавио доле на Дунаву, те ни на сабор није одлазио. Априла 11. (н. р.) 1834. прошао је први пароброд („Арго") са капетаном Леманом и подкапетаном Висконтијем између страшних стена гвоздене капије. Сечењи не могаше бити ту. Дипломатски заступник беше обрштар Филиповић. Од свију, који су први прошли паробродом кроз гвоздену капију, жив је само још један једини човек, а то је Густав, син капетана Лемана, који је данас паробродски инспектор у Турн Северину. „Арго" дође до Сулине, те је и по црноме мору мало возио. После је израдио Сечењи пловидбу не само до Цариграда, него и одатле до Смирне. Сечењи је и после постигнућа својих намера често писао Лазару Поповићу Фоти. Последњи пут је писао 27. априла н. р. 1846, у којем писму као у опроштај вели: „Лаку ноћ, Демир-капијо!" Цељ Сечењијева, беше да се начини згодан пролаз кроз демир-капију и онда, кад је мала вода, но то му не испаде за руком, али то је још и данас — *pium desiderium*. Што је он казао „Лаку ноћ, демир-капијо," то се односило баш на то, што је оштри поглед његов предвидео, да му та намера неће испасти за руком, а друго и бурни таласи политичких немира сметаху даљој радњи око овога посла. Стари Римљани градили су свуда уз десну обалу Дунава од Регенсбурга до црнога мора друмове, а у казанском теснацу градио је Трајан за пешаке пут у стењу и један канал, којим је хтео да се обиђе Демир-капија, и заостали трагови од тога сведоци су величине овога посла. После Трајана прошло је 1733 године, у којима се није ништа радило, и тек онда се појави други Трајан — гроф Сечењи.

(Прави манастири). У Тесалији има у брдима десет малих грчких манастира, који имају чудноват положај. Сваки је од ових манастира на врх високе стене, која је са свију страна стрма тако, да се горе у манастир не може друкчије отићи, но у корпама, које калуђери ужетима вуку горе и спуштају доле. Тим се начином и храна горе пошиље. Ове је манастире у четрнаестом веку градио цар Андроник II., из лозе Палеолога, и данас само у три манастира живе калуђери, а остали седам су празни. Неки грчки одасланици су ишли недавно да походе ове манастире и нађоше онде и таквих калуђера, који већ више од тридесет година не силажаху доле са оних

стрменитих стена. — То су тек прави манастири и тако треба да живе они, који се светом заклетвом света и светског уживања одреку.

(Прстеновање у Русији). У Русији влада при прстеновању по селима овај чудноватн обичај. Отац девојчин, или онај, који јој је уместо оца, узме мали нов бич и удари младу олако преко леђа једанпут или двапут, па ће рећи: „Ево, мила ћерко, ти си до сад била под мојим заптом, а ово нека ти буде последњи ударац од мене. А ако ти овога свога младожењу не будеш слушала, онда нека те он — као што те је и отац — од сада каштигује.“ — Онда преда отац бич младожењи, а овај говори: „Извините, али ја се надам да ми неће требати бич код ове моје миле младе. Али кад ми већ поклањате овај бич, ја ћу га примити и оставити.“ За тим пољуби своју заручницу, пруже једно другом руку, гости им честитају и онда долази пра́вно весеље и част.

(С океана.) 28. октобра п. г. пароброд Сједињених држава „Њупорт“ био је сведоком ретког призора на мору, а наиме: нашао се сред стада младих китова на педесет миља од мис Делавара; судар лађе с једним од чудовишта био је ужасан. Глава му је била раздробљена а море се зацрвени крвљу. Мало затим зачу се нови удар, тако јаки, да је мало ко од пасажера остао на ногама. Удар је долазо отуд, што је кит ударио главом о кљун лађе, и био убијен или тешко рањен јер се наново показа крв по мору а једно од чудовишта изнесе онесвесла вода на површину. Даља пловидба у истом правцу беше опасна јер лађа могаше лако пропасти или бар претрпити грдна квара, с тога капетан Суденберг промени правац да би се избавио од непријатних сусе-да. За неколико минута пароброд је пловио по тихом и мирном океану. С таким појавама несретамо се сваки дан.

С—въ

(Бамбус.) Бамбус је биљка тако корисна, да се ни једна биљка на свету неда на тако разноврсне начине употребити, као она. Њено тврдо стабло употребљује се за грађење кућа, мостова и плотова; од те биљке праве се осим тога справе за земљеделске потребе, столови и столице, оружје, судови за кување, справе за свирање, судови за пиће, јадра за чамце и дерегље, стабла се привежу једно уз друго па буду сплавови, од конаца ове биљке плету се корпе, асуре и шешири, ткају се завесе и материје за одело; од бамбуса се праве и молерске четкице и пожеви и виљушке; струготинама се пуне јастуци а изданци се његови и једу као вариво. Тако би могао који поштовалац ове биљке, кад би хтео, да у колеби од бамбуса, која је бамбусовим жбуњем ограђена, седне на столицу од бамбуса пред бамбусовим столом, те да из суда од бамбуса једе вариво од бамбусових изданака, а уз то да је сав обучен у одело од бамбуса. И ватру би могао из бамбуса укресати, као што то чине у Јапану. — Бамбус расте врло брзо, за 24 сахата нарасте скоро за читав метар. Биљка бива висока 25—28 метара, а дебела до 35 сантиметра. Тако да се скоро може рећи, да човек види како бамбус расте. Има врсте од бамбуса, које се пужају, и те буду до 70 метара дугачке. Некад се бамбус на острвима Сунда употребљавао као справа за погубљивање злочинаца. Као што је горе споменуто бамбус расте врло нагло: кад почне да ниче, а они метну злочинца на бамбусове изданке, те га ту привежу; за неколико часова пробију јака бамбусова стабла кроз тело злочинца и умртве га.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. I

							о	бла-							
		ла.	је	ла	кад	ди	до	не	а	го	во	ме	о		
	од	сме	га	у	че	ср-	че	гле	де	так	де	ми	ста	а	
ју	зглед	це	пе	це	бе	по	ка	ђе	лу	зе	мо	мо	срет	на	ло
	се	на	ва	ср-	ср-	ју	но	ме	ме	па	ру	ста	им	о	
	ми	ну			о	ко	М. Л.		јед-	мо			ви	но	
	ме	још			ко	це			ту	це			но	злат-	
	це	се			е	ви			а	пе			ме	ко с'	
	ди	да	ну	ма	у	та.			ср-	бе	ја	сти	но.	плат-	
ср-	кре-	но	вре-	то	о	ме.			мак	ру-	у	ле	ко	на-	ка-

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 4. У Новом Саду, 24. јануара 1882. Год. IX.

МИРКО И АНЂЕЛИЈА.

СЛИКА ИЗ БОСАНСКОГ ЖИВОТА.

(Наставак).

III.

Не далеко од чардака Мартинића је варош Подгорје, у Подгорју све сама Турадија — опојена пићем пророковијем, зањета у ћитапске сањарије.

Гранулo прамаљеће, у Подгорју све се узрујало. Дању се ради и сије а ноћу стоји урнебес по брдима и доловима. таламбас бије да се све хори!

Како који дан прође, иза њег још грђи дође.

Изнад Подгорја дала се планина; пуна шума тица пјевица, пуна извор-воде, врлети, а густа је, да се једва провући кроз шипраже мореш.

Према југо-западу дала се драга, опкољена са свијех страна високијем брдима. На сред дола је попет чадор на триест аршина широк, а исто толико у дужину. Око чадора густа шума, да не видиш љуте звијери на њеколико корачаји. Поред чадора лаган поток жубори, а чује се пјевуцање тичица и зузукање челица, ноћу пак чујеш укање сове или кршкање скока међеђега, а мало по даље у прииљећку чућеш вијање љута вука — у чадору пак веселост и живахност.

Под чардором су делије Срби — јуначни хајдуци, та раја је прибјегла у гору зелену.

У двору Мартинића је узрујаност. Мирков амица се некуд спрема. Обукао се, што је љ пше могао, метно је на се убојно ођело. Опростио се с браћом својом а за тијем оде у вајат мајчин да узме и њена благослова.

Мајка га преклиње млијеком материнскијем, да се окани тога, да не иђе у — хајдуке, али је синак тврђи од сињег камена, не шће своје послушати мајке. Мајка виђе, да јој синак у хајдуке намислио, благослови га и зажели му срећна пута и крста часнога. Стару мајку цјеловао је у десницу руку, поклони се и оде из усамљене избе.

Друга се отворише врата, а кроз врата засијаше токе и илике — Мирков амица ушао је у собу, ђе самује Анђа. Ш њоме је био сад и Мирко. Чика га ижљуби, ал кад виђе, куд му

је амица намислио. брже скочи са свог миндерлука, а маши се јуначког оћела . . . . . шћео је са амицом у хајдуке. Да се тета ту не деси и збиља би га амица одвео. Тешко је било Анђи њега одвратити. Тек гусле и јуначке пјесмице уставише га код куће, да и тети буде на утјеху.

Поздравише се и расташе.

Изиђе амица на дворипште, ђе су га друзи чекали, усједе путаља и оклони : баш уз брдо ка Подгорју . . . . дигоше се милијем богом путовати.

У сутон већ имађаху у Подгорје. ђе се стала дизати хука — бука, спремаше се Турад за ноћ, жељни су још од сабах урнебеса, вике, таламбаса!

Мирно су пројахали кроз варош, тек на крај дуге махале ослови их кадија, који је мало са својом свитом у фериче изашао, кад га поздравише са Акшам-хаир-ала!

„Алах-химанет вам господо „Власи,“ куд сте се бива подигли па баш под ноћ а у гору зелену, бре не иђите, међеди ја вуци ће вас, гле, па и ти си ту Мартинићу! Бре не иђи, остани код мене на конаку, добро ће ти бива бити, бујрум!

„Вала, ефендија, далеки су ми пути, а још дањи конаци, а што се бива бојиш да ће нас вуци ја-л међеди, не бој се, јунаци смо по избор, не бојимо се вука. нити из горе хајдука.“

„Ејсадиле, кад нећете, не могу вам шта; само пазите да се не кајете. Па кажите барем којијем ћете ударити путем, да вам кажем кланце и богазе?“

Мудра глава мудре не залуди, досјетио се поносни листак Мартинића инли кадијиној, врло је добро знао на што Туре смера, па га је баш припоштено насадио. Познавао је он кланце по гори, а знао је, ђе се ноћу највише и међеди скупљају, на то му је баш сад ваљало.

„Мислим, ефендија, да ћу прјеко пландишта ударити, ја, ка велим, туд је понајпрече, да могу до Влашића у ћане доманити.“

Допало се кадији. ће не мора далеко њи. да дочека ђауре. халати се и њима и пожели им срећна пута и нагне у чаршију преко Џафер-махале. а наша Србадија наже што брже кроз буквике, не ударише путем куд су Турком рекли. већ преко брда и долина право ка осталој дружини.

Срећно су тамо стигли и ижљубили се баш ка браћа рођена.

А шта је са Подгорјанима?

Чим се кадија са хајдуцима растао, одмах је узбунио Турке. да иду у поћеру за ђауром. те да на путу пред пландиштем засједну за бусије и да х дочекају.

Тако и било, сви се готово дигли, и мало и велико, и голо и босо. и оружано и без оружа, само да заплаше ђауре!

Засјели су.

Чекали и чекали, али ђаура није па није!

„Ех, болан, умакли су, нећемо их ухитити!“ уздисао је један по један за бусијом, па најпошљије њија неколико опуче у поћеру путем к пландишту; ал су бони заборавили, шта их чека на пландишту, те раштркани, ка вране по церику, долазили су тамо, но како који долазаше, тако и пролазаше не поврати се више, међеди раздражени растргли га! Ха . ха . . . ха!

У Подгорју је све немирно, ужурбали се те вичу један другом „на ноге бре, утече ђаур.“

Не прошло ни по сахата, а ето вијерније́х слугу пророковије́х, ђе су на окупу.

Таламбас бије, Турадија виче: „на ђаура, ко је рад, да пророку буде дражи Ајд' утекоше нам хајдуци!“

Дигоше се а све „алах-ил-алах“ вичу, који пјешке а који узја рагу, па га гура, право што но каже пјесма „њих је пола босијех, а пола без опанака,“ који узео виле ја л рогуље, који мотику ил сикиру; а пушку је ријетко који имао, ханџара бијаше већ више.

Дигло се мало и велико — пљена би! Поубијати ђауре па још крвопије Турске, није ли то млого; а и кадија ће им добре пешкеше даровати.

Куда ће? Ајд' у гору, да би тамо нашли за чим иду. Но кад виђеше, да им посао не иђе за руком а они ти: „Бре на конак Мартинића!“

Тија пролетња ноћца, небесни свод начичкан хиљадама злаћанијех звездица. Мјесечине још није — тама је. Турадија се из Подгорја дигла, баш ка и прошли дан, те ће право чардаку — дому Мартинића. Па и сама природа се грози, јер ено, ђе се зањија ваздух, а тијан повјетарац са горице дуну. Мили им се путовати па вичу и алачу, вјетарац их расхлађује а по која звјездица штрљекне са висине — крије се од Муслома!

Мало попоишли, па ето их у шуми, куд им је ваљало проћи . . . . .

„Стој! . . . . Ко је?“ . . . .

Пу! . . пу! . . . пупупу! . . . . зачу се иза бусија. Првајлије попадаше, а који не паде, устукну натраг.

Бој се поче . . .

„Алах је бог и његов пророк „Мухамед“ виче Турчин „еј ђауре тужни, бе аферим пропао си.“ А Срб-хајдук само „у име Христа-бога великога“ на пријед иђе, на пријед ваља.

Та ко се одврљио од остале дружине, баш ка јагње од својијех оваца, са два ножа у рукама, о бедрици сабљом димишћијом, а у зуби жујку-пушку држи? . . . . Јунак је . . . ал не јунак више, јер пуче пушка бијесна Турчина, пушка пуче, а јунак нам паде — паде дика Мартинића а понос рода свога . . . . .

Ђе је срећа ту и несрећа. Потисли су хајдуци Турке, али смрћу Мартинићевом уђе неки страх у њих, а Туре ти тек тада осили се и стаде се дерати: „Алах је бог и његов пророк Мухамед.“

Рашћераше их по зеленој горици, а пођоше путем, камо су наумили.

Тек је оџа јацију одучио, тек се утишала природа од одјека са свијех страна а калабалук баш под дворе Мартинића.

„Еј тако нам дина и имана и тридест дана рамазана унутра морамо, дела да ђауре касапимо. Пророков инсан нек је господар, а рају под ноге! Ај ђиди море — дивота је! Куда ћемо прије, ајд' у ђулистан, е да ли би ту дилбер-Анђелију нашли, па да видиш чуднијех пешкеша од кадије.“

Хабер је летио од уста до уста, да руше шаранпов та мало вријеме постајало а угурсузи већ у авлији.

У чардаку су чули грају, пођипали су иза сна, па се збунили, не знају ко ће куда.

Мирко у забуни зграби своје Турске хаљине навуче их, оруже метне на се, па по сриједи Турака одјури у планину, камо му је амица отишао, заборавио је и оца и мајку па најпошљије и тетицу.

Ка арслан кроз гору пројури, и бог му даде, срећно се састаде са ајдуцима, завјери се у воду и у ватру ш њима а јадник и не знаде, шта му на дому раде!

Кад је Мирко кроз Турке пројурио, они су га истина виђели, ал га нијесу познали. Намах за тијем уђу у ђулистан, али се ошваље, јер тамо ништа не нађоше осим ђула, и умионијех мириса ђулскијех. Виђели су, да ту ничега нема, па ка бјесомучни јурну у авлију те на чардак, ал како је који долазио одлазио је пророковој бради на истину.

Браћа Мартинићи посједали нуз ђамове па нишане без престанка, а вијерне љубе им пуне пушке, већ су од мртвијех и бедеме начинили, а вијерни диздар Мартинића су два ножа истрчи ван, па повија жестоко крволоке жедне — — лете главе ка и бундеве! За тили часак већ не бијаше ама баш ни једног Турета у авлији, све је то он извијао, а ког је још у животу нашао: „Аман, аман, Србе брате,“ чуо је гла-

*

сак, али јок, брате, није у очајању опроштаја.

Тек сад стигоше бијесни Турски ка вази, које је кадија у индат послао, како доше таки и навалише, убише диздара на авлији, ал и њих је до онбир пало.

Па кад им се тај крвник уклони с пута, навалише ка горски вуци, довукоше сијена читаве пластове, и запалише нуз чардак, но млого их је глава та пањевина стала, јер ватра са џама непрестано сипље а Турад пада баш ка и снопље, када вјетар са планине пуне. Није шала, брате. Србин се очајнички брани.

Кућа блисну — велика се отворише врата а на лазу се показаше Мартинићи и мушко и женско, само међ' њима није цвијета Мартинића, није им ђузел-Анђелије.

Ту се тек чудно крешево отпоче — Мартинићи бију да одбију, Туре бије да добије, ал „два лоша убише Милоша", па тако и ту! Опаде — осу се цвијет Мартинића, осташе вијерне љубе са старицом мајком, да се бране, да освете узданице своје.

Па и јесте многи Турчин платио скупо — чак главом својом, нападај делија — јунакиња.

Ђе је сила подлегла женској руци?! па тако би и овђе.

Кућа блишти а Турад искаљује срце своје на мртвом тијелу Мартинића.

И сам мјесец чуо је крич из даљине, пожурио се виђети, шта је — задоцнио се, — јер ено га текар пошљије боја, ђе је помолио своју свијетлу главицу, обасјао је поља и долове, обасјао и ђулистан и у њему силне руже, у ружама ђул-ђевојку; јадница за Мирком је истрчала а у башту улећела, шћућурила се у џбунак од руже.

Сад је невољница виђела, да је свему крај, па се заплака и зајаука из бијела грла, а зачу се тужан одјек са свијех страна.

„Јаој, Бого мој, ђе ми је мила мајка, ђе су ми мила браћа, ђе ли Мирко, јаој! . . ! . .

Турад зачу тај тужни одјек и уплаши се, мниђаху, е је вила своје изгубила! Но име „Мирко" им је ваљда коме познато било, па се врнуше да виде кога има у ђулистану.

Умукла је Анђа више не јауче, ал не шће бијес да с' окани, док не нађе шта тражи.

Па како ли се зарадоваше, кад виђеше дилбер-Анђелију, нагоше за њом, а она трчаше ка кошута кроз јелике, мнидијаше тужна, е ће умаћи крволоку звијери, ал најзад опколише је па је ухватише а она — обамре!

Узму је двојица међу се, однесу је до првог коња и пресомите је преко њега.

На аваз, да је Анђа жива ухваћена скочи кадија на ноге (у такијем згодама) јуначке, те ће својијем гавазима скупе пешкеше даровати, а они њему још скупљи пешкеш Анђушу ђузел-ђевојку; кадија је унесе у паручу у свој ефендиски двор и спусти је на свилена миндерлука.

Тек је оџа сабах одучио, кад су усташи дошли кућама својијем у Подгорје, већ и пошљедњи зрачак звијезде данице је одсинуо, кад се вика и весеље утишало, а први зрачак румене зорице завири у харем, ђе је Анђа трудни санак боравила, зрачак уђе и паде Анђи на лишце, паде јој на лишце а Анђа се — пробуди! . . . .

(Наставиће се.)

НА МАЈЧИНОМ ГРОБУ.

Ево ме мајко, ево ти сина,
Где тужно клечи крај гроба твог,
За један само твој мили поглед
Дао би пола живота свог.
Ох гробе хладни, ох гробе тужни
Мајчину љубав скриваш ми ти!
Ево ти, гробе, богата дара
За пољуб један слађани! —
Ти ћутиш хладна обрасла земљо
Не знаш за тугу, не видиш јад!
Та грех ти црну створио душу
Ти ниси божији рукосад!
Та све што господ на земљи створи
Све се то мудро уплатит' зна,
Само та црна студена земља
Што у се узме натраг не да!
Ја немам никог на овом свету
Коме бих јаде поверит' мога' —
Ја немам брата, сестрице миле,
Ја немам никог до гроба твога.
Ја љубим мајко — опрости сину —
Сва твоја љубав њена је сад!
Ја љубим, мајко божанску вилу,
То је сва боља, то је мој јад.
Љубав је моја чиста и света
К'о што је увек за тебе била,
Ал' јади моји, ал' туга клета,
Не воли мене божанска вила!
Па кад јој видим анђелску слику —
Па кад јој чујем умилна гласа —
Крв ми ускипи, ја не знам што ћу —
Ох, мајко, чуј ме, зар немаш спаса?!
Ох мајко збогом! Скоро ћу теби
Живот је кратак несносан сан —
Па онда, мајко, ево ме теби
У тихи мирни вечити стан!

У Загребу 12. фебр. 1874.

† **Сава Рајковић.***)

П Р В Е С Е Д Е.

ПРИПОВЕДА В.

Посвећено госпођи Д. Т.

(Наставак.)

2.

Помисао Радићевих није неоснована била на Соколовића, кад би на срећу Јеличину по мишљали. Не једанпут се то опазило, да је Јелица радо у Радином друштву; игра ли се, прва је игра с Јелицом његова; свира ли, пева ли се, Јелица најбоље гласове даје узвишеним осећајима песниковим, кад ју Рада прати. Јесу ли у зеленом, госпођица Радићева је уз господина Соколовића; беру ли моме пољско цвеће, први је шешир Соколовићев окићен; па да вам је чути било оне нежне разговоре им. оне топле изјаве и с једне и с друге стране, кад би се разговарали о предмету, који хоће човека да троне, оно неданимично трептање Јеличиних очију, кад би се у Раду загледала, а он о чему лепом и узвишеном говорио: ви би с места рекли, да је Рада Јелици омилео, а кад вам речем, да је Рада најсретнији био, кад је у друштву те лепе девојке био, да је вазда на њу мислио, и кад није уз њу био, да је идеална Јелица нашега Раду баш по свуда пратила, а он да је из дна душе уверен био, кад је Јелици топле своје осећаје изјављујући рекао, да и живот нема ама баш никакве цене, кад у њему љубави нема, онда ћете одмах и поверовати, да је и млади одветник лепу мезимицу Радићеву мушки заволео. У споменицу Јеличину беше некад Рада ове речи записао: „Не вен', лепото, невен-девојко, не венула, дао бог, никада, као што ни твоја у мене успомена никада увенути неће!“ Али није

---

*) По смрти врлога нашега глумца Саве остала је у рукопису збирчица лепих, већином еротских песама, коју нам је омиљена наша глумица гђа М. Рајковићка дала ради употребе у нашем листу Уред.

то била само успомена, било је то нешто више, била је то права љубав, која у први мах воли, да је тајна, а кад се разбукти у снажни пламен најлепшег и најснажнијег човековог осећаја, онда хоће да је јавно позната, да свак' за њу зна, „целом свету казаћу.“ Оног божанственог дана, кад половина вароши беше изишла на ледну пољану, да се наужива и лепота зиминих, била је гвоздени крили наоружана и Јелица и прелетала је с Радом и братом својим стаклено језерце весела и задовољна. Већ је и сунце малаксавати почело, и као у некој срдњи седало: мучило га је, што се оно клонило своме наду, а весели звуци веселих мелодија, што раздраганој младости уживање јоште увећаваху, никако да престану, па је у миљу свом покушало, да топлотом својом ледену кору толико загреје, да се иста под тим загрљајем топити почела, ал' земан дође, отпутоват' мораде, но оно је зато послало свог млађаног и блеђаног братанца, да завијен у чарну месечину буде сведок здраве забаве и весеља омладине. И месец је био већ изишао, а весели и задовољни свет још се не хтеде од свога здравог уживања да растане. Весео ти је то свако био, а весеље и збиља огледала се на челу и Јеличином и Радином. У Раде беше прекипело богодано чувство човеково и он не мога више да таји, што одавно у срцу свом носаше, већ јаспо и смишљено исказа Јелици да је воли, да је љуби, да без ње живити не може. И Јелицу као да нису ни мало изненадиле Радине речи, она, као да је држала, да друкчије и не може бити: већ да најлепши и најчеститији младић мора само најлепшу и најбољу девојку заволети; она се радосно одазва речима Радиним и отиснув се тоциљаљком далеко од осталих рече му, да и она, како га познаде, да га и заволеде, да је он предмет њених свакидањих мисли, да, и снова њезиних, каза му, да га најтоплијом и најчеднијом љубављу љуби, којом само Српкиња љубити уме. Весело се клицање разлегало по свуда, ал' к'о што беше весео Рада, па Јелица тако тога лепога вечера весео, за јамачно, не беше баш нико.

(Наставиће се.)

ПРОЛЕТЊА СВЕТКОВИНА У СЛОВЕНА.

ОД ПРОФ. ФР. ХУБАДА.

(Наставак.)

III.

ако ових обичаја о борби лета и зиме нема тако у Словена, то им у причама народним провејава та сама основна замисао. Те приче нам причају о лепоти-девојци, коју је ослободио неки делија и венчао себи за љубовцу после многих препона и отео је из руку неког врачара. Ево шта каже о томе чешка прича: ***Дуги, широки и свевидећи.*** [1])

Био један краљевић, па му заповеди отац да се ожени. Дуго је он тражио девојку, ама му се ни једна баш не допаде. Једном тако нађе он у некој кули мала, гвоздена врата, отвори их златним кључем и у један мах се нађе у великој, округлој дворани. Таван је био плав као небо ведро, на њему одсјајкују звезде; под је превучен свилом и кадивом, а на десно у зиду дванаест високих прозора у златном оквиру, а у сваком на кристал-стаклету вита мома насликана дугиним бојама. На глави им сјаје царске круне — дивне моме, све дивнија једна од друге — од лепоте им чисто обневиди краљевићу млади.

Тад примети, да је један прозор застрт белом навлаком; он приступи и скиде навлаку. Ту је била нева у белој одећи, опасана сребрним пасом, а на глави јој круна од алем-кама.

[1]) *Wenzig, Westslavischer Märchenschatz Leipzig, 1857, S. 130.*

Била је најлепша од свију, ал жалосна и бледа, као да ј' сада из гроба устала. Краљевић је дуго пред дивном момом стојао, мишља да снева и док је гледао обузе га неко миље, те повика: „ову и никоју другу!"

Тек што он то изрекао, а мома затресе главом, поцрвени као црвена ружа, и у часку — нестаде свих слика и прилика.

Али није лако водити ту лепу мому, њу је опчинио и чува врачар у гвозденом граду, ко је год покушао да је отме, не врати се више, јер га врачар претворио у камену стену. Краљевић науми да потражи девојку па ма шта га стало. Нађе дугајлију, који се могао отећи до неба, да главом удари у облаке, а коракнуо је уједанпут читаве миље. За тим нађе дебељка, који се тако напне и задуха, да изваља дрвље из корена; напослетку нађе, који је све видио и свуд, а погледом стење ломио.

Са оваким друговима упути се он врачару. Врачар му каже да ће му дати мому, само ако је за три ноћи тако сачува, да је нико не украде, нити да нестане. Баш су добро пазили, па опет сва четворица заспе. Кад ујутру, а девојке нема. Шта ће сад? Свевидећи каже: „на сто миља од града је шума, дубоко у шуми раст а на расту жир; тај жир је девојка. За час оде тамо дугајлија и донесе жир: краљевић га удари о земљу, а оно се створи девојка. И друге ноћи је нестане, али је опет пронађе свевидећи: на двеста миља од града је брег, а у брегу стена, у стени је камен-драги — то је она. Однесе њега дугајлија тамо, а он погледом распршта стену, узме драги камен и донесе краљевићу. Треће ноћи се претвори у прстен и скрије се у школьку у црно море; али дебељко попије толко воде, да је дугајлија без по муке извадио прстен

Врачар одлети „во видје — гавранов-је," окамењени витезови васкрсну а краљевић свадбу држи!"

Значење ове приче као и многих огранака ове теме даје се врло лако протумачити. Моћни врачар т. ј. господар мрачног дела године — зиме, држи као ропкињу у свом граду т, ј. под леденом кором лепу, ћерцу—богињу лета; дванаест прозора су дванаест годишњих месеци.

Млади краљевић је пролетње сунце. Са својим помоћницима (у немачкој причи браће Грима „Die sechs Diener" има их шесторо) ослобађа девојку из ваздуха, земље и воде т. ј. сунце оживљује све елементе и најпосле — слави веселу светковину као, што се по народном причању у пролеће жени бог сунца се земљом, да плода донесе,

У старијим временима био је место краљевића сам бог сунца (Перун) ал временом га заменише разне прилике, див-јунаци, као: Добриња Никетић, Егориј Храбриј, у класичним приповеткама Перзеј, у ђерманским Сигфрид. Често се врачар замењује дванаестоглавом аждахом, а у новије, хришћанско доба — ђаволом![2])

Доба хришћанства измену много што шта; сад налазимо место Перуна пророк-Илију, па и саму дјеву Марију; први се често громовником [3]) назива, а дјева-Марија „огњеном" [4])

Код Руса је св. Ђурђе заменик бога сунца, ком при деоби света допаде пролетње цвеће. Код њих имаде вазда прича о св. Ђурђу, но најзнатнија је она, где се бори са аждахом.[5]) О рођењу му певају нар. песме да има сребрне ноге, златна рамена; глава му драгим камењем, а цело тело звездама посуто. За време Дијоклецијаново доста је мука претрпио. Бацио он Ђурђа у дубоку тавницу, покрио га гвозденим плочама, а закључа „немачким бравама" тако, да Егориј није могао видити бела света, ни дивотног сунца, није сунца, није слушао звона, што призивају на молитву, ни црквеног појања. Лежао је туна тридесет годиница, а тад се по божјој вољи ослободи. „Засја лепше сунце, дигоше се грдни ветри, рашчистише песак, што је насут био на Ђур-

[2]) Сравни *Krek, Einleitung I. 232-*

[3]) Сравни *Arkiv za povjestnicu jugoslavjensku* од *Iv. Kukuljevića Sakcinskoga. VII, Agram 1862 p. 221.*

[4]) Вук Стефановић Караџић, Српске народне пјесме I, 77; II; 1. 5. 12.

[5]) И у нас се св. Ђурђе бори с аждахом. На иконама је као војник с дугим копљем, којим пробада аждаху и стаје јој, што-по реч ногом под гр'оце. Пр.

ђевој тавници, попуцаше браве и гвоздене плоче; пролеће кида везе а бог сунца устаје у свој слави својој“

Егорiй се наоружа, зграби убојито копље, ослободи свог коња, који је везан био дванаестоструким гвозденим оковима и крену се на далеки пут.

По нар. веровању он јаши ко и Водин — на бељцу.

Јурне на коњицу у шуму, да је пробуди из сна. Ветар заледуја вито грање, све се пресавија. Тад он повиче: „зањихајте се по целој руској земљи!“

Одавде одјаха на дубоко море, на широке реке и рекне им да теку. Отолен се диже стаду, стада су чуварице девојке, три сеје рођене. Јеловом су кором покривене, коса им као трава сува, глас животињски; оне хоће да прогутају јунака, ал' их он шаље реци Јордану, да се окупају и заодену. Сад препречи свецу пут чопор вукова, он их отера у пусте степе и мрачне шуме. Најпосле наиђе на аждаху, тргне мач од појаса и прободе је. До прсију је у крви, забоде мач у земљу и моли је, да прими аждахину крв. Молба му се услиши; он се диже Дијоклецијану, убије га, а буздоханом поруши му дворе. [6])

Легенда бугарска прича врло слично о овоме. У старо доба живила нека зла жена. Она узе прљаву мараму и покрије њом месец (тада је месец био врло ниско скоро на земљи.) Месец се ражљути, те се диже тамо, где је данас, грдећи ту жену. Ради те грдње и проклињања претвори се жена у аждаху. Ето, отуд аждаха на свету. Та чудовишта и страшила починише чуда на земљи и многе људе поједоше док не дође св. Ђурађ и опрости свет од њих

Главе им поодсеца златним штапом, из њихових телеса разлиле се 3 реке, једна за ратара, друга за пастира, трећа за виноградара.[7])

С тога по нар. веровању „победоносни Егорiй“ ко оно и Илија громовник, тера муњом и громом ђаволе у бури — по јужнослов. веровању,

По причању Словачком у Крањској, тако се разједи том приликом св. Илија, да има доста муке и сам бог да га стиша, јер како је љут потукао би вас свет[8]).

Св. Ђурђе није само ослободитељ од аждахе, већ по рус. нар. песми „о лепој Јелисавети“ ослободио је он и дивну девојку, Јелисавету (заменицу богиње пролећа). И код Бугара се налази о томе спомена, које је Г. Розен у своме: „Bulgarische Volksdichtungen“ (Leipzig Brockhaus 1879) превео.

Ове приче разјашњује нам једна белоруска и чешка пролетња песма, која пева: „Ђурђе устаје, отвара земљу да трава расти — зелена трава и љубица плава!“

У другој питају Срмтоленку (смрт) „ком је дала небеске кључеве? Она одговара: Св. Ђурђу да отвори пут на небо!

Друга песма овако вели: „љубичица и ружа не може цвати, ако им Перун (врховни бог, господар) не помогне[9])

С тога по нар. мишљењу почиње пролеће с ђурђев-даном [10]); с тога веле Руси, да Ђурђе отвара земљу, доноси росу, те трава расти. Бугари веле, да светац шаље благослов на усеве им; а Малоруси кажу за њ' да почиње (23. априла) и свршује (26. новемб. јесењи празник) пољску радњу.

(Свршиће се.)

[6]) Афанасјев I. 699 *seq.*

[7]) Каравелов, Памјатники народнаго бита болгар. 299. стр. — Афанасјев II. 535.

[8]) *„Globus“ XXX III, 140.*
Hanuš, Bájeslovny kalendar slovanski, 137. 465.

[9]) Афанасјев *I. Jos: II, 402.*

[10]) „Ђурђев данак — хајдучки састанак“ у гори јер је ту већ пролеће. Пр.

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

(Наставак.)

Писмо оедамнаесто.

У петак 24. Јула рано поред скромног доручка седео сам пред локандом те сам мирно посматрао Црногорце и Црногорке што пролазаху поред мене. — Већ се народ узмувао за дочек књажев и књагињин. Кња-

гиња се враћала са купатила из Италије. Заставе се више на све стране по јавним и приватним кућама; Црногорци већ се неки оправише у стајаће одело, уседоше на помамне коње и одоше путу Његушкоме на сусрет великим гостима. Дечица врвеше по сокаку лепо обучена и из цетињских башта носаху цвећа ради накита, венаца и свешчица што ће их Књазу и Књагињи предати. Том сам приликом видио и врло лепи наш српски, а овде понаособ црногорски обичај, да старце који седише пред кућама, они који пролазаху овуда љубљаху у руку а они њих у главу или узајмице се љубише у рамена. Шта више видео сам да се и нека деца из суседства на улици сретоше и пољубише; да л' је ово посведневни обичај или само данас у знак радости? На то питање незнам одговорити јер сам промашио кога питати. — Истом сам приликом са мога седишта и чувени високи Ловћен посматрао где му је на врхунцу у цркви — која се из далека у Црној Гори види — сахрањен владика Петар Петровић II. српски песник или као што га сви листом зову владика Раде. Тада су ми преко мисли многе знаменитости истог господара и песника прелетале. —

Затим походим и женски институт на Цетињу и пре него што би се упутио у споменуту школу која је смештена у врло лепој новој згради на спрат поред красног врта одем г. Ст. Чутурилу шк. надзорнику и замолим га за дозволу да исти завод прегледим. Не само да сам дозволу добио него се упути и сам г. надзорник са мном и у путу ми укратко рече, да је овај завод основала покојна руска царица Марија и да се и сад издржава из завештаног фонда од царице, од ког је годишњи приход 9000 рубаља. — Они т. ј. Руси подигоше и ову зграду у којој — вели налазе се све опреме, што једној овакој школи одговарају. Ова школа носи на себи тип више женске школе, подељена је у 5 годишта односно у три разреда. Међутим стигосмо у ову красну зграду а пред нас изађе једна здрава крупна госпођа, г. инспектор ме представи као госта учитеља а њу као управитељицу истог завода гђу Н. Месарош рођ. грофица Салтиков. Замолим ју да нам школе покаже, на што она драговољно прискочи, узе кључеве и прво нас уведе у капелу. Ова је мала али врло богата са иконостасом и црквеним утварима, ту видех диван врло вешто израђен златан путир са емаљираним златним иконицама; остале утвари црквене такође су врло вешто урађене и скупоцене, као и одежде, евангелије и др. — 2. Ризница. Овде ученице оно одело, што донесу собом, оставе до поласка свог, јер како ступи у завод она одма добије и одело, те су по том све у једнаком оделу обучене. — 3. Соба за учење. Ово је пространа соба у којој ученице своје лекције уче и задаће пишу; овде се налазе сами столови са писаћим прибором и столице. — 4. и 5. Спаваћа соба. Врло су простране собе, у којима се налазе гвоздени кревети са постељама; истина да су собе простране и удешене за вентилацију, ипак држим, да би било сувишно, односно шкодљиво намештати онолико ученица колико постеља има; постеље су у среди у два реда обрнуте. — 6. Соба за ручни рад. Овде раде женске послове и на шиваћој машини шију: у истој је соби и врло богата библиотека, у којој су већином руске и француске књиге, а има нешто српских и немачких. Жива штета што још није уређена. — 7. 8. и 9. Разреди снабдевени лепим училима, од којих још доста недостаје из природних наука. — 10. 11. 12. и 13. Стан управитељице и учитељица са најстаријим појединим ученицама које желе учитељицама поглавито истог завода постати, где се дотичне, с којом је у стану, даље учи и образује и теоретично и практично. — 14. Соба за храњење свилених буба. Овде се налази кревет са више одељака, где се саме ученице практично уче хранити свилене бубе; налазе се справе за завијање, за угушивање и за мотање свиле са чаура. У оквиру се налазе више екземплара врло великих чаура беле и друге боје, ово је — како веле — донешено из Русије, да се покаже како грдне могу да производају. — 15. Болница. Баш

у ово доба, кад се ту десих, лепше је уређивана и према здравственом гледишту дотеривана. 16. Купатилиште. У овој се соби налазе више лимових када, смештених између лула за пуштање и одправљање воде. 17. Соба за умивање у којој се налази дугачка умиваоница подељена за осам особа, које се у један мах могу умивати. 18. Трапезарија. Пространа соба, на среди дуг сто за којим се ученице са управитељицом и учитељицама за време јела налазе. 19. 20 21. и 22. Кујна, собе за послужитеље и јестичара. — 23. У дворишту гимнастично место; ово је удешено за женске са сходним гимнастичким справама. 24. Школски врт. Овде ученице раде и гледе, учећи се сваковрстном баштованству, сејању, плевлењу и неговању, каламлењу па и пчеларству; истина да је ово у почетку ал ипак видех две нове кошнице. На сред врта налази се сунчаник, који нам овом приликом показиваше да је управо 12 часова. – Враћајући се кући г. надзорник ми причаше да је ова школа од године дана сасвим преустројена. Пре се предавало руски а сад је наставни језик српски, а учи се руски и француски као и остали предмети модерне школе. Исти завод подпада под главни надзор црногорски. Ове године беху у њему 1. управитељица, 2. учитељице и 3. помоћна учитеља. Ученице су већином биле из Боко-которске. Деца имају овде бесплатно све; првенствено по завештању имају Црногорке, иначе ко жели да му ћерка иде у исти завод има платити 200 ф. годишње. – Ова се школа основала 1872. године. На првом устројству њеном радио је покојни Милан Костић а прва управитељка завода била је гђа Надежда Паценића рускиња.

И тако благодарећи г. надзорнику растанем се.

Потом у кратко обедујемо и у 1 час после подне већ огласи труба да је близу Господар Црне Горе, ми похрлимо сви пред њега до тако зване „врбе.“ Женска дечица обучена у белом руву накићена цвећем и с ... ћама у руци а мушка са тробојницама у руци поставише се у два реда на прва места и певаху црногорску химну. Главари сви у највећој свечаности до деце а народ иза ових постајаше; с друге стране уз женску децу стајаху Црногорке у народном оделу Ја нисам ока могао да скидам ни са мушких ни са женских, јер не знам шта их лепше красише или оно лепо народно одело или она свежина и лепота лица особито код девојака — или они знаци радости који извирише из очију, јер непрестано беху упрте на ону страну од куд ће им Господар доћи. — Мало час ал указа се из далека прах, сви повикаше: „ево га! ево! Главар Тамаш капетан Цетиња повика: врстајте се! и за тренут ока стајаху сви као прави војници — није овде било пандура, латова и копштаблера. — Међутим лепи перјаници на жестоки коњици пројурише поред нас а иза ових у лаганом ходу упрегнута четир коња у господским кочијама возише Њихова Височанства Књаза Николу I. и Књагињу Милену. Народ повика: „живио Господару!“ Коњи лагано ходише кроз народ а књаз и књагиња клањаху се народу, и беху обасипани цвећем од деце и људи, потом стану, приме свештице цвећа, коју прилику нисам пропустио, а да им не промотрим њихова господска лица. На овим кочијама беху Божо Петровић са престолонаследником Данилом. На трећи мали војвода Мирко са принцезом Зорком и министром Врбицом. За њима на кочијама беху прво остали министри, а иза ових руски конзул. И тако сви укупно у пратњи народа, грмљавином топова и громким гласом звона дођу до двора где их Митрополит дочека са свештенством у орнату и тако их допрате у цркву. Помолив се Богу изађе Књаз и прегледа цетињски полубатаљон којим је командовао војвода Мартиновић. А шта да вам речем о овој војсци? Сви знате да су јунаци први на свету а то им ево и изглед доказује и ако су у овом батаљону и стари и млади и голобрки и седобрки ипак их је милина гледати где пушку пред сима држећи одају војничку почаст своме Господару. — Кад излажасмо из цркве приметио сам да се народ узајмице љубљаше са високим гостама, народ њих у руку

а ови народ у рамс, заиста диван призор. — Потом народ и војска допрате их до двора ту му овај полубатаљон дефилира опросте се с народом и уђу у двор. Када пак распустише ову војску и кад почеше једним махом онако хитрено да трче ту је требало стати на гледати: доста је човеку да се уплаши од самог оног покрета а не још да се међу њима налази.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ПИСМО ИЗ ХИНЕ.

Знамо да ће интересовати наше читаоце, кад им саопштимо писмо што га је ових дана добио један од наших пријатеља и сарадника чак из Хине, из вароши Хонк-конга. Писмо је требало 38 дана, док је стигло у Нови Сад. На куверту има само два поштанска жига, и то: Хонк-конг, и Нови Сад. Предато је 19. децембра 1881, а стигло је 25. јан. 1882 п.р. овамо. Писац писма јест наш познати књижевник, главом Др. Милан Јовановић, који је као лечник лојдовског паробродског друштва у Трсту, доспео чак у Хину.

Садржај писма у главном ово је:

Хонк-конг 16. дец. 1881
(по нов. кал.)

Драги мој пријатељу!

Кад смо се ту скоро братски руковали,*) нисте се јамачно ни надали, да ћемо за мало бити тако удаљени један од другог; и да ће мој први знак живота доћи вам из — Хине. Па ипак је тако, као што видите: ја сам на југо-истоку Азије, у „царству (хинеске) средине,“ у земљи, где се Мандарини гоје у опкладу са њиховим крмадма (Хина се одликује дебелим свињама и — псима) — у земљи, где влада бамбус и где се плету пуњђе. Ако хоћете да вам дадем јасан појам, колико смо раздалеко један од другога, ваља да вам кажем, да ја овде по вашем сату лежем у три по подне, а устајем у једанајст; научно разјасњено: ја сам 102 града „источнији“ од вас, — Волео бих знати, је ли се још који Србин изгубио у ове крајеве — — —.

Можете мислити, с каквим интересом ја гледам све около себе, кад вам речем, да је овде с в е друкчије. Истина је по гдешто смешно, али већином видим, да је паметно, и да нам још ваља ићи у школу код Хинеза. То је народ с к р о з култивисан и необично ч и с т.

Кад будем, као што се надам, писао што о овим крајевима, видићете можда штошта новога.

Ви тамо, драги пријатељу, сад зебете и глибате, а ја сам се пре 10 дана знојио под екватором и гутао Сингапорску прашину. Најлепши део света, што га је Бог створио, то је Малајско полуострво — то је царство вечитог сунца и неописано лепих боја. Сингапор има ботаничку башту, где се могу видити биљке с в и ј у тропских предела, — Можете мислити, каква је то башта. — —.“

Уз то писмо приложен је и један лист хинеске „поштанске хартије“, што се прави од свилених крпа, и на којој се пише кичицом умоченом у туш, а може се писати и пером и мастилом.

***

*) То је било летос.

СВЕТИ САВА — СРПСКА СЛАВА.

1. Дошао св. Сава, дошао дан народне славе, дошао дан милој успомени првоме почетку српске цркве, српске школе, српске просвете, дошао дан миломе сећању, кад српска књига, кад српско писмо оживе, дошао дан школскога патрона, дошао дан прослави просвете српске. дошао дан успомени славних књижевника српских, дошао дан опште радости српске, па и радости и весеља ђачког — дошао дан гимназијској беседи.

2. Свети Сава, школска слава, свети Сава народња слава, свети Сава, општа слава.

И светкује се св. Сава на све стране и са ове и са оне стране Саве: далеко на северу, па тамо на подне; на истоку сунчеву, те и на западу му.

Све слави, све велича: велико и мало, старо и младо, мушко и женско, све, што се Србином назвало, сећа се свога првога учитеља, свога првог просветитеља, свога првог архиепископа,

3. Св. Сава, светац српски, највећи светац — српска му црква литургије поје, српски му гласи песме певају: стихире и тропаре. Свете се школе; школе народне се крстом крсте, босиљком и водом и крсте и шкропе. Свештеници са носиоцима просвете народне, са учитељи и са народном узданицом, ученици те и сваки, ком будућност своја на срцу лежи, ком просвета народна мила, ком школа светиња, а подмладак, а ученици и мили и драги, — диже се светој цркви, а из цркве школи својој, да достојно прослави прославитеља свога:

у цркви се свако богу моли, да школе наше напредују, да школе наше цветају, цветају цвећем мирисним, цвећем дуготрајним, цвећем вечитим;

у школи се моли благослов божији, у школи се чини и опет спомен св. Сави, просветитељу и учитељу. Добротвора народних, добротвора школе и младежи, сећа се захвално срце српско у школи. Са „слава му," са „слава им" спомињу се светла имена српских мецената. И заслужили су, и право је, и спомињаће се свагда; спомињаће се, догод и један Србин дисао буде;

да просвета народна неће ударити к'о рак кораком, да ће се просвета народна отети и у народу укоренити, читаш на лицу малих нам и милих нам ученика и ученица, читаш на лицу њихових наставника. У веселу лицу, у ведру челу и ученика и учитеља, у чистој души школскога света, видиш чисту намеру ту . . . И биће тако.

* * *

4. Како цени Србин Саву Немањића, како му је мила успомена на њега, како су му драге школе, како му на срцу лежи њихов напредак, како се интересује о просвети — показа у маломе и велики српски Нови Сад.

Дворана гимназијска доста пространа, но данас мала и премала. А како да и не, кад је поврвило и мало и велико радо и вољно у гимназију по свршетку свете божије литурђије. Поврвили су, да се помоле за напредак својих школа, да чују беседе и говоре, којима се пропраћа овъ свечаност, да чују имена добротвора гимназијских, и старих и нових и најновијих, да чују и да им рекну слава и хвала.

5. Отпојала се служба, осветила се и водица а од стране збора професорскога појављује се професор Марко Кречаревић.

6. „Сјајне дворане по палатама, скромна огњишта по ниским сиромашним колебама подједнако се клањају просветитеља нашег светломе спомену."

7. У славу овога дана уводи нас говорник „за неколико тренутака у никад неувели врт — пун цвећа" миомирисног, у врт наших дивних песама народних."

8. „Народ вади из вечите ризнице слике, да опише њима своје мисли, своје осећаје — та он је непрестано у слободној природи . . . . . . И у срцу народног песника потеку потоком осећаји — поток тај жубори лагано по цвећу."

Цвеће силно, цвеће лепо, слика је врло често по народним нам песмама: румена ружица, царица међу цвећем, смиље и босиље, љубичица, зумбул и каранфил има свога значаја у песми, има и један па и више. Ми гледамо по које зрно бисерово из бисерниза народнога.

9. Лепа је заслуга Кречаревићева, што поче изучавати песме наше и са те стране, што обрати тиме пажњу и на ту страну неизмер-блага наших — народних песама.

10. Осмошколац Милан Поповић ступа да проговори, да пробеседи коју.

11. Он беседи „о оним ретким људима, који се својим животом и радом за народ толико узвисили, да ће им име живети докле траје народа самога." Он говори „о људима, којима се поносе векови, који сјају, као јарко сунце на небу повеснице народне, којима су имена златни слови уписана у књизи судбине народне." Он се захвалним срцем сећа великих наших људи и још већих и славнијих дела им. Он нам износи рад највећег и најславнијег Србина св. Саве. Уз њега захвално спомиње и штедрога добротвора Саву Текелију, те и оснивача новосадске гимназије Саву Вуковића.

12. „„Покољења дјела суде, што је чије, дају свјема.""

„Умрьо је св. Сава, умрьо просветитељ и учитељ, умрьо Сава Текелија, умрьо Сава Вуковић, умрьо добротвор и оснивач гимназије наше,

али својим радом, својим заслугама, подигоше себи споменик, који ће трајати, док траје Србина."

13. Знао св. Сава, знао Сава Текелија, а знао и Сава Вуковић, „да ће Србин моћи одолети свакој навали и сили непријатељској, те створити себи сјајну будућност — кад јуначкој мишици српској узгосподари просвећен ум . . . "

Бог ће дати, те ће тако бити.

Добра воља и просвета народна сачуваће Србина свагда и свугде.

14. Зарад заслуга три Србина дична „славимо их и преузносимо их. имена њихова живе у срцима свију нас."

Па нека је „слава св. Сави, првом српском учитељу и просветитељу, нека је слава Сави Текелији, штедром добротвору омладине српске, нека је слава Сави Вуковићу, основачу гимназије новосадске, основачу храма српској просвети. Слава им."

„„Благо њима, што до века живе,
Имали се рашта и родити.""

15. Слава и хвала нека је и сваком учитељу народњем, сваком одгојачу омладине, узданице народне.

16. Светли дародавци, дични умножачи фонда гимназијског спомињу се. Захвалним срцем читају се имена свију оних, који од свога иметка, од свога иметка тек неки део дадоше и принесоше на олтар просвете, а за благо и добро народа свога. Дична су имена и мила су имена свију њих, и биће дична и остаће и њихова и свију оних, који се сећају наше школе, наше гимназије,

17. Да гимназија новосадска има пријатеља, да

у нас има још племените душе и милостива срца, сведок је и Јованка Деря. Она дарова баш овом приликом две стотине форинти фонду гимназијском, а „за спомен себи и своме мужу, покојном Ананији Дери.“ Хвала јој лепа јој хвала. Таквих нам треба, па је наша гимназија осигурана материјално. Нека је ово добар пример, нека је ово леп знак српске свести, те нека нам у будуће св. Сава донесе и више и много оваких даривача.

18. Светли још једно име, још једно велико име међу добротвори наше младежи, младежи гимназијске. Од скора је уписано ово име у књигу добротвора, али ће остати вечито; та стално је злато, којим је исписано, којим је извезено име Атанасија Гереского.

Србин рођен, српски дише, српски мисли и осећа. Бог њему дао среће и имања, а он народу своме, своме народу српскоме:

Силни новац наменио он за алумнеум уз гимназију новосадску. Док капитал не нарасте да буде доста за тако племенито дело, издаваће се неки део прихода као штипендија ученицима гимназије ове.

19. Штатуте задужбини овој потврдило је министарство просвете и црквених дела и управитељу гимназијскоме дала се прилика, да их јавно прочита пред гимназијским гостима.

Спомиње са поносом и захвалом име Атанасија Гереского и чита штатуте, а завршује са славом и хвалом честитој старини, дичном Србину и благоме и милостивоме оцу српске омладине.

И живео кличе управитељ. живео одговарају гости, живео и славу му разносе прангије по ваздуху у све крајеве, где Србин живи, а „многа лета“ поју захвални ученици, а поје и свако, а поје и цела дворана гимназијска. У очију многих засја суза, суза захвалности српске, суза захвалности ђачке. Та захвалне су те сузе, та миле су те сузе!

20. Отпеваше ученици „многа лета,“ на отпојаше и песму светосавску — и „узкликнуше са љубављу светитељу Сави!“

* * *

21. „Матица српска“ светкује св. Саву, светкује га као књижевника. У спомен његов сећа се и других књижевника наших, а сећа се и народних људи.

22. Подпредседник Др. Ђ. Дера отвара по подне свечану седницу беседом. Спомиње, како је „леп и племенит обичај, сећати се оних људи, који су, било на једном, било на другом пољу јавнога живота, учинили добра народу своме . . .“

„Захвалност одавати, значи тежити за својим културним напретком.“ „Матица слави св. Саву, а с њим се сећамо и других заслужних родољуба.“ И данас једнога.

23. Члан Матичин Емил Чакра црта живот Дана Медаковића. Црта га као књижевника, као публицисту и као издавача умних производа српских, а обележава у нешто и његов приватан живот, па и политичан.

* * *

24. Још је једна слава о св. Сави у Новом Саду. Слава је гимназијска, али је слава и новосадска, па и околине му. Беседа је то, беседа са игранком, коју дају ученици гимназијски већ девета година.

25. Ученици се гимназијски приправише и уделише, да развеселе, да раздрагају невеселе, да провеселе, да развеселе све и свакога, ко рад весео бити, ко рад уживати у песми, у лепој песми и певању.

По левању промене ради, одмора ради и публичина, а и свога свираше, па и декламоваше. Нека је тиме на уживање, па увесељење и онима, које свирка весели, које уздиже лепа декламација.

Постараше се, да разиграју и играче, а да разиграју и неиграче; дадоше прилике свакоме, коме је воље и жеље, да се нађе у колу лепоме, у колу српскоме.

Поврх свега отворише „беседом и игранком“ врата милостиву срцу, да приложи, да дарује свак' по могућству и својој вољи коју пару на олтар просветни, да помогне и крајцарицом сиротињи гимназијској, да помогне просвети народној.

26. Беседа било већ више; биле су лепше од лепших па и овогодишња ни у длаку не заоста иза другарица-предходница.

27. Дворана се светли у лепоти и сјају, посетиоци весело, и љубопитно чекају почетак.

И поче се беседа са песмом „путник“. Одпеваше ју ученици у кору, а публика затапша, захвали се на лепоме уживању.

Па одпева мешовити лик гимназијски и другу песму, „жеље“, па и „пастирску песму“, а сврши са „смесом српских народних песама“. Одпева се и баритон-соло „на св. Саву“, па и терцет „у пролеће,“ па и дует „у ноћи“. Одсвира на гласовиру Тихомир Остојић *Scherzo (b moll)* од *Chopina,* и одекламова Новак Ковачевић песму Љ. П. Ненадовића „на вашарима.“

28. И све се учини лепо, красно, и публика би увек задовољна, знак да ученици знадоше, чиме ће и како ће угостити госте своје миле. А најзадовољнији бише гости са декламацијом и завршетком беседе, са смесом српских народних песама.“ И заискаше, да се понови и ученици се склонише, ал' не поновише смесу, него отпеваше бранково коло.“

Погледај побро у лице веселе, у лице задовољне публике: та свакоме је мило, сваки ужива, свако се створио у чистом раду, — пева се песма, што дира, што узноси, што уздиже Србина.

Захвали смо се и на томе дару.

29. Шта да речем о другоме делу: о игранци. Играло се и играло, а не уморило, и да зора не ра стера, играло би се и више.

30. Ученици достојно дочекаше госте, али се и гости показаше: дошло их много. Дошло из места, дошло са стране, из околине. Сви увеличаше радост и славу гимназијску, сваки то принео по нешто на сиромашне ученике.

31. Нека је хвала свакоме госту, нека је хвала и свакоме приложнику. Нека знаде свако, да је на пле-

мениту цел дао свој новац и да ће увек дати, а неће се покајати.

32. Нека је хвала напослетку и гимназијској омладини, на и њеном коровођи Т. Остојићу.

Тако прође св. Сава — српска слава. С. М.

КЊИЖЕВНОСТ.

Sbornik slovanský. У броју 49. 1881 овога листа констатовао сам, да ће под уредништвом Едварда Јелинка излазити зборник, који ће носити не само словенско име, већ и посве словенску тенденцију.

Данас ето лежи пред-а-мном прва књига са садржином, која ће свакога задовољити. — Доста би било, да само споменем садржај по наслову, а да сваки себи може учинити савршен појам о намери, брижљивости уредништва и о тежњи његовој, да зборник буде што савршенији. Словенски зборник поникао је, као што редакција вели, „из потребе публикације код нас (Чеха) давно осећане, која би публикација и шире кругове чешкога општинства упознавала са хисторијским развитком, животом и душевним радом побратимских народа словенских, који, премда су нам браћа крвљу и језиком најближа, ипак нису код нас (Чеха) нашли таква познања, као што би то сваки свестан Словен желио, и као што иште сама народна свест и важност садашњег словенског света.“

Како је првом књигом редакција одговорила овој мисли? Можемо рећи: „сјајно.“ Сваки ће чланак занимати свакога, који се интересује за Словене. — На првом месту налази се научна расправа чувеног археолога пољског и председника одбора за испитивање погребишта у академији наука у Кракову — А. Х. Киркор-а: „Гробови предхисторични у Пољској, на Литви и у Русији.“ Не могу изрећи свој сопствени суд о овом раду, јер нисам ни антрополог, ни археолог, али за ваљаност овога чланка сведочи име Киркор. Ја могу само рећи, да је мене — нестручњака — овај рад веома занимао и да сам њиме обогатио своје знање. Неће шкодити, да из њега споменем неколико црта у преводу: Киркор вели, да су земље, у којима данас станују Словени, биле обитаване и у најдавнијој прошлости, да и за времена камења. „У току последњих десет година испитивање остатака из оног доба брзо напредује, но ипак још није дошло дотле, да би археологија могла нама поднети јасну слику првих људи, које на многим местима ваља сматрати за прастановнике ове земље. Неизмерна пространост Русије, различитост по пореклу старих становника чини велике неприлике сравњивајућем испитивању и не дају нам једнолике слике, која би преставља ла целину остатака изворних.“

Још ову лепу, зацело добро мишљену реченицу могу додати: „Скупити сва знања о предхисторичним народима, који су становали у земљама словенским, скупити све резултате испитивања сваке врсте остатака, који се налазе у земљама овим (Пољској, Литви и Русији) — оценити, сравнити предмете у њима нађене и од свега створити савршену слику предхисторичне археологије свесловенске — мора бити сада задатак свију људи, који љубе прошлост словенску.“

Киркор описује најпре курхане (гробне насипе од земље и камења), којих сила има на Литви, онда говори о поганских погребишти спаљивањем у Пољској. Гробови ови имају често неколико катова, у којих су пепеонице (судови с пепелом спаљених мртваца) смештене у три и четири реда једно над другим. До пепеоница налазе се ствари од камена, кремена, разних ковова, најчешће од бронза. Киркор набраја и словенске писце, који су радили на пољу археологије научне. Од Руса именује: Саваљева, грофа Уварова, недавно преминулог проф. Котляревског; од Пољака: Тишкијевића, Чарњоцког, Крашевског, Суровјецког и др.: од Чеха: Воцела и Шафарика. Код Југословена, по Киркору, све до сада врло се мало урадило.

Знамо, зашто се није радило, али долази нам на ум, зашто се сада не ради. Нема сумње, да у себи много скривених, за археологију важних ствари има особито кнежевина Србија, те би ваљало, да се српски учењаци лате и овога поља готово сасвим занемареног — археологије. И влада би могла чинити своје т. ј. помагати средствима (новцем и људима: робијаши би могли копати на местима, која би позвани људи означили).

Други рад у књизи овој има грађу из српског краја. То је Холечкова црногорска слика: „Двобој Марка Миљанова са Пеком Павловићем.“ Језгровитост стила Холечковог, вештина у приповедању и згодан хумор познат је српској публици.

Трећи чланак Едварда Јелинка „Пољске жене и девојке.“ Лист из историје народног и друштвеног живота пољског.“ Тај је рад резултат ваљане студије пољског живота. У њему црта писац родољубље пољских жена и утицаје њине у разно доба на народни развитак. Цели нам рад показује, колико може жена учинити за народ. Врло бих радо препоручио овај чланак неким српским круговима, који се врло радо лаћају свега онога, што је туђе, држећи у својем „лезецимеру“ само немачке листове, као да српских и нема.

Даље следи „Последњих шест година у Лужичких Срба,“ од Михајила Хорњика, лужичког Срба и, можемо рећи и вође, јер неоцењене су његове заслуге за ову готово заборављену грану словенску. Остатак некадашње велике гране љутичко-бодричке, која се насиљем морала понемчити, стоји пред нама са ведријим образом него пре неколико година. Лужичана (горњих и доњих) има ваљда 270.000; окружени су са свију страна Немцима, и мишљасмо, да неће одолети таласима, којима насрћуће бурно немачко море прети им узети језик, да се тако за навек изгуби последњи траг о Словенима, који су некада обитавали данашњу пруску краљевину, достижући све до Рајне. По археолошком испитивању проф.

Ј. Смолика*) становали су Словени и у данашњој Баварској и Виртембершкој. „Данас у Прусији и на другим местима немачким," тако пише један чешки лекар из Прусије, „живи јоште свет словенски, у колико се тиче типа, сами *brachocephalae*, али чим који човек овде отвори уста, не чујеш више слатке звуке словенске; чујеш речи немачке, које морају вређати срце сваког Словена, који зна порекло овог народа." Зато ваља желити, да се бар лужичка грана одржи у боју противу пресиле и ваљало би, да и други народи словенски пруже руке Лужичанима. *„Towarstwo pomocy za studowacych Serbow"* (друштво за потпомагање српских ђака) треба потпоре материјалне; — ко може, неће на зло употребити новац, ако га пружи овоме друштву, јер: као што је из малог Витлејема дошао свету спаситељ, тако може и из малог броја лужичких Срба изићи муж славан, да и спаситељ Словена.

После тога следе ови чланци, које ради штедње места морам само набројати. „У царској књижници у Петрограду." Пише Ј. К. Стањек — „Краљ пољски Сигмунд жели доћи на чешки престо год. 1528." Написао Др. Ант. Резек. — „Литерарни покрет у Хрватској г. 1880." Написао Ј. Коубле. — „Етнографска изложба у Коломији" Написао Влад. Левицки. — „Истрија и тамошњи Хрвати." Написао Бранислав Брежки.

„Album malarzy polskich." Пише др. Мирослав Тирш. — „Французи и друге литературе Европске, особито словенске," лист Јулија Мијена. Чланак доказима изведен, како се у новије време интересују Французи за Словене. — „Верешчагин и утисци са његове изложбе." Пише изврсни критик и естетик В. В. Зелени. — „Покрет у Словачкој," пише чешки песник Рудолф Покорни. — „Просвета у Русији." „Просвета у Бугарској." „Ф. Каниц о српској задрузи." „Пољска литература у Чешкој" — од Јелинка, и др. мањих. — Какав је садржај, види се по насловима зато не треба коментара; од какве је вредности, кажу имена писаца. — Једно још да приметим. Међу писцима налазимо осим Чеха и Пољаке (Киркора и Мијена), Хрвата (Брежког), Руса (Левицког) и Лужичана (Хорњика); не би било згорег, да и Србин напише у зборник (за другу књигу) словенски неки чланак. За превод на чешки побринуће се редакција. — Књига поштом стаје фор. 1.50, а може се добити у свакој књижарници у Прагу.

Slovanská čtení (Словенска читања) носиће наслов дела, која ће излазити у свескама и којима је циљ, ширити знање словенских језика. На једној половини листа биће текст чешки, а на другој половини текст у другом словенском језику. У другом делу почеће део српско-хрватски. Оваква метода врло је корисна, јер оваким начином лако човек позна разлике између два словенска језика, те се тиме може тако користити, да може читати ма који словенски спис у оригиналу. — Кад човек не зна разлике између два словенска језика, тешко разуме. Нека стоји овде неки пример: Člověk míní, Pân Bůh mění („míní" у први мах се не разуме; кад изоставимо „i," постаће „mní;" то се већ лакше појма; пашће нам на ум „мнити," од чега је постало мнење [чешки mínění — изговара се: мињењи]: Bůh — ů — одговара српскоме дугоме „ô," као „стô — stůl;" „вô (vůl); h равно је српскоме „г;" по томе [познавши разлику] знаће свако, да значи ова реченица: „Човек мисли (мни), Господ Бог мења," или „Човек налаже, а Бог располаже.") У пољском језику опет чине највеће тешкоће назални звуци, н. пр. sąd (као француски sand); ą = у; sąd = суд; назално е (ę) равно је често такођер српскоме „у," по томе неразумљива у први мах реч „będzie" постане одмах разумљива, кад овај знак пољскога језика познамо, — będzie = буде и т. д. — У руском језику чини тешкоће пуногласје: град (руски городъ), глас (голосъ), пуногласни (руски: полногласный), сребро (серебро), сребрн (серебреный или серебряный) и т. д. Познато је, да се један руски часопис зове „Голосъ;" уверен сам да многи, не знајући речену карактеристику руског језика, није знао, шта ће рећи овај наслов.

Владислав Алин.

РАЗНО.

(Тител у Шајкашкој.) У бившој Шајкашкој беше шест компанија и срез овај заузимао је 16 квадратних миља. Главно место му је Тител на Тиси близу ушћа јој у Дунав. Тител се спомиње још за времена Карла великог, кад је овај на Аваре ишао. Како приповедају мађарски историци Тител је био некад седиште бугарскога кнеза Залана и г. 895 отео је овај комад земље Арпад. Г. 1056 имали су калуђери августинскога реда у Тителу свој конвенат; Бела II. наименовао је г. 1138 свога дворског капелана Лоренца за тителског опата. Бела IV., који је довео у ред Угарску после упадаја монголског, наименовао је свога верног капелана Јована г. 1238 за пресвитера каноника тителског. Лудвиг велики подигао је опатију тителску за *locus credibilis*. Мохачка битка учинила је крај овој опатији и цветању ове вароши Тител је био увек са војничког гледишта важно место, а у 16. столећу је начињен био тврђавом. Трећи одсек карловачког уговора мира 1699. одредио је, да Тител нема бити више тврђава. У Тителу су се градиле лађе и Шајкаши су се на лађама вежбали и чинили су велике услуге држави. Но како је цела установа границе изгубила своје некдање значење то се наредбом од 9. јуна 1872 присаједињио и овај део границе Угарској. Тител има паробродску станицу и води приличну трговину са храном. У трокуту између Тисе и Дунава, где је Шајкашка, беше некад двор хунскога краља Атиле, где је он после свога венчања са Илдиком, прве ноћи освануо мртав и у крви огрезнуо. Име долази од римског цара Титуса.

---

*) Památky archaeologické a místopisné 1881.

(Први тамник (тунел.) Страбон приповеда, да је први тамник био подземни пролаз испод реке Еуфрата код Вавилона, и тај је пролаз ишао од краљевске палате до храма Беловог. Тамник је био 15 стопа широк и 12 стопа висок. Ширина је Еуфрата на овоме месту један штадијум (а то је 625 стопа). Да би се могао градити тај пролаз морала се река док је трајала радња одвести на страну, те је корито реке суво остало, као што Иродот приповеда.

(Абд), „Абд“ је арапска реч и значи слугу или роба, па се сложено са другим речима употребљује, да се означи име. То чине побожни народи, што се клањају исламу. Н. пр. Абд-Алах (Абдалах) =слуга божији; Абд-ел-Кадер =слуга силнога (т. ј. бога); Абд-ул-Латиф =слуга слављенога; Абд-ур-Рахман =слуга премилостивога.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(„Љубавно писмо,“) шаљива игра † Косте Трифковића преведена је на мађарски језик. Већ од пре донели су мађарски листови извештај о припремама за тај комад. Сад доносе опширне извештаје о првој представи, која је била у недељу 22. т. м., износе ју као литераран догађај у мађ. књижевности. Један мађарски лист о томе догађају пише ово: „У недељу видесмо прву српску шаљиву игру на нашој позорници, а то је прерано умрлог Косте Трифковића: „Љубавно писмо,“ шаљива игра у једном чину, коју на мађарски преведоше Никола Леви и Александар Димитријевић. Није их стало много посла, јер је комад кратак; ал' свакако учинише благодарно дело, јер су овим дали прилике мађ. народном позоришту, да на својој позорници изнесе први пут српски комад и да тиме врати пажљивост, која се не једном мађарском комаду поклања на српским позорницама. У осталом „Љубавно писмо“ је већ само по себи заслужило, да се преведе.“ Иза овог кратког увода саопштава исти лист кратак садржај овог комада; врло повољно изражава се о истом; наводи, како је грдног одзива нашло Костино „Љубавно писмо“ код пештанске публике и завршује оценом игре глумаца представљача тога вечера.“ — Приметити нам је, да покојни Коста није био београдски професор — као што исти листови јављају, — већ варошки сенатор у Н. Саду, где се и родио. СаО

НОВЕ КЊИГЕ.

Дечије доба. Књижица са бојадисаним сликама и стиховима за малу децу. Цена 30 н. Наклада браће Јовановића у Панчеву.

Цар Душан, у народним песмама. Са сликом. Панчево 1881. Накладом књижаре браће Јовановића. 15 н.

Свети Сава, први српски архиепископ, светитељ и просветитељ народни. Написао Л. П. Панчево 1882. Наклада књижаре браће Јовановића. Цена 15 н. Са сликом св. Саве.

Шта деца воле. Са бојадисаним сликама и стиховима. Наклада браће Јовановића у Панчеву. 30 н.

Псалтир. Наклада исте књижаре. Цена 22 н.

Житије св. оца Николаја, написао по црквеним изворима и предањима Александар Павловић, парох самошки. Цена 20 н. Наклада исте књижаре.

Настава за темељно учење мађарског језика од Адолфа Родера. По методи Тусен-Лангеншајтовој. Српски од Стевана Коњовића, учитеља и Косте Берића, учитеља на виш. дев. шк. у Сомбору. Издање књижаре Миливоја Каракашевића у Сомбору 1882. — Дело ово излазиће у писмима, свакиx 14 дана по 1 писмо од једног табака, а биће свега 30 писама. На цело дело претплаћује се са 5 ф., а поједина писма стају 20 н.

Атала, роман Шатобријана. С француског превео Д. Јеврић. Цена 50 н. или 1 дин. 50 пара. Издање књижаре браће Јовановића у Панчеву.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Разбибриге, песме Милана Касумовића изићи ће у накладе штампарије Косте Павловића у Ср. Карловцима у двоструком издању: ћирилицом и латиницом. Цена 1 фор. — Брат Милан Касумовић, Хрват, издаје збирку својих песама и ћирилицом и латиницом. Ми смо у лањском „Јавору“ донели две песме овога писца и судећи по њима држимо, да су и друге исто тако нежне и лепе. Писац се тужи у позиву на претплату на своју судбу и на људе, који су му одузели све, што је на свету „својим“ називао, те изјављује: да од успешнога распачавања ове његове збирке зависи „не само његово даље делање на томе пољу, него ће се тиме положити и нов темељ његовој будућој судбини.“ С тога би младога писца свакојако ваљало помоћи, а претплату ће радо примати и администрација овога листа.

ОДГОВОРИ

Г. Б. П. у П. — „*Ad Calendas graecas*“ као римска пословица значи „никад“ или што наши веле : о кукову дну. *Calendae* се звао у старим римским календарима први дан у месецу, а то је био обично и дан свију плаћања и кирије. Како пак Грци нису имали *Calendae* то кад се ко упути „на грчке *Calendae*“ („*ad Calendas graecas*“), то значи одрицање, н. пр. каквог обећања, плаћања и т. д. Кажу да је цар Август често употребљавао тај израз, па је тако мало по мало ушао и у народ као пословица.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издајe књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 5. У Новом Саду, 31. јануара 1882. Год. IX.

МИРКО И АНЂЕЛИЈА.

СЛИКА ИЗ БОСАНСКОГ ЖИВОТА.

(Наставак).

IV.

Кад се Анђа тргла иза сна, зачудила се од куд у тој соби — у такој низини; није ту оног лијепог перивоја — ђулистана, заспала је у њем, а овђе ли сад у тој узини, у заботу цијеле куће?! Баци око на дуварове, ал није виђети ни једног ханџара, ни једне пушке, па није ни гусала јаворовијех — те утјехе ђузел-Анђелије.

Још једном баци поглед по малој изби, шћеде устати, ал не иђе. Клону главом, паде и опет на миндерлук — смртни је зној спопаде, а таман тад се отворише врата, а са врата се зачу груба нека гласина.

„Сабах-хаирала, мерхаба, медум-џанум!“

Скочи Анђа, баш ка дивља звијерка у гори усплахирено се превијати стаде: „Та од куд сам овђе, ако Христа Бога знадеш, избави ме у име крститеља Јована, добићеш, по Богу брат да си ми, изврсне пешкеше — адиђар ђу ти дати, однеси ме само мајци у криоце.“

„Ајд' не лудуј, душо, моја ћеш бити, Мухамеда и једног Бога ћеш вјеровати, нико ти ништа наудити неће, желиш ли злата свиле ил кадифе, или ма шта на бијелом свијету, што би само инсан набавити могао, све ће ти се џанум набавити.“

Ај шта је злато свила и кадифа, шта ли шарно цвијеће, шта ли сви они миндерлуци и веленци, шта ће то све кад слободе није?!

Горко се Анђа заплака па клону главом на узглавље. Мало се поврати, па клече на миндерлук, а главу је на шиљте наслонила, а за тијем преблиједи ка крпа и двије три ријечи заталасаше јој још црвенкасте уснице — моли кадију али не помаже.

Погле сад оно чарно око Анђино, није више чарно већ потмуло, рука јој је измождена, а клеца јој слабачко кољено, блиједа је, ка да је под гробом лежала, није више дражести на ђузеллицу Анђином, горко цвијели ал јој не помаже.

Па кад виђе, свему је крај, није

више хилала, замоли кадију, да јој бар намјести собу ка што је код мајке имала. Све јој по жељи учини ама оружја не шће унијети, па и гусле јој Туре набавило.

Све има ал ђулистана нема, није ни слободна живота, а шта је прјече од слободице!?!

Свакијем даном је проводила самотно биједне и невољне дане своје, затворена у очајничкој изби ка тичица у кавезу, свакијем даном долазаше и кадија к њојзи, ал га увјек прађаше тужнијем погледом.

И гусле-јаворике тјешиле је ал не утјешиле. Нијесу то гусле из чардака Мартинића, није ни оно танано гудало са њезинијех гусала, нема ни одјека из драге нити умионе жељице, што је славујак у зеленој дрази прижељкивао.

Биједни дани — биједно дочекани!..

Свакијем даном Анђа се све то већма мародијера, а и кадија је већ тужити стао.

Прошло је једно двије ефте дана, од кад је Анђа у туђем крају, туђем дому, а никад да се придигне; кадији је већ било досадно па поће Анђи једном говорити: „душо Анђелијо, ценетско анђеоче, није мира немам, већ све на те мислим; тешке ме муке спопадају, кад помислим на тебе; оздрави ми срце, да ми мало одумине.“

Анђа га само мирно гледи, а Туре се насмијеши, мисли јадан, завољела га Анђа, а не зна тужан да јој је вас крвав на очима.

И опет Анђа клону главом на шиљте а не рече ни бијеле ни црне.

Јадно Туре тоне у љубави, па проклиње и дан, кад је рођен и кадуну, која га родила. Све је учинио, што је могао, да му Анђа само у хареме дође, а сад зар да је љубити не може, сад кад му је то анђеоче баш у крилу — на његовом дивану? О та то је страшно — престрашно!

Пролазили су дани све у невољи и самоћи, а Анђа никако да се опорави — — — очекивала је нешто!

V.

Тија ноћца, с вечера у очи Ивања-дне је била расвјетљена сјајном мјесечином, хиљадама мaљушнијех звјездица одсјајивало је обзорју небесном, тијан повјетарац је попиривао, а лагано лишће на древећу у шуми изнад Подгорја шушти, милина је кроз-а-њ проћи; ој Боже, дивно је таке вечери!

Но замало!

Мјесец зађе а мјесечине неста! Неста и свјетлуцања тијех сјајнијех звјездица, а вјетрић већма дуну, устресе се хиљадама листића на високијем растовима, а за тијем се стаде облачити небо — за мало, па мјесто оне мјесечине наста тама, помрачи се брдо и дô, само још чујеш шуштање или кад муња сијевне, видиш силно њијање шумског древећа.

Ружно вријеме, што ружније бити може, а кипа лије ка из кабла, чипи ти се не би изишао на поље у то бурно вријеме, све да те грдни пешкеши чекају. Ал' погледај как' се подигла чета мала, мала је ал оружана, иђе чета баш из горе па ће у Подгорје. У чети је дванаест јунака а пред њима Мирко Мартинићу. Све је бољи од бољега а вијерни синци рода свога. Погинуће прије за једнога, него што ће болан устукнути, е тако се барем горјани заклеше још у гори под стогодишњијем растом а пред лицем Бога великога, у наручу свете тројице а свијећа им бијаде — муња са висина.

Иђе чета, ал ти гласа гласка чути није, све је мирно, све у миру само иђу, да што прије дођу, да избаве, да освете, да им зло за срамоту врате.

Ено их већ до мјеста, ђе је кадија Миркова амицу са друзима му сусрео и на конак га устављао. Застаде Мирко као да каже нешто дружби својој, стаде — застадоше и они. Разговарали се и разговарали, док мало и пљусак поједњао, ал грмљавина се опет подиже, муње засијеваше, а они пођоше другом махалом ка конаку кадијину.

Све мртво-дубоко спи, само у собици на заботу види се кроз силне завјесе само малко ђе свјетлост шкиљи.

„Хаха! Ту смо, наше је!“

Муња сину, гром загрмље, хабер даде на четири стране, даде хабер, да се напада. Нијеси ни оком тренуо, већ су њих двоје у харему, ђе је Анђа мирни санак боравила; срећом код ње нико не бијаше; пробудише је, а она се згрози, па заплака тужно, клону главом, ка да је тешки санак уснила, па се разбудити не море. И опет је сташе будити из бунила; тек у неке скочи Анђа са миндерлука — меке постеље своје.

Познаде их, па запјева танко гласовито, читава се соба затресла, па и гусле већ саме јечати сташе.

У тај мах се собна отворише врата, а унутра упаде кадија, ка да га пророк из собе извија, љут је ка арслан, кад се разбјесни; ал' јадна му мајка, заборавио оруже понијети, па како у собу уђе, већ га и ханџар спрати. Зину Туре а Анђа га њежном својом ногом баш у зубе ударила, одсекоше му главу и на ханџар натакоше, а Анђа се брже спрема, па узе у руке и јавор-гусле, те пођоше с милијем Богом путовати.

Како-ли се Мирко теци зарадовао, ижљубише се и исплакаше, а за тијем запалише конак и пођоше у гору зелену.

Тек сад зло и наопако. Вјетар и киша поједњала, а Турци навалили са свијех страна, хоће да их измрцваре и Анђу им отму!

Узело неко помладо Туре пик на Мирка и пљен му, па се залети са ханџарем у руци, да пробурази Мирка и да му пљен отме, ал је зло прошла — Мирко му не даде ни до себе доћи, пусти тету а завитла својом димишћијом и одруби му главу, даде је теци, а она је натаче на јавор-гусле.

Срећно умакоше а ни један их не паде нити ране доби, умакоше у гору зелену, оста Турад буљећ очи по махалама, ха, ха, ха! Баш Бог да прости, баш добро се осветише, избавише ђузелка, а и крволока није више међу живијем у — џенему је.

VI.

Прошло је од тадај већ доста времена, већ ће и`Митров-данак, тај хајдучки растанак, свак ће да се врне ка јатаку своме, да остави чарну гору, да изађу из те куће хајдучке да проведу зиму на дому, ил ка слуге за невољу или кријући се по стајама.

Жалостан је дан Митров-дан кад се браћа растају и опроштај узимају, и заказују мјесто састанку, кад се горица преођене листом.

Сви ће се рази и по околнијем мјестима, само Мирко и Анђа су заједно намјерили код доброг пријатеља Мартинића, код Срб-Јована у Пећанијех.

Освануо је и пошљедни данак, кад ће браћа заједно дан дановати у братској љубави.

Тога дана се разговарали само о зимници о састанку преко зиме и о Ђурђев-дану! . . .

Куцнуо је већ и пошљедни часак, кад им је „с Богом“ ваљало рећи. Јуначки се руковало и срећна пута пожелило, још старији млађе посвјетовали.

Растали се.

Сваки код својијех је мирно проводио па и Анђа са Мирком је добро проваћала

Прошло је било по божићу неколико дана, а Анђа се веселила са братићем дичнијем тићем, пјевала је уз гусле јаворике.

Баш кад се Анђа у бејтим занијела, кад јој се чинило, ка да снијева, зачу се суров глас, што с поља долијеташе·

„Бре ђаури, куцнуо вам је час, положите оруже па на поље, хајд излазите Мухамед вас на мејдан вала зазива.“

Умукоше пјесме, замукоше гусле јаворике, неста јека и одјека, све је занијемило а укућани се дали у бугарење, па бугаре, ка да им се ко год преставио.

*

Но цвијели и небога ђевојка, тешки је боли снопадоше не што се боји крволока, већ јој жао свога јатака, јер ће се они на њему за све искалити.

Мирко теци руку пољубио, па зграби до два мача пламена и излеће на авлију, сјече јадник, баш ка да је у шипраже запа, бјежи Турад на за мало не би ни једнога.

Одоше аге и гавази, одоше оце и аџије, не помаже им ни благо ни ћаба, сви се боје мачева Мирковијех и пуцњаве из куће, ђе је Мирко боравио.

Чим је појењала та бура око куће, спреми се Мирко и Анђа, горко обрањела, да се кришом уклоне из тог мјеста, срећа их послужи и измакоше.

Кад је Мирко био на авлију изјурио и Анђелија је зграбила своју шару-пушку, и ватру јој силну дала, ал је зла срећа послужила, јер пуче друга баш пред лишцем јој, и оба јој ока опали.

Е тако је љуто обрањена Анђа.

Још једном привију мелема на очи и пођу да се склоне испод крвничке руке, та несрећа их ове године гони.

Сјутра дан већ не бијаше ни трага ни гласа о Мирку и Анђи, само на поласку рекоше Срб-Јовану, да се не боји и да превари Турке, е су њих двоје опили преко горе, па ће пребјећи пријеко. Но Мирко није ни сањао о томе, да остави земљу, која га одранила, а све да је и шћео, Анђа му не би дала.

Понели су балзама — лијека, чим се очи лијече. Вриједно Мирко завијаше лишце тетици, па већ пошљије мјесец дана бијаше Анђа здрава — читава, па и опет се могла назвати дилбер-ђузел ђевојка.

Анђа са Мирком, пошље оног тужног по божићу дана, боравила је код добра пријатеља свога — код онијех дичнијех гостију својијех, кад по је са Мирком дошла о акшаму кући из драге.

Проводила је остали део зиме весело, а частили су је, што су боље могли, и ако је познавали нијесу.

Била јесен па дошла зима била зима па и прошла.

Дође Ђурђев данак — ајдучки састанак, дође и вријеме, да се Анђа и Мирко растану са својијем врлијем господарима. — — Одавно је већ ославило прамаљеће, са брегова већ тији поточићи жуборе, ал још гора се не оћела листом, а и кукавица је већ своју тужну пјесму зачела — рђав знак по хајдуке! Освануо већ и пошљедни данак, кад им се растати ваљаде.

Сунце спусти своје зраке, обасја и брдо и до̑, а и Анђа је устала, да види дивотњи призор јутарњи. Блиједо лишце засвјетли се — поток бисер-суза се ваљати стаде са лишца јој блеђаног; мнијаше јадна, нико је не види, већ сунашце, које ником кас'ти неће, ал се љуто преварила. У вратичу и мирисном цвијећу стајало је момче од својијех дваест љета, чуо је плач и јецање Анђино, виђео је, ђе миче руменијем усницама, ка да би шћела да Бога моли за њечије здравље.

Баш се сад јако заплакала и зајецала, кад је к њојзи пришао онај младић — шћео је прихватити, бојао се да не падне.

Анђа се у чуду нађе, кад виђе, да је то Божидар — некадашњи герз њен. Све му по реду каже; данас јој ваља у гору полазити, оставити дом и најмилије у дому — Божидара. . . .

Ту му наспомену оно вече, кад их је частила у двору Мартинића. . . Још шћаше говорити, ал јој запе брза ријечца и умуча, а клону главом Божидару на раме.

Сјетио се и Божа сад оног тренутка, кад је Анђу први пут узрио, кад га је очарала својом дивотом . . .

(Свршиће се.)

ОХ ТЕШКИ ЦРНИ ЈАДИ!

Ох тешки црни јади
Притискују ми груд,
А бољку срца мога,
Ја кријем узалуд! —

Ох сами тешки јади
И ваји на неброј,
Немило прате свуда
Јађани живот мој!

Па нигде светла зрака
Да нађем жићу мом,
Ил зрачак слабе наде
Мом срцу боланом!.

Ох тешки црни јади
Мог срца горки вај,
Дал ће ми скоро жићу,
Ил вама бити крај! . . .

Владимира.

ПРВЕ СЕДЕ.

ПРИПОВЕДА В.

Посвећено госпођи Д. Т.

(Наставак.)

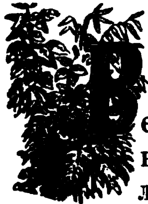

3.

Весео и задовољан беше Рада, весела и задовољна беше Јелица. Они могоше о срећи мислити. Рада је мислио, да веће среће за њега на овоме свету нема, нег' Јелицу „својом“ звати, а Јелица би се топила у блаженству, кад би на свога војна мислила. Али „коло среће вртети се не престаје, ко би горе, ето је доле, а ко доле, горе устаје,“ рекао је један славни дубровачки песник, и право је имао. Знао је Рада, да Јеличином брату Стевану није баш, Бог зна, како у вољи, сећао се неког догађаја из ђаковања, где је Стеван младићким жаром поштовао, волео, скоро и обожавао лепу контесу К—еву, а и ова као да је ту, њојзи поклањану пажњу опазила и често се дала виђати на оном шеталишту, по коме се Стеван са својим друштвом најрадије шетао. У друштву Стевановом обично је и Рада био, та Рада беше пун оних лепих својстава, са којих човек човека одмах заволи, чим га и позна. Знала је дружина Стеванова за тајну младога срца му, ал' је нешто зебла у срцу свом. Опазило црно око у лепе Маџарице лепога Србина правника Соколовића и немир душом јој овлада. Немир је тај од срца потекао. Из дана у дан наваљивала је на своје гувернанте и госпођицу другарицу, којима васпитање младе лепе грофице поверено беше, да се шетају и то онда и онуда кад се и куд се и Срби ђаци шетаху. Стеван је био блажен, мислио је зар, да први његов узор, да предмет његове прве љубави није остао хладан према њему, из те помисли одважно је комбиновао даље — докле није дошао до закључка, да њега грофица љуби. Од доброг разборитог, па и даровитог Србина Стевана поста неко великоварошко сањало. Поста ћуталицом и само би се онда разговарао, кад би са Радом на само био и грофица предмет разговору им била. Кад би Рада дошао, овом би се ражалило гледајући драгог свог пријатеља онако сетна и тужна и запевао би коју од наших, да ти све коса од милине расти. И на мах бих се прозор на палати преко пута отварао, да прими лепе српске мелодије, певање лепим сонорним гласом Радиним. И Стеван би оживио, варљива нада му је говорила, да грофица њега ради прозор отвара, а на јави тако не беше. Што је цело Стеваново друштво знало и веровало, да грофица баца погледе своје на Раду, а не на Стевана, то Стеван није знао, није веровао, та љубав и неће баш да

из ведра неба, не поражава тако човека, као што порази Јелицу вест, да је отац Ради неда. У Радићевој кући догодио се призор налик на онај у кући грофовој, девојци за момком хоће срце да препукне, само тамо туђин беше виновник болу девојачком, а овде баш мили и рођени, злоћа и пакост брата рођена и нерасудно захтевање цинцарског родитеља. Предигла се и Српкиња Јелица са болничке постеље али душевна је бо.ьа не остави, бол срца јој изазва у њој тешку, озбиљну одлуку да вечито девује.

(Свршиће се.)

ПРОЛЕТЊА СВЕТКОВИНА У СЛОВЕНА.

од проф. фр. хубада.

(Свршетак.)

априлу се моле пастири св. Ђурђу за стадо и оросе га св. водицом. На Ђурђев-дан перу се росом, „да буду чили и весели као ђурђевска росица."

Срби дан пре скупе воду, што се одбија о млинарске точкове, мећу у њу разно цвеће, те се перу њоме на сами празник. На неким местима се у рано јутро купа момчад, а око бокова обавију зелено грање пре нег' што уђу у воду.

Код Ускока*) и Словака иде по сокаци „горостас;" код Петаве у доњој Штајарској „Jürek" (Ђорђе) или „zeleni Juri." Обуку какво момче од главе до пете у зелено грање и цвеће, те тако иде од куће до куће и игра, а свирач му свира у треску (карабе, двојнице), други опет добује у бубањ, а трећи скупља даре, шта ко да, те то после деле. Ту се певају разне песме сасвим прозаично: „ми водимо зеленога Ђурђа, а молимо сланине и јаја!"[1])

Срби имају „додолу," а Бугари „пепељугу." Они их воде и моле од бога кишу, а домаћа чељад је водом полива.[2])

У Русији узме момче луч у руке, опашу га и оките зеленим грањем и цвећем, а прате га девојке и певају му. На глави носи грдну погачу, те тако иде трипут око засејаних поља. Кад то учини, начине ватру и деле погачу.

Као пролетњи светац, св. Ђурђе је и заштитник марве; тако певају Руси: „Ђорђе пушта краве на пашњаке."

На дан св. Ђурђа тера се марва први пут на пашњаке, пастири носе освећену врбицу и моле га „да чува стадо у шуми од вукова, медведа и друге дивљачи!" Стадо терају за рана, док је росе, јер роса има снагу да умножи млеко у крава. У северној Немачкој веже се крави предводници зелена грана за реп, да њом утире росу. Сличних обичаја налазимо и код јужних Словена; у опште дакле Ђурђев-дан је пастирска свечаност, ту се гости погачом, јајима и млеком, а дарива новцем и платном.

Код Бугара и Срба коље се тај дан у свакој кући јагње, те још бело. Тако једно „клање на жртву" описује Афанасјев.[3]) У селу Славини (Пиротском округу) донесу становници на Ђурђев-дан сваки по једно јагње на место, где већ хоће. Јагањци су окићени венцима, очи им везане, ноге свезане. После многих церемонија поређају их у круг, старац их коље и пусти крв да тече на какав бусен. Жене скупљају ту усирену крв заједно с травом и употребљују за лек. Ужета, којима беху везани, спале. Сваки домаћин узме своје јагње, носи га кући, те испече, а одавде с лебом, белим и црним луком доноси на брег св. Ђурђа. Тамо све то свети свештеник и од сваког добија по један део (четврт обично). У Србији и у цркву носе ове животиње, а на главе им утврде свеће; у Русији и на Карпатима неку од колача вепрове; главни пастир испече их на комаде и сачува неколико делова за

*) *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, VII. 336.*

[1]) *Mittheilung des Herrn Bezirks-Schulinspectors J. Romner in Pettau.*

[2]) *„Globus" Bd. XXXIII. S. 139.*

[3]) II. 255.

лекарију, за лечење оваца. У Литавској се продају пред црквама од воска: коњи, краве, овци; као у Крањској на дан св. Стевана.

Као заштитника стада, свеца јако штују Словени, у њега моле благослова стаду и усеву; тако се каже у руској изреци: „Долазе нам свети мученици: цар Константин и светитељ Ђурђе на белим коњима; протераће све вешце и вештице, крадљивце и крадљивице, вуке и вучице.“

У чуда, што их почини св. Ђурђе, набрајају се многа: једна прича каже, како је неком сељаку оживео вола.

У животопису св. Теодора говори се, како је често морао ићи ноћу из села у град, па га том приликом нападали зли дуси у виду вукова, но увек га одбранио и спасао св. Ђурђе.

Не можемо ћутом прећи једно место из прича о св. Ђурђу, где се спомиње, да је светац заузео место громовника Перуна. Он се појављује као господар над вуцима, који су у старо доба били посвећени громовницима. На Ђурђев-дан по рус. и јужнослов. вер. јаши светац у шуму и кад се искупе вуци, а он им ту каже, од чега ће се хранити; отуд и вели једна пословица руска: „Што вуку падне шака, то му је св. Ђурђе доделио.“

Ево шта каже јужнослов. прича: Био један пастир жедан, па пође на извор, да се напије хладне воде. Али је морао кроз шуму проћи, те тако доспе до неког раста и попне се на њега. У то дође св. Ђурђе и пратња му — све сами крвожедни вуци, а он им говори све једном по једном, шта ће који отети и уграбити. Кад је већ сваком рекао, докотура се ту и неки матори, вук пак га и он пита за део.

„Твој је део на дрвету!“ вели њему св. Ђурђе.

Наскоро оде светац, оду и вуци, свак' на своју страну, само кљакави, стари вук остаде под дрветом. Пастир то примети, па није хтео да се силази. Кад то види вук, а он се учини као да ће да иде, али није отишао, већ се сакрио за џбун. Пастир види нема никог, сиђе доле, али га вук зграби и растргне.

У Малој Русији зове се вук „пас свет. Ђурђа;“ људи не једу живинче, које он обрани ил' закоље, јер веле, да је суђено, да то буде вучјом храном. Ово фатално веровање забраздило је тако, да се држи, да је све бадава — не мож' никако спасти од вука, само ако је њему то св. Ђурђе наменуо. Тако се прича, да је неки човек осуђен био, да га вук поједе. Он је то знао и чувао се; ал' бадава, вук се претвори у мачку и кад је све спавало, растргне га. Други опет, кад је чуо судбу, поче тамањити вукове; убијао их је једног за другим, за кратко времена је имао већ 100 кожа, па између тих убијених био је и онај, ком је он намењен. Јадник је мислио да је спасен, али се кожа претвори у вука и растргне га.[4])

Малоруси знају много причати о пастиру вучком Полисуну или Лисовику. Он тера своје стаде на пашу, а особито тамо, где се две непријатељске војске боре. Прича га често доводи у свезу са св. Ђурђем. Тако једна прича: Била једном два брата, један сиромах, а други богат, а тврдица. Једном се попе сиромашак на неки раст, да види шта се то сваке ноћи туда мота и прави вику. Али има шта и видити! Око поноћи искупи се читава војска вукова, а на челу им Полисун; па онда ево ти и друге чете, а води је св. Ђурђе. Сад он узме лепчиће и поче их делити вуцима, а један остане. Он види сиротана и даде му тај лебац. Кад то чује његов брат — тврдица, оде он једне ноћи тамо, али сад не само да је остао који, него је још св. Ђурђу требао један хлеб; те он даде вуку место хлеба — ципију!

Пастири, који с њим у љубави живе, не морају се бринути за своје стадо, шумски га дух чува место њих. [5])

Као код свију других празника у години, и овде се задржали млоги обичаји из незнабожачких времена.

Код Срба и Хрвата туче домаћица су-

[4]) *Valjavec, Narodne pripovjedke u i oko Varaždina, p. 93. seq.* — **Афанасјев I.** *709 seq. — Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, VII. p. 222, 239.*

[5]) **Афанасјев, I, 711**

седову краву метлом, па онда своју по вимену, те држи, да ће тиме њена крава донети за две краве млека. Малоруси називају млеко и маст „росом божјом"; у кијевској губернији верују, да врачаре перу краве ђурђевском росицом, да носи више млека; или на краву мету платно, замочено у ђурђевску росицу. [7])

Српске моме плету у очи празника венчиће и бацају на кров око поноћи, сваки венчић има име момка каквог. На ком се сутра највише росе ухвати, тај је њен — то је њено благо, њено срце, њен суђеник!

Нек је доста о томе, та потпуно набројање би нас далеко одвело.

Разни пролетњи обичаји завршују се ускрсом, победом над зимом. Њему предходи цветна недеља — цвети [8]) и „зелени четвртак" [9]). Ускрс се зове и „великом недељом", великом ноћи [10]) а дани му — „велики дани." Да је и ово негда сунчана светковина била, показују имена, од којих особито „велики дан" код јужних Руса и Бугара; Словени на тај дан пеку погаче, грдне као точкове, сунчев симво. И Словени и Немци верују да сунце тога дана игра, или триред скочи; а све до 16. века веровали Руси да тог дана не залази сунце. И дан данас пењу се сељаци у неким пределима на торњеве и брегове, да виде кад изађе сунце; том приликом призивају Руси пролеће. По народном веровању отвара се први дан Ускрса небо, ко тог дана умре долази управ у небо, јер су небеске двери зе време празника отворене. Том се приликом виђа и сакривено благо. Малоруси држе, да у то доба свеци или главом Христос — по земљи ходи, да куша људе, добре да награди, а зле казни [11]).

Победу сунчеву и оживљење природе доказују сви обичаји, што се држе од бојања јаја, до Ускрса Спасова.

[7]) Афанасјев II. 633.

[8]) Чес. *kvety* или *kvetná nedele*, пољ. *kviay*, рус. *verbnoie voskresenije*, нем. *Weiden-(Palm)-Ostern*; слов. *cvetna nedelja*.

[9]) Чес. *zeleny čtortek*. Сравни лат. *viridis dies fovis* и *dies vividium*.

[10]) Чес. *veli konoce*, слов. *velika noč* пољ. *vielika noc*.

[11]) Афанасјев III, 701 *seq*.

* * *

На свршетку ове мале расправе и приказа пролетњих обичаја, морамо се сетити и смртне светковине код Словена источног вероисповедања. Душе умрлих бораве санак у зиму. — Тако Руси верују и приповедају о некој земљи, где сви људи умиру у зиму а у пролеће на Ђурђев-данак буде се из тог санка. По другом веровању те умрле душе трпе зими од хладноће, те с тога ратари у очи рођења и крштења Спасова, ложе на дворишту сламну ватру, да се на њој огреју душе умрлих.

У исто доба кад се празнује истеривање смрти, оживљују душе мртвачке новим животом, онда, кад се сва природа буди из сна; с тога Словаци у почетку марта иду на гробове. Пред сунчевим изласком првог дана истог месеца иду Лутички Венди, Чеси и Пољаци на гробове својих милих и драгих, доносе јело на гробље и моле мира и спасења за мртваце. Почетком априла јадају се душе на то живовање, што настаје после овог светског, те с тога иду људи на гробове својих милих, да их теше. Афанасјев прича како је тешио неки старац мртве:

„О сунце, јасно сунце, изађи, изађи! Озори милим зраком гробне хумке, да самртници у тами не проводе тако бедан живот! А ти месече — месече јасни с вечера осветли гробне хумке, да се самртнику у тами не цепа срце од жалости, да не јада у тами за овим светом, да не лије у мраку горке сузе за дечицом! Ветре, хладни ветре! духни, те реци умрлима да све живо јаде јадикују, а од бола и туге за њима."

Празник Ускрса Спасова врло је сличан веровању народном, јер је у то доба отворено небо, отуд долазе душе умрлих опет на свет, путују једу, пију и веселе се с живима, док после овог празника не оду на небо.

С тога Руси и јужни Словени иду и носе црвена јаја на гробове, да и мртве, као и живе поздраве с: „Христос васкресе!" с тога и пуштају јаја да се с гроба котрљају, те где падну, ту их закопају.

Код католика нема ових обичаја, јер је

црква за спомен мртвима одредила дан у јесен, а јесен је као нека спрема, неки почетак санка — зиме.

Код Словена н. пр. задржале се игре неке, чији почетак морамо тражити у наведеним обичајма. На ускрс котрљају деца с каквог брежуљка јаја, те ако погоди друго јаје, онај од играча устуна му га.

Малоруси бацају црвене љуске у воду, да пливају до царства смрти и носе вести са овога света: ускрсао Христос.[11])

На ускрс у понедељник Словени на Балкану полуострву иду на гробове, где пале свеће, а попа им чати молитве. Рутени празнују „хахутки," т. ј. певају песме и држе игре. Пражани иду на гробље у Емаус, „на Морани;" Срби на мали ускрс иду на гробове, красе их, побусавају, пале свеће на њима, дају једно другом даре: фарбана јаја, моле се и славе светковину, што се зове „побратимство," млађи плету венце и кроз њих се љубе, тим постају два младића за годину дана „побрати," а девојке „друге."[12])

Ово делце нека покаже, како су богати Словени народним обичајима и предањима, која могу послужити упоредној митолођији. Велеуважени писац књиге „Thiere in der indogermanischen Mythologie" — Анђело де Губернатис, ставио је та предања одмах за индијским ведама.

Превео

Алексије Васин.

[11]) Афанасјев III. р. 288 *seq.*

[12]) Вук Стефановић Караџић. Живот и обичаји с. 27. *Папић о. с. 128 seq.*

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

(Наставак.)

Писмо осамнајсто.

У суботу 25. Јула још пре но што се сунце родило ја сам се сам пешице упутио новим путем са Цетиња на Ријеку. У путу нашао сам се са више Цетињана који јездише на Ријеку на пазар, у друштву њиховом и у веселом говору и слушајући њихово вешто приповедање о ратовању дођосмо до Добрске жупе; ово је врло лепа и спрам осталих доста плодна долина у којој се налазе многе њиве а поред њих и Добрско-село, у коме роди доста смокава. Прођосмо кроз ово село, написмо се хладне воде и упутисмо се даље. Сад се један Црногорац с којим се још под Цетињем састадох, понуди једну од својих мазги да је узјахам. И ако није баш удобно седиште било на истој ипак ми је било лакше сносити него онако per pedes apostolorum. С мазге сам посматрао на све стране овај заиста чудан предео, изглед је врло леп; с леве стране диже се вршак Добрштак, Високо Брдо и остале планине а с десне на коси брежној расуло се село Цеклин. — Ми иђасмо тако даље и кад већ бејах на ½ часа пред овом црногорском вароши Ријеком угледах где тече река Ријека и чух где шуште из брда потоци који ову реку образују. Уз ову речицу налазе се више творница, прва је оружница а по том две поточаре које у овај мах због неоправке нерадише. Међутим стигосмо и у саму варош, која се веома разликује од осталих црногорских места у којима ја бејах; разликује се лепотом и уредношћу кућа. Она лежи под брегом и између ове реке а пре ње опет брдо. Са ондашњим учитељем Ђурићем прођем кроз варош која је са самим дрвећем засађена; посматрао сам народ који се слегао на пазар робу купујући и продавајући. Овде сам видео како се и најпростији Црногорац разуме у разноврстном новцу. И ако ми је мило било бавити се међу овим братским народом ипак морадох се журити да се навезем на Скадарско језеро да и одатле посматрам, а друго ваљало ми се уклонити због тога што је овде на Ријека грозница јако владала а то због силне рибе која се налази у самој реци, и тако рећи може рукама хватати. Ми се навеземо лађом на Скадарско блато и одатле према истоку

посматрах грдна Арбанашка брда, с леве лепу Зетску долину а с десне красну Црмничку наију. У великој даљини могох тек далекогледом да угледам још турску варош Скадар. Ми пређосмо бившу турску а сада црногорску фортицу Лесендру, и после тога доспемо и у сам новоосвојени град Жабљак. Због скученог времена овде немогох дуго остати. Град је доста опао, Турака се налази прилично а и арнаутских римокатолика који се јако разликују од осталих по особитој ношњи. Овде се мало прихватим јухе — чорбе — и кокошија меса, те се због лађе морадосмо још то после подне вратити натраг. Сунце још није било село кад се вратих на Ријеку, с тога одма пређем преко реке и попнем се горе на брдо где сам посматрао приличну зграду за школу, цркву и оружницу; ово је остатак од старога манастира Обода у коме се прва српска штампарија налазила, веле да се и сад могу налазити по гдекоја ливена писмена из исте штампарије. Зидине од манастира и Иван-беговић дворова и данас се виде зарољене у земљи. С те су стране брда обрасла дрвећем а с противне су гола. Одатле сам тек боље могао видети домове ове вароши који су већином на спрат зидани од камена и то по турском начину, с поља са ходницима. У околини а особито у Црмничкој нахији роди врло добро Црмничко црно вино. — И овде је народ крупан и леп, једино је то што мало час споменух да је место нездраво због силне рибе; налази се силан огањ (грозница) и рекоше ми да мајка кад кара кога рећи ће:

— Да се на Ријеку створиш!

У женских је овде ношња беле или црне сукње, црне кецеље, појас од метала са црвеним овалним камењем а богатије носе сребрн појас искићен са драгим камењем. Имају беo гуњ без рукава где само мишице бела кошуља покрива. На глави девојке носе капе црногорске са пребаченом, пресавитом и приденутом црном свиленом или вуненом марамом; а жене овако исту мараму али без капе. — Сунце је већ давно село кад ја погодих у једног газде коња који ће ме још те ноћи до Цетиња донети. Ја бејах од великог умора а од слабе хране веома утрућен тако да бејах сав клонуо; кад ја дођох на Цетиње то незнам, толико знам да сам се ујтру већ добрим касно обучен на мојој постељи у локанди нашао.

Писмо деветнајсто.

Јула 26. беше време као у недељицу да се иде на св литурђију. Кад уђох у манастирску цетињску цркву, на први поглед ми се допала, мала али скромно лепа. У приступу с десна и с лева по један гроб, сваки покривен црним велом, а на њима пушке и јатагани. С леве је сахрањен војвода Мирко отац данашњег Књаза који је на Грахову 1858. разбио Турке; а с десне је сахрањен књаз Данило — ово беху браћа. С јужне стране — од прилике где наше певнице стоје — налази се као неки мртвачки сандук покривен богатим простирачем — ово је ћивот где су мошти св. Петра I. црногорског. Иконостас мали али укусан. Богослужење се већ одпочело беше. Доле стајаху саме женске а са кора чух појање с тога се и сам тамо попех где спазих више познаника и две мале певнице на обе стране по једна. На кору беху сами мушки. Непотраја дуго али дође Књаз, Књагиња и принцеза Зорка. Служише више свештеника а и Митрополит беше у цркви. — После св. литурђије владари изађоше а главари сви за њима међу којима и моја маленкост и ако најстражња али ипак ту беше. И гле пред двором једног изненадног призора! Како сависмо двору иза старе куле а од главне улице указаше нам се више Црногораца и то по спољашности судећи беху сиромашни. Упутише се Књазу на сусрет, нешто говорише баш као да би се на кога жалили. Перјаници истрче пред њих и одвраћаху их али они упреше издигнутом главом своје погледе у Књаза. Књаз ману руком да их се окану, и пошто је до дворских врата допратио Књагињу преда ју дворјанима а он се лично упути оним као што нам изгледаше незадовољницима и ту на сред улице приступише му људи руци пољубише је и тада их перјаници мало даље одмакоше и један се поче тужити због

наполеондор и дарива га. — Међутим се непрестано играло до 11 часова; тада устадоше поклонише се народу а народ их испрати са живили!

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ПИСМА АРХИМАНДРИТА ЈОВАНА РАИЋА.

ПРИБАВИО И ПРОТУМАЧИО

Ђ. Рајковић.

III.

Милый мой!

Преко кухара Монастырскогъ примихъ синоћь писмо твое. Окромъ прочихъ видимъ да се ср'дишъ, што нешилѣмъ човека у време. Нитисамъ га послао нити знао даће тамо ићи, само дошао явити се, да иде у Карловце, послатъ отъ калуђера заради купованя, будући да очекую Шакабенту гредушта съ —. Іа пакъ нити самъ досадъ шиляо нарочно тамо, нити имамъ кога, нити имамъ пута, да би Вамъ досађивати, или из' Ваше комере штогодъ чекати. Ако кадъ и пошлѣ ми се отуд', то као знакъ любве твое примамъ, на кою нейма облигаціе. Видимъ из' овогъ писма, и разумѣвамъ, даси ты мое писмо от' 8. Маіа против' мoега намѣреня разумео, као да самь я жеданъ новца, или се боимъ, да кодъ тебе непогине, или, како и пишешъ, да на интересъ даемъ. Ничегъ тога у моіой мысли ніе было, него само едно ово: явити се и опоменути Васъ, дае 27. априлiа S. n. прошао, и моя година от' пензіона истекла, да я хоћу по вашой и царской наредби пріимати реченный пензіонъ, а особито будући дае съ резигнаціомъ и дификултетъ Сервицкога престао. Іа с' тимъ не навалюемъ; кадъ е онай пензіонъ кодъ васъ, тако исто др'жимъ ка'да бы и у момъ жепу быо, паче ли и сигурніе. Іа се доиста жалимъ на мою судбину, што у овако благопріятно време никудъ крочити не могу, него морамъ за столицу прикованъ быти како на галери, и поваздanъ перомъ као весломъ гребсти. Нексе божія вр'ши! Молимъ отср'дисе, зашто пута неймашъ на мене гнѣвити се: и буди ми здравъ и весео, а я есамъ до гроба

Твой

вѣрный другъ, и братъ,
и слуга, и Авва

13. Маіа 1793. Раичъ.

М. Ковиль.

(С поља: Его Превосходителству Высокопреосвященнѣйшему и Высокодостойнѣйшему Господину Архиепископу и Митрополіту Стефану отъ Стратимировичъ вручитъ благопочтеннѣйше въ Карловцѣ.)

*

„Очекују Шакабенту" односи се на великог раићевог противника, вршачког владику Јосифа Шакабенду, који је пре тога био владика бачки, гонећи Раића на толико, да му је и крст с груди скинуо, а Стратимировић опет му га вратио. Будимски владика Ђонисије Поповић раструби, да је Раић у својој Тетралогији тобоже оскрнавио православну цркву својим донатским догматима. Од ове љаге бранио је Раића сам митрополит Стратимировић у писму истоме владици говорећи: „Во всѣхъ важныхъ и опасныхъ благочестія и церкве нашея приключеніяхъ послужи онъ съ несравненымъ подвигомъ, защищая православное свое благочестіе ревнителнѣйше. Яко мудрый и истиный вѣры своея, и догматовъ по ученію православно-восточныхъ учителей почитатель и защитникъ, возлюби тыя и церковъ искреннѣйше." Уз игумана Иринеја највише се у оно доба попео Раићу на душу јеромонах Јосиф Рац, пребацујући му „неверног Доната."

„Као да самъ я жеданъ новца." Рајић је овде рад доказати, да није тврдица, а овамо ипак савременици му тврде, да није био чист од те мане. Чујмо и опет Стратимировића, који за Раића вели, да је био „не безъ малаго нѣкоего подозрѣнія о ску

ности," и да „отъ малагѣ его прихода знатно имѣніе собрася." Код познатога мецената Саве Вуковића у Н. Саду држао је на остави већу своту новца, између осталог и 100 холандески дуката, што ји је уза златну медаљу добио од руске царице Катарине II. за своју „Историју славенскихъ народовъ."

„Да я хоћу по Вашой и царской наредби прiимати реченный пензiонъ" односи се на годишњи 400 фор. као на пензију, коју је Раић за своје у митрополитској архиви чуване рукописе почео од г. 1790 примати, и то по 150 фор. од митрополита а по 250 фор. из народног фонда.

Весело ће, надам се, сваког изненадити чистота српског језика у овом III. раићевом писму, већа још, него што смо је нашли у I. Па не само да се Раић у приватним писмима чешће таким језиком служио, него је он неке ствари народним српским језиком и штампао. Тако н. пр. имамо од Раића још г. 1764 наштампан превод с руског: Слово о грешном човеку („Находится въ Венецiи код' Димитрiя Θеодосiа 1764"), где на стр. 1 читамо од речи до речи ово: „Хрiстосъ видећи нѣку мећю народомъ погрбленну жену, престао учити, и призвавши почео съ истомъ женомъ говорити." На стр. 2: „Хрiстосъ у друго време закtевао, что бы сами болестници просили отъ нѣга врачеваня илити излеченя, а овде не чекајући прошнѣ ове жене, самъ гледа на ню, самъ ню къ себи призыва, и исправля грботину, коя отъ много година већь у нiой застарила: Ваистину могао бы свакiй итд." На стр. 5: „Подобанъ iоще онъ (грешник) есть заблудившой овцы, коя, како найнесмыслениа отъ све марве, никад сама, кадъ заблуди, къ свому стаду не умѣ се повратити, докле самъ пастырь съ многимъ трудомъ ню потражити, из' врлети и пустыня, и из' дубокихъ яма извести, и из' уста курјачкихъ истргнути непопащисе. Не другоячiе ваистину итд." На стр. 7: „Читамо у Апостола Павла у Посланицы къ Рiмляномъ, дае оставiо Богъ по неисказаномъ своемъ суду езичнике, и предао нихъ у неискусанъ умъ, попустiоимъ ходити по нѣговомъ захтеваню: и колики грѣхови, какве мрзости унима умножилесе, нека прочати, тко згаде, прву главу те посланице, познатиће ясно." На стр. 8: „Ваистину велика и неисказана бѣдность была Iсраилскогъ Народа, кад' они, слободни люди будући, отъ свое волѣ дошли у Египетъ живити, и ка'да бы башъ Фараонови были поданицы: сабирали они сламу, копали землю, правили ћерпичъ, и сваке друге сараорске послове пословали." Најпосле на стр. 10: „Посмотри на смр'ть моега Сына, узми на умъ нѣгове ране, постигни памећю твоiомъ све нѣгово страданѣ, и разсуди не за тебе ли све то онъ претрпи; Ако я нисамь Сына моега пощедiо, то защосе ти iоще къ мени доћи боишъ; Небойсе, само некасни, обрати се само истинито, само ходи къ мени. Ходи къ мени, већь я давно руке мое простр'осамъ, да те примимъ."

А после пуни 50 година иза тога пише Вук „Обявленiе на писменицу сербскога езика" (1814). „Веће су се и Сербльи пренули из таме невѣжества, и почели су дѣлати на полю кньижества" (ibidem); „да ћу немалу ползу роду моме со тимъ принети, што ће лѣпша примѣчанiя чинити, и тако овай тежки пут углаьивати почети" (ibid.); „Писменица е непоколебими ступ, кои език не само содержава и од зуба времена защищава, но и к совершенству итд. (ib.) „Обявленiе о народнымъ пѣснама Сербским" (1815): „Пѣсне ове, огледало нѣжнога и мужественнога Сербскога духа" — „примѣръ сладости и просто-высокихъ израженiя сербског' езика" — „кньига брошираная коштоваће итд." — „езыкоиспытателнога содружества члену (у посвети нар. песама Копитару)" — „втору часть" — „куле по воздуху (породи суетне фантазiе родолюбiя)."

Дакле које је чистије српски — ил' оно раићево, ил' ово вуково? Раић пише: врачеванѣ, излеченѣ, намѣренѣ, закtеванѣ, а Вук: обявленiе, примѣчанiе, израженiе; Раић пише: смрт, мрзост, а Вук: Сербльи, содержати; Раић: ваистину, сабирали, а Вук: со тим, совершенство, воздухъ, содружество. Није истина, што се доцније поче тврдити, да књижевници сви из реда нису знали српскога је-

зика; неки су га знали заиста, али се, на жалост! стидише њиме стално писати, као што ево имамо пример у Раићу. Није Вук у народу чуо ни невѣжество, ни изражение, ни втори, нити је сам у обичном разговору ти речи употребљавао; ал' кад први пут беше наумио, да што изда на штампу, мислио је, да се мора тако писати. Вук је дошао у Беч око половине г. 1813 с готовим знањем српскога језика, као рођен Србијанац, нити је претпоставити, да је он тек од г. 1813 научио боље српски (у Бечу!); зашто дакле Вук до г. 1818 пише с оноликом мешавином „славено-сербскога," а тек од 1818 чисто, као што се говори? За то, што му је Копитар једнако саветовао, да се отме упливу онога доба, да се не плаши, но да прегне писати језиком, како га је од мајке научио. И учени Рус Кулаковски згодно вели: — „побѣдѣ всѣхъ новшествъ Вука Караджича помогли и его дружескія связи съ лучшимъ славистомъ того времене, Копитаром." (Види: „Вукъ Караджичъ, его дѣятельность и значеніе въ сербской литературѣ." Москва 1882.) Неки нису тели, а неки нису ни смели писати просто српски, бојећи се вишега свештенства. Оне, који су се први еманциповали, као Доситије, Манојло Јанковић и др., видимо, где ван отаџбине (у Лајпцигу) и бораве, и пишу, и штампају. Доцније беше особито велик стра од Стратимировића. Вук је тим пре могао продерати, што је — живећи у Бечу — био изван „шуслиније."

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште.) **Дружина српског народног позоришта пробавила је овде у нашој средини ове зиме нешто преко два месеца дана, а давала је свега 42 представе и то 30 у претплати, а 12 ван претплате. Кад се узме у обзир, да нам дружина од неколико година амо тек сваке друге зиме долази, онда се мора са жаљењем констатовати, да је овогодишња сезона била врло кратка, јер бројем представа не достиже ни оне — кажу канда незгодне — пролетње сезоне, где се увек тужи, да је бојаги већ прешло време позориштима, те се тиме оправдава изостајање и немар. Овога је пута дружина баш изабрала згодно време, па опет се са меродавне стране уверава, да је тако прераном одласку дружинином из наше средине један од најзамашнијих разлога — слаб одзив и немар публике наше, оне публике, која хоће још по који пут и да ропта (!), што се бојаги позоришна дружина на дуго време Новог Сада клони. Не може се човек баш никако отрести зебње неке и стрепње, коју изазива врло немила околност та, да нам данас треба већ неких мамака врло сумњиве врсте, који ће нас у храм Талијин довлачити. Солидни мамци они, интерес за свети завод тај, симпатија спрам заиста заслужних и вредних бораца наших на просветном пољу, к.ида су сасвим ишчезли, а заменули их маневри са комађем, што „ефекта" има. Управа сирота није крива, што се мора хватати и за последњу сламку — а да шта зна? Но и сама, ако хоће праведна да буде, мора увидити, да је та последња сламка врло слаба сламчица, о коју се неће моћи задржати морална важност завода, те ће морати утонути. А кад нестане те моралне важности, онда ће се сваки искрен пријатељ напретку нашем ратосиљати пуних клупа и каса, које се напуниле по цену врло, врло скупу. Не би ли се можда противним маневром, консеквентним, ма у први мах и безуспешним пристајањем уз конзервативнији укус дало још што спасти? — Међу комађем, што је ове зиме приказано, било је пет трагедија, и то три нове изворне, наиме: „Крвави престо," „Цар Јован" од Мите Поповића, и „Пера Сегединац" од Лазе Костића, једна стара изворна „Максим Црнојевић," а од туђих Шекспиров „Ромео и Јулија;" даље је било драма пет, од којих је једна била новина, а остале познате. Жалосна је игра била једна, и то Шилерова „Марија Стујартова;" било је шест позоришних игара, две нове и четири старе; била је и једна карактерна слика, повитет с немачу преводу покојног глумца Сав· Рајковића; зове се та слика „Окаљано поштење." Осим тога је била и једна слика из живота, којој је наслов „Очина маза;" њу је такођер с немачког превео Сава Рајковић. Шаљивих је игара било највише, наиме свега 23, које већих, што цело вече саме испуњују, које пак мањих; међу њима је било пет нових, и то све страних, ни једне изворне; од старих изворних шаљивих игара давана су три комада Трифковићева, наиме: „Честитам," „Мила" и „Пола вина, пола воде." а осим тога је опет уведена у реперт·ар Стеријина „Покондирена тиква" и поновљен је „Кир Јања," који је пре две године — т. ј. последње овдашње сезоне — сретно инаугурисао био васкрсење своје на позорници. Ни Округићева „Саћурица и шубара" није била заборављена. Остале су шаљиве игре биле све стране, француске, мађарске, а највише немачке. Репетицијом се у овој сезони могао похвалити омиљени нам Сиглигетијев „Циганин." затим „Очина маза," нова шаљива игра с немачког: „Рат у мирно доба" и трагедија „Пера Сегединац." — Од последње сезоне амо настало је доста промена у персоналу нашег народног позоришта. Од старих су остали и своја места достојно испуњују: неуморни редитељ, врсни глумац, душа целе дружине Димитрије Ружић, а уза њ као темељни чврсти стубови жена његова Драгиња Ружићка и свастика му Јеца Поповићева. Међу женским је персоналом даље од старих позанница: Марија Рајковићка,**

Ленка и Босиљка Хаџићеве, а нове су С. Димитријевићка и Д. Адамовићева. Марија је Рајковићка у приказивању најивних девојака, швигарица, права мајсторица, али се услед упражњености фаха трагичне љубави мора и да лаћа задатака, који темпераменту њеном, свој вештачкој природи њеној не одговарају. Нећемо тиме да рекнемо, е није дорасла за то, — та вредноћа њена и коректно схваћање јој скоро сасвим прикривају поједине недостатке — хоћемо само — на ма и у пркос доста распрострањеном, но ипак зато неоснованом мнењу — отворено да кажемо своје мнење, да се Марији Рајковићки као трагичној љубавници има штошта и замерити, а што јесте, јесте, то морамо, а и хоћемо врло радо да признамо, да Марији Рајковићки као најивној у нас равне нема, да је она управо — можда далеко идемо — фах најивне љубавнице у нас право и креирала. С Маријом Рајковићком алтернира у улогама трагичне и сентименталне струке Ленка Хаџићева. Њој као једном од највољнијих и највреднијих чланова у свој дружини част и поштовање, али праведан оцењивач не сме прећутати ону неку стереотипност, која је знак као неке стагнације у напредовању; силом се по гдекоји пут намеће и недостатна јачина органа, те квара чини многом иначе респекта достојном раду Ленке Хаџићеве. Сестра њена, Босиљка, креће се у ужем оквиру; у том је оквиру пријатна, симпатична глумица. Ни С. Димитријевићка не излази изнад нивоа обичних епизода, а на том нивоу кадра је задовољити. Д. Адамовићева нема средства ни да достојно стане у ред *minorum gentium*, а камо ли тек да врши позамашније задатке. Управа је то могла увидити, те нам заштедити њеју траги-комичну сцену. — У мушком се персоналу одликују од старих наших два честита делија: Андрија Лукић и Петар Добриновић. Обојица се даровитошћу својом, а савесним трудом и радом подигли до љубимаца наше публике. Од нових је међу првима Димитријевић, који је сасвим пристао у дружину народног позоришта. Приказује улоге врло разне врсте: љубавнике, бонвиване, па и старкеље и то све са доста среће, само му у љубавничкој каријери јогунасто на путу стоји тавни орган, који се одупире свакој модулацији. Иначе је Димитријевић аквизиција за наше позориште. Много обећаје и од скора ангажовани млади глумац Миливој Барбарић. Није додуше ове сезоне имао баш обилно прилике, да се сасвим покаже, али се и по оном малом, што је показао, јасно види, да није обичан почетник, који не би имао прогнозе лепе. Треба му само отворити пут, па ће, надамо се, озбиљном вољом и савесним заузимањем подобро унапред коракнути. А отворити му тај пут може само управа, дајући му прилике да учи. С наше стране нека је у том погледу управи најбоље препоручен. — Међу млађим члановима вреде доста Реља Поповић, који није у дружини новајлија, и Васа Поповић. Последњи би канда био згодан, да испуни осетну празнину интриганског фаха. У две три ли прилике није се баш у томе осрамотио. Банковић, Динић и Милосављевић нису без дара, али за љубавнике нису отњуд. Покушава се у томе с њима врло често, али без велика резултата. Иначе се сва тројица у више прилика ишчаурили као сасвим употребљиви чланови у дружини. Још су у дружини и Станојевић и Рашић, али за сад само попуњују мање епизоде. У главном се може човек задовољити са садашњим стањем у персоналу народног позоришта — не би додуше шкодило, да управа разгледа мало за трагичном каквом љубавницом — те се само може пожелити, да стари остану здрави, а нови и млади да уче и да напредују. Г.

ДРУШТВА.

(Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња) састала се прошле недеље $^{17}/_{29}$. јануара о. г. у своју прву редовну главну скупштину под председништвом начелнице јој, гђе Софије Дунђерске. На скупштини овој прочитао се извештај одбора задружног о његовом раду и извештај благајкиње о стању благајне задружне. Из ова два извештаја види се, да се у ову задругу уписало 198 редов. чланица, од којих су се 3 иселиле, 4 умрле и 21. због неплаћања годишњег улога сматра се да су иступиле, те је до краја 1881. год. остало 170. редов. чланица. Осим тога било је 25 добровољних приложника. У благајну задружну утекло је у течају 1881. год. од уписнина и год. прилога 892 ф., од добровољних прилога 336 ф. 80 н, од прве забаве с игранком чистога 693 ф 22 н. а од интереса на улоге задружне 33 ф. 18 н. свега 1855 ф. 20 н. Издавање је на потребе задружне било те год. 105 ф. 34 н, на милостиње 110 ф. свега 215 ф. 34 н. Кад се овај издатак одбије од горњег примања, остаје готовина за 1. јан. 1882. 1639 ф. 86 н. После ових извештаја читана су упутства за оснивање малодечијег срп. забавишта (школицу за малу децу од 3—6 год.) и за подизање раденичке школе за сироте девојке Српкиње које су свршиле основну народ. школу, ил бар два разреда више девојачке школе. Ова су упутства у начелу примљена, ал пошто задруга не осећа, да је својим материјалним приликама дорасла већ сад за овакве издатке: то је подизање раденичке школе одложила на доцније године, а за забавиште упутила је одбор овај, да спреми предрачун, па да онда донесе наново предлог ванредној скупштини. После овога су предузети избори часника задружних и за начелницу буде акламацијом изабрана и даље на годину дана гђа Софија Дунђерска, за подначелницу гђа Јулијана Радовановић, за благајкињу гђа Софија Јевтић, за перовођу Арк. Варађанин, за прегледачице рачунске: Јеца Натошевић, Јустина С. В. Поповића и Катарина Јовановић рођ. Ђомпарић. За одборнице на место половине коцком извучених изабране су: Марија Вучетић, Јелка Рајић, Даница Гостовић, Јулка Политова, Јулка Ђ. Поповића, Александра Љ. Стефановића, Марта Стапојевића и Христина Новић. —

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга.

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 6. У Новом Саду, 7. фебруара 1882. Год. IX.

МИРКО И АНЂЕЛИЈА.

СЛИКА ИЗ БОСАНСКОГ ЖИВОТА.

(Свршетак.)

Та може-ли зар бити, да је она на његову дому цијеле зиме била, на да је познао није, заиста је чудно!

Плакали у наручу једно другом и плакали, и ако се нијесу до једном, и то прије двије године дана, разговарали, жао им је било онијех дражеснијех дана, кад је све у весељу било, а сад?! . .

Мирко се спремао на пут — земан је у гору, на рочиште у планину.

Све је готово, само још Анђа није. Потражи је око куће свуда, но бадава није па није — није ни ње па ни Божидара.

Тек у њеке дође Анђа и Божидар, а очи им бијаху исплакане, Анђа пак излурена, ка да је у гробу била.

Прилетио Мирко тетици, да је зовне, те да пођу камо су обећали дружини својој, чим пролеће гране и осване Ђурђев-данак, тај најсвечанији дан у години.

Анђа се охрабри и прибра се, да пође, ал и опет клону и опет малакса, не може се растати са најдражијим на свијету.

Није ту више оног држања Анђина, та зар није већ доста патила за сестре и род свој, зар није многе осветила — осветила је браћу, снаје, а занајвише мајку своју. Уцвијелила је млогу Турску мајку, и многој кадуни румен јабуку устргла; сад је већ ред да и она престане, па нек се друге вате у коло браће своје.

Оду с Божом пред оца му, и заишту очински благослов од њега . . . . како-ли се старина зарадовао, кад виђе једино чедо своје, ђе га срећа још није оставила, та ту је она ђузел-Анђелија.

Заиште Анђа благослов и од свог братића, а он ће јој рећи: „Бог те тето, благословио, а ја не могу, јер сам млад за благослов.“

Мирко узјаше мркаља, те се дигне у гору зелену, на рочиште браћи својој, да не би клетва на њему остала, отишао је, а већ су били сви на окупу. Како-ли се ижљубили, јер држаху, е им Мирко није у животу — та није се преко цијеле боговетне зиме ни с једнијем састао.

Па како ли се вајкати сташе, кад им Мирко рече да би с' шћео вратити ка двору Анђину.

„Не, браћо, нећу ја на вијек дома остати, ето мене ка вама за њеколико дана, док се свадба спроведе, па ћемо се и опет виђети и заједно ћемо јуначки душмане конабити.“ То је Мирко дружини одговорио; кад је виђео, да га нијесу разумјели, тиме их је тјешио. И би тако.

Оде Мирко к бијелу двору своје тетице, а све крадом по сред брда и долина. Срећно је дома стигао те испричовједао тетици, како је дружина вазда чиона и весела, па и шума је, рек'би, зеленија и љепше је пјевуцање тица, само још нечега нема — нема јаворгусала и са њима ђулез-Анђелије.

По Ђурђеву у очи недјеље истакао се тробојан барјак на кући Мила В......, на барјаку злаћана јабука у јабуци смиље и босиље и рупци шаренијем извежени везом; тијан повјетарац са планине ћопирује, барјак се вије, а рупци трепере.

Хиљадама злаћанијех звијездица стале па гледе у ту дивоту, и сам мјесец изиша) је па се старачки намјестио и гледи на барјак, на смиље, на босиље и на рупце о барјаку.

И зорица је већ руђети стала, а даница се свјетлуца, понајвише смјерно гледи на кућу В. . . . . . . и на барјак на кући њиховој.

Јарко се већ родило сунце а пуче пушка пред двором Миловијем, пукоше и двије и три — сватови се скупљају, данас је вјенчање ђулез-ђевојке и дилбер-Божидара.

Сватови се искупили, скоро ће у цркву, да приме божјег благослова, да се посвете вечној свези — Анђелија и Божидар.

Лијеп прољетни дан, тијан вјетар ћопирује, а хиљадама лаганијех листића шуште у зеленој шумици, ђе силне тичице пјевуцају, ка да се најљепше свирке саставиле, те одјекују по дубокој дубрави.

Подигла се кита и сватови, па ће право у свету цркву, ђе их чека старац бјеле браде, прота од својијех о самдесет љета: кад у цркву иђе жубори му брада, кад из цркве мирише му душа, напијен је миљем свете Тројице.

Дочека их старац пред црквом, ђе је војвода из сватова стао буклију напијати; па кад се сви свати искупише сиђоше Анђа и Божидар са својијех коња и клекоше пред црквенијем вратима, а пред старцем који их благосиљаше. Пушке даше хабер, благослов је примљен, Анђа се ушета у бијелу цркву а за њоме Божидар и кум, а пред кумом Мирко поред тетице своје — ђевер јој дичан! Примише благослов и пред светијем олтарем, а старац их испитивати стаде. — Није шала, обећати старцу, коме већ и душа миром мири! . . Обећаше се и свети крст цјеливаше.

За мало, па се и вјенчање сврши, а пушке им запечатише вјечну вјерност.

Мало било, па се наоблачи. Подигла се сила и сватови, да што прије своме двору дођу. Срећа их послужила те су прије тог бурног времена стигли дома.

Како се свадба свршила, заиште Мирко од тете благослова, да се врне у гору зелену, најмилију кућу Србину — Тета је вољно отпустила и материнскијем свјетом свјетовала: „Пођи, Мирко, с милијем Богом путовати, па покажи баш Срб да си, а главом Мирко Мартинићу; сјети се онијех светијех дана, којијех нигда заборавити нећу, сјети се оца, мајке, стричева, пођи па поздрави ми и осталу дружину, нек се држе ка и прошлог љета, нек зна Турчин, Србин је жив.

Све је редом Мирко љубити стао, па најпошље замоли тетицу да му загуди, е да би га жеља одуминула, већ и онако одавно није чуо гусала, а још

мање тетице своје, а Бог зна „игда ја л нигда!“

Лијепо га послушала Анђа. Мирко јој доватио јавор-гусле, доватио јој танано гудало. Узе Анђа гусле, нави струње далеко-гласнице. Заборави све јаде, што их претрпљела. Замислила је, е је у колу браће своје, у загрљају миле мајке и снашица.

Насладио се Мирко, па ће да се спрема — да иђе браћи својој.

Прохујали сахати, акшам је приспио, па и Анђа трпа бисаге свакe ђаконије, спрема Мирку попутницу.

Још се једном на растанку ижљубише, па се расташе — на вијек расташе.

Иђе Мирко у гору зелену, ал га срећа беше слабо послужила.

Већ је био на пô сахата стигао, па да се састане са милијем друзима, — ал засијеваше муње — запуцаше пушке иза засједа, а са свијех страна могао си чути: „Стој бре ђауре, пропао си, није ти вала хилала, доста си болан крвавио Турске главе, одводио буле и кадуне, ајд' море и на те је ред, већ се предај, положи оружије, један је Алах и његов пророк Мухамед, који ће помоћи и може помоћи!“

Виђе Мирко, да је у невољи тешкој, па запјева танко-гласовито, да се по свој гори ражљегало, чуше га и друзи и познаше му аваз; те у индат похиташе.

Ал' се навалило једно Туре младо, хоће да се дочепа главе Миркове, ал га скупо стаде, истина обранио је Мирка, ал је још грђе прошао, јер га Мирко са земљом саставио!

Мало се Мирко још јуначки држао, па у томе стигоше му вијерна браћа, трче, брате, као арслан, кад се раздражи, а све једнако отпијевају: „Држ' се добро, сиви тићу, ево наске Мартинићу!“

Е сад се Мирко ослободио, ал га рана горко тиштала, чинило му се, е је преболети неће. — Не жали јунак, кад је јуначки освећен — — та пало је Туради кијамет а он један љуто обрањен! Турчина није једног, све се распрштало.

Брже су увили ране Мирку, е да би их болан преболео, али заман, Мирко умрије! . . .

Лијепо га браћа сахранила, сабљама му сандук сатесали, али му опијела не читали, свијећа им била сјајан месец и даница звијезда, а свједок сам господ са небеса. Све га је горко жалило па и високо дрвље занијало своје охоле главе, — жао му је Мирка Мартинића!

Брже је један из дружине отишао двору Анђину, да јави тај црни гласак.

Прва ријечца, што је Анђа изустила на аваз о смрти Мирковој бијаде. „Је-ли освећен Мирко?“ — Па кад је чула од вјесника: „Још те како! — запамтиће!“ насмејала, ка да шћеде рећи: „Нека, нека, за то се и родио!“

VII.

Прохујале годинице, прошло љето — цвијет човјечег живота, дошла старост сиједа.

И Анђа је срећно с Бошком живовала а и добар пород изродила: двије шћери и два сина — два прољетна цвијета!

Често би Анђа искупила ђечицу своју, па би им приповиједала о ујцима, о ујнама и Мирку па и својој мајци, приповједала би им по коју лијепу пртицу из живота свога, о ђулу и ђулистану, о гусла и ханџару, како је заробљена о харему кадијином, о тешком избављењу из Турске руке и Бог те пита, шта им није приповиједала, а ђечица би све пажљиво слушала.

Док су била млађа само би се онако невино заплакала, но што су више старији све су то озбиљнији постајали.

Па и ђечица јој већ знадоше уз гусле гуђети, а ђевојчице бејаху вјеште

везу ђевојачком; а њих два знадоше већ играти се свијех игара јуначнијех а особито нишана — било им је на срцу и души!

Године и даље теком теку, Анђа остарјела са свијем, већ је и једину још од старина узданицу своју изгубила — умрьо јој вијерни Божидар!

Анђа је и још чила и дражесна, још јој мајске црте трепере по лишцу и још је весела и умије загуђети као ђевојком што је знала.

Бијела јој коса на сиједој глави трепери као да је сребром преливена; а драго јој је, кад види, кад погледи на ђецу своју, та сјети се младости своје сјети се па у плач бризне.

Ђеца је редом тјешити стану, да не плаче, да се не цвијели у својој старости, та породила је ђецу, која ће њенијем трагом поћи, тад би се опет Анђа утјешила, и умирила би се за неко вријеме, док јој се мисли не вину и опет у прошлост златну, тад се не би могла уздржати, а да не проспе горкијех суза.

Старији јој синак већ се оженио а мјезимац на женидбу био, а и ћерке се поудавале.

Дође доба да се иђе гроба.

Стара им се мајка разбољела, љуто се разбољела лијека јој нема. Посљедње ријечи јој бијаху.

„Срећни будити, драга ђецо, утјеха нек су вам гусле јаворове, нек вас веселе српске пјесме, пођите трагом мајке своје па ће те срећни бити — род ће вас љубити, не трошите ово благо, што вам га остављам сами, већ га дијелите са сиротама, вјерни будите роду своме, а сад на вијек с Богом, ја склапам очи а већ их ни отварати нећу.“

Дубоко су ђеца запамтила пошљедну жељу мајчину, па су је боме и извршивала.

Још и данас им је оџак на гласу и пријатеља доста имају.

Е тако вам сврши листак породице Мартинића, дични листак куће Мартинића, понос роду своме, листак ђузел-Анђелија.

Српске Соли, 1881. **В. Нинић.**

МОЈЕ РАНЕ.

Не питај ме што сам тужан, —
Девојано мала! . . .
Несрећа ме слабачкога
— Моћно обрвала. —

Исчезло је сретно доба,
— Неповрат га скрива, —
Радост бајна жића мога
— У гробу почива. —

Нестало је снова моји,
Из младости ране, —
Лепе наде цуро мала,
Све су прекрхане. —

Па не питај, што сам тужан,
Не распаљуј груди! . . .
— Обрањен сам душо мила.
. . . Раните ме људи. —

П. Ј. Петровић.

ПРВЕ СЕДЕ.

ПРИПОВЕДА В.

Посвећено госпођи Д. Т.

(Свршетак.)

4.

Наступише дани тешка искушења. Радићеви задаше тешку рану Ради Соколовићу, али и у несрећи беше Рада срећан, јер је у исто доба ш њиме патила, боловала лепота девојка Јелица Радићева. Љубав у Раде беше толико силна, да би млоги на његову месту пао у очајање, па и у већу несрећу. Снажна

душа Радина пак сносила је сињи терет срца му мушки, достојанствено. Али му се ипак по некад омакнуо по неки вапај, коме је израза дао у млогој песмици, које поче сада да пева. Рада је постао песник, па зар туга, зар веља туга не може да дирне жице узвишене стране човекове, да пробуди у њему божанствену искру, што до скора сакривена беше: та народ је наш најлепше песме певао, кад су му најцрњи дани, дани туге и жалости свитали. И Радиним песмама провејаваше само туга и опет туга, кад би их у збирку сабрао, саме би себи име дале — песме тугованке. И Јелица је патила. Њена туга беше голема. Осећаји туге и жалости гомилаху се један на други тим више што им Јелица ретко израза даваше, она нит' је плакала, нит' певала, она је по највише ћутала. Тек кад јој душевни боли, толико срце напунише, да се бојала, да ће морати пући то пусто срце девојачко, латила се душевног мелема: најтужније мелодије извлачила би акордима њеног гласовира, зналац у музици назвао би те песме, што их Јелица свираше, песме жалованке. Па дед' реците, ви пакосни људи, што растављате драгог од драгог, а састављате драгог и недрагог, реците да сте раставили ово двоје милих и драгих. Нису-ли им срца и душе биле једна уз другу, нису-ли они душевно били спојени? Али оставимо их, нека њих двоје тугују, нека Јелица одбија редом ђувегије, којима би рад био и Стеван и отац Јеличин, нека Рада остаје и даље замишљен и сетан, нека одбија савете добрих својих пријатеља, да мало путује, да се мало прође, оставимо Јелицу при њеној јогунастој, а вредовним болом изазваној одлуци, да ће навеки да девује, оставимо и Ради оне немиле посете ниских особа, да у другој моми потражи Јелици замене, оставимо их нека тугују и јаде своје јадују, а ми да видимо каква се то врева по Европи диже, што је изазва ситна цика Херцеговачке пушке на Габели.

Херцеговачки устанак беше лунта, којом се запали цели Балкан. Аманет тешких заточњака слободе српске и вапај страшних мученика са точка и коца турског као да је саслушан. Србија, Црна Гора, велика Русија, православна Румунија устадоше на оружије, да покају Косово. Крвца беше из земље проврела и свак' живи мишљаше, да је варварском Турчину куцнуо последњи час. И све је то похитало, у кога год беше здраво срце и здрава мишца, у свету и најсветију борбу, да у проливеној крви утопи петстолетно ропство милог народа свог. И из наше војводине у врстише се млоги у убојне редове то врбичине то остале драговољне војске. Зазор беше нашима велик кад видеше, како је мален број наших према добровољцу руском и зато стегнуше срце јуначко и потрудише се да својим витештвом и јунаштвом надокнаде некако ту бројну недосташтицу. И ено браће Руса заиста, где с највећом радошћу бележе у своје дневнике јунаштво наше ешкије, Срба из наших крајева, међу којима особито одликовани беху Стеван Радић и Рада Соколовић. Је-ли могло друкчије бити; у таком светом делу да не буде Раде Соколовића, не, први је похитао браћи преко у помоћ, први је међу браћом својом и тешке ране допао и баш је у то згодно доба извидао, те је могао учествовати у боју на несретном Ђунису. Али пре него што ће та неудаћа, Делиграду, том јуначком споменику, на догледу српску војску да задеси, даде се Ради прилика; да покаже колико му се рахатним животом у болници мишца оснажила.

На Ђунису ће да провали Абдул Керим у Србију. С обе стране се прикупља силна војска. На левом крилу српске војске стоје руски добровољци међу њима су и наши; није то дошао браћи у помоћ безкућник, дошао м-

ги властелин, оцаковић. Ратоборност им неда да чекају одсудан час. Предња одељења непрестано се чаркају, докле се напослетку из просте чарке не разви прави бој. Генерал К., што заповедаше Русима на тој страни, задржаваше децу своју, војску своју, да се стрпе, ал заман мудри савет генералов; он дозва свога побочника, јер мораде и сам мача потегнути. Стеван Радић тумач и ађутант бадава одговараше свога шефа, генерал К. беше Рус, а Русе је у том рату само велика идеја словенска водила. Кад се К. појави међу војском отпоче текем прави бој, с душманске стране удараше Черкез, башибозук, низам, наши у првој ватри дубоко загазише у непријатељске редове, а најдубље генерал, те кад труба затруби да се одступа, он беше међу последњима. На њега сада кидишу сви. Он и ађутант му чине чуда од јунаштва ал зла срећа управи једно непријатељско ђуле генералу у по срца жива и побочнику му српска дужност налагаше, да неда, да се душманин докопа лешине драгога генерала, који млого на срцу лежаше и самом владару. И ено га где је упртио свога драгог шефа и јури на лаком коњицу газећи све што пред-а-њ изађе, ал се за њим дао суров Черкез, још на бољу коњу нег што Стеванов беше. Ил се полакомио разбојник на вранца Стеванова, ил на богате ордене генералове кад онако јурну на Стевана. Већ се крши сабља о јатаган и таман уграби страшни Черкез тренут, да сјури убилачко гвожђе у срце Стевану, а он се пруђи колик је дуг под своју бедевију: оборио га нож српског добровољца Раде Соколовића. Јато голаћа нагрне на њих сада, ал је Рада мудар јунак био и Черкезовог хата узјахао и здрав и весео са Стеваном и драгим лешом генераловим српској војсци стигао. Али за мало би весеља. Страшни дан ђуниски освану. Свак' живи мишљаше, да је све пропало, ал добри Бог заклони праведну ствар. —

Наши се добровољци вратише кући, у другом рату српском мање су учествовали. Које од преболеле ране, које од необичног напора беше оболео и Рада и Стеван и оба тежише своме завичају. Стеван беше пун захвалности и признања према Ради и једва чекаше, да исприча баби и Јелици јуначно дело Радино. И дође тај час, кад они у своје родно место приспеше; ни генерали, кад с бојног поља долазе, не дочекују се тако, као што ову двојицу дочекаше. Свак хтеде да их види, да стисне ону јуначку руку, која је секла душмане наше, свак' хтеде да се упита о јуначко здравље. Рада мораде Стевановом дому, са раширеним рукама дочека их стари Радић који се за то доба јако беше постарао. Прво загрли Раду, избавитеља сина свог, па онда Стевана. Јелица је плакала од радости. „Ишти, сине, какву хоћеш награду, и још уз то ти Јелицу дајем“ викао је тронут старац јунаку Ради Соколовићу и Стеван га поново загрли. Али Јелица на те речи оде из собе. Сетила се била свога завета, а завету хтеде верна да остане.

5.

Две су године од тог' доба прохујале, праведна ствар, српска је ствар победила. Србија је независна, Србија и Црна гора је повећана, Србин наједаред стече два огњишта. Богу милом фала! Сад да је лепе среће, да се заједнички подигне велика, трајна зграда што ће да обухвати оба та огњишта. Све је Српство весело, само туга не избиваше из куће Радићеве, камо и Соколовића рачунамо, јер он се не раздвајаше од Радићевих а беше старцу мио баш ка' и рођени му син. Тужни беху са Јеличине постојаности. Јогунлуком називаше то плахи Стеван, што Јелици завет беше. И још једна година прође и прошла би још млога а Је-

лице Рада својом не би назвао, да се не догоди једна мала причина којој у-даја Јеличина за Раду би последицом. Било је то једно лепо после подне баш у очи Иван дана. Сви изађоше и старо и младо у „Иванско цвеће“ па и Рада и Стеван и Јелица су ту, весеље и радост читало се са лица целе дружине само сета натуштила беше чело Радићевим. И овај мах Милица, лепа другарица Јеличина, говорила је како је она виновник свој жалости дома њезина. Песма „Иванско цвеће, Петровско“ разлегала се по целој долини, а обе пријатељице беху са венцима својим готове, и помишљаху зар онако девојачки на оно, „Ој невољо моја, ој Ивањска ноћи, како ћу те млада преспавати моћи.“ И на једанпут повиче Милица: „Стан' дер мало Јелице, шта је ово“ и гле из левог зула Јеличиног извуче Милица две седе власи Јелици. То бејаху прве седе. На мах се Јелица у мисли даде, и држећи у рукама прве седе мислила је дуго и дуго. Мора да су тешке мисли биле, кад на речи пријатељичине никаква одговора не даваше, мора да је у души јој немир наступио, кад јој црте на лицу онако играху, мора да је у тој борби боља ствар победила, кад ено велика збиља гони сету са лица Јеличина, ено, ено и веселости у цртама јој. „Зови ми Раду и Стевана“ викну, више врисну, и клону. И за тили час ево их сви троје пред њоме и са неком сетном весело шћу рече Јелица Стевану, да хоће за Раду. Све се друштво зарадује том, а дом Радићев баш тако рећи наново оживе.

„Баш сам ти се подмладио, зете,“ рече једном тамо после сватова, Радић Ради а овај сретан, пресретан показа му скупоцену амајлију, у којој беху само две седе власи.

ЉУБАВ ГА МОРИ!

У немој ноћи, зеленом лугу,
Кад славуј мали песмицу ори;
Извија њоме срца ми тугу,
Што јадно пати — љубав га мори!

Месец кад с пута сунчаном зраку
Бега и поноћ похита зори;
И тад ми срце лута по мраку,
Јер мира нема — љубав га мори!

Кад ми се санак на трудне очи
Прикраде, па ми о срећи збори;
Срце ми махом у грудма скочи,
Хоће да пукне — љубав га мори!

Кад певам песму о рају, наду,
О оном миљу што љубав створи;
И тад ме тиште рана хиљаду,
Што срце боли — љубав га мори!

Кад видим злато, о коме певам, —
За ким тај пожар у грудма гори;
Срце ми шапне: Ја о тој спевам; —
Ох! за том боли — љубав га мори!

М. Барбарић.

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

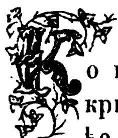

Ко год се од нас само малко својим критичким умом по свету вине, прво ће му у очи пасти грдна разлика мишлења, која међу појединим племенима на земљи постоји и наћи ће, да ни два народа нема, који би се са једнаком вољом и ревношћу за једне исте ствари заузимали и поштовали их; који би сличне назоре о правди, моралу, савести и осталим производима душе имали; и најпосле: код којих би се подједнак духовни процес развијао и исте последице производио!

нији узрок, што се сродство разних наука и назора, јоште ужим корлатом заокружило!!

Но пошто се при свем овом зближавању идеа опет види: да разни народи нису никад имали једнака мнења о душевном благородству; него су им се њиови кантарови при мерењу поштења, куд камо разилазили, те су услед тога, неки боље а неки горе пролазили; то сам нашао за добро, неке примере из историје онога народа навести, који је највећма трговачким духом обуздан; надајући се, да ће супротност, која између његових и наших моралних начела постоји, многе нејасне појмове расчистити, и можда на правац будућег нашег васпитања благодетно упливисати!

Али пре, него што почнем повесницу ралглабати, имам то приметити; да се са овим чланком не тежи ничије поштовање библије вређати, а јоште мање морална убеђења тумбе окретати; него се само намерава, да се живим бојама представи: шта су стари Јевреји међу врлине есапили? Какве су људе највећма ценили, а какве презирали? И најпосле да се види: јесу ли такова схваћања и пресуђивања добрим или хрђавим плодом по њиов народ уродила?!..,

„Исак је имао два сина: Исава и Јакова. Исав се бавио ловом, а био је јуначан, племенит, поштен и искрено је свога млађег брата Јакова волео; Јаков је пак био мамино дете, што квочке насађује; а то је: шепртља, улизица, лукав, страшљив, грабљив и претваралица!“

„Једаред скува Јаков сочива, и таман кад је био готов, а ето ти Исава из лова, пак онако гладан и уморан заиште од брата, да се може његовим јелом малко прихватити.“

„Лукави Јаков, пун натучен трговачког духа, одмах употреби ту прилику, да са старијим братом кшефт направи, и обећа му своје сочиво, ако се закуне: да му своје првенство уступа!“

„Исав онако гладан, пристане на његову понуду; те тако се даде од свога рођеног брата обманути!“

Овде се види: како пролази поштен и безазлен човек, кад с хуљом посла има; па макар та хуља и рођени брат био!

„То је било па и прошло; кад, али им остари њиов отац Исак, те му очи потавнише и није сиромак ништа више видио.“

„Он дозове свога првенца Исава, пак му рекне: како осећа, да неће дуго живити; него вели: отиди у планину, те улови лова, и зготови ми јело по мојој вољи, и донеси ми да једем, па да те благослови душа моја докле нисам умро.“

„А Ревека жена Исакова, она је прислушкивала, шта се ова двојица договарају; пак да би им намеру осујетила, то позове Јакова и наговори га: да отиде у стадо, да донесе два добра јарета, и да од њих зготови оцу јело, какво он радо једе; неби ли се с отим отац преварио и, помисливши да је он Исав, њега у место онога благословио!“

„Јаков се није својој матери због ове преваре опирао; само јој је то приметио: да он није, као његов брат Исав рутав, пак ако га отац опипа и осети се, да је нека хунцутарија, то може лако на себе навући проклетство у место благослова.“

„Нека проклетство на мене падне, одговори му мати: него послушај и ради као што сам ти казала!“

„Јаков јој донесе јариће; и кад мати зготови ручак, онда обуче сина у свечано руво Исавово, и обложи му јарећим кожицама руке и врат где беше гладак; пак га пошље ка оцу са зготовљеним јелом.“

„Кад га отац запита: ко је? а он одговори: да је Исав његов старији син; да је Божијом помоћу брзо до лова дошао; да је по његовој вољи јело зготовио, те зато нека се посади и једе, пак да га благослови.“

„Но Исак му не поверова одмах, докле га није опипао; али, које обложене кожице, које мирис од јела и Исављевих хаљина, надвладаше старца и рече: глас је Јаковљев али руке су Исакове.“

„И јеђаше јадни старац; а кад се јоште мало и поднапио, то онако заведен благослови варалицу и улизицу уместо свога

племенитог сина, и назва га господарем браће своје!“

„И тек што је Јаков изашао, али ето ти и Исава са ловом својим; и зготови јело и донесе оцу да једе и да га благослови.“

„Па кад на питање очино рече: да је он његов првенац Исав; тада се препаде Исак, јер увиде; да је преварен од свога млађега сина и да сад неможе више од своје речи одустајати, пошто га је господарем његове браће наименовао.“

„И рече Исав: право је, што му је име Јаков; јер ме ево већ по други ред превари: најпре ми одузе првенство, пак ево сада и благослов.“

„Пак омрзне љуто на свога брата Јакова и попрети: да ће му се осветити“.....

(Наставиће се.)

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

(Наставак.)

Писмо двадесето.

Још ми је био овај последњи дан на расположењу а то је 27. Јула да пробавим у кругу нових пријатеља а на Цетињу Црногорској престоници. — Тај дан после доручка са једним новим познаником одем у Биљарду где су смештена министарства, штампарија и где се чува заробљено оружје. Биљарда је сама по себи доста велико здање, ово беше стари двор а сад је на државне потребе примењен. Обкружен је са повисоким зидом а по угловима подигнута је по једна кула, где су пре перјаници стражарили. — Ове куле китише у време пређашњих бојева турске главе али у последње време одвикли се од тог тако рећи свирепог а и неестетичног обичаја. — Пре него што би ушли у само двориште ваља ми упозорити вас на стари „брест“ што се овде пред биљардом налази. Овај брест кад би знао причати, много би нам причао о оним догађајима и судовима који се под њим догађали. У пређашње време овде најрадије сеђаху књажеви Црне Горе са своји главари и најтеже нацрте гледе ратовања и управљања градише. Овде беше јаван суд за сваког који припадаше овој земљи. Сама му спољашност показује да — као што наши веле, много памти; нашироко је распрострьо своју густу круну, стабло му је право и дебело, унаоколо уздигнута бусен на по метра где је само владар седео а главари око њега. И данашњи владар, веле, радо седи под њим, и то готово сваког лепог јутра но само с том разликом што се више такове ствари недогађају какве пре.

Кад уђосмо у само двориште, пред собом угледасмо заробљене топове и то турске, где тако рећи стидно леже у црногорској травуљини. Приближим им се да их још са већим презрењем погледим и гле шта сам прочитао на једном — у гвожђу изрезано:

Црногорци кад оно витешки
Жабљак тврди турски похараше,
Онда мене старца заробише
На Цетиње српско довукоше.
10. Марта 1835.

На другом беше ово написано:

Жабљак ме Цетињу
Дарова на силу.
10. Марта 1835.

Осим ова два беше ту још више и то сви из пређашњих ратова јер из садашњих сви су понамештани по ново-освојеним градовима. — Са дворишта попесмо се на спрат, уђемо у прву собу која беше искићена старим и новим заробљеним оружјем. Прво наиђох на старе лепе турске џевердаре и дуге пушке. Овде сам видео и огромну пушку Баје Пивљанина која је сва од гвожђа и врло тешка; у зачељу поређани 20 турских барјака разне боје а највише зелене, између ових налазе се два оквира турских војничких одличија што су по бојевима Црногорци са мртвих и са живих

поскидали, највише има од боја на Граховцу 1858. Под овим две велике прекрштене сикире, сечиво им је велико у виду полумесеца и на дугачко држаље насађено, ово су што дервиши — турски попови — носе у боју и чиме секу за Мухамедову веру, ово су упљењени 1875. Даље су поређане сабље од последњег рата, потом грозни зебечки ножеви а поред ових стари мачеви. —

Кад сам ово прегледао одем са професором Мршићем и Новаковићем у манастир. Кад бесмо пред манастиром показаше ми на цркви у зиду стари српски грб какав је за време цара Душана био, а то је двојеглави орао а под њим лав. Потом одемо у манастир где беше смештена ова садања реална гимназија и ту ми показаше ђачка цртања и краснописе и на моје велико чудо али и радост изненадих се вештином и правилношћу истог цртежа; ту беше орнамената, мапа и планова и то све радише ученици I. разреда, што је реткост видети у других и у највишим разредима. Овако задовољан и радостан вратим се дома и пред локандом затечем главаре где настависмо посведневне разговоре.

После подне још са пријатељима обиђемо и оружницу која лежи близу манастира у долини, у овој видесмо и црногорску вештину око прављења али већином око пробања и удешавања оружја, овом приликом радише њих 7—8 на најновијим острагушама.

Исти дан око 6 часова, опростих се са нови пријатељи и с болом у срцу ваљало ми се растати са српским соколовима и тако пошто добих прилику вратимо се још те ноћи до Котора и то путовасмо на коли новим путем. Месечина беше као дан и ми у веселом разговору са Вуком Вулетићем стигосмо пред зору у Котор.

Писмо двадесет-прво.

Кад сам се вратио са Цетиња у Котор, тај први дан морадох остати цео дан код мог пријатеља да се мало одморим од велика умора. Тај дан прелетале су ми речи преко милих мојих нових и старих пријатеља а особито причања о Црној Гори и Црногорцима од Др. М. Јовановића-Батута и универзитетског професора Павла Аполоновића Ровинског, који је амо дошао да овај народ штудира. —

Ја ћу вам још овим писмом представити у што краћим цртама мали, али општи преглед Црне Горе и народа јој. — Већина земљишта Црно-Горског је брдовита; камен је вапњац. По гдегде видиш мрко црно кршну земљу, из које расте дрвеће и друго биље а особито врло много **жалфије** (salvia officinalis); ову траву стадо врло радо једе и од ње је месо врло укусно.

Што се тиче самог народа он је здрав, весела изгледа и ведра чела и српска лика. Имућнији јако полажу на своје одело, држе га чисто и богато га украшавају. У опште за народ несме се казати да је нерадин, напротив где год се нађе мало чисте земље он је употреби за њиву. Шта више нека само нађу између камења мало пошири простор и то раван, нанесу земље и створе себи нову њиву. Осим тога што раде у својој земљи иду у друге и тамо заслужују себи кору хлеба; морам споменути као очевидац да је врло вешт у грађењу друмова.

Нешто ми чудно упаде у очи бавећи се једном у државној болници на Цетињу. Знајући за јунаштво Црногораца држао сам да се лако не дају ни природним бољетицама, али напротив, неби човек мислио у колико је снажан и несравњив и издржљив у боју да је у толико мекушац у миру гледе малих бољетица и одма мисли да ће умрети. Природном смрћу неволе ни један да умре, но моли Бога да у боју погине као јунак а не као жена у постељи. У последње време имају јако поверење у лечника а напуштају врачаре. — Жене у породици заузимају подчињен положај од породице али ипак је муж сматра као нешто више од осталих млађих; оне раде зајeдно са мушкима све послове а то им се види и по траговима лица њиховог. И кућевне послове у колико су тамо развијени све женске обављају; родитељи јако чувају своју женску децу од велика рада, с тога им и јесу девојке врло лепе. Фине женске послове мало сам

марама — фацулет — придевена са иглом за косу. Сукње беле и црне боје које у ријечкој и црмничкој нахији зову раша; по сред тога је појас — пас — искићен камењем и сребром. — Мушки имају чакшире — демије — плаве боје, код учкура са црвеним туром (овењача) од три прста од свиле. А тур се зове сјуседства (тур велики). Затим под коленом подвезе златом извезене; од подвеза до чланака беле а негде и зелене докољенице; чарапе на две копче, опвиђене са црвеном чохом; опанци од ситних ремена (каишчића) исте коже и боје што и ђон, што се назиза опута. На сред тела црвен пас, најпре обмота један комад, понда припаше свилај од коже црвене, а прости од црне, те онда обмота око њега остатак паса, који је или од свиле или од вуне, црвен арапачки или црно-бело ишаран на белом пољу, овај се зове тарамбулос. — Преко корета пребацују се на црвеном гајтану златне кићанке, које су на плећима а спреда о гајтану је везан револвер. Од оружја сада носе готово сви по један револвер а од старијих виђао сам где још носе по две сребрне леденице — пиштољи — и леп окован сребром и камењем искићен јатаган. — Чарапе се још називају и бљечке.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ПИСМА АРХИМАНДРИТА ЈОВАНА РАИЋА.

ПРИБАВИО И ПРОТУМАЧИО

Ђ. Рајковић.

IV.

Превосходителный
мой милостивый и милый Господине!

Отпрво, кад сте овде были, двѣ ствари оставили сте ми да отъ имене Вашегъ изврʼшимъ, што самъ я съ охотою приміо. Єдна е была субботичкогъ Намѣстника отца Іоанна сочиненіе, да я возвратимъ ему. Но притомъ изволисте рећи, да ћете Вы писати ему, и послати его къ мени да пріимитъ свое. Инди незаборавите тако и учинити. Иначе кодъ мене годиновати може а я га позвати немогу. Єрʼ се человѣкъ на мене огорчіо врʼло, и срʼди се, може быти да на мое позваніе не бы ни дошао, а я бы радъ вседушно, у туђа дѣла немѣшатисе, и зато омерзеніе отъ люди трʼпити. За то молимъ, акосе мене мимоићи може, некъ се мимоиде.

Остависте ми и другу главоболю нѣкое грʼчко велехваленіе и надменіе, а то есть Г. Епископа Будимскаго писмо на Васъ, и нѣка высока богословска на дечію библическу Исторію примѣчанія, вʼ коихъ пропире се на ноге, доказати свою ревность по слову божію, а Ваше у томъ дреманѣ, что Вы допуштате такове книге безʼ добре цензуре печатати. Дакле да Вамъ ову оставку непошлѣмъ натрагъ праздну, ето самъ му нѣчто мало отъ Ваше стране отвѣтствовао, тега куцните, по нашей пословици: удри Грка, да не хрка. Онъ, како ми се види, хоће да се покаже што онъ есть великій Теологъ, и полихисторъ, и толике отце цитира, пакъ башъ и Августина, латинскаго учителя, а не знамъ ели и еднога видіо, мысли да уплаши камилу решетомъ илъ медведа пушніомъ. Изʼ чега види се, да онъ срʼблѣ и Васъ за слабе люде почитуе и невѣжде. Зашто непомисли и онъ и сви нѣгови, да вся мудрость грʼчка на лугдунскомъ и на флорентискомъ сабору поглощена бысть, и да су они сами на себе и на сву црʼкву навукли безʼчестно име схисматика, трʼгуюћи съ догматами и съ црʼквомъ. Право имъ е казао Русъ: Ека — Мать, ни царя ни князя, да еще горди! Чувай себе и свое право, а турадію остави некъ скачу. Моя ова примѣчанія на нѣгова примѣчанія я самъ уредіо тако, како ћете дати преписати, и нѣму послати (ако изволите.) Изволите ли пакъ у себе задержати тай малый оригиналъ, добро! аколи ни, а Вы съ приликомъ возвратите ми. А при томъ нижайше молимъ вʼ предʼ поштедите утруждавати старость мою, и ослабѣлыя очи таковими грʼчкими

бреднями, и высокомудренными пышностями. Іа мое очи штедимъ, да іоштъ кои данъ по свету погледимъ, и ако узмогу, да штогод Цр'кви и обществу послужимъ, а не за Грке окаянне. — Разумео самъ отъ Ваше Г. куме да е Маіоръ казивао, да ће се до 15 дана Карловци отворити. О Боже благій, ты милостивъ буди, и учини тако. То ће моя радость быти Васъ еданъ путъ у дому Вашемъ видити, и почесто посећивати. Въ прочемъ іа самъ Твой, а Ты мой, Богъ намъ грѣхи опростіо! Чего желећи изумираю

Вашего Превосходителства
У М. Ковилю Маіа 28.
1796.

нижайшій слуга
Авва Раичъ.

(С поља: Его Превосходителству Высоко-Преосвященнѣйшему и Високодостойнѣйшему Господину Стефану отъ Стратимировичъ православному Архиепископу карловачкому, и Славеносербскаго и Влахійскаго народа Митрополиту, Господину милостивѣйшему со отмѣнною честію вручитъ въ Карловцѣ.)

*

„Грчко велехваленіе Г. Епіскопа Будимскаго“ односи се на владику Ђонисија Поповића, који — рођен Грк — беше пре тога митрополит у Србији. Заслуге за аустријски двор стекао је тим, што је Србијанце наговорио на емиграцију, кад оно свиштовском конвенцијом од 4 авг. 1791 би закључен коначни мир између Турске и Аустрије с повратком онога стања, које је било пре рата (9 фебр. 1788), т. ј. да Београд и задобивене земље опет припадну Турцима. Дне 17/28 авг. 1791 изговорио је Ђонисије народу у саборној београдској цркви беседу, у којој је између осталога рекао, да онај „кои е пощенъ человѣкъ, хоће прећи, а кои ніе, и не зна Бога, нити заклетву, тай хоће остати.“

Исте године, прешав на нашу страну, би Ђонисије наименован за будимскога владику. Да га је тадашња влада јако пазила, показаће и вест, коју је донела „Сербская Новина“ од 16 јан. 1792, бр. 5. овим речма: „Его к. в. архидуксъ алексан-деръ мажарскій палатінусъ, дне 6 Іануаріа у кралѣвской резіденціи у граду будиму торжественіи обѣдь установилъ, къ коему обѣду сви магнати кралѣвства мажарскаго есу позвати били, между коимъ его к. в. архідуксъ палатінусъ аки сіятелства и надежди полный прінцъ, его преосвященство Г. Діонісіа поповича епископа будимскаго аки царству заслуженнаго мужа опомянулся; и абіе заповѣдилъ колесницу съ 6 конмы запрегнути, и въ нѣи Г. епископа изъ сентандреи къ себе на обѣдъ привести, которое и дѣйствително пріключилосе есть. На вечеръ быстъ баллъ установленъ при коемъ такожде на захтеваніе его высокости естъ Г. епіскопъ удржанъ былъ; а заутра въ тои истои колесници паки въ сентандреу честно отправленъ.“ Споменути лист мало ниже вели, да је владика Ђонисије и од канцелара придворне српске канцеларије грофа Балаша дне 15. јан. и. г. у Бечу био сјајно дочекан, додајући да је канцелар владику „задржао отъ 4 сата до 6 нощіо, нехотѣвши оставити га, къ тому быо пропонирао, да остане и при нѣговимъ домащнимъ баллу (sic), кога е быо преготовіо, разумѣющіи же отъ его преосвященства, да баллови, и театра священикомъ не подубаются, даде му отпущеніе отити.“ То је онај исти владика Ђонисије, који је, по вукову казивању, узео Луку Милованова Георгијевића, да му понешто преводи с латинскога језика и преписује. Од владике је имао Лука 10 фор. шајна на месец, рану и вина колико му је требало, а и по коју аљину, Ни на самрти није га владика заборавио — оставио му је у тестаменту 300 ф., само што сирома Лука није био сретан, да то добије. Владика Ђонисије није разумевао ни латински ни немачки, нити икоји европски језик; али је био вешт источним језицима: наиме тачно је говорио грчки, турски, арнаутски и јерменски. Владичина критика на раићеву историју списану за децу, није ми позната, тако исто ни раићев одговор. Ђонисије се женио, и био најпре поп у Србији под турском

владом. Имао је и сина по имену Харитона, који је г. 1812 био наименован за професора грчке препарандије у Пешти.

КЊИЖЕВНОСТ.

Платонъ Кулаковскій. — Вукъ Караджичъ, его дѣятельность и значеніе въ сербской литературѣ. Москва. Типографія бывш. Ѳ. Б. Миллера, Машковъ пер., д. Миллера. 1882. 8-ина, стр. 250.

— Најновије ово дело ученога Руса Платона Кулаковског, који је до скора био професором рускога језика и литературе на великој школи у Београду, а сада се бави у Москви, није само проста биографија Вукова, но је управо део историје наше новије литературе. Пре свега бачен је поглед на стање наше књижевности до Вука Караџића, те писац упознаје своју публику са радом и издањима Орфелина, Јулинца, Јована Рајића, Гаврила Стефановића, Доситеја Обрадовића, карактерише њихову радњу и језик им, па онда истиче уплив њихов на доцније писце. Од поменутих писаца мање ће бити познат нашој публици Гаврило Стефановић, те ћемо споменути шта о њему пише Кулаковски; Гаврило Стефановић је био ученик Кипријана Рачанина, сапутника патријарха Арсенија III., кад се овај селио из Пећи у Аустрију. Радња Гаврилова пада у прву половину 18. века (1716—1747). Он је оставио многе списе на простом српском језику, нарочито догматичког и црквеног садржаја. Како је знао руски и пољски језик то је он врло много преводио „на просты єзикъ србскій" и „за селяне и просте људе." О овоме Стефановићу има чланак у Гласнику XXXIV. од Витковића. Животу Доситеја Обрадовића посветио је Кулаковски близу два табака ове књиге, па онда прелази на сам рад и живот Вуков. Лепо и опширно црта живот и радњу његову, његове свезе с Копитаром, Лукијаном Мушицким и одношај Симе Милутиновића и Станка Враза према Вуку. Од млађих пријатеља и ученика Вукови говори се о Бранку Радичевићу и о Ђури Даничићу.

У „Додатку" ове књиге набројан је с великим трудом скупљен списак свију радова Вукових, којих има близу 80. Његове рецензије и полемични чланци, што су по листовима „Срп. новинама," „Српском народном листу," „Видовдану" и т. д. изишли, споменути су поименце и назначени и бројеви и године листова, у којима су штампани.

Књига ова завршује се биографским скицама о Сави Мркаљу, Луки Миловановом и Павлу Кенђелцу. Животопис Саве Мркаља узео је Кулаковски из „Јавора" за г. 1877. (бр. 29 и даље), где је о њему написао књижевно-историјску студију наш заслужни и вредни књижевник и сарадник овога листа г. Ђорђе Рајковић, а тако исто и биографија Павла Кенђелца узета је од г. Рајковића (Летопис књ. 124).

Писац вели, да за историка руске књижевности рад Вука Караџића, има тај особити значај, што се свезе између руске и српске литературе у последње време почињу губити, те уплив руски уступа место упливу западно-европских књижевности.

Биографију вукову, што ју написа г. Ковачић у „*Slovincu*" г. 1881. карактерише Кулаковски као непотпуну, јер је само збирка материјала,

Кад би се нашао ко да преведе ову књигу на српски језик учинио би велику услугу нашој публици јер би имали у једној књизи довољно потпун рад и оцену вукових трудова а уједно и огледало књижевног стања нашег и напретка у полупрошлости.

РАЗНО.

(Свиларство у Белој Цркви). У загребачком листу „*Neven-*"и од г. 1855 налазимо на ову белешку: „Браћа Радуловићи у Белој Цркви у Банату подигоше још г. 1832. свилану, у којој сада послују 84 човека; за тушење буба има онде 36 котлова; машине за предење свиле крећу страном људи, страном их пара тера; годишњи производ свиленога предива износи онде сад већ 29—33 цената. Браћа Радуловићи добише на великој обртничкој изложби у Лондону велику златну медаљу а из Њу-Јорка похвално писмо." Тако је стајала ствар пре скоро 30 година, па какав је напредак учињен од тога доба а за тако дуго време? Данас не чујемо ништа више о производњи свиле у Белој Цркви и ако нам је познато, да неки вредни подузетници, као г. Д. Барбуловић, воде трговину са галетама, чаурама свилене бубе. Добро би било да нас који пријатељ извести о судбини белоцрквенске свиларе која је почела некад тако лепо да напредује.

(Общежитіе у Москви). У славу 25 година како је Александар II. ослободио мужике славила је Москва један важан догађај, који служи на част и својРусији, а словенска нам је дужност да се и ми познамо с њиме: тога дана наиме пр. г. ступио је у живот завештај Сергија Васиљевића Лепешкина. „Общежитіе" је завод за 45 ученика са московског универзитета, и који имају ту потпуно издржавање за сво време курза на московском универзитету. Кућа, која је намењена тој цељи је велика на три спрата. У првом је библиотека и општа дворана. повелико предсобље из ове одведе у читаоницу (читальная комната) са врло дивним уметничким сликама по зидових; одатле се иде великим и светлим коридором у великолепну трпезарију (столовая). У друга два спрата, другом и трећем су где је за питомце на броју 24 по шест са сваке стране ходника у оба спрата. Оне су удешене већином за двојицу, неке за три и за једног питомца. Одаје су те велике и светле, снабдевене са свим потребама, које су нужне за ту прилику. Капитал, ког је Лепешкин по

клонио университету ради издржавања свога завода, је преко 300.000 рубаља, не бројећи амо грдну кућу, што је напред описана, и у којој су му питомци.

Сам дан, кад је отворен завод Лепешкинов, прослављен је најсјајнији начин, на начин, који је достојан тог великог дела. Савет университета изабрао је завештача за свог почасног члана, а како му је завод први после године 1757. у Русији, назван је „первое студенческое общежитіе въ Москвѣ.“ Бригу око завода водиће университет, а за живота му је надзорником сам завештач, који се у свачем труди и својски брине, да му завод што боље цвета и иде у напред како би могао одговарати великом задатку, рад кога је. Сретно нек је руском Текелији и његовом пожртвовању. С—въ

(О псима). У немачкој књижевности има једно врло занимљиво дело о души у животињама од М. Пертија, у којој он примерима из живота животињског доказује, да мал' не све душевне особине, које има у човека, долазе у неком виду и код животиња. Из тога интересантнога дела вадимо ову главу о псима, за које Перти тврди, да су међу грабљивим животињама душевно најбоље обдарени. Он прича: Домаће животиње у опште одликују се душевним особинама, које доприносе, да оне могу у човечијем друштву да живе, а у овоме се најбоље одликују пси сасвим особитим начином и надмашују у томе све остале животиње. Још и прастари народи употребљиваху псе као чуваре, ловце и за теглење терета. Келти су мећали гомилама паса гвоздене карике око врата, на којима беху шиљасти клинци и оклопе од лима, да би их у биткама могли употребљавати. Пси у Коринту вршише свој посао боље, него ли они на капитолу, који су се од гусака дали посрамити. Четрдесет и девет паса одупреше се изненадноме нападају на град и погибоше сви осим једнога јединог, који је онда спавајућу стражу лајањем и грижењем пробудио, те тако град спасао. Коринћани подигоше из захвале томе псу „избавитељу“ стуб у славу, на којем је он са својим храбрим друговима био насликан, за тим му дадоше око врата сребрну карику и учинише га државним пензионирцем. У битци Маратонској г. 490 пре Хр., где су Грци велику персијанску војску славно потукли, борио се, како причају у редовима грчке војске и један пас храбро и на једној слици Полигнатовој и он је уз остале храбре борце обесмрћен. Као год што су пси спољашње врло различити, тако су и по душевним особинама, али оданости и верности према човеку наћи ћете код сваке врсте, и ако негде мање, негде више. Мудрост паса спомињу већ и стари писци и Плиније наваћа као доказ псеће мудрости и то, што они кад хоће из Нила реке да се напију воде, а они то у трку чине, да их неби крокодили шчепали. Дар је код разне врсте различан, па и мирис, њушкање, није код сваког једнако. Разлика је између хрта и чобанског пса. Овај има оштар вид, врло добар слух и доста разума, али му је нос туп, мирис рђав, те се не може за ловлење да изучи. Друге пак врсте имају ванредан нос и Боал приповеда о томе један пример. Неки племић имаћаше једног пса њушкала и даде га изучити да уме наћи траг човечији, те је онда хтео да се увери о вештини му. Он пошље свога послужитеља, што му је изучио псето, у неко место, које беше четири миље удаљено, а за тим у неко место, које је још три миље даље, и у којем је био вашар. После неког времена пусти племић псето да послужитеља тражи, а за псетом неколико слугу, да иду свуда за њим. Псето се није дало помести трагом других људи, но доспе управо у ону варош и у ону кућу, где се послужитељ бавио и то у горњем спрату, а то све оне послате слуге нису ништа знале. (Наставиће се.)

ЗАГОНЕТКА.

(По немачком)

Ох једна реч је само,
Неколко гласа пусти!
Ал она је не нађе,
— Ни он је не изусти.

Очи јој беху плачне,
Ал стиште своју груд.
А он је у свет отш'о,
Лутао, бог зна куд.

А све је ово могло
Најлакше да се спречи.
Стрвена два живота,
Због једне цигле речи.*)

*) Имена оних, који ову загонетку реше, штампаћемо у 8. броју „Јавора.“

ОДГОВОРИ.

Г. Ђ. Ј. екон. у Ч. — Неке ћемо штампати, а оне друге . . .

Г. Л. Н. у В. — Хумореску смо по вашој жељи предали „Стармаломе.“ Оно обећано о Ј. С. П. очекујемо жељно. Примите братско поздравље.

Г. Н. у М. — Као што видите ево сада тек могосмо да отпочнемо. Лист вам се уредно шаље. Поздрав.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга.

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 7. У Новом Саду, 14. фебруара 1882. Год. IX.

НА УКОПУ

† Дра МЛАДЕНА РАДУЛОВИЋА 1/13 ФЕБРУАРА.

На носилима некадањи дар,
На носилима некадањи жар,
На носилима живот јоште млад,
На носилима наш је стари над,
На носилима — наш је нови јад!...
Зар на носила коровође наш
Последњи наук хоћеш да нам даш,
Зар већ „последњу“ да певамо ми —
А уз то да нас не поправљаш ти?!
Та љубљасмо те — ти то добро знаш
Па што нас тако брзо остављаш! . . .

У младом жару покојниче драг
Оде у Пешту и далеки Праг,
Науке жељан е да би спрему
У знању тамо стек'о голему,
И вредни кад ти награди се труд
Кад стече за чим тежила ти груд —
Смерова лепи' чежњом обузет
Долети амо у твој српски свет
Да браник будеш дичног рода свог:
И златна књига рода србињског
(Јадног нам рода надежда слатка
Злаћана књига умног подмлатка)
Доби у теби светао и чист
Злаћане књиге баш достојан лист —
Роду на дику, понос и корист! . .

Па тек што поче тако млађан ти
Гвозденом вољом бујно делати,
Тек што си био при почетку тек — —
Па већ зар збогом и то за навек! . .

Који те незна, па чује од нас
Како се просу леп о теби глас,
Како си био покојниче млад
Узданица лепа, необорив над,
Па кад разбере, па кад увиди
Кол'ко у теби мора губити
И ако т' није ни пријан ни брат —
Његово око мора заплакат' . . .
А шта да ради, који те поз'но
Та тај тек мора плакати грозно! . .
Па шта ће кас'ти сад, када си сен
Винковци твоји и приморац Сењ?!
Па пријатеља твојих многоброј
У тузи шта ће тешкој, големој,
Кад чују да си отишао ти
Полагат' испит страшни, последњи! . .
Шта ли да каже на одзив ти скор
Цео овај тужни сакупљени збор!! . . .
Па тешким громом љуто згођена
Шта ће да раде браћа ти рођена! ! — —

Ој, та сви жале млађани ти век
Свуда се чује јаук и лелек —

И у самртној твојој прослави
У плачу томе, у тој тужњави
Што је подиже овај цео збор —
Ту љуто цвили и твој мили кор:
Јер ти му беше жеља' покретач
Младих му тежња верани тумач,
У његовој мети помоћи му рад
Будио си у њем' побратимски склад,
Био си му вођа, пријатељ и брат!
Па твој некад вес'о — сад жалосни лик
Какав ће ти дати вредан споменик —
Едали од цвећа венац убави
Да залога буде наше љубави,
Од шарнога цвећа свежи миомир
Подземног ти стана да разблажи мир?!
. . . .
Да! Венац нека је покојниче драг
Захвалности наше благодаран знак,
А да ће ти говет', то Младене знам
Јер тај венац наш си ти оплео сам —
Али не од цвећа, што вене за трен
И кога је мирис првог мраза плен
Него венац то је међ' венцима див
У томе је венцу сваки цветак ж и в!
И тај живи венац, што га сплете ти
Неувели венац — то смо ево ми!
А у томе венцу ц в е т и ћ а је ред,
Ојађених наших срца п е д е с е т! . . .
Тај твој венац твој је омиљени кор
Благодарни то је б о г о с л о в с к и збор —
Што ће у жалости својој големој
Последњи ти сада отпевати пој — —
Тужна је то песма, још тужнији глас
Каквоме ти ниси научио нас
Отпеваће песму, од које ће јек
Остати у срцу нашем за навек
И јечаће нашем животу до краја
Та тужна песма — то горко „вјечнаја.“

Ср. Карловци

Говорио Ђура Страјић.

ГРК-РАКИНА ШПЕКУЛАЦИЈА.

ПРИПОВЕТКА ОД — КС —.

I.

За газда Раку „грка“ незна нико одакле се он у наше село доселио, шта више — не зна се ни које је вере ни народности, јер у цркву не иде а говори сваки језик — какве му кад муштерије у дућан дођу. Не зна се то ни колико му је година, но то се, дао бог, познаје по лицу, да не слажем, може му бити преко педесет; стаса је маленог а проседи му брци на змијоглавој глави иду куд који хоће — башка глава, башка реп, што кажу код нас. За бадава би тражили природњаци на његову лицу армоније, не би је никада нашли; једном речју газда Рака је био прави сеоски „грк“ из прве половине нашег века а ни одело му баш није било млађе.

Шпекулант је да му нема пара (прем да он и сам увек гледа, где ће и како ће пара да окачи) а опет се сваки дан тужи да је на коломазу или „цинкроту“ изгубио. Таки су вам сви ти сеоски „грци.“

Грк Рака се ретко с ким меша, осим са онима, с којима ради какве шпекулације мора „баратати“. Са Тимом натарошем се ово три четир недеље највише меша а нико живи не зна, што се њи двојица увек домунђавају. Чим Тима пође у канцеларију — а то обично пре времена, Рака га обично дочека пред дућаном, изнесе му коју „горку“ п'онда седну на клупу па се разговарају, али тако тијо, да и не може чути ни грк-Ракино шегрче, што два три корака даље од њи' чучи на дућанском прагу.

Данас су баш нешто важно разгс варали; натарош Тима је као и обичн пре времена пошао у сеоску кућу и грк-Рака га је поздравио и увео у дућан.

— Та куда ћете, бога вам, тако рано у канцеларију, свратите се мало код мене, да попијемо коју чашицу мученице, и мате и после кад —

— Та хајде баш за вашу вољу. Нема, знате, баш особито много посла, па ћу моћи мало код вас сврнути.

Газда Рака наточи две чашице ускисле ракијетине из неког бог зна кадашњег масног стаклета, попише и изидоше на сокак и седоше на клупу.

— Бога вам, госпо'н Тимо а шта ће бити од оног нашег посла, запита грк-Рака, кад седе на клупу.

— Та ја сам се заузео — одговори Тима, а надам се, да ћу израдити штогод; после подне ће бити скупштина, већ сам позвао људе — а кмет је већ мој. . .

— А би л' могао и ја доћи.

— Не би никако. ви нисте члан, па је за бадава, да се покушава, но све једно, кад се ја заузмем, онда је сигурно.

Е па добро. гледајте, госпо'н Тимо, а јабука не фали.

За мало па се растадоше.

Грк-Рака се весело шета испред свог дућанца, таре руке, смеши се, глади своје чекињасте брке: види се, да се нечем особито радује. А није то, молим вас, ни шала: заузео се Тима натарош, да он постане тутором наше цркве а његов дубоки и незајажљиви џеп већ одавна за тим тежи, мислећи, е ће овде моћи мало повише залапити. Непрестано изгледа, иду л' општинари па чим који испред његова дућана прође а он се клања, поздравља, упушта се у разговор а људи не могу доста да се начуде, од куд та доброта, чисто се човек променио, обично никог и не погледи, него прође поред човека као пас.

Кад је већ мислио, да су се сви општинари искупили, оде газда Рака у своју собу, јер је био страшно нестрпљив па све то из дућана у собу, то из собе у дућан.

Уђимо за њим у собу.

Соба тамна, прљава, прозори мали а на њима готово сва окна од папира па и она што су од стаклета разбијена су, попуцана и блатњава, у по дана би се могла свећа упалити, кад би требало што ситно радити. Три дрвене столице стоје око каљава и масна стола а на њему ни чаршава нема. На прљавим зидовима висе две три иконе, од прилике наше су, ко рекао би човек, ал' се не види кога представљају, које од паучине, што их је обмотала а које што су већ са свим изанђале; под столом ћуп с водом, мастан и жалостан, као и све остало посуђе. Сад замислите себи још једно мало, забрављено сандуче, до зла бога тешко и један прљави креветац, што је на козицама подигнут, — кад то још замислите, онда знате каква је грк Ракина соба.

Јело кува сам а шегрче му помаже; жене ваљ'да није никада ни имао — а ко би то знао, кад ником ништа не прича. Покушавали су неки смелији ђаволани из села, да га питају по нешто, но он им је тако одговорио, да се нису никад више усудили, да га што питају.

— Биће, биће, поче Рака ушав у собу сам за се говорити — ја ћу Тими два-три дуката а после је асна моја. Од сваке десетице себи ћу два форинта задржати — а најпосле могу, ако буде доста новаца и половину узети. Одавно се онима у сандучету није додавало по много, него све мало по мало — све талир. по талир, а сад — ех! оће, оће Рака — шта све још не може бити, још ће се наћи какав начин, па ћу моћи све — али не! не! не! само по мало —

У то закуца неко на врати' а сеоски пандур уђе у нутра.

— Господар Рако! Зову вас у сеоску кућу, — па онда тихо додаде: Бога ми нешто добро за вас диване, ајдете, да нечекају.

— Шта?! Ха, чекај! Сад ћу! Ево! Ево! — викаше грк-Рака готово поплашено, — изненадио се толиком срећом, знао је одмах, шта је.

*

се добује, наравно, само форме ради, да нам боље испадне и све ће то ићи својим редом.

Дакле грк-Рака је наумио да по што, по то новце присвоји а план је већ удесио, да не може боље бити. Изађе и позове шегрче у собу.

— Шта заповедате?

— Остаћеш овде у соби, ја ћу те закључати, тако мора бити, немој се ни жив показивати, јер иначе — за тим закључа врата и оде, да настави, што је већ започео.

(Свршиће се).

СЕЋАЊА.

I.

Знаш ли, мајко, знаш ли нано мила
Цвеће оно, смиље и босиље,
Оне часе, кад сађасмо руже
А поред њих свакојако биље?

Па знадеш ли онај зумбул, нано,
Што но си га мени наменула?
Сећаш ли се? ја се добро сећам, —
И оца си онда поменула.

Рекла си ми: кад пролеће сине,
Зумбул ће се расцветати дивно,
Мирисаће, а мирис му красни
Сву ће башту дичит' миомирно.

А отац ће, рече, уздануги,
Мило ће му у гробници бити, —
Кад му на гроб синак мио дође,
Па зумбулом кад му гроб окити.

II.

Оне руже сећаш ли се, мајко,
Крај зумбула што је дивно цвала?
Кад напупи, па кад цветак пусти,
А ти си се врло радовала.

И по крај ње проводисмо часе,
Неговасмо њене више гране,
И о њој ми говораше дуго —
Како мирис мири на све стране.

Па знадеш ли кад оно сеђасмо?
Уживасмо слатка миомира,
А ти рече: гле, погледај сине,
Зумбул с ружом како кокетира.

III.

Гле, јагањци с јарићима мали,
Чини ми се, ту несташно скачу.
Па гле тамо, по потоку бистру —
Ка' лабуди гушчићи ти гачу.

Слушај звонце, аој звонце мало!
Како дивно стаду заповеда; —
А за њиме, гле пастира старог,
Ка' да стаду нешто приповеда.

У врули му замукнули гласи,
По плећима оседеле власи,
А по лицу непрегледне боре —
Ка' по мору пенушни таласи.

Па кад зими гусала се лати,
Па нам уз њих о Косову збори;
О јунаци стане да нам прича,
Пева, прича, док се не умори.

„Био некад славни царе Лазо —
„Ој Лазаре! аој сунце јарко!
„Милош био, Иван и Топлица
„Непобедни био Краљев Марко.

„Ој ал' био и поред њих неко —
„Ђаволи му души ћевап дали
„И он био! Вуче био —проклет
„И рад њега — сви су попадали.“

Ка' кад муња преко мрачна неба —
Бесно летне неколико пута,
Сећаш ли се, тако смо га глали,
— Издајника кад помене — љута.

IV.

Оних часа сећаш ли се мајко,
Кад пред кућом на сунчеви зраци
Покрај баба седијасмо бона?
А над нама пенушни облаци —
Вијаху се као орлушине.

А бабо ће изнемоглим гласом:
„Гледај сине, те облаке густе,
Над нама се вековима крећу,
И нико их не разгони пусте, —
Гледај, путе разабери њине.“

Јан. 1882 — Београд. **Мил. Р. Веснић**

„Шта ће то бити?“ Госпођа Мајевска стаде се смејати, колико је грло доносило.

„Молим, молим, и то спада амо“ рекциће Козабродски: „У зверињаку нађох пантера. Приступим кавезу, а он се извалио на леђа, као оно наше мачке кад спавају. Лепа му кожа намами ме... Већ пружих руку да га погладим, кад ме чувар повуче натраг. Боже! повикао је, немојте мислити да спи. Тек пружите руку, он ће је растрћи. Махнуо сам се радости да га погладим, а он се пробуди. Звераше у мене као да ми прети... Па, па да не одох брзо отален, још бих погладио пантера.“

„А он би вам раскомадао руку.“

„Да како.“

Госпођа Мајевска га погледа оштрим гледом, гледом победе. Пружи руку, а с ње падоше нарукавља меке козавајке и засјаше.

„Дакле —“

„Шта заповедате?!“

„Погладите.“

Козабродски поцрвени „али — милостива — помените се.“

„Не бојте се, погладите само.“

Пружи руку, да је за мало час натраг повуче, и једва једном пређе руком по беломе зарукављу.

„Видите-ли, ја вас нећу растрћи,“ рекла му Мајевска.

„Ко зна“ шапну он.

Кад се о поноћи дома дигосмо, уздахнуо је тешко и рекао: „чудна жена; бојим је се, то ми је последњи пут што бејах код ње, та та би ме могла...“

Није довршио, а ја не дознадох, шта би му могла Мајевска. „Све су ми ове госпође нешто загонетне“ говорио је даље „врло загонетне. Ако икад будем љубио, то мора бити безазленка девојка. Шта би рекли за Индијанку, да купим, која би дакле мојом постала.“

„Ал молим вас, Индијанке предишу све на уље.“

„Да, да, ал старије! Млађе пак су надмашиле лепотом све наше жене,“ одговорио му Козабродски. „Замислите само Венеру од црна дрвета, бела јој, свиона одећа се повила око црне јој главе.“

На растанку понови још једном: „не, не, ове су ми жене врло загонетне.“

*
* *

Јесен беше на освитку. Оглашавале је унапред чопори тица, које оживљаваху шуму и пољану, чудновате слике и прилике рода, дивљих патака и гусака. Козабродски сеђаше у башти иза племићког му дворца и читаше „Час.“ Тада се просу несносан и љут мирис. Диже нос, гледаше тамо амо и опази на три корака од себе Циганку, а беше лепа као дивља ружа. Стајала је крај џбуња и играла се цвећем, час по, па би очи оборила земљи, а њега тек крадимице погледала; по каткад би се и насмејала а он виде два низа белих зуба. Црвена марамица јој се повијала по црним као ноћ витицама; кратак, плав капутић испрскан висио јој са вита стаса, те јој се готово видиле ножице до колена. На каоној кошуљици, што јој не скриваше младалачке прси носила је зубун без рукава, о врату, прсима, рукама и ушима висили јој корали и новци жутаци. Стајала је неко време пред Козабродским, да јој се диви, затим му паде пред ноге и љубљаше му окрајке његове чеверте.*)

„Шта ћеш?“ питао је милостивно.

„Пружи ми длан, слатки господичићу, племенити добротворе“ повикала Циганка гласом хуњкавим, шикавим, некако чудноватим, „дај да ти на њему прочитам твоју будућност.“

„Не марим ја за прорицања.“

Циганка се диже: „хоћеш ли да ти дам љубавнога лека, да и најлепшу госпођу и најпоноситију мому опчиниш?“

„Имаш-ли га при руци?“

„Немам добротворе.“

*) Црн, пољачки капутић.

„С чиме си ти дакле мене опчинила?“ повика Козабродски, и скочи.

Она устукну застрашена: „ја? — ништа нећу — бога ми ништа.“

„Ал ја теби кажем да си ме опчинила“ заподе Козабродски даље „ја те волим, разумеш ли?“ Она га разумеде, те се стаде смејати, окрену се и чупну за наруквицу. „Удели ми што год“ рекла му. Даде јој дукат. Очи јој жељно сјале, зграби Козабродског за руке, да му притисне свеже уснице на њих, а он је опаса руком око паса и хтеде је пољубити.

Није он ње пољубио, устукну натраг као зачуђен. Опет онај страшни, тешки задах, само сада њему још ближе. Ђаволасто се смешила Циганка. „Гледај да се торњаш одавде“ рекао јој бесно Козабродски, он би волиј био, да је сада бичем заопуца. Она скочи преко баштене ограде и нестаде је.

Наскоро затим дође кочијаш, па ће тек рећи „богме овде смрди нешто на циганштину.“

„Е да, а како смрди Циганка?“ питао га Козабродски.

„То су вам саме крадљивице, што нигда ништ не раде“ одговори кочијаш „али на се пазе, већма, нег наше госпође.... А како су све лепе, то маже мајка ћерку, а удата млада себе саму неком машћу, која као да је из пакла, и то увек, кад хоће у село или другде, где је опасности.

Козабродском беше мило, што му се канција не деси у руци. Тај би задах купка и прање лако излечили, а Циганче беше лепо, после и сам виде неку промену на себи. Лепи племићки дворац дође му усамљен, време му дуго у њему беше. Он је чезнуо за нечим, узалуд је и сам премишљао за чим то тежи тако жарко, и свагда му дође на памет оно лице милено, она бајна лепота, како звечи новцем и скаче преко баштене ограде.

(Свршиће се.)

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

Овде нашем човеку чисто мора стати памет, кад увиди: како Јаков брзо у својој подлој себичности напредује али то јошт није све; него сад тек долазе најлепше ствари.

„Мати Јаковљева Ревека поплаши се за свога љубимца, да га брат Исав не убије; пак га пошље к Лавану брату својем у Харан, да тамо остане; докле се гњев Исавов не утиша.“

„Он отиде, те је пастировао код Лавана ујака својег четрнајст година за две кћери његове, Лију и Рахиљу; а кад се навршило то време, тада га понуди Лаван, да за плату служи, које он одбије; него му учини један са свим особити предлог.“

„Одлучи, вели: све козе и овце које су шарене и под каквом белегом, те их предај својим синовима; а мени остави само оне, које су чисте без икакве шаре; пак сав онај приплод, који се од ових чистих коза и оваца у шарено изметне, то да ми буде својина!“

„Лаван његов ујак пристане на овај услов; те му преда само ону стоку, која није била шарена; а ону другу за себе задржи, те су му је синови на другом пољу — од два дана даљине — чували.“

„Шта је сад радио Јаков? Он је љуштио зелене прутове од разних воћака; али не са свим, него на траке, да и бели и зелени изгледају; пак је те шарене прутове мећао у валове, да кад стока воде пије, мора у њих гледати, и кад се успаљује шарене јагањце и јариће добивати!“

„Ето тако је радио са раном стоком,

која има изгледа за опстанак и од које је приплод себи наменио; а пред ону стоку, која се позно успаљивала, пред ту није мећао шарено пруће, јер од тога у невреме приплода излазиле су обично мрледине и црканице; а те су биле за његовог ујака одређене!"

„И тако нам се наш слатки Јаков, на штету свога ујака, обогати; и имаше много стоке и слуга и слушкиња и камила и магараца."

Ко може казати: да ово није ремек моралних начела; особито пак по нашем схватању?!

„А кад увиди Јаков, да ујаку и његовим синовима није право, што им је скоро целу сермију на хунцутски начин присвојио; а он се договори са својим женама и чељадима, те једаред — кад је Лаван далеко негде стригао овце, — побегне крадом са целим преотетим благом, и упути се своме завичају у земљу Хананску; а Рахиља јоште нуз то украде идоле од оца својега!"

Као што се види: овде нема краја неваљалству, него, „све горе Тодоре!"

„А трећи дан јавише Лавану, да је побегао Јаков, и он га са својим друштвом стигне седми дан на Гори Галаду; али као паметан човек, није хтео зету, због своих кћери, никакво зло учинити, него га само малко искара, пак се после врати."

„Но што год се већма Јаков својој домовини приближавао, све га је већи страх од брата Исава подузимао, јер се сећао, како се небратски спрам њега владао."

„Пак му посла гласнике и наложи им: да јаве „његовом господару Исаву", како се враћа „његов слуга Јаков" и како тражи у њега милости."

„А кад чу од гласника, да му брат на сусрет иде, онда се тек престрави; те му посла на поклон читаве чопорове оваца, јараца и магараца, само да би се на њега смиловао и опростио му."

„Али Исав, који је имао витерску, а не трговачку душу, није на поклоне ни гледао, него је једва чекао, да брата загрли, кога тако за дуго није видио и коме је све његове подлости већ одавно опростио."

„И Јаков дигав очи погледа, а то Исав иде са четир стотине људи: пак бојећи се, да ће му можда брат на његово друштво са оружјем напасти; то изведе робове и робиње напред, а своје рођеније остави натраг; како би их бар од првог судара и опасности заклонио."

„А сам прође испред свију, и поклони се до земље седам пута, докле дође до брата својега."

„И Исав притрча преда њ, и загрли га, и паде му око врата, и целива га, и обоица се заплакаше."

„И приступише робиње и жене Јаковљеве са децом, и поклонише се пред Исавом."

„И Исав рече: шта ће ти читава војска она, коју сретох? Па кад чу од брата, да је то поклон, њему намењен, како би му се умилио; а он одговори: има брате у мене доста, нека теби што је твоје!"

„Пак понуди се Исав да га прати са својим људма; али Јаков — који је јошт непрестано од њега стрепио — овако му одговори: „зна господар мој," да су ова деца нејака, а имам оваца и крава дојилица, пак ако их устерам само један дан нагло, погинуће ми све стадо."

(Наставиће се.)

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

(Наставак.)

Писмо двадесет-друго.

У свачему ми се није могла жеља да испуни. Ја сам био намеран преко Херцеговине и Босне дома се вратити, али због неких узрока на моју велику жалост морао сам се вратити опет Јадранским морем до Реке-Фијуме. — С тога сам се морао још овај дан 29. Јула у Котору

тунела и многих високих просека; туд се свуда налазе многе лепе плодне долине, виногради са смоквама. Виногради нису им баш лепо уређени; између широких бразда беше оно земљиште храном посејано. А виђао сам на много места по винограду и силне врбе. Уз косу брда многа дрва а највише младих храстова. — Око Пласа грдно стење; њиве слабе и већином кртолом засејане. Одавде почињу многе букове а над овима јелове шуме, и пружаху се све до манастира Гомирја, који лежи у врло лепом положају; ограђен брдима, шумама и дивним јаблановима, са жељезничке пруге види се црква са кубетом. Још из далека посматрасмо високо брдо Клек. Тада приспесмо и до Огулина; довде прођосмо кроз 15 тунела. — Огулин је лепо чисто место лежи под брдом а с друге стране лепо поље са обрађеним њивама; лепе правилне куће каменом зидане; у околини налазе се силни лешњици, а мало даље и друго наше воће. Народ што год сам га посматрао здрав. — Тога дана у вече приспемо у Карловац — Karlstadt. —

У Карловцу проведем дан и по, и то врло пријатно у кругу мојих пријатеља и ваљаних Срба. Прво се састанем са учитељем и нашим младим књижевником Вл. Красићем и сав сретан у његовој околини и околини осталих Срба разговарасмо се већином о школи и њеном напредку. — Ево у неколико опис Карловца: Лежи у лепој низини, широко поље а далеко унаоколо брда. Варош доста жива и то највише због војске која лежи ту у граду. Морам признати да две највеће и најлепше куће што сваком странцу мора упасти у очи јесу српске и то баш наше православне општине. — Карловац се дели на унутрашњи град који је опасан са шанцем за обрану, у овоме су засађени лепи јаблани а над овима унаоколо уз предграђа налази се шеталиште врло лепо засађено кестеном и јавором; ово је као неки прстен око средсреде, кроз који унаоколо ваља ићи по часа. С поља овог шеталишта су предграђа. Са жељезничке станице једно предграђе дели речица Купа од општине Баније. У вароши се већином чује српски говор, само што Хрвати неки при говору употребљују у место шта, кај; те по томе сам одма увидео да овде међу Хрватима влада кајкавштина. С друге пак стране раставља једна пољана од места Раковца. — У близини налазе се и развалине од старог града Дубовца.

Пут од Карловца до Загреба што сам га други дан после подне претурио, остаће у живој успомени мојој. Јер мирно посматрати жестоку борбу неких младенаца хрватских и једног брата а ваљана Србина трговца из Карловца, заиста је за мене велика школа била. Како лепо и разборито са разлозима убеђује нашу жестоку браћу, али они — они осташе они стари. Међутим пређосмо преко моста на Сави и ево нас у Загребу.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.

РУСАЉКА.

Новела Сахер-Мазоха.

То беше прави несрећни, ловачки дан; две лештарке и грдан јастреб нам беше сав лов. „Проклета матора је свему крива,“ рече гајник; скиде сламњи шешир с главе, и обриса крупне капље с чела набраним рукавом, па ми пружи тиквењачу с ракијом, која подсећаше на жутог, трбушастог бога гаквог кинескога.

Беше то, што сретосмо рано с јутра кукуљаву баку, која тражаше сунђере.

А сад већ хоће ноћ да надвлада, те нам не остаде ништа друго, до да се вратимо. Сунце залазило за високо гранит-стење, које се наднело над суре, трошне зидине Карпатске. На далеко не беше ничег до тавна бора горског, што се над њима наднео, а дуго, закржљавило грање изгледаше као да на нас казује, савијено, с дуги

зулови и оштрљатом брадом од маховине, баш као оно наш Чива; ал се чврсто ухватило а нежно за стење, а оно га притисло уза се сувим, коштуњавим рукама.

Пењасмо се брзо горе међу береск и Алпску ружу, пред нама иде пас, те све сикће, те тако се упутисмо под зеленим јеловитим кровом. Пратио нас потмули пас близу воде. Високе, зелене пирамиде, што ћутећки стојаху а на њима видиш тужно величаство . . . сад угледасмо руду, јагоду, шумско цвеће, што но беше као урес на дивноме везу овом, тек само сенка доли падаше кроз игленасто грање.

Још за час се надносили облаци црвенкасти на западу, тад се осу црвенило сјајно на небеси. Ваздух дрктао над земљом, а у њему силне муве, беше провидан као стакло. Магла као бели, сјајни вели дизаше се у тихим доњама, џбуње, дрвеће и брегови као да се миговили у ваздуху злаћаном, као да растијаху у недоглед, а сен им падао све даље и даље.

На истоку засјала звезда једна над јелама, које се дизаху као убојна црна копља против неба. Птица не попеваше ни једна више, тек овде онде ако звижне у дрвећу, ил поплашено пролети кроз грање.

Сјајно небо једном поплаветни и стаде мало по мало памрачивати. Сенке се скупише, па као да их у један мах прогута црна тмина, што се ближила и на земљу пала. Приспемо у то на подножје брежне шуме, и пођосмо за поточићем, што се вијугаше. Једним махом осветли се онај одсек црни међу две стене на западу и запламти као пожар села каквог, а мало за тим указа се и месец прионуо на небо, па просипље благу светлост на земљу. Ваздух зашушта влас, траву, лишће на дрвећу и мрачне врхове јелине, све се то дизало, кретало, гибало. Видесмо светила из села неког, ал, беху као оно бубице, што светле, што леже у трави, а небесна светлост безброј звезда беше као оно у табору ватре. На свим гранама су висили сребрни кончићи, што их плео месец око себе, сви висови и долине огледаху се у том чарном сјају, у ком беше толико поверљивости, па опет нешто тужно, боно.

У том тренуту, тек ми у малу брезову шуму, а оно као да спаде ватра једна с неба; гајник стаде и прекрсти се.

„Несрећа“ рекао је.

„Каква несрећа?“

„Зар не видосте звезду где слети?“

„Видио сам,“

„Сад се већ претворило у летавицу.“

„Шта?!“

„Кад год пане која звезда, пане с њом и демон на земљицу“ одговори гајник брижан „има једна изрека, па ако је кажеш кад звезда пада, нема ништа од мађија. Тек додирне звезда земљу претвори се у лепу жену, дуге, златне косе, што се сјаје као звезда. Та ти жена влада над сваком душом човечијом. Доваркује момке себи и лови их злаћеним мрежама. А ноћу, кад је све тихо долази к њима, пољуби их, то је целив смрти.“

Тек што гајник то изговори, зачусмо дубоко јецање, не тако далеко од нас, звонило нам то нешто необично на овом месту међу брезом што му стабла као у мртвачко рухо увијена — овде беху, и као да прстима немо на нас хоће да покажу..

„Шта то беше?“ запитао сам.

„Или вођаник, ил русаљка, ил и летавица.

„А ја мислим букавац“.

„Па нек је и букавац“ рече гајник скоро сажаљевајући „али је боље, да одемо отален.“

Тек коракнусмо неколико корака, а оно угледасмо једном плам као човек грдан клањао нам се, гибао се, прхну, баш као да нас прати.

„Варљива светлост!“

„Ако господин благодјеј заповедају,“ рече гајник тихо „нека буде и варљива светлост, али ја видим, да то све неће на добро изићи.“

„Има-ли овде баруштине близу?“

„Мислим, има једна бара, овде је на десно.“

Ми неколико корака напред, а оно кас

да из џбуња неко огледало провирује, као да на њ' паде светлост. Окренух се преко.

„Та ваљда нећете душу још у искушеније . . .?“ питао ме гајник уздишући. Нисам му ништа одговорио, већ стадох крчити оно грање да раскрчим себи пута. Не видох више варљиве светлости, ал се зачу сад из нова јека букавца. Гајник се гласно мољаше. Бесмо сада на обали велике воде; месец је осветљавао, јелша изникла унаоколо, сред џбуна, корење као да му се напајаше из баре, а грање му се купало у њојзи.

Беше то тихо и самотно, ал тужно место.

Но на један мах се разлеже смех, јасан, детињ и тако подругљив, ка' оно сребрне играчке да зазвече, вода се титраше сјајни вали, а из пене изниче жена, боговске лепоте и младости, рамена јој као мрамор, коса јој сјаји и блешти као звезде, а два велика тавна ока на нас наперила.

„Боже помилуј; буди ми милостив!“ повика гајник јасно „зажмурите.“

Повукао ме собом.

„Бежимо“ повикао је, а једва дише; „јер иначе пропасмо обоје.“

Још једном одјекну чаровни смех чудно, смешно.

Пођох за гајником, као да беше нечег, што ме напред, за њим креће, а шта — то и сам не знадох. Журисмо се по џбуну, барупгинама и пољани, док једва једном не застасмо.

„Богме си ти магарац!“ рекох једва едном.

„Боље и магарац, нег да ме бог прокуне.“

„Да ми побегнемо од лепе жене!“

„Да, да. лепа је“ рекао је и гајник „али то није људско, земаљско створење, то је летавица, то је звезда што лети у облику људском, зар не видосте каква је уње коса, зар не беше као да је звезда с неба доле пала, па плива сад по води?“

„Ја ћу натраг, хоћу још једном да јој сагледам лица.“

„Благи боже, да није од вас ђаво упур узео?“ зачуђено ће тек гајник „да мете преда ме сто дуката, или за сав божиј свет да ми рекнете: ево ти га, нек твој буде нећу вам ни кораконути одавде.“

„Ал ако ти ракије дадем, хоћеш онда ићи самном?“

„Ракије? какве ракије? Ваља не обичне?“

„Јок, баш шљивовице праве.“

Уздахнуо је сиромах, звиждну на пса и лагано се упутисмо ка бари. Застадох неколико корака за њим. Пужали смо се свакако и на колени и потрбушке. Месец се сакрио за облаке, као да хтеде и он нам другом бити; јоха, другом вавек збиљна и нема стаде сад жуборити и вијати се, па и букавац повикиваше.

Сад запљускиваше, ако беше тек десет корака нама на лево; беше то пас, који је пао у воду и сад нам лајањем даде знак да смо на мети.

Повијнух се кроз густо грање. И опет лежаше сребрно огледало барино преда мноме а месец који је разбио облаке, гледаше мирно у огледало то, и огледаше се у њему.

Златокосе жене не беше нигде, ни у води, што одсјајкиваше тако вилински, ни на обали, свуд беше тишина нема, ни вал није жуборио ни роморио више, лишће није шуштало, тек на сред воде сјајила се и бухтала морска ружа према небеси.

Гајник уздахну дубоко. „Бог нас сохранио“ рекао је „ал сад само нека рекне човек, да то није била звезда прелетила!“

ДРУШТВА.

(Српска читаоница у Н. Саду.) За коју годину пак ће се навршити већ четрдесета година, од како је основана новосадска српска читаоница. У последње време, наиме од како је она премештена у простране дворане у красној кући „Матице српске“ на сред пијаце наше, процветала је наша читаоница и напретком у броју својих чланова и радом својим који према статутима својим има да развија. Српска читаоница осим што држи за своје чланове преко 40 политичних, забавних и поучних листова на разним језицима, приређивала је ово неколико година з а б а в е и ј а в н а п р е д а в а њ а на удовољство и корист својих чланова. Забаве су увек бивале врло фамилијарне и својске а теме за предавања бирани су у што већу корист по публику. Осим тога основана је заузимањем вреднога и енергичнога председ-

ника читаоничког, дра. Лазе Станојевића, певачка дружина, која је учествовала не само певањем на забавама, него и појањем у цркви, што је све доприносило, да читаоница наша са својом певачком дружином што више уважења добије код овдашњих грађана. По овоме би дакле требало, да читаоница наша налази све више и више одзива код нашега света и очекивали смо жељно извештај председников на главној скупштини. Главна скупштина је држана у недељу 31. јануара о. г. Из тога извештаја, у којем је г. председник вешто илустровао стање наше читаонице, видимо да је ове године у 68 чланова мање било него лане и да у певачкој дружини нема сада више чланова читаоничких од 7, словом седам од 214 чланова читаоничких! Немар је дакле овладао великим и овоме треба тражити лека — у нама самим. — С рачунима стоји читаоница овако: У течају г. 1881. пало је у име чланарине 1955 ф. 57 н., а у име уписнине 41 ф. свега 1996 ф. 57 н. а остало је на дугу 72 ф. 67 н. — Цео приход износио је 3236 ф. 95 н., а с примљеном готовином од 1880. у износу од 107 ф. 42 н. свега 3344 ф. 37 н. — За председника је поново изабран др. Лаза Станојевић, који хтеде ово место уступити другоме, но на бурну жељу целе скупштине, не поможе ни његово захваљивање и непримање, бадава је одлучно одбијао и одрицао се — напослетку немаде куд, него мораде се примити терета председничког и на даље, а сада грађани ваља уписивањем у чланство читаонице и певачке дружине да покажу, да заслужују тако необично заузетног и истрајног вредног човека за председника, који са правим родољубивим пожртвовањем ради о напретку овог нашег лепог завода у Н. Саду. За подпредседника би изабран г. Јован Грчић, гимназ. професор; за перовођу г. Ђорђе Милић, учитељ; за благајника г. Аркадија Варађанин, управитељ више девој. школе, а у одбор беху једногласно бирана ова господа: Мита Кода, Ст. Дурум, Ђорђе Јосић, П. Матић, Ст. Ј. Јефтић, Јорговић, Андр. Матић, К. Жегарац, Ђ. Новаков и Мл. Јовановић.

Нек им је сретан рад и дај боже да извештај идућој главној скупштини буде повољнији по ово друштво, него што је ове године.

РАЗНО.

(Око Базјаша). Немачки путник Александар Хекш, причајући у своме делу „Дунав" о вароши Базјашу вели: Чекајући овде да пође жељезнички влак, или дошав амо жељезницом, па чекајући до пред вече, да се крене пароброд, остаје нам доста времена, да са врх брега погледамо унаоколо и да се сетимо, да је г. 463. пре Христа провезао се овуда Дунавом (који се онда звао Истар) грчки хисторик Иродот у жељи да види овај предео. Овуда су онда међу Даћанима, или како су их Грци звали, Гетима, становали Сигени, а тамо више око Мориша Агатирци, који су пореклом били из Скитије. Овуда је блудио Овидије кад је био из Рима прогнан, премда му је одређено било да у Томи (у Бугарској) станује. У овим је крајевима дакијски кнез Беревиста (Бурвиста 60—45 пре Хр.) мач свој дизао против Римљана а под њим је Дакија достигла вршак своје славе и величине. Овде су вечитоме и општему богу Замолксису принашане жртве. Овде је Лентул изгубио битку и живот, док је међутим конзул Квинт Фабије 10. године пре Хр. са својим победоносним Сетезима прешао у данашњи Банат. Помпеј Агрипа држао је овуда страже, докле год није дакијски кнез Децебал Римљане одбио натраг; под овим је пропадала слава и златно доба Дакије. Трајан је г. 101 после Хр. подигао своју војску за ове крајеве, па и данас се виде трагови његовога рада на доњем Дунаву. Базјаш се звао у римско доба Ајксис. Године 274. заузели су Готи овај предео, а г. 370. почела се ширити овуда вера Христова. Готе су растерали Хуни под својим вођем, који се звао Руа. Недалеко одавде на обали реке Нере беше она грдна битка, у којој је пало три хиљаде Хуна, међу њима и Елак, син великог Атиле. Затим су живели у овим крајевима Гепиди. док није краљ Лонгобардски Албојин у свези са Хуном Хан Вајаном победио гепидског краља Кунимунда и узео му кћер лепу Розамунду за жену, која је ропства допала била; но ова даде Албојина убити с тога, што ју је он натеривао, да из лубање оца свога пије место из чаше, те јој је тиме повредио детињске осећаје према своме родитељу. Под владавином хунских Авара већ се налазе у овим пределима трагови од Срба и Бугара, шта више Бугари се ту под својим кнезовима и настанише у г. 666. и заузеше после обе обале Тисе, кад је оно франачки краљ Пипин овамо продрео и дошао чак до Титела, те учинио крај аварском господарству, које је трајало 241 годину дана. За време Арпадово био је кнез бугарски Глад, против којега пошље Арпад своја два рођака Зуарда и Кадочу и Куманца Бојту, те се ови с Гладом код Пануке (Панчева) потуку и бугарски се кнез преда. Гладов последник беше Ахтум и овај се под краљем Стеваном стаде овоме противити, но војсковођа Чанад га победи. У овим крајевима било је после и више битака, од којих је најзнаменитија палатина Бела *(Belus)* против грчког цара Манојла године 1152. И Татари су упадали у ове пределе и пустошили их. Владислав Кумански држао је овде г. 1289. Фењски сабор, а српски краљ Милутин узео је овде за жену кћер Стевана V., дивну Јелисавету. Карло Роберт бавио се такођер у овом крају и неко је време живео у Темишвару (1316—17), где му је друга жена Марија, кћи херцога Казимира Тешанског, умрла. Године 1338. навалила је на ове крајеве шашка (скакавци) и силно је пустошила.

(О псима). (Наставак.) Два Енглеза јахаху, а имаху уза се и једно псето. Газда тога псета, опклади се с оним другим Енглезом, да ће његово псето наћи и доне-

ти му новац, који ће он, да псето не опази, гдегод сакрити. Кад је новац негде прикрио заповеди псету да изгубљену ствар тражи и он одјаше са другом својим даље. Кад стигоше кући, псета не беше код куће, но ево ти га сутра дан, где трчи са неким чакширама, и у шпагу од отих чакшира нађе газда сахат, новаца и међу њима и онај остављени новац. Газда објави у новинама и власник од чакшира, неки закупник, дође по своје ствари и приповедаше, да је он новац нашао и у свој шпаг метнуо. На скоро затим дође псето на оно место где је био новац и ненашав га тамо, пође за трагом, нађе закупника стаде му се умиљавати, овај га узе у своју спаваћу собу, ту дочепа псето прилике и украде чакшире у којима беше онај новац. — Ловац неки у Верингероду добије шумарско место у Хамбургу. При поласку предаду му неко врло ваљано ловачко псето да га у двору кодањском преда, и опоменуше га да на псето добро пази. Путујући на поштанским колима држао га је на гајтану, бојећи се да не умакне, стиже сретно у Хамбург и држећи да је са псетом сад сигуран, одреши га. Но псета нестане и њему не остаде друго, но да у Верингероду јави, да му се псето изгубило; али је псето стигло онамо пре, него његово писмо, и дошло управо своме пређашњем газди. Оно је морало по трагу ићи и нањушити пут за свој повратак. — Гинтер приповеда, да је он своје псето само један једини пут водио из Хановера на своје пољско добро, камо се ишло унаоколо због брегова и које је било четири миље далеко. После је псето чешће ишло само на пољско добро ради другог неког псета, чије му се друштво допадало, и то ишло је преко брда, куда га је он водио и за два часа се враћало натраг. — Неко верно псето ишло је са својим газдом дванаест дана у Париз и у оној силесији од људи и улица увек је могло да нађе траг свога господара и да издалека разазна звиждање његово у оном мноштву људи.

Кажу да пси у Америци, кад хоће да пређу гдегод преко реке, а они оду даље од онога места те лају, да одмаме алигаторе, па онда брзо дотрче до прелаза и пређу. Лероа примећује, да псето треба при лову посматрати, па да се може судити о разуму његовом. Лихтенштајн приповеда да у неким крајевима сељаци шиљу више пута у лов псе саме, те кад ови нахватају дивљачи, један отиде у село да јави, а они други чувају а у Парагуаји чувају пси сами овце и козе, терају их на пашу и са паше кући.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ.

(Срп. народно позориште у Н. Саду). Српска народна позоришна дружина бавила се код нас у Новом Саду од 15. нов. 1881. до 27. јануара 1882. и за то време беше укупна прихода 6292 ф. 80 н. Кад се од те своте одбије трошак у износу 5251 ф. 1 н., остаје чиста прихода за тако кратко врем 1041 ф. 79 н. Осим тога давана је једна представа у корист чланова позоришне дружине, која је донела 288 ф. 40 н. дохотка, који је подељен међу чланове. Даље се могу рачунати у чист приход и добровољни прилози за набавку одела за представу „Пере Сегединца“ од Лазе Костића у износу од 348 ф., а тако исто и поклоњено ново одело за тај комад у вредности од 400 ф. и тако се може рећи, да је дружина имала чиста прихода у Новоме Саду за ово два и по месеца преко 2000 фор., што је заиста знак свести и доброг дочека од стране Срба Новосађана.

(† Иларијон), митрополит црногорски, умрьо је у 54. години свога живота ноћу између 14. и 15. јануара о. г. на велику жалост свију Црногораца. Администратором црногорске митрополије наименован је архимандрит цетињски Митрофан Бан.

(† Др. Младен Радуловић). Млади и даровити Србин Младен Радуловић, син пок. лекара у Срем. Карловцима, умрьо је на велику тугу свакога, који га је познавао, у најлепшем цвету живота свога од несретне суве болести. Покојник је био врло даровит младић, ваљан Србин, мио и драг свакоме, ко га је само познавао. Гимназијске науке свршио је у Ср. Карловцима и у Новом Саду, а права у Зл. Прагу, где је промовиран за доктора тих наука. У адвокатској пракси био је у Карловцима и у Сењу. Укоп је био врло свечан, а у цркви и на гробу рекоше опроштајну реч пријатељи му Ђура Страјић, богослов и Јован Симеоновић Чокић. Страјићев говор у стиховима доносимо напред у овоме броју нашега листа. Вечна ти успомена, Младене, међу браћом твојом!

СТАТИСТИКА

(Новине). У целоме свету излазе 34,274 разних новина, у 10,592,000.000 примерака на годину, или од прилике $6^1/_2$ на сваког човека у свету. У Европи има 19.557 новина, у сев. Америци 12,400, Азији 775, јуж. Америци 609. Аустралазији 661 и Африци 132. Од тих новина излазе 16,500 на енглеском, 7800 на немачком, 3850 на француском и преко 1600 на шпањолском језику. Друге су на разним другим језицима.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(Женски ручни рад). Пера. Море Јово, а што ти је тако образ отекао и помодрио. Јова (који је ожењен). Хе, то је женски ручни рад.

(Деца). Учитељ у првоме разреду основне школе хтеде да протумачи деци ону библијску приспособу о добром пастиру, па хтеде себе да сравни са добрим пастирем а своје ђаке са стадом, те ће запитати децу: Драга дечице, кад би ви били јагањци, шта би онда ја био међу вама? — „Ован“, одговори једно безазлено ђаче.

(Шта има у кухини.) Гладан гост дође у гостионицу, седе за сто, те ће запитати послужитеља: Хеј, Јоване, шта имате у кухини? — „Имамо огњиште, два шавоља, корито, путуњу и куваричин кревет!“

НОВЕ КЊИГЕ И НОВИНЕ.

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Чинимо поново пажљивом нашу публику на ово корисно подузеће вредне књижаре браће Јовановића у Панчеву. Издавање ове јефтине библиотеке за народ толико је већ напредовало, да ће сваки читалац моћи већ себи створити суд о њојзи, а да ће овај повољан бити о томе не сумњамо, јер се књижара заиста стара да доноси најбоље производе наших и страних, новијих и старијих писаца. У њој су заступљене песме лирске и епске, драматски производи, приповетке и романи, затим историјске ствари и друга дела од признате вредности у лепој књижевности. Библиотека излази сваких 14 дана у свескама од четири табака а са ценом од 16 новч. или 35 дин. пара, што је заиста врло јефтино. Издавачи примају и претплату, што је за свакога још пробитачније. На 24 свеске може се претплатити са 3 ф. 50 н. Први је циклус већ свршен, а други почиње са 25., а свршиће се са 48. свеском. Скупљачи добивају на 8 претплатника један егземплар на дар. Претплатници добивају сваку свеску о трошку књижаре. До сада је изишла 31 свеска. У овој последњој свесци је наставак *„Дела Доситија Обрадовића"* и то књижица VII. Цена као и осталим свескама 16 новч. Свеске овога другог циклуса доносе 25. Горски вијенац Петра Петровића Његуша I. 26. Четири кћери Софије Подлипске, с чешкога, I. 27. Горски вијенац II. 28. Приповетке Алфонза Додета, с француског. 29. Дела Доситеја Обрадовића VI. 30. Четири кћери Софије Подлипске II.

„Здравље" љекарске поуке народу. Уређује др. М. Јовановић-Батут. Излази на Цетињу два пута у мјесецу. Стаје за Црну Гору, Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину 4. фиор. годишње. За Србију и друге крајеве 10 динара или франака. Претплату примају за Црну Гору уредник. за Австро-Угарску П. Рамадановић у Котору, за Србију књижара В. Валожића у Београду, а осим тога и сви други наши књижари.

Од ове године изашла су два броја.

Садржај 1. броја: У очи нове године. — Бушено ухо. — Утре. — Сјечена рана. — Постеља. — Рњица или шкрб. — Доношче. — Календар „Здравља". — Ситнице. — Ковчежић: Љекарски одговори и савјети. Љекарска питања. Кореспонденција. Читајте.

Садржај 2. броја: По крви и млијеку. — Прве погрешке. — Дечије играчке. — Риба. — Кашаљ. — Болесниково надање. — Од зрака до мрака. — Неки лијекови. — Ковчежић: Љекарски одговори и савјети. Љекарска питања. Кореспонденција. Читајте.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Позив на претплату на *„Ципарску невесту"* од Павла Хајза. Ова песма-новела признатога немачкога новелисте Хајза заузима у низу његових белетристичких радова: *„Novellen in Versen"* тако рећи прво место, то му је створила гласовито име у свету, који се бави књигом од уметности. Песник ове новеле у стиховима, познат је нарочито и нашем српском свету, по многобројним преводима његових изврсних новела, што су угледали света у нашим повременим белетристичким часописима. — Новела „Ципарска невеста", зачињена је финим хумором, а основа јој је језгровит морал и промишљен разлог. — Одломак српског превода „Ципарске невесте", штампан је у „Јавору" од год. 1880. броју 50. — Књига ће изнети седам штампаних табака, лепе штампарске израде. — Цена је књизи 50 новчића. — Претплата се шаље књижари С. Марковића у Вршцу. — Скупљачима претплате иде 10-та књига, или новац за њу; књижарама уобичајени проценат. — Надамо се, да ће нарочито наш млађи свет настојати око скупљања претплате и растуривања ове књиге у све слојеве српског народа; књиге, која предише свежим зраком лепих врлина и узвишених мисли! — Књига ће угледати света најдуже за месец дана.

У Вршцу на Бадњи-дан 1881. **Стева Токин**

ОДГОВОРИ.

Гђи Љ. М. у Г. — Повод оснивању друштава „Црвенога крста" дала је брошура Ханри-а Динана *„Un souvenir de Solferino"*, у којој је он као очевидац описао најживљим бојама грозне призоре на бојноме пољу, где рањеници остају без неге и лечења, јер ма како да су уређене санитетске војне трупе опет је то недовољно за толике силне рањенике, као што их бива, н. пр. после битке код Солферина г. 1859. беше 42.000 које мртвих, које пак рањених, а услед разних ратних болештина поболе се и умре још 40.000! С тога је Динан предложио, да се оснују драговољачке дружине за помагање рањеника. Онда је женевско добротворно друштво узело ову ствар у своје руке, те сазове европску конференцију ради тога и ова се састаде 26. октобра 1863. у Женеви и донесе врло спасоносне одлуке у 10 чланака. Опширније о томе изволите читати у красном јавноме предавању Др. Владана Ђорђевића (Штампано у Београду 1876).

Г. Кам. Ј. у П. — Превиђено је — није хотимице. Поправићемо се.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 8. У Новом Саду, 21. фебруара 1882. Год. IX.

ГРК-РАКИНА ШПЕКУЛАЦИЈА.

ПРИПОВЕТКА ОД — КС —.

(Свршетак.)

III.

Још оног истог дана, када је црквена каса заједно са облигацијама и папиринама грк-Раки предана, нестало је тих новаца из грк-Ракине собе а Тима натарош је пред судом сведочио, да је у шегрчета силне десетице и крупније банке видео, за то је још истог дана шегрче затворено, макар што је сиротно викало, да не зна ништа о том, што му се говори.

Тако се то у селу говорило.

Но дела, да видимо ми, како је то било. Грк-Рака је одавно тежио да постане тутором, но, као што знамо из врло гадне намере. Но тек онда, кад је већ постао тутором, увидео је да му се ни дангуба неће моћи исплатити, ако буде само недељама од прилога узимао, а веће поклоне свет и сам запамти. На послетку нашао је начина, не обзирући се на несрећу, што ће је нанети јадном шегрчету. Али пошто то никако не иде без Тиме натароша, он је још одмах онда, кад је шегрче закључао отишао Тими натарошу и договорили су се, као што знамо, да је после Тима пред судом сведочио.

Договорили су се, шта ће тај дан радити а за сутра пред судом, то су оставили за вече. Седили су дуго, дуго то вече код Раке и разговараху се само о суду и спремили су се за сваки случај. Чим око по ноћи оде Тима кући, Рака га испрати неколико корачаја, па се врати, но тек што уђе у собу потрчи натраг, да дозове Тиму ал' овај био већ далеко одмакао. Забрави врата и уђе љутит у собу. Одмах потражи перо и артију па почне нешто да пише; дуго је и дуго мучио се, састављао нешто, шта ли? Кад сврши, савије па метне у ладицу од стола.

— Сто му мука, како да се писам сетио, гунђао је грк сам собом — још док је био ту па да сам му лепо казао, ал' да бо'ме не мо'ш, оно је главнија ствар, само ако и оно запамтим, шта ми је наказивао. Но најпосле св[illegible] једно, за то сам му горе написао колико речи, па нека их прочита, [illegible]

после нека препише на чисто а то сам му све написао, ја ћу му само у јутру предати, мораћу још пре сунца поранити, да ме неби ко опазио. А о успеху не треба ни да сумњам, та ово ће потерати нашу ствар као масну. Нека добошар одобује несрећу, што ми се догодила, па нека позове људе у сеоску кућу, да се ствар извиди. Да бо'ме овако би радио само невин, дак ле на мене неће нико ни посумњати.

Ето тако је непрестано премишљао грк-Рака преврћући се по своме кревецу а спавати нит' је могао нит' је смео, јер се бојао, да не преспава зору, јер пре зоре је најзгодније да преда Тими цедуљу на којој је написано оно, што ће се добовати и неколико речи над тим, које ће Тима прочитати, за што се добује.

Тек што је два сата прошло устане грк-Рака и пође натарошу. Закуца на прозор а Тима се помоли. Рака не мога, да ћути, него рече Тими неколико речи, да га обавести, за тим се врати кући па легне.

Кад је натарош Тима чуо све: за што се добује и шта се добује а он као човек флегматичан савије грк-Ракину цедуљу па ју метне у џеп, да ју преда добошару, чим дође у канцеларију.

Данас га није грк-Рака као обично пред кућом дочекао, јер није ни устао био, због тога, што ноћас ни трен'о није. А баш ни Тими није било до ракије, бринуо се само, да им посао, око оних црквених новаца, испадне за руком, јер је уговорено да се дели.

У канцеларији је затекао добошара, где у свом обичном ћошету седи, дозове га и предавши му цедуљу рече:

— Ово ћеш „публицирати," ствар је врло важна, да ниси ништа изоставио! Све!

Овако би увек опомињао добошара, кад би му какву важну ствар предавао, а покорни добошар, који је иначе код мање важних ствари полак прескочио, јер му је мука било ради самог грковог шегрта срицати из цедуље, — у таким случајевима би са особитим тоном и достојанством добовао и „публицирао." Скиде са чивилука добош, задене маљице у кајиш и оде пред цркву а натарош седе за посао.

IV.

— Мај! а што тако дуго добује данас Игњат, мора да је што важно, рече неки сељак приближујући се добошару, да чује, како ће Игњат да сриче какву новост.

— То је његово обично, прихвати други — кад ће што важно, да буде. За тим се пожуре ова два и још многи други да чују, шта ће им њихов Игња добошар из цедуље срицати.

Игњат је данас заиста дуго и необично добовао те је готово све село покренуо, да чује новост — па кад је грк-Рака најслађе одуживао ноћашње неспавање, онда је наш добошар особитим тоном, сричући слово по слово „публицирао" ево овако:

„Амице Тимо! (за бога мора и то публицирати — та господин Тима је казао: „Све!")

„Да нам наша ствар боље испадне, то јест, да нам црквени новци, што сигурније у џеп дођу, то подајте, да се ово публицира:

„Сваком се јавља и до знања стављња (ове две три речи пред сваким „публицирањем" знао је Игња на памет, па би их брзо извалатао а после би опет срицао, да су му се сви смејали), да је јуче овдашњем трговцу Раки Б. нестало свију новаца црквених, што их је јуче примио, неки сведоче, да их је његов шегрт украо, због чега се сви општинари данас после подне у општинску кућу позивају.

П. П. Док се ово све „публицира" свет ће нам веровати а новци су наши

ваш Рака Б.

Све је ово глупи Игња из грк-Ракиног писма ишчитао и не приметивши, да је ту нешто необично сада било, па лепо остави маљице на своје место окрене се и са свим спокојно оде у сеоску кућу.

Свет, који је сад ову ствар са свим сватио, јер је писмо са свим јасно било, оде задовољан кући а општинари одмах пођу, да честитају натарошу.

* * *

Добошар је већ далеко испред цркве одмакао, кад стиже грк-Рака до гомиле, која је са свим задовољна била „публицирањем" глупог Игње. Бадава се Рака мучио, да свет забуни и превари, да то као бајаге није истина и шта ти ја ту знам, јер је већ дотле кмет узео ракин рукопис из руку савесног Игњата и предао га одмах, куд треба.

Тима није више натарош, него је у вароши постао неки „егзекутор" а грк-Рака је морао грдну своту новаца због крађе платити и дати накнаду сиротом шегрчету, што је забадава било затворено.

То је ваљ'да прва шпекулација грк-Раки, што му није испала за руком, а да ли последња крађа?

(Из друштва „Слоге.")

ЉУБАВ — СВЕТА! —

Пучином се сињег мора,
Моје злато када шетне,
Гдјегод спретне — ноне метне
Ту се сребрн ствара жал! —
Љубав света бити мора,
С њезинога јер се жара
Силно море сребром ствара
Бисер-талном дивљи вал! —

Сунчанога посред двора
Моје злато ситно ходи,
Куд год ходи — туд јој годи
Што ју љубак хлади дах! —
Љубав света бити мора,
Кад сунчана жарка сила
Неспали јој златна крила
Нити њезин смогне мах! —

Кад пустином злато шета
Пјесковитој тад на кори
Цвјет се твори — воће зори
Диван бива пусти крај! —
Љубав мора бити света
Када чини та чудеса
Кад нас диже у небеса
Кад од свјета ствара рај! —

Милан Касумовић.

ЦИГАНКА.

НОВЕЛА САХЕР-МАЗОХА.

(Свршетак.)

Гајник је наскоро распитао за Цигане. Утаборили се они у растовој шуми, на зеленој дољи једној, а крај черге ромори лаки поточић. Козабродски брзо баци на раме пушку двоцевку, заповеди гајнику да му пут покаже. Цигани као да не беху изненађени, што га виде; људи му назваше бога смерно, жене се на њ' осмејкивале, не виде само ње, коју је тражио. Козабродски разгледаше неко време црну чету, што се сабила у гомиле међу ниским сеницама, што су сами саградили. Гореле две ватре под плавом свилом небескога, јесењег покривала.

Смешећи се изађе преда њ' млад неки Цига с црним увојцима и бели зуби.

*

„Милостиви господине“ поче он поверљиво „ви сте ваља вољни да видите Чингару, моју жену?“

„Твоју жену?“ чудио се Козабродски; „а ја мишљах да је још девојком.“

„То је за ме дика“ одговори Цига ласкаво, сподоби два прста у уста, звизну јасно, а лепа Циганка као псето верно дође у трку. „Ево благородног господина — њему си :е нешто допала, дед остани ту.“

Чингара погледа Козабродског.

„Чуј“ мрмљао је „реци ми само како ти је име?“

„Сава.“

„Чуј Сава, ми би се могли погодити“ говорио је Козабродски даље.

Цига гледаше плашљиво око себе. „Лагано говори господару, хоћеш-ли да купиш жену моју? Колико дајеш? Они други не морају ништа чути.“

„А колико иштеш?“

„Сто дуката мени и педесет мојој дружини.“

„Шта мислиш!“

„Па педесет.“

„Двадесет теби и пет твојој дружби.“

„Е, на нека . . . ако ми само још и ту лулу даш.“

„Ево ти је, па“ рече Козабродски „ево ти још и духан.“ Рече и пружи му. „Али хоће-ли на све то пристати Чингара?

„Чингара?! Зар није она моја жена?“ одговори Цига поносито „она нема ништа говорити ни питати, само слушати.“ Мигну оком на Чингару и обоје се упутише за Козабродским у двор. Собом није ништа понела до тамбурина, у који је кад и кад ударала, а Сава је уживао у лули, што му мудрац даде. Кад је добио новац рече жени: „остаћеш овде.“ Она махну главом, као да јој то све једно.

„За један сахат и ми ћемо се даље кренути“ рекао је „и нигда се не ћемо вратити.“ Цига пољуби Козабродског у раме и оде. Доцније чуше да с њиме још и једна гуска и две патке несташе. Наскоро за један сахат оде цела циганска чорда, а с њоме и нешто коња, крава, оваца и бричка *) господина попе.

* * *

Чингара, то „чедо природе“ беше у племићком дворцу још загонетнија, но остале госпође, од којих се Козабродски тако страшио. Прво јој било да се попела на кров; ни молба ни претња не поможе да доле сиђе. Ноћ је провела н і сену. Тек други дан нагони је глад, да сиђе у кухињу. Ту је нађе Козабродски и одведе је скоро силом у сјајне дворе. Спустила се на покривач, што прострт беше испред постеље, па звераше око себе. Козабродски проговори, она га једва једном погледа, ал му не рече ни речи. Дођоше две старице и одведоше је у купатило. За један сахат дође опет, лепо очешљана у малим сомотним папучама, у капуту од црвене, као скерлет свиле, а на њој скупи адиђари: наруквице и минђуше. Кад се изненада у огледалу огледа, стаде се смејати, поцрвени, потрча на Козабродског и целива му десницу.

Мудрица Козабродски и Циганка живили од то доба свакако, кад лепо кад ружно а љубљаху се бесом неким. Он беше млак, а она му то враћала као каква дивљака, кад би га руком опасала око паса, изгледаше као да ће га растрћи. Инако беше мирна, по вас благ-дан би седила на дивану и пушила из наргиле. Чинила се као да нигда прозборити неће. Козабродски очајаваше, јер не можеш увек љубити, јер ћеш се и од пољубаца једном уморити као и од хода, од цепања дрва, ил другог каквог посла. Мало по мало Чингара поста поверљивијом. Радо се облачила лепо, јасне јој очи светлиле мило-крвно, поносито, кад би њен обожавалац клекнуо пред њоме, она би се

*) Лака, пољачка кола.

тада насмејала. Па као што се негда страшила, тако сада стаде збијати шалу, која је Козабродског увек узнемиравала... Скакала је у свионој одећи преко плотова у туђе баште, да ту вођа краде; ил је наложила где му драго на пољани ватру, да пече у њој кромпир или пржи кукуруз, тада га онако врела већ гризе јаким зубима, — једном је чак нађе мудрац, где је натакла мачка на ражањ, те га окреће пад ватром. За тили час побеже на велике утрине, које-но беху закрилила хрпа коња, крава и јагњади, за часак узе уже, на ком жена малоруског свештеника сушила рубље, те од њега начини ласо, набаци га о врат коњу једном, баци му се на леђа, те појаха на њему и без седла и узда као каква божица словенска по степи...

То се допаде Козабродском, ма да се првице устрашио беше за њу, узеде је у школу јахачу да учи јахати, а она јахаше првог дана, првог часа бесно и поносно као царица каква.

Затужа, беше сетна невесела кад и опет наста студен-зима, а снег покри земљу; племићки дворац био као градић какав, куд не можеш лако упасти, нити излећи иза њ. Смрзавала се дању ноћу, дрктала је као од грознице, није дрктала само на саоницах, кад се извезла са Козабродским уз пратњу звонцади; дрктала је кад је пошетала кроз топлу одају, кад се с њиме карата играла или јела; било јој је добро тек кад се увила у топлу бунду и извалила на столицу, гледала је како ватра букти у камину, гледала је по читаве часе, читаве дане како букти, играла се жеравицом.

Дође време, да на један мах збаци са себе самуровину, одело, папуче, у кошуљи и кратком капутићу, босонога с тамбурином у руци, поигра на ћилими. Тад не беше више Циганка са степе, тад од једаред поста вештакињом. Ка' оно Лист на гласовиру одушевљеним рукама, тако и она заносаше се и ногама, рукама, целим телом. Тако не игра ни једна жива душа чиста, тако играју мајки, тако играју богиње мало-руске на лазима, кад их месец обасјава, тако играју виле, тако играју мртве неве, а у срцу им јоште пламти плам љубавни; тако играју хурије у Махамедову рају.

Но каткад се куд уклонила и сакрила, Козабродски би је довикивао и тражио на све стране, једаред је тек нађе међу кутњом чељади, где седи сред њих, збори, шали се с њима и смеје.

Кад-но и опета ослави пролеће, бегала је из куће и не долазаше по неколико дана, нико не знаде куд оде и шта ради, чиме-ли се храни. Тек она није од глади изнемогла и враћала би се у по ноћи или тек на освитку првог јутра свежа, весела, а роса попала по њојзи као по степској ружи.

Једном рано зачу Козабродски веселу попевку миленог славуја у баштици, беше то први те године. Отвори прозор, слушаше у неку раздраган, те ће викнути Чингару. Не дође. Оде у њену одају, кад — на постељи ње не беше, свиони покривач, којим се покривала, беше још топао од њеног вилинога тела. Свугде је тражио Козабродски у кући, на двору, међу чељади, једва једном у добар оде у башту; узалуд је тражио, док у једном не зачу њено смејање — као да се разлегаше с плавог неба. Опази је на врху тополе у лепом јој огртачу. Замоли је а она се спусти као веверица брзо, паде му око врата и хтеде га угушити дивљим пољупцима.

„Јеси-л чула славуја?“ питао је.

Она се стаде смејати као дете, истрже се од њега, сакри се у џбун и опет он зачу оно милено певање.

„А, та то си ти славуј?“ запита је Козабродски.

„Да, ја сам“ рекла му она. И сад започе да звижди као кос, препелица, рикаше као вук.

поведим да му на руке мету угљевље жарко....“

„Боже!... Чингаро!“

„Шта? Зар нисам требала тако да радим?“ питала га она невиним гласом као дете „тек је он сместа признао и нађосмо сребро баш онде, где је рекао да га је закопао, у земљу крај потока.“

Козабродски се ухвати за главу и ходаше тамо амо.

„Не знам шта ти је! Та код нас је то обичај“ рекла му смешећи се. „А ватра ће нагонити и најтврдоглавијега да говори!“

* * *

Жуто лисје падало већ с дрвећа, а лаки вијор јесењи титрао се њиме. Већ се чули гаврани црни на тополи, где гачу, а ноћу издалека вуци... Лепо Циганче дрхтало и крај топле пећи од хладноће, кад је кочијаш причао да се већ виђају Цигани у околини па су чак и коња украли. Чингара то све слушала, ал се чинила као да ни за што не мари.

*

Кад протече два дана, а Козабродски долети као махнит к мени: „Чингаре нема“ зборио је „одбегла је... како је неблагодарна!“

„С милуном каквим?“

„Хеј! То би тек најмање било“ одговорио ми, али с мојим драгоценостима и свим благом...“

Бадава — што је дикла навикла!...

Алексије Васин.

Ж Е Љ А.

Сећам те се драга моја,
Сваке зоре, сваког дана,
Ој, сећам се твога баја
И дивотних руј-усана.

Лице твоје, чари мила,
У срдашцу своме носим. —
Од погледа милостивих,
Слатке наде, жељно просим.

Еј, да ми је Боже благи,
— Чујеш ли ме, злато моје,
Из мог срца лете речи,
Сећајућ се слике твоје. —

И у дану обасјану,
И у ноћи пуној јада, —
Са срца ми уздах лети,
Јер се нашој срећи нада. —

Да ће вишњи творац дати,
— Хај, вини се жељо летом; —
Те да моја, душо будеш,
И пред Богом, и пред светом. —

Београд. **Пет. Ј. Петровић.**

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

А кад се опрости брата са својимласкавим речима и робским понашањем, то се Исав врати у Сир; а Јаков, ма да је брату обећао, да ће се код њега свратити, није реч одржао, него се у другом пределу далеко од њега настани, где купи комад земље, разапне шаторе, те је тако и даље своје с „правдом“ стечено благо умножавао!“...

Себичњака, варалица, претваралица и улизица било је свуда, код свију народа и биће их догод је света; јер то је некима од природе подарено својство, против кога није скоро вредно ни говорити. Али, кад видимо, да Јеврејска библија човека такове душе, као неки узор ваљаности сматра, и тврди: како му се Бог у целој својој слави са свима анђелима на лествици појавио, а

после тога се с њиме целу ноћ хрвао и, — скоро рећи: — био од Јакова — ове светске шепртље — надвладан! Кад видимо: да га историја за патријарха целог Јеврејског народа проглашује, а Чивути се са неким поносом његовим потомцима називају. — Кад даље у призрење узмемо: да племенитог и врлог Исава нико ни у рабош не зарезује, а камо ли да му његову поштену и јуначку нарав по заслузи оцењује и признаје: — онда цела ствар престаје бити случајно својство и назор појединаца, него постаје народном характеристиком и народном особеношћу.!!

Да пређемо сад на други пример:

„Народ Израиљски није имао изнајпре царева; него су пророци, војводе, судије и свештеници терали његову политику."

„Један такови свештеник, био је и пророк Самуило; који је, помоћу свога религијозног фанатизма, доста велико поверење и поштовање код народа уживао."

„Али под његову старост, почну људи ладнији спрам њега бивати; прво: што им је своје хрђаве и грабљиве синове за судије наметнуо, а друго: што су увидили, да ће у биткама увек бивати од непријатеља потучени, до год не добију таког поглавара, кога би се народ, због његове велике власти бојао, те не би смео сваки о својој глави ићи и из огращја бежати; него би принуђен био и преко своје воље, војсковођине наредбе вршити."

„Ова два узрока наведу народ, да зажели цара имати, и тако то саопште и пророку Самуилу."

„Њему се ово народно захтевање није ни мало допадало; јер је осећао: да ће му нуз цара, његов досадашњи углед и слава потавнити; али, пошто народ биваше све већма од разни комшија тлачен и гњечен, те услед тога непрекидно на Самуила наваљивање, да му жељу испуни; то најпосле Саула, сина Кисова уљем помаже и царем га Израиљским прогласи."

„Тек што се то збило, али дође неки Амонац, по имену Нас, с великом војском; те притисне један део земље Израиљске. Становници оних крајева искаху од њега веру: да им неће никаква зла учинити, пак ће му бити верни поданици."

„Но он им одговори: да ће им само онда њиово обећање уважити, ако сваки од њих својевољно допусти, да му се десно око ископа!"

„Ови се престравише и искаше: да их причека седам дана; пак ако их нико за то време не избави, то ће му се на милост и немилост предати."

„У Саула се слабо ко уздао; јер он није ништа на своје господство држао, него је и као цар чувао говеда — шта више, неки му се још ругаше и јавно га исмеваше; те тако је сав народ, због опасности, плакао и очајавао."

„Али кад чу Саул, да је Амонац Нас на земљу му завојштио; тада сиђе дух Божији на њега и он се јако разгњеви."

„Пак узе два вола, и изсече их на комаде, и разасла их у све крајеве Израјиљске са поруком: да ко год не дође на бој, да ће овако бити са његовим говедама: и страх Господњи попаде народ, те изађоше сви јединодушно."

„И преброја их, и беше свега три стотине и тридесет хиљада."

„И сутра дан зором ударише на Амонце, те их до изласка сунца тако потукоше и распршташе; да ни двојица заједно не бегаше."

„Тада рече народ Саулу: сад би требало да оне погубиш, који су ти се ругали."

„Но Саул одговори: да се не сме нико погубити, јер је данас Господ учинио спасење Израиљу"...

Из ово неколико црта, пак се већ увиђа: да имамо и са јунаком и са родољубом посла, кога би требало да историја преузноси; али ћемо се одмах уверити: да се са свим противно догађа!

„После овог боја, имао је Саул још много ратова против својих разних непријатеља, у којима се понајвише као победитељ одликовао; а у правдољубљу, тако је далеко ишао, да му народ није на пут стао, он би био — због неке погрешке — свога

најчеститијег сина Јонатана погубио! Због ових његових врлина, почео га је био прости пук волети и високо ценити; али ово одликовање није ни мало ишло у коњђу Самуила пророка; те зато га почне код народа оцењивати, и свако његово подузеће — пак и саме победе — тако пред светом представљати, као да се такове не би са Божијом вољом слагале!"

Ево примера:

„Једнога дана рече Самуило Саулу: Ти знаш, како се Амалик опирао Израиљу на путу, кад је из Мисира овамо долазио; зато заповеда Господ над војскама: да идеш и да побијеш Амалика и да затреш, као проклето, све, што год има; не жали га; него побиј и људе и жене и децу и што је на сиси и волове и овце и камиле и магарце!"

„Тада Саул скупи војске две стотине и десет хиљада, и дође до њиовог града, те поби Амалике и ухвати Агага цара Амаличког жива; а сав народ његов поби оштрим мачем!"

„Али Саул, по жељи својих војника, поштеди Агага цара, и најбоље овце, волове и јагањце и не хтеде их побити."

„И кад чу Самуило, шта се догодило; то се страовито разјари, и викаше ка Господу целу ноћ!"

„Пак у своме гњеву отиде код Саула и рече му: каква је то блека оваца у ушима мојим? и рика волова, коју чујем?!"

„А кад му Саул одговори: да је, по жељи народа, оно што је боље било сачувао, да принесе на жртву; тада псовци и грдњи не беше краја, као да је највећи грех учинио!"

„И мољаше га Саул, да му опрости, и да се с њиме пред народом покаже; али овај не хтеде, него се окрете да иде, и како га је Саул за скут од плашта ухватио, тако се и парче одерало."

„Тада му рече Самуило: одадрео је Господ царство Израиљево данас од тебе и дао га ближњему твојем, који је бољи од тебе."

„А кад га једва намоли, да му част пред старешинама учини, и да се с њиме заједно Богу поклони; тада рече Самуило: доведите ми Агага цара Амаличкога. И дође Агаг весео, јер држаше, да га је смртна чаша мимоишла; али га исече Самуило пред народом; јамачно зато: да покаже свету, како је Бог незадовољан са Сауловим владањем."

„По томе отиде Самуило у Раму, а Саул кући својој, и нису се више за живота видили". . .

Може ли се већи фанатизам замислити, и може ли се злоба, под плаштом Божијих заповести, даље терати, неже ли што је овај „првосвештеник" терао против једнога од најваљанијих људи? А то све због повређеног частољубља, које није могло ни царски ауторитет подносити, него је изискивало: да се само његовим — макар и најзавојитијим — наредбама безусловно покорава!!

„Сплеткама Самуиловим изађе најпосле на глас, да Саула нечисти дух напастује; а уједно се почне и за Давида радити, да он Саулов престо наследи."

Овде сад библија на дугачко и на широко Саула и његово беснило ружи; а Давида будућег цара вазда велича, и као Богом изабранога разглашава; али кад се узме, да су свештеници историју писали, а да су само оне цареве и великаше хвалили, који су се клиру робски покоравали, а иначе су их без икакве милости оклеветавали; — онда је са свим извесно: да и са Саулом нису правичније поступали, него су и оно на њега потварали, што никад ни у сну сањао није!

Та вечита хајка, која га је, ни крива ни дужна, као год дивију зверињу непрестано дражила; морала је страшно хрђаво на његову поштену душу дејствовати и цео му живот загорчавати; а кад се јошт нуз то узме Давидово код народа умиљавање и његово кортешовање и грамжење за престолом; — онога Давида, кога је он као змију у недрима одхранио; — онда се нетреба ни мало чудити, ако се кадкад, мо-

ских урођеника, први до њиовог цара постао; на лак начин себе обогатио; те је после Израилћане, који су се због глади к њему преселили, Мисирским новцем и храном подпомагао и њих у сваком погледу предпостављао! Ето, то су те „племените“ заслуге! Себичност, пак опет себичност! Али увек она фина ласкава себичност; при којој се није нужно знојити и због тешке радње жуљеве на рукама добивати; него је довољно имати лукаве даровитости и префриганости, а нуз то јошт и дебелу кожу на образу, коју никакво подло дело неможе стидом обасути; пак је писац библије и колко нетреба задовољен!!

Из ових разних цитирања и разсматрања на чисто се види: да они назори, којима библија Исава и Јакова пресуђује, да се ти исти свуда повторавају; а ти су назори: обожавање хамишног и грабљивог духа, који је кадар најподлијим и најгрешнијим начином своју цел постизавати; — и после, презирање онога, који такових својстава нема, него поштеним радом свој лебац заслужује; — и ако ко год овим мојим речма неверује, то може целу Јеврејску историју прочитати, пак ће видити: да при свим важнијим догађајима демон себичности триумфира, и да се скоро на сваком листу плету венци само онаким особинама, које су себе, помоћу шеретлука, блуда, варања, претварања и оклеветавања на туђу штету обогатили, или су тим истим средством свој народ од какве опасности избавили!

(Наставиће се.)

ПУТНИЧКА ПИСМА 1881. ГОД.

СТЕВАНА КОЊОВИЋА, УЧИТЕЉА.

(Свршетак.)

Писмо двадесет-четврто.

Први утисци што начинише на мене Загреб, беху доста жалостни, јер куће од земљотреса многе исподупиране, ћвожђем стегнуте а многе се зидају а неке оправљају. Даље сам држао да средиште наше браће Хрвата, бар то да мора бити хрватско, а оно баш на против, ретко ћеш чути хрватске речи него немачки се већином разговара. А од Срба чујеш српски. — За овај први дан са мојим неким познаницима сам им обишао и Јелачићеву пијацу где му се леп споменик налази и Маркову цркву и шеталиште Максимир, универзитет и друге знаменитости њихове, и покрај свега тога највише сам видео измождени калуђерица где тамо амо по улицама ходају. — У вече тога дана т. ј. 5. Авг. бејах још и у позоришту им и то на представи „Borba gospodjah“ што на српској позорници значи „Женски рат.“ Врло би смо неправо чинили кад би казали да преставa није испала лепо, напротив врло је дивна била, држана је у славу сутрашњег рођен дана нашег премилостивог цара и краља. Једино ми је на представи мало говор неугодан био. На овој представи присутни беху Бан и Срби Хрватски великодостојници.

Сутра дан зором се хорила на све стране војничка гласба у знак рођеног дана нашег владара Франца Јосифа I. На св. литурђији бејах као на празник преображења и на благодарењу. Овде имадох прилике видети на окупу све Србе Хрватске великодостојнике као и цвет српске младежи. — Црква је мала, и с поља је много лепша. —

Још ми ваља споменути да Загреб лежи на коси брежној, између брда и реке Саве која је овде још врло плитка и узана. Са западне стране налазе се развалине Медвед града.

Овога дана — 6. Авг. — после подне кренем се Закању. — Одма иза Загреба налазе се лепе храстове шуме кроз које смо пролазили. Код Дуго-села налази се главно стовариште и фабрикација греда за железничке путеве. По пољанама се види доста марве, мала је и већином жуте боје; врло лепе ливаде. — Иза Бозјаковине су многи

шљивици, равнице велике и врло много ељде посејано. У Крижевцу нас већ мрак ухватио. Касно стигосмо у Закањ где бесмо приморани ноћити. Овде одма по јелу а и по плаћању осетисмо да смо у нашој земљи.

Писмо двадесет-пето.

Авг. 7. ујтру рано кренемо се из Закања, одавде почињу дивне њиве; пашњаци и шуме, и у многима се разликује обделавање истих него код оних што смо их до сад посматрали. Овде се виђа већ и мађарска крупна рогата марва. — Преоравање бива уздуж и попреко ради бољег мрвљења земље. Међутим приспесмо до Сигетвара где угледасмо и српску цркву; овде се Никола Зрињски очајнички бранио против турака год. 1566. Налазе се и данас остатци од старог града. Одатле опет почињу брегови окићени селима и шумама. На све стране јаблански дрвореди. Међутим приспесмо и до Печујски планина које су лозом виновом обрасле, а испод којих се камени угаљ копа. — Печуј лежи под брегом и то у врло лепом положају. Црква од четир куле се из далека види. — Одатле се већ пружају барањске планине и виногради, особито су лепо уређени виланьски виногради на брегови, међу њима врло слабо воће, с друге стране у брегу а с пред кров с врати, што множина ових изгледа као неко мало лепо уређено село. Под виногради се налазе шљивици и то већином шљиве жутице. У овој близини гордо се диже брдо Харшањ. — Међутим тога дана после подне стигосмо под Осек где се Драва разлива у њене велике ритове, и за неколико минута ми већ бејасмо у самом граду. —

Осек ми не беше дотле познат с тога сам са великом радозналошћу и ушао у њ' и пажљиво посматрао како место тако и становништво и могу слободно рећи да није рђава утиска учинило. — Тај и сутра дан пробавим у кругу мојих старих познаника и пријатеља; посматрајући им лепо уређене школе знамениту варошку им болницу као и друге знаменитости. —

Авг. 8. пак у вече седнем на жељезницу снабдевен картом до Сомбора. И сад се тек породи у мени жеља за родним местом родбином и својтом; сваки ми се минут претворио у час, и тад да сам могао ја би на соколови крили прелетио још онај мали размак, само да се једном видим међу родитељима, браћом, сестром и својтом. — И заиста непотраја дуго пошто се превезосмо преко Дунава и још за неколико часова а ја већ бејах у топлим загрљајима моје миле својте.

„Свуд се прођи али опет кући дођи.“

ЛИСТАК.

КАКО СУ ПОСТАЛИ НАЗАРЕНИ.

Алекс. Хекш приповеда, како у Бач-Бодрошкој жупанији има једна реткост, о којој је вредно да и шира публика дозна, а то је место, у којем је легло једне вероисповедне секте, које нема нигде осим у Угарској, а то су Назарени (има их и у Срему). За тим приповеда Хекш из свога доживљаја ове занимљиве податке:

Године 1854. издао је цар своју прву амнестију, те се отворише врата од тавница у Куфштајну, Оломуцу, Суботици и т. д. те многи помиловани вратише се на своја огњишта. У пролеће исте године у канцеларији, у којој сам ја радио (у Будапешти) буде узет нов послужитељ. То је био мали, мршав човечуљак, с богињавим лицем и брковима, на које смо ми младићи правили примедбу, да су их мољци гризли. Иначе ништа не примећавасмо ми на овоме човеку, осим што је много ћутао. Он је врло тачно вршио своје дужности и налоге. Био је врло окретан и умешан. Резао је себи гавранова пера за писање, те је имао обичај да врло ситним, али читким писменима пише поједине ставке из библије свуда где-год је хартије дочепао. Имали смо и једног старијег послужитеља, ислуженог хусарског

наредника, који је међу осталим имао да намешта на наше писаће столове подметаче од хартије. Ове је он мењао, чим су се стари испрљали или били издрљани.

Стари Петар, тако се звао наш бивши хусар, дође једнога јутра и рече ми: Од како је Иштван у нашој канцеларији не могу да се намењам подметача, јер их све издрља" — и покаже ми један corpus delicti. Беше на њему исписано сијасет изрека библијских и других моралних поука. Ја сам на то староме Петру разјаснио, да је Иштван побожан човек, те да воли да пише „сазидателне" изреке, него нека не мења он с тога подметача, мени бар не смета, да пишем на библијском подметачу. Опет ми дође Петар једнога јутра, те ће рећи: „Господине, Иштван је полудио, треба га везати."

„А како то?"

„Гледајте само, молим вас, сметењак држи у шпагу неку малу библију, те кад у јутру чисти канцеларију, а он стане предиковати као попа; кад немамо посла, па кад ја запалим моју шемницку лулу и седнем да се одморим, а он ми стане говорити, да ме обрне у неку веру. Кад смо ономад носили у Будим неке списе, а он је ишао на ћуприји уза ме, те ми све нешто бенетао о скорој пропасти света. Па сад реците: зар није полудио?"

Чудновата нарав Иштванова, као што смо га звали, — а име му беше Стеван Калмар — и оно што ми је велики скептик Петар о њему причао, упозори ме на њега и ја наумим да га мотрим.

Томе сам добио на скоро прилике. „Нова пијаца" у Пешти — то беше пустиња, које се данашњи млад свет не може сећати — беше баш опкопавана и беху туда копане бразде и јендеци; бушили су туда рупе, да младице саде, то беше подизање садање Јелисаветине променаде. Ја сам носио некуд већу своту новаца, те сам повео с собом ради веће сигурности и Стевана. Кад бесмо код поменуте пијаце, поче „библијаш" да говори:

„Глете, млади господине! То је све „всује" труд. Ко зна хоће ли свет дотле постојати, док ове младице не ухвате корена и не нарасту!"

Ја га погледим зачуђено и сетим се онога, што ми је Петар говорио.

„Видите" — настави Стеван — „људи тако раде, као да ће овај свет вечито постојати, и као да ће сваки до века живети, тако они раде, а заборављају на смак света, на страшни суд и спас своје душе. Заиста би боље било, да сваки о томе мисли, како ће изићи пред бога и светога судију!"

Мало по мало дознам, да је Стеван Калмар био јуриста, па је учествовао у немиру 1848. и да му је у затвору библија била једино занимање и утеха, у којој је он налазио једину обавест о цељи нашега живота.

На моје питање, зашто он као јуриста са тако лепим рукописом није потражио боље заслуге у канцеларији каквога адвоката и одговори ми он, да му његова вера не допушта бавити се процесањем, но само каквим мирним занимањем. Његова вера заповеда, да је миран и питом, па ма и штете имао уз то, а не сме се препирати и процесати.

Ја сам увек целог мог века радо слушао кад ко шта прича, па то је и Стеван увидео, те ми је мало по мало разложио целу систему своје веронауке, те ме најпосле позове, да у суботу у вече пођем с њиме у једну гостионицу у Јозефштату (у Будапешти), где он већ има коло својих ученика, којима држи предавања.

Но не даде ми се да учествујем на томе састанку. Баш те суботѐ, маја месеца г. 1854. пронађе власт те састанке, забрани их и чланове растера куд којег. И Стевана Калмара, пророка, протерају у домовину му, а то беше село Пачир у Бачкој, те он тамо оснује верозаконску секту — „Назарене."

Доцније сам дознао, да је Калмар из Пачира доспео у једну бечку лудницу и да је онде умрьо. Но ово не могох баш за јамачно да дознам; само спомињем.

После тога прођоше многе године.

(Свршиће се).

КЊИЖЕВНОСТ.

„Prva desetogodišnjica Hrvatskoga pedagog. književnoga zbora.“ Zagreb, naklada hrv. pedagog. književnoga zbora 1882. —

Ову је књигу издао овај збор са извештајем о свом десетогодишњем деловању. На првом месту је изнешен рад главне скупштине, која је у почаст десетогодишњице тога збора држана у Загребу 29 децембра (просинца) 1881., на којој се после извештаја председникова и разних поздрава читао чланак проф. Мите Петровића „о положају учитеља, на прама науковној основи садање школе,“ који је штампан и у нашем „Школ. Листу.“ Из извештаја тајникова и благајникова, који су ту штампани, види се, да је ово друштво знатно у напред одмакло у материјалном, бројном и моралном погледу. Друштво је то стекло 320 утемељителних и 1005 подпомажућих чланова. Међу утемељитељима на првом месту је истакнуто и Његово Величанство наш краљ Фрања Јосиф I. са 100 ф. Цело друштвено имање у новцу износи близу 8000 фор. а у књигама 5.512 ф. 60 н. ван других збирака. У збору има 11 дописујућих, 66 правих, међу овима Срби проф. Мита Петровић, Никола Ђ. Вукичевић, Милорад П. Шапчанин и Дмитар Вурдеља, има још 25 почасних чланова, где је од Срба увршћен: Димитрије Матић, Милан Миличевић и Стојан Новаковић. — Друштво је ово издало за ових прошлих 10 година 41 спис, међу овима 12 педагошких дела, 6 за омладину, 3 школ. читанке, 1 почетницу, 1 буквар, лист „Напредак“ као друштвени орган у 9 и „Смиље“ лист за децу такође у 9 годишњих течајева. Овако младо друштво, овако слабо по својим силама, што је у почетку изгледало, па после 10 година тако лепе успехе што је показало: то заиста заслужује сваку похвалу. Ми се радујемо, што у том леном колу видимо леп број и наших школских људи; а да браћа Хрвати, бар наставници, смернијим и љубазнијим погледом, на нас погледају, било би их за цело и више. Ми се надамо, да ће се из ове учитељске слоге изродити међу нама, и у подмладку нашем и народна слога, која данас, жали боже у доста расутом стању стоји. —н.

ДРУШТВА.

(Болнична задруга трговачке омладине у Н. Саду). Ова хуманитарна задруга држала је у недељу 14 (26) фебруара о. г. своју редовну годишњу главну скупштину, на којој из извештаја председниковог видесмо, да задруга добро напредује и благодетно дела. Готовина за 1. јануар 1881. беше 2550 ф. 25 новч., овој своти је придошло толико, да чини суму од 3183 ф. 20 н., а за 1. јануар ове године по одбитку свију трошкова остало је 2505 ф. 2 н. а кад се томе придода чисти приход од приређене на св. три јерарха забаве 325 ф. 41 н., онда има задруга капитала 2830 ф. 43 н.. а уз то још придолазе улози потпомажућих и редовних чланова. За редовне чланове уписало се прошле године 80, за потпомажуће 50 особа. У току прошле године боловало је 40 чланова, већином од реуматичних и катаралних афекција и од спољашних болести; болесници су сви оздравили. За лекарије је потрошено (по спуштеној цени) 83 ф. 31 н. — За председника задрузи изабран је поново г. Лука Јоцић, за потпредседника г. Алекс. Јојкић, за главног благајника г. Карло Вајгл, за подблагајника г. Марко Хангоковски, за перовођу г. Лука К. Алексијевић а за одборнике: Ник. Барковић, Јован Стојшић, Милан Стакић, Адолф Шосбергер, Алојз Штумес, Коста Петровић и Ђ. Дамјановић. — За задружног лекара изабран је и на даље др. И. Огњановић. — И опет упозорујемо нашу трговачку омладину, да се без изузетка уписује у ову благодетну задругу, да никоме не дође дан, кад ће се кајати, што је ову прилику пропустио, да с маленом уплатом (50 новч. месечно!) осигура себи негу и лечење у болести, у коју сваки човек може пасти. За тако малени месечни прилог ужива сваки члан у случају болести слободан стан са огревом, добру послугу, лекарску помоћ (где је нужно и по више лекара), апотеку, по потреби и храну. Трговци наши ваљало би да настоје, да је сваки помоћник и шегрт њихов члан ове задруге, јер у случају болести нема у својој кући кубуре, а ако је болест каква прилепчива, онда се премештањем болесника у задружни стан уклања из његове куће опасност по друге здраве му помоћнике и по породицу му. — Задруги желимо сваки напредак а цело грађанство уписивањем у потпомажуће чланство треба да живо потпомогне ову заиста човечанску задругу наше младе браће. Овом приликом не можемо да не споменемо племенитост наших двеју госпођа: Јулке Политове и Љубице Димовићке, које су имале доброту да учине задрузи овој поклоне у јастуцима са перјем за кревете болесничке и дај боже, да се и друга родољубива и човекољубива срца сете по који пут и ове скромне задруге тргов. омладине наше. Живиле!

РАЗНО.

(Земун). Земун лежи на ушћу Саве, има преко 10.000 становника. Ово је место играло важну улогу још за време крстоносних ратова. Крстоносна војска прошла је г. 1096 мирно и у реду кроз Угарску; краљ Коломан ју је гостољубиво примио и пропустио и ишао јој јако на руку; у Земуну пак одаше се Крстоносци грабежи и нереду, те се земунско грађанство против њих побуни и скочи на оружје и надбије их. За тим нађе овуда Петар од Амијенса са 40,000 војске, те видевши у Земуну трагове од потучених Крстоносаца хтеде их осветити, те навали на Земун и опљачка га. Византијски цар Манојло Комненовић заузе 1152. Земун, док је угарски краљ Геза II. био у Русији у табору, те је пустошио (Ма-

појло) ове крајеве. За време турских ратова Земун је много страдао. Јован Хуњади (Сибињанин Јанко) овде је у Земуну умрьо и тело му је пренесено у Стојни Београд. — Земун је и сада важно трговачко место. Има један францискански манастир, осим тога католичке и православне цркве, и што је ретко за место у бившој граници — има и синагогу.

(*О псима.*) (Наставак.) — Што се тиче посматрања и размишљања ту су пси као и мајмуни, само што нису тако окретни. Диро де ла Маљ довео је неко псето први пут у Париз. Ово псето примети, како се овде ономе ко шкљоца на вратима таки откључа и отворе врата, те је тако и оно радило и врата му отворише. Тај проналазак правио је псету тако радости, да је првога дана шест пута на вратима шкљоцало. Тако је друго неко псето видело, да кад се звони а оно се отворе врата, те је и оно звонило, кад је хтело гдегод да уђе. — Неко мало псетанце, коме је страшно неугодно било, кад когод свира у егеде, зграби у потаји гудало, те га сакрије под кревет. — Реклам прича, како је неко псето умело да разликује недељу од радних дана. Стари неки господин имао је обичај да руча тежатником у 12, а недељом у 1 сахат, а при ручку је увек бацао и псету свом залогаје. Тако је псето недељом увек долазило око једног сахата, а иначе у 12 на ручак, само се забуњавало у оне три недеље преко године, кад је био недељни вашар у тој вароши, јер онда је видећи многи свет по пијаци и по улици држало да је тежатник, те је долазило у 12 часова; Реклам по томе држи, да је псето по свакидањем жагору и гунгули и по немиру недељном разликовало недељу од радних дана. А можда је псето и по оделу и радњи свога газде у недељу и иначе могло да разликује какав је дан. — Неки пријатељ Треглов приповеда, да је он имао псето, које је често водио иза вароши, кад је ишао да ботанизира. Псето је пазило па орман с књигама, те кадгод му госа узме неку дебелу ботаничку књигу, а оно скочи радосно и с лајањем, те хајд за њим, узме ли пак газда зборник, псето се покуњи и легне у кут, јер је знало да онда не сме за газдом ићи (у цркву.) — Лајбниц приповеда у споменицима франц. академије, да је он видео у једнога сељака у Саксонској псето, које је научено било око тридесет речи да говори, што је врло нерадо чинило и само онда, кад је госа унапред коју реч изговорио. — Пси се често и према оделу спрам човека разно владају: против сиромашно и адрапховачки обучених људи су пакосни и хоће да их уједу, док уљудно обучене неће да дирају. — Лопови у Енглеској науче псе да краду; на граници француско-белгијској употребљују псе и за кријумчарење. (Да псе науче кријумчарењу обуку се у хаљине, као што их носе финанци и чиновници на малти, па псе људски истуку, те их пусте да преко границе беже у отаџбину, те онда пси, којима се дотични еспап даде да носе, кад виде праве финанце беже и сакривају се од њих.) Андерсен приповеда, како је неки енглески чобанин научио псето своје да краде овце. — Фровиљ приповеда као свету истину и као очевидац, како је неко псето носило од свога господара писма разним особама, кад му се само име дотичнога каже; кад господар кући дође он прими од њега штап и остави га на своје место; скида му у вече папуче и носи му дувана; кад је једном искао господар ватре показујући на огњиште, псето дође огњишту, пак осећајући жегу врати се, дође и други пут пак се врати, а кад га газда и по трећи пут потера да ватре донесе, а псето ишчупа из беле метле неколико прутића, запали један крај на ватри, те ухвати за други крај зубма и донесе своме госи ватре. (Наставиће се.)

(*Месец фебруар*). За што месец фебруар има само 28 (29) дана? Свакоме изображеном човеку биће познато зашто свака четврта година нарега рачунања има 366 дана уместо 365. За што пак баш месец фебруар има најмање дана, и за што се у преступној години баш томе месецу онај један дан додаје, да би се рачунање времена изједначило са правим временом наше сунчане системе, то ће многима бити непознато. А ствар је врло проста. Године 45. пре Христа наредио је Јулије Цесар према ондашњем рачунању астрономском, да обична година има 365 дана. Но у оно време почињала се година месецом м а р т о м, те је дакле фебруар био п о с л е д њ и месец. Како су сви други месеци — као и данас — имали који 30, а који 31 дан, то да би се одређени број дана од 365 испунио, остало је за последњи месец, т. ј. за фебруар само 28 дана. Кад је после папа Григорије XIII (1582 г.) наредио да се исправи календар то се увидело да би ради тачности у рачунању времена, ваљало сваке четврте године уметнути још по један дан, те онда су тај један дан додали ономе месецу, који је најмање дана имао, а то је дакле фебруар. Ред месеца мењао се чешће; било је времена, кад се година почињала на божић, па на духове и т. д. Тек г. 1563. наредио је Карло IX. да се година има почињати месецом јануаром. И тако је онда дошао фебруар, који је био некад последњи, на друго место.

РЕШЕЊЕ КОЊИЧ. СКОКА Бр. I.

Благо ми на виру
Сретноме пастиру,
Амо стазе воде
Моме амо оде,
Па ту беле платно,
Остало им златно!
Како с' којa макне
У срце ме такне,
Како ме погледи
У срце увреди;
Још се смеју на ме,
Да срце помаме!
Ето тако јуче
Дође једно луче,
Ао кад га згледу,
Срце ми се крену,
Ова ова бела
Срце је однела.

(Бранко).

Разретили: Гђце: Мара и Милка Војновићеве у Мазину; Милева Турек у Карловцима; Анастасија Коњевић у Загребу; Софија Михајловићева у Н. Са-

ду, Марија Јовановићева у Карловцима; Јелена Никашиновић у Баваништу; гђа Ана Петровићка, капеланица у Н. Градишци; С Ђ у Товарнику; Даринка Дражићева у Н. Саду; Емилија Теодоровићева у Вуковару; Видосава Станковићева у Стапару: Мара Недељковић у Чакову; Лепосава И. Толмач у Врањеву; Марија Мајска у Сивцу; Драгиња Шовљанска у Ст. Бечеју; Кат. Грујић рођ. Михајловић у Српс. Арадцу; Марија Вујићева у Карловцима. — г. г. Никица Јанковић у Сомбору; Б. Рајевић у Нов. Бечеју; Душан Кушевић у Пожези; Јово С. Војновић у Мазину; Ник. Ћирић у Карловцима; П. Николајевић у Н. Бечеју.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ У Бр. 6.

Реч: „Опрости!“

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 2.

САСТАВИО ЈОВО С. ВОЈНОВИЋ.

								се дуб-								
	да се-	тр- ру	на но-	се на-	ни- ето	чи- жи	и- за		чу де	мак ље	ви на	ка- ле	Али жи	А мо-	Да чуд-	
	До ле	да- ју-	ка- ле	сто бе-	на не-	ца ку	још бе-		ди жбу-	ла не-	не- Бе-	мо- А	он Тог	ви- Та	ре мај-	
	же у го-	Да жи												ија ног	ђе, мак	
	ла кла	нес' Бе-		це ле-	„Ој ка-	та- до	зи Па		се- за-	је сну	ри па-	ри под		го- ци	По- да	
	сла- Бе-	И Све		дна У-	Ста- се	зи- на	ка: су		го- де	ши- ли	— —	ка'- ври		за- за-	за сла-	
	га ле	Је- Те-		ста- Мом-	ој ко-						Леп па	се пу		на имаш	по- до-	
	чу- ме?	ву- ома		ка мла-	мо- ко		и- лог	По не-	вра- шег		но на	ла- кри·		ђан ву-	дан њо-	
ме- бе-							го- Бран-		мак мр-							ја ма
	ји ла	до сво-		ма ја-	то- ђан		Мо- У-	де на-	лан ка.		го- ло	ле- о-		је- ме	мла- ја.	
	не- се	ми- до		А ва-	ре сти						смо- Да	ла. об-		пи не	та Бе-	
	га му	збо- ни-		по- за	— —	са До-	ви- је		ље ку	Ал' непт	— —	вра- ла-		Пас' Ал'	жбун Бе-	
	ло- че-	ка!“ јој		го- сну	ри. ти	крај њом	руб- Не-		ру са	три ко	пра- ла-	кад пр-		Ше- жи	дан ме-	
	ре ко-	сна- до-												За жи	на и	
	Вик- не	ока не	Јао Бе-	ко де	мо- на	је би	не руб-		па ко-	го- де	до ма-	мак ма	бр- ма	Што о	да мо-	
	ђе: жил'	Та- Пос-	ну Но-	Ту- ме-	ме- ље	ре- се-	ма ле-		и ну	мо- из	ти до	кроз Ја-	са- мз	ту- мо-	же мо-	
								че за-								

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издали књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 9. У Новом Саду, 28. фебруара 1882. Год. IX

УБИЦА ИЗ ЗАХВАЛЕ.

ПРИПОВИЈЕТКА ОД Ј. ТАЛХАЈМА.

I.

Још давно живљаше у њекој варошици у сјеверној Њемачкој господар Ђорђе Молнар са својом породицом, коју су сви, било знани, било незнани, пазили и љубили.

Господар Ђорђе, срећни војно и отац двију шћери, као касијер врло је повољно живио.

Много је већ година проживио у сваком весељу и у срећном живљењу са обитељи; душевно је био јако изображен, а и друживан, тако је управо и имао приступа у млоге више кругове, ђе су га радо гледали, но баш то у познијим му годинама повуче за собом несрећу, која му је пријетила. На име, шћерце му одрастоше и ступише у свијет, те својом љепотом и љупкошћу привукоше па се опћу пажњу. Сујета Молнарева и жеља за уживањем се на жалост распалише у њему, па шта је могло бити, већ у стварима му заузе збрка и прави неред. Па и вјеровници би га често склептали, ђе га само ухвате, што би дакако иначе весела човјека у смућеност и незадовољство бацило.

Он се додуше увијек трудио ревносно, да сакрије од своје обитељи ово своје нерасположење, па и кад би га љуба чисто са њекијем саучешћем запитала за узрок, увијек се знао, што но кажу као наручено, изговорити, и усиљавао би се, да покаже весело лишце, но та туга се никад не мијењаше, већ баш напротив све је то већма расла. С тешком муком примијети ово и љуба му; није могла дуже скривати своје бојазни, одлучи да навали на-њ озбиљно и без престанка, е да би јој казао узрок не asположењу своме.

Један дан — баш у сутоњ — уђе у собу свога војна, да би јој казао, што њу толико кињи. Молнар је уређивао папијере, но сад није био онако душевно расположен, као скоро, те већ је била наумила, да му ништа и не спомиње. Како-ли се поред свега тога уставила, кад Молнар сам поведе ријеч о томе:

„Драго чедо,“ рећи ће, а најприје је понуди, да сједе поред њега. „Чешће сам већ читао из твојијех жаркијех погледа, да си забринута о том, што сам од скора тужан — невесео, и да желиш дознати узрок тој промјени. Дакле данас ћу ти све казати. Ма да се скоро стидим и бојим, ти ћеш ме исмијати и назвати ме мекушцем! Али тешто ја хоћу да приповједим. Дела дакле чуј ме. Од њеког времена не могу да се оканим слутње, да ћу скоро — умријети! То је та мисао, која ме кињи и у сну и на јави, јер у сну сваке ноћи умирем било силом, било мирно у постељи својој. Вјеруј ми, срце, на цијелом свијету и у опсијегу човјече фантазије ништа није без њекака значаја, за то и тражим, како бих ту загоњетку одгонјетнуо. Сад сам од прилике по својем мнијењу нашао, шта значи. До данас смо живили тако, да ништа нијесмо могли метнути на страну, што би нам за будућност требало, па кад бих сад умрьо, остала би ти и ђеца без икакве помоћи. Дабоме да би боље било, да смо се још из почетка манули којe чега, те да смо на будућност помишљали. Но ипак умири се, драга Марија, ја не могу тебе пребацивати, јер знадем врло добро, да сам ја прикор заслужио. Но шта ћемо, било, па ваља теглити! Кад је човјек пак већ погријешио, но ваља да гледи, те да се поправи, за то сам се ја за те и ђецу ама друкчије побринуо, на име — живот свој осигурао. Данас сам ствар уредио како треба, па да ми се штогод случи, онда се бар ви неби бојали несташице. Но баш то ваљда ће ме опет раздрагати и опет ћу бити весео ка и прије!“

То рекне и горко уздахне.

„О дао би Бог, да је то све!“ узвикне госпоја Молнарева а загрлила свога војна чисто љубавно и брижно; „Захвали Богу, што се за те брине а ја ћу га молити, да те чува, те никад не нареди, да примимо осигурану своту новаца. Надам се, да ћеш још дуго живети и радити па мене све и не било!“

Молнар шћаше на то да рекне коју, ама не може, већ се окрену у срце ганут.

Међу њима прође ово вече без оне живахности и веселости, која их до сад увијек раздрагавала. И Молнарка бијаше сада жалосна, па ни ријечи не прословила, потонула је у море мисли, размишља јадница о тајни, коју јој војно открио Па понајприје јој се чињаше, да је баш она крива, те се молнар тако задужио. Знала је за дуг, помишљала је на будућност, па то је ућуткало, не даде јој примијетити. да ће војно бар на спрам шћери искрен бити. Дође вријеме и спавању, расташе се родитељи ш ђецом својом, свако оде у своју ложницу, али срце свакоме је друкче куцало.

Сјутрадан уђе Молнарка у собу свога војна, да га на доручак зовне, Будити га је шћела, ал он бијаше већ будан и са свијем готов. Како ли се зачуди, кад у нутра уђе, та је-ли можно, да јој је војно устао, та он ужива свако јутро у томе, да у алватној узурци попије шољу каве и задими из своје лулице.

Баш тад спремао је све, што му за лов треба.

„Чедо моје“ рећи ће својој љуби, која је к њему ишла „данас је дивотно јесење јутро. Је-ли и ти знаш, да ми се прошћело у лов!?“

Ове ријечи прострijелише Молнарку, као брза из облака муња, шћаше молити свога војна, да остане дома, али не може. Разло а нема, за што да остане, за што да не иде у лов у планину. А и бојала се, да ће тијем још већма потпалити у њему слутњу на смрт, за коју јој је баш јуче приповиједао. Она ни ријечи о том није рекла, та тјешила се, да се боји само за то,

што јој је онако страшно синоћ приповједио. А сем тога њен је војно по чешће у лову био, па увијек срећан ловио ловак!

Молнар загрли своје чедо бијело и оде као што је то и иначе радио, кад би у лов полазио.

Кад је изишао из варошкијех капија, попоишао је њеколико стотина корачаја, за тијем остави праву тесту, којом је био пошао, и сврне на страну.

Стазица ова ишла је ка целатапи. Путем овијем корачао је нјешто потаније, да, хотимице лаганије. Једва је тијем правцем окренуо, кад ал његов пратилац, лијепи хрт Неро, у великијем скоковима поизмаши, пред целатаном застаде и урлати стаде.

Још прије него што се Молнар на мјесту показао, помоли се момче већ од својијех двадесет љета, а са врата на целатани; чим га псето виђе, стаде врћети репом и скочи уз а-нь, те га чисто поздрави као добра и мила пријатеља.

Младић овај бијаше Јован Хинц, момак целатов. Пса овог је отхранио он, а и на лов научио.

Кад га момче мало поглади, помилова, пође пред господара Ђорђа, и поздрави га нјеком унутрашњом срдачношћу и дубокијем поштовањем.

„Ну, Јоване,“ рећи ће овај. „Добро јутро! Како је? Јеси ли се утјешио?“

„Вајме, предраги господару, дао би Бог, да моја стара мајка још живи; камо Бог, да је могу његовати, и ш њом своју малу заслугу дијелити! — Но њу је узео драги Бог к себи, а сад је јамачно срећна. Сад ми је посве инокосно у свијету, јер немам нигђе никога свога, ну ипак сам задовољан и лакше ми је на срцу, јер сам могао заклонити очи својој доброј мајчици и пошљедње дне ве живота јој ш њом у загрљају провести. Колико-ли сам вам тек захвалан, господару, што јој је погреб 'нако величанствен био, јер мој новац — моја прћија не би то све могла покрити, па кад би ми све други људи и позајмили, заиста, да ви нијесте молили, универзитет би мртво тијело склонио, и ја јој не бих могао указати пошљедње љубави. Ох! да ми је мајчица умрла, кад тамо бијах —“ овђе покаже Јован руком на далеки предјео, — „никад не бих био миран, јер бих мислио, да је мати од жалости за сином умрла.“

„Да, Јоване, видиш“ рећи ће Молнар „да се нијеси у ропству поправио и озбиљнији постао, па да нјешто нијеси имао добријех пријатеља, још би заиста и данаске у тамници чамио, мајка би ти умрла без загрљаја пошљедњег, без благослова родитељског, јест ни „з богом“ ти неби рекла.“

„Ох,“ муцаше Јован „добријех пријатеља нијесам управо нигда ни имао, но доброчинитеља једнога, анђела чувара, који ме вазда опомињаше, о — тај бијасте ви, господине Молнаре!“

„Вајме мени, ђе нијесам прије послушао ваше опомене, онда не бих дошао дотле, онда не бих требао бити, што јесам, а и људи ме не би презирали.“

У разговору тако касијер и целатски момак су поприлично поодмакли.

Јесу-ли се они вољели или не, и како се иначе један на спрам другог владали, о томе ваља сада поштоване читаоце да обавијестимо.

Јован Хинц је био незаконити син женске једне, која је прије код Молнара била у служби. Бијаше вам то доброћудна душа, за то је господар и господарица и имађаху радо, за то је она и била увијек привржена и наклоњена обитељи овој, није она шћела од њих. Дјечко нарасте као дивији, својевољан деран, па кад ни мати не би ш њим могла изаћи на крај, замолила би господара Молнара, да га са свијем озбиљно опомене, што би овај управо силом и учинио. Јована даду позније касапу неком на наук. Додуше господару своме је много заслужио, но морало

*

где мати не ће бити, не могу моје звезде сијати.

Аца. Добро онда ћу јавити да нећемо доћи. (пође)

Званичник. (читајући) Можда ће ипак боље бити, да ја неколико речи напишем. (Аца стане).

Мати. Јест, ти ћеш то најбоље знати.

Матилда. (уђе у собу, за њом један послужитељ, који отвори двокрилна врата) Доручак је готов.

Званичник. (пружи руку својој жени) Задржи шал на себи, драга моја; хладно је у предсобљу (оду).

Аца. (пружи Лаури руку и пођу за њима) Не би ли могао с тобом неколико речи проговорити, пре но што уђемо? (стане код врата).

Лаура. Та ми треба сад да доручкујемо. . .

Аца. (Матилди, која за њима стоји и чека) Имајте доброту! . . . (она иде, послужитељ за њом)

(Наставиће се.)

ЈАНКОВИЋ НИКОЛИЦА.

НАРОДНА ПЕСМА*)

Вино пије Јанковић Стојане
У котару на чемерној кули,
Код њег' стоји љуба невијерна,
Сузе рони она од образа;
На њу Стојан оком погледао,
Анђелију љубу запитао:
„Анђелијо љубо вјерна моја!
„Каква ти је голема невоља,
„Те ти рониш сузе од образа".
Ал му вели Анђелија љуба:
„ Ој Стојане, мили господаре!
„На четрьест и осам година,
„Ево има да се назва твоја,
„Ја не зачу за бољег јунака,
„Од јунака Јанковић Стојана,
„Нит коњића од дората твога,
„Нит мејдана твога изгубљена,
„Нити главе твоје одсечене:
„Ма с' огласи Нукић барјактаре
„На Удбини на турској крајини,
„Да је јунак бољи и од тебе,
„Његов ђогат од дората твога".
То Стојану врло жао било,
Па се Стојко на ноге скочио,
И у зиду шкрињу отворио;
Узе Стојан дивит и хартије,
Те он пише листак књиге б'јеле,
А на руке Нукић барјактара:
„О Нукићу са Удбине бјеле
„Ајде Турс на мегдан јуначки,
„Под Кунару на росну пољану,
„У суботу у очи неђеље,
„У неђељу мегдан дијелити,
„И јуначку срећу окушати,
„Да се види јунак од јунака."
Кад ли виђе љуба невијерна,
Да је Стојан књигу написао
И кучка је књигу накитила,
Па у књизи 'вако бесједила:
„О Нукићу са Удбине б'јеле
„Ајд' Стојану на мегдан сигурно!
„Ја ћу теби бити од помоћи,
„Ја ћу бити заручница твоја,
„Ти'ш Стојана лако савладати;
„Украшћу му моћи од помоћи,
„Онда ћеш га лако погубити".
Зове Стојан солдата Мађара,
Уручи му листак књиге б'јеле.
Лијепо га Мађар благосиља:
„Вала, вала, мили господару,
„Душмани ти под ногама били,
„А коњици дори под копита".
То му рече, на низ кулу слеће;
За њим лети љуба невијерна,
Књигу прати с Мађаром солдатом.
Мили боже чуда големога!
Када време до мегдана дође;
Опрема се Јанковић Стојане

*) Ову велику народну песму, у којој има преко 900 стихова, певала је Пава Димићева из Острвице у Лици, а нашем је листу достављена добротом честитога протопопа горњо-карловачког г. Николе Беговића. У овој ће песми наћи читалац многих лепота, што их наше најбоље нар. песме имају, а држимо, да ће и филолог наћи по декоју занимљивост. Уред.

Са доратом претилим коњицем,
Заузда га уздом позлаћеном
И поткова плочом неношеном,
Набаца му седло шимширово
А на седло међедину тешку
Искићену и сребром и златом;
Па притегну седмере колане.
На се реда скерлетне аљине,
Забаци се зеленом доламом,
Па довати калпак и челенку,
Припасује свијетло оружје:
Мале пушке досад не метане,
Џевердана на ново купљена
На бедру је ћорду набацио;
За пас меће перне буздоване
О кајасу златан шестоперац
О кајасу рњковину*) вина
А у руку копје омашито;
На дората тешку топузину
Оункашу балку оковану
И нацаке тешке некаљане.
Викну Стојан иза свога гласа,
Па се својом преговара кулом:
„Остај збогом куло на Смиљчићу,
„Од вијека до б'ијелијех кика,
„Штогођ стеко, све у теби оста;
„Кад ме видиш онда ме се надај".
Зовну Стојан љубу Анђелију:
„Анђелијо љубо вјерна моја,
„Брже амо да од бога нађеш".
У то кучка руци полећела:
„Ој Стојане мили господаре,
„Да донесем твог Николу сина,
„Чедо мало од године дана".
Ал он на њу очи испопр'јечи
Па јој вели Јанковић Стојане:
„Одмакни се љубо вјерна моја,
„Та ако ми дан суђени дође,
„Нека моје кољено остане."
И он сједа дори на рамена,
Баци за се љубу Анђелију,
Два је пута опасује пасом
Трећи пута од сабље кајасом,
А косу јој око себе свеза,
Да је неби вјетар откинуо;
Па натури кроз котаре равне.

*) у Далм. — бурача (од козије мјешине на усклиз сашивена).

Све завика мало и велико:
„Еј Стојане у добричас било,
„Да би Туре лако погубио
„И црном га земљом саставио."
Сокатом је котар на измаку,
Из соката пољу у ширину;
Затекоше г' три кршне планине:
Остревица и Огорелица
И висока гора Плешивица;
Свака дела три сата дебела;
Све три здраво проходио горе,
Под Кунару доходио здраво;
Б'јели јунак шатор разапео
Под њим мисли конак коначити,
Под њим сједе мрко вино пити.
Кад ли свану данак од мегдана,
Он се скаче на добра дората,
Па узима тешку топузину;
Баца топуз небу под облаке,
Дочекује у витешке руке;
Кад је себе јако уморио
Дору свога пјеном опчинио,
Баци топуз у зелену траву
А дорату узду ремајлију,
Па се врну силан у шаторе
Па говори љуби Анђелији;
„Анђелијо љубо вјерна моја!
„Ја сам себе јако заморио
„А дората јако опотио,
„Ево мене санак ухватио
„Теби лећи оћу на криоце,
„Док неби ме санак преварио
„Сам дора око шатора ода".
Стојан леже главом без узглавја,
Јадан леже па и тврдо заспа;
Како леже змија га уједе
Стране десне из траве зелене.
Није шара змија из камена
Него љуба, ујела је гуја!
Бог убио свакога јунака
Ко у љуби своју вјеру држи.
Исплете му моћи од помоћи,
Украде му моћи из перчина;
Ала брате сам је бог убио;
Истом кучка перчин одплетала
Стаде јека Кунаре планине
Нама назре кучка мегданџију,
Па ми диже силена Стојана:
„На ноге се силени Стојане

„Ет' отуда Нукић барјактара
„На ђогату коњу поносноме
„За њиме је са Удбине љуба“.
Кад се Стојан саном раставио!
Овако је љуби бесједио:
„Анђелијо љубо вјерна моја
„Бог ће дати може добро бити,
„Ал га данас код менека нема
„Како јесам јунак изгубијо
„Изгубијо моћи од помоћи“.
Ал му кучка баца̂није баца:
„Не будали мили господару
„У глави су моћи од помоћи,
„Бог ће дати оће добро бити
„Оћеш Туре лако предобити“.
У то доба Туре на ђогату,
Маман Турчин на ма подвикује:
„Божја помоћ црни каурине“.
Стојан брзо ријечцу приватио,
„Да си здраво Нукић са Удбине“.
Те му на ма Стојан говорио:
„Ој Нукићу са Удбине б'јеле:
„Сјаш' ђогата да се одморимо,
„Да идемо двору бијеломе,
„Ај без крви и без мртве главе“.

(Наставиће се.)

ПРОТО МАРКО СЛАВНИЋ.

(БИОГРАФСКА СЛИКА.)

Пре неколико месеца умрьо је у Глини, у Банији, много заслужни окружни прото и парох глински, администратор протопопијата киринског, члан диjец. консисторије и поседник златног крста за заслуге с круном, Марко Славнић, у седамдесет шестој години свога живота. Врло су ретки данас људи, који тако дубоку старост дочекаше, а до самртног часа свога тако свежа духа осташе; но још су ређи они, који толиком љубављу и тако савесно свој свети и узвишени позив вршише тако дуг низ година. Педесет и три године неуморнога и свесрднога рада у винограду Господњем, а свакад за срећу свог драгог народа српског и његове цркве — доиста заслужују помена и признања у потомству! На гробу овакога свештеника и учитеља, који је по века проживео у племенитом раду за опште добро, не ће никада поникнути трава заборава; него ће на њему цвасти мирисно спомен-цвеће, које ће ученици и поштовачи његови — велики и мали људи, с највећом брижљивошћу заливати, да никад не увене; јер и онако стазе, којима и најчеститији свештеник српски за живота свога ходи, нису, као што добро знамо, цвећем посуте, па за то је лепо, да му се барем након смрти његове, у знак благодарности за трудове његове драг спомен сачува.

Ми се надамо, да ћемо учинити достојан помен блаженој души покојног проте Марка Славнића, ако овде речемо коју о њему: и онима, који га не познаваху, да га познају, и онима, који га познаваху, да га се сете.

Марко Славнић родио се у благајској парохији, у дивотном селанцу Црном Врелу 25. маја 1805. год. Његов отац, Јован, био је родом из Костајнице. Оставши рано без оца и мајке, стече себи, посредовањем сестрића свога, Кузмана Свилокоса, за пријатеља Гаврила Новаковића, пароха благајског, који Јована 1796. год. у породицу своју адоптира, и после уда за њ своју унуку Јованку. Пошто је неко време провео као учитељ срп. осн. школе у Карловцу, постављен би, као што синђелија, коју је издао владика Стеван Авакумовић 19. фебруара 1800, гласи, за пароха благајског. Поставши 1811, год. парохом војнићким, а 1813. протом будачким, премештен би 1830. по жељи својој, по што је уступио војнићку парохију своjему сину Марку, на парохију тушиловићку, где је поживео све до год. 1836. Те године опасно се разболи и дође у Карловац, да га овде лечи тада чувени лекар Сакс. Но, немогавши тешке болести своје преболети, умре у Карловцу 2. декембра речене године у парохијалној кући, код пароха Јована Дијаковића, те га сахранише

у српско прав. гробље на Дубовцу крај Карловца. — Мајка његова пресели се по смрти свога мужа, своме сину Марку у Војнић. а кашње с њим у Глину, где је и умрла 31. октобра 1857. год. дочекавши 80. годину живота, што је доиста у наше дане реткост, а и у старинско доба, како света књига вели, „аште ва силах“ доживело се осамдесет лета.

Као јединац у својих родитеља, васпитан је Марко веома брижљиво. У јесен 1816. даду га родитељи у школу у Вукманић, а 1817. у Карловац, где је свршио нормалну школу и гимназију до 1823 год. И као ученик основне школе и као гимназиста може Марко и многоме ђаку служити за углед. Као што „Juventus caesarei regii gymnasii Carolostadiensis“ итд. од 1819—1822 год. сведочи, он је у свима разредима био одлична владања и одличан у наукама. Па како ли је лепо видети забележено стално и поступно напредовање његово у науци. Већ прве године показао је сјајан успех у наукама, друге године сјајнији, а треће најсјајнији. Тако се жудње родитељске испунише; син им постаде право весеље и радост. Свршивши гимназију ваљало је Марку одлучити се за који позив у потоњем животу своме. Родитељи његови, које из традиционалних побуда, да син буде што и отац, које из особите љубави спрођу сина, да им је увек на очима, да им доцније потпора старости буде, склоне га, те се он посвети свештеничком чину. Тога ради оженивши се најпре Маријом, кћерком Ђуке Давидовића из Костајнице изучи године 1825. и 1826. богословију у Плашком, а 1827. и 1828. проведе у Војнићу као катихета срп. осн. школе. Кад је славни српски песник Лукијан Мушицки јунија 1828. у Карловцу за владику инсталиран, и по том се вратио у Плашки рукоположи он Славнића, лицем на Преображење, поменуте године, за ђакона, а 1. јануара 1829. за пресвитера, и би додељен оцу своме у Војнић за капелана. Исте године умре тушиловићки парох Данило Мађерчић, и Славнић доби администрацију те парохије. Тада му се роди син првенац Лукијан. Године 1830., као што је раније већ речено, прими од оца парохију војнићку, на коју му владика Мушицки речене године синђелију изда.

У јесен 1830. год. држан је у Пожуну угарски сабор, на коме је тадашњи цар Фердинанд I. за краља угарског крунисан. На тај сабор отишао је и Лукијан Мушицки са митрополитом Стратимировићем. Из Пожуна отиде Мушицки у Беч, где је готово целу зиму провео. У том се разболи протођакон и професор богословије, Севастијан Илић, а владика Мушицки пише онда из Беча Славнићу, да часа не часи, но одмах да иде у Карловац и заузме професорску катедру. Пуне две године вршио је он наставничке дужности у богословији најсавесније, а уз то је много радио и у консисторијалној канцеларији. Месеца марта 1831. постане он чланом консисторије и добије одличје црвенога појаса. — Вредно је овде поменути, како су се у оно време у метрополи владичије српске и око самог Мушицког савијали зли духови, који под фирмом искреног пријатељства тераху пропаганду римску.

(Наставиће се.)

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

Ето, тако то стоји са Јеврејском пресудом о човечијим врлинама! А пошто од постанка Јеврејства, па чак до времена патријараха, ни код једне историјске личности непровејава онај отсудно-префригани интересирати дух, који се код Јакова у свима бојевима појављује, и који је он случајно од своје себичне матере Ревеке наследио; — пошто су расплођавањем и мешањем крви, његови потомци такођер грдну порцију тога дара у своју душу примили, те га даље култивирали и усавршивали, — то је онда са свим природно: да они тога свога пра-чукундеду уједно као

постаје и оно првим изабраним народом на земаљској површини!

Драматски јунак није удесан, који незна шта хоће и који нема сталне воље, да оно шта хоће и изведе; а то је у светској драми Исав, који је с оним, што има задовољан. Јаков пак, он зна шта хоће; те се и с поштењем и с непоштењем бори, докле год не дочепа оно, што је наумио; а то баш његови наследници у њему и поштују, и њега подражавајући, врло се добро на светској бини осећају!

„И он се хрваше с једним човеком целу ноћ до пред зору, а кад види човек, да га неможе свалити, удари га по зглавку у стегну, те се Јакову исчаши стегно из зглавка и храмаше на стегно своје.“

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

КАКО СУ ПОСТАЛИ НАЗАРЕНИ.

(Свршетак).

Био сам у Бечу и већ сам увелико заборавио био на онога „библијаша“ — међутим се у месојеђе први пут у Пешти покушало, да се на јуристанску и медицинарску игранку дође у народном оделу, у атили; то је нашло одзива и у мађарских ђака у Бечу; ми се почесмо у алзерској улици у гостионици „код три трчача“ састајати и договарати, те доконасмо, да дајемо мађарску игранку у Бечу у корист првог ердељског музеја у Колошвару. Ту „код три трчача“ упознам се са новим једним „свецем“, Стеваном Рабом, који се као песник звао Зајзони, под којим је именом штампао више својих ствари; он беше чиновник у библиотеци министарства унутарњих послова. Мало по мало ишчаурио се он као апостол „нове вере,“ но није био тако миран, као Стеван Калмар, но је био ватрен и кипио је. Нарочито га је једило, што му колеге не могаху људски да изговоре његово песничко име, те место да га зову бар обичним и лаким именом Раб, а они натуцаху „Цајцони.“

Кукавац се јако жестио због исквареньа имена му — а уз то је био болешљив — те једног лепог дана узме нешто плате унапред, изиште отпуст, остави прашну библиотеку и оде кући. — Тамо се дао — и против начела назаренског — и на политизирање, што га је у опреку довело са будимском државном полицијом; у Беч у своју писарницу није се више никад враћао. — Кад је прошло било време његова отпуста, а он се не враћаше, то се његов писаћи сто званично отвори, један колега је имао да направи инвентар о списима његовим, — а тај колега беше садањи ађункт бечке саборске канцеларије — но он не нађе у столу ништа друго, до силне празне кутије од рибица сардина. Раб, који је био слабих груди, јео је ваљда ово зејтинско јело ради лека.

Зајзонија пак не могаху више наћи. Једни веле, да је умрьо у будимској тавници; други пак кажу, да се за њега удала нека богата ердељска удовица. Ово би нам чудновато било, јер је Зајзони био врло ружан човек.

Толико о пророцима и предхисторији ове верозаконске секте.

Пачир, у бачкој жупанији, легло је назаренске секте и први траг овој гери нашао се године 1854. Пре године 1848 не беше ни трага овој вери, а тако исто ни прве три године педесетих година.

Назарени имају само једну свету књигу, која им једина служи за темељ њихове вероисповести, а то је: нови завет. Староме пак завету не одричу до душе постанак од бога, али доласком Месије тај је завет помрачен и може послужити највише као поучна читанка. Њихова је вероисповест ово: Бог је један у три лица: отац, син и дух свети. Отац је све из ништа створио и влада светом; син је својом смрћу на крсту скинуо с људи праотачки грех и обратио их светом животу; св. дух осијава

и посвећује правоверне. Исус је умрьо за људе. Ови пак учесници су тога само онда, ако се владају по животу и науци спаситељевој. Спаситељ је пак пророк, који је словом учио законе божије и ширио их преко својих апостола. Он је помиритељ људи с богом и краљ, чије је царство света црква. По св. писму има само две тајне: крштење и причешће. Деца се не могу крстити, јер она не могу појмити науку вере; уз то су деца по речима христовим невина, немају греха, који би се имали крштењем с њих спрати. Крстити дакле ваља само онога, који је дорастао да се може о вери сам уверити и кад се може заветовати, да ће се верно држати науке христове, а томе је нуждан побожан живот; те кад то буде, онда неколико одличних чланова општине оду некуд на удаљено место, замоче дотичнога у воду и читајући молитве благослове га.

Крстити може ма ко само не женске, јер апостол Павле вели: жена нека ћути у цркви.

Свештеника немају, но само старешине.

Што се причешћа тиче, ту се слажу са калвинима.

Страшни суд и крај овоме свету држе да је близу, судећи по неким речима св. писма.

Брак је код њих грађанска институција. Брачни пар се завери пред општином да ће верни бити једно другом до гроба, и један члан општине их благослови. Части и пијанке нема.

Богомоља им је обична повећа соба у којој на среди стоји један сто, ту стоје они, који врше богомолење, а други седе на обичним клупама, мушки одељени од женских. С почетка су употребљавали калвинске молитвенике, а сада им је ручна књига „Сијонска харфа“ што је изишла у Цириху. (Пре неколико година штампана је у Новом Саду једна подебела назаренска песмарица са нотама на српском језику, ћирилицом).

Истина им је светиња, те они верују све што који од њих каже и с тога се опиру судској заклетви.

Ратовање држе да је велики грех и гдегод могу извлаче се из војничке службе а кад би којег назарена и узели у војничку службу, то му вера забрањује да чини употребе од оружја.

Назарени траже да им се вероисповест призна као законита, но до јако не постигоше те намере, а највише им смета баш та догма, што забрањује ратовање, јер кад би им се вера признала, онда би имали законита основа, да не иду у војнике.

Закон не признаје децу назаренску за законилу, јер се не венчавају у цркви.

Број назарена по белешкама угар. статистичног биро-а овај је: Абаујска жупанија 5, Бач-Бодрошка 984, Барања 173, Барш 2, Бекеш 2, Боршод 2, Чанадска 129, Чонградска (са Сегедином) 386, стој. београдска 21, Хевешка 34, Хонт. 2, Крашовска 2, Пештанска 220 (Будапешта 26), Пожунска 2, Ципс. 10, Темешка 74, Торонталска 62, Зала 37, Јаскун 1, Колош 17, Река (Фијуме) 42, Хрватска 2, војничка крајина 25, — свега 2244.

У похвалу назаренима може се рећи да су махом људи умерени, трезвени, вредни и добро се владају.

По народности су највећом већином Мађари, али има доста и Немаца, Буњеваца и Шокаца.

Ово смо све с тога овде саопштили, што је то свакојако занимљива појава у нашим крајевима, а уједно упућујемо овде на полемичан спис честитога свештеника српског Павла Димића „О назаренима“, у којима он побија разлоге и тврдње присталица ове верозаконске секте.

ПИСМА СТЕФАНА НОВАКОВИЋА.

ПРИБАВИО И ПРОТУМАЧИО

Ђ. Рајковић.

I.

Ваше Превосходителство,

Милостивѣйшій Господине!

О искренному ко мнѣ благоволенію и отеческому за мене Вашего Превосходителства промотренію ја никогда в' сумнѣніи не-

былъ, но послѣднсе подъ 23. Ноемвріа с. л. ко мнѣ милостиво отпущенное писаніе о тому мене и по тому преизлишнѣ увѣрило, что Вы, сожалуя о моимъ обстоятелствамъ внѣшнымъ, мене не само у Віенну пойти увѣщавате, но и о моемъ онамо содержаніи и пребываніи вся возможна творити, іакоже и доселѣ творити изволисте, обѣщавате. Воистину утѣшителное сіе за духъ мой ободреніе, іа како высоко почитую, и пріемлю, тако и старатися буду, да что скорше домашнія моя вещи болше устроити, болшее число Патроновъ себѣ прибавити, и тако со всякою содержанія моего предосторожностію у Віенну пойти, и како Вашему Превосходителству, тако и всему своему роду по желанію и искуству моему на службу быти возмогу; изволите токмо Ваше Превосходителство малое со мною имѣти терпѣніе, и мене, что препитанія и содержанія моего касается, по возможности благодѣтелствовати.

Тестаментъ Госпоже матере Господина Јанковича отъ Миріево подъ печатію іа вручилъ средствіемъ Інстанціи Комитату Вировитическому, и атестатъ в' копіи сверху того здѣ приключаю, а самый Оригиналъ Атестата послахъ Г. Јанковичу у Петрополь почтою, Тестаментаже копію получилъ Г. Јанковичъ прешедшаго еще лѣта почтою чрезъ мене, и неимѣетъ болше нужди того, а іа копію тестамента послати и не могу, ербо не имѣю никаковія.

За Граматіку Професора Салера хоћю гледати, да съ нимъ дѣло, како будетъ возможно, окончамъ, и Ваше Превосходителство отъ напасти купно съ мною освободимъ. Господинъ Миковичъ, возвратився из Митровици, любитъ десницу Вашу, а іа, вручая себе высокой милости, умираю

Вашего Превосходителства
У Осѣку 8. Дек. 1792.

нижайшій
Стефанъ Новаковичъ.

*

Новаковић је писао ово писмо митрополиту Стефану Стратимировићу, кад се спремао за пут у Беч, да издаје и уређује српске новине. (Гледај о томе више у моме чланку у „Летопису“ 1874, и у „Јавору“ 1880.)

II.

Преподобнѣйшій Господинъ
Отецъ Игуменъ с' Братствомъ!
здравствуйте!

Сва три Ваша писма с' Банкоцедулями есамъ исправно какосте годъ послали приміо. Господину Митрополиту нѣгово есамъ изручіо нерушимо, и Онъ е све приміо унутра заключенно. Вашу ревность похвалюе чтосе за себе и за Бару Живачку старате, обаче докле се Царъ некронише, немогу Вамъ више ничто казати, него да пріятелѣ тражите, а послѣ по возможности хоћю и радити. Будите у терпѣнію, а іа заиста онако самъ Вамъ радъ, како и себе.

Јасамъ Сербску типографію купіо, и Царъ ми е дао Привилегію за 15 година: а іа Народу 400 фр. у готову, и 100 фр. у книгама на сироте да даемъ, есамъ се обѣщао, и обвезао; ако Богъ да здравлѣ, хоћемо и книга, и Икона и свега имати и новине болше штампати и писати: ово Вамъ іавлямъ да знате. — Г. Митрополітъ и Г. Петровичъ заутра у Будимъ полазе; а іа есамъ с' всякою честію

Вашихъ Преподобій
у Бечу 15 Маіа 1792.

покорный слуга
С. Новаковичъ.

(С поља: „de Vienne, Herrn Herrn Ephtimie Vucovics, Kaufmann und Burger zu Semlin per Petrovardein. Изручите Господину Самуйлу Стефановичу у М. Фенекъ.“)

*

Новаковићъ као тадашњи дворски агент и новинар у Бечу, на молбу, коју је цару Францу поднео, доби под 6/17 апр. 1793 привилегију на искључиву курцбекову штампарију с тим, да до 1796, као до године, кад излази крај курцбековој привилегији, плаћа народном фонду по 100 фр., а после тог времена, кроз 15 година, да даје истоме фонду сваке године по 400 фр., уз то и сиромашној деци да распоклања најмање до 100 фр. књига годишње. Додат је још и тај услов, да Новаковић без дозволе мацарске

канцеларије ништа не сме штампати, што би се тицало политичке уредбе или ког му драго предмета земаљске владе, или што би код жупанија могло дати повод каквим тужбама. Новаковићу и његовој деци издата је споменута привилегија за све ц. кр. наследне државе, изузамши Ердељ. У том погледу ваљало је Новаковићу држати се царске резолуције, издате рад' влашки књига, по којој се тамошњим штампарима допушта штампање и прештампавање влашки и српски књига. Што се пак тиче они књига, које Новаковић наштампа, те се могу извозити, а да Новаковић не плаћа овде никакве таксе за извоз; уз то је било запрећено, уносити сличне књиге из туђи земаља у нашу земљу. Ако Новаковић већа дела из какви му драго узрока не би тео или могао штампати, онда се одобрава унос такови књига из туђи земаља; само је ваљало да онај, који намерава сличне књиге унети, изиште писмену дозволу на то.

Доцније зажели Новаковић пренети своју штампарију у Осек. Немачким дикастериама то није годило, те се о томе с маџарском канцеларијом чинила велика преписка. Најпосле још иза млогог дописивања које с војним саветом, које с чешком канцеларијом, би допуштено Новаковићу, да сме спустити штампарију доле. Митрополит Стратимировић обећа 3000 ф., темишварски владика Петровић 1000., Сава Текелија такођер 1000 ф., и тако, кад штампарија буде међу народом, да се позову сви, те да се Новаковићу исплати свота од 30000 ф. (он рече да је толико дао Курцбеку). Новаковић, натоваривши штампарију на лађу, спусти је у Будим и — прода примасу Баћањију. Тај глас био је особито за родољубивог Текелију као нож у срце. Пише Новаковићу и пита: зашто он, изневерив и њега и народ, да прода српску штампарију иноверцу? Али му Новаковић отписа, да је митрополит узео своју реч натраг, и неда што је обећао. По другој једној верзији, канда је митрополит понудио ту штампарију примасу. Овај ју је поклонио универзитетској штампарији, где се наоди и данас. Оволико као додатак моме чланку о историји наши штампарија. (Пореди: „Летопис Матице Српске“ за г. 1874, св. II. стр. 122.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Die Völker Oesterreich-Ungarn's X. Band. 1. Hälfte Die Slovenen. Von Josef Šuman. Wien und Teschen, Karl Prohaska 1881 —

Ми смо још прошле године огласили у нашем листу, да Карло Прохаска издаје врло важно дело о свима народима, који живе у Аустро-Угарској и донели смо и распоред овога дела назначивши, да ће део о Србима написати наш млади књижевник и публициста Тодор Стефановић Виловски. Дело ово излази већ увелико и ево изиђе већ и десета свеска. Не знамо да ли је део о Србима већ написан и кад ће изићи, но са овим делом о Словенцима *„Kroatische revue,“* што је почела да излази у Загребу под уредништвом дра Ивана пл. Бојничића, није задовољна. Досадашњи делови књиге ове донели су етнографију и културну историју Немаца, Мађара и Румана, а сада ево изиђе и десети део „о Словенцима“, што га написа гимназијски професор у Бечу Јосиф Шуман. У предговору на ово дело каже се — вели *„Kr. revue“* — да ће се гледати да се спојењем етнографије и културне историје свију народа Аустро-Угарске у духу помирљивости даде слика васцелог развитка, напретка и данашњег стања, но ова радња Шуманова не одговара ни мало оним лепим речима, јер је ово дело пуно најсмелијег отимања туђе својине и туђих заслуга и стоји беспримерно у повесници етнографије. Овде сад набраја *„Kr. revue“* та отимања, нарочито је боли, што Шуман за неке крајеве, где Хрвати живе, вели да су тамо Словенци. Код њега је — вели — речица „кај“ меродавна за означење Словенаца према српско-хрватском облику „што“ и „ча“. Отуд је, вели, нашао он да има милијон и по Словенаца. За тим рачуна у словенске писце многе Хрвате, па и грофа Петра Зрињског, којега и Мађари у своје броје, а Шуман је — вели — окончао ту распру између Хрвата и Мађара просто тиме, што Зрињију узима за Словенца. *„Kr. revue“* се нада, да ће делови ове књиге, који буду о осталим југословенима говорили, бити свесније написани и одговарати ономе обећању у предговору овога дела. — Ми само примећујемо господи око *„Kr. revue“*-а, да и нас тако исто боли, кад из хрватског кола изиђе какав *„freche Anmassung,“* који наше јунаке, наш језик и наш народ неће да броји у Србе, што доиста јесу, него сваки час читамо по „Сремском Хрвату“ и по другим листовима и књигама Хрватским, не само то, да Срба има само у Србији, него чак ни онима не дају мира, називајући косовске јунаке и немањићеве унуке — Хрватима. Ваља свакомь своје дати и признати, па ћемо се онда живети као браћа и у добру и у злу. *Suum cuique!*

БЕЛЕШКЕ.

(Предавање у „Срп. Читаоници“). У прошлу суботу 20. о. м. држао је опробани наш књижевник Ђорђе Рајковић на молбу читаоничкога одбора јавно предавање и то о реформатору наших основних и учитељских школа „Урошу Несторовићу,“ некадањем кр. саветнику у Будиму. Рајковић нам је својим познатим темељним начином и лаким и живим приповедањем предочио труд и рад Несторовићев у корист српске школе и просвете, само се зажалити морамо овога пута на публику нашу, што се тако слабо одазвала позиву одборском, да дође на овај вечерњи састанак, који никога не стаје никаква трошка, јер нити има какве улазнице, нити се на скупоцено одело мора новац избацивати. Зар српски трговац и учитељ, српски свештеник и занатлија, тако мало љубави и пијетета има према заслужним покојницима, који су с големом муком и трудом целога живота свог делали на пољу напретка и просвете српске, да неће да чују реч у спомен њихов, која се говори из признања и захвале? Но онај део наше публике, који је дошао на предавање, слушао је с великим уживањем говор Рајковићев, који нас је много обвезао не само сада, но и уопште великим трудом својим, којим вади он из прашине заборава толике наше заслужне људе и трудбенике на пољу науке и просвете и износи их на површину. Сетимо се само његових предавања и литерарних студија о Лукијану Мушицком, Сави Мркаљу, Павлу Кенђелцу, Манојлу Јанковићу, Вуку Караџићу, Ђенералима Михашиновићу и Љубибратићу — та све је он то радио с неуморимим трудом и непоколебљивом вољом, и то тако темељито, а уз то разговетно и допадљиво, да је заиста грехота не слушати или не читати резултате тих његових важних студија. Но како предавања његова не могу да походе странци, а како је оно што је штампано расуто по разним повременим часописима, то би од неизмерне користи било, кад би се нашао који издавач, јер Рајковићева материјална средства не достижу к томе, да покупи све те Рајковићеве чланке и студије по „Јавору.“ „Летописима“ и т. д. и да их изда у засебној књизи. То би била књига и врло корисна и одвећ занимљива за свакога члана нашег народа, јер наши велики и заслужни људи што су радили, нису радили за поједине људе или сталеже, него за читав народ српски, а ми ако им не можемо ту љубав другим чиме вратити, а оно треба бар да сазнајемо и ценимо рад њихов, па баш у томе пружа нам Рајковић својим биографским и литерарним чланцима најбољу прилику Има ли Србина издавача, који ће умети ценити оваки рад, и латити се издавања ове књиге. на коју, у осталом, не би имао великих издатака а учинио би велико добро и на сваки начин и без своје штете?

РАЗНО.

(Каква је зима била пре 100 година?) „На 1782 лѣта бистъ врло люта зима и големъ снегъ у месецу Јануарию одъ 23. тогожде до 26. Јануариа, и бистъ више колена снегъ и велика кидина па шуми, и поломи се млого дрвета по шуми одъ тешкога снега.“ И паки дуну ветаръ южни, и слеже се снегъ 27. Јануариа, и удари снегъ опетъ 28. два дана и две ноћи непрестано, и стаде 31. Јануариа. И паки удари опетъ снегъ у очи Сретения, и иде три дана и три ноћи непрестано. И после тога изведри се, и бистъ зли и люти шестъ мразова, да естъ марва цркавала одъ люте зиме, и есу людма ноге отицале одъ они мразова, и тако се чуло у вилаету, да есу люди умирали на путу одъ зиме. То бистъ до 9. феруариа, и опетъ иде снегъ вазданъ, и паки изведри се, и опетъ бистъ три мраза люта до 13. феруариа. И бистъ големъ снегъ тогожде времена, по шуми највећему човеку до растрижи у чакшира, а по полю више колена. Опетъ бистъ тогожде лѣта свети трифунъ, уторакъ сирне Неделѣ, и стая снегъ на земли до марта 1. а у они шестъ люти мразова иде ледъ Савомъ водомъ и дунавомъ водомъ, да ние никакавъ стари човекъ запамтио, дае оваки страшанъ ледъ ишао у ово доба године после светогъ трифуна, и грмови по шуми пуцаю како пушке одъ люти мразова. У Ашањи марта 6-огъ 1782. Станко Јанковић. Капралъ, Аус № 37.“

Из „Песмарице“ споменутога Станка.

Исписао
Ђ. Рајковић.

(О ружама.) На истоку верују и дан данас, да је прва ружа постала од сузе пророка Муамеда. Код Римљана одомаћиле се руже под владом Домицијана — говори се да су ји добили из Мисира. Антиох је спавао на постељи од ружиног лишћа. Марко Антоније молио је Клеопатру, да би му гроб окитила ружама. „*Mea rosa*“ (ружо моја!) тепао је римски драган својој драгани. Омир је уресио штит ахилов и кациду хекторову ружама. Код Грка, кад би ко правио тастамент, наредио би, да му се на гробу вазда руже саде, а у Торцелу близу Млетака види се и данас натпис, који показује, да је тај обичај био усвојен и у Италији. На гробним каменовима за младе девојке био је обичај изрезати ружу. с лептиром међу лишћем. Код Турака видити је то више пута и данас.

У Вавилону је на великој цени кожа за обућу. која је кемички тако израђена, да се осећа ружин мирис.

Кад је султан Саладин г. 1188 освојио Јерусалим. није тео пре ући у храм, док се нису зидови ђулсом опрали. За овај посао требало је 500 камила. да нанесу ђулса. Па и г. 1455. кад је Муамед II. отео Цариград, црква Софија свечано би опрана ђулсом, пре него је у џамију претворена.

Персијанци запушавају своја винска стакла ружиним лишћем, држећи, да то даје вину пријатан

мирис. Као што се код нас цветне недеље освећује врбица, тако се у Риму једне недеље, која се зове ружична, освећују по црквама руже.

У Сантиаго де Чиле у јужној Америци сваки странац, кад га дочекају као госта у бољој кући, добије од домаћице на дар једну ружу.

Парацелз је уверавао, да руже, кад се помешају с медом, продужују човечји живот. Многи су, и то најизврснији лекари, држали, да је ружино лишће, ако се с мером употребљава, поуздан лек од беснила. Завој од утрвеног ружиног лишћа дуго се употребљавао као лек од рана, а многи мисле да руже, укуване у шећеру, лече сваку вратобољу. Ђ. Рјк.

(О псима). (Свршетак). Овај случај показује како је псето оштроумно: Једно ловачко псето дође у собу своме господару, те стаде притрчавати час господару, а час пушци, и тако је радило, док господар не узе пушку па за псетом не пође. Ово га одведе ка неком брегу, те ту псето повуче газду да иде на лево, а псето се за тим врати и удари десно, на једанпут виде газда где псето гони зеца, нанишани и зеца утуче. — Јонатан Франклин имао је грдно псето, које га је увек пратило на воду кад се купао, за тим је Франклин ишао у ботаничку башту да слуша предавање дра Грехема. Једном при баштенских врати примети Франклин да је крај воде заборавио мараму. Више у шали рећи ће псету: „Линколн, иди на воду по моју мараму!“ Псето погледи у Франклинове празне шаке, и час опет у пријатеља му неког, који је држао у руци своју мараму, отрчи разумна животиња некуд, а кад се Франклин с предавања вратио, чекало га је паметно псето на баштенским вратима с марамом у усти. — Једно псето имало је посао да чува живину од курјака, лисица и т. д. Свако вече увуче псето главу у кокошињак, да види је ли сва живина на броју. Једном прода газда три кокошке неком купцу, а псето то није видело. Кад у вече тури главу у кокошињак и виде да је живине мање, отрчи као стрела за трагом, стигне негде купце, зграби корпу са кокошима, истресе их и стаде их гонити натраг кући. Газда видећи то науми, да не продаје више живину без знања свога псета.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Позив на претплату. У последње доба радећи на нашој лепој књижевности, чинио сам покушаје и са приповетком и ти први покушаји штампани су у „Отаџбини,“ „Србадији“ и „Побратимству,“ нашим часописима. После тих покушаја дошао је ред и на веће радове, па је такав и *Кавaљер Лаза* приповетка у којој се слика један тип из варошкога света у нас. Обраћајући се читалачкој публици српској у Србији и Аустро-Угарској, молим све пријатеље наше књиге да се заузму око скупљања претплате, јер само од одзива читалачког зависиће то: хоћу ли и даље наставити публикацију сличних а и других својих радова. Књига је дата у штампу и израдиће се овде у Нишу у новој штампарији г. Милоша Поповића, која јамчи за укусну и добру израду. Књига ће изнети преко пет штампаних табака мале осмине и стаје за претплатнике из Србије 80 д. пара а за претплатнике из Аустрије 40 н. а. вр. — На 6 скупљених претплатника добија се седма књига за труд бесплатно. Претплату ваља шиљати књижари г. Душана Вaложића у Нишу или мени непосредно, како је коме угодније. Књига ће бити готова до 20. Марта ов. год., за то се умољавају господа скупљачи и претплатници, да пошљу новце до 15 Марта ов. год., како би им се књига одма испратила.

У Нишу 6 Фебруара 1881 год.

Ник. В. Ђорић.
предавач гимназије у Нишу.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(Апелација). Судија. Дакле вас је суд овај прогласио за невиног и можете ићи. — Оптужени. Господине судче, ја апелирам! — Судија. А на што, кад вас нисмо осудили? — Оптужени. Хоћу ја да и виши суд види да ја имам право!

(Магнет.) Госпођица. Ја се страшно бојим муње и грома! — Господичић. Па то је наравна ствар, јер вам је срце од гвожђа.

(Комплименат). Госпођице ако је човек заиста од прашине створен, то сте ви најлепша прашина коју сам ја видео у својем веку!

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 10. У Новом Саду, 7. марта 1882. Год. IX.

ЂЕРАМ.

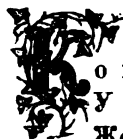
о пучина сиња без несташна вала
У недоглед равни пустара се дала,
Жеже сунце жарко, како ј' Богу мило,
— Да арњева нема и горе би било. —
Коњицима чилим све се језик плази,
По светлојзи длаци попанули млази;
Омара је тешка, мозак ти се кува,
У пустари пустој, да је Бог сачува,
Нигде брсне гране, нигде лака лада,
Тек по џбунић који оку се прикрада.
А убаво цвеће, оно пољско шарно,
Оно цвеће чисто, оно цвеће чарно,
По пољани пустој просуло се широм
Па предише слатким тајанственим миром,
Ал' невино лице, оно око смело,
Лепотом је својом сунашце занело,
Заиграло сунце на небу високо,
Љубнуло му јасно шаролико око;
Увређено цвеће (казаће га мами)
Спустило је главу као да се срами
— — — — — — — — — — — —
Тишина је света, баш гробница права,
Овладала мноме нека гробна страва.
У догледу пустом нигде жива ока
Само сунце жмирка са неба висока.
Нигде жива створа, нигде живе душе —
Тек ветар залута, да мало продуше.
Насред пуста равња — убила га злоба!
К'о споменик неки више црна гроба,
Уздиг'о се ђерам, олупина стара,
Над жалосном унком засута бунара.
Тужно ђерам стоји — тужне мисли ствара,
Цвркутом се тужним с ветром разговара.
Тек по кад кад боно, жаловно зајечи
А јека се шири, к'о потмуле речи....

Далеко, далеко, а у доба тавно
На пустари тој се живовало славно.
Ђерам ти је био као кремен — чоче —
А сада га црви већ одавна точе.
У бунару студном бистра вода врила,
А пустара мртва — тад је жива била;
Белиле се куће са оџаци мали
К'о лабуди бели на језерски вали,
По рудини мекој бело стадо пасе;
А моме се краду на врулине гласе,
Па захори песма — све то пева редом,
А звуци се губе у сутону бледом.
На студенцу бистром, у дебелом ладу,
Грлио је пастир водоношу младу,
Уморени путник ту је отпочин'о
Загасио жеђцу, па се даље вин'о.
— — — — — — — — — — —
Ал' прођоше часи миљем испреткани
Настадоше тужни и чемерни дани,
Подиг'о се народ да слободу брани,
Да силнике љуте у гњезду стамани,

Пошао је народ тражит' своје право,
Пожар му је бесни путе осветљав'о,
Борило се славно — ал' је сила јака.
Стотина их, брате, на сваког јунака,
И народ је пао, ал' је пао славно,
— Давно је то било, то је било давно.—
Сад тек заче мука, освета се диже,
Са кућица бедних љути пламен лиже,
Погорело доста, па и село мало,
Пламено га море са свим прогутало.
Још је бунар стој'о, гледао је чуда,
Гледао је пламен како се кривуда,
Гледао је чете, разуздане, 'холе,
Дечицу и старце како им се моле.
Невољниче бедни, кад га душман виј'о
Од потере љуте у њему се крио;
Изнемог'о јунак на коњу витезу,
Што не служи слепо ни краљу ни кнезу,
Већ слободи, правди, и народу своме —
Гоњен наш'о мира на бунару томе.
Окупан у крви, склонио се туди,
Испирао крвцу с' испарани груди.
Све што им'о крви за слободу дао
Крај бунара ј' свете кости закопао.
Душманска му нога и гробак поравни
Ал' му име светли, светли спомен славни.

Из дружине „Слоге.“

— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
Бела села нема, дивне песме нема
Само ђерам тужно над бунаром дрема,
. . . .
Тужно ђерам стоји — тужне мисли ствара,
Цвркутом се тужним с ветром разговара,
Исповешћу светом успомене брише
Ветарац је слуш'о, дувао све тише:
К'о да ће на крили, кад светом полети,
Успомене тужне по свету разпети:
Успомене тужне из времена стара
Усамљеног ђерма крај стара бунара.

—

Тишина је света, седили смо немо,
А мој чича-Марко скоро и задрем'о,
Климао је главом и тамо и амо
Док му луша пуста, не паде из уста.
А онда се трг'о промрмљао за се
Па коњима јадним притег'о кајасе.
Полетише коњи прашина се диже
А мој чича-Марко примак'о се ближе.
Запалио лушу, па ми прич'о живо
О времену старом много је казив'о —
Већ је било близу мало село неко
А ђерам је ост'о далеко — далеко....

Рајко.

УБИЦА ИЗ ЗАХВАЛЕ.

ПРИПОВИЈЕТКА ОД Ј. ТАЛХАЈМА.

(Наставак.)

Јован није ни на што помишљао, осим да путника уплаши, те ће повикнути громкијем гласом „Стој!“ За тијем се размахне као да га шчепати шћаше. Пешац се сад тек уплаши, баци нјешто на земљу испод огртача, па чичкавице грабеж уз поље. У смију дигну ђетићи оно, што је странац бацио и гле! шта бијаше — ћемер, и у њему до двјеста дуката. Вјеровали су, да је као свето тај чоек украо новце, те науме их задржати и међу се подијелити.

Мало вријеме постајало, пуче глас, случила се отимачина.

Чоек они био је вјесник, а новац је требало однијети на друго мјесто. У путу се десио са оном двојицом, побојао се, да ће га уцмекати, те се кукавички понашао.

Судскијем истраживањем пане сумња на Јована Хинца и друга му, затворе их, и Јована, као већег кривца, осуде на десет година робије.

Једино има захвалити своме примјерном владању тамо, своме дубоком покајању и најтоплијем заузимању господина Молнара, те му је половина времена опроштена и након пет година врати се у слободу.

Ну, кад ступи поново у живот, бијаде му зло. ка' што и данаске бива

толикијем, који бешчасну казан одмаздити морадоше: Свак га презираше и не шћаше га ни један газда у радњу примити.

Случајно састане се са момком из џелатане, с којијем се још од прије познавао. Приповиједао му је о својој судби и како се до сад бадава бринуо за какву радњу, те ће га најпошљије слуга позвати, да иђе ш њим господар-Геблу, који баш сад тражи још и другог момка, па, како је видио, да се не може из свог жалосног стања искобељати, науми да иђе и тако постане ти он — џелатскијем момком.

Молнар и Јован попоишли су по добар комад, скоро до краја шуме. Сад се растану; Молнар довикне још неколико ријечи Јовану, који се већ био повратио, и пође брзо у — шуму!

II.

Вече се примицало, а Молнара још кући није. Љуба је ишчекивала на повратак његов врло узнемирено, непрестано је трчкарала час пенџеру, да извири на улицу, коју осветљиваху неколико фењера, час опет вратима, да прислуша, е да би чула крок свог драгана, или шкомуцање псетанцета, које би обично на пријед одмашило; свашта јој је долазило у главу, и чинило јој се, да се јамачно каква несрећа догодила, но није могла никако, да ту слутњу и дјеци својој саопћи, јер се бојала, измигољиће јој се штогод од онога, што је било пасалу вече између ње и војна јој.

Но ево шта би данас, па се сиротица још већма уплаши:

Један од већијех чиновника а Молнарев старјешина, с којијем су прије врло пријатељски и повељиво живљели, но који се нешто од скора чудно од породице ове стао туђити, долазио је данас двачред к њојзи, и говорио је, да му је пријека нужда са Молнарем разговарати, кад му је при другој посјети одговорила, да јој се војно још није из лова вратио, човјек се чисто смути. Она је то све примјетила, али је ћутала.

Већ и оближњи сахат са куле изби десет, а војна нема па нема, бојала се сиротица, мучио је страх, али сад већ, сад је сумњала.

„Мој драган је за иста покојни?“ повиче усплахирено. „Одлазите сви, што вас је на дому, одлазите у шуму, у поље, па тражите несрећника можда ће гођ лежи рањен, па не може пута наћи, којијем би кући дошао.“

Чак и она шћаше поћи ш њима, и тешком муком су је нанукали, да још дома остане. Но није попустила, док не погодише њеколико људи, који одмах тражити одоше.

Сјутра у јутру припита опет старјешина Молнарев, да-ли је Молнар дошао дома, па кад чу, да није, скупи више другијех чиновника, те стане извиђавати књиге и касу, која је била у руку Молнаревијех. На што се одавно слутило, изађе дјело на виђело — приличан недостатак у каси!

Све је живо мислило, да је Молнар или побјегао или се — убио! И власт сада начне тражити. На све стране послати су вјесници и наређено би, да га ако је побјегао, доведу.

Ну већ око подне дође глас, да су Молнара нашли у шуми близу великог храста, али не више у животу већ — мртва.

Одмах пошљу комисију, да виде мртваца, те да га донесу у варош.

Кад је комисија тамо дошла, с мјеста се виђело, да се Молнар није сам убио. Та он је лежао расцопане главе, а поред њега подугачак кијак, који је истина за друго њешто био, али њиме је дјело изведено, мало подаље пак лежало је ловачко оруже. Кад су још и даље испитивали, нађу, да је узет тоболац, сахат и њеколико пршћења, које је Молнар за живота обично носио.

Подигну љеш и донесу у варош заједно са батином и ловачком пушком.

*

Овђе су сад разгледали љекари и више судије тијело и нађу, да не може друго бити, већ да је од туђе руке пао и поробљен.

Глас се разнесе брзо по цијелој вароши, сви грађани чуђаху се томе гнусноме дјелу и негодоваху. Власти су све могуће употријебиле, само да нађу убицу, па и све друге власти су позвали, неби-ли тако у шаке га добили, и свак им је обећао потказати, чује-ли и најмањи о убиству гласак.

Исти дан пошље подне бане Петар Гебел, џелат, у суд и јави, да је видио јуче у јутру Молнара са својијем момком, ђе се разговарају; пошљем тога, да се слуга ш њим опростио те се у џелатану повратио, но — већ у касну вече — да је псетанце покојниково тамо дошло, шкомуцало по џелатани и најпошљије к њему отишло; он га је ћерао од себе, али оно ни да се помакне, већ чини се, као да га нјешто мо лити шћаше.

Сад су питали џелата, да-ли сумња на момка, а он ће им рећи:

„Боже сачувај, да би ја могао што и помислити, јер ја врло добро знам, да Јован веома штује Молнара, као доброчинитеља свога. А осим тога, он је, колико га ја знам, поштен и добар младић, не, не, ни сада, нити икада не могу ја помислити, да би он тако што урадио.

То се судији допало, и ћио је свакако да дјечка саслуша и да га звати.

Тако дође Јован Хинц пред суд. При првом преслушању се тако смотрено и мирно владао, да се чак и судцу допало. На свако питање одговарао је опрезно и само толико, колико је нужно. Па кад је судија стао разбирати о односају између њих двају, каже Јован са свијем искрено и срдачно, шта му је све Молнар учинио, те како му је за све то вјечно благодаран. Судија га даље запита, шта су све јуче разговарали, за тијем га још којешта питао, а Јован је с мјеста одговарао, и то тако, да све то за судију није ни од каква значаја било.

За тијем ће судија опет:

„Када и од кога си ти чуо, да је Молнар убијен?“

Нјеколико тренутака био је Јован у чуду и збуњен. Ћутао, па ће најпошљијем и рећи:

„Та читава варош збори о томе!“

„Хм! То се чуло тек прије нјеколико сахата, а и чисто се неда вјеровати, да ти не знаш, од кога си најприје чуо ту вијест.

„Да — сад се сјећам — чуо сам о томе најприје на џелатани, ђе збори господар Гебл са својом госпом баш кад је из вароши дошао.

Сад запита судац Јована, шта је радио од оно доба, од кад се са Молнаром растао, и да-ли је одлазио куд гођ са џелатане.

Јован одговори, да је радио свој посао, у подне дан прије ишао у варош, но ома се дома вратио, а за тијем, да се никуд са џелатане ни макао није, док га овамо не доведоше.

Те тако га судија преслуша први пут, и каже му, да га кући не море пуштити због сумње на убиство, већ шта више да га мора — уапсити!

(Наставиће се.)

СПОМЕН НА ПОЖЕШКУ ДОЛИНУ.

Сред славонских оних дивних
Плавијех планина,
Пукла дивна чаровита
Пожешка долина.

Златним пољем и ливадом
За зеленом травом,
Змијугају поточићи
Са Орљавом плавом.

По брежуљцих виногради
Крај дивотних села; —
Као лабуд на језеру
Пожега је бела.

Медна уста, бујне груди
Враголастих сека
Из дружине „Слоге.“
Раниле су срце моје,
Занеле менека.

Бог и вера чудо није
Што се тако хвали
Ту су дољу од вајкада
„Златном дољом“ звали.

J.

МЛАДЕНЦИ.

ВЕСЕЛА ИГРА У 2 ЧИНА.

(Наставак).

Друга појава.

Аца, Лаура, доцније Матилда.

Аца. Дакле тебе човек не може пробудити?... Та хајде са мном на игранку!

Лаура. Могла сам мислити, да ће то бити.

Аца. Учини мени за љубав!

Лаура. Та чуо си, да мати и отац то неће!

Аца. Али ја хоћу.

Лаура. Кад мати и отац неће?

Аца. Дакле ти си прво њихова кћи — па тек онда моја жена?

Лаура. (смејући се) Да богме — па то је тек природно.

Аца. Не, то није природно, јер пре два дана си ми се заклела, да ћеш оца и матер оставити, и за мном ићи.

Лаура. (смејући се) И на игранку? Не, на то ти се нисам заклела.

Аца. Свакуд куд год ја хоћу.

Лаура. Али то ти ваљда не мислиш озбиљно, драги Ацо?... јер то је са свим немогуће.

Аца. Али ипак је могуће — ако ти хоћеш.

Лаура. Јест — али ја нећу.

Аца. Онога дана си и то чула, да је муж господар своје жене; кад ја хоћу, мораш их оставити; — на то си ми се заклела, ти мала јогунице.

Лаура. На против, то сам само из тог узрока чинила, да би код оца и матере остати могла.

Аца. Јеси л' ти тако мислила? Дакле ти нећеш код мене да останеш?

Лаура. Хоћу . . . али не да њи оставим.

Аца. Никада?

Лаура. Никада (ућуташе за један тренут) Само док једном узморам.

Аца. А када ћеш морати?

Лаура. Када. . .? Док оца и матере не буде. Али зашто да на то мислимо? . . .

Аца. Не плачи, драга моја! Али реци, зар не можеш са мном поћи, — пре но што умру?

Лаура. Не могу, — како можеш то од мене изискивати?

Аца. О Лауро, ти ме не љубиш!

Лаура. Зашто ти то кажеш? . . . То ти само зато чиниш, да би ме ожалостио. . .

Аца. Ти не знаш шта то значи „љубити.“

Лаура. То да не знам? То није од тебе лепо.

Аца. Па реци ми, луче моје! . . . разјасни ми!

Лаура. (љубећи га) Тако, сад више не треба да о томе говориш; кад знаш, да ћу иначе плакати и очи ми поцрвенити, пак онда отац и мати хоће да знају узроке томе, дођем у неприлику, што је врло непријатно.

Аца. Боље, да сада тихо плачеш — него доцније јако.

Лаура. Па шта сам радила, да морам плакати?

Аца. Дала си ми руку без срца

свога, — одобрила си родитељима, али ниси с вољом пошла за мене! Што би ми требало да буде највећа и најчистија радост живота мога, би'ће ми предмет јада, а будућност ми застрта тужним облацима.

Лаура. Благи боже! — и све то је моја кривица?

Аца. Не, то је моја кривица! Дао сам се ласкавом надом залудити. . . Мишљах, да ћу мојом љубављу лако твоју задобити! Али ја ти ни казати не могу — сва средства су узалудна. Морам дакле бити храбар и све до крајности покушати...

Лаура. Шта, до крајности?

Аца. Ах, Лауро, ја те неизмерно љубим!

Лаура. Да је то истина, не би ме толико мучио. Ја то никад не бих могла чинити.

Аца. Па добро, испуни ми ову једну жељу, па ћу онда веровати. — Хајде са мном на игранку!

Лаура. Али ја то не могу учинити!

Аца. О, онда не могу ту ствар на даље одлагати!

Лаура. Ти ми чиниш неправо! Тако ме срдито погледаш!

Аца. Не, не! Али то не може тако више бити. Ја то више не могу издржати!

Лаура. Зар сам ја тако рђава? То о мени још нико није рекао!

Аца. Не плачи, анђеле мој! Ништа ми скривила ниси, само си нешто — нешто. кад се смејеш изгледаш, као да плачеш. Ма у каквом да си положају: увек си као мирис од цвета; па за то се онамо одселити, где ја станујем, и шалити се кад се ја замислим, а смејати се кад ја тужим. . . Мир, не мути очију; немој да те ко види где плачеш. Ево иде мати . . . не, то је Матилда.

Матилда. Кафа ће вам се охладити.

Аца. Одмах ћемо доћи, — т. ј. Лаура ће доћи. Радо бих с вами неколико речи проговорио.

Матилда. Са мном?

Аца. Ако је слободно?

Матилда. С драге воље.

Лаура. Ти ћеш сигурно одмах доћи?

Аца. Таки драга моја.

Лаура. Јели, више се не срдиш на ме?

Аца. (иде за њом) Нисам се никада ни срдио — а и не могу се никада на те срдити!

Лаура. Хвала богу! (оду)

(Наставиће се.)

ЈАНКОВИЋ НИКОЛИЦА.

НАРОДНА ПЕСМА.

(Наставак.)

Гледи Туре љубу по шатору,
Кучка ногом почепкује крадом
И с бијелим подсмијава зубом,
Осмијава Нукић барјактара;
А кад виђе Нукић барјактаре,
Бесједи ми Јанковић Стојану:
„Каурине Јанковић Стојане
„Н'јесам доша', да ти пијем вино
„Нег сам доша', да мегдан чинимо.
То с' Стојану на жа' учинило,
Па се баца на рамена дори
Па ма' Стојко крупно подвикује:
„О Нукићу са Удбине б'јеле
„Али бјежи, ал ћу побјегнути."
Срдито му Туре одговара:
„Јанковићу каурине црни,
„Твоје звање а моје бјежање!"
Побјеже му Туре на ђогату
Од шатора прам пећини црној;
Када бише на сред поља равна,
Крупно Стојан Туре довикује:
„О Нукићу са Удбине б'јеле,
„Немој рећи да је пријевара,
„Ето теби моје копље бојно."
Па ми Стојан копље ужидао
Своме дори између ушију

А Турчину у плећи јуначке.
Ал Турчину добра срећа пришла
Клече ђогат на кољена прва
По њему се повија Нукићу;
Далеко га копје надватило,
Нит погоди њега ни ђогата.
Врну Турчин ђогу за доратом
Па кад бише пољу у ширину,
Крупно Турчин Стоку довикнуо:
„Ој Стојане, каурине црни
„Немој рећи да је пријевара,
„Ето теби моје копје бојно.“
Па је Турчин копје ужидао
Свом ђогату између ушију
А Стојану у плећи јуначке.
У Стојана добра срећа била,
Клече дорат на кољена прва
Далеко га копје надватило
Нит погоди њега ни дората;
Али чека Стојан на биљегу
На-њ наћера Турчин дора свога
Коњи им се прс'ма ударише
А јунаци са бојнијем копјем;
Обојица копја сакршише,
Потргоше џемерне наџеке
И наџеке распрскаше своје.
Мудри бише ране не добише.
Потргоше перне буздоване
Буздоване своје изломише;
Све оруже у траву бацише
Потргоше бритке ћорде своје
— Ал Стојану мука додијала,
Обазре се с десна на лијево,
Па подвикну иза свега гласа:
„Посестримо Пригоркињо вило!
„Ђе си сестро, да би те небило,
„Данас ми се у потреби нађи;
„Та знадеш-ли Пригоркињо вило!
„Да ме љуто забољела глава
„Да неморем држати дората
„А некмо-ли да ти мегдан д'јелим.“
Љуто цвили из пећине вила:
„Знаш-ли, побро, сам те бог убио
„Што сам теби побро говорила,
„Да с' оставиш боја у нећељу;
„Ја ти ништа помоћи немогу
„Ван прикричи свом добру дорату,
„Да утечеш прије под шаторе
„Да ти можеш моћи посвојити,
„О'ш Турчина лако предобити;
„Бог убио љубљеницу твојў
„Која ти је криво учинила
„Украла ти моћи од помоћи“.
Кад је Стојан разумио гласе,
Пљесну ми се на ма' по кољену,
Двоструки је скерлет попуцао:
„О невјеро да те неби било!“
Па он кричи добру дору своме:
„О дорате прво добро моје
„Знаш-ли, доро, све ување моје,
„Кад је војска под Пазаром била
„Једна зобца четири дуката,
„Осјекоше бани ђенерали,
„Својим коњма осјекоше зобцу;
„А ја теби н'јесам осјекао
„Мал' сам ти је дор̥о примицао,“
Па истегну из чизме канџију
Која има девет шибалица
На свакој је зрно од олова.
Брчајлијом дору обавио,
Ударио ногом и острогом,
Ошинуо плетеном канџијом.
Бјежи дорат пољу у ширину,
Неби њега сустигнуле виле.
Он утече прије под шаторје
Па се скочи са дебела дора;
Ма пристиже Нукић барјактаре
Привати га бритком ћордом својом
И одруби са рамена главу;
Како јӯ је лако подватио
С црном јӯ је земљом саставио.
Све закука мало и велико
Ражали се на јели гаврану
И зеленом у горици вуку,
Ражали се и гора и трава
Па и вила у пећини стиној,
Ту се на ма' боју привржбала
Стојанова коња уватила,
Одвела га у пећину вила,
А спремила витешке аљине,
Па је побру вила покопала,
Саранила ка' и брата свога
Црном земљом и зеленом травом.
Мисли вила мисли свакојаке:
Ко ће побру њојзи осветити,

(Наставиће се.)

ПРОТО МАРКО СЛАВНИЋ.

(БИОГРАФСКА СЛИКА.)

(Наставак.)

ако, причаше покојни Славнић, налажаше се често као гост у двору епископском неки професор по имену Бањи, који се јако за верске ствари заузимаше, па се о њима и са професорима богословије често пута разговарао. Једном, у шетњи са Славнићем, поче он хвалити уређење римске цркве и узносити веру римо-католичку; па онда стане говорити Славнићу, како је он добро спремљен, и како би се њему отворила велика будућност, кад би примио „јединоспасавајућу веру католичанску". Славнић се пренеразио од чуда на ове дрске речи човека, који тако опасне мисли под видом „честности" у себи крије. И за тим, не што се бојао утицаја његова, него што такав човек долази у двор митроносног песника „Глас арфе шишатовачке" — мучно му бејаше, те оно, што је чуо од Бањија рече владици Мушицком. Овај се не могаше довољно да начуди безобразноме госту, и одмах по том покаже му врата. Честити Мушицки и тога ради још већма заволи Славнића и сваком приликом показао му је задовољство своје с његовим радом и држањем. Међу тим Војнићани, који за време Славнићева бављења у Карловцу имаху капелана Јоакима Велимировића, наваљиваху с жељом, да им се Славнић, што је могућно пре, на парохију врати, што овај, по свршеном годишњем испиту у богословији 1832. и учини. Јулија 22. год. 1835. роде му се близанице кћери Христина и Марија. У месецу марту 1837., кад умре владика Мушицки, доби Славнић сина Јована, а у почетку декембера 1838. роди му се трећи син Никола. После смрти оца свога изабран је Марко Славнић за наместника протопопијата будачког, а по смрти проте киринског 1838., администрирао је он све до године 1839. кирински протопопијат. На нову годину 1840. произведе Евђеније Јовановић Марка Славнића у плашчанској катедралној цркви за проту глинског. Том приликом спева Севастијан Илић, епископски протођакон и консисторијални бележник, познати издавалац Првенца Доситија Обрадовића, Славнићу песму, која је међу хартијама овог последњег нађена. Наслов јој је Севастіанъ къ Марку Славнићу, поставшему 1. јануарія 1840 протопресвитеромъ Глинскимъ. Дамъ вамъ пастыри по сердцꙋ моемꙋ и упасꙋтъ васъ разꙋмомъ и ученіемъ. Јер. 3. 15. — и гласи овако:

И на те с', Марко, сунце данасъ
Осмѣхну; мени спусти лѣкъ!
Већъ двойба nie више за насъ,
„Достойна" т' трећегъ кадъ чухъ єкъ!

Евгеній, благій Архіерей,
Прерѣдку любкость лица свогъ,
И къ те б' већъ склони, пружи т' єлей
Веселя, чести выси т' рогъ.

Онъ, мударъ, позна врлость твою,
Способность ума, духа жаръ;
Зат' дае т' мышцы флагту свою,
Да высишъ законъ, свету ствар.

Аманетъ ти є датъ, знай добро;
То й' зѣна ока народногъ!
Отъ тебе с' иште вѣру храбро
Да браниш, єзикъ, дѣда свогъ.

Да, так' и къ светой своіой цѣли
Доспѣва — ћ' главе выспренъ умъ!
Угодит' Крезу та не жели,
Аристидов кадъ равни друмъ. —

У добрый часъ, айд' крећ'те с' далѣ,
И врш'те посао, да намъ родъ
Србинскій више већъ не рамлѣ;
Та наше й чуват' тога бродъ. —

А ты усклики Глино са мномъ;
Са Клиромъ сличну пѣсму пой.
На сусретъ вођи єстъ Духовномъ,
Єстъ съ „добро дошао" пођ'; не стой!

На честь, на добро цркве глинске,
Гле, ближи с' добрый Славнићъ там';
Гдѣ ћ' нрави роит' онъ анђелске, —
Гдѣ ћ' бити примѣръ добра самъ.

Кадъ приспѣ, друже Марко, къ стази,
Предначертанной т' вѣранъ, младъ,
Кадъ приспѣ къ точцы, так' у снази,
Де зиђи добра, чести градъ!

Оваким благословом и хвалом испраћен из двора поглавара црквенога дошао је Славнић у Глину, дочекан с великом радошћу. Народ с околним свештенством испунио се беше весељем, његовим доласком. Још у време Мушицково, кад је особитим заузимањем неумрлог и вредног Србина обрстара Нестора садашња дивотна црква глинска, којој у целој епархији горњо-карловачкој друге нема, подигнута и украшена, писао је исти обрстар глински владици Мушицком, да дође у Глину и посвети нову цркву, којом приликом рече му у писму и то, како би он радосно очи своје на веки заклопио, кад би доживео, да види младог и честитог Марка Славнића, да као глински свештеник у тој цркви служи — толику је пажњу једног одличног Србина тада обратио на се Славнић. Не знамо, је ли честити обрстар видео за живота жељу своју испуњену — али је Славнић, као што је раније речено, постао парох и прото глински. За 41 годину свога у Глини службовања показао је он, од коликога утицаја може да буде свештеник у својој општини. Његова је заслуга, што је у Глини била подигнута српска школа; но жалити се мора, да та школа није могла до данас да задржи верскога и срп. народног карактера свога. Он се одликовао својом ревношћу и предузимљивошћу. Бејаше врло стална значаја. Он љубљаше свој српски народ, веру и цркву своју љубављу истинском. Нада све му беше, да је вазда тачан у вршењу својих званичних послова. Сваки акат свештени вршио је с великом преданошћу и строго по правилу. У Глини је давнашњи обичај, да народ после службе божије доноси децу на крштење. Тада или би он сам крстио децу или његов капелан, а у том случају он би остао у цркви док се год крштење не би свршило; а за тим би отишао кући и провео би крштене кроз матице; и док год с тим послом не би био готов, не би сео за ручак, макар и каки гости на њ чекали. Као у истину добар пастир, полагао је увек за духовно стадо своје и душу своју. У време оно, кад је по Крајини, а и по целој Јевропи колера свет таманила, прича народ у Глини, да је Славнић знао често пута у поноћи дићи се из кревета, па и незван боне походити, успокојавати их и хранити духовном храном. Као оно чувени парох Обрлин у Штајнталу, код Штрасбурка, старао се Славнић да своју општину свестрано унапреди и за то није жалио труда, сваком згодном приликом давати мудра савета својим честитим хришћанима. А у свему корисном предходио је он својим примером. —

(Наставиће се).

ТВОЈЕ ОЧИ.

Твоје очи црне
До две оштре стреле,
Раниле ми срце
Памет ми занеле.

Ал' усташца твоја,
— Та усташца мила, —
Она су ми јаде
У миље прелила.

Из дружине „Слоге.“

Ц.

КАКО УТИЧЕ ЕЛЕКТРИЧНА СВЕТЛОСТ НА БИЉКЕ.

У новије доба много се говори о томе, како да се место досадањег гаса за осветљење употреби за то електрицитет. И да би се на то могло као што треба одговорити, људи, на то позвани, пробају како да се изведе, рачунају, шта је скупље, шта је јевтиније и т. д. Како је читаво то врло занимљиво, ипак у овај мах нећу о томе ништа спомињати, т. ј. у колико се са електрицитетом ради осветљења успело, него ћу споменути нешто друго опет о електрицитету, али како утиче на биљке!

Др. В. Сименс јавља у једном ученом часопису, шта је покушавао а у намери,

да дозна, да ли биљке могу расти на електричној светлости. Сименс је пробао са биљкама, које брзо расту, као што је н. пр. горушица, шведска репа, пасуљ, краставац, и диња. Све ове биљке посејао је у лонце и пуштао на њих и светлост дневну и светлост електричну, тако да су обадве падале скоро под једним кутом. Лонце је поређао у четир групе, у свакој групи био је од сваке оне врсте по један лонац; и кад је поређао, било је овако: 1.) Прва група била је увек у мраку, 2.) Друга група била је само на електричној светлости, 3.) Трећа група била је само на дневној светлости, 4.) Четврта група била је наизменце на дневној па онда на електричној светлости. Електрична светлост утицала је по 6 сати, од 5 сати после подне до 11 сати у вече; остало време ноћи све оне биљке биле су у мраку.

Тако пробајући Сименс је докучио ово: које су биљке биле у мраку, биле су бледо-жуте, танка струка и на брзо су угинуле. Које су биле само на електричној светлости, имале су отворено зелено лишће, биле су доста снажне, те су могле и даље живети. Које су биле само на дневној светлости, биле су угаситије зелене и јаче од оних, што су биле само на електричној светлости. Које су биле и на једној и на другој светлости, биле су најјаче, зеленило лишћа било је угасито и сјајно. Према томе изгледа, да је дневна светлост двапут јача од електричне. Но у овим покушајима није била електрична светлост згодно намештена, те није могла утицати свом својом јачином. Осим тога ова је светлост морала продирати кроз ознојено стакло од хранилишта, где су биљке биле затворене, затим кроз стакло од лампе, у којој је била електрична светлост. Та двострука сметња била је доста велика, па ипак сама светлост била је доста јака, јер се на њој развило у биљци листно зеленило (клорофил) у сродна му тела.

Затим је Сименс испитивао, шта ће бити од биљака, ако су оне и електрична светлост заједно, у истом простору. У тај простор светлост с поља није могла ни мало улазити. Биљке су биле поређане на полици, која је изгледала као потковица, и од биљке до биљке било је 1·5 д 2·3 метра. Кад је светлост била од биљака само за 1 метар далеко, биљкама није било добро. И у овој прилици биљке су биле поређане у више група. Једна је група била само на дневној светлости, друга је била 11 сати преконоћ на елекричној светлости, трећа је била 11 сати на дневној а 11 на електричној светлости. И тако је Сименс радио четир дана и ноћи једно за другим, не прекидајући; и тим пробањем ово је дознао: биљке-брзораслице, које су биле само на дневној светлости, биле су као што треба, здраве; које су биле само на електричној светлости, имале су све, осим једне, мало отворенију боју од оних првих, а само једна затворенију; а које су биле и на дневној и на електричној светлости надмашиле су све пређашње и бојом и изгледом — биле су и угаситије боје, и јаче и свежије. У једном лонцу била је лала и на њојзи пупољак; тај се пупољак на електричној светлости расцветао за два сата. Онде, где има електричне светлости појављују се разни гушљикови спојеви; у овим приликама мотрило се и на то, да ли ти спојеви упливишу на биљке и како; а да би се о томе могло дознати, удешено је било тако, да простор, где су те биљке биле, буде без вентилације. Сувишна топлота, која се у електричној светлости развијала, није могла бити од штете, јер се својим путем и начином отклањала, и тако је температура била увек на једној мери. Што без вентилације биљкама није било хрђаво, то као да доказује, да је оно угљене киселине, што се појављивало у сагоревању угљеникових врхова у електричној светлости уз неки преостатак кисеоника — да је то било довољно, па да се одржи и унапреди животни процес биљака. Проф. Девар је први докучио, да се у електричној светлости појављују разни гушљикови спојеви, но да их има врло мало; зато није ни чудо, што нема од њих хр-

ђавих последица по биљке. Ови нас покушаји не уче само то, да електрична светлост може разбудити вегетацију, него и то, да за живот биљкама није нуждан одмор, и ако морамо рећи, да за ово друго, ови покушаји још нису доста. Но може се и аналогијом извести, да тај одмор није биљкама од потребе, кад узмемо на ум, да у северној Шведској и Норвешкој биљке брзо расту, напредују и сазревају, јер тамо сунце не залази пуна два месеца дана.

Затим је Др. Сименс однео електричну лампу у хранионицу, где су биле око средe поређане палме, а свуд унаоколо свакојаке расцветане биљке. Електричну светлост метнуо је с јужне стране, и тако високо, како би зраци светлости могли надати на биљке и у оном правцу и под оним кутом, како падају сунчани зраци у подне. Пазило се на то, да електрична светлост служи што више само биљкама. Топлота је унутра била увек једна, а електрична лампа светлила је без прекидања пуну недељу дана. Овим се покушајем у једну руку показало, да биљке на електричној светлости постају дурашније, могу да издрже вишу температуру. А у опште овим се покушајем дознало, да електрична светлост у затвореним хранионицама, где се биљке чувају, није овима на штету, него на корист, јер лепше расту и изгледају. Но да се ова чињеница узмогне још боље и тачније доказати, нужно ће бити још пробати, што ће наравно и бити.

Пробало се и то, како утиче електрична светлост на биљке, које су на слободи и које под стаклом; но да се оваким покушајима може шта одлучно дознати, нужно је више недеља пробати. За сад само можемо а и смемо се надати, да ће бити од користи, електричну светлост мећати испред шпалира, воћака и поврћа, да би се сачувале пупе за плод, кад почну избијати, и да ће те растиње и брже растити и лепши плод доносити. У колико и како ће утицати електрична светлост на сазревање воћа, моћемо дознати само искуством и пробањем; што се тиче листног зеленила (клорофила), смемо узети, да електрична светлост, толико вреди, колико сунчана.

У кратко, да поновимо, чему нас ови покушаји по својој прилици уче:

1. Електрична светлост потпомаже, да се у лишћу биљака развија клорофил, а саме биљке боље расту.

2. Електрична светлост, која је јака 1400 свећа, кад је 2 метра далеко од биљака, толико вреди, колико средња дневна светлост у лето, но да ће се још више моћи постићи, кад се буде узела јача светлост.

3. Угљена киселина и гушљикова једињења, што се у врло маленој мери појављују у луку електричне светлости, нису ни од какве штете биљкама, које су с њима заједно у истом простору.

4. Биљке као да не требају одмора за 24 сата, шта више, боље и јаче расту и напредују, кад су дању на сунцу, а ноћу на електричној светлости.

5. Зрачна топлота јаке електричне светлости, може се на то употребити, да се слаби штетан утицај мраза и у опште ладноће, и да ће по својој прилици потпомагати заметање и сазревање воћа у слободном ваздуху.

6. Под утицајем електричне светлости биљке могу, да издрже и повећану топлоту у хранионицама за одгајивање биљака, а да не увену.

7. А да ли ћемо у вртарству моћи употребити електричну светлост зависиће понајвише од тога, шта ће коштати механична снага, којом се може производити електрицитет; трошкови за електричну светлост биће особито онда незнатни, кад буде при руци било природних извора за механичну снагу, н. пр. водопад.

Ово, што је овде споменуто о покушајима са електричном светлошћу, сасвим се слаже с оним, што је др. Шибелер искусио на биљкама у арктичним пределима, где без прекидања сунчана светлост утиче на биљке. Биљке, не само да могу расти без прекидања, него кад су непрестано на светлости, цветају лепше, имају крупнији и мирисавији плод, што није, кад су час на светлости, час у мраку, јер развијање шећера зависи понајвише од топлоте. Отуд смемо

извести, да ћемо у хранионицама за одгајивање биљака моћи електричном светлошћу изводити воће, које ће имати и особиту сласт и мирис, затим особито красно цвеће, а све без сунчане светлости.

По немачком извору саопштио

А. М. М.

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

Овде Бог представља идеализам, а Јаков материјализам; хрвање њиово, то је хрвање два начела или елемента у животу људском; у овоме моменту решава судба: коме ће се царству Чивути приволети? Да ли ће се приволети, као стари Јелини, царству небескоме, т. ј. царству идеалном и племенитом, или ти пак царству земаљскоме? Али снага себичности њиовог представника Јакова, осујећава напоре Божије, надвлађује небеске маштаније, и тако се он са својим потомством приволева царству земаљскоме, те се са свима силама душевним баца на присвајање материјалног блага; те зато о будућем животу и о душевном спасењу нигде у целом староме завету ни спомена нема!!

Но небеским се идејама неможе нико без каштиге противити, нити онај може бити леп, који лепа дела не чини; пошто му се његова гадна и себична душа и на лицу и на сваком парчету тела појављује! Те тако и Израиљ добија ударац, од кога почиње рамати; т. ј. добија демунски жиг отпадништва, те постаје роми даба; за опомену свима поштеним и неискусним људма: како се треба од оних чувати, од којих је Бог свој ушур узео!!

Из ове деобе идеализма и материјализма излази то: да сваки народ, који би хтео да буде историчан; морао би од тога двога једно ма које изабрати; т. ј. морао би имати неку карактеристичку црту у себи; добру или хрђаву; племениту или сурову; научењачку или уметничку и т. д. и после би морао имати неодољивог нагона у себи, који би га терао, да се у тој својој урођеној и обљубљеној идеји или предмету дотле упражњава и усавршава, докле до могућега превасходства у својој струци не дође!

Бити пак ни врућ ни ладан; ни научен ни не научен; ни вредан ни лењштина, ни јуначан ни страшљив; ни поштен ни непоштен; ни грабљив ни савестан; та сва негативна својства ни мало не приличе историјском народу; него само онаким племенима и народићима, који од данас до сутра живе; и никаква уплива на развитак светске просвете и преображаја не причињавају!

Човечија природа воле и поштује само одсудна или јуначка дела, па макар и не била особите вредности, или најпосле, макар никакве вредности и не имала! Како је леп петао, кад стане своме противнику на браник, пак са својим бистрим и паметним очима све регуле петловског мејдана набљудава, само да свога непријатеља у скоку превари и надвлада! А како нас напротив непријатно дирне, кад другога видимо: да је трунтав и мамлазаст, те да пре бојиште оставља, него ли што се са супарником ваљано и прочерупао!!

По нашем појму, Израиљски народ не влада се племенито; јер онде, где се његовог интереса тиче, ту он ни Бога ни душе нема; шта више, и своју част и стид и срам под ноге меће, само да аждају своје ненаситиме себичности колико толико зајази!

Но кад видимо, да је тај народ, при свом гоњењу и несрећи, коју је преко своје главе претурио, за толико хиљада година увек веран остао својој характеристици; да никад у својој ревности, у тричкарању, у гладовању, у трезвености, у лагању, у претварању и у свима осталим, за његов занат нужним својствима, попустио није; него јошт сваки дан напредује и као бесомучан, где год што нађе, трпа у своју страовиту торбу, у којој ће — ако му се как-

вим год начином на пут не стане — сво светско богатство потрпати; — кад велим, то све видимо, а притом још и нашу безкрајну, трулу немарност нуз њиову мућевитост прислонимо; онда морамо признати: да су они јошт какви јунаци у својој струци, и при свем том, што нам је њиово јунаштво, дурашност и бадрост од највеће штете; морамо им се, хтели не хтели, као великим победитељима поклонити!

Де год има духа, који се за неку идеју заузима; ту је тело чило и неуморно ту се ради, ту се мисли, ту се комбинира, ту се спекулира, ту се сви ђаволи у кола упрежу, само да би се намера постигла!

А де је дух тром, или је таки, да нема ни чуства за какву идеју; а камо ли да би га могла у толико заузети, да с њоме свој век проведе: — ту наступа трулеж и ђубре неопевано; ту наступа лењост, која је црној земљи тешка, наступа плач и ридање, кад се само помисли на какву радњу; и неузимајући у рачун све остале пороке, који се, услед таквог начина живота, као печурке умножавају!

Кад је Архимед неку геометричку фигуру пронашао, тако се обрадовао, да је као бесомучан по сокаку трчао и викао: нашао сам! нашао сам! А какву духовну радост ужива један, који и незна, шта су то мисли, и који ни појма нема, каква је то радост, ако не баш целом човештву, а оно барем своме народу бити од користи?!

Чивути спекулирају а теку; Французи се славе са својим слободоумним идејама и разним проналазцима, који целом свету очи ума отварају, и из дремежа га буде! Енглези сва мора окупирају, по свима земљама колоније намештају, те тако под именом распростирања цивилизације, стране народе изсисавају и богате се! Руси се сваке године у Азији све на даље пружају и шире, и читаве провинције полагано у себе претапају! Прајзи су се негда са немачком философијом дичили и на гласу били; а у новије доба, са тако великом и измуштраном војском, да су скоро читаву царевину у арсенале и касарне претворили! Талијанци су се у лепим уметностима у толико прославили; да су у неким струкама и саме старе Јелине надмашили! Швабе у Бачкој и Банату економишу, и са својим поштеним трудом и штедњом помажу се, нити се дају од Чивута варати и упропашћавати!!

Да неби дакле био досадан, са навађањем толиких примера, што на земљи постоје; имам само то приметити: да те све појаве, и веће и мање, пролазе поред Србаља, као поред Турског гробља, и то их све ни најмање не тушира; нити они знаду: да свуда, где год се што или духовно или материјално ради, да је то знак буднога духа, и да тамо има изгледа за оваки или онаки напредак; а онде, где се хрче и чмава а ничим се не одушевљава, да је ту мртвило, коме никакве сузе не помажу!

Али камо тога човека или чудотворца, који ће једном народу, који се — као наш Српски — ни зашто користно не интересира, улити неку идеју и дати му духа, ревности и дурашности, да у неком предузетом правцу напредује, те да гранат и богат постане? Нико на беломе свету; ако сам у себи никаквог духа не осећа! Јер духовитост, то је скоро искључиво, ствар природнога и кемијскога процеса; који никога не пита, него неким народима оваку, а неким онаку конструкцију телесну и душевну ствара; оваку им или онаку крв позајмљује; и ти им онда фактори дају одсудни тип и карактеристику; те их после терају, да своје намењено им опредељење испуњавају и да овако или онако раде, или не раде!!

Шта вреди Иштоцији, да Мађарско племе од поплаве и изсисавања Чивутског брани, кад није кадар њиову раскалашну и распикућску нарав изменути и њима Чивутско — трговачког духа, штедње, трезвености, промућурности и дурашности позајмити? Не вреди цела ламентација и грдња ни криве кваке и не може све дотле вредити, до год не би своме Мађарском народу жиле отворио, лакомислену крв из њих пустио, и после префригане Чивутске крви у њих пасуо, па да му почне пулс друга-

чије ударати и друкчије мисли у његовој глави рађати, које не налазе сву своју славу у накривљеним калпацима, у перјаницама и мамузама, него и у таковим стварима, које ма да нису угледне, опет зато народно благостање потпомажу! А пошто Иштоција ништа од тога целога неможе учинити, то је онда са свим све једно: а говорио, а ћутао; јер Чивути неће његовог страха ради, своју стару лисичију ћуд променути и јагањцима постати; него ће и од сад онако исто радити, као што су и пре Иштоције радили!!

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ПИСМА ВИЋЕНТИЈА ЈОВАНОВИЋА ВИДАКА.

ПРИБАВИО И ПРОТУМАЧИО

Ђ. Рајковић.

I.

Честнѣйшјй Господинъ Отецъ Ігуменъ
Мнѣ Любезнѣйшји!

Ова два Ваша писма у моей коперти заключенна бывша 30. Ноемвріа получихъ, ихже Вамъ посилаю, и ако что отписати изволите, паки у моей коперти пошлите.

Пошилемъ Вамъ новаца у две кесе подъ моимъ печатомъ, ихже изволите добро сохранити, а мени пишите о сигурномъ пріятіи. Въ семъ моемъ проходѣ сву Славонійску силу и славу искусихъ, и дай Богъ мирно и здраво освободити се ея, начасть свакому съ белимъ лукомъ. Имадемъ Вамъ похвалну и добру новину за бившаго новоизбранаго Епіскопа Пакрачкаго Господина Генадіа Васича іавити, како онъ бѣдный епископства отрећи се, и Ихъ Екселленціи Господину Митрополіту покорити се, и у Монастырь Хопово на пребываніе и живѣти тамо поћи принужденъ естъ, а из' прилагаеме здѣ видимирате Ихъ Ексцеленціе писма копіе болше можете разумѣти, кое духовнику и протопопи Савви сообщите и подайте, протопопъ же священству у его протопопіату и Христіаномъ сущимъ іавити да неоставитъ. Подобнѣ када онъ своимъ іавитъ, нека и градишкому сообщи истую копію, да и онъ своимъ Священникомъ и Христіаномъ іавитъ. Ипакъ ову копію Господинова писма да протопопъ не чита у Ц'ркви, но онако священникомъ и људма; подобнѣ када пошлете градишкому, тако Вы или Прота ему пишите, како ће читати, и не у Ц'ркви, да се не чини сиромаху Генадію више безчестіа, а доста му е было.

Прочее да самь здраво, Благодареніе Господу Богу, Васъ увѣряю.

Іа за Ваше дѣло овуди настоимъ и ћещо прибирамъ. Чувайте добро кућу и у кући све, и за свацо іавляйтеми, а я остаю

Вашеа Честности

У. трещиновпи 2. Дек. 1758.

понизный слуга
Викентій Іоанновичъ Видакъ.

*

Вићентије Јовановић, тадашњи архимандрит и администратор пакрачке јепархије, потоњи владика темишварски, и најпосле митрополит српски, писао је ово писмо Атанасију Исаијевићу, игуману реметском, као привременом економу пакрачкога двора.

„Пошилемъ Вамъ новаца у две кесе“ односи се на новац, којим је Вићентије народ и свештенство глобио и робио. И о народно-црквеном сабору 1769. расправљана је тужба, по којој је пронађено, да је Вићентије Јовановић Видак, као владика темишварски, за 8 година оглобио своју јепархију са 367.000 фор. а такођер и његов протођакон да је имао у Темишвару под каматом више од 10.000 ф. Није било стално утврђене штоле, па је отимано до миле воље. „Конак“, „димница“ и „милостиња“ изиђоше кукавном народу на нос. Ишао је од села до села протосинђел, те збирао у то име новац и рану. Обичај је био да му се, где стигне на ручак илити на вечеру, подметне под тањир ду-

кат, без ког иначе не би од јела ништа окусио.

Новоизбрани владика пакрачки Ђенадије Васић био је пре тога ексарх у Карловцима. Није ми познато, због какве га је кривице митрополит Павао Ненадовић нагонио, да се одрече владичанства, и да за каштигу иде у намастир Опово. Ђенадију пође за руком умаћи из Опова, те је водио парницу с митрополитом, а после избегне у Русију. Оданде пређе у Црну Гору, а за тим га налазимо у Скрадину у Далмацији као „црногорског владику.“ На позив митрополитов, да се с њим измири, крене се у домовину, али кад стиже у Беч, ту га по претходној митрополитовој поруци уапсе. Из Беча га однесу у затвор у Градац у Штајерску, откуда се г. 1781. обратио народном сабору у Карловцима с молбом, да се заузме за њ те да га избави из сужањства. Пошто му се молба одбије, он и доцније, чујући да ће се држати синод у Темишвару, покуша с новом молбом, али се и опет не поможе. Је ли у градачком затвору и умрьо, шта ли се с њим догодило даље, нисам дојако могао сазнати.

Незаборављеном нашем старини Вуку, који се начитао стари писама, није било тешко пронаћи и усвојити слово ј. Ево га Вићентије, као калуђер, пише одма у почетку овога писма „Честнѣйшјй“ и Любезнѣйшјй“, о чему свакоѓ ко се интересује, могу уверити самим оригиналом, који је у мене. Ја имам ориг. писама јереја Василија Бркића, потоњега патријара, који је такођер местимице употребљавао јоту. Сам митрополит Стратимировић, који је викао на ј, као на срп нечастивога, кад је год које од своји писама — бар колико ји ја имам — потписао да је од тог и од тог „Маја,“ увек би се у тој речи послужио јотом.

КЊИЖЕВНОСТ.

Повјест Босне до пропасти краљевства. Написао ју по првих извори В. Клајић. У Загребу трошком пишчевим, а тиском дионичке тискаре 1882. Цијена 2 фор; за предбројнике 1 фор. 50 новч.

Ово латиницом писано дело из опробаног пера г. Клајића заиста нам добро долази, јер нема данас прече потребе нег познати Босну, познати народ, онај лепи, витешки сој, што у њој живи, завирити у прошлост, проникнути му у душу и срце и упознати праве потребе и жеље тог толико напаћеног колико несретног а с нама једнокрвног народа. Па дао би добри Бог, да са истинским познавањем правог стања у Босни настуне и боље прилике по јуначног, даровитог ал несретног Босанца, да се и његовим праведним захтевима и жељама задовољи па да рекне једном „збогом остај“ оном хаотичном бурном, средњевековском свом стању, да јатаган у корице а дугу шару на клин пошље па да се ухвати у лепо коло, што га играју сретни народи кроз много столећа; дакле је Босанац, попут остале браће своје морао да за бедем служи западној цивилизацији против сурове жестине алкурановиx присталица. Садржај књизи је богат и обилан, распоред згодан. Пошто је нешто у уводу о изворима босанске историје казано, говори се у четрнаест одељака о хисторијском земљопису Босне и Херцеговине — о Босни и Херцеговини од најстарије доба од 7. стољећа — о Босни од сеобе јужних Словјена до Кулина бана (1180) — о Босни за Кулина бана и Матеје Нинослава — о Босни од задњих дана Матеје Нинослава до Стјепана Котроманића — о Хумској земљи до 14. стољећа — о бану Стјепану Котроманићу (1322. — 1353.) — о Стјепану Твртку I., првом краљу босанском (1353.—1391) — о Стјепану Дабиши и жени му Јелени Груби (1391.—1398). — о доби протукраља и пријестолних борба у Босни (1398.—1421.) — о Стјепану Твртку II. Твртковићу (1421.—1443.) — о Стјепану Томи Остојићу (1444—1461.) — о Стјепану Томашевићу и пропасти краљевства босанскога (1461. —1463) — о вјери и цркви у босанској држави прије Турака. У свим тим одељцима говори се јасно и разговетно о судби и прошлости Босне поносне, па и ако нама у овај мах није намера подробније о важној овој књизи говорити, јер хоћемо да причекамо, док цело дело Клајићево света угледа, и при кратком овом приказу морамо књизи у похвалу рећи, да је писана лепим језиком каквим нисмо у осталих писаца, што латиницом пишу, свикли, да је довољно труда положено, да се ствар исцрпи и колико могбуде беспристрасно изнесе. Ми препоручујемо ову књигу сваком Србину, који се у латиници разумева а држимо, да се са писањем исте једино хтело науци да послужи а босанском народу праве среће и берићета да донесе. Ј.

БЕЛЕШКЕ.

(Србија-краљевина). Бележимо овде исторично важну чињеницу, да је 22. фебруара о. г. Србија проглашена у народној скупштини за краљевину. До сад су већ све велесиле признале Милана М. Обреновића за краља српског. У Београду и у целој Србији велика је радост и одушевљење. Опширније о овој ствари познато је из наших поли-

тичних листова, а ми овде желимо браћи нашој у суседној монархији сваку срећу и напредак до најпотоњијих времена!

РАЗНО.

(Из рукописни бележака Саве Текелије. I.) У 1801. умрла Принцеза Россиска Александра Павловна, удата за Палатина Іосиѳа, царскога брата. При жизни нѣнои онае имала капелу свою у двору Палатина; тое римляном врло у носу было, а іоще више, чтосу люди наши и жене множеством у капелу долазили. Єданпут были даже забранили, но она зактевала, да се свакому дозволи. Ова врло лѣпа господьа иначе была свакому мила, кои ніе био заслѣплѣн суевѣріем. Нѣн придворни поп био Завадовски, разнима кавалерiама накитьен, као: Св. Анне великаго креста, изрядный муж. Принцеса ова у породьаю умрла, како кажу чрез лѣкаре уморена. Послѣ нѣне смрти нису знали что сньоме радити, тако е отнели у гроб капуцинске цркве; то нит е попу ни капуцином мило было, да поп ту служи, и тако е послѣ отнели у башту Палатина, ниже герзелеза. Но и ту ніе остала, него Палатин у своим селу Ирми, добар сат от Будима, да начинити црквицу, гди гроб се начини, и ту се направи кутья священику и пѣвцима; и тако и данас тамо поп россиски на трошак россиски пребыва и служи. Народ наш много е изгубио чрез смрт нѣну, као протестанти чтосу добыли чрез жене друге, и третье палатиново." Саопштио Ђ. Рјк.

(Сахат од хартије.) Неки Дражђански сахаџија изложио је један часовник, који је сав од хартије начињен, и цела му се унутрашња справа може да види. Види се тачно, како напер тера точкове, сказаљке и шеталицу. Овај је сахат направљен по примеру француског сахата од хартије, који стоји на зиду уз овај сахат. Хартија је згњечена и приуготовљена за овај посао и сахат иде врло добро.

НОВЕ КЊИГЕ.

Књижара браће Јовановића у Панчеву издала је ове нове књиге:

Житије св. великомученика Димитрија, написао по црквеним изворима Александар Павловић, парох самошки. Панчево 1882. Цена 15 новч.

Љутица Богдан у народним песмама. Са сликом његовом. Панчево 1882. Цена 15 новч.

Житије Христово, написао по јеванђељију Александар Павловић, парох самошки. Панчево 1882. Цена 20 новч.

Живот Димитрија Обрадовића, који је у калуђерству прозван *Доситије* за српску омладину извео П. Деспотовић. Са сликом Доситијевом. Панчево 1882. Цена 45 новч.

Од народне библиотеке што ју издаје књижара браће Јовановића у Панчеву изишло је даље:

Свеска 32. *Циганин*, позоришна игра с певањем од Е. Сиглигетија. За српску позорницу удесио А. Хаџић. Цена 16 новч.

Свеска 33. *Покондирена тиква.* Весело позориште Јована Стерије Поповића у три дејства. (На крају је тумачење туђих и изврнутих речи). Цена 16 новч.

На ову народну библиотеку прима се и претплата од 3 ф. 50 н. на 24 свеске.

У Београду је изишла књижица *Лавоазије*, с француског превео Ст. М. Симић. Штампарија слагачких радника. Цена?

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Изговор гори него кривица*). У „Новом плутарху" приповеда професор Палмер о Харун-ал-Рашиду и његовој дворској будали Абу-Навасу ову причу: Абу-Навас је доказивао, да је изговор, извина, каткад гора и од саме кривице, због које се човек извињава. Харун-ал-Рашид није то хтео да верује, те у препирању обећа Абу-Хавас, да ће калифи још онога дана то доказати. Грозни калифа попрети, да ће му дати главу одсећи, ако не докаже. Тога дана, кад се већ прилично било смркло, Харун-ал-Рашид срдито пође своме харему и тек што отвори врата од неког ходника, зграби га неко и незграпно га пољуби. Калифа повиче да донесу свећу и позове и џелата, који је увек био у приправности, но не мало се убезекне, кад види, да је то био Абу-Навас, што га је тако немилице пољубио. „А који ти је враг, несретниче, — повиче Харун гњевно — шта ти је, да си ме узео љубити?" — „Опрости, Калифо, извињаваше се Абу-Навас, ја сам мислио од тебе, да је твоја љубазница из харема!" — „Шта? повиче Харун и онда се тргне „јест, заиста, овај је изговор гори од саме кривице!" — „Па то је баш оно, што сам имао, светли калифо, да ти докажем још овога дана!" рече Абу-Навас и побеже, а за њим полети калифина папуча.

(Врело). Госпа. А што ти Јуло не једеш то печење? — Слушкиња. Врло је врело. — Госпа. Па зар ти не умеш пирити? — Слушкиња. Умем, ал' се бојим отпирићу га.

ОДГОВОРИ.

1620. По мњењу овд. професора срп. језика и књижевности језик је у оној приповетци врло тежак и незгодан, те с тога ћемо чекати на друге ваше радове, које ћете моћи с већим миром и пажњом вршити, те ће нам увек добро доћи, као и досадањи прилози ваши. За ову нам је приповетку жао, јер је иначе врло лепа, а и извор јој је нама мио и драг. Поздрав.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 11. У Новом Саду, 14. марта 1882. Год. IX.

УБИЦА ИЗ ЗАХВАЛЕ.

ПРИПОВИЈЕТКА ОД Ј. ТАЛХАЈМА.

(Наставак.)

Јован је то мирно саслушао, ни ријечи није прословио, већ уђе мирно у усамљену собицу — у тавницу.

Још исте вечери стану строго истраживати, и то не само у собици Јовановој, већ и по читавој џелатани. Ну ни трага ни гласа о предметима покојниковијем, које су нашли, да их на љешу није. Испреметали и хаљине и рубље, ну ни то им не поможе, јер све да су и нашли крви на хаљинах, то би све оправдао занат Јованов.

Тад преслушају све људе што су живили на џелатани. Џелат Гебл је тврдио, да је мало пошље, кад је глас о убиству стигао у варош, дошао кући, и жени о том приповиједао. Испочетка је био ш њом сам у соби, позније дође у нутра и други момак, те је и њему испричао; овај му рече, да му је сад јасно, за што је Молнарево псето синоћ дошло ка Јовану и онако се тужно превијало. А слуга да је све замишљеним бивао, и да му је најпошљије све оно причао, што је признао у записнику. Гебл даље рече, да са Јованом није ни ријечи прозборио, па ни госпођа му није о том ништа ни прословила.

Па и сви остали на џелатани су рекли, да са Јованом ни ријечце нико о убиству прословио није; ну у осталом нико опет није могао посвједочити, дали је Јован читав дан код куће боравио, и колико је дуго у подне остао вани. Јованова собица била је онако у прикрајку — на страни, па је увијек сам и био, а на џелатани се не може чоек за друге бринути, већ нек сваки своје ради, па је све добро. Ну то је опет свак могао казати, да се Јован јуче тешко дао виђети на авлији, као обично, ђе би мирно радио и попијевао.

На скоро ће преслушати Јована и по други пут, ђе га судија запита:

„Дакле, ти си прво чуо од свог господара за убиство?“

„Јесам,“ рећи ће Јован.

„Но твој госа тврди, да с тобом

није ништа зборио, кад се из вароши повратио.“

„Истина је,“ рећи ће Јован „ама ја сам прислушкивао на вратијех, кад је господар Гебл својој жени причао.“

„А шта је тебе гонило, да прислушкујеш на туђијех вратијех?“

„Видио сам господара, ђе долази из вароши врло брзо, усплахирено, мишљах, бог те пита, шта се догодило, па сам жудио, да што прије виђу шта је.“

То судца изненади, јер и једина оконост, којом је мислио ствар расвијетлити, бијаше овијем говором острањена.

„Зар те није“ рече судија „дирнула та вијест, те да си поближе што докучио о смрти свога доброчинитеља? Зар нијеси држао, да ти се ваља с ким о том разговарати?“

„Кад чух“ бијаше одговор,“ на вратијех, како ми госа приповиједаше у нутра о том гњусном дјелу, па кад је изрекао; „сирота дјеца, сирота дјеца!“ — са свијем сам се уплашио, и грко ми се заплака. Од тешка бола, и што сам се бојао, да би ме исмијали, што плачем, одем у своју собицу, и нијесам се ни макао иж ње, док ме не одведоше.“

„А шта си у вече мислио, кад је псето ка теби дошло?“

„Псето то сам ја отхранио, још ме познаје, и чешће је к мени на целатану долазило.“

„Но, веле, псето ти се са свијем друкчије него иначе улагивало, та молило те, зар нијеси примијетио?“

„Прво сам мислио, псето је рањено или уједено у лову, па сам завиривао, има-ли ђе гођ ране; но кад ништа не нађох, оћерам га, јер не шћедох га навикавати, да буде код мене.“

Мало по мало судија је све то мање сумњао, да је Јован Хинц то дјело урадио и све се то мање могло вјеровати, да он ишта од тог злочина знаде, јер — ако се много што-шта скривало у понашању младићеву, то с друге стране не бијаше мотива, који би могли ту ствар објелоданити. За то судија науми Јована још једном саслушати, те га опет на слободу пуштити, ако још овђе не успротислови ономе, што је до сад казао, и ако се што друго не узнађе, са чега би с правом могли посумњати.

Једна једина оконост, па би се читав процес окренуо на добро.

III.

Свако је радо држао Јована Хинца убицом Молнаревијем; ну прије пошљедњег преслушања деси се нјешто, што прохуја кроз варош као брза кроз облаке муња — све је о том зборило.

У оближњој варошици узапћен је њеки чоек, који је био донио прстен на продају, овај прстен по опису био је налик на онај Молнарев. Чоека тога предаду заједно са „corpus delicti“ истражној власти, и — гле! то бијаше Молнарев вјенчани прстен, који је он на дан смрти своје носио.

Кад су узапћеника питали, како је дошао до тог прстена, стао се сирома изговарати; ну кад је видио, да са тијем не може проћи, приповиједи им потанко овако:

„Ја сам Јаша Венгл, вучем лађе. Од прилике прије осам дана вукли смо уз ријеку Везру лађу; успут станемо поред шуме и сједнемо вечерати. Један између нас, па баш да вам га кажем, Гаша Милер, удаљи се, — а ми се остали одмарасмо и јеђасмо, — у шуму, да потражи свој штап, који је прије овђе био заборавио. Ну он остане дуго и ми морасмо беж њега лађу даље вући, да би дошли на мјесто, камо нам доћи ваљаде, још за вида. Већ смо били п[illegible] одмашили, кад ал Гаша иђе за нама назорице. На скоро примијетих промјену на Гаши, а отуд сам изводио, да му [illegible] нјешто особито случило. На конаку [illegible] доста пио, па и нас частио. И ту с[illegible] вам видио, да Гаша има много нов[illegible]

Већ у касно доба, кад шћадосмо лећи, изведем га на страну и шапнем му: „Бре, Гашо, ти си канда добар ловак уловио? Ђе си болан шићарио? Је-л'-да ћеш и мени нјешто дати, иначе би те, дана ми, морао потказати, па зло по те!“ — Гашпар је гледао, да ме уталожи и увјеравао ме, е је у шуми нашао кесу новаца а било је у њој пршћења, па ће ми који дати, ако ушћутим. За тијем извади кесу. Ту сам чуо, ђе му у џепу сахат куца, то ме је тек изненадило, јер он нигда не имађаше сахата. Узмем прстен и намјерио сам га био потказати. У тој накани легнем и на скоро заспим. Кад сам се сјутра дан пробудио, јест, ал Гашпара ни од корова, ето од то доба не знам ја о њему ништа.“

„Какав је то штап, што га је Гашпар Милер шћео тражити?“ запитаће судија.

„Бог и вјера то није био штап, већ више ћула или читаво дебло, какво већ ми при теглењу лађа са собом носимо.“

„Па је-ли Гаша Милер, кад се вратио из шуме, донио тај штап?

„На то нијесам пазио, ну ја држим, да га је имао, кад је к нама дошао.“

„Па би-ли ти тај штап познао, кад би га ђе гођ нашао или кад би ти га показали?

„Одмах, јер Гаша Милер обично би у свој штап урезао почетна писма свог имена.“

Сад му покажу онај штап, што су нашли поред тијела Молнарева, а он га смјеста позна и покаже им почетна слова „Г. М.“, којијех до сад нико није примијетио.

Венгла су нјеко вријеме држали, а на све стране јавили, да се Гаша гледи уловити. Овај је био већ познат у свој околини као „арки“-лупеж, па није га било тријебе ни описивати. Често је потпадао под истрагу због мање крађе, варања и полицајнијех преступака сваке врсте, и већи дио живота провео је с оне стране браве. Па све да до сад никад и није скривио, и опет би се држало, да је он убица Молнарев.

Како су у овоме све ближе мети долазили, пусте Јована Хинца из тавнице.

Јован оде на џелатину, а није се ни зере тужио, што је мало патио, нити што су на-њ сумњали.

Мајстор-Гебл прими га као да ништа није ни било, па кад га је Јован запитао, хоће-ли га још у служби држати, одговори му овај са свијем просто: „Хоћу.“ Право да рекнемо Јован је и прије био миран и ћутљив и сам је за се живио, а сад пак све се то повећало. Ишао би са џелатане само онда, кад је требало, а ни с кијем се није дружио. Једини мајстор-Гебл био је Јовану саучесник и разговарао се ш њиме по чешће. Обично би започео јеглен о Молнару и породици му, а о том Јован није баш радо говорио. Господар га стане наговарати, да би отишао у походе породици Молнаревој, али он се неда ни осолити. извињавао се тијем, што га већ одавна држе за убицу Молнарева, па зна, да је сав крвав пред очима јадне љубе и шћери јој!

(Наставиће се.)

ШТА ЈЕ НАДА!

Шта је нада
Мирисаво свеже цвеће,
Миомирис занесе те,
А у милом том заносу,
И у срцу пуном жара,
Небројно се жеља креће!

Ох ал мога срца нада
Свенуто је оно цвеће,
Нестало му миомира
Као што и моје среће.
У мом срцу пуном рана
Живота ми саморана
Једна ми се жеља буди
Ох та да ме самрт нађе
На његови драги . . груди! . . .

Владимира.

*

МЛАДЕНЦИ.

ВЕСЕЛА ИГРА У 2 ЧИНА.

(Наставак).

Трећа појава.

Аца. Матилда.

Матилда. Шта желите од мене?

Аца. Госпођице, знате ли ћутати?

Матилда. Не знам.

Аца. Не ћете?

Матилда. Не ћу.

Аца. Не ћете да имате више у ме ни поверења? (ухвати је за руку). Пре....

Матилда. (извуче своју руку из његове и пође). Јест пре....

Аца. А за што не сад више? (иде за њом). Каква је опет то промена на вама?

Матилда. И ви сте се сами променили. Та ви сте сада ожењен!

Аца. Не то баш нисам.

Матилда. Како то?

Аца. То сте ви већ морали приметити.

Матилда. Ја мишљах, да је све онако, као што сте ви желили.

Аца. Нешто ми чудно одговарате... Јесам ли вам што згрешио?

Матилда. Одкуд дођосте на те мисли, да ме то питате?

Аца. Јер ме од неко доба избегавате. Та сетите се само, како бесте пре добри наспрам мене, да вам на свему благодарити морам... Посредством вашим само сам могао к њој се приближити. С вами сам морао један љубавни састанак уговорити, да би се с њоме могао разговарати... Вама сам морао једну руку понудити, да би њој другу пружити могао, и с вама говорити, да би ме она слушала. Невино дете мишљаше, да вам какву услугу чини. —

Матилда. Па ипак беах ја она, која сам њој учинила. —

Аца. А нисте за то ни знали... То тек беше смешно у тој ствари.

Матилда. Имате право: то беше баш смешно.

Аца. Али у мало што нам не изиђе наопако, обоје бесмо у тајности заручени, а Лаура нам беше муњоноша... зато сам вас ради, морао тој ствари једном крај учинити.

Матилда. Јест, ви сте многе изненадили.

Аца. Па чини ми се и вас саму — да не говоримо о Лаури и њени родитељи. Али најгоре је то, што сам и своју сопствену срећу изненадио.

Матилда. Шта хоћете тиме да речете?

Аца. Ја сам врло добро знао, да је Лаура дете била. Али мишљах да ће она сазрети, док стане љубити. Али она не зна да љуби, а ја јој не могу љубави да улијем наспрам мене. Ви сте то у стању учинити, — ви, у којој је она тако рећи живила, са својим првим жељама, — ви, која знате своју радост за друге да жртвујете... Та то је молим ваша кривица, што је она за овај најзнаменитији случај њена живота неприправна. Зато сте је дужни од њених родитеља к мени привести, — љубав јој према мени побудити. —

Матилда. Ја? (почивка).

Аца. Ви не ћете?

Матилда. Не ћу....

Аца. Али за што не, та ви је љубите?

Матилда. То је истина, али таково што...

Аца. Стоји у вашој власти! Јер ви сте искуснији него ли остали, а и знате више путева к срцу. Ако кад год о приликама срца говоримо, и ви своје назоре о њему изрекнете, онда и нехотице морам да помислим на стихове старих народних песама, које у два реда појезију целе песме садрже...

Матилда. Јест — то ја већ одавна знам да ви умете ласкати.

Аца. Ја да ласкам? Управо то, за чега вас молим, већма но ишта друго доказује, колико је моја — —

Матилда. Доста, доста! Ја то нећу да чиним!

Аца. Зашто не? Та будите бар искрени!

Матилда. Јер ... о ... јер — — (пође).

Аца. Али шта је томе узрок, те је тако неповерљива постала? (Матилда застане, као да му хоће што да рекне, али затим брзо оде).

Четврта појава.

Аца. Волео бих знати шта је то? Да ли је с Лауром какве неприлике имала. Или се можда у кући што догодило? Та мудра глава се не ће ма за какве маленкости мучити... Но, било што му драго — ја имам и друге бриге. Кад ме једна не може да разуме, а друга неће, а стари нити могу, нити хоће, онда морам на своју руку радити — и то најбоље ће бити, да одмах учиним! Касније би изгледало пред светом, као неко растављање — дакле сада, пре но што се овде одомаћимо. Ако се овоме стању једном не учини краја, онда смо пропали. Овде сам стегнут и по рукама и по ногама. Морам паметно на прстима ићи; морам се кроз њихово цвеће и намештаје истом опрезношћу прогурати, као кроз њихове обичаје. Лакше би ми било ову целу кућу срушити, него једно парченце у њој променити... Овде се не могу маћи!... То ће бити напослетку несносно!... Ову софу мало ближе зиду одтурати, и ову столицу помаћи — хоће ли то нарушити природни закон?... Или зар је то од вајкада опредељено, да овај сто овде стоји? Зар се не може одмаћи? (одмакне га) Гле, заиста, даје се помаћи! А и софа тако исто — зашто та стоји тако далеко напољу? (одмакне је натраг.) Па што су те столице увек на путу? Ова нека стоји овде ... а ова овде! (промене их). Хоћу да имам места за ноге... Сигурно сам већ и ићи заборавио, — већ има година дана од како лупу својих корака чуо нисам — а тако исто и глас; овде се само шапће и кашље... Та ваљда ми је још у снази мој стари глас? Баш ћу да га пробам. (Пева).

(Наставиће се.)

Б У Р А.

Силено море хучи
Пени се силан вал,
Ражљућен див се ломи
О стену и о жал.

Усамљен брод се бије
По црној ноћи тој,
Усамљен брод се љуља
На пени валовој.

Пуцају тешке греде
Здерана јадра сва,
Ломе се ребра чврста
С ударца немила.

Диже се врисак, клетва,
Очајан, страшни крик,
И за час прогута га
Ледених вала рик.

* * *

И прође хука страшна
И прође црни мрак,
У тијо море клону
Сунчани први зрак.

Останци тужни плове
По светој тишини тој, —
А вали к'о жуборе:
„Со свјатим' у покој!“

Is дружине „Слоге“

Рајко.

ПРОТО МАРКО СЛАВНИЋ.

(БИОГРАФСКА СЛИКА.)

(Наставак.)

Па опет се нађе пакосника по занату, да у здраву ногу трн забадају, да сумњиче Славнића, е он хоће, да увећа своју цркву прозелитама. Године 1846., кад се по већим местима у Хрватској, као у Загребу, Карловци, Петрињи и Сиску, почеше образовати црквене певачке дружине, ни Глина није хтела иза ових места да остане. За то се тамо у брзо састави друштво да на ноте у цркви поје. Познато је, да су се тада о тој новини многе предрасуде шириле, а беше и свештеника, особито старијих, који се с нотним појањем не могаху да опријатеље. Но Славнић се појаву томе веома обрадује и настојаваше, да то појање у општини ухвати корена и да се за свакад у њој одомаћи. Хармоничко појање у српској цркви глинској привлачило је неком тајанственом силом млађе и интелигентније коло људи и девојака, без разлике вере и народности. Некога натпоручника кћерка, Јелена, бејаше музикална и врло заволи наше црквено појање, и ма да је била римокатоличке вере, са дозволом родитеља својих ступи у српску црквену певачку дружину. То даде повода тадашњем римокат. пароху глинском, Жалцу, те он, на широко, тужи Славнића загребачкој консисторији, као човека опасна по римску цркву и веру. Консисторија узе то за готово и као нешто у истину страшно, и Славнић мораде преко наше консисторије дати „очитовање“ о целој ствари. Међу тим ствар се састојала просто у том, да је девојка од своје воље и с дозволом својих родитеља, а ни по чијем наговору у српску цркву долазила и певала; но парох Жалац непрестано је мутио по глинском становништву и тој ствари приписивао којекакве тенденције. Он је код својих власти грозно опадао Славнића, и посебно овоме писао, грдио га и ружио. Жалац је приповедао својој власти о нередима, а овамо, чини се, да је у глави његовој владао потпун неред. Но за то је Славнић и одговорио на његову тужбу достојно српског свештеника. Лепо га је приподобио ономе у причи јеванђеоској сејачу — распре и мржње, те се завадише два племена, која до његова доласка у миру и љубави братској живеше. Он изнесе и доказа власти својој, „да Жалца на дела његова не гони дух божији, јер нема љубави; да вера његова није Исусова, јер из ње мржња рађа.“ И на послетку, пожелео му је, „да се са вером својом боље упозна, да добије бољу памет и поштеније срце.“ Тако Славнић, покрај свега што је био миролубив човек, није могао остати на миру, да га не такне пакосна рука. Али све те обеде и нападаје претурио је он срећно преко своје главе, оставши не померен на белези, где је ваљало бранити веру и народност. Његово држање у разним друштвеним приликама, све му је више множило пријатеље, а потирало непријатеље. Добродетељу својом терао је у лаж све пакоснике своје.

Године 1869. снашла је Глину велика несрећа, 30 јулија те године, обноћ, букне ужасан пожар, који захвати готово по Глине. Тада изгоре и парохијална кућа. Славнићу изгори много од покућства, и његову лепу библиотеку, у којој беше разноврсних старијих и новијих књига научног и забавног садржаја, и многе списе пламен прогута. А српска општина глинска изгуби тада своју парох. кућу. Али утицајем Славнићевим изради његов негдашњи ђак, сада пуковник, Комадина код војничке управе, за време генерала Молинарија, те општина глинска добије једну од лепших ераријалних зграда за стан своме пароху.

И као пријатељ и друг био је Славнић човек, који заслужује потпуно поштовање. Своје назоре није мењао као многи и као што човек често кошуље мења. Свагда консеквентан у говору и твору, једнако веран цркви, цару и српском народу, био је обљубљен и радо виђен у војничким круговима. У оно доба обрстар у Глини Јелачић,

потоњи бан, био му је веран пријатељ, и у озбиљним и судбоносним годинама 1848. и 1849. у важним предузећима својима искаше ода њ благослов и тражаше његове савете. Све се то могло видети из писама, која је покојни Славнић од Јелачића примао. — Много је он дописивао и са патријархом Рајачићем. Познавао се у младости својој са **Савом Мркаљем**, у своје време знатним књижевником српским, који је изишао на леп глас особито са свога дела **Сало дебелога ера либо азбукопретрес**, коме је и сам славни Копитар велику научну вредност признао. Међу хартијама покојног Славнића нађен је и један помањи рукопис Мркаљев, у стиховима, на коме написано беше руком Славнићевом: „Ово је делце покојног Саве Мркаља". Славнићев истински пријатељ био је и врло учени архимандрит крушедолски **Никанор Грујић**, сада владика пакрачки, који је дописивао са Славнићем. Једно писмо Грујићево толико је важно за познавање красних особина Славнићевих, да ће, мислим, бити интересантно, да један део из њега испишемо. Грујић писаше 30. јануара 1860. из Крушедола Славнићу: „Пречестњејши господине и љубезни стари пријатељу! Људи се мењају у нарави, као што казује простонародни догмат, сваке седме године. Како се ја познајем с Вама, прошло је већ три пут седам година. Јесте ли се променили за то време три пут у нарави, не знам; али, рекао бих, да се нисте променили у љубави према мени баш ни један пут. Каквог сам Вас испратио из Карловаца 1837. године, и каквог сам Вас оставио у Загребу 1848, таког сам Вас истог срео на цести петрињској, и нашао у Вашем дому у Глини. Љубезност, с којом сте ме примили, и онако пријатељски угостили у вашој кући, повереност, с којом сте ми писали неколико пријатељских писама у Плашки, свесрдност, с којом сте ме возили на Ваши коли у Брињу, Комоговину, Костајницу, и с којом сте ме испратили до Дубице; Ваша искреност и простосрдачност, коју сте показали према мени без икакве моралне натеге, . . све то сведочи ми, да сте Ви и сад мој саборни Славнић, мој стари пријатељ. За Ваше име свезана је у памети мојој она прошлост, које се опомињем са срдачном милином и душевним највећим задовољством. И колико ми год пута пане на памет име Ваше, толико се пута повратим с мислима мојима у незаборављене дане првога познанства нашег, и понове ми се у срцу она чувства, која су се онда рађала, развијала, расла, и одушевљавала прси моје. Dulcis est praeteritorum memoria. Кад се преломи снага младости у нама, и силе наше почну нагињати све већма и већма к назатку; онда се опомињемо и ми све више и више онога времена, кад смо оживљавали с пуном свести снаге и крепости сваку мисао, свако осећање, сваки говор, приповедање, певање, дружење, пријатељство, љубав, весеље, и шалу нашу. Да и ја стојим на оној точки живота, с које се обзиремо сваки час на прошлост, на стазе младости и детинства, то не треба да Вам доказујем, о том су Вас уверили потпуно моји живи сведоци: ћелаво теме, ослабели вид очију, седа брада, разбијени глас, утишана живост. Па да немате никаквог другог јемства у души и у срцу моме, по самим тим околностима живота мога можете бити уверени, да ја Вас никада не могу заборавити, и да Вас се сећам вавек с подмлађеним весељем срца и душе; јер почетак Ваше љубави к мени спада у онај одсек живота мога, кога ја не могу не опомињати се. Суђено је било да дођем прошасте године у ваш завичај ближе к Вама, да се састанем и видим с Вама, надивим се красоти и лепоти предела, знаменитости природе, познам се још с којом лепом душом и честитим срцем, с врлинама многих свештеника, официра, грађана и са свесним духом народа српског, и да поновим часове, незаборављене часове нашег првога познанства, и ја имам пуно узрока дубоко поклонити се тој судбини мојој."

(Наставиће се.)

ЈАНКОВИЋ НИКОЛИЦА.

НАРОДНА ПЕСМА.

(Наставак.)

Све је мисли на једно смислила:
Подиже се у равне Котаре
Кули б'јелој Јанковић Стојана
Па јој краде чедо пренејако
По имену Николицу малог,
Лудо ђете од године дана
Украде га из бешника вила
Однесе га у пећину сти'ну;
Па ми рани малог Николицу
Гоји њега бијелијем мл'јеком
Дору коња све јечмом јаришком;
Рани вила двана'ест годиница.
Када Ники руку угојила
А дората добра утовила
И виђела Пригоркиња вила
Да ће бити јунак од јунака,
Овако му вила говорила:
„О Никола, радосна ти мајка,
„Која ти је земља краљевина
„Којега си рода и племена?"
Мучи момче ништа не дивани
Већ очима у земљу поточи;
Ал му вели Пригоркиња вила:
„Ој Никола и Србљанска главо
„Ти си сине од земље Котара
„Рода јеси Јанковић Стојана
„Син једини Јанковић Стојана
„А над-а-њ ми небива јунака,
„Што г' издаде кучка твоја мајка,
„И ено је на Удбини с Турци,
„Ђе је своју вјеру преварила,
„С Турчином ти оца погубила,
„Са Турчином Нукић барјактаром;
„Мало доље ниже на пољани
„Ено гроба старца бабе твога".
А кад вид'ла пригоркиња вила
Да су Нику све силе подишле
Да ј' десница забрекнула рука,
Овако му тијо бесједила:
„Ај Никола, радосна ти нане
„Оћеш бабу осветити свога,
„Оћеш бабу окајати свога,
„Тече-л' твоја за освету крвца
„Куца-л' твоје за освету срце"?
Кад је момче разумјело гласе,
Главом крену, а шкргутну зубом;
Сузе рони овако бесједи:
„Оћу, нане, бабу окајати
„Оћу свога осветити баба".
Кад је вила разумјела гласе
Одма' иде у доње Посавје,
Па ти купи друга неколико
Да обиђу на гласу градове
Што гођ љепшег иђе је да нађу
Да донесу за од'јело Ники.
За ноћ б'јеле одлазиле виле
Па обишле градове на гласу
Што гођ иђе љепшег наиђоше
За од'јело Ники донесоше.
Када свану и ограну сунце,
То изводи вила пригоркиња,
То изведе бијела дората;
Лијепо га вила обувала:
Златне плоче са сребрени чавли
На њи' вила од бисера главе,
Да се види коњу путовати,
У по ноћи к'а у пола данка,
Лијепо му дору ишчешљала
Златом му је гриву изм'јешала
Па мавезом и црљеном свилом;
Дори ките јест ми попуштала
Нека дору по прсима туку
Решмајлијом уздом зауздала
Иштиканом све сувијем златом
Оседла га седлом шимшировим.
Све на седлу на току синџири,
На синџирим латински цекини,
На њег мeће седмере колане
И три мeће на решмак канице.
Притегну му седмере колане
И три златне на решмак канице
Јер се боји вила пребијела
Да се дорат помамио јако
Нико ђете лудо и нејачко,
Да јој оће оборити Нику.
Па опрема Николицу малог:
На-њ обуче од злата кошуљу,
До појаса од сувога злата

А остало свила на кадифи,
Ма на главу калпак и челенку
А на плећи скерлетну доламу
А с врх њега мрку међедину;
С бедром му се ђорда саљубила,
Вито копје руку уватило,
За пас меће девет самокреса,
О ункашу златан шестоперац
Јоштер томе тешку топузину,
Не валише перни буздовани.
Кад опреми коња и јунака
Баца ми се Николица мали
Баца ми се дори на рамена;
Ћера добра на пољану коња,
Па га б'јела поучила вила:
Сабљом сјећи, буздованом туђи
Стријељати златним шестоперцем
Ударати ћордом димишћијом.
Кад је вид'ла пригоркиња вила
Да ће бити јунак на мегдану,
Лијепо га она сјетовала:
„О Никола радосна ти нане,
„Ајде сине у Котаре саде,
„Па кад дођеш у Котаре равне:
„Поброј сине по Котару куле,
„Кад набројиш њих шездесет кула
„Шездесета кула Стојанова
„Код куле су два јаблана вита
„Виша кула нег оба јаблана,
„Око куле камена авлија
„А у кули нијे никог нема
„До ли твоја саморана бака
„Која кука кано кукавица
„А преврће ка' и ластавица,
„Цичи, јечи, ка' у ватри гуја!
„Коња вежи ђе и Стојан веза
„Па отвори од собице врата
„Сабљу вјешај ђе и Стојан вјеша,
„Пуне јасле с'јеном положене
„Кроз њи вода јесте навраћена.
„Ал је кула јако обрушена
„А сирота бака ојађена;
„Кад ми сине обрадујеш баку,
„Купи одма' тридесет мајстора
„Па понови Стојанове дворе;
„Кад изнова умијеш је кулу:
„Узми сине дивит и артије,
„Те ми итар сине мегдан пиши
„На Удбину на Турску крајину
„На Турчина Нукић барјактара:
„„О Турчине! на глави ти вуци,
„„Излаз' к . . . . на мегдан јуначки
„„Под Кунару на росну пољану,
„„Мога бабе бијела месара,
„„Који си ми оца погубио
„„Псино, моју мајку потурчио!
„„Рок нејеља а бој понеђељак
„„Води Туре стару мајку моју
„„Ма ја оћу стару баку своју,
„„Па ако ти бог и срећа даде
„„Да, Турчине, моју сјечеш главу
„„Кад си моју потурчио мајку
„„О'ш старицу преварити лако?
„„Ма чујеш ме, псино обријана,
„„Десница ми поручује рука
„„Да не'ш Туре на команди бити
„„Без промјене докле је Крајине."

(Наставиће се).

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

Па шта ћемо даље? Један Чивутин уранио зором, свира у свираљку, те купује рите за разне сиграчке а и за готове новце; други се дере као да се најмио, избечио очи, пак трчи унакрст кроз цело село, и купује коже и перје! И то они раде стотинама година пред очима нашег Српског и Мађарског народа; и виде ти народи: да се ови перјари и ритари помажу, и временом, помоћу штедње, постају богати људи; пак при свем том, не само, да нису никад ни на помисао дошли, да би им добро било подражавати, него их јошт и данас, као и негда, изсмевају и презиру; уместо да се њиовој вредноћи и подузимачком неуморном духу диве!!

А зашто то тако бива? Прво зато, што и Срби и Мађари имају у себи фалишног

стида; пак се услед тога и од онога сраме, с чиме се паметни и вредни народи диче и поносе; а после и зато: што Срби нешто мало, а Мађари, не само да ни зрнца трговачког духа у себи немају, него немају ни чуства, ни појма о трговини! А то се већ и по себи зна: да оно, што човек отњуд у својој души нема; то нити може волети, нити ценити, нити најпосле, у тој струци напредовати!!

Чивути спрам осталих парода са свим тако стоје, као што стоји срце спрам крвних жила у човечијем телу! Крв је новац; а Чивутин је срце, које с целом масом крви располаже, и по потреби шиље је нешто мало и жилама, т. ј. народностима; али само толико, да је обнови и умножи и да тело у животу одржи, како неби и само срце због телесне смрти страдало; али тек увек остаје срце господар, који у целом богатству крви плива и башкари се!!

А ми сироти Срби и Мађари; ми смо ваљда оне најтање и најкрајње жилице на екстремитетима, које се не могу без микроскопа ни видити; па тек само онда малко крви добијамо, кад нам их срце, као неким просјацима и надничарима удели, како се неби бедем живота и раденичка снага са свим утаманила!

А најпосле, шта би ми као танке жилице са толиком масом крви и радили, баш кад би нам је срце и уступило? Неби ништа знали нити почети, нити је у циркулацији одржавати, него би као слаби и невешти, морали је или таманити, или од њене силесије попуцати!

Ето тако пролази богатство, кад случајно у слабе и невеште руке дође! . . .

А да шта је са васпитањем? Може бити, да је оно у стању штогод на промену характеристике народне упливисати, дух му пробудити и бадрим га учинити; те тако приправљеном, неки пут и правац означити, који ће га онамо одвести, где се налазе историјске просвећене народности!

Ја, истина, нити сам учио педагогију, нити су ми познати назори великих учитеља, али по моме немеродавном мишлењу држим, да је васпитање више политура, која се са спољашношћу и углаисаношћу манира бави, неже ли, да би у стању било, дубље у језгру човечијег склопа проникнути, неку клицу у његовој нарави створити, које пређе није у њему било, и тако из њега нешто са свим ново истесати и нов му дух дати, који се у противном правцу миче, него што му је његовом уређеношћу прописано!

Но метимо случај: да ја немам право, него они, који много на васпитање полажу; то ми је онда нужно укратко описати: какво је Српско васпитање; и из тога закључак извести: да ли води каквој материјалној или барем идеалној цели?

Да видимо прво: како Српска мати васпитава своје дете? Ево како: „Немој рано моја то радити, то је гријота! А немој ни то чинити, то је срамота! Пак немој ићи по ветру и по сунцу, јер ћеш поцрнити и лице ће ти се испуцати, пак ћеш бити гадан; а то је штета за тако лепо дете! А ти ћерко, немој рано устајати и много ринтати; доста ће ти бити, кад се удаш; а сад барем проживи докле си код мајке! А ти дијете, немој нагло то жито згрћати, можеш се струнити и прекинути! Пак немој толико учити и главу лупати, ваљда нећеш бити попа! Па немој бити туњав синко, да ти се момци и девојке ругају; а ево ти једна форинта, пак се и ти мало у бирцузу са осталим светом помешај и изравнај! А ти девојко жалосна! немој ми ићи као нека опуцарошка и опајдара, него се дотерај мало и накинђури, да не будеш осим твојих осталих друга!!“

А шта отац ради? Тек што је дете стало проговарити, то га већ почиње у хуљинском духу поучавати! Дедер хеј, опсуј матери звезду! Пак онда јој окрјај закон! А за тим јој онако ситно нациврај: све оне ситне и крупне богце! Али шта ту вазда; него јој насади цео календар светаца! Пак најпосле и ону бацуру, где Бог лулу оставља, кад мањује пушити!!

Па кад дете све те лекције добро свати, те их пред комшијама, као на неком испиту ваљано изрецитира и ни један бе-

зобразлук не изостави, који је гдегод научио; — хе, онда ту нема краја од очиног и материног уживања; премда му је мати већ уши набила: о грijоти и срамоти чантрајући!

Као што се види: почетак је врло леп, премда је — тако рећи — излишан; јер баш да родитељи то дете и не поучавају у тако корисним наукама; оно би то све од њиов.г понашања. и од сокачког васпитања себи присвојило, нити би остало слепо код очију!

Дете расте обично до своје тринаjесте године у родитељској кући; а дотле се већ и на ракију и на дуван наметуло; и за цело то време, непрестано му се чита: шта му не треба радити; а никоме ни на ум не пада, да га поучи: шта му треба чинити и како му се нуждно владати; да би могао, кад одрасте, свој обстанак у овом хамитском и хуљинском свету осигурати?!

Од седме је године пошло дете у школу; да видимо: шта му се овде предаје? Ево шта: Учитељ му приповеда разне моралне бајке, које понајвише доказују оно, што у практичном животу не постоји! Н. пр. како скромна и савесна дечица добро пролазе, а лукава и себична хрђаво! Како су мирноћа, безазленост и поштење највеће врлине, а лукавство и грабљивост највећи пороци! Како је среброљубије самртни грех, који се никад неопрашта! Како се само треба Богу молити, пак ће он све дати, што је човеку нуждно; без да се спомиње: како је уз молитву потребно ђаволски радити, штедити и од варалица се чувати, ако желимо, да при свим нашим молитвама, са целом породицом не осиромашимо и не пропаднемо!!

Пак шта изађе временом од ове деце, која се тако негативно васпитавају?

Изађе то: да добијемо читаво поколење немарица, небрига, и дембела!; да добијемо људе без икаквог подузимачког духа и дурашности; да добијемо поколење, које се само уме од бирца до бирца луњати, кућу подкрадати, ладовине и беспослена друштва тражити и најпосле сваку привредну и душевну радњу, као живу жеравицу избегавати!

Ја сад нећу казати: да морал није лепа ствар; шта више, ја се и данас немогу ни на што, тако јако горопадити, као кад видим какво неморално безделије; и по моме мњењу: кад би се морал са света изгубио, боље би било, да се цео свет сургуните! Али, при свем том, нека сваки метне руку на срце и нека каже: може ли се оно моралним васпитањем назвати: што сваку енергију у човеку уепављује? Што му страх спрам сваке поштене радње у њему подрањује? Што га прави лењштином и душевним и телесним богаљем? Те које га најзад дотле доводи: да при свим својим моралним начелима, мора или красти, или просити, или отимати! То јест натерује га: да мора ил овако, ил онако неморално живити и другим раденим људма на досади и терет бивати!!

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

„ИГРАЈУ ЗВЕЗДЕ, БИЋЕ МРАЗА“.

Нема ваљда ни једнога народа, који би по појавама у атмосфери, у ваздуху, толико претсказивао, толико прорицао, какво ће време бити, као што је то код нашег простог народа.

Човек се дивити мора, кад чује од простога човека нашег оно, што је доиста оправдано са научног гледишта. Колико је и колико прилика у ваздуху, на које ће наш свет рећи: „промениће се време“, „биће кише,“ „биће ветрине,“ „топиће се снег“ и томе подобно.

Можемо и смемо рећи, да су наши људи у неколико жива метеорологија.*) Они не знају ни шта је то метеорологија и опет из ње

*) т. ј. наука о појавима природним у атмосфери, у ваздуху.

и њоме знају да протумаче многе појаве у атмосфери, па често и да прореку. Додуше не буде увек оно, што се прориче, што прост Србин држи, да ће бити по његову мишљењу али не погађа увек ни метеорологија па ни на кратко време.

Сељаку-Србину не треба календара, да му каже, хоће-ли бити кише, он ће то чешће и сам погодити.

Нећу овде да набрајам по чему све суде наши, да ће се време променути, да ће кише бити, и нећу да тумачим то. Тих је нагађања много, и ја ћу се овом приликом, да забавим са једним, што је мало рећи и што је слабије познат.

И наш наслов чује се често; те ми је намера рећи, зашто играју неке звезде а неке не, и онда, да-ли ће баш мраза бити, ако играју.

На сваки начин, да мора бити некога разлога, са кога звезде играју. Не играју оне људи ради, не играју оне мраза ради а не играју ни због тога, што им је воља, да небо онако лепо изгледа, кад се сунце већ спусти под хоризонат нашега места. Доиста, врло је лепо и величанствено погледати у небо, када звезде играју, када трепере која час јаче а час слабије бело, која у разним лепим, чистим бојама.

Кад светлост пролази кроз ваздух смета јој доста што-шта. У ваздуху је осим ваздуха највише водене паре, а може бити и прашине, коју је ветар дигао, а може бити и семења биљног а и другог чега. Сам ваздух већ смета светлости и не да јој, да, што-но-реч, комотно пролази, а водена пара и све друго у ваздуху још и више смета.

Ово све не би било доста, да звезде играју, због овога би само звезде доцније тек нешто доцније видели — кад би ваздух и водена пара били свуда једнако густи. Но то је врло ретко и због тога звезде играју.

Ево како се то тумачи метеорологијом.

Светлост са звезда полази и иде у зракама, оне су врло близу једна другој. Кад две таке зраке у исти мах пођу, треба да заједно до ока и дођу. Али ово баш не бива. Пролазећи кроз ваздух, ма да су како близу, пролазе оне кроз ваздух, који није свуд једнако густ, јер је на једном месту можда загрејанији него на другом, осим тога, овде је можда водене паре, а онде не. Како је различито густ ваздух, то од оне две зраке једна ће доћи пре а друга после. Од друге две зраке, што доцније пођу, може тако једна да испредњачи испред друге, да до ока доспе баш у онај мах, кад и друга од прве две, те се саставе: звезда је светлија; прва од прве две зраке и друга од друге две, доспу за себе, не састану се ни с једном другом, те се светлост не појача; звезда је тавнија. Ако се ставимо на гледиште, да се светлост распростире у таласима, онда ће се увек појачати, ако се састану парне половине таласа, а ослабити, ако се састану непарне поле таласа.

Како се ово појачавање и слабљење светлости врло брзо мења, то је звезда час светлија, час тамнија; нама изгледа, да звезда игра, зато и велимо „играју звезде“, а у науци се тај појав зове сцинтилацијом звезда.

Ми смо претпоставили, тумачећи трептање звезда, да од њих полази бела светлост и да бела до ока долази, но ово није увек. Бела пође али не дође увек.

Познато је да бела светлост није једноставна, но да је састављена из шест боја простих: црвене, неранџасте, жуте, зелене, плаве и љубичасте. Таласи у ових простих боја нису једнаки, па зато се и парне и непарне половине таласа им не састају једнако: у онај пар на пример, кад се црвени зраци појачају, могу зелени да се униште, а за који тренут су зелени зраци јачи, те тако сваки час може бити друга боја у звезде: она се показује у различитим бојама.

Тако се тумачи и тако је тумачено то, откуда да „играју звезде“ и откуда, да су тада различите боје.

Али не играју све звезде и не играју све једнако а ни у свакоме крају света једнако.

На први поглед изгледало би, да тако-

зване планете не играју зато што немају светлости своје. Истина је, оне не играју али не зато. Покрај свега тога, што немају светлости, могле би играти, јер и са њих долази нама светлост. та иначе их неби видели: са њих долази светлост, што пође са нашега сунца, па до њих дође и ту се одбије.

Планете не играју са другог разлога. Све звезде што имају своје светлости, сва дакле сунца, јако су далеко, оне су нам и на оку мале а тако исто и на дурбин, па ма и од биљура био. Оне су само светле тачке и из тих тачака полази светлост у зракама; тачке играју и оне саме играти могу. Планете су пак близу, куд-и-камо ближе од звезда-сунца. Оком их истина видимо као мале тачке, али на дурбин изгледају доста велике; имају више, много светлих тачака; ове би свака за себе играле како би знале. Али како то играње у појединих тачака није једнако, то се читаво трептање уништи, и планете не играју.

Да не играју све звезде једнако и на сваком месту једнако, лежи у томе, што није ваздух свуда једнако пун воденом паром и другим, због чега звезде играју. Штогод се иде даље од екватора играње је све јаче, а у пределима тропским, у жарком појасу, је врло слабо, јер је туда ваздух врло миран и чист.

Из овога се већ види, да играње звезда стоји у свези са воденом паром у ваздуху и по томе са временом.

Више је већ људи испитивало, у каквој свези стоји време са сцинтилацијом и од чега сцинтилација највише зависи.

Испитивањем се дознало, да јаче играју звезде пред кишу, да јаче играју ако расте притисак водене паре у ваздуху и ваздуха самог а ако опада наступиће хладније време.

Према овоме ће јаче играти, ако је ваздух дуже време био сув па се онда почне у њему водена пара ширити. То су већ многи морнари увардали, те се по игрању звезда надају киши.

Тако ће исто јако играти, кад се захлађује година, у јесен под зиму, то је приметио и наш прост народ те се нада мразу. Али не мора бити увек мраза. Сигурно је то само, да је више водене паре у ваздуху, ако звезде боље играју и да лако може бити кише или снега.

У зиму јаче играју него лети.

Играће и онда више, ако дувају јачи ветрови.

Споменути ми је, да се још доста мало дознало и испитало, у каквоме је односају сцинтилација са временом. Али да једно друго прати о томе сумње нема и што-год се више буде пазило и бележило све ће се више и сигурније по игрању звезда у неколико дана напред знати моћи, какво ће време доћи. Па не само то, него ће тако и читава метеорологија унапред поћи, јер ће се по сцинтилацији звезданој моћи докучити, како је у вишим слојевима земљине атмосфере. С. М.

КЊИЖЕВНОСТ.

X. — **Настава за темељно учење мађарског језика** по методи Тусен-Лангеншајтовој од Адолфа Родера, српски од Стевана Коњовића, учитеља и Косте Берића, учитеља на в. дев. шк. У Сомбору, издање књижаре Миливоја Каракашевића 1882. Прво и друго писмо.

Граматика је — као што знамо — вековима пребивала у некој чами и не само при изучавању класичких језика остаде непромењена, већ је употребљена и при учењу источних и такозваних модерних језика. То застајање, та чама даде повода мислиоцима — језичарима, да се мало посумњају, е дали тај досадањи начин води жељеној мети у опште при учењу језика. Та сумња поникла је отуда, што се почело све темељитије изучавање народног и књижевног језика; што је саобраћај међу појединим народима све живљи бивао, и што се услед ова два повода учевни материјал у сваком језику све то већма гомилао. Појави се читав низ нових и новијих метода, које раскрстише са старом граматичком методом — чак се усудише назвати ју старом, шлендријанском — и ударише сасвим другим правцем. Међу тим методама извојева себи прво место у новије доба т. зв. интерлинеарна метода Тусен-Лангеншајтова у писмима, од којих ето имамо пред собом прва два писма за Србе, који хоће лаким начином да науче мађарски. Са лепе техничке израде и веште прераде заслужују како издавач, тако и прерађивачи сваку похвалу; а дело ј

заслужило, да га српска публика својски пригрли и коме је потреба, да по истом учи мађарски. Ради тога, да писма, што долазе, буду што коректније израђена, — а то ће свакако бити у интересу издавача и прерађивача, — саветујемо пријатељски, да се убудуће оваке погрешке избегавају: *becs*-унутрашњост, *bel*-вредност; а треба обратно да стоји: *becs*-вредност. *bel*-унутрашњост; *mérnők*-мерисмо то, а треба: ми би то мерили; *zug*-јама, а треба: буџак; *fűl*-загрејаће се, а треба: загрева се; у другом писму стоји: *öl*-изданак: то не ваља, *öl* значи у мађарском или „хват“, или ти пак, као што овде по Родеру треба да стоји „крило“ *(Der Schooss)*, и т. д. и т. д. Оволико за сада, кад смо само летимично прегледали ова два писма, а жели-ли издавач при крају издати „додатак с поправцима,“ стојимо му у свако доба на услузи са опширнијим поправцима.

УМЕТНОСТ.

(Вајар П. Убавкић.) О овом нашем уметнику налазимо у Римском „*Diritto*“ следећи извештај: „Били смо походити радионицу једног српског вајара, госп. Петра Убавкића. Овај младић бави се у Риму од неколико година, и једини је уметник из Србије, који се вајарством занима. Влада кнеза Милана, кад је опазила у овом вредном младићу одлучну наклоност за уметности, послала га је у Рим, пошто је свршен био последњи рат за ослобођење. Успеси немогу бити ласкавији. Сад је израдио споменик српске слободе. Зацело, велика група, представљајућа Србију, која подиже издишућег војника слободе а десном руком витла заставом и храбри остале своје синове на бој, достојна је искушаног вештака и показује, да у Убавкићу има великодушних мисли и искусно длето. Особито умирући војник тако је истинито и слично израђен, да нам отима усклик похвале. Само нам се у слици Србије чини нужан који поправак. Хаљина од страга нешто је тврда, оно женско лице одвећ је намрштено. Истина је, да је она у часу крајње борбе, ожалошћена ради смрти јунака, који јој пред ногама пада, и зато мора и лице показивати жалост, која је мучи; али баш зато, што је то симболична слика и што је то жена красна лица и високог карактера, хтели би да су гњев и жалост изражени намрштањем чела и обрва тако удешени, да нешкоде лепоти лица и погледа. Све ће то вредни уметник лако моћи исправити, тим више, што је овој групи ставио гесло ослобођења Србије: „за крст часни и слободу златну“. Још можемо наставити, да је ово дело прегледао српски посланик на нашем двору, г. Христић, за свог последњег боравка у Риму, и многи други угледни уметници, и да је у свакомизврстан утисак оставило. Држимо да ће мраморни споменик китити једну пијацу у Београду, те нам је мило, да је прва статуа српске слободе истесана у Риму. — Овом истом приликом видели смо мраморно попрсје покојног кнеза Михајила, врло слично и од најбољих ра[illegible] Убавкићевих. „Срп. Крањ.“

БЕЛЕШКЕ.

(Нова српска књижара.) У Вел. Бечкереку отворио је г. Ј. Грчић нову српску књижару, коју је добро снабдео свима прописаним школским књигама, српским, мађарским и немачким, са учевним средствима: мапама, глобусима и т. д. Исто тако држи богато стовариште најразноврсније хартије, свију тискарија, протокола, српских икона (на платну руком рађених), разноврсних слика и канцеларијског прибора. Овим је подузећем велика згода дошла Бечкереку и околини му, а надамо се, да ће тамошњи свет наш својски потпомоћи ово ново подузеће, којем најбоља успеха желимо!

(Певачки јубилеј.) Београдско певачко друштво јавља, да ће о св. Тројици о. г. славити у Београду тридесетогодишњицу свога опстанка. Двадесет пета година, од како постоји ово уметничко друштво навршила се г. 1877, но због ратних прилика не беше могуће прославити ту годину, те је сад скупштина од 10. јануара о. г. решила, да се тридесета година прослави. Председник је друштву општепознати сликар наш г. Стеван Тодоровић.

(Скупштина српских пчелара.) У економском листу „Привреди,“ која је на срамоту српску морала да престане излазити, читамо предлог честитога свештеника нашег г. Паје Телечког у Срп. Неузини, да се сви пријатељи пчеле и кошнице састану на скупштину у Срп. Итебеју, и то с тога баш у Срп. Итебеју, што је ово таково српско место, у коме се највише пчелари; што су онде сви свештеници и један учитељ вредни и неуморни пчелари, а има и земљеделаца доста који се тим баве; што су брат Паја Јанковић парох, и Свет. Паланачки, учитељ, већ по методи Ђерзона и павиљон пчелински саградили, који је данас први код Србаља, и т. д. — Наши свештеници и учитељи, а и иначе сви пријатељи народа нашег ваља да се заузму око тога, да се овај предлог заиста и оствари, а да не остане по нашем обичају глас онога, што виче у пустињи.

РАЗНО.

(Из рукописни бележака Саве Текелије. II.) „1834 понеже да нисам нигда видио како се посвящава владика, то сам отишао у Карловац, гди се посвящавао Еvгеніи Хакман за владику Буковинског 15. августа. Бывa бденіе, ютреня, а при летургіи Србски митрополит пред врати цркве с митром и мантіом. Послѣ стане пред Христову икону; а док се Митрополит облачи, седе на амвону и бачкіи владика Станкович десно, а Темишварскіи Манојлович лѣво ниже амвона с' обе стране, обучени с окрути. Вршачкіи владика Раячич покаже на столицу до Манојловича, но я нисам хотео, но нѣму то мѣсто дас, а я до нѣга сео. Послѣ архимандрити приведу Хакмана к' митрополиту пред орла, от едно 3 стопе велика, намолована, прострта на землю. Митрополит и Стан-

ковић држе књигу Хиротонію у руку. Митрополит почне посвящаемог питати: Зачем пришел еси? Посвящаеми отговара, и тако му рече митрополит да приступи. Он дойде, па стане орлу на реп; ту далѣ митрополит пита; он отговара. Послѣ ступи на груди орла; ту валя да учини изповѣданіе вѣри, како и шта вѣрує; ту се обѣщa, да тье се бранити от наметаня римокатолическе вѣре. Послѣ тога стане на главу орла, и ту послѣ многіи вопроса и отвѣта сврши се. Митрополит с владикама, а посвящаеми за нима, иду у олтар, гди се литургіа чита. Посвящаеми стои на подобіе попа на десной страни, и ништа не дѣйствуе. Послѣ херувике се посвящава и проч., кое подробно ніе нуждно описати."

Саопштио Ђ. Рјк.

X. — *(Најмлађа књижевност.)* Пажњу научних кругова почиње на се да привлачи та занимљива појава, да се сада тек почиње будити књижевност у народа, који је близу да га нестане. То су Литванци, који се — подељени међу Русијом и Пруском — очигледно губе. Племића и грађанског сталежа у њих нема, јер се ови за пољске владавине претопили у Пољаке. Литванци су управо народ тежачки, који је једва што знао о својој повесници. Књижевност језика до данас не имаде, што је међутим много допринело томе, те је народни језик остао чист и оригиналан. Литванци једва имају један — два писмена споменика, вероисповедног садржаја, и дело неког Доналија у стиховима. Ал књижевност у њих замењиваше богато народно песништво. Многи научењаци већ у прошлом столећу обратише пажњу на литванске народне песме; а Шајхеру пође за руком те склопи систем литванског језика, 1879. године склопи се у Тилситу „литванско књижевно друштво," које у свом листу издаје прикупљене нар. песме, податке за језик и т. д. Прва издања излазила су са руским или немачким тумачењем; а недавно изађе збирка литванских народних песама са тумачењем на чистом литванском језику; ово је дакле прва чисто литванска књига. Ово бележимо као редак појав, а будућност ће показати, хоће-ли из ове прве клице поникнути нова, здрава књижевност.

(Круна царева српских.) У царској ризници у Бечу налази се међу осталим драгоценостима и **круна некадањих царева српских**. Кад је пало српско царство на Косову г. 1389 доспела је ова у Дринопољ, па онда у Цариград и ту се чувала. Круну је ту послао после Солиман I. Јовану Запољију, а доцније је дошла у Беч и сад се храни у царској ризници. Тако читамо у хрватском „Невену" од г. 1856.

(Новорођенче не чује.) Опазисте ваљда, да се око малога дјетета може викати, лупати и читава граја [illegible]ћи, а да оно ни једним покретом не покаже, е што [illegible] тога чује. Оно доиста ништа и не чује, и та је [illegible] гхоћа основана на са свијем природном темељу, а [illegible] је неко извјесно, али не увијек исто вријеме.

За ту природну глухоћу дјетета мислило се најприје, да постаје тијем, што се унутарње ухо дјетиње напуни слуза (бале), и не да му чути све дотле, докле неодиђе. Сада се та глухоћа друкчије тумачи. Научењаци доказаше, да у уху малога дјетета не може за дуго бити ваздуха, а да опет без ваздуха не ма ни слуха. Тек кад дијете за неко вријеме дише, тијем дисањем ухвати ваздуха и у унутарњост уха те прочује. Кад то буде, није свагда једнако. Професор В. Прајер испитивао је то на дјеци и нашао је, да се јако мијења. Најбрже је прочуло једно дијете тек 81. дана. „Здравље."

(Школа и очи.) Свакако је са свијем паравно, да људи, који много напрежу очи, рано обневиде. С тога ћеш и видјети, да мал' не сви учени људи носе наочари. Непрестано сабирање ситнијех слова напреже и поквари очи.

Чудно је само, што се то јавља већ у дјеце, која се тек од скора баве књигом. Један љекар је прегледао 10,060 школске дјеце, и нашао је да их је 1730 — дакле 17% — слабијех очију. По врсти слабости нашао их је 1004 или 10% кратковидијех, а 726 са другијем махнама у оку. Кратковидијех је у сеоској школи 1·4%, у варошкој основној 6·7%, у вишој женској 7·7% у средњој мушкој 10·3%, у реалкама 19·7% у гимназијама 26·2%, а у вишијем разредима гимназије 64·8%.

Оно су бројеви из Њемачке, а за Њемце је то некако народна слабост. У нас то јамачно није тако, и ако су нам школе много грђе од њемачкијех. Да баш сама школа не чини све, види се према овијем бројевима већ из тога, што је кратковидијех најмање у сеоској школи. Варошке школе су обично боље удешене, па ипак је у њима више кратковидијех. Шта је томе узрок, не зна се за право. „Здравље."

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(Хтео би да види). Неки шаљивчина сретне једног глумца на улици, те ће му рећи: Имам да вам јавим, да би један господин радо дао 1000 фор., да вас може видети у улози „Хамлета". — „Ви се ваљда шалите." — „Не, не, него збиља, а и ја сам уверен, да би он то радо дао". — „Па добро, реците му — но молим ко је тај господин?" — „Да, умало вам не заборавих казати, то је **слепи** банкар Б., и он би радо дао 1000 фор., да вас у тој улози може — **видети**."

(Са катедре). Неки професор историје избацио је по који пут овакве знаке своје мудрости: „Историја је већ и због тога најважнија школска наука, што нас она учи свему ономе, што ћу ја на испиту питати." — „Јулије Цезар беше прапраотац царске римско-немачке столице, због чега га је Брут убио." — „Славна битка код Маратона није била у Коринту, него у околини његовој". — „Први триумвират се управо састајао из два лица, јер треће је после убијено." — „Шпањолски јунак Сид, за кога се чешће говорило да је умрьо, није преминуо пре, него што ће га сарапити."

ПИТАЊА И МОЛБЕ.

1. Дне 30 апр. 1794 по подне умре на пречац у Бечу Атанасије Димитријевић, иначе Секереш, члан ц. кр. комисије за цензуру књига. Био је родом из Ђура, где се и учио на академији. Пробавивши неко време у месту свога рођења као парох, оде отуд у Беч за ефимерија грчке капеле, слушајући уједно философичке науке на университету. Био је пријатељ Доситија Обрадовића и Јована Мушкатировића. Мушкатировић казује у своме предговору к првој збирци српски народни пословица (I. издање, Беч 1786), како је поменуту збирку саопштио Секерешу и Доситију, „на коихъ разсужденіе (вели) могао самь се ослопити“ и како су му обојица били на то први пострекачи, и „настояли, штобы собраніе ово на штампу издао.“ Секереш је писао и „Правила монашеская,“ год. 1777 наштампана.*) Доцније пређе Секереш из православне вере у латинску. Он је био човек од простраии наука, и говорио је скоро све европске језике. Ако има још кога од његова рода и данас, који би више што знао о њему, па би зар имао срећом и какви његови артија, — или ако би иначе ко имао података, — молим да то пошље на моју адресу у Н. Сад, или на уредништво „Јавора,“ назначивши да је за мене. Уз оно, што већ имам, ако би још пристигло што од новога материала, могао бисам потпуније насликати живот овог ванредног Србина, а ја ћу у својим чланцима сваког, који ми се одзове на ова питања и молбе, захвално споменути као сабирача достављени ми података.

2. Стојан Туроман, негдашњи јереј у Црквеном боку у јепархији горњокарловачкој, у молбеници под 22. март. 1799 наводи, да је он из Турске превео у Црквени бок 70 фамилија, па моли да му конситорија изда патент и потврди га за јереја. Зна ли ко о њему што поближе? Данашњи професор на великој београдској школи, г. Јован Туроман, рођен је у Уштици, а Црквени је бок близу тога села — неће ли бити, да му је Стојан од рода? Ако је то, и ако су му његови старији причали што о њему, молим да ми то саопшти.

3. Мијаило Мијаљевић, син обрстара Јована, а синовац генерала Вулете Мијаљевића, после свршени војнички наука у Бечу, где је више година марљиво провео, одликујући се особито по струци инжинирској, ступи г. 1788 као поручник у фрајкор свога врсног стрица. Служио је по том код Ђурђевачке регементе, те као обрстар влашко-илиричке регементе оде у своје штопско место Карансебеш. Године 1813 понови он посао својега стрица, наиме састави фрајкор од три баталиона, и то од Србијанаца, који пређоше у Банат. Доцније постане Мијаљевић генерал и бригадир панчевачке регементе, оставивши у Панчеву најлепши спомен. Цркву је тамошњу тако уресио, да јој је до 1830 било мало равни у јерархији. Високо сазидане куће, болница пространа, весела шеталишта и вртови, путови и стазе — све је то удешено његовим неуморним настојавањем. Откад он дође у Панчево, граничарске општине добише други вид: народне школе пропеваше, неплодна поља трудом његовим у лиснате се шуме претворише, села граничарска — баш као што је некад генерал Љубибратић по градишкој регементи чинио — уредише се, а друмови засадише красним дрвећем. Кад је г. 1831 као фмл. полазио из Панчева у Беч за члана дворскога војног савета, општина му захвално поднесе златну бурмутицу с натписом: „Сіе жертвуетъ общество Панчевачко своему Благодѣю Ф. М. Л. М. М.“ Официрски кор предаде му том приликом скупоцену сабљу. Године 1835 по новој уредби добије ц. кр. дворски војни савет два вицепрезидента: први беше принц Хохенлое Лангенфелд, а други фмл. барон Прохаска, који је по рангу био млађи од нашега Мијаљевића; за то овај не могући под млађим приседавати, би исте године одређен за дивизионара у Будим. Рекоше тада, да је Прохаска бољи јуриста од Мијаљевића, и особито му је био задатак, председавати у судским пословима.

Везилић, преузносећи мерничку вештину и знање Мише Мијаљевића, овако пева:

„Миши говори Царь Јосифъ Вторый:
Турску мѣрише многи официри,
Ты превозишелъ све художествомъ,
Твоимъ вѣжествомъ.“

Зна ли ко, где је и које године генерал Мијаило барон Мијаљевић умрьо, и има ли још ко какви података о њему? Ако има, молим га да ми то пошље за допуну мијаљевићеве биографије, на којој у овај ма радим.

У Новом Саду 10. (22.) марта 1882.

Ђорђе Рајковић.

*) Правила су ова, као што и треба, строга за калуђере. На жалост! данас се та правила слабо пазе Тако н. пр. одсек: „Казны, то есть: Епітіміи Согрѣшившихъ“ прописује за лењштину калуђера ово: „Иже здравъ сущъ и цѣлъ, днемъ уснути дерзнетъ, сему іаже во одрѣ постланія вся да возмутся, и три нощи на самыми дсками да спитъ.“ А за калуђера блудника вели: „Аще монахъ въ блудѣ іатъ, или о томъ доволно изобличенъ будетъ, въ первыхъ убо острѣйшею темницею доволно измученъ, потомъ же чина монашескаго совлеченъ, из' монастыря со срамотою да извержется.“ За калуђера, који разори пост, прописује ово: „Иже пестъ дерзостно разрѣшитъ, или сластопитанія не вѣмъ каковая тайно іастъ, донелѣже настоятель повелитъ, по истинѣ да постится.“

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 12. У Новом Саду, 21. марта 1882. Год. IX.

РИБАРЕВА ЋЕРКА.

„Оди, оди,
Лепа, чила
Селе мила,
Сунце моје!
У лађаној, бистрој води,
Ту се рајска миља роје.“
Тајним гласом из дубине
Збори младић диван, блед
Бајној моми, што с висине
Баца доле тужан глед.

„Глени, глени
Моје дворе,
Бисер-горе
Многобројне!
Крунећ’ бисер свакој стени,
Китићу ти груди гојне!“

Она слуша, сузу крије,
Бледо лице обли рӯд,
А срце јој ја̑че бије,
Надимље се бујна груд.

„Ено, ено
Рујно сунце
За врхунце
Зраке крије.
Тони, тони, цуро, жено,
Докле јоште зашло није!“
„Збогом свете, збогом роде!“ —
Прогута је лађан зјал,
Ено, већ јој посред воде
Мртво тело носи вал.

Земун 1881. **Милорад Шимић.**

УБИЦА ИЗ ЗАХВАЛЕ.

ПРИПОВИЈЕТКА ОД Ј. ТАЛХАЈМА.

(Наставак.)

Понашање његово дође целату тако чудно, тако ријетко, да је свакојако мнити морао, е Јован мора о тој несрећи ништа знати; па и ако је младић мучао и повлачио се, ипак се Гебл није окануо шуњати, док не нађе, на шта је већ одавна слутио.

Мало времена постајало и Милер буде ухваћен. Кад је предан суду на

истрагу, стане с почетка извијати и као и до сад — нијекати. Но кад се могло с правом у-њ сумњати, па кад су већ и доказа јакијех имали, изгуби Гаша „присуствије духа," буде малодушан — без икакве наде. Доказало се, да је у њега сахат и пршћење, које је Молнар носио, видло се, да не може доказати, од куд му новац. Сви му остали другови познаше ћулу, па доказано је и то, да се дјело случило баш оног дана, а од прилике у исто вријеме, кад је Гаша Милер отишао у шуму, да, као што веле, нађе свој штап.

Све ово, па пређашњи живот Гашин даде ослонца, да су сад нашли правог крвника — убицу Молнарева. О том се судац још боље увјерио, кад је Гаша стао заплетати и најпошљије закобељао се, што 'но веле, као пиле у кучине, па ни тамо ни амо. Ш чега га је највише држао судац за кривца јесте, што Гаша већ при првом преслушању није више био одважне па и дрске воље, као иначе, већ је био збуњен и колебао се.

Кад је једно јутро судија ћио саслушати Гашу, дође овај веће слободе и одважности, па рече, да им хоће сву ствар разложити.

„Кад сам оно пошље подне" почне „оставио другове своје и мало попоишао у шуму, виђех одједаред под једнијем дрветом, не далеко од оног великог дуба, виђех, вељу, господина једног, који је био елегантно обучен, ђе спава. Нјеколико корачаји од њега бијаше привезано псето за дрво. Полако се пришуњам и видим, да тај господин има сахат и пршћења. У исти мах видим и свој велики штап. Признати ваља, да ми је одмах пало на ум, да убијем тога чоека и да га опљачкам; тако ти ја зграбим штап и —;" овђе му стаде ријеч и дало се примијетити, да се у себи бори, за тијем допуни своју бесједу, али врло хладно — „ударим га онако у спавању нјеколико пута по лубањи."

То судију јако дирне.

„Дела, дела, продужи само!" рече он Гаши.

„Ништа ти више немам рећи," рећи ће мирно Гашпар, „све остало већ и сам знаш."

Пошље тога одведу Гашпара у тавницу а доцније су га још нјеколико пута саслушали, па, кад су све потанко сазнали, заврше актове.

Гашпар је од оног тренутка, од кад је све признао, желио, да га не држе у усамљеној собици, него боље, да му учине крај животу што брже. Прву му жељу не испунише, но осуда већ прва би, да се — мачем посијече.

То буде Гаши јављено, али га ни мало не потресе и изгледало је, као да се споразумио са својом савјешћу. Па и било је то тако. Није ти он био само суров и покварен, већ је био пун таштине и волио је заповиједати. Та кад је гођ прије уапшен био, увијек би заповиједао онијем, који бијаху с њим затворени, био би поглавица, харамбаша, а то је достојанство, за којијем — као што је у свијем апсанама — ма која личност жуди, да га добије, па бога ми кадикад се приразборито провуче до њега. Ли за то му је била усамљена тамница несносна, јер ту није другијем заповиједао, и за то вријеме долазило му је чисто да полуди. Кад је видио, ђе је и да неће више својијем друзима заповиједати, омрзао је и живот свој. Још га је једина мисао раздрагавала, а то је, што ће на гњусној позорници — на губилишту најважније лице главом он бити и што ћему се народ чудити, како се јуначки понаша, као што је већ био намислио, да ће се понашати. За то се одрицао призива на већи суд, па и на самог милостивог кнеза.

Па кад би му шћели разјаснити, да је осуди тријебе двострука потврда, све му је нејасно било, жестио се, што

се већ отеже са тријумфом, о којем је он снијевао.

Међу тијем није оклијевањем ништа изгубио, јер највиши суд потврди смртну пресуду, па и сам кнез није могао наћи узрока, да га помилује.

И тако Гаша Милер саслуша по трећи пут смртну осуду и бијаше дан већ одређен, кад ће платити главом за своје гријехе на стратишту.

IV.

Сјутра је дан, кад ће Гаша дати богу душу, а ни крив ни дужан. Мајстор-Гебл се ужурбао, не зна, шта ће зачети. Нико није могао пољати, шта то он мни, јере није се ваљда бојао, што ће сјутра једна жртва пасти под мачем његовијем; да би то пробудило у њему њеки душевни страх. у њему — у чеку, којем је то занат већ одавно, па и увијек је он мирно, озбиљно и разборито, вршио свој занат.

Од прилике око велико попасно доба стајаше Гебл на прозору својем — гледао је, како се спрема за сјутрашњи тријумф Милеров, а на мјесту између вароши и целатане.

Дуго и дуго је тамо гледао, а за тијем махну руком по челу, као да је ћио шћерати кобну мисао, која га је мучила и књњила, па онда ступи ка вратима, отвори их и зовне другог момка, који је у близини радио.

Овај дотрчи брже-боље и запита свога господара, за што га је звао.

„Ђе је Јован?“ запитаће га мајстор-Гебл.

Момак макне рамени.

„Потражи га одмах и кажи му, да дође — али смјеста да к мени дође!“

Момче прозбори: „одмах, таки господару!“ и истрчи ван.

Момче је изишло! А мајстор-Гебл је ишао дољс — горе уз-а собу и низ-а собу, а сваког тренутка је све то немирнији бивао.

Најпошљије дође и момак па рече, да Јована нићe није.

Мајстор-Гебл се брже-боље обуче и оде у варош, ћио се састати са осуђеником, да му упозна цртице на лишцу, а и саму слику чоека.

Кад је приспио до апсане, нађе свећеника у нутра, и тако је морао чекати, док он дома не оде. Најпошљем свећеник изађе. а Гебл уђе.

Милер се згрози, познао је целата, па га је чисто дирнуло, што овај долази. По свој прилици и свећеник му је њешто говорио, јер сад већ не бијаше онако расположен, као прије, бољело га, што ће ни крив ни дужан пред вјечног судију стати. Мајстор-Гебл је сам са Гашом, јер је и капиција изишао.

„Гашо,“ рећи ће му Гебл „сјутра ти ваља мријети и ступити пред вјечног судца свога, баш сад те свећеник остави и разложио ти је, знам, шта тај корак управо значи. Ајде кажи ми, као своме највјернијему, не носиш-ли ти заиста ништа више на срцу, што би имао рећи, да би сјутра као покајник гријешник могао стати пред престолом свевишњега?“

Осуђеник је ћутао, ал' га ноге изневерише и спусти се готово ван себе на столицу.

„Гашо,“ настави целат „плашиш-ли се ти чега? То ме гони, да још већма слутим, него што сам до сад слутио. и ја морам наћи, што тражим! Ја знам, Гашо, ти си живио пустоловно, хрђаво, па људи, који те не познају, осудили би те, да умреш; но мени је друго што познато, па друго и мислим — ти Молнара нијеси убио! Ти или не знаш баш ништа или врло много о убиству. Помисли, Гашо, још имаш само 12 сати живити, а гријешник, који се растане са овијем свијетом у лажи, нек се не нада, да ће се извинути горе пред судијом ѕвију судија. Дела, брате, кажи, та повјери мени, шта те тишти.“

Ријечи ове дубоко се коснуше Гашина срца. Подигне се са столице а тешко је јецао. Руке су му биле у лисичинах и мете их на млађахну груд, а повиче јаснијем гласом:

„Јесте, брате, тако је, ја касијера нијесам убио.“

„Нијеси?“ — То сам ја мислио већ одавно и заиста сам држао, да је тако. Но ипак, је-л да ти знаш, ко га је убио?“

„Јок, то не знам. — Кад ја оно пошље подне дођох у шуму, да потражим свој штап, чујем на један пут, ђе псето шкомуче и лаје. Ја све ближе од куд глас долијеташе и гле! — спазих псето привезано о стабло, а њеколико корачаји даље виђу чоека, ђе се пруђио, колико је дуг. Кад приђох ближе, виђех трагове од крви. У први мах помислих, да се јаднику каква несрећа догодила и шћедох му помоћи; но кад га ухватих и стадох превртати, одмах виђех, да му је лубања разлупана. Како је већ био скроз ладан, мишљах, да је већ прије њеколико сахата убијен. Шћедох се већ к својијем пожурити, да им кажем, шта сам нашао, кад ал спазих сат, пршћење и кесу. Искушење бијаше велико — бадава! оно надјача, узмем ствари и затеков се, да ником о томе ни словца прозборити нећу.

„Кад сам љешину опљачкао, ћио сам псето одријешити, јер је невинашце вијало и јако канап гризло, но бојах се, да ће ме ујести или за мном трчати, и тако га оставим, а и видио сам, да конопац неће дуго трајати, јер га је псето већ изглодало, а то ти је жива истина, тако ми бога истинога!“

„А ти ништа не слутиш, које то учинио?“

„Ништа!“

Гебл се за мало задуби у мисли.

Приповијетка Гашина била је за-њ брава ка истини, сад је још мање могао сумњати, кад већ и одавно слути, шта више, сад је могао тврдити, да Гаша није убица Молнарев.

Најпошљије запита осуђеника:

„Па шта те гонило да то дјело признаш као своје?“

„Кад ме доведоше, затворише ме сама у тавницу, то нијесам могао сносити, та ћио сам полудити. Даље видио сам, да ми се рђаво пише, све да сам им истину казао, они би ме затворили на више година у усамљену собицу, а та помисао страшила ме и омрзнуо сам на живот. Ето видиш, тако ти ја лијено признадох, да сам убио Молнара и предузео сам јуначки смрти на сусрет поћи, да би ми се људи дивили, кад ме на стратишту виде.

(Свршиће се).

ПОСУКТАО...

Посуктао пламен-анџар
Србинскога гњева.
Дигао се осветнички
Рој оштрих мачева.

И џевердар с клина пао
Муња га занела
Препун челик туге, јада,
Ропског опела.

Подигли се соколови
Снагом својих крила
Те потегли орлушини
Што с' небу узвила.

Стераше је соколови
Бијући је крили;
Драгу крвцу — не жалећи,
Радо су пролили.

Са свог гњезда стерали су,
Душманина стара;
Што се руга српској цркви,
Сред њена олтара.

Што окова српске тиће
Синџир гвожђа тешка,
Што посече дичне синке
Уздања витешка.

Сломили су — дрска крила —
Мученици давни —
Венчаше се са слободом
Соколови славни.

У Ст. Футогу. 1878.

Владан.

МЛАДЕНЦИ.

ВЕСЕЛА ИГРА У 2 ЧИНА.

(Наставак).

Шеста појава.

Званичник. Мати. Лаура. Матилда, једући и пијући. Аца.

Лаура. Ацо!

Матилда. Како то, зар сте са свим сами?

Мати. Јеси л' ти на игранци?

Званичник. Па се стараш како за игру тако и за свирку?

Аца. Ја се веселим.

Званичник. С нашим намештајем?

Аца. Само хтедох покушати, да-ли се дају одмаћи.

Мати. Да-ли се дају одмаћи?

Лаура. А што си тако викао?

Аца. Хтедох чути, да ли ми је глас још у снази.

Лаура. Да-ли ти је глас у снази?

Мати. За кућом има велика гомила дрва — тамо се можеш вежбати. . .

Лаура. Та Ацо, јеси-л' при свести?

Аца. Јесам, — али тако ми се чини, скоро ћу је изгубити. . .

Мати. Је л' ти се нешто непријатно догодило?

Аца. Јесте, врло много.

Мати. Шта је? Да ниси на пошти какву рђаву вест добио?

Аца. Не, то нисам, — али ја сам несрећан.

Мати. После дводневног брака?

Званичник. То је врло смешно; после два дана!

Аца. То сам већ пре осетио.

Мати. Та шта је? Ти ниси тако задовољан, као што смо ми очекивали. Драги сине, поклони нам твоје поверење, — па ми смо сада твоји родитељи!

Аца. И то сам већ одавна имао пред очима; али никада нисам имао смелости, да вам откријем.

Мати. Зашто? Зар ми нисмо добри према теби?

Аца. Та ви сте и сувише добри.

Званичник. Шта хоћеш тиме да кажеш?

Аца. Да ми је овде врло добро. . . да овде моју снагу не могу опробати, тежњу за радом, за борбом — моје частољубље не могу овде задовољити!

Званичник. Не? Па да шта ти хоћеш?

Аца. Хоћу сам за себе да радим, да себи место у друштву набавим, — хоћу да будем ма шта!

Званичник. Тако! . . . Но и ти си прави сметењак (иде према вратима).

Мати. Од те фиксе идеје морамо га ослободити: та он је сада муж нашег детета. Шта хоћеш да будеш синко? Писар?

Аца. Не. Мој ујак, који највећу адвокатску писарницу овде у околини има, жели ми исту већ од дужег времена да преда.

Мати. Али Ацо, ти не можеш одавде адвоцирати?

Званичник. (код врата) Ти си један сметењак!... ходи да доручкујеш! (хоће да иде).

Мати. Је л' да, одавде не можеш адвоцирати?

Аца. Не могу; али се могу у ону варош преселити.

Сви. У варош селити? (почивка. Званичн. се врати натраг).

Званичник. То је тек са свим немогуће!

Мати. Али ту мора нешто да има. Мучи л' те што? Имаш ли дуга?

Аца. Благодарим вам драги родитељи, — што сте ми их већ исплатили.

Мати. Па да шта је Ацо? Ти си од неко доба тако чудан, — шта ти фали?

Званичник. То је уображење. Сећаш ли се кад сам ономад рака јео?... Ходи и пиј мало вина, па ћеш онда и заборавити.

Аца. О не, то ја нећу заборавити. Та ће ми се мисао опет повратити,

и то јаче но до сада. Мој дух хоће рада, моја тежња цели, — мени је овде дуго време.

Мати. На два дана после свадбе?

Званичник. До врага, па лати се чега! Шта ти стоји на путу? Хоћеш ли да ти дам једно од мојих добара? Хоћеш ли трошка? Хоћеш ли — та свега ћеш добити, што год хоћеш! Мени је мило кад видим, да и ти снујеш планове, а новац ти је на расположењу, само не прави ларме.

Аца. Али онда ћу на свему теби благодарити, и од тебе зависити.

Званичник. Дакле ти волијеш бити ујаку обвезан?

Аца. Он ми ништа неће поклонити. За све му морам платити.

Званичник. Тако? — а чиме?

Аца. Својим трудом — па и ти ћеш ми нешто узајмити?

Званичник. Ни паре.

Аца. А зашто не?

Званичник. То ћу ти казати: Јер мој зет, и јесте и није адвокат, који на своме цимеру свом свету своју услугу нуди, и чија су врата свакој вуцибатини отворена.

Аца. Па је ли адвокатство какво непоштено звање?

Званичник. То баш није. Али ти си примљен у једну од најстаријих и најбогатијих породица, у породицу, чију прошлост ти поштовати мораш; и у тој је породици од вајкада син насљедио очево имање, али никада му није било нужно ни звања ни среће. И мени су масна звања нудили; али ја се никада нисам ни једног примио. Па тако исто ни ти не треба да идеш од куће до куће с твојим звањем и даром, већ треба код куће да седиш. Онда ће ти се више нудити но што би желио.

Мати. Али драги мужићу, немој се тако узбуђивати! Јер ћеш се после разболети! Треба ту ствар мирним путем да у ред доведемо. . . Ацо, та буди паметан, баби шкоди кад је узрујан... Лаура донеси баби једну чашу воде. Ходи, драги мој, хајдмо натраг у трапезарију.

Званичник. Благодарим, већ сам изгубио апетит.

Мати. Ето ти, — Ацо, Ацо! — Шта учини?

Лаура. Пиј Ацо!

Мати. Седи, драги мој, седи! Боже како ти горе лице!

Званичник. Та ту је тако топло!

Мати. То је од фуруне. Матилдо, идите и кажите да се одмах угаси ватра!

Званичник. Метните. . . Метните столице на њихово место! (наместе) И сто. (наместе) Тако, сад ми је боље.

Мати. Ето како је, кад какав странац у породицу ступи!

Званичник. Таково што још ми се до данас није десило. Још ми није нико против словио!

Мати. То беше сад и никад више! Он ће већ познати ко си ти и на чему ти се има захвалити.

Званичник. И то први пут — ми је зет против словио!

Мати. Он ће се за то већ покајати, за то, док си ти жив, а после твоје смрти никада мира неће бити због тога. Надајмо се, да ће га пријатан поступак овде у кући поправити. . . Аца је од неког доба као да су га уврачали.

Лаура. Јест, богме!

Мати. Боже мој, Лаура, зар си и ти —?

Лаура. Не, нисам.

Мати. Лаура, зар хоћеш што да затајиш?

Званичник. Од нас? (устане). Зар је дотле дошло?

Лаура. Ја вас уверавам, драги родитељи ништа није, само — —

Оботе. Само — —?

Лаура. Није, није ништа! . . . Али ви ме тако плашите!

Оботе. Плаче!

Матилда. (приступи јој) Плаче!

Званичник. Господине, зашто плаче!

Лаура. Та оче, погледај ме добро, ја не плачем!

Мати. Матилдо. Јесте. Лаура плаче!

Аца. Јесте — и она ће сваки дан плакати, док год се овде какова промена не учини! — (почивка, сви га погледају) Дакле напред, кад сам већ толико казао, хоћу и остало да вам кажем: наш брак није срећан јер први услов није испуњен.

Мати. Боже благи, шта тај говори?

Званичник. Умири се; пусти мене да ја говорим, — шта ти хоћеш тиме да речеш?

Аца. Мене Лаура не љуби — —

Лаура. Јесте, то он тврди!

Аца. Она и не зна, шта је то љубав, а у родитељској кући никада неће ни научити.

Званичник и Мати. Зашто не?

Аца. Јер Лаура само за своје родитеље живи. Мене сматра само као старијег брата, који јој мора помагати, да их љуби.

Мати. Па је л' ти то тако тешко?

Аца. Не, не, ја сам вама захвалан и одан, ја сам на то горд, што сам ваш син; али ја сам то само посредством њеним, а она ме још не сматра за свога мужа. Ја могу отићи, могу се натраг вратити, — са свим како хоћу; она ће увек овде остати. Свака молба, свака жеља, па шта више и свако умиљавање дели Лаура на троје, од које и ја своју трећину добијам — напослетку ће дотле доћи, да нећу добити ништа.

Мати. Ти си љубоморан — и то на нас!

Званичник. Он је љубоморан!

Лаура. Јесте, мати!

Званичник. То је фикса идеја. Ацо! Немој само да те други људи чују.

Аца. Није то фикса идеја. У томе лежи само истина о нашем међусобном односају, и то ме љути, што Лауру тако кињим, вас љутим, себи самом досадан, а при том сам још и срдит.

(Наставиће се).

МАГЛА.

(Лењу).

Сива магло, застиреш ми
Дољу и њен поток бујни,
Брежуљчиће са лугови
И сунчани поздрав руjни.

Уви јоште тамном ноћи
Целу земљу на све стране,
Уви моје јаде црне —
Ал' и моје прошле дане.

Из дружине „Слоге." Рајко.

ПРОТО МАРКО СЛАВНИЋ.

(БИОГРАФСКА СЛИКА.)

(Наставак.)

Славнић је био један од најобразованијих свештеника Горње Крајине. Слободне часове своје кратио је читањем ваљаних књига, што се видело по многим ексцерптима из разних дела, која се после смрти његове нађоше. Он бејаше веома љубазан у опхођењу и предусретљив спроћу свакога; за то је свак радо тражио његове савете и његово пријатељство. Претпостављене власти његове находиле су у њему поуздана и озбиљна радника, те му никад не ускратише свога благовољења. Кад је вис. зем. влада заискала, да јој се означе свештеници, који се радом својим на црквеном пољу заслужни показаше, препоручен је Славнић на првом месту, и он доби 1854 год. од Њег. цар. и кр. апост. Величанства одличије златнога крста за

заслуге с круном, које му генерал-бригадир барон Шлехта, у петрињском магистрату, у присуству многих штабних официра 13. (25.) маја свечано преда.

Године 1837. изабран је Славнић за свештеничког посланика на српски народни црквени сабор, а 1861. за посланика на хрватски сабор.

Јануара 1. год. 1879. навршио је Славнић педесет година свога свештеничког рада. На дан педесетогодишњице његове поздравише га најсверданије многобројни пријатељи његови из близа и из далека, као и неке општине српске. Сам народу српском омиљени владика горњо-карловачки, Теофан Живковић поклонио је тога свечаног дана пажњу јубилару и послао му писмо овог садржаја: „Пречестњејши протопрезвитер Нам љубезни! Промислу божију изволило се, сподобити Вас те ретке среће, да наступајућим празником грађанског новог лета навршите пуних педесет година у служби његове цркве као свештеник, и да се и данас налазите при крепком здрављу и тела и духа.

У таком божија промисла изволењу, жив је доказ особите божије милости и благодати за ону највећу и најпожртвователнију ревност апостолску, и свих присних љубав, с којом сте Ви, теченијем времена од цела по века, сву своју духовну и телесну крепост и снагу, и својих трудова привреду, приносили на олтар еванђелија, Богу и српском роду своме и на огњишта дечице Ваше, данашњих честитих чланова цркве и народа.

Према такоме ретке и божије милости и свештеничке врлине појаву, Ми се као Ваш духовни архипастир одзивамо само дубоко осећаној, најпријатнијој обвези цркве, кад Вашој пречестности торжествени Ваш педесетогодишњице празник најсрдачније поздрављамо с благословом архијерејским, и са жељом најтоплијом, да на тој исказаној божијој милости, и на путу својих најсветијих дужности, на коме путу до сада за педесет година никад посрнули нисте, у крепком здрављу и сваком задовољству поживите још дуге године светој цркви, милом народу и љубезној обитељи Вашој. Благодать Господа Бога и Спаса нашего Ісуса Хріста, да будеть съ тобою. У Плашком, 28. дек. 1878. Теофан Живковић, с. р. епископ горњо-карловачки.“

Поштован од народа свога, поглавица црквених, дочекао је Славнић 76. годину живота, а 53. за цркву и народ свој корисна рада, и онда, после кратке болести 8. (20.) августа 1881. испусти своју племениту душу. На погребу његову, 10. (22.) авг., стекло се мноштво свештеника и народа из Глине и околине, да укажу последњу почаст драгом покојнику. Из Карловца дођоше на спровод неколики одлични грађани с једним професором срп. учит. школе. Иза свечана опела на коме је чинодејствовао са 16 свештеника прото петрињски Рафаило Кукић, — држао је капелан покојников, Михаило Лемајић лепу надгробну беседу, у којој, по што је казао, што је знао о школовању његову и родитељима му — изговорио је ово што иде:

„. . . Тако је наш покојник проживео живот свој по вољи божијој, прошкрбио потомство своје — децу своју, да данас заузимају места у одлучним круговима. Он је оставио живи спомен иза себе: три сина, две кћери и дванаесторо унучади. Па кад је он то красно и честито потомство после себе прошкрбљено видео; кад је на прађедовском огњишту имена Славнића своје задовољство овековечио; кад је цркви и народу своме науком и животом својим послужио и користио; кад је толике небројене душе молитвом својом у хладни гроб отпратио, које ће и њега данас да срету у колу небеских просторија; кад је, велим, таким животом свет овај уживао, вршио дужности своје, којима је као човек и као свештеник присегао — онда је наш покојник радосно оставио свет овај; весело је примио и ту горку чашу, што му пружи и понуди та ужасна и неумитна смрт. Он је, дакле, с најлепшом надом пошао у тај хладни гроб; одрекао се славе и лепоте овог света, прегнуо своје светачке руке на прси, и пренео своје уморне и старачке кости у овај сандук — сандук мира и покоја!

(Свршиће се.)

ЈАНКОВИЋ НИКОЛИЦА.

НАРОДНА ПЕСМА.

(Наставак.)

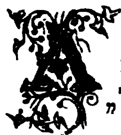
А мој сине Николица мали
„Теб'ће Туре на Удбину звати,
„Даваће ти Туркињу ђевојку,
„Даваће ти небројено благо,
„Неби-л' њему опростио главу;
„Немој сине за ни какво благо,
„Ти ми имаш на товаре блага,
„Што је теби очева остало,
„Да га зобљеш, позобат' га нећеш,
„Да га пијеш, попити га нећеш,
„Троши сине колико ти драго
„Док је тебе у пећини нана —
„Твоје благо непресуши лако;
„Ја ћу тебе оженити синко
„Са Српкињом прекрасном ђевојком,
„Која с' крсти са троицом прсти.
„Сад ћеш сине туда про пољане
„Здраво доћи на зелену лонџу,
„У њој сине триест капетана
„Ма и двиста младијех сердара,
„А пред њима сердару Џакула
„Коме има за година триста,
„А три пута помлађени чоко
„Сва три пута к'а на Јордан води,
„Далеко ће тебе увиђети,
„Његова те стража уставити
„Они ће се теби зачудити:
„„Мили боже о'клен је делија!"
„Пред тебе ће старац излазити,
„Под тобом ће дору уватити;
„Устеж дори узду решмајлију
„Јере ти се синко помамио,
„Па би мога' прегазити старца
„Оћеш сине кавгу заметнути:
„Нама старцу добројутро вичи,
„Упитај га куда 'ш у Котаре
„Баш до куле Јанковић Стојана
„Он ће бацат теби бацаније.
„Да му будеш за делију млада,
„Ти му одби најам понуђени
„Питај путе за равне Котаре,
„Ајде збогом моје ђете драго!"
Па се баци Николица мали
Па се баци у рамена дори:
„Остај збогом мила моја нане!"
Па попушти узде и канице
Залети се ка' у небо плаво
Да довати злаћану јабуку —
Чудна коња, страшна-ли јунака!
Здраво дође на зелену лонџу;
Гледало га триест капетана
И двиеста младијех сердара
И са њима Џакула војвода;
Овако је старац бесједио:
„Тако м' Риста и крсног имена;
„Ев' мојијех три стотине љета
„Да ја нечу коња и јунака
„Од камо-ли да г' очима виђо,
„Што га ево до данаске згледа,
„Мили боже, о' клен је делија?
„Кому 'нако руво сакројио?
„Ко-л' онаког коња утовио?
„Ко-ли њега млада угојио?
„Благо мајци која њега види!
„Вај мој боже о'клен је делија?
Преда њ ми је на ма изодио,
Под Николом дору уватио.
Вилен дорат сам га бог убио!
Ма се старцу неда ни гледати
Камо-л' јадан за узду држати;
Нико мири помамна дорина
Па он старцу „добројутро" виче.
А старац му р'јечцу попримио;
„Да си здраво момак на дорату!"
Ал му вели Николица мали:
„Ој бога ти Џакула војводо!
„Куда ћу ти у равне Котаре,
„Баш до куле Јанковић Стојана."
Но му старац бацаније баца:
„Шта ћеш, сине, у равну Котару?
„Шта 'ш код куле Јанковић Стојана?
„Кад у кули ниђе никог нема
„Него бака Стојанова мајка,
„А већ има дванајст годиница
„Да је силни погинуо Стојко
„Погуби га Нукић барјактаре
„Погуби га сам га бог убио!
„Нег делијо млада и зелена

„Које земље јеси и орсага
„Предијевком рода и племена?“
Ал му вели млади Николица:
„Јесам земље од равна Котара
„А син јесам покојног Стојана.“
Кад је старац разумио гласе
Стаде њега обасипат’ р’јечма:
„Не од’ сине у равне Котаре
„Ајде мени три године дана
„Држаћу те за делију свога
„Три године к’ и три б’јела данка.“
На њ Никола очи испопр’јечи:
„Чујеш мене Цакула војводо!
„Бритка ми се расклапала ћорда
„Казуј мени путе у Котаре
„Манем сабљом осјећу ти главу
„С добрим ћу те дором прегазити.“
Кад је старац р’јечи разумио
Одма му је путе показао:
„Ајде сине здраво про пољане
„Тијем друмом саћеш у Котаре!“
Ал му вели Николица мали:
„Остај збогом Цакула војводо!“
Па он пушти доброме дорату
Пушти њему решмајлију узду;
А мој боже крилата коњица;
Е на њему крилата јунака!
Нама вели Цакула војвода:
„Ој јунаци браћо моја драга
„Тог су коња угојиле виле,
„Моћи дале младоме јунаку
„Што је крилат коњиц па и јунак.“
Оде Нико у равне Котаре
Здраво сиђе у Котар-сокате,
Све ми бјеже млади Котарани:
„Ала оштра коња и јунака!“
Све ми вичу јоштер и ајмечу:
„Ала данас до бога милога
„Ово веће дванајст годин-дана
„Кад нам оно погинуо Стојко
„Да нам није Котар запрашио.
„Данас нам се ево запрашио
„Баш од трке доброга коњица
„А на њему незнана делије.“
Нико стаде те изброји куле,
Кад наброји шездесет их кула,
Стојанову кулу сагледао,
Он поћера претила дората,
Здраво ћера столин’ у авлију;
Коња води у доње подруме
Па га веже ђе и Стојан веза
Сабљу вјеша ђе и Стојан вјеша!
Па он иде на разговор баки,
А кад вид’ла остарела бака,
Када вид’ла коња и јунака,
Ђе уљезе у њезине дворе,
Обе руке богу управила:

(Наставиће се.)

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

Из овога се увиђа: да ако васпитање какве год снаге има, да може на човека добро или хрђаво дејствовати; то би му се онда задатак имао у том састојати: да жив, бадар, и енергичан дух у младежи подрањује; јер ето се види из историје: да бистри и ревностни народи не пропадају, него су се кадри у свакој прилици довити, и себи, или на мало поштенији, или на мало лукавији начин леба заслужити!

Дух је дакле све и сва! Јер је само он — где га има — бадар, еластичан и ревностан! Тело пак без духа, то ти је готова немоћ! То ти је попара, мандара и цицвара, са трицама и кучинама све уједно помешано!!

Да би јоште боље доказао, преимућство духа над телом то ћу по неки пример из самог Јеванђеља навести:

„Ви сте видело свету; не може се град сакрити кад на гори стоји“.

„Нити се ужиже свећа и мећe под суд, него на светњак, те светли свима који су у кући“.

„Тако да се светли ваше видело пред људима, да виде ваша добра дела, и славе оца вашега који је на небесима“.

Сва ова три стиха славе светлост; а да се под овом светлости дух разумева, то

мислим: да ми није нужно ни доказивати.

„Будите мудри као змија, и безазлени као голубови.“

Ово је другим речма: Будите мудри и умејте са својом памећу живити; али ту памет не употребљавајте на лукавство са туђом штетом скопчано; него само на то: да се знате од неваљалаца и варалица чувати.

Да се код Јевреја себична мудрост највећма цени, то смо већ видили; а овде сад први пут наилазимо: да се такођер мудрост препоручује, али са свим безазленија и невинија, и у томе се баш разликује дух хришћанства, од духа мозаичкога!

„Не верујте свакоме духу, но их испитујте“.

Ово значи: не будите мамлази, да сваком ђаволу и свакој светској протуви верујете! Него избечите очи и пазите с киме имате посла! Јер ће вам се иначе певати песма: „Чија штета оног и срамота!“ Или: „Сваком евала, оста глава ћелава“!!

„Кад је Христос дошао у Витанију, прими га Марта у својој кући, пак се постара, да га што лепше дочека и угости.“

„Марија пак сестра њена, она је само седила код ногу Исусових и слушала беседу његову; а није јој ни бриге било: што јој је сестра морала сама у кујни издирати.“

„Кад је једаред Марти додијало; а она уђе у собу и рекне: Господе! А зар ти не мариш, што ме је сестра оставила саму да служим? Реци јој дакле да ми помогне!“

„А Исус одговарајући, рече јој: Марто! Марто! Ти се трудиш и бринеш о многом, а само је једно потребно; Марија је пак, баш тај добри део изабрала, који се неће од ње узети!“

Сирота Марта! Она се устрчала на све стране; купује месо у касапници; коље и пари пилиће; прави салату; меси гибаницу; греје пећ, где ће се пећи гибаница и печење; цепа дрва, на којима ће паприкаш кувати; пири ватру; а сирова дрва неће да гору, него јој дим у очи иде, те све плаче од чуда и покора! Једном речи: она се сва саздала у посао; само да свога високог госта спрам његовог достојанства дочека! Па каква јој је хвала на целом њеном труду? Није никаква! Него јој се јоште на фини начин каже: да јој је узалуд мука! И да јој цео њен посао не вреди ни по луле дувана!!

А зашто је тако прошла? Зато, што њу — као ограничену особу — није ни најмање Христов дух интересирао, и што је са свим равнодушна била спрам његове божанствене науке!

А она друга шмизла и лукава лењштина, — што се зове Марија, — она се лепо извалила код ногу Исусових, пак у ладовини на тенани слуша несравњене приче и изреке великог учитеља, и са свим се добро осећа у његовом друштву, нити за сестру мари, ако ће је ђаво однети, и ако никад душевног спасења имати неће! Пак ту мазу материну, — по којој би могли сви у кући остати гладни, да им није њене сестре Марте, — ту велим дембелушу и кревељушу, не само да Христос спрам сестре јој у обрану узима; него је јошт похваљује: како је паметна и на свом месту девојка, и како је добар део изабрала!!

Ето тако то у великом свету бива! Даровитост, лукавство и умиљавање, већма се цени, неже ли служитељска и ропска радња, па макар та радња како корисна била! Што је бистрији, пријатнији и политичнији дух у човеку, с тим је већа протекција, и такови најпосле постаје привилегирати љубимац, те се може ма како владати, опет ће му се то врло ретко у зло есапити! Глупави пак издирало, он остаје увек издирало нико на њега ни главе не окреће, нити ће кад год од кога, бар мила ради, какве лепе речи и признања доживити!!

А најпосле, није нам нужно тако далеко ићи, да доказујемо: како се ма и најслабија душевна радња већма уважава, него ли механичка; јер ћемо таких појава и у нашем свакидашњем животу врло често приметити.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

СУСРЕТ

од Др. Евалда.

Испричаћу вам врло кратку, врло занимљиву, но и врло тужну причицу о љубави.

Јован Кернер (знам зацело да се тако звао, јер сам га ја тако крстио) бију је рода људи, што их наши словенски претци назваше Немцима, живио је у престоници*) где има доста његових, одомаћили се — шта ћеш. . . Био је племић нешто и имућан, природа је код њега рекао би учинила све, што је од ње искати. Израстао је као бор, на стасит, крупан, хитрен, доста уман и — песник. Поред тих лепих особина имао је ту малу маницу, да не воли Русе, руска шапка**), шуба***) и шубара биле су му чисто кост у грлу, а језика руског није хтео, није могао чути, друштва, где би се руски говорило, клонио се као ђаво крста.

Да доврши курз свога образовања оде Кернер за границу****) ћа у Јену. Живот на универзитету пошао је код њега обичним ђачким поретком: већма се одушевљавао пивом но лекцијама професорским; волио се тући на мегданима но разбијати главу правничким софизмима, тако да је сва већ Јена прочула за име јунака и мегданџије младога Кернера. Разнесе се глас, који допре и до ушију на гласу лепотици Амалији фон Кирхенбах, ћерци барона ако не одвећ богата, оно одвећ користољубна.

Јован и Амалија видили се неколико пута, њега је очарала неописана лепота њезина, а њу више свега јуначка дела његова, и причање ђачких му „подвига,“ он је у њезиним очима био ритер, витез старога доба. А зар у тих година много треба, поглед-два, па ето ти котарица романа. Амалија мало по мало стаде добијати сонете у свим могућим, повољним и неповољним приликама:

„О мила Амалија
Ти си као муза Талија
Дивотна и мила
И бићеш и била.“

Читајући тако „ватрене“ стихове Амалија се све више стаде разгревати на зрацима вреле љубави, најзад стаде и одговарати на сонете и ако не баш у стихових. Млади људи су веровали у своју судбу, у своју љубав, у своју будућу срећу, те су и живили и љуљушкали се у лепе сањарије.

Но судба, као што је познато, неће да добри људи буду срећни, бар у много прилика. Удес њезин окомио се на наше „голубове.“ Отац Амалијин, фон Кирхенбахум, како чује за одношај своје ћерке са убојицом — он га је тако називао — Кернером, а он без икакве церемоније затвори ћерку дома, пратећи сваки њен корак и мотрећи на њу сам свом строгошћу. Тада стари барон намисли да се збиљски постара о будућности своје ћерке, своје јединице, и гле! горди његов ум ни једне минуте не задржа се на Кернеру. Барон имађаше пријатеља, такође барона угледног и великог имена и што је више, још већег имања, овај, не гледајући што је већ човек у годинах, одавно бацаше погледе на Амалију и стари барон мишљаше, никад боље прилике.

Амалија се неко време противила упорно вољи очиној, ни да чује за недрага, наметнута војна, но мало по мало па жице почеше попуштати. Загледав дубље у срце своје, она се уверила, да и ако је љубила Кернера ипак у ствари не само да не осећа прам њега вечно, но, рећи, никакве љубави, сва је била право поткупљена његовим сонетама. Идући даље, смислила је да јој није никакве преше везати своју будућност са неопредељеном судбином тога ђака, а овамо је на другој страни чека велико име, грдно имање и висок положај у свету. Трудно је доћи до те тачке сазнавања, а

*) т. ј. у Петрограду.

**) капа,

***) бунда.

****) „За границом“ зову Руси све, што је ван Русије.

дошав једном, остало иде све веома лако и . . . Амалија се уда, а Кернер је морао још пуне три године да седи у аудиторијама универзитета. Случај тај дејствовао је на њ веома јако, заборавио је пиво, мегдан, другове и предао с тузи и очајању.

Три године минуше, из младића Кернера створише се заостатци преживела доба, три године нису могле избрисати успомену на Амалију. Намисли да се врати у завичај — мисли о шапки, шуби, и шубари се изменуле — но пре поласка одлучи да ју види још једноме и ако би се прилика дала да је прекори горко и очајно за љуту увреду, за неверу. За ту прилику зготови дугачку песму, којој беше почетак:

„О, ти варљиви свете,
Чувидо дивна, мрачнога духа и т. д.

Замак, у ком живљаше Амалија био је раскошно намештен. Дошав у њ разазна од дворкиња о привикама баронесиним. Кернер изиђе у врт и стаде крајем стазе, куд би прошла. Не почека дуго а ево ње у белој јутарњој одори, лепа и млада као кап росе, са лица си јој могао читати задовољство. Кернер изађе и стаде пред њу, као строги судија пред тешког грешника. Нигде се ваљда неби могла освештати она истина, да је време свему лек, као на Амалији, из те бивше сањалице, шипарчета, постала ти је то врло опазна, врло брижљива дама, ништа мање, но да би могла пристат за Валхалу.

На ватрену декламацију Кернерову, она одговори спокојним питањем:

— Was wollen Sie, mein Herr!

Умукао је као камен, ни једне речи да проговори; скрушио га је тај неочекивани сусрет после толико доба, тај поздрав цуре, која му се толико пута клела да је његова, мучао је као заливен, а она видећи да нема одговора пређе мимо њ равнодушно и у часу је неста међу драњем и цветним џбуновима у парку. Окрену се сирома, а усне му опет прозборише:

„Чувидо дивна, мрачнога духа.“

С руског С—въ.

БЕЛЕШКЕ.

(Јавна предавања у Н. Саду). После првога предавања у „Српској читаоници“ нашој, што га је држао г. Ђ. Рајковић „о Урошу Несторовићу“ беше још три предавања и то: дра Милана Савића „о швигарицама; дра И. Огњановића о теми: „Имају-ли животиње разума? и проф. Јована Грчића „Жене у Јелина и Римљана“. Сва ова предавања изићи ће штампана, и то Рајковићево у Матичином „Летопису“; Савићево је изишло већ у подлистку „Заставе“, а последња два штампаће се у „Јавору“. — На завршетку ових предавања не можемо а да топло не захвалимо управи наше читаонице, а нарочито неуморном председнику њеном дру Лази Станојевићу, што се тако својски заузеше, да за време овога часнога поста, кад нема беседа и игранака, приреде за публику нашу забавне а уз то и поучне вечери. На забавама овим вечерњим беше осим предавања још и лепога певања у хору, соло и дујету, а певала је наша одабрана певачка дружина и поједине певачице и певачи. Нека се угледају и друга наша места на овај врло пробитачан начин приређивања забава; где се осим поуке публика и лепо забавља и ужива — а све без новчића трошка.

(Закон о средњим школама). У саборском одбору пао је предлог закона о средњим школама у Угарској, што га је угарска влада поднела била сабору на усвојење, а пао је нарочито с тога, што би по предлогу том сваки професор на таквим школама, ма које народности он био, морао знати мађарски. Ово је нашло на јак отпор и можемо овде с похвалом споменути г. Милоша Димитријевића, саборског посланика, који и ако је иначе владине странке, у овој ствари заузео се против примања таквог закона за средње школе (гимназије и реалке).

(Крунисање краља и краљице српске) биће, као што неке новине пишу, тек идуће 1883. године у манастиру Жичи, на дан проглашења српске краљевине. Ово је с тога, што се предходно имају да изврше знатне оправке на манастиру.

(† Шембера). Ових дана је умрьо у Бечу чешки писац, владин саветник др. А. А. Шембера у 75. години свога живота. Шембера је био од 1849. све до сада професор чешког језика и књижевности на бечком универзитету и уредник чешког издања државног законског листа. Обогатио је чешку литературу многим делима на пољу историје, литературе и лингвистике.

(Дар „Зори“). Пок. Никола С. Марковић, трговац из Ореовице, округа пожаревачког у Србији, завештао је при самрти 200 дуката српском академијском друштву „Зори“ у Бечу. Отац покојников Станимир извршио је последњу вољу свога сина, те завештану своту друштву „Зори“ одмах и послао.

(Гете). Марта 10. (22.) навршило се 50 година, како је умрьо у Вајмару велики песник немачки Гете. Тога дана држана је на све стране, где Немци живе,

свечаност у спомен на Гете-а. У Бечу је држао др. Лаубе свечан говор с предлогом, да се и у Бечу подигне великоме леснику достојан споменик.

УМЕТНОСТ.

(„Косовка девојка“). Добро познати сликар г. Ф. Кикерец довршио је недавно нову једну слику, којој је мотив узет из једне од најлепших наших народних песама. Загребачка трговачка фирма г. г. Кочонде и Николића дала је речену слику помножити масним бојама и распродаје ју. „Нар. новине“ тврде, да је ова израда тако изврсна, да се боље не може желети. Живот, који је заносни сликар овој слици удахнуо, стрпљиви бол јунака Орловића Павла и преварена нада Косовке девојке, која узалуд тражи по разбојишту своја три вереника, три јунака, живи су израз на отиску самога оригинала. Ко пажљиво проучи народну песму, па ју сравни са изашлом сликом, наћи ће, да из слике говори дух песника, који је овде сами народ. Како на југу словенском ретко када можемо сличне, из крваве повеснице нашега народа црпљене уметничке производе домаћих синова да поздравимо, годи нам — веле „Нар. новине“ — што нам се опет пружа згода, да целом словенском југу дело ово нашега Кикерца топло препоручимо. Не мању заслугу стекли су си и накладници и власници г. г. Кочонда и Николић у Загребу, који су тим делом показали, да им збиља на срцу лежи ширење народне наше поезије, која се управо таквим начином најтрајније и најдостојније по народ овековечује. — Ми у нашим крајевима не имадосмо још прилике да видимо слику ову припознатога уметника Кикерца, нити нам је цена ових копија позната, но како нам је рад Кикерчев иначе довољно познат а и ову слику сви листови редом врло лепо оцењују, то мислимо да нећемо погрешити, ако и ми рад овај нашој публици својски препоручимо.

РАЗНО.

(Знаменити рогови.) В. М. Г. Медаковић пише у своме новоме делу, што је ових дана изишло, „П. П. Његош, владика црногорски, на једноме месту ово: „У манастиру Морачи чуваху се до најновијег времена — до владике Рада (то беше Петар Петровић Његош II.) — неки знаменити рогови, са којима су пили српски краљеви и цареви (овим роговима имаше обичај пити вино и морачки архимандрит Димитрије, али у ретко), а владика дознавши за те старине српске, лепи спомен српских владалаца, нареди, да се ти рогови донесу на Цетиње. Од тих рогова, на којима се огледа вештачка израда старијег нашег времена, дарује владика један српском учитељу у Трсту Владисављевићу (умрьо је пре 20 година.) Вредно би било потражити и наћи овај рог, па га ставити у општу хранионицу старина, или, што је још најбоље, повратити га оној богомољи пустињачкој, из које је узет. Владика је учинио велику погрешку, што је кренуо те рогове из манастира, јер да су били остали у њему, они би и данас били у оној задужбини краља Стефана, сина Вуканова. Владика пак мишљаше да покаже ученоме свету, како је било развијено уметништво код Срба још у стара доба. Чудно је и непоњатно, како су владици старине биле миле, а није их знао чувати, — али је он био песник! — Па тако и тај учитељ на тај начин показиваше тај рог, као важну реткост, као драгоцену успомену и као доказ, да су Срби били народ, имали своје цареве, који су имали и знања и укуса и вештине. — Још у почетку XV. века видимо наше богомољце, да су они знали и сатове правити. Рус професор Јаков Орлов вели на једноме месту: „Сербскій монахъ Лазарь научилъ (т. ј. Русе) дѣлать стѣнные часы.“

(Корист од пива.) Навика на пиће пива можда је по себи рђава, али паметни људи и то умеју да загладе и окрену друштву у корист. У Монакову су саградили ћуприју на води Изару, која је стала милијон и по форинaта, тиме, што се цена пиву повисила само са једним новчићем, који је ишао у фонд за грађење те ћуприје. У Фирту су у четрдесетим годинама на овај начин сазидане две цркве, једна ћуприја са шеснаест сводова, школско здање, општинска кућа (која је сама стала 35.000 фор.) и сви подземни канали варошки. — Да ли би се могло икад накупити толико добровољних прилога? Овако пак сваки ко хоће да пије пива, а таких имаде много, мора да даде и онај наметнути новчић. И код нас је лане дигнута цена пиву са једним новчићем од чаше, али нам тим новцем не зидају школе и цркве, него са свим друго нешто раде.

(Игре и играчи пре педесет година до данас). Ништа се тако не мења као игра. Почетком 18. века играло се умереним достојанством. Игре, као што беху сарабанде, гавоти, музети и минуети беху пуне достојанства, идилске игре и смешнога хумора. Напротив у почетку овога нашег столећа понизиле се игре до детињског несташлука и безазлене сентименталности. У то се појави Вебер г. 1819. са својим „Позивом на игру.“ У овој музици беше изражено све, што је песничко, нежно и живосно. Пре беше у играма музички истакнута етикеција, сјајност и достојанство у дворани за играње, па за што се не би једном и љубав изражавала? Гете вели: „Ако ниси моја драга, а ти можеш бити; па ако хоћеш, а ми ћемо да играмо!“ Са Јованом Штраусом (старијим) настало је златно време за „валцере.“ Неко време је та ватрена, сјајна игра, што ју је он увео, скоро сама владала у свету, те пољске и француске игре — полонезе и франсезе — ишчезоше са попришта према „валцеру.“ Штраус и Ланер непрестано измишљаваху нове и нове мелодије за игру и беху неисцрпиви. Данашња наша контр-игра први пут је играна г. 1821. на берлинској дворској игранци. Тако исто је у двадесетим годинама постала и игра котиљон (сукња.) Цела

драж ове игре лежи у томе, што се женској слобода даје, да из гомиле играча бира себи онога, кога она ма из ког узрока од других одликује, и у томе, што се онда с љубопитством очекује да се види, кога ће ова или она женска изабрати. За тим је дошла у моду полка, која је чешкога порекла. Ову је игру изумела Ана Слејак, слушкиња из Конетопа. Игра се ова први пут играла г. 18 0. и због полукорака, назвала се полка (половина). Преко Прага, Беча и Париза раширила се ова игра наскоро свуда по свету. У најновије доба покушао је нико други него главни дофен француски мосије Гамбета, да наново уведе старе игре из краја прошлог столећа у моду; то је покушао он приликом једне свечаности, што је давана у почаст депутирцима. Он је наредио да се играју игре из доба револуције у оригиналном костиму из оног времена и са оригиналном свирком. Играло се „паван,“ „волт“ и напослетку „цветни балет“ из „*Indes galantes*“ од Рамо-а. Оркестар се састојао из пет егеда и једног гласовира

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(Њутн и чобанче). Славни научењак Исак Њутн ишао једанпут у шетњу иза вароши и наиђе случајно на једно чобанче, које му рече: „Журите се кући, јер ћете покиснути.“ Њутн погледа горе — нигде облачка. С тога иђаше са свим лагано даље. Но не прође много а небо се наједанпут наоблачи и удари јака киша, те Њутн покисну до голе коже. „Но сад сам и онако мокар“ помисли Њутн, „с тога не може ми бити горе, ако се вратим истим путем, јер морам по што по то дознати, од куда да се оно чобанче у времену боље разумева него ја, који сам учио природне науке од Аз до Ижице.“ Он се дакле врати чобанину. „Ево ти гвинеје — вели — ал' да ми истину кажеш, од куда си ти знао, да ће бити кише?“ — Чобанче узе новац и весело се смешило. „Одмах ћу вам рећи, господару, видите оног мог црног овна, па кадгод он окрене леђа ветру, онда је то за јамачно, да ће најдуже за један сахат бити кише“. „Дакле твој ован зна више него ја и ја кад хоћу да знам хоће-ли бити кише, морам доћи овамо да видим шта твој ован ради!“ рече Њутн љутито. „Тако је,“ церио се чобанин. Њутн прогунђа нешто и врати се дома.

НОВЕ КЊИГЕ.

Нова књига. Сад је баш изашла из штампе нова књига: *П. П. Његош*, последњи владајући владика црногорски. Од В. М. Г. Медаковића. Књига има 12 штампаних табака велике осмине, на лепој сатинираној хартији са ове четири слике: 1. Лик владичин, 2. Заклетва Црногораца над св. владиком, 3. Избор и проглас владичин за господара, 4. Црногорац при закључку мира са Цесаровцима. -- Цена је књизи 1 фор. или 12 гроша. — Књига се по ову цену може добити у свима главним местима код тамошњих књижара, а ко жели за себе или за распродају наручити на више ових књига нека се обрати подписатој штампарији. — У Н. Саду, 5. марта 1882. *Штампарија А. Пајевића.* — Молимо све српско-хрватске журнале, да кратки оглас овај у својим листовима донети изволе.

Настава за темељно учење мађарског језика, по методи Тусен-Лангеншајтовој од Адолфа Родера. Српски од Ст. Коњевића и Косте Берића. Друго писмо. Издање књижаре М. Каракашевића у Сомбору. Стр. 21—36.

Познавање и неговање човечијег тела, за ученике осн. школа. Написао Светозар Милетић учитељ. Друго поправљено издање. У Земуну, издање и штампа Србина-Милоша Грабовачког. 1882. Цена 10 новч. или 20 пара д.

О рату и садашњој цивилизацији, написао Васа Пелагић. Одштампано из „Борбе за ослобођење.“ Београд 1882. Штампарија задруге штампарских радeника (Обилићев венац.) На 8-ни. Стр. 14.

Борба за ослобођење. Историја босанско-херцеговачке буне у свези са српско-влашко-бугарско- и руско-турским ратом у год. 1875, 1876, 1877 и 1878. Штудија за народ и за државнике. Написао Васа Пелагић. Треће попуњено издање. Штампарија задруге штампарских радeника. У Београду 1882. Издање трошком И. Ј. Д. Са сликом пишчевом. Стр. 221.

Milan Dragojević. Pedagogijska pripoviest. Priredio za naš narod Mijat Stojanović. Zagreb. Naklada hrv. pedag. književnoga zbora. 1882. (Knjiga X. knjižnice za učitelje). Str. 117.

С Дунава на Пчињу белешке уз пут, написао М. Ђ. Милићевић. (Прештампано из Годишњице IV.) У Београду у државној штампарији 1882. Стр. 114.

„Летопис Матице Српске“, уређује А. Хаџић. Књига 128. 1881. свеска четврта. У Н. Саду. Српска штампарија дра Св. Милетића. Стр. 148. Годишње 2 фор. Свеска по 70 нов.

РЕШЕЊЕ КОЊИЧ. СКОКА Бр. 2.

Момак иде враголан,
По гори се шири,
Леп је кано лепи дан
Што крез гору вири.
и т. д. до стиха:
„Па под липу паде.“
Неумрлог нашег Бранка („Враголије.“)

Разрешили: Гђце: Марија Јовановићева у Ср. Карловцима; Јулка Димитријевићева у Сомбору; Драгиња Огњановићева у Н. Саду; Марија Вујићева у Карловцима; Мара Недељковићка у Чакову; Вукосава Стефановићева у Ст. Керу; Кат. Грујића рођ. Михајловићева у Срп. Арадцу; Мара С. Одавића, Српкиња у Сарајеву (поздрав од Вашег познаника одавде); Драгиња Шовљанска у Ст. Бечеју: Марина

из Крчедина; Софија Богојевић у Јаску; Драгиња Стефановић у Срп. Арадцу; Драгиња Теодоровић у Лалићу; Ана Петровићка, капеланица у Нов. Градишци; Видосава Станковићева у Стапару; Владимира и Милева Јоцићева у Каћу; Јелена Никашиновићева у Баваништу; Милева и Смиљана Црнобарићеве из Лаза; Олга Зарићева у Суботици; Катица Пантелићева у Мал. Ремети; Даринка Матићева у Молу; Милева Јовановићева у Перлезу; Кат. Јанковићева, М. Никашиновићева, Александра Ђорђевићева, приправнице у Сомбору; Емилија Теодоровић у Вуковару; Марија и Даринка Мајска у Сивцу; Милица Лугумерска и Пава Бузаџијћева у Сомбору; Марија Грегоровићева у Жабљу; Софија Михајловићева у Н. Саду; — г. г. П. Николајевић и Б. Рајевић у Нов. Бечеју; Шаца Пешић у Ковиљу; Љ. Марин у Карловцима; Бранко Ђ. Бугарски, Корнелије Гердановић и Ст. Поповић, трг. ученици у Вршцу; Ђорђе Јовановић, економ у М. Кувеждину; Иван Мартиновић, Љуб. Лотић и Милорад Папулић приправници у Сомбору; Душан и Т. Ј. Кушевић и Алекс. Трифић гимн. у Пожези; Ј. Павловић у Новом Селу; Стева Торбица у Сењу; Фетер Таца у Грђевцу; Панта Поповић у Винковцима.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 3.

Од Милице Ћурчићеве у Опаву.

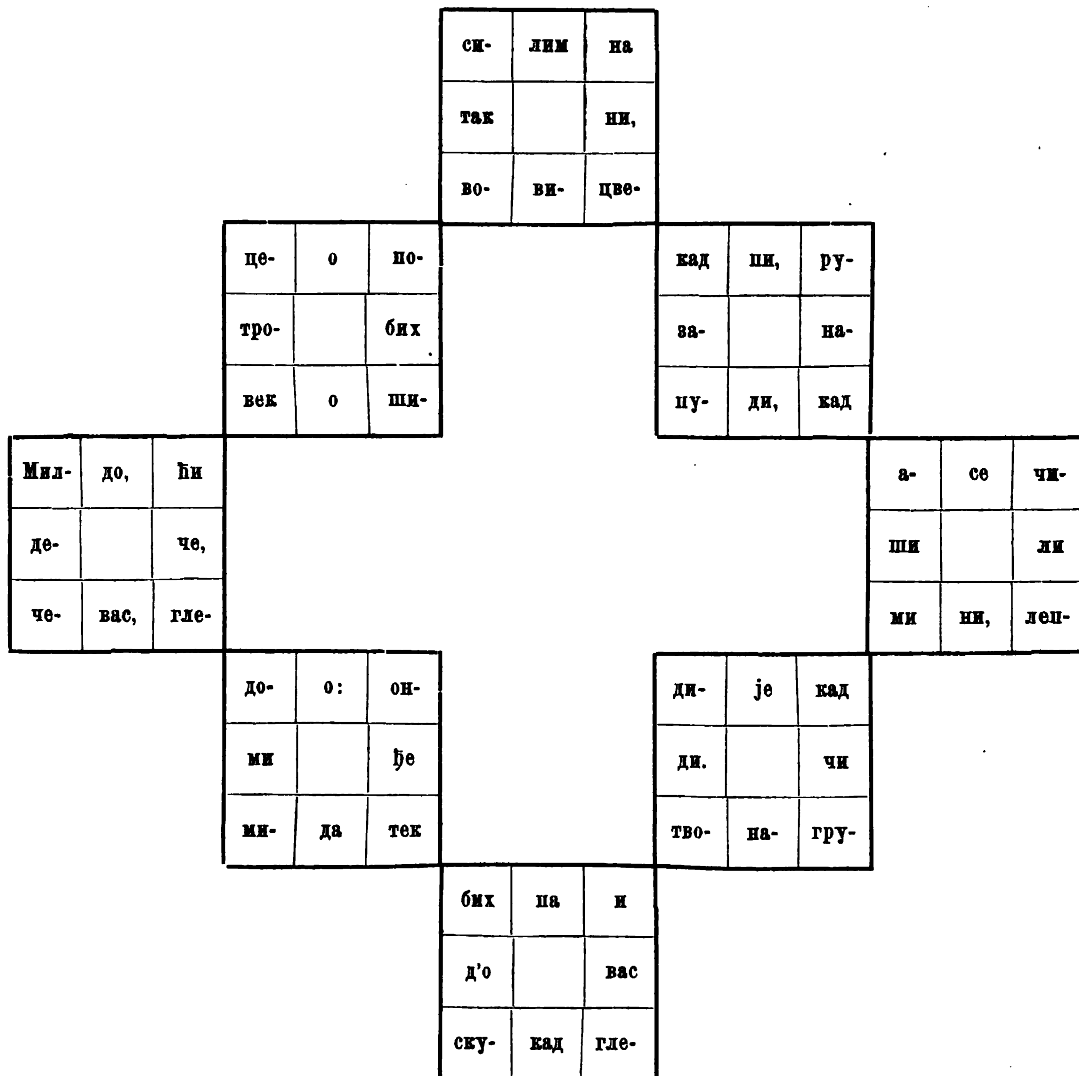

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 13. У Новом Саду, 28. марта 1882. Год. IX.

ЂЕРДАН.

ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГА У ЛИЦИ И КРБАВИ.

Посвећено г. дру Илији Вучетићу.

На двору Милоша Соколовића барјак се вије; румена на кољу јабука још из даљине мири — начичкана је босиоком мириснијем, а траке се вију и зборе ти: Српски је дом, сватови се спремају!

Пушке пуцају, ено пуче и једна и двије, доша' је кум, ено их и више пуче, долазе и други свати. Није шала, Милош је мјезимац у оца и мајке своје, за то ће и бити свата, вала да се поноси читава Крбава!

Још само једног није, није им зета, да буде барјактар у сватовијех, али да, скоро ће и он доћи, а ми ајд'мо у избу, да видимо свате, ђе срчу по мало ракијице, и крушке, јабуке, шљиве и љешнике присмачу.

Кум сио у прочељу, с десне му стране Милош, и бацио око по свијех сватијех, па ће запитати старо-свата, јесу-ли му сви на окупу друзи, кад ал' се ума' даде хабер, да долази они, ког казасмо, није доша' — да долази барјактар. Подигла се кита и сватови, па ће с милијем Богом путовати, да доведу младу неву — лијепу Борјанку!

Па како да и не буде веља весеља, радости, та доћи ће им у дом анђелак, а и мираз ће им донијети, да му вала пара ваља тражити.

Јес', донијеће мираза, ал' прћије мало! . . .

Борјанка је смјерна, лијепа ђевојка, кад те погледи онијем чаробнијем очима, е вала ондак је дости, да те привуче, и да више о њојзи што гођ знадеш!

Она је већ трећа шћера у својијех родитеља, а отац, он јој био створени кир-Јања, џимрија, да већи бит' не море; чоек омален, времешан — близу својијех шесет, а испод просједијех обрва му провирује оштро још око, које на све мотри, што се збива.

Срце му нама' гракне, чим на сребро и злато помисли, душа му се у миљу топи, кад до њега дође.

„Дукати моји, животе мој!“ тако би старац говорио, кад би благо броја’, а то је бо’ме по често радио.

Млоги просјачак је отиша’ с прага му сузама у вељој тузи обливен, млоги гуслар му пред кућом загудио, али нама’ одгуђети мора’, јер би се домаћин продера’ на-њ обичном узречицом својом: „Торњај се бре! . . . . вози даље!“ . . .

Уда’ већ двије шћере су једнијем миразом; сваки се герз јадник преварио, па тако ће канда и су Милошем бити!

Ђед му обећа’ на пет ста жутијех и двије бијелијех, а нуз то још Борјанку — ту дражесну ђевојку; није она бо̀на крива, што је то све тако морало бити. Често пута шћела рећи Милошу, превариће га ба́ба, ал’ да, љубила га, па како да му каже, бољеће га, па ће се свега одрећи, оставиће је! . . .

Ну није тако, боље да је казала, јер увано Милош је њу има’ на срцу драго, још већма је милова’, нег’ што голу̀б голубицу миловат’ знаде. Па како би је ондак и мога’ оставити?! . . . О не, никако! . . . А су тијем би веселије провела прво младовање своје, веселије, да, и она и војно јој!

Па зборовијех ко је љепшег стаса и узраста од Борјанке, ко-ли је љепше ођевен од Борјанке — нико! Свак јој се диви и чуди, чуди се, како јој красно доликује она диван-кабаница, а испод врата ђердан јој њежну, још млађахну ђевојачку покрио груд. Боже мој, кад ти поведе коло ђевојачко, с рек’ би, главит је јунак у оковијех тешкијех, тиште га негве и лисичине, па је рад, да се опрости свега тога, а ударом звек му оков даје! . . .

Она и није ка’ друге дијеве, сваки јој зор збори: благо оном, чијом се назове, благо оном, ком добро јутро назове!

Па Милош би све друго према њојзи заборавио, само да му је и једну о свему прозборила . . . . .

Свати су на путу ка цркви, свуда их са буклијом дочекују, а пушке им здравицу потврђују. Војвода се одврљи по далеко од осталијех свата, па се мора вратити, да и он испије коју чашицу здравице, а за тијем подбоде товна малина, и попјева танко гласовито, није шала, тако је у сватовијех од бирземана.

Дошли бо’ме и до цркве, и ту буклију попили, већ је све спремљено за вјенчање; пун се цинтор искупио свијета, хоће да виде вјенчање Милошево и Борјанчино, али погле како се герз сневеселио, нујан је и тоне у мору мисли није му још неве, није му Борјанке.

Ђурђев данак освануо, Борјанка се стала спремати у цркву на вјенчање, знаде, свати је код цркве чекају.

Спремила се . . . Стару мајку у руку цјеловала, и благослов матерински изискала.

„Пођи, ра̂но, драгану своме, срећа те ш њим до гроба пратила, ако Бог да! Да, чедо моје, ти сад одлазиш из овог дома, одлазиш за навијек из дома, ђе си своје провела ђетињство, остављаш на дому миле и драге, остављаш оца и мајку своју, а одлазиш ка другом оцу и мајци, они нека ти од седоба родитељи буду ; поштуј их, ка’ и нас што си штовала, ама и опет не заборави, да смо ти и ми кад гођ родитељи били, пођи срећно и у добри час, ако Бог да!“

То је укратко прозборила мајка чеду своме на полазу на вјенчање; Борјанка, млада дијева паде мајци око врата, а бризну у плач.

„Мајко, добра мајко, поштоваћу их дакако, поштоваћу их, баш ка’ што сам и вас штовала, ама како ће они мене, кад —,“ ту се још грче заплаче и зајеца, а суза је све сузу стизала, видло се, да је њеки јади тиште.

(Наставиће се.)

ИЗ „ПУПОЉАКА“

XII.

У тишини.

Тиха ноћ је раширила крила,
Лаган лахор разлева се широм;
Па кроз поноћ поздравље ти носи,
Што га винух — благим тијомиром. —

Прими поздрав љубованче мало,
Моје среће — аој зоро бела —
Твојим оком, тим сунчаним зраком
— Из груди ми — срце си однели. —

Певајући у заносу благом
Уздисај се кроз тијомир креће. —
Док до свога жељног циља дође —
Хај, колко ли мора да прелеће? . . .

Па ако те у сновима нађе,
Годиће ти санку слађаноме;
Спавај душо, све до зоре беле —
— Сневај, Лело, о драгану своме. —

Београд **П. Ј. Петровић.**

УБИЦА ИЗ ЗАХВАЛЕ.

ПРИПОВИЈЕТКА ОД Ј. ТАЛХАЈМА.

(Свршетак.)

Мислиш-ли се сјутра тако јуначки понашати, као што си намислио?! — Кажем ти — нећеш! Ти ћеш као и млоги други показати се љубопитној свјетини не као јунак, већ као прави гријешник, кога воде на стратиште, а под теретом преступка је готово сломљен. Окани се дакле свега тога и пази, што ћу ти рећи, а вјеруј, сам глас божи ти то збори. Дела чуј: Ишти, да те још једном преслушају, па кажи судији све отворено, као што си мало прије мени говорио, буде-ли тријебе, и ја ћу помоћи.“

Гаша је све то пажљиво слушао, па кад му рече, да се даде још једном преслушати, бијаде му, као да се преродио. Не пробуди се у њему само љубав за животом, што је највеће осјећање у чоеку, већ тврдо у себи намјери, да ће бити од-селе добар чоек и искајати пређашњи свој блудни живот.

Што је у себи мислио, то је и целату казао и замоли га склопљенијех руку, да се побрине, е да би кад гођ могао извести, што је намјерио.

Гебл се растане ш њим и оде управо ка судији, и каже му, шта је разговарао са Милером, па кад је судија посумњао у истину признања Гашина, рече му целат:

„Скоро ћу вам правог убицу довести.“

Сутон се стао хватати, тек кроз грање просјахује вечерња румен, а Гебл се жури ка целатани.

Ни с кијем ни ријечице да прослови, већ се окрену управо ка собици Јовановој.

Тихо уђе унутра и стаде код врата, која су водила у собу, ђе је Јован боравио, ћио се увјерити, да-ли је момак код куће.

У собици је нјешто шушкало и као да је њеко јецао и крчао, па час по час се у прси ударао.

Гебл отвори брзо врата и стане пред Јована.

Блијед као крпа, мутнијех и отеченијех очију, стајаше Јован пред господаром и гледаше га зачуђено.

Гебл упре очи на-њ и рече високијем гласом:

„Јоване, није Гаша Милер, већ си ти убио Молнара!“

Јован се стропошта, падне на кољена, а рукама обгрли ноге господара свога.

Целат је већ одавно сањао о сас-

танку, па га није ни збунио овај моменат, који му све на видик изнесе.

„Јоване," рећи ће целат пошље неколико тренутака „устај и признај, јер ако ја и слутим, што или ко те је нагнао на уморство, то ми ипак мораш ти јасно казати, јер свако ће радо порадити на том, да не буде жртвом невин."

Младо момче подигне главу и руке ка целату те говораше у горкијем сузама:

„Да, господару, ја сам убио Молнара. Ја признајем и Гашпар ће бити слободан. Радо ћу вам све приповиђети, шта је и како је било, јер друга није могла бити, и ја пред цијелијем свијетом нијесам ништа друго, већ само убица. Но будите милостива срца, не кажите то никоме, да невина обитељ Молнарева са тога патила неби."

„Прије док све не сазнам, Јоване, не могу ти обећати, кажи, шта ми рећи имаш; ну шта ћу од тебе чути, већ одавно слутим."

Јован се подигне.

„Кад сам," рече „оно тајанствено јутро ушао у шуму са Молнарем, рече ми он, да ми има њешто повјерити, и да ћу му тијем велику услугу учинити. Најприје да се вратим на целатану, а пошље кратког времена да одем кришом у шуму и да ћу га наћи под великијем храстом. Тек у подне могао сам отићи.

„Кад дођох на рочиште, нађох га, ђе се наслонио на храст и чека ме; псето пак привезао је мало даље за дрво.

„Приступим к њему а он ми узе руку, па кад му погледах у лишце, уплашио сам се, како је био блијед и збуњен.

‚Јоване', 'вако ми говораше, ‚знам врло добро, ти волиш мене и моју обитељ, не, што смо теби и мајци ти млого што-шта учинили, него што сам ти увијек пријатељ био. Ајде чуј ме, Јоване, дошла је ора, да се и ти покажеш, да учиниш мене добра, а занајвише мојој обитељи, која је биједна, невољна. Реци ми, хоћеш-ли учинити, што те замолим, закуни ми се, да ћеш урадити, што желим — тешко ће ти бити, али можеш учинити.

„Ох, како-ли ме то гануло, и заклех му се, све ћу радити, само што ми рекне.

‚Ну добро' рече, знај, да сам изгубљен чоек. Из касе сам извадио по велику суму новаца и за се потрошио. Даље се крити не да, скоро ће бити ревизија и све ће се показати.. Ништа ми више не преостаје већ — умријети.

„Ако Бога знате," повичем ја у страху, па ваљда се тек убити нећете?!

‚Јок, Јоване, јок ја, ти ме мораш убити.'

„Тако сам се јако уплашио, да сам се једва усправити могао, нијесам ни говорити могао. Шћедох побјећи, но он ме ухвати и рече:

‚Чуј ме море; ако се открије то, да сам проневјерио новце, доспјећу у апс, а тијем бих и свако поштовање изгубио — то би за ме било гњусно, још гњусније, него смрт, па кад на то помислим, не могу да трпим. А што иштем од тебе, да ме убијеш, то чиним другог чега ради. Ваљда си већ чуо, да има друштава, која осигуравају, и ја сам осигурао свој живот, па ако би умрьо — моја жена и дјеца добила би приличну суму новаца. Ну ако онај, који је осигуран, умре самоубиством, ондак пропада и новац. Видиш дакле, Јоване, да се не смијем сам убити, јер шта би ми биједна обитељ радила!'

„Јок, никада ја то учинити нећу!" викнем ја скоро ван себе „вас, доброчинитеља свога, вас, кога поштујем и волим баш као родитеља свога, вас зар да убијем!? О не, не, нигда то неће бити!"

„Ту ме опомене на заклетву. Ја му одговорим, да ме ова заклетва не веже, јер ће ми Бог заиста опростити, што сам се криво заклео. — Молио ме, пре-

бацивао ми, али ја оста, као станац камен.

„Он ми најпошље рече: ‚Ајде заклињем ти се ја овђе, да ћу се сам убити још прије, него што одмакнеш десет корака, ако ми молбе не испуниш. А онда се наслађуј несрећом моје породице, која већ ничега имати неће, и тугом моје љубе и тјеши се својом постојаношћу.'

„Мољах га и преклињах, да побјегне и да спасе живот свој, али не поможе. Називао ме незахвалнијем и грдио ме. То ме доведе до очајања, зграбим дугу пушку и нанишаним на-њ.

‚Стој, рече он, ‚не устријелити, већ уцмекати ме мораш.'

„Ја паднем на кољена и мољах га скрштенијех руку, да тако што страшно не захтијева од мене, али све је бадава. Доказивао ми је, да се чоек може сам са свију страна устријелити, и да би се могло тако посумњати, е је самоубиство било.

„Даде ми неку ћулу у руке и рече ми у мјесто опроштаја, да га не издам, шта се десило, захвали ми већ у напријед за ту услугу и — о господару! то се зби."

Све занијеми, чинити се и природа је умукла. Јован, убица из захвале, олакшао је у срцу своме, свалио је сињи терет, који га кињио и погледа оком на Гебла, као да га питаше, шта ће да рекне.

И џелат подигне гласак свој:

„Толико је поуздано, да Гаша неће умријети. Ну он се неће избавити, осим ако ти признаш пред судом, да си убио Молнара. Не хасни оклијевати, а ја иђем, да учиним своје, ја ћу казати, да Гаша није убица, већ ти, и да си све казао. Шта ће се морати пошље исказати а шта прећутати, то ће зависити од околности. Само ти заповиједам, буди овђе у соби, док ја не дођем."

Џелат то рекне и изађе — отишао је криминалном суду.

Пошљије једног сахата ето га су два судска момка натраг.

Јован је послушао господара свога, није оставио собе, нађоше га, но не жива, већ мртва — објесио се!

На столу бијаше комадић папијера, а на њему црнијем словима пише:

„Ја, Јован Хинц, убих Ђорђа Молнара и за то плаћам својевољном смрћу."

Џелат се уплаши, па стане; сад тек је појмио, какво је саучешће несрећни Јован у свом срцу нашао. Ну и опет морао је себи рећи — „Сам Бог је тако ћио!"

Није ћио ни ријечи о ономе рећи, што му је Јован казао, те тако сиротијем оста прилична свота новаца, коју им је Молнар осигурао.

Мало времена постојало и Гашу Милера пусте на слободу.

Све је ово њега морално дубоко дирнуло и он се са свијем промијенио — та данас је он најбољи занатлија!

В. Никић.

МЛАДЕНЦИ.

ВЕСЕЛА ИГРА У 2 ЧИНА.

(Наставак).

Званичник. Та то је твоја болест!

Аца. Јесте, а ви сте јој узрок.

Оболе. Ми?

Званичник. Та буди мало — —

Аца. Ви допуштате, да она са мном поступа као с једном од највећих лутака, које је од вас на поклон добила; ви се неможете на то да решите, да јој дозволите да ме љуби!

Званичник. Изрази се мало учтивије, немој да изгубиш из вида то, да си дужан пас поштовати — —

Аца. Молим за опроштење, драги родитељи, ако сам погрешио. Хоћу да кажем да једно дете не може бити жена, а док је Лаура код вас, дотле ће једнако остати дететом —?

Званичник. Зар те нисмо опомињали, молимте, да још коју годину причекаш—?

Мати. Јер још не могосмо приметити, да она већ љуби. . .

Званичник. А ти си одговорио, да је баш зато љубиш, што је још дете.

Мати. Управо, због њеног детињег уображења и невиности. . . У њеној близини си био свежији, шта више каткад си се осећао као у каквом храму. А ми, њени родитељи, разумемо то; јер и ми смо то исто осећали.

Званичник. Тада смо стекли поверења у теби.

Мати. Сећаш-ли се још оног јутра, када је она спавала, а ти си рекао, да је њен живот један сан, кога узнемиривати, било би највећи грех —?

Званичник. Када си рекао, да кад само и помислиш на њу, твоја нога и нехотице лакше корача, да је не би узнемиривао. . .

Мати. Цео живот ти је постао као јутро, када се рано урани. Ти си био тако радостан, имао си храбрости, толико воље на свашта. . .

Аца. Истина је, да ме је њено детињство свежијим чинило, њена тиха невиност блажијим. Истина, осећао сам као да уживам лепо јутро моје снаге.

Званичник. А сада не волеш што је дете!

Аца. Јест, јест! Када сам је к олтару привео, тада хтедох само моме „ја,“ моме начелу руку пружити. Она ми беше оно, што једном ваљаном хришћану мати божија. Али сада ми је нешто више. Растојања међу нама је нестало: не могу јој се више само дивити, да ју морам љубити; не више клечећи пред њом, већ је грлити. У њеном се погледу огледа иста чистота, иста невиност, али ја је не могу само гледати — сада њен поглед мора у моме утонути, са свим оним што у њему живи. Њена рука, њена уста — иста су, али њена се рука мора играти с мојим витицама и око врата ми се обавити, њена уста моја покрити, њене мисли морају моје предусретати и као божије јарко сунце мене свугде обасјати. Она ми беше символ, али тај символ узе на се месо и крв. Ја ју представљах себи у мислима као дете, — али док сам ју ја сваки дан посматрао, нарасте дете и поста жена, која се уплашено и незнано од мене окреће, али која мора бити моја. (Лаура му полети).

Мати. Он љуби наше дете!

Званичник. Он је љуби! (обоје се загрле) Али шта још фали? Та све је у реду! . . . Ходи да пијемо вина!

Аца. Не, још није у реду. За један час јој могу благодарност, али не срце задобити. Јер што ја љубим, не љуби она; што ја хоћу, неће она. Јест, па ни у самој игранци — не ужива, кад мати не може да иде с нами.

Мати. За бога, па зар више ништа не желиш?

Лаура. Не, мати, ништа више. Само да иде на игранку!

Званичник. Е, па онда идите на игранку! Обоје сте сметени. А сад хајдмо у трпезарију.

Аца. На игранку — баш не желим тако јако да идем. Шта ме се тиче игранка!

Лаура. Јест, такав је он, мати. Кад добије оно, што жели, онда није оно, што је хтео, већ са свим нешто друго. Ја не знам шта је то.

Аца. Да богме да незнаш; јер то није једна једина тачка, већ цео наш одношај међусобни, послушност једнога на спрам другог, самоодрицање, словом љубав је то што мени фали, а тога она нема, а неће је ни имати — док је у очиној кући! (почивка).

Мати. (лагано) Док је у очиној кући?

Званичник. (приближи јој се чудећи се) Шта хоћеш тиме да речеш?

Аца. Тек док се Лаура не буде могла више на своје родитеље обраћати, може бити, да ће се мени обратити.

Мати. (вребајући) Он мисли. . .?

Званичник. (исто тако) Ја те не разумем. . .?

Аца. Да би Лаура била нешто више, него добра кћи, да би била добра жена, мора из ове куће.

Мати. Лаура да нас остави?

Званичник. Наше дете?

Лаура. (матери) Мати!

Аца. Учинио би јој неправо, њој, коју тако жарко љубим, тако исто неправо и себи, а и вама, који сте толико поверења мени поклонили, да ја, који ту власт имам, и ту снагу немам, да је употребим. Овде Лаура живи само за вас. Ако ви умрете, онда јој је цео живот мртав. Али то није божија заповест; на то ми се она пред олтарем није заклела, и ја се по томе не ћу да владам. Ако код онога застанемо што је неприродно, неправо, онда смо сви пропали: — зато треба Лаура са мном да пође! (Мати оде у стражње оделење, Лаура притрчи Матилди.)

Званичник. Не може бити да ти то озбиљно мислиш.

Аца. То је тако озбиљно, као да је свето, а од тога нека ме нико не одвраћа!

Мати. Онда нека нам бог буде у помоћи! (почивка).

Званичник. Ти знаш, Ацо, да нам је бог петоро деце даровао; а и то знаш, да је четворо опет к себи примио. Лаура нам је сада једино наше дете, једина наша радост.

Мати. Ми је не можемо пустити да с тобом иде, Ацо! Од како се родила, није се ни на један дан с нама растала. Она нам је мезимица; мртви су је хтели, зато смо је морали добро чувати.

Званичник. Ацо, ти ниси тако тврда срца, ниси зато дошао амо, да нас све унесрећиш!

Аца. Сад да попустим, понављало би се то опет, и нико од нас не би могао поднети. Зато драги родитељи, будите сада тако снажни, и принесите једну малу жртву: учините овој ствари једном крај — а Лаура ће се за осам дана са мном у варош оделити.

Званичник. Боже мој — та то је не могуће!

Мати. Ти то не смеш учинити: погледај је, па онда говори! (Аца се окрене) Јест, ја сам знала, да ти то не можеш учинити. А и нама не ћеш на тај начин благодарити! (к званичнику) Та реци и ти коју! Разјасни му, да је то срамота, наваљивати с рђавим намерама на добру, пуну љубави породицу. . .

Званичник. У овој кући од како ја памтим, још никада нико ружне речи рекао није. Још ми се чини као да сам сневао. . . Хоћу да се пробудим, али не могу! (почивка) Када смо ми . . . вами господине нашу кћер давали, нисмо чинили услове. . . Ми смо вас увели у једну срећну породицу, отворили вам лепу будућност, а за то очекивамо од вас, да нас мало бар љубите . . . да нам благодарите . . . да признате ту добротворност. Али ви чините као какав . . . какав странац, кога човек гостољубиво прими и настојава око њега (угађа му). . . а сутра дан га нестане са најлепшим украсом кућним. . . ви сте тиранин —! О ми смо наше дете — мило, нежно дете — наше једино дете . . . поверили. . . човеку, који нема срца! . . . Ми бесмо срећни, богати родитељи, свако нам је завидио, а сад смо сироти оглобљени, грозно преварени, који у каквом буџаку утехе тражити морамо! (седне).

Мати. Зар ти тако можеш поступати с човеком, који ти је све своје дао! Шта на то велиш?

Аца. Срце ме моје боле. Да сам знао, да ће то тако тешко бити — ни-

када не бих ни почињао. Али да сад у пола пута застанем, не би међу нама никада добра живота било, и то ја осећам, али пошто сам већ дубоко загазио, то онда морам ствари једном крај учинити!

Званичник. О ми лаковерни људи!

Мати. Зар нам не можеш дати времена да се размислимо. Ово се не зове растати се с дететом, већ отргнути нам га из руку!

Аца. Наш бол би и даље трајао, и на послетку би ме ви омрзли. Не, то мора скоро бити, — или никада.

Мати. О боже мој! (седне)

Званичник. Ацо, послушај нас! . . . Та оно је можно, да ти имаш право... Али зато молим те . . . до данас још никога ни за што молио нисам . . . молим те сада: буди милостив! Ја сам човек стар, ја то нећу моћи издржати — а она (показујући своју жену) још мање!

Аца. О, та ја нисам тврда срца! Али морам покушати, да будем сталан. Да сад попустим, онда је за мене она изгубљена, док сам год жив, то осећам, — па зато она мора са мном!

Мати. (скочи са столице). Не, то она не мора чинити! Ако је љубиш, као што тврдиш, ласкавче један, онда ћеш тамо остати, где је и она — а она ће остати овде!

Лаура. (Матилди) Јест, до смрти!

Званичник. (устане) Не, божији закон не ћемо мењати! Писано стоји: „Жена мора свога оца и своју матер оставити, и за мужем поћи“, — па зато и она мора за њиме ићи. . . Лаура ће ићи ако он хоће. . .

Лаура. (оцу) Отац, зар ти можеш. . . зар си у стању —!?

Званичник. Не, дете моје, ја нисам у стању! Али ја ћу то ипак учинити, јер то ће боље бити. . . О Лауро! (загрли је, тако исто и мати)

Матилда. (Аци) Ви сте један језуита! . . . Немилостиво им газите срца, као сламку на путу. . . Али тешко вама! Ма да је она дете, — ја ћу с њом! Вас не знам, вама не верујем: (стисне песницу) али ћу добро пазити на њу!

(Наставиће се.)

ЈАНКОВИЋ НИКОЛИЦА.

НАРОДНА ПЕСМА.

(Наставак.)

Нека, нека, богу оцу вала!
„Кад угледа коња и јунака
„У мојијех дванајст годин' дана
„Од кад ми је Стојан погинуо;
„Ево теби делијо незнана!
„Ево теби на Смиљчићу куле
„Има синко дванајст годиница
„Да је мени ђете погинуло
„Тамо неђе на Удбини кобној,
„Одведе му љубу Анђелију.
„Оста са мном чедо пренејачко
„Чедо младо Николица мали
„Украде га проклета вјештица
„Из бешника у сред ноћи тавне
„Уњ би била све ране завила“.
Кад је Нико разумео гласе
Стару баку у нарамак узе,
Пољуби је неколико пута:
„Ја сам бако Николица мали
„Није м' јадна однијела вјешта
„Нег одн'јела посестрима вила,
„Бабе мога што је посестрима
„Моја бако мене угојила,
„Мога дору добро утовила“.
Носи баку на горње чардаке
Па је сједа у меке душеке
Својом баком у разговор паде
Све јој каза, што је и како је.
Када свану и огрању сунце
Скупи брзо тридесет мајстора,
Па понавља кулу Стојанову;
Кад је кулу изнова умио

Чудила се котарска господа.
Ко понавља Стојанову кулу?
Баш понавља Николица мали!
Зашета се по бијелој кули
Паде на ум старац његов бабо
Итро јунак себе пробудио
И у зиду шкрињу отворио,
Доватио дивит и артије
Па ми јунак итар мегдан гради
На Турчина Нукић барјактара
Баш како га вила научила;
Па је прати солдатом Мађарем.
Оде мегдан на Удбину б'јелу
А на руке Нукић барјактара;
Кад видио Нукић барјактаре:
Чија књига од које ли стране
Књигу штије и једом се лије.
Гледала га дилбер Анђелија
Па Турчину руци полећела.
„О'клен књига мили господару?
„Оклен ми је од кога-ли града?
„Кога-л' књига врага запов'једа?
„Кад се на њу тако избацујеш."
Ал јој вели Нукић барјактаре:
„О кадуно дилбер Анђелијо
„Кад ме питаш, право ћу ти каз'ти:
„Ова књига од равна Котара
„Ова књига твог Николе сина
„Штене мене на мегдан позивље".
Све јој каза што је и како је
Па му баца баћаније кучка:
„Вај Нукићу мили господару
„Оно к . . . . рода госпоцкога
„Од старине јуначког кољена
„Може бити јунак од јунака
„Па би мога' тебе погубити
„А и м не на муке метати.
„Нег' је ђете лудо и нејако
„Пиши де му листак књиге б'јеле
„Зови ђете на нашу Удбину
„Град' му кулу крај себе високу
„Пуно већу, пуно кулу љепшу,
„Обећавај небројено благо
„И подај му Бегу дијевојку
„Какве ли је нема у Турчина
„У Турчина ни у каурина
„Бутур земље Турске и каурске,
„Којој нема пара ни бедена
„У свих пет ми српски краљевина."
Одма Нуко љубу послушао
Бијелу је књигу накитио
Оправио у Котаре равне.
Кад Никола бјелу књигу прими
Књигу штије а на њу се смије.
Кад бијелу књигу проучио
Десницом је руком истргао,
А лијевом ногом погазио,
Другу му је итро начинио:
„О Турчине вјеро некрштена
„Шта ће м' к . . . . кула на Удбини
„Кад ја имам у Котару кулу,
„Шта ће ли ми твоје к . . . . благо
„Кад ја имам доста јунак блага.
„Да га зобљем позобат га нећу
„Да га пијем попити га нећу
„Шта ће мени Туркиња ђевојка
„Кад ја морем Српкињу ђевојку
„Која с' крсти са тројицом прсти
„Могу 'зети коју ми је драго.
„Каза' сам ти што је и како је
„Сигурно ми на мегдан излази,
„Јер тако ми вјера моја тврда
„Ако мени на мегдан недођеш
„Послаћу ти вуне на преслици
„Па ми преди у запећку бако!!
„Док не стигнем на Удбину б'јелу
„А у твоје ваљене тврђаве;
„Узећу те за ту сједу браду,
„Водати те по бијелој кули
„Као ђеца смрдљивога јарца.
„Вјера моја осјећу ти главу
„И бијелу поробити кулу,
„Однијети из одаје благо
„Па ћу онда ватром запалити
„Погубити два млада пашића
„Што их моја окотила мајка;
„Поведи ми стару моју мајку
„Сам сигурно на мегдан излази
„Под Кунару на росну пољану."
Боже мили чуда големога!
Књигу прими Нукић барјактаре
Књигу штије сузама је лије
Кроз плач Туре тијо проговара:
„Давор Бего, јединицо моја,
„Облач' на се дамаске-аљине
„Неби-ли се Влашче преварило

„Неби-ли ми крвцу опростило.“
Опрема се Бега дијевојка.
Опрема се Нуко барјактаре
Са ђогатом помамним коњицем
Па он зове Анђелију љубу;
„О кадуно Анђелијо љубо;
„Опремај се штогођ боље мореш
„Ред штенету на мегдан је ићи.“
Па се баци ђоги на рамена
За се метну Анђелију љубу
А за љубу Туркињу ђевојку.

(Свршиће се.)

ПРОТО МАРКО СЛАВНИЋ.

(БИОГРАФСКА СЛИКА.)

(Свршетак.)

Наш је покојник у овако дубокој старости проживео доста угодних часова, премда знадемо, да нема човека на свету, макар и у изобиљу части и богатства пливао, који каткад у животу своме не би окусио и горких часова; јер је човек на земљи окружен разним елементима, којима мора да пружи руку своју, мора да прими њихове пољупце, па били ови горки или слатки. Али покрај свега тога, наш је покојник проживео мање злих дана, јер је он такс благословене нарави био, да је знао и умео стрпељиво подносити и отклонити сваку незгоду, која би га постигла или претила да ће га постићи; за то је, ево, кроз 41 годину овде у Глини службовања свога, стекао код малог и великог љубав и поштовање. Врлине његове потврђује и брзојавка његовог високопреосвештенства владике нашега, који је, чувши за његову смрт, роду његовом послао телеграм овог садржаја: „„Преминулог брата мога, протојереја Марка, који је био божије цркве и њенога народа највернија слуга, свештенству узор, а обитељи својој прави отац, помиловао милостиви Бог и децу његову благословио, да остану достојни и сретни расадници његова лепа спомена, присутном свештенству и општини на указаној покојнику љубави и почасти братска хвала од дубоко уцвељеног владике Теофана.“ Дакле, и у последњем свом еппскопу стекао је покојник поштовача, који му је потпуну љубав своју указао. За ото бих ја могао пред тобом, штовани спроводе, своју реч заложити, ако кажем, да ће много воде реком Глином протећи, док на обали својој оваког свештеника, оваког грађанина угледа! И тако сад губимо ми између себе вредног и поштеног проту Славнића. Сад ћемо да испратимо и за увек да се растанемо са оним мужем, који је сединомсвојом красио ово место; сад ћемо да изгубимо из очију свештеника, кога је свачија душа љубила и штовала.

Пођи, дакле, с Богом, племенита душо Маркова у тај вечни покој твој; пођи с миром, вредна старино моја, у то царство мира и покоја. Па кад је судба тако хтела, да ти ја баш, као твој спомоћник, груду земље и кап сузе на те твоје честите руке спустим; кад сам ја, велим, тај за мене неповољни час доживео, да се с тобом растати морам; ја, који сам нашао у теби оца и пријатеља — у приватном и службеном животу; љубио си ме љубављу очинском, и савете и поуке давао си ми братски и пријатељски, које сам радо примао и дубоко их у својој души држим и држаћу их до последњег часа живота свога; али, ево, дође час нашег растанка, па не имадох времена, да ти потпуно вратим љубав за те очинске савете твоје; за то прими од мене у накнаду тога, овај тужни поздрав и благодарност, коју ти пред целим одличним спроводом, над блаженом сени твојом предајем, прими је, велим, као од рођеног сина свога, јер ће дужност моја бити, док ја живим, док и мене хладни гроб у свој наручај не позове, да се за твоју свету душу код олтара Богу молим, код оног олтара, коме си ти, љубазна старино, 53 године верно и побожно служио. —

Па како ћу да завршим овај тужни поздрав мој стојећи над тобом, љубазни оче

мој; како ћу, велим, да изразим штованом спроводу благодарност на посети и учешћу, како ћу господи свештеником, часником, чиновницима, грађанству и твоме уцвељеном народу, да предам поздрав и благослов твој, кога си на задњој ури живота твога њима испоручивао; којим-ли чуством душе своје, да се одвојим од вечног одра твога, гледећи у њему свог добротвора, с којим сам доста угодних часова у Глини провео; растаћу се том утехом, да ће ти анђео данас отворити врата небескога раја, тело твоје да ће почивати у црној земљи, а име твоје почиваће у срцу нашем и души нашој, особито у срцу твог благодарног . . ." Ту говорник гушећи се у плачу преста говорити.

Кад Марка Славнића испрати силество народа са свештенством, општинско поглаварство, домобранско часништво с неколико римокат. свештеника и добровољно ватрогасно друштво — до вечне куће, сахранише га, по жељи његовој, у исти гроб, у коме кости његове некада брижне и миле мајке лежаху. Да би се сваке године 25. априла, на св. јеванђелиста Марка, чинио помен души његовој, његова оца, мајке, и супруге му, завештао је он једну стотину форината српској православној цркви рођења пресвете Богородице у Глини, а из камата од оте своте, да се даје награда свештенику, певцу и звонару, и да се подмире други ситнији трошкови при служби.

Да је Славнић откуда био човек имућан, као што је био племенита срца и какве је гајио жеље, да чини што више добра, и с материјалне стране он би чинио био задужбине — а и чинио је, колико је год могао. Но његове племените тежње и настојања задовољавали су и богатили душу његову, те је могао бити издашан у благу духовном, којим је сазидавао љубљене чланове живе цркве своје. Домаћу цркву своју — синове и кћери, дочекао је да види ухлебљене и срећне, јер их је, као честит отац, општини својој за углед васпитао достојно свога положаја и имена; за то он заслужује дубоко поштовање од сваког поштеног човека. Народ, који поштује овакве јавне раденике и оцеве, заслужује да их у великом броју има. Ми од своје стране можемо само свесрдно пожелети: Дао јаки Бог српском народу, уза слогу, велики број оваких родољуба, озбиљних и примерних свештеника, па ће онда свакад кадар бити одолети свима бедама и невољама, које га у народном и црквеном животу његовом сусрећу!

У Карловцу, на Божић 1881.

Вл. Красић.

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

Једна редуша мучи се дан на дан, да целу кућу у чистоћи одржава и да своје домаће јелом задовољава; она сама пак, или остане гладна, или се мора са оним огризинама ранити, што иза других преостану! Ово њено вечито бављење са ниском радњом, утуче јој временом њен дух у толикој мери, да постане од ње неко непромућурно створење. које се не уме ни у каквом одличнијем разговору наћи! Они остали у кући, имају сви више времена и прилике бавити се са духовитијим предметима; те неки политизирају, неки филозофирају, неки разне природне појаве разјашњавају и остале које какве бургије извијају! Е сад та редуша, кад је свој посао свршила, дође и она јадница у друштво ових „протежиратих духова", пак хоће такођер да што о каквој ствари проговори; али шта бива? Нико се ни најмање за њен безазлен говор не интересира; сви од ње главу окрећу, као од какве наказе, и једва чекају: да се ње и њених сметених приповедања курталишу!!

Је ли то сад право и у свом реду? Ја мислим: ни на који начин! Шта више, то је јошт са моралног гледишта врло ружно

и човека недостојно: да онога презире, који га хлебом рани! Али тако у свету бива! и то због тога: што то сама природа човечија са собом доноси: да се дух већма цени неже ли глупост и простота, и нема тога јунака, који ће кад год те светске назоре друкчије преокренути моћи!!

Данашњи се Чивути страшно једе, кад виде: да који од њиових људи на паорску радњу спадне, или да се са каквим тешким занатом бочи! Таковог би, веле, Чивутина требало убити, који није кадар од своје памети живити!!

Дајте мени сто форинти, вели један Чивутин, а подајте сто форинти једноме од ваших људи; пак се ја смем опкладити, да ћу моћи од то мало новаца у свету са својом породицом живити, и јоште нуз то понешто и на страну оставити; а онај ће ваш човек за три месеца на чисто пропасти морати!

Ту се види: не само надмоћије Чивутског духа у руковању с новцем; него уједно и свест свога надмоћија над духом осталих народа!

Природа је тако удесила: да су неки народи са већим духом обдарени и да га већма умеду и поштовати; неки га мање имају и мање га и цене; а неки најпосле, не само, да никаквог духа не показују, него изгледа, као да ни клице у себи немају, из које би се дух бар временом развити могао! О његовом поштовању пак, наравно да не може бити ни разговора; пошто оно, о чему човек ни појма нема, не може ни поштовати!!

А шта је последица? Ето то: да онај који је даровит ма у којој струци, онај је господар, онај заповеда! А онај, који је прост као вагов, или што наши кажу: „свежи одреши," онај је слуга и мора бити господару покоран! Ово је закон, ког нико не може покварити, па макар све у вретен од тешке неправде скакао!!

Немци су потукли Французе, а слава припада Бизмарку и Молткеу! Аустријска је војска уништила под Сентом 32,000 Турака, а с отим се само принц Евген Савојски обесмртио! На Петровој цркви у Риму радили су толико хиљада мајстора и сараора; пак се једино име Михел Анђела спомиње, — по којега је плану рађено: а остали су скоро сви заборављени! Једном речи: у свима струкама човечијег делања; а било то делање уметничко, а трговачко, а критично, а научно и т. д свуда се само онај дух цени, који је дотични рад смислио и на њега својом памећу упливисао!!

Само, кад се ствар са овога гледишта узме, само се онда даје подпуно Христова реч разумети, кад је казао: „Марија же благују част избра!" Јер он као највећи дух знао је: да је све осим духа трулежи и ништавилу изложено, и да само духовни подвизи човека облагорођавају и чувају га, да се натраг не поврати у животињско стање!!

„Марија же благују част избра!"

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

МАРМОНИ.

Теократија Мармона (Scribner's Monthly).
Итаха и Мармони (Unsere Zeit).

Седамнајестог августа 1876 г. умрьо је Бриам Јунг, пророк и президент секте Мармона. Умрьо је у 82-ој години живота и оставио је након себе неколико жена, 16 синова, 25 ћери и сијасет унучади. Изгледа, да је поред оволиког потомства пророк осигурао своју ствар; али Американи држе, да је смрћу његовом отпочело опадање па и уништење секте мармона, коју они тако мрзе.

О мармонима и њиховој секти било је пуно говора у европској штампи и од пре, а нарочито од оне године, кад све новине огласише његову смрт а илустроване донесоше и слику његову.

Највише се говорило о многоженству те секте, а о другој страни њиховог учења најмање. Па зато користећи се оним, што

су други дознали о тој секти, држимо за вредно да прикажемо то и ми нашој публици.

Основа животу, по мишљењу мармонаца јесте рад и само рад физички — земљерадња и занат. Рад је по законима божијим, жртва, која „очишћава“ човека и доноси му душевно спокојство. У раду мармони виде и насладу. (Али да би рад одиста био наслада, нужна су два услова: рад не сме да буде својина само једног сталежа у друштву, он се не сме презирати и не треба да се појављује у облику сиромаштине и невоље; радити морају сви, и у друштвеном мњењу рад стоји на првом месту изнад свега. То је први услов. Други је услов: приход од рада мора припасти ономе ко је зарадио.)

Кад је пре 43 год. Бриам Јунг довео у Итаху 500 њему оданих чланова општине, они су нашли голу пустињу, каменито и слано земљиште без икаквог растиња. Први извештаји инжињера, који су поднели о земљи око сланог језера, казују: да се на тој земљи не може изранити ни сто људи. Неко је још обећавао 1000 долара ономе, ко први повуче бразду на том земљишту. И шта мислите! После неколико година, кад су се ту настанили мармони, бесплодна долина сланог језера, постала је дивна башта! Они су навукли целе слојеве земље и засејали поља, живе ограде и воћа; подигли мале лепе кућице, провели широке улице. Њихова престоница, нови Јерусалим, или као што су је Американи назвали, варош великог сланог језера, представља дивотан парак, на сред кога се подижу беличасти кијоски и куле. Куће су изгледале као виле. Свака је кућа за се; има своју башту, ограду и неки део земље, која се натапа читавом мрежом канала што проводе воду кроза целу варош.

У вароши пуно дућана и магаза; они, који продају мармонима, одликују се од „језичника“ (овако мармони зову оне, који нису из њихове секте) фирмом, на којој је насликано божије око, са натписом, који позива мармоне да купују код њихових једноверaца. У Н. Јерусалиму има позориште и црква. Особито је лепа црква, овално велико здање и двор пророков, који стоји на сред пијаце окружен са неколико кућица, у којима настављају његове жене и породица. Око вароши су грдне просторије земље; она је намењена дошљацима, којих је било доста у прво доба уређења мармона, читаве масе долазиле су овде из старог и новог света.

Шта је привлачило овде те масе? О томе се свакојако говорило и већина држи да их је највише мамила полигамија. Али такво је мишљење погрешно. Истина, међу досељеницима било је и таквих, који су све напустили и пошли у мармоне, рачунајући да ће тамо моћи поживети онако „по турски.“ Али су се љуто преварили. Сем аскетизма, мармони стављају као први услов за ступање у њихву секту — раденички живот. Ко неће да ради, не прима се или гони из друштва. Било је и религијозних фанатика, који су мислили да нађу код мармона првобитну религију у чистоти и највећој строгости. Но религија мармона, једва да их је могла задовољити. И одиста, мармони се у почетку држали старозаветне, библијске системе. Оснивалац секте, Јосиф Шмит, прогласио се за пророка, као од бога послат. Он је показивао народу таблице са заповедима, које је сам бог исписао. Ове је таблице, по његовим речма, донео у Америку јудеј Мармон, после разорења Јерусалима и закопао у земљу. Како су оне дошле у руке Шмиту, то није никад објаснио, али је говорио: како му је бог у сну помогао да проучи таблице и заповедио да буде вођа народни. Шмит је распуштао гласове, као да он чини чудеса и тиме је привукао гомиле света. Пошто је осигурао себи власт, он изради систему управе у облику јудејске теократије. Он је био неограничени господар свога народа, којим је управљао помоћу 12 изабраних апостола и седамдесет саветника. Али Шмит није увео полигамију, он је још био противу ње; но опет се зато она сама собом развила међу мармонима, и то је, у чему

се они са осталим њиховим установама разликују од осталих обитника на обалама Мисисипи, где се прво настанио Шмит. Због те полигамије, страшно су их мрзели остали становници. После целог низа крвавих сцена, мармони су се морали иселити из Илиноајса, а Шмит је био убијен.

Још за живота његова, религија мармона почела је да губи своје јединство; у њу су ушле многе појединости других религија и сад мармонска религија представља смесу свију могућих система. Мармони признају десет заповести и већи део догмата хришћанства; али у исто доба верују у преселење душе; то су узели из будизма; из грчке и римске митологије узели су многобоштво; из ислама многоженство и забрану шпиритуозних пића; од „јазичника“ веру у „волшебствија“ и привиђења; од хришћана библију и веру у чудеса; од јудеја теократију, која је код мармона прешла у теодемократију. То је још мало: Мармони се нису ограничили само на старе системе и узимали су дешто од нових секта, с којима је Америка најбогатија. Од методиста су узели богослужење, од пресвитеријана општте гласање, у прекрштењака гњурање целог тела при крштавању, од хилијаста сваког часа очекивање доласка Христовог и страшног суда. Веома је чудно, да поред све ове збрке у религији, у којој видно место заузима и „откровење“ које се токорее од времена на време саопштава пророку, мармони се одликују необичном трпљивошћу. Они не разбирају шта човек мисли и у шта верује; од онога ко жели, да ступи у њихову општину траже само, да се потчини њиховим установама и покорава законима. Ове њихове установе и привукле су главну масу дошљака, који су већином били сиротани и људе из свију покрајина, којима је додијала цивилизација. Ови су људи и учинили, те је цватило добро стање у општини мармона.

Добро стање мармона већ је отпочело још под управом Бриама Јунга. Користећи се опитом Шмита, Јунг се одлучи да преведе мармоне на такво место, где неби допирала власт америчке владе и где му ништа неће сметати, да управља мармонима, како он оће. Са великом муком и свакојаким патњама и оскудицама, он их је превео преко индијске земље и зауставио се у Итаси, која је онда припадала Мексици. Јунг је држао, да се је за свагда уклонио од цивилизованог света, прогласи се за пророка и уведе десетину у своју корист. Он задржи установе Шмитове, изабере дванајест апостола и савет седамдесеторице. Ни апостоли ни саветници нису добијали награду за вршење друштвене службе, али је сваки од њих имао угледну радњу; то су били трговци, фабриканти, гостионичари и др. Они су били и учитељи школа, које су у осталом биле у веома жалосном стању, све је учење било у тумачењу библије и мармонске религије; подузимали су разне трговачке радње, којима је Јунг хтео да паралише трговину не-мармона, који беху навалили у Итаху. Али у самој ствари, Јунг је био руковач свега па и позоришта. Он се бог зна како старао, да уздигне позориште у очима народа, трошио је грдне новце на улепшање позоришта и то је постигао, јер као што путници причају, позориште у Н. Јерусалиму могло се је упоредити са најлепшим у Сједињеним државама. На сцени су се приказивале понајвише песме моралне садржине; но дозвољавао се и балет, при коме су као и у позоришту, учествовале заједно са осталом публиком жене и ћери пророкове. Као човек практичан, Јунг је и од позоришта начинио извор прихода.

(Свршиће се).

КЊИЖЕВНОСТ.

Летопис Матице Српске уређује А. Хаџић. Књига 128. У Новоме Саду српска штампарија дра Свет. Милетића 1881. 8° с. 146. Цена 70 н.

Ово је четврта свеска летописа за г. 1881., а да је као што треба, требала би управо да је пред нама већ прва свеска за ову годину. Истина да је ова свеска приказана већ пре месец дана у „Српским илустрованим новинама,“ али до нас у Сомбору доспела је истом сада. Види се, да све руке, кроз које мора летопис да прође, док се не створи лепа, крас

на књига, задржавају више него што је право његово ступање у живот, те и опет морам да поновим, да је један од главних увета, да се летопис омили публици, његово уредно излазење.

На првом месту у овој књизи налазимо свршетак расправе проф. Г. Гершића. „Право освајања (анексије) и плебисцит у данашњој међународној теорији и практици.“ Пошто је писац критички претресао стање истакнутог питања у данашњој међународно-правној теорији и практици, излаже побуде, које су га навеле, да напише своју расправу. Он — и као што нам се чини праведно — коре нашу публицистику и штампу, како о босанско-херцеговачкоме питању „нема никаквога израђенога утврђенега погледа ни правца, који би се доследно заступао, него се ту у једноме истом питању уједно мешају и бркају веома различна гледишта и правци.“ Позивање на историјско право, које код нас још и данас многи потежу, нема више никаквог смисла, данашња међународно- и државно-правна теорија сасвим је то право осудила, него „начело народности јесте и остаје знамење и критеријум данашње политичке епохе, главни и пресудни агенат при данашњој државној формацији.“ С тога писац жели, да и славенска журналистика почне питање о освајању и анексији научно да претреса и да се стави у том погледу већ једном на стално становиште. Бацив летимичан поглед на историју европских конгреса, које жигоше као „тркалишта дипломатских плетака и рачуна“ и поново истичући начело народнога самоопредељења као „нужну и непрестану корективу“ начела народности, завршује проф. Гершић своју веома поучну и занимљиву расправу, која заслужује, да је прочита сав изображенији део нашега народа. Писац изриче истина у тексту сумњу, да ће се мало ко решити, да прође његова разлагања, али код тако вештога стилисте мислимо, да је већ само због тога та бојазан неоправдана.

Наш неуморни старинар Ђорђе Рајковић износи и у овој свесци живот једнога Србина, који је завредио, да му се име не заборави. „Живот генерала Љубибратића“ пристаје лепо уз досадање његове радове на том пољу.

„Манастир Грабовац“ од Владимира Красића доноси свршетак грабовачког летописа (до г. 1781.) и кратке примедбе о садањем стању те српске богомоље, које не може да нас утеши.

Иза песме Мите Калића „Снајина освета“ долази интересантан чланак Лазе Кнежевића „О Буњевцима.“ Писац се тужи на оскудицу у изворима, те ни његов чланак није могао што друго да буде него етнографска слика, каква му се приказала у његовој младости у Суботици. И ми делимо потпуно пишчеву жељу, да се нађе који буњевачки родољуб, да што више и потпуније напише о животу свог племена. На то треба да их приволе љубав према њиховој крви, која као што нам је добро познато не може да изумре у њима ни онда, кад би то сами хтели. Ето овде у Сомбору г. капелана Баторије, који се, пошто је пре неколико година своје буњевачко име „Бурнаћ“ мађаризовао, повратио опет „у крило своје мајке,“ те издаје сад за своје суплеменике лист „*Bunjevac*“, у ком их учи, да љубе и поштују своје име и језик.

У овој свесци свршује се и расправа Моја Медића „Со као руда и њено културно-физиолошко значење.“ Писац описује у овом свршетку разне начине, на које се со припрема, говори о њеном значењу за храњење људи и за економију и завршује тужбом, уз коју ће зацело многи читаоци пристати, што се со „тај трећи божји дар (прва су два ваздух и вода) продаје у оброцима и за скупе новце.“ Али државе неће на жалост на то да се осврћу и залуд је за њих жигосао Либиг „порез на со као најгнуснији.“

На последњем месту долази рецензија др. Милана Савића на песме Гаврила Манојловића „*Mladi dani Veljkovi.*“ Критичар поздравља Манојловића као правог песника, али мало чудновато звони, што признаје, да му није све песме могао да прочита. Ако и умемо да појмимо страх обичног читаоца од дебеле књиге песама новога песника, али од критичара имају и публика и песник бар то право да захтевају, да целу књигу прочита па онда о њој да суди. Овако тим признањем обара — уверени смо противно његовој интенцији — цену песнику.

Мана је и овој свесци, да нема у њој никакве приповетке.

М. Петровић.

БЕЛЕШКЕ.

(Промоција.) Г. Александар Данкуц, син вредног панчевачког учитеља г. Арсенија Данкуца, проглашен је 11. марта о. г. на липском универзитету за доктора целокупне медицине. Поздрављамо младога лекара са свесрдном жељом, да му рад, што му предстоји, буде срећан и успешан у корист народа нашег и човечанства. Живио!

РАЗНО.

(Други Адам). Персијски шах Фет-Али-Шах, који беше славан са своје предугачке браде и дивнога стаса, волео је јако женски пол. Он је имао сто жена. Ове су му родиле 57 синова и 203 кћери, а кад је умрьо шах г. 1834. нашло се које деце његове, а које унука 784; после тридесет година намножила се породица на 5000 глава. С тога су га због толико потомака звали Персијанци Адамом II.

(У Индији). У нашим народним песмама спомиње се „Индија“, као земља проклета. С обзиром на варварства, која се онде и у деветнаестом веку збиваху, сасвим је оправдан тај придев и ако је у народним песмама друго неко проклетство мишљено. Најгрознија су варварства била сагоревање удовица после мужевљеве смрти, убијање људи на жртву боговима и — убијање женске деце. О овоме последњем варварству приповеда се ово. Главни узрок том гроз-

ном поступању у томе је, што у многим пределима и у неким класама удавање девојке стаје врло голема трошка. У тим крајевима иште част куће и породице, да се девојка што боље уда, да не пође ма за кога. А тако исто захтева част да се при удаји развије највећи и најлуђи раскош, који често целу породицу упропасти. Да би то избегли многи Индијанци убијају своју женску децу чим се роде, да не би после петнаест година имали тако грдна трошка око њене удаје. То они држе да је тако бог наредио. Очеви су убијали своје кћери, па то чине и синови са својом женском децом, и држе да је то сасвим у реду. Девојке у отмених Индијанаца венчавају се врло рано, још као деца, па онда до зрелијих година остају у родитељској кући. Да девојка не буде већ венчана и удата у детињским годинама својим, држи се за највећи стид и срам за породицу, те је већма воле и убити за времена, него ли ту срамоту дочекати. И ако се Енглези у Индији јако заузимају, да тај грозни обичај искорене, опет им не може свуда да испадне за руком, да занесене Индијанце увере о томе, да то није срамота за породицу, ако се девојче од дванаест година још није удало. Занимљиво је читати податке о овој ствари из неколико прошлих деценија. Кад се г. 1836. прва истрага од стране Енглеза у овој ствари чинила, нашло се н. пр. да у западној Раџпутани међу народом, где беше 20.000 душа не беше ни једне једине девојке! На другим местима свуда се приметило, да кад се коме син роди, то беше велика радост и слава, а ако се роди ћерка, они је с места пошљу на онај свет. У Манипуру су и сами племићи раџпутански приповедали, да у њиховим крајевима већ од сто година дана ни једно женско дете није живело дуже од годину дана. Пре једно двадесет година опет се чинила истрага. Један владин чиновник доказао је за 308 места у Индији, да се у њима још убијају женска деца; у 26 места није нашао ни једну девојчицу испод шест година; у 28 ни једну девојку испод година удаје; у неким местима не беше од како људи памте ни једнога венчања. У провинцији Бенарес приповедаху људи, да од двеста година не беше онде сватова. Други статистични податци доказују ове ствари: Године 1869. констатовао је гувернер северо-западних провинција, да у седам села на стотину дечака долазаше само једно девојче; пре десет година беху тамо последњи сватови. У 22 села набројао је он 284 мушка и само 23 женска детета; у десет села не беше венчања пуних сто година; у 16 других села није се ни знало шта су то сватови. Но мере владине биле су ипак од успеха, јер се доказало, да у једном раџпутском срезу, где г. 1842. — као што је доказано — не беше ни једног женског детета, нашло се већ г. 1851. њих 88, а 1860. већ 250 девојчица у животу. И у срезу Агра удвостручио се број девојака за неколико година.

ОДГОВОРИ.

Г. Г. претплатницима у Беловару. — Оној жељи наших драгих претплатника из Вашега краја гледаћемо по могућности да одговоримо. У сваком броју није нам могуће због скученог простора. Поздравље.

Гђици Кат. Ст. у Панчеву. — Решење је добро, али је доцкан стигло. Молимо да други пут боље устаните. Поздрав.

Уредништвима „Срп. независности“ и „Vienca.“ — Ми вам уредно шиљемо „Јавор“, али Вашега листа ове године никако не добивамо. Ваљда су експедитори заљубљени.

Г. П. Ј. П. у Беогр. — Ону једну не можемо штампати због господина државног одветника, који такве песме нерадо чита. Она друга је пригодница и сувише личне природе. Иначе су нам Ваше ствари, као што знате, увек добро дошле.

☞ Са овим бројем свршује се прва четврт нашега листа за 1882 годину. Умољавамо наше штоване претплатнике, којима овим бројем изилази претплата, да ју скорим обновити изволе, да не би било прекидања у разашиљању листа.

Нове претплатнике можемо служити свима бројевима од почетка ове године.

„Јавор“ за 1881. г. у врло лепе корице увезан, златом ишаран, стаје 6 фор. а. вр.

Администрација.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 14. У Новом Саду, 4. априла 1882. Год. IX.

ЂЕРДАН.

ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГА У ЛИЦИ И КРБАВИ.

Посвећено г. дру Илији Вучетићу.

(Наставак.)

А шта ти је, драго чедо мајци својој, каки су те боли стегли, реци ми има-ли лијека за — те?“

Овђе Борјанка подигне главу и са свијем слободно прозбори!

„Јесте, мајко, има лијека. Ја жарано милујем Милоша, ал' како ће он мене, како-ли му родитељи, кад —,“ ту опет зајеца, а мајка је прихвати, да не би бôна пала.

Та кажи ми, чедо, шта ти је? Ево ти сеје, ђе те чека, да у цркву пођеш, свати те чекају код цркве; ајде, дијете моје, устани пођи ка оцу, да ти и он благослова даде!“

„Јок! не, нигда га од њега искат' нећу, он је крив моме јаду, са њега ме веља туга спопала — — преварио мога драгана, обећа' му блага небројена, а докле, док се не вјенчам ш њиме; јок вала, не иђем одавде, док Милошу не кажем, шта ме на срцу боли!“. . .

На те зборе удари јој и мајка у плач, те у загрљају плачу и тону у потоку суза. Знала мајка, како ј' чеду њеном; преварити Милоша, а онаког војна, и за што — за то, што јој отац џимрија!

Дуго и дуго су тако провели у усамљеној изби, већ је и мало ручано доба приспјело, а они никако да изађу и да се цркви крену, дошла већ и сеша, да зовне сеју, и да је води ка светој цркви, да је води на вјенчање!

Јес', ал' Борјанка се ће да ни макнути од мајке, већ прозбори сестри на улазу.

„Не, сејо, ја не иђем данаске цркви.“

„Па шта ти је, мила, зар те кака веља боља спопала, нема-ли зар лијека срцу твојем, је-ли тестир, да ти га потражим? Тевдил ћу ти све ујдурисати.“

„Не, сестро, мени ништа није, здрава сам, весела сам.“

„Па зашто ондак да не иђеш, кад те ено већ свати чекају? Али јесте, јесте тебе нјешто. Не, не, казати ми мораш!“

„Ти си на ме срклет учинила, сер-

бес буди, мила сејо моја," — ту узме сестрицу за руку и у горкијем сузама прозбори — „све ћу ти по истину кас'ти, али не, тешко ми је, и мајка то знаде, нек ти она каже!"

Кад је Борјанка ове ријечи изустила, падне на постељу, а уморену главицу на јаглук бацила. Мајка је старијој шћери све по реду приповједила, а у то им и отац дође, али Борјанка се учинила, да ништа и не знаде.

Кад је стари дозна', шта се десило, прискочиће ка Борјанци и даде се својој инли џимриской, јесте, омануће је он, убиће прво младовање њено.

„Па, чедо, не мисли, да ћу ја те новце игда од тебе искати; твоје је то, јер си мјезимка у оца и мајке, та нијесам-ли зар од својијех откида' уста, па за те чува', нијесам-ли и од старијих ти сестара устрга', а за те спремио?! Јесте, чедо, твоје је то; та ко би и помислити мога', да ти одузме прћију твоју!?" . . .

Борјанка скочи, узе родитељу руку и цјелива је. Није бона ни прословити могла. текем њежно изустила: „Ох оче, драги оче!" и опет га у десницу цјеловала.

Велико ручано доба већ куд-и-камо премашило. Борјанка се спрема у цркву, и баш пошла још по очински благослов, а пејик им пред кућу удари.

„Помоз' Бог ти, поносна ђевојко, поздравље ти од мог господара, а да' Бог да и твога, да те свати код цркве чекају, побоја' се веље каке невоље, на ме посла', да све видим, и да се што брже повратим, јер вала згоља их зебња спопанула."

„Па ајде, брате, одмори и себе и путаља, скоро ћемо с' ка Божем дому кренут', још ми ваља од оца благослова искати "

А пејик се мукајет учинио, свога путаља саћустечио, а он оде у бијеле дворе, да се поткријепи којом чашицом вина.

Мало вријеме постајало, па ј
се баци хитром коњу на рамена, т
језди преко брда и долова, да јави
дожењи радосну вијес' — нева м
лази, а тевабија јој старија сест

Драги читаоче и мила читалиц
пашће ти, морда, у очи, ђе нева
сама без сватова на вјенчање. Та
бар лијеп обичај у вилајету ов
Крбави убавој, Босној на Уни пон
и у близини: Свати се скупе на
младожењину, па мало позаложе
ђу цркви без неве, беж ђевојке
пјевајућ' и коње играјућ', а барј
се вије, баш ка' да се у бој к
Право збори и пјесма народна:

„. . . . .
Подиже се кита и сватови,
Развише се свилени барјаци,
Засвираше свирке свакојаке,
Удариште јасни таламбаси,
Зачуше се сватске даворије,
Дигоше се Богом путовати.
. . . .

Нева пак спреми се код свој
ке, изиште благослова од родитељ
их имаде, а ако не ма, оно од бра
старијих на дому, па иђе су сест
старијом, jâ-л' снашицом ка цркв
шље вјенчања и опет се креће до
сестрицом својом, и то другијем
куда свати неће ударити. Кући
прије свата доћи. Код ђевојке је
вечера и неву тек тада предају ђ
да је чува. Па тако ево и овђе
Борјанке, ђе полази цркви су сест
својом, која се била удала.

Добро се пожуриле и вактиле
ле, таман око велико попасно до

Оштре очи соколове их још
љине угледале, те се даде хабер,
лазе. Боже драги да чудна весе
чудне милине, није шала, чекали
чекали. Ђувеглија се купа у ми
како и не би, даће руку Бор
той дјевици поносној!

Пред црквом се дала липа до
заођела се зеленијем листом, а в
са висина попухује, премлого за

ри лишће, чисто се међ' собом разговарало, шћело је у цркву за Милошем и Борјанком, за кумом и ђевером. А и све се крунице савијале лијепо, клањале се ваљда и здрављале поносну неву, здрављале кићене сватове.

Црква је пуна бијела свијета.

Царске двери отворене; на дверијех стоји протопопе стари, исти они, рек' би, протопоп-Нећељко. Сиједа му до појаса брада, а бијела, ка' у овце, коса по плећијех пала.

(Наставиће се.)

НАЈЦРЊИ ГРЕХ.

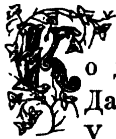

Ко дрзну руком грешничком,
Да гаси свети жар —
У заносу већ почетном,
Ни пре ни после зар?

Ко смеде душу каљати
Злобом најгрешнијом?
Ох, раставити младе њи',
Драгог са драганом.

Нашли се само, сродили,
Почели љубити,
Стрелом их људи згодили
— Ох љубав убити!

Ко дрзну руком грешничком
Да гаси свети жар
У заносу већ почетном,
Ни пре ни после зар.

В. Бранчић.

МЛАДЕНЦИ.

ВЕСЕЛА ИГРА У 2 ЧИНА.

(Наставак).

ДРУГИ ЧИН.

После године дана у Ацином стану.

Соба је са свим једнако намештена, као она у првом чину. Две велике олајске слике, од којих једна представља званичника, а друга жену му. Обоје врло добро погођени, висе управо преко од гледалаца.

Прва појава.

Лаура, за столом. Матилда, за софом на десној страни.

Матилда. (гласно читајући из једне књиге) „Не," беше одговор, његова је била кривица; али сада је њена. Он је отрже од њених родитеља, од обичаја њених, из места, где је детињство провела, и то силом. Али тада ју је он тако чврсто молио за опроштење, тако силно искао да га она љуби да се свом снагом одупрла, и противила му се. Као што пре он није хтео да има никаква призрења на спрам своје љубави, тако она сада не ће да има никаква призрења, из љубави према себи. Али она ипак заслужује више пребацивања, него он, јер су њени узроци из којих полази, слабији од његових. Она је као дете, које јутром рано пробуде: а оно се бацака и бије и оне, који га хоће да милују."

Лаура. Али Матилдо! Стоји л' то заиста у књизи?

Матилда. За цело да стоји.

Лаура. Исто тако, као што си ти читала?

Матилда. Ето види сама!

Лаура. (узме књигу и прочита, за тим је остави) То је скоро наша сопствена историја, — милостиви боже, ко је то писао?

Матилда. Случај. . . .

Лаура. Није. Сигурно је каково неваљало око што год слично посматрало; — каково срце без осећаја, које у стању беше, детињу љубав да исмеје, — сигурно онај, који је сам неваљао био, а и неваљале родитеље имао!

Матилда. Боже мој, како ти то озбиљно узимаш. . . !

Лаура. Јест, раздражиће ме тај роман, што тако исмева верност. Да шта је верност, кад дете не сме више да буде верно својим родитељима?

*

Матилда. Та баш сам ти то тела да прочитам. (чита даље) „Верност мења с нама заједно свој предмет. Дете је верно својим родитељима, а муж жени, старац пак својој деци. . . “

Лаура. Немој даље, — више нећу ништа да чујем! Цео смисао ме вређа. (по почивци) Како је то рђава књига! (равнодушно) Шта је било с њима напослетку?

Матилда. (тако исто) С киме?

Лаура. С тима — у том новом роману?

Матилда. (исто тако равнодушно) Није најбоље. (почивка)

Лаура. (погледа горе) Ко је од њих двоје несрећнији?

Матилда. Шта мислиш?

Лауруа. (опет се забави са својим ручним радом) По свој прилици она — јер већ је и онако несрећна.

Матилда. Ти си заиста погодила. Она почиње да љуби.

Лаура. (зачуђено) Она почиње да љуби?

Матилда. Јест; свакој жени дође време, када се у њој љубав пробуди. А пошто свога мужа љубити не може, љуби другога.

Лаура. (уплашено) Другога!

Матилда. Јест, другога. (почивка)

Лаура. То је страшно! (шије мало, наслони се руком на сто, затим опет шије) А шта је с њиме?

Матилда. Он се разболе, и то јако . . . Али се нађе неко, ко ће га утешити — једна жена.

Лаура. (погледа горе) Шта то значи?

Матилда. У његовој души беше, као у каквој опустелој вароши: Над њиме лебђаше ванредан неки дах — дах пун бола и тежње. Мало по мало и наступи дан, када је могао рећи, да је срећан. Она га је усрећила.

Лаура. Ко је та?

Матилда. Једна од оних, која се и с пабирком љубави задовољава.

Лаура. (по почивци, посматрајући пажљиво Матилду) Јеси ли ти то могла чинити?

Матилда. Не! . . .

Лаура. А она?

Матилда. Његова жена?

Лаура. Јест, шта је ć њоме?

Матилда. Чим је осетила, да јој муж другу љуби, почне и она њега љубити из све снаге своје душе; али тада беше касно.

Лаура. (Седи у мислима задубљена, тада се брзо дигне и приђе к малом шиваћем столу, који је с леве стране, одкључа га, тражи нешто, почне мислити, затим опет почне тражити).

Матилда. Шта тражиш?

Лаура. Једну слику.

Матилда. Ацину?

Лаура. Не . . . али где је?

Матилда. Сећаш ли се, да си је једног дана узела и рекла, да је више нећеш да имаш. Тада сам је ја узела.

Лаура. Ти си је узела?

Матилда Јест . . . док ти за њу не запиташ. (устане и отвори свој шиваћи сто с десне стране) Ево је. (да јој је)

Лаура. Дакле у тебе је! (остави је, без да ју је погледала, у сто, тури фиоку, пође по соби, затим забрави фиоку и тури кључ у џеп. А сад стане код стола.) Је ли Аца тај нови роман читао?

Матилда. Ја не знам. Хоћу л' му га дати да чита?

Лаура. Како ти хоћеш. А можеш му га и ти прочитати. . . (Једно девојче се појави с једним писмом, Лаура га узме, девојче оде) Родитељи ми пишу! (пољуби писмо с осећајем) Једини, који ме још љубе! (оде брзо)

Друга појава.

Матилда, Аца, уђе кроз главни улаз.

Аца. Увек бега, кад ја дођем!

Матилда. (устане) Али овом приликом баш беше случајно. (погледа га) Како сте бледи!

Аца. Мало сам узбуђен. . . Јесте ли ви читали тај нови роман?

Матилда. (метне књигу у џеп) Који роман?

Аца. „Младенце,“ — са свим мала књижица.

Матилда. А, тај . . . баш га ево читам.

Аца. (брзо) А Лаура? Чита ли га она?

Матилда. Она каже да је то рђава књига.

Аца. Не, то баш није — али има

нешто особитог у њој! Језа ме спопада, када га читам, одмах помислим да сам у своју сопствену собу ступио, и да себе сама у њој видим. Она је ономе, што у мојој лежи, речи позајмила. . .

Матилда. То чини свака добра књига.

Аца. И ја ћу тако проћи, као и јунак у тој књизи: сви услови постоје . . . само ја нисам за њих знао. . .

Матилда. Ја сам — али само од младих лечника — чула, да они исте болести осећају, о којима читају.

Аца. О, то је још више него уображење! Чисто ме доводи у искушење. Моје мисли се тако природно развијају из овога, што се у књизи догађа, као дим из ватре. . . Та те мисли (погледа Матилду) далеко воде.

Матилда. Као што се мени чини, ова књига учи, да муж и жена треба да се љубе — а особито док су млади?

Аца. То је истина. Али чујте: Један млад човек, који је међу ђацима одрастао, не може ни на који начин у свом понашању толико призрења имати, као што то женска природа изискује. Он се не жени у један дан, већ мало по мало; он не промене одмах навике човека неожењеног са дужностима једног мужа. Дах прве љубави даје томе моћ; али та мора прво учинити. О, видио сам, шта сам пропустио, тек кад ми је у великој даљини била. Па шта све нисам онда радио, да би је опет задобио! Са свију страна сам јој се у тајности приближивао: мамећи с поклони, пуним кајања. Али ви то сами видите: она само увек даље бега. Моје мисли се скупљају у једну тачку, страст расте, — али на њено место одмах ступа ужасна поука, која ми прети, да ће ми сва воља за животом у њој утонути. Па онда. онда ме тера да се добро ухватим. . . Ох, Матилдо, ви ми бесте много у то доба! (приближи јој се)

Матилда. (устане) Јест, у току године се таково што догоди, на што човек у почетку исте ни помишљао неби.

Аца. (седне) Боже мој, година дана! . . . Још једну такову не смем доживети. . . Ова књига ме испуњава ужасом!

Матилда. (у себи) То је добро.

Аца. (опет устане) Па онда: посао кога сам се латио, да би све онако одржао, као што је она навикла, тешко ми пада, Матилдо! Ово не може још дуго овако трајати! Да имам ма и ту награду, коју има и последњи раденик: да ми се бар захвали — ма само с једним осмејом. . . Зна ли она, кад ја по читаве ноћи будан провађам, за кога ја то чиним? Је ли пазила на то? — или на то, што је ова кућа великим трошком тако уређена, као кућа њених родитеља? Није, она држи, да то тако треба да је, — па кад би јој ко год рекао: „то он чини теби за љубав.“ она би му одговорила: „не би требало то да чини, ја сам то све тако исто и код куће имала.“

Матилда. Јест, томе стању треба други правац дати.

Аца. Шта хоћете ви тиме да речете?

Матилда. Ништа извесно. . . Ево је где иде.

Аца. Шта се то збило, кад тако брзо иде?

(Наставиће се.)

ДА СЕ НАДАМ. . .

Да се надам — ти поручи
По ружици твојој белој;
Иста слова јоште стоје
На ружици — али свелој.

Чекао сам — над'о дуго
Али нада нестало је. . .
Ружа свела, тебе неста —
Све што имах пропало је.

Бранко М.

О ФОСФОРИСАЊУ РУДА,

освртањем на народне пјесме.

огоди се често, да човјек обноћ мора ужећи свијећу. Тешко да има и сеоскијех кућа, у којима се лућерда (лукијернара) или луч зажиже на угарку или запрету. Свагђе је наћи шибица или палидрваца. Ако смо купили таку врст палидрваца, којима је „глава“ начињена од сумјесе, у којој је и фосфора, спазићемо да из њих пламичак лиже, ако им главе нијесу одврнуте и ако је тама у соби. То свијетлење још је јасније, ако их трљамо међу прстима; тада нам се чини да прсти горе. Ово опажање на дрвцима и на чистоме фосфору, прозвато је фосфорисање.

Ако нам очи не служе само, да нас по свијету воде, могли смо уочити: да прњад, шљиг, прњадовита риба, стрвина, мријест, кријесница и друго шта у мраку сија, без да ко припаљује. Ко је путовао по мору, доиста га је раздрагало оно сјајање и свјетлуцање мора. Прије су се људи чудили овоме блистању, јер нијесу знали због шта је то тако. Данаске се зна за много морскијех животиња, које својим тијелом или некијем удом свијетле, те тако море у бисерно руко преоблаче.

У свијем споменутијем случајевима појављује се ово свијетлење — које је такођер названо: фосфорисање — узгред, пригодом неком. Оно је обиљежје или знак, да се неки становит хемичан процес појавио и да још траје. Да би се боље разумјели, сјетимо се само свијеће, која, свијетлећи нама, сама себе троши. Код овијех догађаја мијења се она грађа или материја, од које је саздана свака ствар; али имамо ми некијех руда (минерала), које у тмици свијетле, па се ни у чему не промјењују.

И ова особина руда зове се фосфорисање; а може се измамити или израдити на више начина. Прије него прикажемо та средства, ваља нам се сјетити народнијех пјесама, јер повиједају за неко „драго камење“, што свијетли ноћу.

У пјесми: „Зидање Раванице“, спомиње се госпођа Милица, како лако шета по царском дивану, а:

„На њојзи је до девет ћемера,
Испод грла до девет ђердана,
А на глави девет перишана,
По врх тога крупа позлаћена,
А у њојзи три камена драга,
Сјаје поћом, како дањом сунце;“

Када се женио Влашићу Радуле, те кад су сватови дошли пред његове бијеле дворе, сви своје коње одјахаше, само ђевојка не хтједе да сјаше. Тад изиђе преда њу мајка Радулова, тер јој стаде говорити:

„Одјаш' коња, мила снахо моја!
На част теби од злата синија,
На синији змија оплетена,
Оплетена од сребра и злата,
И на њојзи алем драги камен,
Те ми вези полуноћи снахо,
Полуноћи као у по подне.“

У другој пјесми читамо опет:

„У зубима држи драги камен,
Поред ког се види вечерати
У по ноћи, као у по дана.“ —

а тамо, гђе се описује господско одијело Кајице војводе, стоји:

„У челенки два камена драга,
Војводи се види путовати,
Кроз крајину водити војводе,
У по ноћи, као и у подне.“

Још на више мјеста нашли смо сличнијех описивања; али ћемо навести само два примјера, тога ради, јер се не подударају с овима. Кад се удавала сестра цара Душана, те је госпоштина вино пила „у Призрену мјесту питомоме:“

„Вино служи провизур Мијајло,
А свијетли сестра Кандосија.
Са њедара драгијем камењем;“ —

а други примјер био би овај:

„Пунац носи калпак и челенку,
У челенци алем камен драги,
Који сјаје како јарко сунце.
Погледати неда у јунака.“

Кад човјек чита ово, и сам зажели оваки „алем камен драги;“ а има нас, који би ради дознати његову физиографију, т. ј. тачно описивање. По овоме, што се казује у пјесмама мучно је назначити то „драго камење“ и „алем камен драги.“ Обе врсти имају једну особину и дању и ноћу, по томе би морале бити

једна те иста руда, а са два имена. Ријеч „алем" не одлучује ништа овђе. О њој нађосмо у: „Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika," што га уређује г. Ђ. Даничић, ево ово: „Алем, долази пред ријечима камен драги или драги камен, а у једнога писца и само пред камен; и постања је тамна: једни га стављају у свезу с арап. almâs, диаманат (Miklošić, Fremdwört. 2), други са ср. њем. almetîn, који ће бити almadin, рубин; али мислим да не ће ништа друго бити него арап. alem, знак, зламење, чудесно зламење и по том алем камен биће чудотворан камен, magicus." Тешко да ћемо погријешити, ако ово свијетлење по ноћи означимо као фосфорисање, које је смотрено код много руда, а појављује се:

1. Сунчањем или обасјавањем. Неке руде свијетле у мраку, ако су од прије стајале на сунцу, те их је оно својим ждракама обасјавало. Ако је огријало сунце облачином заклоњено, достане и свјетлост бијелог данка, да сину и да нам се покажу, у красном сјају своме. Од свијех руда, што их до данас познасмо, ову особину најбоље показује диаманат и жежени барит; слабије фосфорише: стронцианит, вапненац, креда, со, влакнати гипс и још више њих. Токе, те „јуначке прилике" — како их Бранко зове — ресе „стрелице"; но, оне су кристализовани бјелутак (Quarz). Све руде, које су као н. пр. овај бјелутак постале из силицијумне киселине или њенијех хемичних једињења, ријетко и великијем напињањем даду се приредити да свијетле, ако их сунце обасјава. —

2. Подгријевањем. Многе руде постану фосфоричне, ако их угријемо. Неке сунчањем задобију своју љепоту, па кад их угријемо, опет је задрже; напротив познамо и таке, које топлотом добију овај урес, а сунце им га није могло преправити. Потребна топлота није увијек једнака. Доста је неке само узмлачити, па одмах сину; друге треба добро загријати, желимо ли повољан успјех получити. Гђекоје врсти топаза, диаманта и флуорита свијетле, чим их у руку узмемо; неке врсти вапненца потребују 200—370°. Неки преvљар у Болоњи примјетио је још 1604. год. да нека тамошња руда засвијетли, кад се спржи и са смолом умијеси. Ако истражујемо да ли која руда на овај начин постане фосфорична, ваља нам прискрбити мали комадић лима од платине. На њ се метне та руда, а тад га спопаднемо клијештима и ставимо на пламен од шпирита. —

3. Електрисањем. Жежени барит, зелени флуорит (хлорофан) и др. руде сину, ако неколике електричне искре кроза њих пролете. —

4. Механичком радњом. Зна се за доста руда, што фосфоришу, ако их ситнимо, гребемо или паракамо, цијепамо и ломимо. За цијело смо чули за „руско стакло". Оно је једна врст руде, која се зове лискун (Glimmer); те осим тога, што није крто као навадно стакло, има особину да се цијепа у танке листиће. Ако један листић нагло расцијепимо, видјећемо неке варнице. У Капнику ваде руду сфалерит (Zinkblende); ако по њој гребемо челичнијем пером или је туцкалом туцкамо, свијетлиће. Ако трљамо двије валутице од бјелутка, једну о другу, укаже се црвена свјетлост; нешто слична примјетиле су домаћице, кад шећер ситне, (ако није близу свијећа).

Добавимо ли коју руду за коју се зна да фосфорише, те желимо ли се увјерити е је доиста овако, нужно је утувити: да на мах, чим смо је ма којим средством прометнули у фосфорисање, треба је унијети у тавну просторију.

У тој тамнини опази се и најслабије свијетљење; а лако је распознати, како је обојено и докле је трајало. Обасјавани арагонит свијетли зелено, али послије 20 секунада потамни, угаси се; хлорофан свијетли слабије, ма читаву уру без престанка.

Многе руде свијетле само неколико тренутака. Ако нигда нијесмо, али за цијело љети, улазили смо споља, кад сунце сија, у мрачну собу. Тада не могосмо у првом часу очима ништа распознати, као

да и нијесу наше. Текар доцније, докле се око привикло (акомодовало) овој промјени околине, гледали смо бистро као и прије. Ако би нас запала така руда, престала би сјати дотле, докле би се наше око привикнуло на тавнило. У оваком случају мора човјек четврт уре прије мотрења ући унутра; па кад се тако преправио, треба ко други да му кроз малена вратаоца дода фосфоричну руду. Ако и тада не може око ништа распознати, узима се у помоћ направа, која се зове фосфороскоп. Њега је изумио Е. Бекерел (Becquerel), а њиме се да на длаку прорачунати и најслабије свијетљење и какве је боје.

Дуже и сјајније свијетле оне руде, или правије да кажемо хемична једињења, која су вјештачки преправљена. Такијех руда има више у златном прстењу и ином накиту него природнијех, а и ове је човјек у толико предругојачио, што им је љепши лик израдио.

На завршетку примјећујемо, да је „драго камење“ и „алем камен драги“, било увијено у сребро, злато и друге скупоцјене метале. Човјек га није могао сваки час извити и уметнути. Управо због тога можемо тврђети: да је само на први начин постајало фосфорично. Ако се каде ископа таки „камен“ или се у каквој старој листини наиђе на још које обиљежје,*) престаће свако нагађање, те ће се за стално знати: које су руде красиле окрунене главе и јуначке груди, а тавну ноћцу у дан претварале. —

Мојо Медић.

---

*) У народној пјесми: „Јанковић Николица“, што излази у „Јавору“ спомиње се исто ово и за бисер:

„Лијепо га вила обувала:
Златне плоче са сребрени чавли,
На њи вила од бисера главе,
Да се види коњу путовати
У по ноћи, ка' у полак дана.“

ЈАНКОВИЋ НИКОЛИЦА.

НАРОДНА ПЕСМА.

(Свршетак.)

а ми иде јунак под Кунару
Под Кунару на росну пољану.
У то јунак шатор разапео
Те је био конак коначио.
Мили боже чуда големога
Када дође време од мегдана
Нико преми доброга дората
Паше своје свијетло оружје
Сједе за се остарелу баку.
Па натури кроз Котар сокатом;
Све му вичу у граду грађани:
„Ој Никола у добри час било
„Да би свога осветио бабу!“
Здраво јунак на пољану дође
А гледа га Нукић из шатора
Па овако љуби говорио:
„Ој кадуно, Анђелијо вјерна,
„Тако м' дина мога и амана
„И турскога поста Рамазана
„У мојијех година стотину
„Онакога коња и јунака
„Нит' сам чуо ни оком видио
„Камо-л' јадан мегдан дијелио
„Ко је куји руво сакројио
„Ко-ли добра коња утовио“.
Преда-њ стара излазила мајка
Под Николом дору уватила;
Ал он на њу очи изрогачи:
„Одмакни се невијерна мајко,
„Одмакни се кучко моја мајко
„Јер тако ми бога јединога
„Манем сабљом осјећу ти главу!“
Паде мајка у зелену траву
А допаде под шаторе Нико.
„Божја помоћ Нукић барјактаре“;
То му старац прихватио здрављем;
Скочи Нико са дора на земљу
Па узимље у нарамак баку
Па је сједа у шатор бијели:
„Гледај саде стара моја бако
„Гледај саде што ће са мном бити
„Ма виђећеш од Турчина јада.“

Ту му с' опет мајка привижлава
Ћела би се радовати сином,
Али вели Николица мали:
„Одмакни се кучко моја мајко
„Та то турска вјера не доноша
„Да каурин були лице види.
„Де Нукићу са Удбине б'ј ле
„Јаши коња мегдан дијелити".
Ал му вели из шатора Туро:
„Бре Никола штене материно
„Сјаши дору да се одморимо
„Да ти дадем дијевојку младу
„Којој нема пара ни бедена;
„Све без крви и без мртве главе"
Изведе му гиздену ђевојку
Отвори јој пребијело лишце
И одмаче пече и вераче;
Кад је виђе Николица мали
У њему је срце заиграло
Деснијем је оком намигује
Бијелијем осмијава зубом.
Али вели Николица мали:
„Море Туро за вуке стрвино
„Јаш' ђогата да мегдан чинимо
„С ким се бијем баш не пијем вино".
Опет вели Турчин Удбињанин:
„Не Никола радосна ти нане
„Питај сине небројено благо,
„Опрости ми на рамену главу".
Ал му вели Николица мали:
Главом крену а шкргутну зубом:
„Јаши кљусе мегданџијо турска".
Кад се Тури на ино не може
Он се баци ђоги на рамена
Па он крупно довикује Нику:
„О Никола штене материно
„Али бјежи ал ћу побјегнути!"
Окосито Нико одговара:
„Твоје звање а моје бјежање".
Када бише на сред поља равна
Крупно Турчин Нику довикнуо:
„Ај Никола штене материно
„Немој рећи да је пријевара
„Ето теби копје омашито."
Кад је Туре копје ужидало
Свом ђогату између ушију
А Николи у плећи јуначке
Мину Нико преко поља равна
Кано звезда преко неба плава,
Не да ми се Нико ни згледати
А камо-ли копјем устрељати,
Дође прије под пећину Нико!
Ал га виче из пећине вила:
„Удри сине сабљом бобовкињом".
Врну Нико дору за ђогатом
У другом га скоку пристигао:
А потрже бритку ћорду своју
Како га је лако ударио
Од два четир' он је начинио
Он пресјече коња и Турчина,
Па се скаче са добра дората
Док сасјече коња и Турчина
Да приправи и сватов'ма меса;
Мрком вуку и врану гаврану.
Сад процвиље Туркињица млада
Кано љута под каменом гуја.
Ту му с' мајка боју привржбала
Уватила дебела дората
Па скочила на рамена дори,
Ал довикну из пећине вила:
„О Никола радосна ти нане
„Одведе ти кучка твоја мајка
„Одведе ти дору од мегдана".
Кад се Нико назад обазрео
Крилат јунак, — доро летит' неће,
У три скока уватио мајку
Био јунак срца милостива
Присјети се јадне душе своје
Ћеде својој опростити мајци
Ну на њ вила очи изопачи:
„Арам теби Николица мали
„Што сам тебе угојила млада
„Копај мајци оба ока врана
„А прорежи обе б'јеле дојке
„А преломи обе б'јеле руке,
„Промећ руке кроз бијеле дојке
„Живу кучку у гору оправи
„Нек се туче од јеле до јеле
„К'а ја јадна без мог побратима
„Без мог побре Јанковић Стојана".
Што је мигом наредила вила
Наредбу јој извршио Нико
Стаде копат' за два ока врана!
„Не Никола радосна ти срећа
„Доста су те угледале пута". —
— „Мучи, мучи, кучко моја мајко,

„Јесу оног Нукић барјактара!“
Кад јој стаде б'јеле ломит руке
„Не Никола радосна ти срећ'ца
„Доста су те загрлиле пута.“
— „Мучи, мучи, кучко моја мајко
„Јесу оног Нукић барјактара
„Грлећи се по Удбини б'јелој!
Кад јој бјеле поче резат' дојке:
„Не Никола срећа ти цвјетала“
— „Мучи, мучи, кучко моја мајко
„Ономе су Нукић барјактару
„Два пашића њему одраниле“.
Па је посла путем за ногама
Да се љуби по Удбини б'јелој;
Вака мука свакоме Србљину
Који пружи том исламу руке
Који бјежи од светог олтара
Који бјежи од имена свога.

Николу је дозивала вила:
„О Никола радосна ти нане,
„Узми сине Бегу дијевојку
„Па је води у равне Котаре
„Њу де крсти и вјенчавај за се“.
О мој боже чуда големога
Ал бугари кићена ђевојка
За својијем остарелим бабом.
К њој допаде Николица мали
Мили боже брза тјешитеља!
Баца ј' брзо за се на дората
Па одводи у равне Котаре
Па одводи у Ружицу цркву,
Туркињу је покрстио Бегу
Српкињу је вијенчао за се,
До по дана Бега дијевојка
Од по дана Јанковић Милица.

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Наставак).

Чивути су изабрали за себе: трезвеност, чуварност, бадрост, бистрођу ума, егоизам, прометљивост и спекулацију, наметљивост, фину обману, улагивање, клетву — истиниту или фалишну, то је све једно; — прислушкивање, шеретлук, збуњивање и застиђивање муштерије, политику, чување својих тајни, а испитивање и дознавање туђих; расплођавање и одгајивање младежи у трговачком и грабљивом духу; на кратко: у сваком се њиовом поступку види: да су изабрали и да имају својства за таке послове, где чиста памет, а не случај одсуђује и који се немогу без духа радити, па макар ми тај дух и непоштеним и немилостивим назвали!

А шта смо ми јадници изабрали?

Изабрали смо: пијанство; разметање и хвалисање са оно мало новаца, што смо мало час од Чивутина на велики интерес узели; — величање: какви смо јунаци при банчењу и како можемо у бекрлуку дуго издурати; — после смо изабрали: мржњу на радњу и на сваку науку; мржњу на школу и на учитеља; — пак смо после изабрали: хаљкавост и нечистоћу у целом домазлуку; а при том такову лењост, којој нема пара у седам краљевина! — пак онда смо присвојили подсмевање и оговарање свију оних наших људи, који су се малко на бољи пут окренули; те им злобимо због њиовог јадног напредовања; — пак смо изабрали за занат: бирташлуке и службе по општинским кућама, само да би могли комотније и без радње живити; — пак смо наследили лакомисленост, какве ни турски дервиши немају, а то је са собом донело расипикућство, које нам је две трећине наше негдашње сермије утаманило и предало у туђе руке, из којих се никад више у српске повратити неће! — Пак смо изабрали чежњу за наследством туђег имања, и једва чекамо: да нам отац или какав ујак умре, како би им се сермије дочепали, али не зато, да је сачувамо и умножимо, него да је што пре на лудорије профућкамо! — Једним словом: изабрали смо тако несрећна, гадна и упропашћавајућа својства, која нам ни најгори наш душманин и крвник не би умео зажелити; те смо услед тога постали

нека безсвесна створења, која, нити праве нити фантастичне цели пред очима немају, него само онако на Божију вересију од данас до сутра живе, и по свету се, без икакве воље за поправку, јошт за који дан, луњају, докле им једаред црни петак крај њиовом детињастом тумарању не учини!!

Шешир велош, кабаница Јанош,
Још да су ми чизме па галамбош,
Па би био у селу натарош!

До душе лепе, красне и озбиљне жеље! Достојне једног мислећег, за просвету одређеног створења! О малолетности, преко сваке на свету малолетности! Хоћеш-ли нас кадгод напустити? Хоћеш-ли нам дозволити, да и ми једаред у веку пунолетни и зрели људи постанемо; који заслужују помешати се и изравнати с народима, што упливишу на светску цивилизацију? Или ћемо се таки и подерати?!

Пита Аустријски цар кнеза Павла Бранковића: шта жели, да му учини за његове велике војничке заслуге, особито пак због тога: што је Турке код Томашеваца потукао? Хоћу, вели, светли царе! да ми допустиш; да смем пасати две сабље! Паши ако ћеш и четири! одговори му узбезекнути монарх; кога је морала овако детињаста и безазлена памет, код тако великог јунака немило дирнути и сажалење спрам његове лакомислене сујете у њему побудити!!

Ово је била права дивљачка жеља, од које, нити је он, нити је његово потомство какве користи имало!!....

Разсматрајући те варијације и различитости духа, које се код сваког човека и народа у другој форми појављују, ретко се ко може од помисли отрести: да сва та разна својства и характеристике — које међу људма постоје, — ништа друго нису, него неке природне привилегије, или добри и хрђави дарови, који се на форму кумовских крајцара по свету разбацују, пак шта ко уграби, мора се с оним дотле таворити, докле снаге и памети не стече, и докле какви нови сватови не дођу, те му прилику не даду: да може друге с места отиснути, те тако што паметније и замашније, него пре, закачити!

Ово грабљење, отимање и лупање глава око кумовских крајцара: — међу којима има и десетака, и форинтача, и талира, и дуката, — ово је тежња за напредком духовним и материјалним; — ово је развитак цивилизације! А ту само они народи највећи изглед имају, да ће што окачити, који не жале своје главе, нити са скрштеним рукама на страни стоје при отимању крајцара; него све своје телесне, — а особито душевне — силе напрежу и пљоштимке са трбувом на бачене новце падају, само, да и њима који шестак или форинтача — у место крајцаре — у део дође!!

Неки грабљивци имају привилегије — кад год се новци бацају највише уграбити, а неки с празним рукама кући одлазити! Неки имају право: сакалуде дерати, а неки бивати одерани! Бечејски пивар има право: хрђаво пиво кувати, а диштрикћани, пити ђубре за своје новце! Срби имају привилегије: шепртљити, кубурити и таманити се, а Чивути у изобиљу пливати и множити се! Једни господаре, а други робују! Једни су богати, а други сиромаси! Неки су курјаци, а неки јагањци! Неки музу, а неки бивају мужени! — На кратко: кудгод се човек по свету окрене, свуда види неке привилегије, које су онако жмурећки на разне личности и народности подељене; али те привилегије само дотле имају важности, докле се какве нове личности или народности не освесте и не прену целом снагом духовном, и те привилегије — као Руси Паризки уговор — не подеру и њиову обвезну снагу у лаж не утерају!!

Тирци и Сидонци, који су мајсторе и материјал за Соломонов храм набављали, они су негда били први трговачки народ на свету! Па где су сад? Нема их! Него су их најпре Јевреји, пак онда Шпањолци, пак најпосле Енглези заменули!!

Шпањолци су били пре три стотине година силни на мору и на суву и имали су најјачу флоту онога века; данас су пак дотле дошли: да скоро нико о њима и не говори, а Албијон им је и снагу и славу наследио!

(Свршиће се).

ЛИСТАК.

МАРМОНИ.

(Свршетак.)

Јунгово уверење, да ће општину „светих" утврдити у Итаси, није се оправдало. Годину дана после сеобе Мармона, Итаху су Мексиканци уступили америчкој влади; ту сад почну надолазити читаве масе народа из сједињених држава; отпочну распре између њих и Мармона, које после пређу у отворено непријатељство. Често се дешавало омањи бојева и убијстава са обе стране. То је најзад приморало владу, да се умеша у ствар Мармона. Почну се судари; нарочито од онда, кад је преко Итахе прошла жељезничка пруга тихог океана. Јунг није хтео да буде само духовна, но и државна и политичка глава Мармона. Повод судару између владе и Јунга, била је и полигамија, коју је он црквом озаконио. Полигамија је изазвала раскол међу самим Мармонима.

Уваћајући полигамију, Јунг је говорио, као да је бајаги још Шмит добио такав упут „озго," и ако то није објавио народу у своје време, али га је практиковао у животу. Породица Шмитова протестовала је, и Јунг је зато протера. С том породицом, отишли су још многи, који не припадаху „јозефитима" (присталице Јосифа Шмита) али не хтедоше да усвоје полигамију.

Полигамија је била прави белај за Мармоне; она је увећала власт Јунгову и осудно је навукла непријатељство Американа и повукла за собом читави низ гоњења са стране владе америчке; ослабила их и изазвала преступе међу њих.

Јунг је учио, да ће се људи користити разним степенима задовољства у рају, према томе, колико ко има жена и деце на земљи. Што их је више, тим је већа заслуга на земљи и на небу. Жене не могу иначе ући у рај, но само помоћу мужевљевом. Зато је свакој девојци прво брига, да што пре нађе мужа, и ако се на смрт разболе пре удаје, онда се на самртној постељи може венчати, само у том случају њезин муж мора бити служитељ цркве. Награда је на небу за жене већа, што више поднесу унижења и увреда због тога, што њихов муж може имати и друге жене.

Полигамија Мармона разликује се од полигамије источних народа. Код Мармона се врло строго одржава брак; истина развод се допушта, али врло ретко и само са одобрењем пророка, и у опште је скопчан са великим тешкоћама. За нарушење брака одређена је оштра казна; незаконите деце готово и нема. Један француски путник у разговору са својим пријатељем Мармоном, једном искаже мисао, како полигамија понижава женскиње. „Опет је она за то боља, него ваша проституција," одговори му Мармон. По причању путника, Мармони се одликују чистотом морала, и само у потоње доба, кад је проведена жељезница преко њихове земље, појавиле се разне установе које обично „цивилизација" доноси и насељава.

Један факт заслужује пажњу. Код Мармона се није оправдао онај појав, који је неизбежна последица полигамије: да је раса лошији и мањи број деце. Као у свима покрајинама, где постоји многоженство, тако се и код Мармона рађа, много више девојака него мушкараца; и ова је прилика добро дошла Америци, где, као што је познато, много је мање женскиње но мушкиње. Као што се види и по самим основима, на којима је друштвено уређење Мармонаца подигнуто, — Бриам Јунг смерао је, да увођењем полигамије што пре постигне умножење секте. Зато Мармони веома цене многоженство и поштују ту уставу као рад. Разуме се, да су пророк и његових 12 апостола у овоме претходили примером осталима. Сваки од њих има најмање три жене и њихов значај у општини, мери се поглавито према броју породице. По себи се разуме,

да пророк има највише жена. О његовој породици има много прича Нико незна управо колико је он имао жена од постанка полигамије. Говоре, да их је било 185, синова 84, кћери 128. Причају како је приликом поруџбине за одело породици, тражио једном 26 женских хаљина, 60 мушких и 36 фракова, и како је неки пут улазећи у ложу својих кћерака спазио тамо једну малу девојчицу, метнуо на колена и играо се њњом, па је питао како се зове и ко је њена мати. Други пут сукобив на улици лепог дечка, заустави и упита: ко ти је отац? Ти, одговори дете. Баш да су све ово и анегдоте, па опет овако што бива у полигамији. Било како му драго, тек то је факт, да што богатији Мармон има већу породицу, то има и веће уважење у општини. О једном трговцу причају: да су га упитали, колико има деце, није могао да одговори док није загледао у књиге где их је исписао.

У почетку кад је полигамија била заведена, жене су очајавале. И сад се многе не могу да измире са својијем положајем. Али опет зато, кад је пре неку годину влада сједињених држава наумна била да укине полигамију, онда су 22.626 жена предале петицију конгресу противу тога. Уверавају, да је потписавање било слободно.

Конгрес је неколико пута издавао наредбе управљене противу полигамије, али су све остале на артији; конгрес се није смео одлучити да то изврши, бојећи се да тиме не навуче на се кривицу, јер би се тиме нарушила основа америчке конштитуције — религијозна слобода. Друштвено мњење било је такође проти полигамије, али се исто тако бојало, да допусти влади ма какве енергичке мере, да неби опет тиме створила опасног прецедента. Но ипак се сваке године издавало нарсђење, по коме су сваког доказаног Мармона казнили са 1000 долара и затвором до пет година; али како осуде нису важиле без одлуке поротника, а поротници по закону могу бити само мештани, само полигамисте; то су и та законска наређења била мртво слово на артији. Код оваке сметње, влада није могла да стане на пут Мармонима, па ни да их казни за убијства, која су се код њих све чешће и чешће догађала Најзад 1874 год. поводом процеса владике Ли, који је довео у Итаху 150 емиграната и које су Мармони из освете поубијали, конгрес изда законску наредбу под називом „Поланд.“ По овоме, осуде полигамских судија и поротника нису вредиле у грађанским и кривичним делима, које се тичу полигамиста. Закон је циљао, да између осталога даде женскињу прилике, које неби трпиле полигамију, да могу из ње иступити.

Овим се законом користила једна жена пророкова. Она је добила развод и један део новчане награде од пророка; али он то није хтео да плати и зато буде затворен. По овом истом закону влада затвори и владику Ли, кога су пре поротници мармонски оправдали. Он је био кажњен у Марту 1876. године. Ма да је влада имала неке успехе, опет мучно да би што могла нахудити Мармонима, само да је Јунг жив. Раждљућен, он се лати крајњег средства: почне будити религијозни фанатизам Мармонаца, и стане им наглашивати, да се је једном Индијанцу из области Итахе јавио бог и показао му, да су Индијанци потомци Јосифа, који је био продан Египћанима, па за искупљене својих грехова они морају прећи у праву веру и постати другови Мармона и заједно шњима устати противу америчке власти. Ова басна, имала је своје дејство и да је америчка влада морала прибећи ка силним војничким средствима, неби баш тако лако изишла на крај са Мармонима, нарочито кад би имали Индијанце за савезнике. Још у пређашњим војнама 1857—58 Мармони су се показали изврсни војници; добро дисциплинирани, са добрим вођама, оружјем и осталим што им треба. Но на сву прилику, неће до тога доћи.

За последњих година живота Јунгова међу Мармонцима, појављивали су се знаци расула њихове секте. Од како је проведена жељезница преко Итахе, у мармонска села нагрнуле су колоније не-мармона и премда

је мржње међу њима било, опет је дух савремених начела постутно освајао и Мармоне; тврда вера у непогрешности њиховог пророка, — заљуљала се; образовала се партија реформа, тако звана Мармони реформисте, који су пре свега тражили уништење полигамије. Они имају и своје новине „Daily Herald," где се између осталих реформа тражи и преустројство Мармонских школа. У породици Јунга, такође се још за живота му, појавили раздори и старији син од прве жене, изјавио му, да ће он по смрти његовој, сву своју многобројну браћу и сестре прогласити као незаконо рођене и завладати целим његовим имањем. Апостоли, лукави урођеници, међу којима је било и Енглеза, такође су за последње доба живота Јунгова, почели интригирати против њега. Међу њима било их је доста који су желели да га заступе; цела општина поделила се у непријатељске таборе. Док је био жив Јунг, он је све уздржавао и до последњег дана имао је сву власт у својим рукама. Мармони признају, да само његовом организаторском таланту имају да захвале за своје добростање.

Јунг је умрьо од колере, без наредбе ко ће га заступити. У осталом говоре, да је имао у виду свога трећег сина. Осим овог претендента има још и два Енглеза „апостола" и један језефит. Огромно богатство Јунгово, рачуна се на неколико стотина милијуна. Јунг је то благо стекао у разним трговачким подузећима, која су тако добро пошла, да нису обогатила само Јунга и Мармоне, него их је још довело у најтешње везе са најбогатијим америчким фирмама. Ово је веле и заклањало Мармоне, те власти америчке нису никакве оштре мере предузимале против њих, јер би одиста оне нанеле осетан удар њиховим трговачким интересима.

Још доцније новине јављају, да на место Бриама Јунга, није изабран његов син, као што се држало, него Џон Тајлор, Енглез, један од апостола. Избор је био у тајној седници 12 апостола.

Из „Н. В." Гиљ.

КЊИЖЕВНОСТ.

Illustrirte Jugend-Bibliothek für Schule und Haus. Herausgegeben von Th. Eckardt Schuldirektor in Wien. **Marco der serbische Königssohn.** Text von M. Petrovitš. Bilder von Fr. Kollarz. Verlag von J. F. Schreiber in Esslingen a/N. Achtes Heft. — 4°. — 10 стр. — Четири слике бојадисане и пета насловна (смањана прва). Цена 50 фенига (у нашим књижарама 38 новчића).

Т. Екарт, управитељ школски у Бечу, уређује а књигоиздавац Ј. Ф. Шрајбер у Еслингену издаје **илустровану библиотеку омладинску за школу и дом** — као што ето немачки каже.

Библиотека ова излази у свескама, свака свеска за себе целина је и у њој по једна, овој слична, приповетка илустрована разне књиге и народа.

Осма свеска тога бојадисаног издања донесе ево Краљевића Марка, са четири бојадисане слике илустроване: прва приказује онај мах, у који Марко утиче у цркву Самодрежу а отац му краљ Вукашин како за њим ханџаром потего; друга каже Марка, кад га из тавнице изведоше пред цара турског, те ће по том на мејдан Муси Кесеџији; трећа слика илуструје тај мејдан јуначки, четврта и последња — смрт Краљевића Марка, у који мах проигуман Васо с ђаком својим Исаијем скида листак књиге беле.

Ко боље уочи те четири слике и зна за песме о Краљевићу Марку, погодиће и сам, да оне илуструју цигле три песме у тој нам praванији народној: Урош и Мрњавчевићи (Вук II. 34.) сликом првом; Марко Краљевић и Муса Кесеџија (Вук II. 67.) другом и трећом, и Смрт Марка Краљевића (Вук II. 74.) сликом четвртом.

Додамо-ли у две у три к илустрацији тој, како је ту и приповетка о Краљевићу Марку на кратко изведена по тим трима песмама и по четвртој, неилустрованој, Марко Краљевић и Ђемо Брђанин (Вук II. 68.) и још краћим додацима попуњена из свеколике певаније о Марку — били бисмо ето за час готови с приказом илустроване књижице ове.

Него како је работа ово туђе нам књижевности немачке дело књижевно вредног нашег књижевника Србина проф. М. Петровића — неће бити, мислимо, на одмет рећи коју и више о појави овој књижарској и књижевној.

Немци знају у књижевности својој за Марка Краљевића, од како га наша књига казује издањем српских народних песама Вуком Караџићем; приповетка дакле ова немачка о Марку толико је сад само нова, што је понајпрече намењена, деци и омладини па тек по том и одраслима — школи и дому.

Није овде пута ни места, да заређамо редом, ко то све писа и на немачки превађа песме о Кра-

љевићу Марку, већ само рећи ћемо: Марко је био за првих времена Вукова рада куд и камо популарнији читалачкој публици немачкој, него што је у потоње доба; с тога и јесте заслуга уредника и издавца и хвала књижевнику нашем проф. М. Петровићу, што се он Србин примио и немачки написао приповетку ову о Марку за млади и одрасли нараштај Немцем а зарад објашњења реченим сликама и зановљеног обавештаја о том нам јунаку српском.

Приповетку је исприповедао, истина, местимице онако на дохват, али у целини ипак живо и таман спрам смера библиотеке ове и намене јој по првенству омладини — одбијемо-ли подобар број србизама у језику му немачком и не узмемо-ли строго на ум стил му, прикладнији за одрасле него-ли за децу.

Србину и без разлике Словенину теже је писати немачки него-л' другим којим језиком туђинским, јер је језик немачки куд и камо већма нег икоји одмакао од српскога па и других језика словенских реченицом и стилом, ма да је од старина једне исте лозе и поникли језичке; а за децу није лако ни Немцу писати, у којега је књига и у том напреднија од наше — ипак ваља нам признати и припознати: проф. М. Петровић пише немачки, као мало ко у нас, лепо и разговетно, ма и не језиком за децу. Тако и у овој књижици.

Друго нешто већма у очи пада, што не можемо муком прећи: слике се не подударају са описом својим, а то је мана, којаремети и одраслог читаоца, децу пак, право да речемо, баш забуњује.

Марко на првој слици смеђе је косе, на другој сед као овца, на трећој готово црномањаст, на четвртој опет смеђ, ил боље рећи, не знаш какве цвета — ал ни у једној није лице Србиново у Марка па ни у оца му Вукашина.

На првој слици у Марка за леђи му клима ханџара у краља Вукашина сабља у руци, а онамо песма каже баш на против:

Кад то зачу Вукашине краљу,
Скочи краљу од земље на ноге,
На потрже злаћена ханџара.

А Марко, знамо, наручује:

Куј ми сабљу, Новаче ковачу,
Какву нисн прије саковао

и свуд Марко сабљом Турке сече а нигде ханџарем.

На другој слици Марко из тавнице, сед је и у лицу жут као восак с малом брадицом, коса му у три прамена, предњи прамен једва до појаса, руке мале, на прстићима (а не прстима спрам јунака) ни трага од ноктију, којима би заорати могао. — а песма каже:

Коса му је до земљице црне,
Полу стере, полом се покрива;
Нокти су му, орати би мог'о
Убила га мемла од камена,
Поцрнио као камен сињи:

које и проф М. Петровић у издању овом овако казује:

„Sein Haar reichte bis zur Erde, die langen Nägel erunstalteten seine Gliedmassen und er war schwarz und rauh wie der schwärzeste Fels.“

(Свршиће се.)

СТАТИСТИКА

(Статистика једне хинеске вароши.) У некој хинеској вароши, по имену Соохону, имаде до три хиљаде кућа у којима се продаје опијум, чај и остала алкохолна пића, која се у Хинеској употребљују. Тврди се, да се од триста шездесет до четир стотине хиљада становника у истој вароши, половина одаје пићу опијума. — Берберница у Соохону имаде такођер три хиљаде. У просеку имаде у свакој берберници до пет помоћника, те се тако до петнаест хиљада хране само од шишања и бријања. То је врло лако појмити, јер у оним земљама отпочиње бријање од тридесетога дана живота. Кад дете наврши тридесети дан живовања свога, скупе се сви пријатељи и познаници родитеља детињи, и ту се обави бријање главе са таквом свечаношћу, као код нас од прилике крштење.

РАЗНО.

(Певање као добро средство против слабих груди.) Сви лекари су сагласни у томе, да је умерено певање одлично средство, да у здрављу одржава и снажи плућа и да, шта више, у њима угуши и саму клицу разних болести. Али то искуство је, на жалост, још сувише слабо познато међу учитељима, родитељима и у опште у већој публици. Да је то уверење већма распрострањено, то музикално осећање нашег света не би налазило задовољства и уживања само у мртвим инструментима, особито у свирци на клавиру, него би се неговало са највећом вољом и само певање. Како јако доприноси здрављу умерено певање, то најбоље доказује неки медицинарски недељни лист, што излази у Петрограду. На тамошњој клиници испитивани су 222 певача у доба од 9—53 године, а с обзиром на стас, ширину груди им, снагу мускула за удисање и издисање. Резултат истраживања био је ово: Ширина груди и животна снага је у певача далеко већа него у непевача. Код певача су у опште ретки случајеви, да умру од јектике. Са здравственог обзира негује се певање особито и у Немачкој.

(*Играње шаха у источној Азији*). Становници источне Азије, Малаји, не само да су страсни карташи него и играчи шаха. Игру шах називају они „*Main gadjah*“ што преведено на српски значи „слоновска игра.“ Краља у шаху називају „*radjah*“ (краљ) а краљицу „*mantri*“ (министар.) „Лауфер“ се зове „*gadjah*“ (слон), коњ „*kuda*“ (коњ) топ „*ter*“ а пијони „*bidak*“ (слуге). „Шах краљу!“ кажу просто „*sah*“, а шах-мат' кажу „*mati*“ (мртав) од које је речи сигурно и немачка реч „*matt*“ постала.

(Вредност хране у воћа). Вредност хране у воћа саразмерно је врло незнатна а особито шљиве садржавају у себи врло мало хране. Чувени хемичар професор др. Фресенијус изнашао је, да једно јаје исто толико хране садржава, као једна фунта и два лота трешања, једна фунта и осам лоти грожђа,

једна фунта и шест лоти јабука, две фунте огроза и скоро четири фунте крушака. — Сравњивајући вредност хране у кромпира са вредношћу хране у воћа изнашао је исти хемичар, да сто фунти кромпира садржавају у себи исто толико хране, као сто четрнаест фунти трешања, сто двадесет фунти грожђа, сто двадесет и седам фунти јабука, сто деведесет и две фунте крушака и три стотине и двадесет и седам фунти шљива.

(Шенбрун.) Шенбрун је дворско шеталиште у Бечу; у Шенбруну се родило и Његово Величанство цар и краљ Франц Јосиф I. Шенбрун је био густа и пуста шума све до 1566 године. По тој шуми је често ловио цар Максимилијан II. Једнога дана спопаде цара Максимилијана у лову љута жеђца али залуду луташе он по шуми, не би ли гдегод на какав извор или поток намшао. Напослетку кад је већ сву наду изгубио да ће гдегод на какав извор наићи, зачу у даљини жубор извора. Отиде тамо и угледавши воду повиче: „*schöner Brunn*." Отуда после та шума доби име Шенбрун. Још исте године даде цар Максимилијан ту шуму регулисати и начини од ње диван парак, који још и дан данас постоји.

(Вино.) Када је Ноје винову лозу посадио, скаска вели, да је онда те ноћи дошао ђаво и рекао: „Драга лозо! Ево сам дошао да те нађубрим." После тих речи закоље ђаво јагње, и са јагњећом крвљу залије лозу и рече: На овој лози рашће грожђе од кога ће људи вино правити. Ко од тога вина умерено пије развеселиће и разблажиће се као јагње." За тим ђаво закоље лава, и са лавовом крвљу залије лозу и рече: „На овој лози рашће грожђе од кога ће људи вино правити. Ко од тога вина мало више пије него што треба разјариће се као лав. Напослетку ђаво закоље свињу и са свињском крвљу залије лозу и рече: „На овој лози рашће грожђе од кога ће људи вино правити. Ко од тога вина прекомерно пије, изгубиће памет и ваљаће се у блату к'о свиња.

(Прецветало цвеће.) Прецветало цвеће може се опет повратити, ако се струк до половине умочи у врелу воду и дотле у врелој води држи док се вода не охлади. После тога треба одсећи половину струка и цвеће у свежу воду метути па ће цвеће бити лепо и свеже, као да се сада узабрало.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(Доћи ће). „Господине докторе, изволите доћи до вече к нама на вечерњу забаву. Најпре ће читати моја кћи Марија своје лирске песме, што их је написала; за тим ће моја Анка певати неколико арија, а у осам сахата биће вечера." — „Захваљујем на позиву, милостива, ј а ћ у д о ћ и у о с а м с а х а т а."

(Из школе). Учитељ. Милане, а што твој брат није дошао у школу? Да му не фали штогод? — Милан. Фали му, господине. — Учитељ. А шта му фали? — Милан. Чакшире, господине.

(Горд одговор.) Наполеон у своме детињству био је врло горд и поносит. Једаред када је био у војничкој школи у Брину запита га његов учитељ:

„Шта би ви радили, кад бих вас ја ћушио?"

„Да нема пиштоља или сабље ја бих се заиста нашао у великој неприлици" одговори Наполеон, коме је тада једва тринаест година било.

(Велике уши.) Неко се ругао своме пријатељу:

„Ала ти имаш Васо велике уши."

„Та видим ја и сам да имам за човека велике уши, али твоје су и за магарца мале." одговори Васа.

(Навика). Неко се хвалио у друштву: Ја сам се сад тако навикао, да попијем црну каву после подне да ми ни ручак не прија кад после њега црну каву не попијем."

(Изелица). Један државник краља Јакова 1 (који је владао Инглеском од 1603—1625) приповедаше краљу како се у њиховој вароши налази један човек, који може да поједе читавога овна.

„А да ли зна тај човек штогод и привредити" запита краљ.

„Незна ништа" одговори државник.

„Онда га дајте одмах обесити. Човек који за двадесеторицу једе а неможе ни толико привредити као један, није достојан да живи", заповеди краљ.

(Три медведа.) Један странац, шаљивчина дође у једну варош и прође поред дућана „код три медведа."

Трговац је баш стајао пред врати.

Странац му приђе, поздрави га учтиво и сасвим га озбиљно запита:

„Молићу, а где су ваша два друга?"

„Ја немам другова, ја сам сам" одговори му трговац.

„Па, ево овде на „цимеру" стоји: „код три медведа".

ОДГОВОРИ.

Госп. Коп. у Тарнопољу (Галиција). — Од „Певаније" Јов. Јовановића још није изишла 10. свеска, а то ће бити последња, завршна. Од „Шале и Сатире" изишле су до сада д в е свеске, а остале ће излазити без одређена рока; од Милићевићевих „Живота и дела" изишло је до сада три књиге, није нам познато хоће ли их више бити; од „Летописа" је изишла књига 128, а то је четврта свеска за 1881. год. Од „Путовања по новој Србији" од С. П. није изишло даље од онога што имате; од књига Љ. Ненадовића изишле су до сад три у Београду; од „Годишњице" је IV. књига увелико у штампи и изићи ће за који дан. Поздрав.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 15. У Новом Саду, 11. априла 1882. Год. IX.

ЉУБАВ ЈЕ ВЕЧНА.

Ти ме гледаш тим очима,
Тим зрацима сунчанима,
Ти ме гледаш дивни створе,
А душине мисли зборе:
Јел' истина љубав твоја,
Ничел' из тог перивоја,
Срца твога — убавога —
Ничел' цвеће росно, право,
Мирисаво, бајно, здраво —
Постојано што цвет рађа,
Сваким цветом што с' подмлађа!

Ти ме гледаш, гледаш дане,
А питање душом гране:
Дал' је љубав твоја вечна,
Непромена, непресечна,
Вишњег дара, света сила,
К'о анђелак рајски мила,
Што у души — мирис ружи —
Вазда тврду веру буди,
Која чисто, верно љуби,
Док на небу сунце сјаје
Докле ово жиће траје.

О гледај ме бела виле
Гледање је жићу мило,
На срцу ми оно креће
Мирисаво, чедно цвеће,
Сваки цветак, сваки убав',
Сваки чиста, врла љубав,
Срце моје — драго твоје —
Незна мере, незна броја,
Већ из чедног перивоја,
Нов, млађани цвет ти носи,
У љубавној купан роси.

Ох гледај ме, гледај лане,
Веруј тад ми души гране,
Души, која носи вечну
Љубав слатку непресечну,
Плод је она вишег дара,
Свемогућег света цара.
Она мири — крила шири —
До у вечност ону тамо —
Ох ал' само, само, само. . .
Што са света нас нестаје,
Љубав вечно пак остаје.

Н. Г. О.

ЂЕРДАН.

ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГА У ЛИЦИ И КРБАВИ.

Посвећено г. дру Илији Вучетићу.

(Наставак.)

Пред тијем старијем ће се на свето 'ванђеље обећати, он ће их старац добријем с'вјетом с'вјетовати.

И би мало, па се вјенчање поче, свакуријеч'цу пушке прате и ударају печат вјечна мира и љубави свете.

Да! заклети се пред Богом и светијем Јованом, заклети се пред старцем, ком душа веће миром мири, није лако. тешко је бо'ме; јер обећати се, па још данаске на Ђурђев-данак, тај најсветији данак Србину, када му се кућа — чарна гора у зелен обуче, кад му славујак у тој кући жељицу прижељкује, а поточак лагани кроз кућу бруји, тадај обећати тешко је Србину. Јер Бог знаде, што му још чинит' ваљаде?

И обећа се Милош, и обећала се Борјанка, обећали се и у ватру и у воду и у гору зелену, да се једно другом на невољи нађе!

Вјенчање се свршило, свати се упутили ка двору Борјанчину, тамо ће вечераске сватовско весеље бити, а сјутра сабајле ће се кренути дому младожењину.

Све је лијепо у реду текло, сутоњ доша' па проша', ноћ превалила, већ су и Влашићи поискочили, а свати се спремају двору, та ваља им пријећи брда и долине.

Нева је већ одавно међ' кумом и ђевером, па сада пође, да изиште од родитеља пошљедни благослов.

Понајприје је ка мајци отишла, добар с'вјет примила и у десницу је цјеловала.

У другој собици сиђео отац јој, оде и к њему, замоли опроштаја, што је о њој вељу бригу водио.

Љуби бабу у скут и у десницу руку па му 'вако стаде зборити:

„Добри оче, године су прохујале, мај младости моје проша', прољеће је у великом јеку, опрости ми његу очинску, ако сам те игда лудо дијете увриједило; оче, ја одлазим у туђ дом, туђем оцу и мајци, јер тако је нама јадницама досуђено!“

То рекне и смјерно приступи ка свом родитељу, цјелује га у скут и у руке, а вреле сузе лиле јој низ образе.

„Да, ти одлазиш у туђ дом; хм! ти одлазиш у туђ дом! —“ старац ућути, а главу мету međ' руке; видло се, да га нешто мучи и кињи.

„Та оче, ох оче, без благослова прага ти не остављам, реци ми једну ријеч, па ће дости бит'!“

Старац се подигне, а очи је разрогачио, десницу јој на раме наслонио, а подмукло се бијаде насмија'.

„Та чедо, ти би могла свога оца избавити, јер знадеш, мене јади вељи тиште, мојијем јад'ма ти си крива. Млого благо имаш ми на ђердану, ти би га могла оставити оцу своме и мајци својој, та ми смо ти већ стари, слаби, обнемогли.“

На те зборе се Борјанка згрози и готово би у несвијес' потонула, да је не при'вати хладна рука оца њена, рука оца, који баца чедо у провалију. Једва мало ка себи дошла и кроз плач говорити стала.

„Ох, оче, та сјети се јучерашњег дана, не обећа-ли ми зар, да је ђердан моја прћија, не рече-ли зар, да нико не смије мога дирати. Јуче си тако зборио, а данаске већ друкче мниш. Не, не, ја ти не иђем из двора, ако се и дотакнеш мога ђердана, та дости, оче, имаш, не треба и од мене јаднице отимати. Јок валаха, то не море бити!“

Ексик вајда, душа ваља, видио бо-

лан, тешко му иђе, за то се и наже још већој инли својој.

„Ајде, шћеро, сретно пођи су драгијем својијем, и ја ћу ти скоро у походе доћи. Ну кад ми ти походе вратиш; је-ли да ћеш ми донијети милошту, жуту јабуку са ђердана свога. Ски ни злато, па реци, да ти га нестало, те ћемо све лијепо загладити, а нећеш вељу мани бити. Ето тако прими очински благослов, и тако ти проста била брига родитељска, друкче ти од мене благослова није.“

„Оче, таког благослова не могу примити, та шта би ми Бог са небеса река', да сагријешим њему варајућ' драгана свога; не рекох-ли зар пред олтаром, пред Богом и светијем Јованом, љубићу га, вољећу, ка' и озеба' жарано сунашце, па њега, њега да преварим. Ох, оче, ако си ми отац, то ја не могу учинити, не, не могу, док ми је на раменијех главе! Па добро, ја не иштем благослова, не иштем га, код тебе ћу сиједе косе плести, нек се знаде, да сам имала родитеља, који се брине за ђечицу своју, иђи, иђи кажи сватовима, нек одлазе, мене је тешко забољела глава; Бог зна, хоћу-л' бôна пребољети!“

Старац упрьо очи у њу, не зна ни бијеле пpословити, а из лишца му, рек' би, живи огањ сијева.

„Не, шћеро, ако Бога знадеш, немој то чинити од родитеља својијех, та чуј прије, шта ти хоћу казати. Зар не видиш, да смо стари, слаби, та избери нам бар свако друго мјесто из жутијех, па тако ће се вјеровати, да је њеко прорешета' твоје благо!“

Старац је цјелује и обаспе очинскијем, ал' хладнијем, цјеловима, а споља је долијета' глас пушака и аваз несташна чауша: Хазурала кићени сватови, на ноге се, моја браћо драга, на ноге се, лагани ђевере и изведи танану ђевојку, дошла ј' хора, зарудила зора, сад нам ваља дома путовати.

По вазбоговјетну ноћ воде се на двору ђевојчину сватске даворије, те најраније се крећу свати пред сабах, а ђе ђе и освану, па се ондак текем крећу дома. Право вели и пјесник народни о сватском путовању:

„. . . . .
И туде су ноћцу преноћили;
Кад им био данак освануо,
Подвикује чауш до чауша:
„Хазур! хазур! кита и сватови,
„Ви ђевери злато опремајте,
„Касно нам је, а далеко нам је.“
. . . .“

Па и Борјанка је чула пошљедње ријечи чаушеве, те ће прозборити родитељу своме.

„Да, оче, ти си ме на гријех навео, па кад си већ то био наумио, боље да сам и без паре о врату у зборове ишла, јер шта ће врана туђијем да се кити перјем; не, оче, то није требало радити. А сад како је, тако је, дај ми благослов, да бар до тамо сретно дођем, а тамо већ знадем добро-јутро своје.“

Старац скочи по њешто тронут, узе чедо своје за руку, и принесе хлађане своје усне до чела јој.

„Пођи сретно, дијете моје, срећа те пратила цијелог живота твога и живила у љубави су војном својијем!“

У то уђе ђевер потражити неву, да је води мајци Милошевој, Борјанка ће јој сад већ замјена бити, она ће је хранити и са Милошем од-а-зла бранити.

Погле само шћере на растанку с мајком, с домом, ђе је провела младе дневе своје; а Милош ти цјелује дес ницу родитељима своје драге.

И расташе се . . . . ! Боже мили да чудне дивоте, ведро небо сјајнијем начичкано звјездицама, а кита свата, па све на лакијех коњијех, дала се преко брда и долина, те ће право двору Милошеву.

Кад су били преко првог потока, пушке засијеваше, неву ваља прелити

*

хлађаном водицом и пренијети преко поточка брзаног.

Кад се свати упуте са двора невина, запођену ти сваке сватске даворије и цјеванке, а од пуцњаве из лакијех жујки и кубура све хори и брдо и дô.

Кад ђевер добије неву „под окриље“ она је још у руву ђевојачком, још и с мајком се растаје у ђевојачком одијелу. Ђевер мора и коња неви набавити, тога ради и води једног у поводу. А да се вози, то би тамо била пука срамота. За то и вели наш гуслар:

„. . . . .
А кад дође лијепа ђевојка,
Под ђевојком коња ухватио;
Кад виђеше два мила ђевера,
За оштре се сабље дохитише,
Да Дињару одсијеку главу;
Ал' говори на коњу ђевојка:
. . . . “

Или: „Одјаш' коња мила снахо моја,
На част теби од злата синија,
На синији змија оплетена . . . .
Оплетена од сребра и злата . . . “

Или: Кад су били гором путујући,
Стиже урок на коњу ђевојку . . .
. . . . “

Често хоће свати да збивају лакрдију ш ђевером и сакрију му коња, те јадник мора ићи пјешке, што 'но реку, на опанке, а неву посади на свога коња.

Исто тако мора набавити за неву и капу јâ шкрињак. Па кад се из рода крену, метну јој на главу, и покло пе чак на очи, ка' бајаги, да би сваки стид покрила, па кад је нева међ' сватијех, мора јадница непрестано пред-асе испод шкрињака гледати, ал' не у зелену траву, већ на пуну софру!

Па кад дођу свати до прве воде, потока, а они прелију неву хлађаном водицом, често улију и у њедра, ка' бајаги, да би боља била дјеци својој дојиља и кад дођу у прву шуму — а овђе, ако се комшије узимљу, морају кроз шуму проћи — ту нева скине ђевојачки рубац и повеже повезачу, ал' не још на рогаљ, ка' што се младе носе, већ се, тек од прилике, подмутапе и шкрињак још већма патуку. А за тијем путују даље, док не дођу својем двору, ђе их жељно ишчекивају.

Па ево и овђе, док си оком тренуо, већ су свати на другој страни потока, и опет се дали лакијем коњима на рамена, па нагоше у врисци и сватовском весељу двору Милошеву.

Није шала така кита сватова; јунак је над јунаком, весели су, у радости тону и пушке им скоке убрзавају.

Прва ждрака румене зорице показа се на обзорју, први зрачак њен виђе се у лишцу Борјанчином: „Дан је, зора је, устај море ко спи.“

Мајка Милошева чекала злато своје, ал' га не могла дочекати, нагла се мало на миндерлуку и међ' шиљтад се уметеризила. Ла'ко легла, још лакше заспала!

Пушке пред кућом запуцаше, пенџери се затресоше, а стари сват запођео „Отргла се грана,“ и свирац ти развио сватовац, па дипли, Боже, све да се хори; све је умукло, све га слуша, само свати вриску дижу и све то већма вичу. Мајка заспала, па у сну дочекује свате, у сан се занијела, већ је и дипле у сну разумјела.

Разбудила се! Ижљегла пред синка свога, пред снашицу — узданице своје!

Дјетенце понајстаријег синка изнијели на сусрет новој млади, она му дала пешкеш — махраму златом извезену, и гротуљу му око врата савила. Синовца у чело цјеловала, а он стрину у десницу бијелу.

Кад свати дођу на дом младожењин, ту не ма краја весељу. Ђевери пак не смију од неве ни куда, већ прихвате коња и чекају, док не изађу с дјететом пред неву, па јој га додаду на коња, а она га цјелује и дарује вељијем пешкешем — махрамом јä кошуљом златом извезеном, а о врат му објеси гротуљу, што је дјетету дакако милије, нег' и двије три махраме. Тек сад је

неви слободно у кућу. И на њекијем мјестима је два ђевера унесу с коња па преко прага, а ђе-ђе опет простиру јој платна jȁ шарни ћилим, и тако уђе сама, али прага се не смије додирнути. Кад уђе у кућу, цјелује старије у десницу руку, а млађе у ведро чело, па још јој тамо пробају срећицу и проводе кроз кућу.

Па 'већ су и овђе све ујдурисали, што је требало, нева је сад већ млȃда! Ђе си болан Милошу, та ево ти Борјанке у твом двору, а ти с кумом лакрдију збиваш.

Тек сада наста весеље, та није да је милина! Свирац свира, коло се око њега вије, а сви свати повели: „Сјело сунце, стигло вече!“ . . .

Већ је коло и престало, па ће се свати ваљда одмарати, ал' не, неће, већ им нева водице донесе, а они се сви редом умивати сташе, па за тијем за пуне столе засједоше, те ће позaложити ракијицом и по мало воћем присмочити.

Тако било за пуна три дана. Свати се веселили и пешкеше дијелили, баш пешкеше, које им Борјанка дȁровала, а и они су њојзи веље даре учинили.

Разишли се свати! . . . .

Борјанка је свакијем даном све то нујнија, е рек' би, коротовала је млада, ал' не, помишља јадница на походе, па је боли, што радити мора; та гр'ота је, од Бога гр'ота, бацати клицу ината у ту кућу, ђе ће проводити вијек свој, ђе са драганом дијелити и добро и зло у кућу, — па чију још, у кућу Соколовића, који су ти, бреле, кољеновићи, на гласу од бирземана.

Учини-ли, што је оцу језиковала, е ондак јој се јекмек доио, ондак је свега дости, јер ће јој загрчити вијек њен. А не испуни-ли, е ондак је преварила родитеља свога, јер му је у'вано језиковала њешто ђердана повратити, и он јој старац при благослову још и прикрчио.

Зулум учинио џимрија неотац, ал' нека; само што је право, то је Богу драго!

Неђеља је по Ђурђеву; дан тек свити, момче Соколовића већ јави крдо свилорунијех оваца у поље, већ и говедар своје стадо изагна', па повео и један и други уз танку свиралицу, а одјек му долијеће из' далеке дрáге и здравља га: „та — лȁȇт — лȁȇт — та. . . . .*) И козар ено стоји нуз своје несташно стадешце, па повео уз дипле. Боже драги, како си ти то све лијепо уредио! . . . .

Већ ено и сунашце помаља своју румену главицу иза високијех брда, своје румене зрачице просипље на горицу, на зелено лишће и росну травицу, па погле, какова је травица по пољани, није већ ђунђем, рек' би, пресута!

А пастирчад тону у радости, па повели јутарњу пјесмицу, и један другом „добро-јутро“ здравља, па се ревене, ђе ће ручати и пландовати.

(Наставиће се.)

*) звук танке свиралице.

ЈАДОВАНКЕ.

I.

Сјајна си звездо на плавом небу
— Трепет је бајан твој.
Сјала си тако, када те гледах
И ја и анђел мој.

Сјајна си јоште, милена звездо,
У бајном кресу свом,
Али те гледам сомотан сада,
А не са анђелом.

II.

Испод руже мирисаве
Славуљ гњездо сплеће,
Славуљицу своју слави
— Вије стан си среће. —

Ој славуљу не певај ми
Не врећај ми груди!
Под ружом ми злато вене,
— Злато ми не буди! —

III.

Сунце моје злаћано,
Што си тако мало
С мог· ме неба грijало
— На мом небу сјало? —

Срце моје млађано
Што си куцат стало?
Зар све, што си снивало,
С њом ти у гроб пало?

Ст. Торбица.

МЛАДЕНЦИ.

ВЕСЕЛА ИГРА У 2 ЧИНА.

(Наставак).

Трећа појава.

Матилда, Аца, Лаура, с једним одпечаћеним писмом.

Лаура. (тихо Матилди) Моји се родитељи осећају тако усамљени дома, па зато хоће у страну земљу, у Италију да путују. . . Али прво ће амо доћи, Матилдо!

Матилда. Амо? Када?

Лаура. Сада одмах! Испрва нисам приметила, али писмо је писано на последњој штацији. . . Хоће да нас изненаде. . . За један час биће овде! Боже шта да се ради?

Матилда. Кажи то Аци.

Лаура. Јест, кажи му ти!

Матилда. Ја нећу, ти му мораш казати.

Лаура. (уплашено) Ја!

Матилда. (Аци). Лаура хоће да вам нешто каже.

Лаура. Матилдо!

Аца. То би било први пут.

Лаура. О, кажи му ти. (Матилда ступи ћутке натраг).

Аца. (приђе јој ближе) Шта је то што ми хоћеш да кажеш?

Лаура. (угушеним гласом) Моји родитељи долазе.

Аца. Амо?

Лаура. Јест.

Аца. Када? Данас?

Лаура. Сада одмах . . . овог часа.

Аца. Па то ми још нико није казао! (узме шешир и пође).

Лаура. (уплашено) Ацо!

Аца. Мени за цело неће доћи у походе.

Лаура. Али ти не смеш отићи!

Матилда. Не, ви не смете отићи!

Аца. Па зар не ће овде одсести?

Лаура. Хоће, ја сам мислила — ако теби буде право, да их сместимо — у твоје собе. . .

Аца. Па онда је баш као што треба; ја ћу отићи, а они ће доћи на моје место.

Матилда. Узмите моју собу, а ја ћу с Лауром у једну. Па ће онда све бити у реду.

Аца. Нашто толика околишења? Да их желиш, то је природно, а да ћу ја отићи, док они дођу, и то је природно. Само си ме требала мало пре о томе известити и то с више штедње. Јер ја морам мислити, да они зато долазе, да тебе собом одведу, — па ако ти тако олако хоћеш тој ствари крај да учиниш, треба да знаш, да мени то неће лако пасти!

Лаура. Ја сам тек овог часа дознала, да ће они амо доћи.

Аца. Може бити, али они су дошли амо на твој позив, твоје тужбе — —

Лаура. Ја се никада тужила нисам.

Аца. Само си их о том известила, како овде стоји ствар.

Лаура. Никада то нисам чинила! (почивка).

Аца. (зачуђено) Па да шта си им писала преко целе ове године дана, — сваки дан по једно писмо?

Лаура. Ја сам им писала, да је овде све у свом реду.

Аца. Јели могуће? За цело ово вре-

ме? Лауро! могу л' ја то веровати?... (приближи јој се) О, па то онда још —!

Лаура. (плашљиво) Ја сам то чинила с обзиром на своје родитеље.

Аца. (хладно) Из призрења према својим родитељима? Онда ми их је жао. Јер сад ће видити, како стоје ствари.

Лаура. Они ће доћи само на неколико дана амо . . . затим ће одпутовати у иноземство.

Аца. У иноземство? . . . Онда ће их за цело ко год пратити. . . Сигурно ти?

Лаура. Па зар ти то не можеш чинити?

Аца. Не. . . Дакле ти би ме оставила, Лауро? . . . Ја ћу овде с Матилдом сам остати — то је скоро као у оној књизи. . .

Лаура. С Матилдом? . . . Збиља, — па могла би их Матилда пратити!

Аца. Без Матилде овде не можемо бити — док тако устраје као сада што је.

Лаура. Ти би сигурно већма волео, да ја [illegible]?

Аца. Ти мене не треба ништа да питаш. Ти ћеш отпутовати ако хоћеш.

Лаура. Јест, без мене се овде може бити. . . Међутим мислим, да ћу ипак остати!

Аца. Ти ћеш остати — код мене?

Лаура. Јест!

Аца. (радосно, приђе јој ближе) Али то ваљда не ћеш учинити из призрења према родитељима?

Лаура. Не, то нећу! (он се удали од ње зачуђено).

Четврта појава.

Пређашњи. Матилда.

Матилда. Тако, сад је све у реду. (Аци) Дакле ви остајете?

Аца. (погледа Лауру) Не знам . . . Најбоље ће бити, да за ово неколико дана одпутујем.

Матилда. (приђе ближе) Добро, онда ћу и ја да одпутујем!

Лаура. Ти!

Аца. Ви!

Матилда. Јест, — у ономе што ће се овде догодити, не ћу да учествујем. (почивка).

Аца. Па шта мислите, да ће се овде догодити?

Матилда. То ћу за себе задржати — док се не сврши.

Аца. Ви строго судите о вашој пријатељици.

Лаура. (мирно) Матилда није моја пријатељица.

Аца. Како то?

Лаура. (као пре) Она, која једнако човека обмањује, није пријатељица.

Аца. Па је л' те Матилда обмањивала, ти си неправедна!

Лаура. (још једнако мирно). Можда је баш Матилда томе крива, што сам ја сада несретна. . .

Аца. Али Лауро!

Лаура. Драги муже, само је брани, ако на то нагона у себи осећаш; али допусти ми, да ти управо кажем, да је Матилда од мога детињства мноме управљала и на све ово навела, што сада морам да трпим! Да није ње било, ја данас нити би била удата, нити од својих родитеља удаљена. Она је за мном амо дошла — не да ми буде у помоћи, као што је обрекла, већ да ме и на даље куша: тихо, тајно, као што је то њен обичај, да се после оним што је од мене чула, користи. Али она теби служи; јер теби — не, нећу да изрекнем! (све у већој узрујаности) Али само се заверавајте, па онда покушајте, да ли сам још дете! Дрво, које сте с искиданим кореном пресадили, неће вам прве године плода донети, па ма га ви како резали! Бар да хоће тако да буде, као што је у ономе роману, из кога ми она тако радо чита, — али дан, када ћу ја љубав искати, не ћете доживети! Па сад нека ми дођу родитељи, па нека све — све виде, — сада само то желим! Јер ја се не дам држати за луду, не дам се обмањивати —!

(застане за неколико тренутака непомично, затим бризне у плач и оде брзо).

Пета појава.

Аца, Матилда.

Аца. (по почивци) Шта је то?

Матилда. Она ме мрзи.

Аца. (зачуђено) Али од куда да вас мрзи?

Матилда. Мало по мало. Зар ви то тек сад примећујете?

Аца. (још зачуђеније) Зар она нема у вами поверења?

Матилда. Исто тако мало, као и у вами.

Аца. Она, која је пре у свакоме поверења имала —!

Матилда. Сада више неверује никоме (почивка).

Аца. То је смешно — без сумње —: она је љубоморна!

Матилда. Јесте.

Аца. . . . . И то на вас! . . То је тако неосновано — — (застане и необично је погледа, Матилда оде на другу страну).

Матилда. Ви само треба да се радујете, што је тако испало.

Аца. Што је љубоморна — или — шта ви рекосте?

Матилда. Љубомора јој је помогла. Сада почиње да вас љуби.

Аца. Сада? . . .

Матилда. Љубав често тим путем удара — а особито код оних, који о самим себи сумњају.

Аца. И ви сте јој морали бити жртва?

Матилда. Ја сам томе вична.

Аца. (приближи јој се, брзо). И ви сте морали кадгод љубити, Матилдо?

Матилда. (застане, затим рече) Јесам!

Аца. Јесте ли били несрећни у љубави?

Матилда. Не, срећна сам била. . . А по чему судите ви то?

Аца. Ко то доживи, тај није тако себичан, као ми остали, и кадар је, да се вишег чега одрече.

Матилда. Јест — љубав нам увек нешто жртвује, и ако јој није предмет увек један и исти.

Аца. Богме она упропашћава.

Матилда. Јест, људе, који немају у себи охолости!

Аца. Што вас више познајем, тим ми више постајете загонетком. Какав је то човек морао бити, ког сте ви љубили, а нисте од њега љубави изискивали!

Матилда. Човека таковог, коме сам сада врло благодарна, јер брак није мој позив.

Аца. Па да шта је ваш позив?

Матилда. Нешто. о чему не бих рада била говорити, док не видим, да ли ће срећно испасти. . . Али без чега не бих на то дошла.

Аца. Па јесте л' сада мирни — да ли желите још што?

Матилда. (жестоко) Желим, — путовати — далеко, далеко од-а-вде! Да своју душу величанственим сликама испуним. . . О, ако имате милости према мени —

Аца. Матилдо, за вас имам више нешто: најтоплију благодарност, — о, још више, ја — —

Матилда. (упадне му у реч) Па добро, онда се помирите с Лауром! Онда ћу моћи ићи с њеним родитељима у иноземство? . . . О, ако сада не одем, далеко одавде, онда ће нешто у мени изумрети.

Аца. Путујте, Матилдо . . . ви ми то кажете, дакле вам верујем!

Матилда. Ја дотле нећу отпутовати, док се ви не помирите! Зар да сви троје будемо несрећни? . . . Не, ја нисам још; ал бићу и ја, ако ви будете и — ако сада не отпутујем! . . .

Аца. О, шта да се ради?

Матилда. (брзо) Остајте овде, да јој родитеље пријатељски дочекате. Будите према Лаури, као да се ништа ни догодило није, а она ће већ ћутати!

Аца. Зашто мислите да ће ћутати?

Матилда. Јер ја сам све учинила, што је за то нужно!

Аца. Ви? . .

Матилда. Јест — не — јест, т. ј.

не као што сте ви хтели, већ около њењем —

Аца. Још у почетку?

Матилда. Не, тада не; то је истина. Али заборавите ви то. Јер сад сам своју погрешку поправила! Тада ју нисам познавала . . . имала сам узрока.

Аца. (приђе јој) Матилдо, ја осећам неку особиту — наклоност према вами... Тако ми је, као да ће се на вами која сломити, и као да тек сада — —

Матилда. Ево кола!

Аца. Шта сада да радим?

Матилда. Сиђите доле, и дочекајте госте! Журите се. Вид'те, Лаура је већ тамо. . . О, та требл да сте у тај мах поред ње! . . . Тако! (он оде) Јест тако је добро! сада сам тек заиста победила! (оде).

(Свршиће се.)

ИМАЈУ ЛИ ЖИВОТИЊЕ РАЗУМА?

(ПАБИРЦИ ИЗ ПЕРТИЈЕВЕ КЊИГЕ О ДУШИ У ЖИВОТИЊА).

Било је времена, када се држало, да су животиње само ради нас људи створене, да нама користе теглењем, давањем хране, одела и многог чега, што нам је нужно и потребито, али деветнаести век је и у овој ствари потегао, да расветли истину, те он праведније суди о животињама и њиховом животу и цељи, и налази, да је душа животињска много сроднија човечијој души, него што се то у старо време држало, те, да је дакле срамота и грехота по човека, кад невине животиње мучи и злоставља.

Било је до душе и у древна времена паметних људи, који су признавали, да животиње имају лепих душевних врлина, те да им је душа сродна са човечијом, али већина их је то одрицала и животиње ни под-а-шта држала и сматрала их само за ствари неке. У Соломуновим причама (гл. 30. ст. 24—31) слави и велича Агур, син Јакејев, неке животиње овим речима: „Четворо има малено на земљи, али мудрије од мудраца: Мрави, који су слаб народ, али опет приправљају у лето храну. Питоми зечеви, који су нејак народ, али опет у камену граде себи кућу. Скакавци, који немају цара, али опет иду сви јатом. Паук, који рукама ради и у царским је дворима.“ — Тал је благодарио судби, што га је човеком, а не животињом створила, а напротив Анаксимандар, који је учио, да људи постају од животиња, држао је, да су животиње од људи савршеније, јер оне саме своју храну траже, а човека кад се роди мора мајка да доји. Сократ је слабо ценио животињу, јер она имајући само ноге, не може да израђује тако вештачке послове као човек, и јер животиње не умеју да говоре, не умеју бога даштују, не умеју се од глади, и болести тако чувати и заклањати, не умеју учити и оно што су научиле запамтити, као човек, но и он рече једном приликом: да нема разлике између животиња и ненаученога човека. Од старих писаца наилазимо код Аристотела на знанствено мишлење о животињама са дивно праведним суђењем о њима. Он вели, да се код животиња већином показују трагови душевног живота, но да се ови само код човека у пуној мери истичу; и разлику између човека и животиња налази он у томе, што човеку и за телесни опстанак његов треба разума, док напротив животиње само по свом нагону и по законима спољашње природе живе. Животиње, које имају страсти, лукавства и мудрости, разликују се од човека само по томе, што имају мање душе него човек. А особито се може рећи за детињство човеково, да се у њему душа од животињске никако не разликује. Даље споређује Аристотело душевне особине у мушком и женском полу животиња и код људи, те вели, да су женске и код животиња блажије, питомије и лакше се дају научити, — али су мање срчане и храбре него мужјаци уз то су накосније и мекушније.

Мужјаци су пак смелији, дивљи и мање лукави.

Од хришћанских писаца, који су о животињама писали и за њих се заузимали, најстарији је Целзус. Он је и претеривао у своме заузимању. Он је тврдио, да животиње стоје пре изнад, него ли испод човека, оне боље знају да се чувају од отрова и од болести, боље знају шта ће наспети, него ли човек, те они дакле с богом стоје у ближем додиру и бог њих већма воли него људе. Целзус је побијао и оно учење хришћанско, да је „све створено ради човека.“ — У средњем веку се људи забавили интересима и борбама политичним и религијозним, те су с тога природне науке занемарене биле, па се слабо и о животињама писало, но ипак је Алберто велики написао књигу једну о души у животиња'. У 16, веку је лекар Пареј ра доказивао, да животиње немају никаква душевна осећаја ни мисли, да уопште немају душе и да су оне само просте машине, које се крећу по спољашњим околностима. Исто су тако судили о животињама неки Французи, па и велики философ Дека — Но Волтер је већ друкчије мислио. пише на једноме месту: „Животиње уч савршавају се у оном, што су училе и прављају се; оне знају за радост, им памтење и неки круг мисли и идеја.“ О гону животиња није Волтер појма и Бифон је признавао, да животиње им осећаја, сећања, својих навика и неки говора, но вештину, што их неке живот имају, није приписивао њиховом наг него „природи“; „природа“ — вели — ра пчеле да своје ћелијице граде на ш углова, као год што је природа и код гих минерала правилне облике створ Што пчеле, рчкови и друге животиње прављају себи храну за зиму, то оне чине (вели Бифон) с тога, што би оне зн да ће доћи зима, него што оне при послу имају неко пријатно, мило осећа годи им да то чине, а то им је „приро улила. Говор је животињски ограниче њиме оне исказују само осећања, а не м ли, јер ових оне немају.

(Наставиће се)

ЈЕВРЕЈСКИ НАЗОРИ О ЧОВЕЧИЈИМ ВРЛИНАМА.

(Свршетак).

Венецијанска република, имала је негда гласовиту поморску снагу, богатство и трговину; а сад је све заспало, те други народи њену улогу у свету заузимају!

Да не би био сувише опширан, морам одмах са разлогом на среду изаћи и казати: да се већ и из ово неколико примера даје довољно увидити: како светске привилегије ни́су баш тако сталне и страшне, као што на први поглед изгледају и да се дају временом подерати; али наравно, само од онаких људи и народа, који — каквим му драго начином, — до душевне снаге, ревности и подузимачког духа дођу; јер шепртље, млакоње и глупежи, никад никакве промене у светској историји проузроковати неће!!

Строго узевши, неможе се казати: да је наш народ ту̂њавог духа и да неке феле бистроће у себи нема; али, шта све то вреди: кад му ни један једити — тако зв дар, није од користи, него напротив од г не штете и опасности по његов опстан

Шта му вреди: што се уме по бир ви, као какав фишкал, диспутати и ник за право не давати; кад с отим неће ни в а камо ли леба својој породици набави Шта му вреди: што зна стотинама под чица цитирати и којекакве срамне пе извијати? Шта му вреди: што се као кр љивац уме добро пред судом бранити, се без великог трошка неће одбранити; ти ће, кад се тавнице опрости, на бољ пут окренути? Шта му вреди: што у сељу уме лепо наздрављати, вицеве пра ти и церекати се; кад га баш та узор својства навлаче: да пијаницом и луж цом постане? Шта му вреди: што се у лу уме кочити, керебечити, заплетати и

рошити; што уме најскареднијe подвикивати; кад баш с отим бесрамност код девојака одомаћује, и исту до највећег степена раскалашности развија? Шта му вреди: што уме од свог рођеног брата новаца излагати, пак не вратити, кад себе није помогао, а брата утукао? Шта му вреди: што се уме при женидби хвалити са својом имовином; кад ће доцније она преварена девојка морати код њега — здравог читавог дзиндзова — гладовати и час проклињати, кад је Бог лажове, смутљивце и лењштине на овај свет произвео?! А шта ћу туваздан дуљит лакрдију? Сви ти дарови, које Србин има и с којима се као мачка с огорелом ногом поноси, то не само да нису никакви користни дарови, него су јошт куга и морија народа; која свакоме за кога се прилепи, моралну и материјалну смрт доноша; и много би боље било за нашег човека, да кад већ никаквих паметнијих дарова нема, да и те отрове на ђубре побаца; пак би се без њих много боље него сад, у сваком погледу осећао, и не би се онда на њега могла она пословица односити, која каже: „О Богу луд, а о ђаволу мудар!“

Ја нисам јучерашњи; те зато из искуства знам: да су сва чантрања моралиста узалудна, и да најусрдније речи, које човек народу говори, толико исто вреде, као кад би грашак на дувар бацао! При том знам, да код нас ни стотинити део народа не чита; дакле, толико чини: а писао му што а не писао! Даље знам: да онима, који читају, већ њиова гордост и рахатлук неће допустити, да ми што одобре и да се на бољи пут окрену; па макар ја како право имао, и макар им све саме премудрости Соломонове цитирао!!

Све ја то знам, признајем и исповедам, пак зато сам баш за нашу малу публику и изабрао овај начин писања; који нити кога кара, нити учи, нити поучава; него му само верне слике из историје и из живота пред њега износи, па нека их сваки својим сопственим очима гледи и једне нуз другу понамешта; како би могао лакше Српску каквоћу, са каквоћом других усталачких народа сравњивати и из тога оваке или онаке закључке извађати; — пак ако се који при сравњивању наше немарности са туђом ревношћу не заплаче и не застиди, онда морам веровати: да је њиме највећа равнодушност спрам народне среће или несреће овладала!!

Јесте, то хоћу: да се сваки сам од себе и од своје душевне трулости и успаваности посрами! Па ако само то код неких и неких постигнем, већ је нешто за дотичне и њиове фамилије добивено; пошто они, који су се кадри били због својих и народних порока стидити и сузе проливати, ти су се заиста кадри и поправити, те на ону стазу упутити, која најпре појединце, а после читав народ доводи до духовног материјалног благостања!!

У великом су свету улоге тако исто подељене, као год и на позорници. Неки су цареви и краљеви; неки су великаши и богаташи; неки су сплеткаши и варалице; а неки су најпосле: слуге и надничари, сиротиња и голотиња и просијаци!

Али управитељ тог великог светског театра, — а то је природа — није глупав: да коме даје ону улогу, која није за њега; него свакоме онаку уступа, која је спрам његове снаге, образовања и характеристике и у којој — ако је висока и духовита — дотле остаје, докле не оматори, или се не изопачи!

Сваки дакле човек и народ има права и позива, да улоге на светској бини мења; али само онда, ако је она душевна својства себи присвојио, која се за дотичну улогу захтевају; иначе су му све жеље и тежње узалудне!

Својство велике природе у томе се састоји: да никад не мирује, него да непрестано ради. С каквим би дакле правом ми могли од ње захтевати: да она, као оличена вредноћа, лењштине протежира, а вредне и радене људе у запећак потискује?!

Неможе се никоме налагати и одређивати: какве улоге да бира; пошто то понајвише од каквоће дотичнога зависи; само би се то једно могло желити: да свака у-

лога буде како ономе чија је, тако исто и његовом народу од користи и да је свака живим и трезвеним духом проникнута!

Код живог, бадрог, раденог, штедљивог и духовитог народа, немогу никакве варалице, нијавице и вампири прокопсати, него се морају, или на поштенији пут обратити, или се потаманити!

Цела њиова снага и надмоћије, по већој се части оснива на народној простоти и распикућству; немојмо дакле бити самоубијце и разметљиве сакалуде, пак нас нико неће моћи ни изсисавати!

Суштаство, за које верујемо, да је све и сва створило и да са целим светом располаже; — то суштаство мора бити најузвишенији дух и најчистија интелигенција!

Тај велики дух. он неможе глупеже, и спаваче, и дремаче и дембеле волети; који сваку духовитост и свако испитивање истине презиру; него само оне: који теже, да му се, помоћу свога ума, по могућству приближе и да му у духу подражавају!

Једно савршено суштаство неможе бити једнога народа пријатељ а другога непријатељ; јер би се то звало: пристрастије; а пристрастије није савршенство! Све дакле патње и страдања, која разни народи преко својих глава премећу, не могу се узети као мржња Божанства спрам дотичних народа, него више као каштига: што су свој дух занемарили и у силу бога задремали! И ма кад, да се један народ озбиљно ода усавршавању својих душевних врлина; одмах ће видити: да казн полагано исчезава, а рај и Божија љубав повраћају се у његову просвећену и облагорођену душу!!

И сад држећи: да сам колико толико разјаснио: зашто неки народи напредују, а други натраг заостају; и желећи да се што више њих — од мога рода — овим разјашнењем користе; ништа ми друго не преостаје: него онога највишега духа са скрушеним срцем замолити: „да не отврати са свим лица својего, от нajраскалашнијег отрока својего!“ Амин!! Н.

ЛИСТАК.

ЛУЖИЧКИ СРБИ.

Лингвистици наши обраћају врло мало пажње на језик наше браће Срба Лужичана, а увано тамо би нашли врло често и тако што гођ, чега у другијех Славенскијех дијалеката нема. Раздрагава чоека читање макар којег дијалекта Славенског, мили му се, ал' Лужички ти чисто ка' мед слади. Језик њин је текар сад у развоју, јер је притиснут народ био од искона, а се није мога' старати о језику, та једва је и име сачува', ал' ипак одржа' се Србин по сред оног сињег ђерманског мора. Премучио веље муке и невоље, препатио биједе невидовне, па и опет живи, има своје пјесме, приче, ка' и наш народ. И опет он довикује Шваби: Serb jsym! Код нас је већ писано о Србима Лужичанима, те овђе ми је само нјешто мало навести, и то колико је за ови пар дости.

ř у Лужичана се са свијем преліпло у š, па у Будишињском нарјечу (око Будишиња, Bautzen) пошље слова t чућеш га ка' оштро s (јер и иначе кад š дође пошље d и t изговара се ка' оштро s), ну ипак писмо то (ř) пише се по етимолођији, за знак да је ту нјегда било чисто r, пошље k, p и t; а пошље другијех слова и не долази. Кад пошље d и t дође č, онда се, опет око Будишиња изговара ка' c (ц); писма b́, ṕ, ẃ, ḿ, ń, ŕ, јесу мека и долазе или на крају ријечи, или на крају слогова. Н. пр. křiwy (криви), přez (проз, кроз), wótřy, (оштри. мјесто wóstřy); wótče (вътцје, оче); rjedźeŕ (који уређује, у ред доводи), kóń (кънь, коњ), seń (сънъ, сан), seṕ (съпь, гомила, смет); па код тијех ријечи, које се свршују на мек суглас, излази та мекос' у генитиву на видјело нпр. kónja, senje, sepje etc.

Партикула li јесте интерогативна ка' и у нас, те долази за вербумом, нпр. maš-li, daj, имаш-ли (ако имаш), дај; budźe-li móžno, přińdu, буде-ли могуће, дођи ћу. У старо

славенском језику значи та партикула **ли**: a.) ἤ, aut, b.) ἤ, quam, c.) δέ, vero, d.) у питањима директнијем или индиректнијем e.) услов εἰ, ἐάν. Код нас може се узети још у финалном значењу, у Лужичана пак долази у питањима дир. и индиректнијем. Н. пр. chćeš holečo-li moja być, о'ш-л' ђевојко моја бит'? Ну још чешће у индиректнијем питањима: prašej so jeho, póńdźe-li z nami, упитај га, хоће-ли ићи с нами, njewem, su-li šćedri abo nic, не знам, да-ли су издашни или не. Ну долази и ка' кондиционална партикула, da-li Bóh, jutře přińdu, ако да Бог, сјутра ћу доћи. Али је обичније сад „jeli zo" (**ЮЛИ**, si, εἰ и же, луж. žo једнако zo), jeli zo budźe móžno.

Друга коњукција **hdy** (**КЪГДА**, πότε, quando) употребљује се опет у питању нпр. hdy přińdźeš? кад ћеш доћи? то је у директнијем, а у индиректнијем питањима са bych, budźech, béch нпр. hdy bych mél, bych dal, si haberem, darem. **Hdyž** пак има са свијем друго значење, и ако је само појачано од hdy са „žo." Hdyž долази ка' партикула темпорална или пак каузална, ὅτε, ἐπεί, cum, нпр. hdyž pisach, кад или јер сам писа'; са субјунктивом има hdyž значење понављања: hdyž bych jeho widźal, bych so wjeselil, ὅτ' αὐτὸν ὁρῴην, ἔχαιρον; hdyž bych jeho wohladal, bych so zwjeselil, εἰ αὐτὸν ἴδοιμι ἐχάρην (ἐχάρην ἄν.)

Лужичко-српски језик пати јако са германизама, и сад се трсе, да би свој мили језик излијечили од те морије. Ево, што вели М. Хорник, који у „Лужици" засебну рубрику има под насловом „Rjedźeŕ a porjedźeŕ," пре него што ће германизме стати навађати: „Српски писмовни или књижевни језик се до данаске далеко доћера', ка' и сваки други живи језик, али још ће доста муке и труда стати, док се са свијем обдјела и усаврши. И у најновијим књигама налазимо по ђешто, што је написано у духу, који је нашем језику противан. Не смијемо се томе дивити, што Швапска школа и често нужна употреба Швапског језика, хоће наш лијепи матерњи језик да изгура, да га угуши. А ми се и не старамо, да злу томе доскочимо, ка' што је то код другијех народа. Кад се иначе свјетује: Пази на писце старијех времена, то нам не помаже, а и не можемо, јер су они мало писали Српски, али је то јадно и жалосно било. Па кад се рекне: Почуј ријеч народну, јер не ћемо се моћи из германизама искобељати, докле гођ је ријеч народна без штудије, док ње не узмемо за огледало. Па и јесу Срби доћеривали ријеч своју, језик свој, за пошљеднијех 40 година и бацали зоре на аналогију другијех Славенскијех језика. Аналогија ова биће и за нас „cum grano salis" у рубрици овој!" И збиља, г. Хорник, који је 24. септембера прошле године држа' двајестпетогодишњицу, уводећ се у рад, тако почиње своју рубрику, ђе је рад опрати језик од германштине, која је на жалос' код нјекијех и код нас у великом јеку, а то за то, што доста нашијех воле све и сва, само да су даље од народа, од пјесме и приповијетке народне. Лужичана има шака људи (нјешто више од 200,000) на спрам нас, па како су почели, ишчистиће сав талог из свог милог језика, а ми да нијесмо кадри?! . . .

В. Н ћ.

КЊИЖЕВНОСТ.

Illustrirte Jugend-Bibliothek für Schule und Haus. Herausgegeben von Th. Eckardt Schuldirektor in Wien. **Marco der serbische Königssohn.** Text von M. Petrović. Bilder von Fr. Kollarz. Verlag von J. F. Schreiber in Esslingen a/N. Achtes Heft. — 4°. — 10 стр. — Четири слике бојадисане и пета насловна (смањана прва). Цена 50 фенига (у нашим књижарама 38 новчића).

(Свршетак.)

Трећу слику прећи ћемо муком са још горе од ове неподобе јој и приказаћемо мал-не истоветну неприлику на четвртој: Марко мртав, покрио се плавом доламом, крај њега деспо мртав и шарац, а лево, као што наговестисмо, види се држаље, биће од буздована ил можда копља и до тога цагљица испод рукава од доламе, овде управо бунде, ваљда кеса блага и до те сабља (дакле не ханџар) преломљена на троје —

а песма каже:

Бритку сабљу преби на четверо . . .
Бојно копље сломи на седмеро
Па га баци у јелове гране;
Узе Марко перна буздована,

Узе њега у десницу руку,
Па га баци с Урвине планине,
А у сиње у дебело море.....

А за шарца у песми се пева, како Марко:

Сабљом шарцу осијече главу...
А кад Марко посијече шарца,
Шарца коња свога укопао,
Боље шарца, нег брата Андрију....

За доламу пак изреком песма каже:

Скиде Марко зелену доламу,
Простриje је под јелом по трави
Прекрсти се сједе на доламу.
Самур-калпак на очи намаче,
Доље леже, горе не устаде....

које и проф. М. Петровић овако изводи:

„Darauf zog Marco sein Schwert und hieb damit dem Schecken den Kopf ab —

Als nun Marco den Schecken begraben hatte, zerbrach er sein Schwert —

In sieben Stücke zerbrach er seine Lanze und warf sie hoch aufs Gezweig der Tannen. Dann nahm er die gewaltige Keule in die Rechte und schleuderte sie in einem Riesenbogen hinab in die Tiefe des Meeres —

Dann zog er das grüne Obergewand ab, breitete es aus unter der Tanne, bekreuzigte sich, setzte sich aufs Gewand, drückte den Zobel-Kalpak auf die Augen, legte sich nieder und stand nicht mehr auf.

Од куд дакле на слици тој шарац читав. главе неодсечене, крај Марка долама ил управо бунда отворена плава цвета, и њом Марко покривен и још к тому да додамо: Калпак није калпак већ налик чалми, већма под главом Марку нег на очи намакнут и т. д. и т. д.

Из свега овога исходи: или писац није имао те слике пред очима, кад их је описивао: ил цртач Колар и штампар бојадисар није знао за опис!

Шта ће и хоће-ли што написати Немци о тој свесци и приповетци у својих листових — то је њихова ствар.

Оволико доста буди с наше стране речено о осмој свесци Екартове библиотеке илустроване.

А рекосмо то и толико још и тога ради, што разабрасмо, да приповетку ову преводи неко с немачког на српски, и књижар један наш смера да је изда на свет с овим истим илустрацијама.

Ово би било, што-но реч: чорбине чорбе чорба!..

Кад је већ до тога, да се и у нас илуструју умотворине народне, те дакле и Краљевић Марко — онда ора је већ ваљда, да то буде у нас оригинал и по приповетци и по слици. Хвала богу и у добри час, има у нас академичара сликара, који су дорасли Колару, а можда га у том и надмашили: ено н. пр. нашег965Мародића, па Крстића, па Предића.

Нашта нам дакле туђих слика и прилика да озорују дивне наше умотворине — слике туђе, које и сами Немци обично зову *Fratzenbilder*, накараде?!

И ако је, да се песме наше народне из стиха у прозу своде, онда ваља приповетке те оригинали да буду а не преводи.

Илустрована књижевност дечја благодет је за децу и млади нараштај — где је самосвојна те у очима и у души буди слике и прилике народне красотом и типом својим рођеним.

Екартова библиотека ова може ваљда и поднети за Немце и за њихову обичну гриндлихкајт, ал од нас далеко им лепа кућа!

Ми рекосмо сличнога и више на другом месту у другом листу српском, где приказасмо налик овом илустрована издања књижаре Браће Јовановића — и како тамо одвојисмо издавце од писца тако и овде чинимо, ал с том разликом: онде замерисмо писцу а овде издавцу.

Не побијамо ми тим ни овај пар цене књижевне овој приповетци и захвални смо проф. М. Петровићу што је он Србин написао оваку, каква је — јер је свакако боље извео него-ли какав Немац својом гриндлихкајћу.

У Новом Саду, светле недеље 1882.

А. Сандић.

Историја Српскога народа од Венијамина Калаја превео Гаврило Витковић. — Венијамин Калаји, писац „Историје српскога народа", спада међу оне ретке стране писце, који добро познају земље и народе на балканском полуострву, а на име српске земље и српски народ. Калаји је кроз пропутовао све крајеве где Срби живе, и с великом је пажњом проучио све особине, мане и врлине српскога народа. По својој научној спреми стоји Калаји на висини данашње историјске науке. Његова „Историја српскога народа" до сад је једино написано дело о нашој старој историји. „Онај део, у коме Калаји разлаже сјајно доба српске државе, права је сјајна партија самога дела. У кратким а језгровитим оценама политике српске под Немањићима, а на име под Душаном, огледа се пишчево свестрано познавање свију појединих страна народног живота, а са државничким погледом изведена је анализа државнога уређења и наше образованости у средњем веку, Важан утицај српске цркве, на прастарим правним обичајима основано правосудство, што се огледа у Душановом законику; војска, финансија, народна економија, општинске везе, односаји друштвених редова, политичка моћ властеле и свештенства, све је то изложено у органској целини." По томе дакле ово је за сад најбоље написана историја нашега народа а састоји се из ових пет глава: I. Стање илирско-трачког полуострва за време досељења српскога народа; II. Од досељења српскога народа до оснивања краљевства; III. Династички развитак државе. IV. Сјајно доба српске државе. V. Опадање и пропаст српске државе. — Ова је књига данас, по што је проглашено краљевство, од већега значења него иначе, а заслужује да је на столу свакога Србина и Српкиње, који се иоле интересује за прошлост нашега народа под славним Немањићима, који близу двеста година владаху српском државом.

Цена је књизи једна фор. а. вр. а може се добити у свима српским књижарницама. Претплатницима (за које беше цена 70 нов.) књига је већ разаслата. — Књигу је издала вредна књижара српска у Београду: Књижарница Петра Ћурчића,

РАЗНО.

(Најстарија жена на свету.) Најстарија жена на свету зове се Еулалиа Перец, живи у Сан-Франциску и имаде сто четрдесет и четири године. Пореклом је Шпањолка. Још пре две године везла је иста старица најфиније везове, но сад је већ очи по мало издају. Она се два пута удавала и сада је већ шесдесет година удовица. Још пре сто двадесет година имала је троје деце. Носи се сасвим просто и умерено. Својој католичкој је цркви Еулалиа врло одана и причешћује се свакога поста. Говори само шпањолски.

(Чудновати листови). У Америци излази сада један лист на платну, који се, када се прочита, може као џепна марама употребити, или као поша (краватла).

(Кад је створен први човек?) Ми не знамо данас, кад су први људи створени, али један енглески научењак из прошлога столећа знао је то сасвим тачно. Он пише у некој својој књизи, што је изишла 1777. год. у Њу-Каетлу од речи до речи ово: „Адам и Ева створени су у петак 28. октобра године 4002 пре Христа.“ — Штета што нам тај научењак не назначи и поуздани извор, од куд је то дознао.

(Пријатности и невоље у брачноме животу). Неки досетљиви француз написао је у почетку овога века једну врло занимљиву и шаљиву књигу под насловом: „Пријатности и невоље у брачном животу“. У овој књизи говоре прве четири стране о пријатностима, а сва остала књига — 350 страна — говори о невољама брачнога живота.

(Женидба у Монгола.) Монголи се жене а Монголкиње удају врло млади; читаву женидбу сврше родитељи, не пита се ни момак ни девојка ама баш ништа; каткад и не знају ништа о томе, тек једног лепог дана чују, да се узимају. Момак не мора девојку ни познавати, можда ју још никад ни видео није, а дали је једно за друго, виде тек после венчања. Девојка не доноси ни мираза ни прћије али зато младожења врашки плаћа; он мора читавој породици невестиној поклонити што: то је кашто све врло скупо али опет не зависи од њега. Све се то лепо напред уговори и на писмено узме. Брачни уговор је прави уговор за куповање и продавање; чак стоји у њему: купио сам своме сину кћер овога и овога, или продали смо кћер овоме и овоме. Проводаџије су прави грошићари, који се ценкају и погађају, док се не згоде. Одреди се, колико ће се дати коња, волова, а колико платна и друга перива, колико масла, ракије и житна брашна и све се напише и девојка је тада већ продата али до сватова остаје још код оца.

Уговор се потврђује оваком свечаношћу: Чим су уговарачи готови, креће се отац женихов са присни рођаци пријатељу своме и јавља му, да је ствар у реду. Кад улазе у шатор, клањају се сви олтару, који је унутри па онда приносе жртву пред сликом бога Буде и то кувану главу од шкопца, млеко и белу свилену мараму. Затим младожењини рођаци дају част: па гозби овој сви рођаци невестини добијају по новац један. Колико је рођака, толико се новаца баци у чашу и наточи ракијом. Отац невестин испије за тим и новце сам покупи.

Дан венчању одређују ламе-свештеници. Тога дана већ зором пошље младожења неколико пријатеља својих, да девојку доведу; њени родитељи и пријатељи, к'о-бајаги, се опиру прво а после попусте. Она уседне коња, обајше трипут око очине куће на затим ободе коња у шатор, који је за њу одређен, а близу је свекрва. Затим се скупљају рођаци и званице, и младожењини и невестини и доносе поклоне. Поклони су или у марви или у храни. Често вреди много, а више пута се накрми и читав трошак, што је отац дао за снаху. Све што се донесе младожењиног је оца. Дотерана марва затвара се у нарочит обор, па ако су само мало имућнији сватови, много је има. Сви знају, да ће тако и њима бити, кад ужене сина.

Сад се изведе невеста оправљена и сватовски удешена пред свекра. Ламе певају у кору молитве, а она метанише пред сликом божијом; па онда пред огњиштем, затим пред свекром, свекрвом и другим присним рођацима. У исти мах то исто чини и младожења у другом шатору пред тастом, пуницом и невестиним рођацима.

После овога долази част и говбовање; каткад траје по седам осам дана. У пировању овоме је главно: добро дебело месо, много дувана и велики крчази пуни ракије.

Монголи могу имати и више жена и увек је прва деведена прва међу женама, она је госпоја, а оне су мале госпоје и морају је слушати. Свештеници им се не жене.

Монголи се са женама често разводе, али то не иде ни пред какав суд, то је ствар мужа и жене. Ако се мужу жена не допада а он је лепо оправи оцу, а и овај се баш не жести, јер не мора ништа враћати од онога, што је добио; а није ни распуштеници немило. јер она сад по вољи тражи љубазника и овај ју купује. — Један еспап па се двапут прода.

Жене монголске су независне: Иду куд хоће, јашу, „праве визите“ а и не прате их мужеви им.

Монголкиња је здрава и једра, па и одело је издаје за мушкобану: носи велике кожне чизме. дугачак зелен или љубичаст кафтан са црним или плавим појасом. Каткад навуче озго још једну аљину. Косу плете у два курјука па их спушта с преда по грудима. Појас и косу красе златом, сребром, ђинђувама, коралима и другим украсима. М.

(Животиње могу да предскажу време.) Има доста животиња а особито мекушаца и инсекта, па онда и неких тица, које су доста сигурни пророци времена.

Најбоље предскажу време скоро све врсте пужева. Животиње ове не пију воде него влагу усисавају на кишовитом времену својим телом; ту влагу издају они опет од времена па време у виду зноја; могли би се уједанпут изнојити, али то не бива због тога, што је за малу животињу то трудно. Кад се изноје, онда добијају различиту боју: једна врста баштенскога пужа — *helix alternata* — је прво јасно па онда тавно црвена, затим жута и напослетку мрка. Кад се зноји, издаје само толико влаге, колико је нужно и тада не пузе никуд, али пред кишу се пужају на дебло и намештају се на лишће.

Неки се пужеви пењу тако већ два дана пре кише и ако киша дуже време јако пада, онда слазе под лист тамо су склоњенији, а ако неће дуго трајати, остају на горњој страни.

Нека врста је пре кише жута а после плава.

Код друге хеликс-врсте пред кишу искачу по телу чврљуге; ове чврљуге одскачу на десет дана пред кишу; на крај чврљуге је пора једна, на коју усисавају влагу. Код неких чврљуге расту после кише а дотле су мале биле.

Неки пужеви показују време мењајући боју своју. После кише су тавније боје, а што више издају течности све су јасније боје а пред кишу су жућкасто-бели. А баш пред кишу се могу видети и пруге од главе па до кућице им. *Helix hirsuta* је после кише црна, а пре мрка а око кућице је плава.

И скакавци и попци предсказују кишу или бар, да ће се време променити. Пре него што ће киша падати, завлаче се под лишће и у пукотине.

Кад дођу у пролеће тице, прво зидају гњезда али га удешавају према времену, какво ће бити: ако ће бити ветровито, то га праве уз гране, а ако је јако ветровито, то га утврђују гранчицама, да се кретати може; ако ће бити кише, то га мећу у заклон, а ако ће лепо време бити, зидају га слободно без икаквих „изванредних припрема.“

Опште је познато, да паун дречи обично пред кишу или каже да ће се бар колико-толико време променити. И магарац њаче пред кишу.

Жабе а особито зелене и краставе проричу време. И оне не пију воду него на тело влагу усисавају, за то ћеш их зацело пред кишу видети. Мужјак зелене жабе крекеће пред кишу; ако пада киша, завлачи се у воду.

И пауци су добри пророци. Они по својој мрежици знају напред, какво ће време бити: ако је влага у ваздуху, купи се, па да се не би јако свукла и искидала, то ју сами, а особито крсташи-пауци, кидају већ унапред. Ако се на ово пази, може човек сигуран бити кад ће наступити влажно време.

Осим ових животиња има и других још, које могу да предскажу време, и наш их свет доста познаје и по њима се влада. Штета је само, што „могу“ да предскажу, а не „предсказују.“ Кад би сигурно било одредити по жабама и другим животињама, хоће-ли бити кише или неће — било би по радена човека а особито по домаћице од велике користи. **М.**

(Бројеви говоре). Од св. Петра па до Пија IX. било је 297 папа, међу њима 24 проту-папе и 1 папица; 19 је папа напустило Рим, 35 их није у Италији управљало; 8 су били папе мање од месец дана, 40 мање од године, 22 до две године, 54 до пет, 57 до десет, 51 до петнаест, 18 до двает а само је девет седило више од двает година на папској столици. Од 297 су њих 31 проглашени за узурпаторе и кривоверце. Од 282 законите папе умрло је 64 насилном смрћу, 18 је отровано, 4 удављено; других 13 су другом смрћу скончали: Стеван VI. удављен, Јован XVI. исакаћен је, Јован X. угушен, Венедикто IV. је умрьо са врпцом на врату, за Јована XIV. и Глигорија XVI. веле се да су од глади помрли, Глигорије VIII затворен је у гвозден кавез, Целестин V, је умрьо са ексерима у слепим очима и т. д. Ако се не рачунају папе Авињонске, збачено је и протерано њих 26, а њих 28 се одржало туђом помоћу. Од свију дакле 153, више од пола нису били достојни места, на коме стајаху. Пије II., Сикст IV., Иноћентије VIII., Александар VI и Павле III. против заклетве имали су деце. За Лава VI. веле, да је женско био, и да је дете родно (*peperit papissa papillam*: родила је папица папче). Урбан V. је признао да је грешан а Виктор III. и Хадријан VI. се јавно исповедали и причешћивали. За време тако-зване шизама папе су један другог анатемисале и проклињале. Па папе би још, да су непогрешиве. Ово све говори баш за то. Папе по овоме могу бити непогрешиве али онда — због ом памети. **М.**

НОВЕ КЊИГЕ.

Кавальер Лаза, карактерна црта из друштвеног живота. Написао Никола В. Ђорић. У Нишу, штампарија Милоша Поповића 1882, Стр. 80.

Kratak nauk o voćarstvu. *Za puk napisao Franjo Stepanek, ravnajući učitelj više djevojačke škole i urednik „Pučkoga prijatelja.“ Sadržaj razjasnuju 32 slike. Drugo izdanje. U Varaždinu 1876. Tiskom J. Platzera sina.* Цена 30 новч. — Ову књигу препоручила је хрв. влада као помоћну књигу учитељима а особито младежи, која походи недељну школу.

Občina Družbovac *i njezini usrećitelji ili primjeri kako se može ukresati, uzgojiti, učvrstiti i raširiti svest naroda i živo pregnuće za napredkom, ako se pravi vidljivimi, djeli iskrenih rodoljuba. Hrvatskomu svietu dodaje Franjo Stepanek. Zagreb. Nakladom vlastitom. Tiskom dioničke tiskare,* 1881. — Ово је дело награђено од „Матице Хрватске“ из закладе грофа Драшковића.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 16. У Новом Саду, 18. априла 1882. Год. IX.

ЂЕРДАН.

ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГА У ЛИЦИ И КРБАВИ.

Посвећено г. дру Илији Вучетићу.

(Наставак.)

И на двору Соколовића је све на ногу, само није на авлији младе Милошеве, није Борјанке, нјешто је љуто забољела глава, забољела, тешко ће пребољети. И Милош је уша' да види, ђе му је Борјанка, те ће јунак запитати:

„Дела, драга моја, реци драгану својем да-л' ти лијека има, можеш-ли ми боле пребољети, реци ми, да ти драган потражи лијеке те, па било и код саме виле у облацијех; да, душо, дела реци мени, Милошу, та драгану својем!“

„Ох, војно мој, казаћу ти, да, јер обећах старцу пред Богом и светијем Јованом, да ћу ти вјерна бити. Ал', војно, немој ме сад, пошље ћу ти све по истину зборити!“

Борјанка рече и јаукне, јер је нјешто у срцу зазебе, хоће-ли му кас'ти оно, што зар још ђевојком казат' штадијаде.

„Ал' не, душо, и мени ће одланути на срцу моме, и мени ће се камен са срца свалити, јер твоји јади мене тиште!“

„Јес', да,“ — упаде му Борјанка у ријеч — „моји јади тебе тиште, јесте, и тиштаће те, док нас је на овом бијелом свијету.“

„Па шта је то? Ти зар знаш, те муком мучиш? Ох, та реци, за што стојиш ка' станац камен? Реци ми, драго, реци ми, реци!“

Борјанка се подигне и сједне на миндерлук-постељу, десницом махну преко ведра чела, ка' да је шћела саћерати маглуштину ону са лишца јој још млађахног. Ведро око баци на Милоша, а румен јагодице јој зборе: Невина сам, а кривом ће ме кас'ти, ја ти то, драги, вељу, ох, језикуј, је-л'де, ти ћеш ме бранити?! . . . .“

Ту се наслони на Милоша, и чекала да јој одговора даде, па и није млого чекала, јер је јунак у бризи, шта ће ш њима до пошљетка бити.

„Ох, та да чујем већ једанпут са

твојијех анђеоскијех усташаца, шта је твоме болу криво. Та реци само, бранићу те; не дах ли ти руке у храму Божем, да ћу те до вијека бранити?“...

„Е па чуј ме дакле, а ја ћу ти вала све кас'ти.“

Борјанка мало застане, ка' да је шћела смишљати, шта ће му зборити, па ће рећи, а лишце јој се чисто разведрило и очи сијевале:

„Запросио си ме, војно, у мог оца и мајке, и пошла сам за тебе. Да, добио си и прћију моју, ал' не, не, пријевара је била. Мукте ме бабајко удат' штадијаде, а преварити тебе и родитеља твога! . . . Ваљда се сјетити мореш, кад 'но дан вјенчања бијаде, да сам позно ка цркви дошла, јесте, дуго сам се устручавала, док ти не сазнаш за тајну, која ми вељу тугу задавала. Па и опет ме тај мој бабајко — ох, та отац ми је, — јес' он ме превари лукави џимрија! Обећа ми, све ће моје, што је река', и дати, ал' за мало! Док ме не поведосте, весела сам била, и мнила, све ће добро бити; ну, на полазу не ћио баба благослова дати, док не извара цекина са ђердана, па још како ме гријешит' научи: да пооткидам са ђердана и њему ка' јабуку однесем, кад му у походе дођем, а то ће му, рече, милошта бити, па да речем, са ђердана је нестало блага! Ох, шта ћу, реци ми! Скоро ће ми баба у походе дојт', шта ћу да му рекнем!? Гр'ота је родитеља преварити, јер је тешка уклетва родитељска, а хоћу-ли зар бацити сјеме раздора међу нас, или да све отворено кажем, е, а онда ћу опет свијем мани бити.“

Милош ста', рек' би, стијена је камена; па кад Борјанка сврши, и она клону, а све заћута. Дуго је нијема тишина владала, дуго за дуго, док нај пошље Борјанка и опет не прозбори:

„Та збори, војно, сјети се ријечи, коју си мал' час изустио, нијесам-ли ти морда на јабану говорила? . .“

Милош нит' се миче ни помиче, стоји, рек' би, станац је камен, очи оборио у земљицу црну, а десницу јуначку подиже и пренесе прек' чела ведрога, ћеде да саждене с мутна лишца ону тугу вељу, ону маглуштину сиону. Размишља' је шта да ради, хоће-л' пустит', да носи благо — ал' не, руга би и срамота била; он зар да пошљедни буде на дивану међ' друзим' својијем! Јуначки се ваља држати, а не пушћати те срамоте на себ: ни на оџак баба свога!

Мало би, па Милош подиже главу; лишце му с' у боје преливало, а уснице махом преблијеђеле. Видло се, да га жар спопа', ражљутио се, те ће и опет мануt' руком преко чела, ка' да је све од себе одагнати ћио, па и благо му мрско бијаде, на све друго заборави саде, а љуби ће прозборити:

„Не, не, не треба ми њег'ва блага, нека носи, па и учини, шта си му језиковала. Потвору, та да, потвору баци у дом ови, на укућане!“

Све занијеми, све муком замуча, ох Боже и јес' страшно тако што прозборити, за то ти и није сад чути мила поја умионе у башчици тичице, умукла тужна, и она је разумјела тужне зоре Борјанчине, вићело је пребоно срце Милошево. Мало било, па и опет пјесму повела, а Милош је ријеч наставио:

„Калп је-ли јесте, ал' тепто, нек се насити џимрија, нек грли благо и цекине жуте, а ми, ми ћемо с', душо, ми у тузи тјешити! Ал' не, неће нам, ако Бог да, ништа фалити. свег ће бити, док је мени на раменијех русе главе. Не ћемо сносити њег'ве уклетве, нит' ината залуду тражити, па не, немој ни чекати, док му у походе пођеш, сад, сад му подај, нек се џимрија у миљу купа, нек што прије ешак са цекина буде! А сад ајд'мо у дом ка оцу и мајци, да им добро-јутро назовемо. Буди весела, не буди нујна, све ће добро бити, ако Бог да, а ником ништа каживат' не ћемо.“

Чарна с' гора зеленијем заођела листом, бајна пољана у шарно обукла, већ тичице оживиле гај, а славуљак раздрагава драгу — биљиже у њојзи; мрки вуче у горици вије, а свака му се, би река', зелени длачица, па из грижа ни познат' га не мореш; не знаш, тул' је вуче, jа-л' горски хајдуче.

Чарна гора све то зеленија, бајна пољана све то шаренија, а ливада с' све то већма у зелен увија, све расте и цвати само ружа у башчи Соколовића вене — тоне, Борјанка свакијем данком све то нујнија. Па како и не ће, та приближује се данак, кад ће јој родитељи у походе доћи. Срце је забољи, бисер-суза се на лишцу следи, кад помисли, шта јој чинит' ваља: сагријешити пред Богом и пред људ'ма. Често је пута чисто на глас рекла: вратићу благо баби својем, и сву ћу тајну открити; а често опет: јок, не дам му блага, ћаци-свекру своме ћу га дати, нек га он чува и сачува, а ја, ја — ох, камо Бог, да се нигда ни родила нијесам, те да нигда хавли-махраме ни подвезала нијесам!

И нејеља већ друга осванула, а на двору Соколовића је све живахно, свак је вриједан, све се спрема, та данас ће им доћи гости — нови пријатељи, па их хоће данас угостити, како по јарански ваља и требује.

Око мало ручано доба дозвријаше кола, а из кола изађе отац и мајка Борјанчина. Пуна кола сваке милоште дјечици својој. Па погле, како с' мајка шћери зажељела, па и отац, но запитајмо, кога управо, ње-ли jа — ђердана!

А Милош прискочио, ка' хитра вјеверица, и уведе их под кров бабе свога, да их угости што је љепше мога', посади их за софру код својијех родитеља, и остави их, да се разговарају по ћефу, а оде свршивати шта на њега чека.

И Борјанка за њим истрчала, а Милош кад припази драгу своју, ђе за њим иђе назорице, прозбори јој:

„Шта је, драга, ваљда ћеш ме за с'вјет питати, срчана буди, па одведи оца у зграду, подај му благо, нек га носи, без трага му било! Тако ђулабијо — моја румена јабуко, шта ће ми веће тебе благо!? . . ."

„Па кад ћу, драги, кад ћу му предати, ох, страх ме и језа подузима!"

„Не бој се ђулашиче — мој румени цвијече, чега да се бојиш?"

(Наставиће се.)

ИЗ „ПУПОЉАКА."

XIV.

Љубим те. . . .

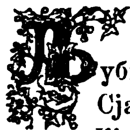

Љубим те . . . душо мила,
Сјајани данче мој;
К'о рујне зоре осмех,
Што зрачак љуби свој.

*

Љубим те . . . вило моја,
Радости жића мог;
С висока неба плава,
Мени те даде Бог.

*

Љубим те . . . звездо јасна
Ко млада нева цвет;
Ко птица што но љуби,
Слободан лаки лет.

*

Љубим те . . . зоро рујна,
К'о исток сунчев сјај,
К'о нежно чедо мајку,
— К'о славуј зелен гај. —

*

И ова песма за те
Развија лаган лет.
— Љубим те више него,
— Земаљски цео свет. . .

Београд.

П. Ј. Петровић.

*

МЛАДЕНЦИ.

ВЕСЕЛА ИГРА У 2 ЧИНА.

(Свршетак)

Шеста појава.

Чује се глас званичника и његове жене. Одмах затим дође **Мати, за њом Лаура,** после **Званичник,** а за њиме **Аца и Матилда.**

Мати. Дакле сам опет код тебе, мило једино чедо моје! (пољуби је). О, и опет је добро растати се, јер овако се зажели један другог. (пољуби је). Сваки дан си нам писала, па хвала ти! (пољуби је опет.) О, ти си још она иста, са свим иста. — само мало блеђа у лицу . . . али то мора бити (пољуби је).

Аца. (званичнику, који свој горњи капут и више марама за врат оставља). Смем ли молити? —

Званичник. (поклони му се). Хвала лепо!... Могу ја и сам! (хоће, да их однесе).

Аца. Зар их не могу бар оставити? (хоће шешир, капут и т. д. да узме).

Званичник. (поклони му се). Хвала лепо!.. Могу ја и сам! (однесе сам све ствари).

Мати (тихо Лаури). Стало ме је доста муке, док сам га навела, да са мном пође, можеш мислити. Још једнако не може да заборави . . ! Али наше дете морамо видети, пре но што на пут пођемо, а путовати морамо, јер код куће нама је врло дуго време!

Лаура. Слатка моја мати! (она и Матилда помогну јој да скине горње хаљине).

Аца. (Званичнику, који је међутим ушао). Па јесте ли господине званичниче добро путовали?

Званичник. Врло добро.

Аца. Нисте озебли?

Званичник. Врло мало, скоро ни мало — нешто ми је отекло у грлу — због те јаке магле — касно смо путовали по пољу. — — А како ви?

Аца. Хвала на питању, врло добро.

Званичник. Мило ми је, што то чујем.

Мати (званичнику). А зар ти не видиш?

Званичник. Шта, мила моја?

Мати. Та зар не видиш?

Званичник. Па шта?

Мати. Ми смо опет код куће, та ово је наша соба где станујемо!

Званичник. (зачуђено). И ја мислим —

Мати. Ћилим, превлаке, намештаји, шта више и намештаји су таки — као код нас! (приђе Аци и ухвати га за руку). Већма за цело не би могао своју љубав према њој показати! (званичнику). Је ли?

Званичник. (дирнуто). Јест, то морам рећи —.

Мати. А о томе, Лауро, ниси нам ни речи писала!

Матилда. Па не само ова соба, већ колико је могуће и цела кућа је уређена као ваша.

Мати. Цела кућа? Та је л' можно!

Званичник. То је најлепше, своју жену обрадовати!

Мати. Чедо моје, ја сам ти се зачудила, да ти о тим свим стварима ни једним словом споменула ниси!

Званичник. Ал' баш ни једним словом!

Мати. Зар ти то ниси приметио?

Званичник. Што је човеку сваки дан пред очима, о том мисли, да то сви знају, — је л' тако?

Мати. И то ти је све Аца, својим сопственим трудом набавио! Је л' ти се дичиш њиме!

Званичник. (лупка је по леђи). Наравно, да се дичим. Али никад нам није своја осећања открила, премда то нешто онако —

Мати (смеши се). Њена писма беху у последње време пуна посматрања о љубави.

Лаура. Мати! . . .

Мати. Но, ја нећу ништа више казати. Ала ти имаш ваљаног мужа. Лаура!

Лаура. Мати! . . .

Мати (тихо). Ти си му сигурно дала познати да га љубиш, — што год си му поклонила? Или —

Званичник (метне своју главу између њих две). — — Што навезла, — а?

Аца. (пошто је Матилда вина донела, и усула). А сад

попијмо једну чашу вина у име добродошлице, — и то шампањера, баш што господин званичник радо пије.

Мати. Па још и то он зна! (узме чаше.)

Аца. Добро нам дошли, мени и Лаури! Дај боже да све овде онако нађете (узрујано) као што желите; ја ћу своје учинити — а и Лаура сигурно своје.

Мати. Хоће! — куцни се с њиме! (Аца се куцне с Лауром; рука јој задрхће, тако да се вино пролило). Врло си млого усула, чедо моје? (сви се куцају и пију).

Званичник. (пошто су опет напунили чаше). Моја жена и ја . . . захваљујемо вам на овом дочеку. Не могосмо поћи на пут, а да прво своје дете — своју децу не походимо. Једна ваша добра пријатељица (погледа Матилду) саветова нам да изненада дођемо. Испочетка не хтедосмо, али сада нам је мило, што смо то учинили. . . Јер сада — сопственим очима видимо, да је у Лауриним писмима истина била. . . Вама је добро . . . онда мора и нама старима добро бити. Па нека је све заборављено, што—што се ипак на боље окренуло. . . Хм, хм. . . Некада нисмо ни замислити могли. . . па зато се не хтедосмо растати с нашим дететом. Али сада то можемо учинити мирном савешћу . . . јер сад је поверавамо вами, — поверавамо теби, Аца синко! . . . Бог те благословио (стисну један другом руке; сви пију).

Мати. Знате ли шта бих ја сада хтела?

Сви. Не знамо?

Мати. Да нам Аца исприча, како сте се помирили!

Лаура. Мати! . . .

Мати. Што си се тако застидела? Зашто ти то ниси никада хтела да причаш? Драги боже, зар за нас, ваше родитеље, може бити веће радости, него да чујемо, како су нам деца срећним постала?

Званичник. То је врло паметно! Седимо и чујмо (седну; Лаура хоће да иде). Не, ходи и седи до матере, Лаура! Та ваљда те нам је тек слободно гледати, док Аца не исприча! (привуче је к себи).

Мати. Али ништа не смеш изоставити, Ацо! Почни оданде, када ти је Лаура први знак своје љубави дала. . .

Аца. Хоћу, ја ћу савесно причати, како се догодило.

Лаура (скочи). Али Ацо —!

Аца. Ја ћу само да наставим твоја писма.

Мати. Та то ће ти на дику служити, чедо моје! Слушај само добро, и поправи га, ако што заборавио буде. (Опет је привуче на своју страну).

Аца. Ви знате, драги родитељи, да се није добро почело — —

Званичник. О, да богме, — али само ти пређи преко тога!

Аца. Чим је Лаура сама остала, сетим се велике неправде, коју сам јој нанео. Она је дрхтала, када сам јој се приближивао, и скоро је исто тако дрхтала од другог, као и од мене. Испрва беах бесомучан — као какав тигар, кад победи; али на скоро ми поста дуго време. Јер ја беах сувише спажан. Тада се усилих, да за седам година надокнадим оно, што сам за један тренут изгубио. Ви видите ову кућу — ја сам је подигао ње ради. Видите, шта је овде — метнуо сам јој пред очи. Ноћним радом, највећма усиљеном снагом сам стекао себи парче по парче, да ништа страног и хладног не нађе, већ, да иде по оним, што јој је и познато и мило. То је она разумела, и пролеће се наскоро око наше куће, и ма да је она увек побегла, кад сам јој се приближивао, ипак сам у својој соби, за својим писаћим столом о њој мислио. . .

Лаура. (стидљиво). О, то није истина!

Аца. Не верујте јој! Лаура има тако ваљано срце, — из страха поста суморна; али својим добрим уображењима и мојој бесомучној љубави не могаше одолети! Када сам ја у својој соби бдио, да за њу радим, бдила је и она

у својој соби — бар сам често представљао себи, да јој ход чујем; а када сам после тешког путовања касно кући дошао, истина није ми на сусрет истрчала — не, због тога, што у њој нема оне захвалности, што је нужно жени, која свога мужа љуби, тога Лаура има! — већ због тога, што своју радост пре славног дана, када смо се помирили, није хтела да покаже.

Лаура (устане).

Званичник. Па зар се нисте одмах помирили?

Аца. Не, нисмо одмах.

Мати (страшљиво тихо). Боже, то нам је Лаура прећутала!

Аца. Јер вас љуби, па вас није хтела без узрока да узнемирује. Али њено ћутање — је л' те, значи, да је она мене чекала?

То беше први дар њене љубави. (Лаура седне). Затим следише остали. Та она је видела, да ја нисам рђав, на против она виде, да сам ја оно, што сам погрешио, из љубави учинио; а пошто и Лаура у себи љубави има, поће мени на сусрет, корак по корак, тајном радошћу — она је за тим тежила, да буде добра жена...

Беше једног лепог дана пре подне — баш као данас. Ми, свако за себе, читасмо по једну књигу, која нам издалека претећи говораше о нашем међусобном одношају, и тако нас страх нагони једно к другом. Тада се на један пут отворише сви прозори и сва врата: беше ваше писмо; у соби поста топло — баш као сад, — лепо се осмејиваше око куће — тада читах из њених очију, да се сви цветови хоће да отворе! Тада клекох пред њу — као сад— па рекох: нашим родитељима за љубав, да радости у нама доживе: мени за љубав, да више не будем кажњен, и теби за љубав, да из свег твог доброг срца живети можеш, дај да се загрлимо! . . . Тада Лаура одговори —?

Лаура. (баци му се плачући на груди, сви устану).

Мати. То беше лепо, децо!

Званичник. Лепо као када ми бесмо млади, и када смо се узели! . . . Боже, како тај човек лепо прича!

Мати. Јест, као да смо то у овом тренутку доживели!

Званичник. Је л' да? . . . То је памет!

Мати (тихо). Још ће тај знатан човек бити!

Званичник. Па још из наше породице!

Аца. (одведе Лауру у стражње оделење на лево). Дакле то си ми одговорила!

Лаура. Још си нешто заборавио.

Мати. Беше л' још што? Чујмо дакле!

Аца. Шта си казала?

Лаура. То, да ме је нешто дуго... врло дуго уздржавало. Ја видех, да си ми се радовао, али ја сам се бојала, да ми се радујеш као детету.

Аца. Лауро!

Лаура. Ја нисам тако паметна као — каква друга. . . Али више нисам дете; јер сад те љубим!

Аца. Па ипак си дете!

Званичник (својој жени). А шта ће бити с нашим уговором? Та ми хтедосмо одмах даље путовати?

Аца. Куда се журите, та останите још неколико дана! (Лаура му да знак).

Лаура. Чисто бих хтела, да смо сада на само.

Мати. Шта кажеш ти, Лауро?

Лаура. Ја? . . . Ја кажем, док отпутујете, хтедох вас замолити, да Матилду собом поведете.

Мати. То је од тебе лепо, кад се Матилде сећаш. Иначе се о младенцима вели: да су себичњаци.

Званичник. Себичњаци — не, то Лаура није!

Лаура (тихо). Матилдо, опрости ми! (загрле се). Сад те тек разумем.

Матилда. Још не са свим.

Лаура. Јест, да није било тебе, не би Ацу нигда за себе задобила.

Матилда. То је истина.

Лаура. О, Матилдо, сад сам тако радосна!

Матилда. А ја ти желим да срећна будеш.

Аца (ухвати Лауру за руку). Сад можете путовати, Матилдо!

Матилда. Јест! — А мој најновији роман мора бити лепши.

Аца. Ваш — роман —?

С немачког превео

† **Светислав Петровић.**

А СМОЖДЕНО СРЦЕ, — ЗА СИНОМ МУ БИЈЕ!

У колевци шарној живо биће гуче,
Чедо богодано,
Материнско срце добило је благо,
Једва дочекано,
Крај колевке клечи још блеђана мајка
Љуби своје благо,
Грли, љуби, па од миља да угуши
Чедо своје драго.

У осмеју нада, сузе радост блаже
Стишавају миље,
Та оне су мајци, уз немила друга
Тешилнице биле,
Тугованке туге, тешки они дана
Сиротице лепе,
Нагонили неву да немила љуби
Неситости клете!

Раскинули везе, разгонили јавом
Млађане јој снове,
Приволели младу, да богатству служи
Таштини да гове;
А богатство било, било па и прошло
Останула туга,
Настанули јади, — онда ју је ман'о
Ко зна кудан лута?

Самованка сама, ил да, није сама
С њоме је и туга,
Заједно се воде, заједно и пате
Са немила друга,
Јадовање јада, боловање бола
Шта је прешло није!?
То тек сузе знају, — а смождено срце
За сином му бије!

1. апр. 1882 у Сенти,

Ђорђе М. Бугарски.

РУСКЕ НАСЕОБИНЕ ПО ИСТОЧНИМ КАРПАТИМА.*)

(Гуцули, Бојки, Лемки.)

Написао

НИЛ ПОПОВ.

Карпати су синџир-гора, који почињу на левој обали Дунава код Пожуна, за тим иду од запада к истоку, и граница су међу Пољаци и Словаци, долазећи до реке Сана, окрећу се на југо-исток, па деле Галицију од Угарске и свршују се код Оршаве на левом брегу Дунава, а на граници Влашке, Трансилваније и Србије. Тај је хрбат стара домовина Словенима, који се после раселише по источној и средњој Је-

*) Писац ово а дела знаменити Нил Попов, професор на московском универзитету, познат је и код нас са своје књижевне радње. Доста је писао о Србима, нарочито су знатна његова дела: „Србија и Русија", „Србија после париског мира", и „Србија и Турска," што све има у српском преводу. У Русији важи он као један од првих научењака и пријатеља словенске узајамности. Ради те цељи, поред научне, и написао је ово дело како би познао своју отаџбину и земљаке са словенским народима око Карпата. Ту сам цељ имао и ја пред очима превађајући ово дело његово, из ког ће се читаоци бар у главном упознати са наши једноплеменици, о којима се у нас до сада најмање писало и знало. Нека би овај чланак био претеча већем делу, из ког би смо могли опширно сазнати о вредној браћи нашој по долинама карпатским, јер само стварним сазнавањем и изучавањем међусобних одношаја словенских народа, остварује се словенска узајамност.

Преводилац.

вропи, — а и данас се стичу ту етнографске границе већине словенских племена; на доњем северо-западном крају сучељавају се племена Чешко, Пољско и Словачко, на северо-истоку Словачко и Руско, на јужном свршетку Карпата примичу се границе Срба и Бугара, које деле од северних Словена Власи и Маџари. Карпати заклањају велику источну равницу, на којој већим делом станује руско племе, такође и по свом средњем ланцу Карпата су Руси.

Опште име Карпати, знаменита ова гора у словенској историји, имају неколико посебних имена. Тако мали Карпати, зове се низ, што дели Моравску од Угарске и диже се над морском површином на 1500 до 2000 стопа, за тим иде Татра, што дели Угарску од Шлезије и источне Галиције, постепено се дижући допиру у појединим врховима од 3 до 5 и 6000 стопа, међу доњим или источним Татрама има врхова до 8000 стопа изнад мора. Мали Карпати и Татра су обрасли шумом, а често се прекидају долинама, из којих истичу реке Морава, Њитра, Гран, Вага, и Папрад. Око Висле Татре се знаменито снижују и носе име Бескида, ови се уздижу до 2000 ст. а ретко да су им поједини врхови 3000 ст. Карпати спуштајући се, спуштају се с њима и поједине им не велике израсли с једне и с друге стране. Достигнув под именом Бескида у руска насеља, Карпати полазе под правим својим именом, које се не мења, док се на југу већ и не сврше; но ипак у народном говору се може често чути више помесних назива као: Црни Лес, Црна Гора, Полонини, Пакудске горе и т. д. Реке: Сан, Дњестар, Стри, Бистрица, Бели и Црни Черемош, које истичу из тих гора, наводњују источну Галицију. Сви руски настањеници, који су од тих врхова до долине Дњестра, зову се Горали т. ј. горштаци. Они имају више назива мањег значаја, а најважнији су: Лемки, Бојки и Гуцули. Први се граниче с пољским племеном, последњи с румунским, а Бојки заузимљу средину међу њима. Ми ћемо говорити у опште о Горалима, а тек најпосле рећи ћемо коју о особинама Гуцула, Бојка и Лемка.

Горал је снажан духом и телом. Његов састав тела са свим одговара тлу, на коме живи; одликује се лепим растом, кретање му је за чудо брзо, на лицу му се види доброта. Он вам је простодушан, чистосрдан, побожан до сујеверја, осетљив, саучестљив, подашан, разуман; храбар да не зна за стра, трпељив, здрав и вазда весео. Што год почне обично довршује, јер се свега лаћа са жаром и особитом вољом; треба ли му куд год да иде, не задржа га ни ветар ни непогода. Његова искреност, његово чисто срце показује се увек, како на речи тако на делу — сваком ти он чини добра. Добри људи обично поверавају па тако и Горали никог не сматрају за лупежа, варалицу. Но је ли ван својих гора, то ће сам бити више пута преварен, биће кога год, да ће на зло употребити његово природно добродушје, ал' смотрили то Горал, његова урођена доброта ће да се промени, његове се груди напуне жеље за осветом. Често не може да се освети човеку, који га је обмануо — он се онда свети коме може, прам сваког је неповерљив, превари кога може. С тога ето многи путници приписују Горалу, да је осветљив и да иде за преваром; али то је неправедљиво: Освета је својство народа на југу Јевропе, урођеници, који се одликују врелом крви, не мирују донде, док се не освете човеку, који је гњев њихов на се навукао. Горали поступају са сваким поштено и имају пуно право да то и други с њима чини. Срце је њихово од природе добро, не мисли ни на какво зло, прекипи у виду поступака, који су и самом њему противни и тада му се сво унутарње осећање измени — он оће да награди себе зато, што је претрпио. Међу то нема човека, с ким се тако лако помирити, као с њиме, ту је довољно, да онај, који тражи помире, призна е је крив; но наравно мирење иде све теже што је Горал више трпио.

Његова побожност лако се објашњава тиме, што живи по висинама, далеко од низине земљине, ближе к небу, и окружен је чудима природе, која га непрестано опо-

мињу на божју свемогућност. Како непрестано гледа нове и нове природне појаве, којих су му узроци непојматни, то му се уображење већма распламти, дух му окружују чаробне маштаније. Овом је са свим противна његова жива делателност, његово неутомимо трудољубље, што рађају у њему лепе особине, које су оном у равници, ако не са свим туђе, оно бар мање својствене.

(Наставиће се.)

ИМАЈУ ЛИ ЖИВОТИЊЕ РАЗУМА?

(ПАБИРЦИ ИЗ ПЕРТИЈЕВЕ КЊИГЕ О ДУШИ У ЖИВОТИЊА).

(Наставак.)

Један од првих писаца, који није животињу сматрао као неку машину, него је тврдио, да је душа животињска сродна човечијој, био је Француз Лероа, који је био надзорник шума на краљевским добрима у Марли и Версаљу, те је тако имао прилике, да живот и рад животињски посматра, а најбоље је пазио на животиње шумске и на псе. Његова прва писма о овој ствари изишла су г. 1764 са измишљеним потписом „нирнбершки физичар," јер се бојао гоњења париског богословског факултета, због доказивања, да животиње нису проста машина, него да имају разума и ако у мањој мери него човек. Лероа је тврдио, да животиње имају нарочито моћ за осећање и памтење и да су оне, што једу меса, много паметније од оних, што једу само биљну храну. Лероа допушта, да животиње и неку врсту говора имају и да се оне међу собом знацима и кретањем разумевају. Оне осећају, сравњују, суде и размишљају. О нагону не спомиње Лероа ништа, он то све приписује разуму. — Први писац, који је почео, да прави разлику између разума и нагона у животиње, беше Рајмар (Reimarus). Хердер назива животиње „старом браћом нашом." Он разлаже, да су оне животиње свесније и паметније, које главу више држе, а штогод која главу и труп већма сагиба, тим је глупља и бруталнија. Човек, као најразумније створење, иде право, са уздигнутом кичмом и главом, а животиње што год су луђе тим им је глава и леђа хоризонталнија. Флеминг тако исто доказује, да животиње имају душу, која се истиче нарочито осећајима, но оне се не могу узвити као човек у оне висине савршенства, те не могу имати н. пр. идеје о божанству, која је производ неког већег душевног развијтка у човеку. Животиње имају говор и оне се споразумевају гласом, погледом и знацима. И појмова' и представа' имају животиње. Кад н. пр. псето изгуби свога господара и траг његов, па кад сретне гдегод стадо оваца и гомилу људи, а оно неће онда тражити свога господара међу овцама него међу људима. Оно дакле има појма — „човек", завршује Флеминг. — Француз Feé разликује нагон, разум и ум, те вели: неке животиње имају само нагона (инстинкта), друге имају и разума (интелигенције), т. ј. моћи, да својим радњама по својој вољи даду неки извесни правац, а ума има само човек, т. ј. способности, да самога себе сазна, оцени и руководи. — Шајтлин је јако волео животиње и о њима врло лепо умео да пише, па онда вели на једноме месту: „Ја нисам хтео мојим списима и назорима човека да понизим, него сам само хтео животињу да узвисим и приближим човеку; да ону велику провалу између животиње и човека, која није природна и истинита, смањим, те да тако учим свет да љуби и поштује мала и ниска створења."

И заиста налазимо ми код животиња скоро сва осећања и страсти, што их и човек има: нема сумње, да и животиње имају своје радости, своју тугу, бол, гњев, понос, великодушје, сажалење и захвалност. Разлика у мушком и женском полу заиста је и код животиња јасна као и код људи; мужјаци су снажнији, окретнији, храбрији, љући, а женке слабије, мирније, плашљивије, нежније и пажљивије. Како, даље, и

животиње имају памтење и фантазију (снагу уображења), то се приметило, да и животиње могу да сањају, а то се највише опазило на псету, које у сну чешће показује неким кретањем тела и неким тоновима, да заиста нешто сања; тако се опажало и код коња, мачке и птица да могу да сањају. Јов. Фишер у Петрограду посматрао је и корњачу при спавању и разлаже, да и она има снова.

Радња мозга може се и код животиња помутити, те и код њих има лудила, и Насе доказује: да се појаве код лудих животиња не разликују много од појава код људи кад полуде.

Даље има и код животиња особености — индивидуалитета — као и код људи. Тако н. пр. чобанин може да позна у своме стаду, ма како велико било, сваку овцу и Смелије приповеда како је познавао некога овчара, који је имао 200 оваца и не само да је сваку познавао, него је свакој и име дао.

Дански писац Смит разлаже закон, да што је која животиња савршенија и ближа човеку, то је све мањи нагон код ње и све се више и више истиче радња разума; те и ако н. пр. пчеле и пауци своје ћелије и мреже вештије граде, него што би то били у стању пси и слонови, ипак су у обзиру на разум и интелигенцију оне испод ових.

Има врло много доказа и поузданих чињеница, које нас уверавају о томе, да животиње заиста имају разума. То већ видимо и по неком кретању животиња, н. пр. мачка или пас кад скоче да ухвате бачен им залогај, а оне умеју при скоку да одмере удаљење и правац, а то је већ посао размишљања, дакле разума. Још више показују то ови случајеви: Аткинсон приповеда, како је једно псето, кад му је госа, читајући новине у кревету заспао, а кревет се случајно запалио, скочило на њега и дотле га гребло и вукло, док га није пробудило и тако му живот избавило. Кад се псето игра са својим господарем, који га храни, оно му узме прсте у своја уста, али никад неће стиснути вилице, да не би свога госу ујело и бола му правило, него чини то с пажњом и финим ничином. — Познати су случајеви како лисице и творови одгризу сами себи ногу, кад се ова ухвати у намештено гвожђе, те тако спасу себи живот. — Има случајева да коњ, кад му спадне потковица, отиде сам ковачу, који га је пре поткивао. — Животиње запамте и гдекоју реч човечију, знају им значење и владају се по њима; тако ловачко псето при лову, коњ и во при орању. Познати су случајеви, где коња, с којим су орали у Енглеској, одведу у други који крај Енглеске, где се друкчије при орању марви говори, те он научи брзо и ту нову команду. — Нека жена имала је магарца ког је сваки час тукла неком чворновитом батином; једнога дана кад жене не беше ту, зграби магарац батину, однесе је на ђубре и претрпа је; други дан батину од грне и однесе је и баци на улицу. — Неко је наишао на мишије гњездо, где беше мишица са девет својих младих; он узме младе у капу, а мишица није хтела да побегне него је остала ту и чекала; онда јој он да једног младог миша, и она га зграби и однесе у буџак, па га метне под неку даску па опет дође; он јој да и другог мишића, а она га тако исто однесе под даску и опет дође; кад јој је и деветог миша дао, онда више није долазила. — Више животиње могу да разликују људе од жена, те су спрам женских питомије и нежније; тако приповеда Пантопидан, да у бреговима норвешким код говеда има увек по једна слушкиња, што прави масло и сир и што чува говеда од курјака' и медведа, јер вели, ови обично неће да нападају на њу. Многе животиње сисавци и птице умеју да разликују децу од одраслих, те волу с децом да се играју и подносе и ударце и дају се од њих и водити. — Животиње једне врсте познају се међу собом, н. пр. животињице што заједницу сачињавају, пчеле и мрави, те знају кад сретну какве пчеле мраве и т. д., да ли су из њиховог друштва или не. — Неке животиње могу да познаду неке ствари и на слици, тако Рајмар при-

поведа, како је нека врана видела у књизи насликаног скакавца, те га стаде кљуцати и свега би га рашчупала да су је пустили. — Животиње се знају искуством да користе, имају дакле памтења и сећања; кад види која животиња, да се која њена друга н. пр. у гвожђе или клопку ухватила, она онда бежи од тога и човек мора да измишљава разна друга лукавства; кад се у којем крају граде жељезнице, као сад код нас, онда с почетка, кад жељезнички влакови првих пута полазе, много више паса доспе под точкове, него после, кад сазнају разлику у брзини обичних кола и жељезничког влака. — Гавран, који је познао на себи или на својим друговима шта чини пушка, бежи кад види човека с пушком, а неће да се уклони, кад иду људи с мотикама, сноповима и т. д. Неки тврде, да гавран не одлеће с тога, што познаје пушку, него што мирише барут, али то је свеједно, обоје доказује, да он уме да суди и прави закључак основан на искуству, па било да то чини због онога што је видео, или онога, што је намирисао. — Једна врста гаврана, која се храни пужевима, кад ухвати којег пужа, а она га дигне у висину па онда спусти на какав камен, да му се пужева љуска разбије, те да може до пужа самог доћи. — Неки голуб, ког су увек у кујни хранили, кад је видео једанпут како у кујни кољу пиле, није више никад завирио онамо. — Клерк приповеда, да обадови најрадије налећу на најдебљу и најздравију марву, с тога табаци и кожари највећма цене коже, на којима има трагова' од обадова. —

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

СТАРИ ЧИКА.

Пре млого и млого година живљаше у маленој кућици, тик нашега села стари вртлар Пера, названи — стари чика. — Он беше дошљак у селу, а нико не знађаше од куда је дошао. По изгледу, приповедаху људи, не имађаше новаца, ал зато ипак у ничем не оскудеваше, шта више, помагаше људе, кад год би који код његапомоћи потражио. Беше поштован у селу и његов глас увек је млого вредио, — да не беше дошљак, већ би одавно кнезом био. —

У тој маленој кућици живљаше он сам, са јединицом ћерком — Софијом, коју он вољаше и пазијаше као очи у глави. Њу беше врло тешко видети, јер стари чика је пазио, да се она неби с киме састала, — а и свецем и недељом, кад би у цркву ишла, свагда би стари чика пазио на њу. — Млоги је момак у потаји уздануо, млоги се кријући дотетурао до баштенске ограде, — ал све бадаваде, — јер нико се није могао пофалити, да га је чика добро примио, ако га је опазио, — шта више он би му одма показао пут у село, — нити да је видео, — бар од жеље — лепу Софију, дивну ћерку — старог чудака, — који тако сав свет мрзаше, живећи саморан у својој башти, која је добрано пол јутра обуваћала. — И нико не знађаше зашто тај човек никог себи непушта и зашто тако свет мрзи. —

Одавно је било, — није шала, ево и мени већ пало иње на косу, — а онда бејах дете, — та једва могу да му слику пред очи представљам.

За његовим вртом почињаше мала шумица, названа Липовац, — јер беше самом липом засађена. — Ту се ми деца обично играсмо лопова, вије, жмуре, солдата, лопте, а лети кад би шумица пролистала листом и свој мили мирис на далеко распрострела, — онда би се ми у речици купали и на чунићу возали, док се оно није Доминов син Боривој утопио, па је кнез Мица дао добовати на раскршћу, да ако се јошт когод увати, да се купа, да ће бити затворен. Липовац беше већ од постанка дечије место за игру. Више пута би се ту с нама и стари чика нашалио, — а нама се најбоље

допадаше, кад нас мете у ред, па сваком у руку дадне липову гранчицу, — место пушке, па нас учио егзецир, — а најбоље волесмо, кад би нас — под оном старом липом, — око себе у коло поредао, па причао о давној прошлости српској, о Душану силном, о Марку Краљевићу, Милошу од Поцерја, Рељи Крилатоме и осталим херојима српским, а кад дође до Лазара, па кад спомене Вука издајицу. . . онда не беше ни једног међу нама, који неби хтео полетети у бој за крст часни и слободу златну. — То ми је кашње учећи историју старих народа више пута на ум пало, па успоређивах народе старих времена, Грке, и Римљане, — са народом српским, дивећи се јуначком Ахилу, мудром ал и лукавом Одисеју и другим јунацима. Уживах у томе, што и ми Срби имамо таку сличну историју, као што ју имађаху тако славни народи. Уживах само у томе што сам Србин, уживах у свему што се српским зове.

То беху млађани снови, ал ја се сећам, да се је и стари чика угрејао, причајући давну и славну прошлост српску, прошлост наших прадедова, проричући, да ће ма и после толиких дугих векова, ипак једном морати засијати на српском небу сунце боље будућности.

Он живљаше сам усамљен, небринућ се за догађаје који се збивају по селу, — већ гледаше само у свом врту своје цвеће, како напредује и расте. Ал му и беше леп врт, мало где се може наћи онако уређен и онако вештачки рађен. Па тек његова стаклена башта, — у њој беше цвећа сваке врсте, — кад би човек унутра ушао мислио би, да је у жаркој Африци, — а кад би мало даље погледао, видео би слику убава пролећа, све саму љубичицу и ђурђиц. — Половина беше запремљена самом ружом, — ал то беху руже, каквих се нигде наћи не може, ту беше од најотвореније па до најугаситије у свима бојама, шта више он је имао један читав ред дивот-ружица — плаве боје. — Између ружица провириваху малена вратаоца, која су водила у његову радионицу. — Ту беху разбацани разни хемијски апарати, метали и друге ствари, које му при радњи требоваху, а у великим сандуцима беху земље разне врсте, зготовљене и незготовљене за порабу, кад би хтео какову боју имати. Већ доста одавна мучио се, да добије златну ружу, но то му за руком не иђаше. — Већ му скоро беше и омрзнуо посао, кад никако немогаше до жељена резултата доћи.

Године брзо пролазе, па тако дође време, да се полази у четврти разред, да бих могао у латинске школе ићи. —

Опростив се са свима, па и са старим чиком, — одвезох се једнога лепога дана у варош. С прва тужах за кућом, сећајући се живо јоште свега, — но мало по мало почех се привикавати, па кад се јошт и отац пресели у варош — добив место код суда, — онда заборавих на све, — па и на старог чику. —

Године пролажаху једна за другом, — а ја сврших већ школе и хтедох већ горе на науке, кад добих поруку од сестре Катарине, да се не шалим, да одем горе, док не дођем на неколико дана код ње у село. Тек сад се пробуди у мени успомена на доба мога детињства, па сада се сетих и на — старог чику. — Уживах у томе, како ћу старом чики причати шта сам у школама учио, а како ће ми он приповедати о своме врту. —

Но од како ја одох догодиле се овде велике промене, а стари уча причаше ми све по реду. —

Од како отац одавде оде, послаше на његово место некога Мађара, који није гледао, да народу помогне ако може, већ га убијаше јошт већма, глобећи и отимајући где и кад је могао. Народ се тужио код старешина горе, ал ови им на толике силне молбе не одговараху.-Сад се већ и Мађари побунише на њега, вребајући згоду, да му врате жао за срамоту. —

— Стари чика, — од како се та чуда догађаху не излазаше никада из своје баште, већ употреби сво време на рад, бавећи се непрестано књигом и радећи небили како-год дошао до жељене мете.

Као што ми учитељ причаше, Коломан — тако се зваше тај Мађар, — беше леп човек и млоге су девојке за њим лудовале, — но он не гледаше на њих већ, обилазаше непрестано око Софије старога чике. — Но овај га никад себи не пушташе, одвраћајући његове ласкаве поздраве хладно, избегавајући свако даље познанство. Но с друге стране опет беше срећнији, јер Софија луђаше за њим. И једног јутра нестаде Коломана заједно са Софијом и са доста великом свотом новаца, коју је јадни народ морао опет накрмити. —

У то исто време оде — стари чика — некуда. —

После тог русваја на неколико месеца, допратише жандари у село неког издераног човека, са неком женом дивне лепоте у траљавим хаљинама. —

То исто јутро освану и — стари чика — у својој кућици. —

И он опет неизлазаше из своје баште, — а суд трајаше рад покрадених новаца већ два пуна месеца. —

Једне ноћи прокопа увађеник тамницу и — побеже. —

Те исте ноћи нађоше и — старог чику, — у соби на кревету — мртва, са грдном раном на прсима. —

Софија одаше по селу непрестано плачући. Крај гроба очина усадише једну ружу, — коју он држаше у засебном лонцу. — Сад већ никада и неиђаше с гроба, већ непрестано клечаше говорећи: „Не, није Коломан убио њега, Коломан је невин, — он мора само допуштење за женидбу од тетке добити! Зар невидите и он дрма главом, Коломан је невин! —

Ха ха ха ха, ви мислите да се ја бојим каз . . . ал у њега је оштар нож и сигурна рука! Он је казао да несмем казати!...

Сиротица полудила је!

Штета само што нису чику у гробље саранили, већ у Липовац. Народ није хтео допустити јер је убијен.

*

О Духовима кад све руже цвате цвати и она на чикином гробу, а свет приповеда да јој је цвет обдан црвен као крв, а обноћ да је — златан. — Из могиле његова гроба извире вода, бистра као суза а ладна као лед. — Народ вели, на правди погибе, — од несуђена, па му сузе цуре.

Кад бејах оно код сестре у гостима, одох и на гроб — старог чике, — па устргох један листак од ружице, метох у бележницу, да ме до века сећа на — старога чику. —

Јоца Јанковић-Ђекић.

ПРОСВЕТА.

(Катедре словенских језика на светским свеучилиштима.) За последњих 20 година предавање словенских језика па светским университетима знатно је напредовало. Данас нема у средњој Јевропи знатнијег свеучилишта, на коме не би постојала катедра за неку грану словенских језика. Ми ћемо овде навести имена неких професора и предмета које предају. Тако 1. У Бечу предаје професор **Миклошић** словенску граматику и упоредну етимологију словенских језика; **Шембера** предаје чешку литературу и граматику, (умрьо је Ур.) а **Гловацки** физиологију и облике рускога језика. 2, У Грацу предаје проф. **Крек** увод у словенску археологију и етнографију и историју словенских литература. 3. У Прагу предају проф. **Хатала** просте реченице у словенском језику, пародно песништво; проф. **Гебауер** чешко песништво у старим споменицима до 18. века, чешку синтаксу и старословенску граматику и проф. **Колар** пољску и руску граматику. 4. У Брну предаје на техници проф. **Мазенауер** чешки и старо-словенски језик и историју чешке лит-ратуре. 5. У Лавову предаје проф. **Пилат** историју пољске литературе од 1820. до 1850 г. и пољску граматику с обзиром на старо-словенски језик; проф. **Огоновски** тумачи Несторову кронику и историју малоруске литературе од год. 1872.—1880. проф **Калина** предаје старочешку а проф. **Брикнер** старословенску граматику. 6. У Черновићу тумачи проф. **Калужниацки** словенску етимологију и новију руску и пољску литературу; проф. **Онискијевић** историју малоруске литературе у 11. и 12 веку и науку о гласовима малоруског језика. 7. У Загребу тумачи проф. **Гајтлер** науку о гласовима старобугарског и хрватског језика, санскритску граматику и староруску песму „Слово о полку Игоровом"; проф. **Павић** хрватску граматику и хрватско народно песништво; проф. **Целестин** историју старе и савремене руске литературе. 8. У Лајпцигу предаје проф. **Лескин** граматику старобугарскога језика, тумачи далматинско-хрватске песнике из 16. века, и учи своје слушаоце старословенској граматици и тумачењу старих словенских споменика. 9. У Кенигсбергу предаје проф. **Пелка** пољски језик. 10. У Хали преда-

вао је год. 1880. проф. Вартоломеј старословенску граматику. 11. У Килу предаје проф. Мелер старословенску граматику и чита са слушаоцима Остромирово јеванђеље. 12. У Берлину предавао је проф. Јагић старословенску граматику и тумачио најстарије словенске споменике, но доцније је позват у Петроград, и тако сад у Берлину нема никога. 13. У Цириху предаје проф. Хаг руски језик 14. У Бреславн предаје проф. Неринг историју пољске литературе и тумачи словенске басне и старословенске споменике. 15. У Дорпату тумачи проф. Висковатов новију руску литературу и старије споменике рускога језика; проф. Мазинг тумачи Несторову хронику и српску и старословенску граматику; проф. Сохолов предаје чешку граматику. 16. У Штрасбургу, је год. 1880. тумачио проф. Хипшман старословенске споменике. 17. У Пешти се предаје хрватски језик и хрватска литература. 18. У Паризу је наименован проф. Лежер за словенске језике и књижевност. 19. У Оксфорду у Енглеској тумаче се словенски језици, литература и старине. —

У Русији, на свима свеучилиштима, као: у Петрограду, Харкову, Одеси, Астрахану, Варшави и Вилни особито се негују словенски језици и њихове литературе. У Болоњи у Италији скоро је подигнута столица за српско-хрватски језик и литературу.

(„N. Sl.“)

УМЕТНОСТ.

„Косовка девојка“ слика Ферде Кикерца. Трговина са уметничким стварима по имену Кочонда и Николић у Загребу огласила је ово дана по нашим листовима, да је издала у олеографској изради слику хрватскога сликара *Ф. Кикерца*, којој је име: *„Косовка девојка.“*

Слика нам је та сада пред очима и ми ћемо овим редовима, да обратимо пажњу наших читалаца на ову знамениту и изврсну слику младога хрватскога уметника Кикерца и на лепу олеографску израду те слике, око које се потрудила трговина Кочонда и Николића.

Наше народне песме су богата ризница за уметника; у народним песмама кипте моменти и мотиви, који чекају на кичицу вештога сликара па да пред очима нашим никне један нови свет, кога смо до сада гледали и уживали само умним оком. У нашим народним песмама лежи велики и још недирнути материјал нарочито за сликара, за илустратора.

У ту богату ризницу захватио је хрватски сликар Фердо Кикерец и латио се, да нам кичицом својом испише једну од најсимпатичнијих појава у нашој народној поезији а то је узор љубави и милосрђа: „Косовску девојку.“

Ко пажљиво проучи ту красну народну песму, видеће, да сликару није било лако изабрати, који ће моменат да илуструје својом сликом?

Кикерец је за своју слику изабрао моменат у коме се концентрише индивидуални осећај „Косовке девојке“ — над, да ли јој је у животу вереник њезин Топлица Милан са народним осећајем, са надом: да на Косову није пао српски народ ако је и пропало српско царство. То је доиста моменат у тој песми у коме се слива прошлост са садањошћу а отвара перспектива у будућност. Над изнуреном, клонулом, мушком снагом — барјактаром Орловићем Павлом — сагибље се милосрђе и љубав женскога срца — Косовка девојка — крепи и снажи клонула јунака у коме се срце с нова заиграло. Једним погледом чита око са те слике: борбу, која је минула, над који је пастао и ускрснуће нове снаге.

У песми „Косовка девојка“ леже осим овога момента још два друга момента. Један од тих момената лежи у прошлости кад се оно српска војска причестила па су три војводе Милош, Иван и Милан нашли на Косовку девојку па се заверили, да ће је Милан узети за љубовцу, Милош јој кумовати а Иван бити ручни девер. Други лежи у будућности где Косовка девојка дознаје: да су све три војводе погинуле те кука како је уде среће. У првом је моменту Косовка пуна радости, у последњем је у очајању — у моменту пак, кога је исписала кичица уметникова она је у зебњи и страху, да ли није гробље српске царевине и гроб њезине личне среће?

Ко хоће да суди о овој слици не сме да заборави, да је у сликарству симултаност главно, а да сликар није смео, није могао, да споји у једној слици моменте, који су тако раздалеко и тако разни а да се неогреши о битни закон своје уметности.

Што је Кикерец узео баш овај моменат, да га оличи кичицом, знак је да има уметничкога схваћања.

За сликара, који хоће да илуструје поједину епизоду из нашега народнога живота у старије доба, велика је тешкоћа, што у нас нема утврђених потањих података какав је био наш стари костим?

Кикерец, као да се није много бринуо о тој тешкоћи. Мислећи ваљда, да се наша народна ношња није за ово близо пет сто година битно изменула, он је Орловића Павла заоденуо данашњим народним рувом што се носи по Боци и Црној Гори, а Косовку девојку обукао је у народно руво, које носе Српкиње по Горњој крајини. — Све да то одело није верно, све да није сваком ситницом из онога доба — ипак му се не да одрећи, да није врло лепо и живописно.

Тон саме слике је суморан и одговара и месту — Косову после битке а и времену — јер се све то збива „рано прије јаркога сунца.“

Кикерец заслужује наше пуно признање и по избору предмета и по уметничкој изради и ми се не устручавамо, да изречемо уметнику, који је син братскога нама народа хрватскога то признање — као што смо то радо признавали и неумрломе Чермаку,

који је обесмртио себе и своју кичицу, израђујући предмете из живота српскога народа.

Слика Кикерчева је од дубока утиска на свакога гледаоца а може с правом бити на урес свакој српској кући.

Олеографска израда слике — умножавање оригинала бојама путем штампе — данас се толико усавршило, да и ми сиромашнији можемо сада уживати у уметничким производима у којима су до сада уживали само богаташи. Данас се репродукује тако лепо и вешто, да је доиста врло мала разлика међу оригиналом и копијом.

Трговини Кочонде и Николића у Загребу служи на част, а и на препоруку што су „Косовку девојку“ дали тако вешто и лепо израдити, да јој се израда може сматрати као вештачко дело. Ко знаде, да овака уметничка израда стоји на хиљаде фор. тај ће наћи да је цена слике, која је 58 цтм. висока а 79 цтм. широка, уз то златним оквиром опточена, са 25 ф. а. вр. доиста умерена.

Ми се често пута не устручавамо, да своје „стајаће собе“ урешавамо сликама, које су исто толико скупе или још и скупље, а немају никакве уметничке вредности. „Косовка девојка“ је уметнички рад којим ваља, да се уреси свака имућнија српска кућа — прво зарад уметности а друго и зарад Српства.

Наши уметници извесно ће пренути живље око свога уметничкога рада, ако српска кућа живље пригрли њихове производе.

Култура је моћна па је покосила у нама многу нашу особину. Ми треба да се користимо сваким средством и сваком приликом, којом можемо, да ојачамо у своме народноме духу.

Ваљане, уметнички израђене слике из српскога народнога живота, као урес наших кућа, моћно су средство, којим би се и ми и деца наша загревали љубављу према ономе што је наше.

„Косовка девојка“ Кикерчева је после „Рањенога Црногорца“ Чермаковога, прва слика, која као уметнички производ из српскога народнога живота куца на врата српске куће — пустите је слободно унутра, нећете се кајати! — В —

СТАТИСТИКА

(*Школе у Угарској*). Не давно изашао је десети званични извештај угарског министарства просвете Августа Трефора о стању угарских школа, из кога ове податке вадимо: Број основних школа износио је у 1879. и 1880. год. 15824 са 21664 учитеља и учитељица; 274 општине немају никакве школе. Дочим се у год. 1869. само 6·5 процената директних државних пореза употребило на издржавање основних школа, коштаху исте у прошлој десетини година већ 13·5 процената, на име 10,057.194 фор. — Број деце што школу полазе износио је 1880. године 1,619,692; по народности беху: 787,587 Маџари, 267.282 Немци, 204,953 Румуни, 253.942 Словаци, 36850 Срби, 25836 Хрвати, 43.242 Рушњаци. Учевни језик био је у 7342 маџарски, у 867 немачки, у 2756 румунски, у 1716 словачки, у 245 српски, у 68 хрватски и у 393 рушњачки. Остале школе беху са два језика. Државних школа броји угарска 266, општинских 1669, верозаконских 13.722 и 167 приватних школа. Број грађанских школа износи 101, а виших девојачких државних школа 6. Осим горе наведене своте, више од 10 милиона форината, одобрио је државни сабор за цели народног образовања још 16969.315 фор. одкуда се и завод школских надзорника са 185992 фор 95 новч. подмирује. Трошак за издавање учитељског листа износио је 10000 фор. Број препарандија износи 70 и то 69 јавних и 1 приватна; од ових су биле 53 за учитеље и 17 за учитељке. На овим су предавали 617 учитеља; број ученика износио је 4333, од ових 3050 мушких и 1282 женских питомаца. Трошкови за издржавање 24 државна семинара износили су 522585 фор. Један питомац коштао је према томе државу годишње 257 фор. 81 н. За издавање школских књига и набавку осталих учевних средстава издало се у 1880 г. 325444 фор. 88 н. — Број гимназија што стоје под надзором државним износио је 87 са 21973 ученика, а 62 автономна верозаконска завода бројаху 12531 ученика. Угарска има дакле 149 гимназија (међу овима 81 са 8 разреда) са 54504 ученика. — Број реалских школа износи 26, од којих су 19 са осам разреда; у суми има Угарска и 26 реалака, које су као и гимназије подељене у 8 округа ради врховног надзора, са само 5044 ученика од којих број сваке године опада; тако да пре а после реорганизација тих завода мора наступити.

БЕЛЕШКЕ.

(*† Дарвин*). Славни и у целоме свету гласовити природњак Карло Дарвин умрьо је 8. (20.) о. м. у Лондону. Карло Роберт Дарвин, оснивач данашњега гледишта у природним наукама, а нарочито опе по њему назване теорије, родио се 31 јануара (12. фебруара) 1809 у Шревсберију. Пошто је пропутовао јужну Америку и јужно море (1831—1836) настанио се стално на своме пољском добру у Дауну код Бромлеја, и живео је само науци и научном испитивању. Дела његова чине епоху у књижевности и позната су свима изображеним људима. Најзнатнија су му дела: „Постанак фела,“ „Порекло људи“ и т. д. Дарвин је до краја живота свога неуморно делао и истраживао. Међу новија дела његова спадају: „Биљке, што једу инсекте“; „Израз лица у животиња при разним душевним покретима“ а најновије му дело изиђе пре неколико месеца о кишним црвима. У Дарвину губи наука једног од најјачих и најнеуморнијих снага и најживљег и најплеменитијег борца.

РАЗНО.

(Књиговезачко ремек-дело). У дунафелдварској српској цркви налази се на грчком језику штампано еванђеље, којега увезу једва има равна. Дело је ово 1785. год. у Млетцима штампано, има свега 304. стране, а дебело је до три центиметра. С лица су корице од кадифе, вишњикасте боје, у сваком ћошку по један еванђелиста. у среди вазнесеније Христово; а на стражњим корицама у два горња ћошка су цар Давид са харфом и мудри Соломон; а у доња два ћошка: Арон и Мојсије; по среди је распетије, а с обе стране овог на порцулан-емаљу насликани су: Мати божија и свети Јован. Међу сликама уздуж има дванајст филигран-ружа од сребра; исто тако су од сребра ивице, сва четир ћошка и две копче, кажу, да је ово дело дала израдити пре својих 60 година нека богата удовица у Бечу. Сребро по себи вреди једно 10 фор. а слике на емаљу су од велике вредности. Има у истој цркви још и један стари завет на црквено словенском језику штампан. Ова је књига штампана у Москви 1784. године; овакових књига поклонила је млого царица руска, Катарина II. српским и романеским црквама у Угарској. Књига ова је две стопе дуга, а стопу и по широка, само увез јој није ни близу онакав, као у оне прве. Кажу, да је најлепше књиговезачко дело „Стари завет" што се чува у руској капели у Ирми (ово је село између стара Будима и Ст. Андрије); у овој капели сарањена је — као што је познато — прва супруга покојног палатина Јосифа, — Александра Павловна, руска принцеза.

(Женско лукавство). У дворцу Хохеншвангавском има слика, која представља херцега Лудвига како клечи пред лепом Чешкињом Лудмилом и исповеда јој љубав. Овој је слици повод један историчан догађај од г. 1203. Мудра жена ова дала је насликати на шпанском дувару три витеза, па кад је опет једнога дана херцег пао пред њу на колена и молио је, да се одазове љубави његовој, она га позове, да пред она три витеза обећа, да ће је узети за жену. Лудвиг је држао да баш ако и обећа пред три намолована витеза, да ће је узети за жену, није то обавезно, моћи ће је ипак оставити, те изрекне пред шпанским дуваром своје обећање, да ће се оженити њоме. У тај пар скоче иза шпанске заграде три жива витеза, који дакле беху сведоци херцеговог обећања. Херцег оде као опарен, али после године дана врати се и одржи своју реч, кад ју је већ дао био.

НОВЕ КЊИГЕ И НОВИНЕ.

Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља. Поводом римског покрета у 1880-81 год. противу православне цркве. Написао Др. Никодим Милаш, архимандрит и професор богословије. Задар. Печатња Ив. Водицке. 1881. Осмина, стр. XXVIII. и 387. Цена? — Обраћамо пажњу наших свештеника и свију пријатеља наше свете вере православне, на ову преважну књигу једног од наших највећих поборника православне вере и највреднијих раденика на пољу наше богословско-црквене литературе. Г. Милаш је добро познат у књижевности нашој од ове струке са својих дела, као што су: Правила православне цркве (од којих је пета свеска сада у штампи), Историчко-канонички поглед на установљење српско-румунске митрополије, Достојанства у православној цркви, Кирил и Методије и римске папе и т. д. Ово садање дело биће да је најзнаменитије дело писчево.

Похвала Марку Аврелију цару римском. (Друго издање). С француског по Томасу, члану француске академије, Димитрије Матић. Београд. Штампарија св. Саве. 16°, стр. 32.

Од *„Српкиње,"* поучног и забавног листа за наше женскиње, што излази у Панчеву под уредништвом Јована Поповића изашао је бр. 4. са овим садржајем: 1. Образовање наших женскиња. 2. Женске у Римљана (наставак). 3. Кућевни распоред времена. 4. Бушено ухо. 5. Белешке. 6. Књажевност. 7. Јавни одговори. Лист овај излази 15. и последњег свакога месеца, а цена му је на читаву годину 3. ф. на по године 1 ф. 50. н,

Путовање по Србији у 1827. години од Ђорђа Магарашевића. Панчево. наклада књижаре браће Јовановића. Ово је 35. свеска „Народне библиотеке браће Јовановића" и стаје као и остале 16. новч. (35 д. пара).

☛ Чинимо пажљивим нашу штов. г. г. претплатнике на прилог данашњем броју „Јавора," у којем књижара новосадска Луке Јоцића и д'р. обзнањује, да је у њеној наклади изишла нова немачка књига: *„Bilder aus dem serbischen Volksleben"* од Фрање Шерера. Како су ретке књиге од страних писаца, које о нама Србима непристрасно и пријатељски пишу, а г. Шерер, који је много година у Србији живео, те имао довољно прилике да својим очима посматра живот и карактер српскога народа, написао је ову књигу заиста објективно и истинито. Да издавачи не иду за својом добити види се најбоље из тога, што на 5 купљених књига дају једну па дар, те је тако отворена прилика и сиромашнијем пријатељу народа српског, да с малим трудом дође до књиге бесплатно. Књига је штампана на финој хартији и с врло лепо израђеним корицама у српско народним бојама и има 14 табака, а стаје 1 ф. 20 новч. и ми је свакоме својски препоручујемо.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 17. У Новом Саду, 25. априла 1882. Год. IX.

ТУГОВАНКЕ.

(Успомени Олгиној.)

I.

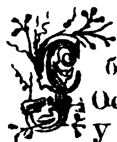

С брда се поток слева,
Оставља зелен луг,
У коме славуј пева,
Премио његов друг.

„Ох, с богом! с богом, друже!“
Славуј му говори.
А поток место речи,
Претужно ромори.

Тугује што се с другом
Растаје за навек.
Ал’ да се с сестром праштa,
Ох, шта би онда тек!

II.

По врту јуче шетах,
Премила сестрице!
Па гледах по њој тужне,
Увеле цветиће.

И спазим ону ружу,
Сестрице премила!
Коју си од свег цвећа,
Највећма волила.

Ал’ на њој једна пупа
Дивно се развила. —
О, како ј’ само налик
На тебе ружа та!

И ја јој приђем ближе, —
Ал’ у њој суза сја! — —
За тобом плаче, сејо,
И она сирота.

III.

Сунце се јарко по небу шеће
Па љуби зраци по пољу цвеће,
По ком је роса панула била.
Лептирић лаки по зраку леће,
Природа цела из сна се креће, —
А ти још спаваш, сестрице мила!

Та устај, сејо, устани горе,
Да видиш како листају горе,
Да чујеш како птичица мила
По лугу слатке песмице поје,
У песми име спомиње твоје,
Јер ти си њена другарка била!

Та зар ти није ледена рака?
Ил’ зар се више не страшиш мрака?

Та ти си светлост љубила само!
Или зар . . . . Боже, милостив буди!
Јер грешном жеље стазом заблуди';
Твоја је воља, нека је тамо.

Млађане бар јој не знају груди
Шта су то патње, шта су то људи.
Па још да Српство ко што ј' желила
Слободно није, то кад би знала!
С тугом би натраг у гроба пала, —
Јер она ј' права Српкиња била!

IV.

Крај гроба стоја'
У коме сеја
Почива моја,

А нојца тија
Уздахе моје
Лахором вија.

А кад је мало
Терета тужна
С груди ми пало,

Мени се створи
К'о цвеће шарно
Да нешто збори.

Разумех само:
„Што плачеш, брате,
И ти ћеш тамо!"

Д. Прерадовић—Б.

ЂЕРДАН.

ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГА У ЛИЦИ И КРБАВИ.

Посвећено г. дру Илији Вучетићу.

(Наставак.)

Да, војно, право збориш, даћу му, нек носи, куд ће ми веће тебе благо, ти си ми ђердан мога живота, тобом ћу се китити, драги!"

То прозборила, а ђувез-боја преко лишца се прелила, видло се, да је вељи жар спопа.

Било пошље подне, весеље је текло у двору Соколовића, а кад би, што 'но реку, око ћиндије, сташе се родитељи Борјанчини спремати на полазак дому.

Борјанка замоли свога родитеља, да би ш њоме у зграду отиша'. Старац послуша' и пође за чедом својијем, та да, зна' је, мило ће и драго кас'ти. Уђу у нутра, а старац сједе на столицу, није ни чека', да га ћерка понуди, јер старо ваља вазда поштовати. Старац сио, а Борјанка ће почети:

„Рекох ти, бабо, пошљедном јутру на уранку драгом на полазу, да ћу ти вратити жуту јабуку, кад ти у походе дођем. Туга ме свака спопадала, нијесам могла више дурати, морала сам војну тајну открити, и — . . ."

Старац се стресе, трипут се, тако му се учини, земља око њега обрнула, препа' се благу, па ће рећи, а глас му је дрхта':

„Шта! зар да прекршиш задану ријеч, зар да ми не вратиш, — зар да ме, у за' час, превариш, шћеро, свога оца, родитеља свога, да-л' да те проклињем цијелог живота свога!?"

Старац већ није сједио, ђипио јадник, а из очију му, рек' би, све живи огањ сијева. Борјанка се горко насмије и начне даље зборити, а старац опет сједне.

„Та не, рођо, чуј ме само, да ти прије кажем — њему сам тајну открила, с ником другом, и он ми река', да ти вратим — ђердан."

Отац јој не знаде, шта ће од радости, зар ђердан да добије, па рекла је кан'да само „ђердан," а не „нјеколико." „Воља је ваљда ваша!" повикне старац и устане са столице, ћеде шћеру у чело цјеловат', ал' се дели-ђевојка не даде, већ с' отрже и отисну

родитеља свога, који сад ни ријеч'це прословит' не мога'.

„Да, оче, ђердан ћу ти сад дати, дела га сам носи, јер шта ће туђе код мене благо, за што да се бринем за-њ, кад ми од вајде није, а и ти ћеш ваљда мање за њим чезнути. Носи га, кад већ на ино није."

„Па зар ћеш ми цио ђердан вратити? Ох, ала ми је чедо добро, ох, ала имам добра зета! Бог и вјера, ђе гођ вала на јеглен дођем, свађе ћу есапити о вами, о вашој доброти, та да, шћеро, за то нико ни знати неће, само кад ти је он обећа', да ће све с тобом сносити."

„Вјеруј, бабо, жалосно је то, прежалосно, ох, кад родитељ чеду рођеном, ох, кад —" мало се Борјанка зајеца, па продужи, али чисто је ка' пријетила: „јок, не могу искас'ти, али ово ћу рећи и пред Богом и пред људ'ма: Ти, оче, ја ти вељу, ти ћеш бацити у понор младовање моје, не младовање, већ робовање, па кад бих само ја патила, али Милош, оче, он, он!? . . ."

„Па за што, реци, шта сам ја тако Богу па теби згријешио, не обећали ми зар, да ћеш ми са ђердана благо дати. Ја све, дијете, нијесам иска', а ни сад не иштем."

Борјанка још њеко вријеме плакала, па извади ђердан из ковчега и даде га оцу своме.

„Ево, оче, кидај, које ти се допада, бирај благо, кад ти је оно срцу драго, да, драже од мене, од моје среће и мог младовања!"

То рече, срце стеже и ван истрчала, тешко јој претешко било гледати, шта јој отац баш рођени ка' и нерођени од ђердана ради.

У згради је нијема тишина; старац у смиј часком гр'отне, а час опет загледи се пусто, упре очи у ђердан шћере своје: да-л' ће тргат' са ђердана благо, јā-л' га оставити пусто! најпошље, ка' што се вите гране од веља повјетарца до земљице савијати стану, тако и старца грамжљивос' пресави и — стаде ђердан тргати!

Откинуо је све, ка' што јој на растанку каза', а за тијем баци ђердан, ал' већ окрњен, у ковчег, ка' што му је и рекла бōна, кад је из зграде истрчала, јер није јадница могла гледати чудо, што јој бабо ради од ђердана.

Е сад су готови, сад ће се спремати кући, и уговорити, да им скоро младијенци дођу у походе. Па кад је све на свом мјесту било, крену се и оду кући својој старац и мајка пуни весеља, а не знају јадни, како вељи јади тиште Милоша и Борјанку; није шала окривити невину чељад, па још дружину, а ни криву ни дужну. Често је и једно и друго у таку жестину долазило, да се свако све за косе вукло. А како ће да се издаду, опет је од људи зазор и срамота; нијесу знали шта ће зачети.

Па кад су виђели, да од ината не могу побјећи, окане се сваке бриге, није их ни мало бољело, та са свијем су на то заборавили, — — е тако је бар изгледало, а како им је на срцу било, то су само они знали.

Ефта дана пролети, ка' на лакијех крилијех, дође вријеме, да се иђе у походе, да се врати зајам, да иђу у госте ка родитељима Борјанчинијем.

Борјанка се обукла, што је љепше могла, та данас ће ићи у госте и другарицама својијем, а први пут младом. Обукла се, да, но није јој више ђердана, што је баш и красило млађахну груд њену о збор овијех, а и увијек, кад би ка својијем ишла другарицама.

Шта да ради, зар да данаске баци прву клицу ината у оџак свој, зар да данаске набиједи на невину дружину!?...

Дуго премишљала, док све мисли на једну не смислила, те се диже и пође говорити својој старој мајци — свекрвици.

„Добра мајко, хоћеш ми допустити,

*

што те будем молила, није Бог зна шта, моћи ћеш.?“

„Па за што ти не би допустила, шћеро, збори само, све ћу ти учинити!“

„Мајко драга, данаске ћемо у походе мојијем родитељима, па би било тријебе, да метнем и ђердан на врат. ал' ме нјешто слаба побољева груд, је-л' да ћеш ми опростити, да ђердана не носим, нека га, нек код куће почива.“

„То е рано, ви'ш не би требало чинити, мо'ш га бар собом понијети, па га тамо мало на врат метнути, јер знаш шта је ови свијет, рећи ће, да смо већ све сактисали.“

„Не ће, мајко, не ће то нико ни помислити, та свак ваљда види, да сам, ох, — бона — пребона!“

„Добро, али боље би било, кад би ме послушала, не би се морда кајала, а кад не ћеш не мораш, та и врели ти хар из очију збори, безбрижна си јако или у вељој тузи утонула!“

„Ох, мајко, хвала ти, веља хвала, јер сад иђем сербес у походе оцу и мајци својој!“

То рече, а затрчи се ка њојзи, цјелује је у старачко лишце. За тијем изађе из собе и оде у своју избу, да се још мало спреми, па да се крену на пут. — У изби је све понамјештала и то у најбољем реду, свака ствар имала је своје мјестанце, само нјешто хоће хотимично да уради, да остави ковчег и — кључ у ковчегу, рек' би, досјетила се инли нјекој, инли али за мало. . . .

Ошли су па и опет се дома повратили, и мирно и даље живовали, ка' да ничег ни било није.

Тако било до Ивања-дне, а ови дан требало је у збор, у коло!. Борјанка би радо ишла, ал' како, куда ће, а без свог ђердана, па ће сви на њу попријеко гледати, рећи ће, ето младе, ето оне ђердануше, а сад га нема, нестало јој га. Па ће се сви радовати и веселити, што је тако несрећна.

Ивањ-дан освануо!.... Тамо на пољани чујеш пастирче, ђе уз своје попијева стадешце, крај убаве пољане дала се дуга драга, а у њојзи чујеш пјевуцање тичица, тамо на високој јови кукавица своју пјесму наводи, па рек' би жали нјеког, жали ваљда румен-ђула у ђулистану Соколовића, жали ваљда млађане Борјанке!

Црквари се већ спремају цркви. А и мајка Милошева и Борјанчина пође говорит' својијем снашицама, а за највише млади у дому, да у збор пођу.

Нева средњег војна, Радојице, привољела се у збор, па још само да млада пристане; за то је и ошла мајка ка њојзи, ошла, не би-ли је привољела. Ушла ка њојзи у зграду, а Борјанка кастиле спремала нјеке ствари.

„Шћеро, данаске ћемо ићи цркви, па ћемо и у збору остати, повести се мало и хитра кола, јер то нам је мјесто, ђе се преко године по који пут провеселимо. Спремај се, срце, па ћемо скоро поћи, и Радојиница ће са тобом поћи, а Милош и онако фалити неће!“

„Немој, мајко, данаске наваљивати на ме, вјеруј ми, не мили ми се данаске у збор, Бог ће дати, те ће добро бити, ал' зло слутим, камо Бог, добро наслутила!“

„Зар данаске да ме не послушаш, јок вала, то не море бити, у збор ваља заједно поћи, зар да се са нашег оџака зли проносе гласи, не, немој то радити, знаш-ли, да се мора свашта помислити, што те у збор довели нијесмо!“

„Харам га и свијета било, нека мисли, што ко хоће, ја данаске не могу ићи; мајко, ти ћеш ми опростити!“

(Наставиће се.)

ШТА ЈЕ МОРЕ?

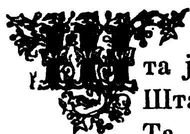

Шта је море, кад је узбуркано,
Шта-ли небо, кад је наводњено?
Та ништа је према срцу моме
Кад тужи у јаду големоме!

Бурно ј' море па се и утиша,
Облак мине кад испада киша
Срце моје непрестано тужи
Јади с' боре у болној ми души.

Тужи срце, јошт сам сиротица
Останула без мајке и оца
Само ми је још остао драги,
Дал-ме љуби? ти знаш Боже благи!

Јер он сада по туђини блуди
Може бити да он другу љуби,
Можда сада другој клетву даје,
А за мене више и не хаје!

Ђурђијана.

ГОСПОЂА ТИКЕТОВА.

НОВЕЛА ЛУДВИКА БОВИЋА.

Собе саветника Тикета биле су сјајно осветљене. По углађеном патосу шетали су господа и госпође у најраскошнијем и најдивнијем оделу. Али алем-кам тог друштва, око којега се разговор понајвише вио, била је сама домаћица. Гаврила Тикетова тек је пре неколико недеља навршила своју деветнајсту годину. И најстрожији критичари женске лепоте, изражавали су се, да је вредна и најузвишенијег обожавања. Много каменито срце омекшало је са њена погледа, као снег од пролетњег зрака; па и саме женске, — и ако тешким срцем — клањале су се њеној дивној појави. Само један од гостију крај свег свог уљудног понашања, остао према овом уздизању нешто равнодушан. Карло Лесорт није био узор мушке стаситости, ал је ипак био веома мио човек. На његовом лицу огледала се љупкост и мирноћа. Бистро му плаво око гледало је слободно и ведро. Сваки би морао мислити да је тај младић потајно срећан, само да му племенито дело није окружавао неки облак туге и сете.

„Не би ли хтели увећати нама карташко друштво?“ упита га саветник.

„Ако вам се сме придружити карташ, који је невешт, и који се држи тог начела, да се не карта новца ради“ —

„Смем ли вам понудити место?“

Док је такав разговор текао у побочним собама, дотле је у дворани музика поново опомињала на игру.

Било је одређено да женске бирају. Мушка срца почела су бурније куцати, а сво друштво је горело од љубопитства којега ли ће усрећити избор госпође Тикетове. Ова да не би увредила ни једног од својих дарежљивих обожатеља, закључи да избере сасвим страног човека. Коцка допаде Лесорту. Како ли су се зачудили у карташкој соби, када је Гаврила пришла Лесорту и позвала га за котиљон. Док се изненађени Лесорт сагнуо да пољуби руку дивне госпође, задрхтао је на саветниковим уснама чудноват осмејак.

„Та ви ванредно лепо играте“ изражавала се Гаврила, а на дну душе своје осећала је неко незадовољство што је Лесорт био расејан; а овај када се опет прибрао, када је опет стекао свој стари душевни мир, захвали се китњастим речма на указаној му почасти.

„Ако се не варам мој муж је вас већ више пута позвао у наш весео круг, а ви сте се тек данас први пут одазвали том позиву.“

„Ову прилику — без да би тиме привукао на се сумњу, да ми је намера да вређам — нисам могао избећи.“ Гаврилине очи су чудновато пламтиле.

„Изгледа као да вам није стало до тога да ли вређате или не --“

Ја сам уверен, да ја нисам кадар овако сјајној забави ничега занимљивога доприњети и из тог узрока избегавам“—

„Доиста лепа смеса поноса и разборитости.“

„Ја нећу да се борим против тог осуђивања. А надам се, да ви при свем том нећете бити према мени немилостиви. Ја сам и сувише поносан, а да би хтео играти улогу улизице, а сувише разборит, а да би могао помишљати на какву богату женидбу.“

„Та ви се, чини ми се мало љутите.“

„Нисам заузет за раскоши и богатства.“

„Ви дајете повода да у вами претпоставим више поноса него разборитости.“ Могуће је, да често једно друго надјача, с тога и налазим за дужност да се повлачим натраг.“

„Ви сте према увредама јако осетљиви, а моја намера није била да вас вређам. Ја сам рада да свим сретствима које ми срећа пружа, свугде и увек изазивам задовољство, а не нерасположење.“ Госпођа Тикетова изговорила је те речи са нагласком кога је истина пропратио несташан осмејак, ал који је опет изражавао јаку раздраженост.“

„Нерасположење“ понављао је Лесорт — нерасположење крај тако бајне појаве? А, о томе неможе бити ни спомена. Ви тежите да распростирете срећу, и имате потпуну моћ да ту своју намеру и остварите. Желио бих вам само, да вами самој срећа остане увек верна.“

Како да разумем то господине асесоре?“

„Ја слабо верујем у срећу богатства, да, ја сам тог уверења да баш обично они, који су заљуљани у злаћеним колевкама нису никад били сретни.“

„Ваше озбиљне речи изазивају чудно расположење,“ прекиде га Гаврила машући лепезом.

Музика поново разлегаше своје брујање. Госпођа Тикетова се баци у наручје другог играча, а Лесорт се упути карташком столу.

*
* *

Саветник Дипон се завалио у наслоњачи пред својим писаћим столом. Мало даље, крај прозора наслонио се асесор Лесорт.

„Дакле вече код Тикетовице није било тако страшно, као што сте ви себи представљали. Рече Дипон.

„Ал ја се опет зато радујем што сам га прекужио.“ Одговори му Лесорт.

„Е треба живети у друштву, ал опет зато себе очувати — драги мој.“

„Ја из дубљине душе мрзим на претварање.“

„Ви називате претварањем оно, што ја зовем владање над самим собом. Још само неколико искушења судбине па ћете ви постати ваљан човек за судско звање. Ви сте нерасположени, огорчени на неке неприлике, које су вам дирнуле ваше младо срце“ —

„О ја сам већ давно стекао свој стари душевни мир.“

„Доиста? Мени се не чини да је баш тако. — Хтео би из добре намере приметити, да ваша свеколика самоуправа— — —“ На асесоровим уснама задрхтао таван осмејак.

„Позив који сте ви изабрали, изискује велику опрезност; слободу у сваковрсном кретању, — на што су грознија искушења у младости, тим обилатије искуство у старости. Верујте ми, невоља најбоље учи како се долази до праве среће, — претпоставив, да човек има дара и воље за ту науку. Само онај, који је прошав кроз бурне таласе искушења доспео до своје постигнуте мете, има потпуни појам о условима, који повлаче за собом душевни мир, без кога се права срећа и неда замислити.“ —

„Ви господине саветниче тврдите,

да праву срећу треба тражити само на развалинама.“

„Ја би само хтео да уништим све оно, што нам пречи слободно расматрање.“

Настаде ћутање.

„Драги пријатељу“ започе Дипон опет, „ви сте на најбољем путу да постанете оно, што сам и сам. Наша је судба сасвим слична. Хоће неки да докажу да сам ја хладнокрван, па и опет моје срце јако топло бије, и ако никад није дало, да га надвладају страсти и неразборите мисли. Ја не мрзим на људе, ја радо пребивам у друштву; али ме за то опет неће заслепити никакав одношај, неће ме вређати никаква неблагодарност. Ја само једно имам пред очима, а то је моја дужност; па уверење да њу испуњавам, ствара ми задовољство; тако, да кад се опоменем на рајевину своје младости, не осећам већу тугу до ону, која обузима човека кад гледа залазеће сунце. Ал пређимо на Тикетовицу. Неодбијајте позиве те куће. Било би ми јако мило, да имам кога који би брижљиво пратио све тамошње одношаје. Тиче се неке врло озбиљне ствари, примите ви то на себе.“

Лесорт узе хартије, које му је Дипон пружио, и по том се удали.

(Наставиће се.)

ДЕВОЈКА ТИЦИ . . .

Тицо мала! умиљата гласа —
Кој се тихо кроз гору таласа —
Је-л да ј' лепо имат шарна крила?!
И ја б' радо полетарка била
Летела би! — Ал не чарној гори,
Већ драгану у његови двори!
Гди би тихо песму запевала:
„Ој! драгане ево т' тица мала!
Ухвати је, стегни је на груди,
Па нека те увек зором буди!
Певајућ' ти песме пуне чара —
Од којих се рај у срцу ствара“!..

Београд.

Бөлуш Ђ. Јакшић.

РУСКЕ НАСЕОБИНЕ ПО ИСТОЧНИМ КАРПАТИМА.

(Гуцули, Бојки, Лемки.)

Написао НИЛ ПОПОВ.

(Наставак.)

Неродна земља не наплати му труда па често трпи велико искушење. Оће ли да приправља ораницу, мора је очистити од сијасет камена и другог које чега, из далека довлачи бољу земљу и после тога му тек доноси понешто кртоле и овса. Ову оскудну жетву, што га стаје много труда и врло много стрпљења, често ће да завали снег те му смета сабрати, чим би зими да се прерани. Горал је и за ту рђаву њиву јако везан, јер му је то наслеђе отаца његових. И најплоднија земља нема за њ таке вредности, као ова пуста и каменита.

Услед своје осетљивости уме да цени туђу тугу и више је пута сам несрећан и на мах је готов тугу с тобом поделити. Веома су гостољубиви. Куће су им једноставне и више пута читаве сате растављене. У планинаца је овых у опште мало села, где су куће на близу, што свака породица вата повећи део баштине. Са свим је природно, што се Горал радује сваком странцу, ког ће увести у своју колибицу, сиромашни намештај у њој сам је зготовио, и обасипа госта питањима свакс руке.

Од Горала се изискује да је одважан, јер друкче не би се могао гонити са дивљачи по стрменитостима карпатским, и за

чудо, како се овај брђанин сродио са опасношћу и како познаје сваки богаз, сваки кланац у својим горама. Смотрен је кад се пење врху тимора, сваљује дрва, што их тамо налазе, отисне их низ крш, а за њима се и он са сикиром у руци стрелимице пушта доле, за тим теше брвна, веже их у сплавове и била бура, друга ли незгода, плови с њима опредељеној мети.

Душевне способности њихове не смеју се назвати неразвијене, јер на голим, каменим обронцима Карпата роди нешто овса и кртоле, па ту је нужно више како трпељивости, тако и да се уме довити и незгоди доскочити, више овај брђанин но становник богатих равница око Дњестра, Сана, Висле и т. д. Горали који су навикнути на сваку непогоду, не боје се мраза ни снега, а по себи већ здрави и крепки, то су јако способни за војну службу, као што су привикнути борити се са ладноћом, поплавом и другим страшилима елемента, тако се бори с људма и слободно гледа смрти у очи. Умерен је у рани до крајности, Горал је увек задовољан оним, што има. Доста му је залогај — два леба, па ма био и тврд, а има ли мало папуле (цуръ) од овсених прекрупина — онда тај не жели ни више шта ни боље.

Да би и насушни лебац могао набавити, не може се поуздати само у своју њиву. Горал ће да тражи и друга рада, да би издржао себе и своју породицу. Тако снабдевају не само најближу околину но и сву раван до Висле, пруђем, даскама, стубовима и дрвенаријама разна рода као: коритима, чунићима, степеницама и т. д Разносе и продају у Краков, Лвов, Премисл а и све то зготовљено је веома укусно. Врло су добре дрводеље, те се занимају тим послом по сели и градови.

Неки опет косе жито и сенокосе, са косама иду у равнице пут Галиције и Угарске. Таких жетелаца је доста по Бачкој и Банату. Они су добри радници, но штета, што се одају пићу. Неки пак најме се те раде трговцима разно посуђе да га разносе и продају, многи тргују сувом рибом, осушеним кожама и мањим стварима. Једни опет раде по жељезним, сôним и угљени мајданима. Сви, који су преко лета остави ли свој завичај, враћају се уњ под јесен с сачуваном заслугом, коју не ће требати својим горама.

Но многи лети не иду од својих домо ва, него одма с пролећа кад снег ископни терају стада дубоко у планину, веле с т га, што брдска трава даје лепши кус сир и млеку. Тада им је рана: млеко, сир, с рутка, онда је по планини доста станов (шалашей), која се састоје из тако зв них кошара, где се сјаве овце на ноћи ште, и из колиба, у којима се прави чува сир, млеко и т. д. и где спава баке и југази.

Овчарењу се наши Горали по свој прил ци научили од Мађара. То се доказује и ти што се у њих старији пастир називље бак а млађи јухас. Бака под собом има више југ за, бира се обично из постарих пастира. Он н је зато да мора знати добро пасти стадо и пр вити сир, но највише с тога, да уме лечи људе и стоку. Разуме се да му је лекарс знање већином обмана јер он лечи болесни обично бајањем и другим мистичним ср ствима. Неможе ли пацијента излечити, он је обичан изговор, да је дотични уречен.

Лепо је видити у јесен кад се ста догоне кућама. Около оваца су велики ч бански пси, сваки толико јаки, да сме с ку јаком у коштац, овом мегдану гдекад пр трче чобани с главњама, од којих се ку јаци на мах разбегну. Остраг за стади иду девојке певајући, а пастири ударају егеде, своје волинике*) и пастирске свирал Најзад ето ти баке на коњу, око њега гоне кљусад натоварена разним пртљаго пастирским. На једном све застане, кр се јаве у зимње оборе, а домаћин и чеља спроводе ово особитом свечаношћу, и та прими домаћин извесну меру сира (брындза

Као и сви Словени, Горали воле песму игру. Њихове су песме романтичне, катка у облику баладе, која прича какав страшн догађај. Те баладе одликују се сентиме талним карактером, кад се певају често н

*) Отприлике наше гајде. прим. прев.

одговарају такту, потрагују мушком еху и другдаш су мрачне као горе, натуштене црном млагуштином.

Њихова игра (пљаска) одговара са свим српском колу. И ту је згодна прилика да Горал покаже своју окретност, своју јачину и брзину; ђипа високо, онда узме међу прсте тољагу (палку), на којој је швигар налик сикирици, па највећом брзином маше њоме изнад главе.

Девојке стоје у округ и чекају да на њих дође ред па да поиграју.

Са свим је природно, што је код народа, који је тако близу природе, развијено неко метеорологично умовање, код Горала је ово зачињено поетичним блеском. Сведок њихове поезије је у легендама, предању и скаскама. Они тврдо верују у надприродна бића, која, божем, живе у њиховим горама.

(Наставиће се.)

ИМАЈУ ЛИ ЖИВОТИЊЕ РАЗУМА?

(ПАБИРЦИ ИЗ ПЕРТИЈЕВЕ КЊИГЕ О ДУШИ У ЖИВОТИЊА).

(Наставак.)

Ванредне околности, н. пр. каква велика опасност, или каква изненадна радост, могу код животиња (као и код деце) да изазову изненадно какав паметан поступак, који човека задиви, јер није обичан у те животиње. Неки пријатељ психолога Кригера јахао је ноћу, идући кући, кроз неку шуму, наиђе и запне за неку грану и падне онесвешћен с коња. Коњ отрчи сам оној кући, одакле се с господарем својим мало пре кренуо, и дотле је стражњим ногама лупао о капију, док му нису отворили и за њим пошли, он их одведе у шуму и на оно место, где му је лежао господар. Хенингс рђаво тумачи ово, кад вели: да се то оснива само на памтењу, а не на размишљању, но коњ није отишао у господарев стан, јер је овај био врло далеко, него се вратио оној кући, одакле су мало пре тога пошли, јер је ближе и онде је лупао. — Године 1824. јахао је калфа кожарске радње неке удовице Левéк у Паризу, у предграђе Св. Антонија, где је примио већу своту новаца. При повратку хтеде калфа коња да напоји, падне с коња у Сену, и удави се. Коњ отрчи кући, у којој је калфа новце примио, те стаде хрзати и копати ногом, док неки слуга не уседе на њега и пусти му уздице, а коњ га донесе на оно место, где се калфа удавио, и ту га нађу.

Животиње имају и лукавства. — Милн Едвардс приповеда о једном псету, како је радо овце давило. С тога су га ноћу увек везивали на ланац. Но карика је на ланцу била мало пространа, те псето, ноћу извуче главу напоље, отрчи у поље ухвати овцу и удави, па онда увек отрчи најпре на поток, где опере њушку од крви, за тим се врати на своје место, и с муком увуче главу у карику од ланца, што иде око врата, па онда легне и мирно спава па се чини невешт, као да није ништа урадио. — Неко псето у Берлину правило је више пута штете по башти, с тога су га тукли, докле год га нису одучили, да иде у башту; но он је потајно кроз подрумски прозор ипак у башту скакао, а кад би га викнули из куће, он не дође кроз обична баштенска врата, него оде најпре у подрум, одатле у своју кућицу, па тек онда се одатле помоли, као бајаги, да је баш сада устао са свога лежишта. Према таквом лукавству животињском измишљавају и људи према животињама разна лукавства, па кадкада и врло грозна. Тако у Индији трују људи воду, да би ухватили рибу; у јужним пределима трују изворе, да би хватали такозване рајске птице. Индијанци навуку на се јеленску кожу, да би се у лову могли што већма приближити јеленима и на њих пуцати. Тако исто и европски ловци навуку кожу од краве, да би се лакше приближили дивљим гускама и паткама, јер ове се не плаше од говеда. Тако је неки Мадин по имену, врло вешт ловац из

Вердена, навукао крављу кожу, ал' тек што дође у неки рит, где је близу било и говеда, узбуни се марва, видећи то чудновато, њима непознато створење, те стаде рикати и дизати главе, па се онда сложи у круг око кукавног ловца и као по договору устреми се на њега. Мадин није чекао да стигну, него баци са себе кожу и побегне, говеда пак стадоше кожу роговима бости и овамо онамо превртати и сву је изгазе.— И птице су веште и лукаве. Оне никад не лете из ваздуха право у своје гњездо, него најпре одлете у какав џбун, па онда тек крадом довуку се до гњезда, да не би који непријатељ приметио где им је гњездо. Фукс вели, да је много лакше бити лекар животињски, него људски, јер се животиње не умеју претварати; али то није увек тако, јер се приметило, да се и животиње кадикад направе болесне. Тако је један коњ увек имао колику, кад му је ту чувар, а чим се овај одмакне, а коњу не фали ништа; — једног су коња посматрали, који се негде ударио и обангавио, па после кад је оздравио, увек је шантао, кад год је дошао на оно место, где му се то десило, а чим прође то место, а он опет иде лепо. — Тако се приметило, и код мајмуна, мачака, паса, чапаља и т. д. да се направе болесни и нерасположени, кад хоће да ураде, или, кад су већ урадили нешто, што није слободно.

Бива и то, да се животиње учине мртве. То се опажало код сисаваца, птица и буба, и то, које из лукавства, а које из нагона. Лисице, препелице, зебе, кад се ухвате у гвожђе, а оне се учине мртве, те више пута, кад човек отвори гвожђе или замку, а оне прну или скоче и побегну „во своја си,“ — и многе бубе кад хоће ко да их ухвати или им се иначе приближи, учине се мртве, скупе ноге и падну с листа доле, а то можда и није из лукавства, него им услед страха малакшу и клону живци. Нека врста гуштера на равницама ла Плате, кад се поплаши спљошти се, затвори очи и због пегица, што има по телу, не може да се разликује од песка, на ком лежи — као што Дарвин приповеда. Шљука прионе — кад јој се непријатељ приближује — уз земљу и то на таквом месту, које је исте боје, као и њезино перје, да је не познаду. Чапља, кад јој се човек приближује, опружи врат и цело тело, па стоји непомично, тако, да изгледа као неки колац. И дивља гуска легне више пута на земљу као мртва, те невешт ловац прође покрај ње мислећи да је већ убијена. — Дарвин тврди, да животиње напредују у интелигенцији и да као што и Ларте(т) каже, садањи сисавци имају већи мозак, него што су им имали њихови чукундедови, терцијерни прототипови.

Животиње осећају радост и бол, љубав и мржњу, оне имају чуства захвалности, великодушја, срџбе и поноса, дакле већину од особина и страсти, што их и људи имају. Вецел тврди, да љубав уздиже, оплемењује живот животиња и љубав није ни код њих само животињски нагон, него и оне гледе чешће на лепоту и доброту душе; свака животиња има свој идеал о лепоти, а женке и код њих имају својих ћуди и кокетерије. И код животиња има љубоморе и презрена љубав и код њих вуче за собом страшне последице, шта више и самоубиство. Вецел до душе много претерује и уображава, али је ипак његова заслуга, што је открио многе лепе стране код животиња, које се пре нису узимале у обзир.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ВАНДИНА СЕНКА.

Још пре рођења христова или ваљда нешто и после, баш се не може за извесно рећи, живео је у околини, у којој је доцније засновап град Краково, ваљан јунак, по имену Крак или Кракус. Јуначка мудрост

и храброст његова рашчу се на далеко, те су суседи и долазили и искали у њега савета у разним приликама, згодним и незгодним, како им је где требало, па га касније бираху за вођу у лову на курјаке и медведе.

Једном ће дивља звер да узнемири сву околину, Крак пође и сретно је убије. Суседи су његови живели у патриархалној слободи, но у часу зачују они звекет непријатељског оружја око себе, туђинци су наваљивали да их покоре, а ови увидише тада, да би им требала једна глава, да заповеда, човек мудар у савету, а ваљан у рату војвода. Коцка паде на Крака и он постане краљем. Наоружао је своје држављане и основао град, који се назва Краково у част његовог имена, и који је био знатно настањен у време његове владавине.

За тим узме себи за љубовцу честиту једну девојку, која му роди два сина, Крака и Љеха и ћерку Ванду.

Крак је дуго и мудро земљом управљао народима и с њиме се почиње заснивање краљевине Пољске; земља се мало по мало стаде ширити и напредовати, добре законе, које је краљ доносио, народ је испуњавао, или сам из сопствене побуде или из страха, тек, да је у Пољској био читав ред таких владалаца, звезда славе њене неби никад потавнила. По смрти његовој изабра народ сина му за краља Кракуса II., који је у свему био сушта слика и прилика очина, мудар и храбар као Кракус I. Нови краљ у свем је ишао стопама очиним, те је љубав народња справедљиво прешла са оца на сина. Са завишћу је гледао слаби и кукавички Љех на славу брата свога: завидио је његовој моћи и силној љубави народној прам брата му, али дићи се наоружаном руком није смео, знајућ колико је слаб.

Већ две је године Крак земљи господар, кад већ догрди Љеху, немогућ даље уздржати завист и частољубље— позове краља једном у лов и удари га ножем посред срца жива, па му затим раздере хаљине, како би људи мислили, да је дивљи какав звер растргао Кракуса. Свршивши ужасан тај злочин спокојно се врати дома.

Људи затраже краља и нађу га мртва у потоку крви. Донесу га двору и сахране уз тешку тугу свега народа. Пољаци из уважења према првом и другом краљу свом изберу краљем сада Љеха. Љех је узео владу у своје руке, за коју је био најмање способан; у неким приликама је одвећ попуштао и био одвећ слаб, у другима опет сувише строг, чисто грозан, по том, не треба да се каже, на брзо је проиграо љубав и поверење народно. Не вешто скривена му радост при смрти братовљевој, уселила је многом у душу сумњу и подозрење, старе војводе, који су још памтили Крака I. често су у сну видили не давно умореног краља свога, како држи ишчупано срце своје у руци и шапће тијо: „брат мој Љех убио ме је!“

Народ најпосле јавно искаже своје незадовољство; против Љеха се склопи завера, и он, сазнав за рана, а гоњен гласом своје савести, побеже некуд по ноћи. Дуго се скитао тамо амо, лутајући без икакве цељи, најзад се заустави на двору Ритогара, кнеза саксонскога, који га веома лепо и пријатељски прими, па још кад се онај ода за краља Пољској.

Док је Љех пребивао у Ритогара, Пољаци, обрадовани бегству његовом и већ тврдо уверени у преступ му, попну на престо себи за краљицу лепу Ванду.

Ванда метув круну на главу радила је што је боље могла за добро своје краљевине и набрзо је подсетила народ на време оца јој и брата старијег, а себи је тиме стекла љубав народњу, што је било од народа у награду обадвојици Крака; име њено с уважењем се спомињало и далеко по туђем вилајету.

Љех је све чуо шта му се збива у домовини; слава Вандина и сила њена дошла је и до његових ушију; странци што су долазили Ритогару, а који су опет Ванду видили, говорили су и причали о њој занимљиво, Љех је на све ћутао, а домаћин

чисто стаде подозревати на дуговремена госта свог.

Ритогар запита Љеха једном о Ванди, а изгнаник познавајућ добро кнеза саксонског, чија му је помоћ тако требала, говорио је о њој много, хвалио јој бистри ум, а лепоту у звезде ковао. Каза му затим, да је он њезин брат и обећа најзад да ће му помоћи, како би добио руку њезину, ако му кнез помогне да се опет докопа круне и престола пољског, јер дода за тим, ти сам никад нећеш моћи бити краљем те земље.

Ритогар не обећа Љеху ништа у тврдо, јер је сам хтео видити Ванду пре но што би заискао руку њену. Под туђим именом оде у Краково и прикаже се Ванди као један од племића саксонских. Краљица га прими да не може лепше, рекла му је много што шта ласкаво о његовом кнезу Ритогару, чија се велика слава распространила ето и по свој Пољској. Ритогар је с одушевлењем слушао јој речи, загледао се у њу с прва погледа, смиреност могла је тако силно задобити уважења прам те жене — краљице. Пун лепих нада остави кнез Пољску и врати се у земљу своју и пријатељу Љеху, који му је међуто остао на двору. Изабере затим шест најхрабријих племића, који ће ићи да запросе руку Вандину Ритогару и да јој реку, е је већ познат с њоме.

Ванда радосна саслуша посланике ритогареве и објави им да ће дати свога одговора, кад чује шта јој народ у томе хоће да каже. По том сазове старешине и главаре народне као и жречеве, огласи им поруке ритогарове и упита их шта они мисле.

Они рекоше: „Ти си наша краљица а оста ћеш вазда таком, ми не можемо запретити срцу твоме да не милује Ритогара али пре свега помисли, да би тај савез с њиме сјединио Пољску са Саксонском и лако може бити, да би Саксонија добила превлас над нашом домовином, па помисли шта би тада било с нами? Тада Ванда њима у одговор: ја се бринем само за домовину, па рече да не може примити понуде Ритогарове, но ће као уседелица владати Пољском.

Кад Ритогар прими таку отпоруку, стадоше га морити тешке мисли, а живот му се сам није милио. Љех га оде тешити полажући му једину наду на оруже, наговори га да још једном пошље Ванди посланике, да јој реку нека бира: или руку кнеза саксонскога или крваву војну.

Ритогар послуша савета његова и поново посла посланике пољској краљици, а ова, посаветовав се опет с главарима одговори кнезу: „Пољска је спремна за бој, и нада се да ће моћи заштитити своју домовину и слободу." Ритогар сада сабра војску, Љех већ се опреми да војује против своје домовине. К д саксонска војска пређе у Пољску наипла је на јак и силан отпор. Пољаци је јуначки дочекају, разбију неколико пута. Но после многих и упорних окршаја, срећа се поколеба, а Пољаци се побојаше да не буду побеђени војском ритогаровом.

Једног јутра одоше неколико старешина народњи право под шатор краљици и рекоше јој: „Краљице! ми те поштујемо и љубимо као свог владара, то значи нити желимо другог краља осим тебе за живота твога и нашега. Ал бојимо се сада да потпаднемо под иго туђиново, ако би нас сила његова у боју надвладала. Ти си царевала мудро као човек, а земљом управљала као јунак, али Саксонци на те гледају ипак као на жену, отуд толика храброст. С тога те молимо избери из свог народа пољског најхрабријег и најдостојнијег, како ти срце рече, и подај му руку до прве битке. У твом војну гледаћемо ми свога краља, а ти остајеш нашом краљицом и без твог сагласа и савета у земљи се ништа не ће започети." Ванда вољно саслуша зборе главара и обећа испунити им жељу.

Знала је да Пољаци веома поштују младог јунака Кијаска. Зовне га и свечано га огласи својим краљем и наследником, и кад и народ радосно призна ново изабраника и поздрави веселим кликом краљицу, — Ванда се повуче у шатор свој.

Сву драгу ноћ је плакала ни ока да

је склопила, разговарала се, веле, с богови да би јој срцу одлакшало. Другог дана рано кад је у табору владала још дубока тишина, краљица замотана плаштом, пође к обали Висле. „Опростите ми силни богови, молила се, што не могу да војујем против непријатеља домовине, јер га милује несрећно срце моје, обећајте ми, да ће моја бесмртна душа, кад се растави од смртнога тела, носити се вр' Пољске.“ И изговорив ово баци се Ванда у таласе студене реке. Њезини пратиоци, што су за њом поиздаље ишли, на обали нађу само једно огртало.

Победа је била на страни пољској. Ритогар кад сазна за судбину вандину сјури себи мач у груди. Саксонци се разбеже, а Кијаско поста владаоцем Пољској. Сваки пут, кад би год Пољска предузела важан какав посао, сенка вандина лебдила је по таласима вислиним. Говоре, да се јављала и неким од старих својих војвода. Очеви причају деци, да се она јављала Казимиру Великом и макнула главом у повлад миролубивом Сигмунду-Августу.

Прича се, да је сенку њезину видио и Станислав Лешћински*) у бегству своме, а тако исто и Кошћушко**) и Поњатовски***) Веле, да се Ванда јавила и Варвари Радзивили, жени Сигмунда Августа, и махнув руком, пресказала жалосну судбину лепе госпође, која је свисла од тешкога бола.

С пољскога С—въ

*) Станислъв Лешћински (1704-1709). После битке на Нарви Карло XII. краљ шведски протера Августа II дотадањег краља пољског и кнеза бирача саксонског па намести војводу Станислава краљем Пољској. Но кад се срећа окрену од Карла XII. Август дође на ново, заузе Пољску, а Станислав побеже у Француску. Луј XV. радио је да племићи пољски, по смрти августовој, али руски уплив би јачи, те краљем поста Август III. Бечким миром 1738. одрече се са свим круне и доби Бар и Лотарингију, што је по смрти његовој припало Француској као мираз ћерке његове.

**) Кад се започе друга деоба Пољске 1793. Пољаци устану листом на оруже, и за војводу изберу Тадију Кошћушка, чије пожртвовање и љубав прам домовине била се расчула на далеко. После битке код Мацкијевици са оним значајним: *finis Poloniae!* оставио је домовину и умрьо у Швајцарској 1817. године.

***) Станислав Поњатовски је био краљем Пољској кад се догодила прва деоба Пољске 1772.

Прев.

КЊИЖЕВНОСТ.

Цар Константин и царица Јелена у народним песмама. Облик осмине са 38 страна. Наклада књижаре браће Јовановића. Цена?

У једном од летошњих бројева „Српскога кола,“ осудио је књижевник неки једну овдашњу књижару. накладницу што је издала Видаковићеву „Касију царицу“ прво због тога, што су Видаковићеви романи анахронизам за садашње доба а друго, што у њима имаде нечега што штетно утиче на морал млађега нам нараштаја и т. д.

Но у колико је сваке хвале вредно: кад ко бодрим оком пази, да се респектује тако битан услов друштвеног поретка као што је морал, ипак нам се чини: да је поштовани оцењивач у превеликој ревности за моралом, можда и нехотице прешао преко те, лако превидљиве границе објективности, коју прави критичар нигда прекорачити неће а да му суд не буде сувише субјективан, која субјективност не мора бити свагда меродавна за ваљаност ил олош каквога му драго књижевног производа.

У ту је исту погрешку пао и Вук Караџић изнашајући из Видаковићевих дела цигло оно: што је рђаво а не и оно, што је добро у њима.

Па и ако се ова погрешка изједначује са добром намером, која је оцењивача при оцени руководила — то му се свако признање одати мора за оно његово изречено начело: да свако дело, пре но што пође у шири свет, има да издржи контумац критичке контроле. На жалост! неке књижаре наше руковођене једино материјалном користи пуштају у свет и така дела. која у место да уче и облагорођавају а она заглупљују и кваре народ. А то никако несме и не може бити цел једне литературе.

Но накладница браће Јовановића држала је сигурно: да се ова опомена тиче само Новосадских књижара а никако ње; јер другачије се неда протумачити: како могадијаше на свет издати тако скандалозно дело као што је ево ово.

Историјски, „велики Константин“ којега наша православна црква. због његових по човечност, хришћанство и цркву стечених, знаменитих заслуга као светитеља слави: јер је он декретовао хришћанску веру као државну веру; укинуо пропињање на крст и забранио гладиаторске борбе; стишавао црквене раздоре, требио Арианизам и сазвао први црквени сабор у Никеју год. 325 и т. д. Тога цара Константина приказује нам ова књига као грешника, зликовца и тирана: „који бије своје родитеље“, узима рођену сестру Јелену себи за жену; спаљива

живе људе, пали цркву Софију и чини још многе друге саблазни.

За бољу достоверност овога што о тој књизи рекосмо, навешћемо неколико извадака из прве и друге песме на нек они сами говоре.

Цар Константин и ђаче самоуче.

Славу слави царе Константине
У пролеће честит данак Ђурђев.
Три је царе совре поставио:
Једна совра од сувога злата,
Друга совра од сребра чистога,
Трећа совра дрва шимширова;
Која совра од сувога злата,
За њом сједи дванаест владика
И четири старе патријаре;
Која совра од сребра чистога,
За њом сједи триста калуђера;
Која совра дрва шимширова,
За њом сједи триста ђеце ђака
Међу њима ђаче самоуче.

Цар шетајући од совре до совре, дошета до прве, те пошто се смерно патријарсима поклони овако ће да им пробеседи:

„О за Бога! дванаест владика!
И четири старе патријаре!
Не би сте л' ми могли дуовати:
Јесам тежак грије учинио:
Јесам био своје родитеље
— —
Како бих се грија остајао?“

Патријарси и владике не говоре Богу по закону, већ говоре цару по хатару; иштући од њега, да им поклони: круне позлаћене, искићене драгим камењем:

Тако ћеш се грија остајати.

рекоше му они.

Незадовољан оваким одговором упита калуђере за савет: шта му ваља чинити а да би спрао грех са себе? На које му калуђери калуђерски одговоре:

Круно наша, царе Константине!
Лако ћемо теби дуовати:
Ти нам пиши триста парусија;
Ваш на ово триста калуђера.
Још погради бјеле манастире,
Ђе ће живљет млоги калуђери,
За те молит Бога без престанка;
Тако ћеш се грија остајати.

Преварен у очекивању: да ће свештенство, тај по своме позиву најстрожији чувар моралитета као „закона божијега, макар и према њему, као највишем државном ауторитету знати показати неумитну праведљивост — отшета к деци да чује: шта ће му природни разум на то да каже?

Круно наша, царе Костантине!

Рећи ће му самоуче ђаче у име своих другова,

Лако ћемо теби дуовати:
Ти начини лучеву ћелију,
Намажи је лојем и катраном,
Затвори се, царе, у ћелију
Запали је са четири стране
Нека гори с вечер' до свијета,
А к' останеш, царе, у ћелији
Онда си се грија остајао.

Позитивни закони нису нигда у стању да загате моралну корупцију у друштву. Тавнице било општинске, било државне могу бити пуне и опет их неће бити доста, да одваде поплаву зала, ако им се не зачепе извори. Зло се предупређује тим што му се узроци отклоне. —

Наравствена кварež, тај рак на друштвеном организму, мора се драстичним начином лечити, да неби разјео и оне здраве удове на њему; мора се пећи или сећи. За таке је болести: *Culter optimus medicus.* То би била есенција у пресуди самоука ђака. Но ево шта чини тиранин, који не подноси истину, особито кад се усуди тако једно ниско испод њега стојеће створење, да му је у очи казати драпе!

Кад то чуо царе Константине,
То је њему врло мучно било,
Па он гради лучеву ћелију,
Намаза је лојем и катраном,
У њу баца ђаче самоуче.
Затвори га царе у ћелију,
Запали је са четири стране
Она гори с вечер' до свијета.
Кад у јутру бијел дан освану,
Рано рани царе Константине
Да обиђе ђаче и ћелију;
Кад је царе доље доходио,
Од ћелије ништа до пепела,
Насред њега самоуче ђаче
У руку му књиге салтијери,
Те се моли Богу по закону. и т. д.

Кад то види цар Константин, затвори се у исту таку ћелију па је запали.

Запаливши ћелију изгоре сав, само му остаде неповређена десна рука. (Свршиће се.)

РАЗНО.

(Шта чине кава и шећер у стомаку?) Левен је испитивао, шта чини кава у стомаку, да ли помаже варењу јела, па је онда држао о томе предавање у париском друштву за биологију. Он разлаже, да кава не само да не помаже ништа при варењу, него још зауставља варење јела у стомаку. Кад се даде псету 30 грама каве растворене у 150 грама воде, па кад се после $5^1/_2$ сахата псето убије и разгледа му се стомак, а оно се нађе да је стомак блед, слузна површина му празна од крви а крвни судови на спољашњој кожи стиснути, у опште у целом стомаку врло је мало крви у жилама. Тако дакле кава скупља жилице и отежава лучење сока, што кува јела, па како је то, да се многи људи, кад попију каву, осећају угодно? После јела је човек тром и тежак, телом и духом, па како кава узбуђује мозак и живце, то се она тромост уклања и човек се осећа лакши и свежији. Кад се пије сувише каве и теја, човек може да поквари стомак, јер ова пића растерују крв из стомака, те ова бега на другу страну и тамо постаје навала крви. — Напротив шећер, против кога су многи лекари, за варење је врло добар, помаже му, Левен је покушајима увидео, да кад се месу дода шећера, оно се много брже вари него иначе. Да би се дакле стало на пут шкодљивости кавиној, добро је додати кави доста шећера. (Тако пише у немачком листу „*Gesundheit*“, што га у Липисци изда-

је професор др. Карло Реклам и који је лист намењен јавној и приватној хигијени и стоји на добром гласу.)

(*Главобоља.*) Многи се туже, а особито женске на једнострану главобољу, мигрену. Професор Хеке̓р у Монакову саопштава у најновије доба, да та врста главобоље долази често отуда, што се човек трује ветровима (газовима) свога рођеног црева. С тога вели морају се они, који пате од такве главобоље чувати (особито у вече) од јела, као што је фришак црн хлебац, тврда јаја, кромпир, младо пиво и. т. д. пак ће им онда без сумње главобоља ређе досађивати.

(*Хришћанска вера код Хинеза*) много се брже распростире међу женама, него међу мушкима. Хинеска наиме вера учи, да душу имају само мушки, а хришћанска учи, да је имају и женскиње.

(*Један стари атински закон.*) Атенеј приповеда, да је закон у Атини строго забрањивао рибарима, да не смеју сести ни одморити се, догод сву рибу не продаду. Те због то̓га што продаваоци морадоше непрестано стајати, добијали су купци рибу уз умерењију цену, само да што пре нрође. Доиста ти стари имали су врло лепу методу, која би се и данас могла увести.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 4.

САСТАВИЛА ЛЕНКА Ј. ГЕРДЕЦ УЧИТЕЉИЦА У ВРШЦУ.

и	рај-	гов	зе-	ло	со-	ги	већ	рје	во	све	брег	би-	је	ре	до
ње-	но	к'о	та	бла-	лен	бе-	кра-	жар	и	се-	но-	го-	и	к'о	све
ска	ре-													и	гла-
е-	и				ви-	да	ља	ко	луг	це-				нем	вал
ка	свуд				ни-		ди	поље		не				ву	не-
гле	ло				сву-	кад	рај	пун	ло	и				шти	глед-
жи	да			ће	крај	ти			бла-	и	пој-			не	ди-
вре-	сти-			ва-	си	за-			ње	је	го-			куд	шу-
ра-	н'о			ко	не-	шло			не-	ни	то			гло	је
је	но			до-	пе-	наш			про-	ва-	не			дар	груд
свет	зу-	но		у	ој	ле-			за-	по-	ле-		твор-	про-	вели-
бу-	ће			па-	ве-	тко			по-	се-	не-			жи	чев
не-	е-			сла-	ће	ло			јим	ће	здрав			ча	ле-
ле-	ве-			се-	пра-	јим			ло	ло	ве-			за-	бла-
ло	што	по-	пра-	по-	не-	но-	ле-	по-	је	не-	је	не-	ле-	ће	што
јин	на-	се-	и	здрав	на	здрав	не	ло	ће	ло	про-	за	ово	ко	ће
пра-															та-

РАЗРЕШЕЊЕ КОЊИЧ. СКОКА Бр. 3.

Волим цветак на висини,
Кад напупи, кад заруди,
Али ми се лепши чини
Кад надичи твоје груди.

И кад бих вас скупа глед'о
Тек ми онда дође мио
Гледећи вас Милче чедо
Век бих цео потрошио.

Разрешили: гђце: Јулка Грујићева у Силбашу; Даринка Стојшићева у Иригу; Смиљана Петровићева у Парага; Милева Турек у Карловцима; Катица П. Којићева у Надаљу; Драгиња Огњановићева и Софија Михајловићева у Н. Саду; Софија Богојевићева у Јаску; Лепосава И. Толмачева, сврш. приправница у Врањеву; Драгиња Шовљанска у Срп. Бечеју; Кат. Јанковићева, учитељица у Шатринци; Ана Петровићка у Н. Градишци; Даринка и Јулка Дражићеве у Н. Саду; Даринка Поповићева у Винковци; Марија Вујићева, Савета Димитријевићева и Софија Чакићева у Ср. Карловцима; Кат. Витас и Милка Војновић у Мазину; Исидора Поповићева у Кули; Стаза Т. Јовановићева у Н. Саду; Јулка Пантелићева у Малој Ремети; Даринка Матићева у Молу; Јелена Никашиновић у Баваништу; Ленка Г. у Марковцу; Ленка Гердец у Вршцу; Емилија Теодоровић у Вуковару; Кат. Станковић у Панчеву; Марија К. Јовановићева у Сомбору; Султица Андрејевић у Вршцу; С. Вера Ђорђевићева у Товарнику; Нана К. Поповић у Врањеву; Милева Јовановићева у Перлезу: Анка Славнићева, учитељица у Петрињи; Софија Вукосављевићева у Долову; Катинка Ристићева у Костајници: Милева Јоцићева и Владимира у Каћу; Кат. Грујић, рођ. Михајловић у Срп. Арадцу; Мара Недељковићка у Чакову; Милева и Лепосава Ј. Јелићеве из Босанског Брода.; Анка Узелац, учит. управ. у Шибенику; Јулкица Обреновић у Иригу; Драгиња Стефановић у Срп. Арадцу. Марија Јовановићева у Ср. Карловцима; Зорка Калићева у Н. Молдави; Ана Миловановићева у Ст. Керу. — г, г. Б. Рајевић и П. Николајевић у Нов. Бечеју; Панта Поповић у Винковци; Јово С. Војновић у Мазину; Ст. Јовановић у Карловцима; Н. Поповић у Лежимиру; Ђорђе П. Радојловић у Сегедину; Душан Кушевић у Пожези; Фетер Таца у Грђевцу; Павле Лагарић и Фр. Пшенишњак у Земуну; Радмио Андрејевић у Вршцу; Урош. Марјановић у Сомбору; Милош Боројевић у Петрињи; Ник. Мишковић у Панчеву: Светислав Поповић у Долову; Петар Бабић у Костајници; Ђорђе Јовановић и Мирон Чавић јеромонах у М. Кувеждину, Иван Ј. Иванић у Стапару.

НОВЕ КЊИГЕ.

Укроћена горопад, шаљива игра у четир радње од В. Шекспира. Превео М. Костић. За српску позорницу удесио А Хаџић. Панчево, наклада књижаре браће Јовановића. — Ово је 36. свеска „Народне библиотеке,“ а идућа (37). ће донети „Басне Доситеја Обрадовића I. — Цена је овој свесци 16 новч., 35 д. пара. Претплата на 24 свеске 3. ф. 50. н.

Savka i Stanko, izvorna pripoviest odraslijoj mladeži, napisao Davorin Trstenjak, ravnatelj više djevojačke škole u Karlovcu i pravi član hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora u Zagrebu. Moto: Pričanje je duši poslastica P. P. Njeguš. U Zagrebu. Nakladom hrv. pedag.-književ. sbora 1882. — Ово је уједно седма књига „*Knjižnice za mladež*,“ што ју издаје хрв. педагогијско-књижевни збор у Загребу.

Biblioteca storica della Dalmacia, diretta da G. Gercich Dispensa I. Ragusa, tipografia editrice di G. Flori. Aprile. 1882.

ОДГОВОРИ.

Г. Ј. у Ос. — Одговор под шифром 1620 није се тицао вас и ваших прилога. Од послатога ћемо употребити колико будемо могли, а нешто смо као што сте видели и употребили већ. Примите поздрав.

X. Y. Z. — Арабеску ћемо скорим штампати. Оно ћемо вам послати скорим. Надамо се од вас и од сада прилозима, ви знате, да ми ваше ствари радо доносимо.

Гђци М. И. у А. — Књига Франца Шерера „*Bilder aus dem serbischen Volks- und Familienleben*“ изишла је већ из штампе и повезује се у лепе у Бечу израђене корице са српско-народним бојама. Цена је књиге 1 ф. 20 н., а на пет скупљених претплатника добива се једна књига на дар. Обратите се на књижару Луке Јоцића у Н Саду.

12345679×54. — То је само аритметични куриозум, ал' не може се као „загонетка“ задати; а друго има то већ и код нас штампано.

Г, проф. Ђур . . . у П. — Извините, ал' нама није познато да сте нам ви што послали. Молимо да нам поближе означите или ако је могуће наново пошљете.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 18. | У Новом Саду, 2. маја 1882. | Год. IX.

ЂЕРДАН.

ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГА У ЛИЦИ И КРБАВИ.

Посвећено г. дру Илији Вучетићу.

(Наставак.)

Та за што, шћеро, ако Бога знадеш, за што да не иђеш с нами, за што да нас у већу тугу бацаш? Та немој, пођи с нами, данас је дан — збор код нас, та и за пет стотин' љета се Срби о зборовијех састајали, ђе се веселили, ђе се пјесме Српске пјевале, а гусле за толико не умукле вијекова, ох, пођи данаске, да се наслушаш бар те утјехе Србину и насладиш јуначкијех пјесама све из уста старца, Срб гуслара!"

„Не, мајко, опрости ми, данаске нијесам више жељна ни гуслара, па ни пјесама."

То је рекла, а лишце јој се засвијетли, и бисерје се по њем указа — одсинуле сузице према зрацима сунашца јарког, видло се, да је њеки јади тиште, не јади већ боли, који јој, ка' сињи камен, око срца пали.

Што не море бит' не море! Борјанка тврдо наумила код куће остати, али за што, то је стара јој свекрва жељела дознати. Наваљивала свакојако, ал' јој не поможе, јер Борјанка тврдо држи ону тајну, коју је војну своме повјерила. Па баш за то и неће данаске у збор, јер би требало и ђердан метнути, а ђе је, кад јој га бабо однио?

Било па и прошло, Борјанка о Ивању не ишла у збор, не ишла у коло ђевојака и младијех нева, остала је на дому; али ево јада баш горега! Дошло и Петрово, па се збор у близини спрема', требало је сад како било да било у збор поћи, сад се већ мајци не ће моћи изговорити.

Шта је знала сиротица радити, већ војна за мудри с'вјет припитати, јер кара-дан је на прагу, већ сјутра јој се ваља у збор спремити.

„Што кани бити јесенас, нек буде вјсчерас," рећи ће она у вече своме војну „сјутра морам рећи, не стало ми ђердана, па што Бог сам даде. Буди

ми драги у помоћи. Сад наступа низ по нас кара-данака.“

Борјанка рекла, па замукла, заније ла се у мисли, те ће у њеке опет наставити:

„Ох, војно мој, гр’ота је од Бога свађати дружину, а ни криву ни дужну. Камо Бог, да су ми већ давно дуплијер ужгали, или боље да се ни родила нијесам! . . — Јок, драгане, јок валаха, ја нећу лагати, све ћу по исти ну кас’ти, па нек патим, нек мене сав презире свијет; не би-ли се зарадовали моји душмани, ајме моји —“ овђе јој застане њешто у грљоцу, тешко јој бијаде изрећи, — „моји родитељи!“

„Не, ђунђу мој, у свој касаби овој би се онда само о теби џеван водио, реци сјутра, кад се облачити станеш, не стало ти је блага, не стало ти га из твог ковчега, па ће се све вјеровати и та ко стишати, учини ми, душо, по хатеру!“

Погле, брале, опо весело и његда дражесно лишце у Борјанке, није више оне веселости, није оне дражести, ђувез-лишце јој преблијеђело, е мислиш, брате, ђул се у смиље преметуо. Оне сјајане, чарне очице потмуле, а и уснице се више не румене, бљеђане су пребљеђане, а како да и није, кад је толико биједе и невоље на се навукла, а ни крива ни дужна.

Тиха ноћца у очи Петрова, ведро небо ишарано сионијем злаћенијем свјездицама, читава природа мирно спи, само ђе-ђе ти је чути ѕукање сове, а тај би се глас по свуд разлијега’, чуо би се по свијех доловијех, по свијех ста јах, само да га је ко гођ чути мога’, јер свак је у дубоку санку боравио. Не, није све спило, у згради Милошевој чуло се њеко мицање, немир,— не пшеде санак Борјанци на очи, још у напријед је кињио сјутрашњи данак!“

Чула јадница из даљине већ и звон звона, — цичаљке тучане са волова, које је вриједни волар већ ишћера’, да их напасе прије Данице звијезде!

Па још да јој и тога није било, што би јадница зачела у то црно доба ноћи, у тој својој тузи и невољи, кад се мучила и помишљала на жље до пошљетка, ако сјутра све не обј:лодани, ако све по ист:ну не каже.

Чисто те срце заболи у грудих, кад помислиш, како је Борјанци морало бити, па кад би мога’, чисто би је избавио, знам, из те невоље, ал’ како ћеш, шта да зачнеш, те да јој помогнеш.

Ено већ и злаћана зорица руђети стала, већ даница превалила звијезда, све се буди, па и бијеле на горици виле пустиле коло лако, а дале се прек’ плећина зеленијех све у пјесми безгласној, иђу на сусрет пастирима. А лаки се повјетарац пустио, зањиха’ и лист и травицу роспу, чобанче већ јави стадешце своје у поље, најнапријед је претходник ован златоруни, а са њега ти долијеће звек звона тучаног.

Погле, сјајани зраци румене зорице ти зборе: „Устајте, лијени, Бог срећу дијели, њеком шаком, њеком капом! Устај, пуце, ев’ рађа се сунце!“

Борјанка је разабрала гласе рујне зорице, разабрала их и послушала; скочила је ка’ ’но кошута на врлети стијени, двор помела и воде донијела, баш ка̂’ да је вазбоговјетну ноћцу мирни санак боравила, а овамо није ни очица склопила.

Петрово освануло! . . . . Борјанци ваља данас поћи у збор с мајком и јетрвицом, а Милош ће их пратити — он ће им тевабија бити.

И мало ручано доба је ту. Борјанка се обукла, што је љепше могла, отишла је у дом ка мајци, шћела вићи, јели јој се мајка већ спремила, и јетрвица за коло обукла, па кад су већ са свијем готове биле, оду све три заједно у зграду Борјанчину, да њојзи још ђердан на врат намјесте! . . .

Јес’, имају шта и вићи! . . .

Борјанка извадила ђердан из ковчега, а кад оно ибришим го — испреки-

дан! Па шта фали, све понајвеће златно комађе, није вајде, хрсузи каки однијели, та ко би други тако што и урадити мога’?!. Каки-ли је то шашкин мора’ бити!...

Борјанка ни ријечи не прозборила, већ стала, ка’ 'но станац камен, и прије ћеш рејт’, стијена је хладна, нег’ да је она Борјанка!

Стала и мајка, стала па се скаменила, гледала њеколико снашицу своју; кад је виђе, ђе се у лишцу мијења, рећи ће јој:

„Аох, шћери, ако Бога знадеш, шта-ли то мора бити, није-ли то морда ко из куће урадио, ал’ не, не, гр’ота је већ и помислити на то!... О зли часе, о удесу кобни, никога-ли зар другог не задеси, већ снашицу моју!...

„Још, мајко, на дели уставцијех по сватовијех имадох га на врату, по шље бо’ме до данаске јок, и више ти ја о њему ништа не знам.“

„Од дели уставака!!.. бре већ је од тадај њеколико ефти прохујало, а ти нигда да завириш, јесу-ли ти све на окупу ствари. А за што га и почешће нијеси носила, јер док си млада, доликује ти перје!“

„Да, мајко, моја је кривда, а шта ћу, кад се тако десило, зијан је мене задесио!... Ајте, мајко, пођите ви сами цркви, а ја остајем, ја у зборове више не ћу ићи!“

„Не, шћеро, твоје се наћи мора, не ће се арајдати, жље ће га веље снаћи, који ти је у ђердан дирнуо! А тешко, да је ко други и мога’ бити, разма ко гођ,ками мени, из дома нашега!“

„Не, мајко, прођи се потворе и ината. Немој бастисати лијепа гласа оцака нашега! Нека, нека се засити, ко да био!“

Барјанка је то прозборила, а сузе јој прелише преко лишца, згријешила је ево пред Богом и пред људима, а да за што, већ ни за што; није-ли зар могла све по истину кас’ти; ал да, воља јој баба и војна тако била!

Јетрвица је ту стајала, а преблијеђела ка’ крпа, те ће рећи:

„Мајко добра, а ко би мога’ из нашег дома тако што и помислити, а камо-ли и учинити, не, мајко, то не море бити!“

„Да, шћеро, врло је чудно, али виђећемо, ко је вјера, ко-ли не вјера, тражитиваља, док се не нађе.“

„Јесте, тражити ваља, али Боже дај, да се нађе, јер њека ме зебња спопада, да је како друкче нестало блага.“

„Ајд’, иђемо вићи, наћи се мора!“ рече јој мајка.

Стара мајка све куће старјешини приповједила, на како-ли се старац чисто пренерази на тај кара-аваз, није шала, да се на његовом дому тако шта случи; не, то он не море тако претрпљети, ствар мора на виђело изаћи! Сву чељад ваља испитати, да-ли ко гођ што о томе знаде.

Старац часа не почасио, већ нама сјутрадан све редом испитивати ста’.

Дуплијер запалио, а крс’ часни иза гредице скинуо и на трпезу метнуо.

Боже благи са висина, видиш-ли ови призор: Старац сио поред трпезе, па све по реду дочекује; запита-ли кога и закуне-ли, све ти занијеми, ни гласка ти у собици гласа чути није, само ђунђсузица врцне старцу из ока стараног и одсине према свјетлости са дуплијера, није шала заклети невинога сина јā снашицу, па још чиме, већ — светом Тројицом!

Испита’ два старија сина, испита’ их и заклео; исто тако и снашице двије, па ко се куне чедом, ко млијеком, а ко опет родом и поријеклом, ал’ сви рекоше, да о ђердану ништа не знају.

Старац оста’ у соби сам, а сви остали ван изашли. У то ће ући и Борјанка, а старина је су ријечима дочека’:

„Шћеро узданицо моја, ево је нестало њеколико комада са ђердана твога; кога је однио, ја не знам, у кући га нико узео није, е-да-ли га морда

другач нестало, ил' га ваљда њеко за се узео! . . . Ал' не, није, јер би све собом однио, а не само пробра'.“

„Да, тако, није га однио, отео, о-тео, вељу, од —,“ ту се тешко заплаче, а не могла прозборити „од чеда свога,“ бољело је и рећи, да јој отац томе јаду крив.

„Па шта, шћеро, збори ми само, не бојим се никога, ја ћу те бранит', вјеруј ми, само све по истину збори.“

Борјанка плакала, а не могла једне ријечи прозборити, не плакала, већ и тешко уздисала и јецала.

И старца се то срце каснуло и бисер-сузице му лију са стараног лишца, нити збори, нит' од себе гласа пушћа. И свијећу старац угасио, не ће му је више требати, та Борјанка ће му све по истину казати, само док се мало поврати, док јој мало одлане млађахном јој срдашцу.

И већ лахше дише, већ су и сузе усануле, сад ће рођи све право рећи:

„Чуј ме, рођо, Српка сам дична, поносим се тијем именом, па ћу га знати и осветлати! Ево ћу зборит', и оче, како право, тако Боже и Божићу здраво, та аманет ми је Српски: истину зборит'. Свем овом ми је бабајко крив, ох, ту ријеч изустити морам, та је ли ко несретнији од мене јаднице — невољнице.“

Старац устане.

„Јаран ми зар пришко Влајко, онли зар томе крив, ш његове-ли зар кривде, ох, та збори ми, шта ће та ријет' загонијетна?! . . .

(Свршиће се).

ДА МЕ ЉУБИШ!

По Хајну.

Од суза ми горких ниче
Мирисаво рујно цвеће,
Од уздаха широм света
Славујева песма леће.

Да ме љубиш, злато моје,
Цвеће све би дао теби,
А под окном пев славујев
Престао се орит' не би.

Ст. Торбица.

ГОСПОЂА ТИКЕТОВА.

НОВЕЛА ЛУДВИКА БОВИЋА.

(Наставак.)

* * *

Госпођа Тикетова бавила се јутарњим облачењем. Њене црте изражавале су малу узбуђеност. У собу уђе једна служавка.

„Хоће ли ме посетити госпођица Мелвиљова?“

„Кроз један сахат.“

„Добро.“ Служавка се удали. „Кроз један; чудновато. Не, не, то је обмана, моје неразборито понашање, — нема сумње, — он није сретан. Терезија ће ми умети дати извешћа о свему. Ја сам за таке ствари самохрана — огледаћу, да задобијем за се госпођицу Мелвиљову.

Сказаљка се одмицала врло споро. Једва зајеча звонце, и служавка уђе пријавив госпођицу Мелвиљову.

„Драга госпођице“ поче Гаврила, „ви јамачно имате још празних часова, хтела би опет да се вежбам у певању што сам давно напустила.“

Терезија се изрази да је спремна. Пошто су изменуле неколико речи о у-

говору, извије Гаврила разговор на Лесорта.

„Сећам се, да сте ви, — кад оно још долажасте у кућу мога оца говорили, — да сте стојали у врло пријатељском одношају са Лесортовом породицом.

„То је било онда, а од тога доба нестало је оца, матере и једне сестре, а млади господин постао је судски асесор.“

„Он баш не изгледа, да је сретан.“

„Стари Лесорт је некад имао лепо имање; али усљед неког несретног случаја јако осиромаши. Но он је при свем том остао весео и чио. Умро је од капље, а жена му је свршила после прилично дугих мука. Кћи им се удала за неког трговца и живи у К.“

„А асесор?“

„Он је имао нека одношаја са кћери банкара Солеја. Ал лепу Мару је њен отац везао за неког спахију, који је био јако богат, ал и јако матор.“

„А сад је?“—

„У обиталишту светих На неколико дана после сватовах скочила је у Сену. О том се случају млого говорило“ —

„Сећам се, а — а због Лесорта“ —

„Да, од тог доба постао је тај младић тужан. Ја га већ давно нисам видела. Кажу, да избегава друштва.“

Гаврила је прекиде, па окрете разговор опет на певање и музику. Тереза се препоручи, обећав, да ће доћи сутра, да отпочне предавање. После неколико тренутака уђе саветник и позове своју жену, да се мало извезу; но ова изјави, да је слабуњава, желећи, да је остави на миру и у самоћи.

У оку јој севну чудноват израз. Укоченим погледом пратила је она свог мужа, који јој се китњасто поклонио. Од кад се удала сад је први пут у свом срцу осетила неку неизмерну празнину; сад јој је први пут пало на ум, да испитује понашање свог мужа, и учини јој се, да је ово смешно; сад је први пут помишљала каква је разлика између њених и његових година; и — сад јој први пут на ланитима затрептаху сузе.

Њену душу продирале су Лесортове речи — „да, није срећа љуљати се у злаћаним колевкама“ понављала је она потмулим гласом. Овај матори преживели човек је мој муж. Мој отац је самном, бог да му душу прости, поступао врло нечовечно. Ој, та да ми је судба доделила сиромаштво, неби ме облетао овај рој обожатеља, ал би ме изабрала чиста љубав. Требали су ми оставити потпуну слободу у избору; а овако сам постала мамоновом жртвом. Као дете пристала сам на то, да ми мету окове, па сад кад сам се разабрала, видим, да сам у тавници.

*
* *

Прошло је неколико дана — код господина саветника Тикета била је опет сјајна забава. Између осталих гостију био је и Лесорт. Гаврила је била млого блеђа ал и млого бајнија но икада. С почетка је мислила, да не ступи игралачком колу ал после се предомислила.

Било је већ по поноћи када се Лесорт приближио домаћици поклонив јој се са страхопоштовањем.

„Опростите што сам тако слободан“ започе он, пошто се с њоме мало разговарао „опростите што употребљујем прилику да вам учиним неку услугу. Ви сте племенити, — ваше дивно лице је огледало чисте душе, — ал ви сте срамно продани и преварени. Ви пливате на понору пропасти.“

„Шта ће то да значи?“

„Ја у неку руку издајем званичну тајну, ал ја морам то да чиним, јер хоћу вас да сачувам од пропасти. Саветник Тикет није тако богат, као што му је пошло за руком да о томе свет увери; напротив расходи су му много већи од прихода. Он се до сада од пропасти сачувао само имањем, које сте му ви својим миразом унели у кућу. Оси-

гурајте свој иметак у колико је то још могуће, а оставите лажљивог злочинца његовој судбини.“

„Злочинац?!“

„На сваки начин; тај израз није ни мало строг. Неке расправе доказују, да је он усљед неког трговања варао на најподлији начин, мач немезидин виси му над главом о концу.“

Гаврила покри лице рукама.

„Не клоните духом госпођо, а владајте се по саветима једног искреног пријатеља.“ После ових речи Лесорт се удали.

Госпођа Тикетова прикупи сву своју снагу, па оде у своју спаваћу собу и не старајући се више за друштво. Изнемогла баци се у једну наслоњачу. По кад и кад би превукла руку преко чела, а поглед јој је тамо амо лутао по предметима, као да би се тиме хтела осведочити да је будна. Каква велика смеса догађаја за овако кратко време. Како ли је ово, иначе тако равнодушно срце, постало сада тако јако узнемирено. Она поче испитивати рад свога мужа, и у сваком случају наилазила је на ужасан дух његове подлости. За један тренутак завири и у своје груди — ал се згрозила. Освануло је, ал њојзи није дошао сан, да јој прибави нове снаге. Најпосле зовне служавку, и рече: хоћу да идем на своје пољско добро у Р. . . . То исто писала је Лесорту, молећи га за даљи савет и потпору.

Господина саветника није ни мало узбунило, што му је жена отишла; шта више, он нађе за добро, да отпутује у какво на неколико миља удаљено купатило, овде се надао, да ће се у каквом раскалашном друштву добро провести.

Лесорт се с почетка устезао, и није хтео да се одзове жељи госпође Тикетове, ал најпосле се предомислио.

Гаврилина туга и очајање учинило је велики утисак на Лесортово осетљиво срце. Морао је опрезно владати својим умом и осећајима, да неби сам малаксао онде, где се баш од њега тражи помоћ за снагу.

Па и самој Тикетовици постао је асесор сада млого љубазнији. Ако је тај озбиљни човек својим одмереним понашањем према њој, задобио њено поштовање, начинила му је она сада као свом пријатељу и заштитнику још веће место у своме срцу. До сад је она имала посла са луткама, а сад је пред њом стојао озбиљан човек. До сада су је навек обасипали ласкавим речима, које су потицале из неких обвеза, а сад допираху до њеног уха речи пуне, речи које су изражавале искрено осећање. Лесорт јој је световао: да се ради својих ствари обрати на неког одветника, који је био његов пријатељ, и кога јој је он препоручио као врло поштеног човека; а сам јој је лаким бојама нацртао план, по коме би се имала ствар започети.

Гаврила се владала по налогу и опоменама свог пријатеља.

Међу тим се небо над саветниковом главом прилично натуштало. Уз вест, да му је жена подигла разводну парницу, згодио га је још један гром; јер му је било јављено, да ће се против њега усљед учињених му преступа подићи истрага.

Али на неко велико чудо закључак пресуде није био онаког успеха, као што су се то надали Дипон и Лесорт. Тиме, што је још на почетку парнице учињена нека погрешка, смрт сведока, који би искази по највише говорили о његовом преступу, и најпосле тиме што се за њега заузео неки рођак му, који је на краљевском двору имао велика уплива, — допринело је, да су га само прогласили као лакомисленог и раскошног човека, који не заслужује ничије поверење, а уједно га скину са звања.

Ови добри успеси тако страшне парнице потстакли су саветника, да својој жени пркоси. Па како није могао њихову разводну парницу сасвим уништи

ти, гледао је да јој ма чиме науди. На тај начин испало му је за руком, да је и питање о имању по њега било од врло добрих посљедица.

По себи се разуме, да је у сљед тога у његове жене сваког часа расло све веће и веће огорчење. Ал у истој мери у којој се у њеном срцу развијала мржња, набујала је и љубав.

Лесорт јој је изгледао као узор мушких вршлина; као анђео, који је извео са странпутице њеног живота. Па уз таке мисли одјекнули су јој слични осећаји у њезином срцу. Било је закључено да се може развенчати.

Госпођа Тикетова узела је леп мали стан, и смислила је, да живи сасвим скромно.

Бивши саветник доселио се сасвим близу своје жене, и тиме је тој јадници дао прави смртни ударац.

(Свршиће се.)

РУСКЕ НАСЕОБИНЕ ПО ИСТОЧНИМ КАРПАТИМА.

(**Гуцули, Бојки, Лемки.**)

Написао НИЛ ПОПОВ.

(Наставак.)

Легенде њине говоре н. пр. о св. Кунигунди, о том, како ју је анђео умудрио, да се спасе од дивљих Монгола, друга прича, како је св. Кунигунда, кад се спасла већ, крочив на камен, изваjала обличје своје стопе. О овој светици прича легенда, у којој је описано, како се отиснуо сони мајдан у Вјелички. Те легенде говоре и о св. Јовану Дукљанину, о св. браћи Гервасију и Протасију.

Из времена пре хришћанских налази се у њих доста скаски. Спомена је вредна скаска о **дивжены**, дивљој жени. По тој причи биле су таке жене, створења неприродна, зверске нарави, зле као фурије. Дуге косе разбацивао им је ветар тамо амо, ишле су голе наге, само на глави црвену капицу. Занат им је био красти малу децу, и на место украденог оставиле би своје. Но, како скаска говори, могле се оне натерати, да поврате украдено дете. Мати малог заробљеника однела би подметак на буњиште па га шибала прућем, тукла га трулим јајима и љускама и говорила: „Дај моје, узми своје!“ И ту мајка — та дивља жена — не би могла бити тврда срца, но би вратила украдено, а узела своје дете.

Но главну улогу у скаскама имају руде, којих је довољно у разном виду у Карпатима. Тако се у једној скасци прича о гори Хевонту (у Сандечком округу), у којој је на стубу од драгог камена прикован калуђер, који би великим даром даровао оног, који би га ослободио, но пролаз до њега је веома узан, сваки га неможе ни видити, а свака се ватра у тој гори утрне.

Тим се можда оће да каже, да и у северним Карпатима имаде такових драгоцености, каквих и у јужним.

Спомена су вредни свадбени обичаји у Горала; ти обичаји у разних насељах карпатских се у некојим ситницама разликују, а у главном су свуда једни те исти. У северним и средњим Карпатима и околини, обичај је, кад се гости у повећем броју скупе и кад је већ време да се у цркву иде, да **староста** — управљач свечаности — заповеди те се младенци благосове. Родитељи девојачки, који су дужни и сватовску част спремити, изиђу и стану на среду, тада цура дође и клања им се трипут све до земље, а за њоме чини то исто и женик. Мати и ћерка оглашују пристајање сузама. Отац и женик не чине тога нипошто, јер сузе нису за човека. При тој церемонији певају се неке сентименталне песмице, што износе тугу, кад се ћерка раздваја од мајке. Кад се сврши та породична свечаност, тада момчадија изађе на поље кроз врата, на која све женске једна за другом морају

изаћи из куће. — Чим се која помоли, момци питају младожењу, није ли то његова суђеница, а он једнако одговара да није, док се најзад и она не укаже. Затим седају сви на кола и иду цркви. Напред су момци, капе им искићене перјем пауновим и различитим цвећем. Идући машу марамама и својим палкама, каткад срченцетом с ракијом; за њима су кола, што возе пратиоце невестине, на њима је сва родбина и познати женскога пола, а међу њима и старостиха т. ј. најстарија што иде уз невесту; за овим иду кола невестина, кола свирачка, а најзад ето и младожења са старијим људма. Путем певају и мећу из пушака, ово чине док не превале половину пута, а оданде тек би по који шаљивчина да загради пут ужетом или увитком сламе, па се онда поврати, гради се полицајним чиновником, неким, пита женика за име, за породицу и иште писмених исказа. Старостиха одговара на све и стане се справљати де бојаги вади писмена уверења, ту се шали и забавља док младожењи не досади већ те пресече ограду и потера свог званичника пред сватове.

После венчања враћају се певајући песме, што се односе на тај догађај; но не иду момачкој ни девојачкој кући но обично у гостионицу, где их чека обед. После обеда настаје неке врсте трговина с младом, наиме: младеж доводи све једну по једну невесту женику, а тек најпосле младу па иште за њу извесну суму новаца. При продужењу те уобичајене трговине млада би се радо склонила куд, јер сад се долази на главну тачку у церемонији, кад јој међу шепицу (чепчикъ) на главу. Старостиха дође млади, скине јој венац, урешен китама и дарива га свирачима. Затим је лако удари по образу и разбије о њу заушицу од земљаног лонца; то се чини с тога, да се свака ствар у њеном домазлуку чува. Кад јој натакне шепицу, млада мора отпевати неколико стихова, спремљени за тај случај. Сутра дан по подне скупља се сво друштво, што бијаше у сватови с нова, потоваре на кола девојачку прћију, која је у једном дрвеном одру и постељи, ишараном сандуку и ново-брачничкој хаљини. Кад се то збива сви прате младенце до женикове куће, ту да му виде шта све има. Тим се завршује та свечаност.

При погребу, кад свећеник већ благослови самртника, сви сродници и познати бациће груду земље у гроб, ово је успомена на стари словенски обичај, да се над драгим покојницима дижу хумке.

Разуме се, код Горала, као код осталих Словена погреб неће проћи без ракије, горилке.

Одело је Горалово просто и скромно, носи кошуљу без огрлице, скопчава је повећим спонама, затим су уске чакшире од белог сукна, таман до чланака. По њима се опаше кожним појасом, а има га у ширину читава стопа, за њиме су разни гвоздени уреси. На ногама су опанци. На плећи тури кратки гуњац од дебела сукна, који ничим не опасује. На главу, на којој су дуге, кудраве косе, метне округлу јагнећу шубару, под бедрицом обеси кожну кесу која је такође украшена гвозденаријама.

Така је горалова одећа, тако се одева сваког доба у години; при највећој хладноћи прса су му гола, а то нам сведочи, да Горал непрекидно мора радити да задржи у себи топлоте, бар колико му је најнужније. Вазда носи уза се своју палку. Карактеристично је, што, кад Горал сретне какво звере из домаћих гора, баци палицу и голим рукама мегдан дели с њиме.

Женски је костим у њих прост а леп. Носи платнену кошуљу, коју под грлом везује опет спонама, кратких а широких рукава каткад јој је опточена свилом у округ.

Опрежине су им такође од бела платна, а кад су ланене, ишаране су разним везом. По кошуљи носе зубун обично зелене боје, на њему су златна ил сребрна пуца, спреда је обично срозан. Обућа им је већином као у мушких, али јој јако годе црвене или жуте сактијанске цревље. Уреси на глави су скромни: девојке су гологлаве па уплећу у косу разне уплетнике. Жене пак носе чепчик — шепицу — покривен марамом. Горалке су просте и наивне, но

због своје лепоте оће где што да буду сујетне и кокете.

Све ово што смо до сада рекли може се применути и т. званим Бојкима. А сад да пређемо на карактеристику јужних Горала или Гуцула.

Гуцули живе на обронцима Карпата у Станиславском и Коломејском округу и у Буковини. По својствима се не разликују много од осталих Горала, јер једна земља, један начин живота, рађа обично једнаке обичаје и нарави. Људи су такође висока раста широки и космати, но ваљда услед смешаног порекла (од Руса и Кумана) одликују се мрачним суровим лицем, на ком је највећа небрижљивост и равнодушје, колико спрам ветра и непогоде тако и прам људи. Не може се одрицати, да су они најсуровији у свој Галицији, у многом су отуђени од осталих Словена, од многог порока нису чисти.

Највише од свију су Горала подвргнути пићу. Над горилком у њих нема насладе, и без ње тешко да могу бити. Код њих је живио страшни Добош и други разбојници. У осталом, Гуцули веома штују врлину Поштен и побожан човек цени се у њих веома високо. У Гуцула је такођејако развијено религиозно осећање.

Читаве групе врве сваке године к Пацеловској гори (Саноци . округ) Калварији Вадовички ок.) и знаменитој цркви „опроштаја“ у Кобељанки (јесељски окр.) а то су све чувена места са чуда и опроштаја греја. Чим изиђу из роднога места свака група бира себи вођу, ком се дужни повиновати сви за време читавог аџилука; путем непрекидно певају црквене химне. Ухвате ли кога пак да је присвојио туђу сопственост, тога туже вођу, који га присили те врати украдену ствар натраг, осим тога га још и казни, а и другови га к томе презиру читавог пута. У скаскама њиховим говори се о благу, које се налази у проваламa карпатским и које се може добавити помоћу разних средстава, нарочито мисле — као и други Руси — да ту највише виле могу учинити. Верују вампире, што људма сисају крв; многе још за живота штују као таке и вољни су сваку им жељу испунити, само да задобију њихову милост. Рана им је: млеко, сир, риба, што ју лове у потоцима, а и дивљач, коју добављају често и против законо. Земљорадња није у њих као у других Горала, раде по мало овса за лебац, то им је све. Бојко спава на банку поред топле пећи, Гуцули пак на душеку од кострети или сламе и рогоза. Одори су само за жене. Гуцули су изодавна уживали више слобоштине но њихови суседи; наиме они су живили у старој Пакутији (где се гонило у прогон и на покајање) те припадали пољским краљевима и — кад је било доба страдања, — мање су страдали по чивчије клира и шљахте-племства.

Занати су у Гуцула као и у других Горала. Лети гоне овце на своју високу Црну гору и на Бистру, тамо станују до Септембра или Октобра. За сво то време жене остају код куће саме, ткају платно, преду, сеју помало кукуруза и кртоле и т. д. Септембра или октобра довозе сир и сено покошено по горама. По Черемошу, Пруту и притоцима Дњестра довозе даске и друге дрвене товаре, што су их уготовили за продају. Гуцули су опште способни за сваку трговину. Њихова је домовина испрекрштана многим речицама, у којима је довољно рибе особито пастрмке, у шумама има доста зверова и тица, највише косова. Волове, које Гуцули лети чисте и тимаре, ако им нису за потребу, мењају их у oближњим градовима за лебац и ракију. Никад или ретко раздвојиће се Гуцул са кљусетом, што је тако способно да прескаче потоке карпатске и да језди по стрменитости њиховој

Тамо и мушки и женски јашу. Гуцули се од свију Горала одликују смелим телесним вецбањем, за које треба снаге и вештине, н. пр, ако хоће да премосте реку, где није моста, ту се узму по руке па су у том ланцу за тили час преко. Њихова игра „Коломејка“ јесте јако занимљива, што иште окретности и снаге. Игру ту прати често песма. Момак у игри, држи једном руком

девојку, другом познату палку, сад се окрене, сад пресавије земљи, па ђипи у висину, баци своју палку и највећом хитрости скочи да ју дочека међу престе. Свадбене свечаности им остају у наслеђе од старијих Момак узима девојку себи без мираза, само су родитељи или њиxови заменици дужни приправит невести ново венчано одело. О другом се много не брине све друго — говоре они добродушно — с божијим благословом и трудом доћиће само.

Одма после венчања почиње се весеље код сродника невестини, младожењини, или у гостионици. Млади метну на главу венац од пелена у знак, да ће у новом животу доста шта горког доживити.

(Наставиће се.)

ИМАЈУ ЛИ ЖИВОТИЊЕ РАЗУМА?

(ПАБИРЦИ ИЗ ПЕРТИЈЕВЕ КЊИГЕ О ДУШИ У ЖИВОТИЊА).

(Наставак.)

Но више него спрам мужјака свога показују женке код животиња нежности и љубави спрам својих младих, па то је и код најдивљијих животиња. Оне негују своје младе са највећом брижљивошћу, чувају их, трпе од њих са највећим стрплењем свакојаке „секатуре“, милују их и у опасности их бране, и свој сопствени живот на коцку мећући. Код многих је животиња материнска љубав тако велика, да кад оне саме немају порода, а оне приме туђе младе, па их негују, кад ове родитеље своје изгубе; шта више бива, да и отму туђ пород и узму га под своју негу. Тако има примера у свету, да кокошка негује пољске шеве, мачка да доји младе пацове; веверице, дивљи и питоми зечеви мале штенце. Тако се приповеда за неку врсту птица, како птичићима од сасвим друге врсте доносе храну, кад их ови моле пружајући из гњезда своје вратиће. Женка од твора учи своје младе пужати се и скакати, она им показује сама пред њима то чинећи. — Женке од мајмуна, кад изгубе своје младе, скапају често за њима од туге. И код коња је материнска љубав велика, а напротив врло слаба код зечева, свиња а и код слона; слон кад два дана само не види своје младо а он га више и не познаје. Крава једна борила се са јагуаром, који јој хтеде теле да однесе, и онда још, кад јој је јагуар сву њушку одгризо био. Маја месеца г. 1872. букне у једној гостионици у Линцу ватра, а једна ласта, која је имала младих у своме гњезду под стрехом, хтеде у три маха да улети у гњездо но не мога од густога дима а кад и последњи пут улети, угуши се и паде мртва на земљу. Кадикад се и мужјаци заузму за своје младе, тако н. пр. мајмуни, петлови и т, д.

И према човеку су многе животиње пуне љубави и оданости до гроба. Неко псето у Лондону не хтеде се маћи са гроба свога господара; десет година је живело у некој зидини близу гроба и вукло се тужним ходом у неку комшијску кућу, где је добивало по нешто хране, а једнога дана нађоше га мртва на гробу његова господара. — Једно велико псето неког енглеског официра скапало је од силне радости, кад је после другог времена видело свога господара, који се са бојишта враћао. — Трумбеташ Ламон(т) 7. франц. коњаничке регименте имао је белога коња, па кад је г. 1809, Ламон био на Дунаву ђулетом убијен, остаде верни коњ уз његову лешину и нико не могаше да је оданде дигне и и уклони, јер је коњ уједао и ударао ногом свакога, који би се приближио. Целу ноћ је остао код лешине, а сутра дан је тужно хрзао, за тим отрчи Дунаву, скочи и удави се. Наполеон велики, кад је чуо и видео овај случај, а он ће рећи: „Ја бих волео знати, да ли ће људи, који неће да признају, да и животиње имају у себи нечег божанственог, да ли ће они и сада још доказивати, да су животиње само машине без мисли и осећаја“. Сликар Хорац Вер-

не(т) насликао је догађај са овим коњем. Наполеон је приповедао на острву св. Јелени, како је он после битке код Кастиљоне јахао месечином по бојноме пољу, а наиђе на њега и на пратиоце му неко псето. и одведе их лешини свога газде, те је онда тужно се превијало и урлало и онда опет љутито на цара и пратиоце му скакало, и Наполеон прича на то: „Ја сам хладно и без сузе гледао доста пута, како толики људи у биткама гину, а сад ме је потресло јадиковање и превијање овога пса.“ Псето дакле, које је тражило помоћи и освете за свога господара дирнуло је тако Наполеона великог. — Једна птица канарица, кад јој је газдарица њена, једна шваља у Прагу, умрла, излети из кавеза, који је увек отворен био, слети покојници крај главе, не хтеде јести и умре од туге.

Животиње имају кадикад и сажаљења према другим рањеним, маторим и болесним животињама, а тако исто и према неумешним младим животињама а и према човеку кад је у невољи и гледе где могу да помогну. Ритмајстор Бусанел приповеда, како је био један матор војнички коњ, ком се зуби већ сасвим били отупили, те су му друга два млађа коња кроз неколико месеца храну прожватала, те таку прожватану зоб и сено пред њега мећала да не умре од глади. — Зна се за један случај, како су једног слепог пацова други друговн његови хранили и водили. — Ранар Моранд у Паризу имао је неког пријатеља, чијем псету буде једна нога сломијена; из љубави према своме пријатељу превије Моранд псету пребијену ногу и залечи је. После неког времена гребе нешто на његовим вратима. Он отвори, а оно то исто псето довело друго некакво псето са пребијеном ногом и махањем репа и улагивањем изражаваше му жељу, да му и друга излечи. — Грозни велики везир Раја Даула хтеде једнога слона подбадањем и најпосле пробушивши му ножем уши натерати, да пређе преко гомиле рањеника, који на сунцу лежаху и да их изгази, но мудри слон не хтеде то учинити, но пролазећи кроз рањенике уклањао их је нежно себи с пута, а тиме је показао, да има више човечности у себи, него његов тиранин. — За другог неког слона приповеда се, како је ишао за једним топом, па кад с кола, на којима је био топ паде један војник, на кога баш хтеде точак од кола да наиђе, који би га смрвио, то слон у исти мах зграби точак и диже га у вис, док кола не прођоше и тако избави човеку живот.

Животиње имају и чуства великодушија и захвалности. Неко псето хтеде се удавити од кошчурине, што му је у грлу заостала. Неко прође и опази то, па му кост извуче напоље. После неког времена наиђе псето на свога добротвора, стаде скакати и умиљавати му се, а кад је онај отишао даље, псето га је пратило очима докле га је могло видети. — Један курјак, који је од малена припитомљен био, види после године дана свога првог господара и са неописаном радошћу се вио око њега.

Но и непријатељства и освете има код животиња. Н. пр. роде из разних крајева воде читаве ратове међу собом а пре тога се састају гомилама на договор. — Многе животиње убију своје младе, кад не могу да их хране; тако н. пр. кад крмача опраси више прасица, него што има дојака, а она оне прекобројне подави па поједе. — Пчеле поубијају с јесени лење трутове. — Зоље пре но што заспе зимски санак, потуку заостале чауре, да се не би у невреме излегле. — Бива и то, да роде по који пут хотимице избаце које младо из гњезда свог, већином оне, што су се напослетку из јаја излегли, или пак болешљиве и слабуњаве, ваљда с тога, што осећају, да не могу за њих све довољно хране нанети. То се мора претпоставити, јер иначе видимо, да се мужјак и женка воле и да се за оне друге младе врло брижљиво старају и за њих жртвују. — И матица у кошници поубија — ако може — друге нове (младе) матице, да би сачувала своју владу и самосталност у кошници.

(Свршиће се).

ЛИСТАК.

ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ —
у немачком преводу.

Ми смо пре неколико година донели у „Јавору“ неколико песама из Змајевих „Ђулића“ у немачком преводу у уверењу, да ће занимати нашу штов. публику, да види песме Змајеве како и у страној одећи изгледају. Ево и сада доносимо неколико „Ђулића увелака“ на оном језику, на коме су писали Шилер и Гете.

Држимо да је превод нашег уваженог пријатеља и сарадника „Јавора“ дра Милана Савића добар и веран, као што је био и превод оних „Ђулића,“ што их пређашње једне године доносисмо и с којим је и сам песник — Јовановић — био задовољан.

Змајеве су песме и на мађарски језик превођене, а и недавно је донео новосадски мађарски лист „Ujvidék“ једну његову песму у своме листку. „Ђулиће“ је превео на мађарски — као што је познато — наш честити Србин и писац г. Ђена Павловић.

Песма његова „Појезија“ преведена је и на талијански.

Ово су ти немачки преводи:

Из „Ђулића увелака.“

50.*)

Du sagst, wenn Windes Stille herrscht,
So ruht das grosse, weite Meer,
Und seine Wellen liegen glatt; —
Wie schön erklingt mir deine Mähr!

Und wenn die Nacht erst niedersinkt,
Und Stern an Stern erglänzet kaum,
So scheint es dir, der Himmel, 's Meer,
Sind Eins geworden in dem Raum.

Soll glauben ich, dass stille Ruh'
Auch überm wilden Meere schwebt!
Dem Meer, davon, wenn es erbost.
Das weiteste Gestade bebt!

Wer möchte sagen, dass in ihm
So mancher Traum — ein todtes Gut,
Dass manche Hoffnung, mancher Wunsch,
Beim Wrack am Grunde liegt und ruht!

Erzähl', o Kind, erzähl' mir noch —
Dein Wort ergriff mich wunderbar;
Das grosse, das gewalt'ge Meer
Kann stille sein! Ist's möglich, wahr!?

Allmächtiger, erhör' mich, gib
Von deiner Gnad' die kleinste Spur,
Gib mir, gib meiner Seele auch
Des Meeres stille Fläche nur.

51.*)

Der Himmlische hat mich erhört,
Und was ich bat, das gab er mir, —
Ich glaube jetzt, die Seele mein
Gleicht einem grossen Meere schier.

Der Wellenschlag hat aufgehört,
Er kräuselt kaum am weiten Rand,
Des Windes Stille glättet ihn
Mit weicher, wunderbarer Hand.

O sinke nieder, heil'ge Nacht!
Erglänz' auch du, o Sternenschaar!
Hier dieses Meer — die Seele mein —
Ist Eins mit euch, was sonst nie war.

Am glatten Spiegel meiner Seel'
Wie sanft sich jetzt der Mondschein wiegt;
Wer fragt darnach, wen kümmert es
Was unten tief begraben liegt.

Wer fragt darnach, dass in ihr jetzt
So mancher Traum — ein todtes Gut,
Dass manche Hoffnung, mancher Wunsch
Als Wrack am Grunde liegt und ruht!

Што ме људи . . . .

Was mag die Leute so bewegen?
Ich will ja nicht bewundert sein!
Ich geh' ja Allen aus den Wegen,
Ich trag' den Schmerz für mich allein!

Ich hab' den Schmerz in mir getragen,
Er macht mich selig, macht mich reich!

*) Види оригинале у 25. бр. „Јавора“ од 1881 год.

Und mein Gesicht — Ihr könnt es sagen —
War stets so bleich, so todtenbleich.

Ich konnt' vor Niemand weinend liegen,
Ich prahlte nie mit meinem Schmerz,
Ich hab' vor Menschen nur geschwiegen,
Und eisig kalt war stets mein Herz.

Doch ja! — Ich hab's, ich hab's erraten
Was sie bewegt, fast unbewusst —
Das Sträusschen ist's, um das sie raten,
Das Sträusschen da an meiner Brust.

Verzeiht, ihr Leute, ihr beglückten,
Und brecht so rasch nur nicht den Stab!
Hier sind die Blumen, die mich schmückten,
Sie waren ja von ihrem — Grab.

Von Blumen will ich nunmehr schweigen;
Auch die zerpflück' ich, Blatt für Blatt,
In diesen Blättern soll sie zeugen,
Dass sie einmal geblühet hat.

Спаљена песма.

Ich habe unter meinen Büchern
Gefunden ein vergilbtes Blatt,
Auf diesem war ein Lied geschrieben,
Das Niemand noch gelesen hat.

In diesem Lied hab ich besungen
Den hellen Ton verscholl'ner Zeit,
In diesem Liede legt' ich nieder
Die Hoffnung, Lieb', Glückseligkeit.

Was je mein Herz nur träumen konnte,
Was ihm der Himmel nur verhiess,
Was in der Jugend gold'nen Tagen
Unendlich mehr mein Busen pries.

Doch darf wol Jemand heut' mich mahnen
An's Glück, das sich so voll mir bot!
Ich darf ja selbst dich gar nicht lesen,
Du altes Lied, beredt und todt.

Auf meinem Tische brennt die Lampe
Voll Sehnsucht nach dem Blatt Papier;
Ich gab ihr's hin, es flammt, es lodert —
Nun liegt die Asche da vor mir.

Aus ihr gesprächig aber glänzen
Die weissen Lettern, wunderbar!
Die Asche, die hat aufbewahret
Mein Lied, das ungelesen war.

Ich las es durch, was ich gedichtet
Mit meinem heissen Herzeblut,
Die Hoffnung, Lieb', die sel'gen Stunden,
Dies Alles las ich aus dem — Schutt.

Ist's möglich, dass die Liebe dauert
Noch länger als der Tod, das Grab!
Dass diese Asche da bewahret
Was ich so heiss gefühlet hab!

Ist's möglich, dass dies Häuflein Asche
Mein Herz bewahrt in treuer Hut!
Dass mit dem Lied und meinem Schmerze
Die Asche wird mein höchstes Gut!

КЊИЖЕВНОСТ.

Цар Константин и царица Јелена у народним песмама. Облик осмине са 38 страна. Наклада књижаре браће Јовановића. Цена?

(Свршетак.)

Кад је ђаче тамо доходило,
Од ћелије ништа до пепела
Оно тражи цара по пепелу,
Десну му је находило руку,
Рука му се десна посветила.

Валда зато што је био своје родитеље!

Певац нам истина разлаже, да се царева рука посветила једино с тога: што је многа добра њом учинио:

Млоге гладне јесте наранио,
А жедне је царе напојио и т. д.
Зато му се посветила рука,

Али то очување цареве руке изгледа као апсолуција свих грехова за ту цену, што је после добра чинио. Леп морал до душе, по коме сваки зликовац ако назида манастир има се надати још да буде канонизован! Највише начело правде и правичности несме се ни пошто народу представити као подмитљиво, које ће за љубав, њему учињене какве угодне жртве, да кроз прсте гледа и онда, кад се и најфлагрантније повреди какав год моралан закон. Осведочење о неумитности судије највише доприноси, да се закони респектују. Из лажне премисе изводи се и крива конклузија; зато се и збивало у нас: да кад је који краљ удавио или ослепио свога оца а он је зарад покаје сазидао овај или онај манастир, или као што се и дан дани држи у народу нашем: да је већи грех премрсити велики пост, нег украсти коња — ил већ ако се украде туђ во или коњ: да се грех парализује тим, ако се црква дарује тамјаном, уљем и воштаницима од неколико фуната. Цел је књижевности и та: да

у народу исправља криве појмове а не још да оне здраве, изврће.

Но сад да пређемо на другу песму:

Цар Константин и царица Јелена.

Цар Константин своју сестру рани,
Не рани је да је другом даје;
Већ је рани да узме за љубу.
— — — — —
Ал глас стиже Јелици девојци:
Не вез' веза Јелице девојко!
Нит се радуј сићаноме везу,
Већ се радуј што ћеш на венчање:
Да би с ниме не би чудо било,
Нег' са својим братом Константином.
Братац ће те за љубу узети!

Јела пренеражена овим гласом стрчи низ чардаке те као без душе оде брату да га упита: јел то истина што је он њој поручио?

Одговара царе Константине:
Јест истина шта говоре људи,
Ја ћу тебе за љубу узети.
Што би наше расипали благе.
Што би благо на двоје делили.
Боље ти је мени бити љуба,
Нег да наше умали се царство!

Зар то није цинизам, каквом ни у аналима санкилотида равног пара нема! Како се слаже ова грешна окореност, којој је и *„Crimen in caestue"* сувише незнатно сретство само да се задовољи државни резон и очува интегритет породичког иметка? Како се слаже велимо с поштовањем које се одаје светитељу највише с тога, што у њему треба да су врлине кристалисане, и да је чистота моралности до идеалности потенцована, ради које наравствене чистоте и узима се за узор на који ваља да се угледамо.

Који је Константин од ове двојице лажни? Овај или онај којега по црквеној традицији као свеца славимо? Ако је овај, закратимо му улазак у народ да га не саблазњава; јели онај — то му треба здерати лажни нимбус па га показати свету у правој наготи својој. Но хајдемо даље.

Кад је Јела саслушала речи
Она моли брата Константина:
Стани брате да у Бога нађеш!
Док сакупим три збора сабора:
Један сабор стари свештеника,
Други сабор свети калуђера,
Трећи сабор сами ђака мали.
Па да питам три збора сабора.
Јел то било и може ли бити:
Да брат сестру узима за љубу,
А лако је огрешити душе,
Лако нам је ићи на венчање,
Но се побој Бога истинога
Да с' над нама небо не растуни,
И под нама земља не провали;
Од грјоте ди брат сестру љуби."

Што рече, то и учини. Сакупивши три сабора упита их Јела: јел ди било и може ли бити да брат сестру узима за љубу?

Па шта јој рекоше сва три сабора? Рекоше јој

Пођи Јело, пођи чедо драго!
То је било, и то може бити.
И сад има у Котару граду
Има Јело ди брат сестру љуби
И с' њоме је пол провео века
И ситну је децу изродио.

Овде коментара не треба.

Јела одавши се својој судбини стане се спремати на венчање но усред спремања дође јој самоук ђак те јој рече:

Боље ти је изгубити главу
Боље ти је огледати ножа;
Нег љубити брата рођенога и т. д.
— — — — — —
Кад је Јела речи разабрала
Она трже ноже од појаса,
Па удара себе у срдашца.

То кад чује цар Константин скочи гњеван на новиче:

„Да је мени сада знати овде;
Тко ми сестру томе научио,
Жива би га анџаром разнео!"
Три сабора ђака изадоше:
„Научи је самоуче ђаче."
Ћипи царе канда се помами,
Па он вија самоуче ђаче
Око цркве трипут га обвија
— — — — —
Истом ђаче утрча у цркву
Али царе дотрча до врата,
Па удари анџаром у врата
А из врата попрштала крвца,
— — — — —
У томе се царе згеропади
Сву од сила сапалио цркву.
Горела је та Софија црква
Горела је три године дана и т. д.

Ето како је представљен светац у те две песме.

Но сад ћемо прећи на четврту и пету, као две завршне песме у којима кулминира варварство „великог цара Константина" и његових ђенерала и светих апостола Петра и Павла при истраживању: које је прави крст Христов на којему овај распет бејаше?

Песма гласи овако:

Часни крсти.

Вино пије царе Костадине
— — — — —
Шњиме пију Божји апостоли
Свети Петар и апостол Павле:
— — — — —
А беседе Божји апостоли:
„О велики царе Костадине!
Нашли с' крсти у земљи Јеврејској,
У проклета цара Јеврејина;
Дижи царе, сву војску ришћанску,
Иди с војском на земљу Јеврејску,
Поарај је и огњем попали
И ухвати цара Јеврејина
Те га мучи мукам свакојаким;
Ал је тврда вера у Чивута
На мука ће царе умрјети,
Часни крста не ће проказати.
Мани царе жестоке чауше
Од царице чедо уграбите
Ти наложи де два огња жива
Метни чедо међ два огња жива
Нека пишти као змија жута,
А свака је мајка милостива и т. д.

Кад је царе разабрао речи.
Уватио цара чивуцкога
Пребио му и ноге и руке,
Повадио м очи и зубе;
Од царице чедо у рабише
Наложише до два огња жива
Нисну чедо као змија љута и т. д.

У петој и последњој песми спеван је поход цар Константинов који, да би нашао закопане крсте рисtове, подиже сву Србадију те је води у земљу Севлију на „Јеврема цара чифуцкога“ а војсци му је „Ђенерал апостол Павле.“

Тражећи крсте у некаква Руда чивутина, нехтеде овај нипошто да проказке где су крсти закопани: на које се апостол Павле тако ражљути, да Руда с места погуби а жену му грозно избити даде.

А кад зачу апостоле Павле
— — — — —
Он извади из чизме камџију,
На којој је двапаест шибала,
А на свакој пуце од пиринџа
Пак је стаде ударати њоме,
Куд је куца све јој кожа пуца
А црна је полијева крвца и т. д.

И то чини апостол: мира и љубави, који по великом своме учитељу учаше: да треба љубити ближњега, дакле сваког човека без разлике вере и народности. као самог себе. Но овај варваризам достиже тек свој врхунац у ови стихови:

Ал да видиш проклете чифутке
Никако им казати не шћеде
И живу јој кожу распорише
Пак је деру на лијеву руку и т. д.
А кад виђе Павле апостоле
Добро бјеше мудар и паметан
Двије ватре наложи огњене
Међ њих мећe двоје чифучади
Оба сина царице чифуцке.
И чифуцког цара погубише
И чифуцке земље поробише
Повратише у Србију војску.
— — — — —
Онда свети Петар проговара:
Костадине божји праведниче!!

Кад човек збиљски ову књигу прочита па види: како је карикирана овде једна историјска личност, коју је православна црква канонисала, онда му се и нехотице намеће уверење; е је то тенденциозно сковано сретство верозаконске шпекулације, која се само из сектиререке интолеранције излећи може Само један, фанатизмом занети дервиш или босански фратар, кадар је пацртати тако „православног и српског свеца“ као што је овај насликан. Замислимо себи, да се ова пропаганда „обесвећавања“ тим начином, у народних песама систематски продужи: да се православном народу прво цар Констaнтин, затим св. Ђорђе св. Димитрије, св. Никола и остали народни свеци као накараде представе на које ће овај да се згнуша онда је постигнута цел.

Јер Србину омрази религију, па си му омразио и народност! —

Еда ли је помишљала књижара браће Јовановића каквој цели служи, кад је ово дело издала на свет?

У Новом Саду на мали Ускрс 1882.

Мита Калић.

ДРУШТВА.

(*„Матица Српска“*). Књижевни одбор „Матице српске“ држао је 24. априла о. г. своју седницу. Секретар јавља, да је изашла четврта свеска „Летописа“ за г. 1881. и позива одбор, да одреди награду г. Милану Савићу за оцену „*Veljkovih pesama*“, која рецензија још није награђена. Одређује се 25 фор. — Секретар јавља, да је прва свеска за ову годину у штампи, и да ће у њој изићи чланак Ђ. Рајковића о „Урошу Несторовићу“, те позива, да се одреди овоме чланку награда. Одређује се 40 фор. — Дамјан Прерадовић-Бурђенац подноси Матици своју збирку „Српско-народних приповедака.“ Даје се на преглед г. г. дру Ђ. Натошевићу и Ђ. Рајковићу. — Стеван Токин подноси свој превод Хајзеове новеле у стиховима „Ципарска невеста;“ даје се на мњење г. г. Светозару Савковићу и Јовану Грчићу — Др. Милан Јовановић подноси на расписану награду своје дело „О кужним болестима.“ Даје се на оцену Дру Лази Станојевићу и дру Илији Огњановићу. — Мита Поповић шаље свој епос „Марко Краљевић.“ Иде на оцену г. Миши Димитријевићу. — Александар Стојачковић шаље за „Летопис“ чланак „Живот Луке Стојачковића, сенатора и директора срп. нар. школа у Сомбору.“ Штампаће се. — Никола Ђорић шаље за Летопис приповетку „Смиљана“, којој ће се одредити награда, кад буде штампана. — За овим су претресане још неке ствари, што се тиче питомаца штипендија', с којима „Матица Српска“ рукује.

РАЗНО.

(*Турски језик*) као што се чини, од свију је језика најлакше научити. Он има само једну деклинацију, једну коњугацију, и — што је најглавније, нема никаквових изнимака ни примедаба. На речима је сиромашан, но ипак је леп и благозвучан.

(*Прве новине на свету*) су без сумње оне, што су у Пекингу почеле излазити год. 1366. јер за старије се не зна. У Јевропи није било никаквих новина, док несу почеле излазити једне у Млецима, но и те су излазиле врло неуредно. Прве редовне новине покренуо је г. 1615. штампар Емеф у Франкфурту на Мајни под насловом: „Франкфуртски журнал“ До год. 1740 излазиле су те новине недељно; до год. 1795. пет пута недељно, а од онда свакога дана.

(*Вредност рада.*) Фунта злата у своме првобитноме облику стоји 300 талира, а фунта гвожђа 2 крајцаре. Но кад се од фунте гвожђа израде најфиније опруге за џепне сатове, онда стоји фунта гвожђа у таком облику 5000 талира, што фунта злата никада не може стојати, па ма како оно израђено било. Ето шта вреди рад!

(*Саставни делови енглеског језика.*) По најновијој једној расправи о томе има у енглеском језику 60 проценатa речи англосаских, 30 проц. латинских,

5 проц. грчких, и 5 проц. разних других речи. — Језик новинарски састоји се већином из страних речи, а у поезији влада већином англосаски језик.

(Језици.) Ђовани од Мирандоле знао је у својој 18 години 22 језика; кардинал Мецофанти знао је у својој 36 години 18, а при крају свога живота 56 језика. — До сада се зна, да на целоме свету има близу 3000 језика. -- Библијско енглеско друштво дало је до год. 1877. превести св. писмо на 204 језика.

(Противности између Јевропе и Кине.) У Јевропи се пише с лева на десно, у Кини с десна на лево. Јевропејац се поноси својом лепом косом, Кинез пак својом ћелавом главом, која не сме без перчина бити. У топлим годишњим временима нама је мило хладно пиће и лед; а Кинез, што је време топлије, тим пије врући чај. Дочим јевропејски доктор болеснику јести забрањује, препоручује му кинески да једе што више може. Јевропејац показује своје поштовање скидањем шешира, Кинез пак тим, што му шешир на глави остане. Почасно је место код нас на десној страни, код Кинеза на левој. Наше жалосне хаљине су црне, код Кинеза пак беле; црно се одело у њих носи само у свечане дане. Код нас морају деца у школи ћутати, у Кини напротив морају сва деца своју лекцију на глас учити; чим већма вичу тим више уче, тим већма показују своју марљивост. Војска се у Јевропи поштује, у Кини омаловажава. Јевропејац нерадо помишља на смрт, у Кини је поглед на мртвачки сандук радост; пријатељи сродници поклањају један другом мртвачке сандуке. Мртвачки сандук тамо спада у луксуз, и Кинез га врло радо показује својим гостима.

(Теј, отров за коње). Један лекарски лист доноси белешку, како је у јужној Африци један коњ наједши се лишћа од теја, липсао. При секцирању показало се, да је теј учинио врло велик утисак на мождане нерве, услед чега је коњ најпре побеснио, и на послетку морао липсати.

(Ложење паром.) Покушаји, који су у Америци учињени, да се куће једне целе вароши из једне централне тачке паром ложе, пошли су најпосле сретно за руком. Прво место, које се на тај начин грејати почело, јесте варош Буфало на кријском језеру. У зиму 1877.—1878. год. грејало се с почетка овако до 50 станова и једна школа. Кад је тај покушај сретно испао за руком, почело се то све већма употребљавати, и цеви за ложење све су се даље пружале, док нису обухватиле 30 *Kilom.* — За овом вароши повеле су се и друге, као Локпорт и Детроат. Све те вароши леже у северном делу Уније. У најновије доба намеравају и у Њу-Јорку таково ложење увести.

(Нешто о тицама.) Грабежљиве тице сматрају слабије тице као плен, који им по праву припада. С тога је природа морала разна средства употребити, да слабије од јачих сачува. Састав ока у тица за чудо је згодан за њихове потребе, јер оне по вољи могу сузити и раширити простор у ком гледају. Видни нерв у њих може сваку светлост да поднесе, и тице су кадре видети инсекте и са свим пред собом, и далеко пред собом. Чапља може видети рибу у даљини, у којој је човек никада неби могао спазити. Но ипак слабије тице нађоше обране од јачих си непријатеља. Царић може да побегне и од најсилнијег господара у ваздуху, и не само вране и јастребови, него и орлови морају испред њега да узмичу. Кад се бију слабије тице са јачима, дотле око њих облећу, док се то овима не досади, па се морају повући натраг. — За тице пак, које саме нису довољно промућурне, да се од својих непријатеља сачувају, побринула се сама природа. Неке од њих су тако сличне кори од дрвета, да их душманин њихов никада спазити не може. Друге опет наличе земљи или камењу. — Тице се здраво боје човека. Врана се на пр. док је у слободи, врло страши људи, но кад се припитоми, постаје весела, и хоће да збија разне лакрдије. Већина тица кад се ухвате, дају се припитомити, но тешко је у њих са свим одстранити страх, да човек кад тад неће своју моћ над њима ма којим начином на зло употребити.

БЕЛЕШКЕ.

(Помрачење сунца). Чинимо пажљивим наше штоване читаоце, да ће у идућу среду 5 (17) маја о. г. бити помрачење сунца, које ће се и код нас видети. Помрачење ће ово бити тотално (читаво), но код нас ће се видети само као делимично, и то почиње (у Будапешти) у 7 сах. 10 мин., па ће трајати до 9 сах. 1 мин. и 30 секунада. (Код нас с неком малом разликом у времену). У Африци ће се видети читаво помрачење и многи се астрономи спремају да иду онамо, у нади, да ће што ново том приликом изнаћи. Богати банкар Бишофсхајм, који је дао код Нице зидати велику звездарницу, води о свом трошку једну експедицију у Египат на црвено море ради посматрања овога помрачења.

ОДГОВОРИ.

Ђурђијани. Примили смо и другу — а за што се тако кријете? Поздрав.

Г. П. С. у У. — Фрајлиграт је рођен 1810.; Ж. Ж. Русо 1712; Кант 1724; сликар Рафајило 1483; Шекспир 1564, а Коцебуе је убијен 1844.

Г. Ј. В. Н. у Београд. — Примили смо. Кад прочитамо одговорићемо вам писмом.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 19. У Новом Саду, 9. маја 1882. Год. IX.

С У З Е.

(По Шамису.)

1.

Бабо, драги бабо, та шта сам ти крива?
С тебе пуче срце тужном чеду твом
Ја га јадна одбих, а на твоје речи
Ал' још душа дише верним спомeном.

Он у мени живи, за ме жића нема,
Твој је бабо налог потоњи и прв',
Кад већ срце пуче, кад се живот сломи
Потоњом те молбом моли твоја крв.

Кад се моје тужно мртво око склопи
Када можда лине суза с ока твог;
Поред оне хумке, где ми лежи мајка
Онде нек је гробак чеда т' несретног.

2.

Пре нег' што зора рујна
С истока зазори
Изгледах тужна њега
На сјајних прозори'.

У пола бела дана
Горак ме свлада јад
А срце збори — збори:
Доћи ће доћи сад.

И ноћ, та ноћ већ дође
Одње се страших ја,
А бели данче прође
И с њиме нада сва.

3.

Ах то није роса, није киша мајко
Што се у гроб слива, а на твоју груд,
То су сузе, мајко, твога чеда бедна,
Од тих врелих суза на срцу ми студ.

А ја копкам, копкам, мила моја мајко
Са ноктију мојих врела крвца ври,
— Болови су љути — крваво је срце
На ти благо моје, сачувај га ти.

Мој је прстен драги, ти ћеш га сачуват'
Добра моја мајко, то ја добро знам,
А они ми веле, да други понесем
А да овај мили забораву дам.

Мој прстене мили, моје скупо благо
Та неће нам бити тај растанак дуг,
Јер ја ћу те скоро под земљом потражит'
И ти ћеш ми бити опет веран друг.

Из дружине „Слоге.“ **Рајко.**

ЂЕРДАН.

ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГА У ЛИЦИ И КРБАВИ

Посвећено г. дру Илији Вучетићу.

(Свршетак.)

Сузе су и опет са лишца јој летјеле, и опет је тешко на срцу бољело. Па кроз сузе стала му Борјанка све редом зборит'; — зборила му о зборовијех и свом ђевовању, о јабуци и вјенчању, о очину благослову, па кад му спомену тврдо срце очино, што је и чедом о сватовијех рујној на уранку зорици зборио, старац се чисто пренерази, те ће прозборити снашици својој:

„Ох, да тврђа срца од камена сиња, је-ли родитељско срце то, јок, јок, не могу вјеровати!“

„Та почуј ме још мало, истину ти зборим, не рекох-ли ти, Српка сам.“

„Дела, збори, све ћу саслушати, да виђу родитеља срца тврда према чеду својем.“

Тешко је то пало Борјанци, али шта је бона радити знала, већ све по реду до краја испричати своме свекру; — причала му, што је обећала родитељу на полазу, да је оно и учинит' морала, и учинила, још кад јој отац у походе био долазио; ондак му вратила, ал' да, не вратила, сам је побра' жуте јабуке изнад поља бијелога и однио, да, он однио, отац њен! Кад јој дође у приповиједању, да спомене оца, зајеца се плахо и кроз плач чисто пројеца:

„Ево казаћу и пред Богом и пред људима, да не треба мени живети, јер живота нијесам вриједна, ћутала сам, а гледала мирно, ђе се инат на дому запођесо.“

Старац оборио очи у земљицу црну — ником је поника', па ће тек у њеке прословит':

„Не бој се, јање моје, све ћу ти ја, ћако твој, надокнадити, ја ћу ти ђердан довезати! А он, кад од чеда свог отимље, нек се насити гладна година, нека носи и просто . . . да . . . просто . . . му било! Тај глас се не ће од наше куће разносити. За то нико више не смије знати, до-ли мене и тебе, па ни Милошу, ни њему не збо-ри о том.“

„Али, оче, он већ знаде, казала сам њему прије него икоме.“

„Е па добро, кад већ знаде, а оно ћемо му рећи, нека и он о том ћути.“

Борјанка устане, смјерно пријђе ка ћаци своме и цјелива га у десницу руку:

„Да, драги бабо, ти си ми сад рођени отац, ти си ме зла опростио и мене, да, и Милоша мога, избавио биједе невидовне.“

Старац тоне у радости, ђе је таку он добио снашицу, ал' га овамо грижа њека потајна спопада, мисли јадан, дал' ће с' осветит' оцу Борјанчину, јер је жље титрати се су лијепијем гласом: ведро чело и чисто лишце, то Срба треба да краси! Све је мисли на једну смислио: старац је, да, освету заслужио, и ваљало би му се осветити, али не, дијете му је само чедо виле из облака, њега би расцвијелио, за то се старина и оканио свега, само је изустио снашици својој:

„Како право — тако здраво!“

Дан све дана погони, мјесец гони све мјесеца, а и годиница иђе за годиницом. Не зна чоек, шта ће бити и њиме још сјутра, а некмо-ли за мјесец и годину!

Борјанчин отац радова' се, што је уда' и ову шћеру олако, те што има више блага у свом ковчегу. Ал' „на што си чоече метнуо ријеч, не скидај је,“ вели народ „јер ти не вајди!“

Па и оцу Борјанчину за мало би те радости!

Три бијаде Турком у оку његово благо, па гледали крвници, да се свега

дочепају, да, његова блага, које цимрија сабра', које отео отац тврда срца!

Па и није зијана, још грђе се цимрија награђује, па и прав здрав крај њега пати!

Што Турад мнила, то и учинила.

Ударили једне бурне црне ноћи, кад је све живо у трудном боравило санку, ударили, поплачкали и попалили, а стару Борјанчину мајку, небогу старицу, коњ'ма прегазили. Отац Борјанчин пак срећно умака' са згаришта, али куда, камо ће празнијех шака?

Старац болан оста' самохран, ка' 'но суво у горици дрвце, нијђе ничег нема. Радо би с' цимрија понизио, радо би зете и шћерце молио, ал' још ј' у срцу му поноса Српског, који не доноси, да ђед нада на зетовље главње! Па и ту би био цимрија, али није згодне слике и прилике, стрпљети му се ваља!

Шта му друго остало, шта је радит' мога', већ с' потуцат' од немила до не драга, туђу ћерцу својом звати, туђег зета за конак молити! Из туђе руке помоћ ишчекивати, Бог зна добит' јà не добит'!

Више би пута старац сио на голу стијену, па размишља' о удесу, који га задесио, а по која врела сузица искочила би на хладни камен, па би га orосила — жедпога напојила!

Често би се старац сусрио су гусларем којијем, и молио би га, да му што загуди, ал' би га воћ позна' па би се сјетио оног старог цимрије, и опет би гуслар гудало у торбак турио.

И потуца' се старац тако, потуца' се од немила до недрага!

Лисје пожућело, па онако жуто доље веће пало; голо дрвље раширило своје широко грање, а јаки вјетрови размахују се њиме. Није већ оног умионог поја тичица, а по дрази мраз се и не отапа!

Било је то поиље оно пет дана. На пољу снијег вије, није већ све валата, нијђе ти гласка чути није, само сјеница, зеба и зимовка скакућу по дрвећу и цвркућу — зима их и глад гони. Ал' погле шта се тамо уз косу црни. Пртине нема, а и опет се мало по мало миче. Што више гледиш, све ти се то веће чини. Мало вријеме постајало, па си већ мога' вйћи чоека, ђе се бочи са цијеоцем, ал' је био, већ заметен, па нијеси мога' разазнати, кога доба може бити

Још мало попоиша', па даље не мога', ста' је, те ено и срушио се у снијег!

Људи пођу тамо у помоћ, али је већ позно било. Старос' је још прије дошла, па заједно су зимом обхрвала старца.

Старац ови не би нико други, већ баш главом отац Борјанчин.

Е тако бива сваком цимрији.

*
* *

А Борјанку је свакијем даном срећа стизала; Бог јој да' двије шћери и четири сина — четир' прољетна крина. А дјечица слушала мајке, своје што би им само прозборила.

Па и даље је била весела кућа Соколовића, и даље им слога калаузила, па још и дан данаске на гласу је — оџак Соколовића!

О ђердану је останула приповијетка на дому им, па се још и сад приповиједа, ђе се ништа сакрит' не море, ђе и мала ствар на велико изађе, а мајка често у разговору ђечици својој прозбори: „Да, ђечицо моја, заклела се земља рају, да се сваке тајне знају!" Приповиједа ти она њима и о цимрији, а ђечица само прозборе: „Је-л' де, ми не ћемо за благом и цекини грамзити!"

Па и не ће, јер им отац Борјанчин добра слика и прилика!

Ради непознатијех ријечи у овој приповијеци доносимо овђе ово тумачење:

Аваз. m. глас.

Арајдати, милити, обрадовати.

*

Бильизати, жељицу прижељкивати (за славуја); по ђе-ђе се рекне и „биљ биљисати."

Бирземан. m. од Турског „бйр" и ,земан". Бир значи „један," а земан „вријеме," елем: од бирземана = од њеког времена, од искона, од памтивијека.

Буклија. f. плоска (у Сријему); ну буклијом зову и то, кад свати путују, па их дочекују људи онијех села, кроз које ће свати проћи, су ведрицама рујног винца, те свађе морају пити и наздрављати.

Валаха. (вала). Бога ми.

Вактиле. adv. на вријеме.

Герз. m. 1.) ђувегија. 2.) момак на женидбу.

Главње. pl. f. Срби већим дијелом живе још патријархално. Ватру ложе на сред куће, ђе се уз једно подебље дрво ложи ватра, то је главња. За то се и каже за лијена чоека: „Тај чува главње!" или кад ко коме падне на трошак рекне се: „Па' му вала на главње!" Главња у сингулару значи дебље дрво, које се меће на ватру.

Делиуставци. pl. m. трећи дан по крсном имену. (И у овој приповијеци с тога јер је и Соколовићима било о Ђурђеву крсно име.)

Дипле. pl. f. гајде.

Ђед. m. у осталијех крајевијех нашег народа веле „таст."

Ђунђ. m. мађ. *gyöngy*, у осталијем крајевима ђинђуве, бисерје.

Ексик. adv. мање, не ма, није.

Ешак. ad. узбуђен са жалости jä радодости веље.

Збôр. (сабор, с'бор). m. по осталијем крајевима то је слава храма (у Угарској и Сријему). Кад слави црква, то је главни збор, онда се спрема све живо у збор, у коло. Читава парохија већ дан прије не ради, јер „се не ваља", а домаћица треба умијесити пријеснац, што ће се сјутра у збор понијети. Ну има и мањијех зборова, ка' омањи сајмови, ал' опет код цркве. Ту се пошљем Боже службе поведе лахко коло, па све до мркле ноћи. За моме и герзове су зборови врло знаменити. Ту се заглéдају и јеглен запођену, надигравају и натпијевају се. Ну разумије се, да се ријеч задана у колу, а на збору, не крши лахко.

Збôр. m. ријеч, говор.

Зор m. поглед.

Згоља. adv. скроз, са свијем.

Зграда. f. Прије него што ће се ка оџаку довести млада, смјести се њена роба у одаји, која је од куће башка. И ту пребивају младијенци, док их млађи опет не изаждене. Кад млађи братац дорасте, ондак ови мора себи правити нову зграду; ђе пошље су својом невом станује. Зграда ова, ђе се све неве дочекују, јесте прћија најмлађега сина, јер наравно њега не ма ко изагнати.

Инли се дати; лукавству се дати. (претварати се).

Јабана. f. 1.) туђина, (јабанлија, јабанац) 2.) на јабану зборит', говорити нејасно, збркано.

Јаран. m. пријашко, Јарански 1.) adj пријатељски 2.) adv. по јарански, пријатељски.

Језиковати, обећати.

Јекмек. m. Хљеб, крув, шљеб.

Калп. indl. неваљало, лоше.

Кара-дан. m. црни данак.

Касаба. f. мјесто, варошица.

Кастиле. adv. баш, управо.

Копје. n. држаље у барјака.

Коротовати бугарити, нарицати, јадати.

Малин. m. коњ страст.

Пеик. m, вијесник на коњу.

Пешкеш. m. дар, поклон.

Прикричити. интонирати, акцентујисати, нпр. Прикричи му, бре, да боље на крдо пази, јер ми вала потр ово траве!

Сабајле. adv. чим зора заплави, раној зори на уранку.

Се. (у неутруму од старог: сь, се си, и то само овако: у се-доба, од се-доба, до се-доба, око се-доба; иначе з другијем субстантивима се и не употребљује) архајизма мјесто: о в о.

Сербес. adv. без бриге,

Срклет. m. строга заповијест', навала.

Тевабија. f. пратња.

Тевдил. adv. кришом, тајом.

Тешто. adv. свѐдно;
Уjдурисати; уредити.
Хавли махрама f. вјенчана махрама.
Цијелац. m. снијег, ђе није пртине.
Цинтор. m. у Лици веле још: ц и м и т о р, ваљда од лат. cementerium? иначе се рекне; Порта ја̏ црквена авлија.
Шашкин. m. калаш никоговић
Шкриљак. m. шешијер, шешир.

Никола Вучетић-Катиновчанин.

ЗБОГОМ.

Збогом горе, збогом села —
Потоци и врела.
Збогом и ти моја дико,
Што си ме проклела.

Проклела ме љуто-страшно,
„Не имао мира,
Док не љубно црно око
Огњевита вира.“

У Ст. Футогу.

Владан.

ГОСПОЂА ТИКЕТОВА.

НОВЕЛА ЛУДВИКА БОВИЋА.

(Свршетак.)

* * *

Прошло је неколико месеци. Сува дрва опет су озеленила, а благи пролетњи ваздух заљуљивао је таласе Сене.

Дипон је седео у некој стародревној наслоњачи. Ал на његовом лицу није се више огледала младићка снага као од пре. Нека боља која је подуже трајала, утукла је готово сасвим његово већ и тако изнемогло тело. Преко пута њему седео је Лесорт.

„Примите“ започе Димон тавним гласом „примите к срцу моје савете, па гледајте, да га увек надвладате. Ја имам узрока да будем незадовољан са вашим делањем у последње доба. Не управљајте се никад по срцу; — кад што чините, не чините по налогу својих осећаја; — радите увек промишљено, — на основу најстрожијих правних закона.“ —

Још је нешто хтео да каже, ал анђео смрти већ је над њим раширио своја црна крила, а рука му као олово тешка клону уз наслон столице. —

Дубоком и искреном тугом ишао је Лесорт за спроводом тог врлог човека. Наскоро после тога, пронео се по свом Паризу глас, да је асесор Лесорт постао судски саветник.

Госпођа Тикетова сматрала је за дужност, да свом племенитом заштитнику лично честита. Лесорт је том приликом био нешто узбуђен. Жалост због смрти његовог очинског пријатеља, и радост због ненадне му среће у звању, јако су га узбудиле.

Гаврила се услед своје несреће јако променула. На место њеног несташног смешења, облетао јој је око усана јад и бол. Њене велике црне очи, изражавале су дубоку тугу, те је тиме изгледала као нека светитељка.

„Звезда ваше среће трепти најдивнијом светлошћу,“ рече по свршетку дугог говора бивша саветниковица загушљивим гласом, „а моја ће скоро сасвим да се угаси.“

„Да се угаси?“

„Та ја нисам више у стању усрећити више никога, па ни себе; самохрана, остављена, — а срце ми је препуно осећања и чежње. —

„Ја разумем ваше јаде госпођо — да бог да, — да по речима мог покојног пријатеља нађете у својим сопственим врлинама утехе и накнаде за сва

она блага, која вам је свет од части отео.“ —

„Самном не осећа ни једна душа.“

„Зар сте намерни да ме вређате“ —

„Не, не, ви сте добар, врло добар човек, ал опет за то, ви ћете привести олтару сретну невесту; у кругу ваше миле дечице сневаћете ви поново снове свога детинства, а на јадну Тикетовицу ћете заборавити.“ Сузе су угушивале глас њених последњих речи.

„Госпођо“ повиче Лесорт занесен бурним осећајима. „Гаврила не, никад, никад ја нећу вас заборавити“ па опијен чарима њене занимљиве појаве љубљаше јој руку и рече загушљивим гласом: „Ој кад би ова рука била слободна!“

Ове речи пале су на Гаврилину тамну душу као пролетни зрак, она се нагло диже, отрже се, па као ван себе излети на поље.

Лесорт је седеозаваљен на одморнику као неким сном опијен. Осећао је, да ће подлећи својим осећајима.

Ма где да је био, стојала је пред њим та дивна жена; и кроз ноћни вео провиривало је на њега неко женско лице демонске лепоте.

*
* *

Очи госпође Тикетове никад се нису склапале. „Кад би ова рука била слободна“ зајечало је кроз њену душу, „кад би била слободна.“ Једна мисао сустизала је другу. Од жеља и грозних намера, почеле су јој жиле јаче куцати. Често је седила крај прозора као утучена, а укочен јој поглед, који је увек издавао највећи душевни бол, стрмио је по облацима. Ал често се поглед тај претварао у поглед дивље страсти; тада би зашкрипила зубима, и наглим корацима ходала би по соби. А кад и кад су јој се ланита и сузама облила.

Опет је прошло много недеља, много месеци. По вароши се пронео глас, да је бившем саветнику пошло за руком, да се са својом женом измири, и да ће се то двоје растављених опет састати. Глас тај био је праћен доказима, да су многи видели, да је г. Тикет одлазио својој жени. Неки су опет говорили, да је први корак за помирење учинила његова жена а не он. Ово препирање прекинуло се смрћу господина Тикета. По смрт та дала је повода новом претресању, особито тада кад су лечници изјавили да је Тикет отрован. Прва сумња пала је на неког слугу који је због неких ствари мрзио на Тикета, и који је претио да ће му се осветити. Ал одједаред се истрага над тим човеком прекиде, јер су у стану госпође Тикетове нађени неки предмети, који су доказивали, да су били употребљени за зготовљање отрова. Гаврила буде затворена. За истражног судију оптужене — одреди саветнички збор Лесорта.

Према овом човеку, кога је та несретна жена тако силно љубила, није била у стању да затаји своју кривицу као што је то досад лагањем постизавала. Рањеним срцем признала је своју кривицу. Како је у жељи, да изврши своју намеру навела свог мужа, да је посећује и како му је најпосле пружила смртну чашу.

Истрага се често морала прекидати јер је и истражни судија бивао исто тако узбуђен као и оптужена. Злочин је био обелодањен. Истрага се водила најбрижљивије.

Према томе, што се узело у обзир да је било много доказа о узроцима из којих је злочин поникао а који су преступ олакшавали, било је предложено, да се гласањем тројице закључи, да ли ће оптужена бити осуђена на смрт, или ће допасти вечито тавнице.

За зеленим столом седела су три саветника; један од њих био је Лесорт. Први је био за смрт. Други за тавницу. На Лесорту је остало да реши. Лице му пребледи. Сетио се Дипона. Паде му на ум, како је недавно осудио

неког злочинца на смрт, а и овај је имао доказа, који су блажили преступ. Он отисну руком влажну косу са свог племенитог чела, задрхта, и рече: — „смрт“. —

На неколико дана после тога, скупио се на стратишту силан свет. Та на њему је стојала најдивнија жена у Паризу. На њеном лицу опажали су се истина трагови тешких мука, али се уједно огледала и нека побожна мирноћа, и кајање. У један мах се била наслонила на једног свештеника, који је пратио на овом последњем путу, а на околостојеће бацала је свеже ките цвећа. По том приђе кобном пању, склони руке, и пошто се гласно помолила богу клече. Џелат је дрхтао док јој је везивао оне њене миле очи, које су недавно маркизе и грофове претварале у прах. Пет пута је пала секира — на заман. Тек на шести ударац растаде се глава од тела, и — Гавриле Тикетове није више било.

У то исто доба, — и као што су неки тврдили — тог истог тренутка, зачу се, да је у болоњској шуми неко избацио један метак. На скоро после тога пронеше једна носила; — на њима је лежало сасвим смрвљено тело Карла Лесорта.

Превела **Павловна.**

ПЕРО МРКОЊИЋ.

(НАРОДНА ПЕСМА.)

Сунце сједа Богу на криоце:
„Мили Боже рано ме пробуди
„Да огријем по пољу ратаре
„Који раде и сироте ране
„И сироте и црве и мраве;
„Само нећу Мркоњића Пера
„Синоћ Перо њиву одорава
„И јако је вола окарао
„А предњака жалосна му мајка.
Када сунце сутра обасјало
Љуто грди Мркоњићу Перо
„Жарко сунце змије те попиле
„Што си моју њиву осушило?
„Учинићу пред Богом зулума
„Заључићу краве од телаца
„Бјеле овце од млади јањаца
„Миле мајке од деце нејаке.
Што је рек'о Мркоњићу Перо
Што је рек'о то је савршио.
Кад у јутру бјели дан освану
Краве ричу, црна с' земља тресе,
Овце блеје до бога се чује,
Мајке плачу, и Богу је жао.
Ал' говори Јаковљева мајка:
„Да мој сине, Мркоњићу Перо
„Не кољи ми Јакова нејака
„Лепим ћу те даривати даром
„Даћу теби галију на мору,
„У галији сав астал од злата
„На асталу змија шестокрилка
„Од шест крила, од четири главе
„Која чува на четири стране.
На то Перо ни гледао није
Веће закла јединца у мајке.
Кад је било о вечерње доба:
„Ајде, мајко, вечер да вечераш!
Ал' повикну анђ'о са небеса:
„Не вечерај Јаковљева мајко
„Није месо млади јагањаца
„Већ је месо Јакова нејака!
„Није винце с винове лозице
„Већ је крвца Јакова нејака.
Ал' заплака Јаковљева мајка:
„Јаој сине Мркоњићу Перо,
„Бог ти дао и недеља млада
„Болова' ти девет годин' дана,
„Кроз кости ти трава проницала
„И кроз ребра муве пролетале,
„Кроз зубе ти чемерика расла
„Возили те сваком намастиру
„А нигдје се не простио грија.

РУСКЕ НАСЕОБИНЕ ПО ИСТОЧНИМ КАРПАТИМА.

(Гуцули, Бојки, Лемки.)

Написао НИЛ ПОПОВ.

(Наставак.)

За време игре (пљаски), да покажу млади, еје у другом положају, осеку јој косу, главни урес девојачки. Родитељи женикови обесе косу о клин, који је тога ради у зид укуцан; а женик, да покаже јачину своје мишице, пресеца је једним ударом своје паоке; само после тога прима се као прави члан породице. Деси ли се, да од једном не пресече косу млади тада многи пророкују грдну несрећу. Кад се пак гости разиђу, мушки полевају младожењу водом, како би га ослободили од урока, који су — мисле — на њему. Мушки код Гуцула никад не секу косе. Бркове пуштају, ал браду избријавају врло брижљиво. На глави носе капу са црвеном китом, ките се радо под новим перјем и др. зими пак носи црну шубару од јагњеће коже. Бела кошуља, којој су рукави извезени обично белим, плавим или ти црвеним стрекама, допире обично до колена. Чакшире су им дугачке и широке, а готове их из домаћег сукна. Горњу сукнену хаљину, угасите боје, баци Гуцул на плећа па је ниже потиљка везује спонама, под њом виси тоболац из бог те пита колико боја, опаше се појасом, а њега красе стотине дугмади, ту је и каница, о којој је нож огњило и дуванкеса. Обућа им је у комаду коже, коју лепо увије око ноге, зову је ходаки. За њоме носе паоку, своје оружје кад су на Карпатима; њихова снага, брзина и окретност чини, те је то оружје опасно у њиховим рукама. Нежењени момци ките косу крстићима, бројаницама, сличицама светих и др. Женска је ношња врло проста. Девојка носи вунен зубун домаће грађе, ђердан од корала и ђинђуве од црвена стакла. Косу плету у облику венца, у њу уплету црвене наките, а не убрађују се ничим. Удате носе убрад од танка, бела платна. Зими носе од чести ходака, од чести кордованске чревље.

Долазимо на Лемке или ти северне Горале. Име своје не доводе од места, на коме живе, ни од племенски особина, но од речи Лемъ у значењу руског Лишь, нашег: весело.

Изгледа чудно, али није невероватно. Реч је Лемъ Словачка, и осим Лемка неупотребљује је ни једно руско племе. Она је морала вређати руско уво, који јој се и данас смеју њоме и другом од ње име издевају.

Сами Лемки себе не зову тим именом но просто Руси, и не знају како их све други крсте. Неки их зову гугунци или куртки, по горњој одећи. Тако се и Бојки зову Русима, а имена, што им други придевају, сматрају за увреду. Само Гуцули се зову тим именом и горде се њиме.

О Лемкима се у опште може рећи, да су народ добар, народ, који је сачувао чистоту нарави и карактера, и који живи далеко од бурног светског живота, који се држи своје вере на у цркви тражи највеће насладе. Лемки љубе своје обичаје, зидају и красе храмове, и радо приносе од труда свога на жртву цркви. За ово нам је сведоџба многе цркве, што су подигнуте, кад су времена у њих била врло неповољна. Та оданост цркви чини, да верни Горали групимице иду богомољама ма и у подаљим пределима. То се приписује живом религиозном чуству Лемка. Је ли болестан, подеси ли га каква несрећа, трпи ли неродицу, или противно, ако му се срећа осмејнула — он иде да сврши дужност религиозну са највећим уздањем и захвалности, посећује знатна места Трновац и Кобиљанку, где се окупља множина народа из Угарске и Галиције. Он радо иде тамо јер зна да ће наћи руског свештеника, ком ће исповедит грехе, ком ће дати дар цркви намењени и код ког ће слушат литурђију. Радо би посећивали руске светиње, да их је само игде око њих, и овако посећују мана-

стире н. пр. о. Василијана у Угарској у Црвеном Броду, Горицу у Буковини. У Буковинској Горици бива т. звани „отпуст" на дан подизања часнога крста, а у Црвеном Броду у петак пред Тројичин-дан. Тада је силан народ на богомољи; само рђави путови и бурно време не да кад-кад побожном хаџији, да се на овим местима помоли Богу. Религиозност Лемкова опажа се у свем у дневном му животу и обичајима. Он је навикао сваку ствар почети и свршити с Богом. Ако му се деси неудаћа, он иде к Богу — обраћа се свештенику, да се и он помоли не би ли зло прошло, ако му иде добро и жетва је обилна, или га је какво добро иначе снашло — он опет са захвалном жртвом иде да благодари богу. Не заборавља ни својих мртвих. Сваки жели погрепсти сродника часно и — колико може — свечано. Записује му име у читуљу, да, ако бог да добру годину, држи му спомена. Вера имаде благодетних последица за моралан живот. У Лемка је врло мало преступа. Лемко ће да украде грумен соли или ремник и то ако му је нужда, о већим крађама у њих није ни спомена.

С највећом љубављу је Лемко везан за своје огњиште. Само крајња нужда, глад или недостатак у баштини чини да Лемко остави свој завичај па иде на страну да тражи зараде. Овсени леб је њему слађи на дому но погача у туђини. Има доста примјера, да су Лемки у туђем вилајету живели по више година, стекли по веће имање и тамо се — би реко — привикли, но уједном покупе што имају, враћају се својим кућама и срећни су, што једу лебац, којим их је мајка одранила. И збиља, ма да је земља неплодна, народ сирома, — ипак је природа дивна, људи добри, поштени и искрени. Природа друкчије дјејствује на планинца, друкчије на оног из равнице, друкчије на Лемка неже ли на Гуцула. Горе су неплодне; но зато свеж, чист ваздух, добра вода имају на њега друкчија уплива, но загушљиви ваздух и и устојана вода, што има на становника ма и богате равнице. Недостаци гоне овог брђанина преко граница саплеменика му, да иде те тражи зараде трговином и киријом, ово је да како добро сресство за познавање туђих народа. Лемко је јако љубопитљив, иде ли на сајам или иначе куд, прислушкује шта други говоре, интересује га све, особито оно, што се њега изближе може тицати. Али није лаковеран, свакому гласу неверује онако тек. Лемки имају философску изреку, својину и других Руса: „Код нас тога није било, наши оцеви тога не имадоше, па је добро било на свету!"

Лемко воли новину, али код другог, он је неће присвојити, па ма била бог те пита како корисна. Тако н. пр. употреба камина по сељачким је кућама од велике користи, колико ради чистоте, толико и ради сигурности од ватре. Људи увидише згоду, коју камин даје, али је то новост и Лемки говоре: „наши оцеви тога нису имали, па је добро било, ми смо навикли на наше старо!" и сад је у Лемака мало кућа с камини. Тако се чврсто држи својих обичаја.

Земља даје Лемку подоста овса, а где је боља ту јечма, шенице, жита, ..гра — ма и у малој количини. Тако је Лемку главна рана овас и купус, а тога рада доста. Јечам сеје ради прекрупе, шеницу да има тек о благ-дну, житно брашно примеси овсеном у лебу. Становници равнице кад би видели овсени лебац, чудили ли би се, да се може јести такова заира. Али он није тако рђав; овсеница није толико здрава, но кад је свежа веома је укусна.

Лемко (као и сваки Горал) је привикао на њу, да му се тешко одвикнути. Причају кирџије из једног села Санацког округа, како су једном путовали три недеље, те им нестало леба. Враћајући се натраг сретну земљаке и прва им реч је била при сусрету: „немате ли овсеног леба?" На срећу било је, те су кирџије давали читаву погачу за пола овсенице. Неки хвале кукуруз и лебац од њега; но Лемко неда овас за њ, он га набавља ради прекрупе, ал не ради леба. Кукуруз зову „тендерица."

И у њих је пословицом.

„Тендерица най бы ся родила

Лемъ до насъ бы не ходила."

Т. ј. поред кукуруза се може гладовати. Овса и купуса роди доста, а и лана и конопље.

Чега му не да земља труди се да добије скотовоством и трговином на волови и овцима. С пролећа иду Бојкима и Гуцулима у Самборски, Стријски, каткад у Коломејски округ, покупују овце с јагњадма, догнају их кући, преко лета ране а под јесен их продају. То им је најбоља зарада, јер добијају доста сира, вуне за хаљине и још их на сајмови у Рогама и Осеку продају с добити. Има код њих и већих трговаца, који гоне овце јесењу чак у Краково тамо их продају по добру цену. На волове толажу мало, јер немају пашњака, домаћи су им мали и слаби, за терет их купују у Угарској. Коња држе мало. Извор заслуге им је још кирија, којом се занимају газде, што имају коње. Иду у Трнопољ, у Токај по вино, у Краков, Пешту, Дебрецин, Кремницу и друга места по разне товаре.

Да то има добрих последица по образованост — није требе говорити.

Скоро свака породица у Лемка шиље по једно или двоје чељади у лето да штогод зараде. Људи и жене момци и девојке јатомице иду са српови у Угарску.

После неког времена се женске враћају да жању своје, а момци остају на вршидби. Та је зарада каткад врло малена. Жању обично за снопове, гдекад 15, гдекад 20. сноп припада жетеоцу; од тога да плати, што ће му се жито одвести кући, па је заслуга по све незнатна. За време тога рада поједини трпе много. Нарочито је било тако почетком шесети година. Код гдекоји сви у кући ишли су на надницу. У Угарској нису могли добити рада, морали су жњети за го сноп, за рану су добијали мало, воде нису имали, те услед тога многи добију грозницу. Шта су знали чинити сироти бонпци? Од другова несу могли ишчекивати помоћи јер и они несу имали ништа; тако се морадоше враћати кућама. Али како болесник да иде? напрегне све силе, и несретници путем су умирали. Многи опет дођоше кућама у родно место, но ненађоше никакве помоћи, него су махом умирали. Многи се прераниди за време глади, али заслуга му није била кадра наплатити губитак, што га је имао, док није био на дому. Кућа му опала, ливада остала непокошена, траву — толи важну у брдским пределима — стока изгазила, ограде нигде, једном речи, све је било опустело и осиромашило.

(Свршиће се).

ИМАЈУ ЛИ ЖИВОТИЊЕ РАЗУМА?

(ПАБИРЦИ ИЗ ПЕРТИЈЕВЕ КЊИГЕ О ДУШИ У ЖИВОТИЊА).

(Свршетак.)

Свака врста животиња има свој особити начин живота, своје навике и обичаје, који су кадикад врло чудновати и непојмљиви, као и обичаји неких народа, кад им не знамо почетка и узрока. — Неке животиње играју се само док су младе, а друге н. пр. пси и после кад одрасту. Хубер је опазио, како се и мрави играју, вијају и нападају као бајаги да ће једно друго да уједу. Бубе и пауци, као год и птице и сисавци чисте се и перу својом њушком или ногама и шапама, које превлаче преко свога перја или коже. — Ниже животиње не спавају, но само мирују; па ни овце ни говеда не спавају, управо рећи, него само жмуре и ћуте. Многи тврде, да ни рибе не спавају, а Аристотело ово побија и вели да спавају. Неке животиње као зечеви — спавају са отвореним очима, неки су виђали и људе, који тако спавају, али и ако су отворене очи, ипак их светлост не дражи, јер су очи некако отупиле. Хамелеон седи по неколико дана непомично, и само који пут језиком хвата муве. Подземне животиње што су год слабије и што их год више гоне, тим дубље се оне у земљу сакривају; има их, које се по 20—50 стопа дубоко у земљу укопавају.

Неке врсте мрави имају навику, да наваљују и краду чаурице других врста, те их у своме мравињаку кад се излегу употребљују као своје робове да раде. Неке животиње живе само од грабежи, н. пр. орлови и дивљи галебови; грабежне животиње нападају пре на људе него на жене; медведи у Камчатци, кад наиђу на жене што по шумама какве год плодове беру, а они не дирају у жене, но само им отму један део од покупљеног плода, премда су медведи одвећ дивље животиње; у менажеријама су животиње спрам власнице жене врло питоме и љубазне; па и које домаће живинче кад се разгоропади и бесни много се пре даде укротити и умирити од жене, него ли од човека. Реклам уверава, да је најлакше поплашити и најпакосније псето, кад човек у опруженој руци држи штап, па доњи крај од штапа упре управо у око псету па онда из даљине полако управо на псето пође; Реклам уверава, да ће псето зацело побећи урлајући од страха. — За јагуара, тигра, лава и крокодила веле, да они само онда нападају, кад су гладни, иначе нису опасни. — Има животиња, које у жалости сузе роне; то бива нарочито онда, кад им ко младе њихове однесе; сузе су виђене код морског пса и медведа, код камиле, жирафе и мајмуна; мајмун сузи и кад се поплаши или кад га што боли; опажане су сузе још и код других животиња, но при томе не мења им се лице нити онда друкчије дишу, као што то бива код човека кад плаче. Штелер приповеда, да морски медведи, кад им ко њихове младе отме или их ма само рани, тако јако плачу, да буду са свим мокри. — Код мајмуна се опажало и нешто налик на смејање. — Неке птице воле светле ствари, те кад их нађу однесу их у своје гнездо. Тако код нас сврака и чавка кад нађу комадиће од стакла, лима (плека) и т. д., а тако исто и оне светле бубице, креснице.

Међу животињама има дружења и пријатељства и то не само међу животињама једне исте врсте, него и међу сасвим разним врстама. Многе од њих спајају сродна осећања, сличне потребе и начин живота. Тако мрави, који иначе све инсекте, који се у њихове станове увуку, убију, а неке врсте бубица трпе у своме мравињаку и живе с њима у љубави, јер из тела ових бубица излучује се неки сладак сок, којега мрави радо сисају. — Птица ној радо живи у друштву са неким врстама шареног коња и козе, па су једно другом од помоћи: птица ној има оштро око, пак пре опази храну или какву опасност, а с друге стране има и она своју корист, јер око ђубрета тих коња и козе радо се купе бубе, које ној радо једе. Јунгхун приповеда, да на острву Јави тигри и пауни увек заједно живе. Он држи да је то с тога, што паун налази у остатцима од животињских лешина, што их тигар за собом остави, много чаурица од буба, које он (паун) радо конаби. Још Иродот спомиње неку животињицу, коју он зове „бдела,“ која се радо увуче крокодилу у уста, а Аристотело приповеда за птицу, коју он зове трохилус, да она улеће крокодилу у уста, те га ослобађа од „бделе,“ која је овом врло досадна.

Тако има и личног пријатељства међу појединим животињама. Тако се један ждрал јако ожалостио смрћу своје женке, па се напослетку спријатељи с једним биком, те га је свуда пратио. Патка једна месара Фрера у Паризу заволела је особито домаће псето, па му је увек правила друштво, кад је морао на пољу да чува говеда на паши, а одилазила је онамо јашући на псету или се ухвати кљуном о његов врат. — Једно псето и гавран, који су заједно одрањени, здружили су се и заједнички ишли у лов на дивље и питоме зечеве, те што псето нађе натера на гаврана, који је у шипрагу дочекивао, па им је ретко који умакао. У Боливији, навикавају псе на чување оваца тиме, што младе штенце пуштају још од рођења да их овце доје, те су после пси ванредно одани овцама. У Перу пси терају овце на пашу и сами их после дотерују кући, а Дарвин каже, да у Пампасу овчарске псе тако исто доје у младости овце, а те псе никад не пуштају да се друже с другим

псима или са децом, него им у ложишту подастру овчије вуне, ту спавају и сасвим се с овцама изједначе.*)

Дружење животиња у најсавршенијем облику, то су државе животињске, као што је код пчела, мрави и т. д. О овоме би се дало много говорити, но то ћу оставити за другу прилику.

* * *

А и уопште је већ време да завршим. О животињама би се још много дало говорити, о њиховом душевном животу, о њиховој вештини, о њиховом говору и споразумевању, о њиховом селењу и путовању, о њиховом односају према људима, па о њиховом психолошком карактеру и т. д. али то би врло дуго трајало, с тога упућујем онога, који би више шта хтео о овом предмету да сазна на ваљану књигу Максимилијана Пертија „Ueber das Seelenleben der Thiere“ или на расправу Владислава Ст. Каћанског у последњим свескама лањске „Отаџбине“, што у Београду излази, и на књигу „О интелигенцији у животиња“ од Марковића.

Само се не могу уздржати а да не приметим овде, шта су писци ти заборавили. Они сравњују код животиња мужјака и женку, те у обзиру на душевни живот и расположај веле, како је и код животиња женска страна нежнија и питомија од мушке као и код људи, али се ни један не упушта у сравњивање лепоте и разлике у спољашњем изгледу њиховом. А ми видимо, да су код животиња скроз мужаци лепшег и краснијег спољашњег изгледа него ли женке: каква је грдна разлика између пауна и паунице, лава и лавице, па и петао је куд камо лепши од кокошке. А како је код човека? Ми обично кажемо и држимо, да су женске лепше него мушки. Је ли то само наша мушка галантерија, или је заиста код човека нешто друкчије и са свим противно од онога што налазимо у целоме животињском царству?

О.

*) Као пример дружења и пријатељевања међу појединим животињама, и уједно и као пример, да и животиње имају туге и бола, нека послужи овај случај, који је посматрао један мој пријатељ овде у Новом Саду. Он је имао на своме салашу чопор питомих патака, које је дању пуштао у оближњи рит, а ноћу их затварао у заграду. У једну патку заљуби се један дивљи патак ође у риту, те се прилубио њој и свуда је пратио тако, да је и у вече с паткама долазио на салаш и својевољно се давао затварати. Но међутим су патке доношене са салаша у варош ради клања и употребе, па дође ред и на ону патку, што беше другарица и љубимица дивљега патка. Кад њу однесоше, патак се стужи, не хтеде више јести и за најкраће време скапа од туге.

ЛИСТАК.

АЛФРЕД ТЕНИСН.

Неколико година мину веће, како у Енглеској поникне дело, коме је мало равних не само у Енглеској, него и у других народа, а у тој струци песничкој.

То песничко дело, то је Енох Арден, рибарска идила.

Вољни смо да прозборимо неколико речи о том слављенику-песнику и његовом најбољем спеву, који му је тако лепа гласа стекао и у завичају — у Енглеској, а и у другоме свету, који књигу чита и њоме се бави.

Ми Срби не знадосмо ништа о Тенисну, док нам наш Змај-песник не препева Енох Ардена.

„Тенисна преводе и други народи, који налазе у њему само великог песника — а нама Србима показао се и великим пријатељем; па зар да само нама остану непозната дела његова?“

Тако ето вели Змај у предговору тога превода свог, зато се и латио да препева то дело слављениково.

Пре него што речемо коју о самој идили, прозборићемо што о животу Алфреда Тенисна.

Родио се 1810 год. у Сомерсби. Рана

му младост, као и живот остали слабо нам познати. Отац му је био свештеник, а и мајка ћерца свештеничка, те ваља-да то, ил и само васпитање калуђерско учини, те Тенисн онако размишљено пева.

Када му је било двадесет година, издао је збирку својих песама. То је било год. 1830. И критика махну бичем, а под тим бичем подлеже и Тенисн и певање му. Млађан је био, ал му тај бич не утоли онај свети плам — плам за песмом и песништвом. Он није клонуо — писао је још и даље, а после три године опет је стајао пред свêтом и критиком са својим песмама. Критика га опет у срце дирну и обрâни, ал песник још не заћута — ил заћута, ал на неко време, чекао је погоднијих дана, чекао је да друго сунце сине песмама му и певању. Бацио је те своје списе у ватру.

Десетак пуних година не изађе са песмама пред свет, ваља да тим се покаже што сјајнији, да тиме обрадује Енглезе и наговести им, да је земља Енглеска однијала и однеговала још једног песника, да се у оној колевци, која је Шекспира одљуљала — јавио још један достојан потомак.

Године 1842. појави се и опета и прозбори, али је критика тада заћутала! Дивили се и чудили песнику богоданом, славили га и величали — јер пред њима не било оно ђаче невико и неуко, већ пред њима био, не човек, нег песник!

У то се Тенисн срећно ожени и тек 1847. год. изађе са песмама „Medley“, где је смешао певање модерно и романтично, а на то га навело питање, што је сада на дневноме реду — питање о женама и женскоме праву.

Тенисн је писао и друге песме, знана је песма „In memoriam,“ песма о смрти пријатеља му.

По обичају Енглеском одликовала га је и краљица Енглеска Викторија, те он поста на двору јој год. 1850. „poëta laureatus.“

Тенисонове се песме радо читају у Енглеској, а писане су лаким, разумљивим језиком.

У песмама му имаде легенада, балада. Ту има љубави и патње, ту има лирике: песама тужних као неких тужбалица и нарицања о овом животу и свêту, има ту и епског певања и алегорије.

Викао је и бичем шибао овај јадни, покварени свет и — материјализам.

Алисон вели да је Тенисн куцнуо у праву жицу на лири појезије Енглеске.

И много других песама написа Тенисн, али му највише стекла гласа у свом свêту, што се књизи учи и за књигу разбира — његова рибарска идила Енох Арден.

Ту идилу преведоше песници на многе језике. Немци имају три преваћача и то Адолфа Штротмана (Tennyson's ausgewählte Dichtungen 1867.) за тим Роберта Валдмилера (1870), а најпосле преведе га најсрећније Карло Хесел.

Наш Змај-песник преведе ту идилу на српски. Превео је с немачкога и то по оној од Карла Хесела.

*

Идила је слика из живота обичних људи; она прича онако као што је; описује обичаје и лепе стране у онога сталежа, о коме говори.

Обично нам прича о ловцима, о сељацима, о пастирима и рибарима.

Тенисн је Енглески синак, њему је за срце прирастао и онај живот у Енглеза — рибарство и лађарство.

Је-ли дакле чудо, што Тенисн пише о рибару, о лађару?

Ако се игде у идиле огледа онај наиван тон, то је заиста код Тенисна.

Као да гледаш ону милу дечицу:

„Играла се деца овде на пржини,
„Уз подрте чамце, уз мреже рибарске,
„Покрај оних гужва дебелих пајвана,
„Крај сломљених котва, лица захрђана,
„Од песка су зграде дизали високе,
„Ту играчку себи и валима морским.

Два друга Филип и Енох отимљу се јоште тада о другарицу — о Анију девојку.

Ал кад прође оно доба, што се детињством зове, кад несташе оне миле слике анђеоске са ведра чела честитих другара и кад сину сунце, што га животом кажу, кад то сунце озори срца ова два јунака

тада запиташе Анију коме ће се приволети царству — она тада пружи руку Еноху.

А кад Енох, Анијин муж хоће да пође на сиње море, Анија му вако вели, моли га и преклиње, да не иде, већ да остане:

„Ох немој поћи!
„Њу слутња мори: добра бити неће
„Не иди друже, ох тако ти среће,
„И моје и твоје и порода твога.

Растадоше се! Тежак је то растанак, јер мислиш да видиш Еноха како се моли богу вишњем, како љуби младо невинашце — чедо у бешици.

Еноху ни трага ни гласа, а Анија се сиротица мучи с дечицом. Сустиже је беда иза беде, ал тад тек ево Филипа, те је помаже, чим год може — а кад чу, да је Енох погинуо — он је иште да за њега пође:

„Виш, ти немаш мужа, а ја немам жене,
„Ја бих, — ја бих хтео — да пођеш за мене!

И Анија му даде руку.

А где је Енох?

Разбила се лађа, на којој је био, сви се подавише, само се он избави на неко пусто острво. Чека спаса у пустињи:

„Ал не броди нико овим заборавом.
„Само сунце што се сваки дан појави,
„А његове зраке ко крваве сузе,
„Одбацује лишће палма и папрата.

И једног дана дочека неку лађу, узеше га, те с њима одброди своме завичају.

Одседе у гостионици. Мирјама не зна да је он главом Енох, те му прича о њему самом и жени му, како се удала за Филипа.

Енох неће да помути срећу у пријатеља му, код ког нађе заклона и уточишта жена његова. Исповеди Енох да је он сам тај Енох Арден, а треће ноћи скочио је у бурно море. . .

Редак је песник, који овако зна цртати психолошки осећаје и приказивати нам; редак је, који овако црта најлепше млађане дане у животу, који овако описује борбу у срцу несрећне жене.

Па какви су ту карактери? Енох је човек, карактер, каквог нема, нити ће бити...

Намерио се песник на песника, наш Змај-песник на Тенисна, а како преведе, како препева, о том не треба ни говорити.

Змај се одужио пријатељству Тениснову, што баш он узе, те препева, а тиме и српски свет сазна Тенисна.

На завршетку би да речемо још и то, да би волели, да видесмо и овај Змајев превод међ његови дели остали, а у „Певанији.“

Алексије Васин.

РАЗНО.

(*Наше цвеће за украс.*) Кад кога топлога, летњег дана изађемо у поље, и кад видимо лепу боју, и осетимо диван мирис цвећа, сетимо се, како је оно овамо к нама приспело. На топлом југу не само што расте сочно воће, него и големо биље и лепо шарено цвеће, дочим је код нас много простије боје и облика. Поносита лала са заносљивом лепотом пореклом је из Сирије; китњасти јоргован из Перзије, а георгина из Мексика. Шарени тулипан донет је 1559. у Немачку из Турске, и никакав нов појав у билињском царству није пробудио толику сензацију, на никакву се биљку није више новаца потрошило, колико на ту. Год, 1590 донесен је красни зумбул са истока. Јасмину је домовина јужна Азија, а овчица *(narcissus poëticus)* је из Италије и Сицилије. Сунцокрет је ради уља, што се од њега добива, донесен из врућих предела централне Америке. Ружа је пореклом из умерених предела, но њено место било је некада доле у топлијим пределима.

(*Употребљавање опијума)* шири се у сједињеним државама Америке све већма и већма, ма што се по свуда склапају друштва против употребљавања свију у опште отровних пића. Год, 1876. унето је онамо 70% више опијума него год. 1867.; а год. 1880 140% више него год. 1876. — Сада има у Америци преко 400.000 људи, што редовно узимају опијум; а у државама Охијо, Илиноа, и Индијана од 100 људи тројица их пију опијум. А најчудније при том то је, што амо спада врло много женскиња из виших кругова. — Осим тога опажа се, да баш у оним варошима највише случајева болести *delirium tremens* има, где је вино, и пиво забрањено. Американци, место да потпомажу умерено употребљавање вина и пива, да би тиме истиснули јача алкохолична пића, забрањују свако, па и најслабије пиће, чим осете, да у њему има и трага од алкохола; а тиме баш постизавају противно.

(*Неки статистични подаци из Француске.*) У Француској се саразмерно роди на годину само половина толико деце као у Немачкој; а по последњем попису и извештају опада број новорођених у двадесет и шест департмана. У Француској је од 1871. до 1880. нарастао број становништва само за 1 милијун и нешто више душа; дочим у Немачкој за 4 милијуна, премда се одатле сваке године врло много селе у Америку. — Новина, часописа било је прошле године у Француској 2968, од којих је изла-

зило 1316 у Паризу а 1652 по осталим варошима. Кад узмемо, да у Паризу нема више од 2 милијуна душа, онда је тај број новина спрам њега врло велик. — У највише примерака (598,300) излази дневни лист „*Petit Journal*“, а у најмање „*Vigilant*“ који се штампа само у 75 примерака. — На француским жељезницама продато је прошле године сто тридесет и девет милијуна билета, и то за прву класу једанаест, за другу четрдесет и два а за трећу тридесет и шест милијуна.

(Из јужне Африке). Још увек добива се из јужне Африке врло много драгог камења. Прошле године извежено га је у вредности од 190 милијона марака. У рудницима тамошњим копало је 22000 црнаца и 1700 белих људи. Бакра је извежено у вредности од 6,136,000 марака. а осим тога још велика множина угљена и соли.

(Жртве науке.) Од почетка овога века, дакле за последњих 80 год. платило је главом своју тежњу за науком сто седамдесет и осам испитивалаца централне Африке. Од отих било их је 75 инглеске, 37 немачке, 35 француске а остали друге разне народности. Већина их је подлегла неугодности климе; 20 их је убијено из релиђијознога фанатизма; петорицу растргоше дивље звери, а исто толико страдало их је случајем. Заиста леп број бораца на знанственом пољу части и славе!

(Лажни зуби у Америци.) У сједињеним државама северне Америке има 12.000 зубних лекара; — на 3000 људи долази по један лекар, и сви ти лекари заслужују себи „хлеб насушни“ тиме, што ваде, надгледају, исправљају или испуњују болесне зубе. За годину дана уметне се у болесне зубе злата у вредности од 500.000 долара; а јефтинијих метала, као што је сребро и платина, четири пута толико. Годишње се тамо направи и уметне 3.000000 лажних зуба. Извученим и лажним зубима не зна се ни броја. Најгоре пак при том то је, што у погледу зуба иде све на горе место на боље, и будућа генерација још ће много горе стојати са зубима, него данашња.

(Право, на коме је вредно завидети.) У Инглеској су некада племени и племићи, кад би их осудили на смрт, имали ово право, да буду обешени на вешалима, која су за неколико метара од обичних виша била. Имали су такођер и то право, да буду обешени на свиленом ужету, дочим су се прости деликвенти морали задовољити овим обичним. Пак онда да не завиди човек тим сретним племешима!

(Против преномерног пића) установило се још год. 1517. у Пфалцу друштво св. Криштофа. На великом стрељачком скупу, на коме је био скупљен готово сав народ са свима племићима и великашима обвеза се кнез Лудвик са свом својом браћом и многом властелом, да ће по што по то искоренити пијанство. Обвеза та би написана, потписана и њиховим печатима потврђена. Сви прегоше чврстом вољом око тога код својих поданика. Осим тога обвезаше се и на ово, да неће никада чашу вина попити на искап, а кад би ко ову обвезу прекршио, морао је платити 1 фор. за сиромашне.

(Најславнији лекар) свога времена, Курицније Кордо. који је 1559. у Бремену умрьо, често је овако говорио о лекарима: Сваки лекар има три лица; анђеоско, кад се први пут код болесника појави; божанско, кад последњи пут посети излеченога пацијента; и ђаволско, када за свој труд затражи плату.

(Највећи кованлук) на свету налази се у Канади на неком великом травњаку крај села *Beetona* (бее-пчела). Тај кованлук заузима четири јутра; а на то четири јутра има газда. коме је име *Jones*. 620 кошница, од којих у свакој има 30000 пчела. Кад су се год. 1880 готово све кованције тужиле на слабу годину, добио је Џон већ при концу Јулија 25000 *Klg.* меда и надао се, де ће његових 19 милијуна малих раденика до краја године и 35000 *Klg.* нарадити. Чист добитак тога кованлука износио је 10.000 долара; не рачунајући амо што је добивено на новимројевима и матицама.

(Како се вештачким начином могу излећи пилићи из јаја.) За то је од скора изумљена справа, која чини да се пилићи излегу под упливом електричне светлости. Но наскоро се приметило, да тим начином излежени пилићи нису тако весели, и да већима воле усамљеност, но они, које је квочка излегла. Па да би и тај недостатак допунио, изумитељ те справе дода телефон, који пилићима одмах, како се излегу довикује „кво -- кво,“ те их тиме весели. Па зар то није практичан проналазак!

(Колико риба живи у води?) Не мислимо наравно рећи овде, колики је број риба, него колики је број врсти риба. Знамо, да се много људи интересира само за сомове, шаране, штуке, кесеге, па и за харинге и сардине, а за друге их је слабо бриге. Но међу нашим читаоцима сигурно неће ово питање бити досадно, стога га и наводимо овде. Стари римски природњак Плиније дотерао је својим трудним истраживањима само дотле, да је набројао тек 94 врсте риба. Чувени шведски природњак Лине, који је живео у прошломе веку, познавао је 478 врста, дакле за оних хиљаду и седам стотина година, што лежи између Плинија и Лине-а, нађено је близу три стотине нових врста риба. Но наспрам тога изгледа ванредно велик разултат у погледу риба, који је у овоме столећу постигнут. Јер откада се почеше отпраљати експедиције на север, од онда се је број познатих врста риба увећао за 13000!

(Дунавско паробродско друштво) имало је већ год: 1875. фонд од 45 милијона форинти, и 207 пароброда са снагом од 18 446 коња; даље 656 гвозденик и 46 дрвених шлепова. Лађе те иду од Беча па до Цариграда. и то за четири и по дана. Год. 1872 возило се на тим лађама 1.853.522 путника и 23.000.913 цената робе. У служби код тога друштва има око 5.500 људи.

С.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

(*„Словенска Талија“*). Под тим насловом издало је словеначко „Драматично друштво“ у Љубљани ових дана педесету свеску својих дела. Књига има 459 страна шеснаестине, а доноси осам преведених игара, међу којима се налазе и две шаљиве игре пок. Косте Трифковића: „Пола вина, пола воде,“ и „Сретно ново лето!“ („Честитам!“) — Словеначки књижевни лист „*Ljubljanski Zvon*“, приказујући публици ову књигу, пропратио ју је међу осталим и овим речима: „Особито морамо одобравати, што је „Драматично друштво,“ почело на словенски језик да преводи лепе веселе игре, које је на српском језику написао покојни Коста Трифковић, најбољи драматични списатељ на словенском југу.“

Исто тако словеначки „*Kres*“, што у Целовцу излази у месечним свескама, додаје при приказу ове свеске „Словенске Талије“, да се „радује, што се дају Словенцима две шаљиве игре пок. српског драматура К. Трифковића и да би желети било у корист домаћој књижевности и укусу, да би се што више освртало на словенске драматичне производе.“

(***Matica lidu***) издала је сад скоро једну изврсну приповетку: „*Levo-hradecka povidka od Vaclava Beneše Trebizkeho.*“ Бенеш Требишки познат је у чешкој литератури као ваљан приповедач, а овом најновијом својом приповетком баш је све за себе придобио. Сви се критичари слажу у томе, да му је ово најбоља до сада приповетка, и баш им је по вољи, што ју је издала „*Matica lidu*“ те ће тако дубоко у народ продрети. У тој приповетци црта се најжалосније доба из чешке повеснице, доба белогорске битке.

(*„Шилерово звоно)“* има до сада преведено на све готово јевропске језике, и то скоро свагде има и по више превода. Французи имају 18 разних превода, Инглези 15, Талијани 4, Чеси 4, Пољаци 4, Маџари 3, Срби 2, Руси, 2,, Словенци 1, Хрвати 1, Холандези 1, Норвежани 1, Данци 1, Румуни 1, Шпањолци, 1, Швеђани 1, Нидерланђани 1. Уз то преведена је иста песма седамдесет пута на латински, једаред на јеврејски и једаред на вендски језик.

НОВЕ КЊИГЕ.

Приповетке мојој кћери од Ј. Н. Буља. Превод с француског. Прва и друга свеска (крај). Цена свакој свесци, која има преко 200 страна, само 60 новч. Књига је изашла у издању штампарије А. Пајевића у Новом Саду. — Приповетке Ј. Н. Буља су на гласу, као збирка урес-приповетчица за децу, нарочито за мало старију женску децу, те је велика добит за нас, што је ова књига изишла и у српском, и то тако ваљаном и лаком преводу. Књиге су ове врло згодне за дарове одраслијим девојчицама свакомприликом и ми држимо, да ће сваки родитељ имати ово дело на уму, кад усхте да своју ћерку чиме лепим и корисним обрадује.

„Bilder aus dem serbischen Volks- und Familienleben“ *von Franz Scherer. Verlag von Luka Jocić et Comp. Neusatz 1882. 8°*, стр. 212. Цена 1 ф. 20 нов. На пет купљених књига даје се једна бесплатно. — О овој књизи, која верно црта наш живот породични и народни, донео је немачки лист „*Bács-Bodrogher Presse*“ ову белешку, коју као са непристрасне стране долазећу, доносимо и ми овде:

„Ово нас дело упознаје опширним и занимљивим начином са животом и обичајима српскога народа; уваћа нас многом лепом сликом у строго објективном оквиру у карактеристичне особине Срба и црта на послетку неколико хисторички знаменитих места. Из примамљивих описа провирује, да је писац оштроуман посматрач народних особина, који уме бистрим погледом да чита у дубљини душе једног народа и износи чаробно пред духовне очи, без неоправдане хвале или покуде и без просипања речи, нарочито тип народа јасним потезима. Спољашња израда дела се може заиста лепом назвати. И при свим тим лепим странама стаје ово дело само 1 ф. 20 новч.“

ИСПРАВАК.

На стр. 551. у прошлом броју „Јавора“ уместо „и старца се то срце каснуло и бисер-сузице му лију,“ треба: „и старца се то срца коснуло и бисер-сузице му лиле.“

ОДГОВОРИ.

Гђици Ј. Г. у Силбашу. — Имате право: у последњем коњ. скоку има штампарских погрешака, што решавању јако сметају; нарочито је често „*н*“ место „*м*“ штампано. Извините, други пут ћемо боље пазити. Примите лепо поздравље!

Г. М. Ј. Ђ. у П. — Изволите само послати; оно што је латиницом писано није нужно преписивати, може се и без тога слагати нашим словима. Рукопис ћемо вам на жељу вашу вратити.

Многима. — Коњички скокови, што нам их послали, ући ће по могућству; много и често не можемо доносити.

Г. проф. Ј. Ж. у К. — Књигу ћемо вам ону што скорије набавити и послати. Радујемо се вашем најновијем раду за „Јавор.“ Поздрав.

Гђи М. С. у К. — Стеница (*Acanthia lectularia*) позната је била и у старо доба. Кажу да јој је порекло у источној Индији. У 11. веку се појавила прво у Штрасбургу, па су је Хугеноти ширили и разносили.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 20. У Новом Саду, 16. маја 1882. Год. IX.

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

Већ се у велико почео мрак хватати, кад смо се приближили манастиру * *. Хладан ноћни поветарац започео се већ играти са полу увенулим, жутим лишћем на околном дрвећу, а ми се на коли примакосмо ближе један другоме, не би ли нам иоле топлије било. Осим кочијаша — неког деде Сремца, кириџаша — било нас је још тројица: ја, Милан и Ђура, све сами ђаци. Беше то у време великих годишњих школских празника, те смо се упутили у оближњи манастир на славу, да видимо ту свечаност.

Пут, којим смо се возили, водио је поред неког шипрага, што је служио као ограда виноградима, у којима је баш некако у то доба била берба. Но песма берачица, која иначе тако складно и мило одјекује по планинама, сад је заћутала; но пријатно, топло јесење сунце већ се одавна изгубило иза последњих главица Фрушке; — а ми смо се полако возили кроз ту нему тишину, коју прекидаше само лењ топот коња и по који јачи ударац, кад би точкови наших кола дубље запали у јаругу, што је још од последње кише остала на том неравном путу. И нехотице ми се по глави врзле све неке тамне мисли, пред очи ми долазиле све неке црне слике, а око срца било ми је неугодно. То исто беше кан'да и с мојим друговима, јер дуго ћутаху као заливени, и не проговорише ни речце.

Могло је тако проћи још добро по сахата, кад се Милан, који је спрам мене до кочијаша седео, прене, пак запаливши цигару, заподене разговор:

— „А је л' бога ти Владоје, идемо ли ми у овај манастир онако на милост или немилост калуђера, или ти имаш ту каквог деду, чику, или иначе какву добру душу, која ће нас добро дочекати?“

— „Бо'ме на милост и немилост; но ваљда неће св. оци бити тако немилосрдни, да нам ништа не даду.“

— „А иначе никог познатог?“

— „Право да ти кажем имам једног познаника, који се налази у том манастиру, но тај ће нам у том погледу слабо што од помоћи бити.“

— „За што?“

— „Та и сам је у невољи. Он је искушеник.“

— „Е па шта му онда фали. Кључари и искушеници најбоље у манастиру живе.“

— „Можда други ал' он не. То ти је један патник, што је у невољи и против своје воље дошао у манастир. Кад се сетим његова живота, његових страдања и патња, које је он још тако млад претрпео, чисто ми дође да заплачем. Такав младић, пун жара и одушевљења за свој народ, такав младић, коме је једина и света жеља била, да једаред у јавном животу само своме народу све своје силе посвети, такав велим младић па да се окује у хладне и неме манастирске зидине, да сасече крила бујној нади својој, на то је страшно и помислити.“

Мој друг је са мном заједно заћутао. Час по час мерио ме је важним погледом, као да неће да узнемирује моје мисли. На послетку запита:

— „Како је име томе твоме побри?“

— „Тика Зорић.“

— „Јеси ли с њиме у сродству?“

— „То нисам, но ипак смо се живели као рођена браћа. Био сам још дете од десет година кад сам га први пут видео, и знам само, да је често долазио у нашу кућу и заволио ме је здраво. У то доба већ је он свршио гимназију и писао је у суду, јер као сирома није имао новаца, да се школује.“

— „Баш би ме занимао живот тог твога пријана, дед' ми причај штогод о њему.“

— „То ти не могу учинити, јер и оно што ја о њему знам, врло је мало и површно. Него ћу баш гледати, да га овом приликом како наговорим, не би ли ми испричао свој живот; јер и онако сумњам, да ћу се икада више с њиме видети, — он пати од суве болести.“

У том разговору допре нам на једаред до ушију тихи глас манастирског звонцета, које је јављало, да ће до скора започети бденије. Чисто нас обузе нека милина; глас звона, који у вечерњој тишини јасно одјекиваше, продирао нам је дубоко у срце. Па и сам флегматични Ђура, који је дотле заогрнут зимским капутом мирно дремао, протрља очи и прислушкиваше мирно, окренувши се на ону страну, одакле допираше к нама глас звонцета. Викнух кочијашу да потера коње, не би ли још и на бденије стигли, али мој глас остаде „глас вапијушчаго в пустини“ јер се кола ни мало брже не покретаху, а наш деда спаваше и хркаше баш онако сремски. Шта нам је друго преостало, него да сами коњима управљамо. Милан је одмах био на то готов. У часу се окрете напред, извуче кочијашу уздице из руку и потера коње. За по минута летели смо ко' на крили, а за нама се на неколико хвати дизала густа прашина.

(Наставиће се.)

НА БОЈИШТУ.

Балада.

(Са словеначког.)

Пролива се крвца, мили боже мој,
Три јунака лете у јуначки бој.

Сетно ј' лице младо, у срцу им студ,
Слутња им је тешка обхрвала груд.

Први маче руку из дружине те,
Из очију крипом сузу отаре:

„Невесту сам драгу оставио ја,
Љубисмо се верно к'о анђелка два.

Навести нас попа у блаженству том,
У недељу прву венч'о би се с њом.

За драганом срце уздише ми сад,
Бог зна да л' ћу дому врнути се кад!"

Други маче руку из дружине те,
Из очију кришом сузу отаре:

„Са старицом мајком на дому сам сам,
Ја се за њу бринем, угађат' јој знам.

Све остале црна рака прогута,
Једини јој остах на утеху ја.

За мајком срдашце уздише ми сад.
Бод зна да л' ћу дому врнути се кад!"

Из дружине „Слоге."

Трећи маче руку из дружине те
Из очију кришом сузу отаре:

„Троје деце лудо на дому имам,
Умрла ми љуба, одгајам их сам.

Ко ће да их пази, да их храни тек,
Ко ће да их прими у загрљај мек?

Убоге сироте! куда ли ће сад;
Бог зна да л' ћу дому врнути се кад!"

Одјездише сетни пољем у неглед
У крваву сечу однесе их гред.

Кад звезда на небу затрепета рој,
Три јунака леже у крви својој.

Покоси им душман живот јоште млад,
Шта ће мати, нева, шта ли деца сад!

Рајко.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.*)

I.

На шест до седам миља од Неапоља уздиже се замак Алпински, властеоски дом кнежева Сансевронских; ова палата, припета уз један од многобројних брежуљака, којих има доста у овоме пределу, сазидана 1400 године, сачувала је особине разних вештака, који су радили на њеном подизању и украшавању. Још се могу приметити драгоцени детаљи скулптуре; једном речи, у свему је лепа и грандијозна; на северу су од ње велике шуме, у којима је извор речице Сурна, пред кућом је простран алтан, са кога се по широким степеницама силази у изредну башту, у којој цвета кактус и друго раскошно цвеће; њихово тамно зеленило јако се разликује од јасне боје лимунова и наранџи.

Порекло кнежева Сансевронских губи се у магли прошлости; кнежеви из ове породице имају достојно место у историји Наполеонида, али готово од сто година сасвим су се манули политике, да би се занимали вештинама. У оно доба, кад почиње ова прича, стари кнез Героним Сансевронски и његова унука а кћи његовога сина, који је погинуо на бојноме пољу једини су чланови целе породице. Једина наследница имања и имена сироче је, јер јој је и мајка умрла при порођају. Брат од тетке старога кнеза, лорд Стеве, становао је заједно са њима у замку Алпинском. Они се не виђаху ни с ким, палата им је била све и сва; али, као научењаци и вештаци имађаху пред собом пространо поље науке. Ватрена љубав наспрам Erминије, или као што је они зваху, Миније, била је довољна да им живот омили. Кнез је био човек добра срца и благог изгледа. Доброта се могла опазити и у самом звуку његовог гласа, са кога му речи имађаху убеђивачку снагу; некада је био ваљан певач, а и сад је био

*) Овај красни роман изашао је у француском гласовитом журналу „*Revue des deux mondes*", у свескама за јули и август г. 1881., и један наш штовани сарадник из Београда превео га је за наш лист са оригинала француског. Уверени смо, да ће га наше драге читатељке са задовољством читати. Уредн.

*

одличан музичар. Лорд Стеве много је путовао, одвећ је био мудар, а приповедач изврстан; духа је био финог и деликатног; одлични манири показују у њему високог енглеског аристократа. И поред старости и љутих болова од жестоких настуна капи сачувао је веселост у понашању, због чега га је Минија јако волела.

Кнез и лорд Стеве били су учитељи краснога детета. Знајући је поучавати а да она при том не осети умор, улили су јој вољу за науком, и она је учила без усиљавања, готово не осетивши. Сињор Ђулијо Барини, стари тенор и учитељ певања, некада врло чувен у целој Италији примио је на се, да је обучи главним принципима своје вештине. Свађа нека са једним прелатом хтеде, да отера вештака у осаму, где би временом био и заборављен, кад га кнез Сансевронски позва к себи, понуди му прибежиште у Алпину, где му његов таленат, његова простодушност, његова благодарност, а нарочито његова наклоност ка Минији, отворише врата породичног круга. Млада ученица мораће постати вештакиња првога реда, кад лепом гласу свога деде прида музичко знање најславнијег певача тога доба. Стари Барини био је телесно слаб, лица бледа, пуног бора, мудрих очију, понашања пријатног, а поред тога и неизмерно горд. Радо би се хвалио и говорио о својим старим успесима, о свађи са прелатом, о опасностима, које му је она на врат навукла. Без кнеза, узвикивао би он, Барини би био окован и бачен у какву црну тамницу. Тада би љубио руку свога заштитника, кога је волео и поштовао готово као и вештину, коју је обожавао. Он би поносно узвикивао:

— Видећете, шта ћу начинити од мале кнегиње са мојом методом и њеним гласом!

Старци се осмехиваху посматрајући Минију; они су били истог мишљења ког и певач, да на њој почива благослов божији. Плава као мати добила је од оца красне угасито плаве очи, украшене мрким трепавицама, над којима се уздизаху такве исте обрве, које чисто сецијаху са лица бледог, као у какве Енглескиње. Била је лепа у пуном смислу, а лице пуно израза даваше јој примамљив изглед; лакост у покрету даваше њеним финим и правилним цртама увек нове draжи; кад трчи на велики алтан, са злаћаном косом на раменима, живахна, свежа, лака, изгледала би налик на богињу младости и љубави. И ако је живила у тако озбиљној околини, без другарице њенога доба, на њој се опет виђаше она детињска веселост; снажна телом и духом, осећајући се слободном и љубљеном, она се развијала у пуном сјају. Све јој је у околини служило на поуку и задовољство; природну историју изучавала је берући цвеће и негујући своје тице. Јахала је, пливала, учила је пролазећи кроз велике сале у палати, испуњене вештачким статуама и сликама, које јој око навикаваху на лепо; она би придавала живот овим непокретним лицима, живећи у пријатељству са посвећеним девојкама и са Олимпијским богињама, са храбрим ратницима, као и са бдијућим калуђерима и несташним нимфама. Са кнезом и лордом Стевеом изучавала је врло озбиљно и са великом преданошћу историју, географију, и у опште све што ваља да зна женска њенога реда, али музику је највише волела, и дуге сахате проводила би за клавиром или у певању са Баринијем.

— Минија красно напредује, говорио би кнез староме вештаку.

Како капља изненада узе обе руке лорда Стевеа, играње шаха постаде немогућно; музика је била дакле једино средство, да се прекрате дуге вечери. После дуjета, Барини и његова ученица певали би читаве опере, први певајући час тенора час баритона, час баса, Минија пак сопрана и контраалта. Красан глас њезин био је правилан, гибак и трајан.

— Ово дете већ има изванредан дар, рекоше старци приликом овакве прве забаве.

— Казао сам већ, да ће она бити велика вештакиња, рече Барини угушујући гордост.

Наскоро после овога, наши вештаци

хтедоше да дају праву преставу: не само да су певали, већ су и играли као да су на бини. И ако Минија никад није ни чула ни видила глумце, ипак је и њој непознатим осећајима давала задивљујући израз; тада је показала таленат који изненади старце.

— Каква вештакиња! узвикиваше Барини.

— Каква певачица! придодаше кнез и лорд Стеве.

Ово овако савршено васпитање за једну младу девојку имало је ипак и својих недостатака. Минија растијаше у потпуном непознавању света, непознавајући његове мисли, његова правила, његове захтеве; слободна од сваке принуде, мишљаше о свему узвишено, не узимајући у рачун, да у свету има и неваљалаца; код ње дакле небеше ни неповерења, ни сујете, ни страха, ни смелости; ништа од свега тога. Од природе љубећи добро, по нагону лепо, по навици слободу, она и не помишљаше да има и других људи осим ових, који становаху у овој срећној палати. Све свезе кнежеве са другима ограничаваху се на једно писмо, које је писао у почетку сваке године некој својој нећаци у Флоренцији. Шта више, ни лорд Стеве по одавно не остављаше Алпино. Један настојник управљао је целим његовим великим имањем, које је имао у Енглеској. Стари џентлмен дописивао се каткад са својом нећаком војвоткињом од Витфјелда, чији ће син после његове смрти а према енглеском закону, ваљаном чувару Британије, насљедити замак Стевиљски. Осим ова два рођака никаква га друга веза не везиваше за његову рођену земљу. У Италији, једини његов пријатељ био је његов брат, кнез Сансевронски. Минија је дакле била једини предмет љубави ова два старца; они је гледаху како расте као цвеће, које цвета на планинским висинама, осећајући се срећним, што само њихов поглед може да јој се диви. Како нису били самољубиви у љубави, која их је чинила срећним и испуњавала сав њихов живот, никад нису ни помишљали, да ће она једном престати бити дете, и да ће је оставити судби, за коју је њен ранији живот није спремио. Она је за њих још једнако била њихова мала Минија, и ако јој петнајест година већ бејаше прошло.

Једнога дана кнез добије писмо од маркизе Сансевронске, од кога му срце задрхта. Распаљен прикривеним гњевом предао је ово писмо брату. Први пут прочиташе кобну реч, коју нису смели да изговоре, та реч била је растанак.

— То је немогућно, рече кнез после кратког ћутања.

— Немогућно, понови Лорд Стеве; то би била ужасна несрећа.

— Смрт додаде први.

— Да, смрт, прихвати други; у осталом она је одвећ млада. Причекајмо, то ће нам бар дати наде.

— А да ли је маркиз Сансевронски достојан моје унуке! узвикну кнез. Запросити Минију, усудити се запросити нашу Минију под тим изговором, што носи моје име и што је од моје породице! . . . Да га није већ обешчастио? Шта је учинио, да је достојан овога блага? Шта! хоће да нам одузме вид очију наших, сунце наших последњих дана.

Поново уздоше писма. Маркиза у њему тражаше руку Миније за свога сина.

„Не би ли били срећни, говораше она, да поверите, пре но што пођете у хладни гроб, срећу ваше унуке последњем изданку породице Сансевронске, и да видите, да се разгранава ваше име и ваше колено?“

— Нећемо пристати, није ли тако? рече лорд Стеве, тако исто раздражен као и кнез коме се беше обратио.

— Не, не. одговори он, он нам је странац, јер има више од 20 година од како нисам видио његову матер.

Старци изгледаху као убијени. И доиста, шта су више желели од Бога, ништа друго, само да живот свој окончају, имајући пред очима једини предмет своје жарке љубави, једино благо, које их још везиваше за земљу? Од свега што су љубили остало им је само ово дете, и њега хоће, да

им одузму! Они су је васпитали, научили, усавршили, и то за некога странца, који ће у њој гледати само богату наследницу, ћер од високог рода. Ко зна, да ли је овај младић у опште и може усрећити. Можда је и каква будала, картарош, распусник. . . Сирото дете било би несрећно, међу тим сад живи у радости и миру у красној палати, са нежним, оданим пријатељима. Видили се ма какав облачак на њеноме челу? Каква жалосна сенка у њеним лепим очима? Да ли икада помишља на младе каваљере, ништавне украсе, светске забаве? Срце јој је мирно, осмејак јој је анђеоски . . . Не, не, нећемо је дати ономе, ко није ње достојан.

Старци говорећи овако, говораху сушту истину. Минија није ништа желела; њеном невином срцу садања нежност била је довољна; она се никад не запита, зашто никад није угледала који од ових младих и лепих створова, преставлених на сликама, којима се дивила.

Ударац, који је погодио кнеза и лорда Стевса оставио је за собом дубоку рану; помисао на растанак познији или скорији не остављаше их ни дању ни ноћу, терајући далеко сан са њихових очију, помрачујући им разум. Једна их пак предпоставка још више обеспокојаваше: — Кад ми помремо, шта ће с њом бити. — Њихове очи са тугом гледаху ову тицу рајску, чија се злаћана криоца могаху свакога часа створити и однети је далеко. Овај страх помућивао им је све радости: лекције, које ће се наскоро свршити, вечерње преставе, које неће више гледати, весело смешење Миниjино, које ће други посматрати, све срећне тренутке свакога дана, као благотворне зраке, који загреваху њихова стара срца.

— Пријатељу, рече једнога дана лорд Стеве, ово неможе овако дуже остати.

— Да, одговори кнез, неможемо се одвојити од јединог блага, које нам је још преостало.

— Ја имадем 75 година а поред тога болујем од капи, прихвати лорд Стеве, дакле још мало имам да живим, није ли тако?

— Ми смо од прилике истих година, на сваки начин, ми смо на крају живота, беше му одговор.

— То ми улева једну мисао, . . она нам може заштедити најужаснију бригу.

— Говори дакле, повика кнез, и Бог нека ти помогне, да уклониш несрећу, која нам прети.

— Шта би ти рекао, кад бих се ја оженио Минијом.

Кнез задрхта; помисли да му је друг полудио, толико му се овај предлог чињаше чудноват.

— Саслушај ме пажљиво, продужи лорд Стеве. . . Ти и сам признајеш, да ће смрт скоро по мене доћи; дете наше постаће удовица пре двадесете године, нема сумње, а то ће рећи слободна, у пуном цвету младости, са надом на дугу и лепу будућност. Ова женидба, гола формалност неби ништа променула ни у нашем ни у њеном животу; али тада нам је нико неби могао одузети. Можда ће се говорити, да је свеза једнога старца са дететом ужасна; да, кад би свеза и у ствари постојала . . . али ја ћу јој остати оно што сам јој и до сад био, са свим просто њен деда, и помисли, да кад мене нестане, она ће моћи међу најваљанијим људима, да изебере правога супруга. Кад већ буде леди Стевсова, она ће наследити све што имам, осим мојих већ поклоњених добара. Ваше велико имање и моје начиниће нашу Минију најбогатијом партијом у Европи.

Настаде кратко ћутање.

— Ова је мисао понајбоља, и ако на први поглед тако и не изгледа, рече кнез, то је једини зрак наде. . . Ми ћемо зацело наскоро помрети . . а после. . . Али смемо ли да злоупотребимо невиност једнога детета? њену нежност? . .

— Минија је с нама срећна, одговори лорд Стеве; а да ли је са каквим туђинцем њена срећа осигурана? . . Нека нам Бог опрости за нашу саможивост! Ја пак мислим, да ћемо то учинити за њену срећу, јер, не само, да тиме нећемо шкодити њеној срећи, него ћемо јој баш приправити

бољу будућност. У осталом, њено пожртвовање неће дуго трајати.

— Надамо се, рече кнез; али, хоће ли она на то да пристане.

Старци поново расматраху ово питање са свију страна, и нађоше, да би ова чудновата женидба могла бити само од користи а никако од штете, благодарећи њиховој дубокој старости и младости Миније.

Кнез је даде дозвати, а срце му је силније куцало — но на првом љубавном састанку; кад је ушла унутра била је свежа као премалеће, лака као тица, насмејана као јутро мајско.

— Седи код мене, дете моје —. За тим продужи промењеним гласом: — Би ли нас могла оставити?

— Никад! повика дете.

Тада јој деда разјасни своју зебњу од могућног растанка; да су он и лорд Стеве врло стари; да се боје, да је оставе саму у овоме свету и, да су мислили, да би за њу најбоље било, да буде слободна, и да тада изабере начин живота, место где ће да живи, и мужа, који ће да је заштитује.

— Дакле, кад смрт по нас дође. . .

— Зашто говорите о вашој смрти? повика Минија, гушећи се у сузама и грлећи старца. . . Шта би било од мене без вас и мога деде?

— Ти си дакле срећна с нама? настави кнез узев' је у наручије.

И кад му она то са узбуђењем признаде, одважи се те јој дрхћући саопшти чудновати предлог. Минија испрва изненађена поче да се смеје грохотом, сматрајући то све као шалу. . . Смејући се још више окрете се лорду Стевеу:

— Смеј се, драго моје дете, рече јој родитељски овај последњи; јер ја никако немам изглед каквог супруга, је ли? Па зар ја нећу бити супруг само по имену, само, да би за у будуће осигурали твоју слободу и, да би те задржали код нас, . . ја и твој деда уверени смо, да ћеш ти ту бити, да нам очи затвориш.

Ова мрачна слика с нова изазва сузе у њеним лепим очима, које мало час гледаху тако весело ова два старца.

— Зашто ми говорите о тако жалосним стварима, узвикну она. . . Ако је то нужно, да би вас усрећила, ја ћу вам учинити по жељи. Бићу леди Стевеова или Минија, то нсће ништа марити, само ако се са мном будете смејали, и ако вас то обезбеђује.

— Да си благословена! промрмља кнез.

И сузе облише њено бледо лице.

— Нека те Бог једном награди за твоје милосрђе.

Ова чудновата женидба би дакле закључена. Барини је одобраваше; та она је осигуравала садању срећу, а стари певач никако и не помишљаше на будућност. Служитељи шапутаху лагано смешећи се, али и они мишљаху, да је корисна у погледу на богатство, надајући се, да ће бити кратка века.

Лорд Стеве извести о својој женидби војвоткињу од Витфјелда и њенога сина, и наручи у Паризу величанствен накит за младу.

Минија весело разгледаше лепо одело, дивљаше се накитима као новој играчки. Ведрина драгих лица њених пријатеља чињаше је срећном; она сматраше за са свим природно, да им жртвује свој живот, дакле се није осећала жалосном: за тим допадао јој се овај лепи накит; износила је на сунце блиставе дијаманте и рубине; китила је врат дивним бисером и сјајним дијамантом. Никаква предрасуда није јој кварила расположење, весело је обукла своју белу хаљину, навукла мрежасто покривало, накитила своју лепу косу цветом од неранџе.

— Ах! Маријето! рече својој дојкињи, огледајући се у огледалу, како сам лепа! Баш би ваљало, да какав сликар наслика ове лепе боре на свиленој хаљини, бисер на врату и његов одсев подобан зраку месечеве светлости. . .

Кад деда дође по њу, она му се наслони на руку, без икаквог узбуђења.

За ову свечаност Баринију се учини, да му је глас јасан као и у време његове славе; Минија га је слушала са особитим задовољством, заборављајући, да се овде ради о њеној судби.

На вратима од капеле лорд Стеве пољуби у чело своју младу жену, за тим се одвезоше у палату. Кнез одведе невесту у њену девојачку собу; овде је притиште на своје груди, као да ју је по други пут од Бога добио, и остави је, да спава као дете.

— Сад нам је већ неће узети, говораше у себи.

Сутра дан кад се пробудила, Минија се изненади, кад јој Маријета рече миледи. На овај нови назив насмеја се грохотом... Тада се сети изврсног певања Баринијевог, и покуша да му подражава; најпосле устаде, да нахрани своје тице и, да залије цвеће . . . а кад се са свим обукла, оде к' своме деди, да га загрли и к' лорду Стевеу, кога беху напали жестоки болови.

Па како је проведено вече? Већ ништа није било у стању, да наруши покој срећних становника Алпинс :их. Све је било брзо заборављено. Минија је уживала иста задовољства, радила је са пређашњом ревношћу. Вечером је очаравала старце престављањем старијих и нових опера, задивљавајући их све више и више лепотом свога гласа и верношћу преставе. Баринију је имала да захвали за савршену методу, добро изговарање и прави укус. Кнез је особиту радост причињавао вештаку говорећи:

— Каква певачица! . . На бини имала би сјајног успеха.

Што се женидбе тиче, нико на њу није ни помишљао, ни Минија нити остали; она се опет слатко смејаше, скакуташе као лане, дражесна као нимфа, умиљата као срећно дете, са истим непознавањем бриге и јада, живећи као и пређе у атмосфери нежности и мира.

Али ништа није вечито на овоме свету, па ни сама невина срећа. Кнез изненада паде у болест, да се никад више не дигне, као стари храст громом погођен. Издануо је са очима упртим на унуку, као да је њен лик хтео понети и с оне стране гроба.

Прва жалост изгледа нам као свирепост божија. Минија у очајању није ни помишљала на дубоку старост покојника. Она би радо и својим животом одложила час растанка.

Што се тиче Лорда Стевеа, он је знао, да и сам неће имати времена, да се утеши, и да ће наскоро, да се сједини са својим пријатељем. И ако је био ожалошћен ударцем, који је себи желио, био је ипак толико снажан, да је заборавио своју тугу, да би могао тешити Минију, говорећи јој о покојнику; он би је код себе задржавао, да јој тугу растера.

Барини је био неутешан; блудећи као душа у паклу пролазио би кроз велику палату, и, кад би се срео са Минијом, гушио се у сузама, или би гласно јецао.

Лорд Стеве, оженивши се својом унуком знао је, да је пред њом дуга будућност, и да је он неће дуго гледати: три месеца за тим, леди Стевеова постаде удовица, сама, без потпоре, јер јој беше остао само још један једини пријатељ, један одани старина, невешт, неспособан, да је потпомаже, да је руководи у животу.

(Наставиће се.)

ТАМО ТАМО...

Тамо тамо оном стењу
Тој колевци од јунака
Као на крили лепирови
Лети моја мисо свака.

Ох тамо ме срце вуче
Оном стењу слободноме,
Тамо мене жеље воде
Поносноме роду моме!

Ој да ми је прелетети
Да ми Боже крила створи,
Тамо желим живовати
У слободној Црној Гори!.

Црна Горо дични стану
У теби нам срећа цвета.
Ти си дика српског рода
Црна Горо земљо света!

Владимира.

ЖЕНЕ У ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

Још у прво доба грчке културе, у зачетку њеном наилазимо на узвишене и савршене женске ликове, праве идеале племенитог духа женског, што се чисто и јасно сјају и светле у тавно доба дивљег комешаја и незаузданих страсти. Ту нам је Адраста, што својевољно умире, да би смрћу својом откупила мужу своме живот и здравље. Ту нам је Ифигенија, што се без иједне опоре речи радо покорава свирепом налогу свог оца и слуге божије, свештеника. Ту нам је Антигона, што у пркос изричној забрани чистом детињском љубављу и оданошћу заданута полази са скрушеним слепим бабом својим у прогонство а брата свога сарањује, ма да зна, да зато мора изгубити главу. Ту нам је Наузикаа, убаво чедо краљевско, ведра, невина, па ипак сигурна и слободна, као што приличи женској рода краљевскога. А да ко је други и прослављен у Омировој Одисији, него Пенелопа, што пуних двеест година изгледа војна свога а у разборитости и истрајности својој годинама достојанствено се опире обесним просиоцима, те храни верност и част своју. Па у свој историји, у свом песништву нема такве чисте слике нежне, силне љубави у мужа и жене, као што је слика Андромахе и Хектора, како се растају а тишти их грозна судба, што им је намењена, њему, да падне на мејдану јуначкоме, њој, да сужањства допадне а Троји и свом дому Пријамовом, да их са лица земље нестане. Па чак и Јелена, која није толико са своје кривице, колико са кривице богиње Афродите завадила два силна народа, и та Јелена, треба само да се појави, па се и старо и младо клања величанствености и достојанству њеном, свако је то зарад ње, зарад туђинке, приправно поднети све невоље рата, који се отегао у недоглед. Јелена та сама себи пребацује, сама се оптужује.

Па како ли су одрешене руке тим женама! Жена, ћерке и снахе краљеве ходају улицом, највише ако их једна дворкиња прати, пристају међу старце, па са високих зидина гледе, како се ван града боре и кољу. Јелена је по повратку своме на двору Менелајевом права краљица, што господари и оживљава а штују је и славе сви; госте дочекује, људе у говору храбри а свом краљевском дому даје необични онај чар, што се разлива са лепе, достојанствене женегосподарице. Арету, краљицу феачку, поштује муж њен Алкиној, како то више нигде на свету не бива; кад хода градом, са свију јој страна народ кличе и благосиља ју; бодрим духом и племенитим разумом мири и ублажује људе; на престолу седи уз мужа свога, па њојзи пада пред ноге Одисије, те се њојзи моли, — тако га је научила Наузикаа, — јер ако се њој умили, зацело ће доживити дан, да се дома врати.

Узвишеност та женска, слобода њихова у иројско доба — веје и даље кроз песништво, те се наново огледа у атичкој трагедији. Али канда само ту. Не да се порећи, да се у току грчке историје женскима сјузиле границе, те су жене према томе постале слабије, незнатније, нестало им је достојанства, части, угледа и утицаја, те су сасвим у закутак стале испред мушких. Нарочито то важи за Атину а Атина је средиште културе, одакле се разлива сва вештина, сва знаност, сав дух јелински, те ће дакле бити, да је то тако исто било у свој Грчкој.

Није баш здраво тешко наћи узрока томе, што се жене морале повући. Узрок је тај у демократском развитку грчког државног живота. Индивидуална слобода добро је дошла мушкарцу, њему се исплатила, али женској богме не. Муж се све већма упуштао у јавне ствари, те се тако одучио од куће, па по вас дан провађао међу мушким светом на улици, пред судом, по гимназијама, било да има збиља посла у државној ствари каквој, било да само у друштву „политизира.“ Жена је тако била занемарена, те остајала сама код куће; то је прешло у обичај а из обичаја је постао строг ред; слабо се тако жена дружила са мушкима,

те је тако у душевном развитку морала застати.

Али није демократија свуда, или бар не свуда једнако продрла, те је тако и положај женскињâ у различним државама био различан. Боље су и слободније женске живиле под тиранидом или онде, где се сачувале аристократске уредбе те владала одлична племена. Ту је имала женска више поштовања а од части и више образовања. Прво је било по дорским државама, нарочито у самој Шпарти, а друго још дуже времена по градовима еолскога колена.

Што се тиче Шпарте, то су истина пребацивали законодавцу Ликургу, е није умео жене да покори, па су Атињани чак говорили, како су Шпартанци бојаги под папучом; али су Шпартанке на то одговарале, да су оне једине жене, што рађају праве људе. — Чим се Шпартанка уда, прими на себе сав домазлук и владу над огромном четом робовâ. Тако се привикавала на господарење и власт а њеној се власти и муж на дому покоравао. Па често се мешала и у јавне, државне ствари, као што у историји има примера, али то јој се богме никако не може замерити, јер ничије родољубље није тако горко долазило у искушење, као њено; нема те матере, која је толико пута пустила у крвави бој снажне синке своје, дику и понос свој, нема те матере, која би тако знала згристи бол свој, ако јој се синци не врате. Деменета је осморо синова послала на душманина; сва осморица легли су у један гроб, али мајци њиховој не кану ни једна суза од очију; једино је само завапила: Роде мој, за тебе сам синке и породила. Шпартанка мати волела је: да јој се синови врате мртви, него под срамоту, волела их је дочекати на штиту, него без штита, па једна је мати, кажу, сина свога убила, што се вратио са боја без оружја а дрхтавица га спопала.

(Наставиће се.)

РУСКЕ НАСЕОБИНЕ ПО ИСТОЧНИМ КАРПАТИМА.

(Гуцули, Бојки, Лемки.)

Написао НИЛ ПОПОВ.

(Свршетак.)

а све то подигне, накрми, није могао. Доведен до крајње нужде продавао је стоку, затим комад по комад имања, а најзад и целу кућу, те је морао ићи међу људе сам да тражи средства како да живи. То је био узрок те су им многа села опустила и они сами умањали.

Заслужују доста правећи лопате, виле, грабље, вејала, вагане и т. д. Али се не може прећутати, да Лемки нису свикли на тежи посао. Лемки су гори жетеоци но они из равнице (човек је код њих Црногорац — нигда ти тај не узме српа у шаке) али сено и овас косе добро. Лемки, као и сви Руси, јако воле песме. Ако жена жње, ако музе краву, ако крупи сено, или меље у жрвни — вазда свој рад прати песмом Девојке при сваком послу и у свако доба певају; муче само кад има кога страног, или им не дају домаће прилике, или иначе каква незгодица. За чудо је како могу певати кад жњу јер су цео боговетни дан погнуте до земље. Певају све у један глас. Песма им је нарочито дивна, кад жњу при месечини. Тијо вече, чисто небо, светла месечина, свеж ваздух, већ сами собом имају толико лепоте да напуне душу сељакову радосним, тијим осећајем. Нигда песма није кадра уплививати на човека као вечером, кад је земља покривена тијом засеном. Ко тога незна, нек види Лемка, кад се поред месечине враћа дома с млеком, ил' нека прислушне торовима и колибама, где су јухаси. По долинама тога нема. У Лемка је обичај да кад девојка пева какву буди песму, ту ће исту певати друга, за њом трећа и редом сва околица где само има девојка. Момци слабо певају — на раду никад, но кад

су за стадом код својих колиба, на селу, или кад је пљаска. Жене и девојке не певају кад се игра.

Песме њихове могу се поделити: на песме, што се певају при раду, кад је пљаска, на одмору, даље на песме свадбене и што их певају на љуљачки.

Удржина првих песама је словачког порекла. Оне се чешће певају, полу словачки полу руски, а певају предмете више словачке но руске. Истина, има песама и чисто руских, али таки је мало, по удржини се могу рачунати и једном и другом народу. Већина и по облику и по удржини није руска, језик је у њима пун словакизма; имена су у њима: Марција, Ганцја, Јањичко, а овим се именима најрадије зову Словаци и Руси у Угарској. Опевају разноврсне ствари; каткад тугу за драганом или др..гом, каткад радост и љубав. Већина их је састављена да се у њима огледа природа, под утиском које изливају песме, осећаје радости или осећаје страха. Мотива, рад којих су певане, има три свега, те се дакле не разликују много једна од друге.

Да ли је и напев узет од Словака? одговор је брзо решен, јер народ прима песме заједно с аријом. Песме, што се при игри певају, полу су руске полу су словачке, а глас им одговара игри, ради које су певане. Народ прима те песме у Угарској док је на надници, доноси их кућама, пева и учи друге. Новост се допадне, оне се певају, а за тим преиначују, замењују словачке облике и окончења руским, тако да је песма пореклом словачка, па словачко-руска, па најзад са свим руска.

Још има свадбени песама. Ово су чисто руске; словачка стихија није их могла присвојити; у њима је одржан дух чисто руски, језик им је много чистији, но у другим. Оне носе на себи знаке старине и причају о старој слави народној и о његовом богаству. Даље иду песме, што се певају кад су на љуљачки. Оне су такође већим делом руске; напев им је сентименталан, но слободан. Оне говоре о детињској невиности, о материнској љубави к деци, и о животу њиховом у старијим годинама. Има песама, што се певају о вечерима уз велики пост. Њихова удржина прича о будућности, која очекује човека после смрти; говоре о ништавости земаљској, о растајању душе с телом, о божјем суду, и веома су поучне. Таких песама нема много, а знатне су што по свој прилици воде свој почетак од давних времена, а и по свом потмулом напеву и чудној удржини.

Куће су Лемкове ниске, но чисте, тако чисте, како може само бити у домазлуку сеоскоме. Лети су већином затворене; сви иду на поље на рад. Само на подне долази домаћица да помузе краву, а и с вечера враћа се такође прва да зготови вечеру работницима. Обичај је, да се лети на рад иде чисто обучен, обичај овај нарочито чувају момци и девојке. Зими домаћица са свом женском чељади седи код куће па заједно преду, певају, причају једна другој, домаћин је са свима мушкима на послу цео дан и тек у вече састају се са женскима.

Лемки, као брђани, одликују се својим лаким оделом од обиталаца равнице, па и од осталих брђана. Носи своју ч у г у у облику плашта, пусти је низ плећа на ниже, а свуд је у около опточена, тај извез зову т о р о к а. Одело је једно, но у нечем може се наћи разлике. У Лемка Сандецког округа и граничара Јесаљског нема ч у г е; имају дуге до колена гуњеве од белог сукна; немају горњих летњих чакшира, но само гаће и облик капе је другојачији.

У Лемка Јесељског округа око реке Вислока има и чуга и летњих чакшира, но чуга — од загасита сукна — оперважена је само по леђи, и на рукавима. Лемки међу Вислоком и Балигородом носе црну чогу с торокама само на леђи, за Балигородом на чугама није тороке, а летње шалваре носе само празником. Народна се ношња најбоље сачувала у средини Лемка, међу Вислоком и Балигородом, а одатле и према западу и истоку ношња им се знатно мења. Где је порекло Лемкове чуге, да ли је позајмљена па присвојена од суседа, или је

то чиста народна ношња — мучно је право рећи.

Чуга им је ретко на рукаве, но ако их је, они ји зашију па им служи меште торбе. Чакшире шију црвеним илити плавим концима. Богатији домаћин има чакшире од плавог сукна. Руво своје држе они веома чисто. О чакшира је леп дугачак ремник, којим се може опасати и два и три пута. Носе пршњаке од плава сукна, на њих су пуца с обе стране, с бока на чак и острагу. Носи округлу црну шубару а за њоме перјаницу налик мађарскима. На капама носе још гајтан а за њима ките разна цвећа. Зимске шубаре могу навући и чак на уши. Високе капе, што их носе и остали Руси, негда су употребљивали, сад их пак није нигде више. Момци празником и у игри носе чизме с мамузама. Људи где-где носе кошуље с распором од остраг; тим се многи чуде, али оно сасма одговара свој њиховој ношњи.

Женске се по ношњи не разликују као мушки; разлика, што је има највише је у убрађивању главе, по облику зубуна и у ђерданима. Већином на глави носе беле убрадаче. При раду старије носе плаве с белим или жутим тачкама, празником пак убрађују се црвеним марамама. Повежу се да им један крај увек виси низ плећа. Девојке се никад не убрађују, оне су увек гологлаве. Косу сплету у једну витицу. Зубун им је од плава или црвена сукна. Од Вислока даље зубуни се не разликују од мушких пршњака. Без зубуна се женска не види на раду.

Женске на ногу носе опанке а само кад иду у цркву носе жуте или црвене кордованке чизмице. Деклици од 16 година срамота је ићи босој. Путем к цркви жене носе обућу у рукама, пред црквом се обују, а кад изађу из цркве опет сазују те босе иду дома.

И жене и девојке носе полку — струку — дугу но узану, а жене из бољих кућа огрћу се шалом. Без полке не иде женско ни у цркву ни у госте, нити у страно место. Неке носе ћуркове, ал само кад путују или зими, осим ћурка носе кратак гуњац, а и монтим или доламу, постављену лисичјом кожом, а прошивену плавим гајтанима; сукно у њој мора бити зелене боје. Свака млада мора ићи у тој долами, нема ли је сама, позајмљује у друге. Лемкиња воли копче, носи их у коси, под вратом или у ђердану. У коси и ђердану носе уске, а под вратом широке копче. Осим ових носе и доње убрадаче т. зване пацерке, који су црвене или беле, а у жалости црне боје.

Знатна је промена у ношиву од југа северу, од Бескида дубље у Галицију. Лемки под Бескидима по оделу више личе угарским Русима, но они што су даље од границе.

Као што је казано суседи су Лемкима Словаци, Угарски Руси и Пољаци. Угарски Руси су по језику, оделу, вери и већим делом обичаја врло су сродни Лемкима; с тога о посебним односајима им није нужде ни говорити. Остаје да кажемо што о односају њиховом прам Пољака и Словака. Лемки ма да се граниче с Пољаци, ма да су с њима увек заједно по градови, по сајмови, ипак се у свему туђе. Лемки се никако не могу привикнути да говоре пољски.

Колико је Лемку тешко научити пољски, види се отуд, да силне кириџије, које су мал' те не увек по варошима где су искључиво Пољаци, многи Лемки су у служби код Пољака, па војници по градовима, где је опет језик искључиво пољски. Њему је тешко изговарати пољске речи. Грдна труда и много времена треба Лемку да може рећи ма што год пољским језиком. Још мање ће Лемко турити на се пољску аљину, која баш ни мало не уише његовом народном руву.

Са свим друга уплива на њих имају Словаци. Ми смо видили, како Лемки радо уче словачке песме, носе их у свој завичај, певају их и уче друге. Ма да песме те постају временом руске, опет оне знатно уплившу на језик. На народни говор више но песме уплившие иначе језик словачки, који уче за време рада у Угарској. Лемки

у опште у словачком језику гледају више нешто, но у свом руском. Да ли с тога, што тим језиком говори народ богатији од њих или што су Словаци тако обилни у песмама. Словачки језик је ближе Русима но Пољски, речи тог језика лакше му је изизговарати, но Пољске. Читаоци ће имати на уму да овде није реч о правом руском језику но о лемачком. Младеж научи словачки у песмама и иначе, кад дође у завичај не само да пева песме словачке но и збори тим језиком, хотећ ваљда показати познанство са светом.

С руског

Остаје да приметимо, да се приликом отварања етнографске изложбе у Москви 1867. видно леп број и карпатских становника — Гуцула, Бојка, Лемака, Словена са гора карпатски.

С—въ.

ЛИСТАК.

БАБА ЈАГА.

(Руска народна гатка.*)

На крај села била кућица, а у кућици старац и баба. Старац обудови и ожени се другом, а од прве му жене остала девојка. Зла маћија не волила пасторке, била је и гонила и свакако се довијала, како би ју уклонила куд испред очију. Једном ће отићи отац девојачки некуд, а маћија оде говорит поћерки: отиди тетки, мојој сестри и изиштиј нити и брдила, да ти очем кошуљу. А тетка та била је баба-Јага, о којој се, боже опрости, знало да је вештица. Али и девојче било мудро, те оде родној својој тетки: Помаже бог, тето — бог помогао, рођо, откуд тако и по што ли? Ето, маћија ме шиље к њеној сестри да изиштем нити и брдила, оће ми ткати кошуљу. А ова је учи: тамо ће те, вели, рођо, брезе бити по очима, али ти вежи врпцама гране брезове; тамо ће врата за тобом шкрипит и лупати, но ти им подлиј уља под довратке; тамо ће вашке на те надражити, а ти им леба бацај, тамо ће ти мачак кидисати очи да извади, ти му баци залогај сува меса. Девојка пође на пут, ишла, ишла док већ и приспе.

Стоји малени кућерак, а у њему седи баба-Јага и тка. Добра срећа тето, поздрави девојче; добро дошла, отпоздрави баба Јага. Девојка јој исприча по шта је дошла, а баба ће: добро драга моја, седи мало одмори се. И девојка села управ за стан, баба Јага изиђе и говори својој радиљи: брже иди зажари пећ и угреј воде, али добро, оћу да почастим гошћу, и 'нако ми је ретка. Девојче седи ни жива ни мртва, сва заплашена и пренеражена, па ће радиљи: за име бога не ложи толика дрва, а воду носи решетом и дала јој уздарје. Баба Јага се надвири и пита гошћу: Ткаш ли, рођо, а ова њој, ткам, тето мила, ткам, баба се измаче, а девојка тури мачку сува меса и запита га, не може ли се како год измаћи одавде? „Ево ти весло и убрус, говори мачак, узми и бежи; за тобом ће се надат баба Јага, а ти приклони уво земљи, и кад чујеш да је близу већ, испрва баци убрус — постаће велика, широка река; а ако баба преплива реку и стане те и даље гонити, ти опет приклони уво земљи и чујеш ли је да се приближује, баци весло — поста ће густа шума, а кроз њу зацело неће моћи проћ."

Девојка узела весло и убрус и стала бегати, но на њу навале вашке, али им она баци леба и вашке ућуте; врата се пред њом хтела затворити, а она подлила уља под довратке и врата је пропустила; бреза је хтела бити по очима, а она врпцама обвезала грање брезово и ово је пропустило. Мачак опет сео за стан и тка, но, невоље, колико отка, толико поквари. Баба-Јага се опет надвирила и пита: ткаш ли рођо, а мачак одговара: ткам, ткам, тето. Баба као помамна улети у кућу па držж' удри мачка и грди га, што није скочио девојци у очи кад је видео да ће поган утећи. Ја те толико служим и ни једну ми суву кост никад

*) Из књиге „Сказочный міръ."

ниси дала, и она ме је, богме, добро омрсила, одговара мачак. Баба Јага се окрене тада на вашке, на врата, брезу и работницу и удри све псуј и ружи. Вашке одговарају, толико те служимо већ, па никад једне огореле коре да нам бациш, а она нас је најела меком погачом; врата говоре: толико смо ти слуге, па никад да си нам шарке водом намазала, а она нам је уље подлила под довратке, бреза јој опет збори: толико сам на руци, а ти да си ми гране везала једним вуненим кончићем, а виш она их обвеза свиленим врпцама, а и работница јој рече да је толико двори, па од ње ни паре никад да је завезала, а она једном била па је лепо даривала. Баба-Јага видећ се на невољи села на вратило, а гони га мотовилом, па за девојком у потеру. Девојче прислонило уво земљи и слуша како баба-Јага тутњи земљом и свијетом, и кад виде да је близу већ, она баци убрус: поста голема и широка река. Баба дошла до ње и од бести зашкрипила зубима, онда се врати својој кући и дотера бикове, а ови испију реку сву до дна. Баба-Јага се сад с нова пусти у потеру. Девојка приклонила уво земљи и слуша трес од ода баба-Јагиног. Кад је била близу већ ње, а девојка баци сад и весло па поста густа црна шума, баба стала од муке гристи дрво по дрво, али не могла прегристи све, па се вратила кући.

И отац девојачки дошао кући и пита: камо ми ћерка? А маћија одговара, пошла је тетки. Петрајало дуго ево девојке дође кући и пала већ од умора, а отац је пита „где си била?“ Е, бабо мој, тако и тако, маћија ме послала к тетки да изиштем нити и брдило рад кошуље, а тетка, баба-Јага ме тамо хтела згорети. А како си побегла, пита је отац опет. Девојка му исказа све. И кад разазнаде отац о свему naљути се на жену, па с ћерком ста да живи лепо и у миру. Приповедач каже да је тамо био и видио, медено пиво пио и уза њ ово причао.

С—въ.

ПИСМА ВУКА СТ. КАРАЏИЋА ВУКУ ПОПОВИЋУ.

Приопштио П. Марковић.

Вук Поповић је био свештеник у Котору и катихета у тамошњој гимназији. Из ових се писама види, како се јако та два имењака пазила и како је Вук Поповић био велики сатрудбеник Вука Караџића.

Штета да су ова писма јако оштећена с немарности; ал и оваква, каква су, нису нам на одмет.

До руке су ми дошла добротом сина пок. Вука Поповића, Пеша, сад слушаоца у универзи у Бечу. Једно од њих приопштио сам у „Срп. Зори“. Оно, као и овде I., II. и III. писао је Вук Караџић својом руком; IV. Тирол, а V. и VI. неко други, не знам ко, но Вук се на њих потписао.

I.

У Бечу 15 Јулија 1853.

Мили мој имењаче и пријатељу!

Данас је дванаести дан како сам вам послао писмо од 3. о. м., а онај исти дан, кад сам ово дао на пошту примио сам ваше од 27. ђуња, на које вам ево сад одговарам.

Прекјуче сам примио и сандук са Србуљама, и јуче сам их мало прегледао. Биле би ми много милије, да их је више штампаниjех а мање рукописниjех, али немојте помислити, да овијем ријечима ја вас корим или кривим: Боже сачувај! него вам само кажем своје мисли. Ја сам уверен да сте ви жељели и једнако да желите задовољити ме у свачему, а знам и то да силом нијесте могли набавити оно чеса није било. Међу тијем штампанијем Србуљама најбољи је онај октојих под № 2, који је и читав и тако чист, да ми до сад ни једне овакe нијесте послали: за оваково Србуљу вриједно би било дати и комад за комад. А између рукописниjех најбољи је онај апостол под № 1, што је крупнијем и дебелијем словима писан, јер се узима да су оваки рукописи старији од онијех који су писани ситнијим и мршавијим словима. Ово вам ја све назначујем да знате

за унапредак, а ја одобравам ово све што сте до сад учинили, и одобрићу и оно што учините у напредак. Тако и попу Грбаљскоме (прем да она његова три комада што су свезана заједно не вриједе више од једнога часловца) подајте Пентикостар а и тастаменту како добијемо даћете му.

Ја сам вама прије назначио цијену, коју књиге штампарију стоје и по којој цијени никоме се не дају без допуштења од највише власти, а послије сам вам назначио ону цијену, по којој се оне продају о н а м о по књижарама; и кад бих ја трговао с тијем књигама, морао бих (за новце) још скупље давати их; јер да речемо да сам допуштење (с великијем трудом) добио и купио их по оној првој цијени, али камо различни трошкова од Москве до Котора, па онда тек трговачки добитак? У Београду је по (штампаном каталогу) Апостолу цијена 20 ф. (а ја сам је вама назначио 15. ф.) а великоме Требнику 40 ф. (а ја сам је вами назначио 16 ф.)! Али поред свега тога ви и те књиге у промјену за Србуље дајите и цјење, како видите да се може, особито за штампане и читаве Србуље и за рукописе велике и написане као што вам горе рекох. Тако подајте и Морињскоме попу празничну Минеју, и попу Крушевачкоме Минеју празн. и 1 Псалт. и 2 Месецослова и 2 часловца, и Кртолскијем туторима Апостол. Једном ријечи, гледајте за све како знате. Наручио сам 5 Биоградскијех Требника, како их добијем послаћу вам их, кад велите да су многима милији од Московскијех! Оне Србуље попа Јока онаке су као што сте их видјели; али већ шта му драго: ваља га држати, неће ли што и боље донијети! Добро је то што велите да зна мучати. Платите му и за те три Србуље 5. ф. ако су и слабе, барем нијесу ни скупе. Тјерајте га у Марачу и у Ровца. Правдајте ме што му не пишем, и уговарајте ви с њиме како знате, а и ја ћу гледати кад гдје с главом будем подобро да му пишем; али опет ви ријечима можете боље с њиме, него ја писмом.

Мило ми је што ми за поклоне овако пишете. И опет вам сад велим, да сиромаху попу и сиромашној цркви поклоните и по требник или Служебник, као онима гдје велите да по четворица из једнога требника опијело читају и да поп летурђију на изуст служи. Кад добијем Јеванђеље или тастаменту посла ћу вам за Леденичку цркву, па кад примим њихову Србуљу може бити да ћу вам послати и више што да им (— *нема више.*)

(Наставиће се).

РАЗНО.

X.— (*Десница једног уметника*). Ратне слике чувеног руског сликара, Верешчагина, недавно су са дивљењем посматрали по великим варошима у Европи; ал највећма дивише се зацело они, који се с њиме лично упознаше, јер је баш десна рука Верешчагинова тако неквареча, е би човек помишљао, да неможе њоме ништа радити. У млађе доба држао је уметник овај уместо пса леопарда, овај беше врло питом и сиграше се са младим госом својим, ал једног дана избије из леопарда зверска ћуд, те уједе свога госу за руку и размрска му сав кажипрст, овај се да на зло, тако, да морадоше више костију из шаке вештакове извадити. Једном оде Верешчагин у брдовите пределе, сломије десницу, коју му неки прост човек како — тако намести, јер није било на близу лекара. — Па с том узетом руком — слика уметник своје слике, које удивљују посматрача са својих живих боја, лаких ал сигурних црта. У осталом Верешчагин је и иначе прави инвалид, јер је често рањен у бојевима у којима је учествовао с тога, да своје бојне слике верно изведе; у задњем руско-турском рату тако је тешко рањен у ногу, да је и сам помишљао, да му нема више лека. Ал срећом оздрави и баш од тог доба насликао је своје најдивније убојне слике.

X.— (*Најдужа реч*) на свету је зацело наслов неког друштва паробродског у Луцерну у Швајцарској, ево те речи: *„Vierwaldstätterseesalonschraubendampferaktienkonkurrenzgesellschaftsbureau!!*

X.— (*Дротари.*) Свака земља има својих сиромашних, песрећних синова. Судбина неком богато, неком опет врло сиромашки дели своје дарове; па и д о м о в и н а није п р а в а мати свакон синцу своме. Што је у Француској „савојард,“ у Крањској и Корушкој „кучебер,“ то је код нас дротар: народ, који до гроба по свету тумара, као „вечити Јуда“ (чивутин) ове речи св. писма: „земаљски је живот путовање,“ на никоме се тако не испуњавају, као на дротару, који као дете почне вандровање, а као изнемогли старац напушта га; па и онда му зацело душа лута по белом свету, ал слабе ноге немогу више тело да носе. Тумарању се дротар радује, ал седити код куће то мора бити да је за њега права мука. Навикао је на тај живот, па му није на терету. Срце му је лако као торба му. Никад у мом веку нисам видео неве села дротара. Весело виче по сокаци: „Хрнци, котли

дротовађ". Има их, који само словачки знају говорити, па зато обиђу сав свет. Сво му је имање: масна, прљава кошуља, коју по пола године не мења, лак гуњац и зими и лети, шешир са широким ободом, опанке, торба, мало дрота, — ето т) је све. Дротар је прави идеал независног, слободног човека. Њега ништа не веже: он обиђе читаву Европу, допре чак и у Шпанију и ту га držе за Мађара.

Дротар је познат као ваљан добар човек, услужан свакоме; не мрзи никога — до једног јединог највећег непријатеља свог — а то је — гвоздени лонац; овог мрзе дротари и телом и душом; мрзе га као модерног наметача, који црепове лонце свуда потискује.

(Американски планови). Земљеуз што везује јужну Америку са северном зове се Панама. У оно време, кад је план прокопавања тог земљеуза већ на стадијуму скорог извршења стајао, употребише Американци све и сва само да докажу како је то посве немогућа ствар, а уз то и излишна. Једно за другим изнашаху новије и новије планове којима спремаху окренути пажњу публике и новчане пијаце своје од јевропског подузимања, и у силу хотијаху доказати, да се много јевтиније може направити превозни пут на копну — од атланског до великог океана, — него што ће стати тај исполински канал

Међу осталим ове руке плановима, може се рећи да је план мерника *Eads-a* један од најозбиљнијих. Човек овај стоји на лепом гласу у инжињерским круговима, и стекао је у њих особита признања што је за време великог грађанског рата из ока из бока створио читав рој оклопњача, — и што је тик Сан-Луја саградио огромни мост преко Мисисипија, једне од највећих река на свету.

План његов ево овакав је: Да се направи железница од мора до мора, која би имала превлачити и највеће морске лађе помоћу својих колосалних локомотива. Грдно велики непомични стројеви поподизали би лађу из воде и полагали на такозване „колевке," које по шинама ходе; дванаест шина лежало би паралелно на 4—5 стопа једна од друге; локомотиве морале би пет пута веће бити него иначе у обичних влакова, а речених дванаест шина служило би двема локомотивама. Колевке би могле примити ма како велику лађу; сваком шином, све на 3—3 стопе дистанције вртео би се по један точак, тако, да приликом превожења већих пароброда, окретало би се свега 1000—1200 точкова. Оваки влакови јурили би две и по, па и три миље за један сахат.

С. Мл. В.

БЕЛЕШКЕ.

(Нови епископи). Прошле недеље држао се у Ср. Карловцима св. синод и као први предмет обављени су избори нових владика. За упражњену епископију новосадско-бачку изабран је високопр. г. Василијан Петровић, архимандрит беочински, а за темишварску дијецезу преч. г. Ђорђе Бранковић, досадањи прота сомборски. Желимо новим архијерејима нашим, да буду чврсти стубови вере православне, заштитници народа српског против сваке туђинске навале, пријатељи цркве и школе српске и да им рад буде успешан у овоме погледу и правцу. Народ ће српски умети уважавати своје духовне пастире, ако види и увери се, да му они о срећи раде, да су му искрени пријатељи и мудри управитељи, те ће се прикупљати око њих, као стадо око пастира свога. а то све с правом можемо очекивати од људи, које је српска мајка одојила, српски новац школовао и образовао и који српским знојем стечено добро имају да уживају. Сретно да бог да!

(Нова српска певачка друштва). У Загребу и Меленцима основана су нова српска певачка друштва, којима су и правила од више власти одобрена и потврђена.

(Др. Јосиф Сабо), професор геологије на будапештанском универзитету, бавио се ових дана у Новом Саду, камо је дошао ради тога, да проштудира унутарњост стене петроварадинске, чему је најбољу прилику дало прокопавање тунела за железницу. Уз њега је био г. Марко Кречаревић, професор наше гимназије, члан геолошког друштва у Будимпешти и бивши ученик проф. Сабов.

(Нова репата звезда). Скорим ћемо опет имати прилике, да видимо репату звезду. Ова репатица није нигде забележена у астрономским књигама, дакле је нова. Ову нову комету опазили су најпре 6 (18) марта о. г. у Америци, а изасланство астрономско, што је недавно отишло у Африку ради посматрања сунчевог помрачења, о којем је у прошлом броју „Јавора" била реч, видело је ту репату звезду и тамо и шта више фотографирали су је, као и помрачење сунца што су фотографирали, као што јављају телеграми из Кајира по страним новинама. Репата ова звезда види се већ и са неких европских звездарница. Она се приближује с највећом брзином сунцу и доћиће му врло близу, те ће јој реп бити по својој прилици врло јако развијен и јако ће бити светла. Пред Константина и Јелену биће звезда ова већ и код нас лепо видљива с вечера са северо-западне стране. Глава ће јој доцније ући у влашиће. Видиће се до првих дана нашега јунија.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 21. У Новом Саду, 23. маја 1882. Год. IX.

НЕВЕРНИ ЦВЕТАК.

У градини међу цвећем
Растела је ружа вита,
Мила беше дивна беше,
Бела ружа поносита!

Славуј тица из горице
Долет'о је ружи бајној
Сваке зоре поздрављ'о је
У песмици раздраганој!

Једног јутра нашао је
Миомирну ружу свелу, —
Славуј мали у песмици,
Питао је ружу белу:

Реци мени ружо мила
Зашт' си тако брзо свела,
На уранку ведре зоре
Реци мени ружо бела!

Ох славују веран друже
Казаћу ти моје јаде;
Неси знао моје жеље
Моју љубав, моје наде! —

Љиљан цветак цватио је
У градини у овој
Диван беше љиљан бели
Ах он беше понос мој! —

Ја га љубљах у заносу,
Он ми беше сунчев сјај,
Једног дана остави ме
У дањни је отш'о крај! —

Сретна бејах — ал за мало
Варао ме овај сан —
И сад наста у мом жиђу
Најтужнији ево дан! —

С те невере већ се ближи
Жићу моме црна ноћ,
А неверном љиљан цвету
Сам бог нек је у помоћ!

Гледа славуј како ружи
Мре потоњи дични чар. —
Већ је неста — стопио ју
Њеног срца врели жар!

Још се чује у градини
Славујеве песме пој —
Ал на ком је крају света
Љиљан цветак боже мој!

У Каћу **Владимира.**

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Наставак.)

Није потрајало ни пет минута, а ми се попесмо на један брежуљак. Пред нама је пукла дивна долина, пуна лепих, белих кућица — то је био прњавор. Наспрам нас, на подножју Фрушке, а опет на уздигнутој висоравни, подизаше се леп, нов манастир. Предео бејаше красан. Не знам, шта нас је већма одушевљавало, да ли красота изгледа, што смо га пред собом имали; или радост, што смо стигли до своје мете, где ћемо се овако уморни поткрепити и отпочинути.

Милан управљаше колима доста вешто. Полако се спустимо доле у прњавор. Морам признати, да је одмах то само местанце пријатан утисак на ме учинило Никада дотле нисам био ни у каквом манастиру ни прњавору, а у мислима сам га баш себи тако представљао. Лево, како смо улазили у село стајало је гробље, а поред њега је кроз цело село водио леп, широк друм. С исте стране стајале су куће мало подаље од друма, а с десне стране уздизао се изнад уско а, грдним камењем напуњеног потока — мален, стрм брежуљак, на ком су лепе, ниске кућице у најправилнијем реду поређане биле. Међу њима се особито једна одликовала. По укусном начину грађења и по звонцету, које је на крову исте куће учвршћено било, познао сам одмах, да је то сеоска школа. Заиста, лепа је препорука за село. кад човек упавши у н, одмах примети, да је у њему најлепше здање школа.

На сред села високо се уздизаху два јаблана, а између њих стајаше нова чесма са иконом богородичином. Село се свршавало једном неукусном сазиданом кућом, у којој смо на први поглед упознали крчму по натпису, који је великим словима изнад уских, гвозденим шипкама провиђених прозора исписан био: „код вола.“ Хајде де, то је већ тако да село к'о село мора и свој „бирцуз“ имати, ал' неугодно нас је дирнуло, што се та биртија налазила управо до манастира, што се никако с његовим достојанством није нимало слагало.

Пролазећи селом несмо готово никога ни видели, осим неколико мале деце у кошуљама, што се по сокаку вијаху и прашином једно на друго бацаху, и две три девојке, што су ћеретале на извору.

Сад смо већ били пред самим манастиром. Велика лепа зграда, сазидана на квадрат, у среди црква са високом кулом. Испред самога манастира налазила се равна чистина, широка и пространа, по којој беше полегла силесија кола и света, који је дошао на славу. Србин из даљих крајева, где нема манастира ни калуђера, држи манастире за светињу а калуђере за светитеље, те им и приписује разну лекарску и видарску моћ. Но прњаворци, и народ, у чијој се средини манастири налазе, и сувише добро познају калуђере, а да их за такове држе, они их гледају као неко нужно зло. Отуд и јесте то, што на славу већином долази стран свет, а домаћи, ако и дође, више дође да се понапије и пропрати гајдашем, него да се нагледа калуђера.

Но томе су сами калуђери криви. —

Једва могосмо наћи пута, да прођемо кроз ту гомилу кола. Дуго смо свртали овуд онуд, док нађосмо чисто место, где ћемо се уставити. Ту пробудимо и нашег деду, нашег вредног кочијаша, и на велико његово чудо једва га обавестисмо, да смо већ у манастиру. За тим се нас тројица колико

је могуће било очистимо и удесимо, пак онда хајд' управо у манастир.

Ушавши у порту, стадосмо пред црквом. Красота ју је било с поља погледати. Прозори бејаху већ осветљени небројеним свећама и кандилима, а из цркве се у тај пар зачу звучан баритон, певајући ону дивну стихиру: „Блажен муж“. . . Уз тај глас чуло се још неколико, но све бејаху рапави и неустројни, те су више кварили, но што су помагали. Па ипак је то било тако дивно, тако мило слушати! Ја сам се топио од милине, крв ми је бурније текла у жилама, и мени се у часу допао тихи манастирски живот, али онакви, какав сам га ја себи представљао; а да и друкчији може бити, то тада још ни сам знао.

Скинувши шешире с глава, уђосмо сва тројица у цркву. Хтели смо, да се прогурамо до певнице, али нисмо могли од силнога света; морали смо се зауставити у женској препрати. Но и одавде могли смо све добро видети. Служио је архимандрит, а уз њега још пет, шест калуђера, од којих ми је највећма пао у очи један старац од педесет година, црне светле косе, која је одостраг равно подсечена била. Бели, чисти прсти играху се бројаницама, а очи је смирено оборио земљи. То је био мој узор калуђера, такови — мислио сам — да су сви калуђери, такав бих хтео драге воље бити и ја сам. Већ сам замишљао, како се побожна, и како света душа налази испод оне црне мантије, испод оне црне камилавке. . .

Такове су ми се мисли врзле по глави, гледајући мој идеал светиње; кад ме изненада из њих трже звонко „Господи помилуј“ из дечијих грла. Погледам на десну певницу. Осим деце, која су напред до олтара стојала, била су у певници још два калуђера. Један покрупан, риђе браде и косе, а други у млађим годинама. Испред њих, а пред отвореном црквеном књигом стајаше један деран, сигурно какав „манастирски ђак,“ који у осталом ништа ђачкога на себи не имађаше. Лице му беше жуто, све као попијено, разбарушена коса пала му на чело, — а очи мутне. То ме је у мом очекивању смело. Погледах даље. Међу децом стајао је повисок, танак човек, то је ваљда био њихов учитељ. . . Нешто ми је био његов стас познат, као да сам га у животу већ једаред видио, но нисам се могао разабрати, сав сам био као збуњен. Чекао сам, да му видим и лице, но он стајаше непомично окренут к олтару. Тада ми наједаред паде на памет Тика Зорић, — и погодио сам, то је био он.

Целог бденија стајао сам побожно и мирно. Тек кад занемише и последњи тонови задњега „Амин,“ тргох се и погледах око себе. Милан бијаше код свог обичног посла, — он се разговарао и забављао с једном прњаворском девојком; а флегматични Ђура се завуко у једну столицу па хрче. Пробудих га брзо, пак зовнувши и Милана изиђемо из цркве.

— „Јеси ли видео Тику?“ упита ме Милан, кад смо стајали у манастирском ходнику.

Нисам доспео ни да му одговорим, кад се пред нама створи особа, коју сам видео мало пре у цркви међу децом. Он баци суморан поглед на мене, и пружи ми руку.

— „Тико!“ викнух, те прихватив пружену ми руку притиснух га на прси.

Пред нама стајаше висок, сух младић од својих 24—25 година. Лице му бејаше црномањасто и симпатично. Црна кратка коса лепо му је окружавала високо, но мало намрштено и наборано чело. Испод правог носа, поврх танких, црвених усница провириваху му црни брчићи. Остало лице бејаше глатко обријано. Али очи, очи, те црне, жарке очи, што су некада тако смело и поуздано гледале у тај бели и весели свет,

*

који им се тако пријатно смешио, — те очи бејаху сада потавниле, као у човека, коме је већ сваке наде нестало. Остало тело бејаше му слабо и танко, руке мршаве и хладне; но видело се, да му је тело некада било челично, руке гвоздене.

Гледајући га у тако жалосном стању, несам умео ни једне умилне речи, ни једног пријатног осмејка наћи, којим бих га поздравио. Али све је то надокнадила једна суза, која ми се у дну ока појавила.

(Наставиће се).

УЗДАХ.

Варљиве слатке речи
И згодан мамак леп —
И мој је народ пао
К'о гуја у процеп.

И пишти гуја љута
У бесу сноси вред,
Ал тешко оном само
На кога проспе јед.

Из „дружине Слоге.“

Рајко.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

II.

Утонула у тугу, у жалост за коју мишљаше да ће бити вечна, Минија се надала да ће отићи за онима, које толико љубљаше. Своју самоћу испунила је успоменом драгих покојника, представљаше себи, да су они још код ње, и да живе, тако рећи, пред њеним очима. Беде као и радости саставни су делови човечијег живота. Минија се често посађивала поред празних фотеља, као да би хтела разговарати са онима, којих ту више не бијаше.

Овој првој периоди туге сљедовала је ипак друга, слабија. Жалост брзо пролази код лица од седамнајест година; она га најпре свог обузме, али мало по мало, дах младости бори се с њом, док је не одагна као непријатеља.

Минија би говорила са Баринијем о милим покојницима; сузе, које проливамо још с киме — мање су горке. После шест месеци разговори већ не беху тако тужни; после овога доба и осмех се појави на уснама и у очима, за које се могло помислити, да су се за навек посветиле сузама; лице доби опет своју свежост као цвеће, које је тада ницало на гробовима. На свршетку године тек по некад бацала би поглед на домаће ствари, једна реч, коју је понављао лорд Стеве, одвела би сироче на мрачни прозор прошлости: — Лорд Стеве, говораше она, мој деда зваху ме у ово доба к њима; сећаш ли се, Барини?

Најпосле дође дан, када се веселост појави тријумфишући, као краљица, која ступа у своју државу. Минија отпоче и опет да пева, и наскоро овај повратак у пређашњи живот створи јој убеђење, да има свега што јој је потребно, да буде срећна, будући је заштићују молитве оних, које је љубила.

Међу тим, као што тица у кавезу шири своја крила, тако она гледаше у даљину питајући шта ли је тамо. Тужне успомене поново јој се пробудише; палата јој изгледаше празна без учитеља, без управљача њенога духа, без оних, који беху у стању да учине, да живи у узвишеној атмосфори, у којој весело дисаше. Тешко јој је било без умних задовољстава, научних разговора. Чисто би се срдила са незнања старога певача, чија се спрема односила само на музичко знање.

Време јој поче дуго бивати, ал није покушавала да га ма чим веселим прекрати. Барини видећи њену клонулост и нерад предложи јој, да оду на неколико дана у Неапољ.

У добу Минијином, променити место и ићи у непознату варош, значи ићи на сусрет нади. Предлог би примљен, и леди Стевеова весело се спремаше за пут.

Берлина, запрегнута са четири коња, изађе испред шупе, и одвезе Минију са њеним старим пријатељем, дојкињом и Домиником.

Здравље и младост весели су другови у путу. Путну прашину престављају вам они као злаћани прах, дрва као пријатеље. који вас поздрављају при поласку и показују на хоризонту непознати земни рај, пун цвећа и прекрасног воћа. Учини јој се, да су тек отпочели путовати, кад кола стадоше ред гостијоницу, коју Барини бејаше најмио за леди Стевеову.

Живост и вика по улицама заглунуше уши наших путника, који беху навикнути на нему тишину великих салона, тишину шумску и свежост извора. У јутру, кад се пробудила, сунце, овај стари пријатељ Минијин, ушавши кроз прозор осветли собу, палате и плаво море, које се на далеко пружаше као застор доброга творца васионе: Минија паде на колена са удивљењем, — у мисли, да јој се сад тек први пут појавила идеја о безграничности, да је ово море покретно небо, препирући се о величини са овим плавим сводом над нашим главама.

Маријета мораде да је отргне из овога сањања. Минија заповеди, да се приближи један чамац, и брзо се обукавши, сиђе на обалу, где застаде, да чује веселе песме лазарона, не осећајући ни врућину ни умор. Целога дана возала се по лепој, чистој равници морској, гледећи њихање таласа и сенке малих белих облачака у бистрој води.

Затим је Маријета одведе у цркву. У њој се молила Богу од свег срца. Успомена на драге покојнике живље се беше пробудила у величанственој тишини високих сводова. Вратила се мирна и озбиљна и готово задрхта, кад јој се обрати Барини, и кад му угледа одушевљено лице.

— Ах! предрага, добавио сам једну ложу за ово вече, даје се „Чаробна флаута,“ коју ти знаш на памет . . . чућемо тако хваљену Клеманцу!

Стари певач именова велике вештакиње, са којима су му некад пљескали, критишући и хвалећи једно за другим и разлажући разне методе.

То је била изванредна престава. Јако осветљена сала мало изненади Минију; оркестар јој тако рећи дизаше косу на глави; она није имала појма о такој моћи хармоније, и осећала се као опијена, изврсним скупом гласова. Најпосле певала је Клеманца и би врло одушевљено поздрављена, на велико чудо леди Стевеове, која примети, да је вештакиња погрешно певала.

— Не ваља, није тако, говораше Минија своме старом учитељу. Овај јој одговори:

— Уверен сам био, да ће тако бити, улепшавања, лажан израз, рђава метода.

Кад су били у гостијоници, леди Стевеова отвори клавир и отпоче да пева оперу, коју је слушала, тако вешто, да Барини повика:

— Браво! брависимо! . . О драга моја кад неби била висока госпођа ти би задобила и себи богатства и мени славе. Та Клеманца је спрам тебе само чегртаљка.

Сваке преставе Минија и Барини беху у својој ложи. . . Какав божанствени сан бити праћен таквим оркестром! Она је знала, да јој је глас много лепши од Клеманциног, и да јој је дар већи од дара славне певачице. Учитељ јој непрекидно понављаше:

— Ти си највећа певачица у Италији, као што сам и ја био најславнији тенор. Видиш ти имаш и знање и глас, знање Баринија а глас Сансевронаца.

Кад је месец дана протекао, које време беху решили да проведу у Неапољу, леди Стевеова врати се у Алпино радосна, што је опет застала весео изглед, статује, велике шуме, коње, псе и своје књиге. Осим позоришта и мора, ништа је није живље у вароши интересовало; мање је била усам-

љена у својој палати, окружена предметима на које њене очи беху навикнуте, него у оној гомили непознатих, које није могла више гледати.

За неко време уживала је у томе, што је, кад год је хтела, могла ићи у ово краљевство цвећа и вештачких дела, усред услужних послужитеља, чија је она била господарка.

Али човек од осамнајест година неможе дуго да остане у самоћи, која ма да је и врло лепа опет постаје досадна, нарочито, кад у њој нема слатких сањарија и милих надања. Жеља за променом лако овлада човеком. Минија дакле рече једнога дана своме пријатељу:

— Како би било да одемо у Милан?

— Па хајдемо.

— Желела би да видим Скалу. . .

— Добро дакле! видићемо и Скалу.

Готово би се могло рећи, да је леди Стевеова нагађала, да се у Милану чињаху припреме за велику преставу, која се имала давати у корист сирочади, којима су родитељи погинули у рату, и у којој чувена Пресцила певаше улогу „Пуритани.“ Пресцила је била несрављеног таланта; какво задовољство чути је!

У Милану говорило се само о великој певачици; све ложе биле су заузете. Барини је био у очајању чинећи узалуд хиљаду понуда, дајући грдне новце за два места, кад, отишавши најпосле управитељу познаде једнога од својих старих другова, сињора Страноније. Новцем и молбом једва је успео, да пун радости однесе једну билету леди Стевеовој.

Обоје почеше да прелазе улогу „Пуритана“; знали су све делове, музику и речи, тако, да су могли уживати у певању и игрању вештака.

Никада се Минија није надала живљем задовољству; опера коју она обожаваше, преставља на тако славном вештакињом! Али на неколико дана пре преставе Барини ступи у собу са врло ожалошћеним лицем:

— Ах! лепа моја! повика он.

— Но, шта је, рече Минија.

— Сневеселићеш се. Баш сад срео сам мога нећака Микарда, фризера у Скали; он ми рече, да се престава неће моћи држати.

— Зашто? Како!

— Био сам код Страноније. . . Ах! каква несрећа!

— Но, па говори! настави млада жена нестрпељиво.

— Пресцила је сломила ногу на басамацима. Пријатељ мој управитељ у очајању је: краљ, двор, цео Милан, ваљало би да буде у Скали. Шта ли ће бити од јадне сирочади.

— Па зар нема друге певачице, да је замени.

— Да је замени! узвикну Барини са иронијом. За оваку прилику нужна је каква особита вештакиња.

Ходаше тамо амо чупајући косу. Како Минија ћуташе он настави:

— Да, и Странони то зна, потребна је вештакиња првога реда.

— Па ако се овде таква не може наћи, би ли могли позвати какву из Рима, Париза?

— Мислиш, да има такве у Риму? Хајде де! . . у Паризу, ал' имали за то времена? У осталом и нема више талената. Не учи се више; мисле, да је довољно само отворити уста, па да глас изађе леп и готов, као жена која полази на бал. Глас је као и злато; ма да је и најчистије ваља га обрадити и изрезати, па да се од њега начини драгоцени накит.

Поново овлада ћутање. Барини говораше као у себи, али да се могло чути:

— Познајем једну певачицу, да, ја познајем само ту, а мислим да друге и нема . . . Сирочад ће помрети од глади.

— Помрети од глади! узвикну Минија.

— Да, помрети од глади, док су њихови очеви и живот свој дали за отаџбину.

— Али то је ужасно!

— Да, то је страшно! Ја сам тако био узбуђен, драга моја, кад ми је Странони то казао, да у мало нисам памет изгубио. Смислио сам једну будалаштину. . .

И не упитан, Барини одлучи да продужи.

— Будалиштину... . Ти незнаш, моја драга, да се човек може тако преобразити, да га је немогућно познати?

— Нашто то? упита млада жена.

— Црна коса, настави први, црна боја на лицу, раменима и рукама изменила би те потпуно; постала би друго лице тако, да бих те и ја сам једва познао. Већ напред погађам како би ме питала: — Која је ово жена? — Али кад бих чуо твој глас ја би повикао: — То је највећа певачица.

— Шта значе те речи? проговори Минија изненађена на један пут немиром старога тенора и не разумевши ништа од његовог разговора.

— Ах! предрага, кад би хтела ти! . .

— Шта? кад бих ја хтела? . .

— Ствар је у томе, драга моја, да се спасу несрећни, да се учини добро дело, анђеоско милосрђе. Мене никако нису нудили, заиста не: ја сам само казао, да познајем једну певачицу, која у многоме надмашује Пресцилу. Тада ме је Странони притиснуо на своје груди, молио, преклињао. Ах! да си то ти видела, ти тако племенита! . . Промисли мало предрага: са свим преобучена . . . спасти децу, бедну малу децу! . . Ти знаш улогу „Пуритани"?

— Јеси ли полудио? повика леди Стевеова смешећи се.

Барини није био луд, него под старост дете. Његово познавање живота ограничавало се на то, да љуби Бога, да обожава вештину; њему није било ништа чудно да замени Пресцилу леди Стевеовом. Кад би му стали разјашњавати колика је ова мисао будаласта, он би вам одговорио, да Минија има више талента него Пресцила, да је успех известан, да у осталом нико неће никад дознати сталеж нове певачице: он једини познавао ју је, и осећао би бескрајну радост чујући да се пљеска његовој ученици... Шта више, кад би изашла на бину задобила би му и славе. Ученица, којој је он предао своје знање и своју изврсну методу била би за њ' последњи тријумф; зар гроф Бороцо и кнез Марцело не задобише славе на бини? Ова престава била би јединствена прилика. Какве би пак штете она могла нанети Минији, кад је успех био известан.

Не познавајући свет и његове предрасуде као и њен стари пријатељ, Минија је била више изненађена него увређена речима његовим и надом, коју он беше дао Странонију. Одгајена у поштовању великих вештака она није мислила, да ће да падне подражавајући им. Њен деда и лорд Стеве пљескали су јој кад је играла пред њима, шта је се дакле тиче што је у позоришту, само ако буде добро певала. За тим, говорило јој се о милосрђу; зар неби она била као тврдица који крије своје благо и неће да га покаже? Стари тенор погодио је шта ју је поколебало. Он живо настави:

— Нико живи неће дознати ко је ова звезда. . . Већ чујем одобравања. . . Ах! предрага, грмљавину одобравања!

— Певати уз пратњу доброг оркестра, какво живо задовољство мора то причињавати! промрмља млада жена. . . Али ја бих се уплашила. . .

— Уплашила! повика наговарач, уплашила са гласом као што је твој. . . Теби је толико позната опера, да ти јеваља само поновити.

Оклевала је, нехотећи бити тачка, на коју ће сви двогледи бити управљени. Барини је увераваше: Али ти нећеш више бити леди Стевеова, ти ћеш имати други изглед, друго име. Мој нећак преобразиће те; он ће да насљеди моје мало имање, а ја ћу га одвести у опасност да га изгуби, ако проговори ма и једну реч.

Старац и не чекајући ништа више, оде да потражи овога Фигара*). Плава коса би сакривена испод црних плетеница и коврџика, лако превучена загасита боја претвори снежно бледо лице у жућкасто, и Минија огледајући се у огледалу насмеја се грохотом, немогав саму себе познати:

— Да ли сам то ја? говораше она, каква промена! плаветнило мојих очију блеђе је, зуби су ми бељи. . . То за цело није Минија већ нека друга, која ће певати. Но

*) Комична личност у драми.

збиља, какво ћемо име дати овој? . . Омбра*), јер ће је одмах нестати.

Барини видећи да је ово преоблачење занима и да јој њена чудновата одлука изгледа сада као игра, одведе је у позориште. Сви се беху стекли око управитеља, који поред свега поверења наспрам старога тенора, ипак се беше уплашио, да овај није прецењивао таленат ове непознате певачице: питање се тицало живота и смрти.

Омбра је била млада, лепа, што је у неколико препоручиваше, али то није било главно. Странони је одведе на бину; она задрхта мало; за тим се опет прибра, кад јој је ваљало да научи уласке. Управитељ, који беше чуо, да она никада није излазила на бину, пренеражен обрати се Баринију с питањем, где је Омбра први пут играла.

— Причекај, причекај.

Вештаци се скупише.

— То је та, што ће да замени Пресцилу; какав ли успех обећава, говораху полако.

(Наставиће се.)

*) *L'ombre* значи сенка.

ЈАЧЕ СРЦЕ.

У срцу ми с' туга
Са јадима бори —
Па ми хоће болно
Срце да умори.

Ал' је срце јаче,
Него јад и туга:
Јер имаде **наду**,
Свога верног друга

Ђурђијана.

ЖЕНЕ У ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

(Наставак.)

Таквих јаких жена дабогме да нема у колена еолскога; у њ се жена појављује у другом, женскијем, да рекнемо питомијем облику. Еолске су жене међу најлепшима у свој Грчкој, бавиле се музиком и песништвом те и саме на том радиле а то не би биле могле, да им није положај у животу био слободнији. Еолско је колено творац грчке лирике; од тога су колена силни песници, а и неколико песница̂; ето н. пр. Корина из Танагре, па Ерина, што је онако млада умрла, а жалили је многи, јер је само једну једину повећу песму иза себе оставила, а та је песма и за потоње била ремек. Од колена је тога и Сафо, десета муза.

Сафо је била најлепша жена у оно доба а најслављенија песница свију времена; била је рода господскога, те са тим родом својим подносила невоље политичне борбе; ма да је била удата и имала чедо, што га је нада све волела, ипак је живила слободно и невезано. Скупљала је око себе коло младих лепих девојака, те с њима живила, друговала и волела их, учила их музици и појезији и показивала им испреплетене игре, те их с њима играла на свечаностима.

Тако, као што је живила Сафо и њене друге, није се дало живити у Атини и у опште по градовима и држа̂вама јонскога к лена. Сафо је могла певати и извојевати себи славе, бесмртности, али јонско-атичка жена живи и мре без имена. Живот сав проведе јонско-атичка жена као у закутку неком. Једино је кућа њена држава, па и та је кућа на двоје подељена, једна половина за мушке, друга за женске, па само је ова друга половина сасвим њена. С мушкима се није састајала, осим са својим мужем: о друштвености и научености према томе, није могло бити ни разговора. Девојче је расло̂ у самоћи а подучавала га је дадиља и мати, те је тако нешто некако и научило. За знаности дабогме, за литерарно знање, није се у опште много марило у Грчкој, те тако ни дерани нису много учили по школах. Више се гледало на певање, музику и

играње, па то су атичке девојке училе, те су тиме учествовале у религијозним свечаностима, а те су свечаности биле једина прилика, да се девојче јавно покаже и са младим момцима састане. Иначе су обично родитељи свршавали, да им се деца узму, па се често младенци на прстену први пут видили; — осим певања, музике и играња учила је девојка још и ткати и прести а пре свега вести; у везу су атичке жене биле славне. Домазлук је учила тек онда, кад постане домаћица.

Кад се девојка уда, као да нестане мало оне строгости и усамљености али у главном ипак остане исти положај у жене. Истина постане газдарица и госпоја у кући али је непрестано била под туторством. На суду се није могла сама заступати. Обично је ручавала с мужем, али кад има гостију, није седила за столом. Ретко је излазила а и кад је излазила, морао је муж знати. Кад пође од куће, било да походи и обиђе другу коју, било да иде на јавну какву светковину, увек ју је пратила слушкиња. Сиромашније жене нису дабогме могле држати робиња, али су зато узимале увек по једну пратилицу. Пратња се та сад може схватити као неко ограничење али исто тако може бити част, одликовање, којим се богаташка разликује од сиромашније. Па тако је и било. Уз отмене и богате жене било је по више робиња, читав чопор, али се томе замерало, те су јавно једаред похвалили жену војводе Фокијона, што увек само једну робињу уза се има, кад од куће пође.

Кад се уз тај строги обичај узме још која оштра изрека писаца и песника, помислио би човек, да је Јелинка, а нарочито Атињанка била скоро равна робињи. Јеврипид нпр. меће Ифигенији својој у уста ове речи: мушкарац један више вреди него десет хиљада жена; а и комичари једнако руже и нападају сав женски род. Па ипак је зато жена умела да прибави себи у кући и друштву важност и положај, који одговара достојанству њеном. У умиљатости и лепоти својој има жена јако оружје а томе се оружју још најмање могао одупрети Јелин, који је гинуо за лепотом. Треба само човек да се сети Анакреонтових речи:

Рогове је дала природа волов'ма,
Хату бесном копите на ногу,
Хитру пету зецу плашљивоме,
Оштре зубе лаву-господару,
Вицкастима пераја рибама,
Крила за лет пернатим тицама
А мушкарцу мишицу јуначку. —
Па зар жена оста без ичега?
Њојзи даде лепоту природа,
Њој не треба сјајнијех штитова,
Њој не треба копља ни мачева,
И без тога свет ће покорити
Са то мало лепоте прелазне!"

Нипошто не смемо замислити слободну Јелинку од бољега рода, да је равна робињи или да је проста само редуша или куварица, него је морамо замислити као праву „даму." Иначе би лагале безбројне оне слике и статуе, што нам представљају умиљате, елегантне и грацијозне жене од главе до пете, а с друге опет стране озбиљне и достојанствене. Па и главно средство за душевно образовање, којим се мушкарац служио, наиме појезија, није јој било ускраћено; на дому је било преписаних спевова а смела је жена ићи и у позориште, ван ако је не би задржало то, што би предмет био непристојан, као у комедији.

Уз лепоту своју имала је још и то оружје, те је тако раскинула све везе, којима ју је везивао строги обичај и предрасуда. Са тим је оружјем израдила, да се муж спрам ње понашао не додуше галантно, али бар нежно и пажљиво. Не би ти Јелин пред женом својом рекао и једне речи, што вређа достојанство и морал њен; не би ти туђин смео ући у дом јелински, кад је жена без мужа сама код куће.

Јавност, послови и дужности јавне биле су царство мушкараца, њихово право, али је зато на дому била жена господар, муж највише ако је имао врховни надзор. Жена је владала над чељади, делила им послове, пазила на све у кући, наређивала и заповедала, те тако била у послу од јутра до мрака. Но по каткад се та влада њена мало забунила и онамо, где је не би требало да буде, узела је т. ј. и мужа у своју државу;

једном речи било је кирије и напасти; имао је своју Ксантипу и свесилни Див и мудри Сократ. Десило се покаткад да жена наслеђи коју мангуру, или да је образованија од мужа или рода отменијег, па онда је сиромах муж патио, као што има пример у Аристофановим „Облацима“; има тако неки јадник Стрепсијад, што се увалио у дугове ради жене, отмене и живе варошанке, „што заудара на шафран и помаду, обест и раскош.“

Али је зато било и лепих прилика, где се осећаји споразумели и сложили, те је била права хармонија у душама. И ако су по правилу родитељи уговарали и склапали брак, ипак није било ретко, да је љубав везивала везу, те се рад ње имало штошта да претрпи и жртвује. Калија н. пр. кад је хтео да узме Кимонову сестру, морао је поплаћати дугове Милтијадове. Жена је обично млада, неука и неразвијена долазила у руке мужевљеве, те је дакле од њега зависило а била и његова задаћа, да жену према себи изобрази. Ксенофонт описује у књизи својој *οἰκονομικός* живот двоје младенаца. Пита ту Сократ — учинио се, као увек, да ништа не зна — младог једног отменог и богатог Атињанина, како ли је то довео кућу своју тако лепо у ред. Шта ти то, вели, радиш, кад си код куће? — Ништа, на то ће млади делија, ја ништа не радим, све је то брига моје жене. — Па је ли то она све знала, кад си је од родитеља добио? пита даље Сократ. — Боже сачувај! а и шта је могла знати, кад сам је узео са петнаест година? Знала је само сашити себи хаљину и разредити посао млађима. То баш није бог зна шта, је л' да? Е али је у ње било још нешто лепо, то је доброћудност њена. — Па онда приповеда даље Исмонах — тако се зове тај Атињанин — како је образовао жену своју. Најпре су, вели, принели жртву боговима и замолили милост божју, он, да може жену своју на добар пут наставити, она, да може мужевљеве поуке примати, те тако засновати заједничку срећу њихову. Па кад се после мало привикла нањ, те знала с њиме и искрено разговарати, запитао ју је, да ли је кадра схватити, зашто су их родитељи спојили? Дуго смо се, вели, ломили, док смо се решили, јер од тог зависи судба и срећа дома и породице. Ако нам бог даде деце, гледаћеш, надам се, самном заједно, да их изобразимо што боље, јер то је извор срећи, што га треба да пазимо. Они ће нам бити узданица у старости, насљедници имања нашег. А што се имања тиче, ту ћемо се отимати, ко је кадар имање то већма помножити, јер је то наша заједничка имаовина. У том отимању, разлаже даље, свако ради на другој страни. Потребе су домаће двојаке, спољашње и унутрашње, оне су брига мужевљева, а ове женина. Природа је једној страни дала снаге и дурашности, да издржи зиму и врућину, невоље на путу и у рату, а друга је странка слаба, те зато треба да воли миран живот, плашљива је, те зато треба двапред већма да је на опрезу. Ето то је разлог, зашто жена има да управља унутри у кући. Обојима је брига заједничка, али им је рад различан, једно друго надопуњује. Па одиста — пита тај Исмонах жену своју — зар није лепше, да жена седи код куће, него да тумара по улицах? А опет шта може бити ружније, него кад човек не мари за јавне ствари, па се као жена забрави у кући? Треба код куће да останеш, да млађима дадеш посла, кад се овци постригу, да примиш вуну, да ју дадеш откати и опрести, па онда кад се рана увезе, да ју сушиш и чистиш, да се може лебац месити, а најпосле још — то ти се можда неће свидити — треба и да двориш чељад, кад се које разболе. — Боже сачувај да ми се не свиди, вели на то млада женица, још ћу се радовати као мало дете, јер ће ме онда двапред већма волети и захвални ми бити. А најпосле, вели муж, ако све то тако буде, ако све тако урадиш, бићеш срећна и задовољна. Јер кад постанеш савршенија, но што сам и са̂м, покорићеш ме својим врлинама, најмање твоје жеље биће за ме налози, па ћеш с дана у дан видити, како љубав моја и оданост спрам тебе расти.

(Наставиће се.)

ЈЕДНО ПИСМО.

— — — — — — — — — — — — Ваздух.

Кад ти сад кажем да је пролетос беснила куга у Аравији, и да је у тој земљи умирало сваки дан преко сто људи, ти ћеш онда, као човек рећи: да тешке несреће, што снађе онај јадни свет тамо, сачувај и саклони Боже нас. Тебе је та истинита вест дирнула, али после по сата, ти ћеш опет бити расположен и (у добрим приликама) може бити вољан, да се веселиш и певаш, као да је пола света твоје; ова ти вест бар неће то помести. Али кад би ти случајно био отуд из Аравије, па дошао овде, а тамо ти остала жена, деца, браћа и многи мили твоји сродници, па кад би ти тај глас о куги чуо, он би те јаче дирнуо, и неби ти шале пало на памет да се веселиш.

Да богме, једна ствар разно упливише на разне људе; зато је ето разлика како ће мислити прост а како научен човек кад му неко рече: ваздух.

Ненаучен човек сећаће се при тој речи како је добро отворити прозор, да уђе у собу чист ваздух, кад у њој има дима или чега другог загушљивог. То се зове: проветрити собу. — Можда, ако би га ти још запитао, шта је то ваздух, можда би он одговорио: па, то је ваздух, — ветар. И то би било од прилике све а можда и цео утисак проста човека, при речи ваздух.

Но то опет није, да није ништа; збиља ветар и јесте заљуљан ваздух, а Бога ми, ко се возио по мору, зна он добро како тај ваздух може да буде и наопако страшан. Колико ли је лађа разбило и колико људи досада прогутало море, што га је тај заљуљани ваздух у виду буре усталасао. Чуо си без сумње много пута досад ону изреку, што је свет у нужди саставио: „К'о не уме да се Богу моли, нека се по мору вози."

А какав би утисак учинила реч ваздух на изображеног — наученог човека?

Учен би човек мислио: Боже драги! да колика ли би штета била по науку, да људи нису испитивали и дознали, шта је ваздух. Ала би многе ствари, које су данас јасне, ала би остале за човека дубока тајна!

И заиста учени су људи занимали се са изучавањем ваздуха; они га свакојако испитиваху, док напослетку не познадоше његове особине, и направише помоћу ваздуха многе направе, којима се данас сви људи служе корисно. — То је била заслуга науке за човечанство.

Баш ово дана изилази сто година равно, како су људи први пут покушали да праве ваздушне лађе, у којима су се и сами возили високо над земљом и над облацима, те су лађе назване „ваздухопловима или балонима." Кад су пре једанаестину година Пруси опсели Париз, они поседоше и земљу и воду око Париза француског, али небо посести немогоше, те Французи у опсађеном Паризу слаше своје поштоноше кроз ваздух, кроз облаке у друга места. Непријатељи кад су видели те балоне у висини пуцаху из топова, али су ретко до кога добацити могли ђуле.

Да учени људи нису проучавали ваздух, зар би икад могли направити ваздухоплов. Зар би било данас оних шмркова за гашење ватре, зар би било бунара на шмрк? — Много је користи допринело људима проучавање ваздуха и ја ћу ти причати о том, причаћу ти о човечијем вожењу по ваздуху овом приликом, да видиш како је то могуће, да људи по висини плове, причаћу ти да и ти знаш нешто, што учени људи знају.

У многим књигама научним писано је о ваздуху дуго и широко, јер људи, који проучаваху ваздух, нађоше у њему неке особине за које пре није нико знао, па то написаше у књигу нека и други свет то знаде. Ти људи, који писаху, били су, драги мој, честити и заслужни људи, јер они се много трудише, испитиваше и написаше а нама сад само још остаје, да комотно прочитамо, за два три минута оно, што су они након дугог свога труда и рада изнашли и у књизи рекли.

Ја ћу ти казати имена неколико тих људи, који су у том заслужни, та су имена вредна спомена ево их: Мариот, Рењол, Гејлисак, Далтон и други. Као што видиш, од њих ниједан није био Србин, него или је Француз или Инглез; али опет зато, то су људи, које и Срби треба да поштују јер што су они својим испитивањима изнашли и доказали, корисно је тако исто за Србе, као год и за Енглезе, Французе и друге народе; Наука је својина целога човечанства. Ниједан од ти људи није био заслепљен да рекне: ово не смеју знати други. Они нису задржали своје знање, да иструне с њима и у њима, него су га саопштили целом свету путем књиге, па: ко има уши нека чује, ко има очи нека види; ако му се хоће, да зна штогод добро.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ГОЛУБ СА СТЕНА.

Арабеска од Фр. Херитеса.

Свршио је песму. Беппо, dolce Беппо, хиљаду срдаца си разнијао, да бујно бију — ти сретни момче!

Али још сретнија чини се, да је озбиљна матрона, чије се груди и лице виде у позоришној ложи. Да, госпођо, само ваше је дело његов успех! Ви сте га открили и изнели пред свет, тај драги камен, дали сте га испиљити, сјаја је добио у најбољим школама јевропским, методом најгласовитијих вештака певачких — без вас би тај красни глас за навек био скривен у сивим корсичким шпиљама.

Нашла га је у Ајачу, где беше са малом Оленком, кћерком својом, на чије бледо лице имао је влажан и млаки морски ваздух надахнути ишчезнуту румен.

Проста је хисторија, како су се упознали. Певао је пред статујом Мадониним једнога вечера сиромах дечак — — Другога дана уведоше га по мраморним степеницама у сјајну дворану племићке палате; пољуби руку великој госпођи, која га помилова по образима; онда су му донели ново лепо одело од кадифе са дугметима од седефа; покрише му густу коврђаву косу до половине елегантном модерном капицом, босе му ноге обули су у ципеле, каквих никада није видео, које имађаху златне пређице тако светле, да је од радости рукама затапшао.

Ласно се растаде са својима. Одпутоваше истога дана из Ајача кући, у родно сеоце, сиромаси рибари са „крвавих острва“ — отпутоваше без Бепа, оставише га у наручју нађене среће. На целом путу говораху, о тој његовој срећи не зломислено, завидљиво, већ с оном невином зависти, која се пре може назвати „чежњом.“

О, сретни, пресретни Бепо!

Али стари Матео, увек миран, гњурао је данас с невиђеном силом своје весло у таласе. Лице му беше покривено борама, али никада тугом; данас пак беше мрачно, приправљено за особито тужан горак осмејак. — „Мислите?“ — рече и показа руком на јато голубова, летећих тихо к обали над њиховим главама. „Затворите једнога од њих у златан кавез . . .“

Матео ућута, снажна му рука моћно завесла тако, да се цела пуковнија таласа као да се уплашила, шумећи у нереду разбегла. После проговори славно и гласом као пророчанским.

„На свршетку ће ипак разбити златан кавез и свршиће те сјајне окове, којима свезаше руке његове и душу његову и вратиће се к нама међ' пусто стење . . .“

Гледаху га зачуђено а баш ни мали Бепо не би га у тај пар сватио. Та већ у јутру тако му се допале те нове ципелице са скупоценим пређицама. У вече додуше не беху му већ тако миле, да многа ствар, која је мало час њега к себи мамила и привлачила, изгубила је за њ дивоте; али за

то хиљадама других и других ствари пунило му је слашћу благодарно срце.

Сеђаше на балкону крај ногу своје госпође, добротворке, помајке; певао је и бројао на небу звезде и играо се са меканом плавом косом мале Оленке . . . о, красне чаробне ноћи на обалама тиренскога мора! Ко је проживио једну од вас, никада неће заборавити ваших дивота . . .

„Сећаш ли се, Оленко, оних ноћи?“

Није одговорила. Али беле њене руке обавиле му се око врата, красна девојчина глава спустила му се на раме. — „Оленко, моја Оленко. . .“

Онда пригушено шапутање... као оних ноћи. Бепо опет пева и броји звезде и игра се с меканом плавом косом Оленчином, али не више оне Оленке, оног болесног детета, сада му груди обавија мекано девојачко раме, а к срцу му се пригрљавају бурна, топла недра . . .

Моја се црта разилази овде у неуређено мноштво цветова. Ваља ли, да их скупљам и свежем у киту — да ређам к дану дан, који су проживели? — — Ко неби познавао ту приповетку о љубави! Како су сретни били у њезиним слатким оковима!

А ти ипак чекаш свога Бепа, старче Матео? Ти све до сада седиш на прагу колибе своје и гледаш оком испитујућим у даљину, хоће ли већ доћи твој голуб са корсичких стена?

— — — — — —

Долетио је најпосле. Долети јадна измучена птица. Сломише јој крила у том великом свету. Чему ће теби љубав, рекоше, кад смо лавором накитили твоју главу? Ти трпи, учи се одрицати и живи само слави својој; срећа за тебе није. Ти певај само, певај и блажи нас — ми ћемо зато без милосрђа разрити срце твоје, али одушевљено ћемо ти пљескати . . .

Познајете ли причу корсичких рибара о смрти голубова са стена? Веле, да нико не нађе његово мртво тело — он не умире, већ се растопи у ваздуху. На обали пак у песку остане печат од његове главе и крила његових — док први ветрић све не изравна.

Тако си нестао и ти, певче! Данас још на површини наших свежих успомена појављује се слаба контура уметничке појаве твоје а сутра се већ нећемо моћи сетити ни једног од оних дивних твојих звукова, у којима смо тако уживали — Верро, dolce Верро, ти голубе са стене са златним гласом!

С чешког

Владислав Алин.

ПИСМА ВУКА СТ. КАРАЏИЋА

Вуку Поповићу.

(Наставак.)

II.

У Бечу 18. Августа 1854.

Мили имењаче и пријатељу!

Дужан сам вам одговор на два писма (од 7-га и 30-га Јулија), на којима вам врло захваљујем.

И мени је врло жао што се изгубило оно писмо од Видова дневи, али му сад већ не можемо ништа.

Оно писмо Јовановићу предао сам, и казао ми је да вам је одговорио. Андрићу платио сам 6 ф. за новине у Рисан од 1. Јулија до свршетка Декемврија, и мислим да су већ почеле тамо долазити. Врло сте добро учинили што сте му се одрекли дописивање, јер се свјема не може угодити ни истином ни лажи, а особито ви сте у царској служби.

Добро те сте слали тога ђака горе ради Србуља. Те што сте ми до сад скупили ваља да ћете ми скоро послати, али мислим и то да вас је трута научила, да ми без асигурације ништа не шаљете. Овдашњи моји комисионери Végh & Krestits имају у Трсту свога комисионера који се зове Franz Sigmund: како би било да ви шта ми год узашаљете пошаљете у Трст овоме Францу Сигмунду и да му особито пишете да он пошаље амо Вегу и Крестићу, а они ће знати да је за мене како виде на сандуку или на пакету W. S. K. (која три слова ви ваља да не заборавите написати)? Али опет да асигурирате свашто.

Ако вам већ буде дошао (и вратио се) мој Јанко из Дробњака, знам да сте га

лијепо дочекали и према ономе, што буде донио обдарили; ако ли још не буде дошао а дође, гледајте не бисте ли га научили да позна колигод Србуље, па би могао онамо тражити их и код попова и код калуђера; особито му препоручите за оне на кожи, које ће ласно моћи познати. Казивали су ми да између Таре и Пиве има једно мјесто које се зове Црквице, и да ондје у некаква попа има сила Србуља, и малијех и великије, на кожи; а и у Тројици код Пљеваља гдје је Лука књигу учио, јамачно ће их бити свакојакијех.

Ја се надам да ћете ви ове јесени преко Херцеговине с онијем вашијем рођаком, али не знам кад. Гледаћу што прије да вам пошаљем један сандук књига овијех што још имам (ту ће бити које од овијех мањијех јеванђелија, а и три велика), велик да додам и 30 мојијех новијех завјета и 50 приповиједака из старога и новог завјета. У Тројицу бисте се ви могли свратити, јер су Пљевља на путу.

Букварн се из Србије врло тешко добијају, него се овдје сад наново штампа овај нови, и мислим да ће бити што бољи.

Не заборавите метнути ми у рачун шта сте платили за оправљање онога Јеванђелија за цркву Леденичку (ја сам вам и онако дужан, али ћемо се намирити.)

Онај 9-ти часловац ваља да сам ја некако сувише набројио.

Добро и паметно чините што се (*нема више.*)

III.

У Бечу 13. Февр. 1856.

Мили имењаче и пријатељу!

Надам се да сте примили моје повелико писмо од 27. пр. м., а сад вам јављам да сам примио и бутаргу, и платио сам овдје за њу (царине и пр.) само 19 крајцара, него бих рад знати колико сте ви тамо платили кирије. Овако ће бити најбоље да ми шаљете сваке мале ствари.

Врло ми је мило што сте ми прије писали, да сте нашли Врачевске молитве. Гледајте не бисте ли како год нашли (или у штампаној Србуљи или у рукопису) и оно од крстоноша, а и другијех молитава, којијех нема у данашњијем требницима. као н. пр. од вјештица и вампира, од урока и чини, што се чати стоци, побратимима (кад се побрате) и т. д. Потрудите се око тога што се боље може, пак ћете видјети шта ћу ја од тога учинити, само ви не говорите никоме ништа.

Надајући се од вас великоме писму и поздрављајући најљубазније и вас и све ваше остајем ваш дојакошњи

Вук Стев. Караџић.

Збиља! како се зове она риба из које се вади ова бутарга, колика је од прилике, и гдје се хвата и ова бутарга суши?

(Свршиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Летопис Матице српске уређује А. Хаџић. Књига 129. 1882. Свеска прва. У Новоме Саду српска штампарија дра Свет. Милетића 1882. 8° с. 159. Цена 70 н.

Ниједна свеска летописа не може да изађе, а да не видимо у њој какав прилог нашег вредног старинара Ђорђа Рајковића. И чланак његов у првој овогодишњој свесци „Урош Стеф. Несторовић и његове заслуге за школе“ важан је један лист у културној повесници нашега народа. Несторовић, који је имао прилике да у Вратислави (г. Рајковић пише у Бреславн), где се учио, види добру организацију народних школа, одмах је, чим је г. 1810 постао врховни надзорник свију православних школа у Угарској, поставио себи за начело, да без ваљаних учитеља нема ваљаних школа. С тога му је био први посао оснивање препарандија и тако је његовим неуморним заузимањем г. 1812. отворена у Сент-Андрији српска учитељска школа, прва и најстарија добро уређена учитељска школа у Угарској Доцније, г. 1816. преселио се овај завод у Сомбор, где се и данас налази. Заслуге Несторовићеве за оснивање српске учитељске школе и непријатељевање наше тадање јерархије према том просветном заводу описао је више пута садањи управитељ учитељске школе г. Никола Ђ. Вукићевић, последњи пут у „Извештају о срб. учитељској школи у Сомбору за школску 1872/4 годину,“ али чланак г. Рајковића упознаје нас и са осталим просветним радом Несторовићевим, нарочито и са његовим заузимањем за оснивање школскога фонда. Остваривању племенитих намера овог врлог Србина стављали су тадањи клерикалци стотине препрека и г. Рајковић задржава се погласвито код те борбе, која још ни данас није сасвим извојевана. Из тог узрока има његова расправа и савремени интерес.

Расправе као што је „Узроци српско-византинског ратовања 1073—4“ од П. Срећковића не видесмо већ давна у Летопису, а неби жалили, да је и из ове свеске изостала. Такве расправе преселиле су се као што је сасвим у реду у „Гласник,“ у „*Rad*,“ а сада и у „Чупићеву Годишњицу.“ Летопис, као књига намењена широј читалачкој публици, није заиста згодно место за рад, у ком се објашњује питање, „о коме су писана два писма цара Михаила VII. Парапинака 1071.“ Разуме се, да овим не побијамо ваљаност самога рада.

Ни „Мера за меру. Позоришна игра Виљема Шекспира превео с енглеског др. Милан Јовановић“ (свршетак ће изаћи у идућој свесци) није као превод за Летопис. Толико већ са формалне стране, али ни иначе није овом делу генијалног Шекспира место у Летопису, који треба над свим да буде и остане морална књига. Обрти и речи, које су у веку, у ком је живео велики песник, биле дозвољене у пристојном друштву, данас се већ више не трпе. Читалац, који у невреме добије такву књигу у руке, задржаће се више код речи, него код идеје и тако може и најморалнија књига — што је *in ultima analysi* као сва Шекспирова дела и „Мера за меру“ — да постане гроб за чистоту душе. Оно, што уважени г. преводилац вели у предговору „о делу и преводу“ нимало нас не убеђује о његовој невиности.

Чланак „Живи палимпсести,“ што иза тога долази, није управо за нас прави превод, јер га је немачки написао наш песник-философ др. Лаза Костић. И предмет чланка стоји нама врло близу, јер се односи на Верковићеву збирку бугарских народних песама. У тој збирци налазе се песме, које потсећају на индијске веде, а неке и на класичну грчку митологију. Тиме су те песме побудиле општу пажњу славенских и страних научењака и изазвале су толико чуђење, да су многи били мнења, да су те песме фалзификат. И наш песник латио се у свом чланку тог питања, које је по његову мнењу најбоље расправио др. Гајтлер, професор загребачког свеучилишта.

„Смиљана. Приповетка из Стига, од Н. В. Ђорића“ опет је једна приповетка о несретној љубави на селу. Писац приповеда пријатно и занимиво и желимо му, да у том правцу и даље напредује.

„Живот Луке Стојачковића сенатора и директора србско-народни основни школа у Сомбору“ споменик је, што га подиже добар син (Александар Стојачковић) свом оцу. Писцу то служи свакако на част, али је питање, да ли је Летопис место за тај акт породичног пијетета? Лука Стојачковић био је честит, ваљан Србин, то видимо и из овог животописа а знамо и иначе, али такви Срби нису хвала Богу ни данас ретки, а пре их је било још много више. Такви људи достојни су увек поштовања, али има стотину других начина, да им се та пошта укаже, а стране Летописа чувајмо ми и одсада за оне изабране, којих дела прелазе меру обичнога.

Под „Наша новија лирика“ износи нам наш стари знанац на том пољу С. В. Поповић студију о песмама Меда Пуцића Дубровчанина. Он нам црта цео песнички живот тога умног песника са широким погледом, који заслужује, да му се песме много више читају. Његову „Цвијету“ назива г. Поповић најлепшом песничком причом, што је има у нашој српској књижевности.

Ово је друга свеска Летописа, која не доноси радњу Матице српске. Како та радња интересује свакога Србина, који се брине за напредовање Матице то би смерно молили уредништво, да се на ову нашу жалбу у будуће обазре.

М. Петровић.

ЧИТУЉА.

(*† Милица Тодоровићка.*) Још зимус је допрла до нас тужна вест да се упокојила ова Српкиња која се одликовала својом образованошћу и вредним књижевним радом. Како су са забране листова у којима је саопштен њезин некролог податци из истога тек са:а нам дошли до руке то ћемо их ма и накнадно у кратко саопштити. Милица Тодоровићка била је кћи Петра Нинковића бившег управитеља гимназије новосадске. Подстакнута својим учитељем Светозаром Марковићем свршила је покојница од 1872 до 1874 педагошки одсек на униврезитету у Цириху са најбољим успехом и добила је диплому да може бити учитељица у Швајцарској на средњим школама. Хтела је са својом сестром такођер учитељицом год. 1874 да отвори женску школу у Крагујевцу али јој власт није дозволила. Удавши се за публицисту Перу Тодоровића сносила је она с њиме сва политичка гоњења у Србији, Угарској и Аустрији. У последње време одала се да изучи медицину у Петрограду, но оштра клима поткопала је њезино нежно здравље. Вративши се у Србију умрла је 18. Нов. 1881. у Крагујевцу. Од књижевних радова који су изишли на јавност, превела је покојница списе: „Једна јунакиња из франц. револуције“ и „Историју једнога злочина“ од В. Ига. Осим овога преводила је за немачке листове чланке Светозара Марковића а књигу му „Србија на Истоку“ превела је на руски језик. Многи превод остао је за покојницом у рукопису.

Тодоровићка се разумевала у политичким наукама а нарочито у политичкој економији. Од страних језика говорила је добро немачки, француски и руски, а разумевала је и талијански и енглески, лепо је свирала на клавиру и била је женска озбиљна, а при том пријатна а носила се чисто и просто без икаквога обзира на моду. Са племенитих тежња које је гајила у срцу своме за напредак свога рада заслужила је вредна покојница да је свако ожали што тако рано премину у сред радљивога живота свога. Лака јој земља у којој почива!

РАЗНО.

(Папагај и његово начело.) Француска краљица, Марија Амалија, жена Луја Филипа имала је папагаја, кога је ванредно волела и звала га је: Коко. Кад би га год краљица запитала: „Но драги коко, шта је ново?“ он би јасно гласно одговорио „*Vive la reine!*“ (Живела краљица!). Даклем није ни чуда, што га је краљица тако волела.. Али дође и месец фебруар године 1848, и краљица мораде да побегне из Париза, и то тако журно, да није имала каде ни свога папагаја собом повести. Кад је краљица сретно стигла у Енглеску. онда је тек срце заболе — за својим папагајом. И она изрази жељу, да јој папагаја, пошто по то, нађу и донесу. Много је муке и труда стало, док су верни Орлеанци по Паризу тражили краљичина љубимца. Једва га једном нађе неки племић, и то у једном узаном сокачићу пред дућаном неког ципелара. И он га за скупе новце купи од тог ципелара. Краљица Марија Амалија била је баш у енглеском двору кад су јој папагаја донели; ту је било много господе и министара. Кад краљица виде свог папагаја, зјело се обрадовала. И да се пред енглеском господом похвали како њен папагај говори, тако га запита: „Но драги коко, шта је ново? — — — „*Vive la republique!*“ (живела република!) одговори папагај јасно гласно. — Енглези једва уздржаше смејање. Краљица се снужди и прошапута „*Fi donc*, ти подла издајицо!“

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Ученост.*) Један се хвалио, како је његова кћи учена: „Толико књига — вели — нема на читавом свету, колико је моја Јулка прочитала.“

(*Лек од бледобоље*). За бледе девојке најбољи је лек, дати им београдског „Дар-Мара“ да читају: одмах ће их при читању румен облити.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 5.

ОД СВЕТИСЛАВА ПОПОВИЋА У ДОЛОВУ.

за	ток	не	леп-	ма-	сло-	су-	жи-	а
ка	ше	ва-	ше-	иду	ца	ли.	бо-	зи-
по-	су-	не-	Шта	ли.	бри,	це	шта	ру-
цве-	о-	та,	те,	Ал'	ње-	ла-	сре-	дно
жни	ље	та.	кад	њих	по	ну.	вом	низ
но	сна-	цва-	што	све-	ко	ну.	не-	чић
да-	ту-	ни-	од	жи-	та-	ли-	об-	го-
же-	те-	це,	мо	цу	јер	ру-	то-	ка
од	и	до-	во-	ту	лом	ном?	ње-	раз
че	на	мом?	том	ли-	дом	зла-	до-	по-

РЕШЕЊЕ КОЊИЧ. СКОКА Бр. 4.

Прамалеће је ово,
Што тако блажи груд:
Куд гледнем, све је ново,
Красота рајска свуд.
Живн'о свет, ено будно врело,
Ено зелен већ и брег и до —
И мене је пролеће занело,
Поздрав појим весело.

Прамалеће је стигло,
И његов благи жар,
Све горе главу дигло,
Велича творчев дар.
Шушти вал к'о бисерје бело
К'о и река да разуме што;
И мене је пролеће занело,
Поздрав појим весело.

Ој слатко прамалеће,
У наш си дошло крај,
Ко запевати неће
Кад види свуда рај.
Миља пун луг и поље цело.
Ко не појми благовање то?
И мене је пролеће занело
Поздрав појим весело.

Разрешили: гђце:Јулка Грујићева у Силбашу; Даринка Поповићева у Винковцима; Марија Јовановићева, Марија Вујићева, Соф. Димитријевићева и Савета Чакићева у Карловцима; Јелена Никашиновићева у Баваништу; Марија Мајска у Сивцу; Ленка Балкановић у Марковцу; Милева Марјановићева у Лалићу; Милка Т. А. у Вуковару; Анка Славнићева, учитељица у Петрињи; Софија Михајловићева у Н. Саду; Драгиња Шовљанска у Ст. Бечеју; Даринка Дражићева у Н. Саду; — г. г. Панта Поповић у Винковцима; Ст. Јовановић и Анд. Хајзлер у Карловцима.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 22. У Новом Саду, 30. маја 1882. Год. IX.

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Наставак.)

Он — мој добри Тика — приметио је то, но њему је морао још дваред већи бол бити. Али ипак беше јачи од мене, те први прихвати реч.

— „А, дошли сте —," рече слабим гласом и одсецајући, — „да ме мало походите" — и ту се загрцну од кашља, који му прекиде даљи говор.

Ни на крај памети ми никада није било, да ћу њега — тај тврди камен станац — икада у тако кукавном и жалосном стању наћи. Из његових сам, истина је, писама дознао, да има суху болест, али, да ће јој његово јако и устројено тело тако брзо подлећи, томе се несам надао. Пак онда и тај хладни његов дочек био ми је некако нејасан. Пре је био тако мио, тако љубазан према мени, а сад је тако хладан. Сад, кад смо се после толико времена, кад смо се опет једва једаред састали, није нашао ни једне љупке речи за ме . . . .

То ме је болело. Нисам ни сам знао, шта да му говорим. Представим ону двојицу.

Он се силом осмехну, рукује се с њима, па онда ће некако потмулим гласом:

— „Хајдемоте горе," рече, „те се још, док је раније јавите намеснику, да вам одреди собу."

Ћутећи упутимо се за њим. Намесника смо нашли у његовој соби. То је био онај исти калуђер, коме сам се ја у цркви дивио. Испрва се смешио, но после, кад је чуо, да смо само ђаци, намрштио се је, и при поласку нам није дао ни да му руку целивамо, но ипак нам је одредио собу. Морам приметити, да се у опће ретко у ком манастиру ђаци лепо дочекују. Но сретно смо прошли, што смо и „примљени."

Манастирске собе за тако звану „ситну господу," т. ј. за ђаке, учитеље и сеоске свештенике све су на један калуп. Соба, која је нама, или боље рећи, соба, којој смо ми одређени били, беше пространа и широка; кад смо први пут ушли, ја сам мислио да је „трапезарија." У једном буџаку стајаше неки оклепан кревет, на ком је била једна сламњача и један чаршав, црн, као да

већ годину дана није видео воде, а по њему се видели трагови оних блажених животињица, које толи често узнемирују наш слатки, ђачки сан. Осим тога налазио се на кревету још и један јастук, у ком — сумњам — да је било више од по фунте перја; и јорган, којим се ваљ’ да још први архимандрит тога манастира покривао. Наспрам кревета стајала је нека дерна дрвена клупа, а мало даље од ње, тамо иза врата, умиваоница. Оба та дела собна намештаја могла би се мирном душом послати у земаљски музеј, као старине. То је био цео собни намештај. Али да још сам нешто заборавио. На зиду је висила слика патријарха Рајачића, која је по свој прилици имала да служи за украс, и на којој је фалила једна пола стаклета; ону другу пак покрили су пауци паучином.

После вечере — на којој је отац намесник страшно много јео, што се опет са мојим назорима о калуђерима ни мало није слагало, — одведе нас Тика у т. зв. „ђачку собу,“ где станују манастирски ђаци, да нам покаже своје пребивалиште. Ја се згрозих, кад уђосмо унутра. Десет пути горе него у соби, која је нама дата, ма да је ту било и астала и столица — чега у нас није било. Нереда, нечистоће, смрада, једном речи свакога гада бејаше ова соба пуна. У први мах од силнога дима нисам видео ништа, само ми је гадан задах ударио у нос. Тек кад се мало разазнах, опазим где на кревету седи једна млада женска, до које се је наслонио онај жути ђак, што сам га видео на бденију за певницом. Он ју је загрлио. и нешто јој на уво шапутао, а глава му већ од силног мамурлука сваки час клањала напред. Око астала, што стајаше насред собе, седело је неколико дечака. Нису говорили ништа, само су пушили, а свакоме у руци бејаху карте. То су били „манастирски ђаци.“

На столу пред њима стајаше огроман бокал, око кога беше испросипано вино. Био је међу њима и један мали, тек ако му могло бити десет година, — па и тај је пушио и играо карата.

Кад смо ушли само су нас попреко погледали, па онда опет наставили свој посао. Ја несам могао дуже гледати тај гнусни призор, где се у лењости и и гадним страстима проводи младост, затире здравље, затире живот. Намигнем Тики да изађемо.

Једва сам се нагутао чиста ваздуха кад смо се удалили од тога гњезда нечистоће и гада. Милан и Ђура рекоше ми, да би се радо мало проходали, и ја их радо пустих, јер сам и онако желио с Тиком на само бити.

Кад смо ушли у нашу собу и били на само, баци ми се Тика на прси и заплака као мало дете. Растужи ми се кад видех после тако кратког времена ону дивну снагу, оно поносито држање овако сломљено и уништено. Заиста, и најјачи човек није него цветак, који подлегне свакој холуји. Наслољен на његове груди осећао сам, како тешко дише како му се прси од узбуђења надимаху, а у њима је нешто шкрипало. По том сам увидео, да му, сиромаху, више нема помоћи.

Још смо један часак стајали тако у загрљају, кад се он нагло од мене отргне, те утрвши сузе одступи натраг.

— „Баш смо деца“ — рече дрхћућим гласом, — „обоје смо се расплакали, кло да се несмо бог зна откада видели.“ При том се опет накашља, па настави: „Ал није то баш ни скоро било, виделли смо се последњи пут у Београду.“

— „Да,“ одговорих, „кад сам те рањенога у болници посетио. Али ништа за то, бог зна кад ћемо се опет видети! А мислиш ли бога ти, овде остати, пак да те покалуђере?“

(Наставиће се.)

ТАЈНА ЉУБАВ.

У спомен Г. А. П.

Тужит морам — срце моје —
И за тобом чезнути;
— Ранило ме миље твоје,
Па сад морам венути.

Тајит морам Милка снове,
Тајит срца сладак пој;
— Кад те други својом зове
Тужит морам живот свој.

Ал ћеш вазда звезда бити
Мог живота млађаног —
И суза ће горка лити
Са тужнога ока мог:

Јер кад сване са истока
Рујне зоре бајан цик,
Сећат ћу се твога ока,
— Видит твој ћу диван лик —

И кад видим звезду сјајну,
Ја ћу мислит да си ти —
А уздах ће тебе бајну
Свуд под небом тражити.

Па нађе л' те, душо, каде,
Где другоме ствараш рај,
Уздах ће ти казат јаде
И мог срца горак вај.

А кад жићу крај ми буде
Орит ће ти срце пој,
Ко што песмом бел-лабуде
Тужан сврши живот свој.

Ст. Торбица.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Оркестар засвира. Минија се стресе, али као храбри ратник на глас убојне трубе. На један пут осети се опет сигурна са самом собом, обузета одушевлењем, које одагна плашњу и страх. Сваки очекиваше с неповерењем или подсмехом пробу младе певачице; али чим отпоче, њен чист, дуг, несравњено јасан глас изненади све; чуђење се удвоји, кад начини израза и понашање јој открише дубоко знање. После првог часа не беше ни најмање сумње о успеху; вештаци се дивљаху, свирачи из оркестра пљескаху, а Странони од радости плачући повика:

— Спашен сам!

Сваки се питаше у себи, одакле ли је ова сјајна вештакиња; где ли је већ певала? јер сигурност у певању и игри наглашаваху извежбаност на бини.

— Она није одавде, одговарао је Барини угушујући гордост; кад је пак био на само са својом ученицом понављали су она места, са којима он није био потпуно задовољан.

— Ти ћеш се заборавити или уплашити, рече јој он.

— Не, одговори она, ја сам потпуно заборавила моју личност и остали свет. Ти не појимаш заносљиво осећање, које ме обузима, кад ме прати ова гомила музичких инструмената; за тим осећање, бити потпомаган музиком, која привлачи и као заповеда. Па како се слатко дише кад се звуци шаљу у ову велику лађу, која глас чини јаснијим и чистијим! Уживање је бити слушан, измењивати са слушаоцима своја сопствена осећања, удвојена одушевлењем на бини . . . Ја бих тада певала и дању и ноћу неуморно.

— Да, настави тенор, неуморно, јер умети певати значи умети издавати глас и дисати; али прекосутра сала ће ти се учинити глувља, јер ће бити пуна. Нарочито пази, да се одржиш хладнокрвно; пази само, да изговараш добро, а не обраћај пажњу на погледе публике.

— Уверена сам, да ме она не може збунити, одговори Минија, предаћу се савр-

*

шено осећању, које изражавам, задовољству, да ми се глас покорава.... У осталом образина ме моја закриљује. Од кад сам се огледала на огледалу престављам себи да ме други не виде.

Друге и последње пробе успех изгледаше још сигурнији. Глас, да је Пресцила сјајно замењена брзо се распростр'о али дилетанти сумњиво махаху главама. Одзиви иза кулиса узалуд понављаху, да је нова вештакиња право чудо... — Непозната, говораху они; и са свим млада, зар се може имати талента у тим годинама?

У очи преставе Баринија ухвати грозница; није се могао држати на ногама, а његово бунцање несносно је било слушати. Минија напротив била је мирна. Кад је изашла на бину и бацила поглед на јако осветљену салу, учинило јој се, да је пренета у сан светлости и хармоније богова и богиња. Жене су биле искићене цвећем, обасуте блиставим накитима; хиљадама свећа сијаху подобно звездама; до бине, која је као огњена преграда одвајаше, све јој је изгледало као божанствени сан, као мађијоничка сила, која је уздиже изнад ње саме. Она одговори музичким инструментима; који јој говораху небеским језиком, и необраћајући пажњу на ћутање ове пажљиве гомиле, која, желећи Пресцилу не поздрави Омбру кад се појавила, али изненађена и задивљена на један мах отпоче бурно пљескати.

Ова вика тако рећи пробуди Минију и ули јој страх тако, да јој прва помисао беше, да побегне и да се сакрије, али сетивши се своје образине поново се прибра. После сваког играња чуло се одобравање; после сваког чина Омбра је изазивана са великом виком; на свршетку последњег чина одушевлење је било не исказано. На њу полете читава киша од венаца и цвећа.

Један необичан букет од белих камелија опточених париским љубичицама паде баш пред њене ноге. То је био последњи, али и најлепши и најмириснији, те зато Омбра баци поглед на онога, који га беше тако вешто бацио, и угледа на једном седишту до оркестра неког високог младића, који бејаше устао, упревши на њу поглед са изразом страсног дивлења. Завеса се спустила, али је трипут дизаху и публика једнако изазиваше вештакињу, а младић је непрекидно гледаше.

Сутра дан говорило се само о Омбри, сваки је желео да је види, али нико јој незнађаше адресе... — Одакле ли је? говораху једни. Како ли је могла тако млада да прибави толико вештине? Какав глас! каква лепота! каква дражест!

Док се овако говорило, Барини је још био слаб од јучерање грознице; Минија се весело смејала његовим прекомерним похвалама и његовој радости.

— Ти си моја слава! узвикивао би он са смешном мимиком; сада могу да умрем, јер сам примио награду за мој труд. Ти си надмашила твога учитеља, првога тенора свога доба, генијалног тенора, говораше велики Флорентинац ... Каква чистоћа! каква истрајност! какав глас! какво изговарање! Та и глув неби пречуо ни једне твоје речи.

— Мора да изгледам страшна са овом Мавританском бојом?

— Ти си лепа као дан

— Или боље као ноћ, одговори Минија.

— Али, одох драга моја, хоћу да се напајам похвалама моје ученице, јер дар твој моје је дело.

Барини узе шешир и пође када му Минија рече:

— Сутра полазимо, надиши се и за мене, јер ја не могу да излазим; али пази, да не помисле, да си полудио.

Да, полудио сам од гордости, одговори старац излазећи.

Кад се вратио изгледао је тако невесео, да његова млада пријатељица приметивши то упита га, да нема много критике на Омбру.

— Не, не, краљице моја, кују те у звезде. Та сви би били животиње, кад неби били пред твојим ногама.

— Па шта ти је дакле, што си тако забринут?

— Нисам забринут но ожалошћен. Помисли само, јучерањи приход огроман је.

— Каква срећа! узвикну леди Стевеова.

— Али сиромах Странони неће од тога добити ни динара. Све ће отићи сирочади.

— Мора тако да буде, јер је престава давата у њихову корист, одговори Минија.

— Заиста, драга моја, али сиромах управитељ има седморо деце, а како је ова позоришна сезона била хрђава, он је пропао.

Јадник! шта ли ће да чини? упита добра Минија.

— Удавиће се; то ми је мало час казао.

— Однеси му сав мој новац, Барини!

— Ти дакле хоћеш да се дозна, да је Омбра висока госпођа? Једна певачица не може да буде тако издашна; она може да награђује својом вештином а не својом кесом.

— Па шта да се ради? повика леди Стевеова.

— Биће једно средство да се спасе од несреће: он ме је уверавао, да би га две преставе, које би дала велика вештакиња, могле спасти од пропасти.

— То је немогућно! био је први узвик младе жене.

— Али, не ужива се опијајући плод славе без казни, не осећају се тако жива и нова узбуђења, а да се не изгуби макар мало разума. Минија најпре одбијаше, затим се колебаше, и најпосле уступи наваљивањима старога певача.

— Ти си прави анђео! повика он одлазећи, у страху да леди Стевеова премишљањем неби опет дошла на своју првашњу одлуку.

— Кад су ове две преставе биле објављене, сва су места била брзо распродата, и кад се завеса подигла пространа сала била је дупке пуна.

Ово је било славно вече за певачицу и њеног учитеља. То је било вече ватрене узбуђености . . . Стари дилетанти познадоше опет у Омбри ваљану методу, за коју мишљаху, да ју је већ нестало, млади су били побеђени снагом дара, који им изгледаше са свим нов, а сви скупа били су побеђени лепотом вештакиње. Морала је побећи, да је неби у тријумфу однели. Бежећи, понела је само једну киту цвећа, оставивши све остале што беху прекрилиле бину, киту од белих камелија, коју је бацио исти гледалац.

Последње преставе хтеде готово кућа да се сруши од велике вике и изазивања; жене су скидале свој накит и бацале га Омбри, људи уст вши називаху је небеском дјевом. Међу овима Минија је опет угледала непомичног и бледог обожаваоца, кога је и пређе видела; он је поздрави као што поздрављамо краљицу.

Када је, после свог тријумфа, леди Стевеова била код куће, мало опијена и као заглушена својом славом, посла Маријету, чим је свуче, да каже Баринију, да ће тек сутра да се види с њиме. Не зато што јој је био нуждан одмор, него што се задовољном осећала кад је на само. Зачуди се што се осећала готово ожалошћеном.

Лепа кита цвећа, коју је донела била је пред њоме.

— Зашто да га чувам, говорила је она гледећи цвеће, кад и онако нећу никад више видети онога, ко ми га је дао?

За тим, откинувши неколико белих, кадифи подобних листака, остави их заједно са својим адиђарима.

Сутра дан, нико неби могао познати у оној белој и бледој путници, која хиташе на путу у Алпино, црномањасту и већ славну певачицу, чија је личност остала тајна; јер сва распитивања била су без успеха; сва истраживања узалудна. Омбра беше исчезла.

III.

У својој лепој палати, Минија је хтела да заборави овај сјајни сан, ове забаве, којих је она била јунакиња, ову причу из хиљаде и једне ноћи, остварену вештином Баринија; али је он опомињаше на њену славу и на њено милосрђе спрам Страонија. Тада би се живо сетила свега што је осећала, када се њен глас надметао у јасности и снази са музичким инструментима, када је могла по својој вољи изразити и преставити онима, који је слушаху осећања, која

је мелодија још више улепшавала; али никад није говорила о ономе, чега се најчешће сећала са особитом милином; није то било одушевљено одобравање, нити гомила цвећа на бини; то је био букет оног гледаоца, чије очи на њу управљене још је у мислима гледала. Признавала је у себи, да је његово нежно дивлење чинило њен глас дирљивијим, и да је за њега певала.

— Ко ли би то био? питала се чешће; какав вештак можда. . .

За тим уздишући говорила би: — На што! кад га више неће видети.

Дани протицаху, а она се није ни на што тужила нити је штогод желела. Другој каквој женској учинило би се, да је овакав живот досадан, јер Минија се могла дружити само са једним старцем, а сету разгањати облацима, који брзо промицаху. То је њој било доста; они су са собом односили њене мисли у непознату земљу, у којој је живео онај, за ким је жудило њено срце. Ова љубав, за коју она тако рећи није ни знала, била чиста светлост, која је обасјавала њен младалачки живот, сијајући јој у тихим ноћима као тајна звезда, која путника наводи на пут сакривен у мраку, и која му управља поглед на онога, који потпомаже слабе и усамљене.

По некад, задржавши се на самој себи, њена је сопствена мисао мучаше; радо би је одагнала од себе; али како ?Није виђала ништа ново и није имала никаквог подхрањивања за рад њенога ума.

Срећом Барини је поздрави једнога јутра овим речима:

— Радуј се, дете моје, спреми грло, јер ево посла и то још каква! Добио сам једно дело од мајестра В***, мога пријатеља, он ме је често за савет питао; па и сада ме пита за моје мњење о њему пре но што га преда јавности.

— То ће бити истинска забава, рече Минија.

— То му је последња опера, јер и он је стар као и ја; последњи цвет из његовог венца, његово бесмртно име. . . Ми ћемо изрећи о њој наш суд. Само брзо! драга моја, и видимо, да ли В*** још заслужује да носи име првог италијанског композитора.

Барини и Минија на првом састанку читали су ово величанствено дело, где се са вештином знање скривало под мелодијом; добро изведени и праћени мотиви показиваху снажни дух мајестров.

— Заиста ће се говорити, да је ова опера за тебе написана, краљице моја, толику вредност има истрајност, гипкост и јачина твога гласа! узвикивао је стари тенор као у грозници, стресајући своју седу косу, певајући неуморно, тако, да наши вештаци наскоро дођоше до краја.

Часови су протицали брзо благодарећи дневном изучавању дела, које је, по мњењу Баринијевом, било најбоље дело мајестра В***.

— Можемо му писати, да смо задовољни са његовим делом, је ли драга моја? Он још само то очекује па да га изда, као што ми је већ изјавио.

— Покажи ми његово писмо, рече леди Стевеова.

Забуна старога певача била је узрок, због кога млада жена упорно наваљиваше.

— То је писмо поверљиво, промрмља он, са свим поверљиво.

— Шта, ти имаш нешто што тајиш од мене? прихвати Минија, код које се пробуди љубопитство. . . Ја хоћу да прочитам писмо мајестрово; шта пише у њему?

— Ех, па лепо! он тражи од мене савета и пита, да ли познајем какву певачицу, која би била у стању да ову његову оперу отпева; за то је потребан особито трајан глас, изврсна свирачица. . .

— Па то је Пресцила.

— Пресцила! чија је јасност гласа већ прешла, одговори Барини; она је некад врло добро певала; ја такође некада сам певао врло добро; али како би сада играо улогу тенора: знам је, али не могу. Видиш драга моја, ја сам дуго тражио, читао музичке новине, познао особине и недостатке свију

певачица, и нашо сам да је само једна у стању да учини, да изађу на видик лепоте тако великог дела. Она би у овом делу била несравњена. В*** ју је чуо у Милану.

— У Милану? прекиде га леди Стевеова.

— Да, предрага. За њу је написао он баладу првога чина и високу арију у четвртом чину. . . Он је уверен, да је слава његова у рукама ове одличне вештакиње, коју он не познаје. . .

— Њему ништа друго није нужно осим његовог генија, прихвати Минија. А ова вештакиња? настави она.

— Зове се Омбра.

— Омбра! узвикну млада жена. Драги учитељу, Омбре је нестало. В*** ће бити принуђен да се тога окане.

— Али ако се његово најбоље дело рђаво отпева, то ће бити злочин. Лепе арије црквене узбуђују ти нерве, када их пева црквени певач Пепо.

— Благодарећи малој количини чисте воде, стари мој пријатељу, нема више Омбре. . . сада живи само бледа заповедница замка у Алпину. . .

— Ти не познајеш Беч, драга, где ће се давати опера?

— Кад би било још у Милану, промрмља Минија, надајући се да, ће непознати младић још бити тамо.

— Ах! дете моје, повика старац са склопљеним рукама и готово на коленима, зар би могла одрећи твоју помоћ слави највећег композитора твоје отаџбине. . . ти, која би као Орфеј, тронула и саме становнике пакла? . . . Ох драга моја ученице!

— Устани, рече Минија смешећи се одушевлењу и смешном изгледу старога тенора, али и дирнута његовим узбуђењем. . . Видићемо, говори просто; шта си писао мајестру? Говори истину.

— Дао сам му наде, да ће Омбра певати. Опрости ми, предрага, учинио сам још нешто више, готово обећао сам му.

— Шта! да ли је могућно обвезати ме?..

— Само за првих шест представа, не више. Шта ћеш? ваљало је да га охрабрим; без Омбре неби издао своју оперу.

— Јеси ли уверен, да ме не познаје?

— Тако ми вечног спасења, он мисли да ја познајем твоју породицу у Риму . . . У Милану сам му испричао читаву историју; јер тамо сам се усудио да . . .

— Да дам реч, не упитавши претходно мене; то није лепо, пријатељу.

Барини поче да плаче.

— Не заборављај, да се ја поносим с' тобом, рече он бришући сузе, да мени имаш да благодариш за знање, без кога би твој глас био тако рећи некористан дар . . . Шта ћеш? вештина је моје божанство . . . Сиромах стари певач оживљава у твоме таленту. Ти не знаш шта он осећа када те слуша, кад изражаваш његову мисао, кад дајеш музици њен прави израз; кад види, да цела публика са запетом пажњом слуша речи са твојих усана, које задобијају тријумф његовој великој методи, тада он говори у себи: — Ја сам створио ову вештакињу, она је моја слава . . . Бацајте јој венце и цвеће . . .

Барини није познавао снагу ових последњих речи. Минија већ гледаше непознатог који ју је слушао. Кад би био у Бечу! Тада, управивши поглед на старца, који још плакаше:

— Ах, драги учитељу, повика она, нећеш рећи, да ти је Омбра задала толико муке. Пиши мајестру В***, да ће Омбра певати.

Израз радости Баринијеве био је тако исто смешан, као што му је и израз жалости био трошавајући; у том тренутку избрбља стотину будалаштина, а међу њима једну, на коју леди Стевеова скочи:

— Кад би знала, дете моје, понуде, које су нам предложене!

— Како! понуде? какве понуде? Мислим, да се не односе на новац.

— Да, драго дете моје, и треба их примити.

— Никако! повика Минија са презирањем.

— Сети се, да си за ове људе вештакиња; одбијањем лако би погодили, да си богата госпођа. Имаћеш права, да одредиш

цену за твој дар, . . али по одласку, кад те већ буде нестало, дарежљивост твоја неће имати препона.

— Ти то називаш дарежљивошћу!

— Ја знам, да то није ништа за тебе, која си богата, али небудимо подозрење!

Барини поче да пише мајестру.

— Реци ми . . .

Минија се задржа.

— Шта? упита старац.

— Има ли камелија у Бечу?

— Колико год хоћеш.

Тада се ћерка кнеза Сансевронског реши, да и по други пут изађе на бину.

IV.

Не помишљајући на неприлику у коју ју је увлачио њен једини пријатељ, Минија је уживала у певању опере, која је одушевљаваше; либрето је био дирајући.

„Серж, мађар, будући супруг Изауре, био је члан друштва „слободних судија.“ Његова заручница измами му тајну; несмотреност је дакле учињена, а Сержу је била дата заповест да ћути. Изаура то дознаје; она зна, да њен љубазник мора слушати или умрети. Узевши дакле оружје са печатом поменутога друштва удара се њиме и умире, да би спасла свога драгана.“

У првом чину све је љубав и младост. Изаура прича својим другарицама своју срећу; како се она и Серж узајамно љубе. Дујет двоје заљубљених главно је дело; Минија је у њему показала гипкост свога прекрасног гласа; за тим долазе борбе, раздирања душе; у песми, у којој се изражавао опроштај са животом, изналазила је несравњене звуке, тако благе и тако тужне; било би немогућно не плакати с њом заједно.

— Ти би и камене статује расплакала, муцаше стари њен учитељ бришући очи.

Опера је била изучена, престава објављена . . . Леди Стевеова и Барини кренуше се на пут у Беч, праћени само оданом Маријетом.

Објаве су све и сва употребиле, да обрате пажњу публике на појаву славне Омбре; у Француској, у Енглеској, у Русији, листови су били препуни похвала нове опере и њеног тумача ове певачице, за коју су три преставе довољне биле, да је прославе, и која се окружавала толиком тајанственошћу. Чак су открили и услове њеног пријема као и чудновату тачку у уговору, да нико, који неби имао посла у позоришту, нс излази на бину.

(Наставиће се.)

МОЈОЈ ДРАГОЈ.

Лице твоје снежно, бело,
Око, поглед и стас вити —
Па држање чило, смело,
Све — другчије немо'ш бити

Понос-чело и обрве,
Таласаве нежне груди
Чар — лепоте, чежње прве
У срцу ми моме буди.

Нада сијне, ал нестане
Тек се роди из твог баја,
А на срце туга пане:
Виша сила нас раздваја.

У Буковцу.

Креса Поповић.

ЖЕНЕ У ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

(Наставак.)

Тако вели тај млади Атињанин. Ако ништа друго, бар показује, да је на јелинском дому било и љубави и среће, те се жена није могла потужити, да је потиснута и да робује. Што касније, то је све бивало боље; кад је пао јавни живот, као да се тиме жене дигле, као да су добиле више слободе, као да им је лична важност

порасла, те је и породични живот постао интимнији. Још се дуго иза пропасти државне слободе нашло у Атини знаменитих и учених жена. Искрсле су опет родољубиве, честите Јелинке, кад се стало смркавати слободи јелинској. Тако се још на издисају сјају као јасне звезде жене Шпартанке, мати несрећног краља Агида и млада љуба његова. Агид је зло прошао и умрьо а љуба му се удала за краља — насљедника Клеомена, те и њега соколила, да препороди стару Ликурговску Шпарту са строгошћу оном и славом. А кад се ни ту није дало, пошла је за мужем својим у беду и смрт. А и у раскошном, развратном Коринту, кад га је Мумије разорио, било је још жена, које су волеле погинути, него поћи у сужањство.

Сасвим друкчије, него Атињанке-Јелинке у историјско доба, живиле су Римљанке. Римљанка је некако била слободнија, смела се мешати у све ствари мужевљеве а могла се јавно показати, кад и где јој је било воља, на улици, у циркусу, у позоришту, на гозбама, и свечаностима. Слободу њену ограничавала је само пристојност, ред и добар глас. Још од вајкада је била уважена, поштована и слушала се њена реч, у најстарија још времена била је матрона или domina — тако су је титулисали — господар у кући, што влада над својтом и робовима а редује по кући.

Била је Римљанка у старије време у врло добром гласу а скаске доказују, да је и заслуживала глас тај. Савршеније се не да схватити морална непорочност, њежно чувство девојачке и женске части, но што се огледа у трагичној смрти Лукреције и Виргиније. Лукреција се сама убила а Виргинију је уморио отац њен, да не живи даље под срамоту. Као символ непорочности девојачке, као заштитнице њене, намештене су Весталинке, свештенице; огреше ли се о непорочност ту, нема им више станка на земљи. Гдегод се у старијој историји истичу жене, свуда користе држави, спасавају отаџбину; Сабињанке мире мужеве своје и очеве, мати и жена Коријоланова спасавају Рим а пуштају сина и мужа, да срамно пропадне. Такве су биле старе Римљанке, биле су добре матере, добре жене и газдарице знале су држати кућу у реду и владати над стотином робова, али су више пазиле на корист државну, на домовину своју, него на кућу и породицу. Кад је већ стари ред почео да се губи, кад су Римљани покорили Картажане, те не имали ни једног више снажног противника на свом свету, кад се већ стали купити тмасти облаци ратова грађанских, тада је још битисала Корнелија, мати двојице Граха, ћерка великога Сципијона Африканског, сјајан узор римске врлине и честитости. Старији се син њен дигао са најплеменитијом намером на добро и корист ниже класе, прегао је да изради нешто, али се изроди рат грађански, те и сам паде у њему. Млађи је брат прегао још смелије, енергичније, јаче, али и опасније. Мајка се могла подичити са таквим синовима, па Корнелија се и дичила, али је бадава био сав понос матерински, бадава сва најфинија грчка образованост, што ју је попримила на дому очином, Корнелија је ипак мислила и осећала као Римљанка: „Неће ли зар већ једаред бити крај лудилу томе на дому нашем?“ пише сину своме. „Докле тако? Треба да нас је срам и стид, те смо државу тако забунили и подрмали. И за мене нема ништа дичније и лепше, него вратити душманину жао за срамоту, ако то човек може, а да државу не упропасти. Али ако не може, онда нек душманин живи и нек остане оно, шта је, хиљаду пута пре, него да нам отаџбина главом плати.“

Па и у каснија времена, чак и за време првих царева — а то је време било баш најнижа и најгнуснија перијода римске државе — и у то је још време било племенитих, одважних, честитих жена римских, што су достојне биле старога имена. Јулија, сестра Цезарева а жена Помпејева, догод је живила, мирила је та два такмаца, што се отимали о цео свет. Тако је и Октавија, племенита и лепа сестра Августова, што је по несрећи пошла за Антонија, гледала, да брата и мужа измири и оцријатељи. Кад ју

је Антоније отерао, живила је само за децу своју, па и кад јој је брат постао цар-самодржац. Нарочито је гинула за Марцелом, сином својим од првог мужа; томе је Марцелу Август био наменио царство. Наједаред умре Марцел — зацело га је са света смакао зао дух дома Августова, царица Ливија — а Октавија сирота, да свисне од туге и бола; плакала је и тужила, није хтела ништа ни да чује ни да види, живила је у тами и самоћи а мрзила сјај на двору и клонила га се; тако је пуних дванаест година горко тужила па најпосле и свисла. Друкчија је била старија Агрипина, унука Августова а жена Германикова. И она је препатила од Ливије и Тиберија највећу несрећу, смакли су јој војна и честиту децу њену. Али то није кадро било скрушити мушкобану Римљанку. Рекла је та Тиберију све у очи. Тукли су је онда, оковали, прогнали, па најпосле глађу уморили, а сенат је хвалио благост и добро срце Тиберијево, што је није дао угушити и тело јој оставити на улици на срамоту и поругу. (Свршиће се.)

ЈЕДНО ПИСМО.

(Наставак.)

Без ваздуха неби могли људи живити, они дишу ваздух. Њега има свуда: и у подруму и у соби, у чаши и нȁ пољу. Да није ваздуха човек не би могао никад ништа ни чути: ни звона, ни топа, нити икаквога гласа. То су све учени људи доказали видљивим и необоримим доказима. Њега у соби невидимо, али ми ни звоно у звонаре, кад далеко звони, невидимо, па опет знамо да звони. Несмемо казати за оно што не видимо да га нема. Дуни на лист артије па ћеш видити како оће да одлети, њега тера ваздух кога си ти дунуо. Мани марамом око себе па ћеш осетити да си произвео неки ветар, то је ваздух. — У књигама стоји да: је ваздух безбојан, дакле нема боје, али тамо стоји да је и вода безбојна, па ми воду опет можемо да видимо. Истина, кад је чаша здраво чиста и вода здраво бистра, могао би се човек покадкад преварити и помислити да у чаши ништа нема. То је кад је у чаши, али кад човек погледа у реку или у море, ту види, да је вода обојена плаво или зелено, то је зато што је ту воде млого, (учени људи веле:) „у великој количини.“ Тако исто кад је и ваздух у великој количини, као н. пр. на пољу, кад погледамо у небо, ми видимо да се плави — то је боја ваздуха.

Они, који су се пењали високо над облаке у ваздушној лађи причаху, (кад су се вратили,) кад се са те висине погледа к' земљи да се види и око ње тако исто небо свуда као и кад се гледи одоздо гȍре.

Кад узмеш сад у чашу воде, и у другу руку каки камен, погледај како су различити, камен обрћи како оћеш, баци га у вис, пусти га, дигни га и он опет остаје онај исти. Али воду немо'ш титрати јер чим нагнеш чашу вода се просипа, а кад се проспе начини се бара. — Камен је дакле чврсто тело а вода течно тело. Сва тела или су чврста или су течна тела. А ваздух? он је још различитији, он није ни к'о вода ни ко камен, он је друкчије природе, за ваздух учени људи веле, то је гасовито тело.

Вода и камен имају своју тежину ми их можемо да измеримо, па и ваздух има своју тежину. Људи су правили справе и измерили и ваздух те и њему се зна тежина.

Можда ће ти се учинити да је ово залудан пос'о што су се научењаци озбиљно бавили око мерења ваздуха, можда ће ти пасти то смешно, к'о да си чуо, да ко крсти јариће. Али ти ћеш сад и сам увидити. да је то потребно за науку, чим ти испричам о пловидби човека по ваздуху у Балону (ваздухоплову).

Кад бацимо у воду ивер он неће да потоне на дно већ плива озго, зато, што је он по својој природи лакши од воде, а да потоне требало би да растави воду и кроз њу прође до дна, то пак може само

тешка ствар а не лак ивер. Ако ми загњуримо руком ивер у воду, па га онда пустимо, он ће опет искочити горе на површину. Ти знаш ако наспеш у чашу зејтина прво, па онда одозго воде, да ће зејтин искочити опет горе а да ће на дну бити вода, и ако си ти прво зејтин усуо, те би по томе требало да је он на дну. То је зато што је вода тежа од зејтина по својој природи, а све што је теже пада на дно, а лакше долази озго.

Ваздух је лакши од воде и од зејтина, те отуда је он на земљи поврх свију других ствари. — А дал' има штогод и од ваздуха лакше?

Кад човек плива по води он се помаже рукама и ногама и тако се држи на води потискујући је собом. Тако исто и орао кад лети по ваздуху он се помаже својим крилима и потискује ш'њима ваздух.

Кад узмеш све у рачун и кад нарочито помислиш, да све што је лакше тежи да се успиње горе, к'о зејтин над воду, онда треба само да запиташ а дал' има нешто лакше од ваздуха, нешто што ће ићи изнад њега — дакле у висину, па ако има онда је лако створити појам о ваздухоплову.

У науци се зна за много гасовитих тела, која су лакша од ваздуха. Једно тако тело, кога научењаци зову: водоник лакше је $14^1/_2$ пута од ваздуха. А ваздух је од воде лакши 773 пута.

Па и сам ваздух кад се загреје, много лакши постане и онда иде у висину а онај ладнији озго долази доле.

Ти се сећаш како се на лађу на води могу натоварити грдни терети, па их она носи. То би све потонуло на дно, да га не држи оно дасака од дрвета од којих је лађа начињена. Људи су видили, да дрво неће да потоне, па су онда начинили лађу и на њој могу да преносе ствари, које би потонуле иначе. Исто тако кад имамо гасовитих тела, која се пењу горе пут површине ваздуха, онда нам је већ створена могућност, да ми можемо помоћу њих и сами да се пењемо горе и ако смо овако тешки.

Први балон, који је начињен и у ваздух горе пуштен имао је собом тежине преко сто ока па се опет могао доћи у висину до шест иљада стопа.

Требало је дакле направити каку велику шупљу а танку лопту и напунити је са онаким гасовитим телом, које је лакше од ваздуха па ће се онда та лопта попети горе и то још врло ће се нагло (брзо) попети, исто онако као што и ивер брзо искочи испод воде горе на површину, чим га пустимо. — Кад ми имамо таку лопту онда нам је лако привезати за њу шта ми оћемо, на пример какав чунић у коме може човек да седи, па га тако лопта носи горе.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.

РАЗГОВОР СА ЈЕДНОМ ЖЕНСКИЊОМ.

(Особе: Удовица Јула, стара 26 година, и писац ових редака.)

— — — „Немам ли ја зар право?“

„Не, тако ми се нећете извући! Што ја тврдим — или је тако, или није; а да ли сам ја лепа женскиња или не, то не спада никако амо. Такођер није ми баш нимало стало до вашег ласкања и не би сам радо хтела бити лепа женскиња у смислу, у којем ви то разумете.“

„Но па добро! Кад вам се противно допада, а оно ћу рећи, да сте ружна и да немате право.“

(Гђа Јулка погледа се у огледало, као да је хтела, да се сама увери о својој лепоти или руготи.)

„Претпоставимо дакле да сам ја гадна, ужасно гадна; али о томе није била реч, већ реч је о вашој пресуди у погледу мојих назора.“

„А шта сте ви управо тврдили?“

„Ах, та то је страшно! Ви сте ме чи-

тав сат слушали, па сад ипак не знате о чему је била реч!“

„Кад човек са обичним физичним способностима има да се диви тако лепом лику, онда не може и да слуша још. . .“

„Окајте се једном мога лика већ! Била ја лепа или гадна — то се вас нимало не тиче, а ако хоћете, да вам поново рекнем, шта сам ја тврдила, то ево чујте: Ја сам тврдила, да ви мушки нас женске опадате кад велите, да смо ми сујетне. Женскиње нису нимало сујетне; по неку слабост да богме да имају. . .“

„Ама баш никакву!“

„Ех, са вами се данас не може о ничем паметном говорити.“

„То баш не. Кад би ви само малчице у мене били заљубљени, ви би сте се одмах о противном уверили.“

„Ја ћу се одиста морати на вас озбиљно расрдити.“

„Ох кад би ви знали, како вам лепо стоји намрштено чело и севајуће очи!“

„Несносни човече!“

„Та пријатељска реч охрабрила ме је у толикој мери, да вам сад моје мишљење отворено смем изјавити. Јер кад удовица од 26 година човеку од 32 године „несносни човече“ рекне, онда то значи: ви ми нисте равнодушни, а остало доћиће већ само по себи.“

„И опет: несносни човече!“

„Хвала лепо, милостива госпо! — А сад да се вратим на наш разговор. Ја сам наравно само у шали пристао уз вашу тврдњу, да женскиње нису сујетне. У самој пак ствари женски је род уставни представник сујете и баш најумније женскиње седе у горњем дому, док међутим остале образују у том представништву доњи дом. Ни једна није чиста од те слабости, најмање пак оне, што држе да су.“

„Будимо правични. — Мудри краљ Соломун — јел'те и ви га за мудрог држите?“

„Да како.“

„Дакле: краљ Соломун вели: „Све је сујетно.“ Ставите се на Соломоново гледиште и реците, да је све сујетно, дакле мушки род тако исто као и женски. Ми смо сви подлежни том земаљском греху — ми женске тако исто као и ви мушки. Кад би тако што тврдили — онда бих се са вами потпуно слагала и ако ми у сујети нисмо тако сурови као ви. Та вами је бар добро познато, како је Лесингов Одоардо Галоти рекао Клаудији: „Природа је хтела у жени да створи своје ремек-дело, али је пофалила у блату; иначе је на вама све боље него на мени.“ Мудри Лесинг изрекао је у то неколико речи само чисту истину.“

„Зацело да је. Али ви нећете тек хтети да тврдите, да смо ми сујетнији од вас жена! . .

„То баш и хоћу ја. Ја устајем као тужилица у име свију женскиња и велим вами мушкима у лице, да ви само с тога нас женскиње бедите, да смо ми до зла бога сујетне, да би тако дреком забашурили своју рођену сујету. По томе ви сте сто пута гори од нас, јер поред тога што сте безмерно сујетни, ви сте још и притворни као праве језуjите.“

„Ви смећете с ума, милостива госпо, да се као тужилица стављате у врло тежак положај, пошто вам неће ниједан судбени сто овог света дати за право.“

„Ја се кладим са вами, да ћу вас, ако сте само искрени, дотле довести, да ћете морати признати, да сте ви и све људство мушкога рода криви и да ћете се свакој, ма и најжешћој осуди, подврћи. . .“

„Но, то бих радо хтео видети.“

„Полако само. Замислите, да играте улогу сведока, а ја да сам истражни судац.“

„Добро.“

„Пре свега морам вам рећи, да сте ви обвезан, да само чисту истину говорите. Ако у чему слажете — то ћете тим учинити велики злочин, па можете лако допасти тешке робије, а за храну нећете друга ништа добијати, до хладне воде и црна хлеба. А могу вас и синџиром оковати.“

„Па зар нисам већ и сад окован за читавог мог века?“

„Мир! Ви имате само онда одговарати, кад вас ја упитам.“

„Зар је љубав злочин?“

„То не припада ствари. Ми сада хоћемо само да истражујемо, да ли су мушки сујетни или не. Испит дакле отпочиње. — Реците ми оптужениче, колико сте пута били заљубљени?“

„Али то не би био испит већ исповест.“

„Свеједно. Онда нисам судија већ ваш исповедач. . .“

„Кад бих ја сигуран био, да ћете ми опростити све моје грехове. . .“

„Не заборављајте на достојанство овог места! Одговорите озбиљно и одмерено: колико сте пута били заљубљени?“

„Никад тако жестоко као сада.“

„То није никакав одговор.“

„Колико пута? То је тешко питање. У овом тренутку не бих баш с бројем, могао послужити.“

„Но па рецимо да сте били бар дванајст пута заљубљени.“

„О, ви сте врло добри!“

„Ћутите! моја је намера једино та, да од вас дознам, како сте ви, почевши од вашег најранијег доба, замишљали ваш положај према женскињама и у колико се тај замишљај после у реалном животу остварио. Да ли сте се у чему обманули, разуверили, или су се ваше наде потпуно испуниле? Да ли се ви са задовољством сећате ваших успеха код женских, или имате ли узрока, да се јадате, што су ваши слатки планови претрпели, „кораблекрушеније?““

„Мени би много милије било кад би ме ослободили исказа —“

„То не иде, јер ја вас морам заклети. Али како? Вами није ништа свето.“

„О, ви ми грозну неправду чините. Дозволите ми да три прста моје деснице метем на ваше срце —

„Ја вас ослобађам од заклетве. У место заклетве дајте ми само вашу руку.“

„За увек, ако заповедите.“

„То не. Ви ћете ми дати вашу руку само у место заклетве.“

„Ево је!“

„Добро! — Сад почните причати, као да пишете своје мемоаре под насловом: „Женскиње и ја.“ (Свршиће се.)

ПИСМА ВУКА СТ. КАРАЏИЋА
Вуку Поповићу.
(Свршетак.)

IV.

У Бечу 29. Јануарија 1861.

Мили имењаче и пријатељу!

Данас је десети дан како сам овдје здраво и мирно приспео, и док Ви ово писмо примите мислим с Божиом помоћу бити у Биограду. Ондје се надам примити од Вас пјесама што сте преписали од онога Чевљанина; ако ли до сад нијесте могли ништа преписати а Ви гледајте молим вас што прије те препишите што је могуће више, особито о новијим догађајима као н. пр. о боју на Граовцу, о бојевима с Омер-пашом, о ударању на Колашин, на Куче и т. д. па ми све то по делижанцу пошаљите у Биоград; ако би било мало за делижанц а Ви додајте какву књигу, макар и онај Псалтир што сте ми ту показивали.

Труте ако би се и десило ту немојте ми слати, јер је кирија врло скупа: В — — вић ми пише из Земуна да ј — — — — дучић што сте ми на њега п — — — — тио више од 10 форинти — — — — — — Аустријскијех новаца.

Говористе да ћете ми у Рисну показати траву буварицу и дати ми мало од ње, пак заборависмо! Молим Вас да бисте ми на прољеће послали неколико струка с коријеном и с листом и цвијетом и од буварице и од Сомине (али напишите на цедуље које је која) то ће се најлакше моћи послати у малој дугуљастој кутији па споља напишите Kreiter für die Botanische Untersuchungen, па ми пошаљите по делижанцу, јамачно неће бити много да се плати.

Молим Вас да бисте ми писали у Биоград како примите ово моје писмо, а и ја ћу Вама писати како онамо дођем и мало се одморим.

Поздрављајући љубазно и Вас и госпођу пошу и Уроша и Силована и Перишу остајем Ваш дојакошњи имењак

Вук Стеф. Караџић.

— — — — — — а и Тирол који ово писмо — — — — — — ју Вас и све Ваше.

V.

У Биограду 24-г Јулија.

Мили имењаче и пријатељу!

Само вам у неколико ријечи јављам да знате да сам ономадне примио писмо ваше од 8-г ов. мјесеца и узањ све што сте ми послали на чему вам врло захваљујем. Све је каошто бити може и као што сте само ви могли дознати и написати.

То што велите да ћете ми послати по делижанцу (ако се наскоро путови отворе) пошаљите ми у Беч јер ја мислим ове јесени на њеколике недеље дана отићи онамо. С осталијем стварма молим вас да ми пошаљете понешто и од обадвије те траве за које ми пишете да расту у рудинама; али ако је могуће с лишћем и с корјеном. па још замотајте у хартију и с поља назначите само које је бувара, а за другу ја ћу знати. Збиља? зовели се та трава бувара тако у рудинама или ту код вас.

Ја сам са здрављем хвала Богу прилично. Опростите ми што вам више сад немогу писати. Поздравите ми љубазно Госпођу пошу и све ваше, и знајте да сам свагда ваш дојакошњи имењак

Вук Стеф. Караџић.

VI.

У Бечу на римски Божић 1861 г.

Мили имењаче и пријатељу!

Врло сам у бризи за вас, што ми тако одавно непишете. Ја сам прије двије недјеље дошао из Биограда у Беч, и овдје мислим бити до прољећа и старати се да бих у том времену, наштампао четврту књигу нашијех народњих пјесама. Сад може бити да ће вам бити лакше, писати ми у Беч, него у Биоград, — а ако би имали што и послати ми, шаљите овдје, ја једнако сједим у староме квартиру. (Landstrasse № 517.)

Поздрављајући вас и госпођу пошу и све ваше и желећи да ме што брже обрадујете писмом вашијем, остајем ваш дојакошњи имењак

Вук Стеф. Караџић.

ДРУШТВА.

(*Матица Лужичких Срба*). Књижевно друштво Лужичких Срба, Матица Српска (*Mačica Serbska*), држало је 31. марта о. г. у Будишину (*Bautzen*) своју годишњу скупштину. По једном чешком листу доносимо извештај о том највећем књижевном заводу северозападне нам браће, која нас већ и с тога морају занимати, што су и једног имена и једне крви с нами.

По што председник матичин, Комтур Ј. Ф. Смољар (*Smoler*, *Schmaler*) не беше дома, него на путу, то је у скупштини председавао председнички заменик парох Хорник. У беседи, којом је скупштину отворио, помене председник обеде, што их је један део немачке пресе пре кратког времена (после скобељевих беседа, кад се у Немачкој и Аустро-Угарској дигла граја на Словене) бацао на племените тежње матичине. Говорник потврди, да је друштво у смислу својих правила, потврђених од власти, само радило својим матерњим језиком за народно образовање. Лепо сведочанство дао је друштву допис немачких научењака, који је радњу матичину и културни значај малих народа хвалио и при том позивао на хумане назоре „правих Немаца“ Хердера, Лесинга, Гета и Рикерта.

Из годишњег извештаја, што их је ђимназијски надучитељ др. Ф. Муке, поднео видимо, да је друштво порасло за 12 чланова и да су 4 члана умрла, међу њима пређашњи заслужни тајник друштвени, капелан М. Роле. Осим календара „Предзенка“ (*Pschedzenak*), друштво је лањске године издало две свеске свог „Часописа Матице Српске“ (*Časopis Mačicy Serbskeje*), за које су Ј. Веле, проф. др. Пфул и М. Косик дали песничке прилоге. Осим тога имају у лањском „Часопису“ 90 народних песама из збирке пок. патра Маркуса, књижевни преглед за прошастих пет година од патра К. А. Јенжа, састави из науке о језику од проф. дра Пфула (који је написао врло добру граматику лужичко-српског језика на историјској основици), дра Мука, од уредника патра М. Хорника и многих других. Доње лужичко оделење матичино издало је добар превод молитвеника, у народу омиљена. За штампу је спремљен мали зборник сајлерових песама, спеваних доње-лужичким говором. Радостан је појав, што су се ове године први пут могле српским ученицима поделити стипендије из крашевске задужбине; поделио их је старатељ те задужбине, пат. Хорник, трима ученицима будишинске ђимназије, сваком по 60 марака.

По благајникову извештају, Матица је имала 3322 марке прихода, 3162 мар. расхода, тако да је друштво крајем 35. године своје, имало у благајници 1656 марака.

Матица просвету у народу и тим шири, што своја издања бесплатно шиље разним књижницама народним. Из лањске накладе своје разаслала је тако 640 примерака, а са свога стовара растурила је лане свега 8400 примерака.

Као што је друштвени књижничар известио, друштво је минуле године 126 књига које добило (међу њима повећи речник у рукопису), које купило.

Матица Српска има у Будишину свој дом, којим је лане управљао нарочит од друштва изабрани одбор. Дом друштвени почиње ове године носити хасну. Као што је на име извештач поменутог одбора, Митерлајн, известио, исплаћен је прашкој „Живностенској банци" дуг, што је на истом дому лежао, и изглед је да ће ове године бити бар 150 мар. сувишка. Председников заменик, који је руководио скупштину, рекао је у том погледу, „да смо на најбољем путу, што води бољим временима, и да свак може бити задовољан с резултатом, што смо га у последње време постигли."

Од нових примљених чланова јесу њих 9 редовних, међу њима — на радост — два (лужичко)-српска сељачка друштва, и 12 ванредни, и то 1 Чех и 11 Пољака. И ми би требали да се сетимо братског и једноименог нам друштва.

За тим је по правилу обновљено друштвено часништво, и изабрани су: за председника парох Михајило Хорник, ђакон др. Калић за председникова заменика, семинарски надучитељ Фидлер за књижничара, референдар Митерлајн и капелан Скала за одборнике. Пре избора часника пак уметнута је у друштвена правила установа, по којој „Србин (лужички), који има великих заслуга за (лужичко) Српство и који је више година био председник „Матице Српске," може бити Матици за почасног председника наименован." После избора друштвених часника буде прочитан предлог начеоника и одбора друштвеног, који гласи: „Нека главна скупштина Матице Српске изволи велезаслужног (лужичког) Србина, свог многогодишњег председника, г. Комтура Ј. Е. Смољара себи за правог почасног председника именовати." Предлог буде акламацијом усвојен. Из разлога, којима је тај предлог разложен, буди ово саопштено:

„У „Шлеским Новинама" — стоји у разлозима — беше, поред других злобних нападаја на наше праведне тежње, особито уредник „Српских Новина" (*Serbske Nowiny*), наш Ј. Е. Смољар, приказан од жалосна опадача као неверан својој отаџбини, као опасан агитатор, који с руским новцем, а против свог краља и цара агитује. Ми знамо, да оне срамне оптужбе нису ништа друго, доли лажи, бесрамне, нехришћанске обеде; шта више, ми с друге стране и то знамо, да је г. Комтур Смољар један од највернијих поданика свога краља, један од највернијих родољуба у земљи, човек чије ће знанствене заслуге далеко потомство још поштовано памтити и захвално уживати, човек, чији часопис основе хришћанске вере и добрих обичаја с љубављу шири међу (лужичким) Србима. С тога није наше, да кривца бранимо, него да отворено и поштено помажемо, да нашом „Матицом Српском" никад није велеиздајник управљао, него да она с највећим поуздањем високо цени, што је славни Смољар толико година њен председник био, и да она сматра за хришћанску дужност, да његову част брани и штити, као част човека, чију верност краљу и љубав отаџбини сматра она као свој штит, и тим показује, да она сваки напад на смољарову особу презорно одбија."

Из одлуке главне скупштине буди још поменуто, да ће Матица о двестагодишњој православи дана, кад је пољски краљ Собјески ослободио Беч од Турака, издати о том предмету спис за народ.

Завршујући овај извештај, желимо од свег срца заједно с извештачем чешког листа, који нам је горње податке позајмио, да посестрима (лужичка) „Матица Српска" у овој 36. години својој нађе међу браћом својом Словенима што више нових чланова, пријатеља, помагача и добротвора, како би своју задаћу што пре и што бољма испунила, како би матерњим језиком одржала и душевно развила братски нам лужичко-српски народ. Наспори боже!

БЕЛЕШКЕ.

(*Проф. Јован Грчић.*) Наш вредни сарадник и пријатељ г. Јован Грчић, професор срп. вел. гимназије новосадске, положио је ових дана прописане професорске испите из класичне филологије и књижевности на будапештанском университету. Честитамо како г. Грчићу, тако и гимназији нашој, која се са својим наставницима заиста дичити и поносити може. Живно!

(*Нова репата звезда.*) Репату звезду, о којој смо у 19. броју овога листа донели белешку, први је видео астроном Велс у Бостону у сев. Америци. То је звезда пете величине и 29. маја биће она 23 милијона геогр. миља далеко од наше земље. Од сунца пак биће поменутога дана $1^1/_3$ миље далеко. Најсјајнија ће бити звезда ова онда, кад буде најближа сунцу, дакле 29. маја, и моћи ће се на сваки начин и дању видети. До сада су само четири репатице познате, које су се и дању виђати могле: Прву је изнашао Клинкенберг у Харлему 9. децембра п. р. 1743. године; а најзнаменитија репатица у овом обзиру беше она, што ју је 27. фебруара п. р. 1843. капетанРеј први видео на дану. Трећа звезда репатица, која се дању могла видети, беше она, што ју је професор Клинкерфус 10. јуна п. р. 1853 у Гетингену први опазио. Четврта је сад ова овогодишња.

РАЗНО.

(*Сава Текелија као балуија*). Др. Јован Суботић у говору свом, што га је држао приликом стогодишњице великога мецената српског Саве Текелије г. 1861. приповеда и ову занимљиву појаву из његовог живота: „Кад се (Сава) из Русије врати, нађе своје родитеље у Будиму, куда бијаху (из Арада) побегли, кад су оне јесени Турци у Банат продерали. И он дакле отиде тамо и ту баш месојеђе затече. Обуче се дакле у сјајно татарско одело, узме лук и стрелу.

метне личину на образ и оде на бал. Лепа ова слика побуди општу позорност и највише даме, грофице Алмаши, Радаји и Хадик стану се за њега интересирати мислећи, да није који познати из Оријента дошао. Питају га ко је и од куда је: каже им да је Турчин и да само турски зна; но попашање његово, вештина у вишим играма карти и лепа уметност у танцању минета оборило је истину речи. Замоле га да и сутра дан у Пешту па бал дође и он се обећа. Сутра дан искупи се баш тога ради прекрасно друштво дражесних госпођа из високе аристокрације па балу. Кад млади лепи Турчин у салу ступи — дочекају га синоћне познате госпође и представе га другима као знанца од јучерашњег бала, жалећи да се не могу његовим забавама користити будући да само турски говори. Но како се зачуде, кад им онај неми Турчин лепим једним европским језиком обзнани, да је преко ноћ све језике, који се у том друштву говоре, научио, и тако им француски, италијански, шпански, маџарски, српски и т. д, лепо и чисто одговарати стане. Може се мислити, како је то све духове заузети морало: сви погађају, ко је? и најпосле се скоро сви у томе сложе, да то нико други бити не може, него Естерхази, који је био елчијом у Цариграду. Треће вече у Будиму познаду га, али га је предишавша забава свима опријатељила и име му се тога ради по свима вишим круговима у лепом виду разнесе". (То је било г. 1788. и Сава је онда био у својој 27, години).

(*Краљица — и још нешто више.*) Садања краљица румунска је не само краљица, него још и нешто више. Она је жена пуна духа и списатељка изврсна, као списатељка позната и припозната под именом Кармен Силва. Она има албум, у који припадом бележи мисли своје, искрице духа свога. Тај албум није намењен јавности, ал је Л. Улбах коме је краљица — списатељка допустила, да у тај албум завири, запамтио из њега неколико мисли и сентенција, па их је на јавност изнео. Одатле црпећи прибележавамо и ми неколике мисли краљице списатељке. И ево их:

Човек се у нечем може приподобити виолини; тек кад и последња жица па њој пукне, тек онда постаје дрво.

Жена, кад себе поклања мисли да поклања један цео свет, — а човек примајући тај дар, мисли да прима неку играчку.

Кућа без деце, то је звоно без клатна. Звук тога звона, који спава, можда би био диван, — само кад би било кога, да га пробуди.

Само је једна срећа, а то је дужност; само је једна утеха, а то рад — само је једно уживање, а то је лепота.

Срећа у будућности изгледа нам горостасно велика, као да чак до неба допире; а да би могла кроз наша вратоца унићи, смања се тако јако, да је чисто и не опажамо.

Мајка не постаје, него се тако роди; деца задовољавају матерински позив, али она га не стварају.

НОВЕ КЊИГЕ.

Велезаслужна књижара браће Јовановића у Панчеву опет нам је умножила библиографију са овим новим делима:

Басне у слици и речи. Превео и прерадио Лука Поповић, свештеник. Панчево 1882. Цена 24 новч. — Басне су пропраћене кратком моралном поуком а неке су и згодно илустроване. Књижица је ова врло корисна за младеж.

Речник страних речи. Друго знатно умножено издање. Панчево 1882. 8° стр. 241. Цена 80 новч. — Врло корисна ручна књига за онога, ко чита новине и књиге, у којима има страних речи које он не разуме.

Мигела Сервантеса Саведре, приповетка о славном витезу Дон Кихоту од Манче. С француског. Панчево 1882° стр. 218. Цена 90 н. — Радујемо се што већ једва једном добисмо и ми ово славно дело у српском преводу. И ако је ово само извод и намењен више младежи, ипак нам је добродошла ова књига а и одрасли ће наћи у њој пуно забаве и шале. У књизи има и доста слика.

Цар Константин и Царица Јелена у народним песмама. Са сликом. Панчево 1882. Цена 15 н.

Српски хајдуци у народним песмама. Са сликом. Панчево 1882 Цена 15 н.

Црногорци у народним песмама Са сликом. Панчево 1882. Цена 15 новч.

Ђурђе Смедеревац и проклета Јерина у народним песмама. Панчево 1882. Цена 15 н.

Народна библиотека браће Јовановића. *Асан.* Приповетка из бугарске повеснице. Свеска. 38 Цена 16 новч.

Осим тога добисмо још и ове књиге:

Поштуј оца и матер твоју да срећан будеш и да дуго поживиш на земљи. (По немачком). Издање Србина Милоша Грабовачког. У Земуну. Штампарија Србина Милоша Грабовачког 1882. Стр. 27 Цена је 6 новч. или 15 пара.

Ђердан, приповијетка из живота народа српскога у Лици и Крбави. Написао Никола Вучетић. Издање књижаре Луке Јоцића и друга у Новом Саду. 1882. 16° стр. 62 Цена 20 нов.

Ципарска невеста. Песма-новела од Павла Хајза. Превео Стева Токин. У Вршцу, 1882. Главни комисионар Марковићева књижара. Цена 50 новч.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 23. У Новом Саду, 6. јуна 1882. Год. IX.

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Наставак.)

— „Шта?“ скочи он, „зар и ти мислиш, да се мени допада овај беспослени живот, што га проводе калуђери крадући Богу дане, а живећи о трошку народном, који би се новац могао употребити на какву кориснију и племенитију цељ?! — Несмо ми више у оном добу, кад су манастири били средиште све књижевне радње, када је из манастира излазила сва просвета у народ, и кад су калуђери били први људи! Не, данас не калуђере се људи рад оне узвишене цељи, која је калуђере створила, данас се многи калуђери само, да би ·ао трут беспослен живети могао. . . .

„Али да,“ настави тишим гласом, — ·а и данас честитих калуђера н. пр. отац Теофан, — али ти су ретки, ретки. Јеси ли видео какви су ·стирски ђаци.“ Показао сам ти их. · су они сад као ђаци! такови ће ·к постану калуђери. А мислиш продужи гласом, који му је већ ти почео, „да бих ја један ча·вио овде, да не патим од ове тешке бољетице. Но ако бог да, ја ћу је свладати, и одмах ћу прећи у Србију; пак на част им онда и искушеништво и калуђерство.“

Сиромах, био се је са свим задувао говорећи. После тога ухвати га јак кашаљ, а на устима појави му се кр̂в. . . И он је још мислио на опорављење!

— „Умири се Тико,“ проговорих му посадивши га на кревет јер сам се бојао, да га не ухвати несвест, — „немој много говорити, видиш и сам да ти шкоди.“

— „Није ми ништа,“ одврати он, отклонивши крв са усана, „проће то. Но дај, да се мало изговорим, и онако немам никад никаквог друштва.“

„А калуђери?“ упитах, „зар не долазиш с њима у додир?“

— „Калуђери!“ насмехну се он горко, „не могу да ме жива виде. Још да није архимандрита и оца Теофана, не знам како би било. Али и архимандрит ретко је кад код куће, а отац Теофан скоро је увек на филиалу.“

— „А како с ђацима?“

— „И они су исто такви па и гори.

Ено, мало час си видео шта раде. То је њихов свакидањи посао. Карте, вино и — — но видео си и сам, шта ћу много да ти говорим. Питао сам их, како да им се то не гади, а они ме сажаљиво погледаху. као да ме жале, што ја у томе не налазим уживања; па онда још додаше: А на што друго је манастир?“

— „Гледао сам,“ настави он, одморивши се малко, „да бар оног најмањег изведем на прави пут, али и тај је већ сувише зашао кривим колосеком. И ђаци ме мрзе. Још да није школе, у којој проводим већи део дана, марао бих свиснути.“

— „Како школе?“ упитах радознало, уставши са клупе на којој сам седео, „да ти неси учитељ?“

— „Погодио си,“ одговори он, „ја се бавим поучавањем ове сеоске деце, и то ми је још једина забава. До недавна поучавао је децу о. Теофан, али откако је отишао на филијал, примио сам се ја тога, и судећи по досадањем успеху, довољно у том напредујем. Да нема још мене, неби ова деца ни имала учитеља, јер сумњам, да би се који од ових калуђера подухватио тога посла.“

— „А у чему проводе они време?“ наставих питати, јер ме је већ почео тај манастирски живот занимати Ја сам га себи са свим друкчије представљао, а сад сам га ето имао пред собом насликаног са свим другим бојама.

— „У чему?“ понови он, — „у чему? питаш ти, у ничему. Доцкан у јутро устају, рано у вече лежу, а остали део дана проводе већином у томе, што обилазе селом и узнемирују сироте прњаворце. Гдегод уђу, ту се пред њих мора изнети што је најбоље. Калуђери људи који су се одрекли свега световнога, који би требали да предњаче народу у врлинама, јер му највише дугују; они, који би требали да га уче, — сами иду путем, којим не ваља ићи. Но за то су изгубили свако уважење, њих нико не поштује, па и мала сеоска деца не стиде се пред њима говорити оно, што не пристоји. А они се само слатко насмеју дечијој досепи. . .

Ја сам се згражао, слушајући то; нисам знао ништа да одговорим, кад ми је приповедач стао.

Док је говорио, више пута га је нападао жесток кашаљ. Сад га на послетку са свим савлада. Није могао ни да дише, лице иначе жуто сад му се зацрвени, а очи као да ће да искоче. Једва га спремих у кревет. Ту се мало примири, и наскоро после тога тврдо заспи.

Ја се паместих на клупи. Милан и Ђура дођоше доцкан у ноћ. Нису имали куд ни камо, већ полегаше по патосу.

Сутра дан придигне се Тика мало, али је био слабији но обично. Тога дана била је у манастиру слава. Гостију бејаше много, од астала устасмо тек око четир сахата. Ђура оде да спава, а ја, Милан и Тика изађемо из манастира.

Сунце је пекло здраво. Пред манастиром слегао се силан свет. Ту су разастрте шатре, где се продају колачи, где се точи вино; ту чујеш песму, чујеш гајдаша, чујеш подвикивање у колу и цупкање ногу. Било је ту нешто и господе — мајстора — ал’ тек простог света било је највише. Дваред смо прошли кроз ту врeву, али она није нашем унутрашњем расположењу одговарала. Кад смо по други пут из тог метежа изашли, пођосмо путем управо у шуму. Тика се био нешто замислио, а ја сам смишљао начин, како ћу да га наговорим, да ми исприповеда своју прошлост.

Ишли смо тако по сахата уз брдо, а онда се нађосмо на пространој чистини. По земљи изникла је била лепа трава, а на све стране био нам је отворен красан изглед. Докле год нам допираше око, простираше се непрегледна равница, из које тек овде онде провириваше

скромно сеоце. Далеко тамо доле вијугаше се сребрнаста Сава, иза које се подизаху високе мрачне србијанске планине Авала и Цер. На целом небу није нигде било ни једног облачка, само иза Авале дизаше се мален бео облак, који се је као малена сребрна тачка упутио овамо према нама.

Стадосмо. Тика се сад истом нешто разабрао, — окрене се к мени и рече ми својим потмулим гласом.

— „Слатки Владоје, не знаш како ми је тешко, кад гледам овај красан свет око себе, и кад се сетим, да ћу се на брзо с њиме растати, ако не оздравим. Ал' једно само, једно још да доживим, да видим Србију са свим слободну. Онда бих умрьо мирном душом, растануо бих се радо с овим светом. Ал' овако . . . овако. . . Тужне ми се успомене вију по глави; бог зна Владоје, када ћемо се опет видети!“

Сад је ваљало употребити згодан час.

— „Верујем Тико, да ти је тешко, као и мени самоме што је. Али повери твоје јаде, испричај твоју прошлост твоме Владоју, и Милану његовом други, па ће ти мож'да лакше бити.

Он ме озбиљно погледа, а тако исто и Милана, добро нам загледа у очи, као да жели да види, јесмо ли достојни његове исповести.

— „Право велиш,“ рече након кратке почивке, „мож'да ће ми то ублажити бол и олакшати тугу. Вама двојици ћу поверити све што ми је икада било мило и свето, ви ћете први, сазнати шта се збивало у мени и ван мене. Тебе сам Владоје увек љубио, ти си ми као брат био увек мио и драг, а ту ћу љубав са собом и у гроб понети.“

За тим се понаместисмо на трави и он приповедаше, прекидајући час по час своје приповедање тешким кашљањем.

* * *

— Далеко, далеко, иза оних црних планина, што тамо у даљини пред нашим очима лебде, у једном од оних простих и убавих србијанских села угледао сам света. О, камо среће, да никада нисам морао оданде отићи, да сам остао у сталежу, из ког сам и произишао, можда бих данас сретнији, задовољнији био. Али не знам шта је било, случај, или судбина, или је бог друкчије хтео. Кад ми је отац умрьо, не памтим; матер сам изгубио, кад ми је било десет година. Наше село стајало је на граници. Не једаред догађало се, те су бесни Турци у наша села проваљивали, мирне становнике поубијали, а село опленили и запалили. Таквом једном приликом изгубила је и моја мати живот.

Сећам се живо, како смо једне зимске ноћи у кући седели, ја, моја браћа, и још неколико деце из комшилука, те се сиграли на орахе. По соби је била слама простртa, а пред иконом горело је мало кандиоце, — било је бадње вече. . . . Мати је напољу нешто спремала. У слаткој и угодној детињој нашој радости нисмо ни мислили ни говорили о ничем другом, него о сутрашњем дану, о Божићу. Ал' уједаред зачусмо са сокака неку вику; топот коња јасно одјекиваше кроз нему ноћну тишину, а час кратки час брзи усклици чујаху се из гомиле, која је сокаком јурила. То бејаху Турци. Хтедосмо викати, хтедосмо бегати, ал не имадосмо куда. Мати се указа на вратима, али у исти час појавише се за њом још две страшне, две гнусне особе под чалмама. Још сам само видео, како је једна од тих двеју особа замахнула широком сабљом према врату моје матере, око кога сам толико пута детињске своје ручице савијао; ту се појави крв — а шта се даље догодило тога се не сећам јер сам се обезнанио.

(Наставиће се.)

ЈА ЈОЈ...

Ја јој цвеће дајем
А она га гази,
Невинашцу моме
Драг живот угаси.

Ја јој песму дајем
А она је неће,
Те и песма јадна
Прође ка' и цвеће!

Ао, песмо јадна,
Ао тужно цвеће!
Ништави сте за њу,
Та она вас неће!

Ст. Бечеј.

Ја јој срце дајем
Ал' она је ладна.
Болно моје срце,
Ал' ти ј' срећа јадна.

Ја јој живот нудим
Она се насмеја. —
Али кроз лед сунце
Ни сад ме не згреја.

* * *

Срце дајем — душо драга
Живот нудим — немам блага.
Срце, живот, сво ми ј' благо,
Ох, прими га, срце драго.

М Барбарић.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

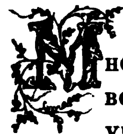

Многи су у овој тачци гледали невештину у уговарању, други пак укус за особењаштвом, готово продрзљивост. На првој проби вештаци су показали мало наклоности наспрам ове непознате певачице, која себе увршћаваше у весталке; али својом умиљатошћу, својом благошћу и простотом она их је наскоро све обезоружала, поред поштовања, које јој указиваше мајестро В * * *. Њена изванредна лепота, њен прекрасан глас, победише ове грубе природе, код којих дивлење брзо надвлада завист. Па и они, који су се изнајпре смејали њеним чудноватим претензијама певаху јој похвалнице, увршћаваху је у богиње и свачија уста понављаху њезино име са похвалом.

Онога вечера, када се давала престава, сала је била препуна; цео се Беч бејаше слегао, као и велики број странаца и уредника музичких журнала.

Завеса се подиже; Изаура је седела у средини својих другарица. У мешовитом хору распознавао се глас као кристал, он се подизао нешкодећи другима, . . затим млада девојка остави другарице и изађе на предњи крај бине; сви догледи беху на њу управљени; њене велике, отворено плаве очи на мало црнпурастом лицу даваху њеном изгледу чудноват карактер; лепота јој је била несравњена, ход елегантан, стас прав, а мимика изврсна; на њој је било нешто, што показује невиност, простодушност, створену за то, да нас придобије за се. Пљескали су јој пре нег што су је и чули, да би је храбрили; тада она отпоче причу своје чисте љубави са милином, са нежношћу која очарава; па какав је био то глас! Кад је певала своју надежду, глас јој се уздизао са љупком јасношћу, све је изгледало тако лако, тако свеже, да се сви беху предали само узбуђењу; обмана је постала тако јака, да на бини остаде само Изаура; Омбре бејаше нестало.

Са свију страна сале подиже се урнебесно пљескање; вештакиња готово помисли да је у Италији; захваљивала је са радосним и наивним осмехом; пљескање се удвоји. Међу свим погледима тражила је она само један. Али, ваљало је продужити песму; дивлење публике расло је; ниједна певачица није се тако играла са тешкоћама, њена смелост била је увек срећна, незна се, чему човек више да се диви у ово-

ме таленту, који је толико савршен; уједанпут сви су гледаоци били на ногама, потстакнути одушевљењем, да јој учине почаст.

Престава је била само непрекидна похвала . . . Барини јој је пређе рекао: — Ти би и камене статује расплакала. И заиста, кад Изаура опраштајући се са животом говораше: „Кад ноћ наступи, и кад ожалошћени помисле на оне, којих нема више, тада ће се и он сетити мене, која га љубљах никад не помишљајући да ћу умрети рад његова спаса“, лица беху покривена сузама а кад се удари и премину као голубица, узбуђење је било тако велико, да су тек после неколико тренутака почели пљескати, али то је био прави урнебес од пљескања. Несравњена вештакиња угледа около себе читаву кишу од најлепшег цвећа, између кога бејаше и букет од белих камелија — опкољен љубичицама из Парме. Дакле је младић овде! Минија баци брзи поглед преко сале . . . Најпосле га угледа . . . Срце јој задрхта, и, сагнувши се да дохвати букет климну главом, као да би поздравила онога, који јој га је бацио.

Кад се завеса спустила, мајестро В*** узеде божанствену певачицу у наручја и узвикну:

— Госпођо, вама благодарећи створио сам урнек мојих дела.

И поче посртати, као да га је сломио терет његове славе. Вештаци окружише Омбру, која с тешком муком побеже.

Кад је већ била у гостијоници, осећала се више срећном но опијеном, мање мислећи на свој тријумф но на непознатог, кога је опет нашла. Весело је мирисала букет, који је са собом донела.

— Како бих желела познати га! мишљаше она. Ко ли је он? да ли ће бити тамо и другог вечера? Али, ах! немогу с њиме да говорим. . . Ваља, да Барини дозна његово име.

Са нестрпљењем очекивала је Минија сутрашњи дан; тада дозва к себи свога старог учитеља, који приступи са тако чудним изразом поштовања, да се Минија отпоче да смеје.

— Моја те црна боја дакле плаши кад нећеш да ме загрлиш? да ме сматраш за краљицу на вилинском скупу?

— Не, не, одговори старац, већ с тога што си ти божанство, које треба на коленима обожавати. Ах! зашто ниси проста рибарска кћи, па да се посветиш вештини, да будеш краљица, јер једно достојанство краљевско стоји изнад свију краљевских достојанстава, то је сестра генија, и Бог ти га је дао.

— За то имам теби да благодарим, драги учитељу! рече Минија.

За тим желећи да упита старца, а да он не примети са каквим учешћем очекује она његов одговор, први пут се уплаши, и очекиваше да јој он говори о њеним синоћним успесима; али никако не доби прилику да се извести о непознатоме.

Преко дан, велика господа, вештаци престављаху се у гостијоници да би посетили Омбру. — Како пак њена врата беху затворена беше за певачицу остављено стотинама карата . . . Али, међу свима овима именима како да се открије оно, које је она желела да позна? Једно јој обрати пажњу, али због узрока, који је био са свим одвојен од њених мисли, име војводе од Витфјелда, овај војвода је без сумње син нећаке лорда Стевеа. То је забављаше; овај енглески лорд никако и непомишља, да је Омбра тетка његове мајке. Она дозва Баринија.

— Драги учитељу, погледај ову карту; ваља да се известим, да ли је то доиста унук мога драгога супруга . . . Ако ме гдегод на другом месту види а не на бини, шта ће онда рећи?

— Хвала Богу он те неће познати . . . Но никако непевај пред њиме, јер на земљи нема још једног гласа, као што је твој.

— Иди у енглески конзулат . . . Надам се, да ћемо ја и војвода остати једно другоме савршено страни, поред мојих добрих односаја са војвоткињом, његовом мајком, чија су писма увек била испуњена наклоношћу према мени. У сваком случају,

плава и бледа леди Стевеова није ни у чему налик на црномањасту и нежну Изауру.

— Одох тамо.

И Барини пођe.

— Причекај, настави млада жена лако поруменивши; јеси ли приметио једног високог гледаоца са плавом брадом, великим очима? Био је до оркестра.

— Зацело не, одговори стари певач, ја сам и овде као и у Милану само у тебе гледао.

Уверена сам, да је какав вештак, настави Минија, по начину којим је пратио лепу музику мајестра В * * *. Можеш ли знати ко је?

— Не, одговори старац; помисли само шта је света тамо било; али одох у конзулат.

— Кад се вратио саопшти Минији, да је доиста био лорд Витфјелд, унук лорда Стевса, од кога је она добила карту.

Друга престава била је дата. Бечко позориште никад није видело подобног одушевлења; изазиви, вика, тријумф без имена певачице; један једини гледалац слушао је ћутећи и блед од узбуђености, један једини кога је видела Омбра; за њега је певала; страсни погледи младића уливали су јој дух и удвајали њен таленат.

Завеса се дизала шест пута. Омбра је држала букет од камелија . . .

— Кад ме не могу познати, зашто небих примила оне, који хоће да ме походе? рече Минија своме једином пријатељу.

— То је немогућно, одговори Барини, ја сам дужан да чувам не само твоју част но и твоје достојанство; можда би ти говорили такве ствари које ти нетреба да чујеш. Нећу да ти се ма ко приближи, довољно је да те из далека слушају и да ти се диве.

Дани су били одвећ дуги слободној кћери Алпинској, која је била затворена у собама од једне гостијонице. Нуждан јој је био чист ваздух. Сакривена у коли излазила је ван вароши са својим пријатељем, који би јој спуштао покривало, чим би кога опазио. Али ове шетње брзо постадоше досадне Минији . . . Пролазила је кроз собе уморена својим нерадом и под теретом једне и исте помисли.

Једнога дана посматрала је кроз завесу велико празно место, обасјано сунцем и пуно прашине . . . Шта је се тицаху ове палате, ови пролазећи путници? то нису били они, које је она желела да види. Лагано су протицали часови, а Минија ипак није смела да жели, да време пролази брже, још само један дан, паваља отићи и удалити се од гледаоца, са којим је живила у идеалном сједињењу, у заједници утисака, у љубави немој и без наде, јер он је љуби, о томе нема сумње.

Погледавши доле угледа онога, с киме се сва у мислима забављала, он је стајао пред гостијоницом. Срце невиног детета поче бурно да куца, као да би хтело искочити ка овој неочекиваној појави. Заклоњена завесом, Минија се једва усуди да посматра ово драго лице. И ако се бојала да се покаже, ипак је желела да му да знака да је она овде. Исчупавши једну камелију из букета, који је сачувала баци је ономе, који јој га беше и дао, и за тим се уклони, уплашивши се од своје смелости. Кад је опет дошла к прозору младића ту не бијаше, али отишавши понео је и цвет.

Последњег вечера Омбра је тако рећи надмашила саму себе; њен глас потресао је више но икад . , . Истинита жалост уздигла је вештакињу изнад ње саме; сузе овладаше њом или боље пратише њен глас, опроштаји са животом беху јој срце парајући, то су били опроштаји са њеном брзом срећом, која је поникла на бини, и коју сунце среће никако није осветлило. Последњи пут узеде букет и нехотице притиште га на прси и захвали ономе, који јој га бејаше дао, и кога неће више видети.

Сан бејаше дакле свршен; од свију срдаца, која су за њом куцала — једно је само потресло и њено, њени тријумфи скупо су је стали, јер је са собом понела рану коју они нису могли нити ублажити, нити излечити.

Збуњена одобравањима, изазивима, пох-

валама, уклонила се одавде бегством и дошавши сама у гостионицу, где је већ била слободна, отпоче да плаче.

Шта! зар неће никад опет да види погледе, који је окружаваху својим пламом за време оних лепих часова, када је љубав и вештина уздизаху изнад њене сопствене моћи? Зар да се одрекне нежности тако нове, тако продируће, да јој цело тело од ње задршће? До сада Минија је познавала само мирне породичне наклоности; и гле на један пут, обузета младалачком страшћу, живом, увеличаном препонама, она би је однела, затворила би је са собом у самоћи. После сунца, које засењује очи, ноћ! После драгог састанка, вечити растанак. Тешко искушење за ову невину душу! А да ли ће онај, чију би она слику сачувала у своме срцу, очувати спомен на њу? Пало јој је на памет да се покаже у правом виду, али природни стид говорио јој је, да треба поштовати име кнеза Сансевронског и лорда Стевеа. Морала је дакле да оде, да исчезне не оставив' за собом ни трага, али да не заборави. . . За тим узеде букет и пољуби га страсно, кад осети нешто под уснама. То је било парче артије. . . Ево шта је на њему било написано:

„Сињора!

Свакога дана ја сам се пријављивао код ваше куће, да би имао част видети вас и изразити вам моје дивлење и поштовање. Све на вами дише племенитошћу и чистотом душе. И не знајући ко сте, полажем пред ваше ноге моје срце и цео мој живот.

Вилијам Витфјелд“.

— Он! . . он! . . .

И побледивши од узбуђења Минија узвикну:

— Дакле ћемо се опет видети!

Упрепашћена отрча к прозору и отвори га, да би могла слободније дисати. Ноћ бејаше већ у велико наступила, те се с тога није могла надати да ће видети онога, кога је љубила; али своју срећу причала је она звездама; преко успаване вароши послала му је половину душе своје. захваљивала је Богу што је млада, лепа, достојна да носи име чије је свако словце понаособ срицала, и које је још и на небу срицала — на које бијаше управила своје очи.

После једне ноћи без сна, али и најсрећније у животу, леди Стевеова оставила је Беч. Велика вештакиња исчезе, покривена непроникнутом тајном.

V.

Ћутање велике палате није се допадало Минији, замореној од њених сопствених тријумфа, задивљеној због својих сопствених осећања. Прва љубав је мађионичар, који самоћу испуњава хиљадом чаробних сањарија. Јесу ли потребни разни разговори тада, кад човек слуша само своје мисли? Нарочито када је, будући богата, слободна, снажна, могла да оствари омиљени предмет т. ј. да види војводу Витфјелдског? Млада жена мислећи о томе посматрала је простор, у који ће наскоро да се устреми, и небо, свога јединог повереника. Она му причаше своје наде за време оних лепих италијанских ноћи, кад бледа светлост месечева као додирује хоризонат, преко кога прелеће њезино срце. Понекад, као да је њен драган може да чује, подиже се њен чист звучан глас: дилетанти би златом исплатили ове звуке, произведене у пољу и у шуми, дивне тумаче њезине љубави.

Готово би се могло рећи, гледећи леди Стевеову у ћутању за време дугих вечери проведених са Баринијем, да је жалосна, или да путује за својим успесима, тако, да се њен учитељ готово кајао, што јој је дао, да осети опијајући утицај бине. — Геније не може да живи у мраку, мислио је он; њему је потребна светлост и сјај. Минија се осећала као краљица у изгнанству.

Докле се стари певач с тога неспокојним осећао, леди Стевеова помисли, да је време да одлази. У Алпину остала је најпре да се прибере, за тим да би дала времена војводи да се поврати у Лондон; сада пак била је сита своје палате, својих цветњака, својих величанствених салона; све то било је за њу затвор, који ју је задржавао далеко од њега. Пролеће било је већ на прагу и позивало је ласту.

Једнога јутра дакле, Минија изненада

рече Баринију, да би желела путовати у Енглеску.

— Путовати у Енглеску! понови старац, који је мислио, да она хоће тамо да пева. . . Не, не, дете моје, нећу дозволити да изађеш на бину, јер ће се најпосле открити која си ти; плата, коју си ти раздала сиротним музичарима, твоје тајанствено нестајање, све то учинило је, да се много о теби говори, пробудило се љубопитство у публике, и сумња се, да је Омбра госпођа високог реда. Кћи кнеза Сансевронског могла би врло лако бити компромитована; доста си учинила за моју славу, јер си већ проглашена као највећа певачица.

— Али ја не помињњам на позориште, рече Минија прекидајући даљи ток ових бескорисних речи, хоћу само, да посетим рођаке лорда Стевеа, који ће ми можда бити снажна потпора; помисли само, да на свету немам никог до тебе. . .

— И твој једини пријатељ јесте само прости музичар, претоварен годинама, одговори стари певач тужно. Да, теби су потребни заштитници твога реда; али зашто мораш да идеш тако далеко, кад маркиза Сансевронска и њен син. . .

— Не, не, повика Минија, никакве свезе не мам са њима. Ја сам се дописивала са војвоткињом од Витфјелда, она ће се сетити, да сам јој уступила наслеђство њенога ујака. Она ми је на томе захваљивала додајући, да би се врло радовала кад би ме познала.

— Ах! узвикну бедни старац, ја сам заборавио, да кад тица осети да може летети онда оставља гњездо. У осталом, шта ти ја могу сада да користујем? Осим моје вештине не знам ништа друго, а и у њој ти немаш шта више да учиш; живот твој почиње, а мој се свршава. . . Иди, иди, однесавши ми последњи зрачак сунчани.

Лице Минијино било је покривено сузама, она хтеде да одговори, Барини јој даде знак да га саслуша:

— Ако тамо неби нашла поштовање и дивљење које заслужујеш, вративши се наћи ћеш опет онога, који те обожава, и који би и сам живот за тебе дао. Не плачи дакле, драга моја, ја знам да је твоме духу потребан други друг, а не стари певач. Немој мислити, дете моје, да сам себичњак, . . . јер ако си ти срећна — далеко од мене, ја ћу такође бити срећан.

— Хајде са мном, повика Минија, грлећи га.

— И опет ти понављам, краљице моја, да сам ја незналица, човек прост. Што ме је књаз пријатељски предусретао то је било с тога, што је био одвећ добар и што је поштовао вештину у мени. Италијанци поштују вештаке јер их разуму; Енглези су горди и презиру их, јер их не разуму. Тамо не би било моје место. У осталом могли би у мени познати заштитника Омбре. Маријета и Доминик пратиће те. Ти ћеш ми описивати твоја задовољства, јер ја ћу живети далеко од самога себе. . . Само те за једно молим: врати се пре но што. . .

Јецање Минијино пресече му говор.

— Нећу да идем, повика она под утиском искрене наклоности.

Да ли би остала постојана при своме пожртвовању? Невероватно; љубав нема милосрђа ни спрам чега, што се на њу не односи.

— Тешко ми је да говорим тако и да плачем као какво дете, настави старац; у самој ствари, ја сам задовољан, прича о твоме путу јако ће ме занимати. . . Лицу твога реда нужно је да види разне земље; али, пре но што пођеш ваља да ми даш једно обећање, више но обећање, заклетву.

Минија одговори, да ће му све по вољи учинити само, да га утеши.

— Добро дакле! закуни се, да тамо никако нећеш певати.

— Да никако не певам! повика млада жена, да ли то мислиш? То је готово као и забранити ми да дишем.

— Не, ваља бити обазрив. Познаће те само ако те чују. Рећи ће: То је Омбра.

— Па нека, одговори Минија, таленат није злочин.

— Чуј ме драга моја, прихвати озбиљно старац; ја сам незналица, то је истина, али

све ми нешто каже, да ћеш бити изложена опасности. . . Ти не знаш, да је војвода Витфјелдски био у Бечу, ја сам то дознао у конзулату, и све слутим, да би се младе леди подсмевале једној певачици.

— Онда зашто си ме натерао да учиним оно, што је недостојанствено мога положаја, што је можда и за кућење?

— Не, то је ствар са свим невине природе, одговори стари певач, па шта више и похвале вредна; али понављам ти, да су тамо дивљаци. Да сам могао предвидети да ћеш једном морати оставити Алпино, небих твоје име ни твоју личност износио на видик, али нисам могао само за се задржати таленат, коме ваља да се диви свет. У Италији вештина је религија, благородство, она је изнад сваких предрасуда; али ваља поштовати идеје високе енглеске аристократије, која наше одушевлење за вештину, назива будалаштином. Њихова нарав није као наша; они живе, као што ми је казано, у магли, а у пуној светлости; они су људи хладног разума, а ми смо ентузијастични; њихов је геније за озбиљан рад, а ми љубимо вештину; они плаћају вештаке, а ми их обожавамо. Најпосле, они имају њиховог Канта, овога Бога Лондонског, као што је говорио лорд Стеве, што показује озбиљност у свему.

— Ах! ти си ме упропастио, повика Минија. Како сам се поверила твојој обазривости? Ти си стар а ја сам млада, ти си живео у Риму а ја затворена у палати. . . Ја сам се покоравала јединому пријатељу, кога сам ја имала. . .

(Наставиће се.)

ЈА ЈОШ ЧУВАМ...

Ја још чувам, ону киту цвећа,
Што си ми је на извору дала;
Кад' си мени моје чедо бело,
Твоју тврду љубав обећала.

Још свенуло није оно цвеће,
Да-л ће свенут? Ја држим да неће!
Та на њему трепте сузе твоје
Што дирнуше јадно срце моје.

Нису сузе као што су биле,
У сталну се веру претвориле,
Вера тврда жиће моје крепи —
Да ме љубиш мој анђеле лепи!

М. Кувеждин.

Ђорђе Јовановић.

ЖЕНЕ У ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

(Свршетак.)

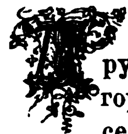

Друге опет жене нису кадре биле прегорети републику, слободни Рим, кога се мушкарци у ропству нису више ни сећали. Боље га се опомињала Јунија, сестра Марка Брута, убице Цезарева. Била је богата, па кад је у шездесет трећој години иза битке код Филипија умрла, свим је одличним Римљанима оставила по штогод у тестаменту своме, само се цара није хтела да сети. Па две Арије, старија и млађа, жене Цецине Пета и Тразеје Пета, па Фанија, жена Хелвидија Приска, то су биле праве Римљанке старога кова; мужеве су своје соколиле против тирана, ишле за њима у прогонство и умрле с њима — а Цецинина Арија прва је себи сјурила нож у груди, па га онда дала мужу; „ево,“ рече „Пете, не боли нимало.“

Али су у то доба жене већ давно запловиле струјом тадањом. Није ту више било родољубља, честитости; овладала је себичност, бестидност, страст, насиље и мржња. Одликовале се у томе прве жене у држави, царице. Дуго би трајало, кад би их човек хтео све набројати и њих и зла им дела и удесе. Споменућемо само две, које се највећма истакле. Једно је Месалина, жена Клавдијева, тип оне страсти, што љубав и злочин спаја, као да једно без другог не може бити. Муж јој је био глуп и слаб, те је крај њега могла радити, шта је хте-

ла. Била је лепа и страшна, власт јој је бескрајња била у рукама, — ко се дакле смео противити?

Код Месалине је бар била љубав, што ју је терала са злочина на злочин, па ју дотерала до пропасти; но наследницу, њену млађу Агрипину, руководила је само жеља за господарењем. Тражила је владу за себе и за сина свога Нерона. „Па нека ме после и убије,“ говорила је, „само нека влада.“ А збило се богме и једно и друго. Радила је Агрипина за сина свог, као и Ливија за Тиберија, само отвореније, страсније. Завладала је најпре над Клавдијем а уз њега и над народом, после је на влади туторисала млађаног сина свога, док није Попеја Сабина подбола Нерона, да се отресе матере и несносног туторисања. Даде Нерон начинити лађу, украси је краљевски, те ће на тој лађи поћи Агрипина по мору, да се прође. Но насред мора — тако се то било удесило — распадне се лађа али се Агрипина некако спасе и склони негде. А кад је чуо то син, пошље убице, те је утуку у постељи, па није дао чак ни да се пристојно сарани.

Ето такве су биле отприлике те велике госпође, па је ли чудо онда, што су и обичне жене попримале од њих, те им није више идеал био дом и род, него љубавне сплетке и провађања. У циркус и позориште ишле су листом, па им је ту срце отврднуло, нарав подивљала — та гледали су како се људи и зверови кољу — па су онда и саме кадре биле одређивати на дому најгрозније казне робовима и робињама, кадре су биле сасвим мирно гледати; како се јадници вију од тешкога бола. У позориште су долазиле лепо намештене и очешљане, укусно и богато одевене, у најскупоценијем оделу, јер нису само долазиле, да виде, но да и њих свет види. У циркусу су седиле с мушкима заједно, а у позоришту су биле на најгорњим местима, те их је могао човек једним погледом све промерити. А лепоте је баш било доста. Песник један вели: У самом ћеш Риму толико лепоте наћи, да ћеш помислити е се све амо стекло, што је лепо на свету. — Па сујетне су биле те Римљанке до зла бога. Уживале су у томе, да их свагда по читава гомила удварача прати, гдегод да су, било у шетњи, било по купатилама, као нпр. у Бајама; било је ту онда државникâ, демагогâ, песникâ, научењакâ, младих и старих ратникâ, а кадкад и мрких философâ уз налицкане кицошке господичиће. Жена је дабогме морала уз лепоту своју имати још и духа и образовања, да би могла одржати око себе удвараче своје. Искало се од ње, да је душевно на висини грчко-римске културе, да се у сваком питању зна наћи. Али опет нису у Риму бегенисали женске научењаке. — та где их и бегенишу? Није се марило за оне, које критикују, или за ручком говоре о најновијим песмама, предавањима, представама, па све то са естетичко-критичког гледишта претресају. — И саме су ковале стихове, али се у томе баш ниједна није овековечила. Једна је бар начинила другога песником и то песником пуним жара и страсти, јединим можда правим песником, што га је било у Риму. Катуло је то, који је и донде певао, као и други римски песници т. ј. преваћао, прерађивао и угледао се на грчке песнике, али кад је познао Лезбију своју и њу заволио, погодио је гласе рођеног срца свога па стао певати, као ниједан римски песник донде, силно, страсно, истинито, како нико донде није ни говорио ни осећао. Најпре је певао блаженство и срећу, а кад га је Лезбија изневерила, певао је неизмерну тугу своју, јаде своје, очајање и презрену љубав своју.

Што су иначе Римљанке знале и научиле, имале су да захвале највише томе, што се дружиле са паметним, знаменитим људима. Девојче се рано удавало те тако није било бог зна како образовано. Научила је читати и писати, прочитала је са матером или са засебним учитељима дела песничка, а вежбала се вредно у свирци и игрању. Играње јој је дало лепо оно поносито држање, одмерени, лагани ход онај, у коме јѐ Римљанка била мајстор а у музици је обично дотле дотерала, да је знала сама себи

песме састављати, певати их и пратити. Неке је штудије после продуживала, пре свега грчки језик, отмена је Римљанка морала знати грчки као и латински, па је с пасијом говорила грчки или бар мешала у говор грчке речи, отприлике тако, као што и Српкиња с немачким ради. Па деси ли се онда, да жена добије ученог и образованог, мужа кога воли и поштује, онда се сасвим привије узањ, па ужива у штудијама и успесима његовим. Такву је жену имао млађи Плиније. Овако пише о њој тетци њеној: „Сваким даном доказује све већма, да је достојна оца свога, достојна деде и достојна тебе. Разборита је, зна се лепо држати а спрам мене је њежна, све су то знаци чисте врлине. Науке воли, али тиме једино тежи да се мени допадне. Непрестано су јој моја дела у руку̑, једнако их чита и учи на изуст. Не можеш замислити, како је узбуђена, кад ја јавно говорим, па како одане душом и развесели се, кад говор свршим. Увек по кога наместим, да јој јави одмах, јесам ли у својој ствари успео, јесам ли се допао. Кад гдегод јавно предајем, нађе она себи најмање местанце па гдегод иза завесе жељно слуша, како ме хвале и уздижу. Моје песме пева, љубав јој је у томе најбољи учитељ, те прати себе на цитри. Не воли на мени младост и лепоту, јер те с дана у дан нестаје, него славу, што никад не прелази.“

На дому се Римљанка не лаћа грубљих послова не жрна и не кува, него седи у атрију са слушкињама, па преде и тка, сама рани децу и брине се за васпитање њихово. Није као Јелинка затворена у засебно одељење дома, него је свуда у кући, па ју као газдарицу поштује сва својта, сви млађи; особеног свог друштва нема него су мужевљеви пријатељи и њени. А кад изађе на улицу — а то честита Римљанка не ради без знања мужевљева и без пратње — сигурна је, да ће је свако с поштовањем предусрести, сврнуће јој свако с пута а дотаћи је се није смео нико.

Поштовање то, што су га имале Римљанке, дабогме да је касније ослабило, али се опет не сме веровати писцима, који су већ по конзервативној нарави римској и нехотице мало црњим бојама сликали, но што би баш требало. Што пребацују женама за доба царева, тога има свуда где жена није затворена у гинекејон какав или харем. Тако се само даје разложити огорченост тих писаца против жена, а у главном се човек пред Римљанком као женом, матером и домаћицом, а нарочито као жарком родољупком мора поклонити, и препоручити је за углед. Г.

ЈЕДНО ПИСМО.

(Свршетак.)

Такву једну лопту прво су начинили два Француза, али се њоме нису пењали у ваздух него су само пустили њу саму у висину. Тек мало доцније почеше и људи да се пењу на тим лоптама горе.

Поменуо сам ти Гејлисака и он је путовао горе, ради научнога испитивања, (његов балон био је напуњен водоником) па је дознао на том путу, да је ваздух у горњим висинама све ладнији, што се човек више у висину пење, и да је много ређи, т. ј. нема онолике густине своје као онај, што је при земљи. И још је видио, да се на висинама мокре ствари суше врло брзо, а на врло великој висини човек не може да издржи више, већ мора да се враћа натраг к земљи: жив човек неможе никуд изван земље, јер је само она његово пребивалиште.

Једаред су се возила двојица — два Енглеза, па је један, (кад су на великој висини били око 20.000 стопа) био изгубио говор и моћ покретања, па и у несвест пао и тако лежао у чуну балоновом. Онај други био је мало јачи па је могао и већу висину издржати, али кад је видио да ће и

њега издати снага, а он хтеде да тргне за уже, којим се отвара један вентиљ на лопти, па чим се за то уже тргне онда се отвори вентиљ и из лопте стане излазити напоље оно гасовито тело, којим је она била напуњена, и овде је био **водоник** у лопти, то је онај за кога сам ти казао да је $14^1/_2$ пута лакши од ваздуха. — Дакле овај путник хтео је да отвори тај вентиљ, јер чим водоник почне да излази напоље, балон почне да се спушта, да пада доле, онако исто, к'о кад би неко пробушио лађу у води, па би онда она потонула; он је тиме хтео да се спусти доле, али не могаше руком да повуче за уже, јер му се прсти укочили били од ладноће с тога он брже боље шчепа уже зубима, тргне и отвори вентиљ, те се тако спушташе на земљу. Чим су се спустили ниже, ближе земљи, освести се онај други, и тако се сретно вратише.

Зато људи не иду у тако велике висине, то им није нужно.

Балоном се може за неколико сати да пређе преко многих далеких земаља и мора, али људи опет не могоше да се служе балонима и да га употребљују онако, као што се са парним лађама на води служе. Јер ветар смета томе послу врло јако. Кад год однесе човека у оном балону ветар са свим на другу страну него што би он хтео. Но зато опет нису људи дигли руке од балона, па да га манy, они се трудише и још труде, да направе такав балон — ваздудухоплов — коме неће моћи ветар никако сметати; па кад га једном направе онда ће човек бити у стању да иде и куд хоће, летаће ваздухом, и да не мора тражити кола, нити пароброда.

Много има форми балона, њих су људи различито правили, неки су им домећали једрила, други опет нека крила, и тако, у последње доба имамо их од сваковрсне руке, али сви ти балони имају у главноме, једну лопту, која је напуњена водоником или другим којим лаким гасовитим телом а за ту лопту привезан је ужетима чун у који седну људи, који се возе и понесу са собом што им треба за пут.

Чињено је много путовања кроз ваздух, многи одоше, и нагледав' се света, вратише се, али понеки је путујући тако и главом платио. Тако је се неким путницима догодило, да им је ветар нанео пламен из шпиритусне лампе, која је у балону била, нанео га на балон, па се лопта упали и изгоре, а они попадоше доле и на парампарчиће исмрскаше се од пада.

Но несретни случајеви нису поплашили људе, они се и даље возише а и сад се труде, да изумеју згодније ваздухоплове, па шат једном узмогнемо и ми, рећи орлу: **ти и твоја су крила ништа.**

Те **грдно велике** танке лопте, које се пуне лаким гасовитим телима, за путовање по ваздуху, праве се обично од танке врло честе, ваљане свиле, и још се озго те лопте превуку слојем гумилака, да неби одкуд оно гасовито тело кроз [illegible] излазило напоље. [illegible]

Ово се писмо отеже дугачко; али ја не жалим времена, нека је просто јер знам да ти волеш, кад ти ја причам о стварима, које у твом селу ниси могао ни од кога чути. А ко ће ти овако што и писати ако нећу ја? — поздрави — — — —

С тим је завршио писмо стари Видоје своме нећаку сељаку, кога је он врло волио — видећи да му је нећак врло бистар дечко, јако је жалио што му се не може, да га издржава на наукама, јер у великој вароши и живити је скупо а камоли још учити; зато је он гледао да га бар својим писмима, колико толико изобрази. А ми ово писмо стављамо на углед другим ученим људима, који имају сиромашних сродника, па да се и они угледају на честитог старца Видоја, јер то је севап сетити се забаченога.

ш.

ЛИСТАК.

РАЗГОВОР СА ЈЕДНОМ ЖЕНСКИЊОМ.

(Особе: Удовица Јула, стара 26 година, и писац ових редака.)

(Свршетак.)

„Први пут био сам заљубљен у добу од 15 година, али истински заљубљен. Кадгод сам срео или спазио мој идеал — а иста је девојка била нешто старија од мене — ја сам увек уздрхтао са усхићења; и ако сам готово још балавац био, ја сам ипак прошао кроз све фазе грозничавог узбуђења и миља љубавног лудила, па при свем том каква чистоћа осећаја! Ја нисам ни у сну помислио, да су њезина уста створена за љубљење а врат за грлење. Шта сам ја управо хтео — то нисам ни сам знао. А да ме Милка не може љубити — то ми није ни на крај памети пало. Па у истини она је и одговорила мојим осећајима. Њен поглед, њено смешење издало је. Ја сам то држао за са свим природно. Но вест, да се је Милка верила са једним другим момком, погодила ме је једног дана као гром из ведра неба. Ја нисам могао веровати, док ми није Милка сама ту новост потврдила, па кад сам јој ја са бола преварене наде црну неверност горко пребацивао — њу то није скрушило, него ми само подругљиво рече: „Хајд' одлази, лудо дериште!“ Тада сам у мом срцу осетио грдан бол, тада сам први пут упознао несталност женског карактера. Услед тога постао сам женомрзац. Избегавао сам неколико година женскиње. Ако ми се случајно која допала, то сам самом себи говорио: „Буди јак! Не улећи у ту проклету мрежу, у којој си се једном већ заплео био.“ За тим сам се окренуо, отишао сам кући и читао сам из Шопенхауерове „Парерге и Паралипомене“ онај одељак о женама. Што је у том одељку тај познати филозов и велики женомрзац рекао, то сам ја ширио даље; и у добу од 18 г. важио сам у маленом кругу мојих пријатеља као најфинији познавалац жена. Пре него што се који од мојих колега хтео у какву девојку заљубити — саопштио је прво своју намеру мени, а ја сам онда опет по спољашности дотичне девојке изводио диагнозу о њеном карактеру, души, врлинама и погрешкама.“

„Па јесте ли се кадгод у диагнози преварили?“

„По неки пут.“

„Наставите!“

„Ја сам лично избегавао истинске, живе женскиње, али с тим сам се већма забављао са идеал — женом, какву сам ја себи у својој уобразиљи конструјирао: неку нову Лауру, неку музу, песничку невесту, која високо над земљом лебди, чиста од свију земаљских слабости, те је с тога круна створења, а остала је неудата само с тога, да **мене** усрећи. Душевни савез хтео сам с њоме склопити, тако чист, узвишен и пун врлина, каквог још нико склопио није. Али где да је нађем? О томе нисам мислио. Једног дана — у то сам тврдо веровао — отвориће се моја врата и давно очекивана ступиће унутра. Кадгод сам чуо кораке на басамцима, обично сам помишљао е она долази, али сам се увек грозно преварио. Јер место ње ступио је у собу кројач, да ме са свим грубо прозајично опомене, да је већ крајње време, да му намирим „оно мало реста.“ Ви се на то, милостива госпо, подругљиво смејете, јер ви у напред знате, да моја идеална Лаура није никад дошла. С тога у мојим очима није било више великих, није било више узвишених женскиња. Лов за идеалом био је залудан. Ох да знате, како смо ми млади људи себи тада живот представљали! Један је хтео српски Шилер или Гете постати, а други Наполеон. Ми смо поделили сву земљу и сву славу, што се на њој може збрати. Ми смо под закуп узели, част, величину, славу и сјај. Мој пријатељ Гавра н. пр. предузео је да као самосталан човек посведневно пи-

је шампањера. Међу тим, у истини, он је данас поштански чиновник и има шесторо деце. Место шампањера није сваког вечера у гостиони само две чаше пива, а ако и трећу збрише, те услед тога доцније дође кући него обично — онда га његова „снаш-Пела“ обаспе најжешћим придикама. Онај други опет, што је аспирирао на Наполеонову славу, сад је прости потпоручник у неком удаљеном гарнизону у Ердељу, а наш будући Шилер издаје неки малени и незнатни локални лист. —“

„Извините, али вас морам прекинути, пошто сте се од саме ствари јако удалили.“

„Опростите. Ја сам хтео само на то да укажем, колико идеала мора човек у току времена да сахрани, па пошто сам моју цељ постигао, то могу даље ићи. — Обескуражен дакле тако, морао сам се оканути, да тражим и да чезнем за идеал — женом. Но на скоро затим дошао је на ред други призрак моје живе уобразиље: девојка из отмене породице, која се богатства, положаја, удобног живота, будућности, једном речи свега одриче, само да може с љубљеним мужем поделити сиротињу и невољу. Како сам ја то себи драгосно представљао! У место доручка пољубац, у место ручка грлење, у место вечере шетња при бледој месечини, а сав живот да се проводи у маленој колебици, где би таман доста места било за нас двоје! Разуме се, да је моја „будућа“ морала бити бар баронеса но и она не дође. До душе, ја сам се упознао са многим девојкама из добрих кућа али кад сам им описивао дражи сиротиње, оне су ме само чудновато погледале и нису ме могле разумети, и једног дана не стаде и те опсене. Моја вера у женски род бивала је све слабија и ја би је може бити са свим изгубио, да ми није сад мозак завртио други тип женскиња. Ја сам читао у романима о руским кнегињама, које су каквог младог непознатог човека са богатом ризницом своје љубавне страсти усрећиле. Сваког тренутка био сам спреман, да сретнем такву једну слику или у жељезничком купеу, или у позоришту, или на улици. Замишљао сам, како ми већ читав свет завиди. Представљао сам себи живо, како о благим зимним вечерима са мојом кнегињом у вилинском двору на каквом талијанском језеру сањам, а кнез њен муж, или је већ умро, или се зарио у каквом удаљеном крају на Кавказу. Другог пута био сам — наравно само у мислима — у будоару слављене Федре, а у међучиновима седео сам на престолу као господар слављенице, док се међутим око ње као црви савијају млади каваљери и дипломате. Па полагано силазио сам увек по један степен ниже. Сад није био више кнежевски грб неопходно нуждан; место Федре задовољио бих се и личношћу мањег значаја. И тако живео сам непрестано у очекивању победе без борбе, дакле да ми падне без муке у крило. Ако сам у позоришту видео какву даму, која ми се допала, то сам у себи говорио: „То јеваљда она.“ Ако донесе писмоноша писмо, мислио сам: „Ваљда ми она пише.“ При томе нисам никад ништа чинио, да је нађем, да је задобијем. Срећа ми је требала напрасно, неочекивано доћи . . . Данас се, разуме се, томе смејем; ја сам сад озбиљнији и хтео бих љубав љубављу да задобијем, а не мислим више на никакву руску кнегињу или на какву Федру . . .“

„Заиста, то би било и сувише смешно за човека вашег доба.“

„Прошло је доба лудила.“

„Али ви сте ипак кроза њ’ прошли.“

„Разуме се.“

„А да ли су и други такви исти били као ви?“

„Ја држим, да већина мушких у извесној фази живота мора кроз те „школе“ проћи.“

„Ви сте ми тиме, господине, све рекли што ми је нужно било да знам, па да —“

„Да?“

„Да изречем пресуду. Питање је решено: Ви сте мушки још сујетнији него ми женске. То ми је ваша прича са свим јасно доказала.“

„Ја то не могу допустити.“

„Тим се нимало не мења сам факт.“

„Па добро! Ја с моје стране пристајем, да ви имате право, а остали мушки нека траже своје право, како хоће и како знају. Ја ћу овде само за себе да говорим. Ја лично чекам већ од толико месеци на вашу пресуду у погледу моје ствари, па како гласи иста?“

„Објава пресуде одгађа се на извесно време.“

„Ја апелујем.“

„Смешно одиста! На кога?“

„На кога? Зајиста ја сам у неприлици, јер за човека нема више инстанције од жене, коју љуби.“

„Ја вам за сад могу само то рећи: Дођите друге недеље, па ћемо опет наставити наш разговор.“

„Усваја се!“

По немачком: **Владимир.**

ЧИТУЉА.

(*Лаза Кнежевић*). У скровитоме месту на Дунаву, у Староме Футогу, умрьо је 23. маја о. г. сеоски бележник Лаза Кнежевић. Као што је скромно местанце, у коме је покојник последњих двадесет година свога живота проводио, тако је и цео живот тога човека био скроман и миран, па и опет заслужује, да свако српско срце са болом и тугом осети, да тога човека нема више међу живима. Свака хартијица, коју нађосмо по смрти покојниковој међу папирима његовим, и свака реч из уста оних људи, који су га добро познавали, сведоци су његове честитости и ваљаности од колевке му па до црнога гроба. У општинама, у којима је он служио народу своме најпре као српски учитељ а за тим још дуже као бележник, оставио је он за собом лепа гласа и спомена и дуго и дуго још сећаће се пријатељи, познаници и сиротиња доброга и гостољубивога „домина Лазе,“ који је свачије срце умео придобити за се, свакога расположити и утешити и свакога у разним борбама друштвеним и политичним одушевити за оно, што је најбоље и најпрактичније за народ и за опште добро општине и народа.

Лаза Кнежевић се родио пред Лазареву суботу г. 1828. у Сенти, где је основне школе изучио. а за тим у гимназији суботичкој науке продужио. При руци нам је његова сведоџба, коју је добио г 1843., кад је четврти разред гимназије у Суботици свршио. У сведоџби му стоји изриком овако: У првом течају: из свију предмета одличан; у другом течају: из свију предмета одличан. За тим наилазимо на два писма Евђенија Ђурковића, бившега онда краљевског саветника и народних школа врховнога надзорника, који му у првоме писму од 8 (20) децембра 1847. пише у Суботицу, да га је наименовао за учитеља у Вилању у Барањи, а за тим у другоме писму од 24. окт. 1848. пише му у Вилањ: Љубезни Кнежевић! Имам вам на знање дати, да сте ви из призренија доброг обхожденија Вашег на бољу штацију у Херцог-Шуљошку премештени и т. д.

Међутим је настао покрет и бунтовници га хтедоше узети у своје редове да војује, но њега је срце вукло да се бори за слободу у колу своје браће, свога народа, те једне хладне ноћи, добив кола са четири коња од једнога пријатеља, дође на Батинску скелу и хтеде за Сомбор прећи, но мађарске страже изиђоше пред њега и питаше га: ко је? Он се јаду досети, те како је дошао на четири коња а знајући добро мађарски одговори им: ја сам солгабиров Верешмартија! На ово га страже одмах пропустише и он се сретно превезе и стигне у Сомбор, пак се таки пријави ондашњем народном капетану Гедану Леовићу и ступи у добровољце. Као такав учествовао је у бојевима у Шајкашкој, нарочито код Вилова, и постао је народним лаћманом. У отпустном цертификату му од 26. јануара 1850. стоји, да је од 1. јуна 1848, па до реченог дана служио као народни лаћман у првом бачком својевољачким батаљону, те да се отпушта, пошто се тај батаљон укида. Уједно му се ту допушта, да може носити ц. к. ратну медаљу.

После тога времена служио је Кнежевић као бележник у Деспот-Ст. Ивану до г. 1861, а од тада па до смрти у Староме Футогу, где је споменутога дана умрьо.

При укопу му се сакупише пријатељи и поштовачи не само из места но и из околине: Новога Сада, Каменице, Бегеча, Гложана, Силбаша и других околних места. При опелу служише осим оба местна свештеника г. г. Ђуре Грујића и Лазе Јовановића, још и Гложански Павле Николић и Бегечки Арсен Глигоријевић, а у цркви му је српско-народни учитељ ст. футошки г. Коста Шијачки изговорио врло сходну надгробну реч. из које ради карактерисања покојникове честитости доносимо ова места:

„Да видимо какав беше у животу наш покојник. Као човек, беше поштена срца а дарежљиве руке, кућа отворена беше уточиште странцу у којој је сваки поред скровишта још и искреног српског гостољубља нашао. Ко је и једаред само у његовој кући био, дуго ће се сећати оних момената, које је са својим гостима покојник у најпријатељскијем ћеретању проводио.

Као супруг, и отац беше више но што је требало мек, уживајући у својој деци, чинио је све што се од оца искати може. —

А као званичник — о томе ћемо пустити нека говоре силна признања од стране предпостављене власти, савесност скопчана са великим трудом стекла му је места међу првима бележницима у жупанији. А као Србин? У њему је куцало право српско срце,

поред свог званичничког положаја, као савестан и веран грађанин миле своје домовине, није заборављао ни на српску браћу, ма де они били, подпомажући их и морално и материјално. — Морално је подпомагао пишући по разни листови свога доба, песме, приповетке, и разне чланке, кроз које провириваше вазда дубоко познавање народа и његових особина, но не само да је писао у српски листови писао је много више у листови наше браће Буњеваца за које је његово срце тако исто куцало као за Србина. А какав беше као пријатељ?—на то браћо моја не требам да говорим, за то му говори ово велико саучешће при овој тужној свечаности.

Ка' месни грађанин поред своје бележничке дужности вршио је много година подпредседничке дужности — прошле године изабрала га је општина за свога председника — дала му је највећу почаст што село може коме дати. — За знак дубоког поштовања а велике туге, красе му данас вечну кућу венци како политичне тако и црквене општине." —

Као што је у говору овом споменуто покојник је радио и на књижевности српској и буњевачкој.

У српској књижевности радио је у „Комарцу", „Змају", „Стармалом", „Јавору", календару „Орлу" и „Летопису" Матице српске.

У „Комарцу" је писао врло занимљиве приповетчице и песме — ко се још не сећа оне циганске песме о „Ђас-Илији, кавгаџији"!? Исто тако и у „Змају" и „Стармаломе". У овоме му је најзанимљивији скроз шаљиви, пун здравог народног хумора чланак „Футошки баба", где је верно и вештачки нацртао једну оригиналну особу из свога места, која и сада живи. У „Јавору" је изишао прошле године његов чланак „Деспот-Сентиван", кратка исторична црта о овоме бачкоме селу, из којега чланка провејава скроз родољубиви дух пишчев. У „Орлу" је 1874. године изишла иста таква цртица о „Ст. Футогу". На расписану награду од „Матице српске" за расправу „О Буњевцима" написао је чланчић о обичајима и стању браће наше Буњеваца и „Матица" је тај чланак примила за „Летопис" и наградила га.

У буњевачкој књижевности такође је добро познат рад Кнежевића Лазе. Живећи у пријатељству са посвећеним бискупом у Калочи п. г. Јованом Антоновићем, који је пређашњих година уређивао лист „Буњевачка и шокачка вила", радио је Кнежевић на позив бискупов и на томе, а и на другим буњевачким листовима, што их имаше млада књижевност ова. У хартијама покојниковим налазимо на писма и телеграме реченог бискупа, из којих се види, како је рад Кнежевићев код Буњеваца уважен и како га они љубе и поштују.

Овим смо укратко скицирали живот и рад пок. Лазе Кнежевића, који нам у најбољим мушким годинама премину; зао удес уклони га са поља рада и живота на велику тугу свију нас, за које је радио — а што је радио, радио је само у корист народа свога. После њега оста ожалошћена породица, којој је удар овај у толико теже пао, што јој је срце још тешко рањено тиме, што је пре три месеца умрьо син покојников, Ђура, свршени гимназиста.

Нека је покојнику вечит спомен међу нама, а породицу му нека утеши уверење, да она тугу своју не носи сама, него је дели са свима нама, који смо доброга домина љубили и поштовали. О.

РАЗНО.

(Од куда долази реч „бал"). Зашто се игранка зове „бал", то ће протумачити један стари немачки обичај, који сада више не постоји. Реч „бал" значи као што је познато „лопта". У старо доба беше обичај у немачким селима, да се о ускрсу скупе велике девојке, да свечано предаду новим младама, што су се оне године удале и којима су оне у сватовима играле, врло лепо украшену и искићену лопту. Ту лопту ношаху свечано кроз село на дугачкој мотци, те је односише кући младиној, а ова је тиме била обвезана, да онога вечера даје весеље са игрњем. Колико је нових млада у селу било, толико је њих и добивало по једну искићену лопту, па толико беше и весеља са игранком; и од тога веселог обичаја, који је у истину постојао, без сумње је и остала реч „давати бал," т. ј. давати лопту.

(Ко је богат?) На ово питање одговара Венијамин Франклин овако: „Многи је човек и без новаца богат; има хиљадама људи, који су и с празним џеповима богати. Ко је здраве грађе — богат је; здраве кости боље су него злато; јаки мишићи више вреде него сребро, а живци, који су ватрени и живи, бољи су него куће и земље; највећи је спахилук имати живе родитеље; васпитање може много да учини, да човек добије добре а изгуби рђаве навике; човек је богат, ако има добру нарав, ако је од природе стрпељив, весео и пун наде."

ОДГОВОРИ.

Г. М. Б. у М. Не можемо се ми упуштати у писмено одговарање и давање рачуна за што ову или ону песмицу не штампамо. Нити можемо рукописа натраг шиљати. У осталом може се уредништву и финије писати, особито кад се пише на отвореној карти. Младим људима то боље доликује.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 24. У Новом Саду, 13. јуна 1882. Год. IX.

ИЗ КЊИГЕ ЖИВОТА.

посвећено побри Војиславу.

ej, колко пута мишљах. . .
Живот је тако леп. . . ?
У машти стварах судбу. .
— У снови сневах свет. . .

*

Не знађах варку мрачну,
Што крије оку вид. . .
— Слепилом пустим занет,
. . . У свету гледах стид.

*

Гледах кроз густи вео. .
У живот кад ћу поћ'.
— И жељној приспех мети. .
. . . У дневи нађох ноћ. . .

*

Раног ми жића жеље
Нађоше голем смет.
Те познах чари земље,
Што ми их пружа свет. . .

*

Окусих нектар пиће,
Горчине земне сласт. .
Познах над Богом Бога,
Земаљске моћи страст. . .

*

Нађох на путу јаде. .
. . . И заман гледах сјај. .
Жељно сам хито срећи.
— У њезин загрљај. .

*

Жељно сам грео циљу,
Младост ми каза пут. .
. . . *Невешт у вештом свету*
У други зађох кут . . .

*

У место лепих снова,
Које просневах млад. . .
У свету свет ми даде. . .
Те познах шта је јад. . .

* * *

Ево ти цвећа брале,
Ко пелен му је слад. . .
А мирис побро мили —
Жића је скршен над. . .

Београд.

Петар J. Петровић.

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Наставак.)

Не знам, колико је времена протекло, док сам се опет пробудио. Нашао сам се на истом месту, али у каквом положају?! — Место оних, тако мени милих зидова собних нађох се посред развалина пожаром нагрђених; место топлог материнског загрљаја и нежног њеног осмејка, којим ме је увек предусретала кад сам се иза сна будио, — продувао ме у мојој лакој одећици хладан ветар, а тамно, сиво небо окренуло је к мени своје натуштено лице, јер крова на нашој кући не бејаше више. Надалеко од мене лежаху изгорели остаци старе иконе, и разбијено кандиоце, а до њега моја мати сва у крви огрезла . . . Од браће нигде ни трага ни гласа. Узалуд сам дозивао у помоћ, узалуд сам тражио, где бих се склонио од зиме, ама баш нигде не беше ни живе душе.

То је била прва несрећа, што сам ју у животу осетио. Но њом је уједно започео читав низ нових несрећа, које су ме у доцнијем животу пратиле. Тек каткада показао би ми се зрачак наде, зрачак среће, но и то бејаше тренутно, као кад оно сунце иза црних облака промоли за часак своје лице, али га облаци одмах и закрију.

Шта сам знао да радим? Никада дотле нисам осетио никакве оскудице, никакве невоље, јер премда бејасмо раја, ипак нас је мати одхрањивала што је боље могла; а што јој је притом недостајало, надокнађивала је жарком својом материнском љубављу! . . . А сад? Она бејаше мртва, извор за мој живот је усахнуо, и мени је преостајало само то, да умрем.

Ма да сам био још дете, ипак сам осетио сву тежину своје несреће. У први мах волио бих био да су и мене посекли Турци, као и моју мајку, — волио бих био, да пропаднем у земљу или да ме нестане; али ја сам баш за то остао жив, јер сам желео да умрем. Бог није хтео да ме лиши живота, да ме једним махом ослободи свију невоља и тешкоћа, које су ми се кроз цео доцнији живот над главом као злокобне авети виле — он се није на ме смиловао, он је одредио да се још патим. — — А за што? Можда сам му ја штогод скривио, ја, дете од десет година? Или су му можда штогод скривили моји дедови и родитељи, кукавна раја, која се боји Турчина, а камо ли не Бога! — —

Што да ти потанко набрајам, шта се даље збило, те да наново будим у себи тужне слике из немиле прошлости, које сам већ и заборављати почео. Потуцао сам се неко време по околним местима, док не наиђох на човека, који ме прими себи. Био је то чудан човек. Није имао никога свога, а живео је сам за се. Копао је башту, сејао, плевио, и учио децу — био је учитељ. Не знам ни сам како је то било, ал' једнога дана — три сам већ године код њега пробавио — рече ми, да се спремам на пут. Беше ми некако тужно, кад се морадох растајати с оном баштицом, с оном кућицом, па с мојим друговима. Било ми је, као да их никад више нећу видети. Можда сам и на слутио.

С мојим учом отишао сам у Београд, одакле ме је с једним трговцем послао преко. При растанку засијала се суза у дубоком оку поштенога срца, али он гледаше, да је притаји. За цело је и њему исто тако тешко било растати се са мном, као и мени с њиме. Но он је то само из превелике љубави спрам мене учинио.

Трговац онај доведе ме у једно са

свим страно и непознато место. Ту сам дошао, да учим школе.

Школа к'о школа. У ђачком животу доживи човек свашта. Час га греје сунце, час га бије лед, али то све, како кога. Ја се у том погледу не могу особито пофалити, али манимо се тога, има доста других ствари, о којима ти имам говорити.

Свршио сам гимназију. И опет ми се наметнуло питање шта да радим! Да даље учим, за то несам имао средстава; да се вратим овако незрео одакле сам и дошао, то несам држао за умесно. Мислио сам и мислио, док на послетку несам смислио, да годину две дана пробавим гдегод као писар, где бих заслужио толико новаца, да бих могао наставити науке. Тако је и било.

Чим се сви испити свршише, ступих у службу код једног адвоката у оближњем местанцету Б.—у твом родном месту.

Горки су и чемерни били ти дани, што сам их у почетку овде провео.

Цео готово дан на једном истом месту седети, рђавим перстом по још рђавијем папиру писати парничне ствари, које су смерале само на то, да кукавног парничара још већма оглобе, то се с мојом нарави није слагало. Али ја сам морао трпити, трпити све, ако сам хтео да живим. А живети сам морао, то сам си држао за свету дужност, да узмогу и ја једаред својој отаџбини штогод на жртвеник припети.

Од то доба, како сам у то место дошао, прошло је шест месеци. Ја сам то време провео живећи са свим скромно, не обраћајући своју позорност на никога, а и ни чију на себе. Живео сам само за се и за своје књиге.

Наступило је пролеће. Стари живот, који је преко зиме обамро, поново је завладао целом природом. Гајеви и шуме оденуше се у своје зеленило, сребрнасти поточићи стадоше се вијугати преко шљунака и горског камења. Све је оживело, све се пренуло из тврдога, тешкога, зимскога сна.

Огран'о је красан пролетњи дан Једва једаред надвладаше топли сунчани зраци хладне слојеве леденога ваздуха, и целиваху земљу после дугог одсуства. Колико бајан дан, толико опет нека тајна унутарња сила натерала ме, те сам у оближњу шумицу изишао ради шетње.

Тога дана никада нећу заборавити!

Замишљен пролазио сам преко малене чистине, посуте песком. Уједаред бацим случајно поглед на једну клупицу, што је између две танке, високе јеле стајала. Али у тај час, у тај мах прострелише ми срце две оштре стреле, два бајна ока, која у мене свој поглед упреше.

О, како је дивна, како је красна била твоја сестра Смиљана!

Кога не би занела, кога не би очарала онакова слика, као што је њезина била?

Оно њено високо ведро чело, испод кога су црне њене очи на мене бојажљиво свој поглед упрле; они пуни, свежи обрашчићи, што се у лепоти натецаху са скромним руменим ружиним пупољком, што га је у црну свилену косу заденула; пак она румена устанца што су тихо шапутала на уво нешто старој госпођи, коју је загрлила белом пуном ручицом; — кога то све не би занело и очарало?

Не могу ти описати чуство, које сам у тај пар осећао, то може разумети само онај, који је већ љубио. . . .

У први мах несам знао, куд да се денем. Нога ми није могла ни напред ни натраг корачити, као да ју притискује тешко олово, које јој не да с места се маћи. Ја сам само њу гледао, њу, и само њу. Кад је она скинула своје очи с мене, освестих се, још ју једаред погледах, и онда пођох даље.

Од тога дана било ми је као да сам на ново оживео.

(Наставиће се).

*

У В Е Р Е Њ Е.

Идеја символ трајни,
Врлина светих шир,
Идеал чежња' бајних
Ока је твога вир.

По томе виру плива
Бујнога срца над,
На плећи тога дива
Зидан је ума град.

У томе граду сада
Нов ниче рукосад,
Смерова лепих влада
У цвету први рад.

Па шта је и тај рад
До чари твоје мам,
Што теби служи у повлад
Са њиме и ја сам.

У Буковцу.

Кроста Поповић.

О М Б Р А.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Ја сам крив! ја сам крив! одговори сиромах Барини; али погрешка је сакривена, нико незна да си ти Омбра, а нико неће никад ни дознати.

— Осуђена да никад не певам, па шта ми остаје? Ох Боже! промрмља јадно дете.

— Певаћеш у Алпину, драга моја.

— Не, никада ме нећеш више чути, одговори она жестоко.

Поражен, оборивши главу пред њеним од гњева усијаним очима, први пут, Барини склопи дркћући руке, паде на колена и промуца:

— Опрости! опрости!

На ово Минија дође к себи; подиже старца и баци му се у наручје.

— Пријатељу! учитељу драги! говорила је грлећи га.

За тим помисливши, да без необазривости старога певача никад неби познала обожаваоца Омбре, рече:

— Утеши се, јер теби имам да благодарим за срећу мога живота.

Кад је толико дошла к себи, да је могла да размишљава, две је ствари занимаху: заклетва да никако тамо не пева . . . сакривши свој таленат губила је најбољу особину, јер није много рачунала на своју лепоту, на коју никад није ни помишљала; — најпосле ови обичаји и ове навике тако супротне онима, које владаху у њеној земљи, задавале су јој бригу. Она се плашила дочека и карактера војвоткињиног. Није смела да себи постави питање, шта ће се догодити из њеног сукоба са војводом Витфјелдским . . . она промуца:

— Како ли ћу му се моћи допасти? . . . Љубећи га, помисли безазлено дете.

У овој чудној девојци било је више храбрости но разума, јер поред толиких побуда за страх не само да се није уплашила, већ је била нестрпљивија но игда, да се на пут крене.

При растанку ваљало јој је ипак прикупити сву храброст, толико јој је тешко пао. . . Барини бејаше тако стар, а Лондон тако далеко!

У својој нежности сиромах Барини сам одведе своје дете до кола, затвори врата и, окренувши главу врати се посрћући у замак, у коме више небијаше онога, што је највећма љубио на свету.

VI.

Леди Стевсова оде гушећи се у сузама. Али на крају пута био је драги љубавник.

Нада брзо осуши њезине очи. До Париза зидала је многе куле по ваздуху, а овде се задржала да спреми себи одело. Живећи у околини лепих ствари стекла је добар укус; накити су јој били добро изабрани и достојни њезине лепоте.

Кад је већ ушла у Лондон, обузе је страх; тада јој тек изађоше пред очи све препоне, које су се могле противити њеној срећи. . . Најзад, реши се да пише војвоткињи Витфјелдској. Одговор није дуго очекивала. Леди Стевеова била би примљена од своје нећаке са неисказаним задовољством; очекивали су је сутра дан.

Ово неколико речи написаних на хартији са грбом пробудише у Минији особито осећање, тада је више страха осетила, но кад је излазила на бину; тамо је она била сигурна са самом собом, међу тим ова нова позорница била јој је непозната. Тумачила је сваку реч у писму, желећи да докучи праве мисли оне, која јој га је писала; плашила се да не буде неспретна, да не изгуби свој природни изглед, простоту манира, да јој не буде недостајало пристојности; спавала је рђаво, као регрут у очи прве битке.

За ову важну походу обукла се брижљиво изабравши оно, што је најбоље доликовало њеној боји лица, и спремивши се са свим седе на интов, и оде у палату. Тамо, кад ју је пријавио један намирисани собник, једна омања жена устаде одмах са свога дивана и пође живо на сусрет гошћи.

— Врло се радујем што вас овде видим, драга леди Стевеова, рече пружајући јој руку.

Давши јој знак да седне, изговори јој неколико умиљатих речи, које мало охрабрише Минију; војвоткиња јој пожели добродошлицу у Енглеску и упита је, мислили се колико времена бавити. Говорећи то стара госпа са особитом пажњом посматрала је Минију, са изразом изненађења, најпосле, отпоче весело да се смеје, што на једанпут збуни младу Италијанкињу.

— Опростите, рече војвоткиња са оличеном наклоношћу, смејем се што бејах себи представила, да је леди Стевеова од прилике мога доба, а нађох је врло младу и врло лепу. Колико вам је година миледи?

— Скоро ће бити двадесет, госпођо.

— Дакле, ја имам тридесет више но ви.

— Ја ћу вам бити врло захвална, госпођо, ако ме будете милостиво предусретали. У Енглеску сам дошла једино с тога, да би имала част упознати се с вами. Ваша заштита од велике ми је потребе, јер сам самохрана на овоме свету.

Ове речи биле су изговорене са дирајућом зебњом, са гласом особито благим. Тада стара госпа одговори живо:

— Дужност ми је да вам будем заштитница, и то ми је веома драго. Дакле ви сте сами . . . у вашим годинама? . . .

— Тада јој Минија исприча како непознаје никога, будући је једнако живила у Алпину са дедом и лордом Стевеом; . . свет јој је дакле био са свим непознат, и с тога је и дошла к војвоткињи, да је замоли за савет и потпору.

— И ви ћете добити и једно и друго драга моја леди Стевеова, јер ми изгледате као врло добро дете. Задатак мој, чини ми се, биће врло лак, толико ми уливате симпатије. Дакле, дошли сте у Лондон на неко време, врло добро!

Минија јој захвали, са свим се охрабривши.

— Али, лепа моја, ја вас доиста немогу да преставим мојим пријатељима као моју тетку, изгледало би врло смешно. Но, говоримо о чему другом; реците ми што год хоћете, причајте ми о себи.

Гошћа исприча свој живот са два добра старца, од којих се један њом оженио, да би је код себе задржали; њено учење, њена уживања, радости, све, разуме се, осим догађаја на бини. Описивала је своју дивну палату, која је постала тако тужна после смрти оних, који су је љубили.

— По сто пута добро сте учинили што сте дошли к мени. Сада пак већ се познајемо, није ли тако! Пре свега учинићемо једну измену: ја ћу вас звати мојом нећаком, а ви мене вашом тетком.

Минији се ово допаде и захвали јој.

— Уверавам вас настави стара госпа, да сте ме победили, и да ја ваља да вам благодарим што сте овде дошли. Ви ћете дати веселости животу мало ожалошћеном непрекидним одсуствовањем мога сина. Же-

лела бих да вас преставим војводи Витфјелдском, али он није у Енглеској.

Од како је Минија дошла код војвоткиње једнако је била под утицајем страха помешаног с радошћу при помисли, да се војвода могао сваког часа појавити. Тада се опет осети мирном и дубоко уздахну.

— До повратка Вилијамовог ми ћемо већ бити стари пријатељи. Ви ћете га звати братом, ако хоћете, и етикете међу вама не треба да има... Уверена сам, да ће му бити врло мило, што има тако дражесну сестру.

— Како ћу вас љубити! рече Минија грлећи војвоткињу. Ох! како ћу вас љубити!

— Ви сте најмилокрвније створење на свету, одговори нова тетка. Гледећи вас тако простодушну, тако природну, почећу и ја да вас обожавам... Дакле лепа моја, ви ћете имати милосрђа наспрам усамљене, и преселићете се к мени. Уосталом није ни пристојно, да тако млада женска пребива сама у гостионици, ма и са старим послужитељима. Наредићемо да овамо дођу и ваши млађи. Опомињем вас, да би нас ваше одбијање могло завадити.

Међу тим, тога се није ваљало бојати; овај предлог јако је обрадовао Минију. Она се никако није смела надати, да ће је Вилијам застати код своје куће, под заштитом своје мајке. И кад она узвикну:

— Ах! миледи, то ми је врло мило.

— Навикавајте се да ми говорите: тетко, одговори војвоткиња, која зазвони и издаде заповести.

У том тренутку, један човек около својих шесет година, висок, брижљиво одевен, отмена изгледа, ступи весело и непријављен у собу.

— Изволите, драги грофе, да вас прикажем мојој нећаци леди Стевеовој. — Затим окренувши се Минији: — гроф Босе, стари мој пријатељ.

— Пријатељ, заиста; стари, и то је на жалост истина, рече гроф пошто се дубоко поклонио пред странкињом, учтиво је поздравивши.

— Лепо дете моје, рече стара госпа, по говору можете погодити да је гроф Француз. Ма да од толико година живи у Енглеској, ипак није изгубио нимало галантерије своје земље; и ако је врло ласкав, ипак по некад заборавља да буде милосрдан... Надам се да ће и вас да дира... То ће бити добро, јер његове претпоставке кад се обистине, појављују се са удвојеном злобом.

— Немојте у то веровати, госпођо, то је савршено изопачена слика; нико није тако потчињен лепоти и умиљатости као ја, то ће рећи, да сте већ одржали победу над тако оклеветаним племићем... Имајте мало милости, ја!.. Ах! војвоткињо и ако сам се понекад смејао смешним претензијама, малим прикривеним будалаштинама, то је било с тога, да бих вас забавио... Молим вас, дакле, да ме похвалите пред вашом младом рођаком, и да је боље наспрам мене расположите.

— То је већ учињено, господин гро́фе, рече Минија смешећи се тако љупко, да их је одмах обоје задобила за се.

Начин, којим је изговорила речи: „господин грофе,“ побуди овога да је упита, да ли говори француски.

Минија одговори потврђујући.

— Онда, лепа моја, повика стара госпа, господин Босе је побеђен. Он мало цени енглески језик, можда има и разлога, јер га говори хрђаво.

— Ви сте јако нападнути, господине, прихвати весело Минија: и поред потпуног поверења наспрам моје тетке покушаћу и опет да вас браним.

— И потпуно ћете имати право, рече војвоткиња, јер у самој ствари гроф је врло добар.

Тако отпочет разговор продужи се весело.

— Дивим се вашој храбрости, миледи да сте оставили вашу земљу, да дишете маглуштином Темзе, настави г. Босе; чувајте се, да вам она не одузме тај дражесни осмех, који ће доброј војвоткињи помоћи да ме излечи од меланхолије; без ње ја бих од тога давно већ умр'о.

— Па зашто нисте опет отишли на конно.

— Због наклоности к вама. Ја се са свим покоравам мојим навикама; моја ми се гостијоница допада. Овде имадем добре коње; за тим досадно ми је да се премештам; ето због тога остајем. Али уверен сам, да ће леди Стевеова брзо зажалити за својим плавим небом. Ах! како је лепа Италија! продужи гроф Босе; последње године био сам у Милану. . .

— Са мојим сином, кога сте требали довести, прекиде га војвоткиња.

— Није моја кривица, што је остао . . . и што је далеко одавде. . . Пише ли вам о своме повратку?

— Не.

И мајка уздахну.

— Каква будала, промрмља гроф.

Срце Минијино задрхта. . . Зашто ли га гроф називаше будалом, и зашто ли се туга бејаше распростр'ла по лицу војвоткиње?

Јавише да је ручак готов. Г. Босе понуди руку домаћици, која у исто време узеде под руку своју младу рођаку.

Вече доврши успех Минијин. Она се са свим добро осећала између два лица, која јој показиваху толико наклоности.

Сутра дан војвоткиња се одмах извезе са леди Стевеовом, да је престави највишој енглеској аристокрацији.

Посете су им одузеле велики део дана. У вече, г. Босе забављао се одговорима Минијиним, коју је запиткивао о личностима које је видела; најпосле правио је од њих врло разне слике. Он и војвоткиња били су све више и више очарани овом младом женом; она бејаше донела покретљивост и живост, и спасла од чамотиње стару даму, која говораше:

— Ова млада не само да је врло оштроумна, но зна и слушати. За тим, какво лепо лице! какво умиљато понашање!

— У дубини своје душе војвоткиња је потхрањивала наду, да ће овако дражесна жена, богата од високе породице, доликовати њеном сину и да му се може допасти. Тада војвода не би више јурио по свету као вечити Јуда, а мати би имала предрагу снаху.

Даме беху свуда одлично примане, а Минија доказиваше грофу, да би се у самој Француској тешко могло наћи више учтивости и пријатности, него у друштву енглеском.

— Причекајте, рече јој он једнога вечера; ви сте и сувише лепи моја леди, а да вам се то опрости. Међу тим, кад младе госпођице буду стезале вашу руку, оне ће тражити на вами ма што, што би било за оговарање. Једиње их то, што неће моћи ништа да нађу. Надам се, благодарећи вашем савршенству, да ће га и оне морати припознати; без тога ви би можда зажалили за Алпином, гди цвеће није тако саревњиво, нити тице завидљиве.

— Већ сам вам казала, да је он век свој провео критишући жене моје отаџбине . . . Доиста, мислим да су његови сарказми много допринели, да се Вилијам удали од наших салона.

— Протестујем против тога, одговори гроф; ја немам никаква удела у особењаштву вашега сина; што он не воли свет није моја кривица; он га не воли зато, што о њему нема правога појма, што не ужива у њему, што се гнуша онога што је усиљено, н - природно, и најпосле, што је размажено дете, које чини што му је воља. . . Не срдите се, госпођо, шта ћете? То је човек, на кога не може свашта да утиче, пун духа и фантазије, занет за вештину и лепо; дакле, да би избегао прозаичност лети на сусрет поезији, коју не може да нађе у ништавним фразама салонским; ваш пак одани пријатељ нема довољно храбрости, да га за то прекори.

— Ви му готово одобравате, што једнако живи далеко од свога завичаја, где наравно срета само будале и досадне људе? узвикну војвоткиња.

— Немојте да кажем оно што не мислим; ја само излажем узроке његовог непрекидног путовања. За цело, боље би било, кад би био овде и кад би заузимао сво-

је место: то ће и учинити, кад се у њему пробуди славољубље. . . Али у његовим годинама радије се слуша уображење и срце но разум.

— Кад би вас слушао, он би се вратио тек са седом косом, одговори војвоткиња са нешто горчине.

— Или кад се насити црне косе, рече гроф смејући се.

Војвоткиња га задржа једним покретом и г. Босе окрете одмах разговор на друге ствари.

— Црне косе! . . Дакле ме је видио, помисли Минија.

Сљедећег дана није се говорило о војводи. Време је тако било заузето посетама, да гроф благосиљаше вече кад беху сами, војвоткиња, Минија и он. Одгајена старцима, млада леди знала је шта их узбуђује, разговоре који их занимају; са новим пријатељима њена пријатна живахност била је извесна врста невиног улагивања, које је показивало њезино задовољство у њиховоме друштву; они који више нису у стању да се допадну, задовољни су кад нису досадни. У ова вечерња посела Минија је унела живост младог и обделаног духа, жар душе који се граничио нежношћу; јасност њеног звучног и пријатног гласа очаравао је слушаоце. . . Зар је могућно одупрети се толиким чарима? Тако дакле постала је она врло омиљена личност у овој кући.

Једно ју је изненадило; није се говорило о Вилијаму . . . шта више приметила је, да се у разговору избегавају предмети, који би могли довести на ову ствар. Нашавши се дакле једном на само с грофом хтеде се користовати том приликом да га упита, да ли ће одсуствовање војводе дуго још трајати.

— То незнам; ни Вилијам сам то незна. Сада сте готово као члан породице, драга леди Стевеова, те вам зато могу да испричам све: дакле, ово велико дете до ушију се заљубило у једно тајанствено створење; надам се да то неће дуго трајати. Војвоткиња, која незна да су заљубљивања овакве врсте врло пролазна, јако је с тога узнемирена.

— А то тајанствено створење? упита Минија са дрхћућим срцем.

Певачица је, драга леди: за цело, глупо је губити време са тако простачком авантуром. . .

— Тако простачком! понови Минија.

— Да, јер та певачица мора да је кћи каквог рибара или какве глумице: но немојте мислити, да је војвода имао рђав укус. Ову жену слушао сам у Милану. Таленат јој је изванредан а лепота особита; признајем да је и мени требала добра количина разума, коју ми дају моје године, да се неби повео за одушевљењем. Ова вештакиња придела је своме божанственом гласу изврстан метод, прави израз у страсти као и у радости: поред тога понашала се као каква кнегиња: само што је то театрална кнегиња, која, чим се завеса спусти узима без сумње на себе опет облик добре кћери. У осталом, оно што ми се на њој допало, то је њена чудноватост. Представите себи црнпурасто лице, очи отворено плаве, две сјајне звезде у мрачној ноћи и, још на веће чудо, најневинији поглед. Човек би збиља помислио, да има пред собом невину и нежну дјеву. Најзад, то је очаравајуће створење, и ја који сам је видио нимало се не чудим, што младић од 20 година трчи за њом, нарочито кад, да би примамљивост довела до највећег ступња, опкољава себе дражећим мирисом, тајном. Незна се ни ко је она, ни одакле је; нико јој се не приближује нити с њом говори; само је виђају на бини, . . и да завршим, она баца, како веле, несрећним и сиротним вештацима злато и драго камење које добија за певање; и као кнегиња из хиљаде и једне ноћи, исчезава. Какав превелики богаташ чини јој без сумње ову великодушност врло лаком. Пошто ју је чуо у Милану, Вилијам, врло одушевљен њоме, почео је да лута за њом; ја пак, разумнији, али недостојан да играм улогу Ментора (која ми је у осталом увек изгледала смешна) пустио сам мога Телемака, а сам сам се вратио кући. Мој млади пријатељ немогавши да стигне своју лепотицу, вратио се такође и учинио ме је

повереником у својој љубави, љубави чистог уображења, као што се надам. Али једнога дана дознадосмо, да ће се славна певачица појавити у Бечу. Ето, зато је отпутовао млади мој занешењак. Кад ли ће се вратити? Бог то зна; можда је са својом звездом на обалама Рајне или швајцарских језера. Желео бих, да га досада опет доведе к војвоткињи. То је драга леди, цела историја. Без сумње, слушали сте што о Омбри?

— Ах! дакле то је Омбра? промуца Минија са зажареним лицем.

(Наставиће се.)

НА ГРОБУ.

Ох! да л' ме чујеш, драга душице,
Љубави твоје вечног ти роба,
Када до твоје дођем кућице
На врата црног мрачног ти гроба?

* * *

Па да л' ме видиш како ти јадан
Борећ' се с тугом, већ у њој тонем
Како грлећи тај гроб ти хладан
Оборен тугом на плочу клонем?

* * *

Место да т' љубим као некада
Румено лице, усну медену,
А ја ти љубим са тугом сада
Ох! црну земљу, плочу ледену.

* * *

Земља за навек од мене скрива
Тебе душице, милог ми друга,
С тобом ми слатка нада почива
А мени оста вечита туга.

У Београду.

П. Ј. С.

НЕШТО О ДИСАЊУ И ВАЗДУХУ.

(По немачком).

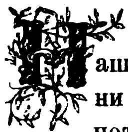

Наше тело, да би могло живети, нема ни једне тако преке и непрестане потребе, као што му је потребан ваздух. Без јела и пића можемо живети по више дана, али без ваздуха ни један час. „Дисати“ то је „живети;“ тако је схватио и наш народ, јер кад ко умре, он ће рећи „издахнуо је“ т. ј. не ће више дисати — престао је живети. Првим вриском удахне у себе рођенце ваздух, а са последњим издисајем завршиће живот. Можда није мртав, можда је само обамрьо, — али ако му примакнеш огледалце к устима и оно ни најмање не посукне, нити се принешено перце заљуља, онда ће се јамачно на брзо показати и остали знаци угашеног живота, знаци почетог трухлења, мртвачка хладноћа, укоченост и мрасе (флеке).

Но оставимо леш, коме помоћи више није и окренимо се човеку, који је јоште у пуној свежини живота, чије се груди јоште надимају радошћу и поносом, па посмотримо шта он дише и како дише, да би лакше дознали шта треба и како треба да дише, ако хоће, да му не пропадне здравље; а са здрављем и свако уживање.

Орган за дисање (плућа) и срце испуњују у човеку сву грудну шупљину. Стамените зид груди зовемо грудним кошем, а обе стране коша саздане су из опружених ребара, за које се хвата месо — мишићи, а мишићима владају и управљају живци, и тако бива у живом човеку оно дизање и спуштање, ширење и ужење груднога коша, које зовемо: дисањем.

У здрава одрасна човека шире се груди неких 18 пута за један минут; онда се увек испупчи и меки зид поврх желуда, што се види и осети кад метнемо руку на то место. У исти мах, да би горњем спрату било више места, стегне се на доле и пречага (Zwerchfell), која у виду шатора или кубета дели доњи спрат од горњега, трбушну шупљину од грудње шупљине.

Рекао сам, да грудњу шупљину испуњавају плућа, осим њих има ту само још срце, већи крвни судови (жиле) кроз које тече крв, и они, кроз које тече сок свареног јела (лимфа), једњак, (цев, која спроводи јело у желуд) и душњак. Душњак је цев, која се повлачи од гркљана доле и разграњавајући се све већма и већма у све уже и уже огранке завршује се (у плућима) таким мајушним мехурићима, да их око наше не може ни видети. Ти су мехурићи од танана, растегљива платна, а кроз то платно мрежају се још тањи крвни судови, и кроз те танкоће додирују се у плућима нашим удисани ваздух и крв.

Као год што у мехове, кад их раширишш, улази ваздух, тако улази ваздух у те мехуриће наших плућа при удисању, а опет сваким издисањем истерује се ваздух на поље (баш као у меховима). Тим додиром крви и ваздуха мења крв своју боју (у плућима исто тако, као што и просута крв мења боју кад је протресемо да се помеша са ваздухом). Крв, коју истискује срце у плућа, та је крв загасите плавоцрвене боје, а у плућима, помешавши се са ваздухом постане црвена као скрлет, и таком бојом враћа се опет срцу (левој, широј и јачој половини његовој), од куда ће да проструји, да зарани и занови цело тело. Даклем шта је то било? Крв је пролазећи кроз плућа примила у себе из удисаног ваздуха кисик а отиснула је из себе угљену киселину, која се у њу слагала, док је пролазила кроз остале делове тела, и која ће се сада опет у њу слагати, и коју ће та иста крв опет истиснути, кад се опет врати у плућа, — а то ће бити скоро, јер док плућа у једном минуту 15—18 пута предахну, за то исто време стеже се срце 60—70 пута (у здравом чељадету).

Али ми, дабогме, не можемо удисати ваздух други, него онај, који је око нас, — а ми нисмо сви ловци ни ратари, — има нас занатлија, трговаца, писара, који радимо у загушљивим одајама; толики свет живи у варошима, где су се стеснили и један другом уселн на врат. Оно истина бива да нос често осети е ту није чист посао, и закашљивамо се и осећамо теже дисање, али ми те опомене олако узимамо и не знамо, да је душман већ у велико поткопао темељ нашег здравља.

У ваздуху долази један део кисика на четир дела гушика (азота). Уз то има још у здравом ваздуху и водене паре, и то у толико више, у колико је ваздух топлији.

Одрастан човек увлачи у себе сваким удисањем од прилике 500 куб. центиметара ваздуха, даклем 100 куб. центиметара кисика. А то износи за 24 сата 23 куб. цм. (? Ур.) ваздуха а у њему $4^{1}/_{2}$ куб. цм. (? Ур.) кисика.

Али има томе већ више тисућа година, од када се кисик на нашој земљи непрестано троши; трошимо га ми људи, троше га животиње, троши га ватра, која нам служи за огрев и осветлење. Па кад ће га једном понестати? Не бојмо се, неће га понестати, јер сав биљни свет од највећега раста па до најмање травчице, све то гута и живи од угљене киселине, од које угљен задржава себи, а издаје и враћа кисик.

И таки ваздух остаје увек при оном размеру, који горе рекох, то јест на 5 делова гушика 1 део кисика.

У томе обзиру најбоље се утешимо кад са велике висине (из „луфтбалона") погледамо доле на земљу. Према количини шума и пољана изгледају оданде највеће вароши тек као неке црне пеге на великом зеленом ћилиму.

Јесте, црне пеге; јер сваку варош притискују облаци од дима и праха, који морају да гутају становници тих вароша. Ту су се људи стеснили један уз другог. Ми смо Срби у томе погледу срећни, што немамо баш тако великих вароша, од којих и рода бежи, ни ласта неће да се у њима стани. У мањим варошима мање је покварен ваздух, али је ипак покварен.

А каквих нема одаја (не само по варошима, већ и по селима). Соба је често „ниска а доста и тесна," а у њој пуно препуно чељади, — какво је ту испарење! Ко с поља унутра уђе, тога таки запахне загушљив задах. Али они, који су унутри, на-

викну се на то и огуглају према томе. Да и не говорим о оним јадним сељачким кућерцима, где људи и стоке заједно стапују, где пањ гори на сред собе а нема ни честита прозора, да се пропусти дим, већ да погледамо само собе у тако званим „бољим кућама.“ Лампа (или жижак) се пуши, пећ се пуши, уз то се још и дуван пуши; ситушни игличасти иверци од горива лете по ваздуху (то се већ не види то ће тек да се осети). С јутра се соба помете, т. ј. редуша узме метлу, па усколеба ону прашину која се на тлу сталожила, где никог није дирала, — а у прашини има трунчица свакојаке врсте, има их, које су саме и носиоци разних болести, а то се сад све у ваздух дигне, јер како би друкче могло у наша плућа доћи. Осим тога налази се још и других нечистоћа и незгода, које нам ваздух трују у кући и у соби.

Даклем често отварање и прозора и врата да се јаком промајом собе својски проветре, то нам је прека потреба. Али не заборавимо ни на проветравање свога тела, а то бива радом и живим покретањем у чистом ваздуху под ведрим небом (јер ни гимнастика не помаже, ако се ради у заптивеним собама). Шта све ваздух у варошима и селима квари и како томе да се доскочи, о томе би се морало нарочито говорити. Елем покварена ваздуха има често и тамо, где мислимо, да га нема. Па како ћемо познати, да је где ваздух рђав? Ако нас нос не опомене, онда ћемо га познати по првим последицама предисања така ваздуха, — у глави осетимо неку смућеност и тежину; мисли су нам троме и изгубимо вољу на умни рад; у целом телу осетимо неку млитавост; лице нам дође бледо, очи мутне — ето то су прве опомене, које веле: бежи из тога ваздуха!

То се тицало здрави људи, — а шта да рекнем за болеснике. — Здрави људи излазе мање више на поље, и док се они нагутају чиста ваздуха, и соба им се обично донде проветри. Здрав човек може да се уклони из нечиста ваздуха, његово властито испарење није тако ни шкодљиво, као што је испарење болесниково, нарочито у неким извесним болестима, од кога он не може да побегне, — и кад је чист ваздух тако потребан здравом човеку, онда је болеснику још десет пута потребнији. Зато треба болесникову собу много пута на дан проветравати и сваку нечистоћу брижљиво из ње уклонити.

Али која нам вајда што ће бити ваздух око нас најчистији, ако га ми не увлачимо обилно у плућа наша, те га тако не употребимо на корист тела нашег.

(Свршиће се).

ЕРИК НОРДЕНСКЈЕЛД

и његова северополарна експедиција.

Још старовечни књижевници и научењаци увидили су, да је по човештво и цео развитак његов неопходно нужно унапређење науке; убедише се они велимо, још у оно праставо доба, када наука у повоју своме беше, да је знање моћ, да у тој тајанственој сили лежи услов човечијег интелектуалног, моралног и материјалног унапређења, да је то услов свеопћег човештва.

И новији научењаци нису друкчије схватили значај науке, нити су иначе определили замашај њезин.

Ми смо намерили поштованим читаоцима, да овом приликом говорећи о свесветском значају и замашају науке и према слабим силама својим да откријемо завесу са јасне звезде једне, која се ево у новије доба указа на још доста необрађеном пољу модерне географско-проналазачке знаности. Ми смо дакле у намери, да с практичког и теоретичког гледишта у што краћим цртама карактеришемо праву светлост њезину.

Име славног мужа, о коме смо ради говорити, и кога ево упоредисмо са трепетећом звездом, можда ће многима непозна-

то бити; с тога смо и ради, да ту заиста значајну појаву у историји географских истраживања и вами штовани читаоци, у колико нам прикупљена дата на расположењу стоје, прикажемо.

Можда би нас когод пре свега запитао: Ко је тај муж, и шта управо би покретач његовог душевног расположења, шта ли подстаче тог мужа, тог научног исполина, да постане осмислитељем, створитељем те појаве, која га славом увенча, која измами дивлење, која изазва поштовање, та која му стече благослов, да се тако изразимо, од стране целог образованог света?

Муж тај је шведски професор **Ерик Норденскјелд**; а неодољива тежња за науком и чуство хуманости, које проникоше душу и срце његово, то је та тајанствена сила, која му невидимом али снажном руком својом метс венац славе на главу његову.

И опет велимо, у знању је моћ. Па као оно гипки и немирни таласи, снажни вали надолазећег мора, што рију тамо-амо и рушећи немилостиво све што им на путу стоји, траже непотопљене низе и долине, што из бујнијег извора долазе тим јаче преливају и саме брежуљке, тако исто примећујемо и код ширења свеопће напредне науке која јачајући с дана на дан, разлива се све то снажније у више разних праваца и грана својих.

Кад узмемо у руке књигу коју о проналасцима, особито пак стручне листове ил' часописе, ми ћемо се почешће да задивимо каквом новом умотвору човечијем. Помислимо тек само: та шта неће човечији ум постићи?! А кад упоредимо човека, и снагу његову сравнимо са природним разним елементима, он се губи, чисто исчезава пред очима. И та мрвица једна у васиони усуђује се хватати у контац са силовитим и страховитим стихијама, у намери да како, да из те неједнаке борбе као победилац изађе. Заиста смиона замисао!

Телесна снага му је и сувише мајушна, да ту цел своју постигне. Он се сад обраћа, он у помоћ призива другу тајанствену силу, којом га је творац обдарио и узвисио над осталим створовима света; човек дакле гледи да **оштрином и докучљивом снагом свога ума** постигне он цел, што телесном снагом не мога учинити. У докучивости, оштроумљу и женијалности лежи услов и могућност победе, која се огледа у многим благодетним проналасцима и опће корисним плодовима бистрог ума човечијег. Удостојен таких сила, промисао човеку је одредио, да господарује над видљивом природом, он постаје господарем спољњег света, јер је само човек на **то и позван и кадар**.

Човештво је од постанка свог непрестано тежило, да се достојним покаже милости. Културна историја његова показује нам, када и уколико је народ један сјајније и корисније успехе показао у то[ку] развитка свог. Она нам казује шта упра[во] вреди народ један и шта ли век у коме постигао или кулминацијону тачку развит[ка] свог, или у коме нађе гробницу славе сво[је].

Од свију прошлих столећа наш 19-[ти] век може се поносљиво дичити, да је на пољу неједнаке борбе ума човечијег [са] надмоћним елементима природним т. ј. [на] пољу благодетних проналазака најсјајније [у]спехе кадар показати. Свестраној нау[ци] тек 19-ти век донесе правих поборника [и] унапредитеља. Тек у овом столећу ста[ле су] њених струка нађе и доби верних и до[б]рих пастира, које не само душу, него и т[е]ло, крв, живот свој полажу и залажу на [о]тар унапређења и усавршавања њеног.

Иза осталих грана свестране науке [и] знаности није ни најмање заостала ни зе[м]љописна наука. Шта више, ова је стру[ка] у погледу развитка свог кадра показа[ти] свету такове одгајитеље и поборнике, к[оји] не само њој, него и целој култури човеч[ан]ској само на дику служити могу. Зар **Страб[он]** па славни **Александар Хумболд**, он први као засноватељ географске знанос[ти] а овај други као женијални унапредит[ељ] њезин; Зар **Ритер** као отац модерне ге[о]графије, па славни **Оскар Пешл** који исту струку, до њега признату тек као п[...]

моћну знаностну дисциплину историје, дакле који ју је подигао на ступањ науке. Зар славни мужеви ови и многи други и недижу углед географији? Заиста дижу.

При проналажењу географских предмета тражи се и захтева не само воља, многострана и основна наученост, овде су неопходно нуждне телесне способности, да не би морао дотични таки при првом сукобу са разним елементарним препонама подлећи.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

БРАДА
од Херитеса.

Сањао сам да је дошла к мени моја брада.

„Зашто си ме обријао?“ једко ми је говорила, живили смо више од четврт века заједно у најкраснијој љубави и слози; а сад? — То је срамота! то је неблагодарност!“

Бејах збуњен — „Опрости, нисам знао да ћу ти тиме бољу нанети.“

„Бољу?“ горко је узвикнула „Ја те презирем.“

„Али зашто си тако оседила пријатељице?“ питао сам је, е да би се извинио, а беше ми је заиста жао.

„Остарила“ проговорила је озбиљно „као што је и твоје срце остарило.“

„То је истина али ипак зато није изгубило сву своју живост. Четрдесет и пет година, којима је бог оптеретио моје слабине, оставиле су истина трагове у моме срцу, али га још нису ослабиле; оно ипак ватрено туче као и пре, да, још ватреније. Признајем: сит сам бећарског живота. Оћу да се женим, а ти си ми сметала.“

„Зашто си ме убио?“

„Убио! Ти булазниш ти ме вређаш. Напоследку све једно — мртва си. Када би била човек наредио би, да ти се чита молитва.“

Моја је брада пукла у гласовити смеј.

„Таки сте ви људи“ говорила је утишавши се мало „уцвелите а после испирате рану балзамом без икаквог осећаја; вређате злобно без сажалења, а са сузним очима пружате после руку и узвикујете: опрости! опрости! — О људи, који подгризате и своје највеће духове док не клону, а после украшујете лаворикама мртвачке њиове сандуке, нaричете над њима, подижете им споменике, напишете им хиљаду сладких успомена, ви, који сте отровали њиов живот!“

„Мало си тврдоглава“ реко јој, ал’ сам се сав стресао од њеног оштрог говора, „незаборави да си само брада.“

„Не говоримо више о томе“ рече ми седнувши удобно на постељу „А која је та надземаљска лепотица, која је разгрејала твоје старачко срце? Можда твоја уважена газдарица?!

„Одвратна си“ љутио сам се већ „љубим Аделаиду. Познајеш ли је? Видили смо је прошле зиме. Честито девојче. Како се око мене увијала... Мили чико! говорила је и гладила те са својом нежном ручицом. Знам да то спада међ’ најкрасније твоје успомене... чико! Зашто „чико“? Зар не би звонило боље: муже! мили муже! — Сутра ћу к њој отићи. Биће то корак к мојој срећи.“

„За то си се растао са мном?“

„Да“!

„А ниси казао ни речи о том жалосном предузећу, ти, који ипак у својим ноћним говорима тако радо све признајеш.“

Зацрвенио сам се, осећах како ми крв јури у лице.

„Предосторожност није управо твоја добродетељ. Бојао сам се, да ћеш бити љубоморна на малу Аделаиду, да ћеш се смејати мојим осећајима и без тога много на тебе подозревам. Признај, да си приметила нешто што се у мојој души догађа. Управо кад сам први пут помислио: Зашто би било немогуће да будем љубљен, љубљен од Аделаиде? Управо када сам њену ручицу пољубио, стиснувши је ватреније но што је

то доброме чики дозвољено, опазио сам са грозом како ми у мом подузећу смећеш, како више седиш.'

(Свршиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Кромпир, написао проф. Др. Ђорђе Радић. Са 40 бојадисаних слика са VI. табака и 64 слике у слогу. Други наслов: Дра Ђорђа Радића пољопривредни списи. XVII. Кромпир. Наградило и издало „Друштво за пољску привреду." У Београду. Штампано у државној штампарији. 1882.

— Кад би се апстраховало од свега онога, што је др. Радић писао и радио на економској грани наше књижевности, онда би нашли, да смо у тој врсти књижевнога рада врло сиромашни. Но кад узмемо у обзир Радићеве послове и неуморни труд његов око унапређења наше пољопривреде, онда ћемо заиста доћи до уверења, да један човек може врло много учинити, да може грдне празнине испунити — кад има неодољиве воље и неуморне енергије. Дела доктора Радића на овоме пољу служила би на дику и другој којој богатијој књижевности, а камо ли нама сиромасима. Он се увек стара да свако дело његово буде што свестраније, што разговетније и разноврсније; да предузети предмет, тако рећи исцрпи. Сетимо се само његовог „Повртарства," па и сад ево са књигом овом о „Кромпиру" учини он заиста велику услугу нашим економима и стручној књижевности.

Писац се срцем и душом одао на испитивање и изучавање ове за људски род тако важне биљке, која је од како је у Европу унесена, дотадањи начин газдовања и привређивања сасвим преиначила.

Писац је имао и воље и прилике да неговање ове биљке као што ваља простудира. Он је на разним спахилуцима у Ческој с пажњом пратио гајење кромпира, а за тим је још од 1862. год. у своме „Сељаку" и иначе ширио знање о томе, а и сам је практично неговао биљку ову, кад му је петроварадинско повртарско друштво уступило ради тога два јутра земље. Исто тако радио је и на опитном пољу „Земљеделско-шумарске школе" у Пожаревцу. и као управитељ земљеделске школе на Даниловграду у Црној Гори, и на приватном имању црногорског кнеза Николе, који му је на поучне цељи уступио неограниченог земљишта.

Дело ово о „Кромпиру" резултат је двадесетогодишње студије и праксе. „Друштво за пољску привреду" у Београду наградило је ову књигу, а у њој су као што г. писац у предговору вели: савети, који су мотиком у руци и у зноју лица пишчевог сакупљени.

Стручњаци нека оцене књигу, а ми приказујући је овде само напомињемо, да се читалац може поуздати, у ваљаност ове књиге већ и по томе, што га је стручно друштво оценило и наградило, и што га је израдио писац, који већ четврт столећа без прекида ради на економском пољу и практично и теоретично.

Књига је и по спољашњем облику сваке препоруке вредна. Многе лепе илустрације и многе врло фино израђене бојадисане слике, фина хартија и лепа штампа — све се то са обилатим садржајем сутиче, да књигу ову што боље препоручи.

Г. писцу пак желимо здравља и добре воље, да нам још многу и многу овако корисну књигу напише, а у томе нека га потпомогне леп одзив од наше публике.

БЕЛЕШКЕ.

(† *Хетнер*). Херман Хетнер чувени естетичар и културни историк био је у последње време професор обадвеју академија у Дражђанима. Рођен је 12 марта 1821. у Лајзесдорфу у Шлезији. Учио је у Берлину, Хали и Хајделбергу философију и филологију; а 1848 год. посвети се искључно студирању историје уметности и литературе, и зато је више година путовао по Италији. После повратка био је професор у Хајделбергу, па онда у Јени. После опет оде са Прелером (писцем грчке и римске митологије) у Грчку, и кад се врати постане у Дражђанима професор историје уметности на академији уметности и на политехници, директор збирке антика и директор историјског музеја.

Од његових дела: о класичној уметности; о дражђанским збиркама; о земљама кроз које је путовао; о модерној драми; о романтици и њеној свези са Гетеом и Шилером и т. д. — најзнатније му је дело „*Literaturgeschichte des 18. Jahrhunderts*" (историја књижевности 18 века) у коме је, како Шер вели, „најсрећнијим начином спојио књижевну историју са културном." То је дело у троје: „*Englische Literaturgeschichte*" (историја енглеске књижевности, треће издање 1872) „*Französische Literaturgeschichte*" (историја француске књижевности, четврто издање 1881) и „*Deutsche Literaturgeschichte*" (историја немачке књижевности у 3 свеске, треће издање 1879 г.) Поред ових силних радова и школских послова, он је још морао да чита дела младих песника, што су му они са свих страна на оцену слали, — тако да је и с те стране имао више посла и муке него уредник кога белетристичког листа. Хетнера ће као професора дражђанских академија други заменити. али славе, коју им је нанео, са њим нестаје, и само при његовом имену остаје. Дрепер, Дарвин, Лонгфело, Емерсн, Хетнер — велики губитци за кратко време! „С. Н."

РАЗНО.

(*Има смисла*). Дође ми до руке један спев познате француске списатељке Жорж Сан. Можда ће

интересовати читаоце „Јавора“, ако им саопштим језгру тог спева. Ево га: „Једнога дана сретнем ја неку добру вилу, која, ма да је већ много година имала, ипак је била усплахирена и некуд се журила. „Зар је теби тако хитно да нас оставиш, добра вило?“ — „О мани ме, мани ме“ одговори она „има већ неколико стотина година, како нисам видела ову вашу малу земљу, овај ваш свет, — а сада ево не могу да га познам. Ја девојкама пружам лепоту, момцима храброст, старцима мудрост, болнима здравље и утеху, младост и љубав, свима слогу и споразум, и све дарове и понуде, које су доброј и поштеној вили у власти, — али они све то одбијају. Имаш ли новаца? питају ме, — јер новац је главно, а друго је све којешта. Па ето то ме тера са овог света; за то се журим, да га што пре оставим, јер се бојим дочекати још и то, да ће мајске руже заискати од мене који алем-камен, а лептири да ће потражити од мене госпоцке каруце, да се на њима по пољани провезу.“ — „Не, не, добра вило,“ рекоше руже смејући се „нама не треба алема, ми имамо капљица росе на лишћу нашем.“ — „А ми“, кликнуше несташни лептири „ми имамо здрава крила, не требају нам кафуце, а док је злаћана прашка на нашим крилима, не требамо друга злата ни сребра.“ — „Ето, то су још цигли увиђавни и сретни створови на земљи“ говораше вила журећи се без обзира даље, „али ја остављам и њих и сву вашу земљу, јер морам да бежим од — људи.“

(Амерински оглас.) Један од последњих бројева Њујоршког Хералда доноси под насловом „Упражњена места“ овај оглас: „Др. Бебкок тражи једног врло здравог човека, пуног и руменог, а исту такву и женску, који ће у предсобљу му лекарском представљати оздравеле болеснике.“

(Слободан превод.) У мађарском преводу опере „Мајстерсингера“ од Рихарда Вагнера оно место, које у оригиналу немачком гласи: „*Ei, Ei, hier wird es Händel geben!*“ овако је вешти и промућурни преводилац мађарски превео: „*Tojás, tojás, majd csirke lesz belőle!*“ (Јаје, јаје, биће из њега пиле!)

(Верна статистика.) Године 1862. дошао у село Н. нов бележник. У хартијама општинским нашао је на следећа статистичка дата од прошле године, као што их је пређашњи бележник покупио: По томе попису има у селу 307 кућа а соба свега 213; 4 овце а 715 сувача; 213 ждребади а 40 кобила и т. д. — Годину дана је имао нови бележник са целом општином заједно посла, док је тај попис исправио; глава му је бучала и проклињао је час кад се „доминства“ у томе селу примио. † *Л. Н.*

(Славни Мађари.) Многи данашњи и пређашњи славни Мађари променуше своја презимена, и ми ћемо ево неколико овде да наведемо, да се види како су ти славни људи „ехт“ мађарске крви. У загради су њихова пређашња презимена, која су променили: Др. Фракнојн, универзитетски професор (*Frankl*); Петефи (Петровић); Мункачи (*Lieb*); Ипољи (*Stummer*); Хунфалви (*Hundsdorfer*); Толди (*Schedl*); Келети (*Klette*); Балаги (*Bloch*); Баноци (*Weisz*); Вамбери (*Bamberger*); Жедењи (*Pfannschmied*); Чемеги (*Nascherl*); Ирањи (*Halbschuh*); Хелфи (*Heller*); Немењи (*Neumann*); Матраји (*Rothkrepf*) и тако даље „с грацијом у бесконачност.“

СТАТИСТИКА

(Дабро-босанска митрополија). Шематизам православне дабро-босанске митрополије и архидијецезе од г. 1882, што га је уредио Ђорђе Николајевић, протопресвитер, и што је изишао недавно у Сарајеву, доноси ове бројеве: У реченој митрополији има православних душа мушких и женских 337.881; кућа 45,105; манастира 18; парохија 250; број мирских свештеника 266; калуђера 12; ђакона мирског чина 2. — Ово је први шематизам дабро-босанске митрополије.

Српским општинама, манастирима, певачким друштвима, срп. великодостојницима и родољубима.

28. Маја т. г. задесила је Вршац несрећа какву Вршчани још не доживише. — Тога дана „провалио се облак“ над нашом вароши и пољем; крупни и ужасни град да потуче нежну биљку, пљусак и бујица да је поплави и уништи човеку прегладнелом и оголелом. И доиста велики део нашег поља и виногради или је са свим потучен или водом поплављен.

Но то није све што је донео тај несрећни дан. Много већа несрећа снашла нас је два сата после ове непогоде. — Кроз нашу варош — највише српским крајем — протиче поток „Месић.“ И вода, надошавши бујицом, разли се из „Месића“ по вароши и стаде пустошити куће, односити покућанство, топити стоку, једном речи све, што је по несрећи дохватила. На тај начин многе су куће до основе порушене, а свака је повређена, коју је вода плавила. Тако је многи човек остао без куће и кућишта, задовољан што је могао да спасе главу. Но врхунац жалости је следећа катастрофа.

Преко „Месића“ воде мостови. На једном мосту стајаше гомила људи. Мост поткопан бујицом и кишом стропошта се у воду, а њим до 40 особа, од којих се многе, уз писку и запомагање, утопише, оставивши после себе ојађену породицу и сирочад, беду и невољу.

Све ове несреће догодише се у 2 у 3 сата.

Можете мислити, добри људи, каква је душа човека, који је у 2 у 3 сата изгубио све своје имање, постао сиротан!

Па кад вам се, браћо Срби, и то каже да је овом несрећом готово сама српска сиротиња пострадала — онда ћете подпуно појмити нашу велику несрећу и јад.

Али што је уништено, порушено и изгубљено силним елементом, може се подићи, поправити и помоћи дарежљивошћу добрих људи.

С тога се вами, браћо Срби, и остали добри људи, обраћамо, да помогнете наше невољнике, нашу сиротињу а вашу несрећну браћу. Сваки па и најмањи прилог признаће се јавно са благодарношћу.

Прилози нека се шаљу на трговину браће Богдановића *(Gebrüder Bogdanovits Werschetz).*

Срби браћо! помозите нас у овој големој несрећи!

Српске општине, и певачка друштва, српски великодостојници и богаташи, српски манастири, родољуби и сви добри људи сетите се вршачке сиротиње.

Помозите браћо!

Са јавног збора, држаног у Вршцу 30. маја 1882.

Никола Брашован перовођа — Јоса Јорговић председник

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 6.

Од Милеве Марјановићеве у Лалићу.

				леп —	њи-				
				слат-	мој				
		ке	и	вар-	мак	ве	је		
		и	ма-	у	спо-	мо	бе-		
зго-	ре-	про-	пи-	са-	у	ја	о	на-	јед.
цеп.	шти	дан	чи	си	на	су	спе	гу-	на-
		и	гу-	та	ном	к'о	род		
		љу-	те-	ко-	вред.	про-	о-		
				ја	шко				
				ал	га				

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 5.

Шта оно тече долином?
Поточић сребрн, мали,
А шта низ образ злату мом?
Од тужни суза вали.
Слободно нека долом том
И даље поток шета.
Снажена водом његовом
Сузица лепше цвета.
Ал нека не иду сузице,
По лицу никад њену,
Јер од њих лако ружице
Што тамо цвате — свену.

Решили: Гђце: Анастасија Коњевића у Загребу; Милева и Марија Марјановићеве у Лалићу; Љубица Мештеровићева у Срн. Набрђу; Емилија Ј. Јелићева у Б. Броду; Гђа Ана Петровићка, капеланица, у Н. Градишци; Милева Турек у Карловцима; Марија Мајска у Сивцу; Даринка Стојшићева, Јулкица Обреновићева и Ева Вујићева у Иригу; Милка и Мара Војновићеве у Мазину; Даринка Дражићева у Н. Саду; Драгиња Стефановићева у Срп. Арадцу; Милка Т. А. у Вуковару; Даринка Поповићева у Винковци; Мара у Јаску; Соф. Михајловићева у Н. Саду; Драгиња Шовљанска у Ст. Бечеју; Катица Бубановићева у Костајници; Ленка Галкановићева у Марковцу; Анка Славнићева, учитељица у Петрињи; Зорка Калићева у Нов. Молдави; Новка Поповићева у Чуругу; Јелена Никашиновићева у Баваништу; — г. г. Григоријевић и Грчић у Даљу; Корнелије Токин, Бранко Ђ. Бугарски и Ст. Поповић, трговачки ученици у Вршцу; П. Николајевић у Н. Бечеју; Браниша у Јаску; Панта Поповић у Винковцима; Б. Рајевић у Н. Бечеју; Нове Витас и Јово С. Војновић у Мазину; Аврам Рогић и Др. Пекарије у Даљу; Ђ. П. Радојловић у Сегедину; Фетер Таца у Вел. Грђевцу; Милорад Ј. Јелић у Б. Броду; Н. Радошевић, Ј. Милојевић, ешкија, Еманујило Жутић и Данило Рајачић у Ср. Карловцима.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 25. У Новом Саду, 20. јуна 1882. Год. IX.

МОЈОЈ ВРАГОЛАНЦИ.

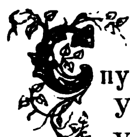пустило се тихо вече:
Уморено цвеће спава;
У сумрачку тоне веће
Брег и доља, шибље, трава.
Сва природа мирно снева
На крилима лака санка —
Тек славуљак што попева
Са витога са огранка;
Ја те љубим враголанко
У плавој коси тој
И љубићу те, љубит'
Кроз цео живот свој.

Ружа с' буди — ено са ње
Полећује мирис драги,
А као тајно миловање
Зашапута ветрић благи;
Разбуди се лисје лако,
Осмену се, затрепети,
Па као усклик бурни тако
Јасно теби песма лети;
Ја те љубим враголанко
У плавој коси тој,
И љубит' ћу те, љубит'
Кроз цео живот свој.

Ти јамачно спаваш саде
На узглављу меканоме,
Заносљиве жеље, наде,
У срцу се роје твоме,
И лице ти жаром гори,
Из недара пламен бије
А стрепећи, као да збори,
Санак што ти очи крије:
Ја те љубим враголанко
У плавој коси тој
И љубит' ћу те, љубит'
Кроз цео живот свој.

Сад се санак на те спусти
Као на јави, санак мио:
У ладу си липа густи
А и ја сам онде био. —
Ти ме грлиш страсно, силно, —
Ја ти љубим уста медна —
Свуд око нас тихо, мирно,
Само с' чује песма једна:
Ја те љубим враголанко
У плавој коси тој
И љубићу те, љубит'
Кроз цео живот свој.

А све дрвље старо, младо,
Бејаше нам стража верна:
Мирисаво цвеће радо
Простирка нам била смерна . . . .

. . Бела ружа порумени,
Очи склопи — не рад санка —
Само славуљ, тај неверни,
Тај певаше без престанка:
Ја те љубим враголанко
У плавој коси тој
И љубит' ћу те, љубит'
Кроз цео живот свој.

Чини ми се да већ свако
Пева моју песму саде,
Да ју свирач исто тако
Као и славуљ добро знаде,
Па ће моја враголанка
Поруменит' — кад запоју — — —
Ти славуљу са огранка
Не издаји љубав моју —
Ја те љубим враголанко
У плавој коси тој
И љубићу те, љубит'
Кроз цео живот свој.

У Загребу. **М. Ђорић.**

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Наставак.)

Оне празнине, што је увек у мом срцу владала, откако сам изгубио мајку. као да је наједаред нестало. Цео свет изгледао ми је са свим друкчији него досад.

Осећао сам, да љубим.

На једној беседи упознао сам се с њом, и добио приступ у кућу. У Смиљки сам упознао разумну и ваљану Српкињу, из које је мирисала чиста и племенита душа. Држала је два српска листа, а уз то се бринула и око домазлука. Необично ме је очаравало њено приповедање о Бранку, Његушу и Ђури Јакшићу. Кад сам све то слушао, још ми се већма допала, још сам већма чезнуо за њом.

Отац Смиљанин био је човек „пургер“, и много је држао на своју кућу и на своју част. Био је трговац. Имао је две радње, једну већу у главном сокаку у својој двокатници, и једну мању, у једном сокачићу, коју је надгледао најстарији калфа. Осим тога трговао је и са другим трговцима из мањих места.

Ја сам у њихову кућу одлазио колико је само пристојност могла допуштати. Ту сам се упознао и с тобом, Владоје, кад си о божићњим, ускршњим и великим феријама кући долазио; ту сам двоструким жаром ватрене љубави заволео Смиљку, а у сваком њеном гласку, сваком њеном покрету налазио сам одјек којим се одазивала мојој љубави. Ти дани били су за ме најсретнији и најрадоснији дани, што сам их у своме животу проживео, после оних што сам у родитељској кући провео.

Дан за даном брзо и неосетно ми је пролазио, и кад те дане упоредим. са садањим, онда —

*

Умуче.

Даље није могао говорити.

Крупна једна суза показа му се у мутноме оку; али само једна. Кад се човек осети преварен, кад види да му се ниједна од његових лепих нада неће остварити, кад види да нема на свету ништа више радоснога да дочека, — онда обично нестане и оних знакова бола и туге, које ми називамо сузама. У таквој прилици човек у први мах плане као лав, али кад види, да против гвоздене руке судбине ништа не може да уради, да су му сва напрезања узалудна, онда се смири и подлегне. Он очврсне, срце му се следи, и он више не живи душом, него само телом.

Тако је било и с јадним Тиком. Дуго је пркосио невољама и несрећама, које су га гониле, али им је на послетку

подлегао. Сад је био као камен, више га ништа није могло већма уздрмати ни потрести.

Ми чекасмо да настави приповедање, али он ћуташе. Био је дубоко замишљен; а у мислима га не смедосмо бунити.

Могло је бити већ пет сахата. Сунце час по па заиђе за какав облачић, ко јих се већ подоста накупило на плавом, нешто потамнелом небу. Она бела тачка, што смо је пре једнога сахата чак иза Авале видели, приближила се била врло, а из ње се развио голем, бео облак, кога сунчани зраци дивно обасјаваху. Ја се загледах у њ, и гледах, како се полако приближује и надвија над нас; загледах се у оне фантастичне фигуре, што су постајале из различитих група облака, али се не сетих, да је већ време да се вратимо у манастир. Било ми је, као да сам се уздигао са овога света, да летим горе, горе, до оних снежних облака, па и изнад њих; — хтео сам да се отмем од света, да се отмем од онога, шта ме још на њему чека. Грање околног дрвећа не нијаше се ни најмање, био је свечан мир, само што се тамо далеко озго из шуме чуо шум горског потока, како се с једне стене на другу слива. У тој тишини зачу се на један пут манастирско звонце, које позиваше верне на вечерње.

Тика се освести.

Ја га погледах ћутећи. Он је непомично гледао у даљину, тамо према хладној Сави, тамо где је некада био сретнији, но што је сада. За тим устаде, махну нама двојици главом, и ми пођосмо за њим. Ишли смо младим букviком, неком једва утрвеном стазицом, која се тешко распознаваше од жутог јесењег лишћа, које је сву шуму покрило. Вијугали смо тамо амо читаво четврт сахата улазећи све дубље и дубље у шуму. Тика је замишљено напред корачао, Милан је ишао за њим и звиждао „Српска мајка,“ ја сам пак ступајући одостраг за њим секао својим ножићем штапиће од лесковине.

На једаред искрсну пред нама широк пут за кола. С ове стране пута стајаше шума, из које смо ми управ дошли, а с друге се стране спушташе постепено брег у дубљину од 20-30 хвати, одакле се опет поче дизати брег, по ком су биле израсле трњине. У долини, на међи оба брега жуборио је поточић, што је извирао тамо негде на „Венцу,“ и спуштао се у долину. Док сам ја ту стајао, загледавши се доле, како се вода с камена на камен слива, дотле је Тика већ далеко испред мене био измакао. Пожурих се за њим, но док коракнух два три ред, нестаде га већ иза дебелих храстова. Удвостручих кораке, и наскоро га нађох, где заједно с Миланом седи поред неког извора.

Четир пет правилних каменова стајаху један на другом, а у среди из неке шупљине провириваше цев од зове, из које је текла ладна, бистра вода. Одозго стајаше још нека икона, но светац кога представљаше не могаше се више распознати.

Мало подаље са стране извора стајаху климава, дрвена клупа, на којој се видела изрезана имена гостију, који су тај извор посетили. На тој клупи седели су Милан и Тика.

Приближих им се.

— „Тико брате,“ рекох му, „не би ли већ време било да се вратимо?“

Онману главом.

— „Има времена до мрака,“ одговори, пак прође руком кроз косу.

Онда се накашља пак продужи:

— „Ви’ш, ово ми је најмилије место куд долазим. То је, ако си кад чуо „калина водица.“ Кад ми надође туга, долазим овамо; кад ми дотежа манастирска монотонија, опет се упутим овамо. Ту се осећам слободан, кад овамо дођем, пак се поткрепим овом свежом во-

*

дом, онда сам чио и здрав. Овде мало заборавим на своје јаде, и спокојан сам за неко време. Седим ти ту тако, седим по читаве сахате, гледам како ова вода из луле излази, пак онда јој очима пратим ток све док је нестане доле, а тад ми се мисли разиђу бог зна куд. Више пута ме тако затече и мрак, а ја се тек онда тргнем из својих сањарија, пак брже перјај у манастир, док нису капију затворили. Тако ти ја брате ту животарим.“

Ја се посадих до њега на клупу, но несам знао о чему да разговарам. Волио бих био, да настави приповедање, где је прекинуо, но мрзило ме, да га на то подсећам. Једва ти он на послетку опет прихвати: (Наставиће се).

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Знате ли, миледи, шта је после с њом било?

— Можда се претворила у славуја и одлетила.

— Ви се потсмевате сиротом Вилијаму настави гроф; светске даме не праштају никад подобне слабости. Дакле, ја сам погрешио, што сам причао тако дуго тако тужну историју.

— Не, не, повика она; она ме занима; ја волим одушевлење и у његовој крајности, и ваша прича учинила је, да живо желим да познам војводу.

— Он ме љуби! био је први узвик Минијин кад је била на само. Он ме љуби! Да би мене нашао оставља он свој завичај, своју мајку, своје пријатеље. Ах! кад би могао погодити, да је она, коју он толико истражује, овде у његовом дому.

Али први пут обузе је некакав страх: он ће ме видети са свим другим изгледом, који се толико разликује од онога, који га је одушевио! Да ли ће око љубавника открити исто срце у Омбри и леди Стевеовој? Да, надам се.

У Лондону је тек почињала зимска сезона, балови сљедоваху посетама и концертима. Леди Стевеова свуда је била призната као краљица лепоте. Војвоткиња видећи је опкољену удварачима прва ју је увукла у забаве, она је ватрено желела повратак свога сина, уверена, да се он неби одупр’о чарима младе леди, коју је она одвећ желела да назове својом кћерју. Једнако ју је похваљивала пред грофом.

— Ова млада очарава ме, говорила је она; никад ме није изненадила ни самољубљем ни ћудљивошћу.

— Каква нежна доброта! продужи г. Босе. За тим она је врло јака на шаху; познајете ли какву жену њенога доба, која би са задовољством играла ову тако озбиљну игру? Па како се благо смеши кад ме победи својим разумом! То је заиста жена за обожавање.

Минија је дакле могла искрено да пише Баринију да је љубљена, примљена преко сваког очекивања, и врло срећна.

У самој ствари била је срећна; љубећи забаве, игру, одело, па и саме успехе, ако још и то треба рећи, само је једна сенка помрачивала њезину срећу: одсуство Вилијама, које неможе дуго трајати, за тим велики недостатак, што не може певати. . . Више пута срдила се на саму себе што је оваково обећање дала своме учитељу. . . Међу тим, тако га се добро држала, да нико није мислио да она зна да свира. Њени одговори, кад би је упитали да ли свира на гласовиру били су тако скромни, тако неспретни, да се мислило да свира хрђаво; услед тога рекао је једном г. Босе:

— Она је савршена, јер не пева, не свира у клавир, већ разговара с нама место да нам вређа уши.

Један од последњих али и најлепших

балова био је дат у част лепе странкиње: она се на њему појавила у прекрасном оделу из Париза. Њена појава проузрокова општи покрет, око ње је била читава ограда као око какве владарке . . . мрмљање ласкања пратило ју је, и читава гомила гурала се око ње, јер сваки је желио да одигра с њоме који валцер или мазурку. Саме женске похваљиваху њен украс и лепоту. Минија, очарана захваљивала им је не само речима но и љупким осмејкивањем, и весело се бацала у наруче свога играча. Како одвећ велика запара владаше у салону, срећна Минија најзад осети умор.

— Узмите ме под руку, рече јој гроф, хајдемо у стаклену башту, где има више хладовине; и ја бих желео да имам мој део уживања.

Прођоше кроз сјајну гомилу и најпосле дисаху усред жбуња и цвећа.

— Признајте, кад смо ево сада сами, да су вам наговорили много учтивих бесмислица и много лажи, рече, г. Босе.

— Лажи! настави она смејући се; ви дакле мислите, да незаслужујем комплименте које сам добила?

Заслужујете двојином више, то доказују ваше супарнице.

— Супарнице! реците пријатељице, молим вас, јер све ми пружаху руку.

— Поверење је слепац, који заводи с правога пута онога, кога води. . . Саветујем вам, леди, да неверујете искрености света. Пазите да што несмотрено неучините. Видели би, са каквим би вас апетитом појели лепи зуби ових добрих пријатељица. Колика би то била њихова срећа!

Ове последње речи нанеше удар. Минија је опет гледала себе на бини под цртом Омбре: престављала је себи презрење младих и старих госпођа; па и сам гроф, који се тако гордо шетао с њом преко салона, оборио би главу кад би је познао. Од како је дошла код војвоткиње више је познала свет, него за сво време живота у Алпину. Сада је тек знала, да се њени догађаји на бини неби могли ничим извинити. Један једини човек можда би је извинио . . , но да ли би он, обожавајући је, дао јој своје име? . . Колики ли би утицај имале на њ његове аристократске идеје у овој прилици.

Минија задрхта и захваљиваше Баринију, што је од ње захтевао, да сакрије свој таленат, који ју је могао упропастити. . . До сада њена тајна била је добро чувана . . . и не могаше бити откривена.

— О чему премишљате, миледи? упита је њен пратилац. Чини вам се, да сам ја човекомрзац, који разгони веселост, имате право; шта ли ме је побудило да вам вичем: Чувајте се! као да смо у шуми Бондинској. Уживајте дакле потпуно ваш тријумф, вашу младост, ваше пријатно поверење; реците да је старост злослута, завидљивац, за кога сунце не постоји, и који све види у црној боји . . . код других.

Минија устаде, морала је да ћути; вукући за собом господина Босе, посади се иза великих дрва поморанџиних.

— Ова ме дрва опомињу на мој завичај, рече уздахнувши.

Баш када престаде да говори, чуше се весели гласови; више младих девојака дођоше у башту неопазивши оне, који већ бејаху тамо. Минија им похита на сусрет, кад зачу изговорено своје име и застаде.

— Леди Стевеова је отишла рече госпођица Памела; ова краљица лепоте оставила је забаву из милости према нама, да би наши играчи једном приметили, да смо и ми овде.

— Краљица лепоте, допуштам, настави друга, и ако неволим то лице лажне мадоне; најлепши њен назив по општем мнењу јесте њен назив странкиња.

— Има и других, прихвати Памела; пре свега она је удовица, што јој даје могућности да буде вешта кокета; поред тога, врло је богата, а познато је, да је богатство магнет, који одвећ привлачи. Што се њеног васпитања тиче, оно је заиста особито; без икаква талента за вештину. За тим, зна ли се штогод из њеног претходног живота, какав положај заузима у Италији? Не, пала је у Лондон као метеор, без рођака и какве пратилице.

— Говори се, да је намењена војводи Витфјелдском, но овај је, како веле, заљубљен у некакву глумицу. Војвоткиња умире од страха, да ову певачицу не учини леди Витфјелдовом.

— Да се ожени глумицом? повика госпођица Аурора. Војвода је, истина, оригиналан, особењак, али он зна своје обавезе према своме положају, и никад неће дати своје име жени, која је била тачка посматрања толиких догледа.

— Ах! то је одвећ свирепо! промрмља Минија.

Гроф је повуче за руку да ћути недавши јој да се покаже, јер то би мржњу учинило смелијом. — Неби вам никако опростили, кад би вас ухватили у погрешци.

— Како окрестар засвира неки валцер, играчице се вратише у салон.

— Не једите се због ових будала, рече родитељски г. Босе сиротој Минији, која је плакала; ове младе змије показавши свој отров учиниле су вам почаст. Та тиме су показале само своју ниskост. Очешале су се и о сиротог Вилијама. . . Он, да се ожени глумицом, помислите само! изложити се подсмевци нашега друштва! никада неће он учинити такву погрешку.

То је било већ и сувише. Минија је гласно јецала. Г. Босе чинио је све могућно да је утеши, али она се није могла више показати у салону са очима поцрвенелим од суза. Гроф потражи војвоткињу, исприча јој у неколико речи немио удес њене младе рођаке, и сви троје оставише забаву.

VII.

Ова забава била је опора лекција за Минију; ствар, која јој пређе изгледаше са свим невина сад јој се чинила неопростима. Спрам себе била је строжија но што су могле бити младе леди. Како да се леди Стевеова спусти до глумице? Како је могла пристати, да прикаже публици свој глас и свој таленат? Ах! ова погрешка тиштаће је целога живота, и љубав, која је постала у оваквим приликама, не може бити ни чиста ни озбиљна. Речи: — Он да се ожени глумицом, помислите само! — одјекиваху јој у души као речи смртне пресуде. Не, не, онај кога она љуби несме никад да помисли да је она Омбра. Била је дакле осуђена, да живи у лажи и страху.

Ваљало јој је више дана да се поврати од тако тужнога потреса, и да се колико толико разведри. Морала је да се показује весела, и ако су је тужне мисли свуда пратиле.

Како је Лондонска сезона била завршена наступи сезона великог лова; замци се отвараху за дочек многобројних гостију. Леди Линлејева позва војвоткињу, њену нећаку и њеног старог пријатеља у Вилије-Кастел, надајући се, да ће их тамо и војвода Витфјелдски својим доласком обрадовати.

Минија се такође томе надала, слутећи да ће се тамо видети са Вилијамом; и ако ће за њ бити непозната, на први поглед опет ће се разумети, као што се једном већ беху разумели. Магнетска веза, која их бејаше сјединила приближиваше се све више и више. Сви троје дакле одоше у Вилије-Кастел. Већ одавно није Минија гледала поље, дисала чистим ваздухом. Излазећи из Лондона, где магла и дим као каквим сурим покривачем покривају све предмете, била је очарана оним, што је гледала у пуном сјају, бујност вегетације под енглеским небом, моћно зеленило ливада, нису били ни у чему налик на веселу околину Неапољску Ова различност између ове две земље разјасни јој и различност идеја и нарави; у једној, под жарким поднебијем, веселост и бујни излив осећања; у другој пак мирноћа и хладни разум. Она је појимала, да су у шуме наранџи и лимонова силазили олимпијски богови, а да су мрачне шуме, кроз које је сада пролазила, служиле за уточиште друидима и њиховој суровој религији, која је била створена за ограничене и умерене умове, док су Италији ваљале величанствене церемоније и молитве, које су се дизале к небу са умилним песмама.

Леди Стевеова саопшти своја осећања и мисли својим сапутницима; тако да се

дакле разговор водио час озбиљан а час весео, и сви се зачудише кад се на један мах нађоше у дугој алеји Виљије-Кастела, великог гранитног замка суре боје, са шиљастим кровом. Кад је силазила с кола, један бледи зрак сунчани, у хармонији са овом мучаљивом природом, показа се, поздрављајући као што се њојзи чинило, дошљакињу, са њеном пратњом од надања.

Леди Линлејева дочекала је особито умиљато своја три госта; одведе их у собе за њих одређене, рекавши им, да имају времена да се мало одморе пре доручка.

Пошто су довели све у добар поредак и обукли се да би се могли показати у салону, и пошто претстављања бише свршена, сваки заузе сходно место.

Енглези су гостољубиви, а пријатељство се у пољу лако ствара. Кћи леди Линлејеве узеде за руку Минију, молећи је за њено пријатељство.

Вече је прошло у озбиљној дебати, да ли ће се сутра ићи у лов, у лов на рибе, на коњима, на коли, на море или у шуму? После свега би решено, да се вечери посвете музици, игрању, претстављању какве комедије, опере ако узможе бити. Сваки је могао да избере своју врсту увесељавања и сво време припадало је уживању.

Осам дана већ бејаше протекло, а Вилијам нити долази, нити пише. Минија поче да губи наду; војвоткиња постајаше жалосна.

— Шта ли чини мој син?

— Забавља се, одговори г. Босе.

— Али зашто не пише?

— Ваљда мисли скоро да се врати.

Али гроф и ако је то говорио, није у то веровао.

Девојка као што је Омбра учинила је, да је заборавио своју мајку и отаџбину, мислио је он.

Једнога вечера повукавши се у шупљину од једног прозора, Минија се беше сва заглубила у своје успомене, кад нека млада госпођица отпоче да пева тако погрешно, да се ученица Барингијева тако рећи пробуди и окрете главу певачици. У мало јој се не оте узвик. . . Спрам ње био је Вилијам; да, то је био он, кога је она у мислима позивала. Мислила је да сања; али не, то је за цело он, наслоњен на стуб од главних врата; на лицу му је био израз ледени, кога она на њему не познаваше. Каква радост, каква узбуђеност бијаше обузела ову младу жену. Мислила је, да ће јој срце одлетети к ономе, кога је љубила.

Кад престаде песма, Минија угледа војводу, који се беше упутио к њој; али не . . , пређе преко сале и нестаде га. Минија се на један пут нађе изненађена и ожалошћена; осети празнину и усамљеност. Ето тог тако очекиваног повратка, тог тако живо жуђеног сједињења! Сирота жена заборави на своју плаву косу, своју бледу боју, свој назив леди и околину, у којој је била у овај пар. Нашавши се поново у шупљини од прозора учини јој се, да мрмљање од говора постаје заглушујућа вика, искићена гомилама чета тужних привиђења. Неспособна да мисли, готово да падне у несвест, осети да јој крупне сузе орошаваху образе; најпосле дође себи, убрисавши очи затвори их за једно магновење да се прибере, кад од једне руке, која се дотаче њезиног рамена, задрхта; то је била војвоткиња која је држала за руку свога сина.

— Драга леди Стевеова, ево га већ једном! Примите га милостиво. Она, којој ово говораху, устаде; колена јој дрхтаху. Промрмља неколико речи, и војвода, поздрављајући је, потражи њено пријатељство као сродник.

Војвоткиња, пливајући у радости, неприметивши забуну леди Стевеове, одведе новог госта да доврши претстављања, оставивши Минију усамљену, усамљенију у овој равнодушној гомили, него у пустињи.

Да ли је заиста то био он, који ју је тако гледао? Рекао би човек, да је смрт прошла између ње и Вилијама. Равнодушно удаљујући се одузео је срећу и наду оној, која га је љубила. Зашто је онда дошла у Енглеску? Каква ју је илузија довела амо? Је ли могућно да она, да њен глас, да ње-

не очи, нису ништа пробудиле код војводе? Зар је већ заборављена.

Утишавши се мало, налазила је, да је нерасудно, што није како треба уделовала у претварању, које је чињаше неблагодарном у очима Баринија. Најзад веселило ју је оно, што ју је најпре бацало у очајање, јер кад би војвода Витфјелдски био одушевљен за леди Стевеову био би неверан Омбри. Али шта да чини, ако је не позна? Минија се плашила свога двојаког облика. Признати, значи изгубити поштовање љубавника; ћутати значи љубав уништити.

— Причекаћу! рече у себи.

Пре свега ваљало се уверити, да ли ће војводом у салонима леди Линлејеве опет овладати предрасуде, које је под ноге бацио у Италији, за тим покушати допасти му се под изгледом леди Стевеове. Она га је љубила толико, да би њена нежност морала и на њега прећи; али на какав чудноват положај његово ћутање беше је осудило! Ваљало јој се борити тако рећи против саме себе, јер је она морала да изнађе ма који начин да се заборави Омбра. . . Да ли би стварност могла да замени чаробност илузије? Да ли ће ружичасто бело лице бити претпостављено црнпурастом лицу певачице? Леди Стевеова имаће на својој страни сличност укуса, измену племенитих мисли, своју живост духа, жртвовање свију почасти које јој беху учињене.

Сутра дан, кад се пробудила заборавивши синоћње неспокојство осећала је само бескрајну радост говорећи у себи: — Он је овде, ја ћу га видети!

Пошто је лепо очешљала своју плаву косу, укусно наместила одело, дуго се огледала, најпосле увери се да нема шта додавати и оде к војвоткињи; учини јој се, да јој је ова говорила са већом нежношћу но обично; можда је већ и хвалила пред својим сином своју младу рођаку. Кад силазише заједно застадоше војводу на подножју степеница. Он их поздрави; Минија јако узбуђена мету своју ручицу у руку коју јој он бејаше пружио; како је међу тим о доручку спроћу њега седела усуди се да га погледа. Као и синоћ, поред умесних разлога, које је себи дала, било јој је тешко кад се поново осведочила о његовом равнодушном изгледу, који се тако јако разликовао од успомена, које је сачувала у његовим страсним погледима. Војвода је говорио мало, изгледаше да га слабо занима оно што се око њега збива. Учтив у потпуном смислу, одговарао би у кратко само онда, кад би га запитали. Минија је са узбуђењем слушала звук његовог гласа.

Отпоче се разговор о путовању. Сер Џон Остон рече окренувши се војводи:

— Чини ми се, да сте, пошто сте походили Италију, били и у Бечу; тамо сте чули славну певачицу, која вас је толико одушевила?

— Да, чуо сам је.

— Причали се што о њојзи? . . Да ли се већ дознало ко је она?

— Незнам, одговори војвода кратко.

— Немогућно је, да тако лепа женска нема својих авантура.

— Она је тако исто мудра као што је лепа, одговори упитани.

— Као и све глумице, настави сер Џон.

— Као најневинија женска на свету, одговори Вилијам.

За тим завлада ћутање, нема протестација, укор за ову непристојност.

— Наш путник добиће ваљану лекцију од своје мајке, рече са свим лагано г. Босе, Минији. Усудити се бранити част једне глумице таквим сравнењем! . . Будите уверени, да ће нам он већ побећи из друштва.

После обеда Минија познаде да је војвоткиња незадовољна. Било јој је криво, што јој се син није показао онако, како би она желела; тужила се, да путовање сувише ослобођава испод родитељске власти младе људе; они се сретају са друштвима која их кваре. Но и ова што је тако говорила обрадовала се кад је чула, да и њена нећака брани свога брата:

(Наставиће се.)

СЕЋАШ ЛИ СЕ...?

Сећаш ли се девојчице,
Кад си цвеће брала?
Када си ме умиљато,
Да т' помогнем звала?

Што сам набр'о, све сам теби,
У недарца слаг'о;
За награду, дала си ми
Пољуб, чедо драго!

Кувеждин.

Ђ. Јовановић.

НЕШТО О ДИСАЊУ И ВАЗДУХУ.

(По немачком).

(Свршетак).

За тако дисање иште се да је пажња наша обраћена на њ, иште се да му и вољом нашом припомогнемо. Оно је истина, да мишићи, који груди дижу и шире тај свој посао врше и сами од себе, и кад не мислимо на дисање (н. пр. у спавању), али будном човеку тако дисање није довољно — бар не у свима околностима. Ми треба кашто тима мишићима да баш заповедимо јачи рад, да нам дисање буде дубље; а то важи нарочито за оне људе, чији је посао и занимање тако, да смета јачем и потпунијем дисању.

Многи су људи у канцеларијама, у контоарима везани за свој писаћи сто, и ко их посматра при томе послу, видиће, да им се груди једва приметно таласају. Они седе тромо на својим столицама, главом сагнутом над артију, прсима угнутим, леђима згуреним, раменима отробољеним. Многи тако ради и дању и ноћу, из године у годину, вечити роб своје мучне дужности, — он се тако уживи у тај згрчени положај, да полагано изгуби и снагу да може раширити снажно и трајно груди своји, усправити се телом и уздигнути браду више котлаца. Његово дисање није довољно ни за његов начин живота; — кад и кад плућа му страсно заждене ваздуха, што се искаже нехотичним дубоким уздахом или неодољивим зевањем. Али иначе ти људи немају у својој околини у своме начину живота онога, што би их постицало да дубље дишу. Канцеларија је обично на једну меру топла, припуштању свежа ваздуха противи се шеф, који се плаши „цуга," а оставити посао на један четврт сата, као што се ђацима допушта да се одморе у шетњи, скакању и смеју (чиме се најпријатније жеђ плућна гаси), то не допушта или званичничко достојанство, или гомила наслаганих, прешних аката.

Многи други радници још горе стоје у томе погледу. Они што носе тешке терете, кад терет спусте, онда тек одахну и уздахну. Носећи терет, сви су мишићи били стегнути, да му тело (труп) што већма укоче; а под тим околностима не може се довољно дисати, — (та једва човек може и да говори кад диже и носи велики терет). — Ципелар не седи само згурен као писар, већ се сав скврчио и пресомитио, а калуп упрьо баш у прси. У томе положају не само да се не може довољно дисати, већ се још често дисање са свим прекида на неколико секунда.

По рачуну Смитову продуцира човек за један минут, кад спава 0,290 грама угљене киселине, у јутру кад се пробуди 0,396 грама, при јаком напорном раду 2,818 грама уг. киселине; а за то се иште одмерена извесна количина кисика. Ако даклем писар не прави довољно кретања у слободном ваздуху, а радник се не надише довољно чиста ваздуха, онда те људе обично виђамо у старости ноћу не у постељи, него их налазимо на столицама и наслоњачама како се муче грамзећи за ваздухом.

И омањи терети прилично отештавају дисање, на рецимо нека се при сваком удисању омали ваздух за само један куб. центиметар, то за 24 сата износи 25290 куб.

центиметара (јер толико пута на дан предахнемо). Ово сам само за то навео, да према томе себи представите какво је дисање у женскиња, које своје прси у мидере стежу.

Ми никад не увлачимо у плућа своја толико ваздуха, колико би ту места за њ било. Плућа развијеног човека имају у себи 3770 куб. цм. ваздуха. При обичном дисању зановимо ми једним предахом само седми део тога ваздуха, а са намерним дубоким дисањем могли би увек зановити скоро половину тога ваздуха, — каква је то разлика!

Онима грудима највише можемо честитати, које стоје у извесном размеру са висином тела. Спољашњи обим груди треба да је за 2½ цм. већи, него што је половина висине тела; у колико је год тај обим мањи у толико више имамо права тога човека, назвати тесногрудим. Но он зато може живети и 100 година, али ако не тражи чиста ваздуха, и ако се задовољава само са овлашним дисањем, ти 100 година здраво ће се, много ће се смањити.

Код мушкараца се при дисању шири само доњи део груди, код женскиња више горњи део. Ако бива друкчије, ту се већ иште лечник да промотри за што је тако. Не треба о лако узимати ни то, кад се чије груди при дисању не шире једнако (симетрично.)

Видели смо већ колика је разлика у потреби ваздуха за човека кад се одмара и за човека кад ради. Али и наш духовни живот и наш расположај има велика уплива на то. Не каже бадава брижан и жалостан патник: „то ми лежи као камен на грудима (или на срцу);“ има то много смисла кад песник вели да му се „у радости груди шире;“ није то иперболa ни празна фраза, кад се при описивању страха каже: „тесно му је грло за беседе;“ или кад раја кулучећи Турчину (или ма коме другом) завапије: „пусти ме да одахнем;“ верно је фотографисао Бранко, кад је рекао за ожалошћена оца: „главу носи он сад ниско, рањен отац предубоко;“, ја видим још једна смисла у оној пословици, која вели: „како право, тако здраво;“ није то само романтично, већ је и реално, кад са болом, било душевним, било телним, доведемо у везу уздисање, плач и јецање; — — ви зевате, читаоци моји, — и то ми је добро дошло, ето вам најближа доказа, каква уплива има дуго време на наше дисање. Ми шапћемо кад говоримо меке речи, изливе, нежност; а хукнемо у јарости, и т. д.

И топлота и хладноћа имају уплива на наше дисање. Пазите само, кад се брзо умивате здраво хладном водом, како ће те морати дубоко дисати. Зими предишемо ми увек дубље и јаче него лети — а здрав човек увек се осећа здравијим и лакшим зими; него у данима, који се зову „исећим.“ При купању у реци чују се обично усклици „охохо!“ — у парном купатилу више су у моди усклици: „ухуху!“ (Ово је речено у опште, — а никако тиме то, да се свако мора и сме купати у хладној води, или да нису многима лековита и топла и парна купатила. Само што то не треба невештак сам да одлучује, већ нека потражи савета од лечника — ма му за то хонораром и дужан остао.)

Тако се обдан мења јачина дисања, час у корист, час на штету нашег тела. Али за даном долази ноћ, која и у том погледу много важи и велики задатак има.

Ако нам мозак није оскудицом или сувишним напорним радом, или још можда јаким пићем пренадражен, ако је желуд свој посао сваривања већ свршио, ако црева нису многим садржајем гњечена нити мехур препун, ако нисмо уста и нос завалили у меке јастуке и душеке, ако нисмо око врата или око појаса или ма где стегнути, онда ће нам тако спавање бити права благодет и крепиће нам тело, — али наравно само онда, ако смо у чистом и непоквареном ваздуху.

Такав спавач спава мирно као окупано дете; на лицу му видиш мирноћу духа, коју не прекида трзање, уздисање ни бунцање, а дисање иде једнако, редовно, као сат, уз то је увек довољно дубоко. Мимо

плућа још је само будно срце, које умерено снажно бијући, тера крв најпре кроз плућа, а оданде кроз цело тело, купећи свугде нагомилану угљену киселину, спирајући одводи је опет у плућа, да је ту избаци, да нам тиме тело очисти и ојача за труде и позиве сутрашњега дана.

Читаву трећину нашег времена иште наше тело себи за одмор и опоравак. Постарајмо се да тај одмор буде прави одмор, да тај опоравак буде прави опоравак, да време спавања проведемо у што чистијем ваздуху, тиме ће се изгладити и изравнати много штошта, што смо преко дана по околностима и позиву своме на штету тела свога скривити „морали.“

Видели смо, да нашем телу за одржање живота треба довољна количина кисика из кога оно прави угљену киселину и тиме одржава топлоту своју, то исто бива при горењу свеће или лампе, при горењу ватре у нашој пећи, и оне ватре, која креће парне махине. Све гориво на свету састоји се у главноме из елемента који зовемо угљеном, који се са кисиком спаја и тако постаје угљеном киселином. Угљена најчистијег (не мора он за то што је угљен, бити црн. И дијамант је угљен, па није црн) има довољно у нашој храни, а нарочито у тестаним јелима, у шећеру, масти, а и у јаким пићима. Тај угљен спајајући се у нама са кисиком бива извор нашој топлоти, он креће махину нашег срца, желуда, плућа, па и наших ногу и руку.

Из овога се изводи правило: ко мало ради тај нека мало и једе. Јер много јести а мало радити, то значи купити у себе ватру, која ће наше здравље, и нас саме пре или после да сагоре.

Предебелим људима нема боља лека него довољна рада и дубока дисања. Јер оно наслагано сало њихово, то је угљен, који треба полако да изгори, — а то ће бити, ако му доводимо довољно кисика.

Завршујући овај чланак, мислим да сам бар нешто допринео к уважавању големе вредности чиста ваздуха. Без довољно чиста ваздуха ми се давимо. И што бива са оним, кога наједаред загњаве, то исто, само полако, бива и с нама ако немамо довољно чиста ваздуха.

ЕРИК НОРДЕНСКЈЕЛД

и његова северополарна експедиција.

(Наставак).

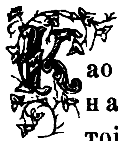

Као главни услов ставља се безусловна оданост и љубав ка истакнутој идеји, као мети, а не мање је потребна опробана сталност и гвоздена издржљивост. Филозоф може у топлој соби својој идеалисати и штудирати о материјализму, динамизму илити о бесмртности душе и о другим разним теоријама колико му је год драго, ствари ће слабо сметати, ако би он телом мало слабуњав или ром био. Али н. пр. од једног експедитора, који својој отаџбини у сасвим противне било сад жарке или ледене пределе полази, од тога се много више телесне прекалане способности и издржљивости захтева.

И ми ћемо сад да се дотакнемо одважнога вође, једног експедицијоног друштва, које је истакло си за задаћу, да кроз санте северног леденог мора пропутује горње пределе и да уједно, уколико је могуће, трговини нови и пречи пут отвори. Ова племенита идеја плод је виспреног и женијалног ума почас. швед. проф. Ер. Норденскјелда.

Пре, но што се у покушај описивања његове експедиције упустили будемо, држимо да неће бити излишно, ради изближег познавања и лакшег појимања тог замашног подузетка, једним кратким погледом, бар у колико нам прибрани податци на расположењу стоје — врнути се у прошлост оних предела, у којима Норденскјелд набра — неувелога и свежега цвећа, од којега му поштоваочи његови мирисни венац славе саплетоше.

Опће позната је ствар, да горе тамо на сев. полукугли наше земље т. ј. у сев. Европи и Азији почиње сев. лед. појас а под њиме почев од копна ових двају земаља разлива се ледени оцеан.

Копно је голо, већином стењем покривено, на коме се указује али не свуда, махунасто или друго које просто северно биље. Земљиште је смрзнуто, и само га у извесним данима, али за кратко време, загреју тек топли сунчани зраци. Дуго време беху непознати многи сев. предели; па и кад се дознало штогод о овим сев. покрајинама, извештаји ти нису носили на себи карактер позитивног, дубоког испитивања; то су били извештаји већином нетачни, површни. У руском народу живела је као нека традиција та мисао и вера, да тамо с ону страну Урала (у Азији) налази се грдан простор земље и да на њој живе разна племена људска. Али какве су тамошње прилике и околности, какови су људи и докле се простире та земља, о томе се више причало и нагађало него што би се поуздано могло знати. Да видимо руске покушаје:

Прости неки козачки хетман по имену Јермак Тимафејев предложи цару руском Ивану грозном своју намеру и замоли га, да са једним оделењем војске походи ту земљу, па ако је могуће, да тамошња племена руској круни подчини. Ивану се овај предлог допадне те је од 1580 г. руска влада а и после смрти Иванове вазда гледала и старала се, да предлог тимафејевљев оствари, а није ни једна унапред могла увидити од каквог ће замашаја бити тај корак по развитак руског царства.

И брзи коњи козачки учинише се веома спори у прелажењу преко недогледних пустара и степа сев. Азије. И када су чете козачке за неких 50 год. допрле до реке Лене а затим за идући 15 год. и до Камчатке, и тек сада увидеше како су то грдне просторије, премда не баш јако насељене, и како је лако постати господарем ових земаља, које су пространством својим надмашиле не само тадању руску државу но и целу Европу.

У новој земљи — Сибирији — наиђоше готово у свима њеним крајевима на урођенике, који тада доста спорадично настањени беху. Од племена тадањих наиђоше на самоједе, тунгузе, јакуте, чукче и друга разна омања племена монголског соја. Сви ови разапињаху шатре своје већином уз дуж обала сибирских река, Об, Јенизеји, Лене, Индигирке и др. у чијим рибама имадоше или нађоше грдну количину ако не баш разноврсне али смемо рећи изобилне хране.

Руској влади беше од главних задатака, да новодобивеној држави у колико је могуће границе определи и обележи, а не мање се трудила да испита мало изближе особине новоприсвојене области, да неби и надаље остала као проблематички објект, може бити са големим скривеним благом својим. С тога је руска влада једно за другим слала научне експедиције с тим напутком, да тамошње пределе како са етнографског и географског тако и са топографског гледишта добро проуче, испитају, и потом верну рефераду што пре поднесу. Год. 1648 навезу се три козачка хетмана на реку Колиму у намери, да кроз њено ушће допру до сев. мора и тим путем, ако могуће буде, дођу до источног предгорја азијског. Ово су први који показаше, да Азију од Америке на овој страни море растављa.

Поред свег тога што су умешни, разборити руски трговци и т. зв. „промисленици“ врло често похађали сибирске пределе, ипак су њихова и ако обилна казивања остала као површна извешћа без икакве научне сталне и трајне вредности.

Тек год. 1725 када неумрли руски владалац Петар Велики повери данском научењаку Берингу да изближе проучи полуострво Камчатку и њене одношаје, тада цело ово велико спорно и отворено питање доби снажнија полета и пође на сусрет решењу своме.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

БРАДА
од Жерхтеса.
(Свршетак.)

„У осталом познајем добро старо: de mortuis nil nisi bene — а ти си то мртво добро, еле морам истину казати. Ти ниси вредила за ништа. Увек си била разбарушена. Изгледао сам као неки дивљак и као такав бејах само страшило свакој нежној женској души. — А какву си боју имала пријатељице? Не беше то никаква опредељена. Свака длачица играла је по свом ћефу. Та то не беше лепо!“

„Истина“ продужио сам „у твом друштву могао сам пред Аделаидом појавити се као стриц али никада као њен обожатељ, њен младожења.“

„О та напрезања четрдесет-пето-годишњег младожење!“ узвикнула је моја брада и церекаше се; казао би, да ми се смејала у браду, када она сама не би била брада.“

„Опет вређаш! Али опростимо један другом мила брадо; говоримо радије о прошлости.“

„Ах, прошлост!“ додадо благо задубив се у слатке успомене. „Сећаш ли се тог доба, кад сам први пут љубио! Ти беше тада млада, веома млада; импоновала си шестомесечним својим узрастом, а изгледала си сасвим елегантна. Кажи искрено, да л' си била усхићена од задовољства, када су љубазна, ружичаста Каролинина усташца почивала на мојим устима у ватреним пољубцима прве љубави додирујући се тебе.“

„Каролина!“ питала се — „која је то била? Ти си љубио много, не сећам се.“ Ви људи хвалите се увек својим јунаштвом никад поразом. Нисам заборавила још како си стајао три сата на мразу у р . . . кој улици под прозором украшене палате, чекајући да се појави дражесна главица госпођице Емилије. — — Непојавила се . . . ха, ха, ха. Појавила се само њена нежна ручица, одевена у рукав од белог атлаза и бацила ти је на главу хрпу кошчица од вишања. Ха, ха, ха. — горке сузе су капале из твојих очију и укрише се у моја наручија али иста не беху тако топла, да би их загрејати могла од ноћне ладноће и мраза. Смрзле су се још те исте ноћи; а твоја љубав такође — заборавио си врло брзо . . .“

Почело ми је заиста бити непријатно у друштву моје браде.

„Љубио си даље“, продужила је за тренутак, „срећно и несрећно; љубио си дебелу Барушку, осетљиву Лујзу, враголасту Леонору; та ко би се сећао свију тих имена! Љубио си много, док ти срце није увенуло, угасило се. Приватио си се после заслужнијег рада, пренео си љубав своју к племенитијим потомцима рајске Еве: на псе, мачке и птице. — То је било мудро пријатељу!“

Нисам знао шта ћу одговорити — ћутао сам.

„Да, то беше мудро,“ говорила је даље „али сад твоје скрушено четрдесет-петогодишње срце а срдашце Аделаидино исмејаће те!“ па опет је пукла у гласовит смеј.

Хтео сам скочити, да своме подсмевачу чуперке исчупам, са којим сам више од четврт века живио у најбољем пријатељству.

Пробудио сам се.

Код постеље стајала је моје стара газдарица пружајући ми приспевша писма.

Аделаида К . . Јарослав М . .
заручени су.

Под тим стајао је страшан допис, писат малом ручицом Аделаидином. О фашанкама ће бити свадба. Спровешћеш ме к олтару, мој мили, седи чико.

Скочио сам нагло из постеље, уплашив јако добру Катарину тим необичним понашањем, које мојим годинама не одговараше.

Код постеље на земљи лежала је брада, коју сам јуче обријао, што је својим подозревајућим издајничким цветом компромитовала моју четрдесет-пето-годишњу живост. Сирота брадо! — Ту лежиш тихо без покрета. — Ипак ми те је жао.

Баците је у пећ Катарино!

превео с чешког
А. М. С

КЊИЖЕВНОСТ.

Примери за латинске облике. Према латинској граматици дра Ј. Туромана саставио Стеван Лекић, проф. на српској вел. гимназији у Новом Саду. I. део. У Београду. Издање и штампа краљ.-српске државне штампарије. 1882. Цена 2½ динара.

Макар да се чешће чују тужбе него хвале, српска књижевност ипак је напредовала за последњих двадесет и пет, тридесет година. Сећајући се само свога детињства, ко је онда био у том добу, па до покрета целокупног народног живота 1858—60. шта је и каквих је у опште књига излазило код нас према броју и спољашњој им изради данас? У оно прво и примитивно време, где је сваки морао да буде и писац и накладник и трговац у једној особи, тек је кадгод, путем пренумерације, тешко могло да се изда по које скромно дело са најобичније штампаним текстом, јер ако би овда онда и била придата каква илустрација тобоже у помоћ слову, та је прешкодила му и морао си је извадити кад даш књигу да ти се увеже. А што се тиче садржаја, опет се видело да нема никакве поделе посла; сваки је писао шта је хтео из почетка, ко је иоле знао латинске стихове, тај је одмах могао бити српски поета, и ни мало не разбирајући, како се шта ради на другом месту, многи ако су само имали воље на то, такођер су писали романе, историју и др., да ништа и не говоримо о науци српског језика, почем се сваки тада сматрао за рођеног филолога, и ако предмет књиге му није био специјално српски језик, а оно бар у предговору ретко који писац да није нашао за нужно изложити своје личне назоре о језику и правопису.*) Могло би се, у кратко, рећи: у оно aукторитативно време, кад је постојала и званична ценсура, аукторн српски били су највећи слободњаци, праве небојше, који су се чинили невешти и од самога Вука — мислим Караџића, чији књижевни послови једнако преставља у и спољашње и унутрашње, вештачку слику, јер му све „има форме,“ а има и језгре. Но зар баш за то, што су Вукови писмени производи са врло малим изузетком били тако велики изузетак од осталих, не бејаху стари књижевници дорасли ни сазрети и сагледати, дакле ни зазрети од њихових врлина, те да би се, по могућству на њих угледали. Али онако су и прошли толики као сваки небојша.

Данас, хвала Богу, у многоме много је боље. Загледајмо само у српске књижарске каталоге, (којих до скора није никако ни било) па и квантитативно и квалитативно можемо бити задовољни. Налазимо, на име, у овим списковима леп број разних и красних књижица за народне школе и иначе списа за српску децу и осталу нежну публику; такођер доста ручних и научних дела за средње и више заводе и са свим развијене читаоце. Особито нека засебна и повремена издања милина је узети у руку, с којима по штампи им и сликама могли би с образом изнћи и пред стран свет, тако су сувремена и одговарају сличним пословима других литература. Но данас српске књиге готово и не излазе друкчије, него писац напише, штампар штампа, а накладник и трговац издају и продају их готове читаоцима, па таке онда морају изгледати боље, јер се око њих одвојено и заједнички баве по толико глава и руку, особито како су нам јако штампари и књижари; и према времену, и занимајући се само по једним делом укупнога посла, у овом на сваки начин увеџбанији и иначе су за њ особено спремали се. — Па подела и комбинација рада, тај неопходни услов за поспешно производање свакојаких потреба људскога живота, проведена је у нашој књижевности и још даље, и раширена на саме писце и чисто умне раднике. А начело поделе рада у науци и литератури за његову изврсност пресудније је него иначе, јер су овде у пољу искључиво умне способности, које решавају и код мишићног рада хоће ли овај бити бољи; увеџбаност пак механичка чини га само бржим и лакшим. Истина, у нашој књижевности, осим новинара, нема још да кажемо, тако апсолутних стручњака, којима би перо и артија били једини алат и занат, те да се сваки потруди колико је жив да зарад ужитка свога савршено стече оно, о чему пише; али они што су најближи овима, учитељи и професори, који саразмерно дају највећи контигенат књижевника, данас су код нас у опште спремнији за свој позив него до јако. То је постигло се по највише са развитком слободнијих установа у народу, самоопредељењем и учешћем његовим, у обређивању и намиривању својих просветних потреба. За ту цел организована је сада боље и народна настава, и подигнути захтеви за способност у одправљању њиховог звања обвезују учитеље да у стручном приправљању за свој непосредни посао упознају се са најновијим напрецима у разним гранама знања и науке, а кроз то да се посредно оспособе евентуално и за књижевност. Еле кад по потреби и околностима лати се који да напише нешто из своје струке, то са нужном мером пажње и дара рађено наравно је да ће испасти добро; и ми заиста видимо да у опште учебници што се пишу у новије доба за српске школе могу баш да се пореде са одговарајућим страним књигама. Тако учитељи. А остали сувремени нам писци, који нису учитељи, ти ако су млађи ученици су новије српске школе, где се као и други предмети српски језик такођер научно предаје, старији пак међу њима то су они сретни што су трудом и даром својим, а помоћу других светских литература и из народних умотворина, кадри били сами спремити се за свој узвишени позив. У осталом иста књижевност, гранајући се и напредујући собом непрестано и подједнако образује како публику тако и писце.

(Наставиће се.)

*) Последњи ваљда, који још никако неће да се окане о томе умовати, јесу Мита Ракић у предговору ка преводу Дрепера, и Милорад Медаковић у свом новом делу о владици Његошу.

ЧИТУЉА.

(† Др. Константин Пејичић) 25. маја о. г. преставио се у Пешти после дужег боловања у 79. години живота др. Константин Пејичић надзорник текелијанума, умировљени панчевачки физик и заслужни књижевник српски. Покојник је био родом из Даља, свршио је гимназију у Карловцима, а медицину у Пешти, где је г. 1830. промовиран за доктора. Лечничку праксу отпочео је у Сомбору, где је стекао себи глас искусног лечника Г. 1835. буде постављен за физика у Ср. Карловцима, где је био и дворски лечник митрополита Стратимировића и Станковића. У половини четрдесетих година постане физик вароши Панчева и остао је тамо све до г. 1872., кад је стављен у мир. Последње године свога живота провео је у Пешти као питомачки надзорник у текелијном заводу. Још као пештански ђак написао је покојник предговор Доситијевом делу „Христоитија или благи обичаји,“ који је одисао жарким родољубљем и по ком је његово име брзо познато постало. Од већих дела, што их је затим написао, помињемо „Руководитељ повраћању здравља,“ који је у народу био веома добро примљен. Писао је много у Павловићевом „Народном листу,“ у ком му је најзнатнији рад „Пут мој у Грефенберг.“ Истим предметом бави се и његова књига „Вићентије Присниц или хладноводно лечење.“ Пред свој одлазак из Панчева покренуо је са др-ом Љуб. Ненадовићем лист „Домаћи лекар,“ а кад је прве године почео др. М. Јовановић-Батут да издаје лист „Здравље,“ јавио се неуморни старина као један од првих сарадника. Међу знатнија његова дела спада и животопис, што га је написао свом пријатељу, српском новинару Тодору Павловићу; он је купио у народу и прилоге за споменик истоме, те кад је овај г. 1867. у Карлову подигнут, написао је „Извештај,“ у ком се на крају речима зрела мужа и беспрекорног родољуба обратио српској омладини, да јој покаже правац, у ком ваља да се развија, па да буде од користи за народ.

По своме позиву имао је покојник у течају свога многогодишњег делања пуно прилике, да загледа у све кутове народног живота на дому и у породици. Гледао је с болом у срцу како нам народ непоучен и остављен од својих најближих старешина гине и пропада. Видео је нечистоту у кући и у оделу, неумереност у јелу и пићу, разузданост млађих и неваљалство старијих, бегање од цркве и школе и он је целог живота свог свом снагом свог угледа и знања против тих зала војевао. Због тога није долазио он у куће као лечник, него уједно као и учитељ и хиљадама трагова од тог његовог благословеног рада опажају се и данас у Панчеву. Али покојник се није ограничио само на поучавање појединих, него је приређивао и јавна здравствена предавања, у којима није престајао да истиче чистоту и умереност као најјаче савезнике здравља. Одан свом душом својој православној цркви, болело га је, што се народ по његову мњењу показује индиферентан према цркви и мислио је на начине, како би се народ могао више привући олтару и амвону. Из те тежње поникла је његова идеја о духовним концертима, који су у Панчеву већ били са свим близу свом остварењу, и његово „Отворено писмо“ патријару Маширевићу о неким изменама и олакшицама у спољашњем уређењу цркве и о пoлепшању богослужења. Што исто није нашло више одзива у народу, има се поглавито томе приписати, што је изашло у доба, које је слабо било наклоњено, да се стара за идеална блага, али ипак зато није нестало наде, да ће пољско добро семе, што га је покојник бацио, наћи у ближој или даљој будућности на плодно земљиште и проклијати.

Др. Константин Пејичић заступао је увек и на сваком месту мнење, да је школа најмоћнији извор среће и напредку народа. Због тога је био велики пријатељ учитељства и радио је неуморно око тога, да се материјално стање учитељства поправи и да му се углед подигне. Као многогодишњи члан школског одбора у Панчеву утицао је и у унутрашњи живот школе, као што је и из подлиника познавао све велике реформаторе педагогије. Кад се год са каквим страним човеком састао, беше му једно од првих питања: „А како стојите пријатељу са школом?“

Најплоднији део свога живота провео је др. К. Пејичић у Панчеву. Велико поштовање, што га је он ту уживао, употребио је међу другим и на препоручивање добрих књига, нарочито је ширио издања „Матице српске,“ којој је био један од првих чланова. Како је јако био уважаван у Панчеву, види се отуд, што је тамошње врсно певачко друштво, ком је покојник био председник, после његовог одласка из Панчева закључило, да се председничко место не попуњује, догод Пејичић живи.

Бурних година 1848. и 1849. био је покојник члан народног одбора. Он је прихватио последњег војводу Стевана Шупљикца кад је капљом погођен пред Панчевом са коња пао и навестио је његову смрт народу, што се тада са обе стране Саве и Дунава беше искупио пред оном маленом кућицом на бавaништском друму, у коју су војводу унели. У варошком заступништву у Панчеву заступао је увек мушки и одважно српске интересе и председовао је оном многобројном граничарском збору у Панчеву, првом при ступању границе у уставни живот, који је истакао првог посланичког кандидата на угарски сабор. Тим је покојник и завршио своје јавно делање и опростио се за увек са њему тако милим, јер родољубивим, Панчевом.

Са дром К. Пејичићем умро је један од последњих наших ветерана, што су припадали старој књижевничкој школи, која је спремила поље нашој садањој књижевности. Пријатељу и познанику Тодора Павловића и Михаила Витковића, Јована Хаџића и владике Платона, врсном просветном раденику Константину Пејичићу нека је вечна успомена!

„Ш. Л.“ М. П.

БЕЛЕШКЕ.

(Јавно предавање). У недељу 13. јуна о. г. држао је г. Емил Чакра у дворани срп. народног позоришта у Н. Саду јавно предавање „О Вршцу и Вршчанима“, а у корист пострадалим Вршчанима услед провале облака и бујице. Говорник је врло родољубиво и топло говорио; карактерисао је поједине родољубе Вршчане, нарочито оне из прошлости. Публика која је (на жалост морамо рећи) у врло маленом броју дошла на ово предавање — од женских родољупкиња новосадских само њих три — била је врло задовољна са говором г. Чакре, а местимице је говорник и аплауз изазвао; тако потсећамо само на оно место, где је говорећи о влатици и митрополиту Мојсију Путнику рекао: „он није полагао заклетву на мађарском језику, то је оставио својим потомцима!“ и завршујући своје предавање врло је згодно рекао: „дај боже, да је она мутна вода, што је куће и винограде потопила, уједно утопила и неслогу Срба Вршчана!“ — То исто после подне било је свечано отварање неког новог бирцуза у каменичкој башти и тога је дана отишло тамо Новосађана на локалној лађи 1500 особа — а на предавању г. Чакре, у корист пострадале српске браће, беху празне клупе! Жалост, заиста жалост!

(Одбор за испитивање земљотреса). Угарско геолошко друштво у Будапешти покренуло је идеју, да земљетресе, који су прилично чести у Угарској, узме под своје посматрање и научно испитивање. Тога ради склопљен је одбор за испитивање земљетреса из ових лица: проф. др. Јосиф Сабо, председник. Макс пл. Ханткен, Л. Лоци, др. Фр. Шафарик, Тома Сонтаг и Ник.Ваља. Намера је овог одбора, да купи податке о свима земљетресима у Угарској, те да би се могла временом разјаснити веза тих земљетреса са геотектонским одношајима ове земље. С тога се овај одбор обраћа на свакога кога год занимају појаве у природи, да одбору јави, да ли би био вољан да у случају земљетреса пошље томе одбору извештај и податке о њему. Шта би се све имало забележити о томе говори брошира „*Die Erdbeben und deren Beobachtung*“, што ју је исти одбор издао. Исти је истакао и питања, на која би се имало одговорити.

(† Никола Григоријевић). син свештеника преч. г. Петра Григоријевића у Деспот-Сентивану, а супст. подбележник ст. футошки, убијен из пушке 6 (18) јула о. г. у Ст. Футогу, и то од чувара личне сигурности (жандара). Грозно ово убијство постигло је младића од 25. година и то онда, кад је био на прагу своје будућности, кад је хтео да самостално почне радити у корист општине и народа. Ника се родио у Д. С. Ивану г. 1857., где је основне школе свршио, а за тим је гимназије у Врбасу, Баји, Суботици и Вашархељу похађао. Одао се испрва лекарничкој струци, те је асистирао у апотекама у Суботици, Кули и Ђакову, а по довршеној спреми оде у Пешту да слуша фармацевтски курс, но ту га узедоше у домобранце и тако га на путу његовом зауставише. Доцније се ода на канцеларијску бележничку струку и положи бележнички испит. Сад кад би могао да развије свој рад самостално — погибе невин од убилачке руке. При укопу је срп. нар. учитељ футошки г. Владан Стефановић на утеху родитеља, својте и пријатеља изговорио лепу реч у похвалу покојнику, а на утеху онима, чија је срца смрт Николина тешко ранила. Нека му млађаном буде земља лака а међу нама дуговечна успомена!

РАЗНО.

(Медицински курзови за женскиње у Русији). У Петрограду се дају курзови за женскиње, које желе да слушају лекарске науке. Тако сада слушају њих 434 женских ове курзове и за ових десетак година беше их уписано 959. У току времена добиле су 152 даме дипломе, за вршење лекарске праксе, од којих су се њих 53 као лекарице разишле по разним крајевима Русије и добише места као лекарке; 40 их је остало по болницама и клиникама; 12 њих су предавачице у курзовима; 25 практикују слободно, а 7 су се уздржале од праксе лекарске. Руси се радују и јако симпатишу са овом установом и потпомажу је, тако има увек 30 до 35 штипендисткиња. „Комитет за више образовање женскиња“ добио је са свију страна сведоџбе о радњи практичних лекарака ових са најбољом препоруком и како влада намерава, да се укину курзови за женске, то се сви заузимају код владе с молбама, да се и на даље курзови ти задрже и да се женскима допусти практиковати.

Са идућим бројем изилази претплата свима онима, који су на по године претплаћени, те их учтиво умољавамо, да сада за даље претплату изволе послати за времена, како не би било прекидања у разашиљању листа. Претплата је за трећу четврт 1 ф. 25 новч. (за стране земље 1 ф. 50 н.)

Администрација „Јавора“.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 26. У Новом Саду, 27. јуна 1882. Год. IX.

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Наставак.)

* * *

Док сам се у твоме месту бавио, слабо сам се, као што ти рекох, с киме дружио. Но познанство с једним човеком несам могао избећи. Ручавао сам с њиме сваки дан у истој гостионици, те сам с њиме у све већи пријатељски одношај долазио. Био је то неки Лазар Вукић, трговац из прека. Амо је дошао пре кратког времена; своје радње није имао, већ је обећавао, да ће за који месец отворити велику радњу. Ја несам ни издалека слутио, какове се црне мисли испод оног љуп ког и ведрог лица, каково ли се злобно срце испод пријатељских речи скрива. А како сам и могао посумњати у његову искреност, кад ми је онако поверљиво по читаве сахате умео причати о мојој и свој отаџбини, о мојим и својим сновима о њој, о мојој и својој љубави спрам ње. Те тако није чудо што је стекао потпуног поверења у мени; — он четрьестогодишњи човек у двадесетгодишњег младића.

Дан је за даном пролазио, и ништа се важнијег није догодило, што би било вредно спомена. Сваки дан ишао сам у писарницу, после се разговарао с Вукићем, и читао књиге. То је био сав мој посао.

Једне вечери седео сам при прозору моје собице, и секао листове управо стигавших новина. Сумрак се баш стао хватати, и ја сам само ишчекивао, да се смркне па да запалим лампу. Из тога ме на једаред тргне гласна вика „ватра!“ „ватра!“. Отворих прозор али ти на дваестину кућа угледам страшан призор. Цео стражњи део куће био је у пламену, који је ванредном брзином јурио напред, и претио, да ће за који час захватити целу кућу. У авлији гораше један пласт сена, а мало подаље и стаја о којој није могло бити више ни говора да се спасе. Кућа је стајала више унутри у авлији, пак како се ватра са свим полако даље распростирала, што су је људи спазили тек кад је заватила и предњу кућу. Крајње је време било, да се спасава, што се још спасти може.

Кућа та била је кућа твог и Смиљкиног оца.

Ја сам дрхтао по целом телу, било ми је као да горе моје властито. Зграбивши брзо шешир, и заогрнув се на брзу руку капутом, упутих се на место пожара. Твога оца не беше код куће, отишао је био некуд својим послом. Око гашења слабо се ко бавио, једно десетак дванаест људи, други су већином стајали скрштених руку, сажаљевали твога оца — и ништа више. Кога сам год запитао где је госпођа с децом, није ми знао на то питање одговорити. Страшна ме мисао обузела, да оне нису можда унутри заостале, па ил' не знају за пожар јоште, ил' немогу напоље. Похитах, да видим, је су л' још басамаци у животу, али хоћеш, давно их је већ пламен прогутао. Сва кућа била је у пламену. Очевидно је да су оне биле унутри.

Сретна ми мисао паде на памет.

„Лестве овамо, лестве!“ викнух, и окренух се онима, што без успеха леваху воду у ватру.

Неколико људи донеше из авлије мердевине, и прислонише их на прозор, на оном месту, где још ватра кућу није здраво захватила.

Све то догодило се у неколико тренутака.

Нисам жалио живота, а и шта сам у њему имао жалити? Без оклевања метух ногу на мердевине и почех се пењати горе.

У тај мах зачу се изнутра на прозору жестоко лупање. Ја подигох очи горе и стадох. Једна страна шалукатре нагло се отржс, и с великом лупом паде поред мене доле. На отвореном прозору показа се Вукић, до њега с једне стране стајаше Смиљка, бледа и уплашена, а с друге стране њена мати.

— „Овамо људи! овамо! да спасемо женске,“ викаше Вукић, а око устију му се појави победоносан, злобан подсмех, кад је мене видео.

Шта се збивало даље, на то несам пазио. Тешка ме слутња обузе, кад сам видео злокобног Вукића поред Смиљане и матере јој. Чудне ми мисли долажаху на памет. Откуд Вукић горе да дође, а да га нико није ни приметио? Да није он паликућа? — Ово последње питање особито ме мучило. Да се он није послужио тим гадним средством за своје зле планове? Да није он запалио ту кућу, пак онда ко бојаги спасао Смиљку и матер њену, да се удвори код њеног оца, те да се домогне Смиљке и њених новаца.

Ја сам ово све само у свом гњеву помишљао, но чим сам се освестио и к себи дошао, видео сам да Вукић, она добра и племенита душа никако није могла то учинити. Био сам га неправедно осудио. Но било ма шта, свакако ми је ваљало на опрезу бити.

После овог догађаја смиљкином је оцу радња почела опадати. Преселили су се у мању своју кућу у другом сокаку, и од сад су живели много тише и скромније. Ја сам и сада тамо одлазио, но увек сам ту налазио и Вукића. Сви су га звали својим избавитељем. Само се Смиљка чувала њега, и често ми се тужила на њега. Отац је њен све неке рачуне с Вукићем састављао, и потајно с њиме шуровао. Тако је прош'о још један месец дана. О оној ватри није се могло ништа тачнога извести, како је настала, доста то, да се сумњало да је подметута.

Но и ја сам све нешто сумњао.

Време корача џиновским корацима напред, и ми неосетно све даље и даље бродимо у широко море будућности. Дан иде за даном, недеља за недељом, месец за месецем и тако даље. То живот.

(Наставиће се.)

МОЈ ИДОЛ.

(Пред једним живописом)

ред твојом сликом као пред богом
Клеко сам ево па гледам лик!...
Да л' види узор вештачког ума
Како те љубим бледи мученик?

Да л' види оно сјајано око
Што блиста сада к'о алем кам'?....
Да л' види борбу паћене душе?
Да л' види да сам у свету сам?

Да л' знаде терет љубави топле
И бо'ни уздах живота мог?....
Ох, збори слико, идоле драги,
Ти си ми олтар, ти си ми бог!

Ал' ти си нема к'о хладна плоча
Творачка сила узети моћ!
Па сада само по мраку луташ
Глувога доба парајућ ноћ!

Зар рука она што т' створи такву
К'о живу слику анђела — хој!
Зар рука она не даде т' живот?
Ох, збори, збори идоле мој.

Зар занос пусти вештачког ума
У бурној машти стварајућ' чар,
Недаде живот богињи дивној?
Недаде души огњени жар?...

Ох, доле, доле с постоља златна
Кичице мале не тражим створ.
У мени живиш дивнија, лепша.
У сану слатком чујем ти збор!....

У мени живиш — у мени самом,
У моме срцу — боравиш знај!
Еј, мртва слико.... како си дивна!
Еј како љубим изгубљен рај!....

Београд. **Анђело.**

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

етите се, драга тетка, да војвода долази из земље у којој се поштује вештина.

— Али не и певачице, лепа моја. У осталом захваљујем вам што заступате овога нерасудника. Њему је већ познато, да сте тако добри као што сте лепи. Предусретајте га са свим као рођака, дете моје; ја много полажем на вашу лепоту, да би укротили овога младога дивљака.

Минија ништа више није ни желела. Живећи под једним кровом с њиме надала да ће најпосле куцнути час наклоности. ...ако би и могло бити друкчије? Војвот...ју је потпомагала, свакога дана хва...је Минију, говорећи о услугама које ...ињ...ше ова умиљата женска... С дру...гра...е, она је доказивала овој, да вој...јано жели да је боље упозна.

Она је ово очекивала, а Вилијам био спрам свакога хладан, осим свога стапријатеља.

— Но, говораше му г. Босе, кад се једног вечера сами шетаху на алтану, повратили сте нам се и опет залуђени као и пређе, и то за женом, која без сумње путује са каквим срећнијим од вас.

На што вређати моја осећања неправедним и лажним предпоставкама. И онако доста сам клонуо духом, да није нужно да увећавате моју жалост.

— Дакле је нисте нашли?

— Не, поред најживљег истраживања. Шта је с њоме било? Нико ми није умео то казати. Знам само, да је одбила сјајне понуде да пева у Паризу и Лондону. За тим је ишчезла усред тријумфа неоставивши никаква трага, као што је урадила и у Милану.

— Ви сте, мислим, могли с њом да говорите?

— Не; није хтела да прими никога, и није се хтела нигде показати...

— Али ја бих ушао преваром или на

*

силу, повика гроф и нехотице заинтересован овом живом басном. Најпосле, на коју је страну отишла и с киме? јер није била сама.

— Нико није могао да одговори на моја питања. Она је морала отпутовати са страним господином, који ју је пратио у позориште; но и он је непознат као и она. Једни за њу веле да је Италијанкиња, тада сам пропутовао целу Италију; други мисле да није више у Европи; но неко срећно предосећање каже ми, да ћу је опет наћи, да ће се опет показати. Све је чудновато код ове женске: не само да избегава свачији поглед, чини узалудним свако истраживање, но незна се шта више зашто пева на бини, јер сав добивени новац издаје сиротињи. Најпосле, неки веле, да је жена некаквог богаташа који страсно воли музику, и који је нагони да пева на бини, да би уживао то задовољство, да слуша овај божанствени глас лепо спровођен, али због суревњивости крије одмах своје благо.

— Све је то врло чудновато.

— Њена отменост показује да је од високога рода, а не жена или кћи каквог старог музичара, као што више њих тврде. Све што се на њу односи тајанствено је, па и само име, јер Омбра није право. . . Ах! та то је да човек полуди.

— И то се на вами збило, одговори гроф.

— А и како би могло бити друкчије? За то је довољан њен таленат и њена несравњена лепота; њена љупкост изванредна је; има израз невиности, доброте, разума. . . Кад помислим, да је можда нећу више видети, дође ми да себи у очајању живот одузмем

— Та оств'те се тога! повика г. Босе, како можете давати толику важност пролазном укусу за ову жену? Разумем, да је фантазија пооштрена љубопитством; али озбиљно овде осећати, будаласто је. Шта вам јамчи да је она тога достојна?

— Па лепо! опкладио бих се о живот, да се може веровати њеном поштеном погледу, њеном детињском осмеху. Само бих желео да могу да јој изјавим љубав своју, рече Вилијам са неочекиваном озбиљношћу.

— Нека неда Бог, настави одлучно гроф, да се то икада догоди! Страст могла би вас далеко завести, можда да учините будалаштину, која би вас упропастила, а вашу мајку бацила у очајање. Међу тим, ја ипак то неверујем, не, зар није тако? . . Дозвољавам младости да се предаје галантним авантурама, али да ове небуду озбиљна свршетка; нека иде на то неколико пераде и много илузија, али ваља се задржати на време. Војвоткиња осим вас нема никога на овоме свету; прешавши границу ви би јој смрт задали. Опростите ми што ватрено желим, да тајанствене певачице нестане . . . као и њено име! Ако имате памети, ви ћете је заборавити; како пак никако с њом нисте говорили, можете рећи, да сте јој ви приписали све врлине. Па лепо! придајте јој сад неколико највећих мана.

— То би било недостојно, промрмља војвода; пре бих волео умрети него је клеветати.

— Онда, ја се уздам у време и њезино одсуство, прихвати гроф, јер ви болујете од болести, коју друге лепе очи могу излечити.

— У сваком случају, то неће бити очи наших бледих Енглескиња, одговори млади заљубљеник; све ове девојке изгледају ми као праве лутке.

— Односно неких имате право; али има и изузетака: госпођица Линлејева на пример одвећ је паметна, млада Марија пријатна је и озбиљна; леди Стевеова је врло научена и, још више, врло лепа.

— Линлејева и Марија још су деца. Што се тиче леди Стевеове, она може имати претензија.

— То је права жена, изредна жена, приметног разума. Признаћете то кад је познате боље; за сада пак, нећете порицати њену лепоту.

— Она није никакав утисак на мене учинила, одговори војвода; она нема никакву особину своје земље; то је права Енглескиња: тај тип ја не волим. . . Али мати

ми је већ казала, да сте ви најватренији обожавалац ове младе госпе. Нисам рад да вам пробудим суревљивост, настави младић смејући се.

— Тим боље! повика г. Босе, ја ћу бар остати њен каваљер, . . али, ах! мало опасан. . . Велим: ах! јер леди Стевеова је једина жена, због које бих могао зажалити што имам више од тридесет година. Ваша певачица очарала је ваше уши, ова пак очарава мој дух и моје очи; саглашавам се, да се славуј може слушати неколико часова ноћу, но то није довољно да и дани буду пријатни, . . реч вреди више но песма. Вама се не допада лепота леди Стевеове, кол'ко људи тол'ко ћуди; мени се пак чини, да она има врло лепе очи, опчињавајуће усне, рамена, која би свеца примамила, то је више но што треба, да се заборави једна пролазна тица. Кад сам ја био у вашим годинама потрошио сам такође нешто новаца на глумице, али за леди Стевеову ја бих дао живот свој.

Одушевлење грофа нагна на осмех његовог друга; он узвикну:

— Какав жар! неби богме добро било мешати се у ваше ствари!

— Смејте се, смејте се, али знајте, да ја не смећем с ума моје године, и да је моја наклоност ка овој младој жени родитељска, без икаквог другог осећања.

Звонце позвавши их на ручак заврши овај разговор, који није задовољио ниједнога пријатеља.

Ушавши у салон, нађоше све у добром расположењу, па и саму Минију у разговору са адвокатицом, која даде знак сину да се приближи.

— Казала сам мојој нећаци, да те она зове братом, а ти њу сестром; миледи и милорд одвећ су етикетна имена за рођаке.

— То и ја желим, рече млада жена смешећи се.

— Бићу одвећ срећан да вам подражавам миледи.

— Рђаво почињете, брате, али навика...

— Биће ми врло пријатна, верујте, са потпуном учтивошћу — као што му беше и равнодушност одговори војвода.

Минија је спазила то и уздахну; када јој војвода понуди руку да је доведе до стола, тада је тек осетила, колико једно другоме беху страни? Минија је хтела да се покаже умиљата. но неимађаше речи; ништавне етикетне фразе застадаху јој на уснама . . . Ах! кад би му могла запевати лепу арију Изауре!

Овога вечера она је ћутала . . . Војводи је било страхота дуго време. Мало за тим Минија је чула, да војвода разговара о музици са учитељем госпође Линлејеве, који је био врло добар вијолончелиста.

— Свирајте нам што год, рече му младић.

— Драге воље, милорде; донео сам један дујет уз пратњу гласовира из опере Изаура; али се бојим, да ниједна од ових госпа није у стању да га одсвира, јер је врло тежак.

— Како би ме њиме обрадовали, рече војвода.

Минија устаде и приближивши се ка учитељу:

— Хоћете ли да покушам ја? рече просто пошав ка гласовиру.

— Шта радите миледи? узвикну г. Босе видећи је где седа пред инструменат; молио бих вас, да се не излажете подсмеху. Драги Вилијаме, леди Стевеова ти се подсмева. Откако имам част да је познајем никад је нисам чуо да свира.

— Зато се и бојим да не испадне мало горе, одговори Минија.

— Помислите драга леди, на ове даме, које су већ готове да се смеју, наваљиваше гроф са изразом страха.

Али тек што је Минија одсвирала неколико првих акорда, лорд Витфјелд увиде да она мора имати талента. Вијолончело отпоче песму, која је била пропраћена са дивном вештином, за тим је настави гласовир са особитим изразом; Минија је свирајући изводила исте варијације, које је Омбра изводила гласом својим и које не беху исписане на хартији. . . Кад се дујет заврши осу се бурно пљескање. Вилијам се живо приближи леди Стевеовој рекавши јој:

— Какво изредно и сигурно свирање!.. какво знање! Ви сте дакле слушали оперу

Изауру, миледи? Опомињете ме на глас славне певачице, која је играла главну улогу.

— Говорите о Омбри, јел'те, милорде? одговори Минија бојажљиво.

Г. Босе смешећи се рече Минији:

— Ви, лепа варалице, која говорите да једва познајете ноте! . . Свирате прекрасно шта то значи?

— Знала сам да не волите клавир, г. грофе.

— Ви ћете учинити да га обожавам одговори галантни Француз; затим окренув' се Вилијаму: — Но! шта велите о таленту наше лепе Италијанкиње?

— Онај на кога ове речи беху управљене није их чуо; памет му је била у Бечу. Трже се тек на ово питање Минијино: Шта мислите, брате, о последњој опери мајестра В***?

— Да му је то најбоље дело. . . За цело то долази од одличне вештине престављача који ју је протумачио. Неможе бити хрђаве музике кад је пева Омбра. Изненада опоменули сте ме на лакост и тугу њене песме. Познајете ли је?

— Ја! одговори она поруменивши, како бих је могла познавати!

Вилијам помисли, да ова забуна долази од презрења, из гњевног изненађења што је могао да помисли, да леди Стевеова познаје жену таковога реда.

— Опростите, рече, то је изванредна вештакиња, а ја сам мислио да аристокрација италијанска није тако строга спрам великих вештака, нарочито кад је личност часна.

Минија хтеде да одговори, али, долазећи све у већу забуну, промрмља неколико речи о своме положају, који јој недозвољаваше да прими. . .

Војвода изненађен, и увређен оваквом гордошћу, настави:

— Разумем, миледи; жена вашега реда чини част глумици кад је слуша, и то је све.

— Али ја не мислим тако, повика Минија; неговорите ми тако милорде.

— Врло добро! говоримо о чему другом, рече војвода са осмехом ироније. Јел', те, да је госпођица Линлејева врло лепа, и да је њено одело по најбољем укусу?

После ових ништавних фраза, које је као неку лекцију изговорио овај младић, настуии кратко ћутање. Вилијам погледавши горе био је врло изненађен видевши сузе на лицу лепе Италијанкиње. Можда застиђен са својих речи, а немогавши растумачити узбуђење леди Стевеове, био је врло радостан, кад леди Линлејева упита Минију, хоће ли да помогне Марији у некој игри. Кад се удаљавала посматрао ју је.

— Зашто ли је плакала. Њена горда личност увидела је, да не цени много њен укус. Па ипак свирала је изврсно. Шта! подражавала је овој арији; али свакојако, њено срце неће никад закуцати за оним што је лепо, она никад неће лити сузе дивлења, које се не осећају када теку. Она спада у оне жене, које су само лепе слике; код ње сам приметио само гордост.

Овакав почетак није обећавао много за будуће одношаје извећу два ова сродника. Минија, са своје стране, осуђивала је Вилијама што се показао тако свиреп, али му је опростила одмах, сетивши се онога, што је казао о Омбри.

VIII.

И ако су доста времена заједно провели, неколико дана ипак протекоше, а војвода никаква уживања ненахођаше у разговору с Минијом. Међу тим, њен умиљат, благ и бојажљив изглед учини, да Вилијам мало по мало постајаше спрам ње пажљивији; у осталом очи човека од двадесет и седам година и ако су очаране црним витицама, могу да се диве и плавим плетеницама; скоро провидној кожи и белим раменима, очи војводине радо су се задржавале на Минији, али само као на каквој лепој слици. Млада жена задобијаше све више и више земљишта водећи о томе рачуна. Вилијам би је пратио погледима кад је прелазила преко сале; примећивао би елегантност њезиног стаса, одлично понашање, лакост у ходу; можда га јако опомињаше на витки

стас, увеличан на бини, и несравњујући лепо, сунцем позлаћено лице са белоћом оне, која му се смејала, чак је у себи признавао, да би се ове две, овако различне женске могле надметати у љупкости, одличности и лепоти; али једна је имала преимућство, кога код друге не беше: Ђеније и глас, који су у стању да изразе све оно, што је Бог од племенитих страсти уселио у срце.

Мислећи да је сама, Минија се посади једнога јутра за гласовир; но у место да свира наслони главу на руку и удуби се у мисли. Поред успеха у наклоности Вилијамовој ипак је осећала некакав страх сравњујући је са дивлењем, које му је уливала, кад је у великој сали Скале у песми изражавала љубав, која је била јединном њему намењена, на коју је он одговарао страстним погледима, као да је само њих двоје било на свету. Шта ли је са уједињењем њихових душа. Она нагло подиже главу толико јој ове мисли беху мучне. Прсти јој најпре пређоше неколико нота, за тим отпоче лепу арију Изауре, придајући овом мртвом инструменту жар и живост.

Војвода бејаше полако ушао у салон; са затвореним очима слушао је он, као да би у души хтео обновити осећаје оног величанског вечера, кад је Омбра певала ову арију По свршетку свирања свирачица нагло окрете главу на један изненадни уздах.

— Изврсно, промрља војвода, кога она тек сада на близу угледа.

— Али ваљало би певати, повика Минија, а не свирати у овај ледни инструменат, да, треба гласом да се престави толика љубав.

Кад би Вилијам могао да још једном чује њен глас, она би и живот свој дала за то. Али једна реч само могла би јој уништити сву наду. Утиша се дакле и опет отпоче да свира.

— Отприлике тако је, јел'те, милорде?

— Одавно нисам уживао такво задовољство! ви имате прави таленат, драга сестро.

Први пут ју је тако назвао.

— То је потпуно као код Омбре, настави он.

— Како вас је та жена очарала!

— Сажаљујем оне, који би могли остати равнодушни слушајући је, рече он; што се мене тиче, имам да јој захвалим за најдубља и најжива осећања у моме животу.

Затим је говорио о Минији, и похвале којима би се могла да поноси, беху јој теготне.

Даљи разговор о музици показа, да су сличног укуса. Леди Стевеова предала се са задовољством оваквом разговору, тако савршеној сагласности, која их сједињаваше, запетој пажњи са којом је војвода слушаше; једна реч Вилијамова доведе је на мисао да куша његово срце и опет отпоче разговор о певачици. Очи војводине одмах живо засијаше; дође у усхићење и повика, да је она најдичнији носилац музичког ђенија.

— Заиста, понови Минија, ваше одушевлење превелико је, и ја сам одвећ свирепа што вам саопштавам, да су ме уверавали, да се Омбра неће више показати.

— Неверујем. Шта? она да не пева више.

— Она се одрекла позоришта, али ће можда певати у салонима, рече леди Стевеова.

— Ићи ћу до накрај света да је чујем, прихвати војвода ватрено. Зар такав таленат сме да се скрије? Та њему ваља да се диви свет.

На ове речи Минија се једва уздржала од узвика: — Добро дакле! ја сам Омбра! — Али сетивши се на мах грофовљевих речи, аристократских предрасуда, задрхта.. Кад би се дала познати, можда би поглед њеног љубавника показао више изненађења но радости ... Ућутала је дакле, али како је била врло раздражена устаде неодговоривши ништа, и повуче се у своју собу да би сакрила своју узбуђеност.

Осећала се као ропкиња своје тајне. Да ли ће сенка прошлости помрачавати јој цео живот? Ди ли ће њена слободна и поштена природа бити окована лажју? Да ли ће се непрекидно борити са својом сопственом лажном сликом, овом љубљеном сликом, коју можда никако неће моћи изгладити из срца Вилијамовог.

Питајући се овако, Минија је осећала, да јој се у души буди нека чудновата суревљивост наспрам ове црнпурасте сеје, која је нагнала сузе на очи Вилијаму и која јој је отимала љубав, коју је хтела за себе да задобије. Како да учини да се она заборави? — Љубећи га још непрекидно, говорила је у себи раздражена својим двојним изгледом: по други пут победићу онога, кога једна илузија вара, . . јер ја љубим, а љубав изазива љубав.

После неколико дана нада награди њену храброст; војвода је био спрам ње све љубазнији. Охрабрена његовом пажњом, усудила се да му покаже свој дух, виши разум, благодарећи њеном готово мушком одгајању и тајни жар племените душе, са свом умиљатошћу жене и потпуним одушевљењем вештакиње. Лорд Вилтфјелд, да би био с њоме, није више избегавао весела друштва; и ако није био ни галантан ни нежан, био је ипак љубазан. Признавао је Минији, да се у њеној живости одмара од хладног и одмереног понашања Енглескиња.

— Више припадам вашој земљи но мојој, говорио је он; ја волим сунце, поезију обожавам лепоту у којој сија мисао, зато се и дивим изразним главама ваших религиозних слика, вашим лепим светитељкама страсно оданим Богу. . . Ви, сестро, мора да наличите на неке од оних мадона, које сам ја посматрао, јер више пута учини ми се, као да вас познајем, као да сам вас већ негде видио,

Гроф је често уделовао у њиховом разговору. Кад би пак она постала одвећ озбиљна, он би само смакнуо раменима додавши:

— У добу моје младости младеж је била можда мање изучена, али заиста је била веселија: философију остављали смо зналцима, политику славољупцима, а историју научарима; изналаске чинили смо у једној науци, а то је: допасти се. Место препирке о добу Мисирских пирамида, карактеру народа, или природи разних управа, говорили смо само о њој и нама, т. ј. о љубави. . . Смејете се, натмурени мој пријатељу, међу тим љубав је само озбиљна ствар, јер од свију блага овога света за њом се највише жали, она се највише оплакује. Није нам био познат живот Помпеја и Цезара, али за то знали смо врло добро метаморфозе Јупитерове, којима је он варао лепе своје љубазнице; а неувиђам, да је то сада замењено са више пријатности или знања.

(Наставиће се.)

СПУСТИЛА СЕ! . .

Спустила се тија ноћца,
Чаровита летња ноћ
А месец је верно прати
Тај поноћни бледи вођ.

Тишина је мир је свуда
Свуд је престо сваки пир,
Само моје боно срце
Себи није нашло мир! —

Заман тражиш срце мира
Изгубљен је за навек
У гробу ћеш наћи мира
И твом болу том је лек! —

У Каћу

Владимира.

ПРИРОДОПИСНО ПИСМО НЕКОЈ ГОСПОЂИ,

КОЈА РАДО ДРУГУЈЕ С ПСИМА.

Штована госпођо!

Ако Вам је претекла која пара, кад сте наручили много страније х новина, те за њих примате овај лист то ћете за ваше новце да читате нешто, што Вам се испрва не ће допасти, већ због тога, што спомињем пасје друштво. Е, али нијесам ја крив, што је то Ваша пасија, што то због више разлога не одобравам и што у томе неку пасју љу-

бав назирем. Истина је, да немате дјеце; мужевљи род волите далеко од очију; какво сирочe посинити или узети за кћер, — ни то немарите, јер сте племенита рода; госп. муж мало кад је обдан код куће; новаца имате доста као и блата, а Ваше бијеле руке милују готов посао, — па шта да радите онда, кад Вас нападне чама? До душе затече и Вас сунце увијек у кревету, па док се мало „дотерате", већ је вријеме, кад господа шећу и свјетина трчкара амо тамо. И није ништа љепше, као из другог тавана гледати и памтити, како је ко обучен, с ким ко ходи и шта се све смијешно догодило, па онда с тијем и својим посебнијем додавањем разговарати мужа, кад с посла дође на одмор и ужитак. Да то не буде зазорно, те да ландави људи не рекну, е сте нека намигуша, узмете оно мало псето, па се на прозору играте с њиме, а гђекад водите се послије подне и у шетњу. Како се рођена мајка или сиротињска мајка са својим чедом весели и забавља, тако се Ви, госпођо, — Бог с нама де! — са псетом церите и раколите. Па кад га „меденяјем" уснама цмокнете, многи лакрдијаш, што Вас са стране мотри, радо би се у онај пар прометнуо у то псето, али ми би вољели уснама пепео прљати, него да се на нама та жеља обистини. А баш због те хрђаве навике и жалим Вашега г. мужа, кад погоди доћи, док су Вам усне влажне још од пасјег пољупца.

Знам ја, да би ме у овом тренутку раздрозгали (језом), али се тјешим, да је: „Од речена до створена, ка' од листа до корена." И гле, уз пркос свима, који замјерају, притисли сте га љубити, све од муке режи, — али, госпођо, то су вам танки разговорци. Та не знате, да и та „љубав није шала," већ Вас главе стати може. Ваше псето домадар је многијем животињама нижега реда. Нијесам овај пут оран, да Вам све те спољашње и унутрашње наметнике изређам, знам, да би Вас налио жучи, а увјерен сам, е је и ово мало кадро побудити Вас на размишљање, само ако сте вољни.

На ваш род вичу да је језичан. Ако Вам је мучно прочитати све до краја, без да што придодате, изволите узети мало воде у уста. Много фела животиња из кола „црви" живе у тијелу људскоме. Ваља да сте већ чули, е су наметници (паразити) све оне животиње и биљке, које живу на другијем животињама и биљкама било споља, било унутра, те се ту хране соковима, које ове припремају за се. Сваки наметник зао је гост, али се ниједан не брине толико, да нам што прије звекне мотика више главе, као црв „Echinococcus polymorphus" (Hülsenwurm) Ово је младунче животиње, која се зове пасја ојађелица (Taenia echinococcus Sieb, Bandwurm des Hundes). Овђе морате добро разликовати младунче од савршене животиње. Кад сте се већ нашли у том четвороножном друштву. извините што наспомињем, да судбина ове животиње наликује Вашој. Као дјевојка живљесте у родитељској кући, а сада сте у мужевљој, па вам и презиме промијенисте; а иначе сте се често преображавали. Младунче ове животиње живе као таково у свакој части људскога тијела, али некако најволи крај желуца, у црној џигерици. Некад је велико колик и орах, кад и кад као кокошиње јаје; а кад му је добро, онда нарасте као дјетиња глава. Ово младунче живе још у тијелу свијех животиња, што преживају (н. пр.. овце, козе, говечета) и свиње. Савршена животиња, пасја ојађелица, живе у пасјим цријевима дугачка је само 4 милиметара. Још је нађена у курјаку и шакулу. Како видите, она животиња потребује два домадара, да се развије, и у обе добе живота свога има посебна имена. Ако не доспије у ове животиње, онда престаје развијање у савршену животињу и наопачке,

Чуо сам, да се хвалите е се никога не бојите, али сам и разабрао, да сте од скора редомице звали к себи све мјесне љечнике кад Вам је љубимни друг шапом пуштио крв. Еле, мило Вам је живљети (други би ко рекао дембелисати), али ја Вам искрено, кажем, да Вам не ће помоћи сви

љечници и све апатеке, ако Вам ћено уз појубац даде прида неколико јаја ове пасје ојађелице. Гђе се нагомила овијех црва (Hülsenwürmer). особито кад зауставијају крв, отешчавају дисање или прекидају знамените тјелесне органе у њиховој радњи,— ту је пријеки лијек само смрт.

(Свршиће се).

ЕРИК НОРДЕНСКЈЕЛД

и његова северополарна експедиција.

(Наставак).

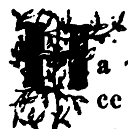а три дана пред смрт Петрову крене се Беринг из Петрограда сувим и када је после многих неприлика и силних напора стигао на место опредељења свога, помоћу лађара и дрводеља, које је собом повео, направи две лађе, на којима је разгледао и научним апаратом испитивао мореуз, који се од имена његовог и назове берингшки мореуз. Он се дуже времена бавио бродећи по североисточним водама азијским, без да је и помислио, да га одавде врло кратак пут растављa од копна „новога света“ од Америке. Каква би то за њега слава била!?

Његовим успесима и извештајима а не мање његовом упливу може се приписати та околност, што је царица руска Ана 1733 г. опремила богато и обилно снабдевену експедипију у сев. Сибирију с упутством, да пронађу пути начин, како би нова земља руској државној каси услугу какву чинити могла. Треба нам овде приметити још и то, да је руска влада на ову експедицију — односно царица — толико новаца утрошила, да су тај силни издатак једва могли покрити целокупни приходи сибирски од неколико година. Сада ћемо прећи на стране и руске покушаје.

Док су се ове и многе друге експедиције изближе упознавале са морским приликама, беше и других подузимача, који су највећма упрли очи своје на далеке крајеве сев. оцеана небили га могли употребити за комуникацијоно средство својих трговачких цели. Оваки путнички сврабежи обузеше многе духове још из ранијега доба. Тако на пр. од времена када оно славни Колон (Колумб) на измаку XV века пронађе Америку, тада, се у мозговима многих, да се тако изразимо, сутицаху проналазачки планова, тада, велимо, у свима иоле просвећенијим круговима овлада дух и тежња за проналажењем. Богати успеси колоновог путовања као нека снажна струја обузе не само научењаке, него и свакога који је год пратио сувремене догађаје, што се збише тада на светској позорници. Сваки ти се то са неким неодољивим љубопитством интересовао за вести из нове земље. Многи се одважише на далека „путешествија“. Једни беху подстакнути научним побудама; но врло многи опета појагмишесе за описаним и разглашеним благом „пустих“ и непознатих земаља. А зар је један био од тих, који је по глави својој превртао мисли, с да би се и сев. леден. оцеаном, као далеко пречим путем, могло доћи до те хваљене Америке или до богате Индије? Комбинације оваке нису биле без основа.

Само се још тада нису могле остварити, и поред свег тога, што су се многи тим покушајима занимали.

У Лондону оснује се једно т. зв. англо-московитско друштво од прилике у половини XVI века. Први задатак овог друштва био је, да се леденим оцеаном доброди ако не даље а оно барем до сибирске границе. Око 1550 год. опреми ово друштво једну добро снабдевену флотилу, којој на челу беше *Sir Hugh Willoughby*. Обишав сев. воде норвешке упуте се северним оцеаном у правцу ка истоку. Али тек што су превалили 72° сев. шир. укажу се пред њима грдни слојеви или боље рећи читава брда од нагомиланих саната, која грдосија им загати пут и препречи им да се искрцају на суву земљу, која се не далеко одавде пред њима указа. По свој прилици „Новаја земља.“ Ови сад незнајући шта ће да раде, него, осујећени и изиграни елементарним препонама, вратише се без успеха натраг.

(Наставиће се)

ЛИСТАК.

СРПСКИ МИТРОПОЛИТ КАО ПРОТИВНИК СРПСКЕ ПРОСВЕТЕ.

Познато је из својеручног рукописа пок. добротвора народног Саве Текелије, да је једино митрополит Стратимировић крив, што се благодетни закључци карловачког сабора, тичући се српске просвете, нису одобрили. Шта више они као да беху већ и одобрени, но речени митрополит изради својим заузимањем у Бечу, да се одобрење то никад не публицира. Мотив му беше себичност, јер под тим закључцима имао би митрополит, као и сви епископи, годишње давати извесне своте новаца на просветне цели.

Познато је и то, како је митрополит Стратимировић нашем старини Вуку Караџићу непријатељевао и сметао у радњи његовој. Познато је и оно место из писма митрополитовог Мушицкоме: „Терај Вука из манастира или ћу ја и тебе и Вука".

Но те ствари остављамо на страну, а овде ћемо да изнесемо другу једну прилику, у којој је исти митрополит просвети српској ногу подметнуо.

Године 1833. лицем на Ђурђев дан договоре се неки млади људи а и старији родољуби и књижевници, да оснују у Пешти „Српско књижевно друштво". То беху: Ант. Арнот, уредник „Српске новине или магазина за художество, књижество и моду", Јован Берић, акт. школске депутације и доктор филозофије, Коста Бранковић, Алекс. Будимировић, Јован Виловски адвокат, Андрија Захарић, адвокат, Јован Колар, докт. филозофије, Ђ. Кулханџић, Лазар Лазаревић адвокат и професор у Новом Саду, Јосиф Миловук, трговац, Евст. Михајловић судац у В. Бечкереку, Субота Младеновић, учитељ, Данило Младеновић адвокат, Ђорђе Мушицки доктор медицине, Ант. Недељковић, Јосиф Ненадовић, конз. бележник будим. дијецезе, Дим. Неофитовић, асистенат у пешт. грађанској болници, Евђ. Ракић, адвокат, Љубомир Руњанин, Ђорђе Стојаковић, докт. права и адвокат, Исидор Стојановић професор у Крагујевцу, Мих. Трандафировић, адвокат и Ђ. Хаџић лок. директор.

Ови људи склапајући овако „Српско књижевно друштво" обрате се палатину Јосифу с писменом молбом, да би се примио „покровитељства" овоме друштву. На ову молбу добију они од палатина овај одговор на латинском језику: Проситељи се упућују, да устав књижевнога друштва, што га они ради ширења просвете у српском народу подићи намеравају, на највише одобрење поднесу, а уједно се овде изјављује и то, да њег. крањ. височанство неће одрећи „покровитељство" горе реченог друштва примити, пошто оно покаже, да је њег. царско величанство речени устав друштва одобрило." Потписан је у име палатина президијални секретар Људевит Е. Шедијус.

Дакле је ваљало сада потражити одобрење царско. Молбеница је већ била поднесена.

Тадањи цар Франц I. пре него што је одобрио устав „Српског књижевног друштва" обратио се најпре на митрополита Стратимировића ради мњења, а митрополит је — као што „Магазин" Арнотов, у којем ову ствар о оснивању тога друштва читамо и из њега вадимо, вели — своје мњење против оснивања тога друштва изрекао. Лист тај вели изрично: За то је Његово Ап. Велич. блажене памјати император Франц I. преко високославног местозаступног совјетничества (конзилије) од њег. екселенције покојног митрополита Стефана от Стратимировића мњеније искало и тако на жалост просвештенија српског, њиова екселенција противно жељи књижевнога друштва одговори."

После тога се чланови друштва обраћаху и на цара Фердинанда, но и тада беху одбијени, и ако се у одговору признаје да је намера просителља, да шире изображење језика и народа, похвално.

Тако је дакле и овај колач умесио српској просвети — српски врховни пастир и духовни отац. Пропаст твоја од тебе Израјиљу!

КЊИЖЕВНОСТ.

Примери за латинске облике. Према латинској граматици дра Ј. Туромана саставио Стеван Лекић, проф. на српској вел. гимназији у Новом Саду I. део. У Београду. Издање и штампа краљ.-српске државне штампарије. 1882. Цена 2½ динара.

(Наставак.)

Овај увод испао је овако мало дужи и општији с тога, што сам, прво, давно мотрио прилику, да пустим, нека се о нашој књижевности чују једанпут и повољнији гласи на место досадашњега досаднога кукања. Ко верује у напредак и његове вечите законе па види како из чистога семена народних умотворина племенита младица српске књижевности са свим се добро примила и тера већ засебне гране које добијају све то одређенија облика т. ј. постаје разноврсна и стручна; тај мора напослетку стећи то уверење, да се горње речи не оснивају просто на субјективном мишљењу, него и објективно да леже дубље, у непроменитом природном току, да дакле није само привидно ово стање, но стално и можемо бити утешени и надати се и даљем развитку у истом правцу. А друго, што сам уграбио баш ову прилику да то кажем, то је за то, јер таман Лекићеви примери врло су подесан пример за многе истине горе у опште наведене, и ја бих свакојако морао споменути их говорећи о истакнутој књизи. Сва набројена добра својства српске књижевности последњих година сачињавају потпуно и њезину карактеристику. Лекићева књига најновији је појав у српско-хрватској школској литератури не само по времену изласка, него и иначе ма с које стране узели: спољашње с лица, и унутрашње по садржају своме на свакој страни, она је савршено осветлала образ у исто време и писцу и књижевности. Ово за прву тачку о штампи и артији свакоме ће одмах бити појмљиво чим књигу погледа; с тога споменувши само за спољашњи изглед, да је заиста све лепо и умесно, ми би, по томе књигу мирно могли оставити за углед и као украс, на своје место, у школској библиотеци. Но што се тиче садржаја, морамо најпре добро превврнути сваки лист, на неком и позадржати се. да јој оценимо праву, унутрашњу, вредност. То је главна цел нашега приказа. коме сада особено и приступамо т. ј. да на основу искуства о научним захтевима у оваким пословима, речемо такођер своје мишљење о појединостима „примера“ г. Лекића.

Да почнемо из почетка. Ко хоће да учи туђ језик из књиге, пре свега ваља му знати читати. Читати — ова реч има неколико значења; ми је узимамо у смислу изговарати и наглашавати добро речи. Језик и речи то су организми, но само у толико у колико су изговорене; иначе нису него лешеви. За то се и каже: живи језици, мртви језици — у колико се у опште говоре или не говоре; мртво слово, жива реч — у колико су само написани, или прочитани. Док се организам не макне, није до гомила органа; док се реч не изговори, није до гомила знакова — мртви су обоје; кренели се односно и рекне — живо је и једно и друго. А по мери покрета и ступњу његове сложености мери се и ступањ живота; по истим знацима изговора, који се и састоји сав у покретању вокалних органа човечијих, цени се лепота језика. Такођер почем разне специје имају своје особене покрете и речи свака свој специјални изговор по нагласку, дужини или краткоћи слогова, то увеџбавши ово ако видимо или чујемо нешто њему противно, вређа нам чуство и ми се или љутимо или смејемо, у оба случаја пак крстимо као „сакато“. Дакле све зависи од доброг читања.

За латински језик не може се рећи да се данас у опште добро чита. Не једино код нас Срба, него у целој Немачкој и Аустрији, где га ми учимо, латински језик у овој основној тачци сасвим је запуштен. Код толике филологије, па средствима научне граматике добивени резултати особито за квантитет самогласника никако се још не примењује у школи, него се једнако, по неком вајкадашњем предању, врло много речи изговарају са свим натрашке. Јако се тужи на овај недостатак проф. бечког свеучилишта В. Хартел, који је у последњој свесци часописа за аустроугарске гимназије за год. 1878. написао чланак „о изговарању латинског језика у нашим школама.“ где вели, да тога нема ни у једној науци, што се предају у гимназији, да би професор равнодушно учио ђаке горем, и ако се дознаје шта је боље, осим у латинском језику. Једва у новијим учебницима што се напомене мало о акценту и квантитету другог и трећег слога у речима од више слогова; но у практици и на то врло се слабо обзиру. Па онда ређа у кратко, шта није добро у данашњем изговору. С у старо класично доба није се нигде чуло као ц, јер су по законима гласовним са свим немогући оваки прелази: *lucus luci* = лукус луци, *vacca vaccae* = вака вакце, *cado cecidi* = кадо цециди. Исто не ваља *Horatius* = Хорацијус и изговарање дифтонга *ei, eu* по немачком начину. Ипак највећа погрешка остаје хрђаво акцентовање и непажење на квантитет речи. У овоме је као што рекосмо, живот језика; и последице пренебригавања овде су за цело најгоре. Да напоменемо по г. Хартлу, само двоје. Без навикавања на количину слогова измалена, макар што се доцније учи просодија и метрика ученик

неће никад потпуно појмити законе старинскога ритма и поесије. Можете му говорити колико хоћете да је начело латинскога стиха квантитет, а новог акценат; он ће вам веровати, али неће сам осећати. Тако половину књижевности — поесију — само ће полак разумевати, и за њега онда одпада богато и поуздано средство, да дотера свој укус. и да му се утањи чуство за облик. при свом дугогодишњем и трудном учењу (лат.) језика.!?*) Даље, није само за поесију нужно знати квантитет, нити се природа свију слогова може докучити из просодије. Овај део граматике оснива се управо на науци о гласовима која објашњавајући како се појединн гласови спајају у слогове, кроз то такође тумачи постанак читавих речи и облика. А истом онда можемо право рећи да нешто знамо, кад му схваћамо постанак. Како пак у латинском није још изведена за школе наука о гласовима онако као на прилику у грчком; то строго набљудавање квантитета при читању, од те је неизмерне користи, што ћемо по њему често да се довијамо, и много да размишљамо о постанку речи. Кад умемо правилно да разликујемо квантитете у *iucundus* и *iuvare*, *momentum* и *movere*, *idem* и *idem*, *tibicen* и *tibicen* ми ћемо и сами застати и замислити се о разлозима ових разлика, те ћемо најпосле доћи на то, да су основни облици оних речи са дугим самогласницима *iuvicundus*, *movimentum*, *isdem*, *tibiicen* и т. д. Еле тачно изговарање латинских речи по квантитету и као средство неоцењено је: оно ће најбоље да прокрчи пут онакој латинској научној граматици каква је грчка давно заведена у гимназији, и дубљом анализом појава и закона облика да нам предочи сродство и по великом делу унутрашњи организми старих класичних језика.**)

Јамачно руковођен разлозима овога рода г. Лекић сматрао је са свим за оправдану новину, која нам упада у очи чим му загледамо у књигу, то, што је у тексту, а нарочито у речнику врло многе речи обележио уобичајеним знацима за акценат и за дужину и краткоћу слогова. Тим је много допринео поспешном остварењу на природи ствари основаног захтева „Основног нацрта:“ „да при учењу облика у почетку ваља пазити одмах на тачно изговарање, како по акценту речи тако и по квантитету слогова“***) Ово је така новина, коју и Немци у последње време јако желе и радосно поздрављају. У споменутом часопису за аустр. средње школе (1880. 4. св стр. 293) гимн. проф. Ф. О. Новотни из Шор. Најштата, одзивајући се навођеном Хартловом чланку предлаже да макар и још останемо при досадашњем изговору са *c* и *ti* како је тако је, што се тиче акцента и квантитета слогова, овај разуме се. да се строго учи од првих дана, а што је у томе најтеже знати т. ј. дужину и краткоћу вокала, који стоје пред једним консонантом или другим вокалом, и оних на крајевима речи, ти да се неизоставно забележе и у тексту и у лексикону. Па на послетку са задовољством указује на така два покушаја у њих, на неку вежбеницу проф. Доухе и издање Корнелија Непота од Паточке.*) Лекић би дакле уопште добио признање и похвалу за овај свој необични труд и у немачкој књижевности где данас има на десетине књига ове врсте, то ли му нећемо одати хвалу ми, што у његовим „Примерима“ једва смо видели очима другу трећу латинску читанку, па одмах удешену по најновијим дидактично-педагошким захтевима. До душе није у свему поступио по предлогу Новотнога, јер прво, у тексту је ређе метао оне знаке, а рекли би да и у речнику није обележавао вокал пред вокалом; но за то може бити да он има разлог, или ћемо узети за такав ону примедбу на V. страни о „недостатку латинских слова са знацима за дужину и краткоћу“. На сваки начин ваљало би да штампарија спреми за друго издање потребна слова. а г. Лекића молили би, да у интересу поузданијега успеха за у напредак снабде и текст са нужним знацима, јер нам се предлог Новотнога баш у његовој целини свиди свакојако практичан и целисходан. (Наставиће се).

*) *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. 1878. p. 943.*

**) *Jbid. 944. 5.*

***) *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich, 24.* стр. 22.

*) Где се у нашим гимназијама чита Корнелије Непот ваља га дати ђацима у овом издању; с тога ћемо ево да му испишемо потпун наслов: „*Kornelii Nepotis liber de excel. ducibus exterarum gentium,*“ *usui scholarum accomodarit Franciscus Patočka (Pragae, in aedibus J. L. Kober)*

БЕЛЕШКЕ.

(Из гимназије.) У Петак 30 јулија н. р. завршена је школска година 188$^1/_2$ свечаним начином. Најпре је било у саборној цркви благодареније а иза тога је у гимназијској дворани одржана завршна светковина. На тој је светковини пре свега поздравио гимназијски управитељ многобројно искупљене госте, пријатеље заводу и ученицима, па су онда гимназисте у мешовитом лику отпевали „Химну“ од Глука. Затим је ученик седмога разреда Лазар Секулић декламовао „Аговање,“ одломак из Мажуранићева епоса „Смрт Смајил-аге Ченгића“, иза њега ученик шестога разреда Душан Сперњак на мађарском језику Петефијину песму: „*A Tisza,*“ а ученик седмога разреда Иван Јовановић на немачком језику песму: *Der Polenflüchtling*“ од Ленау-а. На ред је онда дошао словеначки квартет „*Strunam,*“ што су га уз пратњу гласовирску отпевали ученици седмога разреда: Атанасије Зорчић, Војин Монашевић, Станко Жупански и ученик шестога разреда Радослав Марковић. Управитељ је затим известио, да се и ове године одазвали неколико родољуба а нарочито племените Српкиње Новосаткиње, те дарежљиво даре принели, да се могу наградити заслужни ученици. Госпођа Софија Дунђерска и овом је приликом послала управи гимназијској два дуката с молбом да се њима награди један од

најбољих ученика, а осим ње су у име набавке лепих књига за награду добрим ученицима даровале ове госпође: Анка Владисављевића, Анка Милетића, Анка Скутари, Бета Варађанин, Даница Гостовића, Драгиња Матића, Зорка Грчића, Јелисавета Натошевића, Јелка Рајића, Каролина Ползовића, Катица Манојловића, Катица Ћирића, Марија Вучетића, Марија Јовановића, Марија Јосића, Марија Максимовића, Марта Станојевића, Милева Вукичевића, Милица Јојкића, Нана Натошевића, Смиљана Савковића, Софија Миљковића и Софија Пушибрк. Г. Никола Димитријевић поклонио је осим лепих књига још и 4 дуката, Др. Илија Вучетић један миландор (20 динара) а г. г. Др. Љубомир Радивојевић, Тома Зековић, капетан Тривун Вујин и адвокат Коста Рајић приложили су сваки по један дукат. Књига су даровали: г. Арса Пајевић, књижара Луке Јоцића и др. и књижара браће М. Поповића. Све те награде доделила је професорска колегија само одличним ученицима а управитељ их је раздао на завршној свечаности. Из појединих разреда награђени су ови ученици: из VIII. разреда: Душан Милић из Новог Сада, Милан Поповић из Аде, Југ Станикин из Санада и Јосиф Фалта из Руме (сва четворица положили су ове године испит зрелости с одликом); из VII. разреда: Никола Вучетић из Катиновца у Хрватској, Милутин Јакшић из Српске Црње у Банату, Војин Монашевић из Меленаца и Лазар Секулић из Црепаје; из VI. разреда: Никола Вујић из Ст. Пазове, Милан Гаврилов из Футога, Велимир пл. Ђурковић из Беча, Тихомир Остојић из Т. С. Миклуша и Душан Спerњак из Избиштa; из V. разреда: Тодор Зурунић из Ст. Мајдана у Босни, Радован Кошутић из Руме и Душан Мушицки из Каменице; из IV. разреда: Илија Белеслијин из Т. С. Миклуша и Лазар Грујић из Товаришева; из III. разреда: Данило Кеслер из Сентомаша, Мита Мушицки из Лока и Младен Симоновић из Каменице; из II. разреда: Бранислав Станојевић из Новог сада и Алекса Ћурчијић из Опаве у Банату; из I. разреда: Љубомир Поповић из Сарајева. Кад су раздане биле награде, опростио се осмошколац Милан Поповић у име својих другова речима пуним искреног признања од завода и учитеља, препоручивши уједно млађим друговима, да као светињу хране добар глас српске нам гимназије. На крају су ученици у мешовитом лику отпевали песму: „Удесите песме миле“ — те тиме завршили лепу светковину своју.

РАЗНО.

(Доситије Обрадовић.) Незаборављени српски Сократ Доситије Обрадовић буде једном приликом запитан од једне госпође, докле ће се бавити стиховима. На ово јој Доситије одмах одговори:

Дотле ћу се забављати са стихови и с Омиром
Док ме љубав и винце не оставе с миром.

Другом приликом замоли га нека веома лепа умиљата госпа, да јој штогод у једном стиху каже Доситеј јој с осмејком овако проговори:

У једном стиху, мила госпо, ја ништа не губим
Кад ти у њему казат могу, да те весма љубим.

(Српски трговац — мађарски књижевник). У листу „Србска новина или магазин за художество, књижество и моду,“ што га је у Будапешти уређивао Ант. Арнот, адвокат, читамо у бр. 6. од године 1838, како је у Будиму био један српски трговац по имену Дим. Савић, који је писао у мађарским часописима, те се уредништво врло наивно радује томе и мисли, да то свима Србима мора бити мило. Ево шта вели то српско уредништво у реченом броју „Српске новине“: „Гд Дим. Савић трговац у Будиму и од нас нека прими ону благодарност, коју су му драга браћа наша Мађари радо указали. Он је и с отим показао, да је управо добар Мађар, што му је у избору деликатни предмета гдин Матрајји (у *Regélő*) место начинио; гди ми с веселим срцем лепо преведену (из Доситеја) Алпијску пастирку, Балсору, и пр. читамо. Онај оригинал, који је (у *Regélő* ч. 35 до 28) за год. 1837. печатан „о воспитанију деце“ служи нашем Савићу на чест, а свакоме правом Србљину миле бити мора, да му једноутробник за то похвалу жање“. — Тако се времена мењају а с њим и наше — схватање!

(Славан занатлија Србин у Будапешти). Занимаће наше штов. читаоце ова белешка, што ју налазимо у листу „Српска новина“ од г. 1838. Ту се у бр. 17. вели: „Господар Никола Данчин, житељ будимски и женски хаљина кројач (родом Србљин!) љубезним читатељима С. Н. учтиво јавља, да ће он от идућег Ђурђева дана у Будиму граду, на пијаци св. Георгија у дому г. Пирингеровом под числом 222. своје имати обиталиште. — Ми оглашенију овом (по дужности) весело придодајемо да су реченог господара заслуге у том занату похвалне; да ми о њима ништа похвалније навести не можемо осим тога, да је он Палатиналног двора кројаче да га све поготову Грофице и Баронесе не само у Будиму него и у Пешти (што је заиста чудо!) својим шнајдером називају. А притом и то покорно примечавамо, да он и от ружног струка леп струк начинити уме! хаљину пак свагда по утанчаном свом вкусу, по моди, и по жељи својих кунтова прекрасно скројити и сашити знаде. — Човек је иначе гвозденог прилежанија, који је у свету штоно реч много пробиро: ко пак ово нами не верује, увериће се ако реченог господара шнајдера пробира; он се особито у грацију Жена препоручити жели, пак га за то њима са свакон учтивостију и препоручујемо. (Ал се и девојака опомињемо).“ — Тако прави речено уредништво у редакцијоном делу, не у огласима, реклам за Србина занатлију!

(Лукавост.) У некој немачкој вароши живео је

један лекар, који је познат био као највећа тврдица. Неки трговац у тој вароши употребио је тај ципилук лекарев на своје добро. Он је лекару томе увек о новој години или после какве дуготрајне болести у кући шиљао поред новчане награде још и по десетак боца шампањскога вина. Кад је лекар умрьо радоваху се наследници оним силним флашама шампањера, што су у подруму заостале, но кад их једну по једну отворише, а оно у њима — чиста вода. Трговац је т. ј. знао да лекар из ципилука неће тако скупоцено вино хтети отварати и трошити, те је шампањер сам испијао а у флаше сипао воду и шиљао их лекару с тога, што је знао, да ће му лекар онда из захвалности у случају потребе што чешће и свесрдније долазити — као што је и бивало.

(*Герик.*) О славном глумцу Герику приповеда се ова причица. Једном хтеде он са својим учеником, глумцем Превиљем, да иде из Париза у Версаљ на омнибусу, у који је могло стати четири путника. Он седе с Превиљем у кола и рече кочијашу да тера. Но овај нехтеде још поћи, говорећи да мора чекати, да још двојица дођу. Герику беше дуго чекати, те науми да шалом превари кочијаша. Он сиђе с кола, преруши се и промене изглед, те ће се јавити кочијашу као трећи путник и уђе у кола; за тим мало час опет искочи из кола, намести црте у лицу опет друкчије и пријави се кочијашу као четврти путник. За тим изиђе још једанпут, намести лице још друкчије и јави се кочијашу, но овај га не хтеде више примити, говорећи, да има већ у колима четворица, а више не може стати. На то Превиљ извири из кола, те ће рећи кочијашу да га пусти, јер је мали, па ће му већ наћи места. И тако одвезе кочијаш њих двојицу, у мисли да их је четворо.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

(*Редовне горњо-српске (лужичке) новине и часописи.*) 1. *Serbske Nowiny.* Политички лист, излази недељно. Одговорни уредник и издавалац У. Е. Смољар (*Smoler, Schmaler*). Излазе редовно из штампе сваке суботе у Будишињу. Писмо швапско, а правопис еванђелички. Цена на четврт године на месту 80 кр., а поштом 1 шк. 80 кр. — Годином 1882. су „*Serbske Nowiny*“ наступиле лето 41.

2., Катољски посол, (*Katholski posol*). Часопис за народ. Издаје га друштво св. Ћирила и Методија у Будишињу. Уредник је Јаков Скаља, излазе сваке 1. и 3 суботе. Писмо швапско, правопис католички. Цена на годину 1 шк. 70 кр. Година му је 20. откад излази.

3. *Serbski hospodar.* Часопис за српске ратаре. Уредник Г. Кубаш у Њебјелчицах. Излази у Будишињу 1. и 3. суботе, Писмо и правопис као у „католичког вјесника“ Годишње стоји 76 кр. *Serbski hospodar,*“ који је ступио у другу годину, излази као самосталан прилог уз „Српске новине“ и „католички весник.“ За прошлу годину имао је на 1000 претплатника међ' ратарима српским, а то је доказ, да се уме за народну потребу бринути.

Српске новине, католички весник и српски господар штампају се у књигопечатњи Смољерјеца у матичином дому у Будишињу.

4. *Missionski posol.* Српски часопис о божјем царству на дому и вани. Одговорни издавалац М. Домашк, парох у Носаћицах. Суиздавач У. Јакиб у Њесвачидљу. Накладник и штампар Г. Венцел у Узорецах. Излази сваког месеца по једном. Писмо швапско, правопис еванђелички. На годину кошта 60 кр. Сад му је лето 29. По томе, што је концем године 1881. г. парох Рихтар у Будишињу предао овај лист поменутим издавачима, проширио се и програм овог листа, Он ће у сваком броју по могућству доносити: о ширењу вјере међу поганицима, о цркви и школи у еванђеличких Срба, песме црквеног садржаја и т. д.

5. Лужица. Лист за забаву и поуку, излази месечно, општи орган свију друштава српских. Излази од нове године. Одговорни уредник и издавалац Др. Е. Мука. Штампарија Смољерјечева у Будишињу; кошта на год. 2 *kr.* 75 кр.

6. *Časopis Maćicy Serbskeje.* Знанствени орган матице српске. Уредник М. Хорник. Штампа Е. М. Монзе у Будишању, излазе годишње два пут; свезак износи најмање 5 табака. Писмо као и у „Лужице“ латинско, правопис аналогички. Један свезак кошта 75 кр. У часопису Матице српске излазе најлепши плодови новије литературе Српске; чланци о старој и новијој литератури српској, о српској повјести, народне песме, бајке, приповетке, стари српски рукописи и т. д. Часопис матице српске се може узети у коштац са ма којијем часописом те врсте, и име му је лепо и дично у свету. В.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Codex Theresianus. Манцова дворска и универзитетска књижара у Бечу намерава да изда на јесен ове године такозвани *Codex Theresianus,* који се до сада налазио само у рукопису и то у једном примерку. На ово упозорујемо наше јуристе, јер ово подузеће ће бити од велике услуге по науку правну, те с тога заслужује сваку потпору. Опширнији проспекти могу се набавити преко сваке књижаре бесплатно.

НОВЕ КЊИГЕ.

Примери за латинске облике, према латинској граматици Др. Ј. Туромана саставио Стеван Лекић, професор на српској вел. гимназији у Новом Саду. I. део. У Београду. Издање и штампа краљ. српске државне штампарије 1882. 8° стр. VII. и 228. Цена $2^1/_2$ дин.

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Свеска 40. Омиров Бој жаба са мишеви и Продромов Бој мишева с мачком. Превод с јелинскога. Панчево. Наклада књижаре браће Јовановића. Цена 16. новч.

Са филосемитског бојишта. Један расправни спис од Симе Станојевића. *Zombor, Verlag von Sztanojevics Zs.* Цена 10 новч.

Српске народне приповијетке, понајвише кратке и шаљиве. Скупио Вук витез Врчевић. Књига друга. (Прву је књигу штампало српско учено друштво у Биограду). У Дубровнику. Наклада књижаре Драгутина Претнера, 1882. — Честита старина наша Вук Врчевић неуморни је радник на народној књизи. Његов је рад заиста достојна допуна делању пок. Вука Караџића. Нека нам га бог поживи још доста година, да узможе још многи корисни прилог додати нашој народној књижевности. — Цена 80 новч.

Ljubav i Cvijeće. Pjesme J. Sundečića. U Dubrovniku, tiskom Dragutina Pretnera. 1882. Cijena 60 novč. — Сундечићеве песме већ су нам изодавна познате као лепе и нежне, то је све лепо, али од куда да православни свештеник штампа своје списе — латиницом?! Некад су се бојали и саме јоте(j), а сад их не обузима страва ни од целе абецеде!

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Изишла је свеска 41., која доноси, *„Дела Доситијева“*, и то наставак Од „Басана“. Цена 16 н.

Kres, leposloven in znanstven list. Ureduje Dr. Jakob Sket, V Celovcu 1882. Leto II. Snopič 7, Цена је овог ваљаног листа наше браће Словенаца на по године 2 фор., а излази у месечним свескама по 3—4 табака.

ПОШТ. ПРЕТПЛАТНИЦИМА.

Како је ово последњи број „Јавора“ за ову четврт године, то напомињемо ово нашим штов. читаоцима и учтиво их позивамо, да претплату обновити изволе. Ми с наше стране нећемо много да обећавамо него се позивамо на деветогодишњи рад, што га има „Јавор“ за собом. „Јавор“ је донео за то време безбројне ***приповетке,*** оригиналне и са страних језика преведене; многе и многе ***чланке,*** забавне и поучне, при избору којих се уредништво увек обзирало на све потребе народне, на сваки сталеж, узраст и пол. За млађе читаоце и женски пол наш, који ми при уређивању овога листа нарочито на уму имамо, доносили смо и ***песме*** од млађих и старијих песника наших; осим тога пропраћамо ***критиком*** важније појаве у књижевности нашој, и доносимо ***ситније белешке***, које су у разном погледу занимљиве и поучне. Уз врло малену цену излази лист овај на лепој хартији, са лепим новим штампарским писменима и једини је српски књижевни лист и с ове и с оне стране Саве и Дунава, који сваке недеље излази, и то увек тачно у одређени дан.

Од помоћи од стране публике наше зависи и даље излажење и развитак листа, те с тога умољавамо наше старе и верне претплатнике, да нас и на даље тако лепо потпомажу, а уједно се обраћамо и на остале сународнике наше, којима је бог дао да имају за кога да се старају, за поуку и забаву му, да се претплате на „Јавор“, а ми их можемо бројевима од почетка године послужити,

Цена је листу:

За Аустро-Угарску (и за Босну и Херцеговину):

На три месеца — — — — — — — 1 ф. 25 н.

На шест месеца (до краја године) 2 ф. 50 н.

За све остале земље:

На три месеца — — — — — — — — 1 ф. 50 н.

На шест месеца — — — — — — — 3 ф. —

☞ Имамо још неколико комада врло лепо увезаног „Јавора“ за целу годину 1881., и дајемо га по 6 ф. а. вр.

УРЕДНИШТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА ЈАВОРА.
У Новом Саду.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 27. У Новом Саду, 4. јула 1882. Год. IX.

ТАМО МИС'О...

Како лётне, како с' вине,
Како бегне, како сијне
Мис'о лака, мис'о млада
До дивотног тамо лада.

Где с' од витих обрвица
Где с' од очних трепавица
Као крајем сиња мора
Где се свила чарна гора.

Од твог ока, испод горе
Би горело само море
Прскало би сиње стење
Гола врлет и камење.

Кад се небо ведро љути,
Па облацим црним мути
Њим' да каже силу целу,
Њим' да прети свету белу —

Свеће силе са небеса
И све претње грома, треса
Нестало би од погледа
Муњострелног једног твога.

Па како л' је срцу моме
У сустрелу оку твоме?
„Кад кам шкрипи зубма белим:
А да шта ћу ја да велим!" ...

Еј, тамо ми мис'о сијне,
Тамо бегне, тамо с' вине,
А љубавче за њом млади
Да с' на твојих усна слади.

Н. К.

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Наставак.)

Од како сам био ушао у кућу твога оца, време ми је за чудо брзо пролазило. Поред Смиљке, и у угодном разговору није ни могло друкчије. Тек кад се приближише октобарски дани, ја се сетих свога позива и ваљало ми се одлучити.

Новаца сам уштедио доста, да сам могао комотно 3·4 године провести на страни. Било ми је дакле полазити. Са Смиљком сам већ изменуо прстене, и

задали смо си веру. Још је ваљало само њеном оцу јавити, пак онда је ствар свршена, свеза је трајна а вера тврда.

Баш у очи дана, кад сам намислио да испросим Смиљану у оца, дође ми налог, да се имам на неизвесно време бавити у једном месту што је било три дана далеко од Б.

Тешким срцем, а још тежим мислима пођох на означено ми место. Премда несам сујевјеран, сада ми је нека унутрашња сила казала, да неће бити добро.

На путу допре ми до ушију весео глас, да се браћа дигла сложно на Турчина. Како бих радо и ја био полетио међу њих но неки ми глас говорио: ти мораш на други начин помоћи отаџбини, а на овај ће хиљадама других.

Није прошло ни пуних четрнаест дана, кад сам се већ натраг у Б. повратити могао. Жељним погледом и чезнућим срцем гледао сам већ из далека б-чки торањ, с кога се одбијаху и расипаху злаћани зраци залазећег сунца,

Кад су ми кола пред кућом стала искочих нагло из њих и попех се куцајућим срцем уз басамаке до своје собице. Све је ту стајало у своме реду. Књиге, одело, листови, све као што сам ја оставио. Само на зеленом асталчићу чекаше ме још једно нежно мирисаво писамце.

Дрхћућим рукама раскинем печат. Из писма испаде мала дебела хартијица са овим словима.

Лазар Вукић — Смиљана Косанић,
заручени.

Пред очима ми се смрче, кад сам ово прочитао. Срце као да ће ми искочити, а глава као да ће ми пући. Колена ми стадоше клецати, морах се спустити на столицу. Мислио сам о свачему и свему, и опет о ничему.

— „Закаснио!“ то сам мрмљао између зуба.

— „Закаснио!“ звонило ми у оба ува.

— „Закаснио!“ чинило ми се да сва соба јечи.

И већ ми је дошло до грла. Наумио сам једним махом сам себи узети живот, но у тај мах пуче ми пред очима.

— „Јесам ли ја властан располагати својим животом? Ја синак једног потиштеног народа, једне потлачене земље, која се баш сад тргнула из дремежа. тргнула се да извојује себи слободу. Нисам-ли се и ја дужан придружити к браћи на окупу? Можда ће ми онда зарасти рана што ми је задаше неверна драга и неверан пријатељ. Пак ако и паднем, немам ништа да изгубим, а пашћу за слободу. . . .“

Ја сам се одлучио. Узех новце што сам заштедио и потрчах доле. Кола. што су ме довезла, стајаху јоште пред кућом. Скочих у њих и рекох киријашу:

— „Терај без оклевања доле у Срем на Саву, у Јарак.“

Никоме нисам ни речце рекао, ни куд ћу, ни камо ћу.

Целу смо се боговетну ноћ возили. Зором, кад је дан свитао, застадоше коњи на баиру савском. Хладна вода запљускиваше шљунковиту обалу, а час по, па по која рибица скочи из воде у вис, но одмах је у води и нестане.

Један човек превезе ме преко. Није-даред се није ни гласка чуло, кад је веслом заграбио воду. Видело се, да му није првина, што бегунца превози.

Управо кад сам ногом стао на србијанско земљиште, на то свето и крваво земљиште, указа се сунце на истоку.

— „Овако нека засија наскоро Србији и сунце слободе, а у то име што бог да и срећа јуначка!“ прошапутах, и пођох брзим кораком даље.

У Београду се управо устројавала једна чета добровољаца. Одмах сам ступио у њу и почео се вежбати оружју.

Три недеље тако потраја, онда пођосмо у бој.

Бој се за бојем био, победа за победом добивала. Ми смо прошли целом Србијом. Били смо и у мом селу, видели смо још рушевине у којима ми је по-

гинула мајка, у којима се смркло мојој срећи. Видео сам се и с мојим старим учитељем. Како ли се старац радовао, како ли се веселио, кад је мене видео. Два смо се пуна дана, догод се војска ту бавила, разговарали, и један другом приповедали, шта нам се догодило за време, док се несмо видели.

Онда смо се растали. . . .

У једном окршају задобио сам тешких рана. Једна се бомба турска расирсла и размрвила ми десно плеће. Првим транспортом послан сам био натраг у Београд.

О, како ми је тешко, како мучно било растајати се с браћом, с којом сам се заједно за слободу био; с којом сам толико пута био заједно у оскудици и обиљу. Па сад се с њима растати, растати с многима, које можда никада више нећу видети, с којима се никада више нећу руковати. Но шта сам знао радити, тако је захтевала слобода.

— „До виђења врли јунаци!“ овако сам им довикнуо, кад су се кренула велика климава кола, што су мене и још неколико рањеника имала однети у Београд.

У Београду сам се лечио пуна три месеца.

Једаред си ме и ти у болници посетио.

Од тебе сам много што шта чуо.

Вукић је дакле био проста варалица. Он је запалио вашу кућу и сакрио се у њој, а после је к'о бајаги спасао твоју матер и сестру. Наравно, да га је отац твој морао заволети, јер није могао знати шта се испод њега крије. Вукић је запросио у њега Смиљану, и рекао, да ће у друштву с твојим оцем отворити велику радњу. Твоме се оцу то допало, јер је и онако после оног пожара много страдао. Дао му је ћер и повелику своту новаца, да иде у Србију трговачким послом. Но Вукићу није било много стало до Смиљане, он се дочепао новаца, дочепао се Србије, па му није могао нико ништа.

Да сам ја којом срећом за све то знао, све би још било добро. Но ви нисте знали где сам ја, а ја се опет нисам хтео јављати. Мислио сам, да је Смиљана већ одавно вукићева жена, па на што зледити старе ране.

Смиљана је после кратког времена дала руку једноме учитељу. Он је њу љубио, али она њега не. Ја сам је неправедно осудио, кад сам рекао да ми је неверна. Али удати се је морала, седе плести није могла.

Још сам неко време лежао у болници, а онда ме отпустише, да начиним места другоме. За војску сам постао неспособан, уз то су ме и прса почела болети. У мени је била клица сушице.

Послушао сам савет једног доктора, пак сам дошао у манастир за искушеника. Како ту живем, видео си. Сад знаш како ме је гонила несрећа, знаш како сам задоцнио онамо, где сам могао наћи своју срећу, знаш како сам се мучио и патио. Но ја не кривим никога, но све држим да је томе крив или случај или судбина. Случајно сам можда наилазио у своме животу на таке људе, који су ми били од велика уплива на моју судбину, а мож'да је тако и судбина одредила. Док сам још био мали, много сам слушао о усуду, па још ни сада не могу тога веровања отрести.

То је шта сам ти имао да приповедим. Где што ти је и познато боље нег' мени, али Милану није. То је што ме је тиштало и на срцу ми лежало. Сад заиста осећам да ми је лакше.

— „Још ми једно питање дугујеш,“ рекох му, „где је сада Вукић?“

— „Он се сада зове отац Лаврентије, и намесник је у овом манастиру.“

(Свршиће се).

*

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Млади се почеше смејати, а гроф такође; али он се бејаше решио да им буде на досади, и да их мучи својим присуством. Желећи, као и војвоткиња, брачну свезу између војводе и леди Стевеове, био је врло радостан опазивши више интимности међу њима. Шта више, чинило се да Вилијам није био са свим равнодушан, кад би се галантни старац почео удварати Минији; војвода се једнога дана некако због тога нашали, и г. Босе увиде у тој шали, на своју велику радост, мало љутине, која је готово наличила на љубомору.

— Драги мој, говораше му он, већ сам вам казао, да због красне Италијанкиње жалим што сам претурио двадесет пету годину, жалим за мојим плавим брцима и витким стасом; . . . али, кад сам већ изгубио сва моја преимућства, кад немогу за њу бити опасан, онда бар могу слободно да јој говорим о њеној лепоти.

— Вама се дакле чини, да је одвећ лепа?

У том тренутку пријатељи угледаше предмет њиховог разговарања; стајала је горе на балкону, обучена у хаљину од белог кашмира, која показиваше њен витки стас, плава коса била јој је искићена камелијама и љубичицама, једном речи, била је у пуном сјају младости. Г. Босе пришапну своме другу:

— Погледај је, и ако ти неизгледа лепша од свију, онда твоје младићке очи невреде ни колико моје.

Војвода ју је такође посматрао; но оно што га бејаше врло изненадило, било је цвеће, са којим бејаше накићена глава леди Стевеове; оно на мах пробуди успомене на црномањасту девојку у Бечу; код обадве био је исти ход, исто држање главе, које им даваше толико отмености.

— Оне су обадве кћери истог поднебија, помисли он, али на другој довршило је оно свој рад давши јој глас.

Па ипак његове очи остале су као приковане за ову чаробну појаву; са каквом ли је чаролијом она потисла слику Омбре? Кад се опет сетио певачице питао се, зашто је Минија показивала необјасниму забуну, кад би је хвалио пред њом? Испрва је то приписивао гордости, али сад је знао, да то није био узрок њене одвратности за овај обични предмет њиховога разговора. Размишљавајући поново о томе, опоменуо се страха војвоткињиног од љубави, која јој бригу задаваше; без сумње је умолила своју нећаку, да нехрабри тако рђаво управљену страст. Војводи се више пута чинило, да леди Стевеова боље познаје Омбру но што је показивала; да би је охрабрио, науми да се покаже као са свим равнодушан наспрам Омбре. Прилика му се указала да игра ову нову улогу; он понуди својој младој рођаки руку, и одведе је на једну клупу на крају алтана који се уздизао над баштом, у којој су се чули весели гласови. Пошто јој је обратио пажњу на красоту алеја, које за сада беху изгазили гости леди Линлејеве, говорили су о лепом времену, о обичним стварима, затим о музици и опери Изаури; на ове последње речи његова пратилица постаде обазривија у одговорима. Продуживши и чинећи се као да не примећује њена запињања поче да говори доста ветрењасто о Омбри, да би у очима Минијиним угледао какво изненађење.

— Она је, без сумње, кћи каквог комедијаша или капелмајстора, можда и какве циганке, продужи он смејући се; одређена са свим млада за бину морала је живети у свету од нота шеснајестина и блиставих шљокица; тиме се тумачи њен таленат и њена сигурност на даскама.

Минија поцрвене, а војвода настави:

— Каква лепа метода! какав велики дух! Знате ли ко је био њен учитељ, драга сестро?

Како је Минија ћутала, војвода настави смејући се:

— Поуздано знам, да вам је забрањено да ме храбрите говорећи о овој певачици. Јел' те, да се моја мајка боји, да ме није обузела страст за овом чаробном сиреном? . . То је узрок вашег заћуткивања, јел' те? Она се вара. Омбра је просто пробудила моје љубопитство. . . Дивлење које ми она улива тиче се вештакиње а не жене. Можете ми дакле отворено говорити.

Нота, коју је војвода са досад непознатим изгледом можда мало и усиљено отпевао, била је ипак изговорена са сталношћу великог племића; за тим мало се неповеравамо ономе кога љубимо. Но ипак она се зачудила овој промени; па и ако је први страх бејаше прошао, остао јој је други, са којим јој је ваљало да раскрсти.

— Кажите ми, најпре, милорде, ваше мнење о женама које излазе на бину.

Ово питање утврди Вилијама у мисли, да Минија поступа по налогу војвоткиње.

— Шта мислим о овим женама? Но, па, шта цео свет о њима мисли. Пљеска се њиховом таленту, диви им се док су младе и лепе. . . Оне су краљице дотле, док их страст или каква болест нелише круне, и докле каква друга неучини, да се на њих заборави. Што се мене тиче, ја сам увек осећао сажалење наспрам ових бедних креатура, које себе одређују на уживање публике: извинење њихово јесте у њиховом друштвеном положају; то су у опште кћери простих родитеља, које, старајући се више за богатство но за част, пркосе ради пљескања и новаца презирању других жена и бесрамном дивлењу људи.

— Одвећ сте строги, милорде, повика Минија љутито и јако пребледивши; код вас, високог племића врло брзо пролази љубав к музици. Дозволите да вам кажем, да нико није никад што хрђаво казао о Омбри, која вас је, као што сам увидела, толико одушевљавала? Откуд ви можете знати, да она није излазила на бину из љубави према вештини или из милосрђа? Свакојако, неваља да ви, лорд Витфјелд, судите о њојзи.

— Ви сте племенито срце, леди Стевеова, рече Вилијам ухвативши је за руку. Лице младе жене било је обасуто жаром гњева, а очи, усијане од срџбе, гледаху гордо њеног пратиоца; први пут учини му се ванредно лепа.

— Да, ви сте племенито срце, продужи он, ви говорите истину, и Омбра је достојна да има такву бранитељку као што сте ви.

Док је ово говорио, стискивао је нежно њену ручицу коју је држао у својој, и Минија угледа опет погледе гледаоца из Милана. Али, да ли су сад они били намењени леди Стевеовој или Омбри? То је желела да зна. . . Можда је од одговора војводиног зависила судба њиховог живота. Презрителан и ветрењаст тон којим је он говорио о вештакињи, бејаше је и сувише узбудио, те с тога се реши, да никако неостане у сумњи. Она дакле прихвати храбро:

— Будите искрени, брате. Ви, страстни љубитељ музике, слободан, богат, љубавник Омбре, би ли јој одлучно понудили руку војводе Витфјелдског?

Ово питање изненада учињено мало дрхтећим гласом, опомену Вилијама на обазривост. Зашто ли је поглед леди Стевеове био тако укочен и тако немиран, кад је очекивала његов одговор? Бојала се да није одала војвоткињу. Ова мисао наведе војводу на овакав одговор:

— Како можете на то и помислити драга сестро! оженити се, врло је озбиљна ствар, а срце се лакше даје него рука. Пљескати, дивити се, то је врло лепо; али свезати се са лепојком која је певала на бини, то је са свим друго, и ја вас молим да ми за одговор на ово питање оставите рока осам дана.

Док је он то говорио, бледило на лицу Минијином расло је; најпосле било је толико да га лорд Витфјелд опази и повика:

— Шта вам је?

— Напрасна боља, промуца јадно дете, мало одмора оснажиће ме. И опрости се са оним, који ју је тако свирепо ранио. Кад је већ била на само, речи које јој је он изговорио одузеше јој и последњу снагу.

„Оженити се њом! како можете то и помислити!“ При понављању ових речи смртна хладноћа задржала је куцање њенога срца; јер оне се ње баш тицаху. . . Па ипак понудио је своје име оној, коју је смртно ранио својим презрењем. . . Да, певачици је писао, можда је успомена на њу учинила његове очи тако нежним, његов глас тако узбуђујућим. Минија је осећала, да се то није односило на леди Стевеову. . . Да ли би дакле ваљало, да би тријумфовала над самом собом, признати погрешку, коју није познавала, и која јој се нигда неби опростила? . .

Али ако је Омбра жртвована, . . ако је њена слика изглађена, благодарећи моме присуству! Не. Осећам, да мене не љуби; невидим овде онога, који ме је тамо слушао. . . Каква ли је то мука, ова будаласта суревњивост наспрам мене саме! . . Али ако моја боља буде изнад моје снаге, ја ћу се ње ослободити, па ма морала венцима Омбре сбешчастити чело леди Стевеове, опет ћу невати!

Сузе олакшаше овој помућеној души; потпуна одлучност доноси тишину и боља је од неизвесности. Она је у неколико држала у руци оружје, које би могло решити питање, али је ово оружје могло имати две оштре стране; могло је уништити успомену на Омбру, али и част леди Стевеове. Добро дакле, кад приспе час Минија ће бирати.

Силазећи неколико часова после тога, нађе војводу, који је очекиваше на подножју степеница.

— Јако сте ме узнемирили, рече јој он. Ваздух у башти врло је добар лекар ако хоћете ми ћемо испод руке дуго шетати, да би вашем лицу повратили опет његову лепу боју.

Кад су били на изласку позваше их у нутра; хтели су ићи у шуму; већ беху сви поузимали шешире. Г. Босе није хтео тражити своје право видећи Вилијама као каваљера своје младе рођаке, и весело се кренуше на пут.

Време је било прекрасно, небо плаво и без икаквог облачка, поље као у каквој свечаној прилици, благодарећи сунцу које се задржавало на маховини пролазећи кроз грање; зраци његови продужаваху се као златна пантљика под корацима прохађача. Ћутање је било прекидано само веселим и младосним гласовима.

После тешких узбуђења које је претрпила, Минија је са задовољством удисала оживљујући ваздух; велики непокретни храстови као да јој улише нешто од њихове тишине. На крају једне дуге алеје сијало је сунце, а ова удаљена светлост изгледала јој је као обећање њене будуће среће; мало по мало нека тајанствена пријатност поткраде се њезиној души; страх, сумња, узбуђења, расуше се на мах, шта више питала се како је могла осећати толико бола, јер ето ослањала се на руку Вилијамову, обоје беху слободни и млади, а он је љуби. Зар није то у исто време љубав у прошлости љубав у садашњости? Ходила је неговорећи, слушајући само своје срце. Њен пратилац ћутао је такође. То је био један од оних тренутака, кад срећа распростире своја крила и лебди над младима.

Весела дружиница задржа се на једној малој пољани; седишта од маховине била су врло удобна за седење; сваки је заузео место које је хтео: гроф поред леди Стевеове, која се веома зачудила видећи да ју је војвода оставио и наслонио се на једно дрво, уклањајући се из бурнога друштва. Блудећи очима на далеко чинило се као да и неопажа шта се око њега збива.

— На кога ли мисли? питала се Минија, која беше постала раздражљива због горких часова које је јутрос провела.

Душевно јој се расположење на један мах промени. Љутила се при помисли, да је Вилијам заборавио на њу, и тражила је начин, да га какогод извуче из његових сањарија. Говорила је јасно, да би га звук њеног гласа разбудио. Видећи да је војвода не чује, рече господину Босе опет високим гласом:

— Драги мој грофе, погледајте наспрам вас те дуге гране које скоро земљу додир-

кују, тај коси сунчев зрак што осветљава мрачно зеленило, са свим налик на декорацију у другом чину опере Изауре.

На ове последње речи, војвода се живо окрете на поменуту страну. То доведе до крајности огорчење младе жене, она устаде, и начинивши венац од лишћа, умотавши се у свој огртач, ходаше као да ће да излази на бину, и као у несвестици, поче да пева, али уплашивши се од своје необазривости, застаде и задовољи се тиме што је изговорила неколико ватрених речи из лепе арије Изаурине; за тим, искидавши свој венац, врати се и седе међу своје другарице, које бурно пљескаху. Тада погледа Вилијама: он је био врло блед, и остаде непомичан са очима на њу управљеним.

— Да ли ће ме познати? питала се она, . . или сам му само пробудила успомене?

Кад се говорило о повратку у замак, војвода се живо приближи Минији, чију руку узеде у своју; за тим пођс лагано, ћутећи. После неколико тренутака на један пут рече:

— Миледи, ви сте дакле изучили преставу Изауру. На други начин неможе да се протумачи ваше чудновато подражавање Омбри. Савршено сте ме на њу опоменули. Ово црно лишће наличило је на црну косу и давало је вашим очима јасно плаветнило које је њене очи чинило тако изразним; имали сте исти начин понашања, исти стас, и, само да сте певали, па би били она! За вас две могло би се рећи, да сте две сестре по лепоти, две владарке, две изврсне вештакиње,

— Али, ја немам два преимућства: њен дар и њен глас који су вас очарали. . .

— Ви, који сте је видели, сестро, реците ми, да ли је могућно заборавити је. Зар вас она недиже до самога неба?

— Нашто то дивљење које вам она улива, кад сте јутрос показали толико презрења наспрам вештакиња, одговори Минија.

— Јер је положај њихов опасан, јер ваља да су чеда небеска, па да сачувају чистоту нарави. Казали сте ми, да је она сама добродетељ. Па зар је потребно да то доказујете? тајанственост, којом се окружава, буди до највећег степена моје љубопитство. . . Боји ли се неправде, коју свет чини овим „волшебницама“?.. да, неправде, јер кад би Омбра била чиста и као сама дјева Марија, опет би се леди Фовлејева поштована леди Лангтонова и све њихове пријатељице, заклањале лепезом, кад би им се престављала једна певачица; ништа неби могло да савлада предрасуде код ових старих часних дама и код свију оних, који припадају отменом свету. Молим вас, кажите ми све што знате о њојзи; кад бих знао све што се Омбре тиче, можда би ме онда мање занимала.

— Добро дакле! принуђена сам да вам искажем све што о њој знам, рече Минија после тренутног размишљања.

Да је млада жена посматрала свога пратиоца, приметила би на њему страстно љубопитство код ових последњих речи

— Зачудили би се кад би дознали, да је њен учитељ музике такође и мене учио.

— Не, о томе сам био уверен, одговори Вилијам, а како се зове?

— Умр'о је.

— Да ли вам је казао право име своје ученице?

— Не, заклео се да га неказује.

— Да га неказује! а зашто?

— Мисли се, да је Омбра припадала једној угледној породици, да је, оставши сироче, од свог тутора, једног великог музичара, тако рећи, приморана била да пева; да више неће излазити на бину.

— Из ког разлога?

— Због љубави, веле.

— Због љубави! понови војвода уздрхтавши.

— Да, према једном заручнику а не љубазнику. Како је била васпитана у манастиру, незнам коме, непознавајући предрасуде света, кад их је већ познала жртвовала је своје тријумфе љубљеном заручнику.

— Јесте ли о томе потпуно уверени?

— То сам дознала од њеног учитеља, који је био и њен пријатељ.

— Зашто ми дакле нисте до сад испричали ову романтичку историју? настави Вилијам са неким неповерењем.

— Како је предмет био тугаљиве природе са своје занимљивости за вас, мислила сам да нетреба да вам саопштавам, да је Омбра дала своје срце.

Обоје иђаху ћутећи. Војвода први рече:

— Дакле је извесно да љуби и да је заручена?

Минија даде знак потврђујући.

— Захваљујем вам, драга леди Стевеова; ви сте погодили и бојали сте се да ме неожалостите. Врло ме је дирнула ваша доброта, искрено дирнула, понови он мењајући се у лицу.

Он настави, јер му је нужно било да се излије, толико је било тегобно његовом срцу оно што је чуо.

— Признајем, да бејаше овладала мојим уображењем. Таленат јој има такву чаролијску снагу! Престављао сам је себи као одану вештини, као њену одушевљењу свештеницу. . . Злочинство је сакрити се и ћутати, кад нам је намењено да распростиремо лепоту, . . пре или после она ће се кајати, што није како ваља схватила своје опредељење.

— Па ипак шта су тријумфи наспрам среће узајмне љубави?

— Који човек заслужује такву жртву? настави војвода. Ове љубимице неба ваљало би да као весталке буду дужне, да одржавају свети огањ. Има доста других жена, које нису низашта друго, него да се удају и да имају децу.

Вилијам уздахну као да га је нешто гушило, а Минија рече из дубине душе:

— Да бог да, да овај уздах однесе са собом и успомену на Омбру!

На уласку у замак младић задржа Минију рекавши јој:

— Велику сте ми услугу учинили, сестро; бејах заиста полудио, али ћу опет добити памети, настави он пољубивши јој руку.

Леди Стевеова вратила се тријумфишући. Једва једном сенке њезине нестало је! стварност је одагнала илузију.

IX.

Време одређено за Вилије-Кастен протекло је. Војвоткиња се кренула на пут за Стевил са својим сином, нећаком и старим пријатељем. Путовање је било врло пријатно; даме су заузеле задња седишта гроф је био наспрам њих, а Вилијам, да би њима угодније било, сео је поред кочијаша. Он се ревносно освртао да одговара на питања своје мајке, а поглед му се задржавао на сестри, чије красно лице одушевљено задовољством бијаше обасула лака румен.

— Желела бих да никад нестигнемо: узвикну Минија.

— Ви заборављате, да је моја ватрена жеља да вас одведем у Стевил, рече војвоткиња; само ако се вама тамо допадне! Користите се веселошћу, ви ћете видети стари један замак, сура изгледа, са високим кулама, дугим прозорима, тако мрачног изгледа, да би се готово могло рећи да мрзе на сунце, и да хоће да му спрече пролазак.

— Војвоткиња са кокетовањем говори о њему, рече г. Босе. Са вашим сјајним укусом, драга леди Стевеова, вас ће дирнути његов строги стил, изглед величине, величанственост соба, а околина ће вас очарати.

— Говорити сувише добро о људима и стварима, значи шкодити им, настави стара дама. Ви дакле припремате осећање противно очаравању.

А војвода, окренув' се Минији, рече:

— Неверујте речима грофовљевим, Стевил ће се толико разликовати од дворца у Алпину, да се бојим да вас његов мрачан изглед неожалости; оно задовољство које осећамо у вашем присуству украсиће га

Већ је ноћ била кад кола уђоше у пространо двориште, осветљено буктињама. Гроф поможе при силажењу старој својој пријатељици, Вилијам пак понуди руку Минији. Кад су се попели уз степенице и били у предсобљу, војвоткиња загрли своју младу рођаку, поjeливши јој, добродошлицу, за тим је одведе у њену собу, где је већ очекиваше Маријета.

(Настави ће се.)

ЦУРО, ЦУРО . . .

Цуро, цуро, намршти се малко,
Сјајно око, незаноси тако,
И ти срце, немој бити јако;
Знаш да има сто пречи послова
До љубави и њени санова.
Далеко је пожелана мета
Несме око, ни срце да смета,

Сада земан уживању није
Та је срећа за људе доцније.

Ал' залуд, мука обрана цела,
Кад се и памет ш'њима занела
Те опет око засија јаче
А срце куца, к'о да искаче.

Ш.

ПРИРОДОПИСНО ПИСМО НЕКОЈ ГОСПОЂИ,

КОЈА РАДО ДРУГУЈЕ С ПСИМА.

(Свршетак.)

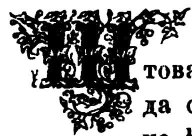

Штована госпођо! Пустите псето да се по својој вољи креће и игра, па ћете вићети, како њушком додиркује све крајеве свога тијела. Час тражи н. пр. бухе (ако их није покупио његов сужложник) а час се њоме чисти и глади.

Пасја ојађелица живе у цријевима. Она се множи јајима; сва јаја доспију у обичнијем путем на поље, па јер су смолава, прилијепи се много њих за длаке. Кад се дакле псето трijеби, онда приону ова јаја за његову румену њушку; а кад Вама даде „пусерл", онда Вас обдари и јајима, која са пивом и једивом приспију у желудац. Промјене овога јаја врло су занимљиве, Вама је довољно, кад знате, да желучни сок раствори јаињу љуску; онај заметљај (embryo), што је био у љусци, постане слободан, те се са својих шест закачака пробије кроз тјелесна ткања. Кад се ма у којој части тијела смјести, отпадну му ове закачке и онда се развије у младунче, у црва „Echinococcus polymorphus, који испрвице није штеточиња, али је за то касније грозан убилац.

Никако није добро, ако пси по кући ходају особито око посуђа и хране, јер и тада сију ова јаја. За то ми се допада наш народ на селу, јер не трпи, да му пашче по кући њуши; а ако је што налокало, не би окусио, да му ко вилице разглави. С тога треба да се угледате у наш разборит народ, који није учио школа а зна што је лијепо и људски. Немојте оселе трпљети да једе псето с Вама заједно, па још из истог тањира. Истина је, по новијој теорији човек је сродан са животињама али потражите у том низу животиња Ваше најближе сроднике, завирите у сиротињске колибе, па ћете наћи многог анђелка, гђе се у пепелу ваља. Пригрлите то к себи, будите му помајка; па ће Вам кућа бити веселија и пријатнија, не ћете више страховати од овога зла, роду своме одњихаћете једну поузданицу, а себи ћете учинити велику задужбину

Ви се не мијешате толико у градске послове, али Ваш г. муж, који се од нове ере увијек кандидује за градскога вијећника — а свагда прође као оца кроз поњаву — можда би се код својих бирача препоручио, кад би им обећао, да ће као градски „отац" заговарати, нека велику порезу разрежу на псе. За женскиње говоре, да држе ријеч као и решето воду, за то не сумњам, да му не ћете казати, чим ће разложити ту потребу. У сваком градићу има „вашака" скоро више него људи. Па не само ради тога, већ што мјештанима и друкчије досађују, требало би смањити број паса којима се често и не зна за господара. Ваш г. муж могао би навалити и на месаре, да уклоне оне своје псине, које се без икакве користи скитају око месарница, јер ждеру „водене мјехуре" (Wasserblasen), што изваде из посјека. Ови мјехури главом су они несретни црви, из којих у псима нарасте пасја ојађелица.

Како видите, штована госпођо, друговање с псима није пробитачно. Гђе их је више, ту је погибија већа, особито кад су људи непрестано уза њих, те се не држе реда и чистоће. Нигђе нема толико паса, као у Исландији (на сваку душу дође шестеро), па ради њихова задружна живљења и што се пасјаком лијече, ова бољетица опћа је биједа тамо. Старији писци казују, да је шестина, каткад и петина народа помрла од ове болезање; задње године умрла су само 2%. Ова болест коси људе и у другијем крајевима; залази у господске бијеле дворе, као и у сиротињске кућице; а не штеди ни стара ни млада (дјеца горе страдају од одраслијех, зато родитељи морају бити на опрезу, те лијепом бесједом и очинским савјетом казати јој, због шта не ваља играти се и љубити се са псима).

Штована госпођо! Ја Вам рекох своју, а Ви — примите за добро. Мени је стало да сте здрави и весели још „многаја љета“, нас је и овако мало. Остајте ми с Богом до виђенија. — **Мојо Медић**.

ЕРИК НОРДЕНСКЈЕЛД

и његова северополарна експедиција.

(Наставак).

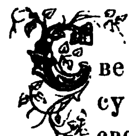

Све недаће и прекомерне тешкоће нису кадре биле застрашити потоње и све напредније нараштаје. Неке је интересовала научна страна овог питања, друге пак трговина и њено унапређење у овој домовини ледених саната, а неке опет подстаче тежња за разглашеним благом, за скупоценим премовима, бакром, оловом и обилним лојем чега се у сибирским пределима особито око ушћа Лене и Јенизеја у изобиљу налази. Као што већ више пута рекосмо, да су многи покушаји мање-више остали осујећени леденим сантама, ипак су исти велику услугу учинили развићу и решењу овог питања. Јер упознаше свет са многим ситнијим острвима и њиховим географ. одношајима, а не мање су покушаји важни с тога, што приказаше познијим путницима морске разне прилике, које скривају у себи опасност за сваког морепловца, особито за оног, који је рад, тако рећи цепидлачећи да завири у сваку и најмању потанкост испитујући тајне природних појава и узроке њихове.

Када је Клерк (Clerke), настављач подузећа капетана Кук-а (Cooke) који је приликом таке једне експедиције на острву Сандвичком умро, изјавио и изрекао своје убеђење, да даље путовање и продирање леденим оцеаном није ништа друго но неостварива нада, шта више празна будалаштина и глупост — тада су многи и из научне класе делили назоре и убеђење Клерково; премда су неки игнорирали и исмејавали непромозгане безосновне пресуде капетанове.

Признати нам треба да су многа факта ишла сасвим противним назорима у прилог. Тако на пр. од дуже времена знађаху приморски становници, да се у извесно доба сваке године лед отопи и море поред копна толико очисти, да би омањи паробродни пловити могли. Таком једном приликом руски трговац Лиачов пронашао је острва: Котелној и Молој; а уједно је из костију и других остатака ирваских, што их је вода према копну донела, констатовао, да тамо више на северу према поларној тачци суве земље бити мора.

После овога Хеденштром пронађе острво Фађејев и Нову Сибирију, где га изненадише остатци од мамута а не мање задивише га неке стародревне развалине и многи други знаци и трагови путнички.

Малодушни научењаци нашега доба почеше, после толиких покушаја и напора губити наде и вере у могућност пролаза сев.

лед. оцеаном у правцу од запада ка истоку. Шта више, неки презаше и од саме помисли, да ће се ово тешко питање, које би од тако благотворног утицаја по трговину било, икада решити моћи.

Усред таковог клонулог расположења указује се муж, проникнут науком и чуством хуманости, који не само да се неустраши подухвататисе овог тешког задатка, него чврстом одважношћу и научно-основним убеђењем изјави, да је готов ухватити се у неједнаку борбу, коју му пружаху надмоћне природне стихије северних предела.

Са неком особитом ладнокрвношћу научног убеђења свог доказао је славни Норденскјелд, да су сви они, који су на путу пропали, да су исти сами себи криви, јер су без здравог промишљања и на науци основаног плана сдали се на такав опасан посао. Што је најглавније, вели Норденскјелд, исти нису довољно испитали природу и њене законе, нити су пред очима имали важност и бољу услугу једног или другог доба године, па да су се тиме користили.

Шведски научењак овај реши се на пут, попут тужних и жалосних примера, што посташе жртвом решења овог огромног питања.

Он је по највише базирао комбинације, убеђење и план свој на тој природној фактичној појави, што се лед сваке године у сред лета почев од Јула на даље од обале ка северу одмицати и у неку руку топити почне. Из овога што је он у северној Шведији приметио, извађао је закључак, да се то исто догађа и тамо даље уздуж целог северно-азијског коп а. Тој појави доприноси највише и та околност, што се голема маса воде из плаховитих и грдних река Сибирије, улива у сев. воде, а силовитим и паралелним током својим тим снажније потисну ка северу разкомадане санте и то тако, да се поред копна појави неки ведрик, боље рећи канал између копна и к северу потиснутог леда. Ова плодотворна мисао дакако да се сматра као закључак његових логичних комбинација, у чему се, као што ћемо ниже видети, ни преварио није.

Он је ове назоре и убеђење своје изрекао 1875; па како је јако дејствовало на њега сведочи тај факт, што је таки готов био, до пође остварајућим стопама убеђења свога.

Образовани и честити шведски трговац Оскар Диксон, кога је, и као човека и као трговца, јако интересовало то спорно питање север. воденог пролаза, о своме трошку снабде лађу „*Pröven*“ са нужним потребама и стави ју Норденскјелду на расположење. Заиста је ово великодушно дело од једног трговца! Оваково племенито пожртвовање како њему самом, тако и отаџбини његовој, што таког сина, има, само на понос служити може!

Још 8-ог Јуна исте год. крене се Норденскјелд из вароши Тромзе — и обишав Шведску приспе 22-ог у вајгачки мореуз. (Код острва „Новая земля“). Овде затече море у тако грозећем стању, да би свакој другог на повратак присилило; али Норденскјелд не подлеже страви, шта више, у њему све јача и дубља корена хваташе убеђење, да ће грдни спратови од нагомиланих саната мало доцније и сами се или удалити или растопити; и тако да му треба мало причекати. Тако и би.

После 5-6 недељног чекања на валима (морским) вајгачког мореуза, пут му би отворен и он на брзо уброди и међу „смртоносне“ вале Каријског мора. Овде се лед очистио бар толико онда, куда је њему пролазити требало, те тако те године без бог-зна каких жртава дође и до самог ушћа сибирске реке Јенизеја. Ту напусти галију своју *Pröven* и преко Сибирије и европ. Русије врати се здрав и пун задовољства у отаџбину своју. Знао је он врло добро, да пут овај није тек случајно пронашао. Са руске брзојавне станице, до које је у повратку своме понајпре доспео, пошље следећи брзојав једном пријатељу свом: „Трговачки саобраћајни пут у северну Сибирију отворен је.“ Овај телеграм би претеча сјајне победе Норденскјелдове.

Кад је кући приспео, образложи и лично шведској влади како и на који би начин требала влада тај нови пут за уна-

прећење трговине и за подизање благостања код државлана својих, да употреби.

Не само да је он речима наваљивао и савете давао, него је паштио се, да и делом посведочи оно, о чему је суграђане своје као користно уверавао. Норденскјелд није дуго оклевао. Наступајуће 1876г. 25 јула крене се једном лађом, коју је са разноврсном европ. рађевином натоварио у нади, да ову у промену даде са каквом сировом робом сибирском. То ће учинити тим лакше, што неколико лађа носећи вазда разне сировине подржавају промет и трговачки саобраћај између јужних и северних предела простране Сибирије. 18-ог Августа 1876г. стигне до места опредељења свога. Успут пронађе донде непознато острво Сибиријаков. Његову нарњачу пратиле су још две лађе „Nordlicht“ и „Themze“ које богато напуњене и оптерећене сибирским сировинама вратише се сретно натраг у Шведску.

До сада постигнути успех није подпуно задовољио Норденскјелда. Он, поступајући досљедно назорима својим, науми латити се у име божије и по трећи пут са тврдом намером, да, продужујући пут даље истоку, најзад мора се искрцати тамо гдегод на копно источне стране Азије, велим подкрепљен бејаше тврдом надом да ће, праћен дојакошњом срећом, упловити морати и међу вале самога тихога оцеана. Душевне очи његове беху већ упрле поглед свој на пријатна пристаништа Јапанских острва; план његов допираше и до саме простране Шине. То му беше сад горућа жеља, коју му треба остварити, узвишена али тешка мета, до које му треба доћи.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ЕЛИКСИР ИСТИНЕ.

Златна тинктура, названа камен мудрости, била је у средњем веку крајња цељ жеља и покушаја свију алхимиста. Да би се пронашла тајна црвене тинктуре, као што су називали горњу чудновату течност, потрошила су велика господа грдне своте правога злата, јер су их лажљиви адепти вукли за нос. Још у прошлом веку било је доста шарлатана, који су, извеџбани у разним хемијским експериментима, варали своје савременике и продавали им по скупе новце разне „еликсире.“ Тако је тада постојао животни еликсир, са којим се могао далеко иза граница обичне периоде човечији живот продужити; било је еликсира за улепшавања, што су женскиње куповале као алву, а најзад било је и еликсира за одржање младости, с којим се чак и остарији мушки и бабе опет подмладити могли.

Све алхимисте и адепти онога доба, међу којима најзнатнији беху браћа Јоланд, Рајмунд Лулије, Никола Фламел и Васа Валентин, сви ти људи залуд се мучише да пронађу еликсир злата; они га не нађоше, јер га је у опште немогуће наћи. Али сва та испитивања и покушаји имали су ипак један једини успех, а тај је, што су прокрчили пута оријашким напретцима у хемији новога и најновијег доба. Но да и у нашем добу има људи, који су учинили такве проналаске, што могу потрести из темеља основе данашњег друштвеног живота — то желимо доказати овом причом, за коју многи тврде да је по све истинита. На ствар дакле!

Др. Волер радио је неуморно неких 30 година као хемичар, па се готово већ и сâм претворио сав у хемични препарат. Једним делом својега иметка купио је себи у брдском пределу горње Штирске у неком селу кућицу, где је себи подигао хемијски лабараторијум, у којем се дању ноћу бавио разним експериментима. Неброј стародревних књига биле су његова најмилија лектира, а све те књиге биле су алхимијске садржине. Јер и др. Волер мучио се да пронађе некакав еликсир, па тек после

тридесетогодишњег мучног експериментисања пође му за руком, да пронађе „еликсир истине.“ Тиме је хтео овај несебични човекољуб, да нагна грешни људски род, да пође путем истине, правде и поштења, те да тако овај свет претвори у прави рај.

Али човек каже, а бог располаже. Др. Волер није доживео златне плодове свога проналаска. Природа је захтевала своје, и др. Волер разболе се на смрт. Кад је болесник видео да му се приближује последњи час, позвао је онда телеграфски свога сина кући.

Из далека света дојурио је жељезницом својој кући Емил, једини син дра Волера, па кад је пред умирућим оцем клекао — заповеди му овај, да изврши његову последњу вољу, те му је шапућући говорио:

„Ено, тамо у оној малој фиоци налази се, драги мој Емиле, грдно благо!“

„Благо?“ питаше зачуђен Емил.

„Да, сине мој, благо, што вреди више него сва индијска блага, па ипак се то грдно благо налази само у маленој флашици...“

„У овој флашици?“ испитиваше син даље.

„Да, у тој флашици је тинктура без боје, еликсир . . .“ тумачио је умирући отац са слабим гласом, пошто је дубоко уздахнуо.

„А дејство исте тинктуре?“ питаше га Емил у највећем узбуђењу а молећим гласом.

„Мирис овог еликсира опија сваког на неколико тренутака, а ко га год удише, тај мора —“ ту прекиде кашаљ говор умирућег и он са свим изнемогнут паде на јастук.

„За име бога, оче, још само једну једиту реч! Реци, шта мора!?“

„Свако мора истину говорити!“ једва изговори старац, па испусти душу. То беху његове последње речи, а ожалошћени син сакри драгоцену оставштину својега оца у своја недра, па пошто је сутра дан отпратио покојника до гроба — закључи, да одмах опроба дејство те чудновате тинктуре на старици, што је послуживала и неговала старога дра Волера.

„Дакле“ питаше је Емил, кад су се обоје са погреба вратили кући — „реците ми право, да ли је мој отац што иза себе оставио? Он ми је кадикад писао, како леп новац добија за своје проналаске на пољу хемије, а пре кратког времена споменуо ми је и то, да је негде уложио приличну своту.“

„Боже сахрани! — прекиде га „добра“ старица. — Одкуд да је могао ваш покојни отац што заштедити, кад је добро живео, уз то је често много прокартао, а богме га и његови експерименти страховито много коштаху! Што му је пак преостало, то је изела болест, од које је сиромах и умрьо.“

Емила је изненадио бабин одговор, па, сумњајући у њене речи, извади флашицу са еликсиром, отвори запушач и подмете флашицу баби под нос.

„Мој отац дакле није зајиста ништа оставио?“ питаше је он сад поново.

„Какво детињасто питање!“ одговори баба, коју је мирис еликсира са свим збунио. „Милостиви је господин био врло штедљив, није ни новчића на ненужне ствари издавао и позвао је лекара тек на неколико дана пред смрт. Оставио је више од 10,000 фор. у папирима и у звечећем новцу.“

„Гле, гле!“ викну Емил зачуђено. „Та то је дивота! Али, на жалост, ја нисам ништа нашао, осим 50 ф. у банкама, па сигурно ћете ви знати, где се део толики силан новац?“

„Да богме да ја то знам најбоље. Четир облигације по иљаду форината у мом су јастуку, а шест штедионичких књижица у вредности од 6000 фор. зашила сам у мојој сламњачи. Сребрно посуђе пак, кревете, рубље и остале ствари од вредности однела сам за времена болести вашег оца а пре вашег доласка једној мојој пријатељици . .“ исповедила се баба.

„Прекрасно!“ шкрипио је зубима Емил, јер је усљед бабиног признања сав дрхтао од гњева. „Сад знам, где је заоставштина мога оца, па ћу већ знати, како ћу до свог наследства доћи.“ Затим оде нагло у сеоски бирт, где најми кола, да га у оближњу варош одвезу, пошто се тамо налазио срески суд, те да тамо учини пријаву због бабине проневере и крађе.

(Наставиће се.)

ЧИТУЉА.

(Владимир Александровић Сологуб). Јунија 5 (17). о. г. умрьо је у Хамбургу знаменити руски писац, гроф Владимир Александровић Сологуб. Име његово познато је и у нашој књижевности, нарочито са ваљаних приповедака „Велики свет," што је преведе наш вредни г. Сава Петровић у „Срп. илустр. новинама" и „Апотекарка", што изиђе у 6. свесци „Народне библиотеке" браће Јовановића у Панчеву. Шта је Сологуб радно и како, то се може видети из речи преводиоца му г. Саве Петровића, што их он у предговору на „Велики свет" о томе писцу говори: Сологуб се родио у Петрограду 1814. године. Учио се на свеучилишту у Дорпату, а по свршетку студија ступио је почетком 1835. године у државну службу. Добио је одмах наслов губернијског тајника, па је као такав служио с почетка у министарству унутар. послова, затим по губернијским звањима у Тверу, Смоленску и Харкову, откуда је године 1837. по ново дошао у министарство унутрашњих послова за канцеларијског тајника.

Године 1838. написао је у часопису „Современику" прву своју приповетку „Два студента," за којом су изашле у истом часопису и у „Отечественија Записки" даље његове приповетке: „Историја двух калош", „Болшој свијет" (Велики свет") „Три жениха" и првих седам глава знаменитог му романа „Тарантас", кога је свршио тек 1844. године Низ приповедака и ситних прича својих издао је у Петрограду (1841—43) у две свеске с насловом „На сон грјадушчиј". У „Отеч. Записками" и другим алманасима изишле су још и ове приповетке: „Лев" (Лав), „Сережа" (Минђуша), „Аптекарша," „Медвед," „Јамшчик" (Кочијаш), „Приклјученије на жељезној дорогје" (Пригода на жељезници).

Међутим год. 1842. ступи у службу у царску канцеларију, те се г. 1843 и 1844. бавио на путу ван Русије, па је при повратку свом у друштву са Жуковским, Бенедиктовим и грофицом Ростопчиновом издавао књижевни зборник „Вчера и сегодња" („Јуче и данас"), у коме је било много лепих ствари, међу којима и његове приповетке: „Воспитаница" (Питомица) и „Собачка" (Псетанце). Даље су у разним часописима угледале света још и ове приповетке његове: „Књагиња," „Јешче историја двух калош," „Двје минути", „Графиња," „Е. Ј. Грубер," „Обшчина сестјер милосердија" (друштво милосрдних сестара) и „Старушка" (Старица).

Писао је неке позоришне комаде, као: лакрдију „Букети или петербурскоје цвјетобјесије", водвиљ „Бједа от њежнаго сердца" и драмат „Мјестничество" (Распра о првенству међу старим руским племством). Тај драмат изишао је 1849. у „Петербуршком Зборнику", што га издаваше Некрасов.

Занимљиве су и његове „Упоминки на Пушкина", које издаде у Москви 1865.

Године 1850. постаде Сологуб државним саветником и би придељен кнезу Воронцову у Закавкаској, те је за време свога бављења код армије (год. 1853—56.) писао историју тамошњих војних догађаја. А у Тифлису радио је живо у тамошњем географском друштву.

Доцније је живео више година у Дорпату, а 1865 отишао је у Москву.

Његови књижевни послови — вели даље г. Сава Петровић — одликују се лакоћом и елеганцијом стила, истинским цртањем карактера и верним, живим описивањем. Сологуб спада међу најдаровитије и најплодовитије руске писце новијег времена. Мајсторски и ванредном верношћу црта он живот, у коме он живи, а у његовим сликама из живота највиших руских кругова фрапантно се огледају светле и тамне стране. Кроз његове списе не дише, истина, онај прави песнички дух, али су они веома занимљиви и задобијају човека, јер се у њима истински и верно износи сушта природа и живот. Најзнатније дело његово, и по садржају и по изради, јесте роман „Тарантас."

РАЗНО.

(Земљетреси у Угарској). По хроникама Хофа, Јајтелеса, Малета и Хунфалвија беху у Угарској ови јачи потреси: 1348 године оштећено је у горњој Угарској 26 вароша; г. 1485. на дан предаје Беча краљу Матији беше такође земљетреса; 16. (28.) јуна 1763. затрпано је земљетресом 65 људи, а Дунав је избацивао песак и блато на обалу; ови су земљетреси престали тек г. 1770; године 1783. беше земљетреса у Комoрану, те је особито град јако био оштећен; 3. (15) фебруара 1786. тресла се земља жестоко у Колошвару и том се приликом срушиле четири цркве; 2. (14) јануара 1810. беснио је жесток земљетрес код мора, у стојнобеоградској жупанији, и трајао је неколико година; 3 (15) јануара 1858. беше јака земљетреса у Силајну, који се ширио по целом западном делу горње Угарске; Јуна 1868. беше жесток земљетрес у Јас-Берињу, који је трајао до месеца децембра; 10. октобра п. р. исте године почео је читав низ од земљетреса у Молдави у Банату, те је и Дунав блато избацивао на острву код Старе Молдаве. 3. октобра п. р. 1880. год. приметио се јак потрес у Ердељу, а 9. новембра исте године појавио се врло јак земљетрес у Загребу, те је варош јако страдала, у исто доба је Сава избацила песак у поплављеним деловима, око места Резника.

(Изреке о женама). Један енглески месечни журнал повадио је из дела Венијамина Дизраелија изреке, што је овај препредени дипломата и романсијер рекао о женама. Ево тих изрека, што се налазе

у његовим делима: „Нема трепутка у човечијем животу, у којем не би жене ма у ком погледу упливисале на нашу судбину“. *(„Sybill.“)* „Данас, а нарочито с погледом на наше жене, можемо слободно тврдити, да је здравље анормално-неприродно стање“ *(The joung duke.“)* „Нема тог јада, моралног или спољњег, што га жена неби могла ублажити.“ *(„Conigsby.“)* „Човек треба што више може да са женама говори, јер то је најбољи пут, да научи лепо говорити.“ *(Contarina Fleming“)* „Успех највећма упливише на жене.“ *(„Conigsby.“)* — Осим ових изрека, наводи исти лист и изреке других писаца о женама, што ми овим нашим читаоцима саопштавамо, а у загради навешћемо и име дотичног писца. — „Највеће поштовање указује нам жена, кад нас за наше пријатељство моли, а највећу пак равнодушност, кад нам своје нуди.“ (Мадам Жирарден). „Тешко је бити удовица; јер мора пред светом да се чини да је скромна као девојка, а нема — девојачког неискуства!“ (исти). „Никоје муке нису по женскињу велике, само ако се тиче, да своју лепоту увећа“ (Монтањ.) „Жена никад не престаје да љуби; ако се мора одрећи земље, она налази онда уточишта на небу.“ (А. Динај.) „Жене су идоли — прво их обожавамо, а после разбијамо.“ (Исти.) „На жени кудимо несталност само онда, ако смо ми сами жртве исте.“ Л. Деснојер.) „У Африци је жена домаћа животиња, у Азији парадна лутка, а у Јевропи размажено дете.“ (Мељан). Пијер Верон пак изрекао је неколико оштрих изрека о женама, као н. пр. „Жена неће изврбљати само оно, што не зна.“ „Жена је у мржњи постојанија него у љубави.“ „Ако жена нема лепих зуба, она ће се онда само с очима смејати“. „Пријатељство међу женама само је примирије.“ „Госпођа и слушкиња у свези превариће дванајест ђавола“ и „Жене мењају своју наклоност тако брзо као и рукавице своје.“ Ето то неколико изрека, а читаоци нека пресуде, ко има право. Ја с моје стране гласам уз Пијера Верона. Вл.

(*Пејичић о Доситију*). Недавно преминули књижевни ветеран и лекар српски Конст. Пејичић написао је, као што је познато, предговор на „Христоитију“, и „Буквицу“ Доситија Обрадовића. То је било г. 1826, а Пејичић је био онда медицинар друге године у Пешти. Међу осталим Пејичић говорећи врло одушевљено о Доситију и његовим делима, вели на једноме месту: „А зар и такови Србаља има, који читати знаду, пак Обрадовића јошт ни завирили нису? О, ћутите такови, да вас Мађари не чују, који небесним лицем његовим музеум свој украшавају. (У пештанском музеуму може се видети образ Доситијев, от г. Арс. Теодоровића, славног блаженопочившег живописца српског, нацртан и поднесен). Ћутите, да вас Енглези не чују, који су га „љубезнејшим“ својим називали. (Писм. Дос. стр. 410). Тражи љубими читатељу, који још ништа из Доситеја читао ниси, о тражи буди које дело његово, до којег само доћи можеш, читај, и све речи, које у њему нађеш, неизбрисајемим писменима у срцу и глави твојој запиши.“ — Да ли се још и сад доситијев лик, што га је Арса Теодоровић радио, налази у пештанском музеју — није нам познато.

(*Како Арапин разликује у псовци.*) Неки путник приповеда, како је у некој вароши на истоку једнога јутра залевао цвеће на прозору, те у томе послу избаци случајно мало воде и кроз прозор на поље и ова паде случајно на образ некоме Арапину, који је баш ту под прозором спавао. Арапин скочи и погледи на прозор, и не видевши никога стаде псовати: „Ако си стар човек — презирем те; ако си стара баба — опраштам ти; ако си млад човек нека си проклет, а ако си девојка — хвала ти!“

НОВЕ КЊИГЕ.

Народна библиотека браће Јовановића, Свеска 41. *Дела Доситејева.* IV. Књига. Басне. III. Цена 16 новч.

Свет. Вуловић. *Наука о књижевности.* Изучавање словенских књижевности, (Прештампано из „Отаџбине“ за 1882. г.) Београд. Краљевско-српска државна штампарија 1882. 8-а Стр. 19.

За просвету и слободу. Чланци и расправе научног и политичног садржаја из ранијег и познијег доба. Написао Стојан Бошковић. У Београду, 1882. г. Штампарија задруге штампарских радника. (Обилићев венац). Велика 8-на стр VII. и 379. Цена 2 дин. или 1 фор.

Правилно изговарање француског језика или Теорија и практика правилног изговарања свију речи данашњег француског језика. Издадио Стев. А. Ивановић. Београд, краљевско-српска државна штампарија 1882. Цена је 1 и по динара.

Настава за темељно учење мађарског језика од Адолфа Родера. Српски од Стев. Коњовића и Косте Берића. Метода Тусен-Лангеншајтова. Издање књижаре М. Каракашевића у Сомбору. 5. писмо. Штампа Ф. Битерман у Сомбору. 1882.

ОДГОВОРИ.

Г. Т. Б. у Кр. — И „сујједци“ и пеге врло су јогунасте кожне болести. С тога су и покушавани против њих безбројни лекови. Проф. Хебра и Нојман препоручују за „сујједце“ међу осталим и ову пасту (ми смо је г. 1877. у „Одговорима“ већ једном приликом споменули): *Lact. sulf., Glycerini, spirit. vini rectif., Kali carbonic. Aether. sulf. aa part. aeq.* (т. ј. свачега по једнак део заједно помешан). „Сујједци“ се најпре исцеде, многи чине то кључићем од сахата; пастом оном ваља четкицом у вече намазати сваку бубуљицу, а у јутру спрати водом и сапуном. У место тога могли би међу осталим по-

кушати и „Кумерфелдову водицу,“ коју апотекари праве од сумпора, камфора, гуме, кречне воде и водице од руже. У вече пре спавања ваља сваку бубуљицу овлажити овом водицом, а у јутру сухом крпом убрисати сумпор, што се пахватао на бубуљици. — Што се пега тиче, с њима је још већа кубура, особито код људи, који су много на сунцу, влази и ветру. Међу остала средства која их умаљавају, барем на време, спада како проф. Нимајер вели и: *Lelionèse*, тај познати козметикум. Јача средства, на која се кожа љушти — али може и да запали — (као што је сирицик) не би вам смели овако неглeдуш препоручити.

Сл. уредн. „Учитеља“ у Београду. — Чланак „О веверици“ од Гаје Матића, што га у најновијем броју вашега листа доносите, изишао је у „Јавору“ од г. 1878. Угледу вашег цењ. листа не би шкодило да сте то назначили.

Госп. Теодору Басари у Крижевцима. — Примили смо 3. 90 н. као прилог за пренашање костију Бранка Радичевића,“ што сте их скупили од г. Бошњака трговца, г. Михајловића судца, г. игумана манастира Лепавине, (по 1 фор.), г. Јанковића, актуара грунтовнице (50 н.) и г. Станића порез. официјала (40 н.). Новци ће се предати одбору.

ПОШТ. ПРЕТПЛАТНИЦИМА.

Како је ово први број „Јавора“ за ову четврт године, то напомињемо ово нашим штов. читаоцима и учтиво их позивамо, да претплату обновити изволе. Ми с наше стране нећемо много да обећавамо него се позивамо на деветогодишњи рад, што га има „Јавор“ за собом. „Јавор“ је донео за то време безбројне *приповетке,* оригиналне и са страних језика преведене; многе и многе *чланке,* забавне и поучне, при избору којих се уредништво увек обзирало на све потребе народне, на сваки сталеж, узраст и пол. За млађе читаоце и женски пол наш, који ми при уређивању овога листа нарочито на уму имамо, доносили смо и *песме* од млађих и старијих песника наших; осим тога пропраћамо *критиком* важније појаве у књижевности нашој, и доносимо *ситније белешке*, које су у разном погледу занимљиве и поучне. Уз врло малену цену излази лист овај на лепој хартији, са лепим новим штампарским писменима и једини је српски књижевни лист и с ове и с оне стране Саве и Дунава, који сваке недеље излази, и то увек тачно у одређени дан.

Од помоћи од стране публике наше зависи и даље излажење и развитак листа, те с тога умољавамо наше старе и верне претплатнике, да нас и на даље тако лепо потпомажу, а уједно се обраћамо и на остале сународнике наше, којима је бог дао да имају за кога да се старају, за поуку и забаву му, да се претплате на „Јавор“, а ми их можемо бројевима одпочетка године послужити,

Цена је листу:

За Аустро-Угарску (и за Босну и Херцеговину):

На три месеца — — — — — — — 1 ф. 25 н.

На шест месеца (до краја године) 2 ф. 50 н.

За све остале земље:

На три месеца — — — — — — — 1 ф. 50 н.

На шест месеца — — — — — — 3 ф. —

☛ Имамо још неколико комада врло лепо увезаног „Јавора“ за целу годину 1881., и дајемо га по 6 ф. а. вр.

УРЕДНИШТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА ЈАВОРА.
У Новом Саду.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 28. У Новом Саду, 11. јула 1882. Год. IX.

У ТУЂИНИ.

(По немачком).

За поточић слушам где жубори тихо,
У бисерној капљи са кама се слива,
Свуда гора чарна, свуда жубор шумни
А ја не знам где сам (ко да ми се снива).

А славуји мали прижељкују мило,
У осами светој песму пуну чара,
Као да су вољни, да ми штогод кажу,
О сладости дивној из времена стара.

Месечева светлост у даљини тиња;
У присанку гледам као чудо неко,
Као да су двори мога милог злата,
А они су тако од мене далеко.

К'о да ме у милом цвећу миомирном
У градини чека на недарца жива,
Мило моје злато, слатка моја туго,
— А она ми давно вечни санак снива.

Из дружине „Слоге.“

Рајко.

СЛУЧАЈ ИЛИ СУДБИНА?

УСПОМЕНА С ПУТА.

(Свршетак.)

* * *

Док је Тика приповедао, нисмо ни један ни приметили, како се небо страшно наоблачило и натуштило. Један облак гонио је за другим, и један је летео преко другог. Авале и Саве није било више могуће ни видети, завише се у сиву тамну маглу, која је све гушћа бивала, тако да и најближих предмета нестаде нам с очију. У то поче ромињати и кишица, и све крупнија кап за крупнијом капи кише поче се спуштати.

— „Крајње је време Тико да се вратимо,“ рекох одрешито и устадох, „ти се Тико лахко можеш расхладити, пак ти може позлити.

— „Не браним“ рече па пође, „вратимо се.“

Ми пођемо брзим корацима натраг, но манастир је још био далеко, а киша је све јаче пљуштила. Горњи капути бејаху нам већ са свим покисли а стаза

којом смо ишли постајаше све клизавија, тако, да смо се добро морали држати један за другога, да не паднемо. Из долине чуо се мукао шум бујице, како је дерала о камење.

— „Тико,“ започех разговор, „има ли још колико до намастира?“

— „Мало више од десет минута.“

Опет смо потрчали клизавом стазом, но никако да из шуме изађемо. Несмо ишли пређашњим путем, него другим, краћим, но у толико стрмијим. Ишли смо десет минута, и још десет, а манастира ни од корова, нас пак сва тројица мокри до коже као мишеви. Није ми било за се и Милана, јер сам знао да нам неће ништа бити, — та зар нас је једаред киша на Стражилову ухватила, — но сам се бојао за Тику, који је и онако био слаб.

Једва једаред после дугог ишчекивања изађемо на светлост. Пред нама стајаше манастир. Што се брже могло, појуримо сва тројица к њему, као своме уточишту.

Кад смо ушли под стреху, са све тројице је цурила вода као да смо се у оделу купали. Тика се одмах морао пресвући, и лећи у кревет, јер је почео крв да баца. Наскоро настаде мрак.

Те ноћи врло сам пријатно спавао, ма да је под-а мном била само издрта сламњача, а над-а-мном мршави јорган.

Сутра дан још рано у зору се пробудих и не могох више да заспим. Устанем за то, обучем се и изађем на поље у башту. Седох на једну клупу, но час по па чујах к'о грување топова, што се мукло из даљине чуло. Било ми је чудновато, шта то мора да значи, јер нити је био светац, ни иначе какав благдан. Вратим се натраг у манастир.

У ходнику стајаше отац намесник, и читаше неко писмо што му је слуга управ донео. Час по па би скупио своје метласте обрве, а лице му бејаше тако гадно и одурно! Та сад сам га са свим познавао, несам га више могао поштовати.

Хтедох проћи поред њега но он ме устави.

— „Хеј, млади човече!“ рече ми, „не знате ли шта је ново? Баш сад добих писмо да је Србија проглашена независном.“

Мене подиђоше мрави. Србија — независна! То није мала реч. Онда ми, поче срце од радости бити, јавих то најпре Милану и Ђури, пак онда улетим код Тике.

— „Тико, Тико, устај, радуј — —“ стадох викати, но одма ми лице доби озбиљан поглед. Тика лежаше на кревету блед к'о крпа, хладан к'о лед. Дисање му се једва чуло. До њега на столици бејаше пуна чинија крви а онај жути манастирски ђак метао му је хладне облоге на груди.

— „Нема му помоћи,“ рече ђак, „за који часак биће мртав. Сву ноћ се је мучио, и чудо што још није издахнуо.“

Ја се згрозим. То је био сувише јак ударац за ме. Човек, који је још јуче са мном здрав био, па данас да буде мртав!

Но каково је његово здравље било!

Он се међу тим пробуди. Отвори своје угасле очи, и погледа на ме те ми намигне. Ја му приђем ближе.

— „Моје књиге,“ рече изнемоглим гласом, „понеси са собом, нека ти буду. А оне лепо увезане песме Бранкове подај Смиљани, нека јој буду на успомену од покојног Тике.“

— „А сад збогом“ — настави после кратке почивке, — „збогом за навек мили Владоје.

Онда падне натраг на јастук па промуца:

„Јадна моја Србијо!“

У том загрми један топ.

— „Тико,“ викнух га, „устај да чујеш нешто, немој да здвајаш, ти ћеш

се још радовати, ти се мораш још радовати. Све ће добро бити.“

— „Шта ће добро бити?“ упита он, а око устију појави му се ироничан посмех.

— „Твоја се жеља испунила, отаџбина ти је слободна, браћа су ти слободна. Баш сад проглашена је независност Србије. Слушај како топови грувају.“

Тика слушаше мирно, како је један топ за другим ударао. Он дисаше све теже, али на лицу му се појави благ, радостан, но мртви осмејак. Онда скупи бледа уста пак промуца.

— „Сад умирем лако.“

Онда ми пружи руку, која је била ладна као лед. Кад је последњи топ грувао, није Тике Зорића више било међу живима.

Сутра после подне био је спровод.

Само једна мала хумка и прост дрвени крст посведочаваху, да је некад и неки Тика Зорић живео.

У оној малој, уској раци сахрањене су биле све наде, што их је он гојио. И оне су биле мртве, никад се нису оствариле.

Можда је тако хтео случај, можда судбина!

Кад смо одлазили из манастира, и опраштали се са црним намесником, видели смо како је добре воље. Тике је нестало из манастира, — једна брига мање с врата.

Возећи се поред крчме, погледах унутра. Тукли су се. И један калуђер — црвена нека људескара — био је међу њима. Ухватио неког слабог сиромашка, па га бије у прси. Несам могао дуже то да гледим, окретох се на страну. У том и кола измакоше већ напред.

Прошло је три четир године.

За толико времена врло се много промена у човечијем животу догоди. Сваки дан, сваки час има човек што нова да забележи, што нова да научи. Из несреће других учи се сам за свој живот.

Мој шогор, Смиљанин муж, био је учитељ. Кад је Тика умрьо, онда су прњаворска деца остала без учитеља. Калуђери нису могли то преузети у своје руке, они су имали преча посла, обилазити прњаворске куће и тући се у бирцузу. Онда је добио мој шогор Тикино место.

Две су године прошле, онда Смиљана умре. И она је подлегла невољама, које су је гониле. Никад у животу није била сретна.

Кад сам свршио гимназију, отишао сам да јој походим гроб.

Гробље беше на крај села, одмах до друма. Беше опкољено равним лепим кољем а наоколо бејаше засађена шума. Заиста је овде лако боравити вечни санак.

Близу средине гробља стајаше једна жалосна врба. Ту је био гроб моје сестре. Беше лепо ограђен и цвеће беше по њем израсло. Одмах до њега бејаше један низак запуштен гроб, а на дрвеном крсту, што се већ био искривио, стајаше написано „Тика Зорић.“

Ту бејаше закопана жарка љубав, која би њих обоје сретнима учинити могла да је лепше сунце сијало кад су јој се први пупољци развијали.

Кад сам се натраг возио, мела ми се по глави мисао, откуд баш та два гроба тако да се саставе?

Можда је тако хтео случај, можда судбина!

Из дружине „Слоге“ **Светомир.**

ОЈ ДАНЧЕ...

Ој данче мили и лепи
Шта носиш собом ти?
Носиш ли радости какве
Ил’ носиш жалости?

Ако ли радости носиш
А ти и даље сјај,
Ако ли жалости црне
Боље нек ти је крај.

Јер срцу моме рањеном
Љубављу светом том,
Мелема треба сада
У часу одсудном.

Из дружине „Слоге“ **Д М.**

*

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Жива ватра, запаљене свеће у величанственим светњацима распростираху светлост и веселост.

— Ах! како сам срећна! узвикну Минија.

— Маријето, рече она својој дојкињи, која се занимаше довођењем у ред њенога одела, сећаш ли се мојих црних витица и мрко обојеног лица. Допадам ли ти се више као плава и бела?

И смејући се кликну:

— Омбра је умрла, живила леди Стевеова!

Радост јој се изливала из срца; мучаљива соба у Стевилу изгледала јој је у овај мах пунија, јаче осветљена но сала са хиљаду свећа, у којој јој је занешена публика пљескала. Она ће гледати њеног гледаоца са његовим изразним очима, имаће сутра дан први његов поглед, живеће заједно.

— Како сам срећна! понављала је она.

Да ли за то, што ти Стевил изгледа леп, мила моја? упита је Маријета; мени пак изгледа тако жалостан.

— Жалостан, мајко, то доказује, да се срцем боље види но очима.

Кад се обукла, прође кроз своје оделење; оно се састојало из спаваће собе, тапетиране габелинским материјама; на којима се виђаху слике из митологије, једне добро снабдевене библијотеке, из једног салона, у коме на четири атлазна поља беху извежени грбови породице Стевеове; најпосле из једне собице или капелице, која се налазила у једној од кулица, са заокруженим прозорима.

Војвоткиња дође сама по леди Стевеову и заједно одоше у трапезарију. Гроф и војвојда били су већ тамо. Сто пун кристала, котарчица са цвећем и сребрног посуђа, био је окружен многобројном послугом.

После вечере, војвоткиња и њена нећака одоше у један мали али пријатан салон где их наскоро и господа својим доласком обрадоваше. Поред умора од пута, седело се подуже овога вечера, толико су сви уживали у интимном разговору после бурних весеља у Вилије-Кастелу. Како је било пријатно сирочету ово вече, кад се, код своја три пријатеља, тако осећало, као да је у својој сопственој кући у Алпину.

Сутра дан, Минија се разбудила са веселим срцем. Похита к прозору да погледа на поље; зеленило хоризонта са разноврсним шарама, јелове шуме са њиховим мрким зеленилом, велики пожутели храстови расути по ливадама, ни у чему не беху налик на земљу Неапољску, са њеним угасито плавим небом, наранџама пуним рода, и лозом која се пење, па ни шеталишта на крајевима шуме, која је са свију страна опкољавала замак, неопомињаху је на цветни алтан у у Алпину. Али, поред сивих облачака који небом промицаху и озбиљног изгледа пољског, очи Минијине биле су ипак очаране, јер у ваздушној магли таласаху се злаћани снови, а под великим тихим дрвљем певаше нада. Ова кућа њеног драгана можда ће скоро бити и њена; у очекивању, њене ноге ходале су по обећаној земљи, а супарнице, коју је она сама створила, нема више.

Доручак прође весело; лорд Витфилд и г. Босе проведоше Минију по замку, са његовим дугим ходницима, многобројним степеницама, великим салонима са вештачки изрезаним намештајем, тешким завесама од дамаске свиле, са столицама застрвеним свилом. Завршише са галеријом, где уморни гроф седе, док двоје младих посматраше слике.

Сљедећи дани били су употребљени на проходање по баштама, парку и околини замка, час на коли, са војвоткињом, час пешице са друга два своја пратиоца, час на коњу с војводом.

Минија је најпре осећала живо задовољство, кад је била с њиме у четири ока; кад су заједно пролазили кроз мучаљиве шуме, или кроз усамљено поље, могла је да уображава, да је само њих двоје на свету, да прошлости нема више. Па и кад би го-

ворили о обичним стварима, млада жена уживала је у присуству љубавника, у гласу који јој у срце продираше. Али мало по мало, толико је душа човечија ненасита, прво узбуђење радости утишало се, пријатност шетње исчезе испред равнодушности њеног пратиоца. Минија је сравњивала ове погледе, просто умиљате, са ватреним погледима које ј Омбра тако познавала; овај лик сада утишан са оним, кога је узбуђење облило сузама. И пустивши коњу на вољу помисли у себи:

„Ах! кад бих смела певати! каква мађионичка промена! Зашто да ћутим, кад ни моје порекло, ни уважење света за њ' невреде колико глас коме се дивио.“

Међу тим леди Стевеова није имала право: очевидно се све више и више допадала војводи Витфјелдском. На њему није било више оног израза досаде, који га неостављаше по повратку из Италије; дуге сахате проводио је поред своје рођаке, слушајући арије које му се највише допадаху, говорио је шта више и о Омбри тако хладно, да и сама Минија, и ако је била суревњива са успомене на њу, није била задовољна тако брзим заборавом; тада јој се чинило, да је Вилијам под ноге бацио цвеће које јој је дао, да је раздерао љубавно писмо које је толико пута прочитала; али ових мисли на мах нестаде, јер ако је војвода и заборавио Омбру, то је било ради леди Стевеове.

После многобројних похода у околини, званице војвоткињине долажаху у Стевил. Војвода и његова рођака помагали су старој госпи у дочекивању. Минијина лепота, неусиљена шаљивост, била је придата овом кнежевском дочеку.

Г. Босе све је већма волео Минију. Леди Стевеова указивала је грофу приметно првенство; разговарали би заједно, увек са истим задовољством; гроф је говорио о Вилијаму искрено, савесно га хвалећи и критишући.

— Дивљак се припитомио, говорио је он; надам се да више непомишља на пут. Мислим, да је плава очаратељка одагнала слику црномањасте мађионичарке, и да је клавир пријатнији од гласа.

— Ах! каква разлика! одговори Минија; каква срећа смети певати!

Сирото дете уздахну. Да ли је још имала талента?

У том тренутку угледа леди Бофортову која се беше упутила ка клавиру, и војводу који јој се приближи.

— Видите, сестро шта нам прети, рече он показајући две девојке које се спремаху да певају; ви и гроф заклоните се иза завесе. Како нас гоне романцама, хајдемо све троје на алтан.

Молба би примљена: ноћ је била величанствена; пун месец обасјавао је поље живом светлошћу, ретка магла подизала се са ливада као покривало од белих чипака које њиха ветар; међу тим мирна дрва као какви џинови у дубоком ћутању ноћном, распростираху около себе густу сенку. Нека непозната, промењљива светлост мењала је облик предмета и обмањивала око о њиховом растајању. У овом великом вечерњем покоју, особито стање одмора и заборава обузима сва чула и вољу, дише се као у сну: тада се човек осећа као ослобођен свију веза и лажи светских, срце би тада без румени стида признало своју тајну. Минија, седећи поред Вилијама, предала се слатком уживању, које никако није могла да растумачи. Кад би је пригрлио својим рукама, са коликим би поверењем наслонила главу на прси младића и признала своју љубав, тако наивно, као што цвеће распростире благи свој мирис по ваздуху. Савршено би била срећна, кад би била с'њим тамо, пред погледом божијим, ничега тамо неби било што не би било он и она . . . На један пут од гласа војводиног задрхта, он је изговарао речи нежности . . . али не за њу. То беху само стихови из романце Изаурине.

„Звезде небеске, он долази к мени! погледајте само његове журне кораке. А ти, Дијано, која си љубила, чувај ми драгана кога обожавам.“

— Који ли је то саставио? упита г. Босе; ти су стихови тако звучни.

Војвода одговори: да, јесу, кад их пева Омбра. Како је била лепа и узбуђујућа. Још је гледим, са подигнутим рукама, са гласом и очима пуним нежности и преклињања! Све бих на свету дао, кад бих био онај, кога она љуби!

— То се зове одушевлење, прихвати г. Босе; за један моменат само одобравам га; али после тога, он ми изгледа претеран. Позориште има много чара, а особито улепшава . . . Ова лепа певачица, кад би остала, изгубила би много од своје мађијске моћи; али није остала, вечерње су песме велики непријатељ грла, . . а благодарећи својем грлу ове жене имају успеха и љубазника.

— Али Омбра не, повика Минија; она нема љубазника.

— Тим горе по њу! одговори гроф; нико јој неће на томе захвалити.

— Али она је богата, прихвати леди Стевсова, и од високога рода.

— Онда је то нека будала, повика стари скептик, права будала. Богата, од високога рода, и да излази на бину! то је нешто више од будалаштине, то је бестидност; изложити се погледима раскалашника, продрзљивом дивлењу гомиле, научити како ваља плакати и љубити, под изговором из љубави наспрам вештине! Ако је истина што говорите, драга леди, вашу би заштићеницу ваљало онда затворити у Бедламу.

При овој пресуди, изговореној са тоном презирања. румен стида обли лице Минијино; разљућена, придодаде живо:

— Ви говорите као прави Француз а не као ми Италијанци, таленат и ђеније код нас су благородство, које вреди исто толико колико и наши грбови . . . Код вас посматрају жену, место да се диве вештакињи; ово дивлење улива кад нас поштовање; млада девојка није дакле морално пропала ако пева на бини, она је лепо примљена и код наших највећих госпођа. Дакле, ја, са мислима моје отаџбине извињујем Омбру; преставља̂м себи њену срећу, кад је својим гласом тумачила једно беслутно дело, кад је свој дух уздигла звуцима, који остављају дугу успомену.

(Наставиће се.)

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА*)

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

Ираклије у пеленах.

Ираклије је био син Јупитра и Алкмене; Алкмена је била унука Перзејева; очух Ираклијев звао се Амфитријон. И он је био унук Перзејев а краљ у Тиринту, али се иселио био из Тиринта те се настанио у Тиви. Јунона, жена Јупитрова, мрзила је супарницу своју Алкмену; није јој право било, што је Алкмена родила сина, за кога је Јупитар самим боговима рекао да га велика будућност чека. Кад је дакле Алкмена родила Ираклија, мислила је, е на двору неће моћи заштитити дете од гњевне Јуноне, те га зато остави на једном месту, што се још и у каснија времена звало „поље Ираклијево.“ Ту би зацело дете пропало било, да није случај нансо туда баш душманку му Јунону. Уз њу је била и Минерва. Минерва се задиви лепоти детињој, смилује се на њ те приволи Јунону, да подоји дете на божанских својих грудих. Али је дете снажније повукло млеко, но што се могло надати, те Јунону затишташе груди, па срдито баци дете о земљу. Минерва онда подигне сирото невинашце, однесе га у оближњу варош па га даде краљици Алкмени говорећи, да је то сирото нахоче и молећи је да га из милости прими и одрани. Те тако је рођена мајка бојећи се маћехе заборавила била на дужност матерњу те оставила дете да пропадне а маћеха је у незнању мрзана од смрти спасла. Чак и више. Ираклије је само два-тиред

*) Види бр 34. Јавора од 1881.

повукао млека са груди Јунониних, али је то неколико ка́пи божанскога млека улило му бесмртност.

Алкмена је међутим на први поглед познала била дете своје, те га сва радосна метла у колевку. Али ни Јунони није остала тајна, ко јој је био на грудих те како је олако пропустила прилику да се освети. Онога маха пошље две ужасне змије, да задаве дете. Змије се увуку кроз отворене капије у Алкменину собу; нису их опазиле ни слушкиње а ни мати детиња. Алкмена је у тај пар спавала. Змије се успну над колевком па стану стезати вратић детињи. Дете дрекне, пробуди се па дигне главу. Није му годила необична поша око врата. Тада је први пут показао божанску снагу своју; сваком је руком једну змију зграбио за потиљак те их обе задавио без по муке. Дворкиње су тад већ приметиле биле змије али нису смеле да до њих дођу. Алкмена се пробудила била на дреку детињу; босонога је скочила с постеље, стала помоћ звати те се устремила на змије; али их је дете дотле већ задавило било. Виком својом довикала је Алкмена и витезове Тивске; оружани рупише сви у собу а краљ Амфитријон долети с голим мачем у руци. Он је пасторче своје сматрао за дар Јупитров те га и волио. Стао је крај колевке те видио и чуо, шта се збило. И зарадовао се и ужаснуо, кад је разабрао за нечувену снагу у новорођенчета. Дело се то њему свидило као велико знамење, те зато пошље по пророка Јупитрова, жреца Тирезију. Тирезија прорекне краљу, краљици и свима, што се ту нашли, шта ће бити с дететом, колико ће стаманити чудовишта на земљи, колико ли немани морских, како ће се чак и са Гигантима побити те их и потући, па како ће иза мучнога земаљског живота свога добити вечни живот на Олимпу крај богова и најпосле како ће за њ поћи Хеба, богиња вечите младости.

Како се Ираклије васпитао.

Кад је Амфитријон чуо са уста пророкових, шта је детету суђено, науми, да га лепо одгоји и васпита, те се тако покупе ироји из свију крајева, да наставе млађаног Ираклија на свако знање и умење. Очух га је сам научио како треба кола терати; Еврит му је показао, како се стреле запињу и одапињу, како се нишани. Од Харпалика је научио, како се треба хрвати и песничати, од Евмолпа певати и ударати у цитру, а Кастор, син Јупитров, показао му је, како се треба оружати и у реду се борити на бојноме пољу, Линос, стари син Аполонов научио га је читати и писати. Ираклије је лако учио, али није нипошто могао трпити претерану строгост, а стари је Линос био строг престрог. Једаред га истуче ни крива ни дужна а деран зграби цитру па је хити учитељу о главу, те се Линос мртав стропошта о тле. Ираклије се покаје али га ипак позову на суд; но славни праведни судија Радамант ослободи га па изда закон, да не сме бити крвне освете, ако ко кога убије бранећи себе. Амфитријон се бојао, е ће му преснажни синак опет какогод прекардашити, те га зато пошље у поље ка марви. Ту је Ираклије одрастао а све превазилазио величином и јачином. Био је син Јупитров па је тако био и страшан. Четир је аршина био висок а очи су му севале као ватра. Није ти тај ниједаред промашио циља, кад је стрелом нишанио или цилит бацао. Кад му се навршило осамнаест лета, био је најлепши и најснажнији момак у свој Грчкој. Дошло је тада доба, да се одсуди, хоће ли ту снагу своју употребити на добро или на зло.

Ираклије на раскршћу.

У то време оде Ираклије од пастира и од стада, дође у саморан крај неки па стане премишљати, чега да се лати. Седио је тако ту па премишљао а наједаред се створе пред њиме две женске висока узраста. У једне се по свему видило, да је срца чиста, душе племените; тело јој је било чисто, поглед смеран, држање скромно а одело бело белцато. Друга је била пуначка и једра, румен јој и белило није било природно а држала се правије но што је обично; очима је смело гледала а одело је тако удесила, да јој се дражи што већма

истакну. Ватреним је гледом гледала себе, па онда и око себе, не виде ли ју и други, а сваки се час освртала те мерила сен своју. Прва је хтела даље да пође а ова друга, да би претекла прву, брже боље стаде Ираклију говорити: „Ираклије, ја видим, да се ти ломиш, којим путем у животу да пођеш. Јеси ли рад, да ти ја будем верна друга, то ћу те повести стазом најпријатнијом, најудобнијом; нема те сласти, што је онда окусити нећеш а никаква те незгода неће снаћи. За ратове и послове нећеш имати да се стараш, једина ће ти брига бити да се питаш најслађим јелом и пићем, очи, уши и сва друга чула да ти се сладе пријатним осећајима, на меких душецих да боравиш санак, а све то да уживаш без икаква напора. Не бој се, да ћу те икада оптеретити телесним или душевним послом каквим, боже сачувај, браћеш ти само плодове туђег труда, туђе муке. Ко мене слуша, ја му дајем право, да се свачим служи, да све ужива.“

Кад је Ираклије разабрао мамљиве те понуде, зачуди се па запита: „А како је теби име?“ Она ће на то: „Пријатељи ме моји зову Блаженством, а душмани, што хоће по што по то да ме каљају, наделили ми име Неваљалство.“

Тада ће проговорити друга она женска. „И ја“ вели „дођох до тебе, драги ми Ираклије, јер знадем баба ти и мајку, даре ти и својства, васпитање твоје. Све ме то крепи, у нади, е ћеш бити први у свему, што је лепо и дично, само ако пођеш стазом мојом. Али нећу да ти ту обећајем куле и градове, хоћу само да ти кажем, шта је воља силних богова. Знај дакле, да богови не дају никакво добро, никакво благо људима, ако се људи не муче и не раде. Јеси ли рад, да будеш боговима по вољи, мораш штовати богове; хоћеш ли да те пријатељи воле, мораш гледати да им будеш од хасне; тежиш ли за тим да будеш у држави којој признат, мораш за њу радити, њојзи служити; воља л'ти је да ти се сва Грчка са врлине твоје диви, то треба Грчку да усрећиш; хоћеш ли да жањеш, а ти сеј; хоћеш ли да бојак бијеш и да надвлађујеш, а ти учи, како се ратује; хоћеш ли, да си господар телу своме, а ти га радом и знојем очеличи.“ Ту јој уђе у реч Неваљалство: „Видиш ли, Ираклије, каквим те дугим, мучним путем хоће да води жена та, па да дођеш до задовољства? А ја ћу те најкраћом и најудеснијом стазом довести до блаженства.“ — „Несретнице,“ одврати Врлина, „откуда у тебе икаква добра? та какво ми је јадно то твоје уживање, кад се свега наситиш па ти мора дотужати? Једеш, а ниси ни гладна, пијеш, а жеђ те и не мори. Да натераш глад, треба ти кувара, да ти пиће прија, пијеш вина скупоцена, лети тумараш па снега тражиш, постеља ти ниједна није доста мека, пријатеље гониш, да по целе ноћи банче а дању да спавају; па зато и проскакутају и протрче без бриге младост-радост, па се после у прљотини једва тетурају кроз старост-жалост, зазор им је онда и срамота шта су починили а хоће скоро да их смлави терет посла им, што га морају да раде. Та ето и ти, ма да си бесмртна, не пролазиш боље; богови су те одагнали а поштен те свет презире. Још никада ниси чула, да те ико хвали, а то бар свакоме прија; још ниједног доброг дела свога ниси видила, а то бар сваком оку више годи него ишта, Ја пак лепо живим с боговима, у љубави сам са свим светом поштеним. Вештацима радо и вољно помажем, газдама сам верна чуварица а чељади снажна заштитница. Је ли мир, свачега се лаћам, што је корисно и добро; је ли рат, борим се и ја, а присна сам друга Пријатељству. Мојим пријатељима боље прија јело, пиће и сан него лењштинама. Старији свет хвали млађе а млађи штују старије. Весело се и радо старији сећају прошлих дела својих па су срећни и задовољни, мене их ради воле богови, милују пријатељи, штује домовина. Па куцне ли задњи час, не оду са света без славе, не утону у заборав, него их потомци славе те живе тако кроза све векове. На такав се живот реши, Ираклије, па ево ти судбе најсрећније, миља и блаженства!“

Прва слава Ираклијева.

Обе женске ишчезоше наједаред; Ираклије остаде сам. Реши се да пође стазом Врлине. Па брзо му се дало прилике, да благодет уради. У Грчкој је тада још било пуно шума и баруштина па су ту битисали љути лави, бесни вепри и друге немани. Стари су јунаци највећма тиме учинили роду глас, што су земљу ослобађали од тих немани а и од разбојника, који су по пустињи засједали те путнике вребали. То је судба и Ираклију одредила. Кад се вратио к својима, разбере, да на гори Китерону има ужасан лав неки; на подножју те горе пасла су стада краља Амфитријона. Чим је то чуо млади делија, одмах је и наумио да лаву дође хаке. Наоружа се, пође у дивљу гору, савлада лава, пребаци његову кожу себи на плећа а ждрело намести каогодно шлем какав.

Враћајући се са те хајке сретне веснике Минијскога краља Ергина, што су пошли да покупе од Тивљана сраман и неправедан годишњи данак. Ираклија је Врлина наместила да буде заштитник невољницима, па како се весници стали разметати те по земљи глобити, то их он за час све похвата, повеже, избије и натраг пошље краљу. Ергин се зло раж̑љути па заиште од Тивскога краља Креона, да му изда кривца а Креон се поплаши па већ хтеде Ергину вољу испунити. Тада Ираклије наговори неколицину чиле момчадије, да пођу с њиме на душманина. Јест али ни на једном дому ни трага од оружја, јер су Минијци одузели били оружје свој вароши, како Тивљанима не би ни у сну пало на ум да се дигну. Тада позове Минерва Ираклија у свој храм па метне на њ сопствено своје оружје а момчадија поскида оружје, што је било повешано у храму и што су претци у рату били задобили те боговима посветили. Тако пође делија са малом четом својом на непријатеља те се сукоби с њиме код кланца једног. Минијцима није ништа хаснило што их је било тма божија: Ергин сам погибе у боју а сва му скоро војска пропаде. Али је у томе покољу био и Амфитријон, очух Ираклијев, те је сиромах главом платио а баш се момачки борио. После боја похити Ираклије на Орхомен, главни град Минијски, продре кроз капије, запали двор краљевски и разори град.

Сва се Грчка дивила ванредноме јунаку а Тивски краљ Креон, уважавајући заслуге делијине, даде му ћерцу своју Мегару за верну љубавцу. Мегара је Ираклију родила три синка-сокола. Мати пак Ираклијева Алкмена уда се по други пут и то за судију Радаманта. Сами богови стадоше даривати даре дичноме јунаку-полубогу: Меркурије му даде мач, Аполон стреле, Вулкан златан тоболац а Минерва доламу.

(Наставиће се.)

ЕРИК НОРДЕНСКЈЕЛД

и његова северополарна експедиција.

(Наставак).

Изради тачан и подробан план за овај велики пут; у плану тачно назначи не само нужне потребе што захтева једна велика експедиција, него у напред докаже он још и то, да ће, држећи се паметног и здравог рачуна и прилагодећи га природним приликама и особинама тих покрајина да ће за цело постићи цел своју; т. ј. да ће пронаћи већ једном, од толико векова тражени северни водени пут.

Премда је за ту своју идеју и замашни задатак овај и самога шведског краља задобио, ипак онај, који је највише новаца приложио, беше један приватан човек, честити грађанин и трговац гетенбуршки, гореспоменути Оскар Диксон.

О његовом трошку сагради се у историји културе значајна лађа „Vega“, која је врло знатну улогу играла при решавању овог толи тешког питања. Строј њезин тако је удешен био, да ју је при згодним приликама и повољни ветар терати могао. За

главног капетана, осим Норденскјелда као врховног шефа, примљен буде Pallander основни познавалац морских прилика, који је већ више пута учествовао у експедицијама; овоме буду додани као одлични морнари: Brussevitz, Hovgard швеђани, талијанац Bove и Nordguist рус. У научну комисију ову приме још три стручњака Kiellmann-а геолога, Stusseberg-а ботаничара и dra Nordguist-а као зоолога и лечника. Уз „Vegu“ придруже се још три лађе као пратилице: „Lena“ „Franzer“ и „Express.“

Експедиција ова као што из до сада реченога можемо видети имала је двоструку цел. Једна је била значаја строго научног, а друга трговачког, прометног.

У пароброд свој прими Норденскјелд 20—30 одабраних морнарских својевољаца. При избору ових момака имало се пред очима понајвише то,, да је дотичан већ учествовао где у експедицији; гледало се даље и на то, да су исти одважни, издржљиви и да се сами одушевљавају за ту идеју.

Цео трошак око ове експедиције приме на себе О. Диксон и руски честити трговац Сибиријаков. Признати морамо да је и сама родољубива шведска влада помагала новцем ово преголемо и теретно подузеће, надајући се зар отуда лепом беричету и богатој накнади,

Беше то 25 јуна 1878 године када се на далеки, неизвесни и опасни пут крену експедицијоно друштво норденскјелдово из Гетенбурга, пропраћено благословом и обасуто горућом жељом својих сународника и пријатеља, а смем рећи и васцелог образованог света, да се, Бог дао, сретно, увенчани сјајним успехом, здрави и весели натраг поврате.

Мало се задржаше у норвешкој вароши Тромзе због товарења угља и другог путничког прибора. Из Тромзе-а се крену за даљи и главни пут 25 јула, држећи се строго обале, овуда простирућег се и пространог руског царства. Прођу сретно и најопаснија места у вајгачком мореузу и карijском мору а то тако нагло, да се 6-ог Августа укаже „Vega“ и пратилица јој „Lena“ пред ушћем реке Јенизеји. 10-ог Авг продуже обе лађе путовање и обишав Тихомирско острво 19-ог Августа зором приспу до суве земље, где им громко брујање прангија и весело лепршање руских застава чисто говораше, да су ево осванули на предгорју Чељускинског полуострва.

Ово полуострво као какав дугачак кљун најдубље се зарива у сев. ледени оцеан; дакле од свију сувоземних крајева ово полуострво најближе стоји север. леденом полу. Они сад беху потпуно у леденом појасу испод 76—78° сев. ширине. Као трудољубиве челице разиђоше се по копну чланови ове научне комисије. Једни испитујући проучавају климатичне, други етнографске и географске одношаје и праве верне белешке, једни опет купе камење и разне минерале; ботаничари опет махунасто и остало биље у збирку своју и т. д. тако, да вредни научењаци и стручњаци за кратко време, у главним потезима учинише стручне опите овог дотле неиспитаног северног полуострва.

Нису се могли дуго задржавати овде паштећи се зар да се што више користе повољним околностима, које им се још за сада указују; дакле требало им се журити, да небикакогод од природе и њених наступајући прилика изиграни били. Како су нагло бродили види се из резултата, јер су 16-ог Септ. дошли до Сердце-Камена које лежи у близини североисточнога предгорја Азије, коме се ево јако приближише. Прошав дакле и предгорје азијско уз највеће одушевлење и радост, пусте се и у сами берингшки мореуз, који дели Азију од Америке .Повољни југоисточни ветар носио их је до никле и тек да уплове у тихи оцеан, али на њихову жалост 28-ог септ. море се тако јако и напрасно замрзне, да је „Vega“, удаљена на једну миљу од Азијског копна, као каквом грдним леденим оковом одасвуда стегнута, на овом месту застати морала. Застала је од прилике под 67° север. ширине Одважни морнари не клонуше духом него угледајући се на узорити пример издржљивости шефа свога, у саонице поватају своје увежбане северне псе и тако по леду сан-

кајући се тамо-амо и проучавајући ове леденe пределе, богатише како научне збирке и знање тако и искуство своје. Глади се нису нимало бојали јер је „Vega“ јестивом и другим потребама за живљење, за две године бављења снабдевена била.

Чланови научне комисије почешће су правили екскурзије и међу номадска племена, која су расштркано настањена и уздуж копна север. источних крајева Азијских. Да коју речем и о племенима овим.

Год. 1878 и баш у то доба тамо је ужасна зима била, па ипак су ови номадски полу дивљи народи, по казивању, врло слабо одевени. Баве се већином риболовом или ловљењем других дивљачи, што им уједно и за храну служи. Узраста су доста слабог а живе у групама без сталних скровишта. Код њих ћемо узалуд тражити здравих и јасних религијозних појмова, ван што врло примитивним и детињастим схваћањем представљају себи неку невидиму силу, која по своме ћефу светом управља. Уређених друштвених установа код њих нема. Начин живота више им је зверски, животињски, него онакав какав се људима пристоји. И поред грубог и сировог климатичног утицаја, ипак су нарави доста благе, безазлени су и мирни; новац слабо познају, промет подржавају узајамном и међусобном променом. У речима су веома сиромашни наравно према појмовима. Неколицина норденскјелдови другова када су на копну привремену обсерваторију дизали, веле, да су се са урођеницима комотно разумети могли служећи се тек с 250—300 речи. И у опће рећи, благодетни зраци јевропске цивилизације и напредне образованости слабо озарише полудивља племена ових студених покрајина. Они су још сасвим не просвећени, али још и данас чаме у тмини незнања и глупости.

У Европи тада врло мало знађаше свет о судби експедиције. Тек децембра исте 1878 г. дознало се о „Vegi“ где је и шта је с њом; и то случајно. Две америчке лађе немогав кроз берингшки мореуз проћи, вратише се без успеха натраг у Сан.-Франциско са том вести, да су у мореузу не далеко од копна видели једну лађу, која у сред леда замрзнута стоји. Овој су се тек на десет миља са јужне стране приближити могли. Да се већма приближе, није им лед допуштао.

По томе сваки је могао судити, да ће то бити Норденскјелд са својом лађом „Vega.“

(Свршиће се).

ЛИСТАК.

ЕЛИКСИР ИСТИНЕ.

(Свршетак.)

Приспев у варош, одмах се крене у суд. У једној улици стаде пред елегантни дућан неки, па посматраше у излогу дивно поређане кобасице, шунке и разна друга јестива. Ово посматрање побуди у њему чуство глади, па да би га утолис, уђе у „деликатесу“, где су се у побочној соби силни гости искупили, те уживају у изврсним производима кобасичара.

„Чиме могу служити?“ питаше Емила сопственик „деликатесе,“ богати кобасичар Шмалцингер.

„Дајте ми „кренвирштле“.“

„Ево изволите господине — рече му после неколико тренутака кобасичар — „мојим кобасицама нема нигде равних. Ја их готовим из најбољег и најфришкијег меса без икакве шкодљиве смесе, а домећем само концентриране зачине најфинније врсте.“

При овој апологији сопствених кобасица насмејао се Емил, па да би се уверио о истинитости малочас реченог, поднесе кобасичару своју чудотворну флашицу под нос.

„Дакле само из доброг и фришког меса готовите ваше кобасице?“ питаше Емил.

Шмалцингер се сад насмеја подругљиво. „Ах, та ваљда нисам пао с крушке!

Кад бих ја увек добро и свеже месо употребљавао, то бих морао до суђена данка чекати, да бих се обогатио.“

„Па шта дакле мећете у кобасице?“ испитиваше Емил даље.

„Највише устајано месо и оно што при сечењу отпада као кожурице и жиле. То све касапи скупљају, па мени продају по јефтине новце. Месо до душе врло често јако заудара, али прањем и јаким зачинима може се постићи, да гости смрад не осете, те тако моје кобасице налазе врло велику прођу, као да су од најбољег меса зготовљене.“

„Дивота! Па тако што да једу људи! мишљаше Емил у себи, а сва му је воља на кобасице прошла, па наручи порцију хладног сувог меса.

„А је ли ово месо од какве младе и здраве животиње?“ питаше Емил.

„Никако!“ исповедао се кобасичар, на кога је још непрестано дејствовао еликсир истине. „Ово је месо од маторе крмаче, коју су због болести заклати морали. Ја сам све месо купио за шест форината, а да је од здраве свиње, онда би вредило најмање педесет.“

Услед ове искрене исповести кобасичара изгубили су на мах сви гости апетит, један за другим побаца виљушку и нож, и сви се удалише, заричући се, да више у тај локал неће доћи.

Сад је тек кобасичар приметио, да су га гости оставили, оставивши са собом сервирана јела и недодирнута на тањиру. Глава му се окретала, те се ухвати за косе и не мога одмах к себи доћи. „Томе је крива та проклета флашица — мислио је Шмалцингер — која ме је са свим збунила, те сам такс глупости избрбљао!“

Млади Волер није чуо више последње речи овог монолога, јер и он скочи нагло са своје столице, као да га је змија отровница ујела, и побеже из Шмалцингеровог локала. Путем му се смучило, те с тога закључи да пијем свој стомак поправи.

„Чаша доброг пилзанског пива учинила би већ своју дужност“ говорио је он у себи, па сврати у блиску Причлерову рестаурацију.

Ту је било пуно гостију. За једним столом седели су млинар Кернер, пивар Геретл, апотекар Штесл и друге варошке величине. Емил се посади поред пивара и захтеваше чашу пилзанца.

„Ево нектара из грађанске пиваре у Пилзну!“ рече гостионичар и мету чашу пива пред младим Волером.

„Заиста из грађанске пиваре у Пилзну?“ питаше Емил, пошто је уједно поднео флашицу са еликсиром под нос.

„Ни спомена! Ово пиво није ни видело Пилзањ — одговори гостионичар — оно је производ овдашњег пивара, ето баш тог господина, што поред вас седи.“

„Да видимо какво је“ одговори Емил и повуче добро из чаше. „Не би згорег било, али је врло горко у устима“ рече, окренувши се пивару.

„Тако је, јер ја употребљујем најбољи и најскупљи мељ из Саца“ одговори пивар умилно смешећи се.

„Мора бити онда да врло много трошите мења“ примети Емил, па подметну пивару еликсир под пос.

„Врло много меља? Боже ме сахрани!“ признаде сада пивар. „Ако метнем две три прегршти меља на 40 хектолитра пива и то је много! Јер иначе како би ја процветао при данашњој великој скупоћи меља и при грдној порези, кад би само чист мељ употребљавао! У место меља мећем ја енцијана, детелине, а ако немам тог биља, онда мећем алоја, исландске маховине и нешто пикринске киселине. Врло многи људи да богме добијају од таквог пива главобољу, али временом се свикну и пију га као пилзанско.“

После ових пиваревих речи изгуби млади Волер вољу да пије имитирано пилзанско пиво, те запита гостионичара, да ли има правог виланьског вина.

„На служби, господине“ одговори услужно гостионичар и после неколико тренутака стави пред Емила флашу са дивном етикетом. Емил наточи пуну чашу, погледа вино према виделу па запита: „А је ли ово баш право виљанско вино?“

„Без сумње да је право“ уверавао га

гостионичар. „Ја га доносим непосредно од фирме Енгелман и син у Печују.“

„Дакле баш право не „панчовано“ угарско вино?“ запита Емил поново и поднесе флашу с еликсиром гостионичару под нос.

„Хахаха!“ насмејао се гостионичар. „Какво виљанско! Ово је са свим ординарно кисело аустријско вино, које ја јагодама или фуксином црвено обојадишем, после са „блајцукером“ осладим и најзад га као право виљанско вино продајем.“

„Леп си ми, голубе мој!“ мислио је Емил, па питаше даље: „А какво вино пије мој сусед г. Милер?“

„Хахаха!“ заценио се гостионичар од смеја. „Па то и није никакво вино!“

„Да шта?“ питао је Емил даље.

„То је смеса од воде, шећера, глицерина и неколико разних хемичних прашака што ја продајем као право аустријско вино.“

Милеру се намах смучило, кад је чуо за ову гостионичареву тајну о прављењу вина, па плати трошак и оде. Такођер ни Емил није ни додирнуо имитираног виљанца, него одмах оде даље. —

Еликсир истине чинио је чуда и покора. Млади Волер дознао је тако, шта све мора сироти народ за своје скупе новце да једе и пије и шта све може човечији стомак да свари. Са ужасом дознао је Емил, да неки трговци мећу у сирће сумпорну киселину, само да би што љуће било, да брашно са самлевеним баритом и гипсом мешају, да хинески чај са лишћем од јагода и врба фалзификују, или да више пута искувани чај суше и бојадишу, па га после тако исто скупо као фришак продају, да у млеко воду сипају а од телећег мозга или сапуна пену праве, што обично кафеџије чине, једном речи, Емил је дознао за све варанције трговачког и прометничког света.

Глас о овој чудноватој тинктури рас простро се брзо по читавој околини и Емил Волер постаде страх и трепет свију фалзификатора и швиндлера.

„Ти би морао скорим постати милијунар, кад би твој еликсир истине употребио као што треба“ рече Емилу једног дана његов друг Мирмон.

„Суревњиви мужеви и суревњиве жене богато би те наградили, кад би им ти доказао, да ли се њихова суревњивост на истини оснива или не; богате удовице окупале би те у благу, кад би им открио, да ли их њихови просиоци из љубави или зарад новца просе; бајне певачице, играчице и глумице дале би ти драговољно половину своје гаже, кад би им рекао, да ли ће их овај барон или онај гроф зацело узети, или се само играју с њима, једном речи ти би постао модерни Крез и онда би могао твоју божаствену Лујзу поставити на престолу твоје љубави.“

„То и јесте моја најватренија жеља јер та верна и племенита девојка живи само за мене.“

„А је си ли ти одиста уверен, да је она теби искрено одана?“ питао је Мирман са ироничним осмехом свога пријатеља.

„Како бих ја могао и посумњати у њезину љубав и верност?“ одговори Емил.

„Ти знаш — додаде Мирмон отежући — женскиње су понекипут несталне и неискрене, па човек не може знати, да ли“ —

„Још данас ћу се о свему уверити“ прекиде га врло узбуђено Емил, јер га је готово увредило, што је Мирмон посумњао у Лујзину љубав. „Још данас мора ми мој еликсир ту услугу учинити!“

У вече тог дана оде Емил својој Лујзи. Млада и лепа девојка паде му одушевљено у наручја и сва се претворила у љубав и оданост.

„Ти си све моје благо на свету!“ ускликну Лујза одушевљено. „Ти си моје сунце, чији ме зраци греју, ти си моја нада, мој узор, моје све! Ах! како те неограничено љубим и како ми дршће срце од нестрпљења, да дође једном онај блажени тренут, кад ћу бити твоја за увек, за вас живот мој!“

Емила су ове љубавне и слатке речи Лујзине са свим занеле и опиле; али сад му кроз памет сену као муња иронично питање његовог пријатеља, те се прибере и

поднесе својој будућој млади фрашу са еликсиром под њен божаствени нос да мирише.

Лујза је жељно удисала балзамни мирис, што се ширио из флаше, а одмах за тим прелете јој преко лепог лица ироничан осмејак.

„Љубиш ли ме дакле одиста искрено, драга моја Лујзо?“ питаше Емил.

„Ни најмање, глупаче мој! Ја тежим, само за твојим имањем и за удобним животом, што ћу га моћи као твоја жена проводити. Осим тога разни ме узроци гоне, да гледам, да се што пре удам. . .“

Млади Волер стојао је као окамењен, јер није био спреман, да тако што чује од своје богиње.

„Па кога љубиш, неверницо?“ викну он дрхтајући од гњева.

„Лепога поручника Трафера; ја га љубим већ од четири године, а уједно смо се сад договорили, да се љубимо и састајемо и онда, кад ја постанем твоја жена.“

„Проклета да си, змијо једна!“ грмио је Емил па у своме беснилу вури се флашицом са драгоценом садржином на Лујзу, но њу не погоди, него удари о зид и флашица се разби на сто комада, а еликсир се расу по зиду у иљаду капљи.

Емил Волер није се за читавог свог века женио, а зашто, није нужно рећи. Једино се бавио преметањем и тражењем по хартијама његовог покојног оца, небили какогод натрапао на рецепт еликсира истине, али заман, он не нађе ништа; па и многи други хемичари покушавали су, па све залуд.

А кад би баш и нашли, да ли би то људству од користи било?

С немачког **Владимир.**

ЗАРАД ЗДРАВЉА.

(„Десет заповести“ за оне који се купају). Опет су наступили врући и несносни дани, опет морамо по вазда да се кријемо по ладовини и таремо зној са чела — опет је дошло лето. Док изађемо из куће, већ смо на сунцу, чим се мало већма напрежемо у раду или се мало брже пожуримо у ходу, већ смо се ознојили по целом телу. Па тек кад морамо мало подуже да идемо по сунцу . . . то је баш страшно! — Још да нема купања, неби знао човек шта да у тим данима започне.

Ал' и јесте то купање права благодет за човека. Купањем се држи човек у чистоћи, купањем се ослобађа несносне врућине, у купању ужива. Но колико нам може бити купање корисно, толико нам може бити и од штете, колико нам даје угодности, толико нас може довести у опасност, ако се не будемо купали онако, како то захтева наша природа, него онако, како је нама воља.

Зато мислимо, да неће бити згорега, ако овде саопштимо нека правила, којих треба да се држи сваки који се купа, ако жели, да сачува здравље, ако хоће да му купање буде „не во суд и осужденије, но во исцјеленије души и тјела“ — да му буде после купања свеж и разум и тело.

Но већ унапред морамо споменути, да ових десет правила вреде само за људе здраве, а болесници ће најбоље учинити, ако се и у том погледу потпуно ослоне на свога лекара.

1. Прво питање, које нам се намеће кад помислимо на купање, јесте: кад треба да се купамо? На то питање можемо одговорити сами себи најбоље. Купајмо се онда, кад то изискује потреба нашега тела, кад је леп летњи дан без ветра, и кад је вода топла бар 15°*R.* или (или 19°*C.*)

2. А најзгодније време за купање јесте од 5—7 сахата у вече. Дотле се преко дан накупи на телу доста прашине и зноја, дотле се довољно разгрејемо, еле, онда нам је купање најнужније.

3. Два или више пута на дан могу се купати само људи, који су особито снажни. Али и то не увек, него тек по каткада, кад је баш здраво врућина, и ако се купају у води која лагано тече. Честим купањем одузима се телу много топлоте, а то може штетно упливисати.

4. Врло је добро познато оно правило, које каже да се не ваља одмах после јела купати, па се ипак врло мало на то пази. Треба бар три сахата да прође, откако смо јели, па се тек онда можемо купати, ако хоћемо да не нашкодимо варењу јела у стомаку.

5. Још је и то доста важно, да човек не иде у воду онда, кад је душевно узбуђен. У таквом случају ваља причекати, да се нервни систем и делање срца опет поврати у нормално стање. У противном случају могу последице бити врло опасне.

6. Сасвим би требало искоренити оно криво мишљење, да се не сме ући у воду са врућим или ознојеним телом. Самоонда, кад се човек у ходу или трчању ознoји, не треба одмах да улази у воду, него треба да се пре тога одмори — али у а љинама; аиначе, ако се од врућине ознојио, не смета то ништа да с места не скочи у воду. (А зар то није „нагло одузимање топлоте“? Види 8. Ур. „Јав.“). У сваком купалишту може се видети велика множина оних, који су дошли да се купају, где седе наоколо по клупама, или плашљиво обилазе око воде пипајући непрестано своју кожу, па тек кад их већ дрхтавица спопадне, спу

штају се лагано у воду. Такови људи раде дакле сасвим обратно, но што треба да се ради. Они се купају онда у ваздуху, то јест њима ваздух већ толико топлоте одузме, да им после вода изгледа страшно хладна. То пак може бити узроком разним болестима, јер човек на тај начин најлакше назебе. — А како ли се са свим друкчије осећа онај, који брзо са себе скида одело, скаче исто тако брзо у воду и неколико се пута узастопце у њу загњури.

7. Многи греше, што сувише дуго остају у води. То чине или да се честито освете за онај сексер, што су платили за купање, или што мисле, да им је то од користи. Но ни то није тако. Јер као год што се човек не може за неколико дана унапред наjести, тако се исто не може за неколико дана унапред ни искупати. Купати се не треба дуго; чим се осети најмање дрхтање, треба изаћи из воде. — Пливачи могу дуже остати у води него непливачи, јер се пливањем бар колико толико угреју, па им не нестаје тако брзо топлоте као онима, што просто у води стоје. Ако је ко рад, да се купа дуже времена, а да му то ненашкоди здрављу, нека се два три минута купа, па онда опет два три минута на пежу по сунцу шета. Тако можемо продужити купање, па да нам буде на забаву а не на штету.

8. Јаки „тушеви“ који се по гдекојим купалиштима налазе, могу бити и опасни. Наглим одузимањем топлоте, што на тај начин бива, и јаким потресом може се често и нормалан нервни систем пореметити. Употребљавати се могу само они „тушеви,“ из којих вода полако као киша цури.

9. Кад су здраво топли дани, па кад већ изађемо из воде и обучемо се, чисто нам дође вожа да се поново свучемо и купамо, јер нам је и опет врућина као што је била и пре купања. То можемо спречити тим, ако се не отришемо кад изађемо из воде, него се онако мокри обучемо. Она вода што је остала на нашем телу, испарава се полако, и још дуго нас лади по целом телу.

10. За цело да је боље после купања попити чашу хладне воде, да се и изнутра крв мало разхлади, и лагано шетати, него одмах у првој биртији засести, па се најести и напити. Боље да се то остави за после, док се цео организам поново врати у пређашње стање, из ког је купањем прешао у друго па да видиш онда сласти и апетита! —

То је дакле, што је нужно да зна свако, ко се купа. А по многогодишњем искуству и слеђењу тих правила можемо гарантовати свакоме ко се по њима буде владао, да ће му заиста бити више од асне, него ако се купа неразумно и сасвим по својој вољи.

По нем. —ς.

БЕЛЕШКЕ.

(Нови бачки епископ), високопреосв. г. Василијан Петровић дошао је у прошлу недељу на своје ново опеделење у Нови Сад, као своју владичанску резиденцију. Дочек је био одушевљен и величанствен. Желимо да љубав ова, коју су Новосађани при дочеку показали своме архипастиру остане стална и непомућена, и да „драги Новосађани,“ као што их његово високопреосвећенство назива могу увек с правом свога новог епископа називати својим „драгим владиком.“ као што је честити председник новосадске срп. црк. општине једном приликом у своме говору пожелео. Живио, православни владико наш, и буди уверен, да Новосађани умеју достојну пошту одавати свакоме по заслузи и да наш парод уме љубити онога, који датим приликама показује, да и он њега љуби и за њега бригу води!

(Др Ђена Павловић). Наш пријатељ и сарадник г. Ђена Павловић, приседник сиротињског стола у Сомбору, српски књижевник, положио је недавно на будапештанском универзитету докторат права. Живио српском народу у корист!

(Српско-црногорско друштво у Америци.) У Сан-Франсиску у Америци основали су Црногорци и други Срби, који се онде баве, „српско-црногорско добротворно и литерарно друштво.“ Цељ је овоме друштву узајамно потпомагање у нужди и болести, а читаоници цељ је: поучење и ширење просвете. Средина и место друштвене радње биће у вароши Сан-Франсиску. Чланом друштва може бити сваки Србин без разлике вере. Председник је друштву Л. Лалић; потпредседник М. А. Рашковић; секретар В. Јововић; благајник Јово Аврамовић. Управитељ читаонице друштвене је В. Ћуда; одборници су: Т. Шеровић, Ј. Јововић; П. Шпадијер, Ђ. Гојковић и П. Вукасовић. До сада се уписаху за чланове друштва 53 члана, међу којима, налазимо на презимена: Сабљичић, Црногорчевић, Миловић, Косовац, Гопчевић, Радановић, Лалошевић, Поповић и др. Желимо браћи у туђем свету, у далекој земљи преко атланског мора, свако добро и напредак Ако је игде нужно удружење, а оно је међу браћом у туђем и далеком свету. Нека им је сретно!

РАЗНО.

(Прави вегетеријанци) У Калифорнији близо Анасерина има једна баштованска колонија, чији су чланови вегетеријанци у правоме смислу те речи. Никада не једу меса, рибе, јаја и млека, него само вртне производе, који су на сунцу сазрели, — али и то без икаквог готовљења. Они тврде, да ватра, квари биљне сокове, и да им одузима оне делове, који су човеку нужни. Кажу: „уживањем животињског меса постаје и човек животиња.“ — Неки Енглез, који се дуже времена међу тим баштованима живио, приповеда, да се њихов ручак састоји само из краставаца, врло мало куваних кукуруза, кајсија, бресака, крушака и грожђа; и вели, да му је било добро код њих. За старе људе, који не могу да гризу, готови се кукуруз и воће натрвено, а смеша се са шипром или соком од јагода, те изгледа као тесто.

(*Ђимнастичко вежбање*). Особита новост долази из Француске: „Не чини добро, кад се три месеца без престанка ђимнастише. На некој француској школи су пре кратког времена званична истраживања о физичном утицају ђимнастисања бележена. Шестомесечно посматрање показа ово: 1. Мишићна снага расте за 15 до 17, кад год и за 25 и до 30 процената, и ђимнастисање најбоље изједначује обе стране тела. 2. Ширина прсију се бар за шестину повећа. 3. Тежина тела скочи за 5—7 а и 10—15 процената, али обим тела опада. Ово показује, да је сва корист од ђимнастисања мишићном систему. Но то напредовање мишића ограничено је по правилу на прва три месеца; за друга три месеца настаје смањивање. У овом погледу јасно доказа динамометар нужду, да ђимнастисање треба или ограничити, или од времена на време прекидати.

(*Добар савет.*) Волтер, француски песник и философ, бејаше познат са своје жестоке сатире, којом се служио и у обичном животу. Једном приликом на једном свечаном ручку приповедаше му његов сусед вазда, а уз то га лупкаше непрестано рукама по раменима. Кад се то Волтеру досади, а он ће му рећи: „Поштедите ме господине тим ударцима“. На ово му сусед одговори: „Право имате, али ми седимо тако близу један до другога, да ја немам куда да метем руке.“ — „Метите их на уста,“ беше брз савет волтеров.

(*Судбина руских списатеља.*) Код свију народа бива, да многи списатељи њихови умру у сиротињи и беди; знамо како је и с нашим Миловановом Видаковићем, Јоксимом Новићем и т. д. било. Но ваљда нигде није црње и горе, него код браће наше Руса. Тако, да њихов писац пок. Александар Херцен рече једном приликом: „Историја руске књижевности је списак имена мученика и робова.“ Ево ћемо споменути неколико руских писаца и њихов зао удес: Пушкин, први њихов велики народни песник, погинуо је у двобоју у 37-ој години свога живота; Лермонтов, пушкинов последник, беше прогоњен и пао је такође у двобоју у 27. својој години; Гогољ, женијални хумориста, умро је у неизлечимој меланхолији и тако рећи од глади у 44. години свога века; Грибоједов, славни описивач карактера и нарави, кога не хтедоше разумети и познати и којега су сумњичили, погинуо је у народном устанку у Перзији; А. Бестушев беше најпре на смрт осуђен а после прогоњен, а за тим је погинуо у кавкаском рату у 41 години својој; песници Полежајев и Баратински умреше у прогонству; Баћушков је као и Гогољ изгубио памет. А ко би још све набројао, што су били прогоњени у Сибирију и у Кавказ?

(*Невероватно.*) Један сликар моловао је предео један, како је зими снегом и њиме обасут, и то је тако верно и природно израдио, да се и сам сликар од зиме смрзнуо.

(*Апетит*). Један пријатељ дође лекару, да га визитира. Кад му лекар опипа пулс и нађе да је добар, запитаће га; „Имате ли апетита?“, а пријашко ће на то: „Имам, имам, дајте, ако само штогод при руци имате!“

НОВЕ КЊИГЕ.

Летопис Матице Српске. Уређује А. Хаџић. Књига 130. (Свеска 2. за 1882 год.) У Новом Саду. Српска штампарија дра Свет. Милетића. 1882. На 8-ни 2. л. и 144 стр. Цена 70 новч.

Закон и устав српско-црногорског добротворног и литерарног друштва. Сан-Франсиско. У Новоме Саду. Штампарија А. Пајевића. 1882.

Чланци из опште биологије од дра Л. Ђ. Докића. I Шта је биологија. — О плођењу и развићу организма. (Прештампано из „Рада“). Београд. Краљевско-српска државна штампарија. 1882. Стр. 76.

Грађа за Фауну краљевине Србије. I. *Шкољке. Шкољке у Србији,* израдио Др. Л. Ђ. Докић, професор велике школе. Са 14 дрвореза. Београд. Издање и штампа кр. српске државне штампарије 1882. 8-ина Стр. XI и 115.

ОДГОВОРИ.

Г. проф. Ђур. — Вашу смо ствар дали на оцену једноме вашем колези и кад добијемо од њега суд и мишљење, јавићемо вам. Но унапред нам се чини, да ће бити предуго за „Јавор.“

Гђи М. С. и Б. С. у Бугјашу. — Ваш телеграм могао би доћи у „Стармали“, јер нам заиста долази комичан. Ал добро је што је тако. Јавите нам се чешће, а обећани прилог очекујемо о св. Илији и држимо, да ћемо га моћи употребити. Што у дечијој литератури буде за то време изишло — послаћемо вам. „*Kleeblatt*“ се српски каже „детелина“ и овде добро напредује, само кад је кишовито па се добро наквасп. Иначе „нутуј игумане, не брини се за манастир“! У овој новели најглавнију улогу игра Катица, а сцене с вином и с картама врло су занимљиве и допадају нам се. „Марика“ је мало застарела слика из средњега века и с тога ћемо је изоставити.

Г. П. С. у Н. — „Богомили“ су били вероисповедна секта из 12. столећа. Главно јој седиште беше у Бугарској; они су одбацили иконе и тајне. Било их је до у 13. столеће у Пловдиву.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 29. У Новом Саду, 18. јула 1882. Год. IX.

ЗАКЛЕЛА СЕ ЗЕМЉА РАЈУ, ДА СЕ СВАКЕ ТАЈНЕ ЗНАЈУ.

КРИМИНАЛНА ПРИПОВЕТКА М. БЕРМАНА.

Око двадесете године живио је на свеучилишту у Рошток у, у северној Немачкој, песник, цртач и музичар Јован П. Лизер, кога и Бечлије познају, јер се око четрдесете године код њих бавио. Био је то човек необична дара, само на жалост врло несретан и — глув. Тада је био млад и ватрен и усавршавајући се у наукама учио је код тамошњег професора К. анатомију, која га је често растужила — јер заиста ништа нас не доводи тако у сумњу и очајање, као изучавање анатомије на човеку, јер ту морамо сваки час сами себи да кажемо: овде је и опет граница нашем испитивању, смрт се руга животу, њу још нико није победио, или као што вели песник:

„да се може насмејат', зацело
Мртвац би се смејао грохотом:
Зашто мртво касапиш му тело
Мртва питаш, шта је са животом!“

Лизер је већ тада приметио, да та наука није ни за ког другог, доли за лекара ,коме је то занат, а најмање да је то за вештака или песника — та песника би то до лудила довело Али сва та мудровања не помогоше, он је страсно заволео ту науку и волео ју је до смрти.

. Особиту је пажњу обратио изучавању костију, јер му одма упаде у очи, како је природа у стварању неизцрпљива и како се у њој једно те исто никад не понавља тако, да ни један костур није другоме у тој мери раван, да их вично око анатома неби распознало. Сваки је костур састављен по једном калупу из одређених делова, шта више сви су ти делови једног и истог непромењивог облика, па ипак како се у хиљади разликује један костур од другога у безбројним обележјима, које само један костур у хиљадама њих имаде! И анатом незна, шта ће од чуда, кад помисли само на ову необориву истину.

Ово морамо имати на уму, да се неби мислило, да је овај догађај, што ћемо га приповедати, неистинит, а тако исто морамо још и то додати, да је професор Лизеру, што се науке о костима

тиче, врло сјајну будућност прорицао, чиме се овај и поносио, јер К. је био од највећих зналаца и учитеља ове науке, а држали су га и за највештијега оператера*) новијега времена, па је хтео, да и свога ученика томе ваљано научи. Што се Лизера тиче, он је увек имао вољу да учи, и ако оно, што је научио, у пракси није изваћао. Кад год би проф. К. имао какву важну операцију, он је увек био са осталим ученицима ту, и помагао је при завијању којечиме, што треба да зна сваки, који је рад, да кашње и сам оперира.

Ово је било нужно, да напред кажемо, а сад прелазимо на један врло занимљив криминалан случај.

I.

Једног раног јутра ваљао се Лизер још у топлом кревету, кад ал' дође слуга професора К.

„Поздравио вас г. професор", рече он „и моли вас лепо, да одма к њему дођете; има с вама врло важна посла."

Лизер скочи из кревета и брзо се обуче.

„А знате л' ви," запита он слугу, „зашто ме професор зове?"

„О томе вас не могу известити; рекао ми је само, да вас молим да му одма дођете; ствар је журна и важна."

Лизер се пожури и већ је био у собици професора К.

„Данас можете показати, шта сте научили", рече он у шали, али мало збуњено свом ученику.

„Има да се изврши доста мучна операција и ја имам разлога, што сам само вас за асистента (помоћника) изабрао, јер сам уверен, да ћете — ћутати. Ради се о том. да се прикрије један двобој на пиштоље; можете мислити, да имам доста разлога, да овај случај — по мојој лекарској дужности — власти не пријавим. Да то учиним бацио би у беду две племените породице, а ви знате како се овде особито двобоји на пиштоље строго казне.

„То ми је доста, господине професоре!" рече Лизер „ево моје руке — ја ћу ћутати."

Професор стиште снажно пружену му руку свога ученика, затим узеше све, што је за операцију нужно, седоше на кола, што су их чекала и ова их трком довезоше у дворац барона Салина, који беше пола сахата од вароши удаљен.

Домаћин и супруга му (ова у сузама) дочекаше оба господина и на захтев професоров одведоше га одма у собу болесника — њихова сина. Болесникова соба беше у првом бôју.

Кад се професор врати, узе он свог младог асистента за руку и рече му тихо:

„Као што сам већ рекао, посао ће бити доста мучан, јер десно раме зло каже. У осталом само пажљиво, ладнокрвно и одважно, па ћемо ми то све лепо свршити, и ствар кашње неће бити опасна. Дакле млади мој пријатељу, будите лепо мирни и пажљиви, па кад ја кажем, а ви: држ'!"

Затим одоше горе у болесникову собу. Рањеник беше диван младић око 24 године и дивског телесног састава. Он их дочека седећи у наслоњачи, ведра чела, ма да га је рана морала ужасно болети. Тане беше пробило дубоко у кост од рамена, и ома на оном месту, где се двобој десио — неколико миља од границе, исекао га је неки хирург. Које невештина тога човека, а које вожња до родитељске куће, погоршале су рану у толикој мери, да професор мораде признати: е операција није баш тако лака ствар.

Но при свем том испаде она изврсно за руком и то саразмерно за кратко време. У рани не остаде ни парчета кости, и како је кућни лекар баронов увек на болесника пазио, то се барон Фердинанд Салин на велику радост својих родитеља и сродника после осам не-

*) Лекари, који оштећена места на телу секу.

дења предиже од свог „опасног пада с коња.“ Само му је десно раме укочено остало, те мораде с тога војничку службу оставити, но то није „печалило“ ни њега ни његове, јер је у Немачкој био мир, а у мирно доба не може млад, ватрен и славољубив човек никако остварити жеље своје и тежње.

Професора наградише царски за срећну операцију, а и Лизер мораде — ма да се устезао — да прими диван златан сахат од благодарног оца.

После неког времена остави Лизер свеучилиште и врати се после три године опет натраг.

Одма посети професора К. који се из почетка љутио, што је Лизер — као што му рече — „отишао од науке до на крај света“, (Лизер је ступио у марину) ал' кад му Лизер приповеди, како је у разним случајевима на својој лађи с оне стране океана, све оно, што је од њега научио, врло добро употребио, умири се он, и беше опет онај стари.

„Да збиља,“ запитаће на једаред Лизер „шта ради наш болесник, барон Фердинанд Салин?“

Професор се на ово питање ражалости.

„Њему је сад врло добро“, одговори он тужним гласом.

„Та чујем ли добро?“ повика Лизер поплашено „зар онај млади, лепи и снажни човек није више у животу?“

„У животу?“ понови професор болно, та по својој прилици да није. Помислите сами на жалост племенитих родитеља, који с њиме све изгубише, јер он беше јединац и последњи изданак старе, од векова славне породице.

„Од чега је умро?“ запита Лизер узбуђено после дужег ћутања.

„Еј, од лудости,“ рече професор јетко. „Та ви сте познавали ћерку доктора Вернера?“

„Наталију? Хој, хој, та ја сам се с њоме пре три године изврсно забављао.

„Та да, по вашем обичају: данас ову, сутра ону.“

„Немојте ми ласкати господине професоре, тако ђенијалан већ нисам.“

„Та радите ви само тако, немате ви од тога квара. Да је којом срећом и Фердинанд такав био, живио би он још.“

„Па шта је он то радио?“

„Као што рекох: противно од вас, заљуби се у Наталију до ушију. Ма да је девојка била из грађанског сталежа, родитељи му при свем том неби свој благослов одрекли, али је Ната већ била вереница професора Тенгла.“

„Шта? Оног старог, мршавог филистра са вретенастим ногама?“

„Дабоме. Још док је дете била, обећао ју је отац своме пријатељу из младости и она се мораде покорити вољи очиној. Фердинанд је беснио и паде у очајање. После је био опет ведрији — познао се с Тенглом и долазио му је у кућу. Кад ал једног дана нестаде га“ —

„Нестаде га?!“

„То јест нађоше му шешир, сахат и новчаник на обали оближње реке — али му лешине не нађоше.“

„Даклем самоубијца?“

„Тако изгледа!“ прогунђа професор К. и слеже при том рамени смешећи се сумњиво.

„А Ната? Шта је било с њоме?“

„Ната умрије по године после тога у порођају. Срамота, што су ме касно позвали. Затекох сиротицу онесвешћену — и мати и дете беху изгубљени. Па ипак — хоћетел' ми веровати? — једва сам с тешком муком успео, те бесавесној примаљи њену даљну праксу забранише: Као што чујем, помагао ју је и сам тужни удовац, који је међутим пре по године опет младу женицу довео.“

„Та то упада у очи!“

Професор слеже и опет раменима и рече значајно:

„Верујте ми: заклела се земља рају, да се сваке тајне знају. Само да ми је то доживети!“

(Свршиће се.)

*

ОЈ РЕЦИ МИ!..

Ој реци ми што ме тако
Твоје очи гледају
Зар за мога срца тајну
Твоје очи већ знају! —

А да знају твоје очи,
Моје јаде и мој вај
То ми каже твога ока
Чаровити дивни сјај! —

Па зашто ме тако гледе
Кад ми знају срца вај,
Кад разуму срца мога
Најтужнији уздисај.

У Каћу.

Владимира.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Овај завршетак изненади грофа. Леди Стевеова давала је певачици као неко право на врлину; он дакле одговори смагнувши раменима:

— Та маните се! још ћемо тражити весталке на бини... Ви сте право дете, драга леди Стевеова.

— Ви сте, госпо, права вештакиња, племенито и ваљано срце, рече Вилијам пољубивши јој руку.

Овај се пољубац није допао Минији; он је био намењен браниоцу Омбре, чија је лажна образина још стајала између ње и Вилијама, Минија дакле устаде и ожалошћена ступи у салон.

Сутра дан, ушавши у библиотеку, застаде војводу, код кога беше много журнала, и који беше тако заузет читањем и претурањем, да је за дуго није смотрио.

Шта ли тражите тако пажљиво? упита га она; какве важне политичке новости?

— Не, ништа важно, одговори он замишљено.

Нагнувши се над лист који му је био у рукама, задрхта; то је била позоришна кроника; у њој је великим словима била објављена опера Изаура.

— Ко ли ће играти улогу Изауре? настави Минија.

— То бих и ја желео знати.

— Да ли вам је жао што нећете чути ово красно дело, брате?

— Не, заиста... Ах! кад би Омбра пе ала.

— Она неће никад више певати, рече леди Стевеова суво; у осталом, ви неби могли оставити ваше госте...

— Казали сте ми, да се Омбра одрекла позоришта; али могли су вас преварити и ја се надам, немогу да помислим, да је више нећу да чујем... Ви ме морате разумети, миледи, ви, који сте је прошле вечери тако добро бранили; доиста сте били речити.

Овога вечера дакле, кад Минијом владаху тако пријатна осећања, ево на један пут свега, чега се он сећао. Каква досадна борба против ове несуштаствене непријатељице! Али, у колико је храброст остављаше у толико се сирота жена све више и више плашила признања, које ју је могло упропастити; јер онда би јој војвода рекао:

— На што толико варања?

А варање је тако подло, да би је понизило за навек.

Дан је прошао тужно; међу тим ваљало је ипак развеселити многобројне госте у Стевилу. Леди Стевеова примила је дакле све предлоге, па и предлог да се игра каква комедија, који изнеше више њих. Почеше одмах бирати комад, пошто су прегледали окс десетак дела. Г. Босе био је наименов н за управитеља. Одмах сутра дан подигнута је бина на великој галерији; после неколико дана стигоше и декорације и одпочеше пробе. Препираху се са учтивошћу, јер и у

игрању бијаше сујете. Само вештина грофовљева могла је да доведе ствар срећном свршетку; своје поуке умео је он да увије у ласкања, да ослободи плашљиве, да управља жељама, да изглади високоумље.

Кад позивнице беху раздате, улоге изучене, одело готово, одређеног вечера за преставу читава поворка од кола испуни двориште; пространа галерија била је пуна.

Војвода Витфјелдски није се ни у шта мешао. Бојећи се његове подсмевачке нарави искључили су га и од проба. Кад је помогао војвоткињи да прими званице, седе последњи и на најзаднем месту у сали, никако неверујући у таленат ових импровизујућих глумаца.

Пошто је трипут зазвонило, завеса се диже. Госпођица Мак Олдејева изађе прва на бину; престављала је веселу и брбљаву собарицу, била је мало невешта, али је ипак тако лепа, да публика отпоче да пљеска њеним дивним очима и ружичастим уснама. Први младић спотаче се на неки округао асталић кога у мало необори; али међу тим био је леп, угледног понашања, знао је врло добро своју улогу, а у осталом, маркизи од Линколна неморају бити добри глумци; њему такође пљескаху . . . Али, ко ли оно излази на бину са надземаљском љупкошћу, говори одмерено, изговара тако добро, да му се ни један слог не губи, са неусиљеном и смерном мимиком? Да ли је то доиста леди Стевеова? Сви гледе готово само у њу, само њу слушају. Да ли је дивна леди узрок, што сузе теку са свију лица? Поред строгог реда учтивости, који недозвољава хучне демонстрације, осу се бурно плескање, Вилијам је био јако узбуђен. Исти изговор, исти покрет, струк, ход; све га то опомиње на оно, што никако неможе да заборави. Каква чудновата сличност! Измените само злаћану косу, белу и бледу боју лица, па ћете имати пред собом Омбру . . . Непомична, нескидајући поглед свој са онога који јој се дивио, леди Стевеова познаде најпосле погледе тајанственог гледаоца у Скали или из опере у Бечу.

Тек што се завеса спустила, војводе беше нестало, јер није могао да обузда своју узбуђеност. Какав мађијски штапић обнови часове, којима се беше предало његово срце?

— Ја сам будала, мислио је он. Она је заручена, и ја је никад више нећу видети . . . Ко зна, да све на њој није било лаж, да ли, као што ми говораше гроф, нисам о њој појетисао, придајући овом облику несрављене лепоте и доброту о којој сањах, обожавајући тако, не Бога, но идола...

Пролазећи кроз мрачне алеје, да би срцу дао времена да се умири, и успоменама да се разиђу у ноћи, војвода је најпосле био господар своје воље, те се тако могаше повратити у салон, где се његовом изостанку јако зачудише. Први поглед, који се са његовим срео, био је поглед Минијин, која се на њ смешаше, као да би га позивала к себи.

— Ах! ево вас једном! повика г. Босе; већ је одвећ касно, сви обрасци похвала исцрпљени су; међу тим, ја увршћујем леди Стевеову у богиње. Благосиљаћу Италију, чије се сунце незадовољава само својим утицајем на цветање лимунова и позлаћивање наранџи, већ и својој деци даје по неки зрак од своје свете ватре . . .

— Ваши претерани комплименти буне мога брата; видите да он неизговара ни једне речи, примети леди Стевеова.

Очи Вилијамове већ су говориле, јер млада жена порумени од радости.

— Шта! ви ништа не говорите, повика г. Босе, зар осим флауте и лепих песмица ништа вас више неодушевљава?

— Ја немогу да испевам мојој сестри какву бесмислену фразу. Изненађен сам и озбиљно тронут њеним талентом. Јесте ли још који пут играли пре овога вечера?

— Која би од нас смела то да каже? одговори Минија смешећи се, све су жене више или мање комедијашице.

— Али, на јавној бини, сестро?

— То су почетци леди Стевеове, одговори она.

— Ако је тако, настави војвода, онда сте при вашем рођењу добили од какве ма-

ћијоничарке дарове, које она даје великим вештацима, са највећим ви сте се изравнали; играње ваше било је тако природно, гласоудар тако истинит, да за мене није било сале ни гледалаца, већ бејах сам с вама, не на бини, већ у шуми, где се радња догађала.

— Ето како су вештакиње у стању израдити да изгубимо памет, прекиде га г. Босе; кад говоре о љубави, нама се чини, да је оне осећају боље од других жена.

— То је зато, што бина раздваја од публике, одговори Минија, и што тако човек мора да себе замисли као лице, чије осећаје изражава.

— За гледаоца, рече Вилијам, бина опкољава глумице зрачним венцем а њихову лепоту чини идеалном.

— А и она од њих ствара врло опасне супарнице за нас, сироте даме светске, настави Минија.

— Ви немате супарнице ни по лепоти ни по таленту, повика галантни Француз.

— Ви нисте тога мнења, није л' тако, брате?

— Што се лепоте тиче, рече он, ја сам грофовљевог мнења; али сама проза, ма и добро изговарана . . .

— Невреди колико и поезија кад се пева, прекиде га леди Стевеова.

— Да, рече Вилијам, песма продире до најтајнијег места у нашем срцу.

Збунивши се мало због похвале коју је одао таленту који није имала ова што с њим разговараше, он настави:

— Али одушевлење, које добијамо од прекрасног гласа, стишава се брзо; само осећања, која разум, лепота и љупкост у нас улију, трају дуже.

— Мисли ли у овом случају и на себе, питала се Минија, и ако је мени тешко што непевам, зар њему није тешко, што мој глас нечује.

X.

Од овога вечера лорда Витфјелда све је више занимала његова рођака; он је био суревњив на њен осмејак, нестрпељив, кад се забављала с ким другим. Волео би да је одведе даље од њених другарица, и шећући с њом по сеновитим алејама, очи му постајаху умиљатије, глас нежнији. Кад су јахали, зелено покривало гоњено ветром миловало би лице јахачице, која је покушавала да га задржи са уснама; са каквом је обазривошћу умеравао Вилијам ход коња, од кад се Минијин бејаше показао као ћудљив! У салонима, заборављајући да је код своје куће и да сав припада гостима, остајао би он поред младе жене или би је водио ка клавиру; услуге његове беху непрекидне, комплименти деликатни; допуштао је, да се на њ' љуте младе леди због расејаности, најпосле, у целом његовом понашању догодила се промена, која је војвоткињу у усхићење довела, и услед које она рече једног дана грофу:

— Он је заробљен, а ми ћемо га чувати.

Међу тим он небијаше рекао ни једне љубавне речце Минији. Кад би били на само, он ју је дуго посматрао; са каквим бурним куцањем срца очекивала је она тако дуго жуђену љубавну изјаву! Кад се нагињао к њој кад је седела за клавиром, за што неподигне њене ручице са тушева, да их обаспе најнежнијим пољупцима?

Добра војвоткиња пратила је успех љубави која јој је обећавала обожавану снаху. Журила се да доврши забаве у Стевилу, уверена, да ће јој син говорити тада отвореније, и изразити јој жељу женидбе са леди Стевеовом. Своје гостољубље хтела је да заврши са једним великим балом.

Сале беху сјајно осветљене, галерије и стаклена башта скромније; свуда је било цвеће са својим раскошним мирисом; многобројни оркестар, сто елегантно постављен, једном речи, ништа неоскудеваше, и све бијаше достојно гостољубља власника Стевилских.

Минија се обукла просто, али са својим обичним укусом; ништа осим крепонске хаљине и цвећа.

Пркосећи успомени на црномањасто лице, дугу црну косу, која је беше начинила тако дуго жаљеном Омбром, леди Стевеова закитила се зеленим лишћем, као кад

је играла улогу Изауре; у руке узела је киту цвећа од белих камелија опкољених љубичицама из Парме, као што је била она што јој је бацио непознати странац; необазривост допада се младости, а борба храбрости. Сишла је у салу са одушевљеним лицем, лаганим ходом, блистајући у лепоти. Дужности домаћина недозвољише војводи Витфјелдском да разговара с њом. Али очи младићеве већ јој казиваху да је лепа. Кад је већ доспео да се састане с'њом, оркестар засвира неки валцер, и неупитавши је, да ли је примила чију другу понуду, он је повуче к себи.

(Наставиће се.)

ЈЕ ЛИ ЧУДО?

(Сонет.)

Као румен зоре што је
Кад је сунце љубит' стане
Пре но што ће да огране, —
Е тако је злато моје!

Ил', ако сте вид'ли боје
Бисер-роса кад заблиста
Са ружиног мирис-листа, —
Е тако је злато моје!

Росу радо гледа свако,
А ружа нам шири груди,
Зора слатке мисли буди.

Па је л' чудо онда, људи,
Што је љубим толи јако
Кад је лепа, мила тако!?

У Ст. Бановцима 1882.

Д. Прерадовић.

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

(Наставак.)

Ираклије удара с боговима на Гиганте.

Гиганти су били дивови страшна лика, дуге косе и браде; у место ногȢ имали су љускаве змајске репове. Били су синови Урана, неба и Геје, земље. Мајка њихова побуни их на Јупитра, новога свету господара, јер је Јупитар у Тартар (пако) свргнуо био Титане, њене старије синове. Дигну се тада Гиганти са Ереба (доњег света) те изађу на земљу на широкој пољани крај Флегре у Тесалији. Кад их звезде спазе, стану гаснути а Феб мораде сунчана кола окренути. „Пођите, децо, па осветите мене и браћу вам старију, синове боговске,“ рекла им је мајка земља. „Прометеја кљује оро; Титија јастреб кињи, Атлант мора небо на плећих да држи а Титани сужни пиште у окових љутих. Пођите, осветите их, спасте их! Нека вам рођени моји удови, брегови буду степенице, нека вам буду оружје! Попните се до кулâ им звездама обасјаних! Ти, Тифојеју, истргни насилнику из руку скиптар и муњу; Енцеладе, ти се дочепај мора а одагнај Нептуна! Рêк нек отме узде богу-сунчанику а Порфиријон нек освоји Делфијско пророштво!“ Гиганти на то стадоше клицати, као да је победа већ њихова, као да су већ заробили Нептуна или Марта па их воде у тријумфу, као да су већ зграбили за дивну косу дичног Аполона; један је већ држао као у воску, да ће му Венера бити љуба вереница, други је намерио већ да проси Дијану, трећи Минерву. Тако пођоше до тесалских горâ па да одатле јурну на небо.

Међутим је Ирида, весница богова, сазвала све небеске богове, све богове, што битишу у води и по рекама; чак је и Мане кренула са доњега света; Просерпина се дигла из сеновитог царства свог а и муж њен, краљ над душама, одвезао се горе на сјајни Олимп; одвукли га хати му подземни што светла дана не подносе. Каогод што

се у опкољеном граду скупе са свију крајева становници да бране град, тако се и богови стекли на огњишту очинскоме. „Богови силни," рећиће им Јупитар, „ево видите, како се мајка земља дигла на нас с новим неким поколењем. Дед на ноге јуначке, па да јој свалимо доле толико лешина, колико она синова на нас шаље!" Кад је завршио краљ боговски, затруби бурна труба са неба, а Геја се доле одзове громким земљетресом. У природи се све стаде превртати, као при првом стварању, јер Гиганти стадоше чупати из земље један брег за другим, довукоше Осу, Ету, Пелијон и Атос, откидоше Родоп са половином извора Хеброва, од тих брегова начинише степенице па се попеше до дворова боговских; запалише затим растове, зграбише грдно стење па стадоше јуришати на Олимп.

Боговима је пророштво рекло било, да неће моћи смакнути ниједнога Гиганта, него да ће Гиганти тек онда страдати, ако когод од смртних људи помогне боговима. Геја је за то била разабрала, те је с тога тражила мађију какву, да њоме осигура синке своје и од смртних. Па збиља и било је такве травке; али је Јупитар Геју претекао; није дао зори да се укаже, а месецу и сунцу забранио је да светле. Геја је сирота по мраку лутала и тражила а Јупитар дотле лепо дошао па почупао траву. Послао је затим Минерву, да у његове име позове Ираклија, да им у борби буде на помоћи.

На Олимпу се дотле бојак већ био заподео. Март је већ утерао био ратне своје кочије са бесним хатима посред најгушће руље душманске. Златни његов штит сијао се кано ватра жива, перјаница му се на шлему вила и светлила. У покољу бојном прободе Гиганта Пелора, што су му ноге биле две живе змије-отровнице. Пређе затим са кочијама својим преко удова рањеникових али неман испусти три душе своје тек кад је опазио смртнога Ираклија, који је у тај пар баш прешао преко последње степенице на Олимпу. Ираклије разгледа бојно поље па одреди мету стрели својој; одапне је те згоди Алцијонеја. Тај се стропошта у дубљину али тек што је додирнуо земљу, своју очевину драгу, подиже се наново у пуној снази животној. По савету Минервином сиђе и Ираклије, шчепа душманина па га изнесе ван границе очевине му; чим је див дошао на туђу земљу, испусти душу.

Сада се устреми Гигант Порфиријон у један мах и на Ираклија и на Јунону, да се засебице с њима огледа на мејдану. Али му Јупитар за тили час удане жудњу, да угледа небеско лице богињино, те див стаде кидати вео, што је застирао Јунону; дотле га Јупитар громом згоди а Ираклије му стрелом зададе самртни удар. Не прође много а ево из убојнога реда Гигантскога изађе Ефијалт пламенога глêда дивскога. Насмеја се дели-Ираклије те пришапну Фебу Аполону, што се узањ борио: „Ето нам бар јасне мете за стреле нам оштре!" Одапеше обојица те бог изби диву лево а полубог десно око из главе. Еврита обори Дијонис (Бах) са Тирзовом својом палицом. Вулкан баци из руке читав грâд усијаног гвожђа те смлави Клитија. Енцелад се дао у бегство а Палада Атина сурва нањ острво Сицилију. Дива Полибота повијао Нептун преко мора; див се јадник скрио на острво Кос али силни бог мора откине комад један острва тога те покрије њиме Полибота. Меркурије метнуо на главу шлем Плутонов, напао на Хиполита те га и смакнуо а тучни буздовани немилосних Паркâ*) згодише другу двојицу Остале је Јупитар поразио громом својим а Ираклије их је стрелама својим потаманио.

Ираклије је са јунаштва свога здраво ушао у милост боговима. Јупитар је назвао Олимпљанима оне богове, што се борили против Гиганта те их тиме одликовао од осталих што се кукавички владали. Почасно то име дао је и Дијонизу и Ираклију, ма да су их родиле смртне жене.

*) Парце или Мојре јесу богиње судбине (Усуд). Било их је три: *Clotho* (прела), *Lachesis* (што судбу одређује) и *Atropos* (неумитна). Ћерке су Јупитра и Темиде (богиње закона и правде).

Иракліје и Евристеј.

Још пре рођења Ираклијева изрекао је био Јупитар у сабору богова, да ће први унук Перзејев, што се буде родио, овладати свим осталим потомцима Перзејевим. Намењено је то било његовоме и Алкмениноm сину. Али Јунони није било право, да син супарнице њене до toликог господства дође те с тога изигра Јупитра тиме, што даде, да се пре Ираклија роди Евристеј, који је такођер био унук Перзејев, а по реду је требало да се Ираклије раније роди. Тако је Евристеј постао краљ у Микени у земљи Аргивској а Ираклије му је био поданик. Евристеј се забринуо и побојао, што му млади сродник с дана на дан све више славе тече па га с тога позове к себи, да му даде посла. Но Ираклије се нерадо решио, да буде слуга смртноме човеку; оде најпре у Делфе те запита пророштво, шта да ради. Пророштво му овако одговори: Евристеј се на неправди дочепао власти, али су богови тако наредили, да Ираклије мора свршити десет послова, што ће му их дати Евристеј. Кад те послове сврши добиће бесмртност.

Ираклије се са тога јако растужи; понос му није допуштао, да служи нижем од себе, изгледало му је то да је испод достојанства његовог; али је опет с друге стране знао, да је немогуће и да не ваља противити се вољи оца Јупитра. Тај тренутак употреби Јунона; из њене душе нису могле заслуге Ираклијеве да искину мржњу, те ти она сад претвори злу вољу Ираклијеву у љуто беснило. Тако се Ираклије сасвим занео, да је хтео да смакне милог синовца свога Јолаја, а кад је Јолај измакао, убије Ираклије рођену своју децу, што му је Мегара родила, а у заносу је мислио, е циља на Гиганте. Дуго је трајало док се повратио из лудила свога. Кад је увидио, како се преварио, стала га је тиштати љута му несрећа те се онда забрави у кућу па никога к себи није пуштао. Време најпосле ублажи велику тугу његову, те се он онда реши, да се подвргне налозима Евристејевим, па оде к њему у Тиринт. И Тиринт је био у власти Евристејевој.

(Наставиће се.)

ЕРИК НОРДЕНСКЈЕЛД

и његова северополарна експедиција.

(Свршетак.)

ек 16-ог маја 1879 год. дође Норденскјелдово писмо, које је он свом једном пријатељу у Петроград писао. Исто писмо послао је, пошто уређених поштанских постаја нема, по урођеницима из племена Чукчи. У писму своме описује Норденскјелд тадање стање своје дружине и све околности у којима се налази, уверавајући пријатеља свога, да је сасвим изван опасности; здравствено стање је сасвим повољно; да хране и свију других потреба има довољно и да сад само чека топлије и повољније време, када ће и лед попустити, те да заплови у тихи оцеан, и види једном већ жељу своју остварену, мету постигнуту.

И поред свег тог уверавања Норденскјелдовог, ипак усхићени пријатељи његови опреме му на сусрет, дакле са јужне, кинеске стране две лађе, које би „Vegi“ на помоћи биле и повратак јој осигурале. Једну лађу је о своме трошку снабдео и из Европе кроз суецки канал опремио, честити руски великокупац С о б и р и ј а к о в; а другу многозаслужни и учени уредник „New-York Herald-a“ г. Gordon Bennet пошље му из санфранцишканског пристаништа.

„Vega“ је замрзнута и леденим „мидером“ стегнута стајала од 28-ог септ. 1878 г. па све до 20-ог јула 1879 г. дакле пуни 294 дана није се могла никуд ни помакнути. Зима и цича је ужасна била те године. Норденскјелдове белешке веле, да је 25 Јануара 1879 г. највеће зиме било када је жива на

45°*C* пала; ово је тако грозна зима о којој ми ни појма не можемо имати.

Кад се време при крају јула отоплило, лед попусти и почне се топити нагло; у топлењу јако попуца и то тако да се на срећу пред лађом укаже грдан јаз, канал, премда за пролаз лађе сувише узан; није им сад ништа друго преостало, него ширити што већма могу тај канал са леденим обалама. Овај их посао стане грдна и теретна посла, ал ипак су нешто ускорили ствар. Тешком муком и силним напором миголећи се провуче се најзад „Vega“ кроз тај просечени канал и као што већ рекосмо 20-ог Јула ослободив се од ледених окова, и тако рећи данув душом, уплови весело међу вале тихога оцеана. Бродећи тако весели и раздрагани даље југу, вољом божијом искрцају се 24-ог септембра у мирно пристаниште јапанске вароши Јокохама. Веселим усклицима и поздравима не беше краја, чиме обасуше и предусретоше Јапанци утруђене и дичне путнике ове. Овде у Јокохами буду од европски заступника а не мање и од стране европ. колониста сјајно дочекани и лепо угошћени.

Свеопћа преса са радошћу је прихватила вест ову поздравив најласкавијим речима ову ретку и сјајну појаву а не мање и победу на пољу напредне проналазачке знаности.

Муњевитом брзином разнесе се на све четир стране вест и прерадостан глас, да је Норденскјелд, за кога већ многи и заборавили беху, са неустрашими сапутници своји сретно решио претешки задатак свој и да се готово сви у најповољнијем здрављу налазе.

У Европи склопише се таки одбори у повећим местима, куда им је пролазити требало, да Норденскјелда и дружину његову што велељепније дочекају. Кад пак мало доцније пуче глас, да је Норденскјелд оставио и индијски оцеан и да ће кроз аденски мореуз и суецки канал проћи у убавоме Неапољу искрцати се, на вест ову велим, струја опће радости бурно заталаса одушевљене и усхићене духове талијанских научењака.

14-ти фебруар лањске 1880 г. беше тај значајан дан по слављеног путника нашег Норденскјелда, када је исти, после толиковременог одсуства и после толики непријатности у студеноме северу, ево први пут ногом својом ступио на европско земљиште.

Није нам задатак, да овде говоримо и о подробностима сјајних дочека у Напуљу, Риму и другим местима, што их у почаст овим хваљеним мужевима и борцима приредише многе корпорације, разна учена друштва, особито географско, а не мање и саме државне власти; о свему томе нисам намеран говорити, пошто су поштовани и мили читаоци сигурно у сувременим листовима и часописима читали о томе, јер су исти до најмањих ситница описивали дочеке те. Али ипак неможемо мучки прећи преко неских појава, које тим већу важност и значај дају успеху Норденскјелдовом. Не само да су га талијански и француски научењаци видљивим знацима свога високог поштовања и уважења предусрели, него приликом тих дочека и сам краљ талијански и министар француски својеручно му украсише јуначне груди одличијем, с каковима се само овако ретки мужеви и борци за науку од стране највиших кругова удостојавају.

Имали смо прилике читати, кад је „Vega“ у шведске воде дошла, послаше пред њу 200 брзих галија, окићених небројеним заставама да је таким шаренилом, таким знацима неописаног одушевљења и радости кући допрате. Та цео повратак његов ништа друго не беше, него дугачки низ велељепних и одушевљених дочека, при којима многобројни поштовачи и тако рећи цео образовани свет, у заносу свог неописаног ентузијазма, неувелим венцима славе, немилице и раскошно обасу дичног Норденскјелда и његове сапутнике.

У стручном часопису једном нађосмо белешку једну, по којој је још 1611 г. у Нидерланду основана награда у износу од 25 хиљ. фор. да се оном научењаку издати има, који пронађе северноисточни морски пут. Па пошто та награда од тога доба још

није повучена, то у дотичним круговима држе, да на исту награду Норденскјелд право потраживања има. Но ми од овога немамо хасне јер то је његова ствар остављајући му нек се он зато разбира.

И прелазећи сада завршетку овог чланка нека нам је дозвољено и ово напоменути: када се, поштовани читаоци, озбиљно у обзир узме трошност човечијег живота на земљи, и када мало дубље и ладнокрвније просудимо шта је човек у опће и чему није у животу изложен, онда се иза тих задубљених мисли, са неким блаженим и милим чуством унутарњег задовољства сетити морамо заиста ласкаве среће Норденскјелдове.

И запитајмо се сада: А да ли може човек у чемерним данима овог трошног и пролазног живота на земљи лепшега, узвишенијега и драгоценијега блага дочекати, него што је ова вазда блистајућа, треперећа и бесамртна слава, која тако бујно обасјава и која ће и од сада непрестано обасјавати дично име *Ерика* Норденскјелда?! Заиста неможе.

Оваким се дакле даром награђују сви достојни мужеви, који и умни и телесни рад и труд свој неуморно залажу на олтар унапређења нетолико себичњачких, колико свеопћих универзалних интереса човештва!

У Сомбору 1881. Прерадио П. **Коњовић.**

ЛИСТАК.

ПРВА ЉУБАВ ЈАНА КОЛАРА

Будућност коју Славени имају, и улога која је њима намењена у култури Европској није ни најмање илузорна, и по где који немачки научењаци, као културни хисторик Хелвалд, већ види у Славенима наследнике немачке у култури, а Грундеман већ прориче како се „дрво немачке у пркос свој вртарској вештини државничког подмлађивања као труло строваљује, да би младалачки свет Славенски ступио на место Германа“. А Славо-немац Хандтман узвикује да је „крајње време да се славенском духу призна право на опстанак и утицај.“ „Опомени Немце на то — вели он сам себи — да је народ и дух у земљи Хохенцолерна т. ј. у језгри немачке царевине постао отуда што су немачке благородне воћке на славенска дивља стабла накаламљене.“ Кад сам путујући по Саксонији и Тирингији пролазио поред рујина, које су бројале векове, питао знанце за порекло њихово, они су ми вазда указивали на оно старо некадање доба кад су још Славени ту били, кад је се некада по дивним шумама и брдима Тиринпшким разлегала песма Славенска; кад сам пролазећи кроз села у којима прави овејани Немци живе, распитивао за имена села њихових, добијао сам одговор: Рода, Серба, Лобеда, Клозевић, Родигаст, Требнић, Стреснић, Куница и т. д. Сећам се да сам једаред у Јени био у посети код једнога Руса, који је седио код једнога ћурчије који између осталога причапе како се највише куна у селу Куници находи. Шта више и за саму Јену зна се позитивно да су је Славени resp: „Сорбовенди“ основали (634 год.) назвавши је Гене, Гена, откуда је после Иене, Јена постала. Јена је се назвала тек 1029 год. у једној повељи цара Конрада II. А шта да речем за Лужичке Србе који и данас представљају острово славенско у мору немачком, и који су у стању да изазову каквог Милојевића славенског, који ће с правом тврдити: Славени сви и свуда.

Ко је био у Немачкој, тај ће знати обичај који влада недељом, а тај је да се иде на игранку у околину. Било је некако крајем Априла кад ме г. Н., г. В. и г. Д. зовнуше да идемо у Лобеду, место по сахата удаљено од Јене. Дан је био диван,

околина сва покривена зеленилом. Кад смо приспели у Лобеду света је било млого дошло из Јене, Лобеде и осталих околних места, од мушких главни елеменат састављали су ђаци. Неки су седили у башти, која је испод рујина замка Лобедског имала врло леп изглед, и певали ону познату песму Јенских ђака:

„*In Jena lebt sich bene*
In Jena lebt sich gut.“

Неки су опет у дворани за играње весело окретали чешку полку, коју лепе Саксонкиње тако радо играју, или су се упуштали у љубавна удварања и обмане à la Фауст:

„*Lass diesen Blick*
Lass diesen Händedruck dir sagen
Was unaussprechlich ist.“

„Погледајте само ону у црно обучену како игра, као фурија, бог и душа изгледа ми прави Немезис,“ говорио је г. Н. указујући руком на једно црномањасто девојче, чија је коса распуштена падала преко рамена и у чијем је погледу било толико страсти и привлачности, да је г. Н. био зајиста потрешен и узбуђен. Да сам сликар узео бих је за модел — рећи ће г. В. — направио би као Рафаило скицу на првом бурету које се изнесе, после бих ту скицу код куће усавршио, и ко зна да ли не бих са тим мојим Немезисом био исто тако славан као и Рафаило са својом Мадоном“.

Пошто се свршила игра, није прошло ни неколико минута а г. Н. већ је се увелико разговарао са својим Немезисом.

„Смем ли знати за вашу народност?“ питала је она.

„Гђце, ја сам син једнога потлаченог, и раскомаданог народа који својим јунаштвом задивљава, а својим песмама осваја свет“ говорио је г. Н.

„А то је?“

„Српског“.

„Мило ми је, и сматрам за част да познам кога од Срба, о којима смо овде у последње време млого слушали и читали,“ — после кратке паузе запита ће она „ви као Србин, нема сумње, знаћете да ми кажете што о славенској узајамности.“

Г. Н. трудио је се да јој на то питање што јасније одговори, споменувши нуз реч и име Јана Колара, које као да је она и ишчекивала да чује. „То ми је име познато“ рећи ће она. „Читали сте ваљда што о њему?“ питао је мој ланцман.“

„То не, али пре једно 50 година учио је у Јени богословију један ђак из Аустрије, који је се звао Јан Колар“.

„Јест, — рећи ће нестрпељиво г. Н., у Јени постоји још и данас таблица која казује кућу где је Колар становао, и то ако се не варам у Lobderstrasse. Но откуд да ви то знате?“

„Ја не знам њега, али знам нешто о његовој љубави?“

„Љубави?“ питао је зачуђено г. Н.

„Да, о љубави — отпоче она — ви знате обичај да богослови иду недељом у околна села и предикују у црквама. Тако је било и с Коларем коме је се особито наша Лобеда допала, које због лепог положаја, које због доброг и разборитог свештеника, а које — што је главно — и због лепе ћерке попине, спрам које Колар није могао бити равнодушан. Није прошло млого а његова је љубав већ нашла одзива, и Колар јој обрече да ће је узети чим сврши и уреди своје ствари код куће, а она њему да реч да ће га чекати. То је трајало неколико година и поред свију интрига и наваљивања, она је ипак остала верна датој речи. Најзад пакосни људи јаве Колару да је она удата, а њој да је он умро. Мало било за дуго не било, кад једног лепог дана у попиној кући орила је се песма сватовска, и у сред весеља Јан Колар ступао је у кућу попину. Шта је после било зна се, она је била његова.

Г-це смем ли знати за ваше име?“ питао је радознали Н.

„Н. Н учитељка из Лобеде и рођака Коларове драге.“

Било је подоцкан кад смо се враћали, и сва тројица смо нехотице певали ону познату химну славенску:

„Ој Славени јоште живи дух ваших ђедова,“

ДМР.

КЊИЖЕВНОСТ.

Примери за латинске облике. Према латинској граматици дра Ј. Туромана саставио Стеван Лекић, проф. на српској вел. гимназији у Новом Саду I. део. У Београду. Издање и штампа краљ.-српске државне штампарије. 1882. Цена 2½ динара.

(Наставак.)

Споменувши тако у књизи г. Лекића оно, чега нема ни у једној српско-хрватско-латинској до незнатно мало, дај да видимо сада како је распоређен и какав му је онај материјал што се обично даје у оваким учебницима.

Осим још, на почетку, три стране „примера за читање латинског језика," где су речи више обележене знацима за акценат и квантитет него даље у тексту; и осим две фине примедбе на стр. 3. и 60. које се такођер односе на правилно изговарање, — читава књига иначе подељена је на четири дела. Најпрво имају *LX* „латинских примера" (на стр. 4-59) „*Vocabularium*" по реду примера (од стр. 60—136) „српски примери" опет 60§§ (до 193. стр.), и на послетку „речник" српско-латински по азбуци, с којим свршује књига. Што се посебно тиче примера у овпх шесет латинских и српских §§. од њих по тридесет односе се на именске облике, на деклинације, а тридесет су на промене глаголске, на коњугације. —

Прва примедба, коју ћемо учинити на оваки распоред, та је, да се запитамо, зашто је писац овако поделио примере: башка са свим латинске, а башка српске. Обично је да се примери ређају мешовито и наизменце: један латински, један српски. Тада нису нужна ни два речника, него или се речи тумаче остраг по параграфима заједно и за латинске и за српске реченице као што је у Обркнежевића; или донекле тако, а по том азбучно но само с латинског на — хрватски, као што је чинио Дивковић; најпосле, ако су ученици зрелији, у том случају праве се само два права речника по азбуци, за што имамо пример у Шенкл — Петрачића грчкој почетници са грчко-хрватским и хрватско-грчким лексиконом; Лекић је удесио и тако и тако у њега има и речник са латинског по параграфима као што је у Обркнежевића-Дивковића и азбучни са српског као у Шенкл-Петрачића. Ово је нужна последица у свези са његовим поступком апсолутног делења примера. При том код Лекића ипак ништа не смета, да се иза првог, другог и т. д. латинског параграфа узму одмах дотични српски бројеви, јер су у обојима по речницима размештене исте речи само у разним облицима и за усмено превођење дакле овај распоред равнодушан је ако није још и целисходнији него обични, пошто ученик немогући сада тако лако помагати се латинским реченицама као кад су на истој или противној страни мора их најпре врло добро научити. Но судећи по једној изреци у предговору српски су примери са својим речником изложени у засебном делу књиге с погледом највише на писмене радње ученика, па како ове почињу давати се истом доцније кад мали латинци постану већ велики ђаци; то нека имају лепо и свој прави лексикон где ће моћи да нађу и оне речи, које им није хтео „господин" што је написао књигу да забележи у односном латинском §-у да их само „намучи" да морају тражити, или они нису добро утубили из пређашњих лекција. Еле и ова ствар у књизи г. Лекића, колико је за нас мало необична и нова, ипак није ода зла и има такођер свој „*raison d'etre.*"

Што нам ваља навести од ваљаности делова „Примера" г. Лекића у себи, то ћемо учинити у кратко, тек да не останемо дужни потврду нашој тврдњи о њима у појединостима. Прво указујемо на примере на другу деклинацију бр. III. IV. и даље, као врло прегледно преставељене, завршци заступљени су засебним параграфима; и то под бр. III. долазе реченице са најобичнијим латинским именицама на *us*, па на *um* (IV), а којих је мање, на *er* и *ir* смештене су обоје под једним бројем (V). Број VI. су изузеци. Оваки ред помоћ је и за род речи, да га деца боље упамте. У примерима на трећу деклинацију та је намера јасно изражена. Параграфи су написани са *Masculina* (речи на о, *or*, *os*, *er*, и imparisилаба на *es*)· VII. и VIII бр. *Feminina* (ту су ти речи на *as*, *is*, *aus*, *x*, парисилаба на *es* и речи на *s* са консонантом пред њим) IX. бр; а X. је за *Neutra*. Како су правила о роду речи треће деклинације врло важна и за први разред прописана, с друге пак стране за децу доста су тешка ако им се не преставе са свим јасно те кад неко изнађе за њих тако добре примере и тако их наочигледно престави као ово г. Лекић ми му можемо искрено честитати да му је један главни део посла сретно испао за руком. — Истом по свршетку супстантива долазе у XI. и XII. §§. примери за адјектива треће деклинације, сигурно за то овде, што тек она имају по правилу аблатив на *i*, а пре и нису била тако нужна почем за мешање са супстантивима давани су придеви прве и друге деклинације сасвим од почетка.

А сада, упозоривши само на то, да под. бр. XX. и XXI. имају примери уз адјективне и за адвербија која се врло згодно и лако схваћају са адјективима, особито кад ова, научена од пре, овде се чисто понављају; такођер да је у три велика параграфа са компарацијом адјектива дата и компарација адвербија и приметивши да сам код *Numeralia* (*cardinalia*) приметио да има и потежих примера које би добро било заменити лакшим, — ми ћемо да преврнемо десетак листи па да видимо примере за облике од глагола. — Морамо одмах одобрити што је учињен распоред примера по основама што су дати редом за времена и имена глаголска, како која постају од презентске основе, па од основе перфектне и супинске. Са активним помешани су и пасивни облици зар што је српски лако начинити пасив од актива (додатком заменице *се*). За трећу коњугацију умесно је што

су примери од глагола разложени према особинама како се распоређују неправилна перфекта и супина I. верба на — о,-*i*,— *тим* (у четир броја), II. верба на —о, —*i* — *tum* (*XLVII*), III. верба на —о, —*si*, —*sum* (три броја), IV. верба на —о, -*si*,-*sum* (*LI*) После четврте коњугације актива и пасива долазе примери за четир коњугације депоненција и најпосле имају два параграфа за примедбе глагола на -*io* и-*ior* по трећој коњугацији. За депоненција увиђам што су им примери стављени за себе и ако су они за пасивне облике измешани са примерима активним; но за број *LIX* (верба на -*io*) судим да би згодније место било им иза треће коњугације актива и пасива, а броју *LXC-ior*) иза депоненција треће коњугације.

(Свршиће се.)

ЗАРАД ЗДРАВЉА.

(***Дуван и зуби***). У енглеском друштву зубних лекара хвалио је лекар Х. Хепберн уплив дувана на зубе. Дим, вели он, уништава киселину, што се купи у устима а и трулежу у шупљим зубима стаје на пут. Што зуби од дувана поцрне, томе је узрок чађ, што је у диму, дакле делићи од угља. Дим допире међу зубе и у пукотине, дакле баш тамо, куд се четкицом не може да допре. И заиста дуванџије мање пате од зубобоље, него други људи. Већина чланова тога лекарскога друштва слагаше се са овим назорима; само је Колс приметио, да је промена топлоте и хладноће врло штетна по зубе, а Ендервуд је додао, да сувишно пушење ослаби десни и чини да се зуби љуљају и не добивају довољно хране (из крви). — На ово примећује немачки лист „*Gesundheit*“ што у Липисци излази ово: Ако је извештај о овој седници зубно-лекарскога друштва поуздан, онда је предавач на кривом путу, ако мисли да „никотин“ уништава киселину у устима и да он предупређује трулеж, јер то уништавање киселине извршује амонијак, што га има у диму дуванском а трулеж предупређује креозот и карболска киселина, што их има у диму од дувана, као и у сваком другом диму.

БЕЛЕШКЕ.

(***Испити о учитељској способности у учитељској школи у Сомбору.***) Пошто су 9. и 10. јуна обављени писмени клаузурни испити из српског језика и математике, обдржавани су усмени испити о учитељској способности од 21. до закљ. 25. јуна под председништвом главног школског референта г. дра Ђ. Натошевића. У испитној комисији беху још школски референат за бачку и будимску дијецезу г. С. В. Поповић и администратор сомборског протопресвитерата г. Ј. Марјановић, а као заступник владе при испиту из мађарског језика фунгираше први пут у смислу 18. законског чланка од г. 1879. државни школски надзорник бачке жупаније г. кр. саветник Ф. Цирфус са својим помоћником г. Н. Грефом. Пошто један приправник због слабог успеха у течају године није припуштен испиту, а једна приправница због болести није могла да приступи испиту, подвргли су се испиту 11 приправника и 25 приправница III. разреда.*) Од тих положише испит с одличним успехом: Иван Мартиновић* из В. Кикинде, Емилија Јовановића* из Н. Сада, Јулија Миловића рођ. Нанчића* из Вршца, Марија Мандукића* из Куштиља и Милева Костића* из Н. Сада — с врло добрим успехом: Вељко Георгијев Абаџијев из Рушчука, Милош Бандић* из В. Кикинде, Александра Илијевића* из Панчева, Катарина Томића* из Панчева, Марија Томашевића из Ст. Бановаца и Милана Кировића* из Сомбора — с добрим успехом: Адам Пејић из Облаја, Александар Рафаиловић* из Ст. Бечеја, Глигорије Миладиновић из Кисача, Ђорђе Михаиловић* из Н. Сада, Милош Костић из Ирига, Петар Коњевић* из Сомбора, Даринка Радуловића* из Томашевца, Зорка Кајића из Вуковара, Катарина Јанковића из Парте. Катарина Јовановића* из Темишвара, Катарина Топаловића из Сомбора, Милева Мијића* из Сомбора, Милица Лугумерска* из Сомбора, Христина Јовановића из Земуна и Цвета Гавриловића* из Чуруга — с довољним успехом: Драгутин Јанковић* из Жумберка, Душан Плавшић из Батајнице, Јелена Петровића* из Ст. Михаља, Лепосава Илијића* из Сентомаша, Љубица Лазића из Сомбора. Милана Рајића* из Сомбора, Милева Плавшића из Сомбора, Милица Лугумерска из Сомбора, Пава Бузаџића из Сомбора, Софија Новковића* из Ст. Бечеја и Теодора Крижанова* из Н. Сада. Звездицом означени добили су потврду и од кр. уг. школског надзорништва.

Шк. Лист.“

(† ***Прокопије Топонарски***), свештеник у Мајишу у Барањи, честит и ваљан Србин и свештеник, отац наших ваљаних Срба адвоката Миливоја и Уроша у В. Кикинди, преставио се 23. маја о. г. Вечна му успомена.

(† ***Медо Пуцић***), врли Србин и уважени песник српски, умрьо је у свом родном месту у Дубровнику 18. јуна о. г. у 61. години свога живота. Године 1879. издала је књижара браће Јовановића у Панчеву његове скупљене песме са ликом његовим. Покојник је био и васпитач садањег краља српског Милана. Надамо се да ћемо скорим моћи донети опширнији животопис честитога Меда Пуцића.

(***Број ученика срп. вел. новосадске гимназије***). Из статистичког прегледа, што га доноси овогодишњи извештај ове гимназије, видимо да је прошле школске године 1881—2 било уписаних ученика у овој нашој гимназији свега 262, од којих је у току године изостао 21., дакле је до краја године остао 241 ученик, од којих неиспитаних 3. По вероисповести беше 220 православних, 15 римокатолика. 2 евангелика, и 1 Израиљћанин.

*) Пошто је испит био већ свршен, дође од министарства 26 о. м. налог, да се има још накнадно одржати писмени испит из мађ. језика, што је одмах тога дана после подне учињено.

РАЗНО.

(*Први лекари у Србији*). У уваженоме делу нашега вредног књижевника и лекара дра Владана Ђорђевића „Историја српског војног санитета" књ. I. налазимо на ове податке о првим лекарима у новој Србији: Кад је Абдураман-паша постао командант београдскога града, године 1821. онда је у нову Србију дошао и први дипломирани доктор; то беше његов лични лекар Талијанац др. Вита. Он беше хуманитарно образован човек, који се у Београду брзо осетио као да је у својој домовини, који се с београдским грађанством тако брзо опријатељио, да је на топчидерском друму озидао себи кућу (то је „докторова кула") подигао башту, за коју је воће добављао из Грчке и Италије и кад је због политичких узрока морао да остави Србију године 1827. оставио је свој домазлук и своје београдске пријатеље своме зету дру Куниберту, који беше дошао у Београд пре неколико година, па као Пијемонтезац беше пријатељски дочекан код дра Вите. Др. Куниберт беше такође врло образован и врло способан човек и поред своје службе код наше београдског. приближио се и кнезу Милошу, и ступи и у његову службу, ал' он није остао дуже у Србији од г. 1839. Осим ових лекара пролазило је сад све више дипломисаних лекара кроз Србију, али међу њима се помиње само неки др. Александриди, који је неко време провео у служби кнеза Милоша. Године 1828. увиде кнез Милош, да ваља за Србију набавити сталних учених лекара, с тога одлучи да потпомаже неколико медицинара „благодејањем", па да их тиме приволи да после служе у Србији, те тако исте године одреди издашне штипендије медицинарима Недељковићу, Ужаревићу и Будимировићу, да сврше своје образовање. На жалост први и трећи умреше пре него што свршише школе а други се показа недостојан кнежеве милости. Године 1829. брат кнеза Милоша, господар Јеврем Обреновић, командант подрињно-савске команде, који је становао у Шапцу и који је услед свог познатог тавновања у Небојши кули под Турцима у време пред устанак кнеза Милоша од г. 1815. остао вечно слабуњав и болешљив, набави себи лекара. То је био први дипломисани доктор по народности Србин, који се настанио у Србији, то беше др. Јован Стејић из Арада. Он је остао код господара Јеврема до г. 1830, када га је кнез Милош узео к себи у Крагујевац за свога личнога лекара а на његово место дође у Шабац др. Пацек (1833.) Али др. Стејић остаде врло кратко време у Крагујевцу па остави српску службу и оде у Земун, а на његово место код кнеза Милоша дође други лекар Србин др. Месаровић из Ирига који је у Србији остао до г. 1833. Још док је он био у Србији кнежевска породица у Пожаревцу имала је свог дворског лекара, такође Србина дра Пантелића из Гргуреваца у Срему, који је остао само годину дана у двору, а после је на његово место дошао др. Максим Николић Мишковичев из Карловаца (1834.) Др. Мишковичев се родио у Срем. Карловцима 1804. годинег. Лекарске науке свршио је на пештанском универзитету, где је своме српском имену додао руско Мишковичев само уз инат својим мађарским друговима. За време докторисања помагао га је новчано кнез Милош, за то је њему и посвећена докторска дисертација др. М. Николића „о кукути". Др Мишковичев лечио је (као што сам пише писцу споменуте књиге, дру Владану у писму од 9. авг. 1878.) и редовне војнике у болници.

(*Глумац Езоп*). У Цицероново доба живео је глумац Езоп, који је играо трагичне улоге. Цицерон га чешће спомиње у својим списима. За Езопа се приповеда, да је био велики трошаџија. Плиније приповеда о њему, да га је једанпут једно једино јело, које је зготовљено било од најређих птица певачица, стало преко 5000 талира, а Хорације приповеда да је Езоп једном приликом (као што је некад и Клеопатра радила) појео један врло скупоцен бисер у сирћету. Па при свем том расипању ипак је оставио Езоп после смрти своје милијон и четрдесет хиљада талира, што је доказ, да су у оно доба глумци врло добро плаћени били.

(*Нестрој*). Било је то г. 1860., кад се оно у Пешти дигла буна против оне врсте шешира, што се зову „цилиндери," те су бадаваџије пештанске, кад су кога у цилиндеру на улици виделе, набијали му га на главу. У то доба позове управа пештанског немачког позоришта славнога бечког комичара Нестроја да у Пешти игра на позорници као гост и обећа му награду од 400 фор. за свако вече. Но Нестрој одбије ту понуду овим речима: „Не могу доћи, јер сам баш сада нов цилиндер купио."

(*Почетци*). Прва књига, која је штампана словима, која не беху изрезана на плочи, него свако за себе, то је библија, што ју је Гутенберг г. 1445 штампао; — прву гвоздену машину за штампање направио је гроф Станхоп г. 1800; — први брзотисак начинио је Фридрих Кениг, оснивач фабрике „Кениг и Бауер" у Оберцелу код Вирцбурга, а то је било г. 1812 у Лондону; — Пара се први пут за покретање штампарских машина употребила у „Тајмсовој" штампарији у Лондону г. 1814; — први новинарски оглас изишао је г. 1652; — први штампан календар зготовио је Ђорђе пл. Пурбах г. 1460; — прво гвоздено перо постало је г. 1830; — куверти за писма почели су се правити г. 1839; — прва телеграфска линија беше г. 1837 у Енглеској отворена; први телеграф испод мора отворен је г. 1851. од Довера до Кале-а; — први пут су се путници почели возити жељезницом г. 1825. на прузи између Стоктона и Дарлингтона у Енглеској.

(*Шта је брзина?*) За један тренутак (секунд) пређе обичан пешак 4 стопе, поштанска кола 8 ст. Дунав 5 до 6 ст. слаб ветар 10 ст., лађа са једрима,

14 ст., енглески коњ 45 ст., ловачко псето 80 ст. орао 100 ст., голуб 120 ст., најјача олуја 120 ст., звук у ваздуху 1080 ст., кугла (од 54 фунте) из топа 2300 ст., земља у своме обилажењу око сунца 4 миље, дакле 9600 ст., светлост 42.000 миља.

(*Симбол.*) Професор. Шта се тиме хоће символично да изрази, кад се каже, да је Минерва из Јупитерове главе излетела? Ђак. То показује, да су Јупитеру жене главу нанупиле.

(*Као код куће*). Браца Гавра био у гостима код свога пријатеља. Овај ће му рећи: „Буди са свим као код куће!“ — „Хвала лепо, одговори Гавра, онда би морао љуљати и ношати дете!“

(*Михел Анђело*) Славни сликар Михел Анђело био је пун духа и досетке. Једном приликом разговарао се он с царем Карлом V. и овај га запита шта мисли он о уметнику Албрехту Диреру. Анђело му одговори: „Ја га тако поштујем, да кад не бих био ја Михел Анђело, то бих радије био Албрехт Дирер, него Карло V.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Шала и Сатира од Абуказема. Свеска трећа. У Новом Саду 1882. Издање књижаре Луке Јоцића и друга. 8-ина стр. 80. Садржај је ове свеске: Лепотица у берби. Хумореска. — Како је прић Мија из Стапара био код митрополита — Кроз тавански пенџер. Приповетка за ћелаве људе. — Разглаголствија. — Господар Јеврем. Вашарска прича са шест илустрација. — Нашим „плебаношима“. — Из бележнице једног од најновијих српских песника. — Како се у илици лечи. Мало слагано, мало погођено. Са шест слика. — Куд је заблудио? Хумореска са осам слика. — „Фарбл“ или мушко „фрише фире,“ жалосна игра у једном (ал врло рђавом) чину. — Моја Мила. — Учтиви господин Срета. Цена књизи 40 новч.

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Свеска 42. *Фајина*, приповетка И. Богучарова. — *Госпођица као сељанка*. Приповетка А. Пушкина. Превод с рускога. Панчево. Наклада књижаре браће Јовановића. Цена 16 новч.

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 6.

Варљиве слатке речи
И згодан мамак леп —
И мој је народ пао
К'о гуја у процеп.

И пишти гуја љута
У бесу сноси вред,
Ал тешко оном само
На кога проспе јед.

Решили: гђце Драгиња Шовљанска у Ст. Бечеју; Ленка Никашиновић у Баваништу, Смиљана Петровићева у Парага; Емилија Ј. Јелићева у Б. Броду; Љубица Мештеровићева у Срп. Набрђу; Ана Петровићка, капеланица у Н Градишци; Даринка Поповићева у Винковцима; Даринка Дражићева у Н. Саду; Емилија Теодоровићева у Вуковару; Даринка Матићева у Мохолу; Анка и Милка Лалошеве у Чаглићу; Мара у Јаску; Марија Марјановићева у Лалићу; Видосава Ј. Настићева у Сентомашу; Анка Славнићева, учитељица у Шиду; — г. г. Бранко Ђ. Бугарски, Корнелије Гердановић и Ст. Поповић, трг. ученици у Вршцу; Урош Марјановић у Лалићу; Браниша у Јаску; Светислав Поповић у Долову; Ниг. Мишковић, реалац у Панчеву; Јово С. Војновић у Мазину; Коста Дражић у Н. Саду; Панта Поповић у Винковцима; Фетер Таца у Грђевцу; Ђорђе Јовановић у Кувеждину; Божидар Петровић, гимназиста у Парага; Ђорђе П. Радојловић у Сегедину; Григоријевић и Грчић у Дању.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 7.

Од Смиљане Петровићеве из Парага.

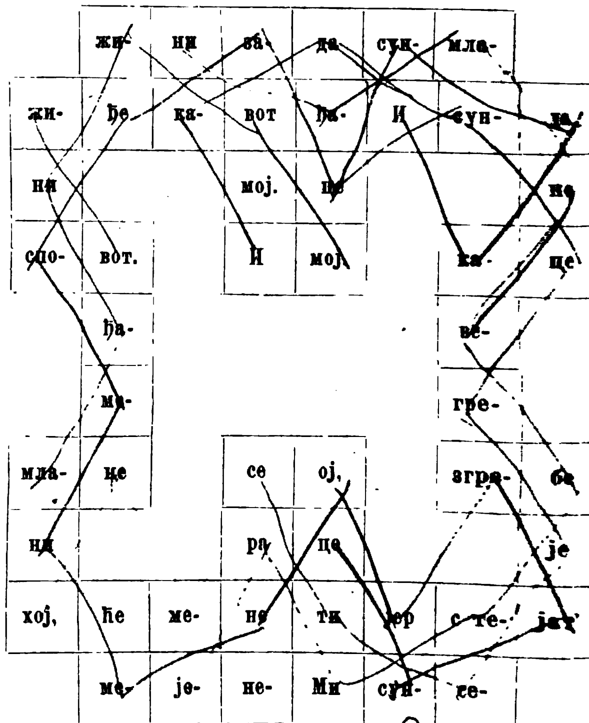

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 30. У Новом Саду, 25. јула 1882. Год. IX.

ЗАКЛЕЛА СЕ ЗЕМЉА РАЈУ, ДА СЕ СВАКЕ ТАЈНЕ ЗНАЈУ.

КРИМИНАЛНА ПРИПОВЕТКА М. БЕРМАНА.

(Свршетак).

II.

Тек је прошло осам дана после овог разговора, кад је Лизер био на професоровој клиници — ал' донесоше неког сиротана са руком скрханом. Позледа није била опасна и кад га је професор прегледао, изјави, да ће се потпуно излечити.

Но тим је чудноватије било, што је болесник дуже времена онесвешћен лежао и није могао ни на једно питање одговорити.

Професор и опет брижљиво прегледа његово тело, а особито главу, ал' осим наведене позледе не нађе ни најмање ране или трага какве повреде.

„Убоги ђаво" рече напослетку професор „нешто га је морало врашки поплашити." Затим се окрену носиоцима, који га донесоше и запита их: „ко је управо овај човек?"

„Слуга из куће професора Тенгла!" беше одговор.

Професор се К. трже и хтеде даље питати, кад ал' се болесник поче мицати — отвори очи и стаде њима дивље превртати молећи:

„Отурите је од мене! Отурите од мојих груди смрт — смрт! — Ох угушиће ме својим коштаним рукама! Помоз'те! Помагајте!"

„Кукавче!" рече професор „тако је дакле с тобом? — Буди миран, смрт те неће дирати, а што се твоје руке тиче, то ћемо је ми већ удесити, да се своме господару за кратко време повратиш."

Ту се исправи болесник и повика: „Проклет био, ако се икада вратим у кућу тог проклетог „сувоземца!"

„Хе, хе,!" повика Лизер, „као што ми се чини, ви сте били на мору!"

„Дабоме," одговори болесник, „и убио ме бог, ако се бојим и самог ђавола, кад сам на лађи, јер очитам моју лађарску молитву, па ни бригеша а ако угледам пред собом смрт, онда знам, да је путу крај и да ћу лепо на води умрети, као што се мрнару и приличи! Али ови „сувоземци," то су вам прави вешци и отровождери, што са живом смрти посла имају!

„Сметењаче, шта бунцаш све којешта?“ рече му професор пола у смеху а пола љутито.

Болесник погледа професора са стране и одговори му једовно:

„Нисам ја вама ни говорио, ви фластерашу и пилулашу, него овом младом на мору кадету.“

„Крманош сам ја био, стари мој мрнару!“ рече му на то Лизер у смеју. „Него де ти нама кажи, шта је то било с тобом!

„До ђавола! Шта је било? Имао сам да чистим собе и да углачам патос, јер је матори на путу, а млада госпа хоће, да је све у реду. И све је ишло красно, док не дођох у собу тог маторог вешца — убио га бог! Ту ме спопаде смрт, „права правцита смрт и поче ме давити — ђаво је одн’о — и ево ми изломи руку“ —

„Ал’ како је то могуће?“

„Ви мене нешто много питате, ал’ кажем вам, истина је“.

„Чуј море! Јесил’ ти јутрос мало сркн’о, онако мало преко жеђи?“

„То не може бити, крманошу, јер ја имам неугасиву жеђ; ал’ засело ми, да бог да, ако сам и шта јутрос пио, осим нешто теја!“

„Али човече! Како би дошла смрт у собицу професора Тенгла?“

„До сто врага! Била је већ тамо у орману, који беше иначе увек затворен, као и та врачарска соба. Млада ми је госпа отвори, да је очистим. Тек што хтедох да уврачани орман опрашим, отворише се врата, смрт ми паде у наручја, ја посрнух натраг. за нама паде и тај вражији орман — и сви троје бесмо на патосу.“

„Ко ће ту да буде паметан?“ рече професор окренув се Лизеру.

„Као што видим,“ рече овај, „и професор Тенгл има костур, који је био у орману, а тај орман био је на слабим ногама. Да к мени дођете, и код мене би један костур нашли. Остало ми је све јасно, јер знам, како се мрнар од костура плаши.“

„Хм!“ рече професор замишљено. „Није ми познато, да је Тенгл икада био особити љубитељ анатомије а она и не спада у ону струку, коју он предаје.“

„Е па и ја сам вештак и песник, па ипак се бавим изучавањем анатомије. Зар то не може бити случај и код Тенгла?“

„Знате ли ви за онај случај, што се десио код лекара Куфнера?“ запита нагло професор, кад изађоше из болесникове собе.

„Не знам. Односили се што на ово?“

„Хм! приповедићу вам. Славни и богати лекар Бертолд Куфнер у Фрајбургу седио једног вечера 1710. год. после дневног умора у својој собици (у којој је радио) поред чаше вина, кад ал’ му пријавише неког странца, који је имао на њега препоручно писмо.

„Он га пусти пред-а се и дознаде из писма, што му га странац донесе, да је он син неког његовог рођака Фридриха Херскајма. Рече му да седне, што онај и учини, премда беше мало клонуо духом, јер соба, у којој су свуда у наоколо сами костури, није баш бог зна како пријатна.

„Куфнер је то приметио, с тог му рече смешећи се: хеј рођаче, та ви сте сликар као што се у писму вели, с тога мислим да и ви морате костуре проучавати; немојте се дакле бојати тих прилика, што су некад месом обложене биле, као и ви, неће вам оне ништа учинити, већ будите добре воље и пијте!’

„Почеше празнити стакло за стаклом и то врло доброг вина и разговорни Куфнер поче приповедати историју својих костура. Један је био костур неког разбојника, што је у тавници умро и Куфнер је знао много о његовим неделима да приповеда. Странац је пио чашу за чашом а и доктор је мало претерао, те док је гост нешто говорио, заспи он.

„Сад се сагне гост, да види да л' одиста спава. Кад се опет подиже, не умеде се у равнотежи одржати и запе за костур оног разбојника; поплашен од тог шушња паде на столицу и на један пут осети на врату ладну коштуњаву руку костура, који се превалио.

„Готово ван себе повика на сав мах, те се доктор пробуди, а и слуге му дотрчаше. Као осуђен паде странац на колена и кад Куфнер види, шта је било, рече му шалећи се: ,,ви сте ми неки искушац, тако да се поплашите од сасвим обичне ствари!“

„Господине!“ одговори дрхћући странац „ви се варате! Ово је промисао божији, јер знајте — и ја сам разбојник, а оно је био некад мој харамбаша, што ме ево на суд позива!“

„Куфнер је мислио из почетка, да ил' вино ил' лудило из њега говоре; али овај, као да га је савест гонила, настави:, писмо је лажно, и ја сам дошао, да пронађем начин, како бих вам ваш новац и ваше скупоцености украо. Моји другови чекају на мој знак, који би им ја требао ове ноћи дати, кад би ме ви као свога назови-рођака код себе задржали. Предајте ме суду, да ми буде, што сам заслужио!“

„Тако је и било; на преслушању се дознаде, како је окривљеник био једаред са својим харамбашом на једној гозби, и ту се почеше разговарати о ономе свету. На то ће му рећи харамбаша:, брате, ако ја пре тебе умрем и одругом свету што дознадем, то ти нећу ништа затајати, него све ћу дати јавим!“

„И ако се то све сасвим природно збило, то ипак видимо промисао божији у томе, што неки непредвиђен случај кривца на признање гони. Овај случај што сам га приповедио, заиста је врло чудноват, јер се ту што шта збило, што нас на промисао божији опомиње.

„Господине професоре!“ рече Лизер „ви ваљда не мислите, да је наш мрнар“—

„А, није ми ни на крај памети, да на њега што сумњам, јер изгледа, да је поштењаковић, него ми само паде на ум тај случај.“

Професор издаде неке налоге и остави затим клинику.

III.

Лизер оде у свој стан да ради.

Премећући хартије и тражећи неки лист, на коме су се неке белешке налазиле, дође му до руке цртеж, за који је мислио, да га је давно изгубио. Беше то слика гњевног Аполона а барон Фердинанд Салин стајао му је на силно мољакање као модел. Док је он ту слику прегледао са разноврсним осећајима бола и усхићења, што је тог лепог човека тако вешто погодио — врата се нагло отворише и унутра уђу проф. К. блед и прерушен у лицу а с њиме још један Лизеру непознат човек.

„Ходите! Ходите брзо!“ беше све што је могао рећи и поче младог човека са собом вући, тако да није имао времена, ни да шешир узме.

„Лизер осети, како професор, који му путем ни речи не рече, дрхће, и како му била бију као у грозници. Тако дођоше до куће професора Тенгла.

Уђоше у кућу, затим у први бој и кроз разне ходнике и собе у собу професорову — ту угледа Лизер професора, који се баш с пута вратио, како у једној наслоњачи више лежи нег седи, блед преда се гледајући — око њега стојаше више господе, од којих је Лизер неке познавао; беху то — криминални чиновници.

Проф. К. опоравив се мало приступи криминалним чиновницима и рече им загушљивим гласом:

„Господин актуар је сведок, да ја оном младом човеку“ — при том показа на Лизера — „путем ни речи казао нисам, он у опште и незна, чега ради је овамо дошао — ви га познајете?“

Један од господе потврди то, и не

*

само да каза име Лизерово, већ наведе и његово звање код марине.

„Морам још и то рећи“ рече К. „да је г. Лизер био мој најбољи ученик не само у анатомији, него и у изучавању костију, те сам по томе уверен, да га његово оштро око неће преварити, али — да видимо.“

При овим речма одиже проф. К. покривало, које је дотле на неком предмету било, баци га на страну, и Лизер виде један костур, кога је горња половина још покривена била.

„Мушко или женско?“ запита професор као у шали.

„Мушко“, одговори одма Лизер чисто увређено, што професор тако шта пита свог најбољег ученика.

„То спада на ствар“ рече анатом. „Али сад, пријатељу мој, посматрајте ви овај коштани састав мало боље и кажите ми, како је могао изгледати у животу онај, коме овај костур припада — ту мислим колико му је било година, какав му је био телесни састав у оно време, када га је смрт задесила. То мора сваки знати, који се изучавањем костију бави, па и мој млади пријатељ,“ рече затим криминалним чиновницима.

Међутим је Лизер костур пажљиво проучавао и — страва га спопаде од онога, што је пронашао.

„Морам и главу видити“, рече Лизер тихо. Професор открије главу, — Лизер је тачно испитивао чеону кост, очне кости и вилицу — сад је био на чисто.

„Фердинанд Салин!“ повика уплашено.

Кад ал' — неко викну — паде иза њега — беше то Тенгл, који онесвешћен са столице паде.

Криминални чиновници опколише младоганатома са узвицима чуђења и ужаса.

„Како је то могуће?“ рекоше.

„Нема сумње“ одговори К. „Лизер се не вара и навешће вам поједина обележја, по којима познаје, да је то костур Фердинанда Салина, кога је нестало. Ја сам га познао по здробљеном рамену, али да то Лизер не би приметио, оставио сам тај део као случајно покривен.“

„Ту бољих доказа не треба,“ рече најстарији од криминалне комисије и при том показа на онесвештеног Тенгла. „Помоз'те му, да се опорави.

Кад је Тенгл к себи дошао, признаде, да је барона Фердинанда Салина убио, шта више признаде, и то, да је и своју жену неким лаким отровом полагано тровао, „јер“, — вели „осведочио сам се, да су обоје криви.“

Одведоше га у криминални затвор. Парница је била брзо готова — пресуда беше, да му се глава одруби мачем.

Тенгл је саслушао своју пресуду мирно и — после неколико дана џелат му осече главу.

Прев. **Ђура Страјић.**

ИСТОЧНИ РАЈ.

По Хајне-у.

На лаганих носим те крилих
Куд песме ми вије се лет,
До Гангеса пољана милих,
Где бајни је источни свет.

Ту красни је перивој цветни
Облева га месеца сјај;
У њем ћемо, душо, бит сретни
И вечни уживати рај,

Где љубице смеше се плаве
И звездица гледају крас;
Где ружице мирисне маве
И шапћу у тајинствени глас·

А по томе игра се рају
Газела свуд лаганих рој;
У далеком жубори крају
Поточића небројен број.

У палме зелене ладу
Баш рајски си нађемо стан,
У дивотном љубави складу
Ту свет ћемо снивати сан.

Ст. Торбица.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

еописано је задовољство осећати се тако одушевљеним, при таквој пријатној музици, губити се у гомили, бити руковођен и подржаван од онога кога љубимо, и осећати се благо стегнутим у његовом наручију. Тек кад је већ снага издаде, играчица захвали.

Хоћете ли, брате, да ми донесете мој букет и огртач, који су остали на камину?

Кад се вратио, предаде огртач а букет задржа у руци: пажљиво га проматраше неколико тренутака.

— Волите ли особито ово цвеће? упита он.

— Да, особито. То је успомена из Италије.

— Успомена! чудновато!

Војвода промрмља ове речи проматрајући цвеће, .. исто, које је он бацио Омбри.

— Можда знате, брате, да у мојој земљи то цвеће означава таленат и лепоту. Оно није тако лепо и тако мирисно у вашим вртовима, али ипак сада волим и енглеске руже.

Ове последње речи биле су пропраћене тако нежним погледом, тако љупким осмехом, да је узбуђени Вилијам ухвати за руку, рекавши:

— Драга, драга моја Минијо, заборавимо Италију, и ово цвеће нека буде заборављено зарад енглеских ружа.

Минија узевши свој букет отпоче да га кида, растурајући око себе бело лишће од камелија.

— Могло би се рећи, да је ово цвеће посуто по гробу, рече она са зажареним лицем.

— Оставимо мртве нека спавају; пред нама се отвара живот богате среће, мила моја Минијо.

Пре овог вечера, Вилијам јој се никад није са оваквим речима обраћао, а ово име тако нежно изговорено већ је било као љубавна изјава. Баш је хтела да одговори, кад играчи позваше своје играчице. Војвода је једва имао времена да јој пришапне.

— Једну реч, Минија: хоћете ли ми допустити сутра само један тренутак разговора на само. Што желим да вас видим саму, то је с тога, што желим да вам саопштим промене, кроз које је срце моје прошло. Кад већ будете знали све, ви ћете судити, да ли је оно вас достојно; овде их имаде тако много. Мирнији би били у павиљону на обали;

— Бићу тамо, одговори млада жена.

— У четир часа ако пристајете?

Она даде знак одобравајући.

Чим се могла ослободити од ове гомиле младих људи, који је окружаваху, оде у башту да слободније дише, и да ужива своју срећу. Вилијам је љубљаше! Кад јој је некад понудио срце и свој живот, није је познавао; али овога маха он ју је изабрао у пуном сјају, у потпуној истиности...

— У потпуној истиности! прошапта она, јер нити смем нити хоћу да га варам, он ће знати све.

Тада јој нека тајанствена зебња обузимаше срце.

— Али он ме љуби! промрмља уздахнувши јадно дете.

Заглубивши се тако у своје мисли, нечујући шум са забаве, већ само глас наде

и куцање свога срца, задрхта кад јој повика гроф.

— Једва вас нађох. Има читав сахат како вас тражим, примио сам се једног посредовања,.. можда је тренутак рђаво изабран,.. но како и сам не желим Бог зна како да успем, и како сам обећао, да ћу вам о томе говорити, користујем се овом приликом кад смо на само:

— Благи Боже, какав предговор; шта је то, што имате од мене да тражите?

— Вашу руку, лепа леди Стевеова. Али небојте се, не за мене, већ један џентлмен готово полудио је и нагнао ме да му обећам, да ћу вам говорити у његову корист.

Минија поцрвени, врло узбуђена,.. мислећи да јој Вилијам можда шаље свога старог пријатеља.

— Руку моју, драги грофе? А ко је тражи?

— Лорд Ариндел, великог имена, великог богаства, високог положаја, високог стаса, велике гордости и велике љубави; све ове величине пред вашим су малим ногама.

— Врло добро! излите на његов пламен сву воду из Темзе, одговори Минија смејући се, и неоставите му ни искре наде.

— То ћу већ учинити; није дакле моја кривица. Нисам ништа заборавио од његових особина пред вама,.. рече г. Босе такође смејући се. Шта више нисам пред вама ни признао, да тако штогод желим неком другом... Нећете знати коме, јер ни ви немате у мени поверења... Но ево војвоткиње, која вас зове у помоћ; узмите ме под руку. Ви дакле нећете лорда Ариндела, и његов посланик са својим пуномоћијем не ће успети да га ожени?

Леди Стевеова више није могла бити ни тренутка на само како се састала са војвоткињом, и врло јој је мило било кад се сврши свирка.

Сутра дан кад се пробудила, Минија се осмехну на тако нестрпељиво очекивани дан. Већ је нестало сумњичења, борбе, клонулости, супарнице! Баш данас, Вилијам ће јој исповедити љубав своју, тада ће му и она казати, како је за њим закуцало њезино срце; како је, непојимајући строгост светских предрасуда, певала, сакривши своје име и лице; казаће му, како је за то дошла у Енглеску, да њега опет види, испричаће му свој страх, своју суревњивост наспрам себе саме, и кад он буде близу ње, у пуном поверењу, у потпуној срећи, тада ће му она казати:

— Душа, глас, таленат Омбре, твој је са срцем леди Стевеове.

Кад је устала, прва јој је помисао била да дозна, да ли је и сунце на небу тако сјајно, као што је било њојзи у души. . . желела је да буде лепо време. Како гости војвоткињини желе да походе развалине неког старог манастира, она ће рећи да је уморна, и њихов одлазак олакшаће њен састанак у павиљону. Али небо је било натуштено, покривено густим, привидно мирним облацима.

— Ништа за то, јер ништа ме не може смести да не будем на месту састанка, помисли млада жена, и оде к војвоткињи да је загрли.

— Како сте ипак свежи после ноћи проведене на балу! рече јој ова силазећи и ослањајући се на њену руку.

Војвода стеже руку своје рођаке пришапнувши јој:

— Дан ће ми бити сувише дуг до четири сахата,

Био је ведра лица, као човек, на кога се срећа осмејкује. У осталом сви су били весели, о лепоти бала говорили су дуго, и сваки је имао по нешто пријатно да прича. За тим се говорило о предложеном путу.

— Кажу да су развалине величанствене.

— Врло занимљиве.

— Нису одвећ далеко. И ви ћете ићи, леди Стевеова?

Али она одговори, да је врло уморна, и да је глава боли. Гроф примети, да ће да пада киша.

— Та то је само магла, повикаше.

— Хајдемо само, небринимо се за повратак.

— То би било непаметно, сво кише.

— Неће дуго трајати, ветар дува са севера.

— Останимо, и забављајмо се музиком

— Да, останимо, певајмо дујет из „Пуританâ.“

— Да се надмећемо са Омбром, рече смејући се г. Босе.

— Ово име тако изненада изговорено нагна на осмех леди Стевеову при помисли, да ће је Вилијам баш тога дана познати. Мало због весѐлости, а мало по детињској ћуди она рече овоме:

— Гроф говори о Омбри. Па лепо: она је у Енглеској.

— У Енглеској? јели могућно! откуд то знате, миледи? Да ли ће певати? То је било изговорено готово бојажљивом живошћу, која је била довољна, да пробуди суверњивост.

— Да, милорде, и то баш овог вечера.

— Овога вечера? Она ће певати овога вечера? Где то? У Лондону? Одговорите ми, леди Стевеова, знате ли, да ли ће то бити у Лондону? Дакле су вас преварили, јер она ће опет да излази на позорницу? Да ли се примила понуде?

— Не, заиста, она ће певати само још један пут, — последњи пут.

— Омбра, Омбра у Енглеској, мрмљао је војвода. Али Минија, зар нисам овде задржан, и кад неби ова ужасна непогода?..

— Задржан, понови она увређена.

Хтеде да настави, кад их опколише млади људи, једни викаху: — Хајдмо, ова ће киша трајати само док овај облак не прође; други одговараху: да би ваљало пливати, да би се човек спасао од ове провале облака. Док се они препирали једни за а други против, Минија, наслонивши главу на окно од прозора помисли, да је била одвећ неправедна наспрам Вилијама,

— Шта ви велите, леди Стевеова, упита је весела дружина,

— Ја, ја остајем, одговори она врло желећи да јој не подражавају.

Војвода јој се приближи и рече полако:

— Имам вашу реч, али бојим се да не будем сувише свирен опомињући вас на њу при овако ужасном времену.

— Не, не, ја се не бојим, брате.

Она се осмехну на њ', а очи јој сијаху од нежности и задовољства.

— Хвала, Минија, драга моја Минија.

И он јој пољуби руку.

Војвода, да би био слободнији, тврђаше, да непогода неће дуго трајати, да развалине при оваком мрачном небу имају величанственији изглед. Али у овај мах опази толико негодовања код грофа, да одмах заћута, и оде на горњи спрат.

Гроф се тада умеша, живо протестујући против такве будалаштине; то би значило метути на коцку своје здравље, па можда и сам живот; предлагао је дакле, да се поход одложи за сутра. Он се обрати Минији:

— Ви, који сте паметни, помозите ми да и њих опаметим.

Није било могућно бити противног мнења при оваквој бујици: : па ипак одлазак би олакшао њихов састанак.

— Одговорите, драга леди Стевеова.

— Добро, дакле! кад је нужно да одговорим, онда мислим да је боље да се одложи до сутра.

— До сутра дакле! повикаше сви.

— Одвешћемо вас у салон, рече гроф Минији.

— Не, одговори она, ужасно ме боли глава и одмор ми је нуждан.

Она се врати у своју собу; сваки оде на своју страну. Како се гроф срете са Вилијамом, овај га упита, шта је одлучено. Г. Босе, бојећи се да он не буде одлучно противан његовом мнењу, одговори:

— Остајемо овде. Леди Стевеова ми је казала да вам кажем, да је све одложено за сутра, и да не рачунате на њу.

— Јесу ли то њене сопствене речи?!

— Јесте драги мој; она вам дозвољада по вашој жељи употребите време.

— Она је то казала?

— За цело.

— Молећи вас, да то преда мном поновите?

— Да.

— Где је моја рођака?

— У својој соби. Понављам вам, да је болесна. Али зашто изгледате тако зачуђени? Зар би могла каква жена по оваком времену крочити на поље? Слушајте, та то је прави поток. Ах! ах! помисли г. Босе, баш сам добро урадио што сам се одупр'о; били би сви као окупани.

Раставише се, г. Босе смејући се зловољи свога пријатеља, а војвода потпуно уверен, да Минија неће доћи у павиљон.

Минија уђе у собу, срећна, и не помишљајући на оне речи Вилијамове, које је могаху увредити. Зар би била каква кривица од њега што би желео чути Омбру, кад га она по својој некој ћудљивости гоњаше да иде у Лондон? Заслужила би, да њене речи узме са свим озбиљно.

(Наставиће се.)

УСПОМЕНА С ПУТА.

Први пут сам видео је само,
Какву дивну створио је бог!
Први поглед ост'о јој је амо
У дубини среди срца мог.

У мом срцу спомен јој се ствара
У љубави млађанога жара.
Тога дана моје сретно стање
Биће моје вечито сећање.

О св. Аранђелу 1882.

Крста Поповић.

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

(Наставак.)

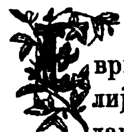

Прва три посла Ираклијева.

Евристеј је пре свега наредио Ираклију, да му донесе кожу Немејскога лава; то да му буде први посао. Немејски тај лав страшио је свет на Пелопонизу, по шумама између Клеоне и Немеје у земљи Арголиди. Никакво човечије оружје није га кадро било ранити. Једни су говорили, да је лав тај син дива Тифона и змије Ехидне, други опет, да је с месеца спао на земљу. Ираклије пође на тога лава; на путу своме дође у Клеону и ту га лепо дочека и угости сирома неки надничар, звао се Молорх. Кад је Ираклије дошао, баш је Молорх хтео да закоље живинче једно Јупитру на жртву. „Пришко драги“, рећиће Ираклије, „немој убијати живинчета свога још за триест дана; вратим ли се донде срећно са лова, то га онда жртвуј Јупитру спасноцу; погинем ли, а ти онда жртву — посмртницу принеси мени, као јунаку, што је добио бесмртност.“ Тако пође Ираклије даље; о плећих му је висио тоболац, у једној му руци лук а у другој буздован од стабла дивље једне маслине, што ју је сам затекао био на Хеликону те ју ишчупао заједно са корењем. Кад је дошао у шуму Немејску, погледа Ираклије на све стране, не би ли угледао бесну звер, пре но што она њега спази. Било је баш подне а нигде није могао опазити трага лављега, нигде није могао пронаћи стазу, што води до лежаја његова, јер живе душе није затекао ни на пољу код бикова̂, ни у шуми код дрва̂; у сав је свет ушла била страва те се позатварали у одаљне своје мајуреве. Цело је послеподне ишао Ираклије кроз густу шуму а био се одважио, да снагу своју окуша чим спази дивљу звер. Једва једаред пред вече ево ти лава; захукао се па трчи, а враћа се са шићара на лежаје своје, наситио се био меса и налокао крви, те му с главе, гриве и прсију цури крв а језиком лиже браду. Ираклије га је још издалека видио, па се заклони иза густог једног жбуна чекајући, да лав дође ближе; одапне затим стрелу па удари лава у страну међу ребра и бут. Али стрела не проби месо, одби се као од

камена па паде натраг на маховинасту земљу шумску. Звер дигне крваву главу своју, очима стане превртати и на све стране гледати а у разјапљеној чељусти засијају се страшни зуби. Тако је био окренут према Ираклију а Ираклије за тили час и другу стрелу одапне, не би ли га у срце згодио, али ни овога пута не проби стрела кожу но се одби о прса те паде пред ноге љутој звери. Ираклије баш да запне трећу стрелу а оно га спази звер; увуче ти страшни лав дугачку своју репину, сав му врат отече од љутине, грива му се накостреши, леђа му се искриве као лук какав. Једним се скоком устреми на Ираклија; но Ираклије баци стреле из руку, лављу кожу са леђа, десном руком завитла буздованом изнад главе звери на ју тако удари по потиљку, да се звер усред скока на земљу стропошта те јој ноге стадоше дрхтати а глава се дрмати. Пре но што се лав могао разабрати, претекне га Ираклије; још и тоболац и лук баци на земљу, да би сасвим био слободан, устреми се састраг на лава, обвије руке око врата му те га стаде гушити, док га најпосле не задави те црна душа лавља не оде у ад. Дуго се узалуд мучио, да одере кожу надвладаној звери; не попусти та кожа ни гвожђу ни камену. Најпосле се досети, те ју одере канџама саме звери. Касније је од лепе коже лавље начинио себи панцијер а од чељусти нов себи шлем. Засад узме опет исто одело и оружје са којим је и дошао, метне преко руке кожу Немејскога лава, те пође натраг у Тиринт. Кад га је краљ Евристеј видио где иде са кожом страшне звери, тако се поплашио, да се увукао у лонац од туча, па и надаље није Ираклија никад пуштао пред-а-се, него му је наредбе шиљао по Копреју, сину Пелопову.

Други је посао Ираклијев био да убије хидру, што је такођер била ћерка Тифона и Ехидне. Хидра та одрасла је у Арголиди у бари крај Лерне а излазила је често на суво те таманила стада и пустошила поља. Била је то велика змија са девет глава; осам глава биле су смртне а девета, што је у среди стајала, бесмртна. И на тај је мејдан изашао Ираклије смело; попео се оног часа на кола а узањ је стао синовац му Јолај, син полубрата његовог Ификла, да му коње тера, па су тако полетили пут Лерне. Најпосле опазе хидру на брежуљку једном код извора Амимоне; ту је била њена пећина. Јолај заустави коње а Ираклије сиђе с кола па стане пуштати ватрене стреле те тиме изазове страшну змију из пећине њене. Наједаред ево ти ње; сикће а девет јој се вратова дигли, као но грање на дрвећу, кад је олујина. Ираклије јој неустрашимо пође у сукоб, шчепа је снажно те јој не даде да се макне. А она му се обвије око једне ноге и не хотећи се даље бранити. Тада Ираклије стаде главе јој рубити српастим неким мачем. Али није могао ништа израдити. Чим је једну главу одрубио, одмах су нарасле три нове. А у исти мах је дошао гуји у помоћ неки ужасно велик рак те стао у ногу штипати Ираклија. Али га Ираклије буздованом смакне па онда позове Јолаја у помоћ. Јолај је већ спремио био једну бакљу, запалио њоме један део шуме, те стао запаљеним пањевима жећи главе змијине, кад су наново расле, те их тиме у зачетку таманио. Ираклије онда одруби и бесмртну главу, закопа је на путу па наваља на њу грдан камен. Труп хидрин расцепи на два дела а стреле умочи у крв њену, што је била отровна. Од то доба је његова стрела задавала ране незалечиме.

Трећа је наредба Евристејева била, да Ираклије ухвати кошуту Церинитиду живу; кошута је била лепа, имала рогове од злата, ноге од туча а пасла је на брежуљку једном у Аркадији. Некада је богиња Дијана њу и још четир кошуте вијала, кад је први пут хтела да покаже мајсторију своју у лову. Оне је друге четир смакла а ову је једну пустила да побегне, јер је судбина била одредила, да је Ираклије повија и достигне. Вијао ју је читаву годину; на хајци тој дошао је до Хиперборејаца и до извора реке Истра те најпосле стигао кошуту код реке Ладона, близу вароши Енона, на предгорју Артемизију. Али се није иначе могао

дочепати кошуте, него ју је стрелом згодио у ногу те је тако у трку задржао па ју онда на леђих пронео кроз Аркадију. Ту га сретне богиња Артемида (Дијана) и брат њен Аполон. Дијана му пребаци што је хтео да смакне кошуту, која је њојзи посвећена па већ хтеде да му отме пљен. Ираклије ће њој на то, да се оправда: „Силна богињо, нисам ја из обести вијао кошуту; морао сам јер не бих иначе смео изаћи пред Евристеја“ Тако ублажи гњев богињин те донесе кошуту живу у Микену.

(Наставиће се.)

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.*)

Змај-Јован Јовановић родио се у Новоме Саду 24. новембра 1833. године. Отац му је био Павле Јовановић, рода неменшкога (племићкога), већник и после градоначеоник новосадски, а мати Марија из породице Гаванских, из гњезда српских соколова, дичнога нам Србобрана-Сентомаша.

У свом сретном браку изродили су шесторо деце: Петра, Јована, Ђуру, Корнела, Миту и Јермилу.

Најстаријег свог брата Петра није наш Змај ни занамтио, а сестра му Јермила умре у народном покрету године 1849. у Иригу.

О детињству нашега Змаја могу рећи оно, што сам од њега самог слушао у више прилика.

Наш Змај имао је неку стару рођаку, тетка Мику, која је у најранијем његовом детињству чешће долазила у госте на неколико дана у кућу змајевим родитељима.

Та тетка знала је много старинских јуначких песама, па је њима забављала нашег змајића.

Од те тетке своје научио је био више песама на памет, па између многих других и песму о Секули јунаку.

Те је песме позаборављао и тек му се по кад кад — вели — нехотице освежи у памети по који део из њих.

Читати је знао пре него што је и у школу пошао.

Слова су га учили на прсте познавати отац му и тадашњи свећеник Ђорђе Вуковић.

Брзо научи читати и после је читао, што је пре уграбио, а најрадије песме, ма да их, као што вели, и није потпуно разумевао.

Свак се изненадио, кад је ком из неког старог календара казивао на изуст некакву песму, која се овако почињала:

„У хиљаду и осме стотине,
Љетописа шеснајсте године,
У недељу на часне вериге.
Полегаше сви људи без бриге.
С вечера је киша ударила“, итд.

Почетак те песме памти и дан данас наш Змај-Јован.

Наш Змај вели, да се није иначе никад одликовао јаким памћењем, ни брзим на памет учењем, али је песме ипак тубио.

Знао је он на памет и ону песму из „Забавника“ од 1836. године са насловом: „Тужна Илирија“.

У кућу змајевим родитељима долазио је сваки дан покојни Гаврило Ползовић (доцније градоначеоник новосадски) и као да је баш намерно хтео, да нашем Змају омили народне песме, које је наш Јован и онако волео од свег срца свога.

Кад год би наш Змај отишао у Сентомаш, Ползовић би му писао писмо, и то у стиховима, који се почињали н. пр. овако:

„Ој, Јоване, да од Бога нађеш,
Како оде да ми се не јавиш“! итд.

Нашем Змају могло је бити једно 5 година, кад је први пут ишао у шетњу у тадашњи „Лојзенбад“, (први виноград на Дунаву кад се изиђе из Варадина идући Каменици, сада својина Ђ. Вукићевића.)

Ту је био, а како ми се чини и сада је, некакав висок чардак од дрвета, где су многи записивали своја имена.

*) Десета свеска „Певаније“ Змај-Јована Јовановића биће за који дан готова. У тој последњој свесци излази и кратак врло занимљиво написани животопис Змајев, који ево и ми својим читаоцима, по дозволи писца г. А. Хаџића претходно саопштавамо. Уред.

Ползовић уклопи нашем Змају писаљку у руку, па, водећи му руку, напише ово:

„Комшија Јова
Писма ова
Писо руком
Као куком
По леду“.

Мора бити, да се у њему већ тада пробудила жеља, да прави стихове, те му ваљада с тога отац, кад га јуна месеца 1840. поведе собом у Пешту (камо је ишао званичним послом), направи књижицу, у коју ће наш змајић, бајаги, да спева све у стиховима, што му се деси на путу.

Наслов је тој књизи био: „Старе песме младога стихотворца“, али се данас наш песник не сећа, шта је написао, или: је ли шта написао у ту књигу.

Овде нам ваља споменути једну страну детињске душе му, једну црту, коју није нико покренуо у њему, нити је потхрањивао, али која је ипак свугде избијала.

Ја то не бих могао друкчије назвати, него неким урођеним демократизмом, који као да га је застопце гонио, те би се сваки пут naљутио и заплакао, кад му је ко рекао, да је „немеш“.

Исто тако стидео се носити рукавице и сламњи шешир, — јер то нису имала друга деца, с којом се радо дружио.

Кад је наш Змај гледао кроз прозор, како деца после кише засукују чакшире, па боси газе по бари, рекао би мајци својој, како би хтео и сам тако да ради, али је у томе — по његовом казивању — било и мало малиције, или бар реакције према његовој матери, која као да је хтела, да се њен синчић разликује од те деце, — а њему то није ишло у рачун.

Опирао се и против тога, да му слушкиње (обично су биле Мађарице) кажу „ифјур“ (господичић), — а кад су то дочули његови несташни другови, почеше га и они у пркос звати „ифјуром“.

То је он више пута отплакао,

Тако је мало за детињства свог, па и после, држао на господство и немешаг свој.

Није можда ни слутио, да ће с временом дочекати, да по танкој крви рођак буде краљу од Србије.

А ево како.

Рођена сестра оцу Змаја нашег, по имену Ђона, удата је била за познатог спахију Косту Константиновића Германског, а син његов Александар, дакле брат од тетке Змају нашем, оженио се Анком Обреновића, рођеном сестром Милоша, сина Јевремова, и оца данашњем краљу Милану I.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

ДВА ДРВЕТА *)

Чешки од Херитеса; прев. В. Алин.

То беше у једном граду северне Италије, свеједно у којем. Осамнаест пари љубећих се грлица, новобрачника, већ су напустили зајед ичку трпезу — али ми још и на даље сладимо се десертом. Слатке смокве, успављујуће лубенице — „боље да нам је овде још малина, сочних јагода, макар чешких малина“ — уздише мој прика. Он т. ј. воле да говори у приснодоби и мисли по свој прилици на пољупце.

Седимо осамљени један поред другог; преко пута од нас чами у дугом времену група синова албијонских тако красно, да их је милина погледати — очи им тако рећи излазе из дупља од саме блажене чаме, чистог блаженог дугог времена. На другом крају стола је живље. — Лепа госпођа привезала је овде пажњу неколико младих каваљера. То наравно није ништа чудновато. Оплапају је као лептири пролетни цвет. Један стоји иза столице; ћутећи немо ужива у красоти њеног белог врата, други се нагиње преко астала и прича нешто весело — она се смеје умиљато — очи његове пажљиво мотре светлуцање седефског дуг-

*) Ова је прича извађена из илустроване збирке Херитесове „*Z mého herbáre*“ (Из мога хербарија). Од ових лепих причица приопштена је једна читаоцима „Јавора“ у 31. броју лањске године. —

мета на бујним недрима, која се тресу у такту са њеним звонким смејом. — Трећи леће у соби тамо амо, к прозору, на врата, као зоља — па се опет очда заустави код заносног цвета и замумља јој нешто у ухо. Ја не знам шта — нешто лепо без сумње — сад га удари лепезом преко уста.

Најмирнији од свију је супруг; не уплеће се у забаву ни словцем. „Та неће ми она побећи,“ као да мисли.

Она га сваки час мора опвмињати, да у опште не заспи „Јел' слатки?— „Шта велиш ти, слатки?“ — „Мислиш-ли и ти тако, слатки?“

„Слатки ни беле не говори; седи као дрво — „с л а т к о д р в о“ вели мој кинички пријатељ.

Не памтим, да сам икада видео такву савршену слику мира; држи руке на трбуху и окреће палац око палца — очи као сурутка, мутне, безначајне, без искре. За то су очи госпођине као вино, сама ватра — тако да чак до нас залећу искре, али не грeју више; штета, мало је подалеко!

Од једном се пруд забаве за часак заустави. Госпођа погледа на врата — радосно ах! а лепа ручица поздрављала је новог приспешу. „Чудо, да и ви долазите, професоре! Оскудевала сам — — много значећи осмејак допуни реченицу.

Професор приступи ближе, стисне пружену му руку, онда се поздравља с кавальери, и супругу учини комплимент, обредно, готово комично. „Задоцнио сам се“ — поче се изговарати.

„Нисте чезнули за нама, то је оно,“ смеје се госпођа; „било вам је драго, да сте се од нас отресли за часак — —

„Али милостива — —“ Професор говори о студијама, које су га лишиле дивног уживања у њеном друштву.

Ћутите, ћутите!“ паде му у реч. „Ни ваши ђаци не би се тако изговарали, барем би измислили нешто ново!“

Верујте, милостива, галерија слика —“

„Али то је жалосно, господине, када дајете вредност молованим дамама пред живима,“ рече с комичном озбиљношћу; „макар да ове нису тако красне,“ додаде и кокетно погледа се у огледалу.

А професор је стајао овде поражен, снужден, са спуштеном главом, као покајни грешник.

Смиловала се брзо на њега. „Нека буде, рече, за сада вам праштам — али за казну учествоваћете при екскурзији, вечерњем јездењу на мору, које смо, док сте се ви безбожно сликама клањали, уговорили.“

Професор хтеде нешто да примети.

„Али — —“

„Недопуштам никаква преговора“ — рече одлучно милостива; „и мој слатки то жели. Је л', слатки?“

Супруг нешто промуца.

Разуме се, да смо се од те фриволне слике женског заношења одвратили с моралним огорчењем. Али сиромах професор замотао се са свим у вабне мреже те модерне сирене. Он је сасма изгубљен! Шта ли ће рећи учено друштво, које га је послало на пут, да чини студије о класичној уметности!! — Али професор, мислим, није се ни сетио поштовања достојног збора својих колега; он одговара на изазивајуће погледе кокетне госпође, већ савршеном оданошћу, готовим ропством. . . Тера од њеног уха шапутање улизне з о љ е, ослободи стратегичним помакнућем столице бео њезин врат од испитујућих погледа иза ње стојећег немога грешника, а од каваљера нагнутог преко стола преузме већи део посматрања седефног дугмета.

Најпосле цело се друштво спремило за екскурзију, напред милостива госпођа и професор праћени од осталих каваљера и њиховим гњевом; остраг вукло се слатко дрво.

И ми смо отишли и шетајући се по набрежју (quai) изговорили смо, дотичући се непокривено сцене у хотелу, још неколико моралних сентенција.

Али у брзо, кад беше сасвим затамнило, када се јужна ноћ тако мека и тиха беше спустила, да наше главе у своје чаробне таласе гњура — када смо у чамџијској механи попили неколико чаша ватреног вина — ту признајем — премда добро

осећам рушећу тежину тога признања — — — ту поче се из наших невиних разговора извијати глас грешних наследника Адамови а на завршетку уздахне му пријатељ: „Штета, што нисам на професорову месту!“ — —

Жар, с којим беху изговорене ове речи, повисио се доцније за значајни степен, када смо, враћајући се срели три неуспехом растужена кавањера, а са балкона од хотела лећаше к нама пригушено шапутање. — — Некада упаде у то непријатан шкрипот — неко по свој прилици тестерише слатко дрво. Сретни професор! —

На један-ред чујемо: „Да, Аугустине — — Љубим те, — зашто, да то тајим у свом срцу — Аугустине — —

Од дрвета канда секу већ последњу даску. Страшно шкрипање!

— Аугустине — —“

Опет шапутање, онда потпуна тишина.

Најзад опет приспе до нас умиљати звук женскога гласа. —

„Аугустине — —“, шапуталаје с врелошћу — „мој слатки је грозан, несносан, тиран“ —

Настане утишање, које се чињаше да је тиха утеха пружена ученим професором јадној тој супрузи.

„Тиран, — да, тиран — помисли, Аугустине . . . ишли смо јучер улицом поред златарске радње. За стаклом у групи драгоцених јувела налазаше се и једна брасолета. „Слатки,“ рекла сам, „ова брасолета нарочито је створена за моју руку — слатки — — и цедуљица је на њој, видиш? — само сто франака стаје — слатки — да, само сто франака, слатки — слатки — Аугустине — —“

Љубопитан месец изађе из облака, иза којег се скриваше, и расветли балкон својим нежним сјајем.

Милостивој пламтило је лице; професор — као да се о њега опекао — одскочи у најкрајњи ћошак балкона, израз у његову лицу беше страшно смешан; сведочио је о изненађењу и као да управо не поња. . .

Професор у тренутку оном беш е много налик на Јосифа египатског у познатој библијској сцени са женом Путифаревом.

И ресама накићени плашт, који имађаше пребачен преко рамена, увеличавао је упечатак.

И лепа госпођа натегне грозничаво руку, као да хоће да задржи бегунца.

Но, професор махну одбијајући руком и учини енергичан корак за одлазак.

Месец у тај пар сакри своје стидљиво лице, те од плашта виђасмо само контуру у мраку ноћном; није часак трајало а поред нас је летио као на крилима слепог миша Ни окрајак од плашта не остаде у руци красне заносница.

„Божје дрво!“ излети с уздахом красних уста и спусти се у тиху ноћ. , ,

Онда смо отишли и оба дрвета сместио сам као што треба у хербару:

Glycyrhiza glabra, слатко дрво.

Guajacum officinale; божје дрво, свето дрво.

ДРУШТВА.

(Књижевни одбор „Матице српске“), држао је 15. јула о. г. своју седницу. Г. Ник. Ђорићу одређује се за приповетку „Смиљана“, што је изишла у Летопису, 35 ф. награде; г. Ст. В. Поповићу за чланак „Наша новија лирика“ 40 ф. г. Филипу Оберкнежевићу за оцену „хрватских школских књига у нашим гимназијама“ 45 ф. преводиоцу Шекспирове „Мере за меру“ г. дру Милану Јовановићу даје се на издатих му 80 ф. још 20 ф.; г. А. Хаџићу за „Историју Матице српске,“ која износи четири штампана табака, одређује се 160 фор.; г. Јаши Игњатовићу за приповетку „Поjета и адвокат“, која ће изићи у идућем Летопису одређује се 75 фор.; г. Ст. В. Поповићу за „Нашу новију лирику“, што ће у идућој свесци Летописа изићи 20 фор.; чланак проф. А. М. Матића: „Може ли бити на звездама живих створова?“ награђује се са 40 ф.; г. Мити Петровићу даје се за оцену књиге: „*Bilder aus dem serb. Volks-und Familienleben*“ награда од 10 ф.; г. Ђ. Рајковићу одређујесе за чланак „Урош Несторовић“ на издатих му 40 ф.; још 5 ф. а. вр. јер је чланак изнео више, него што се у први мах мислило; проф. Мојо Медић подноси Матици чланак за Летопис: „Принос народ. терминологији биљака и животиња.“ Даје се на оцену г. г. А. М. Матићу и М. Кречаревићу; народним приповеткама, што их је скупио Дамјан Прерадовић, одређује се награда од 30 ф., а оцењивачу г. Рајко-

вићу 5 ф.: непознат писац шиље књижицу: „Пчелица, Забавник за одраслију српску омладину!“ Даје се на оцену г. Ђ. Рајковићу и Милану А. Јовановићу; на расписану награду стигле су две трагедије: „Стеван, последњи босански бан“ од Мите Поповића и „Краљ Вукашин“ (поправљен) од Драгутина Илијћа. Даје се на оцену проф. Јов. Грчићу и дру Милану Савићу. За награду стигао је од непознатог писца рукопис: „Песничка вештина са додатком о словенским песничким умотворима.“ На оцену проф. дру Ђ. Дерри и А. Хаџићу. Ђ. Глибоњски шаље на расписану награду из фонда Терезије Остојићке књигу: „Естетика за одраслије женске.“ Даје се г. Ст. В. Поповићу и Стев. Павловићу на оцену. Никола Тодоровић, предавач из Сињлајинца, шиље: „Опис ресавске долине.“ Даје се г. Ђ. Рајковићу на оцену. Г. Мита Нешковић шиље критичку расправу о закону „об устроју пучких школа и препарандија.“ Даје се г. Ст. В. Поповићу. Г. Мерла подноси рукопис „Опис Срема и Фрушке горе.“ На оцену г. Ст. В. Поповићу. Чита се оцена Саве Петровића на „Радоја и Даницу“, причу из срп. живота од Ст. Ж. Ђурђевића. Дело се одбацује а оцењивачу се одређује награда од 15 ф.; Др. Илија Огњановић чита своју и дра Лазе Станојевића оцену на књигу: „Кужне болести“ од дра М. Јовановића. Оцењивачима се одређује 50 ф. награде. Чита се „Мњење о Краљевићу Марку, епосу Мите Поповића“ од Мише Димитријевића. Оценивачу 40 ф.; Ника Јовановић Даросавац подноси „Цилиндар, смешна позоришна игра у једном дејствију“ — одбија се. Г. Јаша Игњатовић подноси три старине, што их шиље сент-андрејска репрезентанција, и написаће увод за њих! — Још су неки предмети од мање важности обављени на овој седници.

ДОПИС.

— *Два добротворна вечера у Вршцу.* 3. јула у суботу и 11 јула у недељу беху два светла вечера, о којима је човекољубље своју славу одржало а средством овдашње српске омладине: првога је вечера приредило срп. црквено певачко друштво село у корист овдашњих пађеника услед поплаве од 28. маја а другог вечера је давала наша добровољна дилетантска дружина две позоришне представе у корист пријєдорских погорелаца.

Нередовно стање — то је стална реч свију извештаја из Вршца, која већ више и не изненађује остали српски свет, па примењивала се она на општинско или друштвено или на просветно стање наше вароши. Тако неће бити никакво изненађење ни то, кад кажем, да је и певачко друштво у тако незавидном стању: оно је скоро годину дана без ликовође, и својим избором од 18 јануара наишло је на човека (некаквог Адолфа Винша,) какав му је само несрећа, која све вршачке јавне ствари прати, — подарити могла; овај се прими избора а прими и измољених 150 ф. али „с лицем и персоном“ никако да нам се покаже, те је наређен нов избор ликовође са искључењем поменутога, од којега има одбор згодним начином да потражи издати му новац. То незавидно стање је узрок овако позном сећању певачког друштва, да својом помоћу притече рођеним невољницима. Припрема за село носила је на себи тип већ уобичајеног српског немара, те је фијаско и оној истрајнијој гомилици певача лебдео као сигуран пред очима; али ево се и у несрећи срећа показа: г. Јосиф Маринковић, ликовођа београдског певачког друштва, на путу у походе својим рођенима и за Праг, где ће своје ферије на стручно усавршење, употребити — сврати и овде на дан, два, и није требало његовој доброти и његовом српском осећању дугог разлагања, те да се приволи на продужење свога бављења до села, за које би наше друштво припремио. Он се одазове и својски поучи наше певаче, да су се ови сами заједно са аудиторијумом од старих певача зачудили успеху од три вечера. Ту смо видели шта значи Србин ликовођа за Србе и шта Србин композиста за српску песму и музику.

У г. Маринковићу упознасмо озбиљна вештака, одушевљена за своју струку и стална у своме позиву, да се може од њега српство многоме надати. Што га још већма узноси над осталим нашим вештацима и композиторима, то је она његова скромност, која му не допушта да непрестано о себи говори и своја дела и намере спомиње, те да тиме велике наде буди и себи неке славе присваја. Читаво то вече он је својом присутношћу управо осветлио, те је општа пажња била њему обраћена и у то име као изненадном ликовођи добио је једну лепу киту цвећа, о бескрајном одобравању нећу ни да говорим; само му нису у пуној мери и до краја своју пажњу обраћала они, чији је гост у првоме реду био, но да боме да се г. Маринковић може тешити бујном младошћу и заносом својих домаћина за уживањем, али који га иначе искрено заволеше. Песама је било 4 и све их је мушки збор отпевао и то: „Братислава“ од дра Прохаске, „Савица“ од Рихарија, „Што ћутиш“ од Јенка и „Падајте браћо“ од Хавласе. Као друга тачка дошла је декламација Ђ. Деметра „Круна“ од Вес. Николајевића, која је више представљана но што је декламована; али је публика ову иначе пажљиву и трудољубиву студију ипак својим допадањем одликовала. Говора или беседе, па ни значајних здравица није било. По другим местима се пашло и говорника и материјала за говор о невољницима и невољи; само се код нас ни једно ни друго није нашло, и у опште, и ако су и на другим нашим местима говори постали ретко биље — код нас тога биља подавна баш никако и нема! Други део већ знате какав је — игра, а у лепој башти Александровићевој могла се та без велика „зноја свога лица“ до два сата по поноћи извијати, особито како је пре

тога киша ваздух расхладила. Чиста прихода је пало на 100 фор. и тима ће се опет моћи нека рана залечити, коју нам је наш црни петак задао.

Представе у корист Приједораца даване су две: „Већ спава“ и „Низ бисера“, као тамо певачима, тако, и још више, овде представљачима мора се замерити слаба спрема а без нужде, јер није било хитње — могла се представа до друге суботе или недеље одложити, или је зар дилетантима стало само што пре а не и што боље да изиђу пред публику! Дилетантима се могу а и морају већином опростити омашке о представљачку вештину, али спрема никако. Да не знамо из пре, како наши дилетанти умеју боље да играју и своје улоге да науче, држали бисмо према овим двема представама, да њихова способност даље не досеже. И овом се приликом показало, да су женске марљивије и частољубивије од мушких — оне су скоро без погрешке своје улоге изговориле, а тако исто оне и правилније говоре, дочим мушки већином не пазе на чистоту језика већ га кваре провинцијализмима, што интелигентним људма не може никако на част служити. Ове представе је задичила глумица београдског позоришта а овдашња кћи гђца Хр. Брашованова, коју није ни најмање бунило, што су њени саиграчи шепртљили, чиме је своју сигурност засведочила, само штета — као што примети један присутни Немац, — што није довољно одзива у публике налазила. Према цели, коју су дилетанти са давањем ових представа на уму имали — публике је слабо било, особито кад се узме, да је вече за то неисказано пријатно било (још уз то у арени) . . . партер је јапио празнином својом, те тако је чиста прихода до 100 припало.

Кад би било могуће и ја бих волео, да вам бољи извештај пошљем, али ја хоћу (а и ви то захтевате) да вам саопштим како је одиста било — па ето, није друкче; а да друкче, ту мислим: боље да буде, то стоји до наше омладине, да не узима све на лаку страну. Прегнимо сложно и озбиљно, па ће све поћи на боље у корист самих тих озбиљних ствари а нашу дику! То, држим да сви увиђамо, да нам на то свако новије искуство за наук даје.

РАЗНО.

(*Из историје пољубаца*). Обичај, да се пољупцем одаје коме поштовање или знак пријатељства није нов, него је томе почетак још у древноме добу. Још у прастаро време одавало се поштовање сунцу, месецу и звездама пољупцем. У најстаријој књизи на свету, у књизи Јова спомиње се већ пољубац као знак поштовања. Стари Индијанци су падали ничице пред сунцем и руку на уста своја наслањали. И у старом завету се пуноључци често спомињу као знаци љубави и штовања Стари чивутски писци примећују, да само три врсте пољупца има, који заслужују похвалу, а остале врсте долазе од несташлука и лакомислености. Прва врста је из поштовања према уваженим особама, као што је пророк Самујило пољубио изабранога краља Саула при помазању му (Сам. I. X. 1.); друга је врста кад се пријатељи састану, као што је Мојсије пољубио свога брата Арона кад га је на своме путу у Египат срео (2. Мојс. IV 27), а трећа је врста, кад се пријатељи растају, као Рута кад се са својом снахом растајала (Рут. I. 14). — Спомиње се и пољубац при молитви, који је некад код Чивута био уобичајен. У библији се иначе чешће спомиње пољубац: Исак је пољубио свога оца кад му је донео зготовљено јело (1. Мојс. XXVII. 27.); Јаков је пољубио Рахилу, кад је дознао да му је она рођака (Гл. XXIX. 2.); млађи су љубили у знак високопоштовања не само руке него и ноге (Лука, VII. 38)., и скут хаљине (Гл. VIII, 44.). У „талмуду“ се чешће наваћа, како су ученици љубили ноге својим учитељима. Пољупцима се и краљевима одавала почаст. Кад је безбожје отело маха код Чивута, они су љубили не само идоле, него хаљине им (1. Римљ. XIX. 18. и т. д.) И у скаскама старих Грка спомињу се пољупци. Тако приповеда Омир, да је Одисеј (Улис), кад се извезао на острво Итаку, целивао ову плодоносну земљу. Агамемнон је целивао земљу, кад се вратио у своју отаџбину. Телемака, сина одисејева, љубила је његова својта, кад се вратио кући, по глави и плећима. Пријам је љубио Ахилу руке и грлио му колена, преклињући га, да би му дао тело сина му Хектора. — У скаскама грчким о боговима стишава Јунона са љубоморе разјаренога Зевса — пољупцем; Вулкан је уплео неверну Венеру у гвоздену мрежу с тога, што ју је затекао да се с Марсом љуби. — И код Грка је био обичај боговима добацивати пољупце и највећа је непристојност била, кад би се ко богу без пољупца приближио. Обично се љубило божаство с поштовањем у уста или уместо тога у браду или у руке; а најобичније је било у десну руку или у ноге. Неки су пак држали да су недостојни својим грешним устима додирнути бога, него су најпре пољубили сами своју руку, па онда овом добацивали пољубац према боговима; овај начин је био после сасвим ушао у моду. — Од Грка су примили обичај љубљења и Римљани. Плиније спомињући пољупце, вели да је то један обичај, ком се незна ни постанка ни цељи. Многи историци веле да је пољубац постао за времена разорења Троје и говоре да су лепе тројанске жене то измислиле. Скаска прича овако: После разорења Троје укрцају се несретни људи са женама и целим имањем својим у лађе, да потраже у далекој земљи склоништа и мира. Лађе беху велике и пловише тако до обала Тибра реке. Женама је већ додијало тумарање по мору, те се зажелеше мира и покоја на тврдој земљи. Да би принудили мужеве своје да се настане овде договоре се — по савету једне младе девојке — да запале лађе, те да тако онемогуће даље путовање. Кад се мужеви удалише од обале на неколико часова, да изаберу место за насеобине своје, а оно букну пламен и диже дим од лађа у висину . . . Жене се сад

поплашише, те се стадоше договарати како да утишају гњев својих мужева. Опет је она млада девојка била најбоља саветница: она предложи, да све жене изиђу пред Тројанце раширеним рукама, да их загрле и да им својим уснама затворе уста, да их они неби клетвама обасипали. Што рекоше, то и учинише. Чудновати дочек овај и оно необично а мило осећање уз то, израдило је, да су им људи на мах опростили. Тројанци се дадоше молбама наговорити, да онде остану, те заузеше земљу и подигоше варош, ону исту, коју ми данас Римом зовемо. А за успомену на нежност Тројанкиња задржаше у Риму обичај љубљења.

Плиније приповеда о Римљанима у доба Ромулово, да су они своје жене с тога љубили, да дознаду, да ли су оне у њиховом одсуству пиле вина што су жене у оно доба и против мужевљеве забране радо чиниле. Римљани су увели већ били и пољупце из учтивости при састанку и растанку. Тиберије је забранио овај смешан обичај, али се ова забрана није дуго одржала. Кандидати за какво звање такође су грлили и љубили оне, што су сретали. — Цар Диоклецијан, који је увео у своме двору многе источне обичаје, заповедио је да и Римљани држе обичај љубљења из поштовања.

У прва хришћанска времена пружаху епископи свештеницима, што служаху у олтару, руке да им целивају. Код првих Хришћана је и свети и братски пољубац био знамење љубави, па и при крштењу, венчању и погребу љубило се и целивало. У апостолским писмима се чешће опомињу верни, да један другога светим пољупцем поздрављају. Код папа је од искони обичај, да новоизабрани наследник Христов седећи на столици пред олтарем, дигне кардинале, који га љубе у клечању, те да и он њих у оба образа пољуби. Овај пољубац зове се *osculum pacis* (пољубац мира). Од VIII. столећа захтеваху папе пољубац у знак покоравања светске власти духовној. Прво се дао пољубити папа Константин I. при уласку свом у Цариград од цара Јустинијана II. г. 810. а већ папа Валентин I. (око 827 г.) давао се од свакога у ногу целивати. Од тога доба је то ушло у обичај, који још и данас траје. Ногу папину морао је и немачки цар Карло IV. и француски Карло VIII. да пољубе.

Код старих Германа није пољубац никад имао каква културно-историјска значења. У скасци о Водану и Фраји не фигурира пољубац ни као део какве верске свечаности, нити се закони бавили каквим таксирањем пољубаца. У средњем веку био је пољубац као потврда за какав склопљен уговор или дато обећање.

Док је тако у пређашња времена пољубац имао веће важности и значења, сад је он постао само као нем формулар, који је измишљен да се њим изрази неко помирење или молба, благодарност и уопште каква учтивост. **По С. Либровићу.**

(Како је аустријски часник спасао Наполеона). Била је то у оно време, кад се наши са Французима мало завадили, па богме кад Солферина и почупали. У то доба посети један виши аустријски официрваљанога панчевачкога проту Арсеновића, који је осим других врлина имао и ту, да је волео цвеће и башту, те је свој врт прекрасно уредио и у њему разне статуе поређао, међу којима беше једна статуа Н-аполеонова. Часник је чуо за протину башту, те је желео да је види, но кад га прота уведе у башту и кад виде статуу Наполеонову, намршти се официр овај аустријски, те ће рећи проти строго граничарски: „Господине! Вама је познато, да смо ми с Французима у непријатељству, а ви красите своју башту Наполеоновим ликом!“ — Добри и миролубиви прота слеже раменима и по одласку официревом даде Наполеонову статуу из баште уклонити у неку побочну собу, где је наместе на прозору. Тај исти дан подигне се страшна олујина, помешана с јаком тучом те построваљива и поломи скоро све друге статуе, што су остале у башти, покрња некој главу, некој руке и т. д. а Наполеон оста у својој соби читав и гледаше све то чудо кроз прозор. И тако је дакле један виши аустријски официр спасао Наполеона у доба иначе непријатељско, а избавио га је не код Солферина, него у протиној башти. Љубинко.

(*Заборавила*). ***Домаћица*** (млекарици): А шта је то, газдарице, та у овој ведрици није млеко, него чиста вода! **Млекарица:** Господе, боже, та ја сам данас заборавила да доспем мало млека у ведрицу!

ОДГОВОРИ.

Г. А. . . . у Зем. — „Два дрвета“ изнићи ће првом приликом и послаће се по означеној адреси. Поздрав.

Гђци С. Д. у Н. — Читајте немачку књигу „*Schuldiätetik*“ од дра Х. Клецке-а. Има преведена и на хрватски језик, а овај превод издало је загребачко педагошко друштво. Оригинал је пак изашао у Липисци г. 1871.

Г. Ђ. Ј. у Н. — На питање Ваше о доласку онога господина у Н. Сад можемо вам поуздано јавити. да ће бити овде сад од св. Илије.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 31. У Новом Саду, 1. августа. 1882. Год. IX.

ИЗ „ПУПОЉАКА“.

Девојчице знана,
Зрак јутарњег дана,
Нека скрије сјај,
Спрам лепоте твоје
Срећо среће моје
— Шта је зорин бај? . .

А с усана рујни,
Као поток бујни
Разлева се чар.
Хај срдашце твоје
За ране је моје
Лековити дар. . .

Па те очи твоје
Љуте ране моје
Подстичу ми вај,
Та без ока твога
Сунца сјајанога
Незнам шта је сјај. . .

Ој не склапај очи,
Нећу гледат' моћи
У ту црну ноћ,
Већ препуњен јада
Жељан бајног слада
— Уснама ћу поћ'. —

Да уживам душо,
Моја рујна ружо,
Давно жељен чар. —
Да ти усне љубим
И пољупци рубим
Мога срца дар.

*

Ој пупољче мио
Мирис ти се лио,
Где год љубав сја,
Где год срце верно
Љуби неизмерно,
К'о што љубим ја.

Београд.

Петар Ј. П.

ТАЈНИ УСЕЉЕНИЦИ.*)

С РУСКОГ.

Вестон-сквер налази се у средини многобројних делова Лондона. Његова спољашњост доста је монотона: у њему су све куће једна као друга, све су од тврдог материјала; на свакој је исти број прозора, с лица гвоздени балкон, а позади башта, где становници негују цвеће. Становници те мирне и удаљене мâле састављају „солидне“ кла-

*) Ова је новелица изишла у 29 и 30 бр. руског илустрованог листа „Нива“ под насловом „Таинственные жильцы“. Уредн.

се богатих трговаца Сите, познатих и богатих правника, лекара и популарних писаца; њима треба додати неколико богатих уседелица, које су се удалиле од „света.“ У оно време, на које се односи ова прича, ми смо састављали отмено друштво. Већи део од нас живео је ту већ одавно. У Честону се врло ретко могла видети кућа, у којој не би нико живео; кад се пак то догодило свакога је, а нарочито богате уседелице, интересовало да што скорије сазнају каквог ће кирајџију кућни газда узети.

Ја сам већ остарела. Моје најлепше успомене скопчане су са Честоном, са мирним зеленим Честоном. Била сам млада срећна када ме је, пре 13 година, мој муж, Чарлс Уестон, овамо довео. Моја су се деца овде родила, оженила и удала, па су ту и умрла. На самом крају мâле налази се стара црква, и често су се, при мелодичном звуку звона, моје очи испуниле сузама. Тамо су сарањени мој син и моја кћи, тамо су такође венчане моје друге ћери. Тај је звук као неки део мога живота.

Ми смо становали у №. 26 у истом реду са госпођицом Бољдеро, једном богатом уседелицом, која се овамо доселила још у детињству са својим оцем, богатим трговцем из Источне Индије. Бољдеро је била врло добра, готова на све могућне услуге; она је била не замењива у случају ма које болести или у нужди; али је у ње било једне мане: она је волела сплеткарење, и редовно је ишла из куће у кућу са свакојаким вестима, знајући сву тајну о свакој породици. Местна младеж прозвала је њу „аброноша.“ Наши суседи с друге стране били су господин и госпођа Клемент, с којима нас је сједињавала давнашња и тесна дружба. Ми смо били веома ожалошћени, када су Клементи, упропаставши се у некој опасној радњи, били принуђени да оставе Честон, да оставе нас и да се преселе у Америку, да би отпочели нов живот.

Тада сам ја, чини ми се први пут, видела опустелу кућу у нашој мâли. На прозорима биле су прилепљене цедуље, и кућу су почели посећавати и гледати нека нама непозната лица. Мис Бољдеро у то време била је веома нестрпљива и једва је чекала да дозна, ко ће се тамо уселити.

Честон-сквер био је на гласу. Никада се тамо није могло чути ни о банкротима, нити пак о каквим му било другим неуредним становницима. Бољдеро се није мицала од свог прозора; она је добро премеравала све оне, који су долазили да закупе кућу. И нико јој се од њих није допао; сви су јој изгледали „мало солидни.“

— Замислите само, мила моја, говорила је она мени, — кад би се наједан пут догодило убиство. Како би то било ужасно! Све би наше куће биле насликане у илустрацијама — ужасно, ужасно! Ја тада не бих овде остала ни за живу главу!

Љубопитство наше достигло је свој врхунац, када, једног јутра, нестаде цедуља са прозора. Кућа је била издата. После неколико дана дошла су била велика кола са стварима, које су унели у кућу.

После неког времена, жена, која је дошла са стварима, остала је сама у кући; затим су, најпосле, дошла и господа. Но, као што је приметила Бољдеро, чудно је било, што су она дошла доцкан у вече, или боље рећи ноћу. То се већ њој није допало.

Ипак по њеним речима, њеном послужитељу испало је за руком, да види нове усељенике. Породица се састојала из мужа и жене, и код њих су били „само једна“ (добро је спазила Бољдеро) висока, здрава слушкиња и гиганскога раста послужитељ. — „Па зашто ли им трсба таква људина?“ питала је она себе и мене. Треба напоменути, да је

у Честон-скверу мало који држао лакеја. Само лекар Нопс и мис Бољдеро били су тако раскошни и нашој Бољдеро било је врло непријатно то неочекивано супарништво.

За дуго нико од нас није ништа чуо о усељеницима, нити их је ико видео. У нашој мâли био је обичај, да новим досељеницима учини посету попадија, која је становала у кући № 16. па их је она после упознавала са суседима. Али кад је добра г-ђа Разберновица зазвонила на капији куће под № 28, одговорили су јој, да госпођа има посла и да јој не може примити посету. Попадија је оставила своју визит-карту, но није добила никакав одговор. Г-ђа Разберновица упутила се и по други пут, но — резултат је био исти, као и први пут — нису је ни сад примили. Јасно је било, да господин и госпођа Левинсон (име усељеника, за које је пре свију дознала мис Бољдеро) нису желили да се с нама упознају.

Ми смо их почели звати „тајни усељеници.“ Симонс, послужитељ код мис Бољдеро, уверавао је нас да је видео мужа и жену. Доиста ми смо наскоро приметили, да је један пут или два пут недељно из куће излазила госпођа, покривена велом, тако да је нико није могао распознати. Она је долазила после два сата, а не доцније; но центлмена нико није никада видео. Гиганска служавка, која ни мало није имала недостатака свога пола, била је ћутљива као риба и није изустила ни једну речицу. После неуспешних покушаја да је ма како натерују да говори — оставили су је најпосле на миру.

Никада се није видело, да је разносач писама давао писма у тој кући; никада пред вратима исте куће није стајао ни један екипаж. Кућа је била нема и тајанствена.

Мис Бољдеро била је ван себе, кад је видела, да су јој сва усиљавања остала узалудна. Она се неколико пута решавала да говори са ћутљивом и умотаном госпођом, када је ова одлазила у своју недељну екскурзију увек гледајући право пред собом и неосврћући се никада, нити пак застајући. Но у томе није успела; госпођа Лавинсоновица само је ћутала.

У Честону је била дивна башта, коју су становници на свој рачун издржавали. Свака кућа имала је свој кључ од те баште. Када се баштенски чувар пријавио у кући под № 28 са листом и понудио кључ, собарица му је, после кратког договарања са госпођом, дала новце, но кључ није хтела узети, рекав му, да се њен господин и госпођа неће баштом користити.

То је била последња кап у препуној чаши стрпљења мис Бољдеро. — Шта још то значи! Због чега ли ти Левинсони не желе да иду у башту, као и сви остали? Због чега ли та г-ђа Левинсоновица не жели да се тамо састане са својим суседима? То још нико до сад нити је чуо нити пак видео!

— Може се претпоставити једно од двога, закључила је богата уседелица после дугог разговора о тој ствари са правозаступниковицом, г-ђом Пенфидеровицом, — Левинсони се горде или сматрају себе као ниже од нас или они скривају ма какву тајну. Ја се трудим, да дознам ту њихову тајну. Зашто, на пример, нико никада није видео господина Левинсона? Куда се дева она људина, онај њихов послужитељ? Он још ни једанпут није изашао из куће. Они немају ни познаника ни другова. Ја се веома, веома бојим, да они не навуку какву несрећу на наш Честон.

Ја сам већ казала, да је иза сваке куће у Честону била башта; у нашој башти мој је муж начинио леп павиљон где је обично волео да попуши по једну цигару после ручка, и где су се играла наша деца.

У то време ја сам имала троје живе деце (двоје сам изгубила) старију ћерку Евелину, лепу плавооку девојку,

сина Роберта, врло живахно дете и млађу ћерку Сјузи, која је доцније умрла. Наша деца била су у опште слабог здравља, и мој муж није још дозволио да почну учење. Она су лети проводила целе дане у башти и павиљону.

Једном у јутру, када сам тамо седела са својом децом, видела сам први пут г-ђу Левинсоновицу. Наше баште делио је низак плот и ред младог др већа. Кад бих хтела посматрати, ја бих лако могла видети све шта се ради у авлији г-ђе Левинсоновице; но ја нисам имала ту страст мис Бољдеро, и нисам гледала, шта раде суседи. Само изненадна лупњава врата приморала ме је да подигнем очи. Ја сам успела да се окренем пре него што ме је она спазила; но у том тренутку њено лице мене је поразило. Оно је било тако мирно, а у исто време тако тужно. При веселом изразу то лице морало је бити прекрасно. Очи су јој биле плаве и нежне, но у њима није било никаквог живота, никаквог жара. У самом пак лицу није било ни капи крви. Израз дубоког страдања и неке слепе послушности побудио је у мени симпатије према њој. Г-ђа Левинсоновица била је обучена сва у црно. Она је, очевидно, изашла да удише свеж ваздух после неодспаване ноћи, како се мени чинило. Весели смеј моје деце обратио је њену пажњу на њих, и она је почела гледати како се она играју. Ма шта да је говорила мис Бољдеро, ја сам одмах увидела, да је моја сусетка била права госпођа. У њеном ходу, у њеном понашању показивало се аристократско васпитање.

(Наставиће се).

СРЕЋАН ЦВЕТ.

Здраво мили цвете
Како ти је ој!
Је л' ти живот мио
У долини тој?

О, та живот млађан
Сладак ли је сан; —
Ал' је горка јава
Кад је отрован.

Поточић ти прича
О извиру свом
А зора те доји
Росом бисерном.

Ти у срећи пливаш
Јер те воли свак':
Поздравља те мило
Сваки сунчев зрак.

А лептир ти сваки
Што с' лепрша туд
Меким својим крилом
Расхлађује груд.

О, како је дивно
У долини тој,
Мирисна ти душа
Предише по њој.

Живот ти је вес'о
Блажен гони лет,
Младост ти је слатка
Срећан ли си цвет!

О, та живот млађан
Сладак ли је сан,
Ал' је горка јава
Кад је отрован.

Твоје срце само
За блаженство зна,
О мој мили цвете
Завидим ти ја.

Из дружине „Слоге.“

Рајко.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Леди Стевеова отвори неку књигу, али своме духу није никако могла да да известан правац; поче да пише писмо Баринију, али јој само једно име излазаше испод пера; бацајући непрестано погледе на часовник учинило јој се као да изостаје, толико јој кретање шеталично изгледаше лагано... Сва се беше претворила у очекивање. Учини јој се да је време да изађе; умотавши се у некакав плашт, са спуштеном капуљачом, отвори врата, прође кроз дуги мирни ходник, сиђе лаганим кораком низ степенице за послужитеље, дође у авлију у којој су биле коњушнице, и у којој у овај мах на срећу не беше никога; најпосле, начинивши један повећи круг, да је неби могли смотрити са прозора салонских, стиже у шуму. Ветар је њихао дрвље, које, не само да је није штитило од кише, но уздрмано њиме обарало је и најлакше водене капље на земљу, од којих се на алејама беху направиле читаве барице; али млада жена ишла је храбро, једва и осећајући кишу, која ју је по лицу шибала, продирала кроз плашт, који подизаше чешће јаче дување ветра. — Јамачно ником неће пасти на ум да нас узнемирује, помисли она, смејући се тешкоћама пута и нереду својих хаљина. Да ли је помишљала, да ће овај неред умањити њену лепоту! Њена у пола расплетена коса чинила ју је у неколико лепшом. Ход јој је дао лицу одушевљену боју, очи јој учинио тако блиставим! Била је чаробна, права чиста, весела Најада. Најпосле ево је пред павилоном; уђе унутра, Вилијам још не бијаше дошао . . . Мало као застиђена што је прва дошла, седе да одахне; услед брзога хода и узбуђености срце јој је живо куцало, а дисање јој је било убрзано. Дрвена клупа била је мокра, неколико окна не бијаше на прозору, и киша незадржавана улазила је у ову собицу.

— Прави потоп, рече Минија тресући свој отежани плашт.

За тим покуша да доведе у ред своју косу са које се цедила вода; седела је тако непомишљајући да може озепсти, чека . . . Јадна жена погледа на свој сахат; шта наопако! још нема четири сахата! Дошла је дакле врло рано, мора да има стрпљења, а овај је павиљон тако тужан. Киша не престаје, поглед нема ничега на чему би се задржао осим искривуданих линија, које прави вода слизећи низ зидове, чисто журећи се к земљи, где се образоваху барице, које ће на скоро покрити цео под. Минија устаде и погледа на алеју којом мора доћи Вилијам, слуша, али не чује ништа осим лаганог жуборења воде, звиждања ветра; пред њом се уздизао неки сиви брежуљак, који као да је раздвајаше и од саме наде. Већ почиње да је обузима и хладноћа, дрхти и почиње да плаче. . . застиђена слабошћу понављала је: — Сад ће Вилијам доћи. — Али Вилијам не долази, јамачно га задржавају; како ли је њему морало тешко бити, што није могао да се искраде уговореног часа! Међу тим, и ако је била уверена да ће га видети, зловоља јој се увећавала, зуби су јој цвокотали, руке дрхтале од зиме; да је неби обузела утрнулост, ходала је од клупе до врата, од врата до прозора; покушавала је да говори гласом који се војводи допадао. — Да ли сам одавно овде? питала се она извадивши поново свој сахат. Да, врло одавно; томе се врло зачудила, и ако бејаше много претрпила. Али павиљон постаје мрачан, врло мрачан; очевидно, већ је ту крај дана . . . Свршено је дакле, Вилијам неће доћи! Обузета превеликом жалошћу, толико се осећала скрушеном, да се бојала да неће моћи више да иде, па ипак ваљало јој је доћи у замак, тамо се нешто морало догодити, можда је какав случај задржао Вилијама . . . Зар јој није рекао: — Не заборавите час! . . Али говорио је и о хрђавом времену. Слабост, у којој се налазила, била је узрок што је заборавила речи, које јој изговорио Вилијам. Да није помислио, да није

могла изаћи због хрђавог времена? Заиста, и јесте будаласто; али ваљало се вратити, а сирото дете већ није више могло . . . Најпосле пође, укочена, са издртим хаљинама, у страху, . . . иде напред, једва се вукући по блатнавим алејама, стиже у опште двориште; у њему је било више њих, и премда се завила у плашт који је сакривао њен струк, а лице јој је било покривевено капуљачом, ипак се устручавала да преко њега пређе! али најпосле је морала, да би дошла у своју собу. Прошавши Минија се брзо попе уз степенице, отвори врата од своје себе, и брзо их за собом затвори.

Храброст јој се бејаше исцрпела, али се надала да ће наћи какво писамце; тражи, ништа. Шта јој помаже да плаче? . . . Дознаће скоро, зашто Вилијам није дошао; али пре свега ваља да скине ово ужасно, каљаво одело; није хтела, да ни сама дојкиња дозна за њен излазак. Цедећи своју покислу косу трудила се да избрише трагове, које је киша шибајући је изваjала на њеном лицу . . . звонце зазвони на ручак. Она се обуче брзо незвавши никог, и сиђе храбро доле.

Без сумње, на њој је било нешто необично, изглед бола, јер г. Босе угледавши је упита, да није болесна: војвоткиња се узнемири због њеног изгледа. Сви су ћеретали као и обично, ништа се није дакле догодило у замку за време њеног несмисленог изласка . . . Тражила је очима војводу, кога још ту не бејаше, мало по мало дошла је опет к себи, чудећи се, како нису приметили шта је она препатила, и како је живот осталих био миран, док је њен био тако тужно узмућен.

— Та шта ради мој син? рече војвоткиња, дозвавши једног послужитеља. Зовите г. војводу.

— Његово лордство отпутовало је у Лондон влаком од три сахата, госпођо.“

— Драги мој грофе, знате ли ви за што? упита војвоткиња.

— Заиста, не. Неочекивани случај; ручаћемо без њега.

Са великим напрезањем сакрила је Минија своју бледоћу под свој огртач, позвавши у помоћ храброст и поноситост. Ударац је био ужасан; увреда неопростима. Гњев ју је потпомагао. Држала се целог вечера са чудноватом храброшћу . . . И ако је свима било непознато, она је ипак знала за што је лорд отишао.

Кад је већ била сама, пусти гњеву да се излије; са стиснутим зубима и скрштеним рукама ходала је тамо амо као лавица у кавезу, проклињући онога, који ју је тако срамно увредио; заклињући се, да му увреду никад неће опростити. Најпосле јецање хтеде да је угуши, и у неколико олакша јој тугу. Какво је презирање осетила према ономе, који је одлетео ка једној сењци!

— Ако сам крива што сам излазила на бину, овај је човек моја казна; због њега сам оставила завичај, напустила старог пријатеља, почела да живим као претваралица, жртвовала мој глас, клела моје тријумфе, њему сам дала целу душу моју, ради њега одбацила сам све почасти, и напослетку ми остаје само пониженје и очајање. Добро дакле! настави Минија, ја ћу отићи, али нећу да војвода види рану мога срца . . . ваља, претходно, да му покажем немарно лице, да нађем ма какав начин да осветим моје достојанство.

Леди Стевеова није више била млада, неискусна девојка у свету, која је дошла да потражи заштите у војвоткиње; она је знала, у овај мах, да се претвара, да се служи својим разумом, да пркоси своме победиоцу. Од сутра, од ове грозне ноћи, она је давала себи вештачку свежост, приморавала усне на смешење. Сиђе дакле снажна и спремна за борбу.

XI.

Прва особа коју је сутра дан угледала, био је лорд Витфелд. Она му се приближи весело, и ако је он био натмурен.

— Јесте ли задовољни са вашим путовањем, брате? упита га она подсмевајући тоном. Не?

И смејући се грохотом настави:

— Још ћете гледати да ми нахудите, због моје доста хрђаве шале.

— Хрђаве, доиста, миледи.

— Хтела сам да кушам вашу каваљерску раздраганост, опростите . . . Готово сам већ напред била уверена, да ћу због ваше страстне наклоности к музици добити опкладу.

— Опкладу?

— Боже мој, та да, опкладила сам се да ћете, поред јучерање кише, ипак отићи у Лондон . . . и добила сам вољу на опкладе, добила сам грдну суму.

— Врло ми је мило миледи, што сам у неколико и сам допринео вашем уживању, рече војвода поцрвеневши и са гњевним очима; али врло бих желио да дознам име вашег противника у опкладни, који је био толико срећан, да изгуби са вама у игри, која је свршена на мој рачун.

— Ништа нећете дознати, брате, обећала сам да ћутим; у сваком случају, хоћу да сами трпите са ваше ћуди. У осталом, видећи да киша лије потоком а ветар да прелази у олују, пребацивала сам себи, бојећи се да не назебете.

— У вашој искрености има и храбрости, леди Стевеова. Но не бих могао толико рећи о ћутању вашега противника.

Глас се војводин подиже и он је тражио очима онога, за кога беху изговорене две речи; али ни један гледалац ове сцене није могао помислити да се на њ' односи ова претња, која се налазила у речима војводе Витфјелдског. Минија се јако смејала дражећи тако нестрпљење младића, који настави:

(Наставиће се.)

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

(Наставак.)

Четврти, пети и шести посао Ираклијев.

Тек што је Ираклије довршио трећи посао, мораде се већ латити и четвртога. Требало је у Микену живог да доведе Еримантског вепра што је пустошио предео око горе Еріманта а био посвећен Дијани. Пође Ираклије онамо, но успут мало сврне к Фолу, сину Силенову. То је био Кентавар, пола човек пола коњ; лепо ти тај прими Ираклија, изнесе предањ меса печенога а сам је јео пресно месо. Уз добро јело заиште Ираклије и добра напитка. „Пришко драги", рећиће Фол, „има додуше буре једно у мом подруму, али није само моје, него свију кентаврâ, па не смем начети га, јер знам како кентаври слабо маре за госте." „Начни ти без по бриге", одврати Ираклије, „ево ти моје речи, да ћу те бранити, ако те нападну; хоће жеђ да ме умори!" Сам Бах, бог вина, дао је био то буре Кентавру једном те му рекао, да га пре не отвори, док се Ираклије после четир људска вêка не сврати у те крајеве. Оде тада Фол у подрум; но тек што је одврнуо славину, осетише кентаври мирис старога јаког вина, скупише се у гомилу, шчепаше стење и јелова стабла па опколише пећину Фолову. Први већ да продру у пећину а Ираклије баци на њих запаљено грање па их тако растера, остали нагоше бегати а он за њима све до Малеје; ту је живио честити Кентавар Кирон, стари пријашко Ираклијев. К њему прибегоше кентаври. Баш кад се с њиме састали, одапне Ираклије стрелу а стрела прође кроз руку једном кентавру па се несрећом забоде у колено Кирону. Сад тек познаде Ираклије старога пријашка свога, дотрчи к њему, извади стрелу па обвије рану мађијом неком што му је дао сам Кирон. Разумевао се Кирон у лечењу. Али је рана била напојена отровом хидриним, те се не даде залечити. Кентавра однесу у пећину његову; ту зажели да умре на руку пријатеља свога. Но му жеља остане пуста. Заборавио је био јадник, да је на несрећу своју бесмртан. Ираклије се сузним очима растане од си-

ротог мученика и обећа, да ће му послати смрт-спасилицу, ма га главе стало. Знамо да је обећање своје испунио.*) Даде се онда у потеру за осталим кентаврима, па се после опет врати у пећину пријатеља свога. Ту нађе мртва и Фола што га је онако лепо дочекао и угостио био. Фол је из лешине једног Кентавра извукао био стрелу па се чудио, како може тако мала ставрка уморити такве грдосије; наједаред му отровна стрела испадне из руке, забоде му се у ногу те га с места умори. Ираклије се здраво растужи, лепо сарани пријатеља свога метнувши га под брег, што се од оно доба прозвао Фолоје. Пође затим даље да ухвати вепра; стане викати те га тако истера из густине шумске, пође онда за њим у потеру, па кад се вепар уморио, достигне га, ухвати једеком па га жива однесе у Микену.

Краљ Евристеј пошље га затим да уради пети посао. Тај посао није био достојан јунака; требало је наиме за један дан ишчистити ђубре из обора и коњушнице краља Аугије. Аугија је био краљ у Елиди а имао силна стада. По обичају старинском била му је марва у великом једном обору испред двора. Дуго је у том обору боравило три хиљаде комада марве те се тако годинама накупило сијасет ђубрета, па је Ираклије на срамоту своју ђубре то за један дан имао да ишчисти.

Дође тако пред краља Аугију а ништа и не спомене да га је краљ Евристеј послао, него се само понуди да очисти обор краљев. Аугија погледа дичнога јунака од главе до пете, па мал те није прснуо у смеј, кад је помислио, да такав честит јунак хоће да се лати тако ниског и недостојног посла. Међутим помисли: лакомство је већ многог честитог јунака на којешта навело; можда хоће да се од мене обогати. Али ће му слабе вајде бити отуд. Могу му обећати велику награду, ако ми сав обор очисти, јер за један дан тешко да ће моћи много ђубрета изнети. Зато му рекне овако: „Чуј ме, делијо незнана, ако си то кадар те ми за један да изнесеш сво ђубре, даћу ти у награду десетину моје марве.“ Ираклије пристане на то а краљ није ни помислио друкчије него да ће Ираклије почети копати ђубре. Но делија наш позвавши најпре Аугијева сина Филеја, да буде сведок уговору њиховом отвори обор с једне стране, доведе оближње реке Алфеј и Пенеј каналом једним до обора; реке исперу ђубре те га изнесу на другу страну. Тако је довршио срамни налог тај а није се понизио до посла што би недостојан био бесмртнога јунака. Али Аугија дочује, да је Ираклије то урадио по налогу Евристејеву те му с тога не хтеде дати награде, говорећи да је није ни обећао; но ипак пристане на то, да се ствар судским путем реши. Кад се судије скупиле, да изрекну пресуду, дође Филеј, посведочи против рођеног оца свог те изјави, да је заиста Аугија утаначио био с Ираклијем, да ће му дати награду. Аугија не хтеде чекати пресуде, но се ражљути па онога часа истера из царства свога и сина и странца.

Ираклије се тада врати к Евристеју. Тај није хтео да призна пети посао, јер је Ираклије бајаги искао био зањ награду. Ипак га одмах опет пошље на шести посао: нареди му да растера Стимфалиде. То су биле грдне тице-грабљивице, велике кано ждрали; крила су им била од гвожђа а тако исто и кљунови и канџе. Живиле су те тице око језера Стимфалског у Аркадији а кадре су биле одапињати перје своје каогод стреле а са кљуновима су могле пробијати и панцијере од туча. У околини свој тамањили су и људе и марву. (знамо их ми још од похода Аргонаутског амо). За кратко време стигне Ираклије до језера тог; свуд унаоколо око језера била је густа шума. У ту је шуму баш у тај пар улетило безброј оних тица. Кад је Ираклије видио грдну ту гомилу, сав се сирома запањио па није знао како да савлада толике душмане. Наједаред осети где га неко лако удари по плећих; осврне се а оно за њим стоји Минерва, па му даје две за чегртаљке од туча, што их је Вулкан сковао; даде му знак, да

*) Види скаску о Прометеју у 7 и 8 броју Јавора од 1881.

те чегртаљке употреби против Стимфалида па на мах ишчезне. Ираклије се онда попне на брежуљак један крај језера, стане чегртати те тако распллаши Стимфалиде. Грабљивице нису кадре биле издржати ларму, него се поплаше па излете из шуме. Ираклије онда дохвати лук, стане одапињати стрелу за стрелом, те их много у лету поубија. Остале се разбегну па се више никад нису ни вратиле.

Седми, осми и девети посао Ираклијев.

Краљ Минос са Крете обећао је био богу Посејдону (Нептуну), да ће му принети на жртву, што прво буде из мора изашло; рекао је био тада Минос да у њ нема животиње, која би била достојна, да се принесе на тако величанствену жртву. Посејдон онда пошље из мора ванредно лепог бика једног; краљу се бик здраво допадне па га кришом одведе међу своју марву а Посејдону принесе на жртву другог једног бика. Посејдон се ражљути па науми да се освети Миносу; на његову реч помами се бик те стане пустошити по Крети. Тога је бика имао да ухвати Ираклије те да га доведе пред Евристеја; то му је био седми посао. Дође Ираклије на Крету до краља Миноса а краљ му се обрадује, јер је знао да ће се сад ослободити оне напасти; и сам помогне Ираклију те ухвате помамнога бика а Ираклије га тако обузда и умири, да је на њему као на лађи дојездио до Пелопониза. Евристеј је био задовољан с тим послом; бик му се допао те га је неко време гледао а после га пусти. Чим се бик дочепао слободе, помами се наново; појури кроз сву Лаконију и Аркадију, пређе преко Истма у Атику, дође до поља Маратонског па ту стане пустошити, као но пре на Крети. Тек га је Тезеј касније савладао.

Осми је посао био Ираклију, да доведе у Микену кобиле Трачанина Дијомеда. Дијомед је био син Мартов а краљ Бистонцима, народу здраво ратоборном. Било је у њ кобила, што су биле тако дивље и снажне, да их је гвозденим ланцима морао везати о јасле од туча. Рана им није била зоб, него су им у јасле бацали странце што су на несрећу своју дошли у краљев град. Кад је Ираклије дошао, прво му је било, да зграби нечовечнога краља тога, те га баци кобилама у јасле а најпре је савладао био стражаре, што су чували стражу код јасала. Кад се кобиле најеле меса краљева, смире се сасвим а Ираклије их онда дотера до обале морске. Али се за њим дали Бистонци у потеру, он се онда врати па се побије с њима а дотле повери кобиле љубимцу своме и пратиоцу Абдеру, сину Меркуријеву. Кад је Ираклије отишао од кобила, наиђе на њих стари бес, те раскину Абдера. Ираклије га по повратку оплаче, оснује у почаст покојнику варош једну те јој надене име његово. Онда наново обузда кобиле па срећно с њима приспе до Евристеја. Евристеј посвети кобиле те Јунони. Њихова је пасма још дуго трајала; од те је пасме био и Букефал, хат краља македонског Александра. Кад је Ираклије готов био с тим послом, отишао је са Јазоном у Колхиду, да донесу златно руно. То смо већ приповедили.

Вративши се са дугог лутања пође Ираклије на Амазонке, да сврши девети посао и да донесе Евристеју препасач амазонке Хиполите. Те су амазонке живиле у Понту око реке Термодона а биле су жене исполинке. Само су одрањивале женску децу а војевале су непрестано. Краљица њихова Хиполита имала је у знамење краљевске власти своје препасач један, што јој је даровао био сам ратни бог Март. Ираклије сабере неколицину бораца-добровољаца, седне на лађу, довезе се до црнога мора и најпосле до ушћа реке Термодона и до пристаништа амазонскога града Темисцире. Ту им изађе на сусрет краљица Амазонска. Допао јој се величанствени изглед јунака па кад је разабрала, рашта је дошао, обећа му препасач свој. Али се крвна душманка Ираклијева Јунона преруши у Амазонку, помеша се међу остале па стане говорити како ће им краљица одбећи са туђином. Онога маха све амазонке узјаше бесне хате па нападну на стан Ираклијев испред града. Просте се амазонке стадоше борити са војницима Ираклијевим а отменије нападоше на ње-

га. Прва се с њиме побила Ела (вијор), што су је са брзине звали тако; али је Ираклије био још бржи, те Ела мораде устукнути а он је стигне и смакне. Једним ударцем обори затим другу, па и трећу, Протоју, што је дотле осам пута у двобоју била јача. Падоше за њом још осам, међу њима и три другарице Дијанине, што су иначе увек сигурно гађале цилитом; само сада промашише цељ те се бадава стадоше сакривати иза оклопа; стреле их Ираклијеве згодише. Паде и Алкипа што се заклела била, да се целог века неће удавати; заклетву је одржала али је и пропала. Најпосле ухвати Ираклије Меланиту, храброг војсковођу амазонског а краљица му Хиполита даде препасач као што је била обећала још пре боја. Ираклије прими препасач као откуп те пусти Меланиту. Кад се враћао кући, наиђе на тројанској обали на Хезијону, ћерку Лаомедонтову; била је девојка та прикована за стену а намењена морском једном чудовишту да ју прождере. Њеном је оцу саградио био Нептун зидове тројанске али није добио за то плаће, с тога је чудовиште једно пустошило крајеве тројанске све донде, док није Лаомедонт дао своје рођено чедо. Кад се Ираклије онуда провезао, позове га јадни отац у помоћ па му обећа, ако му спасе ћерку да ће му дати дивне хате, што је његов отац добио био од Јупитра. Ираклије пристане на то. Ево ти наједаред чудовишта, раз̓јапило ждрло, да прогута девојку; Ираклије онда сам скочи у ждрло звери, расече јој утробу па изађе из убијене звери као из какве јаруге. Али Лаомедонт ни овога пута није одржао речи своје, те Ираклије оде претећи, да ће му вратити жао за срамоту.

(Наставиће се.)

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

(Наставак).

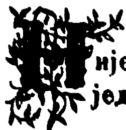

Није згорег, да споменемо овде још једну знатну епизоду из детињства му.

Било је некако око 1840. године кад је Сима Милутиновић Сарајлија путовао из Пеште у Београд.

У путу своме сврне у Нови Сад и настани се у кући оца нашега Змаја, где је обично одседавао, кад год би амо долазио.

Наш Јовановић био је тада дете од својих 7 година.

Кад је Сима хтео даље поћи, опрости се са домаћином и са свима у кући, али малог Јове у тај пар нигде да нађу.

Сима хтеде рећи и нашем Јови „збогом остај," те тако дај тражи малог Јову.

На послетку га нађу негде у закутку, где спава.

Хтедоше га пробудити, али Сима не даде, него се саже детету, пољуби га у чело, па му онда спусти своју снажну руку на главу, погледа горе и рече: „Да Бог да песник био!"

И благослов симин испунио се: Јовановић би и остаде доиста велики песник.

*

Отац нашега Змаја, имућан, изображен, а поред тога и јако даровит човек, одреди одмах свога сина Јована на науке.

По жељи дакле и намери свога оца сврши наш Јован основне школе у Новоме Саду

Ту поче и гимназију, па настави у Халашу и доврши у Пожуну.

Кад сврши гимназију, даде се да изучи правне и државне науке на пештанском, прашком и бечком свеучилишту.

Те науке учио је и изучио по жељи свога оца, али срце га је вукло још онда природним наукама и медичком факултету, куд је и тада чешће ишао на предавања.

Свршивши правне и државне науке, врати се са школа својој кући у Нови Сад, где је пробавио неко време певајући песме, које су излазиле у „Српском Летопису", „Седмици" и „Невену".

Ту га затече година 1861.

Те године овлада неки нов дух свима народима ове државе, па и Србима.

У свима гранама народног живота нас-

таде неки нов живот како на политичком тако и на књижевном, и уопште на друштвеном пољу.

На политичком пољу догодише се знамените промене: стара автономија угарских муниципија поврати се, управне и судске власти промене се, и народ добије у своје руке у земљи овој право од старина, да бира сам себи чиновнике.

По том праву свом избере и у Новоме Саду народ наш (Срби бирачи били су тада у огромној већини) чиновнике магистрату и суду — готово све саме Србе, те том приликом изабере и нашег Јовановића једногласно и једнодушно за подбележника варошког.

Јовановић се прими те почасти, али његова песничка душа није била за то, да пише сухопарне записнике и да гута прашину са старих аката.

Није провео ни годину дана као бележник. и већ рече „с богом остај“ за навек своме чиновничком и правничком животу.

За званичника није осећао у себи амбицијс, а за адвокатску радњу није имао ни срца, ни воље.

Песнички дух његов гонио га, да се посвети књизи и књижевности.

Политички и друштвени преображај, који је г. 1861, настао у овој држави, унео је живљи покрет и нов живот и у саму књижевност.

Наш песник био је већ тада главни сарадник хумористичког листа „Комарца“, а уз то покрене нов белетристичан лист „Јавор“.

Радећи за те листове, и бавећи се једино књижевношћу, развијао је у тим листовима Змај Јовановић свој највећи књижеван рад.

Исте 1861. године очара га Јевросима Ружица Личанинова, новосаткиња, бајна другарица болне му сестре, „то румено чедо, мелем наших рана, то пролеће живо, сред јесењих дана“.

Песник заволи тог „анђела по души“ то „мило чедо, коме у погледу пише, да ни само не зна, за чиме уздише“.

Он је заволи и узме је себи за љубу вереницу.

То је била права, песничка женидба, женидба, по срцу, по љубави и милости.

Та женидба знаменита је по песму српску већ и с тога, што њој ваља до захвалимо читав онај низ јовановићевих песама, „Ђулиће“, те мајске ружицс, те ремек лирске песме, изразе најнежнијих осећаја, право јеванђеље чисте, сретне, блажене, српске љубави.

Године 1862. обустави издавање свога листа, „Јавора.“

Престанку „Јавора“ није био узрок слаби одзив наше публике, него што се од нашег Јовановића захтевало, да то учини.

То се збило овако.

„Српском Дневнику“ требао је још један помоћник, али уредништво нијс имало толико новаца, да га може плаћати.

Тада изјави Ђока Поповић, да ће он бесплатно радити на „Дненику“, ако престане излазити „Јавор“, сметња и конкуренција „Даници.“

Др. Светозар Милетић, тадашњи главни сарадник и управ душа „Српског Дневника“, захте ту жртву од нашега Змаја, и без тога срца племенитог.

Тај захтев затече нашег Змаја тако изненада, да му је мучно било одговорити одмах.

За час, па се прибере, и рече са свим хладнокрвно: „Јавор“ од сутра престаје!“

Неколико дана по томе беше јако сетан невесео.

*

Некако баш у то доба упразни се место надзорниково у текелијином заводу.

Јовановић потражи то место у нади, да ће бити изабран и да ће тиме имати најбољу прилику у Пешти, да оствари своју давнашњу жељу: да изучи медицинске науке.

Тако и би: „Матица Српска“, тадашња управа текелијне задужбине, избере га једнодушно почетком године 1863. за надзорника текелијиним питомцима.

И тако наш Змај-Јовановић постаде на ново ђак: упише се као слушалац медицинских наука на пештанском свеучилишту.

Преко шест година проведе озбиљно учећи лечничке науке, и положив строге испите, промовисан буде за доктора медицине.

Али крај свију ових озбиљних студија и крај свију својих других званичних послова у Текелијануму, није он занемарио књижевност нити гусле своје јаворове.

Надзорник текелијиних питомаца у Пешти, и песник и књижевник српски, био је он за цело време свога бављења у Пешти стожер и средиште око кога се скупљала омладина српска, што се тада учила на тамошњим великим школама.

Омладина га је љубила, поштовала и уважавала, па га изабрала за председника своме друштву „Преодници“ — тој у истини преходници потоњим омладинским друштвима српским.

Године 1870. захвали Јовановић на надзорништву и дође у Нови Сад, да овде сред свога народа отпочне праксу као лечник.

Од то доба видимо га као практичног лечника у различитим местима нашег народа: у Панчеву, у Карловцима, у Ст. Футогу, опет у Новоме Саду, у Каменици, Београду, и сада у Бечу.

У Београд је позван био за драматурга народног позоришта са том изричном примедбом тадашњег министра Алимпија Васиљевића, да ће поред драматургије моћи вршити и лечничку праксу; али кад је видео, да су драматуршки послови толики, да би морао оставити или драматургију или праксу — чувајући своју независност — захвали на служби драматуршкој.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

ПИСМА
МИТРОПОЛИТУ СТЕВАНУ СТРАТИМИРОВИЋУ.

Наш вредни негдашњи ученик и данашњи пријатељ, г. Бранко Илијћ, јуриста, обрадова нас пре неки дан омањом једном збирком писама, понајвише у оригиналу, која су писана и послата била, као што горе назначисмо, митрополиту Стратимировићу, од године 1802. до 1819.

Одајући овде јавно г. Бранку Илијћу захвалу своју на том лепом дару нам — ево изнећемо нека од отих писама сваком на прочитање.

Како у нас још нема потпуне биографије митрополита Стратимировића — судимо, да ће сваки и најмањи писмено споменик добро доћи, да послужи за грађу животопису тога знаменитог некад у нас великог достојника и поглавице, који што-но реч дрмаше нашом црквом и народом у земљама овим мал-не за по столећа.

Писма су ова још к тому и од вајде за сазнавање језика и стила и правописа, којим се служише пре осамдесет и толико година наши знатни и знатнији људи, па и гдекоја женска глава, у приликама приватним, мимо књиге и књижевности тадашње.

Почињемо писмом госпође старице, Руже Остојићевиће из Нештина — и концептом за одговор на то.

I.

Високо Преѡсвѣщенейшіи й Превосходителнѣшиі Г(оспо)динь АрхйЕпископъ нами всемйлостівнѣши ѡ(ть)ць и благодетель ѡсобито мои Господинь приятель милостивиі

Свеликою понизностію усѵдисе вашои Ѯеленціи писатиі перво хвала Г(оспо)дѵ Б(о)гѵ кадасте здраво пѵтовалиі и здраво дошлиі у свою епаркию свима нама нарадость великѵ и пакисе усѵћѵемъ и молимь вашѵ Ѯеленцию за тога младића истояноваца арсения перишића учините милость мене и примитега убогословию зато вась весма молимь и поставите нега свещеномь персономъ кадь изѵчиі Богословию моиі милостивиі Господине приятелѵ висте мене млого милости учинилиі и то мое моление немоите изоставитиі него примите милостивиі Господине и я пре порѵчѵемъ вашои

еѯеленциі мои маліі домь и мою децꙋ бꙋдище милостивиі моиωі деци Андриі и Петрꙋ свима Θошиі и Павлꙋ и свемꙋ момꙋ домꙋ ꙋ желимь умоиωи старости вашега благословения и любимь рꙋкꙋ вашои Еѯеленциі ωстаемь понизная и покорная вамиі свако почитаниемь ваша приятелица

й802 М(есеца) ноемра 8

у нештинꙋ

рꙋжа ωстоиħевиħа

ако бꙋдем учемꙋ погрешила немсите зазло примити старасамь ивневидим аслабо и знамь."

Адреса с поља, другом руком написана „Високо Преωс(вя)щенѣйшему и високо-достойнѣшему Г(оспо)д(и)ну Г(оспо)д(и)ну Стефанꙋ ѿ Стратимировичь ѿ Кулпинь. православному АрхійЕп(іс)копу Карловачкому, ивсегω в' Держа(вах) их Цесаро. Краль. величь обрѣтающагося Славеносербскагω и валахійскагω Народа Мітрополітꙋ, и Обоих' Цесар. краль. и Апостолійческагω велич. Тайному Совѣтнику Моемуже Г(оспо)д(и)нꙋ Отцꙋ и Архійпастирю все мил(ос)тівѣишему

в' Карловцѣ."

Печат је од црвеног воска, и на печату том види се грб властеоски, на двоје подељен, у једној поли лав а у другој не разазнаје се, шта је.

Писмо ово написано је на табаку целом (на хартији диожђерској) на прво по табака, а на другом је концепт одговора Стратимировића на писмо то, својеручно написан, и гласи:

II.

Вкарловцѣ 10. Ное. 1802.

Благородна

мнѣ почитаема Госпоже Пріω!

Почитаніе оно кое я вашемꙋ лицꙋ имамъ, принꙋждаваме препорꙋченагω мнѣ Арсенія Перишића ѝз Стояноваца в' клирическꙋ школꙋ на пробу пріимити, да ѫще за С(вя)щенство себи способна покажет' и то своймъ временемъ получити может'.

Менее драго было притомъ за ваше здравлѣ ѝ дасе ѐще у животу находите разумѣти и свака ваша и вашихь препорука хоте' ми и ꙋ бꙋдꙋщее поволна быти.

в' прочем пребываю

вашъ благохотѣишій Пріятель.

Кад је та старица госпођа Ружа Остојићевића писмо ово писала Стратимировићу — књига наша данашња, народна била је тек у повоју. Што је и мушких глава с књигом́ посла имало, свак је то занет био за тадашњим покњишким језиком, славјано-сербским; чак и по гдекоја женска глава славенисала је, онако по моди, и у друштву и на дому: па ипак глēте, драге читарице, како је та старица лепо српски писмо ово написала! Да бог-ме има у том писму трага језичког из „Поучителног магазина." Марије де Бомон, по преводу Аврама Мразовића 1790. г., али куд и камо више језика књижевних првина Доситијевих, које су у то доба биле најмилије књиге за читање свакому, ко је год тежио за просветом и напретком народним.

Као што видите, писмо је то од крај до крај написано без запете и тачке а правописом мешовитим; још к тому додајемо, рукописним словима, онако полуминејским, како се у нас писало пре руске школе и доласка Руса учитеља у Београд и у Карловце, прве половине прошлога века, па ето, бог-ме чак и почетком овога столећа. Највећма у очи пада ето ту на крају оно: иі, где год је писарица хтела да означи слог дугачким. Ту је слово ħ и за ђ у речи усуħујем и за ħ у речи *младиħа* и перишиħа; у речма преωсвѣщенеишіи и свещеномь персоном траг је писању и читању србуљском, старо-српском, које домаће и у почетак нашег века, и по којем те се речи читале: преосве*шт*ењејши, и све*шт*еном, а не, као тада у школи па и данас у цркви: преосвја*шч*ењејши и свја*шч*еном, *шт* а не *шч*. Још су у писму овом нарочито помена вредна слова ꙋ, *б*, *ч*, и тако звано, заплетено *ж*; ꙋ наличи старинском рукописном Ѫ, б положеном глаголском слову том, ч преокренутом данашњем штампаном г, а заплетеном ж не можемо казати облика сличног, јер га да-

нас нема у рукописној буквици по штампаријама нашим. На крају речма, које се свршују сугласником, осим на два на три места, свуда је иначе ь, које је такођер траг правопису старом српском. Знаменито је и тадашње име селу Стојановци, место данашњег, по свој прилици, Стејановци. Оно ѡ у презимену, ако није прилепак, а оно, судећи по наговештеном печату, биће да је ѿ, додатак немешки презимену — и онда та је старица пореклом оне на гласу у Нештину и свем Срему породице Стојичевића. Толико о том писму те старице, госпођа-Руже.

А који вас прочитасте и тај после одговор у концепту митрополита Стратимировића, видесте и сами, како језик митрополитов одмиче од језика у писму госпође Остоићевића и застрањује у тадашњи покњишки; али и у том има слово ћ у речи Перишића и врло знаменити облик онај, садашњег трећег лица множине: *хоте*, место данашњег уобичајеног: хоће. Још би вам могли по рукопису овом ил управо по концепту рећи, како је велики митрополит Стратимировић, састављајући што на писмено, много морао мрчити и поправљати. У ово неколико реди на седам места је брисао речи и поправљао а на два опет уметао и додавао. Колико облик слова и рукописа обележава карактер писарев, толико исто казује нам и начин концептисања. Тако веле људи од науке, који се тим баве, и доказују то примерима знаменитих људи у свету.

Приказ писма овог, једног и другог оте нам се, као што видите, и на шире и на дуже, нег што у први мах смишљасмо — па, ако сте, драге нам читарице, и ви све ово прочитале, неће вам бити, мислимо, на одмет.

У Новом Саду, на дан св. Христине 1882.

А. Сандић.

КЊИЖЕВНОСТ.

Примери за латинске облике. Према латинској граматици дра Ј. Туромана саставио Стеван Лекић, проф. на српској вел. гимназији у Новом Саду I. део. У Београду. Издање и штампа краљ.-српске државне штампарије. 1882. Цена $2\frac{1}{2}$ динара.

(Свршетак.)

Напредност Лекића књиге види се особито из вокабулара. Овај је врло згодно удешен, и лако ће почетнику наћи не само тачно значење речи, него ће из њега научити и много шта друго. За сваки параграф изложене су у вокабулару азбучно поједине врсте речи и за себе оне које иду по разним деклинацијама и коњугацијама; по том партикуле, и ако се која од ових слаже с каквим падежем или начином такођер је назначено и илустровано примерима*) Дакле са свим прегледно и наочигледно преставњене су почетнику толико пута, колико је параграфа, све разне граматичке категорије, да му се морају удубити у памет. Друго добро овом латинском речнику то је како је, у првој половини му, распоређено оно неколико глаголских облика. Почем на име, зарад практичнога увеџбања облика, који у систематичној граматици излажу се одвојено за имена, а одвојено за глаголе, потпуно пак могу се онда разумети тек у међусобној органичкој свези како долазе у реченици, те дакле сами падежи без макар најмање коњугације не могу се дати ни у првом параграфу читанке; те они који састављају оваке веџбенице на разне начине старају се најбоље да доскоче овој нужди. Дивковић упућује да се са првом деклинацијом заједно узму и сви облици презента и актива и пасива од све четир коњугације; а Оборкнежевић у дотичним првим параграфима речника дебелим словима просто протумачи српски оне глаголске облике који имају у примерима му. Лекић не ради ни као Дивковић, јер оно се зове првих дана превртати и начињати један велики део граматике из сред среде; ни као Оборкнежевић, јер го превод једног облика место да скрати посао ено камо води: на страни 100. има шест пута једно за другим наведено треће лице једнине и треће лице множине презента прве коњугације, а седмо је *habet* и *habent*. Него он, Лекић, спаја и Оборкнежевића практичност и Дивковића систематичност и то овако. Кад буде да му затреба у примеру који глаголски облик, он онда у речнику наведе читаво дотично време и под њим још по неколико речи које се мењају онако исто зарад бољег утврђења у њеном и њином коњуговању. Тако има на стр, 62. цео презент индикатива од *sum*, на стр. 63. имперфектум *eram*, а испод њега одмах *amo*, *amas* и т. д. и на стр. 71. *amabam* са по неколико глагола прве коњугације. Па су му лепи они примери и напомене у речнику под „запамти“ и др. Исто кад код неке речи нађемо још коју с њоме сродну по корену; онда схваћамо да то може да послужи за понављање ако су дотичне узгредне речи већ учене а за почетнике такођер је као нека мала етимологија.

*) Ово је потпуно учињено у примедбама к латинским реченицама у колико захтева „Основни нацрт!“

примера ради: *ignotus* непознат (*notus*), *humanitas* (*homo*, *humanus*), *jus* (*justus*), *natura* (*natus*, *natalis*) и т. д. ваздан. Најпосле како овде свршујемо латински део дај да додамо и то, да је ортографија у Лекића свугде најновија. J (јоте) у читавом латинском тексту и речнику нема једне клете (а у српском, разуме се, пуно.) Боже мој, падне човеку свашта на памет. Камо да су наши стари добри Срби знали да j и није никако латинско слово, те неби онако трепили ни тешкали се да нас не полатини. А ми видимо да одкад се баш владамо по ономе који је у препоручно, и она је овладала у нашој књижевности, од то је доба ова и постала права српска народна књижевност.

Долазимо на српске примере и речник. Под овом главом проговорићемо у кратко о српском језику и садржајној вредности Лекића „примера за латинске облике.“ Од онога који преводи захтева се знање не само оног језика са кога преводи, него још више онога на који преводи. Ако у оп'ште није лако зрелим људима, кад преводе нешто на свој језик, угодити сваку његову особину; то колико теже мора бити младој деци, преводећи на латински, не погрешити против својства овога по све туђег им језика. С тога се у том послу малим преводиоцима на сваки начин иде на руку, и морају да им се праве свакојаке олакшице. Ове се састоје обично у томе, да се српске реченице, што им се задају за превођење, удешавају што је могуће више према ономе како ће гласити у латинском, при чему, разуме се, ни пошто није слободно прекорачити границе српских особина, и највише ако се смеду искључивати искључности нашега језика у примерима Ко са овим предохранама посматра Лекића језик у српским реченицама, наћиће да је врло добар; а ко би нестручан узео онако да чита овај део, тај неби ништа приметио, јер н. пр. ред речи свугде прави је српски, — то је остављено учитељу да каже ученицима како треба да је у латинском. — За цело већина примера таки су да самим садржајем својим могу заинтересовати, и бити поучни за многога невичнога истинама старога класичнога живота и историје. Врло много реченица има историчних, и о знатним личностима грчким и римским у лат. речнику дата су у кратко стварна објашњења са годинама догађаја и живота оних што су у њима учествовали и производили их. Ако су грчке и латинске превађанке у опште са језгровитости својих реченица претежније од сличних књига за модерне језике, то Лекића примери особено у многом стварно накнађују ученицима читанку: реченице му нису ни пошто празан материјал и олакшавају доцније читање класика.

Књиге, као што је ова о којој смо говорили, не дају се коначно оценити одмах како изиђу, ма да их проучиш како минуциозно. Вредност свију њихових појединости у последњој линији има да се огледа у практици: како ће се ђаци њима помагати и суд у напред о каквој вежбеници изриче се дакле у неку руку вазда у опште, а састоји се у томе: да ли се може с већом или мањом вероватношћу и изгледом на успех тврдити њена употребљивост. Ово се пак изводи поглавито из напредности научних начела на којима је основана и подигнута њезина грађа. С тога смо и ми у прегледу књиге г. Лекића трудили се да покажемо да је материјал из кога је она састављена здрав и зготовљен по најновијим научним резултатима латинске (и српске) филологије, а размештен и сложен такођер према савременим захтевима педагошко дидактичним, по чему би она била подобна да се уврсти у први ред и са немачким књигама ове врсте, а међу српско-хрватским заслужује данас прво место. Из отих премиса изводимо ми овде на крају тај закључак: да ће уз Туроманову граматику из књиге г. Лекића наши ђаци моћи најлакше и најбоље да науче правилне латинске облике; и спокојно очекујући оверовлење ове наше дедукције у практици и на делу, ми својски препоручујемо Лекића „Примере“ да се усвоје и употребе где су год потребне оваке књижице*).

в. —

РАЗНО.

(*Доситеј Обрадовић*). Године 1807.. дакле на четири године пред смрт своју, долазно је Доситије Обрадовић у манастир Опово, да га обиђе после толикога растанка и толиких путовања својих. Кад се у Иригу, оближњем месту, дознало, да ће проћи туда славни Доситије, скупио се силан свет да види народног мудраца овог. Један честити занатлија дао је по одласку Доситијевом на својој кући урезати плочу са белешком: „Овуда је прошао Доситије (тога и тога дана) год. 1807.“ Овај је натпис све до г. 1848. стајао на тој кући. — Ово је доказ, да су и савременици већ дубоко уважавали Доситија и да је он и у нижим сталежима, у самом народу, још за живота јако уважен и поштован био.

(*Тук на лук*). Таљеранд и госпођа Стаелова нису се баш добро гледали, по су се радо задиркивали. Славни дипломата тај имао је криве ноге, а духовита списатељка Стаелова била је мало разрока. У неком друштву запитаће госпођа Стаелова заједљиво: „Но, драги Таљеранде, како је с вашим ногама сада?“ — Сви се стадоше кикотати, па и госпођа Стаелова

*) А — додајемо ми — гледећи на красни српски језик, који је и у г. Лекића и у осталим нашим учебницима, морамоод срца зажалити на браћу Чехо-Хрвате, који из Карловачке гимназије лане истискоше стручњачки написане српске књиге па наметнуше своје, што по језику којим су написане и ове, и готово све друге загребачке школске књиге, пре би могле поднети за какву словачку гимназију него за српску. Види у најновијој књизи Летописа Матице Српске (130. 1882.) чланак „Хрватске школске књиге у гимназији Карловачкој“ где је то лепо показао г. Ф. Обркнежевић на једном од тобоже најбољих учебника, на Марка Дивковића „*Latinskim vj ežbama*“. Прим. уредништва.

но Таљеранд јој одмах одговори: „Као што видите, госпођо!“ Веселост сада тек настуни, но госпођа Стаелова се покуњила.

(*Говор кишобрана).* Као год што има „говор цвећа“ и „говор бројева“ — тако има и говор кишобрана. Тај говор су пронашли Американци. Главније је из тога говора ово: Кад когод на киши држи кишобран идући с којом женском тако, да кишобран само њу заклања, а он уз то кисне, онда то значи: „Ја је љубим, али она није моја.“ Кад видиш човека да иде са женском тако, да кишобран само њега заклања, а на женску киша пада, то онда значи, да му је то венчана жена. Кад ко место свог вуненог амрела узме туђ свилени, онда то значи: „Променити не значи украсти“. Кад ко носи кишобран испод пазуха у положеном правцу, то значи, да ће оном, ко му је за леђима, око ископати. Кад киша пада, па кад ко узајми другоме кишобран, а сам остане без амрела, то је онда свеједно, као да је узвикнуо: Ал' сам ја луд!“ Оставити у предсобљу свој кишобран помешан са другима, значи, да ће кишобран скоро променити газду.

(*Цилиндар као казна*). У арапским школама је цилиндар каштига за неваљалу децу. Код њих је највећа срамота за дете, кад му се натакне цилиндар — као што код нас беху магареће уши.

(*У почаст Вуку Караџићу.*) Покојни Вук Ст. Караџић, који се г. 1838. у Вуковару бавио, добио је као што Арнотов лист „Српска новина или магазин и т. д.“ од исте године пише, из Трјеста свој литографисан лик на дар, испод којега беше написано: „Господину Вуку Стеф. Караџићу, скупитељу српскијех народнијех пјесама, српске писменице, Рјечника, обичаја, пословица списатељу. Млади Срби тријестанци за спомен“. — На ово примећује споменути лист: Ето још једног цветка у славни венац од увек славни тријестански Србаља.

(*Мушкобана).* Један старисрпски лист од г. 1838. доноси ову занимљиву белешку: У селу Чалми, које једну штацију од Митровице одстоји, находи се једна девојка, која је у истоме селу рођена и сад јој већ 30 година има. Она је од своје младости мушке хаљине обвикла носити, па тако носи и данас. Она је рабаџинска кћи. Одело је њено шешир са широким ободом на глави, гуњац илити кожу дугачак, мушки прслук, опанци на ногама; луле и кресиво као и у другог човека; псује као и свако мушко, и свакојаке речи говори као што обично људи говоре!. Једним словом, ко ју добро не познаје, приметити ни мало не може да је женско; коње тера у шуму, иде у крчму, где се са мушкима надпија. За исто мушко носиво била је од власти ондашње како мирске тако и свештеничке више пута псована, најпосле и каштигована; но она се никако усаветовати [illegible] мушки хаљина опростити не може.

(*Кармен Силва*). Романска Краљица Јелисавет бави се и писањем песама и приповедака. Као списатељица узела је име Кармен Силва. Недавно је донео и мађарски лист „*Föv. lapok*“ једну приповетку њену у мађарском преводу. Академија наук хоће да је изабере за своју чланицу и она је склоњена да прими ту почаст. У новије доба раде и [illegible]дили су више крунисаних глава на књижевноме [illegible]љу. Познато је, да кнез црногорски Никола пише песме и драме. Бразилијански цар Дон Пједро т[illegible] коđе пише; наш предстолонаследник царевић Рудолф пише путописне црте по дољњем Дунаву, прилике свога лова у Черевићу, а и пут свој у Египат описао је. Осим тога надвојвода Јован Салватор и војвода Теодор баварски раде и пером у руци; за овога зна се да је положио и испите медицинске те постао доктором медицине. Покојни цар мексикански Максимилијан је такође био писац и песника. Наполеон III. написао је „Живот Јулија Цезара“

НОВЕ КЊИГЕ.

Život i rad Vuka St. Karadžića. Piše Risto Kovačić. Prepečatano iz „Slovinca.“ U Dubrovniku. Pečatnja Drag. Pretnera 1881. 8° Стр. 291. Са сликом Вуковом — Ову ћемо вредну књигу приказати потањим приказом, док на то времена улучимо.

Бока которска, мали српско-народно-књижевни *забавник*. За српску младеж. Написао и уредио Јован Шарић. Књига прва. У Новоме Саду У штампарији А. Пајевића. 1882. 8°. стр. 62. Цена 40 н

Недајмо Србију Чивутима или *Реч у своје врем[е]* Са мотом: Не реци никад судба је крива, Ако [у] грозни поплави Чива. Београд. Штампарија „задруге штампарских раденика“. 1882.

Мали свет, књижица за српску децу, пише чика Стева. Свеска прва. Издање са сликама пар[а] штампарије Николе Димитријевића у Н. Саду. Стр. 48. Цена 20 новч. Урешена са 15 слика. Садржај ј[е] овој књизи: 1. Дошли дивљи па истерали питоме. 2. Б[и] ником није дао све. 3. Лисица и петао. 4. Мали срндаћ 5. Гаша. 6. У добру се не понеси. 7. Чини добро [и] кај се. 8. У голубињаку. 9. Бела креда. 10. Прљаво кри[…]

Нова економска теорија (Марксова економска теорија). Написао Н. И. Зибер. С руског превео Раша Милошевић. Свеска I. Београд, штампарија задруге штампарских раденика (Обилићев венац) 1882. цена 1 дин. и 50 п. дан. 8° Стр. IV и 170.

Богата наследница. Приповетка грофице Даш[…] Превод с француског. Београд 1882. Краљевско-Српска државна штампарија. Накладом књижаре В. [Ва]ложића. Цена 1 дин 20 пр. — 60 новч. Стр. 18[…]

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на [пола] 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. [За стра]не земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. [Саду].

ЈАВОР
Лист за
Забаву, Поуку и Књижевност.
Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.
Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 32. У Новом Саду, 8. августа. 1882. Год. IX.

ЉУБАВ.

(Из „Бокачија.“

Кад љубав твоју имам,
Шта ће ми верност ту?
Та верност сама долази,
Јер љубав рађа њу. . . .

А љубав то је цветак; —
— Нек цвета вазда хај! —
Па нек се шири сваки дан,
Нек буде свеж, oj, пази на њ!
Ја волим цветак тај!

Без верности је љубав
Божанствен, диван дар;
А верност сама за себе
Oj, нема такву чар!

А љубав то је цветак: —
— Нек цвета вазда хај! —
Па нек се шири сваки дан
Нек буде свеж, oj пази на њ!
Ја волим цветак тај!

Па дај ми душо моја,
Тај дивни цветак твој;
Нек цвета мени вечито
И шири мирис свој!

А тај је цветак љубав,
— Нек расте вазда хај! —
И нека буја сваки дан
Нек буде свеж, oj пази на њ!
Ја волим цветак тај!

Београд 1881.

Драгомир Врзак.

ТАЈНИ УСЕЉЕНИЦИ.

С РУСКОГ.

(Наставак.)

Од тог доба ја сам често виђала, како је г-ђа Левинсоновица застанувши близу ограде, гледала на моју децу; виђала сам, како су јој се при том чесочи испуњавале сузама, а усне дрхтале од уздржаног узбуђења. Једном је моја Сјузи дошла врло близу ограде. Г-ђа Левинсоновица примакла се, нагнула се к девојчету, узела га на руке и почела страсно љубити; затим је отрчала у кућу и донела колача. Берти

(Роберт) отрчао јој је такође, и моја је сусетка провела са децом читав сат. Њихово друштво њу је развеселило, а ја нисам ништа сметала, чинећи се, као да ништа не видим.

Једаред у вече Евелина је дотрчала кући бледа, престрављена. — „Мајко, ја сам се јако уплашила! викнула је она, трчећи право к мени, — ја сам видела страшно, веома страшно лице! О мајко, да знаш само, како је страшно! Никада га нећу заборавити!“ — Девојчица је сва дрхтала. Ја сам је обгрлила.

— Па где си ти то видела, слатко моје дете? запитала сам је ја — где?

— На прозору, мајко, — оно је гледало са прозора. Г-ђа Левинсоновица пришла му је и увела га.

— Па какво је било то лице? питала сам је ја поново.

Евелина није умела, да ми га опише. Она је само тврдила, да је „страшно.“

Ја нисам обратила особиту пажњу на тај случај, мислећи, да се когод од наших суседа нашалио с мојом ћерком; а наскоро сам то и заборавила од велике жалости, коју ми је причинила смрт моје Сјузи. Жалост моја била је тако велика, да ме је мој м[illegible] посаветовао да ма куд отидем за не[illegible] време. Добра мис Бољдеро, свагда готова да невољноме притече у помоћ, јавила ми је, да ће ићи на месец дана у Хестинг, и да ће врло радо путовати са мном. Доцније сам дознала да је она то путовање измислила само због мене.

Ја сам се вратила у неколико умирена. Првог дана, кад сам изашла у башту, видела сам код ограде г-ђу Левинсоновицу. Млада жена одмах се упустила са мном у говор.

— Извините ме, рекла је она, но ја немогу да вам не изразим, како сам ожалошћена смрћу ваше Сјузи, ја сам је јако волела.

Ја сам јој заблагодарила.

— За време вашег осуства, г-ђо Уестоновице, ја сам се врло лепо забављала са вашом децом. Ја, у опште, веома волим децу.

Баш у то време дотрчао је Берти.

— Јесте ли ми донели кученце? запитао је он госпођу Левинсоновицу.

Она му је дала лепо кученце за игру.

— А шта ћете ми дати сутра? питао је он.

Ја сам прекинула дете у говору и покарала га, но г-ђа Левинсоновица молила ме је да то не чиним.

— Не, не, молим вас, рекла је она, не забрањујте му и не одузимајте ми то задовољство, дозволите ми да му од времена на време дајем играчке.

— Узмите ме к себи и покажите ми слику. Сећате ли се, како сте говорили, да имате лепу слику, продужио је Берти.

Сусеткино лице веома се зарумепило.

— Донећу ти слику овде, проговорила је она са узбуђењем, затим, пољубив дете и опростив се са мном, поитала је кући.

— Ја сам притајила од мис Бољдеро моје познанство са г-ђом Левинсоновицом, према којој сам сваког дана осећала све већу и већу симпатију.

Бољдеро се, као и пређе, интересовала нашим суседима, но што се тиче мене, ја се нисам ни у колико старала нити сам пак желела да докучим њихову тајну. Нисам никада изјавила жељу да посетим г-ђу Левинсоновицу, а она пак никада ништа није говорила о себи и својој кући.

Једном пред вече седала сам и разговарала с мојим мужем у дочекаоници, које су прозори гледали у башту. Све је било мирно, кад наједаред бесмо поражени звуком разбивеног стакла и очајном, громком кукњавом, после које је настала највећа тишина.

— Шта је то, шта је то! повикао је мој муж, скочив са свога места.

Мислећи, да се није нешто код нас разбио прозор, истрчали смо у башту

и отуда смо видели да су сва стакла на једном прозору спаваће собе г-ђе Левинсоновице била полупана.

Пошто смо се поразговарали о случају и пошто смо нагађали о његовом узроку, наскоро смо га и заборавили. Али наше слуге о томе су причали и још исте вечери дознала је о томе мис Бољдеро.

Сутра дан рано дотрчала је она к мени, сва задијана.

— Но шта сам, но шта сам ја говорила! узвикнула је она загушеним гласом, — ја сам погодила, ја сам предвидила, да ће они направити скандале у Честону; Симонс вели, да је код њих синоћ била ужасна лупњава и да су сви прозори полупани! Тако што овде се још никад није догодило!

— Па и сад се није ништа особито десило, поправила сам је ја, већ се случајно разбило неколико стакала на једном прозору.

Мис Бољдеро изгледала је сасвим зачуђена.

— Ено, чини ми се, Џенкинс намешта тамо стакла? запитала је она, гледајући кроз прозор, треба по њега послати, да и код мене намести једно стакло.

Ја немам обичај, да друге строго судим, али признајем, да сам онда била уверена, да је Бољдеро навлаш разбила стакло, да би само имала узрока да позове к себи стаклоресца, који је радио код „тајних усељеника."

Исте вечери дошла је она к мени с новим вестима, да су на прозорима спаваће собе г-ђе Левинсоновице ударене гвоздене преграде. — „Она је рекла Џонсону, да то ради због лопова," додала је уседелица. — „Но, упамтите моје речи, — ми ћемо још ма што тако о њима чути," завршила је Бољдеро.

Сутра дан смо ми у нашој кући нешто преправљали — и морали смо спавати у другој соби, која је била баш до спаваће собе г-ђе Левинсоновице.

Било је, мислим, поноћи, када ме је из сна пробудила страшна вика; ја сам се престравила, скаменила сам се.

Вика се чула у соби коју сам ја држала за њихову спаваћу собу.

У јутро кад сам била с децом у башти, г-ђа Левинсоновица изашла је да, по свом обичају, мало прошета. Тада сам је гледала веома љубопитљиво. У чему ли се састоји тајна „тајних усељеника"?

Тог је дана изгледала блеђа но обично; дремљиве очи говориле су о неодспаваној ноћи. Ја сам с њом разговарала. Питала сам је, да ли је не боли глава.

Њен изглед био је пун необичне жалости. „Да, она је осећала, да јој овог дана није добро. . . ." — Откинула сам последње руже у мојој башти и дала сам јој. Ми смо се биле тако заговориле, да нисмо чули кораке уседелице Бољдеро, која се са свим изненада нашла код нас. Госпођо Уестоновице, узвикнула је она тако громко, да смо морале уздрхтати — ја сам вас свуда тражила. Како се ви усуђујете да разговарате са т... женом; и да још дозвољавате вашој деци, да се с њом налазе!?

Ја сам поцрвенила од великог стида, који ме је обузео, и окренула сам се г-ђи Левинсоновици, да би јој се извинила, но она је већ отишла у своју кућу. После те сцене произашла је прва моја свађа са уседелицом Бољдеро. Целе те ноћи нисам могла заспати; из моје главе није никако излазио израз лица г-ђе Левинсоновице, када је чула речи Бољдерине; нисам била ни мало зачуђена, кад сам сутра дан видела г-ђу Левинсоновицу у мојој дочекаоници. Она је, очевидно, дошла, да са мном говори о поводу јучерашње сцене. Али ја сам је, у место сваких објашњења, загрлила и почела ватрено љубити.

(Наставиће се).

*

СУНЦЕ ЖАРКО...

Сунце жарко, сјајано
Помолило лице,
Па се диви красоти
Невесте зорице.

Па не мога стајати
На груди јој пану,
Од пољуба врела јој
Лице жаром плану.

Па кад срце не може
Свом срцу да суди,
Онда моме како ће
Ове слабе груди?

Из дружине „Слоге“. Р—в.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Познато је, да жене имају у свету права на све без икакве казни; али ми већ нисмо у ономе добу, кад су оне бацајући своје рукавице на арену, захтевале од својих каваљера, да живот свој мету на коцку да би им их донели натраг, и да умру ради једне од њихових ћуди. Све је то измењено; било је довољно потсмевања њиховим фанатастим претензијама. Потсмевка наших лепих леди, заменила је свирепост ритерских госпођа . . . Ова свирепост имала је можда више величине . . .

— Али и више опасности, настави леди Стевеова. Мени је познато, да смо ми, жене, сваким даном све више злоупотребљавале нашу власт; али признајте, да познајући вас као ватреног обожаваоца музике, драме, моја шала не може вам донети особите части; опростите, њој сам се насмејала од свег срца.

— Веселост вам особито доликује, миледи; прихвати војвода, ја нећу да у њој уделујем, а удаљујем се, да је не узмутим.

Лорд Витфјелд поздрави је и удали се бесно.

— Дужна сам била да спасем бар свој понос, помисли Минија.

Сљедећих дана продужи своју улогу доброг расположења и немара, осећајући се задовољном, што се војвода са свим променио и опет постао дивљак, једва учтив наспрам својих гостију.

— Чини ми се да сте узбуђени, рече г Босе Минији.

— Ни најмање, уверавам вас, одговори она.

Али већ је било време, да се ово један пут сврши; после ове недеље дана од претварања, Минија оде једног јутра к војвоткињи да јој изјави, да мора истог вечера полазити, јер је добила из Алпина жалосну вест, да јој је стари пријатељ Барини болестан.

Војвоткиња је била као громом поражена, говорила јој је о својој наклоности, о бризи у коју је баца њен одлазак, о дужини пута, о свему што показује праву нежност; али како је Минија била постојана у својој одлуци, војвоткиња даде дозвати свога сина, да је и он потпомогне. Војвода чувши да ће леди Стевеова да одлази, побледи. Промрмља само неколико неразумљивих речи, говораше о нади на скори повратак, а у гласу није му се могла опазити никаква промена; говор му је био строго учтив. Минија дакле не промени своје намере.

— Закуните ми се, да ћете се на скоро повратити, понављала је добра војвоткиња; са собом односите сунце из моје куће... Шта ли би га могло задржати!

— Можда задовољство добити какву нову опкладу, рече лорд Витфјелд.

— Једну сам добила и она ми је довољна, одговори поносито Минија.

— Ви ћете ме походити у Италији, драга тетка, и ја ћу покушати да вас дочекам тако, као што сте ви мене у Енглеској. И ви, брате, настави млада жена о-

кренувши се војводи, који је стајао у шупљини од једног прозора, блед и непомичан надам се да ћете из љубави к путовању доћи и у моју отаџбину, и да нећете заборавити, да ћете ме вашом посетом особито обрадовати.

Кад је ово говорила усне јој задрхташе, али се ипак уздржала од суза; у овом тренутку можда би једна реч Вилијамова била довољна да све избрише; али ова реч не би изговорена: он се ћутећи поклони.

Леди Стевеова није се осећала толико снажном, да каже збогом овоме равнодушном човеку и замоли грофа, да се и он с њом донекле повезе. Сиромах г. Босе толико је био ожалошћен, да је то Минију дирнуло.

— Шта ће бити с нама без вас, драга лепа, обожавана пријатељице? Зашто вас зове тај Барини, као да он без вас не може боловати? Тешко ми је што вас толико волим, јер ви ћете отићи...

— Као нека Омбра, промрмља Минија тужно се осмехнувши.

Вилијам, блед и са намрштеним челом, погледа је живо, а она у тај мах обави своје руке око врата старе госпође, пружи руку војводи, и подневши своју руку господину Босе, замоли га, да је до њене собе допрати.

— Но, драга леди, будите искрени, рече јој он, шта се догодило између вас и Вилијама. Ја не верујем да је ваш пријатељ болестан, .. на лицу Вилијамовом прочитао сам нешто са свим друго: он вас не би оставио тако хладно ... То је туга и гњев . . Ваљда нисте хтели да га саслушате, та он вас љуби? .. Опростите што вас питам; можда се међу вама десило какво неспоразумлење: љубавници су тако несретни.

— Нема никаквог неспоразума, пријатељу; ја незнам да ли ме војвода љуби, али на сваки начин, ја њега не љубим.

— Дакле сам се преварио. Кад би ми било тридесет година, ја бих вас пратио; сада ћу пак да се ограничим на то, да вас до лађе допратим, ако дозволите.

— Врло радо, хвала; вечерас у седам часова. Бићу врло срећна ако кадгод дођете у Алпино и дате ми прилике, да вам засведочим моје дубоко поштовање.

Гроф, са очима пуним суза, једва је сакрио своју узбуђеност.

За сво ово време, Вилијам је био у својој соби. Стари његов пријатељ погодио је; он је љубио дивну Италијанкињу, не са жестином страсти коју му она под својом образином, са својим гласом и несрављеним талентом беше улила, већ је спрам ње осећао истину нежност, која се лагано развила, и коју је оправдавала у сваком погледу њена лепота, њен диван карактер, високо јој знање и јединствена љупкост; он је њу желио за сапутницу у животу: жалост његова била је дакле превелика, кад се она пре осам дана показала свирепа кокета. У овај мах, војвода није знао шта у њему преовлађује, гњев или сажалење; свакојако био је врло несрећан ... далеко је био од помисли, да је његов пут у Лондон био узрок промени код леди Стевеове, јер она га је сама изазвала да тамо оде, одложивши састанак за сутра; он ју је дакле окривљавао за неопростиму шалу после оног вечера, кад је већ скоро уверен био да га љуби ... Да, све између њих било је незпоразумљење, као што рече гроф, од црномањастог лица Омбре и бледог лица леди Стевеове, од тајне суревњивости љубазнице, до гњева љубавниковог, до оптужбе којима кривљаху једно друго, све, осим њиховог заједничког очајања. Због многих претрпљених беда војвода је најпосле био крај ње огорчен на ову жену, која се играла са најлепшим осећајима поштенога човека.

— Нека иде, и нека је никад више не виде моје очи! узвикну он. Она коју ја обожавам, није та, то је она чудна девојка, са необичним и чаробним лицем; њојзи припада моје срце, моје сањарије. Морао бих бити слабији од детета, кад би ме смрвио одлазак ове друге.

XII.

Дан се примицао своме крају, време је било хладно и магловито. Минија, у пратњи г. грофа, остави Стевиљ.

Одлазећи одавде остављаху је све наде; сваки савијутак пута раздирао јој је срце. Није смела да се окрене и да баци последњи поглед на замак у који је ушла триумфишући и из кога излази неутешна. Ах! кад би могла у њему да остави своје успомене место што их са собом носи. Али осећати се као угушен од осаме, од будућности без цељи, своје некорисне младости, прећи из светлости у вечни мрак, заборавити, овај хладни саветодавац подобан смрти имао је у себи нешто, што обара и најпоноснију храброст.

Од гласа свога сапутника задрхта; заборавила је да има још нікога код ње,

— Кад би се вратили, драга леди Стевеова? Жалости више неби било, радовали би се неизмерно.

— Не, не, повика она готово јецајући, уплашивши се да није показала своје очајање.

За тим покушавши да се осмене, настави: Одвећ сам свирепа. Желела бих оставити вам најбољи спомен о мојој веселости.

— Веселости! ви ћете је са собом однети, дете моје.

Поред све њихове добре воље пут је ипак био жалостан... Гроф је одведе до лађе; ту му она, мало бледа у лицу, пружи своју руку. Стари њен пријатељ загрли је са пуним очима суза, и дуго је за њом гледао по одласку.

Стевић је прилично далеко од Алпина. На овом простору Минијом су владале најмрачније мисли. Најпосле стигла је у своју лепу палату, а Барини, угледавши је, био је од радости изван себе. Његова краљица, његова дивота, једина личност коју је страсно обожавао и дивио јој се, вратила се; узимао је њене руке, њене хаљине, гладио јој красну косу, што ни деда неби чинио са својим унучићима.

— Ти ме љубиш, ти! рече ова, што се вратила кући са смртном раном.

Па ипак плакала је са мање горчине.

— Пусти ме да плачем, настави она: сузе ми добра чине. (Наставиће се.)

ФРУШКОГОРСКИ МАНАСТИРИ.

Написао
Ђ. пл. ЂУРКОВИЋ.

Не далеко од ушћа дравинога, па све до тисинога утока у Дунав, уздиже се из богато обрађене равнице красни низ брегова — дична Фрушка Гора. Шумовити висови гледају преко плавога Дунава у равну Бачку — у житницу Угарске — а на југу виде равни Срем где најсочније воће и грожђе успева, коме равнога нема нигде у даљним пределима Дунава. Ал Фрушку Гору не уважава народ ли са њезиних дивних предела и са њене плодовитости, она је и гора Атос, света гора српскога народа. Као какав низ бисера леже између долова и подножја брегова тринаест стари самостана, који су тесно скопчани са повесницом српскога народа. Од запада, почињући од Даља, големе баштине српских патријараха, па све до на исток до Карловаца, српскога Сиона, простиру се ти манастири по обема странама Фрушке и улепшавају благословену земљу сремску, која се некада вековима звала „Deliciae Romanorum."

Баш на против католичких манастира који су обично на височима или поред друмова, налазе се ови православни манастири усамљени и скривени под подножјем брегова и под дебелим хладовима шумским. За што се ови манастири тако усамљени и скривени налазе, то се неда за извесно рећи; можда због страха да Турци у манастир не упадну а можда и због обзира на земљоделство, које је српскоме калуђеру увек преча брига била него монасима осталих народности.

Већина манастира сремских беше подигнута у 15 и 16 веку, а само три самостана воде свој почетак од новијих времена.

Прастари и древни манастир Велика Ремета је пре византијскога него српскога порекла. По предању, основао је овај манастир илирски митрополит Леонтије. — Сада већ на жалост скоро опали манастир Бешеново подигао је српски краљ Драгутин а мало за тим, око половине 14 века, саградио је цар Лазар себи задужбину — манастир

Раваницу. Манастире Беочин, Шишатовац, и Малу Ремету подигли су српски калуђери, који су после битке на Косовоме пољу, бегајући из Рашке и садашње краљевине Србије, нашли у Фрушкој Гори заштите и слободе у вероисповести. Највише пак манастира установише српске деспоте у 15 веку. Тако воде лепи манастири Крушедол и Хопово свој постанак од деспота Максима Бранковића, Гргетег од Змај деспота Вука, а Јазак, Раковац и и Привина Глава од деспота Јована Бранковића.

Свој првобитни облик и положај задржала је само неколицина манастира до данашњих дана. До половине прећашњега века имађаху манастири голема имања а игумани манастирски живљаху као имућне спахије; али тада доби књажевска породица Одескалки, која се од то доба и са титулом „Херцегом од Срема" поноси, богату царску „донацију" којој су и манастири по нешто прилагати морали. — Уништењем работа и изравњењем између манастира и њихових закупника сељака, смањена су још и више имања манастирска, али су ипак толико велика, да се сваки самостан лако уздржати може при мудрој управи и добsvоме газдовању.

Сви ови манастири грађени су мање више на један исти начин и скоро су сви једнога облика. У грдноме дворишту квадратне, једнокатне манастирске зграде налази се црква, која је по правилу к истоку окренута а унутрашњост и спољашност јој је по византиској стилу украшена. У дољнем као и у горњем спрату налазе се ходници поред којих се налазе калуђерске ћелије.

Неколико стотина корака од манастира налази се обично у каквој долини прњавор, мало сеоце, које су некадашњи закупници и радници манастирски основали и које је још и сада мање или више зависно од манастира.

Када су ови манастири у Фрушкој Гори основани били, одговарали су они своме духовноме и просветноме позиву. Главни задатак свакога сремскога инока беше, да шири хришћанство и просвету у народу и да буде заштитник и чувар сваке традицојоналне уметности и знања. Поглавица црквене као н. пр. Стратимировић, повесничари као Рајић, научењаци као Доситеј Обрадовић и остали песници и књижевници као Лукијан Мушицки и други, провели су много година у скромним манастирским ћелијама. — Сваки манастир чува многе знатне рукописе од великога значаја а богатији имају и књижнице у којима се налази многа ретка књига. А да се у свакоме манастиру и много старих повесничарских ствари налази, то се већ по древности ових самостана и само по себи разуме.

(Свршиће се).

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

(Наставак.)

Последња три посла Ираклијева.

Евристеј није дао Ираклију ни да одахне него га одмах пошље да му дотера говеда дива Гериона. Див је тај имао на острву Еритији, у заливу Гадирском, читав чопор лепих говеда што му је чувао други један див и двоглаво псето неко. Герион је и сам био грдан велик, имао три тела, три главе, шест руку и шест ногу, С њиме се није досад још ниједан човек ухватио у коштац. А и знало се по свом свету, да му је отац Хрисаор био зјело богат и краљ нада свом Иберијом (Шпанијом) па да има осим Гериона још три грдна и храбра сина а сваки син опет да стоји на челу силној војсци. Баш је зато и дао Евристеј Ираклију онај посао, што се надао, е ће већ једаред заглавити, кад оде у ту земљу. Али се Ираклије није препао нимало, баш као ниједаред досад. Скупи војске своје на острву Крети па се искрца најпре у Либији. Ту се похрва са дивом Антејем, што је једнако добијао нове снаге, чим се земље дотакао али га Ираклије дигне у вис и задави. После тога још ослободи и Либију од грабљивих зверова.

Дуго је затим ишао кроз пустињу па најпосле дође у плодну неку земљу, сву начичкану рекама. Ту сагради грдну варош и надене јој име Хекатомпил (сто капија). Досне онда до атлантског океана преко од Гадире; ту намести она два славна стуба Ираклијева. Сунце је ужасно пекло те Ираклије није могао више да издржи него погледа на небо па попрети да ће устрелити бога-сунчаника. Бог се задиви јуначкоме срцу његовом те му позајми златну своју шкољку, да на њој пође; у тој шкољци бог-сунчаник сваку ноћ пројезди са запада на исток. Ираклије седне у ту шкољку, — његова флота стане пловити крај њега — те тако пређе у Иберију. Ту затекне сва три сина Хрисаорова са три велике војске; утаборили се један крај другог. Ираклије их сву тројицу поубија у двобоју па заузме тај крај. Пође затим до острва Еритије, где је Герион боравио са говедама својим. Чим је двоглаво псето нањушило, да иде Ираклије, полети на-њ; Ираклије га дочека буздованом, смакне га па онда и грднога чобанина, што је притекао био псету у помоћ. Потера затим говеда али га стигне Герион, па дође до крвава боја. Сама је Јунона дошла да помаже Гериону; Ираклије јој прострели груди те се богиња мораде уклонити да рану вида. Смртоносном стрелом својом погоди онда Ираклије дива у слабину; ту се састајали вратови. Див падне па испусти душу. Враћајући се у Микену починио је Ираклије још доста чуда; говеда је терао сувим кроз Иберију и Италију. Код Регија у доњој Италији умакне му један во, преплива мореуз те пређе у Сицилију. Ираклије одмах потера и остале волове на воду, ухвати се једном бику за рог па преплива тако у Сицилију; преко Илирије и Тракије врати се срећно у Грчку и дође до Истма.

Свршио је тако Ираклије десет послова, али Евристеј није хтео да призна два посла те је тако Ираклије још на два морао пристати.

Кад се негда свечано венчавали Јупитар и Јунона те им сви богови донели сватовских дарова, хтела је и Геја (земља) да дарује што, па роди на западној обали великог океана гранато дрво једно пуно златних јабук[а] Свето то дрво чувале су Хесперидe, чети[ри] ћерке црне ноћи а уз њих је још био сто[] глав један див, Ладон, син Форкида, славно[г] оца силним неманима, и ћерке земљине Цет[е]. Никада није спавао див тај а страшна ј[е] писка била ока њега, јер је имао сто гр[ла] а свако му грло имало друкчији глас. — Е[в]ристеј је заповедио Ираклију, да диву том[е] отме златне јабуке Хесперида. Ираклије ниј[е] ни знао, где су те Хесперидe, па је пош[а]о оако насумце. Најпре дође у Тесалију; т[у] је живио див Термер што је имао чврст[у] лубању па на свакога њоме насрћао те [] убијао њоме свакога когагод је срео. Ал[и] се о божанску лубању Ираклијеву разбиј[е] глава дивова. Мало даље, на реци Ехедор[у] изађе ироју друго неко чудовиште на сус[]рет; то је био Цикнус, син Марта и Пире[]не. Ираклије га запита, камо се иде до Хес[]перида а он њега уместо сваког одговор[а] позове на двобој. У двобоју надвлада Ирак[]лије па убије Цикнуса а наједаред се ука[]же сам бог Март те Ираклије не имаде ку[д] него се мораде с њиме огледати на мејдану. Али Јупитар није хтео, да му синови проливају братску крв те наједаред баци муњу међу њих па их тако растави. Ираклије онда пође даље кроз земљу Илирску, пређе преко реке Еридана па дође до Нимфа Јупитрових и Темидиних, што су живиле на обали те реке. И њих запита Ираклије за Хесперидe. „Иди до старог бога Нереја“, одврате му, „тај зна све. Нападни из небуха у сну на њега па га окуј; мораће ти онда хтео нехтео рећи прави пут.“ Ираклије их послуша па окује Нереја, ма да се тај бог по обичају своме претварао у свашта. Није га пре пустио Ираклије, док му није рекао у којој ће земљи наћи златне јабуке Хесперида. Кад је то разабрао, пође даље кроз Либију и Мисир. У Мисиру је владао тада Бузирид, син Нептуна и Лизијанасе. Девет је година у тој земљи била глад и скупоћа те је неки жрец са Кипра растумачио грозно пророштво, да ће глад и скупоћа престати ако закољу сваке године Јупитру на жртву странца једног. Бузирид првог зако-

ко како је, — мислим остати у Бечу, док ме не изда радна снага. А кад то буде, онда ћу, — онда ћу, — но до тога доба ваља да још има толико времена, да се боље промислим, куд ћу онда и шта ћу .“

То је, ето, у две у три дојакошњи живот нашега Змај-песника Јована Јовановића.

*

Да прегледамо сада његов књижевни рад. Змај-Јован Јовановић појавио се на пољу наше књижевности први пут године 1849.

Прва његова песма „Пролетно јутро“ штампана је у 86. књизи „Српског Летописа“ г. 1852.

Од то доба јавља се чешће у „Српском Летопису“. у српском забавном листу „Седмици“ и у хрватском забавном и поучном листу „Невену.“

Песме, које је у то време спевао, јесу саме лирске.

Прво самостално дело, којим је Јовановић године 1857. изишао пред публику, био је „Толдија“, еп у двадесет песама, од Јована Арања, најславнијег садањег песника мађарског.

Кад је изишао арањев „Толдија“ у српском преводу, рекли смо у „Српском Летопису“, да је „Толдија“ тако лепо преведен на српски, да нам се све чини, као да није превод, и да цео спев не дише мађарским духом, готово да бисмо помислили, да је оригинал“. и одмах за тим навели смо призор у чарди „који је Јовановић много живље, снажније и карактеристичније описао него и сам Арањ“, управ препевао.

У то исто доба почео је у Новом Саду издавати Димитрије Михајловић (иначе барон Мита) хумористичан часопис под именом „Месечар.“

Ту је изнео на среду Јовановић први пут и хумористичку страну свога песничког духа.

У томе листу изишла је и његова позната песма „Чемер-дека, Пелен-бака,“ веома згодна травестија суботићеве песме: „Сабља-момче, Цвет-Девојче,“

Друго самостално дело, које је Змај-Јовановић издао на свет, био је превод епа Витез Јован“, од Александра Петефија.

Године 1861. издао је збирку песама источних песника, већином по Боденстету, под насловом „Источни бисер.“

Године 1863., по мом наговору, превео је и издао „Демона“, песму од Љермонтова, године 1864. издао је збирку поменутих лирских песама под именом„ Ђулићи“, а г. 1870. „Толдијину старост“, еп у дванајест песама, од Јована Арања.

Његове оригиналне лирске песме угледале су света истом г. 1871. у збирци под насловом: , Све дојакошње песме Змај-Јована Јовановића I. оригиналне.“

„Српски Летопис“, „Седмица“, „Невен“, „Даница“, „Јавор“, „Комарац“ и „Змај“, у то доба пуни су песама јовановићевих, које је наш свет, особито млађи нараштај, читао, одушевљавао се и наслађавао.

Нарочито од год 1861. овамо развио је Јовановић живу књижевну радњу.

По године уређивао је са Ђорђем Рајковићем хумористички лист „Комарац“, Год. 1862. почео је уз то уређивати и нов белетристичан лист „Јавор“, као што већ поменусмо. Године 1864. кад се пресели у Пешту, покрене нов хумористичан лист „Змај“, који је хитрином муње све до г. 1871. гонио „тешку маглуштину и густу облачину“, која се тада купила над нашим народним животом.

Ретко је који српски лист тако омилио био сваком у нас, као „Змај“

По томе листу и уредника му назваше „Змајем“, који прирок прими после и сам те се и данас тако пише и потписује.

Јовановића су и дотле слабо знали по презимену, него по надимку деда му зваше га и звасмо га и ми, пријатељи и другови, „Киш-Јаношем.“

Под тим именом и сву породицу зна му народ наш овде.

Са својих радова изишао је на глас тада наш Змај-Јовановић као најбољи лирски песник и као први хумориста у Срба.

Године 1864. послали су Змају његови поштоваоци из Новога Сада о имендану му златно перо.

(Свршиће се).

банин се Менетије на то ражљути и позове Ираклија, да се с њим хрва. Ираклије пристане, узме га посред паса, пребије му ребра па га се окане тек кад га је замолила доњоземска краљица Просерпина. На капији самртничкога града стојао је сам Плутон па није дао Ираклију да уђе. Али му се Ираклијева стрела забоде у плећа, те га стаде тиштати; прој онда заиште пакл.нога пса да га однесе а Плутон му допусти, али под тим условом да га Ираклије савлада без оружја. Те тако пође јуначина наша на пакленога пса а само је метнуо на се панцијер и пребацио кожу лављу. Затече га на ушћу реке Ахеронта, шћућурио се па лаје а лавеж му се разлеже као потмуо гром. Ираклије се није ни освртао на тај лавеж, него узме све три главе псеће међ ноге, обухвати му врат рукама, ма да га је псето у слабину ујело. Дотле га је гушио, док га није савладао; дигне га онда па га изнесе другим путем код Трецена у земљи Арголској на горњи свет. Кад је паклено псето угледало светлост сунчану, ужасне се па стане пљувати; од те пљувачке израсте из земље отровн: крупиш. У оковних одведе Ираклије одмах чудовиште у Тиринт те га показа Евристеју. Евристеј се запањи од чуда и увиди да се неће моћи опростити мрскога сина Јупитрова; утеши се онда тиме да је тако суђено на пусти Ираклија, да однесе пса натраг у доњи свет.

(Наставиће се.)

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

(Наставак).

огао би ко запитати, за што је Јовановић тако радо мењао места свога боравишта, и да ли му је то било по невољи каквој?

По невољи није могло бити, јер је он као лечник свугде заслуживао толико, колико му је требало, и потребе своје удешавао је према приходу, те је свуда лепо на крај излазио. А и ред, по коме је он мењао места свога становања, показује, да њега и у том чешћем сељакању није руководио рачун, где ће му се боље наградити praxis aurea, — јер онда на пр. не би из Новога Сада ишао у Каменицу. Него ће ту бити друга узрока и ја мислим, да ћу погодити ако рекнем, да је томе — осим његове песничке природе, која тражи све нове и нове утиске, — онај исти узрок, који је разлог био и томе, што је Јовановић и сваку годину својих правничких студија слушао у другом месту на другом свеучилишту: жеља, да боље позна различита места, различите људе, разне обичаје а из различитих места са различитих страна боље позна народ свој у целини му.

У осталом кад ко Јовановића самог за то запита, он ће обично рећи: „Нисам противан, ако ћете то тумачити и не имањем топла места. Јер не би ни то би[…] баш највећи грех на свету.“ Али да му је о[д]лазак из Панчева ускорило то, што му [је] године 1872, умре његова жена, никад незаборављена Ружа, — одласку из Карлова[ца] да је био главни узрок политичко гоње[ње] — а одласку из Ст. Футога смрт његово[г] јединчета, његове Смиљке, — о томе не[ма] сумње.

Змај живи сада у Бечу као пркти[чни] лечник.

У Беч је отишао за то, што мисли[…] ту, у напретку наука струке своје може[…] сам напредовати и усавршити се у то[…]. Уз то уређује он отуд лист „Невен“ и [...] шали се кад кад, па и бичем мане и […] „Стармалом.“

У Бечу борави он, сто сад трећу годину, — толико се није нигде задржао.

Питао сам га, кад сам оно пре негде б[ио] у Бечу, да ли мисли тамо век вековат[и]…

Одговорио ми је: „Да сам млађи [и] телом крепчи, отишао бих још коју годи[ну] у Праг, а после за коју годину чак и у Р[у]сију, да познам бар главна места славенск[ог] народа. О Паризу и Лондону не смем ни мислим, — тек кад кад само сањам. Али с[…]

слика истога вештака, која је у истоме оделењу изложена.

И ова је слика (у каталогу бр. 6.) властитост француске владе.

Дело је ово заиста величанствено, дивно замишљено а тако исто и изведено.

Ова богородица утешитељка заиста је најзнатнији бисер целе изложбе. На престолу седи мајка божија, тај идејал хришћански, идејал љубави, трпљивости и доброте срца, па улева утехе једној несретној матери земаљској, која се сагла над њеним крилом.

Што дуже посматрамо слику ову, све нас више она потреса. Пред њоме лежи пружено мртво дете, првенче и јединче оне несретне матере, што је у крилу богородичином сакрила своју главу, пуну бола.

Љупко погледа небесна мајка, као што се види из племенитих црта на лицу јој, доле на тужну земаљску матер ову, а племените усне чисто се мичу. Чисто ти изгледа да говори: „О, страшан је то бол, смрћу изгубити своје јединче, али утеши се моја несретна кћери, и ја сам била мати; . . . ми смо створене за патњу, та и ја сам некад изгубила свога јединога и премилога сина.“

— — — — — — — — — — — —

Да ли да додам овде још коју критичку примедбу? . . . Не, не иде ми к срцу.

Похитимо даље, као невини лептири, од цветка до цветка, од чашице до чашице, пак ако би нас који од велештоване господе критичара повијао, да нас ухвати својом јогунастом мрежом од система . . . ми ћемо се лагано и вешто измигољити.

У Бечу, 5. јула 1882, на уметничкој изложби. (Наставиће се).

КЊИЖЕВНОСТ.

Mme Coignet, de l' Education dans la democratie (1 vol. in—18. Paris. Librairie Ch. Delegrave.)*)

*) Држимо да ће ова оцена књижевнога дела француске васпитачице Коање занимати и нашу публику, јер ће се видети у њој какве идеје и принципе врла Францускиња у свој народ сеје, те с тога доносимо и ми ову оцену једног францускког писца, и ако дело, о коме је реч, није производ српске књижевности. Уред.

У данашње јадно и жалосно доба, највећа утеха патријотским срцима је нада на омладину, која ће се појавити једног дана на основици нових правила и нових васпитничких метода. Ма да су се ранијих ужасних година видели тужни часови немоћи и тешких грехова, ипак никад није демокрација, ма и за један тренут, удвојила своју жарку ревност за наставу и васпитање оне омладине, која ће бити позвана да поправи грозне грехове старе Француске. Истина, ми не можемо још викнути оно убедљиво појетско правило — *ne scio quid majus nascitur*, али знаци су ту, — а они су многобројни, — који показују, да су заиста нове генерације, које се буде по основним и вишим школама, пуне врлина, које не достају врло често првих дана борцима младе демокрације. Све што је нужно за то урадило је се и ради се сваког дана све више и више, све боље и боље.... Ма да је истина да се не може никад ни за што рећи, да је се доста радило, кад се погледа на грдни изгубљени терен, кога треба на ново заузети.

Међ многобројним васпитачким делима, која су изашла у последње време, без сваке сумње, треба ставити на прво место дело гђе Коање, које је она назвала Васпитање код демокрације и које је продужење њеног моралног курса за лаичке школе. Свима је познато са каквом здравом ведрином мисли и са каквим снажним — бујним — стилом, износи и развија она чврсте принципе независног морала. Зна се тако исто са каквим се одушевљењем — жаром — и каквом разборитом делателношћу ова жена великог ума, посветила сва васпитању младежи а нарочито васпитању жена. Гђа Коање заузима данас у интелектуалном језгру демокрације, тим више место, што она увек избегаваше са највећим племенитим презрењем све бурне реноме-е. У ово чудновато доба, кад су због умне немоћи, слабог укуса и тражења таште славе, толики људи постали жене, гђа Коање није никад престала да прави покушаје са свим, правим мушким особинама и, што је тако исто вредно хвале, није никад престала да уноси у своја дела поред тих мушких особина ону доброту својствену само женскињу, која увек са разборитом наклоношћу тежи да се распростре над хармонијом мира и слоге. Ратоборна са изванредне дрскости бораба, које је предузимала и војник, ако се може рећи, са слободе своје вере, коју увек тако слободно прокламоваше за величину и моћ своје земље, гђа Коање је помирљива у том смислу, што је она готово увек тежила за помирењем.

Као апостол независног морала не подиже се она никад да викне стој хришћанском моралу, нити напред позитивној философији, но дефинише морал као унутрашњи живот, слободну једнакост неке радње са добром, које нам изгледа узвишеније но сва друга. Као највреднија жена републиканске демокрације она не хтеде никад одвратити пажњу и љубав, која се поклањаше обичајима и којих кад би нестало у социјалном животу, нестало би их на сваки начин и

у литератури и вештинама; „неразвијени разум“ није јој довољан, но она захтева и особине његове. Републиканка васпитања и карактера, — ја бих рекао републиканка врлина, — поцрвенила би, кад би јој се отргао и најмањи део наследства славе и части, које је стара Француска оставила у аманет новој, и њен последњи савет савременој демокрацији је — тражити поуке у делима својих отаца. „Поносимо се њиховим споменом, вели она, и они ће нам пружити руку преко векова. Ако је стара Француска наша — нова Француска мора такође бити њихова.“ Хармонични морал је постојани и племенити њен идеал.

Нарочито у уводу свога најновијег дела, гђа Коање је прецизним цртама, на неколико страница пуних савршенства означила карактер и тежње помирилаца. За читаво столеће, вели она, од револуције 1789 постојала је несугласица међу установама и обичајима, која је била прави узрок толикој политичкој несталности код нас. Тако заиста и треба сматрати тај расцеп. Са несугласицом, продужује даље гђа Коање, треба већ једном раскрстити. Брзо? То није могуће, то је химерично. Обичаји се не мењају за дан. Они се мењају само лагано. Најмоћније је благо моралног преображаја, које мора уништити разлику и затрпати провалу, то је васпитање младежи, навикавање на велике врлине нашег доба, (ту разуме она оно што треба да буде највећа врлина у наше доба) — управљање саме собом. „Дужност собом управљати за слободне народе је тако исто тешка и велика као што је и дужност покоравати се за народе подјармљене, и она захтева више енергије и савесности. Ето то је велики народни принцип нашег времена. Он руши спољне ауторитете само за то да би се узвисили унутрашњи и проширује социјални закон само за то, да би ограничио, и утврдио индивидуални. Држећи се само овакога морала уздићи ће се демокрација до њеног правог положаја. Налазећи се међу светом, кога нема више и међу светом, који још и не постоји, ми се трудимо да расветлимо предубеђеној омладини, неизбежне нејасности и погрешке на које се наилази у прелазним епохама.“ Нама се чини да се боље од овога не може рећи. (Свршиће се.)

ДРУШТВА.

(*„Шумадија“*). Записник редовне скупштине „Шумадије“ у Зл. Прагу држане 28. Јуна 1882. године. Председовао: Гига Цермановић. Бележио: Ђорђе П. Рокнић. Председник отвара скупштину у 8½ сах. у вече и позива тајника да прочита записник последње редовне седнице. — Записник се прима једногласно.

Прелази се на другу тачку дневног реда: на председников извештај о раду „Шумадије“

Председник чита следећи извештај:

Браћо!

У последњој нашој седници решено је да се данас сазове закључна редовна скупштина, и то с тога што су чланови „Шумадије“ већином ђаци, који одлазе преко распуста својим кућама, те тим не би остао довољан број чланова на окупу за пуноважно решавање. Ја сам одговорио вашој жељи, и ево ме да испуним своју дужност, коју ми налаже друштвени устав.

Браћо!

Свако се од вас сећа друштва „Јавора“ које је постојало пре неколко година у Зл. Прагу. Не ћу да говорим о историји тог друштва, јер је излишно говорити о ствари, која је сваком овдашњем Србину добро позната; хтедох само да напоменем, како смо ми сви после престанка „Јавора“ тежили за тим да оснујемо у Зл. Прагу поново једно српско друштво; али тек $^{10}/_{22}$-XII. 1881. године беше нам наша давнашња жеља испуњена, јер тог дана добисмо од управе вароши Зл. Прага потврђен устав „Шумадије“.

Браћо!

Пре но што пређем на сам извештај, дозволите ми још неколико речи. Имао сам прилику читати годишње извештаје разних друштава. Приметио сам да се председници труде, знајући да се извештаји дају јавности, како би им исти били што „сјајнији.“ Човек читајући такове извештаје мислио би да у тим друштвима влада међу члановима братска љубав и слога и да се чланови сатреше радећи. Од какве су користи такови извештаји није ми намера излагати и кад би био красноречив, и кад бих умео да завијам речи у китњасто рухо, ипак то не бих чинио — зашто рекох у напред; на с тога немојте ми замерити што ћу се пустити у просто набрајање шта урадише чланови „Шумадије“ од њеног постанка па до данас.

За време од $^{10}/_{22}$-XII. 1882. па до 28-VI — 10-VII 1882. године „Шумадија“ је имала само XX. састанака на којима су читани и оцењивани ови радови редовних чланова:

Основни закони у природи од Ђорђа П. Рокнића — није дато на критику.

Основи реализма у вештинама од Паје Боте — остало недовршено.

Валенштајн превод од Пере Савића — остало недовршено.

Мајер и механичка теорија топлоте од Ђорђа П. Рокнића — критика од Ђоке Димитријевића; примљено обоје.

О напредку природних наука од В. Ј. Мајзмера — критика од Паје Боте — рад примљен критика одбачена.

Живот и рад Јована Хуса од Андрије Ј. Стајићевића; критика од В. Ј. Мајзмера — примљено обоје.

О напретку физике у првој половини XIX. века од Ђорђа П. Рокнића — примљено једногласно. (Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

(Рандхартингер). Композитор литургије, што је наше Новосадско читаоничко певачко друштво поје, Бенедикт Рандхартингер, ислужени дворски капелник, славио је ово дана своју осамдесетогодишњицу. Родио се Рандхартингер 27 Јулија 1802 у Рупрехтсхофну у доњој Аустрији а био је саученик Шубертов. Радио је здраво много; између осталог написао је 20 литургија и тма божја песама, такођер и за мушке и мешовите зборове. — Откако је стао у пензију, сасвим се цовукао у тишину, али још једнако компонује са младићком пасијом, каткада још и пева.

ЗАРАД ЗДРАВЉА.

(Крива леђа). Сад како ће опет хиљадама дечице наше да се у школу доведе, неће шкодити да родитеље и учитеље опоменемо, да пазе на једну врло честу а шкодљиву погрешку, а то је у обзиру на држање дечијега тела у скамији. Др. Х. Х. пише о томе у једноме немачком листу: Често наилазе лекари код деце на крива леђа и узрок томе налазе у школи. Доказано је да особито при писању у скамији, рђаво седе, јер ту им само десна рука ради, а лева само држи хартију. С тога се види у школи скоро увек, како дете при писању десно раме дигне у вис, а лево раме и леву руку држи много ниже, дакле седи криво. Због оваког седења и груди се искриве, те се десна страна преко шири, а лева стискава. Ртењача, која треба да је права, искриви се на десну страну, те кад се то тако често и дуго седи, онда остану леђа крива. Ово је велико зло и родитељи и учитељи морају гледати, да се дете од њега сачува. Највише се мора пазити на скамије. Ако ове не ваљају бадава су све опомене детету, јер или је дете мало, кад је скамија за њега велика, те не може да и леву руку као што ваља, намести на скамији, или је дете велико, а скамија му ниска, те мора леђа јако да погне. — И дечије торбе за књиге, кад се носе на једној страни, могу да искриве временом детиња леђа, с тога су боље оне торбе, што се на леђима носе, јер је ту терет подједнако на обе плећке подељен.

РАЗНО.

(Краљичин гласовир.) Године 1792. августа 20. заузе у Паризу народна гарда краљев двор. Ту је онда био дар-мар. Слике беху све распорене а сав намештај побацан кроз прозор. Уђоше и у собу, где је обично краљица Марија Антоанета свирала, те и ту починише чуда. Кад већ зграбише и скупоцени гласовир краљичин и дигоше га на прозор, да га избаце у башту, повиче један гардиста, који баш у тај мах у собу уђе: „Станите! Не дирајте то, кајаћете се!“ — Кајаћемо се? повиче горопадна гомила. „А што да се кајемо? Народу се мора пустити на вољу! Кад смо сав остали намештај побацали, нек иде и овај орман, ма да је тако искићен златом. Он народу није ни од какве користи!“ — Ал он може бити од користи — повиче гардиста — „у њему лежи чудновата сила. У њему су све наше родољубиве народне певанке. Спустите га само па ћете видети.“ Бунтовници из љубопитства оставише гласовир на његово место, а гардиста га отвори и засвира марсељезу, кармањолу и друге усташке песме, а немирна гомила, која не имаше појма о гласовиру, поче радосно усклицати и тако би гласовир помилован. Музикални гардиста пак изради да се бунтовници разиђу из те собе, те ју онда закључа и баци кључ кроз прозор. Избавитељ краљичиног гласовира беше Дубтел, некадањи оправљач краљичиног гласовира, а после доста година беше он срећан, да при лицитацији собнога намештаја краљице Хортензе исти тај гласовир за себе купи.

(Чивути у Прагу). Кад је цар Јосиф II. једном приликом у Праг дошао, изиђе пред њега неколико хиљада Чивута, којих у Прагу има врло много. Кад их види цар, насмеши се и рече онима, што бејаху око њега: „Међер с тога мене зову краљем јерусалимским!“

(Пиво). Први пут се поуздано чуло за пиво г. 1492., кад је неки Христијан Мумe у Брауншвајгу почео да га готови и онда се почело тако ширити по свету, да су га чак и у Источну Индију разашиљали. Онда се додавало у пиво и веће, мајорана, шљива и сирупа (густо укуваног шећера), но ово је све кварило укус пиву. Године 1526. покушао је Курт Брајхан у Хановеру, по повратку своме из Хамбурга, да прави пиво по енглеском начину, које се онда у Енглеској много пило. Г. 1533. први пут се почело у Немачкој да прави пиво од зоби, но ово се није допадало. — Ханс Крепе из Инерна почео је г. 1544. у Нирнбергу да прави пиво од пшенице. Пре једно 60 година почело се баварско пиво да прави, које је данас по целом свету у моди и тако су престале све друге врсте.

(Колумбов ленгер). Кад је Колумбо, откривач Америке, по трећи пут путовао у ову нову земљу, г. 1498., зна се, да се код острва Тринидада откинуо на његовој лађи ленгер, и утонуо онде у мору. Сада се пак у једној башти на томе острву, које је земљиште некад било под морем, нашао један ленгер, на којем је изрезана година 1498. Ленгер је тај тежак 11 цената и држе да ће то бити онај исти, што га је пре скоро 400 година Колумбо изгубио.

(Списи Емила Золе.) Како се радо читају списи Емила Золе, томе нека је доказ овај извештај књижара, коме је распачавање тих књига поверено; „Нана“ продато је 116.000 егземплара; „*L' Assomoir-a*“ 97.000; „*Un page d' amour* 43.000; „*La curée*“ 24.000; „*La faute de l' abé Mouret*“ 23.000 егземплара. Осталих његових дела продато је укупно 70.000 егз. Свота, што је Зола за те своје списе добио износи 370.000 франака, не урачунавши овамо силне новце за прерађивање његових приповедака и позоришну нарчад.

(*Дужина људскога века.*) Бенoастон де Шатонеф побио је оно мнење, по коме се сваке године све више умире. Он је поднео париској академији један свој мемоар, у коме је доказао сасвим обратно. Из тога мемоара види се, да од год 1775. до 1825. био је већи проценат дубоке старости него преранoг умирања. Место да на 100 рођене деце умре 50 за прве две године, а оно их је умрло само 38 — Пре је умрло од стотину рођене деце 55 не навршивши још десет година, а сада их умире 47. — Пре је од 100 људи доживило само 21 старост од педесет година, а сада ју доживи 32 — Пре је доживело 70 година 15 процената, а сада 24. — Пре је умирало сваке године један од 30 а сада један од 39. —

(*Умањавање благдана у Русији.*) Св. синод у Русији бави се сада тиме, да умањи број благдана, што их светкује православна руска црква. Број благдана нарастао је тамо већ до 160 на годину, тако да руском сељаку остаје само 200 дана на расположењу да ради. То је, истина, лењивцима угодно, али куда се може на тај начин дотерати?

(*Сунце и земља.*) По истраживањима проф. Хелмхолца распростиру се нервне дражи брзином од 100 стопа у секунду; кад би на пр. каквога дива од 200 стопа висине ујела змија за ногу, он би осетио бол за два секунда. Замислимо себи дете, које је сад родило, па има тако дугачку руку, да би могло до сунца допрети. Нека метне то дете своју руку у сунце, те нека му рука изгори, дете ће лепо живети, оженити се, изродити децу, остарети и умрети од старости а неће осетити бола, јер ће бол тек за 150 година доћи до мозга. — Ето толика је даљина сунца од земље.

(*Самоубијство код животиња.*) У Холандији, где се магарац много употребљује као теглећа животиња, често се догађа, да магарац сам себи одузме живот било ударањем главе о зид, било којим другим начином. Не зна се да ли му је живот дотужао, да ли се мож'да стиди свога имена, или га мож' да боли глава. — *Dr. James J. O' Dea* каже у свом делу, које је скоро у Њу-Јорку изашло, да у јужној Америци и овце саме себи одузимају живот, ако их довољно не тимаре, или ако је велика зима. Трче што игда могу, у гомили, па се онда нагло сурвају у какву провалију. По истоме писцу има и код коња и код пса случаја самоубијства.

(*Из Кине.*) У Кинеској саставило се друштво, које носи име „друштво нормалних ногу." Познато је наиме да кинески лепи пол још из малена стеже ноге, само да буду што мање и по њиховом схватању лепше, а овамо им закржљају и постану сасвим несразмерне према осталом телу. Ово ново друштво има ту лепу намеру, да кинеске женскиње одучи од тога обичаја. Друштво већ има леп капитал, из кога расписуј и дели награде, те плаћа учитеље који уче како ј то стезање штетно и неприродно.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

(*Књижевно друштво „Славија"*) у Прагу уређуј свеске под насловом „*Slovanská čteni*", којима хоћ међу Чесима да шири знање других славенских је зика. Сада изиђоше четири свеске другога одељк које доносе читанку за српско-хрватски и бугар ски језик. Најпре долази „увод", у којем се чешк читалац поучава у правопису и читању српскога и хрватскога језика, а за тим долазе чланци за читање и превађање: „*Sudbina jarac ili Profesorova vlašulja*" *izvorna humoreska* од Ј. Ј. „Школска икона", приповетка Л. К. Лазаревића; онда упуство у бугарско читање и чланак „Иванъ Вазовъ" (бугарски). Још има и песма Августа Шеное „Гвоздени див" и „Џескрице" Николе Томашића. Цена је свесци 30 новч. а издавач је *A. Rejmcart*, књижар у Прагу.

ОДГОВОРИ.

ЗХЗ = 9 С. — Примили смо Ваше три преведене приповетке, али све три показују врло рђав укус у избору, а и превод је тежак. Онакви укус и језик налазимо у приповеткама у „Српском народном листу" Теодора Павловића и „Српској новини" Арнотовој од пре 50 година — но за оно време је могло се поднети, али од модерне се приповетке много више тражи. Не ваља преводити оно што нам прво падне шака, него ваља бирати боље од бољега. међутим ви сте млад човек, па имате још када да учите боље српски језик, а читањем списа уважених наших и страних аукторa, стећи ћете и бољи укус. Поздрав.

Т. Ђ. Ј. Н. у Беогр. — Лепа хвала, а молимо да нам пошљете и оно што сте обећали. Поздрав — и вама и преводиоцу „Омбре". Радовали би се кад би вас обојицу у истрајне сараднике наше бројати могли.

Потпуним бројевима од почетка године можемо још послужити „*Јавор*" за г. 1881. у врло лепе позлаћене тврде корице увезан дајемо по 6 фор. а. вр.

Рекламације молимо да се управљају на: Администрацију „Јавора" у Нови Сад.

Администрација.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 пов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

р. 33. У Новом Саду, 14. августа. 1882. Год. IX.

СРПСКОЈ ОМЛАДИНИ.

на збору 15-ог Августа 1882. год. у В. Бечкереку.

Ој, браћо мила, на зборном месту
Где но вас сабра братинства зрак. —
Љубав ка роду, пламеном жељом —
азда је први, победни знак. —

а разних страна, где Срби живе,
де српским дахом осећа груд. —
адостним срцем пођосте смеру,
ебратства клетог, одгонит студ! —

а у тој цељи, пуно значајној,
а коју чека премио род! —
еслајте храбро, по светској бури, —
- Победна свест ће, штитити брод, —

а у том ходу и вашем броду,
ного ће пута, пречити смет —
' сложно само — у загрљају,
гоструком снагом снажите крст. —

видим ено победно сунце,
е љупким сјајем, расипа зрак. —

А свест се носи џиновеком моћи,
— Где до тад беше заблудни мрак. —

Хај то је браћо, победа славна
Када нам смеру, припречи спруд. —
И када сложно спојимо силе.
— Уз брата братац, уз груди груд. —

Штитите сложно освештан правац,
Народних жеља големи рој. —
Ко љуби народ, искреним срцем,
— Жудно ће чекат очајни бој. —

У страшној борби, многи ће пасти,
— Ал наш ће бити победни плод —
У коло браћо, ***узајмним збором*** —
— Освешћућ' ***себе*** свестимо ***род***. —

Хај напред само, заставу вијте, —
— А уз њу нек је бораца хор. —
Па ће вам народ радосно клицат' —
— „Живео Српски, братински збор!" —

У Београду. Августа 1882 год.

Петар Петровић.

ТАЈНИ УСЕЉЕНИЦИ.

С РУСКОГ.

(Наставак.)

Зашто, зашто, да онако жестоко о мени говори? . . . проговорила је она. Ја сам се рудила, да је умирим, и објаснила сам ој све претпоставке суседа о тајни, која се скрива у њеној кући. Она је побледила при тим речима.

— Зар. . . Зар они штогод знају?.. изговорила је она прекидним гласом.

— Ништа, нико ништа незна! рек-

ла сам јој ја, — не бојте се; ви сами знате — где су жене ту су и сплетке, ви се не бојте ничега; па и ако има код вас какве тајне, нико о њој ништа незна. Што се тиче мене саме, држим, да ви тајите ма какву несрећу. Дозволите ми, да будем ваш друг, да вас тешим, но ја нећу распитивати за ваше тајне.

— Одавно нисам ја имала друга, пуних десет година, додала је она. Дозволите ми, да к вама долазим понекад, кад сте сами; но не питајте ме и не чудите се што вас нећу никада позивати к себи. Ја нећу да говорим никада о мом породичном животу.

— Ја ћу учинити све, што могу, да би вам олакшала вашу несрећу, и никада нећу ни о чем распитивати.

— Ви сте права хришћанка, благодарим, благодарим вам; ваша дружба за мене је велика част.

Г-ђа Левинсоновица почела је к мени долазити по два-три пут недељно, и тада нисмо никог примали. У колико сам се више виђала с њом, у толико ми је загонетнија постајала та вавек тужна, тајанствена млада жена. Она је била одлично образована. Један пут — свега један пут — села је она за клавир, дивно је отпевала лепу немачку песму о љубави, о срећи, песму пуну неизражљиве туге. Њен се глас наједаред препрекинуо; она се брзо, врло брзо подигла. Њене очи биле су пуне суза. При даљим нашим састанцима дознала сам, да је она много читала, много путовала; била је и при двору. О томе је она једном говорила, очевидно против своје воље, и приметила сам, како се том приликом збунила, али ја сам се учинила, да то нисам ни чула, и она се умирила.

Зашто пак она сада живи у Честону? Зашто овде скрива свој дар, своју лепоту? Зашто живи у овој немој кући у коју никада нико не долази да је посети. И ко ли је тај тајанствени муж, који је с њом овамо дошао, а ком сад не зна траг.

У осталом, говорећи, да нико н да није долазио у кућу № 28, ја погрешила. Један пут месечно дол је у каруцама један господин; кар су одмах отишле и вратиле се п по сата по истог господина. Бољ би дала много, да само може дозн чије су каруце.

Наступио је Децембар са ужас ладноћом. Једном, доцкан у вече, у сам у собу да узмем неке ствари, наједанпут поново се чула она уж вика, која је била сличнија са див риком животиње но са човечијим сом. Но овај пут она се поновила. сле два сата пред кућу № 28 до су каруце са непознатим господи који се тамо бавио читав сат; за одмах после његовог одласка, на на вратима чуло се журно куцање, собу је ушла крупна собарица г-ђе винсоновице, рекавши, да њена гос моли г-ђу Уестоновицу да дође к јер јој је веома потребна њена пом

После неколико минута ја сам (говорив се с мојим мужем) била ве дивно украшеном стану наших сус Све је било тако укусно, тако бог како ја никада нигде у Честону ни видела. У почетку била сам сама, тим сам чула журне кораке, и у с је ушла г-ђа Левинсоновица. Њено б до лице било је обливено сво суз

— Извините што сте морали че ти, проговорила је она, — али га нисам могла оставити. Госпођо Уе новице, — ви сте ми рекли, да ћете бити друг. Данас ћу испитати ту ва дружбу. У овај горки час мога ж та обратила сам се вама, знајући да нећете издати моју тајну. Ах — ск ће престати да буде тајна! Увер сам, да могу рачунати на вашу пом

— Учинићу све, што могу. Рец само — шта да радим. Ја сам готова вам помогнем свим, што је у мојој влас

Лекар је казао, да ће мој муж ноћас умрети, и ја сам послала по вас, да вас замолим да самном проведете ову ноћ. Ја сам са свим сама. Они који су ми помагали око мужа, сад нису у стању да то чине. Ви ми нећете одрећи помоћи.

Разуме се, да сам ја одмах пристала и одмах послала да јаве мом мужу, да ћу остати подуже, ако не и целе ноћи код г-ђе Левинсоновице.

— Хајд'те са мном, рекла је г-ђа Левинсоновица. Морамо седити код ње. Он сад ништа за себе незна, а доћи ће к себи тек пред саму смрт.

Она ме је одвела у раскошно намештену спаваћу собу. На кревету је лежао леп човек. Његове очи биле су затворене, а дуге трепавице бацале су сенку на мраморно лице; црне власи биле су растурене по подглавку.

— Зар није могуће ништа учинити да би га излечили? шапућући питала сам младу жену. која је клечала, наваљив се главом на подглавак умирућег.

— Није, одговорила је, лекар је казао, да ће за неколико минута доћи к себи и за тим умрети. Ја то очекујем, и нећу се од њега маћи. Мене је било страх, да сама останем.

Ја сам села спрам лампе, која је била тако намештена, како не би светлост ударала на кревет. Никад у животу нисам проводила такву ноћ, а мислим да је и нећу више проводити. Јадна жена није пролила ни једну сузу.

Она је седела непомично и није ништа говорила. Изгледало је, да је цео њен живот концентрисан био у погледу, који је она на њега управила, очекујући минут, када ће доћи к себи, када ће је познати и можда изговорити и њено име.

Било је већ три сата ноћи, и трепавице, које су затварале очи умирућег, остале су непомичне. Женска, коју је она зазивала Мартом, ушла је и стала с друге стране кревета. Г-ђа Левинсоновица није је ни спазила. Њене очи ни за једну секунду нису се одвајале од њенога мужа.

Око четири сата он је лагано отворио очи и проговорио је слабим гласом који се једва могао чути:

— Шта је са мном, мила моја Клариса? Где смо ми?

Она је прихватила његову главу, примакла је својим грудима, покривајући бледо лице и љубећи његова уста. Ја сам потом дознала, да је њена истинита десетогодишња љубав добила награду своју у то неколико секунада, када ју је њен муж, најпосле познао, позвао по имену и мирно умр'о у њеном загрљају.

Собарица је прва видела, да је све било свршено, и, отклонив опрезно својy госпођу, склопила је очи умрломе. Ја сам увела г-ђу Левинсоновицу у њену спаваћу собу, и положила је на постељу. Ја сам хтела, да она плаче; но њене очи остале су суве, и пламтеле су неким чудноватим жаром. Она је лежала, не говорећи ни речи, с грчевито стегнутим рукама. Само долазак собарице извео је из њеног укоченог стања.

— Марта, да ли је све свршено, све? узвикнула је она очајнички.

— Јест, све је свршено, несрећна госпођо, одговорила је собарица, и како ми морамо за то бити благодарни.

— Не, не, не зато, Марта, што је он умр'о, не за то! већ зато што је он мирно умр'о.

— Тада се она, најпосле, заплакала, заплакала горко, тако горко, како ја никада, ни пре ни после, нисам видела да жена плаче.

— Њено плакање продужавало се до зоре. Тек око осам сати у јутру оборио је сан. Ја пак нисам могла заспати.

(Наставиће се.)

ЦУРО МОЈА . . .

Цуро моја — нељубљено злато,
Поноћи је, месец небом сија,
Тишина је око мене пуста,
Само ветрић креће гором лист.
Самац седим у тишини немој,
Твој једини облеће ме лик,
С њиме зборим, с њим се разговарам:
„Цуро моја, нељубљено злато,
Само за те моје срце мре —,
Цуро моја, цуро моја лепа,
Какав ли ће томе бити крај?“
Гледам звезде како трепте сјајне,
Гледам таму, слушам ветрић благ,
И све као да ми шапће тајно:
„Сватови ће у кућу јој доћи,
Одвешће је — ко зна у кој крај;
Други ће ти загрлити злато,
Други љубит' што с' волео ти,
Другоме ће њена зборит' уста;
„Ја сам твоја, је си ли ти мој —“
А ти ћеш се насамоват самац,
Ко осамљен у туђини гроб,
Један спомен из минулих дана.
Сећаће те на негдашњи рај.“
Цуро моја, цуро моја драга,
Какав ли ће овом бити крај?!

Београд 6. авг. 1882.

* * *

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Докле је била у Стевиљу није смела да их пролива као и на путу пред странцима. Читавих петнајест дана била је као затворена у своју забринутост, мрачан затвор у коме се гушила; виђење са својим јединим пријатељем имало је за њу нове чари, а повратак је као пољубац уживања из прошлости . . . Минија се дакле забављала својом једином мисли; посматрајући око себе украсе палате, предмете вештине, небо без икаквог облака, све јој се чинило тако лепо, да саму себе запита, да ли је заборавила већ жарко сунце Италијанско, мирис неранџа и многобројно цвеће, богате винограде са пурпурним лишћем, старе шумарке, хоризонат пун сребрнастог праха, пријатну свежину ваздуха, хармонију гласова, до најивно насмејаног лица њеног пријатеља, зар све ове лепоте и знаци нежности не могу да је утеше? Она се осмехивала на послужитеље, миловала је своје велике хртове, свога омиљеног коња, који као да ју је познао; најпосле, седала је за клавир и певала! Као анђео, који пошто је већ био затворен, почиње поново гордо да лети, тако се подизао висок и снажан глас Минијин. Она се дуго забављала са овим пријатељем, кога тако дуго беше занемарила ради једног неблагодарника, учи[...] ни јој се, да је спет онако исто чист, по[...] слушан и лаган.

— Кад би он био овде, певање би [...] моје осветило: али ја нећу да га он ма [...] чује!

— С нова! с нова! узвикивао је Бар[...] ни, опијен овим дивним звуцима, којих [...] тако дуго био лишен. Ти за навек оста[...] чудо међу чудесима.

Али на један мах певачица бризну[...] плач . . . Стари музичар понављао је: [...] нова! . . али млада жена затварајући кл[...] вир одговори:

— Не, никад више нећу певати у [...] воту.

— На то те ја не изазивам, одгово[...] старац. Не знам шта ти је, али знај, да [...] сам Бог неће дозволити, да такав дар ко[...] ти је он сам дао уништиш. То би значи[...] вређати Бога . . . Зар заборављаш да [...] ти велика Омбра?

— Не изговарај више то име, ре[...] Минија, оно ми је нанело несрећу.

Барини узвикну:

— Ах! ах! да нису та велика госпо[...] омаловажавала краљицу вештакиња? . , [...] си дакле певала, познали су те. Горде [...]

налице; они незнају, да и ако је лепо бити кнегиња Сансевронска, да је много славније бити Омбра!

— Не, нисам певала, . . нисам с тога несрећна.

Барини се замисли погледа је и упита полако:

— Да са чега?

Подељена туга лакше се подноси. Минија исприча своме старом пријатељу ову унутарњу драму, која се отпочела у Милану, и која се тако бедно свршила. Стари тенор чије су једине љубазнице биле дивне песме није познавао готово ни мало љубав, није схватао ову причу са њеним ситницама, осетљивошћу и чудним зебњама; овако осећање сравњивао је са осећањима детета које се изгубило у земљи чији језик незна; пажљиво је саслушао причу Минијину; њена суревњивост по његовом мишљењу, могла се свршити једном речи, јер војвода је љубио Омбру, она је ваљала само да пева, па да је он позна али кад му она разјасни да би леди Стевеова пропала, будући јој свет неби могао опростити што је излазила на бину, старац се упрепастио и осећао је највећу бригу у целоме животу. Он је довео у ову неприлику кћер свога заштитника, он је димом од бине окаљао грб Сансевронски, он је допустио да комедијаши лактом гурају кнегињу, он ју је навео на ову погрешку и дозволио да се лице једне девојке обоји црвено и црно. Тада гружвајући се у прси, стари тенор називао је себе издајником и најгорим човеком. У очајању је изгледао тако смешан, да се Минија што је лако младости — насмеја и рече:

— Утеши се од како сам овде већ ми је боље.

И доиста, овај усамљенички живот после толиких разних узбуђења стишавао ју је и служио јој на одмор. Опет је имала своје сеновите алеје, своје мирисне баште своје салоне са сликама и статуама, библиотеку, чија многобројна дела могоше дуго да је забављају. Са тронућем гледала је велике фотеље, у којима су обично седели њен деда и лорд Стеве, одакле су јој толико пута пружали руке. . . У вече, на алтану, поветарац уздижући јој злаћану косу одагнао би за који тренутак њене мрачне мисли, разлађујући јој чело. Чак и сјајне звездице у ноћи посматраху је као стари пријатељи! .. Тада није могла да схвати то постојанство у љубави пуној погрешака, горчине и ћуди, овај блудећи огањ који је она тражила као божанску ватру, и која се беше отргла оставивши за собом само мрак и тугу. Било је тренутака, када је помишљала да се већ ослободила, необзирући се на непостојанство човечанских осећаја, хотећи се опити слободом, заборавити да има срца.

Читала је много, јахала, весело се гњурала по чистој води загрејане реке, вечери је проводила у певању са својим старим учитељем, али би се заборавила за време предугих часова у проматрању хоризонта живо обојеног час каквим сјајавим облачком, час злаћаним прахом, час притиснутог плавом маглом. . . Више пута наслонила би се на ограду од алтана, гледајући на овај велики простор, пред великом тишином пољском, и осећала се толико усамљена да се купала у сузама.

Минија, чим је дошла у Алпино писала је војвоткињи; није дуго очекивала одговор пун нежности и јадања; преписка би продужена, и треће писмо у мало није оборило целу зграду разних одлука леди Стевеове. Оно је гласило:

„Војвода живи као прави дивљак, говори да ће да ме остави. Ко је томе узрок? Ви драга моја лепотице, који сте га учинили благим и омилили му Енглеску. Вратите се дакле што скорије, да би га задржали код мене.“

Гроф је додао сљедеће:

Помрећемо без вас. Нема више ћеретања, свирања, веселости. Италијанкиње су заиста опасне за мог младог пријатеља; биле црномањасте или плаве оне залуђују и старце као и младиће. Драга леди Стевеова, ако код вас има макар мало сажаљења ви нас нећете оставити.“

Јадна жена, која је мислила да је излечена, и којој се допадало, да без престан-

да прочитава врсте, које јој казиваху да је љубљена! Што је више желела да се отресе ових мисли, тим се оне више повраћаху, да муче њено срце и да му задају нове ране. Дане и ноћи проводила је размишљајући о свему што се догодило између ње и Вилијама, о узбуђењима која су испунила овај кратки простор времена, који је био цео њен живот; шта више, чинило јој се са свим јасно да се гроф преварио и да је војвода није љубио. Зар је није оставио да оде, док је он као на крилима одлетио ка Омбри?

Због ове кобне љубави изгубила је сав и снагу своју; сирото дете пало је у неку унилост, у неку равнодушност наспрам свега; бледила је као цвет, који нема ваздуха ни сунчеве светлости. (Наставиће се).

ФРУШКОГОРСКИ МАНАСТИРИ.

Написао
Ђ. пл. ЂУРКОВИЋ.

(Свршетак).

Особито је манастир Крушедол тесно скопчан са повесницом српскога народа. Он беше почињући од 1707 године тринаест година резиденција српских патријараха, од којих су њих петорица у цркви манастирској и сахрањени. Тамо се одмарају и кости седога српскога деспота Ђурђа Бранковића који је 1711 г. у Јегри у заточењу умрьо. Тамо почива и српски војвода Стеван Шупљикац а такођер и књагиња Љубица, жена српскога књаза Милоша Обреновића, вечни мир мирује у цркви манастира Крушедола. — Манастир Раваница са својим старинама живо нас подсећа на пропаст царства на Косовоме пољу 1389 г. У тај манастир донесоше духовници, бегајући испред турскога зулума, мртво тело последњега српскога цара Лазе. У истоме манастиру се чувају и хаљине у којима је цар погинуо. — У јеванђелијама, старим рукописима и повесничким сликама је необично богат манастир Шишатовац, који је уједно и један од најпријатнијих фрушкогорских манастира и чувен са своје околине. Али такођер и остали манастири чувају остатке и предања из српске историје, неисцрпно благо за свакога истраживача и испитача српске повеснице. — Заиста је врло чудновато, да ниједноме српскоме књижевнику не паде до данас на ум, да опише целокупну монографију сремских манастира, јер ако и једна област у којој Срби живе заслужује да се назове срцетом Србадије то је заиста на првоме месту благословена земља сремска, коју су још стари Римљани својом „Deliciae“ звали.

Живот манастирски у Фрушкој Гори је сада у многоме опустео. Као сви народи тако су и Срби изгубили вољу на духовништво и у самостанима где су некада двадесет до тридесет монаха пунили скромне ћелијице манастирске, пуне сада четири пет или калуђера и искушеника. Што се то сада тако изменило, много је томе допринео и данашњи дух времена а много су томе криве и саме поглавице црквене, који од двадесет и пет година амо носе патријаршку круну у Карловцима, јербо нису знали — бар у колико се може — манастире по духу народнога развића преиначавати. Некадашњи марљиви књижевни живот у духовника је сада већ скоро сасвим изумрьо, такођер и у земљоделству сада већ многи манастири попуштају и мало се њих могу хвалити, да служе својој околици на углед у раду.

Свакоме српскоме духовнику је у души гостољубље. Свакога, кога год пут у манастир нанесе калуђери лепо приме и угосте а и да не знају ко је, од куда је и куда путује. Убоги просијак, сиромашни ђак за време вакације дочекује се исто тако пријатељски као и весели варошани, који са добре кујне и подрума манастирског, и вредни испитивач који са старина манастирских, — манастир посећују. У богатим и плодним земљама трпи народ ни у чему оскудице па и у

настирима фрушкогорским налази се увек добрих јела и старих и особитих пића, која и најразмаженији стомак задовољити могу. Духовници су у томе погледу крај све њихове умерености extra muros, очити авторитети, и када они своје мњење о вину или о шљивовици изреку, онда се може човек слободно на њих ослонити.

Сваки манастир у Фрушкој гори има по какво богатство или какову реткост са којима се похвалити може. Час са обиљем у пшеници, час са родним виноградом час са воћњаком, пуним различитога воћа а час опет са добро одгојеном марвом. — Калуђери фрушкогорски нису суморни особењаци: они су у непрекидном саобраћају са народом прибавили себи здрави поглед на свет а и сами свет су упознали у колико то њима приличи. Стару народну јужнословенску врлину су они и у овим усамљенима манастирима задржали и сачували и за љубав ма ненадних гостију радо остављају своје бројанице на страну. Тада се калуђери или распитују за светске догађаје, који се с дана у дан све то више на овоме великоме свету догађају или ти причају госту шта је све цркви и слугама божијим потребно у овим оскудним временима. Ако калуђерима гост омили, онда га они не пуштају од себе — а и ко би се тако лако од манастира и раставити могао, кад калуђери умеју да приготове тако лепих и милих дана, да гост често на мах заборавља на све бриге и невоље светске. Сваки посетилац ових тринаест манастира фрушкогорских неће лако с ума сметати оне дане, које је у кругу гостољубивих калуђера провео и увек ће се живо сећати тога тихог и скромнога живовања, каквога је у овоме великоме отвореноме свету сваким даном све мање и мање.

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

(Наставак.)

Ираклије и Еврит.

Једва се једаред Ираклије ослободио мучне службе у Евристеја па се врати у Тиву. Са љубом својом Мегаром, којој је у бесу своме сву децу поубијао није могао више живити; зато је с њеном вољом уступи милом синовцу своме Јолају, да му буде љуба, а сам намисли, да се по други пут ожени. Срце га је вукло лепој Јоли, милој ћерци краља Еврита, што је краљевао у Ехалији на острву Евбеји. Од њега је Ираклије некад као деран научио био, како се стреле запињу и одапињу, како се нишани. Тај је краљ обрекао био ћерку своју ономе, ко њега и његове синове надмаши у гађању. Кад је то Ираклије разабрао, оде у Ехалију па се и он јави за просиоца, а кад је дошло до гађања, докаже, да није недостојан ученик старог Еврита: надмаши и њега и његове синове. Краљ га онда лепо дочека као госта али у срцу зазебе, јер се и нехотице мораде сетити судбе Мегарине, па се побоји, да ће и његова ћерка тако проћи. Зато изиште у Ираклија времена, да се промисли. Међутим се најстарији син Евритов, Ифит, вршњак Ираклијев спријатељио с њиме, јер је уживао у јачини и јунаштву госта свога. Тај Ифит стане наговарати свога оца, да даде Јолу за Ираклија. Али се Еврит не даде ни осолити. Ираклија то здраво увреди те оде с двора краљева, па је дуго лутао по туђини. У то дође весник један до краља па му јави, да разбојник неки десеткује марву краљеву. То је био лукави варалица Автолик, што је надалеко био разглашен са неваљалства свога. Али огорчени краљ баци кривицу на Ираклија. „То“, вели, „није нико други урадио до Ираклије; свети ми се, што му нисам дао чеда свога а знаде и сам, да је децу своју поубијао!“ Ифит је бранио свога пријатеља па се најпосле понуди, да оде до Ираклија те да с њиме потражи украдену марву. Ираклије лепо дочека краљевога сина, па пође с њиме, да траже марву. Тражили су и тражили

али бадава, марве нигде. Попну се најпосле на зидове града Тиринта, да погледе по свом крају, не би ли гдегод угледали марву. Наједаред уђе у Ираклија стари онај бес. Јунона га заслепи те ти он помисли, да је верни пријан његов Ифит на страни оца свога а против њега, па га свали са високих зидина града Тиринта.

Ираклије у Адмета.

У Фери у Тесалији живио је честити крал Адмет са младом и лепом љубом својом Алцестидом, што је војна свога волила више свега. Дечица су им била красна и чила а поданици су их штовали и волили. Кад је Аполон некад још Киклопе поубијао те са Олимпа утекао, морао је стати за слугу код смртног којег човека па га је онда Адмет лепо примио био; ту је онда Аполон био чобанин те чувао стада Адметова. Јупитар је после сина свога Аполона опет примио на Олимп а Аполон је од то доба моћно штитио Адмета. Кад је већ дошло Адмету доба, да иде у гроба, знао је то Аполон, јер је био бог, па изради у Парка̂ (богиња̂ судбе) те му оне обећају, да ће Адмет од смрти се спасти, ако усхте ко други за њега да умре и да сађе у царство мртвих. Аполон онда са Олимпа дође у Феру до старог пријана свога те му јави, да му ваља умрети а уједно му каже, како се може спасти. Адмет је био поштен човек, али је волео да живи а и сва његова својта ца и поданици престравили се, јер би нестало дому тврде узданице, љуби и деци мила војна и баба а народу блага владаоца. С тога пође Адмет по народу те потражи, не би ли се нашао одан пријатељ какав, који би се зањ жртвовао. Али се не нађе нико. Свако је то жалио Адмета али се чинио невешт, кад је требало помоћи му. Па ни седи отац краљев Ферес и стара мати не хтедоше дати за сина оно мало живота, што им је још преостајало. Само је лепа, чила љуба његова, срећна мајка миле дечице, само је Алцестида волила војна свога тако искрено, да је хтела за њ се лишити драгога живота. Тек што је изрекла да то хоће, а већ се упутио црни Танат (смрт) до капија дворских, да однесе жртву своју на доњи свет. Знао је делија тај и дан и час, кад је судба одредила Адмету, да оде са света. Аполон спази Таната где иде на онога маха оде из двора, да се не би обесветио, ако се састане с њиме. А честита се Алцестида окупа у текућој води, обуче свечано руво, извади адиђар свој из ормана од древета кедровог, накити се, оде до домаћег олтара па се стане молити богињи доњега света. Загрли онда дечицу своју и војна па с њима и са дворкињама својим оде у ону одају, где ће је дочекати црна смрт. Ту се стане праштати од војна свога и од дечице. „Дај да ти кажем," рече, „шта ми је на срцу. Твој ми је живот дражи од мога, па зато хоћу да умрем за те а не бих још морала; могла бих још по други пут се удати за племића каквог Тесалца те бити срећна. Али нећу да живим без тебе, нећу да дочекам, да ми деца буду сирочад без милог бабајка. Отац твој и мати изневерили су те, а дично би било за њих, да су умрли; ти онда не би остао без љубе те се не би сам морао бринути за сирочад. Ал шта ћемо, божија је воља тако. Само те то молим, да се сетиш моје жртве те да не доведеш милој деци нашој другу мајку, кињиће их и мучити, јер су маћехе каткад љуће нег аждаје." Адмет се сав зацепио од плача па јој се закуне, да ће и у смрти она једина звати се љубом његовом, као што је у животу само на била друг му највернији. Алцестида он обнесвесне и падне.

Баш се спремили, да је саране а наједаред дође Ираклије до капија двора краљевскога. Пусте га унутра а Адмет степ бол свој те дочека госта свога лепо. Ираклије га онда запита, шта га је задесило је тако тужан, а Адмет не хтеде растужити госта свога, те стане тако околишити одговором, да је Ираклије мислио, е је Адмету умр'о какав род из далека. Оста тако Ираклије сасвим добре воље ту; р га један одведе у гостинску собу па донесе вина. И тај је роб био сав погружен Ираклије га стане карати са прекомерне му

ге: „Штоме гледаш тако озбиљно и свечано? Слуга треба да је мио и услужан спрам госта. Шта је то тако страшно, ако је умрла туђинка на дому Вашем; зар ти не знаш, да сви људи морају умрети? Што да се човек банбадава печали; иди, закити се, као што сам се сво и ја закитио, па седи да пијемо заједно вина. Кад испразниш коју чашицу, нестаће ти бора с чела." Али се роб ужасне. „Нас је", вели „задесила зла коб; није нама до смеја и пића. Вере ми, Адмет и сувише воли госте, док је у сињем терету своме дочекао тако веселога госта." — „А шта ме се тиче," одврати Ираклије јетко, „што је умрла страна жена." — „Страна жена!" убезекне се роб. „Теби је можда страна али нама није била. — „Е, онда ми Адмет није рекао истину," повикне Ираклије а сав се нађе у чуду. Дотле је наваљивао на роба, док му није рекао, да је умрла љуба Адметова. „Та не може бити! Такву је жену изгубио, па ипак је лепо дочекао госта. Одмах сам нешто слутио, чим сам ушао на капију, а сад сам још на тужноме дому овом закитио се, пио и певао! Него дед ми реци, где вам лежи честита краљица." — „Ако пођеш правим путем у Ларису," одврати роб, затећи ћеш успут богату даћу, што је спремљена у покој душе њене." То рекне роб па изађе из собе.

Ираклије остане сам али није јадиковао ни тужио, него одмах нешто науми. „Морам је спасти," рече сам себи, „морам је натраг довести у дом драгога јој војна; друкчије му се не могу одужити за дочек његов. Идем тамо до могиле па ћу чекати, док не дође Танат. Чим дође те стане пити крв, што му је проспу над гробом њеним, шчепаћу га из небуха те га обухватити рукама па никаква га сила на свету неће отети од мене, док ми не да Алцестиду." То науми па кришом оде са двора краљевскога.

Адмет се већ био вратио пустој кући својој па је са сирочади својом нарицао за милом љубом а нису га могли утешити верне слуге. У то дође гост његов Ираклије а за руку води жену једну с велом. „Ниси добро урадио," рече, „што си од мене затајао смрт љубе твоје; дочекао си ме на дому твоме, као да није умр'о нико од твојих; те тако сам ја у незнању урадио велико зло, у несрећном сам дому пио и веселио се. Али нећу даље да те растужујем; несрећан си доста и онако. Него слушај, рашта сам дошао. Ову сам девојку добио у награду у борби једној; сад пак идем да завојштим на Бистонскога краља у Тракији; док се не вратим са те војне, дајем ти њу, да ти буде робиња."

Адмет се на то убезекне па одврати Ираклију: „Нисим ја с тога од тебе затајао смрт љубе моје, што би те презирао и не признао за пријатеља, него да ми не буде још теже, кад би ти од мене отишао другом коме пријатељу твоме. А девојку ту, подај ма коме овде у Фери, не мени, патнику бедну. Та имаш ти још доста пријатеља у граду овом. Како бих на дому своме могао погледати у девојку ту а да не заплачем. Па зар да јој дадем да живи у одајама покојне моје љубе! Боже сачувај! Бојим се, е ће поданици самном уста испирати, страх ме је, е ће ме корсти покојница." Тако се опирао краљ, али га је чудновата нека чежња терала те није очију скидао са девојке, што јој је вео био преко лица. „Ко си да си, девојко," узрази уздишући, „тек чудновато личиш по величини и стасу на моју Алцестиду. Тако ти вишњих богова Ираклије, одведи ми ту девојку испред очију, немој још већма мучити мученика; погледам ли у њу, учини ми се као да је пред-а-мном покојна љуба моја сузе ми онда појуре низ лице па ме наново обхрва туга." Ираклије се савлада па одврати тужно: „Еј кад би ми нешто Јупитар дао власт, да ти честиту љубу доведем натраг са доњега света амо па да ти за доброту твоју ту милост учиним!" „Знам, да би ти то урадио," на то ће Адмет; „али кад је још мртвац васкресао?" „Но па кад то не може бити," одврати Ираклије, „а ти пусти, да ти време залечи рану, и онако ти сузе ништа не вреде; па као зашто да ти кад-

год још друга жена не ослади век? Узми дакле у дом свој честиту ову девојку, што сам ти је довео." Адмет није хтео нипошто да се замери госту те зато заповеди слугама, да одведу девојку у одају. Али је Ираклије не даде, „Немој," рече, „давати благо моје да га се дотичу ропске руке. Ако ти није зазор, одведи је сам." „Не," опирао се Адмет, „ја је се нећу дотаћи; и овако сам већ канда погазио реч, што сам је задао био покојници. Нека уђе, али без мене!" Али га Ираклије напопадне те је најпосле морао дати руку девојци. „Е сад," кликне Ираклије радосно, „нек је твоја; добро је само погледај, да ли збиља личи љуби твојој, па одагнај онда тугу."

Скине тада вео с лица женској тој. Краљ чисто није могао да верује, кад се пред њим створила наједаред мила му љуба. Сав је дрхтао а нетренимице је у њу гледао. Ираклије му онда приповеди, како је на могили Таната ухватио те му отео Алцестиду, а краљ сав блажен загрли драгу своју љубу. Но она му ни речи не рече. Ираклије му то растумачи. „Нећеш", вели, „чути гласа њенога, док трећи дан не освáне. Али је ипак твоја, вратила се теби, јер си страног човека лепо у дом свој примио и дочекао." Онда се Ираклије опрости па пође а краљ му рече на растанку. „Пођи здраво и весело, јуначе! Ти си ми вратио живот и све; буди уверен, да ти то признајем; нека ти је за блаженство то хвала до неба. Сви ће поданици моји, клицати, по олтарих ће се приносити жртве-захвалнице а све теби у славу, дични сине Јовишев!"

(Наставиће се).

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

(Наставак).

Године 1865. издао је шаљиви календар „Приклапало", а г. 1866. написао је „Шарана", шаљиву игру, која се и данас приказује на нашој позорници, и то свагда с успехом.

Та шаљива игра наштампана је у „Зборнику позоришних дела", и доживила је до сада два издања 1872. и 1876. године.

Године 1871. преведе Змај све „Песме Мирза Шафије" и пусти их у свет у засебној збирци у лепом издању.

Године 1873. покрене у Панчеву хумористичан лист „Жижу", која се угасила после у Новом Саду г. 1874.

Исте године 20. октобра доживе Змај-песник славу свога двадесетпетогодишњег књижевнога рада, славу, какве још до данас не дочека ни један песник и књижевник српски.

Приликом те прославе своје добио је Змај из свију крајева српских поздраве, честитке, поклоне и одликовања.

Српкиње и Срби из Новог Сада дадоше му сребрн венац ловоров за свиленим тробојним тракама, на којима је златом увезен од Лазе Костића нарочито за ту прилику спевани слог:

„Наше жеље наше туге и твоје су биле,
те за то је данас наша слава твоје виле;"

занатлије новосадске донесоше песнику сребрн дивит, у ком славуј рашириним крилима додирује мастионицу и песконицу; београђани послаше му гусле јаворове, на којима су урезане речи: „Србину су гусле историја"; а кнез црногорски Никола I. одликовао га витешким крстом ордена књаза Данила за независтност Црне Горе, у пратњи лепог, песничког писма, у ком кнез с мачем у руци, признаје скроман рад пера.

Писмо је писано на Цетињу 1. јануара 1875. и у њему стоји ово:

Господине,

Ваше красне пјесме, које су све скупа најљепша пјесма лијепоме, истини, карактеру и родољубу, задобиле су одавно и према личности Вашој моје велико поштовање. За то кад сте дочекали ријетку светковину двадесет и петогодишњицу вашега пјесничкога живота, светковину, која је достојна

Вас и часна за народ наш, радовах се веома, што ми се даде прилика, да Вам и ја пружим један знак особитог уважења. Догађај подгорички преуздеде међу тијем сву моју пажњу. Но и ако сам на онај у Вашем животу значајни, у просветном животу народа нашег важни дан, морао пропустити, да задовољим својој жељи, ја јој се одзивам сада.

Примите овај витешки крст орден кнеза Данила за независност Црне Горе и носите га с оноликијем поносом, с коликом га љубави и уважењем Вашега књижевнога рада ја Вама дајем.

Желим Вам још дуги славан живот, те да постанете, као што сте већ у величини пјесвиштва, друг онијем славнијем пјесницима италијанскога народа, који су сретни били да опјевају јединство његово.“

У културној повесници нашега народа то беше први пут, да сав народ српски, свечано признa песнику и књижевнику своме заслуге још за живота му.

Године 1876. издао је шаљиви календар под именом „Жижан“, а г. 1878. препевао је арањеву „Отму Мурањ-града“, епску песму у четири одељка.

За последњег руског и турског рата покренуо је у Новоме Саду 1. јула 1877. године „Илустровану ратну кронику“, која престаде излазити кад и рат, месеца фебруара 1878. године.

По престанку те „Кронике“, која је у подлистку доносила понајвише његове хумористичне ствари, покрене Јовановић јула првог 1878. г. нов хумористичан лист под именом „Стармали“, који и дан данас излази.

Осим споменутих превода, Јовановић је пресадио или право рећи препевао из туђих књижевности силне све по избор песме, које су мало не све штампане у овој збирци.

*

Јовановић је обилатошћу и разноврсношћу ненадмашан до јако како у лирици, тако и у здравом, свежем и увек естетички красном хумору.

У потоње време дао се Змај Јовановић свом снагом своје млађахне песничке душе на нову врсту песама, на дечије песме, које су с почетка излазиле у листу „Радовану“ и по другим Чика-Стевиним књижицама за децу.

Тој деци за љубав, тој узданици и нади рода свога, покренуо је чика-Јова 1. јула 1880. лист за децу под насловом „Невен“, у намери, да омили српчету књигу српску још из малена, да му задахне празнину, коју не попуњује ни друга, а камо ли данашња наша (већином комунална) школа, па ни домаће васпитање.

Смер му беше, да забави малу децу, а да им забава буде од користи, да поучи већу децу, а да им поука буде рад напретка, али српскога.

„Невен је мезимче мога идеалног живота на земљишту мога практичног искуства“, — вели Змај о том милом мезимчету листу свом.

У „Невену“ износи чика-Јова својим драгим Српчићима и Српкињицама пред очи карактере, којима се красе и висе народи, а без којих пропадају; ведри им душу прикладном шалом; оштри им ум, да им га незгодне прилике данашње не затупе; заснива им у срцу жице, које по праву хуманитета и сродства смеју прећи границе земаља, које се на мапи означују и деле различитим бојама; поучава Српчад нам из свију крајева, где год Срби живе, како ће очувати слободу духа свога; и спрема их за оно, што их чека на путу напредног, друштвеног живота до послетка.

Како то лепо каже Змај у свом првом поздраву деци:

„Поздрављам вас, српска децо,
Топлим жељама,
Расејане по далеким
Разним земљама.

Сви сте браћа једне крви,
Дика роду свом,
Прим'те поздрав листом, цветом,
Вашим Невеном.

Овај ластак, овај цветак,
Овај српски глас,
Нек поникне, нек се вије
Око свију вас.

Од вас народ много чека,
Многи тешки рад,
Ја сам жељан неговати
Овај свети над.

Омилит' вам умно поље
Човечански сјај,
Омилит' вам на том пољу
Братски загрљај.

Биће збиље и поуке,
Крепите се њом,
Биће хране духу вашем,
Срцу млађаном.

Биће песме и попевке,
Шири те им глас,
Биће игре, биће шале
За одмора час.

А ја молим вишњег бога,
Мол'те га и ви!
Да на плодну њиву падне,
Што сејемо ми.

Свако семе жеље чисте,
Жеље поштене,
Да пролиста, да процвета,
Да не увене.

Да донесе данас, сутра,
Здрав и једар плод,
Да се њему обрадује,
Цео српски род."

О свима његовим дечијим песмама може се рећи, да су прави слаткиш за децу, права наслада души и срцу дечијем — све бисер и драго камење.

Мала Српчад читају их у сласт и не могу да их се начитају, и нема ваља да ни једне песме чика-Јовине, коју деца на изуст не науче.

(Свршиће се).

ЛИСТАК.

МЕЂУ СЛИКАМА.

ЦРТЕ СА БЕЧКЕ УМЕТНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ.

од Фрање Шерера.

II.

Ко уђе у француско оделење прве међународне изложбе, таки му се поглед заустави на једној големој слици, која на средњем зиду француске дворане виси и допире од гредице до земље, те заузима мал-не четврти део читавога зида.

Ова грдосија од слике носи наслов:

„Апотеоза закона."

Уметник, што је ово дело створио, то је париски сликар Павле Жак Бодри.

И ако је ова грдна слика вештачки израђена, ипак не дира она гледаоца тако силно, као многе мање слике, што су око ње поређане. Можда је томе узрок, што човек не може целу слику довољно да прегледи, на другоме месту, где је више простора и друкчијег положаја, можда би јаче утицала.

Бодријева „Апотеоза закона" својина је француске владе и намењена је да сачињава слику плафонску у великој дворани касацијоног суда у Паризу. Кад се слика постави на своје место без сумње ће боље изгледати онда оне лебдеће слике и прилике, онај символ казни: истргнути мач, као и уопште оне женске гомиле, што су на први поглед нешто театрално удешене.

Грдна ова слика Бодријева добила је при последњој подели награде златну државну медаљу; а тако исто и она Бугеросова слика: La Vierge consulatrice", што смо је у првоме чланку описали.

У средини велике слике Бодријеве, има на високоме подножју, које је опкољено са неколико коринтијских стубова, седи на престолу женска слика, која представља закон; то је млада женска, у сивом оделу, гологлава и са голим мишицама. У левој руци држи она законске таблице, а десницом показује доле заповедајући са свога подножја. Лево и десно покрај ње има две алегоријске слике, које престављају правду и правицу.

Друга прилика на овој слици, покрај престола на лево, држи тробојну заставу у левој руци, а десну је наслонила на свешчић од хартије, те представља углед (ауторитет).

Лево у предњем делу слике има опет једна женска, која је огрнута богато златом искићеним огртачем, држи скиптар у руци и представља правничке науке.

Опет друга слика са штитом и оклопом, држи гранчицу у десној руци и представља с и л у. Поред с и л е видимо како дрема лав, а сасвим напред на слици и некако с и л и на крилу, има голо спавајуће дете — н е в и н о с т.

Према овој великој слици има друга опет велика слика — њен се сликар зове Ж о р ж Б е р т р а н, а слика представља о т а џ б и н у.

Гомила оклопника силази неком стрмом стазом на коњима. У средини ових коњаника видимо умирућега барјактара њиховог како и у смртној борби стискава у наручје заставу, која је у битци сва исцепана. Два тужна друга овога јунака — грдосије од људи — воде му коња, а други војници придржавају у седлу овога храброг јунака, што је на смрт рањен, па тако пажљиво, врло пажљиво силази се уз стрмениту стазу.

Слика ова силно дира гледаоца; у њој је изражено живо француско домољубље.

Но човеку је при посматрању овако големих слика баш као и при гледању каквога дива. И овде се дивимо доста пута величини таквога горостаса — дивимо се његовој снази, па и лепоти и сразмеру његових удова, па ипак нам је кад смо у његовој близини некако необично и неугодно.

Врло је красна слика Е д в а р д а Ј о с и ф а Д а н т а н а: „Д о р у ч а к ј е д н о г м о д е л а“. Представља молерску радионицу у Паризу, са свим вештачки удешену, и ту видимо лепу жену са старинском хаљином, која је широка и дугачка а и не покрива је са свим; жена је та још пре по сахата стојала као модел уметнику, који остраг на слици седи удубљен у своју студију, а сад код неког црног старинског стола са увртеним ногама седи она и доручкује. Овај доручак се састоји — као што се на слици јасно види — из шунке и јаја; поред тога стоји ту боца вина на столу, боца са водом, чашица од кристала; наравно и хлебац и све што је још нужно за прави доручак.

Молер остраг у радионици, од које су зидови ишарани разним цртежима, удубљен је у мисли; смеши се у тренутку кад га гледамо, на своју нову слику, за коју му је женска, што је напред на слици видимо, као модел стојала.

Но ову, као што се чини, не [illegible]не ни мало студије замишљеног вештака, него она се опет удубила у неку хартију, можда су новине, и изгледа да баш сад чита неку занимљиву новост . . . можда оглас за претеновање које њене пријатељице . . . Кад ову милу женицу дуже посматрамо, чини нам се, да је поред занимљивог читања на доручак и заборавила као што је и уметник заборавио у својој замишљености на милу своју околину.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Mme Coignet, de l' Education dans la democratie (1 vol. in—18. Paris. Librairie Ch. Delegrave.)

(Свршетак.)

Велику опасност прелазне епохе, у којој смо ми, гђа Коање је тако исто добро појмила. „Код младих поколења, ватрених наравно по природном нагону и наклоњених кућењу по духу своме, своде се ови принципи најчешће на критику и она усвајају нове теорије само за то, да би их распростирала тако, како би годиле њиховим страстима. Све што је противно оном што су им оци веровали, мислили и радили, у њиховим очима је сад истина и модерно право. — Старо је друштво пропало због сувишне злоупотребе власти, сву власт треба уништити, веле они. — Старо друштво везиваше свој морална принцип чврсто за религију; морала са државном религијом треба да престане.... веле они. Па ипак докле би дошли са таквим правилима?“ Докле би дошли? Ја не знам. Али ми би ишли нагло распаду. „Друштва, вели још гђа Коање, не живе одрицајући све. Њима треба да би се развила и увеличала, чврстих убеђења, општи идеал, који зближује и везује људе.“

Утврдити те опште принципе, који треба да служе као базис тим чврстим убеђењима повратити идеал који треба да да новој демократској Француској исто морално јединство, које је сачињавало снагу старе Француске, заменити химеричне и нездраве снове појмовима сигурних социјолошких теорија; показати како треба — узев у обзир и само брзо опадање државних религија, — учинити племенитим, моралом пречишћене идеје, — то је била цељ овим редовима, од које се никад не одступаше. Гђа Коање могла је из тога саставити књигу чисто философску, али она је из тога створила васпитничко дело, којим ће се моћи сваки користити. Она се могла обратити својим делом академијама; али она је волела обра-

тити се школама. Она је могла на високоученим странама исписати плод својих размишљања; али она је мислила да је корисније развити своје мисли у домаћим разговорима. И гђа Коања је добро урадила.

Нама није цељ да пређемо с писцем независног морала све главе или све разговоре ове нове књиге. Све оне заслужују да се високо цене и препоруче. Све оне подједнако доприносе, да васпитање код демокрације треба да буде најважнија књига по школским библиотекама. Жил. Фери није једини који је признао, да је гђа Коање изнела и објаснила фамилијарни породични значај под старом владом и у модерном друштву; да је написала о образовању и солидарности породичног живота, неколико страница које се могу сматрати као најбоље, које су изашле из њеног пера, да је изложила задатак девојака и жена у демократском друштву да је дивном строфом од четири стиха на једном месту објаснила, да је образовање духу оно исто што су и дражи лицу: да је оно дивна слика доброте срца и да се доброта данас воле и цени, а не што друго ...

Гђа Коање остаје свуда једна те једна у свом републиканском васпитничком задатку. Ја бих хтео да на последњу главу, демократски патријотизам, при свршетку ове књиге, обратим више пажње. И ова је глава, не треба ни да кажем, пуна величанствених мисли и дивних пасажа. Је ли довољно велика? Нећу о томе ни да мислим. Ја бих желио да она буде предговор и да гђа Коање, развије у новом делу оне идеје које је тако добро изнела на последњим странама Васпитања али које је она само изнела и ништа више. Истина има на једном месту као неко обећање, да ће се о том писати нова књига. Ја се усуђујем замолити гђу Коање да одржи што пре своје обећање. Нико боме од ове добре Францускиње не би знао проникнути тако дубоко младе духове идејама које износи овде. „Код демократије као и код свију других сталежа, а највише код ње, не постоји патријотизам само данас, но он постоји и у сва времена. Народности, нарочито тако стара и снажна као наша, треба да наслони своју садашњост на прошлост. Једина традиција ће дакле осигурати и довести у ред наше установе. Једина ће онъ довести у равнотежу разна мнења, која сваки час искачу на видик и бити потпора политичког васпитања.... Створити мало по мало традиционалну демократију, која ће хармонирати са њеним установама и обичајима; за тим, уздижући се постепено над револуционарним борбама и страстима, вратити се нашим старим изворима иanoвo спојити племенитом руком прекинуте везе наших првих спомена, — такође је још један важан задатак патријотизма."

С француског, Ђ. Ј. Н.

ДРУШТВА.

(„Шумадија"). (Свршетак). На IV. и V. састанку „Шумадија" је претресала и измењивала свој устав. Приморан сам казати, да се измењени устав налази још непотврђен међ друштвени артијама; јер је садања управа уверена, да је измењени устав штетан по „Шумадију" од вас браћо зависи е да ли ће се устав, кога је једна шака људи неразмишљено изменула предати на потврду или не. Знајући вас потпуно сам сам уверен, да нећете дозволити да се искључе из редовног чланства Срби, који не живе у Прагу; ја сам потпуно уверен да ћете питање о измени устава решити у користи „Шумадије."

Браћо!

Праштајући се с вама велим онима, који остају и до године у Прагу, немојте напустити ово наше друштво, које смо са таком тешком муком добили; будите увек пријатељи „Шумадије" радите на име да „Шумадија" и даље постоји, да боље процвета, како би други извештај био богатији од овогодишњег. Нека се војсковође и војници отимају за част и славу на бојном пољу, нека се ките крвљу својих непријатеља; а ми браћо боримо се на научном пољу, на пољу пуном славе, среће и благостања јер се науком иде к слободи, позната је стара изрека „на млађима остаје свет." На нама је дакле да уврстимо наш народ у ред других образованих народа, а колико он воље за то има, показао је за ово кратко време заиста доста.

Многи од вас свршавају ове године своје студије; враћајући се у нашу драгу отаџбину Србију сваки ће према позиву добити место. Браћо! не мојте бити саможиви, не гледајте само на своје користи; учите наш народ шта треба да зна; покажите му како је моћна наука и шта је у стању да учини један образован народ, па ма како да је бројем мали.

А ви браћо, који остајете и преко распуста у Злат. Прагу, поучите за то време нашу словенску браћу са животом и радом нашег народа. Покажите, да смо и ми имали и да имамо људи, који се могу равнати са осталим европским научењацима. —

Скупштина прима председников извештај о стању друштвене благајне. Из извештаја се види, да чист приход „Шумадије" износи 27 фор. и 30 нов. а. в. — Чланова броји „Шумадија" свега 35 и то I. члана оснивача 4. потпомажућа члана и 30 редовних.

Заступник књижничара извешћује чланове о стању друштвене књижнице, која броји само 12 свезака; све ове књиге добила је дружина поклоном.

Скупштина се задовољила са благајниковим и књижничаревим извештајем, изјављујући свима приложницима књига — а нарочито Г. Пери Џамбасовићу у Загоржју. и г. Пери Таборовићу у Београду — своју најтоплију благодарност.

Прелази се на последњу тачку дневног реда на предлоге.

Скупштина одобрава — по предлогу Андрије Стојичевића — да се из друштвене касе да 5. фор. а вр. пострадалим Вршчанима.

Пошто садања управа, која се састоји из председника Гиге Цермановића, потпредседника Николе Јовановића, тајника Ђорђа П. Рокнића, благајника Андрије М. Стојичевића и одборника В. Ј. Мајзмера и М. Јовановића, према друштвеним правилима одступити мора, то је скупштина изабрала — по предлогу Гиге Цермановића. — за привременог председника Ђ. П. Рокнића; коме ће садања управа предати сву друштвену имаовину.

Председник, изјављујући члановима своју благодарност на до сад поклоњеном му поверењу затвара скупштину у 5/410. у вече.

У Златном Прагу 29.-VI. — II.-VII. 1882. год.

Председник „Шумадије" Тајник:

Гига Цермановић. **Ђорђе П. Рокнић.**

ЧИТУЉА.

(*Атанасије Николић.*) „Срп. Нов." пишу: Јуче је српска књижевност изгубила својег најстаријег радника а српска престоница једног од најзаслужнијих својих грађана. Атанасије Николић, помоћник министарства унутрашњих послова у пензији, српски књижевник. и председник друштва пољске привреде. преминуо је јуче. 28. јула, у 11 и по сахата пре подне после дуга и тешка боловања у 80. години својој. Пок. Атанасије Николић беше рођен 18. јануара 1803 године у Брестовцу у Бачкој. Школе је свршио у Сомбору и Ђуру а за тим академију у Бечу, и после свршених наука беше неко време чиновник у Новоме Саду а за тим хонорарни енжењер бачко-бодрошке жупаније у Сомбору, одакле доцније оде за главног енжењера на добро грофа Шенборна. Године 1839. на позив блаженопокојног кнеза Милоша, дође у Србију, где је неко време био професор математике и геометрије у Београду а за тим пређе у министарсто унутрашњих послова, где је дуго времена био начеоник и касније помоћник. Од 1859, живео је у пензији, радећи на књижевноме пољу, на коме се бејаше појавио још у двадесетим годинама овога века, те је по томе најстарији српски књижевник Од њега има наша литература неколико пољопривредних дела (неко време уређивао је и издавао пољепривредни лист), и списе поучне садржине, а познат је и као писац позоришних комада, од којих се „Зидање Раванице" најдуже одржало на нашој позорници, преживевши својега писца. У последње време, а на име у овој години, изашли су многи његови чланци у листу „Српских Новина," у часопису „Србадији," у „Родољубу" и у „Београдском Дневнику." С пером је у руци тако рећи издахнуо, јер све до сирти своје беше одржао свежину духа и писао по неколико сахата на дан налазећи у томе највеће задовољство. — А шта је покојник урадио за Београд? Погледајте само оне красне кестене на Теразијама; оне лепе јаблanове у Кнез-Милошевој, абаџијској и министарској улици; оне горостасне тополе на топчидерском друму, што је све, слободно се сме рећи, његов рукосад; па отидите у Топчидер, који до 1850. године беше рит пун баруштина, а он га је великим трудом својим претворио у красан парак с којим се данас пред странцима дичимо и поносимо — ето, то је Атанасије Николић урадио за Београд, за престоницу српску, коју је окитио дрветима и украсио је. Топчидер је жив споменик покојников, који ће многе генерације гледати и уживати. Београд је дакле изгубио једног од најзаслужнијих грађана.

БЕЛЕШКЕ.

(*Омладинске скупштине.*) Омладински одбор у Угарској сазива омладинску скупштину на велику Госпојину у Вел. Бечкереку, а Далматинска српска омладина сазива се у Скрадин у Далмацији за 4, септембар о, г. Срећно и успешно им било! (Баш сада стиже глас, да је бечкеречка скупштина због несавладивих тешкоћа одгођена. Ур.

РАЗНО.

(*Једна оклада.*) Била је јака илијинска врућина — баш згодно време за туристе, — кад су дошла два Инглеза у једну варошицу на горњој Рајни, која је знатна због стомака својих становника. Свративши у гостионицу „код последње мангуре" дозваше одмах гостионичара.

— Господару, рекоше му, кад им се с дубоким поклонима приближио, — чули смо да овде има добрих пијаница, па смо дошли да се окладимо с једним, ко ће више попити.

Гостионичар погледа странце и рече:

— Добро, ја ћу вам довести једиога раденика, који ће примити окладу, ал' ће вас и победити.

— Нека дође. Колика је оклада?

— Одредите ви колико хоћете!

— Три стотине марака.

— Прима се.

Затим дозваше Сепла с посла и рекоше му шта господа хоће. Чича Сепл на то одговори да је баш жедан као што ваља, и да је готов одмах да отпочне.

Пошто седоше за сто, започеше посао са две боце шиљерца. Разуме се да су то брзо испразнили.

— Гостионичару, још две боце! — ал' и ове одоше брзо.

Синови албијонови стајаху још управо, а тако и Сепл. Велики је већ квантум отишао, кад се један Инглез сруши под сто. Онај други хтеде још мало, али се и он до скора спустио доле. А чича Сепл испразни оне две тек начете боце, намести се на клупи, окрене се бирташу и викне:

— Господару, молим још две боце шиљерца и два фришка Инглеза!

(*Царска реч.*) Стефанов, глумац на варшавском позоришту умео је свакога, кога је само једаред видео, врло добро имитирати у говору, држању, и у

опште у целом понашању. Десивши се једаред руски цар Никола у Варшави, и чувши за таленат младога глумца, даде га у своју ложу довести, и рече му: „Чуо сам, да ме умеш врло добро да имитираш, дед да ти видим вештину.“ — „Заповедајте ваше величанство шта да чиним.“ — „Реци неколико речи.“ — Уметник узе цареву позитуру, промене глас и викне: — „Волконски, (министар царске куће) пошљите Стефанову рано сутра у јутро 1000 рубаља.“ — Цар се од срца насмеје, и сутра у јутро би Стефанову у име царево уручено 1000 рубаља.

(*Старо порекло*). Ниједна владалачка породица не може се мерити с породицом јапанскога микада, што се тиче старине порекла, јер спрам ове су све остале само модерне новајлије. О истинитости старине јапанскога порекла нема сумње. 11. фебруара, 1874. славио се у Једу спомен крунидбе Зинму Тена. Зинму Тен, који је основао ту династију дошао је пре 2534 година на престо, на коме још и сада седе његови потомци.

(*Оригиналности.*) У галерији слика лизабонскога језуитскога манастира налази се између осталога једна слика, која представља Адама и Еву у рају. На тој слици насликан је Адам са плавим чакширама, а Ева у шареној сукњи; одастраг се види како пролази литија капуцинаца с крстом. — У Млецима насликан је на једној слици, која представља „свадбу канаанску“ отворен клавир. — У једној сеоској цркви у Холандији налази се слика, како Аврам хоће сина Исача да принесе богу на жртву. Ту је Аврам насликан с пиштољем у руци. — А у Виндзору има опет слика, „како Христос васкрешава мртве,“ на којој су апостоли намоловани с белим власуљама (парокама), какове се некада носиле у Француској.

С.

(*Женско оштроумље.*) Госпођа Савињијева, одлична француска списатељка прошлога века, није волела сатове који показују минуте и секунде. „Ти сатови“ вељаше она „здраво на ситно сецкају наш живот.“

(*Паприцирано*). Под овим насловом доноси последњи број листа „*der Freimüthige*“ ову причицу: Неки мађарски политичар био недавно у Београду, те је онде чешће виђао краља од Србије Милана. Кад се вратио у Будапешту навале на њега питањима, која су се већином на краља српског и на Србију односила. У касини га међу осталим запитају: „Шта мислите ви о делима краља Милана?“ „Је л' још онако дебео?“ — На то ће он одговорити: „Верујте ми, Србија му је већ мала.“

(*У дућану.*) Госпа: „Ова је материја већ избелила, нећу је узети.“ — Калфа: О милостива, а како неће избелити од жеге ваших ватрених очију!?“

(*Митрополит Стратимировић.*) Има и сада људи који памте митрополита Стратимировића, па казују да је он био строг али и праведан човек. — Једанпут дође к њему у Карловце неки поп из Лике, својим послом, и митрополит га заустави на ручак, ал' сиромах попа од страха није ништа окусио. То примети митрополит па му рекне: „Оче, зашто ти не једеш?“ а сиромах попа одговори: „ма жље је кози брстити, кад је вук гледа.“

Пред истога митрополита Стратимировића изађе неки познати попа из Срема пијан, а митрополит му рекне: „та ти си оче, пијан,“ „а ко би и смео трезан пред вас изићи,“ одговори попа.

(*Поповска вера најбоља вера*). — Неки богаташ кришћанин у Турској славио свеца, па дозвао на ручак пашу, владику и српског попа. Осим других ђаконија изнесе се на астал печено јагње, печено прасе и печен шаран. Паша је јео само јагњетине; владика, који као и сваки калуђер пости, јео је само рибе; а попа јео је сад јагњета, сад прасета, сад рибе. На то ће рећи паша: „поповска вјера, то је најбоља вјера.“

(*Неки кредитор*) више је пута искао од свог дужника дуг, (новце) ал овај се свагда одговарао да нема. „Па зашто си ме толико пута молио и толико пута искао да ти позајмим, кад сад ни си у стању да да ми вратиш? запита кредитор. „Мени је нужда била, рекне дужник, зато сам те молио и искао; ал' ако је мени нужда била да иштем, није теби нужда била да ми даш.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Слике из Српске историје, од Станоја Бошковића. Ново прегледано издање. У Београду, у штампарији краљевине Србије, 1882. 8° Стр. XXXII и 192. — Цена 1 дин. и 60 п. или 80 новч.

Особина ресавског или косовопољског дијалекта. Написао Јован Живановић Прештампано из „Програма“ српске православне вел. гимназије за школску годину 1881—2. У Ср. Карловцима. Штампарија Косте Павловића. 1882. Стр. 19 на 8-ини.

Извештај о православном богословском семеништу у Задру, за школску годину 1881—82. Год. IV. Задар, печатња Ив. Водицке. 1882. На 8-ини, стр. 83.

Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih Šokcih u pogledu narodnom, vjerskom, umnom, gradjanskom i gospodarskom. Napisao Ivan Antunovich, kelačkobačke biskupije svećenik. U Beču 1882. Izdaje i razdijeljiva pisac. Tiskom Friderika Jaspera 8° стр. 180.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 34. У Новом Саду, 21. августа. 1882. Год. IX.

ДЕРИДИ.

(Слободно по руском)

еридо мила, млађана!
Деридо душо слађана!
На што ти спрема сјајана? . . .
На што ти свежи цветићи ?
На што ти шарни венчићи ?
Камење драго, огњено ?
И суво злато жежено ? . . .
На што-ти фистан свилени,
И тесан јелек везени,
Што стеже тако душмански
Твој стројни стасић пуначки ?
Ох, душо мила, слађана !
На што ти спрема сјајана
Од самог злата жеженог
Код таког цветка мирисног ? !. . .
Остави душо кићење,
Остави мила мамљење.
Јер ћеш са твоје лепоте,
И са те спољне дивоте,
Свачије срце пленити,
Свакога тешко ранити! . . .
Ој, немој ми се, вере ти,
Као богиња нигда јављати!
Остави злато, богиње,
Обожавање је светиње
Несносно, ружно, студено,
К'о груда леда ледено!
— Дивотна ли је лепојка
— Као земаљска девојка! . .
Хај, прими бурму злаћену;
Расплети косу свилену;
Поскидај накит ништави;
Одбаци урес блистави;
Узми са груди пребели
Румени цветак увели,
Па мени места отвори
Од жудње срце изгори! . . .
Нек наша воља победи,
Сујета нека избледи,
Нек игра срце млађано,
Нек љуби . . . љуби слађано! . . .
Деридо мила, заносна!
Невесто моја поносна!
Како је диван, чаробан,
Како је сладак, заносан,
Тај неред твога одела! . . .
Ти си ми срце однела! . . .

Београд 1882. **Драгомир Брзак.**

ТАЈНИ УСЕЉЕНИЦИ.

С РУСКОГ.

(Наставак.)

Пошто се разбудила, молила ме је г-ђа Левинсоновица, да с њом уђем у собу где је лежао њен муж. Она се ћутећки спустила на колена поред њега. Лице мртваца било је мирно, уста као да су се осмејкивала. Г-ђа Левинсоновица није плакала, сузе су јој већ пресушиле; очи су јој биле дубоко упале.

— Драга г-ђо Левинсоновице, можда ће вам бити боље, да се уклоните одавде; овде је хладно, проговорила сам ја, дошав до ње.

— Не зовите ме тако, другарице моја, ја се тако не зовем, а тако се није звао ни мој муж, одговорила је она, — ја сам узела презиме моје верне служавке Марте Левинсон само да би сакрила мога мужа. Сад ћу се опет онако звати, како су њега звали.

Ја сам се веома задивила. Мени се чинило, да је то само трабуњање.

Она ме је одвела у своју собу, и посадив ме на диван, сама се наместила код мојих ногу.

— Ви сте видели, да сам ја живела овде у савршеној осами, драга г-ђо Уестоновице, рекла ми је она. Сад, кад је мој мили муж умр'о, мени није нужно да што тајим, па и није ми могуће, да то чиним, баш ако би и хтела, јер наше породице морају дознати о његовој смрти. Већ је десет година, од како нас оне нису виделе, и откако о нама нису ништа ни чуле. Десет дугих година! Но сад ћемо се вратити њима — он мртав, а ја жива. Ја се не зовем Левинсоновица — то је име моје драге Марте, а ја сам га узела, да би се сакрила од свију, који су нас познавали. Мој муж био је други син господина Џеспера Лајела, а ја сам Клариса Лајел, млађа кћи графа Монкмера.

Ја сам се зачудила, ма да сам свагда претпостављала, да је она припадала кругу много вишем од нашег. Шта би сад рекла г-ђа Бољдеро, кад би дознала, да је жена, коју је она омаловажавала и коју је чак и увредила, да је та иста жена кћи грофовска.

— Ви се чудите, што сам се ја овде доселила под туђим именом? продужила је она. Причаћу вам о томе. То је дуга историја, но ја сам уверена, да ћете ви бити толико стрпљиви, да је саслушате. Мој отац, граф Монкмер, није био баш богат. Ја сам била најмлађа од шест његових ћери, а осим тога он је имао и пет синова. У младости сам била врло добра. Од свију мојих сестара само се једна удала. Остале су изгубиле сваку наду, да ће паћи себи супруга. Моји су родитељи тиме били јако огорчени. Сва нада остала је на мени.

— Ти ћеш извесно наћи сјајну прилику, Клариса, обично су ми говориле сестре, — тада ћеш бити обвезна, да за нас радиш, колико можеш.

Код куће није било баш весело, и ја сам се свагда радовала, кад би ма куд изашли. Кад сам навршила 19 година, била сам престављена у двору и за неколико месеци играла сам улогу „лепотице бањске сезоне.“ Свега тога опомињем се као сна. Мене су свуда звали, ни једна вечерња забава, ни један бал није био без мене а када се сезона свршила, мене је позвала к себи на гозбу г-ђа Линдисфернновица. Њен замак, Линдисферн-Кастл, налази се у најдивнијем месту графства Девоншајра. Тамо сам се и упознала са г. Џеспером Лајелом и његовом женом, који су се, заједно са својим млађим сином Ернестом, такође гостили код својих познаника. Први пут смо се срели на заједничком чашћењу.

Нешто особито у Ернеста, мене је поразило истога тренутка, када смо се упознали. Како бих волела, да га нисам

нигда видела. Он није ни најмање био налик на друге. Меланхоличан изглед давао му је неку чаробну лепоту, која је на мене дејствовала много јаче, него сјајно оштроумље других, који су ме опкружавали. Он пак од првог дана нашег познанства није се удаљавао од мене. У вече, кад смо се вратили са заједничке гозбе, г-ђа Линдисферновица дошла је к мени у собу.

— Драга моја девојко (ох како се живо сећам, тих речи) — ја вас молим да се оканете Ернеста Лајела. Он је сам по себи врло добар, врло интересантан, но — не спаљујте себи крила, и избијајте себи из главе, јер вам није могуће, да се за њега удате.

— Зашто то? питала сам с дивлењем.

— Прво, он је млађи син, и ма да су Лајели врло богати, ипак то није прилика за лепотицу рода Монкмеровог. Њену главу треба украсити круном графице, маркизе или херцогиње.

Ја сам од тог доба често мислила, да би много боље било од г-ђе Линдисферновице, да је рекла тада целу истину уместо што је одговорила таквом досетком. Ја сам наскоро приметила, да је намера сметати моме зближењу с Ернстом Лајелом врло озбиљна. Она је свакојако почела удаљавати њега од мене, старајући се, да отклони и умањи, колико је могуће, поводе моме сретању с њим. Али ја сам га већ волела, и он, јадник, волео је мене тако страсном, тако оданом љубављу, да би човек морао бити камен, кад му је не би вратио узајмношћу. Он ме је молио, да му дозволим, да код мога оца тражи моју руку. Ја сам му одговорила, да ће г-ђа Линдисферновица сигурно сметати. Но он је одговорио, да нам треба то сакрити од ње, и казати тек онда, када се добије одговор. После три дана добила сам опоро и пуно гњева писмо од оца. Он ми је писао, да је моја жеља да пођем за Ернста просто лудост; и да би он пре волео да ме види мртву, него да дозволи тај брак; позвао ме је кући, где је обећао, да ми потанко објасни узроке свог непристајања. У вече сам нашла Ернеста на оном месту, где сам се често виђала пре с њим. Он ми је показао писмо, које је добио од мога оца и у коме је исто непристајање, само кратко и осечно, због узрока који су врло добро познати г-ну Ернесту Лајелу, као год и њему.

— Ја нисам довољно богат, драга Клариса. Вас ће продати, као што у опште продају у Енглеској лепе девојке. Вас ће дати ма каквом богаташу, а ја ћу умрети од љубави према вама.

— Није ми нужно, да морим вашу пажњу г-ђо Уестоновице, другим подробностима. Велим вам само, да сам била одвећ млада и неука, да сам жарко љубила Ернеста и бојала се, да га не изгубим. Све то, мислим, да ми може служити за извињење, што сам њега послушала и пристала, да за њега тајно пођем. Ја сам отишла не кући, већ у Лондон, где смо се и венчали. Отуда смо отпутовали у Париз. Већ тамо, одмах после свадбе, приметила сам нешто чудно код мог мужа. Он је падао у несвест, за тим су наступали тренутци необичног узбуђења, често неке дивље веселости, које ме је ужасно плашило.

Доиста, признајем, да сам била крива. Но сетите се страдања, којима сам платила своју погрешку! Ја, у осталом, не жалим за то.

(Свршиће се).

МОЈА ДРАГА.

Небеска душо, облик вилински,
Свјетлост љепоте, божански рај.
Мојега бића ти си краљица!
Ти мог живота једини сјај.

Краљевски престо ти с' усадила,
У сред мог срца и ума мог,
Па сада равнаш умом и срцем
Обожатеља тужнога твог.

*

Тужити морам, краљице моја,
За тобом јако ја чезнути,
Јер ме ранила љепота твоја,
Срце ми поче сад венути

Несносно ми је, душице драга,
Тајит претешки мог срца бол,
Пошто већ други својом те зове
Ја идем тражит бездани дол.

Ал ћеш ми вазда ти мила бити
Док сунце грије док месец сја.
Дог'од жив будем сузе ћу лити
Вјеран увијек бићу ти ја.

Дивим се душо љепоти твојој,
Колик је у те тај божји дар?
Нико на свему свијету томе,
Не може наћи раван ти пар.

Цетиње. 7/8 1882. К. Т.

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Наставак.)

Умрећу од бриге за тобом, говорио јој је Барини. Па шта! пред твојим ногама видела си двор, целу варош, и ти оплакујеш неког хладног Енглеза, и ако нико није достојан твојих суза. Мора бити ту каквих мађија; ја сам се молио Богу за твоје ослобођење. Чуј ме, ти не можеш живети у самоћи са таквим незналицом, као што сам ја. То је могло бити кад је кнез био у животу; твој дух имао је тада с киме да се споразумева. . . Хајдмо дакле онамо, где ће се теби допасти. И ако сам стар, још могу да путујем по свету.

Старац толико наваљиваше, да је најпосле једва успео код младе жене, да са- изволи, да најме једну гостионицу у Неапољу, према заливу морском; она дозволи да је одведу. Шта је се тицало? Међу тим ова јој је промена ипак служила неколико дана на забаву; кад је угледала море у пуном сјају, кад је чула веселе крике светине, тада је из дубине душе захваљивала старом пријатељу, што ју је извео из Алпина; али мало за тим паде опет у пређашњу чамотињу, тако несносну младости, проводећи највећи део времена по црквама, у молитви и плачу.

Једнога дана уђе у собу тако узбуђена, да се Барини престрави. Шта ли се догодило, шта ли је дознала, шта ју је могло толико узбудити? Баш хтеде да је упита, када му Минија проговори, повукавши га на балкон:

— Погледај тамо, лево.

Велика жута хартија била је прилепљена на суседном зиду: објављивало се, да ће први италијански вештаци приредити једну музичку забаву, у корист подизања статује мајестру В ***

— Ах! разумем, рече Барини усхићен, ти желиш да присуствујеш тој забави. Похитаћу да набавим какву ложу.

— Није то, прихвати Минија, хоћу да на њој Омбра пева.

— То је немогуће, одговори Барини одлучно. Заиста, уверен сам, да би те примили са акламацијом: али ја нећу, да идем управитељу забаве.

— Добро дакле! ја ћу сама к њему ићи, рече Минија пошавши вратима.

Старац је задржа.

— Зар хоћеш, да увећаш моје погрешке? Зар ми ниси сама казала, да би те то упропастило? Помисли на свој положај, на своју част; . . ја сам већ бацио у опасност твоју срећу.

— За мене нема више среће, настави млада жена жестоко; ништа ми не може забранити да певам. Хоћу да знам, да ли ће онај, који није дошао да види леди Стевеову, доћи да чује Омбру.

— Ти си памет изгубила. И опет та непојмљива суревњивост наспрам себе саме! то је за цело вражије дело. Зар неби боље било позвати војводу у Алпино и певати пред њиме, без образине и варања?

— Ти дакле не видиш, повика Минија Ја хоћу да му задам бола, да му се осветим једном.

— А за што? Због тога, што тај Енглез није могао заборавити твој несравњени таленат, што је већма ценио твоје драгоцене дарове од лепоте?

Леди Стевеова није га чула; она се готово стропоштала на диван, и сакривши лице у јастуке, плакала је. Глас њеног угушеног јецања раздирао је срце старога јој учитеља; ходао је по себи, као да се хтео уклонити од њеног узбуђења, али све више и више осећао је, да му слаби воља, одвећ нова, да буде непоколебим.

— Краљице моја, ђенију мој, умири се, повика он плачући с њом заједно. Помисли драга моја, да поред твога прерушења овај лорд може ипак да те позна. Да, знам, да ти је то са свим све једно, па можда још и желиш то. Не? ти велиш не? Дакле уживање у успеху? И опет не? Бог нека се на ме смилује! углед моје Миније у очајању одузима ми памет... Не знам шта ћу већ да чиним... Ти опет плачеш. Добро дакле! К врагу нека иде обазривост. Певај.. Да, ти ћеш певати, драга моја дивото. Ја такође желим, да те опет чујем, пре но што одем у хладни гроб.

Барини зграби шешир и оде.

Сутра дан на свима плакатима читало се име Омбре, исписано великим словима. Велика певачица певаће на чувеној светковини. Сви журнали разнеше брзо по свету ову новост, један од тих оде и лорду Витфјелдском.

Од овог тренутка Минија се непрекидно питала: Да ли ће доћи? Али и при најмањој нади крв јој је жестоко јурила, срце јој је живо куцало! она одагна од себе мрачну забринутост, која је тишташе. Доминик, њен верни служитељ, добио је налог, да неопажен мотри на долазак жељезничких влакова.

Најпосле у очи светковине, лорда Витфјелда смотрише на путу из жељезничке станице у енглеско посланство. Дошао је дакле да чује Омбру.

Од овог дана Минија је била непрестано у својој соби. Да ли је била весела или тужна? То ни сама није знала. Помисао да је Вилијам ту, близу ње, задавао је дрхтавицу целом телу њезином... Па ипак замак Стевиљски био је ближи павиљону за састанак, говорила је леди Стевеова; радо би га видела опијеног, одушевљеног, узбуђенијег но икад, и тада би презрела његову љубав као што је и он презрео њену.

Најпосле приспе и вече одређено за забаву. Црномањаста Омбра оде у Сан Карло. Под уздигнут до висине од бине, оркестар готово у средини сале, остављаху више места публици. Како бејаше дошла рано, Минија изабра себи место; она заузе један фотељ, и рече Баринију, да седне испред ње; тако у пола сакривена и заклонивше се својом лепезом, могла је да тражи у овој гомили непознатих једину особу; која је за њу постојала на овоме свету. Пошто је пажљиво промотрила збијене редове партера, прегледа и ложе; у њима бијаше много жена које су блистале у дијамантима. Једна ложа наспрам ње била је још празна, ложа енглеског конзула; наскоро се врата отворе и унутра уђу лорд и леди Линдворт и са њима војвода Витфјелдски. Срце леди Стевеове застаде, учини јој се да не може да дише. То је био он! Гледала га је као у сну, далеко, врло далеко од ње, и ако их је само дужина сале раздвајала. Осећала се као мртвац, који би се враћао у живот. Толико је пута позивала ову драгу слику! Толико је пута обливаху сузе при помисли, да је неће више видити! Она је била ту, наспрам њега, губећи се у средини гомиле. Већ није знала, за што сија толико свећа за што се искупио толики свет... Звуци музичких инструмената опоменуше је на јаву. Тада се уплаши од свога положаја, тек први пут схватајући колику је будалаштину учинила излазећи на бину. Ова аристократска публика, из чије је средине она била и по имену и по положају, она ће дакле, да јој пркоси.

— Шта ме се тиче мислила је она, војвода није овде ради леди Стевеове, но ради

певачице. Он би се оженио првом, али љуби другу.

Тада Минија баци изазивајући поглед на онога, који ју је очевидно тражио, јер наслонивши се на преграду од ложе прегледа све углове у сали; према светлости од великих свећа његово јако осветљено лице учини се Минији измршавело и бледо.

— Буди спремна, рече јој Барини.

— И заиста, оркестар наскоро засвира; његових триста инструмената држали су музичари првога реда. Ова хармонична грмљавина истрже Минију из њених мисли; као нагоном руковођена баци поглед на Вилијама, као да би их исто одушевлење дивлења морало спојити.

Више најваљанијих дела било је престављено достојним тумачима. Најпосле дође ред и на Омбру. Публика је дочека са ласкавим мрмљањем. Њена поносна глава, уоквирена црном косом, била закићена са једним цветком од белих камелија. Она баци један брзи поглед на лорда Витфјелдског, чије се лице засија, јер је опазио да га је певачица познала; он је посматраше са страсним дивлењем.

Завлада дубока тишина... Оркестар отпоче: Омбра поче да пева. Тек што је завршено ово дивно певање, а дотле задржавана раздраганост — оте мах са свом силом од партера па до крајних ложа; сви су поустајали, да би боље чули одобравања и усклике, који се једнако понављаху; било је већ и одвише. Тада Омбра тријумфишући срете се опет са љубавним погледима, који беху пробудили њено срце, изменили цео њен живот, и научили је на жалост и сузе.

— Живела! слава Омбри!

И све се руке кретаху, а она није могла да се склони од ових понављаних изазива... Најпосле, испаде јој за руком, да се сакрије иза оркестра, а затим се повуче у један удаљени угао.

Одушевлење гомиле није јој проузроковало тако живо узбуђење, већ очи са страсним изразом... Тако прикривена питала се, шта је хтела и шта је учинила... смрвљена својим тријумфом, жалоснија но икад, као да је певала своју последњу песму пре но што умре; на један пут угледа војводу који јој се приближаваше; прва јој је мисао била да побегне, али је већ било касно.

— Сињора, рече јој он у крајњој збуњености, опростите што сам се усудио да вам се приближим пре, но што сам имао част да вам будем престављен; али страх, да вас опет не изгубим приморао ме је, да се користим овом јединим приликом.

Минија са лицем у пола сакривеним иза лепезе, поклони се не одговоривши. Војвода настави:

— Не смем себи да ласкам, да сте сачували какву успомену на пријежног гледаоца из Милана и Беча, али желим да вам изјавим, да вас је он тражио по Аустрији и по целој Италији, толико је желио да говори с вама. То је извињење за моју вечерашњу дрскост.

Променивши у колико је могућно звук свога гласа, прикривеног виком гомиле и музике, леди Стевеова упита хладно, шта би имао да јој каже и шта жели.

— Да ми дозволите, госпођо, да вам изразим моја осећања, поштовања и дивлења.

— Дивлења, може бити, одговори Минија, али од куд поштовања кад ме не познајете!

— Ја вас познајем, сињора, јер све на вама открива душу племениту и чисту, ... жену достојну искреније, озбиљније љубави.

Војвода, журећи се због времена, није много пазио на своје речи.

— Опростите, сињоре, прекиде га певачица... ако сам добро разумела, ви желите да ме уверите, да ме љубите.

— Више од живота! повика младић са срдачним узвиком.

Промислите о томе, прихвати Минија достојанствено, ваше су речи увреда или просидба.

— Просидба, госпођо, и ако сте слободни, можете са потпуним поверењем метути вашу руку у руку поштенога човека.

Леди Стевеова повуче се натраг, одбијајући једним покретом руку, коју јој је војвода пружао... Тада се сети онога вечера,

кад је овај исти љубавник, пригнувши се к њој позиваше на састанак, .. опомену се часова које је провела у очекивању, свог понижења, свега што је већ препатила.

— Молим вас, изволите одговорити ми, сињора, прихвати Вилијам. Ја сам живео у успомени на вас. Зовем се војвода Витфјелдски, који се и у Бечу усудио, да вам пише и да вам понуди своје име и свој живот.

— Доста, милорде, рече напослетку Омбра дрхћућим гласом, за такав разговор није згодно ово место. Дођите сутра у гостијоницу Марини, где ће неко достојан поверења моћи да вам каже ко сам.

Омбра устаде додајући:

— У девет часова бићете очекивани.

Даде му знак да се уклони. Она се такође удали. (Свршиће се).

БУРА.

(Шваб).

Прабаба, баба, мати и дете
У соби седе, сно их глете!
Дете се игра, мати с' опрема,
А баба преде, прабаба дрема
Седећ за пећи, дрема и ћути. —
Ух, ал' се време на пољу мути!

И рече дете: „благ је сутра дан —
Ох, ала ћу се играт слободан
Гором и долом! ох, благи Боже!
Па лепог цвећа набраћу много,
Та мене воли ливада сва." —
Чуј како тутњи грмљава.

И рече мати: „благ је сутра дан, —
Ручак ће бити спремљен укусан;
А сукњу ево свршавам о'де, —
Та патње увек радост нам воде,
И тад нам сунце к'о злато сја!" —
Чуј како тутњи грмљава!

И баба рече: „благ је сутра дан, —
Ал' баба не зна шта ј' то благи-дан;
Јер она куха, и преде бо'ме.
Ко врши дужност благо си томе,
Јер живот и јест брига и рад!" —
Чујете л' како загрми сад?

„Сутра је данак посвећен Богу,
Ох, бар да сутра умрети могу"!
Прабаба рече, „јер ме је прош'о
И смех и шала, брига и ос'о,
Па шта ћу више на свету том?" —
Видите л' ено пуца гром!?

Не виде ништа, нит' чују шта, —
Ал' соба махом сијну сва!
Прабабу, бабу, матер и дете,
Покоси самрт од муње клете.
Четир живота, ох Боже драг'! —
А сутра ј' данак благ!

Пр—р—.

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

(Наставак.)

Ираклије у служби код Омфале.

Ма да је Ираклије у лудилу убио Ифита, то га је ипак тиштала и мучила смрт његова. Ишао је зато од једног свештеника — краља до другог, не би ли какогод скинуо сињи терет тај са срца. Најпре је отишао до Пилскога краља Пелеја, онда до Хипокона, краља Шпартанског али га ниједан није хтео разрешити од греха; тек га је разрешио трећи а то је био Дејифоб, краљ у Амикли. Но ипак пошљу богови на њ љуту бољу, да би га казнили рад злог му дела. Ираклије је дотле баш био снажан па здрав као кремен а сад наједаред стаде опадати и венути. Оде јадник у Делфе, не би ли тамо код питијског пророштва нашао здравља. Али му свештеница не хтеде ништа одговорити, јер

је убица. Он онда у љутини отме троножац изнесе га на поље, па ту оснује ново пророштво. Тиме се дотакао права Аполонова, те се зато Аполон ражљути на га изазове на двобој. Али ни овога пута не даде Јупитар, да се братска крв пролије, те баци међу њих муњу па их тако растави. Тек онда прорекне Питија Ираклију, да ће се љуте боље опростити, ако стане у службу па се погоди за три године а капару даде оцу Ифитовом у одмазду. Не имаде куд Ираклије него послуша пророчицу. С неколико пријатеља својих оде у Азију те га тамо један од тих пријатеља прода као роба Омфали, ћерци Јардановој, краљици тадање Меоније, што се после звала Либија. По гласу пророштва однесу капару Ифитовом оцу Евриту; али је Еврит не хтеде узети те онда даду ту капару деци, Ифитовој. Ираклије тада оздрави па му се сва телесна снага врати. Ма да је сад био роб Омфалин, ипак је и даље радио за род људски. Похватао је све разбојнике, што су харали по крајевима господарице његове и њених суседа. Близу Ефеза били су неки Керкопи, што су пустошили и штете правили, и њих Ираклије неке похвата а неке окује па доведе Омфали. Живио је тада и Аулидски краљ Силеј, син Нептунов; тај је хватао путнике па их терао да му копају виноград. Ираклије утуче мотиком краља тог, па му извади сво чокоће из винограда. Итонцима, што су једнако нападали на земљу Омфалину, разори град и све становнике зароби. У Лидији се у то време разметао Литијерз, незаконит син Мидин. Био је зјело богат, па је звао у госте све странце, који су год туда пролазили. После ручка их је увек водио на жетву а у вече им је секао главе. И тог нечовека смакне Ираклије па га баци у реку Меандар. Једаред се тако провезе крај острва Долихе, па наиђе на обали на мртво једно тело, што су га таласи изнели на обалу. Било је то тело несрећнога Икара, што је на воштаних крилих полетио био са бабом својим Дедалом из лавиринта на Крети, високо се до сунца уздигао, па у море пао. Смилује се Ираклије па сарани тело покојниково а острву томе нађене име Икарија. У захвалу зато начини бабо Икаров Дедал Ираклијеву статуу у Пизи. Једаред оде Ираклије у Пизу па му се у ноћи учини, е је статуа жива. Помисли, да је на њега замануо душманин какав, зграби камен па разбије дивни споменик, што му је пријатељ саздао био. За време ропства свога код Омфале ишао је Ираклије с хајком на вепра Калидонског*)

Омфала се дивила јунаштву роба свога па је зацело и слутила, да је роб њен дичан и славан делија какав. Кад је разабрала, да је то Ираклије, син Јупитров, врати му не само слободу, него се и уда за њ. Ту у раскошном живовању источњачком заборави Ираклије поуке, што му их је на раскршћу рекла Врлина, стане живити мекушно као жена. Ради тога га презре и Омфала па му даде лидско женско одѐло, да га обуче а сама пребаци пројеву лављу кожу; најпосле га дотле дотера, да је седио чело ногу њених па прео и ткао. Некад је на плећих држао свод небесни а сад је на тих плећих била женска марама; на жилавим му рукама биле су гривне са драгим камењем, на глави му је била митра, испод ње се спуштала коса нерезана а дуга женска хаљина допирала је до земље. Тако је седио крај преслице па коштуњавим својим прстима прео а стрепио је, да ће га корети господарица, ако не сврши посао. Је ли Омфала била добре воље, то је морао њојзи и дворкињама њеним причати о делима својим у младости; како је у колевци задавио змије, како је смакао дива Геријона, како је хидри одрубио бесмртну главу па како је пакленога пса довео са доњега света. У тим су причама уживале и Омфала и дворкиње, као што дете ужива у бајкама дојиним.

Најпосле изађе Ираклију време. Брже боље баци са себе женске хаљине, па се за тили час створи опет онај стари снажни син Дивов. Прво му је сад било, да се освети непријатељима својим.

Шта је још све починио Ираклије.

Пре свега пође сад Ираклије, да казни на-

*) Види скаску о Мелеагру у 32 бр. Јавора од 1881.

силника и јогуницу-краља Лаомедонта, што је саздао Троју и над њоме владао. Кад се оно ирој наш враћао са борбе Амазонске, ослободио је краљеву ћерку Хезијону, што је аждаја једна хтела да ју прождере, а краљ му тада није дао обећане награде, брзих коња Мартових, него га је изгрдио и отерао. Ираклије узме сад само шест лађа и нешто мало војске, да завојшти на краља. Али су у тој војсци били први јунаци грчки: Пелеј, Ојлеј, Теламон. До Теламона је Ираклије дошао био са лављом кожом својом, па га затекао баш на ручку. Теламон устане од стола па даде милом госту своме пехар вина и понуди га да седне. Обрадује се томе гостољубљу Ираклије, дигне руке к небу па се стане молити: „Бабо мој светли, ако си икада милостиво услишао молитве моје, то ти се сад молим, да Теламону, што деце нема, дадеш милог синка, снажна и јуначна. Тек што је Ираклије изговорио молитву своју, а ево ти наједаред краља тичијег, сурог орла једног, Ираклију заигра срце у грудих; сав занешен узрази као но пророк: „Да, Теламоне, добићеш сина што га желиш; биће дичан као и краљевски орао овај, зваће се Ајант — а дичиће се њиме ратни бог Март". То изрече па седе да руча. Кад се најели и доброга вина поднапили, дигну се те пођу с другим јунацима у рат на Троју. Кад се тамо искрцали на суво, повери Ираклије Ојлеју, да чува лађе, а сам с осталим јунацима пође на град. Дотле је Лаомедонт скупио на брзу руку војску, напао на лађе Ираклијеве, те убио Ојлеја; али кад је хтео да се врати ка граду, опколе га другови Ираклијеви. Други су јунаци међутим јуришали на град; Теламон пробије зид па први продре у град. Тек за њим дође Ираклије. Први је то пут био, да је ироја нашег ико превазишао у храбрости; црна му се завист роди у души, у глави му поничe зла мисао; тргне мач па хтеде да прободе Теламона, што је пред њим ишао. Теламон се осврне па позна Ираклију по лицу, шта је наумио. Брзо се досети па стане купити камење око себе, а кад га Ираклије запита, шта то ради, одврати: „Олтар градим победоносноме Ираклију". Ражљућени се ирој стиша на то. Опет се даље заједно борили те Ираклије стрелама својим простреле и Лаомедонта и синове његове осим једнога. Кад су освојили град, дарује Лаомедонтову ћерку Хезијону пријашку своме Теламону. Осим тога допусти још њојзи, да заробљеника једног ослободи. Хезијона онда замоли, да јој пусте милог брата Подарка. „Добро, нека буде", на то ће Ираклије, „али најпре мора претрпити срамоту те бити роб на који час, онда га ти откупи, по што хоћеш, па га води, куда ти драго". И збиља продаду дерана као роба а Хезијона онда скине себи с главе краљевски адиђар па њиме искупи брата свога; отуда се после прозвао Пријам (Искупљени).

Кад се Ираклије враћао из Троје, пошље Јунона нањ страшну буру, па га је бура дотле гонила, док се није Див ражљутио те Јунони забранио, да се свети Ираклију. Сад је било на реду, да Ираклије казни краља Аугију, што му некад није хтео да даде обећане награде. Покори град његов Елиду, па поубија и њега и синове му а Филеју, честитоме сину Аугијином, што је зарад њега изгнан био, даде да влада над краљевином Елидом. Онда удеси Ираклије олимпијске игре, па сагради жртвеник Пелопу, што је први установио те игре, а осим тога још и дванаесторици богова Олимпљана, један жртвеник на двоје њих. Кажу, да се тада Јупитар у човечијем облику хрвао с Ираклијем, те био надвладан, па онда честитао сину своме на божанској му снази. Оде тада Ираклије на Пилскога краља Пелеја, што га некада није хтео, да разреши од греха, нападне на град те смакне и њега и његове синове. Само је остао млађани Нестор, што се одгајао у даљини у Геренијаца. У томе је боју Ираклије ранио чак и подземнога бога Плутона, што је дошао био да помогне Пилцима.

Још је ваљало казнити Шпартанскога краља Хипокоонта, што није, као ни Пелеј, хтео да разреши Ираклија од греха. А и синови тога краља љуто су му скривили.

Кад је Ираклије дошао био у Шпарту са рођаком својим и другом Еоном, загледао се Еон тај у двор Хипокоонов а наједаред га нападне грдан неки Молошки пас. Еон се баци каменом на пса, а синови краљеви на то истрче па утуку Еона. Хтео је сада Ираклије и да освети смрт пријана свога, те скупи војску па пође на Шпарту. Кад је пролазио кроз Аркадију позове и краља Кефеја са двадест његових синова, да пођу с њиме. Али се Кефеј бојао, е ће му суседи Аргивљани напасти на земљу, те зато не хтеде пристати уз Ираклија. Ираклије је некада добио од Минерве у лонцу један праменак косе Медузине. Тај праменак даде сад ћерци Кефејевој Стеропи па јој рекне: „Ако дође војска Аргивска а ти само трипут дигни праменак тај изнад зидова градских али га само не погледај; душмани ће се онда разбећи куд који“. Кад је Кефеј то чуо пристане, те пође са свих двадест синова уз Ираклија! Аргивљане одиста срећно растера ћерка његова, али он зло прође на војни — са својих двадес синова падне у битци а осим њих још и брат Ираклијев Ификле. Ираклије пак освоји Шпарту, убије Хипокоона и синове му, доведе натраг Тиндареја, оца Дијоскурима, Кастору и Полуксу, попне га опет на престо, али краљевство задржи за своје потомке.

Ираклије и Дејанира.

Још је ирој наш починио нека чуда по Пелопонизу, па онда дође у Етолију и Калидон до краља Енејае, што је имао дивну ћерку Дејаниру. Та је сиротица зло препатила, јер су је страшни просиоци просили. Најпре је живила у Плеврону, другој престоници баба свога. Тамо ју је запросио Ахелој а у три се облика преобразио. Једаред је дошао као бик, други пут као змај, а трећи пут додуше у облику човечијем али са главом бичијом и брадом, са које су цурили бистри извори. Дејанира се сирота ужасавала тога просиоца па се молила боговима, да је приме. Дуго се опирала, али је просилац све већма наваљивао а и бабо њен није баш био противан, да му ћерка пође за бога речнога, од прастарога рода боговскога. Тада још добро дође други просилац Ираклије; њему је пријан његов Мелеагар казао био за лепоту ћерке краљеве. Слутио је, да неће добити чеда краљевога без тешке борбе, па се зато спремио, као да иде у рат. Како је јездио, лепршала му се на леђих лавља кожа од ветра, тоболац је јечао од силних стрела, а буздованом је витлао по зраку, као да га куша. Рогати бог речни види јуначину, па му онога маха набрекну жиле на глави бичијој те стане роговима ударати, да се извежба. Кад је краљ Енеј приметио, да обојица хоће да се боре, не хтеде онда ниједног увредити и одбити, него обећа ћерку своју ономе, ко такмаца свога у борби надвлада.

За час се пред краљем, краљицом и краљевом ћерком Дејаниром заподене крвав бојак. Ударао је Ираклије буздованом и стрељао стрелом момачки, али се Ахелој држао те једнако гледао, да роговима прободе противника. Најпосле пређе бојак у хрвање, ухвате се обојица у коштац, стану један другом ногу подметати, пође им зној са чела, па обоје стану стењати од надчовечне муке. Једва најзад надвлада Јупитров син па бречи снажнога бога речног о земљу. Ахелој се за тили час претвори у змију, али је Ираклије умео кидисати змијама, па га зграбио и био би га задавио, да се Ахелој није на ново претворио у бика. Онда га Ираклије зграби за један рог, па га тако снажно бречи о земљу, да се рог откиде. Ахелој тада призна, да је Ираклије јачи од њега, па се одрекне невесте.

Ираклије се онда ожени али нимало не промене дотадањи свој живот; ишао је и даље те творио једно чудо за другим, а кад је једаред био код куће крај љубе своје и таста, убије нехотице дерана једног, што му је за ручком донео воде, да опере руке, па зато мораде наново одбећи од куће. Пошла је с њиме тада и млада љуба његова и нејаки му синак Хил.

(Наставиће се).

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

(Свршетак).

Године 1880. издао је и свој превод „Енох Ардена,“ песму Алфреда Тенисена.

Змај-Јован Јовановић радио је у прози, и то како у уметничкој тако и у научној.

Још у „Седмици“, а после и у другим часописима, изашло је од њега више приповедака под измишљеним именом, међу којима се, по песничкој замисли и красоти у извађању, одликује „Видосава Бранковићева“, која је, ето, наштампана и у овој књизи.

Из научне прозе превео је и прерадио више хигијенских чланака, који су поизлазили у различитим повременим листовима.

У тој врсти рада најважније му је дело „Кухинска кемија“, коју је „Матица Српска“ наградила, али још није угледала света.

Змај је покренуо и у нас у „Орлу“ г. 1875. велеважно питање, које данас све већма маха отима у свету у најнапреднијих народа — а то је, да се мртваци спаљују, а не у земљу сахрањују. . . . .

*

Змај-Јовановић је песник у правом, у племенитом смислу те речи, и, као што рекосмо, први песник међу данашњим нашим лирским песницима, песник, који „тврдо верује у вечитост тањих чустава, у права среће и туге, љубави и мржње, у узвишеност и необоривост одушевљења за све, што је добро и лепо, боље и лепше, у бесмрће чисте девице појезије, која пролази чиста и кроз дивље, тврде народе, и кроз преизображене разблудне мекушце, која ће преживети све теорије, струје, правце и кривце друштвенога живота, а остати увек цвет и мелем духа и срца човекова“.

Са струна Змај-песникових гусала одјекују бајни звуци, који очаравају, заносе и уздижу срца свију нас.

Час роморе те струне тихим гласом жуберводе, час прижељкују умилном песмом славујевом, час дрхћу нежним гласом љубави, час нам дочаравају у душу чежњу за минулим лепим данима, па нам растварају бол и жалост у меку, тиху тугу; сад опет громко зову у борбу за Српство и златну слободу, славе врлину и јунаштво, а шибају кукавичност и гњилу саможивост.

Такав је песник Змај и то му песме казују.

Све, што таји и крије у човечијем срцу; све што Србин љуби и поштује; све, то умео је песнички геније Змај-Јована Јовановића да прими у дубине душе своје, да прекали и претопи у жару своје маште, па да разлије неодољивим чаром и сва срца, која осећају што је лепо, добро, племенито, узвишено, и нарочито што је српско!

Сав песников и народни живот за прошлих тридесет и толико година одјекује у његовим песмама.

Јовановићу је песништво сунце, које разведрава празну тмину, пустолину овога света.

Занесен, одушевљен, у залету у недомашне висине песничке — овако узвикује и казује шта је њему песма и песништво:

„Где је бола, где је јада,
— Песма блажи;
Где се клоне, где се нада,
— Песма снажи;
Где су људи добре ћуди,
— Песма с' ори;
Што не можеш друкче рећи,
— Песма збори;
Где утехе нема друге,
— Песма стиже;
А где сумња све обара,
— Песма диже.
Јер у песми нема мржње,
Љубав влада;
У песми је цветак вере,
Мелем нада.

— — — — — — —

Под столетним растом седи
Гуслар стари,
Прошлост враћа, душе крепи,
Срца жари.
Хај, што Србин још се држи,
Крај свих зала —
Песма ја је одржала.
Њојзи хвала!

— — — — — — —

Негуј песму, њом ћеш скротит,
Љута тигра, —
Али песма не сме бити
Пуста игра.

Песма мора бити света,
Бити чиста.
Баш к'о звезда у висини
Што се блиста.
Мора бити богодана,
Племенита,
Мора бити обасјана,
Истинита,
Мора тећи из дубине
Срца здрава — —
Така песма све освоја.
Покорава.
Таку песму гаји, негуј.
Док те траје!
Не скврни је лажном душом
— Светиња је!"

А какав је Змај-Јовановић у риватном и јавном животу?

Јовановић је и ту прави песник: што осећа, то и мисли, говори и ради.

У приватном животу према честитости и врлини љубав му је неограничена, пријатељство му иде до самопрегоревања и пожртвовања. У јавном животу карактер му је чист и образ светао сваком на видику.

Сав живот му протиче у чистој, неоскрнављеној природи, у појезији и у српском родољубљу.

Данас, после толиког тешког и горког искуства, сву своју радост, сву награду за свој рад и труд налази у срећи и напретку народа свога.

Срећа и напредак народа српског, а нарочито подмлатка народног — у том је њему узвишени узор живота, у том сав живот његов данашњи!

У Новом Саду пред Видов-дан 1882.

А. Хаџић.

ЛИСТАК.

МЕЂУ СЛИКАМА.

ЦРТЕ СА БЕЧКЕ УМЕТНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ.

од Фрање Шерера.

(Наставак.)

Лепога и милога има још довољано у Француском оделењу међународне уметничке изложбе, тако да неби имали простора ни у најужем облику да опишемо све оне знамените слике, које нас ту привлаче, с тога сам приморан да ову моју шетњу кроз француске дворане мало скратим, но ипак ћемо, лепа читатељко, пре него што посетимо дворане осталих народа, још неке знаменитије ствари у овом оделењу да посмотримо.

Ту би била на прилику слика уметника Боната, што представља председника француске републике; наиме врло добро погођен лик Гревија. Он стоји управо, капут му закопчан, десну руку наслонио на неке књиге а лева му виси лежерно, поглед председников пријатно погледа у гледаоца.

Ако се немачко оделење сме поносити са ликом Бизмарковим, што га изради Ленбах, онда се заиста и Французи могу с правом дичити са својим Гревијем. Лик овог великог државника заиста је величанствено изведен. Ко год посети изложбу ваља ову слику на сваки начин да види, као и портре Бизмарков.

Даље је особита знаменитост и слика истога уметника, што је видимо у тој истој дворани, ваљано израђени лик старога му учитеља Леона Коњиjета.

Ово је у опште један од најбољих портрета, што га у целој изложби наћи можемо.

Још и трећу знамениту слику Бонатову ваља да споменемо, а то је чудноватога свеца Јова, како седи ту са својим мршавим кривим ногама — заиста јадно изгледа светац — ружан као што само може да буде — а ипак дивно измолован. На нагоме телу чини нам се да видимо сваку боју на кожи, сваку жилицу, сваки мишић, па ма нам је љубопитство засићено опет се радујемо, што смо се растали са овим чудноватим свецем.

„Лака му небеса била!"

— — — — — — — — — — —

Од ружнога до лепога само је један корак, јер на овакој изложби налазимо у сликама најређе противности.

Ево овде видимо страховити крвави суд — а одмах до тога радост, љубав, страх и наду. Видимо најбезазленије овчарске појаве одмах уз најгрознија мучења инквизиције.

Ту нам се на таквој изложби уметничкој приповеда и многа лепа причица, јер и слике имају свога говора. Оне ако нам и не причају обичним у редове сложеним црним писменима, као што то бива у књигама, а оно можемо са измолованога платна доста пута да читамо најмилије догађаје.

„Услужна пријатељица“ зове се, на пример, једна осредња слика у француском одељењу, која стоји под бројем 103.

Ту видимо младу женску, која је баш сад довршила неко писмо, па промишља на који би га начин послала сад ономе, коме је намењено.

О, мило дете, лепа је ствар писати писма, нарочито кад их пише тако млада женска, као што је на овој слици видимо, па још кад пише „некоме“, за кога не мора сваки знати ко је... но за пошиљање таквих писама није увек згодна пошта... а овамо опет не може се у свачије руке поверити тако тугаљив докуменат... тешко је ту наћи начина... Но ипак наша госпођица на овој слици Јулија Гупила чини нам се да се досетила, шта да ради, и ако нам изгледа, да још о томе главу лупа, да ли је упутно да ову ствар повери својој пријатељици, што ту пред њом стоји у амазонском оделу, те већ држи и запечаћено писманце у једној руци, а другом руком ухватила за кључаницу у намери да са повереним јој писмом оде. Ова пријатељица у јахаћем оделу и са цилиндером на глави изгледа и нама мало непоуздана... И ако има овај љубавни весник фине црте на лицу и атласку хаљину без замерке, ипак нам изгледа као неки несташко. О, моја мала пријатељице, ти ваља свакојако да поклониш поверење своје овој пријатељици, да, да, а она ће већ умети чувати тајну... она се истина несташно смеши, али она уме ћутати, то ти стојимо добри, а и писмо ће за јамачно предати онде, где треба.

* * *

Пре него што се растанемо са француским одељењем, да разгледамо најпре још некоје красне женске главице. Ево пре свега једне „Фијамете.“ Фијамета, какву је замислио париски уметник Жил Лефебор. Сличица има број 65.

Умиљата главица... главица Фијаметина... тако је заиста могла изгледати млађана, весела Фијорентинка, пуна дражи, заиста пуна дражи... да ли је пак имала црвену косу, као ова Фијамета што је пред нама, то не можемо извесно да кажемо, али баш та црвена коса изгледала нам на овој главици красно, дира нас живо, па онда ово премило лишце, ова усташца — заиста су дивотна!

Па као што јој и доликује, наша је Фијамета и окруњена, не дијадемом или круном, не, него лаворовим венцем.

Заиста најдивнији украс за Фијамету.

„Динанира“ зове се друга слика, која носи број 63.

Женска прилика, која седи на усамљеној стени и на харфи изазива очарајуће звуке.

Ова слика подсећа гледаоца и нехотице на немачку скаску о Лорелаји. И она седи на врху од стене и одличне је лепоте, само нема онако златну косу као Лорелаја, него црну, врану косу. Па ипак се и овде мора „самац у чамцу“ да боји, да ли ће сретно покрај ове девојке на стени пребродити, да га зло какво не снађе, баш као што се и у скасци о „Лорелаји“ пева.

Но сад морамо полазити из овог одељења. Није ни могуће описати све и сва, што је вредно видети и споменути, а осим тога остаје нам још много што шта да разгледамо, те морамо овде прекинути, па поћи у друга одељења ове изложбе, да посматрамо. Само још једну сличицу да споменемо из француског одељка, а то је портре славнога новинара Алберта Волфа. А уз Волфа морамо споменути и „Парискога Фигара,“ јер и то је сликао уметник Жил Бастијан-Лепаж, и то како лист „Париски Фигаро“ лежи на столу пред славним

новинарем, који је верно насликан.

А сад, штовани читаоче, до виђења! До виђења у немачкоме оделењу.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Летопис Матице српске уређује А. Хаџић. Књига 130. 1882. Свеска друга. У Новоме Саду, српска штампарија дра Свет. Милетића 1882. 8° с. 144

— — — — Књига 131. 1882. Свеска трећа. — — — 8° с. 153.

За три недеље две свеске летописа, дело заиста вредно сваке хвале, које показује, како може много да се учини, кад је само ту воља. Летопис није сад више у рестанцији и тако можемо да се надамо, да ће се у будуће тачно одржавати рок изласка. Али и публика ваља да награди ову ревност уредништва и књижевника бољим одзивом него што га је досада поклањала овој народној књизи.

У другој свесци налазе се сем свршетка Шекспирове позоришне игре „Мера за меру" о којој смо своје мнење већ код прве свеске исказали, још четири радње, од којих је на првом месту културна слика од Ђорђа Рајковића „Генерал Путник и његово доба." Генерал Путник, за којим је била удата сестра Саве Текелије, није истина личност, која обележава какво доба, те не изазива виши интерес, али и његова слика сећа нас на оне небројене жртве, што их је наш народ подносио за аустријску царевину и хришћанство.

„Путничке слике" од Панте Срећковића почињу одмах трећом сликом: — прве две биле су ако се добро сећамо у „Гласнику српског ученог друштва" — „Подрим и Метохија." Писац нас одводи на места, на којима је негда најбујније цвала српска слава и која због тог особиту чар имају за српско срце. Слика та продужује се (још није свршена) и у трећој свесци, у којој ће врло интересовати опис и судба величанственог манастира Дечана.

Професор Александар Сандић саопштава под насловом „Апологија Лукијана Мушицког" уз неколико уводних речи једно писмо, што га је овај врстан Србин писао митрополиту Стратимировићу у најцрње доба свог мукотрпног калуђеровања. Други рукопис изаћи ће ваљда у четвртој свесци.

Чланак „Хрватске школске књиге у гимназији карловачкој." од Ф. Оберкнежевића сећа нас већ својим насловом на немиле појаве, које од неколико година виђамо у карловачкој гимназији. Хрватска је влада прегла, да што већма угуши српски значај ове једино српским новцем издржаване школе, а са наше стране нема на жалост никог ко би јој довикао „*Quousque tandem*". Као ваљане признате српске школске књиге немају места у карловачкој гимназији, него млади Срби морају да се уче из хрватских књига, ма да „граматика и у опште дух хрватског језика у садашњем облику у многоме којечему де одговара граматици и духу садашњег српског народног језика." То показује г. Оберкнежевић колико темељно толико и умерено на Дивковићевим „*Latinskim vježbama*" и желети је, да меродавни хрватски кругови из његових разлагања увиде, колики су и педагошки и политичан грех учинили уваћањем хрватских одн. прогањањем српских књига у карловачкој гимназији.

У трећој свесци „Летописа" долазе сем већ поменутих „Путничих слика" још пет других радова „Први Цицеронов говор против Катилине" наградила је Матица још г. 1874. Чувен овај говор превео је на српски Милан А. Јовановић и пропратио га је историјским уводом.

У чланку „Само је чист ваздух за дисање" од С. М. има неколико места, која су нетачна. Тако не стоји, да се угљена киселина прави свуд, где кисне што" (с. 46.). него могу том приликом како где да се развијају и друге киселине н. пр. млечна, сирћетна и т. д. У опште израз „кисне" неби могао да се употреби у оном смислу, у ком га наводи писац, јер процес врења није тим означен. Стручан писац неби смео ни израз „цвеће" да употребљује уместо „биље." Незнамо шта ваља да значи на с. 50 „угљен моноксид (тачније угљен-диоксид CO)," јер то нема никаква смисла. Капитална је погрешка, што се наводи на с. 61. да „дрвеће увлачи на зелено своје лишће из ваздуха смрдљиви гас амонијак." Има још више таквих омашака, за које више него писца кривимо „Матичиног" рецензента те расправе. Иначе је чланак добро написан и особито се у њему наглашава велика важност ветрења.

„Појета и адвокат" приповетка је од Јаше Игњатовића. Како се обрадовасмо кад видесмо нашег старог чувеног романсјеа у летопису! Али „Појета и адвокат" нема ни форме од приповетке. То су анекдоте из адвокатске „практике." поред којих карактер Негованов одсјајује, али које сасвим упропашћују уметничку грађу. Дајте нам што боље!

Под рубриком „Наша новија лирика" наставља С. В. П. своје литерарне студије, које ће бити драгоцен материјал за писца историје српске књижевности. Ред је дошао на „Прво коло песама од Јаше." Овај песник загудио је на социјалистичним гуслама али С. В. П не налази у његовим песмама појезије те не може да га уброји у праве песнике.

Под „књижевност" приказао је потписани Шерерову немачку књигу „Слике из народног и породичног живота у Срба."

И у једној и у другој свесци продужено је најпосле саопштавање Матичиних записника, који пружају многостручан интерес.

М. Петровић.

ПРОСВЕТА.

(Примање у србску учитељску школу сомборску. За 1882/3. годину.) У србској учитељској школи сомборској започиње се школска 188²/₃. година 1. септембра о. г. по нашем календару.

У учитељску школу примају се:

а) За приправнике, младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални, или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се србкиње православне вере, које су четрнајсту годину живота навршиле и IV. разр. србске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а притом су здраве и примерног моралног владања

Једни и друге имају пријамни испит из славенског читања и из црквеног малог појања овде положити, да се види имају ли гласа за појање.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети: крштено писмо, лекарску сведоџбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврда местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Ученици, који желе стипендије из народних фондова добити, пошто се за приправнике упишу, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву до 8. Септембра о. г поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима; а они, који желе платонеумске стипендије добити; нека тако исто инструиране молбенице до истога рока поднесу платонеумског одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изглед само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а притом се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору 15- августа 1882.

Никола Ђ. Вукићевић,
управитељ.

РАЗНО.

(Ћирилица). Недавно је изашло латиницом штампано дело Ивана Антуновића *„Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih."* У „Предговору" саветује г. писац ономе, ко буде хтео да пише што о Буњевцима и Шокцима, те ако је рад, да потражи листине по разним архивама, „да не иде на тај пут, а да се није тачно упознао с писменом у ком се листине састављају; па ако је Буњевац и Шокац, да се наобрази потпуно у знању ћирилице, јер су многи стари списи с овом писани били. Нећу да тврдим (вели даље г. Антуновић), али ми се ипак чини, да су наши стари више но ми познавали ћирилицу, те су и ову за своју својину сматрали. Барем се то мора наслућивати, када видимо, да су записници и у Бaји ћирилицом писани били, akoпрем се зна, да је овдје увјек више Буњеваца но Срба било, а у Сомбору ако не бејаху у већини, то су ипак у једнаку броју са Срби били и у градској вијећници (варошкој кући) прве части заузимали. Па су се и овдје стари списи већином у ћирилици састављали." — Не можемо овде а да преч. г. Антуновићу не пребацимо једну замашну недоследност у овој књизи: Он вели на једноме месту: „Ако хоћете дакле, да утаманите који народ, забашурите, сакријте му прошлост, на сте кинеске бедеме ставили пред његову будућност," а овамо на другом месту вели: „гдје је год било Срба, тамо је у мањем или већем броју било такођер Буњеваца и Шокаца, или како се данас волимо називати Хрвата." Зар се идентифицирањем са „Хрватима" не забашурује Буњевцима и Шокцима прошлост? И кад су Хрвати ћирилицу „за своју својину сматрали" и своје списе „већином у ћирилици састављали"?

(Речи). Неки научењак је прорачунао, да човек говори једно на друго три сахата на дан. Кад узмемо да се 100 речи изговоре за минут, онда би то изнело 29 штампаних страна на сахат. Дакле човек изговори на недељу 600 штампаних страна, а за годину дана 52 дебеле књиге. Овај рачун важи само за мушке; колико пак женске изговоре — то се онај научењак није усудио да рачуна.

(Памтење). Енглез Мортон могао је говор какав, кад га једанпут само чује, на изуст поновити. Клод Меметрије је могао 300 речи, изговорене без свезе једну за другом, у истом реду напово изговорити, па и од натрашке. Пик Мирандола могао је две хиљаде имена, која му се само једанпут прочитају, да запамти. Фиjорентинац Антоније Маљабеки могао је читаву књигу, коју је само једанпут прочитао, да изговори на памет, па и страну да означи, на којој је ова или она реченица. Јосиф Скалигер је за 21 дан научио на изуст све песме Омирове а за четир месеца дела свију грчких песника. Ханс Гродниц, мајор за време немачких ратова за слободу, знао је на памет име сваког војника свога батаљона а Јован Валис у мраку је могао одмах да израчуна квадратни корен од задатог му броја од педесет и три цифре.

(Против рђе). Да очистиш рђу са гвожђа ваља да узмеш угљенокиселог натрона и прженог скроба („штирке"), да с врућом водом направиш од тога густу кашицу, па да четкицом намажеш том кашицом зарђана места на гвожђу.

(*За домаћице*). Да се црвени патлиџан у целости за зиму сачува ваља узети лепе, здраве и сасвим зреле патлиџане, добро их обрисати и неисечене и неповређене метнути у боцу сз широким грлом пак усути у боцу смесу од 100 делова воде, једног дела сирћета и једног дела обичне кујњске соли, за тим усути одозго најфинијет зејтина у ширини од једнога сантиметера. Евђеније Вавен тврди, да је он тако сачувао патлиџан у сасвим добром стању пуних осам година.

НОВЕ КЊИГЕ.

Летопис Матице српске, уређује А. Хаџић. Књига 131. У Новом Саду. Српска штампарија дра Свет. Милетића. 1882. 8° стр. 153. Цена 70 н. — Садржај и приказ ове књиге в. под „Књижевност“.

Слово на педесетогодишњици својој, од како је у чин свештенички ступио. Говорио у Парага 12. јула 1881. Аркадије Петровић, парох Парашки. У Сомбору. Штампарија Фердинанда Битермана 1882. 8° стр. 8. — У овој беседи разговара се стари свештеник са својим стадом, у чијој се средини скоро 50 пуних година бавио, и на први поглед дира човека у срце овај јавни рачун седога духовнога оца — но на завршетку није се говорнику могло, а да не забоде три у здраву ногу. При крају говора спомиње свештеник овај без икакве свезе са оним што је напред лепо говорио неке „установе канонима свете наше православне цркве противне,“ које су, вели, донели на новијим саборима „раденици, што су у виноград Господен ушли непозвани“ и т. д. Чекајте, док вам ваш патрон изнесе свој елаборат, што га у дослуку с Тисом гради, пак ћете уздисати онда за данашњим установама! А ако је што непотпуно томе нису криви сабори, које ето неће ни да сазову, да исправља, што је за исправљање! Док вам ваши идоли окрену све тумбе, плакаћете и ридати „на рјеках вавилонских!“

Razbibrige. Pjesme. Spjevao Milan Kasumović U Sr. Karlovcih. Štampa Koste Parlovića. 1882. — Збирка лепих и нежних песмица, којих има преко 50. Песник је намеравао издати песме своје и ћирилицом, но на ово издање није се јавио довољан број претплатника — код нас сасвим обична појава, као што беше и са песмама Сундечића и Кухача!

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 7.

И када сунце греје
Сети се мене хој,
Јера ми с тебе вене
Млађани живот мој.

И када сунце зађе
Спомени мене, ој,
Јер згрејат' сунце неће
Млађани живот мој.

Из „Равијојле.“

Решили: Гђце: Анђелија М. Радосавкићева у Дивошу; Даринка Дражићева у Н. Саду; С. и Д. Ђ. у Товарнику; Даринка Матићева у Молу; Драгиња Шовљанска у Ст. Бечеју; Емилија Теодоровићева у Вуковару; Марија Мајска у Сивцу; Ана Петровићка у Нов. Градишци; Љубица Мештеровићева у Срп. Набрђу; Емилија Ј. Јелићева у Босанском Броду; Зорка Калићева у Нов. Молдави; Јелена Никашиновић у Бавaништу; Драгиња Стефановићева и Катарина Грујићева у Срп. Арадцу; Катица Бубановићева у Костајници; Јулка Горјанчевићева и Анка Славнићева учитељица, у Шиду; — г. г. Бојко у Земуну; Фетер Таца у В. Грђевцу; Бранко Врговић, трг. пом. у Вршцу; К. Гердановић, Б. Бугарски и С. Поповић трг. ученици у Вршцу; Душан Кушевић у Пожези; Душан Дамјановић, реалац. у Ст. Бечеју; Божидар Рајевић у Нов. Бечеју; Манојло Оклобџија плем. од Кукбурга, Ђока Јовановић. Радован Црногорац, Ђока Иванић, Павле Давидовић, Рад. Влаовић и Јов. Ивановић — сви у Кувеждину.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 8.

Саставио Душан Кушевић у Пожези.

				ло	тво-				
			је	ви-	кад	Ру-			
			ни-	ка	те-	то			
				Ни-	је				
				сни-	мо-				
		цу'	ни	бе-	вно	Сред-	ја		
		ло!	у-	ан-	по-	до	ди-		
	у-	ђе-	ја-	ме-	че	не-	ло	мла-	
	Ти-	ју	те	ло.	ди-	ла	че	ма с'	
	ла	пи-	ма	ви-	од-	ве-	да	не-	
ла	тво-	о	са	вцу	У	до-	У	кад,	о-
ве-	бо-	Ни с'	ја	к'о	ја	ви-	сна	те	ла
у	Мо-	че	жи-	ла,	у-	да	кри-	ба-	и

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 35. У Новом Саду, 29. августа. 1882. Год. IX.

АЛ ЈЕ ДИВНО . . .

Ал је дивно на овоме брегу!
Сад у срцу немам других жеља,
Јер из књиге природине читам,
Из славнога тога јеванђеља.

Небо круну скинуло са главе,
Јарко сунце село да почива.
Само још што гдекоји му зрачак
Хладно чело тимору целива.

Пода мном су облаци и муње
А големе стрмените стене
Маховином старом покривене
К'о авети дивске око мене.

Нада главом у заносном вису
Чујеш орле ударат' се крили,
Час их опет међ звездама видиш
Где се чисто у небо упили.

Тишина је, само поток бујни
Што помамно пенуши и хуји,
И што тужно звоно са звоника
По ваздуху из даљине брујн.

Тишина је, само тек у лесу
Дивљи голуб што јоште гугуче
И што пастир са оближњег хума
За овцама жалосно дудуче.

Тамо даље језеро је пукло
А по њему лаке мајке броде,
А несташни скакућу таласи
Те вилинско-дивни танац воде.

Дуж језера и тамо и овде
Као јањци сеоца се беле,
А зеленим барјацима машу
Танковите багрене и јеле.

Мени заман барјацима машу,
Слободна ме природа очара.
Те се моја опијена душа
С природиним духом разговара.

Час се опет у висине вије,
Па весело по етиру лети,
Час ће опет у заносу своме
Нову имну богу отпочети.

Певај, душо, никад не умукни,
А отровних не плаши се стрела!
Биће увек ко ће да те слуша;
Данас, сто, околица цела.

1865.

Мита Поповић.

ТАЈНИ УСЕЉЕНИЦИ.

С РУСКОГ.

(Свршетак.)

Чим смо дошли у Париз, одмах сам писала оцу, молећи га за опроштај; такође је и Ернст писао својима. Отац ми је одговорио: свака реч у његовом писму била је за мене гром. Он ми је опростио, не желећи, као што је писао, да увеличава несрећу, коју сам сама себи проузроковала; он ме је веома сажаљевао, јер сам се удала за лудака. У породици Лајеловој било је већ неколико случајева те болести, а што се тиче Ернеста, код њега се још у раној младости јављало лудило. Отац ми је затим саветовао, да се с места вратим у Енглеску, где би што скорије нашла помоћ и издржавање, које ће ми бити од преке потребе. Ја сам дуго гледала у то писмо, као громом поражена. Дошао ми је и муж, и дао ми да прочитам одговор његовог оца. Тај је одговор само потврдио моје плашње; у њему г-ин Џеспер Лајел пребацивао је своме сину, што је узео младу неуку девојку, а није је известио о својој ужасној болести.

— Да ли је то истина, Ернесте? Он је пао на колена пред-а-мном, и казао да је истина. Сад сам све разумела. Видела сам пред собом луду, који је са обичном сталношћу и лукавством лудā дошао до своје цељи. Ја сам видела моју судбину; његова болест ме је на свагда привезала к њему. Но он ме је ватрено љубио! Он је био уверен, да ће га моја љубав излечити да ће му дати нов живот. И те вечери ја сам му се заклела, да га нећу до смрти оставити. Кад смо се вратили у Енглеску, упутили смо се правце у Лајел-Корт, где смо доста дуго живели. Отац му је предао његово имање, које му је остало од тетке. Мојим родитељима нисмо ишли. Они су ми одговорили, да је њихова кућа мени увек отворена, ако оставим човека, који ме је тако ужасно преварио, али они нису хтели њега ни видети. Пред наш полазак из Лајел-Корта г. Џеспер, призвавши ме к себи у кабинет, посаветовао ме је, да чим се појави лудило код мога мужа, да га одмах предам у болницу за сумањите.

Ја сам с негодовањем одговорила, да тако што никада нећу учинити.

— Кад је тако, рекао ми је полугласно г. Џеспер, онда ћу ја то учинити. Ја не могу допустити, да ви излажете опасности свој живот, и ја ћу се непрестано бринути о вама.

Ми смо отишли у Брајтон, куда смо повели са собом моју дојкињу, Марту Левинсон, њеног сина и још двојицу слугу. У току неколико месеци мој се муж осећао добро и сваког дана изгледало је, да постаје здравији и бадрији.

Једном, некако у јутру, донели су нам новине, у којима је био сасвим потанко испричан случај са једном лудом у лудници. Ја сам брзо сакрила новине, да их не би видео мој муж, на кога је увек јако дејствовала и најмања опомена на све оно, што се могло односити на његову болест. Али је он нашао новине и прочитао целу причу о том догађају. Цео сат седео је он на свом месту, непроговорив ни речице. Затим ме је призвао к себи.

— Кларисо, жено моја, обећај ми, да, ако ме моја несрећна глава опет изда, да нећеш ником дозволити, и ни под каквим изговором, да ме узме од тебе: обећај, да ћеш, да ме сакријеш од свију рођака, од свију познаника наших. Узми Марту и Џона, они ће ићи с нама. Ја те много молим, молим, да ми жртвујеш твој живот. Ти знаш, да сам ја готов да све учиним за тебе. Затим је он саставио цео план, који сам ја доцније

извршила потпунце. Он је са сузним очима говорио о томе, што је упропастио мој млади живот. Но ја сам му га предала с драге воље, без икакве принуде; на молбу његову обећала сам му, да, ако устреба, ја ћу жртвовати све. — породицу, своје другарице, све у опште што ми је драго, оставићу све, и склонићу се тамо, где нас нико никада наћи неће. Прошло је неколико месеци, и мој муж био је тако здрав, да сам се почела надати, да је опасност прошла. Но она је дошла. На недељу дана пре тога Ернест се почео жалити на велику главобољу; није могао да спава и трабуњао је преко ноћ. Најпосле, једно јутро погледнуо је на мене, осменуо се и — већ није знао за себе. Он је био померио памећу, и постао права луда. Ја сам одржала своје обећање. Ми смо се доселили у престоницу, цо нико, осим лекара, није знао за њега. Тамо смо провели 9 година, а затим смо се овде доселили. Марта и Џон једини су знали о мојој тајни, па је никад никоме казали нису. Међу тим Ернест је био миран. Само дваред или триред дешавали су му се наступи. За сво време он ме није познавао. Десет година, пуних 10 година очекивала сам, да ми каже оне речи, које је изговорио пред саму своју смрт. Он их је, најпосле, и изговорио; у њима сам прочитала благодарност и љубав његову. Мој ће муж бити сарањен у породичној гробници.. Сутра господин Лајел и његова госпођа биће овде.

Сутра дан на дивно чудо свију житеља у Честону пред кућом „тајних усељеника“ стале су каруце г. Џеспера Лајела, а за тим почела су долазити једно за другим кола и других, очевидно знатних лица. Дивљење је то било још веће, кад су видели богату погребну пратњу, која је изашла из куће, у спроводу дугог реда каруца, украшених грбовима; и у Тајмсу изашао је оглас, да је 22-ог у Честон-скверу, у кући №28, у својој 39 години, умро Ернест Вен, други син г. Џеспера Лајела из Лајел-Корта. Затим сво љубопитство пало је на мене. Мој муж био је на пратњи, њега су видели у истим колима са лекаром и млађим сином г. Џеспера. Ја нисам казала ни речице из жалосне историје, коју ми је испричала г-ђа Клариса. И на тај начин нико ништа није знао о кућној тајни под бројем 28. Сви су закључили да је просто умр'о племић, који је дуго боловао.

Г-ђа Монкмер дошла је по ћерку, но Клариса је замолила, да јој допусти те да једну недељу дана проведе у самоћи. Пред полазак дошла је она к мени. да се опрости. Десило се, да су тог истог часа јавили о доласку уседелице Бољдеро. Ја сам се нашла у небраном грожђу, но г-ђа Лајеловица само се осменула.

— То је она иста женска, која се била на мене онако расрдила? упитала је она полугласно.

Ја сам ретко виђала онако што смешно, као што је био израз лица уседелице Бољдеро, када сам је упознала са г-ђом Кларисом. Жена, на коју је она викала, коју је увредила, била је графовска кћи. Она је видела, да свако извинење с њене стране не би имало места, и она је седела као окамењена. Г-ђа Клариса устала је, да се опрости и, пољубив ме обећала је, да ће на јесен одвести моју децу у замак свога оца. Кад сам се вратила у собу, мис Бољдеро седела је на истом месту и у истом положају.

Мој муж, ја и наша деца посетили смо замак г. Монкмера. Г-ђа Клариса поново је постала млада и дивна женска, и ја се нисам ни мало зачудила кад сам после 3. године добила позив на њену свадбу са лордом Рајдено (на велико задовољство својих родитеља). Она је била срећна, но ја мислим, да није никада заборавила онога, кога је пређе онако ватрено љубила.

М. Сим.

*

ТОЛДИЈИНА ЉУБАВ.*)

од Јована Арања.

ПРВА ПЕСМА

Осврће се Мађар, уздишућ' погледа̂
У времена славна из времена бледа:
О старојзи слави некадашњи тиња
У души му бруји — тек к'о нека прича.
Ни ја своју тугу не знам чим да блажим,
Па утехе и ја у прошлости тражим;
Грлим оне, што су отишли у неврате.
И мртви ми дају, што ми живи крате.

Толдије се сећам, ком сам песму свио,
Још у доба кад сам млад, раздраган био;
Проста је то песма, проста, без украса,
Ал из чиста срца добила је гласа.
Ох када би опет — та не славе ради
Већ да ми се душа певањем подмлади,
Ох када би мог'о, ох када бих знао,
Кад бих опет таку песму отпевао!

Млади Лајош сео на престо оца свога,
Левенте га дворе и господа многа;
У Будиму горе зида нове дворе
Вилинска изгледа — нек се приповеда.
Толдија је њему уз колено био,
У јуначкој игри време ј' проводио;
Пемакову главу у грб су му дали,
Једанајст племића у пратњу му стали,

Стишала се ратна врева са свих страна,
Мир се расцветао к'о маслине грана;
Одмарају с' борци на кућњему прагу,
За бојеве нове нову купе снагу.
Свако се одмара, само Лајош неће,
Велика га душа и сад напред креће:
Идем проћи земљу, у себи ће рећи.
Одговор је голем на краљеви плећи.

Нит је кога пит'о, нит се договар'о,
Узе на се рухо просто и постаро,
Неколко улара собом је понео,
Па је онда коња најлошег усео;
Иде, ђоја, коње изгубљене тражи,
Ал приклања ухо свакој новој кажи:
Какав терет носе, на што с' туже људи,
Распитује како с' сиротињи суди.

Путујући стиже близу селу неком,
Ту је лепа њива са травицом меком.
Ту кљусету своме опусти кајасе
И са њега сјаше, да се коњ напасе.
Баш је било вече, — јарко сунце леже
Покривало рујно на лице натеже;
А где ће он лећи, где-ли ће он спати?
Ваљда ће му какав жбунић конак дати.

Беше на крај села лепа кућа бела,
Он пред њоме стоји, коња б' да напоји;
На капији десно отворено крило,
То јест, право рећи, није га ни било.
Сад се дигле псине, — и мал не би квара
Ал гле неке лепе цуре код бунара,
Она викну оштро, а псине се врате
Гунђајући мукло, што им јуриш крате.

Тадар рече краљу: „Госпођице моја,
Ја сам путник, смем-ли напојити коња?"
„Како не би смели, — бог је воду дао;
Ал куд тако журно? мрак је већем пао.
Не би-л боље било да с' овде преноћи.
На сутра кад сване, онда даље поћи?"
Уз те благе речи погледа га благо;
То је краљу било врло, врло драго.

Ал он вели: „Хвала, ал ту за ме није,
За мене су куће мање и простије;
Та ово је дворац, а ја нерад сметат',
А нисам ни вичан по дворима шетат'".
То ј' домаћин чуо, (он с прозора гледа)
Па овако рече, као да заповеда:
„Није то ни тако, јеси чуо роде,
Ко замркне код нас, тај и ноћи овде".

Он намигну само, а већ слуге старе
Шчепале на воде коња у ахаре.
„Хајде!" вели газда „улаз'де овамо,
Или валда чекаш да те угурамо!"
И краља увели, — не помаже: нећу —
Не у кућу малу, већ у ону већу;

*) Ову прву песму из последњег одељка Арањевог Толдије, што ју је превео наш Змај-Јовановић познатим својим ремек-начином, прештампавамо из „Стармалога" на жељу београдских пријатеља с тога што је „Стармали" те среће, да му се многи бројеви изгубе у помрчини српске брижљиве полиције те тамошњи читаоци немају ову песму у целости, те би је желили читати у „Јавору". Уредн.

Чим се ушло тим се за трпезу село,
Посадише госта баш у горње чело.

Виче газда ћерку, Пирошкицу малу:
„Донес' де нам вина у белом бокалу;“
А Пирошка мала већ бокал опрала,
Носи вино што га нема кућа многа
„А сад, чедо моје, мало се потруди,
Де понуди госта, стидљиве је ћуди!
Цура гуцну мало: зажари јој с' лице
(Али томе жару није криво винце).

Док је цури посла код огњишта било
У соби с' полако зборило и пило.
Не потраје дуго, донеше и јело.
А Пирошка седе баш у доње чело.
То је било својски, милом богу хвала,
Али да је нешто та редуша знала,
Да јој ко год шапн'о: кога има госта.
У земљу би пала, што ј' вечера проста,

Проста, јесте проста, али свега доста:
Печеница красна, па салата масна.
Па лепиња сирна, па воће од реда,
На покон донеше — али каква — меда,
Меда, што му с' лице као злато сјало,
Из кога је и сад цвеће мирисало;
Па још оно дивно ермеличко винце, —
На осмејак слатки лепе Пирошкице.

Ето свиме тиме краљ се раздрагао,
У мало је било, па би се издао;
Срце му се шири с гостопримства така,
Тешко му је било не даги му маха.
Над душом му тајна попут танка вела,
Таласа се љуљка, радо б' одлетела;
А да им се каже, било б' стра и стида,
Па зашт' тако лепу вољу да прекида?

„Ај, синовче, ти ме не питаш за име!“
Тако на леп начин кара га домаћин, —
„Розгоњи се зовем, — а вољс би им'о
Да већ један другом чашу наздравимо.
Здрав ми био госте, бог ти дао снаге
Све у корист наше домовине драге,
Која има краља, што се дичи њиме —
— Али збиља, реци и ти своје име!“

Одговори путник: „Бог нека вас живи!
Розгоњи су увек међ првима били,
Господа јунаци водили су чете,
Све сам ја то чуо још ко мало дете.
Мало је у земљи таких богатара,
У њих има шума, њива и добара!
Кад сте родом и ви тих сокола сиви,
Домаћине часни, бог нека вас живи!“

Испи чашу п' онда рече ову причу
(Што му на ум паде овако при пићу)
„Ја се, богме не мам чим похвалит' туди, —
Та племић сам и ја, ал сиромах худи.
Имадох три коња, слична живој ватри,
Ал беђари неки украдоше сва три,
Па сад тако лутам, по свету с' пребијам
Тражећ' своје коње — само ветар вијам

„Име ми је Ђорђе! а презиме Чута, —
Премда ми је отац рек'о више пута
Да би се ми могли и друкчије звати
(О, то пусто вино, сад ће га издати!)
Он је доказив'о, памтим још и сада,
Да се наша лоза води од Арпада. —
Кад би он то рек'о смеј'о с' свако живи,
Домаћине часни, па смејте се и ви.“

А домаћин на то: „Тајне су застрте, —
Ал ја давно мотрим твога лица црте:
Очи, уста, чело — и рек'о б' из свега
Да ти ниси рода баш најпростијега.
Ко сме касти јесте, ко сме касти није,
Кад се коло света тако чудно вије;
Замршају светском тешко ј' краја наћи,
— Море, још ти могу и круну натаћи!

(Наставиће се).

ОМБРА.

РОМАН А. ЖЕНЕВРЕЈА.

(Свршетак.)

Ах! варалицо! промрмља она љутито иди, сад те познајем, твоје срце загрева само плам тријумфа, само пљескање гомиле; ти хоћеш да имаш уза те идола коме се све клања, а не жену са њеном нежношћу. . . Добро дакле! то је једна цета, ти си је два пут издао: Омбру ради леди Стевсове и леди Стевсову ради Омбре·

И не узевши ни свој огртач и не тражећи вођу, Минија седе на прва кола, дође у палату, ушавши у њу мрачна и узбуђена; истрже своје црне витице, уми се по лицу, да би смакла ову мрску образину; место лажне слике угледа опет своје лице покривено смртним бледилом, промењеном тугом без надања.

Сутра дан сунце се родило сјајно, као да ће да озарава само срећне; плави залив, благодарећи његовим зрацима, био је обасут сребрнкастим шљокама, чамци се љупко њијаху, деца готово гола узвикиваху, возари на чамцима певаху, све је било пуно живости и живота; ништа се не беше променило осим жене, чије је срце било смрвљено.

— Леди Стевеова пусти Баринија да се радује, задржавши за себе саму, тајну своје туге. Стари певач изгледао је за четрдесет година млађи, толико је имао речитости, живости, говорећи о своме дивљењу.

— Била си јединствена. Па какво је било одушевљење! . . Поново су те изазивали; ја сам те сам тражио; где си била? Публика не хтеде да се удали док ти још не пљеска. „Живела Омбра! Омбра! Омбра!“ Трчао сам на све стране. . . Како си се вратила? Ето си бесмртна као и твој учитељ. Да кнегињо Сансевронска, твоја слава надмашује славу твојих предака!

После доручка Барини изађе! било му је као нека потреба да чује како се говори о певачици. Задржао се напољу целога дана.

Минија се могла занимати посетом коју је очекивала овога вечера, а да не буде запиткивана; украшавају се и мртваци и гробље, тако исто и она, пошто је наредила, да се сала испуни цвећем, сама се њиме китила, свечано се обукла, понамештала је дијаманте на хаљину, своје лепе руке украсила је гривнама; кад се већ смркло, полијелеји и светњаци беху запаљени, све је узело на се празнични изглед и млада жена немирна, уплашена, са усијаним очима, са сатареним лицем, очекиваше.

— Да не дајеш какав бал? упита је Барини.

— Имам да кажем збогом; немој ме вечерас остављати и ћути.

— Не знам за што се плашиш, прихвати старац, наличиш на Норму, кад је хтела да побије своју децу.

Тек што он ућута, куцну девети час; очекивани посетилац ступи у салон. Минија му се приближи, војвода застаде, немогавши, сакрити своје изненађење и узвикну:

— Леди Стевеова!

— Да, милорде; зар се чудите што сте ме овде застали? . . Да вам то није чудно што ме видите, и што ми у Италији враћате посету, коју сам учинила војводкињи у Енглеској?

— Опростите, миледи, ја сам мислио да идем у Алпино . . . Али вечерас нисам знао . . . надао сам се . . .

Но, но, чему сте се надали брате? Ви сте збуњени! . . . . Збиља, руке вам дрхћу . . .

— Како се зове ова палата? упита војвода место одговора?

— Палата Марини! понови лорд Витфјелд . . . Ви не станујете у њој сами? Овде сте у походи, можда?

— Не, ја сам у моме стању, и у овој палати станујем сама са мојим учитељем.

— Опростите, миледи, да нема какве друге палате са овим именом?

— Не верујем, милорде, овде вас баш и очекују.

Чудновата озбиљност замени изнуђени осмех, који се играо на њеним уснама.

— Где ме очекују! Ви дакле знате?

— Знам да вам је Омбра овде одредила састанак.

Младић се живо приближи леди Стевеовој, чији поносни и готово презирући изглед задиви Баринија, који, не разумевајући енглески, побоја се, да странац није био довољно учтив наспрам Миније; он дакле устаде.

— Остани ту, рече му она; то је мој брат лорд Витфјелд.

За тим окренувши се к’овоме рече

— Милорде, изволите сести. С вама имам да разговарам о личности, коју сте мислили да нађете овде. Она вам је непозната, и ја сам узела на себе ту дужност, да вам искажем о њој све што желите знати.

— Али зашто нема ње овде?

— Казаћу вам милорде; Омбра је моја пријатељица.

— Ваша пријатељица?

— Да, милорде; нисам ли вам већ казала, да таленат у Италији вреди колико и племићска титула? Ви сте били врло строги наспрам вештакиња. Сећам се да сте ми рекли: да није најбоље женити се таквим женама.

— Али Омбра је изнад свију осталих и ја сам вам веома захвалан, миледи, што сте је онда бранили.

— То њој није било од потребе, прихвати Минија, јер вам је она равна и по рођењу и по богатству.

— То нећу да знам, повика војвода, хоћу да вам кажем леди Стевеова, да сам вас варао, чинећи се да презирем вештакиње, а Омбра, да је ма која по рођењу и да је ма откуд, спада међу такве, којима човек може дати своје име.

— И своје срце настави Минија.

— Да, своје срце, јер ја сам је заволео, чим сам је видио.

— И мало заборавили не видећи је више, прекиде га млада жена; јер, ако се не варам, ви сте и мени понудили то срце тражећи од мене састанак.

— Истина је, миледи, ви ми бесте улили осећања поштовања и наклоности, због којих сам желио да вас добијем за друга, али ви сте ме одбили, свирепо одбили. Сада пак могу са свим отворено да вам изјавим, да сте добро учинили, јер сте погодили, да сам другу још страсно љубио

— Ви дакле признајете, рече Минија узбуђено, да су ваши нежни погледи и ваше речи биле лажи, и док сте од мене тражили да будем ваша, да сте љубили Омбру.

— Не, никако вас нисам варао, леди Стевеова. Мислио сам, да је Омбра за ме изгубљена, и мало по мало подлегао сам чару ваше лепоте и вашега духа; име Омбре бачено и међу нас доказало ми је, да још не бејах излечен од моје љубави, и она се запалила жешће но икад, ето то је истина' Ја сам вам обвезан за то ваше уступање, сестро: и морам још, толико поверења имам у вашу правичност и доброту, да вам саопштим, да сам синоћ питао Омбру, хоће ли да буде моја жена.

— Можете ли помислити, милорде, да она носи име ваше мајке?

— Немојте кушати, драга леди Стевеова, да ме одвратите од саме ствари: тиче се среће мога живота . . . Могу ли дакле рачунати на вас, да ћете заступати моје интересе?

— Не, милорде.

— Јесте ли дакле моја непријатељица?

Војвода не добив одговора, а видећи иронију и гњев у плавим очима младе жене настави:

— Кад је тако, миледи, ја желим да видим Омбру, која ми је обећала да ће ме саслушати. . . . .

— Ви је нећете видети, милорде, ја ћу је од вас чувати.

— Ви немате права да ме од ње раздвајате. Где је она?

— Дознаћете то, војводо Витфјелдски, повика Минија и окрете се Баринију кога поведе ка клавиру. Прати ме учитељу.

Она отпоче да пева, а њезин глас уздиже се у свој својој лепоти . . . Војвода узвикну. Песма би продужена, све више и више изразна.

— Где сам ја? Ко сте ви дакле? промрмља Вилијам.

— Ја сам Омбра, која вам никада неће опростити

У своме изненађењу, упропашћењу и очајању, војвода се заљуља и изгуби свест.

При овоме, Минија заборави свој гњев наже се над њега, јер га је непрестано љубила, и позиваше га најнежнијим именима, плачући над овим лицем, бледим као у мртваца . .

— Омбра! промуца војвода долазећи к себи.

Но, па да, Омбра, рече Барини; има ли два гласа као што је њезин.

Са италијанском живошћу отпоче он причу о претварању своје ученице, а Вилијам узевши је у наруче, тако рећи, однесе је у салон.

*

Годину дана после овога, лорд Витфјелд и његова млада жена враћајући се из Алпина, задржаше се у Милану; шетајући се у вече на алтану од гостијонице, прочиташе један плакат, који објављиваше претстављање опере Изауре.

— Хоћеш ли да проведемо који часак у позоришту, љубави моја? упита војвода, још можемо стићи на време.

— Врло радо.

У Београду, 1882.

Бацивши на главу покривало од црне чипке и умотав се у бели огртач, млада војвоткиња и њен муж згурише се у једној малој мрачној ложи.

— Ах! повика Вилијам, од како сам тебе слушао, све ми певачице изгледају сажалења достојне.

Минија је била на задњем крају ложе сакривена у сењци, Вилијам окренувши се угледа њену плаву савршено сакривену косу испод црног покривала, остали део тела увијен у њено бело одело, њене плаве очи које га њежно гледаху.

Како ми у овом тренутку наличиш на Омбру! протепа он пригнувши се к њој и ватрено је пољубивши.

Можда би, кад би плава Минија могла читати у срцу Вилијамовом, још била суревњива наепрам себе саме.

Ј. В. Несторовић.

МОЈЕ СРЦЕ.

Ко' што сиње море оток
Са свих страна запљускива;
К'о што небо месец, звезде,
Магловити облак скрива; —

Тако исто на срце ми
Претешка се туга свали,
Па јадовно тужно збори:
„Ти си крива враже мали!“

Из дружине „Слоге.“

J.

НИКОЛА ГОГОЉ.*)

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а**)

с француског Ђ. Ј. Н.

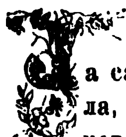

Ја сам читао од Гогоља само три дела, која горе споменух, т. ј. збирку новела, један роман, и једну комедију. Мислим да је он издао још неке расправе и списе, које су учиниле читаву сензацију на философском и религијозном пољу у његовој земљи, али моја некомпетентност у овим стварима доприноси, да не жалим толико, што не могу о њима да говорим. У осталом, мени се чини, да Гогољ као романсијер и као драматски писац и заслужује нарочиту студију, јер да је он писао само мало више распрострањеним језиком, он би стекао можда онај глас, који су стекле најбоље енглеске х у м о р и с т е.

Вешт посматрач до ситница; способан да произведе смех; дрзак у излагању, али наклоњен да вређа до буфонерије, Го-

*) Никола Гогољ родио се у неком селу близу Полтаве, и у овој се вароши и школовао, те добије неко место у министарству у Петрограду, али му се чиновнички живот брзо досади, због чега се ода на књижевност, проведавши доста времена у путовању по западној Европи Он је се одликовао нарочито у сатиричним новелама и романима. (в. „Историју света.“ св. II. од М. Зечевића). Пр.
Први његови радови то је поезија његове отаџбине (Мале Русије), красне слике из јуначке малоруске прошлости, или ти слике из савременог живота малоруског. С преласком у Велику Русију, окрену се Гогољ савременом животу у В. Русији. (в. „Стражу“ св. за фебруар 1879. год.) Пр.

**) Више, о П р о с п е М е р и м е-у в. „Стражу“ св. за Септембар 1878 год., где има лепа критика о његовом раду. Пр.

гољ је пре свега сатиричар жарког уображења. Он нема сажалења наспрам будала и неваљалаца, али за то има само једно оружје — иронију, која, док је с једне стране врло оштра наспрам свега што заслужује да се исмеје, дотле је с друге стране на против врло блага спрам погрешака, на којима се она врло често баш највише задржава. Колика му је готово увек више шала, а његова веселост не да се лако описати. Ако по који пут и насмеје своје читаоце, у дубини душе њихове оставља им утиске пуне горчине и гњева, — његове сатире дакле, не свете се друштву, оне га само гњеве.

Као цртач обичаја, Гогољ се нарочито одликује у фамилским сценама. Он има у себи доста оног духа Тенијевог и Каловог. Изгледа човеку, да је видео његове карактере (личности) и да је живео с њима, јер он нас упознаје с њиховим манирима, њиховим наравима и најмањим њиховим покретима.

Један вам вреска, други вам вређа уши говором, а трећи опет шушкета, јер нема све зубе. Занет, на жалост, овим ситничарским студирањем детаљности, Гогољ је готово са свим заборавио, да их везује за главну радњу. Управо, може се рећи, да нема плана у његовим делима, и, што је најчудноватије, нарочито код писца који се хвали са своје природности, никад у напред не одређује, какав ће му бити развој главног плана. Сцене, најфиније изведене, везују се рђаво; оне ..очну, али се брзо сврше, а више пута крајња небрига писца за састав дела, као да нарочито руши илузију, произведену истинитошћу описа и природношћу дијалога.

Бесмртни учитељ ове, истина раштркане, али оштроумне и пуне чари — привлачности — приповедачке школе, у којој Гогољ с правом заузима место одличног ученика, — беше Рабеле, коме се не може човек довољно надивити и довољно га проштудирати, али подражавати му данас, по мом мњењу је не само тешко, но шта више и опасно. Ма да је онај његов стари језик пун неисказаних дражи, не може с ни двадесет страна узастопце прочитати. Човеку се брзо досади, па тако оригинална и жива красноречност, која је готово увек без икакве цељи, изузев у неколико Едина, као Дика и Алоиса Јована. Као год што се очи уморе посматрајући на микроскоп животињице, тако се исто и разум замори читањем ових бриљантних страна, где је свака реч на свом месту, тако, да се ни једна не би могла избацити, али где би се можда могле изоставити све целине, које сачињавају само дело, а да оно осетно не изгуби ништа од своје заслуге. Вештина избора међу безбројним цртама, које нам природа нуди, много је тежа, но што је пажљиво посматрање и тачно извођење њихово.

На руском језику, који је бар по мом мишљењу, најбогатији европски језик у наречјима, могу се најделикатније нијансе изразити. Пун оне дивне краткости у изразу скопчане са јасношћу, кадар је да једном речи свеже више идеја, за које би ком другом језику требале читаве реченице. Француски језик, оснажен грчким и латинским, узев у помоћ сва своја наречја са севера и југа, па најзад и језик Рабелеов, може само дати појма о тој крепкости и гипкости. Зна се добро међу тим, да тај тако диван инструменат има знатнога утицаја на таленат писца, који само зна са њиме управљати. Он налази задовољства, колико је нужно, у колориту својих израда, као што се цртач са књигом (блоком) и Брукменовом писаљком, труди да, и против своје воље, повуче контуре изредном финоћом. На сваки начин то је нешто најбоље, али врло је мало ствари, које немају и своју рђаву страну. Прецизна радња је знатна услуга, само ако се управи на главне делове састава. Буде ли једнако изведена и у споредним радњама, онда цело дело постане монотоно.

Ја сам казао, да је сатира, по мом мнењу, особени карактер Гогољевог талента. Он не гледа у лепом ни ствари ни људе, — тим неће да се каже да он није веран

посматралац, — али његово изучавање обичаја, показује неку превагу ка ружном и жалосном. На сваки начин та два елемента и постоје у природи у изобиљу, али баш нарочито за то, што их тако често сретамо, не би их требало истраживати са неодољивом љубопитношћу. Ако би се судило по табло-има, које је снимао Гогољ, добио би се грозан појам о Русији, о светој Русији, као што је називају њени синови. Он нам на њима износи само многе глупаке, кад нам не каже да вешамо лупеже. Зна се већ, да је то погрешка сви сатиричара, што виде свуда само дивљач коју гоне, и није баш најпаметније веровати им одмах на реч. Аристофан је у залуд употребио свој изредни геније да оцрни његове суграђане, јер то нам неће сметати да волемо Перикловy Атину.

Гогољ обично узима своје карактере из провинције, подражавајући у томе Балзаку, чија су дела баш могла и не бити од утицаја на његов таленат. Модерна усавршеност комуникација у Европи, дала је вишим класама свију земаља, — а нарочито становницима великих престоница, — сличне манире, манире конвенцијоналне, усвојене употребом, као фрак и округли шешир. А потражите данас код средње класе и мало даље од великих вароши, национални обичаје и идеалне типове. У провинцијама се и може још наћи примитивних обичаја и предрасуда, али и тамо су с дана на дан све ређе. Сеоски племићи, који једном у животу оду до Петрограда, и то им је сав пут; који живе целе године на својим добрима, једу много, читају мало и не мисле много, — типови су, које Гогољ воле, или боље, које на сваком кораку гони својим пецкањем и сарказмима. Пребацивало му се, као што сам слушао, за неки провинцијални патријотизам. Као Малорус он би имао, незнам какве особите наклоности за Малу Русију, на штету остале царевине. По мом мишлењу, он је̂ доста беспристрасан, шта више и сувише строг на спрам свега што је предмет његових посматрања. Пушкина су опет осуђивали, са свим по мом мнењу, за скептицизам, неморалност и сатански карактер; међу тим он је нашао у неком старом обиталишту дивну Тат и јану (Tatiana) — жао нам је што и Гогољ није био такве среће.

(Наставиће се).

ОДАБРАНИЈЕ СКАСКЕ СТАРИХ ЈЕЛИНА И РИМЉАНА.

СКАСКА О ИРАКЛИЈУ.

(Наставак.)

Ираклије и Нес.

Сви троје пођоше у Калидон до пријана пројевог Кејика. На томе је путу Ираклије више препатио но икада. Кад је дошао до реке Евена, затекне тамо кентавра Неса, што је за новце пренашао путнике преко реке и говорио, да су му богови дали то право рад поштења његовога. Ираклије пређе сам, без ичије помоћи а Деијаниру остави, да је пренесе Нес по обичну цену. Нес узме лепу љубу Ираклијеву на леђа па је стане носити кроз воду. Али га залуди лепота Деијанирина те стане на сред реке па хтеде, да загрли дивну жену. Ираклије је дотле већ био прешао; наједаред чује, како му љуба виче, па се брзо осврне. Кад је видио, да му се мила љуба неће моћи отети од загрљаја кентаврова, није дуго премишљао, него извади хитро из тобоца стрелу једну лаку, напери је, па прострели Неса, баш кад се са пленом својим дизао на обалу. Деијанира се извије из руку рањеникових па хтеде да полети к војну своме, али је задржи Нес, што ни на самрти није с ума сметнуо освету. „Чуј ме, ћерко Енејева!“ стаде јој говорити. „Ти си последња што сам те преко воде пренео, па зато хоћу нешто да ти кажем, да будеш срећна и задовољна. Покупи крв што ми тече из ране самртне; лако ћеш је покупити, јер се згуснула од отрова хидре лернејске. Та ће ти крв бити

мађија за мужа твога; намажи њоме кошуљу његову па никад неће бегенисати друге жене до тебе.“ То изусти па душу пусти. Деијанира додуше није сумњала у љубав и верност војна свога, али је ипак урадила, као што јој је рекао Нес; баш је уза се имала лонац један: у тај лонац покупи згуснуту крв кентаврову а Ираклије је био далеко, те није могао видити, шта она ради. Пођу онда даље па срећно доспу до Кејика те се ту настане заједно са друштвом, што је за Ираклијем из Аркадије пошло, па свуда за њиме ишло.

Ираклије, Јола и Деијанира.

Смрт Ираклијева.

Последња је војна Ираклијева била на Еврита, краља у Ехалији, што му је некад одрекао ћерку своју Јолу. Скупи ти ирој велику војску, све саме Грке, па пође на Евбеју, да опседне Еврита и синке његове у граду њиховом Ехалији. Срећа га јуначка ни ту не изневери; дворе краљеве разруши па убије и краља и сва три сина његова а град разори. Јола, вазда још лепа и млада, постаде робиња Ираклијева.

Дотле је Деијанира код куће брижно чекала вести од војна свога. Наједаред се сав двор заори од веселога клицања. Дошао весник па јавно: „Жив ти је господар, краљице, ено га где се враћа у слави победној. Задржао се само на предгорју Кенеју; тамо хоће да принесе Јупитру жртву-захвалницу. За мном је послао слугу Лиханта да народу објави победу.“ За час дође и Лихант а и с њиме заробљеници. „Здраво да си, светла љубо господара мога,“ рече Деијанири; „богови не трпе неправде те су благословили Ираклија; душмани су наши сашли у ад, град смо им разорили. Али ти господар поручује, да милостива будеш заробљеницима овим а нарочито несрећној моми овој, што ти је ето пала пред ноге.“ Деијанира милостиво погледа на дивну, млађану мому, дигне је са земље па рече: „Жао ми вас је свију; срце ме боли, кадгод видим кога, ко изгуби слободу, па робује далеко од завичаја свога. Силни Диве, немој нигда руке своје дићи на мој дом! Али ко си ти, јадна девојко? ниси канда удата а рода си канда господскога? Реци ми, Лиханте, ко је отац, ко ли мајка девојани тој?“ — „А откуд ја знам? Што мене питаш?“ одврати Лихант а на лицу му се могло видити, е нешто таји. Мало застане па онда настави: „Зацело није из сиротињске куће.“ Јадна је мома једнако уздисала а речи једне није изустила, те за то не хтеде Деијанира даље распитивати, него нареди да је одведу у кућу и да пазе на њу. Лихант послуша господарицу своју а дотле дође онај први весник ближе краљици па јој пришапне: „Не веруј, Деијанира, слузи Ираклијевом. Не вели ти тај истину. Из његових сам баш уста чуо насред пијаце пред свим светом, да је муж твој само зарад девојке те разрушио високе дворе у Ехалији. То је Јола, ћерка Евритова; ти си је лепо примила а Ираклије је њу замиловао, пре но што је тебе још и познао. Није она дошла у дом твој, да ти буде робиња, него да буде мужу твоме љуба-суложница.“ Кад је то Деијанира разабрала, стане јадиковати, али се брзо поврати па дозове слугу мужевљева, Лиханта. Лихант се испрва клео силним Јупитром, да јој је рекао сушту истину те да не зна, ко су родитељи девојчиња. Али га Деијанира стане преклињати, да се не титра са светим именом Јупитровим. „Па и ако омрзнем на мужа свога са неверства његовога,“ говорила му је плачући, „опет зато нисам тако неваљала, да бих могла икаква зла учинити девојци тој, што ме није ничим увредила. Мене је ње жао, јер јој је лепота убила срећу а завичај јој у ропске ланце оковала.“ Лихант онда призна све. Деијанира му ништа више не пребаци, него само нареди, да пречека док му донесе даре, да их однесе Ираклију у замену за силне заробљенике што их је муж њен њојзи послао.

Крв кентаврову сачувала је Деијанира на скривеном месту. Сад се сетила те мађије, да њоме задобије наново срце мужевљево и верност његову. Оде лагано у ону одају па намаже изнутра кошуљу једну Ираклијеву. Дозове онда Лиханта па му да-

де дар за Ираклија. „Однеси дер мужу моме ову кошуљу, што сам је сама откала. Нек је нико други не носи до ли само он; свечанога дана, кад буде приносио жртве, нека је навуче; тако сам се ја заветовала. А ево ти и један прстен; по томе прстену нек позна, да носиш поруку од мене.“ Лихант обећа, да ће урадити, као што му је господарица наредила, па пође да однесе Ираклију дар на Евбеју. Прође неколико дана а Хил најстарији син Ираклијев и Деијанирин оде бабајку своме на сусрет.

После неког времена врати се Хил кући, али без бабајка. Кад дође пред матер, стане нарицати: „Еј мати, боље да се ниси никад ни родила, или бар да ниси моја мати“. Деијанира се сва престрави па у страху повиче: „А шта је, синко, на мени проклетога?“ — „С предгорја Кенеја идем, мајко,“ одврати Хил јецајући „тамо је бабајко скончао а ти си га убила.‘ Деијанира пребледи као крпа па запита: „Ко ти је то рекао, сине? Ко сме мене кривити, да сам војна свога убила?“ — „Нико ми није то рекао,“ настави Хил, „рођеним сам својим очима видио, како ми јадни отац пропаде. Затекао сам га на предгорју Кенеју, како баш коље жртве силноме Јупитру. Тада дође весник Лихант са даром твојим, са проклетом, убилачком кошуљом твојом. По поруци твојој обуче бабајко одмах ту кошуљу па онда пође да жртвује дванаест волова. С почетка се јадник сасвим мирно молио боговима. Већ се дим са жртвеника стао дизати к небу а наједаред њега спопадне страшан зној, кошуља му се залепи за тело а свака кост на њему задрхће. Као да му љута гуја уједа тело, викао је мученик, да му доведу Лиханта, невинога весника. Лихант дође па наново каже поруку твоју а бабајко га зграби за ногу, па га удари о стену морску те сав размрскан паде у шумне вале. Сав је народ жалио јадног Лиханта али нико није смео ни близу доћи бесноме моме бабајку. Он се сирома час ваљао по земљи час је рикао и скакао, да је гора одјекивала. Проклињао је тебе што си му смртне муке задала. Најзад се окренуо мени па ми рекао: Синко, ако бога знадеш, однеси ме на лађу, да не оставим кости у туђој земљи. — Онда га однесемо на лађу те је сад дошао, па ћеш га за који час видити или жива или мртва. Све си ти то урадила, мати. Мучки си убила најдичнијег јунака.“

Ниједном се речи није Деијанира правдала сину своме; оћутила је, па изашла мирно из одаје. Чељади је она негда поверила била тајну своју, да Несовом крвљу може одржати љубав и верност мужа свога, те сад чељад каже Хилу, како је у срџби матер вређао. Хил брже пође за јадном Деијанирoм али дође прекасно. У спаваћој је соби лежала сиротица мртва на постељи војна свога а оштар јој је мач пробуразио био груди. Син загрли мртву мајку своју, па стаде нарицати и проклињати брзоплетост своју. Наједаред чује глас баба миленога. „Сине,“ викао је Ираклије, „сине, где си? Та извади мач, па прободи јаднога ти бабајка те га ослободи муке невидовне, што му је задала безбожна ти мати. Немој оклевати, смилуј се мени јунаку, што ту морам пред тобом нарицати као жена.“ Затим се окрене у очајању ка дружини својој па стане викати: „Јесу ли то они удови још? Јесте, исти су то удови, што су укротили страшило пастира, немејскога лава, исти они удови, што су задавили хидру лернејску, што су помогли смакнути еримантског вепра, што су Кервера донели из ада. Мене није савладало никакво копље, никаква љута звер, никаква војска дивска; убила ме женска рука. Сине драги, уби ме, освети се матери!“

Хил се закуне бабу своме, да је мати нехотице урадила зло то те да је откајала грех свој смрћу; а Ираклија онда пређе срџба те га сињи терет стаде тиштати. Сина свога вери са заробљеном момом Јолом, коју је и сам толико миловао У то донесу са пророштва делфијскога глас, да Ираклије треба да сконча, на брегу Ети. Крај свих самртних мука однесу болнога јунака на врх брега Ете па ту начине гломачу. Ираклије седне на гломачу па нареди, да је одоздо запале. Али му нико не хтеде

учинити ту тужну услугу. Болови су га кињили, да је мислио, е ће свиснути, па је преклињао сирома пријатеље своје, да га ослободе муке. Најпосле се реши Филоктет те запали гломачу. Ираклије му онда у захвалу даде страшне стреле своје и лук. Чим се запалила гломача, стану севати муње са неба па потпире ватру. Затим се спусти облак један на гломачу, громови стану ударати а бесмртни се ирој дигне на небо. Кад је гломача сасвим изгорела, дође Јолај и остали другови иројеви, да покупе кости. Али нису нашли ниједне кости те се одмах сетили, да је Ираклије по старој наредби боговској отишао на небо међу богове. Принесу му онда жртву-посмртницу па је мало по мало сва Грчка стала штовати и клањати се божанскоме ироју. На небу је Ираклија дочекала Минерва те га увела међу богове. Јунона се измирила с њиме те му дала ћерку своју Хебу, богињу вечне младости, за верну љубавцу, а Хеба је Ираклију горе на Олимпу изродила бесмртну децу.

ЛИСТАК.

МЕЂУ СЛИКАМА.

ЦРТЕ СА БЕЧКЕ УМЕТНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ.

од Фрање Шерера.

(Наставак.)

„Овде је добро, овде ћемо да се задржимо!“ — Тако би чисто човек да узвикне, кад уђе у красно намештену дворану, спрам које је напис: „Немачка држава“ Не с тога, што би немачки сликари француске своје другове знаменитошћу изложених слика надмашали, не, од Француза се много штошта може научити, него нас немачко оделење нарочито с тога тако привлачи, што ту свуда унаоколо по зидовима, ма куда поглед свој да бацимо, видимо све само весело друштво: Весела загрејана браћа — пиваре — сеоски музиканти — сељачке дунде — друге красне слике и прилике, што их је вешта рука Дефрегерова умела на платно да баци. Има вам ту и игранке и црквене славе, па и сам сеоски уча се налази на красној слици Карла Хертела „Млада Немачка“. Па да би се тима силним појавама из народног живота нешто што их допуњује и усавршује додало, налази се ту и крајњи табло веселог живота у механи, који представља храброг пијанца, који се разгоропадио, те сву красну браћу — с бирташем заједно — у племенитом гњеву свом, на мало оштрији начин избацио из механе и то онуда, где је по немачкој пословици „зидар оставио рупу“.

Људевит Кнаус зове се уметник, који је ову заиста генијалну слику моловао, она носи наслов: „На бирализшту.“

Усред механе, што ју је баш сада очистио од гостију, стоји он, сеоска делија, а од кошуље, што му се у борби испепала, висе му крпе преко снажних мишица његових. Обзире се тамо амо,номаман и бесан са стиснутим песницама и севајућим очима. За његовим леђима стоји девојче, ради којег се без сумње зађевица та и изродила при игрању; она у очајању крши руке видећи чудо, што га страховити тај човек почини, но и она сама чисто не сме да се усуди, да му ближе приступи.

Нешто са стране уз овога сеоског Краљевића Марка хрву се још два смела момчића на поду, те се комешају, који ће кога надвладати, но онај доњњи канда нема изгледа, да ће се измигољити испод онога другог, те се на њега попети . . . јогунасте су вам то делије, неће се скоро оканути хрвања.

Они пак што су надвладани, побегоше преко басамака, од којих је ограда поломљена. Само по гдекоји се тек усуди, да баци поглед горе на разљућеног лава . . . а неки се чине, да су у даљини добили опет смелости, да битку наново започну . . . али смо уверени, да кад би наш јунак само крочио, таки би ове зечији страх спопао, јер против онакога делије, помаже само — бегетво.

Столови, столице, чаше и све посуђе и намештаји, што их у механи може да буде — све је то, разуме се, расцопано и поломљено.

Остраг на слици виде се музиканти. Вредно је видети лица ових честитих синова. Но да су они, уместо што су од страха занемили, дошли на наметну мисао, да ударе свирати какав весео „валцер“, ја би се смео опкладити са 100 на 1, да би се цела туча ипак весело свршила, јер међу веселом браћом у селу бива често, да пошто су се већ добро навоштили, а они се после тога „трогателним“ начином измире, грле и љубе. . .

Да, да, шта вам не израђује тај племенити сок од јечма, такозвано пиво, човек га попије коју чашицу, малко се накреше — а не зна ни сам како.

Неки стручњак у овим пословима уверавао ме је једном приликом, да пиво чини човека непомирљивим. . . по томе је дакле онај, који се од пива опије, много опаснији гост, него онај, који се надере вина, јер винопилац ма како да се разгоропади — уверава ме мој стручњак — опет се пре може да помири, баш и ако је у најжешћу јарост донао, него ли храбри делија, што пиво тамани.

Ако мој пријашко има право, онда би се из тога многа ствар могла протумачити.

Тако ће ми рећи један мој пријатељ: „Па видиш, Б. . . има право . . ја знам то из искуства . . . јер и моја пуница је увек „непомирљива“, а то ће бити с тога, што и она већма воли пиво, него ли сок од винове лозице“. .

Лепа логика! Је ли лепа читатељко?

А да вино може човека и весело расположити, то нам најбоље доказује красна слика Едварда Грицнера са насловом: „Накресани“.

У неком дубоком подруму видимо једно красно и поштовано друштво. А то се међутим и по себи разуме, јер је пред нама фини и лепо удешени подрум — манастирски. Тамо натраг види се буренце — тако од једно сто акова —, које нас јако примамљује; убаво ово буре украшено је убавим резотинама, шта више има на њему и један изрезан владика са владичанском митром и штаком . . . једном речи, дивна је ово ствар, то пуно буренце. Па какав ли му тек мора бити садржај!

Ах, ко би могао докучити тајне овог трбушастог бурета . . . но у томе би нам ваљда могао помоћи велештовани отац подрумар . . . но сада нема времена, јер има гостију. (Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ.

(*† Вук витез Врчевић*). Сар. Листу стиже из Дубровника жалостан глас, да је онде 13. ауг. преминуо честити старина Вук вит. Врчевић ц. кр. умировљени вицеконсул а велезаслужни наш народни књижевник у лепој старости од 72 године. Овај тужни абер изазваће на све стране дубока утиска, јер је Врчевићево име и књижевнички значај његов чувен и уважен од обала јадранскога мора па чак и изван међа царевине наше на југу. Народна књига губи у њему највише. Врчевић је сав свој лепи век провео прикупљајући из Босне, Херцеговине и Боке которске народне умотворне, кано нар. песме, приповести, разне игре, питалице и износећи их сваком на углед. Безбројни су радови његови о описивању народних обичаја, празноверја и осталих умних и друштвених искрица народа из тих крајева. Мучно је то све побројати у неколико редака, јер се о Врчевићеву раду може читава књига писати. Најновије и рекли бисмо најдрагоценије дело његово јесу оне красне приче о разним правним обичајима и суђењу народњем већином по Херцеговини и Боки, које су излазиле већином у „*Pravu*“ „*Slovinck*“ „Гласу Црногорца“ и у „Сар. листу“ све до данас. Те приче Врчевићеве су бисер међу оним благом што га је он из дубине народног живота поцрпео и ето га је смрт баш у томе раду прекрхала. У први дослух те горке вести биљежимо ове ретке о честитој старини Врчевићу. Слава имену његову!

РАЗНО.

(*Суперинтенденат Јосиф Секач, као преводилац српских народних песама*). Недавно је изашла у Загребу књига на немачкоме језику „*Beiträge zur Literatur der kroatischen Volkspoesie*“ од С. Сингера, из које вадимо ову белешку, која ће наше штов. читаоце без сумње занимати. Ту се приповеда, како је суперинтенденат будапештанске еванг. општине Јосиф Секач, који се родио у Орошхазу 1809. г. а умрьо пре неколико година, учио српски језик и преводио српске народне песме. У Сингеровој књизи каже се до душе „хрватски“ језик, но мало ниже увериће се читалац

да то није „хрватски“ него српски језик био, што га је Секач учио и преводио. Кад је Секач свршио у Шопроњу богословске науке, морао је по обичају или примити какво капеланско место или пак ићи на какво свеучилиште у иноземству. Он се реши на ово последње, но најпре му је ваљало набавити новаца. С тога потражи и добије место, да буде домаћи учитељ у породици Николића од Рудне и проведе са племићким питомцима својим, „који су као Срби рођени, али су се имали за Мађаре („Угре“) васпитати“ (тако вели писац ове књиге Сингер стр. 110.) две године у Карловцима, дзе у Пешти и једну у Еперјешу. Оне године, што их је Секач провео у Карловцима, чине епоху у душевном његовом развитку. Карловачки митрополит Стратимировић, који је био у пријатељству са породицом Николићевом, призивао је чешће младога Николића са учитељем му Секачем у свој двор. Онда се бавио у Карловцима грк неки по имену Никос, који је ишао у тамошњу богословију ради учења црквенославенског језика. Но он не могаше у томе да напредује јер не знађаше никаква друга језика осим грчког. Није знао он ни латинског језика, да би могао богословске књиге (!), нити хрватскога (!!) да би могао тумачење професорско разумети. (Дакле су професори у Карловачкој богословији хрватски предавали? Иди човече божији! У.) Стратимировић наговори Секача, да учи Никоса латински, а овај њега да учи грчки, а обојица да о трошку митрополитовом уче хрватски (!). Секач једва дочека ову згодну прилику, да своје знање језика умножи, те је за кратко време изненадио митрополита тиме што се с њиме упустио у разговор хрватски (!), а угарску публику својим преводима хрватских песама из збирке Вука Караџића (јест, јест, Вук је Караџић био врло велики Хрват. Ур. Јав.) и грчких епиграма из грчке антологије, који су изишли у кашавском часопису „Минерви“. Доцније је тако заволио „оне милозвучне и нежнотужне љубавне песме, оне жалосне и достојанствене јуначке песме“ хрватске, да је превео једну свеску коју је, пријатељ његов Андрија Кунос г. 1839. године издао под насловом *Serbische Lieder und Heldensagen*“. „Са овим делом“ — вели његов топли пријатељ др, Мавро Балаги — „о чијој естетичној вредности ондашња штампа а особито Гарајева „Књижевни листови“ са одличним признањем писаху, заузео је Секач своје место међу ондашњим првацима нашим у лепој књижевности!“ — Ми смо донели ову белешку с тога, да многи читаоци наши, који нису знали за овај Секачев превод и како је он дошао до знања српског језика, то из овога дознаду; а што писац, који носи чисто хрватско име „*Singer*“ барона Николића децу трпа у Мађаре, Вука Караџића у Хрвате, српске народне песме у хрватске (а овамо их је Секач издао под насловом *Serbische Lieder etc.*) — то ће му наш добри читалац опростити, јер то је стара болест неких извесних људи, а болеснику се мора мало и кроз прсте гледати.

(*Доситијев лик у будапештанском музеју*). Поводом једне белешке о Доситију и пок. дру К. Пејчићу споменусмо у 26. овогодишњег „Јавора“, да је чувени сликар српски Арса Теодоровић израдио лик Доситијев и да је тај лик остављен у мађарски музеј. Онде смо запитали, да ли се и сада налази у музеју, јер га не имадосмо прилике видети. Сад добисмо од једне велеуважене госпође одговор на ову нашу неизвесност и тај одговор гласи: „Читајући вашу белешку о Доситију и дру Пејчићу у 26. бр „Јавора.“ будем пажљива на последње ретке, где се вели, да уредништву није познато, да ли се још и сада налази лик Доситијев, што га је пок. Арса Теодоровић израдио, у пештанском музеју. — Ја бавећи се прошле године у Пешти (октобра 1881.) походим и музеј. Видела сам онде многе лепе слике разних уметника, но ни једна ми се срца не косну тако, као кад опазих у списатељском одељењу у првоме реду лик нашег Доситија Обрадовића, па се с тога као права Српкиња налазим побуђена, да ово до знања доставим свакоме Србину, да се лик Доситијев у музеју пештанском заиста и сада налази и чува. *Седамдесетогодишња старица* К. О.“

(*Одвећ ситно*). Шта све може човечија рука и вештина израдити, нека томе послуже у прилог и ове врсте: Клелијан приповеда о некоме човеку, који је два стиха написао златним словима тако ситно да би могло стати па љусци од зрна жита. Старији Плинија приповеда у седмој књизи своје природне историје (гл. 21.), да је Цицерон написао целу Илијаду на листићу од пергамента, који би могао стати у орахову љуску. Ово доцнији писци нису хтели да верују, јер Илијада има 15,686 стихова. Но учени владика од Аверанша, Хинт, осведочио је једном приликом краљицу Марију Лежинеску, која то такођер није хтела да верује, о могућности те микролошке вештине. Он је доказао, да лист хартије од 10 палаца висине и 8 палаца ширине може стати у орахову љуску, и да на сваку страну те хартије може да стане 7812 стихова, гаврановим пером ситно исписаних, а то чини на обе стране 15,624 стихова, што је врло близу целој Илијади.

У такој званој новчаној кући у Вормсу има разних дивно и ситно исписаних вештачких ствари од некога Томе Шувајсера, који је рођен без руку, те је ногама писао и моловао врло ситне и суптилне ствари. Даље је био један листић од величине једног дуката и на њему беше написан читав „Оче наш“ и још нека енглеска молитва. Још су се већма дивили изради некога Максимина Мосилама, који је на тако исто маленоме листићу написао „Оче наш“ шест пута и то „врло разговетним писменима.“

У царској библиотеци у Бечу има један рукопис на листу, који је висок $18^{1}/_{2}$ палаца а широк 16 палаца. На томе је листу труд некога Чивутина исписао пет књига из старог завета, и то без икак-

вог скраћивања: књигу Рута написао је немачки, пророка Саломона јеврејски, песму над песмама латински, књигу о Јестири сирски и пету књигу Мојсеову француски. Све се то може да чита и без увеличавајућег стакла.

У шеснаестом веку написао је неки талијански калуђер фра Алуано символ апостолски и једно еванђеље Јованово на површини једнога динара и ово су му јако припознали цар Карло V. и папа Клементије VII.

Сијенезац Спанохије, учитељ писања Карлу IX и Хенрику III., написао је гореспоменуто еванђеље Јованово без скраћивања на листићу хартије који није био већи од нокта на маломе прсту.

У колегији св. Џона у Оксфорду показује се и данас још глава енглескога краља Карла I., која је састављена из самих ситних писмена, а из далека изгледа као бакрорез. Црте лица и огрлица састоји се из псалама, „Вјерују“, и „Оче наш.“

„Ја сам видео“ — приповеда учени Менаж „лик покојне престолонаследнице. Она је седела у колима, окружена алегорвјским сликама. Цела је слика велика једну квадратну стопу и из далека се чини, да је из обичних линија састављена. Ал кад се човек у њу боље загледи, онда види да су те линије писмена, тако фина, да се чини да је бакрорез. Лик је врло погођен, а линије сачињавају талијанску песму у похвалу престолонаследнице и има више хиљада стихова.

У униврзитетској библиотеци у Упсали има лик генерала грофа Кенигсмарка, што је био у служби млетачкој. Лице му сачињавају писмена, која састављају животопис овога славнога војсковође.

У Паризу се чува „распетије христово“, што га је радио Италијанац Амброцио Поцо. Ово је састављено из писмена, која описују страдање Христово по еванђелисту Јовану.

Године 1821. опкладио се Енглез Џон Бидл, да ће на површини малог енглеског новчића написати „Оче наш,“ „Вјерују“, па онда стотинити и сто тридесет четврти псалам и шесту, седму, и осму заповест божију, а то је свега 1931 писмо. Опкладу је добио и још му је остало места те је написао и своје цело име и презиме, дан и годину.

„D. F.“

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Већ је ушло у штампу а скорим ће из исте изићи дело: *Црквено право православне цркве* написао Др. богословије Емилијан плем. Радић протосинђел и професор у Ср. Карловцима. Дело је ово опширно и велико, пошто ће изнети преко 40 штампаних табака. Написано је сасвим објективно и строго научно као и односна протестанска и католичка дела Рихтера, Шултеа, и т. д. Изложено је у истом у свој својој целини како опште право целе православне цркве, тако и партикуларно право свake њене поједине поместне цркве и то од најстарије до најновијег времена. Услед тога а и пошто је ово дело прва подпуна, научна и систематска слика целокупне православне црквено-правне материје у целој православној богословској литератури, препоручује се оно тако рећи само и то не само целом клиру, него поглавито и свима правницима, т. ј. адвокатима, судцима, и т. д.

Примерак овог дела стајаће сад путем предплате 3 фор. а после у трговини биће цена знатно повишена. Пријаве за предплату и то за наше крајеве прима сам писац под ниже означеном адресом.

Наскоро после овог дела излази из штампе један други, такођер објективно научан спис од истог писца и то на немачком језику под следећим насловом: *Die orientalische Kirche im ungarischen Staate. Eine rechtsgeschichtliche Abhandlung von Dr. Theologiae Emilian Edler von Radić Protosingell und Professor in Carlowitz.*

Примерак овог списа стајаће 1 фор. 50 новч. Пријаве за предплату и на овај спис прима за наше крајеве сам писац и то под адресом: др. богословије Емилијан племн. Радић *Carlovitz, Syrmien.*

НОВЕ КЊИГЕ.

У накладн браће Јовановића у Панчеву изиђоше ове лепе и корисне књиге српске:

Приповјести Стјепана Митрова Љубише. Панчево, 1882. Са ликом пишчевим. 8° стр. XVI. и 386. Садржај: Предговор. — Бок. — Кањош Мацедонац. — Скочидјевојка. — Шћепан Мали. — Продаја патријара Бркића. — Поп Андровић нови Обилић. — Крађа и прекрађа звона. — Проклети Кам. — Горде или како Црногорци љубе. — Суд добрих људи. Цена 1 ф. 20 н.

Основи физике. За више разреде народних школа, више девојачке школе и сродне заводе. Написао Мита Петровић. Друго сасвим промењено и умножено издање. Панчево 1882. Са 69 слика. Цена 65 нов.

Слике из светске повеснице за више девојачке школе и више разреде народних школа. Панчево 1882. Цена 40 нов.

Сењски усноци у народним песмама. Са сликом. Панчево, 1882. Цена 15 новч.

Црнојевићи у народним песмама. Са сликом. Панчево, 1882. Цена 15 новч.

Фризадина песма, Приповетка Алиберте Ејнода. Превод с француског. Панчево 1882. (Ово је 44. свеска „Народне библиотеке“).

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 36. У Новом Саду, 5. септембра. 1882. Год. IX.

КОВАЧКИ ДВОБОЈ.

Господо судије, са савешћу чистом
Кажћу, како је било, тако био здраво:
Ковачи сви листом
Откажу послушност. Имали су право:
Цича зима љута,
Од дебела снега не види се пута,
Глад нам поче претит' и невоља љута.
У суботу да нам газда плату жељну,
Зараду нам тешку, заштеду недељну;
А на мене друзи окорели црни
Осврни обрни:
„Хајде, чича-Жане, па у крчму сврни."
(Име ни једнога ја вам не ћу касти).
Кад тамо, а један: „Чујеш, чича-Жане,
„Овако је тешко боме трајат' дане;
„Или већу плату, ил биће белаја!
„Та ми нисмо људи! Море, ми смо раја!
(Подиже се ларма, гунгула и граја.)
„Хајде чича-Жане, ти код господара,
„Па му лепо реци; а не пристане ли
„И он нашој жељи,
„Ми му преко прага не ћемо ни прећи.
„Јеси л' с нама?"
„Јесам!" Ја ћу на то рећи.

Господо, ја не знам градит' барикаде,
Стар сам, волем мира, живим од зараде,
Клоним се господе, која сиротање
И у ватру шиљу, да себе одбране;
Ал тек то одрећи не могох никако:
Примим се, па било 'вако ил онако.
Хајд газди, а он баш на дивану ленка.
„Господару," рекох, „времена су тешка:
„Тешко згрејат' стана, а скупа је рана;
„'Вако се," рекох, „не може више па ни дана."
Па му проесапим, кол'ко он привреди,
Кол'ко ми; кад тамо, а он још заштеди,
Баш све кад би нама плаћ'о, и што вреди.
Газда чачка зубе, па ме мирно слуша,
Понда: „Чича-Жане, ти с' поштена душа.
„Али ко те послао, тај је добро знао,
„Зашто је баш тебе за то изабрао.
„За те имам посла, увек сам ти дао,
„Ал што желиш, може да ме упропасти.
„Ја сутра затварам, можеш свима касти.
„Когод прави буну, тај се посла плаши
„Ето то им кажи."
„Добро господару!"

Неутешан одем, где ме друштво чека,
С одговором преким без утехе, лека.
Сад се тек подиже граја и галама.
„Шта тај мисли с нама?"
И сви се по реду завере свечано,
Да ни један није ни чекићем ман'о;
И ја сам им задао своју реч поштену.

Знам зацело, кад је пред децу и жену
У вече истресао заслугу недељну,

Да ни један није мирно провео ноћи,
Кад помисли, шта му може, мора доћи
Јер, господо, тешко је привикнут' се глади —
А глад мора доћи кад се не заради.
И мени је тешко било: стар сам, а сирома,
Па ни самац нисам.
Кад сам дошао дома,
Те на крило узео два унука мала,
(Мати, моја ћерка, умрла је сирота
После порођаја,
Отац им је лола,) а мени се смота
На срце као гуја терет туге силне,
Када их погледим безбрижне, умилне:
До скоро и они знаће, шта глад значи.
Ал сад како било! ми људи ковачи
Јесмо, знате, прости, али боме знамо
Заклетве се држат', кад је једном дамо,
Па ту нема више ни тамо ни амо.

Кад ми дошла баба, (туђе је рубље прала,
Па на себе грдан терет натрпала,)
Са стрењом јој одмах све испричам редом.
А она ни речи, па баш ни погледом
Да ми прекор баци, већ стала као нема,
Подбочила ребра рукама обема,
Као да јој се поглед за земљу прилепи,
Једва поче: „Старче, зло је свакојако!
„Ја додуше штедим, али није лако
„На време овако . . .
„Још некол'ко дана
„Трајаће нам само заслужена рана.“
„Иде,“ рекох, „време, носи своје бреме.“
А добро сам знао,
Да на веру свету што сам браћи дао,
Пазе тајне моћи,
Да ни одкуд нема лека ни помоћи. . .

Невоља наиђе. . . О ви што у руци
Законе држите, ни у каквој муци,
Верујте ми тврдо, клети се не знадем,
Не поведе ум ме, да штогод украдем;
Умро бих од стида, кад помислим само.
Ја не тражим, да се хвала оном даје,
Што у очи гледи, откако га траје,
Очајању, а сам очајава љуто,
Па је издржао ипак искушење круто.
Па ни онда кад ми с децом жена стара
На хладно огњиште леже, да се одмара,
А уз писку дечју плач немоћне жене
Из хладнога кута прожимаше мене,
Па их гледах, како мрзну преда мноме,
Као у подсмех леден постојанству моме,
Ни онда, тако ми тога ту распећа,
Па да је наишла невоља и већа,
Мисао ми се није лакомо занела
За корисћу тајног и подлога дела,
При коме и срце мора да застрепи,
Око оштро мотри, а рука се лепи.
О, а што ми понос ту пред вама паде,
Те плачем и клецам ево овде саде,
То је зато, што се живо сећам оних,
Рад којих учиних, што ме амо склони.
Живили смо худо: сув смо хлебац јели,
У залог смо ствари све своје однели.
Не потраја дуго, а изба узана
Постаде ми права суморна апсана:
Ја вам не знам већу за радника муку
Нег седети празних и скрштених руку.
Ковачницо моја! — уздахн'о сам често,
Та ковао бих, ковао, никад неби прест'о!
Теже ми не беше, ни кад онога дана
Зашкрипа за мном брава захрђана
На вратима тешким од влажних апсана.
Донекле па оде и последња пара.
Истумарао се ја, ни сам не знам куда,
Тек идем као пијан или као луда.
По вароши жубор, гунгула галама —
То глад боље лечи нег ракија сама.

(Свршиће се.)

МУЧЕНИК.

Новела Петра Ј. Петровића.

Јесење је доба . . . давно су минуле оне жарке врућине. Не зелени се више ни лиснната гора, а у место оне свежине по лиснатим гранчицама, опажа се нека клонулост, по пожутелим ивицама још не опалог лишћа. Нема више оне ведрине, сва се природа клони суморности, јер је јесење доба.

Нема више ни веселих песмица у гори, и славуј је умукнуо, ни сами поточић не жубори онако тајанствено, као

што но у лето бива; на плавоме небу нема више онако провидне сјајности, но изгледа као да је нека превлака између неба и земље.

По негде се виде пернати облаци, а малене ласте, давно су већ отпутовале у топлије крајеве, камо зима никад не доспева где је вазда лето, где не вене цвеће, и где се мири вечна благост и лепота моћне природе.

... Једног дана у месецу Новембру. повила се велика множина света, идући од Теразија*) ка вечном станишту — гробљу палилулском. — Кроз улице тужно одјекиваше самртничка песма а око кола мртвачких поређале се девојке, све у бело обучене, носећи свака по цветић у руци; непрегледна гомила света са тужним изразом на лицу учествовала је у горкој тузи пратећи покојниково тело до задње мете сваког створа — до гроба.

— За мртвачким колима иђаше — често пута клецајући — остарела жена — коју вођаше један младић. Она беше пуна туге и очајања. По њеном лицу дубоко је урезана животна патња. дубоке бразде оставиле су трага мучним напорима у борби са свакидашношћу.

Уз њу је ишла једна млада девојка нежне природе, љупка као нежно одојче, врана коса пала јој је преко рамена.

Обе беху у црнини ... обе јадиковаху ... обе нарицаху. —

Није тешко погодити, да је она стара и изнемогла старица — мајка —, а она млада — као капља росе, нежна девојка — сестра — покојникова.

Иза њи осули се читави редови разних саучесника у големој тузи ове несрећне породице, велика множина ђака чињаше почаст блаженом спомену покојникову.

.... И већ стигоше на одређено место; тужна песма којом се испраћају самртници потреса све живце у свију около стојећих, али тужно нарицање остареле мајке и једине сеје навукоше у свију сузе сажалења.

— Већ се хоре и последњи звуци последње песме — „Вјечнаја памјат“ ... и све се утиша ... умукну ... и са жалосним осећајима свет се разилазаше кућама.

.... Сунце, оно исто сунце, што је онако љупко сијало онога дана, кад је покојник света угледао, то исто сунце не сијаше сада онако сјајно. Као неки сумор, беше се навукао преко светлих зракова те вечне светлости, а густи облаци повијаху се око њега, и таман кад покојника спустише у ладну — мрачну — гробницу, и оно — оно исто — сунце — ... зађе за облаке...

*

— Чудан је доиста овај свет, у њему се човек мора учити догод је жив, некоме је живот сама срећа и блаженство, на сваком кроку на њега се осмева радост, а задовољство му је веран пратилац; не зна за муке, ни за јаде; — другоме опет звезда среће никад се и не јавља, он је осуђен провиђењем, да се увати у коштац са љутим ципом — животом — па у тој очајној борби или подлећи, или победити.

Колико је и колико њих, који би могли о себи као оно неумрли Јакшић — да рекну:

„Ја сам стена —
О коју се злоба мори
Светска чуда и покори
Многи тежак облак, јека,
Крш громова огањ клетва.
И сто чуда неба земље,
Разбило се о менека. —

— Усамљена. — Колико је њих који су на првим корацима живота окусили отровне жаоке варљивог света, који су подносили тешке ударце светског швигара, који су се и под тим тешким бременом од јада и невоља неустрашним одупирали тој грозовитој навали — али ипак морадоше подлећи....“

Тако је размишљао у својој соби један младић од своји 20 година; он

*) Име једне улице у Београду.

се зваше Милан, слушао је философију. Он беше осредње висине, лепога лика, црне косе и густе браде, по његовом белом лицу опажаху се трагови напора, а из очију блисташе сјај, стоји као да би хтео да рекне:

„Све је прошло што ми се милило,
Мојих дана приспело је вече“ —

У таквим мислима седео је Милан у својој соби и размишљавао о себи и свету. Низ тих премишљања прекину куцање на врати.

„Слободно!“ проговори Милан, и у собу уђе младић од прилике истих година као и Милан, на његовом лицу не беше оне тужне збиље на његовим руменим уснама лебдео је весео осмејак, који нам јасно сведочи, да је судбина ова два младића сасма различна. .

„Здраво Милане“ поздрави га Ђорђе дошав у собу — како си? . . Нисам те поодавна видео? . . .“

„Добро сам Ђорђе брате, истина нисам баш подпуно здрав али ваљда ће и мојим мукама доћи крај“ —

„Не бој се Милане, нестаће и твојих мука“ . . .

„Нестаће . . ? . . Верујем али онда кад и мене нестане,“ — одговори Милан.

После овога оба младића ућутаху, обоје размишљаху о ономе што су говорили, а у оку Миланову засија се суза . . мора бити, да је о нечему немилом премишљао.

Наједанпут Милан прекиде ту тишину и рече: „Ђорђе једини и искрени пријатељу и брате мој, малодушно би било од мене, кад би се предао очајању и вају као слабо створење, оћу да се храбро држим до последњег даха, оћу смело да погледим смрти у лице, ја је се не бојим . . . оћу одважно да јој идем на сусрет са смелим погледом . . . али и поред све те одважности, ипак кад год се сетим моје миле мајке и једине сеје моје, дотадање лавово срце, постане мекше од памука, онда ми и нехотице из очију сузе теку, и преко моје воље читаво јато уздисаја креће се из дубине мојих груди . . . О, кад се њих сетим ја би вазда плакао као мало дете — у мени нестане оне мушке одважности, спопадне ме нека малаксалост — произведена бригом — шта би они без мене? . . .

Мајка ми је остарела, она сирота док је могла радила је, те је нас одржавала, сад је на нас ред, да јој вратимо, да јој се одужимо за оне — због нас — неиспаване ноћи — време је да се одмара, јер је јако оптерећена силним и дугогодишњим теретом од бриге и мучног посла за одржање своје деце . . .“

Милан све ово говораше са гласом пуним туге —

Ђорђе га пажљиво слушаше — оборив очи доле, да га неби издале сузе, које се и неотице светлише у његовим очима.

„Ти знаш драги брате — одпоче Милан — да сам ја вазда према теби био искрен, знаш, да смо вазда једним духом дисали, није било силе на свету, која би нас могла раставити, па и сада кад сам већ — тако рећи — једном ногом у гробу и сада си ми ти највернији и најискренији пријатељ. Никоме до сада нисам мислио, да се исповедим него да своју тајну — заједно са доловима и јадима — собом у гроб понесем, али знајући да ће ова моја исповест наћи уточишта у твоме племенитом срцу, а надајући се да ће ми онда много лакше бити, ево сам рад да ти укратко изведем све оно, што сам досада преживео и препатио.“ —

На лицу Миланову опажаху се изрази очајања; оне мутне очи, које су некада сијале као два огња не имађаху сад онакве светлости, на његовом челу урезане су две дубоке бразде, које су живи сведоци његове тужне прошлости, на његовим уснама опажаше се нека дрктавица, коју је свакојако про-

извело сећање на прошлост, на његовом лицу не беше оне веселости, ни оног ведрог и блаженог осмејка, који вазда лебдијаше на руменим уснама његовим, нема више оне рујне боје по лицу, којом је украшена младост, по његовим образима превучено је бледило, а јабучице беху румене, као последњи зрачак вечерњег руменила залазећег сунца.

Неко време ћутаху обоје. . . Милан прикупљаше снаге, да би могао све исповедити своме другу, кога је највише волео на целом свету.

Ђорђе се пак спремаше да пажљиво саслуша, и да буде саучесник у томе изливу туге његова млађана пријатеља. . . .

(Наставиће се.)

ТОЛДИЈИНА ЉУБАВ.

од Јована Арања.

ПРВА ПЕСМА

(Наставак).

Ударише у смех, — то и јест најслађе,
И Пирошка смејућ' с' у кујну изађе,
А наш Чута вели (сам се назв'о тако)
„Хм! зар мени круну? не верујем лако. . .
Ал већ кад смо сами, међу нама буди,
О данашњем краљу чудно с' нешто гуди —"
„Шта!?" повика газда „синовче, зар тако!"
И удари о сто песницом појако.

Краљ се на то смеј'о: „Махните замерка —
Него, јесте чули, лепа вам је ћерка,
Лепа је кад стоји, лепа је кад шета,
— Ја, бога ми, нисам видео лепша цвета.
Погледа га газда, оштрицом погледа:
Тај би да се жени, ил је нека беда;
Но кад виде да гост очи не обара,
Уздахну, па онда 'вако проговара:

„Хај; мој драги бdevale, тако је на свету,
Сваки човек носи неку муку клету;
Јединица моја радост ми је цигла,
Ал и мучна брига са ње ме је стигла.
Она ми весели старе дане моје,
А пазим је, брате, као очи своје,
Она ми је живот, она ми је благо,
Па ипак, па ипак, — хај, ипак за наго."

Ту ј' обрис'о очи: „Све му друго ваља,
Само ми је једно претешко на краља:
Издао је закон, који оцу крати,
Да не може добро својој кћери дати;
А ја не мам сина мушка наследника.
Ком' ће допаст шуме и добра толика?
Рођац'ма далеким, бог те пита којим, —
То је мука горка у прсима мојим."

Натушти се чело добром домаћину,
А још би и већма да није при вину,
И да није Лајош готовошћу радом
Тешио га лепо саветом и надом.
Промисливши мало 'вако говори му:
„Нисте-л тога ради били у Будиму?"
Газда главом махну: „Нисам тамо бива'."
Не знајући за што гост то распитива.

Па знате-ли ви бар зашт' га ј' краљ то пито?
Шта је тиме хтео? — казаћу вам и то:
У Будим га води сад мис'о и душа,
Сетио се свога Толдије Миклуша.
Као златан чунак мис'о му се шета,
Од Миклуша с' крене, к Пирошки долета,
И златном их жицом везује, преплета, —
О да красна пара, два дивотна цвета!"

„Елем" наставиће „ја би то овако:
Отиш'о би краљу, (к њему може свако)
Рек'о б': тај сам и тај, морадох ти доћи,
Да у тебе тражим лека и помоћи;
Имућан сам човек, — а година ј' доста,
Немам сина, тек ми једна ћерка оста,
Подари јој право, као детић да је,
Да њој могу писат' све своје имање.

„Краљ је Лајош млађан, (баш мојих година)
Јуначко играње, то му је милина:
То ти ваља знати, па се за то лати,
Ствар удеси вешто, па обећај нешто:
Да ћеш на свом дому држат' неку славу,
Јуначко играње, господску забаву,
Најбољем јунаку кћер ћеш своју дати, —
Тако и уради, нећеш се кајати."

Обрадова с' газда: „Златне су ти речи!
Тако ћу и радит', богу се молећи.
Ја не тражим ћери богатога друга,
Има овде доста имања и слуга;
Ја човека тражим, јуначна детића,
Не старином, грбом, већ срцем племића,
Па ко се покаже јунак понајбољи,
Нек ми буде зетом по божијој вољи".

Он се развесели, — само што не вели:
„Ето госте, брате, прилике и за те!
Ако ти је мила Розгоњ'ева ћерка,
Покажи се и ти јунак без замерка."
Ал у краља мис'о беше са свим друга:
Његово је срце већ имало друга;
Он је већем срећан, па му сада прија
Да та иста срећа и другом засија.

Зборили су о том јоште позадуго,
Пређоше на друго, и на много друго;
А кад Лајош уста, по поноћном добу
Пирошкица оде у гостинску собу,
Наместила ј' госту постељицу меку,
Бела ј', мислиш да је опрана у млеку,
На узглављу сваком веза изобилна,
А горе комарник, пређа му је свилна.

Допратише госта, лаку ноћ му желе,
А њега су мисли далеко завеле,
Пре нег што ће лећи мало се прошета,
Па из торбе вади листак пергамента,
Ту написа нешто, што је наумио,
Код имена ј' свога печат ударио,
Печат здраво мали, као да воска штеди,
Печат врло мали, али много вреди.

Јер када је с јутра, чим је данак сван'о
Краљ из одра уст'о, да путује рано,
(Он се тешко крено из тог милог кута, —
Опраштали су се и два и три пута)
Кад је газда с ћерком глед'о дуго за њим,
Док се не изгуби у луговма даљим,
Пирошка се врати у собу и спази
На постељи листак, који 'вако гласи:

„Пирошка, јединче Розгоњија Павла,
Од данаске има синовљега права.
И отац ће њојзи све писати моћи.
А први дан д'ова гости ће вам доћи;
Ту ће бити игре соколова млади.
Ко најбољи буде тога нек награди
Пирошкица красна даром срца свога, —
То ј' воља Лауша, краља мађарскога."

(Наставиће се).

БРИГИТА.

ПРИПОВЕТКА ЕРНЕСТА КОПЕЛА.

На крај села била је једна мала, жалосна кућица, но није ни кућица него баш права брвнара. Онде, где се дели сеоски друм на два пута, стојала је она одељена од других кућа. Један пут водио у поље, где се лелујаше злаћано класје у сунчаној светлости. Други је пут водио кроз оближњу шуму, па у бели свет. Овим путем је, да бо'ме, мало сељана пошло, али ти би постали велика господа, кад би се вратили, но ретко се који враћао. Па и проста сеоска деца, чим би оставила мир своје постојбине, упала би у вртлог, што се данас обично животом назива, а гута све, што год му близу дође.

У тој малој колиби на крај села живела је нека старица, по имену Бригита. И она је била у белом свету па се и вратила, само што није дошла ни до каквога господства. Ње се свако живи клонио, јер се мислило, да се она меша у будибогснамске послове. Оно није, да се то јавно говорило, е је она вештица, ал' то је знало све село. Попа и учитељ могли су поповати колико им драго; њима се није нико противио, ал' је опет остало све по старом. А она, сиротица, није заслужила, да се тако о њој мисли. Живила је сама у колиби са једним старим гавраном, подсечених крила. Кажу да је гаврану за то крила подсекла, што ни он не би могао код ње издржати; а цело село вели, да га само зато држи, да јој краде. Чим би парче сира и чега сјајнога у селу нестало, таки је гавран крив, и наопако,

да је још и гавранскога суда било, провео би он сиротан по века на робији. Овако је Бригита за све искијала. Знало се и то, да Бригита није никада ишла у цркву од како се у село вратила, а има томе својих тридесет година. Нико није знао, колико јој је било година, тек најстарији људи сећали су је се као девојке. Сељаци не бијаху толико паметни, да завире у „протокол крштајемих.“ Нико није знао рећи, да ли су Бригити тешко падала та оговарања; то се није могло познати на њезиноме лицу, које је поред свију бора носило на себи трагове негдашње лепоте. Најстарији људи говораху, да је она са своје лепоте несрећна, а само она је знала, шта је препатила.

Отац бригитин бијаше уважен тежак, а имао је поприлично парче земље и четири краве. Бригита му била јединица, његово око у глави, јер јој је мајка рано умрла. Девојче би после школе чувало краве и кад би тако цело после подне у високој травуљини по своме обичају лежало,ројиле би му се по глави мисли. Бригита нарасте и постаде лепа девојана, дуге и црне косе а још црњих очију; сеоски момци су се све отимали, у кога ће погледати. Али она је била поносита па се за њих слабо кидала. Китила се не само недељом и свецем, него и тежатником би носила свакојаких шепута и шарених трака, сам бог зна, од куд јој. Све је желила, да јој је, да дође у град, а кад јој је било седамнаест година, испуни јој се жеља. Отац јој учини по вољи, макар што му није било баш најправије. Тако она оде у град некој тети, а од ње оде, да служи код велике господе, у неку врло лепу кућу на пијаци. Годину дана прође — а за то се време Бригита заситила варошкога живота, — кад дође син њезина господара с некога дуготрајнога пута, а с њиме и његов ловац, ваљано момче, загаситих бркова и опаљена лица, из којега се смешила два плава, поверљива ока Ловцу је било без по муке, да девојче спази и да се у њу заљуби, и за неколико недеља они су се заволели. Наравно то је била тајна, јер они нису имали доста имања, да се могу венчати, као што је то увек потврђивао ловац Јосиф. Бригита је била задовољна; доста јој је, кад је он уз њу, а кад је први пут играла с њиме, била је на вршку своје славе. Тако дође зима, а кад је опет ославило пролеће, Јосифа је нестало и сам бог би знао, куда се ден'о. Бригита је тихо и нечујно плакала а живила је у нади да ће се он морати један пут вратити, јер на лето би морали бити сватови, — тако јој је он увек говорио.

Али дани су бивали све дужи, а сунце је све већма припицало препом покривене кровове градске. Бригита сада први пут зажели, да оде кући. Знала је, да ће морати ићи из града, ако ловац не дође до јесени. Но лето прође; једнога јутра држаше она у својој соби ци једно невинашце на рукама, то је било мушко детенце, које је она сузама крстила. Брзо смисли, шта ће. Све своје аљине и своју уштеду свеже, па се једне лепе јесенске ноћи, с дететом на рукама упути у своју постојбину. Чинило јој се, као и да не живи, али помисао на дете крепила ју је. Доцкан у ноћ стојала је пред вратима својега оца, а за неколико тренутака лежала му је на пресима, горко плачући. Старац је на први поглед све појмио. Није ју могао корити, него ју одведе у њезин вајат, који је од њена одласка остао непромењен и тамо јој је тијо говорио све до поноћи. Испрва је викала, за тим гласно јецала а најзад је било све тишије и тишије у маломе вајату.

Пре него што је зора зазорила, када је Бригита дубоко спавала, оде старац од куће. Дете на руке па право у град; тамо га преда добрим, бешчедним људима. Он је рекао Бригити, да ће примити њу, ал срамоту у кућу — пика

ко. После дугог препирања, она пристаде, јер је једва чекала да легне. Име њезина љубазника није могао ни отац измамити са њезиних усана. У село ни је никада одлазила, била је само у кући и у пољу, свако је се клонио а она је била мирна и бледа.

Сад се поче и говоркати по селу о њој, но она је трпељиво сносила а није гунђала. Сваки је тек мислио, ал истину није знао нико. На сабору или храму није ју могао нико видити, а у цркву није долазила. Тако је пролазио дан за даном, а божић дође к'о ништа. Бригита је била први пут у граду, код својега детенцета. Донела му је свакојаких својих радова, ћерђерли кошуљица, чичкавих чарапица... и ко би то све наказивао. Видила је, како јој је дете једро па пуначко, па се утешена повратила натраг. Кад је пошла кући, већ се смркнуло, није било хладно, али је већ влажна магла све обмотала. Кад је тако шумом корачала, капљале јој сузе низ образе, а чинило јој се, као да свака суза пада на гроб. На један мах чу за собом кораке а неки крупан глас викну: „Хеј, је л' ово преки пут у село?“ До дна срца ју зазебе, кад чула тај глас: макар што је густа помрчина била, опет је познала, ко је тај путник, што је пред њу стао. „За име божије, Јосифе, од куд' ти? кога ли тражиш?“ то је само могла проговорити. Сада осети, како ју две снажне руке обгрлише а пријатни глас је, баш као оно некада, шапутао: „Здраво моја мила цурице!“ Она га одгурну од себе и викну: „Још један пут те питам, кога тражиш?“, а он одговори: „Па тебе, да кога другога? Она се сада као и пре смејаше и плакаше у један мах. Но сад на једаред уозбиљи, па ће га запитати, са шта ју је оставио. Он ју утишкаваше говорећи јој, да је отишао у свет, не би ли како новаца заслужио, па да се узму, као што су се и договорили, но срећа га није послужила, те је он још хуђи дошао, него што је отишао. Сада се спремио на пут, јер ју је хтео, да види, пре него што опет пође у свет, да потражи среће. У граду је све чуо, те је за то у село потегао. И она му све сверовала, јер га је још онако исто волила. Ишли су тако за руку до под село. „Ти не смеш даље ићи за мном,“ рече Бригита, „почекни мало овде, сад ћу ја доћи. Благдан је, па ће ваљати, да се нађем код куће. Отац је стар и слабуњав, па рано леже. А онда ћу те још мало испратити, кад се већ морамо растати.“ „Чини ми се, да нећемо за дуго,“ одговори Јосиф а она оде друмом на више. Кад се кроз један сахат вратила, носила је неки завежљај у рукама, Јосиф се наслони на неку букву, па је гледао у мрак. Она се наслони на њ, па поче јецати. Он ју поче тешити, а онда пођоше заједно у шуму, из које су и дошли. Магла се била развукла а јасно звездано небо гледало је на њих доле. Кад су дошли до некога пропланка, Бригита стаде, неколике раштркане јеле стојале су нада травиштем.

(Свршиће се.)

НЕ ПИТАЈ МЕ...

Не питај ме, како ми је
Када сним,
Кад о теби увек мислим,
Увек сним.

Не питај ме, да-л' сам жељан
Лица твог,
Кад је оно један узор
Срца мог.

Не питај ме кад те љубим:
— Где је крај?
Кад знаш добро, да је љубав
Вечни рај!

1882

Милорад Шимић.

БАТИБИЈУС И МОНЕРЕ.

од Ернста Хекела*)
проф: зоол: на Јенском универз:

„Чувени Батибијус не постоји, његова егзистенција основана је на обмани. Исто тако не постоје ни друге Монере и ови ђоја исконски организми производ су само варљивих посматрања. И према томе пао је најглавнији стуб темељац модерне науке развића, и исто су тако и остали ослонци основани на обмани и незнању. Цео је дарвинизам кула у ваздуху селекцијона је теорија сапунски мехур, а наука о постању у опште је лажна.“

Такви су у опште назори гомиле чланака са којима се, има већ годину дана сусрећемо у различним часописима. Ослањајући се једино и само на ђоја неегзистенцију Батибијуса, тврди се у кратко, да Монера у опште нема и да је тиме целој науци развића нанешен јак удар. Најрадије тврде ово варирајући у различним тоновима — разуме се — противници науке развића. Клерус готово тријумфује на савршеном пропашћу десцедентне теорије. Па баш и код многих присталица теорије развића као да је неегзистенција Батибијуса јасна, па се услед тога прави читав низ закључака, који као тешка пребацивања противу најглавнијих тачака дарвинизма побуђују сумњу у истинитост његову. Које то а које и нејасност у којој се находи већи део публике, који се интересује за право стање ствари, нагнала нас је да овде расправимо питање о монерама са особитим обзиром на Батибијуса. Ја сам излазим у овом расправљању у неколико опуномоћен, па баш и обвезан, јер ја уживам ту сумњиву срећу да је та „извикана исконска питијаста супстанца из пучине морске“ назвата мојим именом. Кад га је мој пријатељ Тома Хексли 1868 крстио именом: Bathybius Haeckelii, он наравно није се надао да ће сирото кумче као год Икарус постати за кратко време целебритет биолошки, и да ће достићи сунчеву висину славе земаљске и да ће пре нег што прође један деценијум стропоштати се у мрачни пакао митолођије. Па да видимо да ли је баш зајиста Батибијус мртав, да ли он у опште не постоји. И ако му зајиста признамо његову просто митолошку варљиву егзистенцу, то онда да видимо шта ће бити са монерама.

I. Историја Монера.

У пролеће 1864. год. посматрао сам у Вила Франци недалеко од Ницe пливајуће мајушне пачасте куглице, које су биле у просеку од прилике један милиметер или пола линије, и које су ме особито заинтересовале. Метуте пажљиво под микроскоп, свака од ових куглица изгледала је као каква мала звезда, чија се средина састојала из једне још мање безструктурне куглице, док су међутим из површине свуд около разсипали се зраци више од хиљаде врло финих кончића. Тачно испитивање — при великом увеличавању — показало је да се цело тело тог звездастог бића састоји из просте беланчасте ћелијчне супстанце из саркоде или протоплазме, и да конци, који се од свуда из површине зрачају, нису никакви стални органи него да се њихов број, величина и изглед непрестано мења. Они су се показали исто тако промењиви и нестални окрајци централног тела протоплазминог, као год и давно познате „назови ноге или псеудопедије“ које представљају једине органе код Ризопода. Али док су код ових последњих ћелична зрна у протоплазми раштркана, и тиме им тело имаде морфолошку вредност једне или више ћелија, то код оних у Ници посматраних протоплазминих куглица већ није тај случај. У осталом није се могла наћи никаква разлика ни овде ни тамо у односу на форму кретања глатких питијастих конаца, и вида и начина по коме се они употребљују као дирке (или пипци) за осећање као

*) По особитом одобрењу славног аутора предајемо овај чланак српској публици. Оргинал је изашао у „Kosmos“-у 4 свесци за месец Јули 1877. и преведен је на све модерне језике. Преваћач.

[illegible] органе за [illegible], а као ор-гане за храњење, за примање хране. Да би [illegible] природу [illegible] наше прото-[illegible] кугле. [illegible] требали би [illegible] да [illegible] дељење. И [illegible] на [illegible] растворе [illegible] у две [illegible] свака [illegible] као и [illegible] биле. И тим сам [illegible] живота [illegible] организма, какав се само замислити може, и зато назвао сам га у [illegible] фундаменталног значаја: *Protogenes primordialis* праискони у *морском дну*. Његов тачан слик изнео сам у XV. св. *Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie*. (стр. 360 табла XXVI, слика 1. 2.

Већ идуће године описао је два одвећ проста организма врло слична са протогенезом. — изврсни микроскопичар **Цјенковски**. У првој свесци **архива за микроскопску анатомију** (стр. 203 табл. XII.—XIV.) изнео је исти врло интересантне „додатке к познавању монада.“ Међу различним противницима — које је Цјенковски својно у старм, ошмирао и зато врло несигуран појам „Монаде“ — находе се два микроскопска становника слатке воде који су својим сасма простим и безструктурним својствима, без зрна, зракастим протоплазмним телом, једнаки с протогенезом, и то родови *Protomonas* (Monas amyli) и Vampyrella (овај род има три различна вида). Но они се разликују од првог начином својег умножавања. Док протогенез — пошто растењем достигне извесну величину — даље је не прекорачује, него се одма распада у два комада, то протомонас и вампирела увлаче своје зраке, и прелазе у мирно стање, и тада се мала протоплазмна куглица учаурава или енцистира, окружена једном опном (цистом). Унутра усред те танке опне распада се протомонас у безбројне куглице, а вампирела се раздељује на четворо (тетраспоре). Сви ови делићи постају после слободни и развијају се растењем у зреле форме.

Међутим за сам сам посматрао у Јени четири дети такав род сасвим просте организације, који је врло сличан обичној амеби, али се од ње разликује тиме, што нема ни једног зрна и контрактилног мехура. За-сам га назвао *Protamoeba primitiva*. Да се [illegible] вид [illegible] тре [illegible] кугле *Protogenes*, *Protomonas*, *Vampyrella* зрачи [illegible] безбројним нитима на површини [illegible] протоплазмичног тела, [illegible] него [illegible] где се код Protamoebe — сасвим као код обичних Амеба — кружију или кратка кретаста продужења (прајице), која непрестано мењају свој облик: на једном се месту увуку на се вуче на другом [illegible] кугле. Достигне ли Протамеба примљеном храном [illegible] свакако била као и [illegible] извесну величину то се деобом распада у две половине. О томе сам саопштио први пут у мојој општој морфологији (св. I. стр. 133.). Д [illegible] је сам дао и слику од *Protamoeba primitiva*, која је међу осталим стављена и у природној историји постања (VI. изд. стр. 167.) и у антропогенији (III. издање стр. 414).

Ослањајући се на ова испитивања и доцније и на испитивања других испитивача, које сам својим сопственим испитивањем знатно раширио, основао сам 1866. год. у „општој Морфологији“ за све ове организме што имају најпростија својства, особиту класу под именом **Монере** т. ј. „прости“. У првој свесци (стр. 135) казао сам тада:

„Да би ове најпростије и најнесавршеније од свију организме — код којих нити са микроскопом, нити са хемијеским реагенцијама не могосмо доказати на какво диференцирање хомогеног протоплазмног тела — да би их дакле могли разликовати од осталих организама који су сложени из не хомогених делова, то ћемо их ми једном за свагда означити са именом „прости или Монере“. И ми ћемо зацело смети особиту пажњу поклонити овим веома интересантним, и сасма заборављеним организмима, и на њихова одвећ проста морфолошка својства са потпуним извршивањем свију бит-

них животних функција положићемо велику вредност ако могнемо **да живот објаснимо**, да га изведемо из погрешно назване „мртве материје“, и претерану провалу између организма и органа да изједначимо. Почем код ових хомогених живих тела природних са диферентним елементима форме, нема ни трага од органа, шта више сви молекили безструктурног угљеничног једињења, живе беланчевине, могу подједнако да врше све животне функције, то нам јасно доказују да се појам организма може доказати само динамички или физиолошки из животних појава, а никако статички или морфолошки т. ј. ако је тело сложено из „органа!“

(Наставиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

Ја не знам кад су излазила поједина Гогољева дела, али на сваки начин су његове новеле прве изашле на јавност. Мени се чини, да ту видим неку неизвесност код писца, видим га где тражи готово пипајући, жанр коме га позива карактер његовог талента, који он још не познаје. Историјски роман, унешен лектиром Валтера Скота, фантастичка легенда, психолошка студија, слика сентименталних, а у једно чудноватих и неприродних обичаја, ова збирка, која је трудом Дијардо-а преведена, и коју је публика француска већ врло ласкаво примила, — садржи, као неки извод, све покушаје пишчеве. Ако је моја претпоставка оправдана — истинита, — он је требао онда самог себе да испитује неко време, ако је хтео узети за узор Стерна, Валтер Скота, Шамисо-а и Хофмана. Он је боље доцније учинио, када је пошао путем, ког је сам себи прокрчио.

Тарас Буљба је прва и најдужа новела из ове збирке, јер она заузима две трећине свеске — живосна и како се мени чини тачна слика запорошких обичаја, оног чудног народа, коме је Волтер посветио неколико реди у својој **Историји Карла** XII. У XVI. и XVII. веку, Запорожани су играли велику улогу у руским и пољским аналима; они тада основаше војничку или боље рећи гусарску републику, утврђену на дњепарским острвима, која је била особити предмет пажње час пољских краљева час московских великих вођа, а кадкад и отоманске Порте. У самој ствари, то беху врло независни разбојници, који распростираху своје пљачке на све без разлике њихове суседе. У њиховим варошима, које личаху на номадске логоре, не владаше глад; Козаци опијени славом, долазили су ту рад образовања и изучавања страначки заната. Најпотпунија једнакост владаше у хорди и ту по дњепарским ритовима налазаше са свим мирног станишта. Тада шефови или **атамани** не говораху са својим управницима друкчије но с капом на глави. При експедицијама пак на против, њихова власт беше ограничена, и непокорност ратном капетану (**атаман кочевој**) сматраше се за највећу кривицу. Наши гусари из XVII. века, имају доста сличних црта са Запорожанима и историја је сачувала и о једним и другим спомен чудновате дрскости, и грозне свирепости. И **Тарас Буљба** је један од тих јунака с којима, као што вели ученик Шилеров, свезе и односи су могући само с добро напуњеном пушком у руци. Ја сам један од оних, који јако воле хајдуке и „разбојнике“, — али не да их сретнем на путу, — но и против моје воље енерђија ових људи, у борби са целим друштвом, измами ми дивљење, од кога се стидим. Ја сам некада са задовољством и усхићењем читао живот Морганов Олонеов и Мамбара Истребиоца, па и данас би ме занимало кад би их на ново читао. Међу тим има и разбојника и разбојника. Мени се чини, да слава ове господе особито при-

добија за се, ако је што скорија. Први разбојници чине штете онима из мелодрама и последњи, који с вешала спадне, помрачава на сваки начин реноме својих предходника. Данас ни Момбар, ни Тарас Буљба не могу изазвати толико интересовање као Масони, који је прошлог месеца (1879) држао редовну (праву) седницу у некој курјачијој рупи против 150 људи, на које је морао да нападне са поткопима и минама. Гогољ је његове Запорожане изнео у сликама са бриљантним колоритом који се допадаше и са своје чудноватости, али се често врло јасно види, да их није са природе копирао. Осим тога, ове слике обичаја уоквирене су у тако тривијалну и чудновату басну, да изгледају врло јадно на тако рђавом месту — и најпрозаичнија легенда вредила би више, но ове мелодрамске сцене пуне тужних догађаја, глади, вешала и т. д. У кратко, види се, да се писац налази на трошном терену; понашање му је чудновато, а стил његов са непрестаном иронијом чини (доприноси) те је још теже читати ове жалосне приче.

Тај начин који је, по мом мнењу, права контрадикција — против смисао — у неким одељцима Тарас Буљбе, много је бољи у Ви-у или гномском краљу*) — историји пуној чаролија. — Неприродно и чудновато лако се сједињује. Познавајући добро појетичност овог жанра, писац описавши дивљачке и чудновате обичаје старог доба, са прецизношћу и обичном течношћу својом, врло је вешто извео чаролију и ђаволију. Рецепат добре фантастичке приче познат је: почне се са сликама, добро пуним необичним, али могућим личностима и да се њиховим цртама реалност до ситница — па је она готова. Од неприродног ка чудноватом прелаз је неосетан, и читалац ће се наћи на један пут у чистој фантазији пре но што буде опазио да је реалан свет далеко иза њега. Ја ћу нарочито пазити, да се не бавим много анализом гномског крља: — најзгодније је читати га у пољу, у куту каквом поред ватре, променљиве које јесење ноћи. Кад се прича та прича до краја, требаће нарочите одважности, да се уђе у своју собу преко дугачких ходника, кад ветар и киша потресају окна на прозорима. Сад кад се немачка фантастичност мало отупила, козачка ће имати са свим нових дражи, а пре свега похвалу, да не личи ни на шта. Ја мислим, да то није тек осредња хвала.

*) Краљ земаљских духова.

Историја једне будале је у једно и сатира на друштво и сентиментална прича и медицинско-законска студија појава поремећене човечије главе. Прича је добро изведена и са свим графички нацртана као што би рекао Дијафоарије, али не допада ми се тај жанр; — лудило је једна од оних несрећа, које дирају, али које су одвратне. Без сумње, оваки ће писац бити сигуран, да ће произвести ефекат, кад унесе будалу у свој роман. Он покреће жицу која је увек осетљива; али и средство је обично, просто, а Гогољев таленат као да није морао као други прибегавати таквим тривијалностима. Будале треба оставити почетницима, заједно са псима и личностима, које морају произвести ефекат — лепа заслуга измамити сузе вашем читаоцу тиме, што ћете пребити шапе каквој пудли (врста паса)! Омиру се може по мом мишљењу само за то опростити што нас је расплакао благодарношћу Аргусовог пса и Улисовом, што је он био први, који је открио изворе, које даје псећа раса писцу.

Хитам да пређем на један мали урнек, Стара породица — Le ménage de antrefois. На неколико страна Гогољ нам приповеда живот две добре старе душе, мужа и жене, који живе на пољском добру, људи код којих никад није завирила злоба, које варају и обожавају њихови сељаци и који су наивни егоисти само за то, што мисле да је цео свет сретан као они што су. Жена умре. Муж, који је мислио, да је живот само у раскошним гозбама, чамио је и после неколико месеца по смрти своје жене, умре и он. Нашло се да је било срца у овој гомили меса. Човек мора и да се смеје и да плаче читајући ову дивну новину, у

којој је вештина приповедачева сакривена под безазленост приче; — све је истинито, природно; нема ни једне једине ситнице, која није дражесна и која не доприноси општем ефекту.

Мртве душе — Мертвыя души, зове се Гогољев роман, који је грдног успеха имао у Русији и који је може се рећи, врло верна слика провинцијских обичаја у овој земљи. Но пре свега нужно је објаснити, шта се разуме под мртвим душама, а објашњење ће бити мало подуже. У Русији се цени обично имање каквог поседника (помјешчика) по броју сељака, које има — притежава. Они се зову душе и то у опште само за мушке, што долази можда од сећања на мало галантни начин Татара, старих завојевача Русије. Ви ћете чути где се говори тај и тај господин има хиљаду душа; гђца А... доноси шест иљада душа мираза господину Б..., значи да треба разумети шест иљада сељака не рачунајући жене и малу децу, као у Рабелеовим пописима — списковима. Дакле, свака душа плаћа свој данак државној благајни, т. ј. управо поседници плаћају. Али прегледи се врше на доста велике рокове, а порез поседника остаје исти све дотле, док нов преглед не констатује да су му се увећале или умањиле душе. Све је горе за оне, који су изгубили сељаке услед какве болести или другог чега а све боље за оне, који обилују у њима. Први плаћају за своје мртве душе, а други не плаћају за живе.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

МЕЂУ СЛИКАМА.

ЦРТЕ СА БЕЧКЕ УМЕТНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ.

од Фрање Шерера.

(Наставак.)

Ено како седе око изврнутог буренцета што им је уместо стола, два ваљана ловца, без сумње Нимроди првога реда, а с њима је и пречасни господин попа, те коштају вино, што је отац подрумар својим милим гостима изнео. Без сумње ће бити то из онога бурета, што су на њему изрезани владичански знаци, дакле је „владичанско вино" ... „Богме ово вино ваља!" .., ову мисао чисто читаш са лица ових веселих гостију, што их је вештак Грицнер тако дивно насликао! Један од њих пун блажених осећаја диже чашу, ваљда да наздрави за срећно успевање овог божанственог пића јер док има вина, биће и веселих људи. Неће имати нико ништа и против тога, што се и сам пречасни господин попа мало што но веле „наћефлејисао", та то се њему у манастирском подруму не може замерити.

Ова слика „Накресани" од Грицнера заиста је једна од најлепших слика немачкога оделења; ту видимо красну и верну из живота узету појаву неусиљено, па опет тако уметнички изражену. Кад човек погледи тако веселу браћу, чисто и сам добије вољу да с њима заједно пије, па ма рескирао, да се као и пречасни господин попа мало „накреше".

Док француски сликари воле да књижевност, скаску и историју свију народа и времена — дакле и садањост и далеку прошлост — проуче, те предмета за своје слике нађу, дотле немачки уметници — бар колико се нама по овој првој међународној изложби чини — ударају баш противним путем. Немачки сликари црпе — као што смо већ рекли — своје предмете скоро само из народног живота. О старини, науци, књижевности и историји као да неће они ништа да знају. Заиста, чудновата појава! Јер баш Немци имају доста људи од науке, научењака.

Но кад мало дубље у ову ствар загледимо лако ћемо наћи узрока томе, што немачки уметници воле народне ствари.

И уметност — ма како иначе идејална била иде за хлебом. А при свем поштовању нашем према немачкој влади морамо рећи,

да она не потпомаже тако издашно уметност, као што то француска влада чини од искони па и данас, а као да сад под управом републике то још и више чини, него икада пре. Француски се уметник може сасвим да ода своме послу; он се не мора као немачки уметник да брине, како ће своје израде продати; нека он само створи што велико и ваљано, па је за успех сигуран.

Осим тога је и трговина са уметничким производима код Француза много напреднија, него у Немаца; не рачунајући овамо и то, што у Француза има много пријатеља уметности, којима при куповању уметничких производа за коју хиљаду франака више или мање није стало. Помислимо само, какав раскош влада у париским салонима што се тиче добрих слика. Код нас су људи задовољни и са јефтиним сликама а француски се грађанин поноси, кад има какву добру слику од којег свога уметника, — међутим имућни Немци (а тако исто и многи други) купују слике средње вредности или пак бакрорезе и бојадисане штампане слике. С тога мора немачки уметник да гледи, како ће слику своју да прода, те како нема потпоре од владе, а он при моловању слике мора да узме у рачун укус велике публике. Тиме нећемо да кажемо, да таква слика неможе имати уметничке вредности, као слика класичке врсте. Не, уметност не зна разлике у овом обзиру, него смо ми хтели овим само да изнађемо узрок, за што немачки вештаци већином само предмете из народног живота бирају.

Но и у немачком одељењу наилазимо и на слике „вишега стила“.

Тако на пример слика „Сени, пред лешином Валенштајновом“ од Карла пл. Пилотија. Слика је ова својина краљевске пинакотеке у Монакову. Карло пл. Пилоти је родом из Монакова и управитељ је академије уметничке у своме месту рођења и са овом својом сликом многе је већ ловоре побрао. Већ и име Валенштајново изазива у нама особити интерес. Коме није позната тајанствена историја славнога херцега од Фридландије — славнога јунака Валенштајна? Много је вешто перо покушало већ да опише живот овог изредног човека, а да ли ће икад коме испасти за руком, да открије мрачно покривало, што над његовом судбином лебди — ко ће то да зна? Док неки страховитога јунака овог представљају као издајицу цара и државе, дотле постоји друга странка, која га можда с правом описује као жртвом својих безбројних противника. Ко као херцег од Фридландије тако брзо дође до славе, моћи и угледа, тај увек има својих непријатеља и завидљиваца у светоме римском царству немачкоме. Кад дакле погледамо ову Пилотијеву слику, а оно се пред духовним очима нашим указује многа чудновата и особита појава. Бурнога доба Валенштајновог давно је већ нестало, али мржња, клевета, издаја и — мач, све те моћи што мукло грамзе за смрћу и уништењем, још и данас сачињавају мрачну страну човечијега живота.

„Отело“ поред Валенштајна чудновато нам до душе изгледа, али кад смо у галерији слика, онда се несмеш чудити, лепа читатељко, овом ванредном познанству у које те имам част да уведем.

„Отела“ је моловао Карло Бекер, професор и члан савета краљ. академије у Берлину.

У дворани са богато искићеним стубовима видимо Дездемону како је наслонила руке на колена, те тако слуша са оцем својим приповедање Отелово, који баш приповеда своје чудновате догађаје.

Над сликом овом Карла Бекера („Отело и Дездемона“) видимо други славни пар „Херо и Леандер“. Ова одлична слика уметника Фердинанда Келера из Карлсрухе, ученика славнога Канона, иде без сваке сумње у ред најбољих слика немачкога одељења.

Ретка је слика и „Исповест“ од Дражђанскога сликара Густава Адолфа Кунца, под бр. 7. изложена. — При уласку у цркву видимо исповедницу, из које вири глава свештеникова. Чудновато мора бити нешто, што пречасном господину попи

у уво шапуће и поверава грешник. Овај је сав издрпан од главе до пете, ни кошуље нема на њему. Све су му хаљине исцепане. Заиста врло занимљив је то дечак и чудновата му мора бити исповест.

(Наставиће се).

ЧИТУЉА.

(*Вук Врчевић*) Стара гарда изумире. . .

Још није никла травица на гробовима Меда Пуцића и Атанасије Николића, а већ се отвори још један гроб, да прими у се одлична ветерана из старе наше књижевничке гарде, — да прими уморне кости Вука Врчевића.

На књижевноме пољу беху достојни представници јуначке Боке Которске: Стјепан Митров Љубиша и Вук Врчевић. Два чувена Бокеља, — два одлична српска књижевника. Први је поодавно преминуо, а други је испустио своју душу 13 августа о. на класичном земљишту — у красноме Дубровнику.

Вук Врчевић заслужио је да кажемо коју о њему и његовом књижевном раду, јер цео живот свој беше посветио нашој литератури, скупљајући народне умотворне, то драгоцено благо српскога народа, тај дробни бисер на ђердану наше књижевности.

*

Вук Врчевић родио се у Рисну у Боки Которској 26 фебруара 1811-те године. Отац му беше општински тајник и рисански учитељ у српском и талијанском језику: имајући четрнаесторо деце, с највећом је натегом себе и своју породицу издржавао, али је ипак за то своју децу ваљано васпитао. Године 1831-е умре отац Вуку Врчевићу, а овај замени тада својега оца у оба звања, и прими на се сав терет и сву бригу кућевну, да са великим трудом а с врло малом платом издржава читаву породицу. Поред многа посла радо се бавио проучавањем дела Доситија Обрадовића и дубровачких писаца, а уз то је читао дела и бољих талијанских књижевника. Кад је Вук своје сестре поудавао а браћу научио српском и талијанском језику, зажели да гдегод у свету божу срећу потражи, али зет његов у Будви не хтеде га пустити, већ га прими к себи као агента своје трговине, У јесен 1833-е пресели се Вук из Рисна у Будву, и ту се нађе у новом и за њега са свим невештом послу. Ту је и на даље пратио српску и талијанску књижевност, у колико му је то време допуштало. У Будви се бавио све до 1841-е и видевши да се није за трговца родио, прими се те године тајништва грбаљске општине, а за тим се ожени у Котору. Бурне 1848-е године побуни се и Бока, као и многе друге земље у Аустрији, те тако буде принуђен да даде оставку на тајништву, а за тим добије место код которског трибунала као перовођа. Црногорски кнез Данило понуди 1853-е Вука Врчевића да буде његов секретар, а он, одазвавши се кнежовој понуди, одсели се у јесен те године на Цетиње. Ту је најзадовољније провео више од две и по године. Како тада не беше у црногорској престоници никакве редовне школе, то беше ради васпитања своје деце приморан да даде оставку, и ако се с Цетињем врло нерадо растајао. При поласку обдари га кнез Данило за његове заслуге „крстом за независност Црне Горе.“ У мају 1855-е пресели се са својом породицом у Задар, и ту ступи као перовођа код далматинскога намесништва, где се с највећом муком борио, радећи по 14 сати на дан које службено, а које приватно. Године 1859-е мал' не изгуби вид очњи, али на срећу одмах оде у Беч и ту своје очи излечи. У марту 1861-е побуне се Херцеговци, а ондашњи намесник далматински барон Мамула предложи Врчевића за консуларног агента, а министарство га потврди. Доцније постане вицеконсул и у Требињу је остао све до почетка последње буне у Херцеговини. Пре три четири године ступи у пензију и том приликом буде од' аустро-угарског монарха одликован витешким крстом Фрање Јосифа I., а пре тога од кнеза црногорског орденом Даниловим. У последње време живео је Вук у српском Дубровнику, где је и издануо.

На књижевном пољу почео је В. Врчевић радити 1835-е, кад га је пок. Вук Стеф. Караџић походио у Будви и с њиме се ту опријатељио. Од тог времена па све до 1875-е године, дакле пуних четрдесет година, Врчевић је непрестано скупљао народне умотворине, најпре по Боки Которској, за тим у Црној Гори а последње време у Херцеговини. До смрти Вука Стеф. Караџића слао је сакупљено народно благо у Беч, које је овај употребио и често га у предговору својих књига као пријатеља и вредна скупљача помињао. Године 1839-е штампао је у Далматинском магазину једну десетосложну песму против критичара и у то време поче да преводи многе талијанске лирске песме на српски а на име радо је преводио стихове класичног песника Метастазија. У Задру је тада почео да излази лист „Правдоноша“, коме је Вук Врчевић био сарадник и из његовог је пера донео 1848-е више чланака. Боравећи доцније у Црној Гори, скупљао је на Цетињу поред народних умотворина и грађу за историју Црне Горе и материјал за животопис владика Петра II и кнеза Данила. Године 1855-е напише и изда књижицу „Моралнозабавне и шаљивопоучне загонетке“ у десетосложном стиху. Дошавши у Херцеговину 1861-е, одмах се бешо уверио да је дошао у још неначети расадник разних народних умотворина, те поче одмах скупљати благо народно, од којега је више скупио него што се и сам надао; знатан део тог народног најлепшег блага штампан је у Дубровачким забавницима. Читаву збирку женских народних несама, коју је Вук Врчевић скупио у Херцеговини, послао је Вуку Стеф. Караџићу у Беч, а овај ју је приредио за штампу и тек после смрти Караџићеве 1866-е угледала је света трошком народних прилога, под насловом: „Српско народне песме у Херцеговини“. Године 1868-е штампало је Српско Учено Друштво у Београду две књиге Вука

Врчевића : „Српске народне приповетке“ и „Народне игре,“ које га је друштво те исте године за заслуге на књижевном пољу изабрало за својега почасног члана. Године 1870-е послао је Ученом друштву још три рукописа за штампу: две књиге јуначких песама и једну књигу народних пословица, но које до данас још нису угледале света. У години 1874-ој и 75-ој штампао је у бечкој илустрованој „Србадији“: Манастире и цркве у Херцеговини; књижевне приповетке и питалице (1-291), а и доцније публиковао је многе своје врло занимљиве чланке у задарском листу „Праву,“ одакле су прештампани ти чланци у неким српским и хрватским новинама. После неуморнога скупљања народнога блага по Херцеговини бејаше Вук Врчевић у седамдесетим годинама дошао до пабирчења, а године 1875-е и 1876-е поче да сабрани материјал припређује за штампу. И тако лане 1881-е изађе у Панчеву „Низ српских приповиједака,“ већином о народном суђењу по Боки. Црној гори и Херцеговини, а ове године изађоше у Дубровнику „Српске народне приповијетке.“ понајвише кратке и шаљиве. У штампи налазе се сада и кроз кратко време угледаће у Панчеву света: „Главне народне свечаности“ — Божић, крсно име и свадбе. Све до смрти своје бејаше највреднији сарадник *„Slovinca“* у Дубровнику, књижевног гласила Далматинаца, који је донео многе интересне чланке из пера његова.

*

То је у кратким потезима живот и рад Вука Врчевића. Од какве је и колике је вредности његов књижевни рад по нашу литературу, то ће имати да кажу наши литерарни историци, ми се у то не упуштамо; али толико смемо већ данас рећи, да ће име Вука Врчевића заузети у историји књижевности место после Вука Стеф. Караџића, бар што се тиче скупљања народних умотворина, јер он их је великим трудом све покупио по Херцеговини, тамо — где нам је наречије најлепше а језик најчистији.

Вук Врчевић беше добар отац, искрен пријатељ, велик родољуб, а скроман и вредан српски књижевник.

Нека му је светао спомен у српскоме народу.

„С. Н“. Стеван Ђурчић.

РАЗНО.

(Женски разговори). Неки младић у Бостону, који је врло даровит посматрало, предузео је да прислушкује једну хиљаду женских разговора и да их прибележи. Из његових бележака изашла је ова занимљива статистика: Од тих 1000 разговора 720 су се започињали са речима: „А ја му кажем. . .“ или „Он ми је казао . . ,“ или „Она ми каже, да је он казао. . .“ Даље: 120 разговора беху о хаљинама или шеширима, који су „особито лепи“ или „ванредно украшени“. Онај остатак од 160 разговора беше „мњеније“ о неким младим девојкама, које су „ужасне“ или „глупе“ или „несносне,“ и разговори о најновијим романима и новелама.

(Из историје шешира). Шешири су ношени на глави још у древно доба у Индији. Стари Израјилћани нису знали за шешир. Стари Лама у Тибету носи од искони црвен шешир. Лакедемонци су носили шешире од „филца“, исто тако и Атињани. У старој Грчкој носили су шешире већином о гајтану, те кад су ишли гологлави висио им је шешир о том гајтану натраг о врату. Кћи Едипова Измена представља се увек са шеширом, који је налик на сламни шешир, што се у Тоскани обично носи. Римљани су често носили по кући шешир, а кад изиђу у варош ишли су гологлави. Тек после смрти Неронове почео се шешир и иначе носити. У Француској се почео шешир носити по селима од времена Карла VI. (†1422), а по варошима истом под Карлом VII. (†1461); но по варошима се носио само онда, када киша пада. Под Људевитом XI. носио се шешир при свакојаком времену. Први шешир Касторове врсте понео је Карло VII. г. 1449. кад је улазио у Руен. Био је постављен црвеном кадифом. Под Хенриком IV. носили су се шешири с перјем и кваслицама. Карло V. носио је мали кадифом превучен шешир, кад је г. 1547. своју војску прегледао, а кад је ударила киша, он га је скидао с главе, да се не покваси. Године 1250. допустио је папа Иноћентије VI. кардиналима, да могу црвене шешире носити. У Немачкој, Холандији и Швајцарској носили су се у 16 веку шешири шиљасти са широким ободом. У Француској се за време Хенрика IV. једна страна од обода подигла и претисла, а под Људевитом још и друга страна, отуд је шешир добио трокутни облик, који је дуго био у моди. Око г. 1780. дошли су најпре у Енглеској у обичај округли шешири, а после су пренесени и у Француску и Немачку. Банкроти су у Француској морали да носе зелене, а у Немачкој жуте шешире. Чивути су у Шпанији некад морали да носе жуте шешире.

НОВЕ КЊИГЕ.

Читанка за трећи разред српске народне школе. Одобрена од српско-народног црквеношколског савета. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића, 1882. до стр. 167. Цена 28 новч. Препродавци добивају добар рабат.

Реалке и гимназије. Ријеч у своје вријеме. Написао Мојо Медић, прави учитељ на кр. великој реалци у Земуну. Цијена 20 новч. Земун. Штампарија И. К. Сопрона, 1882. Стр. 31, — Ова је расправа написана за овогодишњи програм земунске кр. велике реалке, али јој не би суђено, да изиђе на јавност у њему, те је стога писац обашка у књижици у свет пустио.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 37. У Новом Саду, 12. септембера. 1882. Год. IX.

КОВАЧКИ ДВОБОЈ.

(Свршетак).

Једанпут у сутон вратим се ја кући;
Мраз стегао, мислиш, и камен ће пући.
Кад код куће, баба у ћошку се скрила,
А дечицу јадну око себе свила.
Мене посред срца као да гуја шину:
„Ти си њин убица!“
Она главом климну,
Па ми вели тихо: „Што је било траља,
„До последње све сам у залогу дала;
„Сад сам децу јадну успавала гладну“.
Мал' ми није срце препукло од јада,
Ал ми воља тврда опет тугу свлада;
Рекох: „Добро дакле; идем одмах сада,
„Да по стару плату ма потражим рада.“
Ал најпре у крчму као манит похитам,
Да вођсе тамо за савет упитам.
Кад у крчму уђох, мислио сам, сневам:
Ту ти је весеље — ја дома запевам,
Ту се пева, банчи,
Карта и пијанчи,
Немилице харчи —
А ја мрем од глади!
Клетва нек их стигне: моји тешки јади!
Када приђох ближе пијаноме колу,
Оборене главе, погружен у болу,
Очи мислим гору, од бола и једа,
Познадоше одмах, шта ми мира неда;
Ал ја се не збуних од мрачних погледа.
„Јесте чули,“ рекох, „што је било — било!
„Мени је већ прешло шездесет јесени,
„А и мојој жени;
„На души нам стоје двоје унучади;
„А сви, што нас има, помресмо од глади.
„Што је траља било све у залог оде.
„Мене ће, већ знадем, ножем да избоде
„У боници ђаче, где ме и смрт чека —
„Ех ал нека!
„Него рад сам деца да не прођу тако.
„Ја одох, да радим, па било ма како!
„Дозвол' те! Зато сам вама баш и сврн'о,
„Да не рекне који: — Жан вером преврн'о!
„Па да ми се старом 'вако не поруга.
„Откако се знадем, туђ сам био слуга;
„А четрјест и више прешло је преко врата,
„Како се ево раним с ковачког заната:
„Отврдле ми руке од тешког алата,
„Побелише власи, као што ето знате:
„Е па, браћо моја, ни сад ми не крат'те,
„Сувише сам стар већ, да просити учим:
„Та и овако је доста, што се мучим!
„Понда, шта велите, ово тело, шака —
„Таман за просјака! . . .
„Молим вас, мислите бар на оно двоје!
„Ја сам најстарији, е па и право је,
„Што сам први клон'о, те сам се привол'о —.“
„Ао матора лоло!“

На то један дрекну —
А мене сред срца љуто нешто текну,
Гроза ме подиђе, трипут се затресо'
Задрхта у мени и срце и месо;
Загледам се добро, да га видим — тога
Што нагрди тако мене, старца, кога
Још дирнуо није —
– Шта? Дериште зелено,
Што је косу расплело
Као каква цура, без стида и срама;
Што по биртијама
Бекрија, а с лица потмула му, тавна,
С ког је правог лика нестало одавна,
Одбија се зрачак, што дрхће на свећи,
Као из гроба да је!? Стоји па ћутећки
Мери ме и гледи, па ми се подсмева.
Рукама обема
Зграбим се за чело: „Ту ћу остат' ево!
„Е па добро . . . нека! Тако нисам хтео!
„Ал ти ћеш ми платит'! . . Та како си смео?.
„Бићемо се, море, као господа права . . .
„Када? Одмах с места! Чиме? Ево справа!“
Па прокрчим пута до неког буџака,
Ту је набацано гвожђа свакојака,
И изберем отуд два чекића јака,
Као сливена за бој за добра јунака.
„Ковачи смо оба, па — божја ми вера! —
„Лакши ће нам бити од мача и пера. . .
„Браћо, ви сведоци борби нашој буд'те! . .
„Ево теби бољи! . . . Сад нас заокруж'те! . .
„Еј деране, брзо! Засучи рукаве,
„Попљунидер шаке када тражиш славе!“
А он ми се и сад у очи подсмену:
„Будало матора, мислиш, да се бојим!?“
Ја јурнем на њега са чекићем својим,
Управо у звезду, гледао сам му круто.
Кад му око главе
Зафијука моје оружије љуто,
Он се сав промену:
Е господо моја,
Видили сте пашче, како се плаши боја,
Кад камџијом госа на њега замане:
По земљи црној пузи, не сме ни да лане,
Не сме ни да писне,
Па се преза, трза, као да ће да свисне,
Тек у очи кадкад што погледи госи,
Подлац, милост проси —
Још подлији поглед — јест тако ми бога! —
Видио сам онда у дерана тога.
Ал је доцкан било: од ударца мога
Одмах обнесвесну,
Заљуља се један, па о дувар тресну,
А крв пљусну врела
Из главе и чела,
Те обли свега,
И мене и њега;
Ударцем једним смрскао сам му главу:
И стропошта се на земљу крваву.
Чим је јадан треснуо о земљу црну,
А мени кроз главу тешки прекор прну:
Убица! . . . Да, ја сам убица најгори,
Па савест ме љуто још и сада кори;
То је, што ми душу понајјешће мори,
Хоће да изгори.
Рукама обема стиснуо сам главу.
Па сам мучно гледао лешину крваву.
Сад се око мене скупише остали
Уплашени љуто, бледи, уздрхтали,
Да на мене ваљда метну своје руке.
Али ја се отех без икакве муке.
„Ман'те ме се, браћо; сам знам, шта ћу сада.“
Сви устукну на́траг.
Ја с капом у руци
Од једног до другог пођем муцајући:
„За . . . За кога, већ знате зацело!
Десет је франака износило цело.
Жени ј' однео мојој један прошњу худу;
Ја сам дошао, па се и сам предао суду.
Е тако је било од речи до речи,
Па не питам, шта ће, мој бранилац рећи,
Мени је више стало до истине праве
Нег до своје главе.
Деца су ми већ у кући сирочади,
Жена ми је умрла: убили је јади;
А за мене шта ће суд пресудит' овде:
Да л' вечито ропство ил сунце слободе,
Биће ми свеједно, утеха ми мала,
Но буде ли шафот, тад ћу рећи: — хвала!

По немачком — ђ.

МУЧЕНИК.

Новела Петра Ј. Петровића.

(Наставак).

I.

Милан прикупи довољно снаге, а и поодморивши се отпоче:

„Драги пријатељу, још из ране младости, ја и моја сестра постадосмо сирочад, неколико година по рођењу моје миле сестре умре нам отац, моја мила мајка остаде да се сама стара о својој деци; ми обоје бесмо мали и неспособни ни за какав рад, који би могао донети ма какве користи, чим би се издржавали; наша мајка је и дању и ноћу радила, само да ми деца њена не трпимо никакву оскудицу, ја сам ишао у школу, ти се ваљада сећаш са каквом сам ревношћу походио школу, и какве сам успехе показао за време мога школовања у нашим разредима, ови похвални листови и ове добивене књиге на столу јасно сведоче, да сам се свим силама трудио, да се што већем савршенству приближим. Тако је пролазила година за годином“ . . . и ту Милан застаде мало, па затим отпоче опет даље . . .

— „Кад сам већ доспео у младићско доба ја почех размишљавати о свету и на првим корацима мога младалачког живота распрштаху се они лепи ружичасти снови, које сам сневао о свету; она блажена надања моје ране младости наиђоше на окореле предрасуде нашега доба, моје жудње подгреване пламеном љубављу за свим оним што је лепо и племенито, нађоше само подсмех и шта ми је остало онда да чиним,? . . . ништа друго, до да заједно са ђенијалним Јакшићем захорим:

„Ах, све ми оде, све ме остави,
Не беше за ме руке помоћне,
Једино само тице поноћне
Шуштаху тужно крили гарави
— У свету нема љубави“ . . .

. . . .

Ја бејах остављен самоме себи, живљах тако из дана у дан, гомилајући све већи број свакодневног искуства; презривим осмехом пратио сам вазда она дела, која нису чињена по савести и хуманитарним осећајима, презирао сам оне, који живе за шпекулацију ма које врсте, — који гомилају благо, не чинећи по својој моралној дужности оно, на шта су својим положајем позвани да чине, — напротив весео сам се осећао кад сам наишао на ведро и искрено срце, одушевлење ме је обузимало, кад сам наишао на верна и искрена друга и пријатеља — који се на жалост данас веома ретко налазе. — — Тако пролазаше дан за даном, месец за месецом, а година за годином“ —

II.

„Има једна сила на свету, која је најмоћнија — продужи Милан — сила, која све руши и обара, али и која и зида и обнавља; сила, — која може да доведе до пропасти, али на коју се често срећа и блаженство осмева; сила, чији пут често и гробу одводи, али се често обрће и срећи, — сила чија жртва мора бити сваки створ, на земљи, та је сила драги мој Ђорђе — љубав. . . . .

Од како је света и на свету људи, говори се о љубави, неко се усрећава љубављу, док други пропада са љубави; па је ли то какав грех, кад ти речем, да и ја бејах жртва љубави? . . . .“

При овим речима опажаше се нека узрујаност на Милановом лицу, образи му се заруменише, а преко руменила опажаху се кад и кад бели окрузи.

„Да, драги пријатељу, — ја бејах заљубљен, само што мене моја љубав одведе ономе другом путу, не срећи и блаженству по очајању,“ — рекав ово дубоко уздану, затим устаде, узеде једну књигу и преврћући листове нађе једну свелу ружу, коју држаше у руци. . . .

. . . „Ево, ово је сведок мојих срет-

них дана, — показујући на увелу ружу — па као што је она без мириса, тако сам и ја без надања, као што се она ближи праху; — тако и ја нагло корачам гробу. . .“

. . . . . Било је то у лето. . . . О, блажено лето, ала си бајно са својим чарима, са својим мирисавим цвећем.

Коме не заигра срце у грудима, кад се сети оне дивоте којом нас усрећава лепо лето, — чим се макнем с места осећам благодети моћне природе, незнам у шта пре да погледам . . . а изађем ли тек у поље у гору ту је тек права лепота и уживање, висока дрвета уздигла се у вис, а густе лиснате гране заклањају вреле сунчеве зраке, да не продиру кроз њих. Где се год макнем свуда се разлио миомир. На тананим гранчицама сетно певају заљубљени славуји, а лагани поточић жуборећи ромори кроз горицу и кривудајући протиче, док се најзад у даљини и не изгуби.

„Било је лето, дивно божанствено лето, када сам се први пут видео са Љубицом,“ — тако се зваше предмет његове љубави. . ·

Она беше дивно девојче, — њено бело лице било је као најбеље перје — најбељег голуба . . она густа и врана коса, као поноћ мрачна. . . . а оне очи . . . ох, оне очи, та то беше животворни мелем рањена срца. . . чим сам је спазио, у мени се поткрала нека неодољива сила, ја познадох силну моћ љубави . . .

Ми се познадосмо и заволесмо. . .

. . . Ето драги пријатељу, то су најсретнији дани то су били блажени часи мога млађаног живота, у њима сам познао сладости земаљске . . . али то не траја дуго. . .

— .. Па има ли чега да је вечно у овом варљивом свету . . ? . . има ли кога, да је вазда срећом сјао? . . има ли чега, што је постало, а што неће нестати? — Нема заиста нема. . . —

— Сећам се — продужи Милан — једног дана, кога никад нећу заборавити, тај дан је дубоко урезан у моме срцу и само онда, кад и мене нестане на свету, онда ће нестати и те тужне успомене на тај дан. —

„— Бејах суморан, и као да ми се предсказиваше, да ме чекају тужни гласи . . . ја бејах запет љубављу, — у тим данима био ми је цео свет љубак, ја нисам знао да н. свету има злости и пакости, али наскоро и сам се уверих о истинитости оних речи:

—„У свету бdevе. нема љубави“ —

—„Тога дана сам се последњи пут састао са мојом милом драганом, никад још не бејах тако ван себе као тада — мож’ мислити какве су ми се мисли рађале у глави, кад ми рече: да је ово последњи пут што се састајемо, и да су је родитељи њени нагонили, те је обећала другоме руку, те да ће већ за кратко и одведена бити. . . . . .

— Љубица, другоме руку да пружи — о, то је много и премного, али ја трпељиво сносих и те јаде.

При поласку скиде са својих недара ову лепу ружицу, пољуби је, и у исто време, кад ју је препела оним лепим, рујним уснама — котрљале су се из њених бајних очију сузе. вреле сузе, пуне љубави, пуне туге и жалости.

Шта ми је остало друго, до да приклоним главу немилосној судби и да трпељиво сносим све, и што је било, а и што се спремало да буде, — узех ону лепу ружицу и нежно је чувах, сваког дана сам је сузама залевао, сваког јутра сам је орошавао росом усана мојих — љубећи је. — Еј, ви што не знате шта је то: љубити анђела, па се морати за навек растати са њиме; знати, — да ће оне очи другога мило погледати да ће оне рујне усне другога нежно љубити, — о, ви незнате шта су муке, и шта су јади . . . .

После неког времена Љубица је била већ одведена . . . али ружа коју ми је

дала, заједно са успоменом, још су код мене. . . —

. . . Ружа је сасвим увела . . . али успомена је још свежа . . .“

*

За време овог причања, Милан, не имађаше оне мирноће, која је њему иначе својствена, кад и кад му севнуше очи, мислиш — ватрени плам из њих избија, — често пута и усне му задрхташе. . . . Томе је свакојако узрок, жива успомена на доба, о коме збораше . . . она га је јако потресла, и поред свега тога, он се ипак трудио да се покаже потпуно миран и спокојан.

(Свршиће се.)

ТОЛДИЈИНА ЉУБАВ.

од Јована Арања.

ПРВА ПЕСМА

(Наставак).

„Ко најбољи буде!“ — кад тераечи чула
Пирошкино ј' лице румен обасула
Задркта јој срце, ка' што дркће само
Кад му тајном наду двери отварамо.
Загушна јој соба, све је нешто дави:
Ох на поље само, где се небо плави!
Мора ићи, — куда? — цвеће да залије,
— На ком се још роса осушила није.

От'шла је у башту, — али какво цвеће!
Мило њено цвеће данас јој се неће.
Иде, не зна куда, и кроз вотњак прође —
Тихој реци Тиси до обале дође.
Тад се диже сунце љубнув земљи груди,
Овај пољуб врели и реку пробуди;
Измеђ сјајна неба и Тисиних пена
Видила се пуста к'о трава зелена.

Пирошка је стала пред сликом јој сродном
Шириле јој с' груди у ширу слободном,
Поветарац лаки игр'о јој се с косом;
А сузе се њене помешале с росом.
Један уздах дубок, као да душом сиса
Из зорина сјаја пролетња мириса;
Грлица се чула кроз оближње грање,
— Не знаш је-л то песма ил мило смејање.

Слуша тицу, гледа како река бега,
Мисли на јунака, оног „најбољега“.
Једанпут је вид'ла Толдију ал давно,
Како се на „торни“ одликов'о славно
Гледала га само неколко тренута
А заборавила већ и по сто пута,
Заборавила га, — али забадава,
Зрачак наде разби сви сто заборава.

У цвећу, на води и сред неба плава,
Толдијина слика свугде јој се јавља;
Па и кад зажмури слика се не губи
(Као кад се поглед у сунце задуби)
Ох да је то јава што се у сну слути!
Ох да су вскови ти кратки тренути!
Ох кад не би ружа никад процветала!
Ал би срца љубав благосиљат' знала!

Ал је друго санак, а друго је јава:
„Толдија је (мисли) поносита глава;
Безброј девојака за њим тужи, вене,
Па зар овај јунак да с' бори за мене?
Његово јунаштво девојке загрева,
Њега прате очи и с десна и с лева,
Он на коњу јаше па лице окрене,
Ил, кад чује шта је, хладно се осмене.“

Шта учини писмо краљевскога госта,
Све то да опишем, немам речи доста;
А кол'ко се пута то писмо читало?
Барем тисућ пута — не, и то је мало.
Међу тим се лепо дан за даном низо,
И празници довски већ су били близо;
За јуначку игру спремило се јако,
Па још — али сада, да с' одморим малко.

Крај првој песми.

БРИГИТА.

ПРИПОВЕТКА ЕРНЕСТА КОПЕЛА.

(Свршетак.)

Овде да светкујемо бадњи дан,“ рече она озбиљно. Јосиф ју зачуђено погледа. „Шта ти то мислиш?“ запита ју он. Али не доби одговора. Она размота онај свежњић, па извади неколико свећица, којима је код куће било осветљено божитње дрво; сада ужеже свећице па их прилепи уз јелу, што је над њима била и за тили час сијало се дрво од светлости. Под божитњим дрвцетом у усамљеној чести заклео се Јосиф Бригити, да је љуби и да јој је веран, а она му утутне у шаке неки замотак, у ком је била сва њезина уштеда, рече му, да узме за пут а он прими ћутећки, као да се то по себи разуме. Тада се раставише. Растанак девојке од једва дочеканога војна био је тежак; Јосифу је то већ лакше ишло. Он јој обећа, да ће јој одмах писати, где је, и чим му добро пође, да ће ју довести к себи. Он је морао проћи кроз град, па обећа, да ће своје дете потражити, а за тим се осуше неколики ватрени пољупци са њезиних бледих усана по његовим руменим устима. Кад је он већ пошао својим путем, гледала је Бригита дуго за њиме и чула је где пева неку песмицу. Припев те песме говорио јој је, да ју њезин Јосиф неће оставити,

Девојка пође мирно натраг онуда, куда је и дошла. Било јој је око срца тако тешко, да је морала пред селом сести па плакати.

У јутро јој је отац лежао у жестокој грозници. Целу ноћ је ружно сањао. Кад се једаред ноћу пробуди, викну своју кћер, али ње не беше онде. Тада је сањао, да му је Бригита умрла и тако проведе ту ноћ у грозници. Кад су дозвали лечника, он рече, да му је крај ту, и мнијаше, е је тако снажнога и ваљанога човека отерала у гроб каква туга. Бригита је на то само ћутала, али јој се врло ражалило и сама је себи пребацивала. Пред вече зовну је отац својој постељи и закуне ју, да и после његове смрти своју срамоту таји. Бригита се закле, а он се за један сат већ охладио.

Сад је остала Бригита сама у малом кућерку, али не остаде дуго, јер јој се отац за живота задужио. Неродица и свакојаке несреће лако задесе човека тежака. О тим дуговима није никада говорио. Но Бригита је све мирно сносила, јер се надала, да ће јој Јосиф писати па да ће к њему отићи; али доста времена прохуја, а Јосифа ни од лека.

Она се преселила у неку брвнару па је радила на надницу код имућнијих тежака, а радила је још и оно мало земље, што јој остало. Што год је могла уштедити, слагала је у сандук ниже своје постеље. Хтела је, да то понесе као мираз Јосифу.

Али кад је већ читава година дана прошла, па и још једна, а он се не јавља, рече она једном сама себи: „Мора да је мртав!“ Није ни у сну сањала, да јој је Јосиф невера. Ретко је виђала дете, а оно је красно напредовало. Чувала је заклетву, а није имала ни времена, да га обиђе. Њезин отац је плаћао за дете на годину у напред, ал кад је година протекла, а она није имала да плати, даде с тешким срцем дете туђинима, људима без деце. Рекла им је, да је то дете њезине сестре. Од то доба поче она, сама за се да живи и од то доба је постала онака, да ју нико није могао трпити. Њезина лепота брзо прецвета, тим брже, што ни она сама није марила, да буде лепа. Па није више ни у надницу ишла, него је живела од оно мало своје земље и од плетива, које је у граду продавала. Носила је и

у ону кућу, где јој је синчић био, али он није смео познати своју мајку.

Једног дана долети јој гавран и остаде од то доба у кући, као једино чељаде. Тако протицаше година за годином, а Бригитино се стање не промену. Чинило се као да не осећа, како је страшан и досадан њезин живот. Само на бадњи дан, кад би се у селу попалиле божитње свеће, показала би се, да и она живи. Тада би летеле њезине мисли далеко по широкоме свету, па би тражиле некога, који је или мртав или врло далеко. А кад би се са свим смркло, замотала би се у мараму, па би узела завежљај под пазухо, па би отишла до онога пропланка, баш као оно пре неколико година, кад се са својим драгим Јосифом растала. Тамо је стојала крупна и разграната јела, која је пре била тек младица. Као и пре, тако и сад метне свећице на дрво и запали их; онда седне на камен под јелом па гледа у светлост од свећа, што се од ветра лелујаху. Слуктила је, као да ће неко доћи из помрчине, ал не дође нико. Кад би је видили закашњени сељаци који се враћају из вароши, они би онда још већма веровали, да Бригита „није сама“.

Тако прођоше три године. Није никада видела својега сина, а он је међу тим био нарастао. Она није могла поднети, да ју њена рођена крв гледа као туђинку. Једнога дана чује она, да јој је син отпутовао некуда на далеко. Помисли, сиротица, да га неће никада више видети, а срце јој се тако стегло, да му ни сама није чула откуцаја.

И опет је био бадњи дан. Шума и и ледине бијаху покривени белом, свечаном одећом, откапом од снега и иња; стара Бригита седела је у сумраку на камену под оном јелом, ал је на јели само мало свећица горило. Бригита је била преслаба, па није могла, високо да дохвати. Мислила је о прошлости. На један пут чу, како се неки кораци приближују а из честе изађе висок човек. Бригита се дигла, па гледи у странца, а он се опет упутио к ватри.

„Јосифе,“ прозбори она нечујно па клону; црте јој на лицу показиваху блажен осмејак. Странац ју прихвати на руке и покуша, да ју поврати, али све заман. Странац посматраше сажаљиво час свеће на јели, час старицу на својим рукама. У то се приближише и неке кочије, које су полагано ишле кроз честу. Кочије су биле странчеве, па их заустави. С кочијашем унесе старицу у кочије, те ју положи на мекано седиште. Тако су ишли лагано до села а за њима се божитње свећице на јели погасише, мрак све покри. . .

У селу се и мало и велико стекло, кад су кочије са мртвом старицом стигле. Унесоше ју у њезину колибу, па ју положише на постељу; гавран јој стаде чело ногу, па поче жалосно крилима ударати. Странац отпутова даље, а попи обећа, да ће доћи на сахрану. Кад се попео на кочије, викну кочијашу: „Терај Живане брже, да доспемо куда смо пошли.“ А кочијаш потера коњице што је боље могао; знао је он, да му је хитно — та вечерас ће се прстеновати са лепом ћерком најбогатијега поседника у околици.

Када је тај младић стојао са својом вереницом крај сјајнога божитњега дрвцета, приповедао је о чудноватом светковању бадњега дана, што је у шуми видео. Очи лепе девојчице наводнише се а она рече: „То мора, да је каква несрећна старица била.“ Младожења јој пољуби сузе из очију и за час заборавише све поред својега блаженства.

Други дан божића сети се тај младић својега обећања. Баш се сандук изнашао, када је приспео. Али како ли се зачуди, кад види, да не носе сандук на гробље, него право у шуму! Попа који је поред њега ишао испричоведа му живот покојничин, у колико га је и сам знао. Пратња стаде код јеле, а на јели се још видели остатци од свећица.

Метнуше сандук у раку, пасе разидоше. Код јеле се све утишало, а странац остаде сам. Хтео је. да ту дочека кочије, на којима ће се у оближњи град одвести. Прича попина врзла му се по глави. Необично је сажаљевао судбину старичину и кад су са сеоског звоника одјекнула звона, клекну он на гроб и поче се молити богу за спокој душе покојнице, која је на томе месту у његовоме наручју испустила душу. Сунце се помоли иза облака и паде кроз гране на нов гроб. Странац, који се био дигао са гроба, рече: „Па и на овај гроб сунчана светлост!“ и мрдну главом једва приметно. Тада зачу, где му иду кочије, па јуначки збаци са срца тугу — та пред њим је живот пун радости и среће. Он ускиде једну гранчицу са јеле, па је метну на гроб, која је некада била чувар жалости а сада постаде гробаром. Младић се попе на кочије па оде на сусрет сјајној будућности.

Тако се растаде син са материним гробом.

Из дружине „Слоге.“ Превео —ко—

МОЈ СТАН.

Преко кршних ломних гора
Преко бурна сиња мора,
Ја сам моју чежњу слао
Маште сам јој крила дао —
Ал се опет теби вратих
Немогох јој кидисати.

Среди твога лица бела
Зидах стана самих жеља,
Основ јесте тога стана
Тврда вера поуздана,
Неимар је што га гради
Срце с плахи пољупчади.

У том стану рајском вису
Намештаји вилински су
Прострт смер је жива нада,
Два живота у два склада.
Поврх свега љубав блиста
Као сунца светлост чиста.

Сваки кутић тога стана
Има врата поуздана.
Буде-л среће отворити
Станом ћу те проводити,
Пољупчад ћу хитру слати
Да те двори, да те прати.

Буковац. Крста Поповић.

БАТИБИЈУС И МОНЕРЕ.

од Ернста Хеккла

проф: зоол: на Јенском универз:

(Наставак.)

идућој години био је круг нашег знања о овим чудноватим „организмима без органа“ битно увећан. У путу на канарска острова (1866 и 1867.) ја сам разуме се сву пажњу обратио био на њих, и био сам тако срећан да изнађем још више нових форми Монера. На белој кречној љуштури једног особитог Цефалопода (Spirula Peronii) који се иљадама може наћи по обалама канарских острова, — опазио сам по кад што силество црвених тачкица, које су под лупом изгледале као лепе звездице, а при јаком увећавању као неранџасте црвене протоплазмне куглице, одакле су се зракали безбројни и као гране разгранати конци Тачно испитивање показало је да су тако исто и ова (сразмерно колосална) протоплазмна тела, без зрна и без структуре, и да се умножавају исто тако као и протомонас, и то тако, да се кугласто увучено и учаурено тело распада у безброј малих комадића. Овај интересантан нови род монера назвао зам Protomyxa aurantiaca, и насликан је на I. табл. „природне ист. пост..“ Исту таку лепу форму монере изнашао сам исте године (1867.) у муљу код пристаништа Puerto del Arrecife у вароши Ланцароту на канарским островима и означио сам га

Myxastrum radians. Она се одликује тиме што поједини делови или споре у које се кугласто тело при умножавању распада, радијално се уређују у средини кугле, и истерују вретенасту шљункасту опну, из које се доцније развија млада монера.

Ослањајући се на сва ова посматрања штампао сам ја 1868. год. у „Jenaische Zeitschrift für Naturwissenschaft" опширну Монографију Монера (св. IV. стр. 64. таб. II. и III.) Овде су сва моја и страна посматрања подробно изложена и објашњена. Тада је било седам различних родова Монера. Доцнијим испитивањем увећан је број видова на 16, о чему сам ја известио у: „Допунама к монографији Монера. (Jenaische Zeitschrift für Naturw. 1877. св. VI. стр. 23.) Разлика свију ових монера оснива се у томе што се неко протоплазмно тело разнолико шири и покреће, и што се не полно умножавање (делењем, образовањем спора и т. д.) догађа на различне начине.

2. Историја Батибијуса.

Интерес што су га побудиле монере као у морфолошком тако и у физијолошком односу, још већма се увећао кад је 1868. год. први зоолога Инглески чувени Тома Хексли један нов и сасма особити род монере описао под насловом Bathybius Haeckelii (у Journal of microscop. science, vol. VIII N. s. p. 1, Pl. IV). одступајући од осталих монера овај Батибијус имаде микроскопска кречна телешца: особите форме Coceosphaeren и Coccolithen (Discolithen и Cyatholithen;) и његова без форме парчета протоплазме врло су различне величине, покривају у огромним масама пучину морску од 5000 до 25000 стопа. Са овим безформним исконским (пра) организмом најпростијег вида, који у милијардама сједињен покрива са финим питијастим (протоплазмним) покровом дно морско, изгледа као да је нова светлост бачена на најтеже и најтамније питање историје постања, на питање о исконском плођењу, о првом постању живота на нашој земљи. Изгледа као да је у Батибијусу нађена извикана „исконска протоплазма" (Urschleim), о којој је Окен пре по века доказивао, да су сви организми из ове постали, и да је она у течају планетског развића постала из анорганске материје у пучини морској.

Муљ из пучине морске, који садржи у себи масу Батибујуса изнађен је тек приликом испитивања дубине морске 1857. год. кад су намештали кабеле (стубове) за трансатлантички телеграф. Још тада је „атлантски телеграфски плато" нашао ону огромну равањ морске пучине, која се простире просеком у дубину од 12 стопа од Ирланда до Најфундланда — покривену са особитим финим прамкастим муљом: који се одликује растегљивошћу, и лепљивошћу, и под микроскопом та маса имаде малих кречно љуштурастих ризопода, а особито глобигерине, и још као главне саставне делове кречна телашцаназвата коколити. Али тек једанаест година доцније кад је Хексли 1868 са врло оштрим микроскопом поновио тачније испитивање тога муља, и у његовом химијском односу, изнађе он у њему голо, слободно, безформно парче протоплазме, које са поменутим деловима образује главну масу тога муља. „Ова су парчад од врло велике величине, нека су толика да се слободним оком видети могу, а нека су одвећ мали комадићи Кад се подвргну микроскопској анализи, она показују — увијена у провидну безбојну и безструктурну опну — зрнашце, коколите, и страна тела, која су случајно ушла унутра.

Живот Батибијуса посматрао је прво 1868 год. Sir Wyville Thomson и профпрофесор William Carpenter два тако исто искусна као и оштроумна зоолога за време њихове северо атлантске експедиције ради мерења дубине морске на ратној лађи „Поркупин." Они саопштише о муљу којег су брзо извукли из дна морског ово: „Овај муљ беше зацело жив, он се згомилаваше у грудве, тако рекао би да се беланчевина смешавала, и под микроскопом показала је се лепљива маса као жива саркода.„ (Annals and magaz. of nat. hist. 1869, vol. IV стр. 151.) Даље каже Sir Wyville Thomson у свом врло интересантном делу о ду-

бини морској (The depths of the sea II Edit. 1877 стр, 410) у овом муљу (глобигерински муљ из 14. 600 стопа дубине из „залива Бискајског“) као год и у другом муљу из корита атланског океана био је доказан огроман квантитет меке пачасте органске материје, довољне да муљу дадс извесну лепљивост. Кад се муљ полије са шпиритусом то његови праменови падају доле као прогрушана пача, и ако се мало од овог муља, на коме се лепљивост најјасније показује, метне у једној капи воде под микроскоп, то се обично после неког времена види као нека неправилна мрежа од белан часте материје, која се разликује својим опредељеним контурама и која се меша с водом. Може се лепо видити како се ова мрежа по својој форми полагано мења а затворене куглице и страна тела промењују у њој свој релативни положај. Пачаста супстанца јесте по томе способна за покретање до неког извесног ступња и нема сумње да она показује појаве једне врло просте животне форме.“ Тако вели од речи до речи sir Wyville Thomson (стр. 411.) (Наставиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Просне Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

ад кад знамо шта су то мртве душе и шта стаје онога ко их држи, могу почети анализу романа. Он га је назвао спевом, — назив, као и роман готово загонетан и тек на крају налазимо о томе нека објашнења. Неки Чичиков ни млад ни стар, ни пун ни мршав, ни ружан ни леп, обдарен свим добрим својствима, долази у неку велику провинцијску варош, где се услед општег нерада дочекују странци врло лепо и љубазно. Он том приликом посећује власнике и чиновнике; као што се свима чини, врло је учтив; игра виста и кад треба губи племићски. Треба га само потражити и позвати. Он се не поноси ни својим чином ни имањем, али се види да је био чиновник и да има капитал од кога би радо правио употребу. Сви сеоски племићи, који га сретају у вароши, желе да га приме у своје замке. Уверен да га већ сви поштују, он се спрема на пут и при поласку даје ручкове. Свуда, при крају ручка, кад се гости мало на ћефлеишу и у тренутку кад се поверење и интимност запечатила којом чашом шампањца, он ће на један пут полако запитати: Не давно овде у вашем крају била је чини ми се колера? Да нисте и ви изгубили коју душу? — Да богме да јесам. Ја сам их врло много изгубио и морам их скупо платити. — Па добро, прихватио би он још тишије, хоћете ли да ми их продате?

Сви се изненаде, како се душе могу продати; али они се погађају. По неки сујетни племић да бадава своје душе и тад се начини галантан, као кад би што поклонио. — Други опет, какав тврдица и преко мере цењка. — Играч (карташ) какав хоће опет да их да на манскене*.) Сваки такав поседник душа је оријиналан, и Гогољ нам по свом обичају, даје њихов верни дагереотип. После свију тих ручкова Чичиков беше господар од читаве иљаде душа, за које је он добио признанице и платио што су се увеле у протокол онако исто, као кад би биле живе. Он је изјавио да ће да их настани у некој удаљеној колонији, која се образује. И због тога се међу Чичиковим пријатељима изроде читаве дебате по вароши. Једни, бојећи се да сељаци не умакну или се не побуне на путу, нуђаху њиховом газди оружану пратњу — свиту. — Други пак диспутоваше у бесконачност о утицају, који ће произвести промена климата на замишљену колонију. — Руси се навикава'у лако на све климате, рећи ће неко од чиновника. — Није истина Рус не може без река,

*) Нека врста игра карата.

одговориће други. — Једни веле, колонија ће напредовати. — Други опет на против да неће.

Међу тим поштовање, које уливаше Чичиков јако се увећаваше. Човек који за недељу дана купи иљаду душа, без сумње је добра партија. Девојке на удају почеше се држати право, кад он прође, а мајке чињаху већ прве кораке. Видело се да је то човек пун духа, великог изгледа и особитог понашања. Он је бацио мараму — позвао на двобој — неком проклетом пола пијаном ветрогоњи, кад га је на једном балу запитао, за што он купује мртве душе. То се распростре по целом салону. Нико не рече чега рђавог има у томе, а међу тим сви се нађоше увређени. Чичиков, чијег доброг гласа и популарности на један пут не стаде, вешто умакне и роман се сврши. Може бити да се варам јер нам писац у последњој глави разјашњује загонетку. Могло би се мислити, да је ту био узрок какво венчање. Али није или ако је овај чудњак сав свој иметак пренео на неку наследницу, то је учинио само за то да би једним махом два удара извршио. Његов план није тако поетичан. Но овде се мора још нешто објаснити читаоцима.

У Русији постоји неки завод, под именом туторског савета Conseil de tutelle који је установила влада и који да не би презадужени поседници имали посла са зеленашима, њима на њихово поседничко звање, плаћа унапред из фонда — капитала, — који се добија на основу 200 рубаља од сељака. То је врста завода где се даје новац на депонирање душа. На основу доказа да има иљаду сељака, Чичиков може дићи од туторског савета 200.000 рубаља, с којим је новцем могао да отпутује у источну Европу, да га суд не би оправио на другу страну.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

МЕЂУ СЛИКАМА.

ЦРТЕ СА БЕЧКЕ УМЕТНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ.

од Фрање Шерера.

(Наставак.)

Са исповеднице ћемо ради пријатне промене да пређемо на обалу неапољску.

„Обала неапољска“ зове се красна слика од женијалне руке Диселдорфскога сликара Освалда Ашенбаха. Кад посматрамо ову лепу слику и нехотице се сетимо стихова Хенрика Хајна, који пева:

„Погле како с' сјају морски вали“ али га нису „сунчеви зраци обасјали“, па као код Хајна, тако и на овој слици сјају се морски вали, али над дубљином, где бисер почива, и где је вечита ноћ, огледа се у мору чаровито бледило месечево . . , а остраг видимо на левој страни чељуст Везува, окруженог тајанственом помрчином ноћном и из те помрчине појављују нам се редови кућа' неапољских.

При светлости од ватре и бакље видимо како поједине особе улицама пролазе. На обали ту видимо лазароне, пиљарице, рибаре, морнаре и друге људе, у вешто израђеним гомилама. А над свем тим месец обасјава и вечерњим ветрићем мало узбуркани таласи светлуцају се од месечине. При погледу на ову слику морамо да зажалимо, што и ми нисмо тако сретни, да преко године бар који месец дана можемо на овој дивној обали да се настанимо. Али на жалост, богиња среће није свима смртним људима једнако наклоњена, и тако се с тешким срцем растајемо са примамљивом обалом код Неапоља.

Особита је слика и „Свирачица“ од Фрица Августа Каулбаха. Одбор прве међународне уметничке изложбе, одредио је при изигравању путем лутрије, ову лепу слику Каулбахову као први главни згодитак, и ту је показао врло добар укус, јер ко ту слику добије, моћи ће заиста бити задовољан. „Свирачица“ Каулбахова спада у најлепше слике немачкога оделења.

Осим ове слике изложио је Каулбах још

и неке мање ствари. Међу овима изазивају дивљење два лепа пастел-ска цртежа (то су цртежи кредом, воденом бојом и угљеном), два красна женска лика, а за тим дивно израђена лепеза (која стаје 1000 марака).

Ко хоће да се диви спавајућој Венери тај нека погледи слику под бр: 67, она је до душе врло малена, али у толико лепша. А поред Венере, па још спавајуће, не може се тако лако проћи, а да јој се човек не диви.

Исто је тако занимљива и доидућа слика под бр. 68: „Отварање тестамента“ од хановеранскога сликара Христијана Људевита Бокелмана. При великом столу у једној врло отменој дворани видимо бележника са још неколико приседника, где отварају опоруку. На сваки начин да онај, што је оставио тај тестаменат, није био сиромашан човек, јер сиромаси обично не пишу тестамента, и после смрти његове обично се не накупи у кући његовој толико слатких рођака, као што их видимо на Бокелмановој слици у довољном броју искупљене. Ту видимо све могуће ситуације занимљивога отварања тестамента. Ту је на слици лако познати како преварену у очекивању универзалну наследницу, тако и сиромашну даљњу рођаку, која се ни надала није, да ће се богати Крез и ње сетити. И неколико умиљате дечице видимо на овој слици. Но није лако погодити, које ће бити сретни наследници, иначе не би на слици — као што се види — са тако големом љубопитљивошћу сви ишчекивали, да се тестаменат прочита, што је бележник баш сада, кад смо ми своју пажњу слици поклонили, започео да чини.

С отварања тестамента — кад смо лепо насљедство добили — са свим је згодно да пређемо на игранку. Оно до душе не приличи се у таквим приликама одмах играти, но ми нећемо то баш тако строго да узмемо; но кад имамо пред собом тако лепе девојчице, онда би нас заиста велике муке стало, да се одречемо те забаве, а те лепе девојчице израдили су славни уметници Вотије и Дефрегер.

С допуштењем дакле!

Ево нас дакле на игранци. Овђ наравно није дворана, камо смо дошли, дакле не морамо фрака обући, можда би још боље било, да смо у кошуљи без капута. Па ни ви, милостива, не морате много дати на тоалету. Са свим дакле у обичном оделу, па онда можемо започети. Али не, ми смо доцкан дошли. Господа музиканти баш престадоше да свирају. Браца берберин, кројач или ко би га знао какав још узгредан занат тера, онај дебели трумбеташ ове музичарске дружине, баш сада испија из своје трумбете, а други његов достојни друг из боце. А ни други свирачи не показују знака. да ће скоро засвирати какав весео комад. Укратко да речем сад је баш одмор у игрању настао, видимо ваљане сељачке девојке како стоје у реду, једна лепша од друге, то им се мора признати. Једна од њих изгубила при игрању врпцу из косе, баш ју држи у зубима, јер јој обе руке требају да намести мало разбарушену косу, а да и сељачка девојка држи на своју косу и украс на глави, то ми сви знамо. Бирташица иде са точирем у руци, па као што то већ бива, полива земљиште за играње. Мала једна девојчица седи на патосу па гледи у играчице, а без сумње мисли у себи, како би то лепо било, да је и она већ велика, те би и она саде весело играла. Пред редом девојака стоји једна здрава момчина са пуном боцом вина и ено гледајте, ја бих се смео окладити, да ће прву чашу поднети својој заручници. Но која је то — то је тешко погодити... Да ли она што се стидљиво заклонила кецељом, пак се смеје ох, то смешење већ нешто значи, али ипак ко ће знати, је ли то баш она права. Или је можда баш она, што се чини и невешта, као да се ње момак, што хоће да точи вино, ништа и не тиче? Хм, ми јако сумњамо на њу. Али је могуће, да ни она није. Но нека момак сам гледи шта ће, ми само мислимо. да је овде избор врло тежак, јер су све цуре ове лепе, прелепе на слици Венијамина Вотијера, која носи наслов „Одмор после играња“ и коју смо сада посматрали.

(Наставиће се.)

ПИСМО ВЛАДИКЕ ДАН. ЈАКШИЋА МИТРОПОЛИТУ ПАВЛУ НЕНАДОВИЋУ.

Supplex Libellus ad Archi-Eppum et Metropolitam Schumbergien a me datus

Приложио Н. Ђ. Р. из Дрежнице.

Колико досадъ толико наипаче садъ приморанъ есамь В: В: А: П: за Жȣмберакъ явити, и писати не закои мой интерес или заучинити кою неправицȣ, него заради общога добра и пȣбличнога мира, да бися учинили междȣ црквомъ восточномъ и западномь здѣ'у Славномъ Генералатȣ карлощатскомъ и у дищриктȣ жȣмберскомъ, и да би осталомъ Народу нашего закона овде стоеѣемъ ово саданѣ сȣмлѣніе, что у глави држи извадилося, понеже помеждȣ собою непрестано поминяюся досаде Жȣмберчане нашега закона силомъ на унию приморали есȣ, да потламъ даѣе остали народъ приморати, коего сȣмнѣнїя нимало неустȣпа, но по всѣ дни вищше о скорбляется народъ, и овога сȣмнѣнія немощно изъ междъ народа извадити, развѣ могȣ учинити, извидити њихову Ц. кра Велич. наша наймилостивѣиша Г'жа, и мати своимъ еднимъ млтиво удѣленимъ декретомъ у комȣ би было допȣщено да свитла комисіа изиѣе у дищриктъ жȣмберски, и народъ запита, ткое унитъ, тколи ніе, и по томъ без насиліа една, и дрȣга страна при своемȣ законȣ, цркви и слободи дховной да останетъ а не что би насилие было и потавница и Арещȣ люди мрлиби за свой законъ, какое умрль Прȣсацъ, Јанко діаконъ, и да небы тако крепке протестацие Где комендантовъ, нашега закона людемъ возбранивале своего закона Сщеника имати, како из приложене копіе могу виѣети В: В: А: П: под писмомъ А. (колико нашега закона священиковъ было, у Жȣмберкȣ до скоро минȣвшаго лѣта 1750 га а кромъ они, коисȣ предъ њима ѿ времена жȣмберкскога населѣня били, и помрли) могȣ в: в: А: П: из приложене шпецификаціе пакъ виѣети подъ писмомъ Б. акое каково или чіе умишлѣнѣ за унию у Жȣмберкȣ било, зато народъ Нашъ нити Сщеници, нити сама Гда Генерали, коисȣ били славнога Генералата карлощатского, и дищрикта жȣмберкскога коменданти нисȣ знали како приложене копіе подъ писмомъ А. познати могȣ в: в: А: П: гди неименȣется никакова уніа у жȣмберскомъ дищриктȣ, или каково возбранѣніе народȣ к' нашимъ Сщеникомъ или Сщеникомъ к народȣ, какое садъ всѣ конечно возбранѣно, Еще и сіе и самȣ истинȣ вещъ задоста вѣрно могȣ имати в: в: А: П: да садашніи дищрикта жȣмберкскога парохіални попови нисȣ ни ѿ каква рода унитского, нити ѿ посященіа него како никове фамиліе нашега закона стоеѣе у Шлавоніи тако и они закона и посвященіа нашега, и несȣ по ревности за унію постали унити, него за непокорностъ своега д'ховнога поглавара точію назвалися унити, да сотимъ живȣ, и нашега закона людемъ за нихово живлѣнѣ насиліе къ уній чинися, и цѣломъ овомȣ околномȣ нашемȣ Народȣ велико сȣмнѣніе даеся, како више помянȣто, зато Ја како-Епкопъ овога народа, полакъ мога юрамента в: в А: П: како моемȣ Гднȣ Архі-Епкопȣ и Митрополитȣ и д'ховномȣ поглаварȣ всѣ покорнѣиши молимся да би изволили тȣ стварь полакъ правице Њиховȣ Цр. краљ. велич. промовирати и Еденъ мл'тиви декретъ просити, с коіемъ бы могла учесто споменȣтомъ дищриктȣ жумберскомъ свитла комисіа междȣ црквами и народомъ, миръ учинити, и оваково народнѣ сȣмнѣніе утолити, и безъ печала учинити впрочемъ совимъ себе у млщȣ в: в: А. П: препорȣчамъ и остаемь

Дано у Плашкомъ 1? Априла лѣта 1753

Данило Јакшић.

Еп. карлощат.

Ово писмо епископа Данила Јакшића припослано нам је уз ово писмо на уредништво: Г. Господине! Преврћући неке старе списе и протоколе овдашње цркве, наиђох на један „протокол“ који је био ручна књига ил право рећи копија кореспонденције памети достојног аскете а заслужног владике за нас Србе у Горњој Крајини, — за време унијаћења — Данила Јакшића.

Од те коресподенције шаљем Вам ово писмо његово у погледу уније, које је писао митрополиту Павлу Ненадовићу. Писмо

ово није свршено, него му још припада као прилози „забрана Пецингера оберстара да православни у Жумберку не смију примати своје свећенике у куће; затим „Шпецификација“ свећеника у Жумберку колико их је било, и колико је било тамо правосл. цркава. У протоколу између осталог налази се Јакшићева кореспонденција са Scherreгом ђенералом, због присилног уваћања молитава, насилног натеривања православних војника на римокатол. службу; затим „mandati“ на Павл. Ненадовића у погледу доходка епископа и свећеника; даље отписи Марије Терезије на тужбе Србаља у Јегри и вел. Вараду проти грофова-владика Баркоција и Форкача, што су им забрањивали подизати цркве и скупљати се у цехове и т. д.

Са одличним поштовањем

Дрежница $^{\circ}/_{\circ}$ Н. Ђ. Р.

Умољавамо г. припослача, да нам има доброту и друге старе списе, важне по историју нашу политичну и црквену, који му до руке дођу у верноме препису припослати за наш лист, како би писцу историје онога времена и краја могло послужити као поуздана грађа, а ми ћемо му с наше стране увек захвални и обвезани бити. Уредн. „Јавора“.

КЊИЖЕВНОСТ.

(Изјава). **Шта може код нас да се случи књижевнику.** (На адресу „Главног Просветног Савета“ у Београду).

У XVI. свесци „Просветног Гласника“ нађох на моје изненађење, да се „Главни Просветни Савет“ српске краљевине на свом 120. састанку занимао и мојом књижицом „Наука о геометријским облицима“ те је себи на мој рачун дозволио једну невину радост. Читани су реферати г. Петра Живковића и г. Сретe Стојковића и оба референта била су мишлења, да се горње моје дело не може више штампати о државном трошку због погрешака (?), које су изложене у њиховим рефератима. Колико је мени познато (а то треба ја ваљда тек да знам) није моја геометрија никад штампана о државном трошку српске краљевине него накладом књижаре браће Јовановића у Панчеву, нити сам ја сада нити икад ту жељу просветном савету изјавио. Дакле увукоше ме у просветни савет као Пилата у Вјерују! Горњу књигу писао сам ја за потребу наших школа у Угарској и морао сам због наших прилика, које не дозвољавају засебн у књигу за сваку врсту школа, обзирати се на потребе и основних и виших девојачких школа. Пишући ону књигу нисам ја ни помишљао, да ће се њом служити у краљевини Србији. То су видела и г. г. референти просветног савета, те им је управо једина замерка, што моја књижица није написана према програму тамошњих школа. Они су судили са свога гледишта и по свом знању, а није их се тицало, што је књига писана за овдашње прилике, и што књигу по њиховој жељи неби могла да изда ниједна овдашња књижара. О каквим стварним погрешкама у мојој књизи нема међутим у њиховим рефератима ни помена, јер они примери, који мирише на алгебру и којима замера г. П. Ж., нису извађени из моје књиге, што је наравски требао да помене, али нека му је најпосле и то просто. Референти се шта више похвално изражавају о ономе, што је код школске књиге главно, т. ј. о методу, којим је писана. Тако вели г. П. Живковић: „Метод је у овој књижици доиста за учитеље прекрасан,“ а г. С. Стојковић „О методу, којим је писано, могло би се с похвалом говорити,“ „доста јасно изнесени први појмови и облици геометријски“ (а друго што није ни цељ моје књижице) и „Задаци су му добри и практични.“ Да је на те реферате просветни савет решио само, да моја књига није ни за основне, ни средње, ни учитељске школе у краљевини Србији и да ју је оставио њеној судбини, ја не бих ништа на то рекао, али се он подигао још даље него његови референти и решио је, да се моја књига „избрише из школске књижевности.“ Пошто је на састанку, на ком се догодио тај аутодафе, председавао г. Ј. Пецић, то се ја по начину, којим ме је исти предусрео у Београду, пошто сам написао у „Јавору“ (г. 1879) критику на његово дело: „Покорнога наука о ископима,“ — нисам чему другом ни надао, али просветни савет — особито кад је у њему само пет чланова и то сумњиве компетенције у овом питању — неби требао већ своје репутације ради да прекорачује свој делокруг, јер српска школска књижевност не развија се само у његову подручју и он нема власт, да коју књигу брише из школске књижевности. Да је тај корак био неправедан и ничим не мотивисан, то ћу ако буде потребе доказати судом првога стручњака из среде Београда, који је исти изрекао о мојој „Науци о геометријским облицима,“ кад је иста изашла. Али у Београду као да не решавају данас стручњаци и наука, него мајушне страсти. Тако се само даје разјаснити и овај ружан поступак према књижевнику, који ако и није могао да ишчекује Бог зна какву хвалу, али ваљда није ни заслужио, да му име „Главни Просветни Савет“ онако недостојно инсултује. **М. Петровић.**

(Ово је заиста чудноват поступак просветнога савета у Београду. Они одбијају нешто, што им нико и не нуди. Г. Петровић је добро знао на што му се све ваља обазирати, кад пише школску књи-

гу за школе у Угарској, те је на то и пазио, а да је удешавао књигу према програму школа у Србији, онда би се наравно морао обазирати и на „густ“ оцењивача у просв. савету. Господа у Србији кад већ неће да потпомажу ово мало радника, што на овој страни Саве и Дунава међу страним народима чувају српски образ, а оно нека се на њих бар ни блатом не бацају. **Уредн.**

ДРУШТВА.

(*„Матица Српска“*). Књижевно оделење, Матице српске“ држало је 1 (13) септ. о. г. свој састанак. — Узима се одобравајући на знање извештај књижевног одбора о одређеним наградама од прошлог састанка оделења до сад. — Но оцени дра Ст. Павловића не досуђује се награда из закладе Остојићеве делу „Естетика за женскиње.“ — На расписане награде за драме стигле су две: „Стеван последњи краљ босански“ и „Краљ Вукашин.“ По оцени дра Милана Савића и проф. Јов. Грчића досуђује се драми „Краљ Вукашин“, коју је Драгутин Ј. Илић написао, награда од 300 ф., ако ју писац поправи по учињеним му примедбама. — Према оцени А. Хаџића и дра Ђ. Дере досуђује се непознатом писцу награда од 150 фор. за његову расправу „Песничка вештина“, ако је према примедбама оцењивачким поправи. Запечаћено писмо, које скрива име пишчево, отвориће се у главној скупштини. — За овим се одређују теме, на које ће се по дозволи главне скупштине награде расписати. Ове ћемо донети у идућем броју засебно. — По оцени Милана А. Јовановића и Јов. Грчића не досуђује се награда делу под насловом: „Пчелица“, забавник за одраслију српску омладину, од непознатог писца. — Чланак „Опис долине ресавске“ од Ник. Тодоровића издаје се на оцену Милану Јовановићу. — Рукопис под насловом: *„Poviest zavičaja Srema* и т. д.“ издаје се на оцену Светозару Савковићу. уместо Ђ. Рајковића, који је оболео. — Узет је на знање извештај секретарев, да је књижевно оделење изгубило своја два врсна члана дра Конст. Пејичића и Димитрија Поповића. — По предлогу књиж. одбора обратиће се школском савету образложеном представком, да шк. савет по свом задатку награђује и издаје школске књиге. — Примљен је предлог председника „Матице српске“ дра Ђорђа Натошевића, да „Матица“ поред „Летописа“ издаје и књижице за народ у величини од највише два табака и да се на то употреби приход од фонда Конст. Хаџи-Ристића, који је и тако на то одређен. Предлог тај поднеће се скупштини на одобрење а да одреде начин. како ће се те књижице издавати, изаслати су чланови: др. Ђ. Натошевић, др. Ђ. Дера С. В. Поповић и А. Хаџић. — Урош Предић, питомац Христифора Шифмана шаље на углед две слике, које је израдио; слике су те: Свети Ђорђе и „Аморети.“ Израда тих слика служи на част уметнику. — Осим тога расправљани су неки предмети административне природе и учињене су кандидације ради избора питомаца разних стипендија, што су под управом „Матице Српске“.

БЕЛЕШКЕ.

(*Књижевни одбор „Матице“*). У седници књижевнога оделења „Матице српске“, држаној 6. септ. о. г. изабрани су за чланове књиж. одбора за идућу годину ови чланови оделења: Миша Димитријевић, Сава Петровић, Светозар Савковић, др. Ђорђе Дера, Стеван В. Поповић, А. Хаџић, Андрија Матић, др. Милан Савић, Јован Грчић и др. Илија Огњановић.

РАЗНО.

(*Почетци*). Године 1234 спавао је енглески краљ први пут на сламњачи; пре тога су се подметале голе даске. 1245 биле су куће у Лондону још скоро све сламом покривене. Још и око г. 1300 нису знали становници Лондона за пећи и камине, него су се грејали при тавнци са жеравицом; вино се онда куповало као данас медицина у апотекама; куће су се градиле од дрва; отмени људи јахали су на коњима, кад су кудгод путовали, а госпе су ишле за њима; кола са два точка беху онда велики раскош; порез се плаћао еспљном; за годину 1340 изнео је тај еспап 30.000 врећа; адвокате и судије плаћали су циметом и бибером; прво је злато ковано у Енглеској г. 1344. Тек г. 1399 почели су тамо да праве ветрењаче и мостове, а прве чиоде г. 1343, пре тога су женске употребљавале место чиоде дрвене игле. Прве свилене чарапе понела је краљица Јелисавета г. 1561; у Француској их је имао краљ већ године 1547.

(*Колчак*). Употреба перваза за чување руку од хладноће почела је у Француској под владом Фрање I. Онда се колчак („муф“) звао *Contenance* и *„bonnes grâces“*. Тек у 17. веку је добио своје садашње француско име *manchons*. У то доба а и до краја прошлога столећа носили су колчак и мушки и женске. — Славна глумица Софија Арнулдова, која је добро позната била како са свога дара, тако и са своје добре досетке, рекла је једном приликом о неком великом закупнику, који је увек носио колчак на рукама: „А шта ће њему колчак, кад он увек држи руке у нашим џеповима?“

(*Спрета*). Професор Н., господине кандидате, јесте ли се већ спремили за испит? — Кандидат. Јесам, чакшире већ имам, само још морам фрак набавити.

(*Награђена легенда*). Париска академија наградила је првом наградом „Бретањске народне приче“, што их је написао неки Де Лузел. Ево једне приче из те његове збирке: Ишао једном спаситељ са апостолима Петром и Јованом у шетњу. Наједанпут ће рећи спаситељ: „Петре, ти се мораш венчати с првом женском коју сад сретнемо на путу“. „Буди воља господња!“ одговори Петар. Кад ал ево ти им

у сусрет неке прљаве гадне женске, а Петар се сав згрози и замоли: „Господе, немој да морам ову узети, него да причекамо другу." Спаситељ пристане и кад дођоше до неког савијутка а оно изиђе пред њих нека стара крмељива баба, а Петар паде на колена, те ће вазапити: „Господе, допусти ми да трећу, коју сретнемо, узмем за жену!" Мало час а иза неког дрвета помоли се нека стара, гурава вештица без зуба и господ рече: „Ову мораш узети!" Петар погне главу и по заповести Исусовој узме за руку своју немилу невесту. Око подне сврну сви четворо у неву ковачницу. Ковач је својим снажним мишицама ковао а мати му је крај ватре седела. Исус замоли ковача да га мало припусти к ватри. Онда зграби Петрову заручницу, баци је у ватру, за тим је извади клештама сву усијану на поље и заповеди апостолима, да ударају по њој чекићима. Свети Петар је понајјаче ударао. За мало, па од старе баке постаде красна млада женица. Ковач ће на то рећи срдито: „Међер има и од мене бољих ковача, а ја сам до сад држао, да сам ја највештији!" Путници оду затим даље а частољубиви ковач овако је „умствовао:" „Што може други да учини, могу и ја", те зграби своју стару матер, баци је у огањ живи, а за тим стаде по њој чекићем ударати, као што су и странци радили. Но чудо се сада не зби, а кукавни ковач, у очајању што је рођену матер своју убио, потрчи за путницима. Паде пред Исусом на колена и повиче: „Господе, ја сам хтео да учиним што си и ти пa сам убио своју матер!" — „А јеси л' је волео!" — „Као моју душу". — „Добро дакле, а ти иди само кући". — Ковач се врати кући и затече на своје велико чудо матер живу и здраву, где пије већ једанаесту шољу каве. Шта је било са сватовима светога Петра — не умемо ништа казати.

(Протест) Отац (за ручком). Ти си Стевице доста већ јео, знаш да су стари казали: кад ти је најслађе, онда треба да престанеш јести! — Стевица: Ал' мени отац још није најслађе!

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Дела Ђуре Јакшића. Песме и приповетке Ђ. Јакшића махом су растурене по разним листовима и часописима. Песник је за живота издао једну збирку песама (1873 г.) и неколико свешчица приповедака, али је још два пут толико остало не прибрано — по разним листовима и у рукопису. Остало је неиздано као што је познато, и једна трагедија, последњи рад песников — Станоје Главаш. Све је то до сад уједно прикупљено и почеће се кроз који дан штампати. Тако ће у овом издању бити за многе читаоце више непознатога него познатога. Али и оно, што је познато, биће свакоме добро дошло данас, кад су у књижевности српској извори праве поезије готово са свим пресахнули. Да би ово издање што потпуније било, умољава се сваки, коме је позната кака досеље неиздана, или врло затурена, песма или приповетка Јакшићева, да о томе јави Свет. Вуловићу, проф. вел. школе у Београду, коме је поверена редакција издања.

Јакшићевој поезији није потребна препорука. Грехота би било о томе говорити.

Чист приход од овога издања ући ће у фонд за потпомагање породице Јакшићеве.

Прва књига, у којој су песме лирске, изаћи ће кроз месец дана. У овој књизи има доста песама, које нису доселе нигде штампане. Књига ће бити велика око 12 штамп. табака, а цена јој је динар и по. Скупљачи добијају на сваких шест књига једну на дар. Претлата сва нека се шаље књижарници Велимира Валожића у Београду.

У Београду, 23 августа 1882.

Одбор за издавање дела Јакшићевих и за потпомагање породице његове.

НОВЕ КЊИГЕ.

Смрт Стевана Дечанског. жалосно позорје у пет дејства. Од Јована С Поповића. Панчево, наклада књижаре браће Јовановића. 1882. — Ово је 45. свеска „Народне библиотеке," на коју се може и претплатити и то са 3 ф. 50 новч. на 24 свеске.

Поштуј оца твога и матер твоју, да сретан будеш и да дуго поживиш на земљи. (По немачком). Друго издање. У Земуну. Издање и штампа Србина — Милоша Грабовачког. 1882. Цена 6 нов. или 15 пара дин.

Латински и српски примери, за II. гимназијски разред. Написао Филип Оберкнежевић, професор на српској великој гимназији у Новоме Саду. Друго прерађено и умножено издање. У Новоме Саду. Српска штампарија дра Светозара Милетића. 1882. 80. стр. 151.

ОДГОВОРИ.

Г. М. Ш. у З. — Обећану приповетку Розегерову очекујемо и радо ћемо је употребити. Поздрав.

Г. Ј. Ј. Ђ. у Осеку. Ваше прилоге нисмо још могли доспети да прочитамо, те је то узрок што нити можемо да вам одговоримо, нити да прилоге Ваше штампамо. Но сад ће већ доћи ред и на њих. Поздрав.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 38. У Новом Саду, 19. септембра. 1882. Год. IX.

ИЗ „ПУПОЉАКА."

Мио спомен.

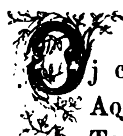

Ој спомене милознани.
Аој данче лепи —
Та када се тебе сетим,
Груд ми се окрепи.

*

Узбуде се бујне жеље
Младалачких дана.
Па бих смело одупро се
— Хиљади мејдана —

*

Неби страхом плашио се
— Невоље ни беде —
Јетким смехом презиро би,
Што ме злобно гледе —

*

Ти ми душо светлиш путе
— И у дневи туге —
Твоја љубав отргла ме
Од немиле друге. . .

*

Хај још кад се сетим само
Исповести твоје: —
— Та љубим те војно мили
Љубави ми моје —

Први пољуб што је засјо
Са чаробним чаром —
Разбукто је плам милоште
Љубавничким жаром. . .

*

Ко занети бујним врелом
Милоште и баја —
Увенчасмо тихе наде
Жељне загрљаја. .

*

Па ти шанух: „нево мила
Младости ми моје,
Још да тебе не познадох
— Не знах среће своје. . .

*

Стрмом стазом мом животу
Клизава је мета.
Већ навикох да ме само
Несрећа сусрета. .

*

Али ето у том ходу
И ти ми се нађе; —
Те ко да ми анђо среће
— Са небеса сађе. —

Па у спомен милог дана
Љубавнога врела;
Душа моја раздрагана
Песму ти донела.

*

Ој прими је Лело прими,
— Рад премилог дана —
Нек те сећа чар целива
Са рубин усана —

*

Нек те сећа првог љуба
Што је сјајем сјно. . .
Па се даље зраком среће,
И кроз љубав вино. . .

*

Прими песму, дарак мали —
— Што да милост кратиш?
А ти ћеш ми ко уздарје —
— Пољупци да вратиш.

Збогом. - .

Збогом остај зоро сјајна,
Живовања мога —
О, сећај се сећај драга —
На драгана свога. . .

*

Збогом остај сјајни данче
Неувело цвеће —
Љубав жарка причаће ти
Жића премалеће. . .

*

Збогом жељо жеља моји,
Успомено дивна
Немирисан росни цвете
— Зоро пресумилна. —

*

Хај се сећај љубованче
— На драгана свога —
Љубави се наше сећај
Санка исчезлога —

Перивој.

МРАЗ.

(Крањска народна песма.)

Ономаде мразак паде
На ливаде зелен крас,
Сасушио румен-руже,
Сагорео витак клас.

Ал' шта ме се руже тичу
Кад их сажга мраза лед;
Драге ми је само жао,
Што од-а-ме свраћа глед,

У средини срца мога
Расцвет'о се руже бај,
Ако-ли га не заливаш,
Увенуће јадан, знај!

„Ој, ал' чиме? Немам воде,
Немам вина руменог!
Једино га ливат' могу —
Чистом сузом ока свог," —

1882.

Милорад Шимић.

САМОУБИЦА.

Е па добро де —
Свршило се све!
Сломијен ми над,
Те је време сад
Да нестанем млад
За навек!
Али тек:
Пре него што куршум у срце јурне,
То ћу да с' сетим прошлости бурне.
Мастила нећу — отров узећу!
Најљућу змију приснлићу ја.

Да ми отров њен из чељусти да!
Њиме ћу писат' јаде и тугу,
Невољу црну, верну ми другу.
А затим пуцањ, па је крај свему,
Тиме ћу своју завршит' тему! . . .

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

Им'о сам верног побратима ја:
Једна душа, а тела беху два!
Исте мисле, а и чуства иста
Наша су срца спајала чиста.

И живот бих мој ја за њега дао,
А не бих рек'о: помагај ил јао!
Богатство шта је, шта је и сила
Према љубави спрам брата мила?
Опадање шта је, шта ј, пакост људи
Према покоју на братски груди?
Пливах у срећи, пливах у миљу,
У сваком пливах ја изобиљу! . .
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Им'о сам драгу — Хафиса шта је?
Њезино око још лепше сјаје;
К'о анђ'о мила, лепа к'о вила
Таква је моја драгана била!
А кад ме туга хоће да свали,
Са злобе људске срце ми клоне —
Пољубац један с усана мали',
Па моје срце у срећи тоне!
Пливах у срећи, пливах у миљу,
У сваком пливах ја изобиљу . .
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

И једног дана, о судбо грозна,
Подлост и нискост људску ја позна'!
У загрљају побрата верна,
Нађох ја свога анђела смерна,
Како се грле у гадном греху
Мени јадном на тешком подсмеху.
Како се љубе, како се куну —
У гробу да ће скупа да труну!
„А шта сам ја?!" и к'о рањен рикнух лав,
Од гњева силна задрхт'о сам сав.
Колена дрхте, а очи пламте.
„Зар тако душо, тако се памте
Синоћне клетве, синоћне речи,
Да нашу љубав може да спречи
Клета само смрт и нико више —
Ал лагарије грозне то бише!
А ти јуначни, поносни муже,
Не рече л' јуче побрату своме:
И крв и живот за тебе друже!
А срамно с' ћут'о ти о овоме!" . .
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Ја се обрнух и на њих пљуну':
Нека их, нек се и даље куну!
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Сломљеним срцем пођох по свету
Слободу људства узех за мету:
Гаженог бранит', заштитит' слаба,
Слободе робу, гладноме хлеба!
Наместо мржње, на место свађа,
Што увек покољ међ људе рађа,
Што нам утробу дере и пара,
Од брата милог крвника ствара —
Нек љубав, слога и братство влада,
А свако од свог да живи рада!
Лепе жеље, ал среће сам худе,
Друкчије људи о томе суде.
Око мене свуд ушеса глува,
Људска срца к'о Марков дрен сува.
Ништа не маре, већ гњаве слабе,
Сабраћу кољу, па туђе грабе! —
Слободу где сам приповед'о ја —
Тавница беше награда ми сва!
А где сам љубав засадит' хтео —
Редовно ту сам мржњу ја жњео!
Где дићи мишљах благостања сад —
Одатле ме је одагнала глад!
Тирани гоне, народ им пљеска,
Одбија срећу рад лажнога блеска,
А мени даје најблажији суд —
Да сам луд! . .
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Ко снаге има, нека је троши,
Да једном падне поредак лоши!
А моје срце сломљено ј' давно,
Изгубих друга, изгубих драгу —
Богати извор за нову снагу.
По мојој крви љут отров тече,
А од те боље курпуми лече. . .
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Пиштољ у руке! Невољниче мри!
Један! два! три! ' !

Влад... [redacted].

НА ИЗВОРУ.

од Нике Г. — Огњана.

Што но реч: заиста је сиромаштво уклетва! Заман се душа човечија диже на племенити крили, да нађе свет врлине, да га покаже људима, кад потребе телесне, глад, жеђ, обезнане духовну силу и она се пригиба под невољом доле, и превија се у болу и мукама.

У свету ваљда се само ђак и глад слажу. — Некако се њих двоје од постања науке спријатељише, те је чисто мучно и помислити на ђака, а да одмах не опазиш и глад. Па нико не уме ни трпити тако глад као ђак. Али ваљда је то и с тога, што ђак има најјаче наде у својој души, да ће се тога стања опростити и што замишља увек најсјајнију и најлепшу будућност. Он се истина ожалости у том своме стању, но једна помисао на боље већ га развесели, и он се смеје, шали, пева, игра, тамбура, ђаволи и лакрдијаши.

Бива и то, да се у томе бедном стању задуби у мисли, те почиње резонирати о немилосрдним људима, почиње испитивати правду и неправду; но обично га из тог филозофирања отргне сећање на љубав . . . јер је сваки ђак редовно мање ил више заљубљен, те онда почиње и песме стварати. — И на томе му послу срцу одлане . . . та колико се пута само ручак однесничи! —

Но има још нешто, што га још више уздиже, да се нада, да бољу своју лакше спосн, да издржи и истраје; а то је родољубље.

Ђак непрестано снева о борби, о јунаштву о слободи. У његовој се души стварају најлепше и најсретније замисли о јединству, величини, срећи и слави свога народа. Он је већ у напред замислио, како ће у ранама огрезнути на бојишту, за „крст часни и слободу златну,“ сав у крви окупан лежати, и како ће га милосрдна сестринска рука „Косовска вила“ из те многе крвце извући, опрати му ране, заложити га, и мелемом видовним извидати. Он је у души својој створио и сву своју најдаљу будућност, па није ни чудо, што је тиме утишао своју глад, што му се по лицу блаженство разлева, и што је ено на хартију излио најродољубније осећаје у виду песме, кад боље, кад лошије.

И благо му, и срећан је. Незна, како се растављају ти лепи снови, кад прекорачи праг школски, кад ступи у свет, и кад пружи руку да и он једно парче хлеба узме. Незна, да је сиротиња проклетство, те да све племените тежње остају само слатке жеље . . . а врло се ретко остварају. — Но ваљда је и боље, што то сретно доба ђаковања незна за омахну, јер шта би било од бедног сиромашка . . . шта би било од њега без наде. Али пређимо на сам предмет.

Већ се навршује четврт столећа, када је у Баји живео Миодраг, слушалац осмог ђимназијског разреда. Он беше родом из Суљоша, село у Барањској жупанији. . Родитељи његови беху веома сиромашни, а нису могли издржавати свога сина, тек по неку малу припомоћ слали су му; али је Миодраг био врло ваљан и напредан ученик, те је друге ученике обучавао, па је отуд неку крајцару заслуживао; но то је било тек толико, да не умре од глади.

Миодраг је дакле морао да живи врло сиромашки; но тим више, што је он врло добро знао, да се у свету јако пази на спољашност човечију, на одело и чистоћу Он је себе заодео просто, али је био вазда чист, вазда светао: а заото је морао од своје сиромашне заслуге више на ту страну тропити.

Бајци су познати са своје гостољубивости. Има тамо и данас уважених породица, које призивају сиромашне ђаке недељом бар једаред и двеаред на ручак . . . наравно да се и од дотичног ђака изискивала учтивост, пристојност и спољна углађеност.

Миодраг је заодео себе пристојно, а свакад је појављивао се најуљудније. Спољашност му је била врло пријатна и мила, може се баш рећи, да је био леп човек. Унутарњост — духовна страна — била је огледало спољашности његове; имао је врло племенито и добро срце, бистар и светлећи ум. Ко је њега једном упознао, никада га више свога живота није могао са добра и мила утиска заборавити.

Људи су видели, да се Миодраг јако мучи, учећи себе и учећи другу децу. Видели су га, да је чисто и лепо одевен, па су му многи пребацивали, да је сујетан. А он сирома баш то није био.

Наравно, он се није ни својим друговима потужио, како живи. Они су га више пута затекли на дому, над књигом, бедна, смождена и малаксала; ал' заото нису ни помислити могли, да је то од глади, да Миодраг већ можда два дана није јео.

Други људи пак, који су далеко од њега били, а виђали га на улици, у цркви и т. д. ти су судили о њему, да због тога туђу децу учи, да може више на одело трошити. Иначе су говорили, још о неким домаћим тајнама; од којих ни словца не беше истине.

Бајци нису знали, да је Миодраг тако врло сиромах; а он је то и волио, јер незаслужену милостињу није хтео примати. Нису га дакле ни призивали на милостињске ручкове; он је морао посведневно себи кору леба заслужити, и он је то радо и без роптања чинио; али му тешко падоше на душу они други разговори, који му подметаху овај ил онај порок.

Миодраг је био човек племенитог чуства; неправда га је увек јако заболила; он је тад успламтио гњевно на опаки свет; он се тада одао размишљању, пресуђивању и осуђивању, и тек се онда умирио, када је своје осећаје предао белом листку хартије. То му је била освета. Тај листак хартије смотао је он и остављао међу своје књиге; сакрио га је од својих другова, од васцелог света.

Стање Миодрагово доприносило је, да је он био тајна за своје школске другове, који су њега јако уважавали и волели. Истина да је он с њима друговао, да је у школским стварима безгранично отворен и предусретљив био, да је свакоме на помоћи био; али ако је било лично питање, ако се то дотицало Миодрагове личности, онда је он био лепо украшена, ал' затворена књига.

(Наставиће се.)

ХИМНА.

(За Црну Гору.)

Боже жића, боже смрти,
Боже тутња и громова,
Боже славе и слободе
Тешка ропства и окова:
Благослови земљу нашу
Отаца нам муку праву,
О камење и о стене
Разбиј злобе змијску главу.

Дај да светло буде име
Витешка нам владаоца,
Да нас љуби к'о синове
А ми њега као оца;
Дај нам мира и љубави,
Отвори нам двери слави,
Дај победе крсту твоме
У бојеви, у крвави.

Дај нам слоге, да на моћни
Крили њени полетимо,
Да се с' браћом од Косова
Спојимо и загрлимо,

Па да громко попевамо
И кликнемо од милина:
Спојени смо, чувени смо,
Слава богу на висина!

Мита Поповић.

МУЧЕНИК.

Новела Петра Ј. Петровића.

(Свршетак).

III.

Време пролази као вихор. У тој мени времена, мењају се и људи, једни се рађају, — други умиру, једни се спајају, други се раздвајају, једни плачу, други се смеју, једни се бију други се љубе, и тако то вечно бива . . .

„Док један мету тражи
У сласти земна света,
Дотле је другом живот,
— Сенка од гроба клета.“ —

—

„— Док један љубав прича:
Што га у жићу кружи,
Дотле се другим пако,
— Невоља вечно дружи“ — —

Ето то су мене, које се сваким даном, пред нашим очима дешавају, па зар нисмо и ми сами сведоци ове живе истине? . . .

— Обично се вели — говораше Милан — да, кад човека заокупи несрећа, онда се веома тешко од ње отрести. —

— „Видео си већ, шта сам досада мука претрпео, али то још нису све. .

— Рекох ти већ, да смо ја и моја сеја остали сирочад без оца, — моја добра мајка вазда се трудила и радила, да само нас изведе на прави пут.

Наша мати нас љубљаше а и ми њу љубљасмо. —

— Једног дана изнурена многим радом мораде сирота, да легне у постељу: Узалуд се она отимаше — говорећи, да јој није тако хрђаво, те да неби могла радити, ми је никако не пуштасмо. . . по њеном изнуреном лицу виђаху се трагови дугогодишњег живота, њено бледо чело украшаваху читав низ дубоких бора, то беху видни сведоци земаљских јада. . . .

— Она беше јако оболела . . .

Можеш мислити, са каквом нежном љубављу пратих сваки њен покрет, са каквом жудњом ишчекивах дан, кад ће се опростити тих мука, кад ће опет устати здрава и весела. . . . —

Збиља, како је велика љубав материнска, какве су велике жртве подносиле наше мајке, казујући нам пут ка врлини и поштењу. — Колико сам пута размишљавао о неблагодарној деци, према родитељима, и вазда ми се чињаху гнусна и одвратна. .

Ја сам се свим силама старао, да наша болна мајка ни у чему не оскудева, целе сам ноћи преседео код њене постеље не скидајући очију са њенога лица. — Сваки њен осећај и ја сам осећао — о, како сам се радовао, кад би јој мало боља одланула, а како ме је туга обузела, кад би јој опет позлило.

Ја сам преко дан посећавао школу и часове, а ноћу сам вазда бдио над постељом моје болне мајке . . .

Срећа нас послужи, и наша се мајка после тешке болести опет предиже . . . . О, сада смо је још више љубили и поштовали.“ —

Ђорђе пажљиво слушаше све што је Милан говорио, кад и кад му се оте уздисај из груди, као да би хтео тиме одланути мукама и боловима, које му је његов Милан претрпео. —

IV.

„Али у то доба — продужаваше Милан — наступише значајни дани по српство. —

Прва невесинска пушка одјекнула је преко Балкана и Дрине те је допрла и до нас; — тужни вапаји наше браће већ нам и сваку кап крви следише . . досадило се раји робовати, па се листом подигла на оружје противу душманина, који је пет стотина година срамно жарио, палио и робио. —

У томе свечаном акту народног устанка, где се борио крст са полумесецом, ни Србија није могла изостати; још је у нама српско срце куцало, још је у нас било народног поноса, још смо осетили ударце варварског швигара, којим тераху браћу у ропство. . . још је било братске љубави. . . .

„И Србија прогласи рат Турској. —

— „У редовима бораца за ослобођење потлачене нам браће — бејах и ја — не чух ни молбе материне, ни преклињања сејина, ја одважно ступих на поприште са кога сам смело гледао — ослобођење подјармљене браће. Чињаше ми се као да поред мога ува пролетаху уздисаји босанске сирочади, чињаше ми се као да слушам, где грцајући вапију за помоћ, чињаше ми се као да гледам, где крволочни Турци живе људе набијаху на колац, одвађају лепоте девојке, а млађану српчад везиваху — па одвађаху у ропство — у далеку Азију. —

„— Са пламеним одушевлењем хитао сам у мислима час у Босну, час у Херцеговину; и као да би им кликнуо из гласа — „ох знамо за муке ваше, осећамо и ми ударце бича варварског, али, ваљда ће доћи време те ћемо бити слободни — те ћемо бити међу браћом браћа“.

*

„Силан се народ слегао на поље врачарско, цело поље прекрилила светина, неко је дошао да испрати брата, други је дошао да испрати побратима, једна испраћа мужа, друга свога вереника, — а моја мајка са сејом испраћаше мене. . .

„Ја бејах весео и раздраган, што је приспео час, који ће бити значајан у историји српског живота, што је приспео час, који ће раскинути вериге на рукама петовековног робовања браће наше, — и . . .

„Потресоше се рањене груди,
Гора се љуља, Врачар се буди,
Шест застава се по зраку вије,
Вијугајућ се, умилно љуби
Знамење свето часнога крста.
Пред којим војске десет хиљада
Десницу храбру у вис дизајућ,
Куне се небу, Богу и кнезу,
Заклетвом светом својих дедова:
Последњу грудву земље Србије
Са мишце своје снагом гвозденом
Противу хорда дивље навале
Што тупи мозак вреле Азије,
Кипећ у жљебу слабог сосуда
У наше сродне диже крајеве,
Бранити верно. . . . Па треба л' крви?
Дубок је извор, живот народа.
Сваку ће стопу земље дедове,
Са срца свога капи последњом
У кобном часу вољно залити.
Знајући вредност крви сопствене,
Да ће одатде живот поникли
„И слободи се олтар подићи‘

„Да, да, то беше гесло свију нас, ми бесмо опијени љубављу према потлаченима, приносећи радо на олтар слободе и сами живот. . .

„Ми бесмо опијени заносом. . . и као да чусмо глас вишњега где нам вели. .

„У бој, у бој,
У свети хајде рат,
Ил Србин јоште не види
Тирана свога бес? . .
И љуте борбе трес?. .
Костију братских лом? .
И крв и плам и гром? . .
Не види?. не зна? . не слуша? . .
Где помоћ иште брат? . .
У бој, у бој,
У свети хајде рат. . . “

„Кренусмо се из Београда, о како је све весело било, целога се пута певало, та као да се није ишло смрти на сусрет, већ у сватове. — И кад смо се већ далеко од њега одмакли, ја се окренух, а у моме оку засија суза — суза, која је била намењена мојој старој мајци, у томе тренутку сетио сам се свију милих и драгих, сетио сам се

и оне, коју сам више но живот љубио — и чињаше ми се као да кроз ваздух слушам речи, којима ме испраћаше на бојиште, као да збораше: Здраво нам се опет повратио.“ —

„Из тих сентименталних осећаја отрже ме весела песма мојих другова, и ја се за час придружих њиовом весељу заборавив на све . . .

„Нећу да ти говорим о моме даљем путовању и незгодама, но ћу у кратко да ти изведем шта је даље са мном било? . . .

„Ја бејах у првој битци опасно рањен.. али ни та рана, није ме тако тиштала, као што ме је мучила успомена, на моју несретну љубав. . .

„Мене пошаљу са бојишта натраг у Београд, јер бејах тако оболео да већ нисам имао довољно способности, које треба да има један ваљан борац . . Од тога времена непрестано куњам, час ми се побољша стање здравља, а час ми опет позли: често пута кад ме спопадну муке, ја бих тада да имам при руци нож сам себи гркљан ишчупао, само да се опростим ових мука, — ах колико сам пута проклињао онога што ме је ранио, и што ме није на оном месту убио? . . али све узалуд, ја ти се тако провлачим из дана у дан, док једног дана и над мојом главом црна самрт не замане оштром косом те не прекине живот неживован. . —“ —

Свршив ово. . . Милан узе ону увелу ружу, мету је на усне, и стаде је љубити, а вреле сузе из помућених очију потоком се леваху на увео цвет . . . баш онако као што су падале сузе из љубичиних очију на исту ружу, само с том разликом, што је ружа онда била свежа и пуна мириса, — а сада је увела и без мириса. —

— „Ето драги мој Ђорђе, то ти је једна обична и свакидашња историја једног обичног човека,“ — говораше Милан своме Ђорђу, који беше јако тронут исповешћу свога друга. —

„Ја већ видим, да у мене нестаје животне снаге.

„Мог живота дани,
Већ су избројани“. —

Затим загрли свога пријатеља, и пољубивши се са њиме, — растадоше се. .

* *

Шта је било даље, и сами ћете знати, Милан је вукао несретну бољку док је могао, а кад је приспео суђени час, он се опростио са овим варљивим светом, у коме:

„Под руку с злобом пакост путује
С њима се завист братски рукује.
А лаж се увек онде находи,
Где их по свету подлост проводи,
Ласка их двори, издајство служи
А невера се са њима дружи.“ —

Угасиле су се оне сјајне очи за навек, — оно срце, које онако пламено куцаше за ослобођење браће — охладнело је, — она уста, која некада онако нежно тепаху љубав, — следила су се, — онај младић, који измирен борбом у животу, савладан је раном на бојишту, који се отимао смрти да би својим животом још користио своме народу — тај је младић — преминуо. — —

По његовој последњој жељи и она свела ружа укопана је заједно са њиме. — Ђорђе најискренији пријатељ Миланов, пошто је прошла година дана од погреба Миланова венчао се са сестром његова верна друга. — Мајка Миланова је већ сасвим изнемогла и очекује радосно сваки дан који би је саставио са њеним сином — тамо на ономе свету. . . .

БАТИБИЈУС И МОНЕРЕ.

од Ернота Хекела
проф: зоол: на Jенском универз:
(Наставак.)

Моја сопствена испитивања Батибујусовог муља односила су се као год и Хекслијева испитивања на мртав и у шпиритусу конзервиран материјал. Стакленце које сам добио са Far — Oer острова имало је натпис: „Dredged of Professor Thomson, и Dr Carpenter with the steamer Porcupine on 2435 fathoms. 22 July 1869. Lat 47° 38 “. Long 12°4“. Овај дакле муљ Батибијуса био је онај исти на којем су поменути испитивачи правили своја испитивања о амебоидном покретању. Резултате мојег испитивања ја сам опширније саопштио у мојим „Beiträge zur Plastiden — Theorie “ (2. Bathybius und das freie Protoplasma der Meerestiefen. Jen· Zeitschr. für Naturw. 1870 В: V стр: 499, таб. XVII). 80 слика које сам тамо (на XVII табл) изложио од различних безформних протоплазмних комада Батибијуса и формних кречних телашца што су унутра, нацртана су тачно при великом увеличавању и помоћу Camera lucida. Неке су од ових слика ушле и у чланак „Das Leben in den grössten Meerestiefen“ који сам 1870. год. публицирао у збирци Вирхова и Холцендорфа. (бр: 110)

Кад сам овај — у јаком алкохолу врло добро конзервиран муљ Батибујусев најтачније испитао по најновијој методи, и то по изредној методи, (коју Хексли пређе није употребио) бојадисања са кармином и јодом, хтео сам најпре да ближе определим квантитет и квалитет тих безформних парчета протоплазме, која је се находила свуда у маси међу формним кречним делићима. Беланчаста, кармином црвено обојадисана парчета била су врло подједнако распрострта кроз цео муљ, и изгледало је у већини проба прављених — да износи десетину до петину целога волумена, у неким препаратима само половину. Иста маса која се кармином више или мање интензивно бојадисала, јодом или шалитреном киселином бојадисала је се жуто и у односу спрам других хемијских реагенција показивала је иста својства као и обична права протоплазма животињских и биљних ћелија. Код већина комада форма је била неправилна округла или са тупим окрајцима (продужењима), једнака са амебом; други су комадићи образовали неправилне мале и велике саркодне мреже, као што су код Миксомицета.

Да ли мала формна кречна телашца коколите и кокосфере — које се у тако великој маси находе у Батибијусовом муљу и то како између притоплазмних делића, тако и у самој њој, која их с поља окружује — зајиста припадају протоплазми или не, то питање морам са свим нерешено оставити, јер иста таква кречна телашца нашао сам био пређе код Радиоларија, које су пливале на површини морској код канарских острва (Myxobrachia Ланцеротска). Ова чудновата кречна телашца која имају изглед час као просте концентричне наслагане плоче, час као дугме од кошуље, час као куглице које су сложене из више плоча и т. д могу бити толико исто лучба Батибијус-саркоде, каогод и страна тела која су случајно (при примању хране) ушла у протоплазму. У новије време постављена је већа могућност у корист последњег случаја и већина биолога сматра, да су сва та телашца микроскопске кречне алге, скречављене једноћелијчне биљке.

Овим испитивањем које је потврђено од више других испитивача, утврђено је да се на дну северно атланског океана и то у дубини од 5.000 до 25.000 стопа находи фини прашкасти муљ који садржи велику масу особитих, још једва индивидуализираних видова монерс. Погрешка што смо је учинили била је у томе што смо резултате испитивања северо атлантске дубине, одма уопштили, и надали се да нађемо свуда дно дубоког океана покривено са таквим монерама. Очекивање нас је савршено преварило. Врло тачна и велика испитивања огромне Челенчер-експедиције

која је 3 ½ год. крстарила око земље и у дубинама различних океана пажљиво тражила Батибијуса, није га нигде нашла, добила је само негативан резултат. Ми немамо никаква основа да и најмање посумњамо у брижљивост и тачност одличних природњака Челенчерове експедиције која дивљење побуђује, у толико мање што је и сам изврсни директор sir Wyville Thomson први опазио кретање на живом Батибијусу. Ми морамо дакле допустити да места дубине морске која је Челенчер испитивао заиста немају Батибијус-монера. Али сљедује ли из тога да су сва она пређашња испитивања и закључци не тачни?

(Наставиће се.)

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

Пикарски*) романи некада беху јако популарни у Француској, као што су били и у Шпанији. Ово долазаше од префињене савремене галантерије и ритерски — витешки — предрасуда; тада, међ лупежима, које износаху романсијери и племенитим — поштеним — људима, који читаху њихова јуначка дела, стојала је тако грдна провала, да слика тих готово циганских обичаја, могаше заинтересовати човека да путује у непознати какав свет. Данас на жалост, после толиких револуција, које су расклапале и на ново састављале друштво, нема никог а нарочито у нашој јадној земљи, коме већ нису отупљена осећања према лупежима и који се неби пожалио и јадао, како их је и сувише видео и познао. Лупежи су много изгубили од њихове пријатности; gazette des Tribinaux иде романсијерима доста на руку. Не узимајући у обзир, што је предмет одвратан, главна је мана овог Гогољевог романа, што се јако греши о истинитост. Ја знам, да ће ми се рећи, да писац није сам измислио свога Чичикова и да се од неколико година воде шпекулације са мртвим душама у толиком степену, да су предузете законите мере, како се не би више обновила таква лупештва; али на против мени не изгледа шпекулација невероватна, но начин којим се она води. Таква трговина може се водити само међ лупежима, и Гогољ чини, те она постаје немогућа, стављајући само у додир и свог главног јунака са провинцијским глупацима. Какав се појам може добити о једном човеку који тражи да купује мртве душе? Осим да није луд или намерава да изврши какво лупештво — крађу. Узалуд што је он из провинције, само се може двоумити између тога двога, а ако би се свршила погодба, он мора на сваки начин бити лупеж.

Међу тим изузев ову ману главне нејасне поставке, види се да је вешта рука извела ону подробност — детаљност и слике обичаја. Јако вештачка моћ огледа се у оном изнашању тако разноврсних и тако дивно насликаних сцена, које су свуда на један исти начин ситуиране. Да би читаоци могли оценити начин Гогољевог писања, ја ћу изнети у преводу онако на сунце једну главу из „Мртвих Душа“.

Чичиков, кога је једне ноћи изненада задесила бура — непогода — и који је због свог пијаног кочијаша залутао, буде приморан да тражи преноћишта у кући једне старе госпође, удовице по имену Коробочке која је давала себи доста важности и која се добро умела наћи у свом послу. И ма да беше доста доцкан, он буде добро примљен; — наместе му врло високу постељу у најбољем оделењу куће. Г-ђа Коробочка пошто му пожели „добру ноћ,“ запита га да нема обичај, да му служавка чеше пете док не заспи, — мој покојни муж не могаше ока склопити док му се не чешу пете. Ђутке ћу прећи опис постеље, собе, доруч-

*) Роман, у коме је главно лице какав лупеж или неваљалац од шпанске речи *picaro*,

ка, који му је сутра дан у јутру донешен. Гогољ је добро промерио огледало; он ту прича колике су и какве су бакрорезне слике и описује боју тапета. Но ја прелазим одмах на разговор тог чудњака са газдарицом о мртвим душама.

„У вас је мамо добро сеоце*). Колико има у њему душа?"**).

— Душа је у њему, баћушко, без мало осамдесет, рече домаћица, „али невоља, времена рђава, ето и лане беше така неродност да нас бог сачува!"

„— Али и опет мужици изгледају здрави, а куће прилично јаке... А дозволите ми да вас упитам за породицу вашу. .... Тако сам се растројио — дођох ноћу."

„— Коробочка, колешка секретарка."

„— Благодарим најпокорније. А име ваше и вашег оца?"*).

„— Настасија Петровна."

„— Настасија Петровна? Лепо име Настасија Петровна. Ја имам тетку рођену, моје мајке сестру, Настасију Петровну."

„— А како је ваше име? упита племкиња. „Ја држим ... да сте ... председник?"

„— Не, мамо," одговори Чичиков осменувши се, „нисам председник, већ само путујем по своме послу."

„— А тако, ви сте трговац! О, како ми је жао што сам продала мед трговцима тако јефтино! А ето би ти, баћушко, заиста у мене њега купио."

„— Ал ја неби купио меда."

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

ЈЕВРЕЈКА ИЗ РУДНИЈЕ.

с француског.

Ми смо пролазили кроз Пољску врло брзо, једно што смо се бринули за неке нужне ствари, а друго и сама ова земља између Минска и ботинског залива, која је готово свуда једнака — монотона, — блатна и нездрава, није имала никаквих дражи, које би примамљивале путника. Вароши и варошице низале су се дуж бескрајнег пута и беху готово све сличне једна другој разликујући се само већим бројем кућа и колиба, бројем или важношћу цркава. И морамо признати, на нашу велику срамоту, да нас је могла само каква поштанска станица обрадовати, гди живописни поглед не би имао ништа више да захтева.

Али доста је да човека ма шта узнемири, па да се хиљадама других непријатних догађаја нагомила! Заиста, такви се случајеви често дешавају, па и онда кад је човек безбрижан и добре воље, само што се тада на то не обраћа пажња.

Овога пута међутим, као да нас је нека коб гонила, јер готово на сваком пре жишту (relais — у) није се могло наћи коња у пошти, те с тога смо морали чекати каткад један час, а кадкад богме и по пола дана, — сигурно с тога што нисмо имали далеко да путујемо.

Поред свега тог, ми смо доста добар део пута прешли, а није нам се никакав непријатан случај десио.

— Ми ћемо претрпити какву страховиту катастрофу, рекох смејући се мом сапутнику, осим ако судбина не буде задовољена данашњицом.

Тек што ово рекох, а постиљон, обрнув се у пола на свом седишту, показа нам

*) Матушка, батушка, — мамо, брате (драги мој), — фамилијарни начин говора, који се врло често употребљује.

**) Овде сам се служио г. М. Миљковићевим и г. М. Ђ. Глишићевим преводом „Чичиковљеви догађаји или мртве душе" 1872. год. (В. I. свеску тога превода). Пр.

*) У Русији се не говори много; господине или госпођо. Тамо је обичај кад се с киме говори, да се каже његово крштено име, заједно са крштеним именом његовог оца, од којег се направи презиме додатком вичъ за људе и вна за жене. Настасија Петровна, — Настасија. кћи Петрова. Окрајак вичъ. употребљује се код племића; оф, еф, после крштеног имена је знак неплемићски (грађански). Алексеј Алексејичъ, — Алекса, син Алексин, — племићско је име. а Алексеј Алексејев сељачко — грађанско. —

врхом свога бича варошицу, којој се приближавасмо.

Онамо је пожар рече флегматично.

И заиста, ружичаста светлост указала се на хоризонту, а ноћ која је наступала сневесељавала је оно тихо первинско плаветнило, које се само по земљама на северу виђа.

Сенка од села показиваше се у сажижној тачци, одакле су куљали велики колутови дима, а плехано кубе руске цркве одбијало је зраке пламена као какво добро неамалгамисано огледало.

— Како се зове то село? упитах постиљона, који баш тада ошину коње.

— Руднија! варош Руднија! одговори постиљон.

Код сваког руског или пољског сељака, три куће чине варош, само ако су око цркве. Тако и у Руднији има две цркве, једна је католичка.

Запрега добро поткрепљена, стиже брзо до неке велике греде, која је без икаквог укуса била ишарана плавом, црвеном и црном бојом. Овакве греде означавале су границе свакој вароши; неки званичник у масној униформи приближи се да прими царину (калдрмину); он викну нешто неразумљиво и греда која пречаше пут, усправи се у вис. Оваква врста са свим примитивне запреке постоји још по многим друмовима у губернији, ма да је руска држава ослободила од царине многу робу, која пролази по њеним друмовима. Наш постиљон ошину своје коње, који су једва чекали да оду у шталу; ми projурисмо галопом кроз две три врло нечисте и ђаволски калдрмисане улице.

Гомила нека, која једва гмизаше, јурну сад баш у правцу сажижне тачке пожара, и ми у мало не оченисмо једно пола туцета Јевреја, који су у трчању непрестано подизали своје дугачке бунде и лелекали.

То горе јеврејска кућа, рече нам постиљон, шибајући непрестано своје коње.

А по чему ти то познајеш? — запита мој сапутник.

Удара на маст! одговори обешењаковић, гласно смејући се.

Запрега окрену брзо око једног угла, у мало се не претурив и задржа се пред поштанском станицом.

Спрам нас на пијаци горела је кућа од дрвета неког јеврејског касапа! једноверци овог сиротог човека избациваху кроз прозоре његову покретност; ватра беше обузела унутрашњост куће. Лице куће било сасвим црно, али то је оно црнило коме следује горење. Колутови плавог дима куљаху час с ове час с оне стране крова пресказивајући, да неће још много требати, па да све букне у пламену.

Док је се мој сапутник старао да добијемо друге коње и дао прегледати наше путне дозволе, ја остадох у трему станице који је неколико стопа над нивоом тржишта, те је се тако могао видети цео призор.

Пожар није ништа необично у Пољској али ако је кућа, која гори, јеврејска, једини Јевреји и притичу у помоћ, и муче се око спасавања, док католици истина мирно али са неким унутарњим задовољством гледају, како пропада каишарски стечено добро Аврамових синова.

Ова нечовечност објасњује се ако се не оправдава, грабљивошћу синова Израиљевих, који, благодарећи својој трговачкој вештини и уметности, задржавају својим рукама најчистији доходак тих несретника, у опште врло сиромашних, а који још више сиромаше због зеленашке системе. која се у велико практикује у овој земљи.

Жена и деца касапова сеђаху на сред тржишта и проламаху ваздух својом кукњавом; пси лајаху; наши испрегнути коњи тресијаху својим колирима са прапорцима док се привезиваше звонцад за амове другних, којима ће се заменити; — све је ово образовало такву ларму, — само још пуну тужних ускл.ика, — да човеку уши заглуну.

На један пут угледах како Јевреји, који избациваху покретност, журно је бацају кроз прозоре и врата; тек што они изиђоше на поље, а густ бео дим јурну у нутра

и пламен изби одоздо — унутарњи зид запали се. На мах заћута све.

Оваки тренуци имају увек нечег свечаног.

— Та то гори како бог хоће! рече мирно до мене неки велики Козак у суром шињелу.

Ја га посматрах... Он је мирно пушио на свом кратком вишњевом чибуку са отобољеним рукама; са отвореним задовољством посматраше он пожар, но трепћање његових очију показиваше да је превалио коју чашицу ракије више.

— Несрећа! несрећа! .. повика касап. Он стајаше на сред тржишта и запрепашћено погледаше своју јецајућу породицу, чупајући косе.

— Несрећа викаху у глас, сви Јевреји.

— Ја сам заборавио моју стару матер! повика несретник.

Громки смех зачу се од стране Пољака.

— Ја сам мислио да је с вама, рече он својој жени, која се беше подигла запрепашћена са својим мезимчетом на рукама.

— Где је она? питаху га.

Очајничким погледом показа он на кућу и покри лице окрајком своје хаљине.

Смех престаде. Ма да то беше Јеврејка, она је жена.

— Она је у соби на лево, рече он; још тамо не гори ... Спасите је пријатељи, продужи он очајничким гласом.

Пријатељи, који му дотле помагаху, погледаше на кућу, упиташе се погледом и замукоше.

— Иди сам! викну неки гамен из гомиле.

— Даћу половину мога имања ономе, који је спасе, викну касапин трљајући руке. ... половину, да, половину. ... понављаше он. Спасите сироту старицу пријатељи, добра господо моја!

— За тим се окрену Пољацима. Нико се и не мрдну. Велики Козак, који стајаше до мене, покрену се, за тим застаде — изађе пред касапа колебајући се још мало.

— На страну глупости! рене он, још с чибуком у устима. Шта дајеш да одем унутра?

Он је показивао на кућу, која готово; сва беше у пламену.

— Пет рубаља, пријатаљу, пет рубаља! за бога живога, пет рубаља!

— Мало је, рече Козак. Најзад! немамо времена да се погађамо! Чујете ли ви остали, он је рекао пет рубаља.

— Потмуло потврђивање зачу се у гомили.

— Али ти је мораш изнети, рече Јеврејин, који му се беше ухватио за рукав — иначе, ништа од погодбе!

— Будала, гунђаше Козак, не идем ја тамо ћефа мога ради, да се тамо шетам сигурно! Где је та твоја бабетина?

— На постељи у углу собе на лево.

— Добро прогунђа Рус. Боже помози! викну он.

И једним скоком беше у трему.

Сво становништво Руднијe престаде дисати. Он се прекрсти и не стаде га у диму.

— Ваши су коњи готови, рече ми постиљон, врпољећи се на свом седишту.

— Причекај ..., одговорих му полако.

И мој пријатељ дошо је до мене и чекао је, као и ми сви, свршетак ове драме.

Козак се појави сав опрљен, са старом пола онесвешћеном Јеврејком на рукама.

Поздравише га тријумфалним ускицима.

— Ево ти, твоје старе, рече он Јеврејину.

У том тренутку сву кућу обузе пламен са пуцњавом, али она не интересоваше више никога — све се очи упрше на Козака.

— Де, рече, плати ми!

— Како? гунђаше Јеврејин, зар сад? Чекај да сместим породицу!

— На страну глупости! — ово као да му беше узречица, — гунђаше Козак прећећи, плати ми одмах ... или ...

Као обично кад се човек уплаши тако и касап заклони лице руком, али Козак није мислио да га удари; он упре очи на њ, све више долазећи у јарост. Заслепљен тврдичлуком својим, Јеврејин на то није пазио

он пренемажући се извуче неку из недара масну кесу одреши је кењкајући, преметну је више пута и извади најзад неку згужвану артијицу и понуди је Козаку. Кров се сруши и многе варнице скочише до нас. Беше видно на тржишту, као у по дана.

— Једну рубљу! повика Козак, — баци своју лулу — једну рубљу што сам живот на коцку метуо! једну рубљу! ах! пасја веро! Радије ћу се тамо вратити за бадава!

Он шчепа несретну старицу и, пре но што је ико могао погодити његову намеру, он одјури ка кући. Трем није још горео, он скочи унутра са женом и баци је у пламен . . . Па враћајући се гомили викаше:

— Рубљу! .. лопове један! Иди тражи сад твоју матер за бадава.

Гомила запрепашћена од чуда, беше занемила... ја скочим на кола, а за мном и мој пријатељ.

— Терај галопом! рекох постиљону.

Осећао сам да не могу више да издржим.

У тренутку, у ком кола завркташе, један део фасаде (лица) куће, стропошта се те одели војника од тржишта. Његов високи стас виђаше се у чађи сагореле куће. Он је хтео прећи преко углевља; али у тренутку, кад се спремаше да скочи, једна га греда лупи по глави и он паде....

— Брзо! брзо! викнух постиљону гурајући га у леђа.

Он потера коње галопом; гомила се махинално удали, и ми јурисмо преко равне пољане ...

Ми после овог догађаја нисмо могли спавати читаву недељу дана.

Ђ. Ј. Н

МЕЂУ СЛИКАМА.

ЦРТЕ СА БЕЧКЕ УМЕТНИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ.

од Фрање Шерера.

(Наставак.)

Исто су тако лепе и ваљанога Дефрегера слике из Алпа. Слика што ју је тај славни уметник изложио на овој првој мађународној изложби зове се: Долазак на игранку". Ту дакле опет имамо пред собом игралиште. Пред нама је гостионичка дворана лишћем и венцима лепо украшена. Неки парови седе већ одостраг у дворани за својим столовима при чаши пива очекивајући да започне уживање овога дана. Изгледа да до мало час пре тога у овој искићеној дворани прави живот још није започео био, док најпосле не искренуше на једанпут веселе сељачке девојке, права алпијска чеда од пете до главе, као што нам то дивотна слика Дефрегерова тако красно износи пред очи, веселе девојке беху с усклицима поздрављене и дочекане од чилих момака, што их на предњој страни слике ове тако вешто насликане видимо. Очи свију присутних осталих гостију управљене су према вратима на девојке, што на игранку долазе. Вредно је погледати ове девојке, што их је Дефрегер тако вештачки израдио, свака вам је од њих узор од лепоте. Па онда расположај целога! Фотографије и отисци од ове слике, што се по трговинама продају, дају врло слаб појам о самом оригиналу, јер на онима нема боје и светлости. Но није нам од потребе, да хвалимо рад Дефрегеров, јер њега и онако цели изображени свет познаје са његова дивна рада и глас његов као једног од најбољих уметника данашњих на далеко је чувен.

Знаменита је и слика Виљема Лајбла „У цркви". Дивити се човек мора труду, с којим је ова слика рађена. На њој видимо две старе госпе са једном одраслом девојком, како се исповедају. Но како је различна побожност у старих госпа и у девојке! Па с каквом су верношћу ове три женске слике представљене! Из зборника, што га држи она госпа у среди, — а то је најстарија међу њима — може гледалац сасвим јасно да чита и молитву, коју она чита, јер је свако словце у томе зборнику тако разговетно написано, као да је књига штампана у којој нашој најбољој штампарији. Хаљине су на овим женскима тако тачно и ваљано израђене, да се сваки поједини кончић може разабрати, а тако исто и боја и израда материје. Не фали ни једна бора, направљен је и сваки и најмањи гужвељак. На вратној марами оне

млађе женске, која је шареним цвећем искићена, може се сваки цвет до најситнијег листића сасвим јасно разазнати. Па и различност у врстама дрвета од ког је исповедница, где се оне исповедају, сграђена, може се јасно на слици овој да распозна. Мекано и тврдо дрво можеш лако да разазнаш на скамији оној. Па да би израда што савршенија и вернија била, може човек лако да види на скамији тој и прах, што је временом попадао по њој. Па онда она лица, оне руке ових женскиња, с каквом је то мучном тачношћу израђено, заиста се човек дивити мора. Оваке слике нема у целој овој изложби, а чисто би рекли ни у целом свету.

И тако би скоро рећи готови били са шетњом нашом по немачком оделењу — ове прве међународне изложбе, али пре него што је оставимо, и у оделење другог којег народа одемо, хајде да још видимо лик онога човека, који је Немачку учинио великом јаком и уједињеном, а ту мислим лик славнога Бизмарка од Ленбаха, који смо споменули већ при опису француског оделења.

Са последњим погледом на највећега државника, на „гвозденог канцлера“, као што га зову, опраштамо се са немачким оделењем пуни пријатних утисака у срцу своме. (Наставиће се).

ДРУШТВА.

(*„Матица Српска“*) расписује из фонда Јована Наке В. С. Миклушког за годину 1883. ове награде, тражећи да се за њих напишу:

I. Ова дела:

1.) Роман, драма или шаљива игра, приповетка или новела из српског живота. — Награда од 50 до 500 фор. — Рок Петров-дан 1883.

2.) Срем и Фрушка Гора са историјског, културно-историјског, географског и народописног гледишта. — Награда од 300 до 500 фор., по вредности и величини дела. — Рок Петров-дан 1883.

3.) Књига за народ о заразљивим болестима. — Награда 100 до 300 фор. — Рок Петров-дан 1883.

II. За чланке за „Летопис“:

Естетичка научна или историјска расправа из српске књижевности. — Награда од 100 до 300 фор. — Рок Петров-дан 1883.

Према количини преосталога новца „Матица“ је вољна примати и по вредности награђивати и друга научна, популарно научна и забавна дела, саставе и чланке, остављајући писцима да могу слободно бирати предмете.

Нарочито се напомиње, да је главна скупштина овластила књижевно оделење и одбор, да могу издати из фонда накипог награде и оним чланцима и делима, која дођу и мимо расписане награде, или која су већ стигла, па се налазе на оцени, и то у течају године и пре скупштине.

Осим тога расписују се и ове награде:

Из закладе Јована Остојића и жене му Терезије рођ. Зозукове расписују се за годину 1883 ове награде:

1.) Историја новије српске књижевности од како се појавио у њој Вук Ст. Караџић па до данас. — Награда 50 дуката — Рок 31 декембар. 1883.

2). Понавља се награда од 50 дуката за „Популарну естетику за одраслије женске“ — Рок 31 декембар 1883.

Уједно се напомиње, да рок прошле године расписаним наградама истиче 31. декембра 1882.

Те су награде ове:

1). „Каква ваља да је Српкиња у кући и у друштву.“ — Награда 50 дуката; и

2). Расправа о Буњевцима. — Награда 100 дуката

БЕЛЕШКЕ.

(*Споменик глумцу Бачванском.*) Сарадник нашег листа Петар Петровић ђак велике школе у Београду засновао је још поодавна мисао да се скупљањем добровољних прилога подигне надгробни споменик глумцу — уметнику пок. Алекси Бачванском, који је положио основе позоришној уметности код народног позоришта у Београду. Скупљач је одавна покушао да ову своју жељу и у дело приведе и почео је скупљати прилоге, али је бар за сад одзив у толикој мери слаб, да се још неможе ништа предузимати у самој цељи остварења. Међутим ми се надамо, да ће се и наши родољуби у овој прилици показати, те да са дојакошњом готовошћу, прилогом притекну у помоћ овој лепој и племенитој цељи, шаљући добровољне прилоге самоме скупљачу Петру Ј. Петровићу великошколцу у Београд.

СТАТИСТИКА

(*Чивути*). У цислитавској половини аустро-угарске монархије износи по најновијем попису број Чивута 1.005.505 а године 1869. било их је 822,220. Од отих има само у Галицији 687,592; за тим долази Чешка и доња Аустрија, који имају близу 100.000 Чивута; Буковина 67.000; Моравска 44,000. Напротив у Салцбуршкој, Корушкој, Крањској, Горици, Градишци, Истрији, Тиролској, Форарлбергу и Далмацији има их одвећ мало. У Бечу се умножише Чивути од г. 1869 до 1880. од 40.230 на 73.222, у Прагу од 13,000 на близу 17,000. У Кракови има 20.000. у Броди (*Brody*) 15,000 чивутских становника.

РАЗНО.

(*Александар Дима, Отац*). Познати француски романописац Александар Дима добијао је од својих издавача грдне суме новаца за своје романе; али се он за то ипак налазио врло често у новчаној неприлици. Рачуна се, да је он за свога живота преко пет милијона франака проћердао. Али при свем том, он је и празан и пун шпаг са једнаком равнодушношћу сносио. Полицајни чиновници, који су код њега дугове његових веровника утеривали, причаху, да је он необично услужан и мио човек и да је увек знао и у највећој невољи новаца себи прибавити.

Једнога јутра око осам часова Александар Дима пробудивши се иза сна, угледа пред собом једнога полицајнога чиновника.

„Знам већ шта желите“ рече он зевајући „шест стотина франака? Али ја сада немам ни пребијенога новчића.“

„Врло ми вас је жао, драги господине Дима, али ако је тако онда морате ићи самном у затвор.“

„То не може бити, ја сам данас неколико пријатеља и пријатељица позвао на ручак код Вери-ја“.

„Али када ви имате новаца за такав један раскошан ручак код најскупљег гостионичара паришког, онда ћете ваљда имати и шест стотина франака...“

„Самртни човече!“ прекиде га романописац у речи „ми не можемо да се разумемо. Колико ми времена дајете да дуг исплатим?“

„До заласка сунца“ беше одговор полицајчев „јер ми закон допушта само по дану купити дугове од дужника.“

„Добро, добро! Ходите самном к моме издавачу.“

И они се упутише издавачу.

Када их издавач угледа, насмеши се и рече Александру Дима-у:

„Знам већ зашто долазите, драги Дима. Имате ли рукописа?“

„Немам!“ беше кратки одговор списатељев.

„Без рукописа нећете добити ни једнога новчића а за сваки лист рукописа педесет франака“ рече, издавач.

„Прекрасно!“ рече Дима „то ја могу до захода сунца још и ручак код Вери-ја заслужити. Господин полицајче! Ви сте сада све чули, него сада хајдмо брзо моме стану, јер ја не смем ни тренутка пропустити. Кочијашу! ево ти напојнице, мојих последњих десет франака, али у трк!“

Дошавши у свој стан извади Александар Дима из ормана где су му јела стојала паштете, вина и слаткиша, отвори и једну кутију цигара и рече полицајноме чиновнику.

„Ево, господине! Једите, пијте, пушите, али ни гласка од себе не пуштајте; ако хоћете и свој дух да изображавате, ево вам моје књижнице, пет стотина свезака, сама моја дела. Када ја зазвоним, предајте лист који вам ја предао будем моме маломе слузи, да га однесе моме издавачу а педесет франака у место њега донесе. Али још једном, не смете ни слова изустити.“

Око полак десет сахата отпоче Александар Дима писање. У три сахата беше полицајни чиновник наплаћен, у пола седам отиде романописац к Вери-ју, да почасти своје пријатеље и пријатељице, и даде благајнику пет стотина франака *à conto*. — Када га овај задивљено гледаше, рече му Александар Дима поверљиво:

„Не захваљујте се мени него мојим веровницима, који ме данас хтедоше затворити за шест стотина франака. Ја бејах принуђен на рад па сам у једно и за вас радио.“

(*Љубавне бактерије*). Познато је да су бактерије ситне животињице, које болести изазивају, кад на којим путем у човечију крв доспеју. Тако је прошлетос др. Роберт Кох нашао да и суву болест једна врста бактерија проузрочи. Но сад је неки лекар у Чикагу у Америци нашао нову једну врсту бактерије, која кад се човеку накалами, а она изазива љубав. Исти лекар је покушавао да њом калами многе особе и увек је каламљење му било са успехом. Тако кад је накаламио тим отровом једног педесетогодишњег „јуношу“, а овај исти тај дан наручи код зубног лекара нову чељуст, даде правити нове хаљине од енглеске материје и купи гитар. Нека старија девојка, која признаје да јој има тридесет и девет година, отвори длететом своју штедионицу, узме из ње стотину долара и набави воду за улепшавање лица, нову плаву косу и једног младог учитеља певања, кога погоди за годину дана. Код младих људи је каламљење то још друкчије радило. Неки трговачки момак од седамнаест година усуо је килу зејтина — место у неку канту од лима, у штаницлу од хартије и сео је на корпу пуну јаја, уместо на столицу. Фотограф један, који је само неколико месеца од тога трговачког момка старији, при фортографисању једне младе девојке, пољуби прву слику њену, тек што је извадио испод својих хемикалија, те се умало није отровао. А нека дадиља метне мачку у колевку, а дете хтеде да баци кроз прозор, но срећом јој наиђе на то газдарица, детиња мати, те метну дете у колевку, мачку истура кроз прозор, а — дадиљу кроз врата. Кад за све те покоре дознаде власт од Чикага, хтеде да забрани лекару оном даље покушаје са калемљењем љубавних бактерија, но не мога га наћи, јер је лекар пре тога на један дан утекао са ћерком своје газдарице, где на стану беше, пошто је и на њој опробао свој нови проналазак.

„JABOР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга — Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА

ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

ВЛАСНИК:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

УРЕДНИК:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 39. У Новом Саду, 26. септембра. 1882. Год. IX.

БЛЕЂАНО МИ ЛИЦЕ...

Блеђано ми лице плуг живота оре,
Плуг живота оре дуге бразде, боре,
Зима мразом, ињем, осула ми власи,
А у срцу пламен давно ми се гаси.
Лиј у пехар вино — а шта друго знамо? —
Па да се куцнемо, па да попевамо.

Вејавица, цича.... ко курјаци гладни
Ветрови се кољу и урличу хладни.
А на земљу пало покривало бело
Што јој просијачко, наго крије тело.
Лиј у пехар вино — а шта друго знамо?
Па да се куцнемо, па да попевамо.

Није већ онако, ко што негда беше,
Сад се већ и чаше мање лепо смеше.
Мени и у песму туга се увлачи,
А чело се бригом живота облачи.
Лиј у пехар вино — а шта друго знамо?
Па да се куцнемо, па да попевамо.

Изгубио рајске вере златне кључе,
Радовања голуб више ми не гуче,
Барјак нада мога већ се не вихори,
Још ми само свећа родољубља гори.
Лиј у пехар вино — а шта друго знамо?
Па да се куцнемо, па да попевамо.

Да певамо? Коме? Хај, та ја сам пев'о
Злаћене сам зраке у песме удев'о
Из срца ми врела, из дубине душе,
Па и те се песме, па и те се суше.
Лиј у пехар вино — а шта друго знамо?
Па да се куцнемо, па да попевамо.

Нек се суше песме, нек их нема више!
Пролазности рука нек их редом збрише.
Ја уздахнут' нећу, мени није жао,
Што сам жићем својим живота им дао.
Лиј у пехар вино.... Ал остави, кани:
Нису за весеље црни наши дани!...

Мита Поповић.

НА ИЗВОРУ.

од Ниве Г. — Огњана.

(Наставак).

Ма да Миодраг није своје стање својим друговима казивао, опет су ови из проста и штедљива живовања његова опазили, да се у њега не расипа, шта више опазили су и да често мањка, и то да мањка кадгод баш онда, кад сваки ђак има новаца.

По толико пута веселише се ђаци; а Миодраг, највеселији, најпријатнији,

најзанимљивији друг у друштву, па се тако клони друштва. Опазили су другови, да он нема на то средства, а срамота га је много примати а никад не вратити. —

Миодраг је радо са својим друговима се забављао, радо међу њима проводио, с тога је замишљао разне шетње у околину, у стрелиште; а понајвише преко Шугавице у шумарак.

У тим шетњама проводили су весео шаљив и радостан живот. Посматрали су свет, његове производе, његове дивоте и његову величину. Миодраг је брао цвеће, слагао га у своје књиге, и посматрао неисказану вештину великог вајара, који га тако уресити знађаше. — У том шумарку, радо се упустио у дубину и густину, те са својим најмилијим друговима раширио би капут по трави и полегали би да слушају звучан пој умилних тичица. Срце му се тада раздрагало; а душа је пламтила у милини осећаја. Ти утисци што природа, што свет на њега чинише, у њему се преображаваху, он је морао дуго о томе мислити, те се тако у њему створио његов свет посматрања, и Миодраг је покушао, да га себи оживотвори, да га наслика живим речима. Тиме је био веома задовољан.

Када је год остављао школску књигу на страну; тада је тражио разоподности својој души у лепој књижевности. Миодраг је увек читао смотрено, пазио је на лепоте, бележио је корисно и добро. Јесу-ли му ма какве мисли помућивале читање, јели осетио да прелеће редове без нужног памћења или бар уживања, то је одмах оставио књигу. и пошао је у природу да га она забави, да му она помогне опростити се онога, што му је несносно почело мутити чистину размишљања.

Тако се и данас збило.

Беше то дан одмора школског. Пре подне свршио је Миодраг задатке за учење; а после подне писмене. — Око пет сахати по подне, прихвати он расправу Вука Караџића о језику српском. Но тек што је прве редове прочитао. али он осети, да је од многог учења малаксао, и да му дух не прима са живошћу што чита. Заклони књигу, обуче своје једине али чисте и уредне хаљине, и пође од дома без опредељена правца.

На улицу дошав осети да је јака запара. Зажарен камен по улица грејао је, као жив'о угљевље. — Тај спољан утицај изазвао је неосетно потребу прохлађења; те одведе Миодрага сасвим самовољно до саграђеног купатила у Шугавици.

Миодраг пређе мост, уђе у купатило; али се у исти мах сети, да нема 15 новчића, и да се по томе неможе ни купати. Због забуне своје лако је поруменио. Он се наслони на наслон, који беше подигнут, да сачува пролазеће, да неупадну у воду. Врло га је то стање стужило. Сада је први пут горко уздахнуо мислећи на своју сиротињу. .

У тај мах чује иза својих леђа живахан разговор, лако кретање, смејање и већ жагор као што то бива де више ђака заједно долазе. Он је стајао наслоњен гледећи у воду, која га тако примамљиво у своје крило зове.

Гле Миодрага, та он је овде, повикаше у један глас два Нике, за њима долазаше Васа, Мита, Сима, Ђена и други седмо — и осмошколци.

Миодраг се подиже лагано и окрете се, те пружи придошлим друговима руку.

„Шта си се ти тако замислио био?" упита Ника Ивановић озбиљног Миодрага.

— Добро би било, када би се ваљао са тим таласима, до оног краја, врућина је, а воља је . . . но. . .

Шта хоћеш да кажем са тиме но!. упаде други Ника.

Миодраг је ћутао, па тада рече: Ја ћу други пут!

(Наставиће се.)

ДАРИНЦИ.

Живота веља борба
Гањаше мене свуд
И увек јади тешки
Мучише моју груд,

Судбина моја црна
Увек ме гонила,
И увек ми се суза
Низ образ ронила!

Само'ран бејах, самац
У бурном свету том —
С тог тражих, ког би мог'о
Назвати пријаном.

И много нађох људи
Што су ми говели,
И много нађох људи
Што су ме волели.

Ал сваки ј' лепо поч'о
А зло је свршио
И пријатељство сваки
Подло је скршио.

Жића ми чаша беше
Већ пуна пелена —
И мишљах, да већ нема
Срцу ми мелема....

Мишљах већ сва на земљи
Радост ме минула —
Ал гле! Најлепша звезда
Среће ми синула!

Погледи твоји лепи
Срце ми згодише,
И ти ми љубав врати —
Срца се сродише.

И неста старе туге,
Што ме је гонила
И неста старих јада
И старог горчила.

Љубав је тако слатка,
А живот мио, ој —
Нас двоје к'о да тоне
У срећи големој!

Ал опет тајна страва
Душу ми пролази,
Да срећу моју драга
Кад год не погази!

Можда ћеш, злато моје,
Кадгод се кајати,
Можда ти љубав неће
За навек трајати.

Ал кад престанеш драга
'Вако ме љубити,
Тада ћеш срећу моју
И — мене убити....

Ђ Ст.

ОЖЕЊЕН ИЛИ НЕОЖЕЊЕН?

(Из живота једног руског истражног судије.)

Не могу да се баш тако тачно сетим, кад се је управо догодило ово, што ћу сада да причам. Сећам се само толико, да се је догодило или пред пост или одмах после поста. У погледу хронолошке тачности не захтевајте много од човека, који је у служби као чиновник оседио. Јер морате знати, да је баш то доба пред пост или после поста у нашој пракси као истражне судије најбурније. У служби немамо тад ни једног часа мира. Једна истрага за другом тече. Читав неброј свих могућих случаја и збитија криминалног карактера има да се обави. Народ је у том времену са свим разуздан. Страсти и мрачни инстинкти, који иначе у човеку спавају, избијају сад са свим напоље. Појмљиво је дакле, да при таквом душевном расположају становника, слуге поретка и правде имају сила много посла. Да се при том веома чудновати случаји догађају, са свим је природно

*

Такав један случај ето хоћу да вам испричам.

Једног бурног јутра ушао је у мој биро један, по спољњем изгледу судећи, врло опао човек. Беше то човек од својих од прилике педесет година, а по његовој физиономији могао је свако познати, да је богу Бахусу многе жртве принео. Обучен је био у фраку до душе, а у рупи од дугмета светлило му се одликовање за „примерно службовање,“ али иначе било је све на њему масно, каоно и неуредно. Таква спољашност не утиче на човека баш симпатично.

„Част ми је преставити се: умировљени дворски саветник и поседник куће Перепелкин,“ отпоче говор странац у фраку, а уједно се мучио, да се према мени достојанствено понаша.

„Шта желите?“ запитао сам га ја у најсувљем званичном тону.

Перепелкин био је неко време збуњен, често је дрхтајућом руком косу гладио, приђе к мени један корак ближе, па за тим уједаред постави на мене лудо питање:

„Извините, господине, али молим вас лепо, да ми речете: јесам ли ја ожењен или не?“

Изненађен погледао сам га у очи, да бих дознао да ли је пијан или луд. Очи су му до душе биле тавне и без икаквог израза, али знаке пијанства у њима нисам могао пронаћи.

„Ви се мучите господине, да дознате, јесам ли ја при чистој свести?“ Запита ме Перепелкин, приметивши моје инквизиторске погледе. „Истина је,“ настави он даље, „да ја врло много пијем, али пре нег што сам се решио, да к вами дођем, ја сам 24 сата пио само селтерску воду и сад сам потпуно трезан и господар својих мисли. С тога вас најтоплије умољавам, да решите врло важно, по мене животно питање: да ли се је морам за ожењеног или неожењеног сматрати?“

„Врло чудновато питање! Ко ће на то питање знати боље одговорити, него ви сами?“ одговорих ја.

„Кад бих ја то у стању био, ја не бих вама досађивао. У осталом са свим је појмљиво, што се ви томе чудите, јер ово је свакако изванредан случај Пред вама стоји, господине, жртва грозног безобразлука и нечувене преваре!“

„У чему се управо састоји читава ствар?“

„Ево, све сам написао!“ рече он, па ми пружи многе ситно исписане листове. И нехотице намрштило ми се чело, кад сам спазио, колико листова има.

„Извините, али је случај са свим изванредан, па због веће вероватности држао сам за нужно, да и најмање ситнице наведем,“ извињавао се аутор жалбе. „Но ваљда ћете допустити ми, да вам због веће разумљивости моју чудновату трагедију усмено објасним.

„Пи причајте. . . . Изволите сести!“ и ја му показах руком на столицу крај мог писаћег стола. Почео сам се интересовати за мог новог клијента.“

„Ја станујем у галерном пристаништу *) „отпоче Препелкин своју трагедију. „Имам тамо и своју кућу, која до душе тек што се није стропоштала, али тек доноси ми по нешто прихода. Сам сам самцит, а уз то добијам и малу пензију од владе. . . . По томе имам средства за живот са свим довољно, али баш то није добро по нас, што смо слабог карактера. Такви људи чим имају свега доста, што им треба, они се обично одавају лењствовању, а бадавадисање је почетак сваког порока. Док сам млађи и док сам још у служби био, ја сам се од свачег прекомерног уздржавао и трудио

*) Овај чудновати срез петроградски особите је физиономије. Ту станују већином најсиромашнији чиновници: Писари и писарчићи, који су врло рђаво наплаћени, те с тога кубуре свакојаке. У погледу морала стоји ово преграђе на најнижем ступњу у читавом Петрограду.

сам се, да се у свету као угледан човек владам. Али кад сам иступио из службе и кад сам у нашем предграђу хтео у миру да проведем моје задње дане, (заисто је овај крај вароши права пустиња и нико не би веровао, да лежи у рајону једне интелигентне главне вароши. Представите себи само: становници, па и женскиње, шетају се по улицама у спаваћем костиму! Где се још тако што видело, или чуло?) кад сам дакле у моје преграђе отишао, онда је уједно отишао до сто врага и мој дотадањи солидан живот. Без рада, а у заједници са таким друштвом, којем је сваки дан светац — чиме сам могао моје време да утучем? На моју несрећу био је још у мојој кући доле бирт. Мој слаби карактер није могао таком искушењу да против стане. Из дана у дан непрестано сам јако пио, па ме је на послетку страст у такој великој мери обузела, да сам се опијао до несвесности. Кад и при којој сам прилици у биртију ушао, тога се могу сетити; али кад и како сам оданде кући дошао — о томе се никад нисам могао сетити ништа. Разуме се, да су се мени прикључили такозвани „пријатељи“ са таквим истим навикама. У нашем „галерном пристаништу“ пуно је људи од такве багре. Наш крај вароши је, као што вам је познато, влажан, од цивилизације удаљен и над њим нико не врши никакав друштвени надзор. Људи се дакле ту опијају без срамоте и савести. Па те проклете пијандуре, као што ћете одмах чути, учинили су са мном грозну комендију, Допустите ми, господине, да вам све од најмање ситнице саопштим. Ја вам морам све исповедити рече Перепелкин, а при том је мене немирно фиксирао.

„Приповедајте само, ја слушам!“ умиривао сам га ја, јер мене је његова прича одиста интересовала.

„Ја живим управо тако, као свиња у кочини,“ настави он даље. „Ја самог себе не познајем више и са свим сам се од редовног живота одучио. . . Све сам дубље падао, док најзад нисам и утонуо у блату и гаду. Као последица мог развратног начина живота уједаред ми се случи неочекиван догађај, којег немогу себи објаснити, и који прети, да ће ми уништити и оно мало памтења, што је у мојој глави још из старих добрих времена преостало. . . Ја сам се једног лепог јутра на моје велико зачуђење у мом кревету тргао из сна као ожењен човек. . . „Како вам се допада то?“ узвикну приповедач и подиже свечано прст у висину сигурно из жеље, да и мене изненади са тим у његовом животу неочекиваним случајем.

„То је, као што се мени чини, управо и предмет, рад којег сте к мени дошли?“ одговорих ја.

„Зацело. . . Помислите, баш сад престаде пост, па је дозвољено јести меса, а уз то пити вина. Пијаница од заната са радошћу прихвата сваку прилику, да би само извинио и оправдао пијанство. Кад је дакле престао пост, *) тада сам изгубио свако сећање на време, место и околности. Шта се око мене догађа, где се налазим, шта сам ја, све је то мени посве неразумљиво. . . После тако једне велике пијанке пробудим се у јутру, дакле колико толико у трезвеном сам стању био, и наиђем у мом кревету на човечије тело. . . Шта је то до сто врага? Почнем пипати: тело је топло и живо! . . .“

„Ко је то?“ запитам изненађен.

„Ваша законита жена“ одговори ми тело.

„До сто врага, каква жена? Од куда?“

„Света тајна брака везива вас с њом.“

„Кад је то било? на који начин?“

*) Ја се не сећам — као што сам напред рекао — да ли је пост престао, или је тек требао наступити, али једно или је друго било, па дакле узмимо, да је престао.

„Јуче у храму господњем по православном закону.“

„Што лажеш? Ја не знам о ничем и нећу да знам ништа.“

„Немојте грешити душе, јер при венчању били су кум и стари сват као сведоци.“

„Али ко си ти управо? Ја те сад први пут у мом животу видим.“

Ја је сад погледах. Лепа беше, пуних облика, млада, једра, али мени је савршено непозната била. Само сам се могао онако мрачно сећати, да сам је некад негде морао видети.

„Врло су чудновате ваше данашње речи!“ одговори ми она. „Ви сте ступили са поштеном девојком у брачну свезу од своје воље, а сад велите, да ви не знате, с ким сте се оженили.“

„Па ја и не знам и не могу себи никако да представим, на који си начин ти овамо дошла — ето, то је све!“

„Зар није ислужени лађар Пожелујев ваш стални пријатељ? Ја сам његова кћи.“

Препелкин настави своју јеремијаду. „Ја се на те речи моје силом жене ударих по челу: дакле отуда душе ветар, дакле његово је то масло! Наравно! Лађар Пожелујев, мој добар пријатељ у пићу, иначе честит, ислужени подофицир, више пута ми је рекао, да се ја требам оженити и да ће ми он наћи жену. Наравно да сам ја те његове речи држао за бунцање пијаног човека, а никако није ми ни на крај памети пало, да је он наумио да ме на превари са његовом ћерком веже, која је, као што је мени познато, проста праља. Помислите само откуда да је она за мене слика и прилика! Ја као поседник куће и умировљени чиновник разуме се, да сам за њих добра партија био, и с тога су ме у пијанству навели на танак лед. Али нећете се набрати меда. Ја се нећу никад поклонити таквој гадној превари, која тако ужасно вређа моју част! — Кад сам тим речима моме праведном гњеву дао израза, бризну моја наметнута госпођа супруга у плач; али пре него што сам се ја према околностима у мом тешкоме положају могао разабрати, зазвони на врати за знак, да сам добио госте.“

„Ко је?“ питао сам слушкињу.

„Таст са кумом“ одговори ми она.

„Да их . . . но то је већ много! Ја сам до сад живео као мали бог по својој вољи и по своме ћефу, а сад ми уједаред као с неба падоше у крило жена, таст и кум! Међу тим упадоше гости и у моју спаваћу собу. . . Читав потоп честитака не даде ми да до речи дођем и, грлећи ме, мал' ме не угушише. Понудише ме пријатељски да пијемо. Тасту је испод једног пазуха вирила боца са ракијом, а испод другог боца са ликером. Кум ми се представи као мали трговац из комшилука. Сиромах! патио је од Delirium-a tremens-a. Из поповских џепова повади он сад читав дућан разних ладних јестива. За тим је таст брзо повадио запушаче из боца, а јестиво распростре мој кум по столу. . . а, као што знате, човечије срце није од камена, па ја нисам пријатељску понуду одбио, те чашу по чашу и за часак изопијасмо се сви троје. Сад се тек мени одрешио језик и ја одлучно рекох, да ја никад нећу лађареву ћерку признати за моју жену. На то наступи страховита свађа из међу нас, те се богме честито и побисмо, а туча сврши се тиме, да сам ја моје нове рођаке избацио на поље. Међу тим, особа што се мојом супругом називала, изјави ми одлучно, да она неће ићи од мене. Шта сам могао сад да чиним? Пре свега одох у нашу цркву, да би дознао, на који сам начин ја у ту клопку ушао и да ли сам одиста по закону венчан. Ради тога обратио сам се на црквењака.“

„Е, а од куда ћу ја то знати?“ одговори ми он. Код нас се врло многи венчавају. Јуче н. пр. венчали смо осамнајст пари, па ко ће их све запамтити?“

„Али ви би могли погледати у црквене књиге“ приметих му ја.

„То опет кошта новаца, а осим тога немам ни времена.“

„Па ипак — рекох му ја енергично — морам дознати, да ли сам се јуче венчао или не.“

То је за мене животно питање.

„Но па како се зовете?“

„Дворски саветник Перепелкин.“

Црквењак се поче сећати, тарући чело.

„Да, тако је!“одговори он најзад. „Јуче смо одиста венчали једног дворског саветника, који се није могао држати на ногама. Два морнара су га за читаво време испод рамена по цркви вукли, али лица му нисам видео, јер он, као што је изгледало, није могао главу право да држи. Ваљда сте ви тај саветник?“

„Наравно да сам ја! Ко други и да буде? — А сад, господин — истражни судијо држим, да имам апсолутно право, да поставим јуридично питање; како се може сматрати венчање за правоваљано, које се извршило са човеком са свим до несвесности пијаним? Зар немам ја неоспорна права, да подигнем парницу против венчања моје особе са госпођицом Пожелујевом? и немам ли зар права, да иштем уништење брака, који је без мог знања склопљен? С тога сам се и обратио на вас са питањем: да ли треба да се ја сматрам за ожењеног или за још неожењеног? У вашим рукама лежи моја судбина. Решите, да ли да живим или да умрем.“

„За шта да умрете?“ одговорих ја. „Брак је ствар природна. . . . “

„Са ћерком једног подофицира, са једном прањом, која ми је на обешењачки начин патурена — хвала лепо!“

„Ја у том питању да богме да не могу бити судија. Ја вам могу само то рећи, ако у истини и озбиљно мислите, да подигнете парницу због тога што се брак без вашег знања склопио, као што ви велите, то ће онда та парница по вас бити врло скандалозна, стаће вас много труда, а уз то не може се у напред знати, како ће се на послетку свршити. Колико се ја сећам, таква се парница у нашој судској пракси још није догодила. Како и чиме ћете доказати, да сте се у моменту венчања налазили у несвесном стању?“

„Ја ћу доказати!“ повика огорчено Перепелкин. Читаво „пристаниште галера“ може посведочити, да ја не знам ништа о себи, кад сам пијан.“

„Добро мени је свеједно. Ако хоћете да подигнете парницу, онда сам ја обвезан, да вашу изјаву узмем на протокол и да истрагу отпочнем.“

„Ја вас преклињем, да то учините.“

Морала се дакле парница отпочети. Перепелкин предаде ми званично оптужбу и ја сам одмах отпочео истрагу. У главним тачкама речи мога клијента потврдиле су се. Констатовало се, да се је он непрестано опијао, а венчање се справило, кад је младожења тотално пијан био. Разуме се, да сам и нову младу подвргао испиту и одмах после њених првих речи стекао сам тврдо уверење, да је она најмање крива у тој намерној превари. Увидео сам, да је она искрена и простосрдачна душа, а уз то је била пријатне спољашности. Одрасла је у суровој родитељској субординацији свога оца, па је у својој ограничености држала, да се мора безусловно покорити свачему, што јој њен отац заповеди. Отац јој заповедио, да се лепо обуче и да се венча са чиновником, који је пијаница и њојзи са свим непознат био, а она, и ако са тешким срцем, послушала је очеву заповест. О последицама њенога корака није ни мислила. Све је ово вешто удесио лађар Пожелујев. Беше то смео и лукав човек, коме се одмах по лицу могло познати, да је мајстор у обешењаклуцима. У неколико

као олакшавајућа околност могло се у овом случају узети очинско чуство, које га је нагонило, да своју ћер посредством брака са једним чиновником и поседником куће усрећи.

Пошто сам истрагу довршио, предао сам читаву ствар најближој инстанцији; а скоро за тим са свим сам је заборавио. После три месеца уједаред дође опет к мени Перепелкин, али сад сам га једва познао. Лице му је сад имало трезвен и пријатан израз, нов капут и бело чисто рубље још су већма улепшавали његову спољашност, а руке му нису као пре од пића дрхтале.

„Та јесте ли ви то од иста?“ повикао сам ја, а врло ми је мило било, што се мој пређашњи клијенат тако променуо.

„На служби“ одговори он, оборивши срамежљиво очи.

„Неможе вас човек ни познати — тако сте се променули и то на вашу хасну.“

„Ја за то хвалим бога, што ме је извео на прави пут.“

„Радујем се томе особито,“ одговорих ја. „А чиме вам могу сада служити?“

„Дошао сам, да вас лепо замолим, да тргнете натраг парницу, што сам је у погледу незаконитости мога брака подигао.“

„Ето ти сад опет белаја! Од куда та промена? Пре сте тако жестоко наваљивали, да се отпочне парница, а сад нећете да је даље водите!“

„Предомислио сам се. Дошао сам до уверења, да сам с том парницом велику глупост учинио,“ одговори ми он. „Молим вас, изразите се јасније.“

„Е видите, бог ме је благословио са таквом женицом, да бих ја такву свакоме пожелео. . .“

„Са лађаревом ћерком?“

„Да с њоме ме је бог благословио. Она је добротворка да јој равне нема. Што сам данас, — то имам само њојзи да благодарим. Сада не пијем више ни капи вина, стекао сам себи занимања и осећам се опет као честит човек, а све то имам да захвалим њеној љубави и бризи. Ох! златна је она!“

„То је дивно!“ одговорих ја радујући се.

„Да како да је дивно. . А сад вас врло лепо молим, да свршите моју ствар. Стидим се чисто кад и помислим само на парницу.“

„Јест, ал то не зависи више од мене. Парница је прешла у друге руке и иде својим током.“

„Црна штета! Али свеједно. Ја ипак нећу допустити, да се парница и даље тера. Ја ћу молити за опроштење.“

„Ја вам од свег срца желим најбољи успех!“

Ми смо се на то растали и од тог доба нисам се никад са тим особењаком састао.

Ја знам само, да му је одиста пошло за руком, да тргне парницу натраг и може бити да и сад још у читавом „пристаништу галера“ важи као примеран муж. . .

С немачког. **Владимир.**

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.*)

Јанина шала.

Седе Марко вечерати с мајком,
Насмеја се за вечером Марко,
Њега лепо запитала мајка:
„Аој Марко, моје сунце јарко,
„Што се рано смејеш за вечером?
„Ил се смејеш маленој вечери,
„Ил се смејеш твојој старој мајци?
Беседи јој Краљевићу Марко:
„Не смејем се маленој вечери,
Нас је мало мало и вечере;
„Не смејем се тебе старој мајци,
„Бог ће дати, ја ћу остарити.

„Већ се смејем мојој верној љуби,
„Шетасмо се по зеленој башти
„Кад седосмо под жуту неранџу,
„Ја сам моју запитао Јану,
„Запитао моју верну љубу:
„Што ми гњило по дворови шеташ?
„Ил ти нисам у повољи Марко,
„Ил ти нису у повољи двори?
Мене Јана оштро одговара:
„Да ми ниси у повољи Марко,
„Да ми нису у повољи двори,
„Не бих Марко ја за тебе пошла.
„Све ми мило, и све ми је драго,
„Ал ми није мила твоја мајка
„Млађа ти је мајка, него љуба!
„Лако ћемо мајку постарати:
„Ти ми немој с мајком беседити,
„А ја нећу с мајком вечерати,
„Тако ћемо мајку постарати.

записао **Алексије Васин.**

БАТИБИЈУС И МОНЕРЕ.

од Ернста Хеккла

проф: зоол: на Јенском универз:

(Наставак.)

Као што се често у таквим случајима догађа тако је било и сад, наједанпут једнострано претерани назор прешао је у противан екстрем. Пређе се надало да ће се свуда у муљу на дну морском налазити у масама протоплазмна парчета Батибијуса, сад се у једанпут нехтеде нигде допустити да га има, а особито држало да је мишљење зајиста оправдано, по коме пређе у алкохолу испитиван муљ Батибијуса није ништа друго до талог гипса као што то увек постаје кад се алкохол са морском водом смеша. Ово је мишљење изнешено прво од неколицине природњака на Челенчеровој експедицији, и на то је професор Хексли — као што ми се чини врло рано — повукао своје пређашње мишљење о Батибијусу. У „Nature“ (од 19. августа 1875) и у Quarterly Journal of microscop. Science“ (1875. год. vol. XV. p. 392) вели он од речи до речи овако: „проф. Wyvill Thomson саопштио ми је да су сва усиљавања Челанчеревих испитивача да нађу живог Батибијуса узалудна, и да се озбиљно мисли да ствар којој сам ово име дао није ништа друго до сумпорно кисели креч, у праменастом стању који је растворен из морске воде јаким алкохолом, у којем је муљ морски сачуван. Али чудновато је да се овај анорганскн талог једва разликује од талога беланчевине, и личи — ваљда још више — на клицну кожицу која се находи на површини трулежа органског; да се неправилно али врло јако са кармином бојадише и да образује парчад извесне форме, и у сваком односу понаша се као органско тело. Професор Томзон говори опрезно, и судбину Батибијуса не види још са свим решену. Али како сам ја у главном одговоран за евентуалну заблуду, за увођење ове чудновате супстанце у ред живих бића, то мислим да ћу најбоље учинити ако његовом напред поменутом мишљењу придам већу важност но он сам.“

То су речи проф. Хекслија (Hexly) које су тако велику хуку буку побудиле, и које су по општем мишљењу сиротом Батибијусу задали самртни удар. Али што више прави родитељи дижу руке од свога детета, које као да непоказује никакве наде на живот, у толико се више осећам ја обвезан као кум да његова права очувам, и ако је могуће да његову готово угашену искру живота поново распирим. И за то срећом находим ја једног савезника, у једном немачком природњаку који је у новије време на обали Гренланда посматрао поново живог Батибијуса. Познати путник северног пола Др. Емил Бесел из Хајделберга који се од „корабљекрушенија“ срећно натраг повратио, навео је ове важне податке приликом описа Haeckelina gigantea (једне колосалне Ризоподе, која је може бити идентична са пређе

описаном Сандаловом Astrorhiz-ом): „за време посљедње америчке северне поларне експедиције нашао сам ја у дубини 92 конопца у Smith-sunde, велику масу слободне ундиференциране хомогене протоплазме, која ни трага нема од познатих коколита. Због његове зајиста шпартанске простоће назвао сам овај организам, којег сам живог посматрао: Protobathybius. Он ће бити описан и насликан у путопису експедиције. Ја ћу овде само напоменути, да се ова маса састоји из чисте протоплазме, у којој су случајно кречни делићи помешани, из којих је дно морско образовано. Она изгледа одвећ лепљива, и као са неким завесцима имаде одлична амебојидна покретања, прима делиће кармина, као и друга страна тела и показује животну зрнасту струју. (Jenaische Zeitsch. f. Naturw. 1875. Bd. IX. стр. 277. Види такође: Annual Report of the secret. of the navy for 1873.) На другом месту у Пакардом публицираној: „Lite histoires of animals“ (New-York. 1876. стр. 3.) имаде и слика протоплазмне мреже Батибијуса, коју је изнео Др. Беселс. Овде морам напоменути да се она не разликује од нашег правог Батибијуса. Разлика што последњи обично опкружује млого формних кречних телашца (коколита), а први не, губи свој значај тиме што је све већа вероватноћа, да су та кречна телашца кречне алге, које су као храна узете,

3. Критика Батибијуса.

Пошто смо сад сакупили хисторијске податке о Батибијусу, и важније од њих изнели од речи до речи, обратимо се његовој критици. Покушајмо да из непартајичног уважавања оних података саставимо самосталну безпристрасну пресуду о извиканој и сад готово забаченој исконској органској супстанци најдубље пучине морске!

Што се тиче мртвог Батибијуса, — муља морског из северо атланског океана конзервираног у алкохолу — то су сви посматрачи, који су га тачно испитивали сагласни да исти имаде више или мање приличну масу згуснуте протоплазме, која у морфолошким и физично — химијским односима имаде велику сличност са извесним монерама. Резултати које је Хексли добио на свом „Поркупин“ материјалу, и које ја само могу потврдити и допунити, признати су као тачни од свију других испитивача, који су исти муљ испитивали.

Односно живог Батибијуса леже позитивни податци о његовом карактеристичном ризоподастом покретању, и то од три искусна испитивача Sir Wyvill Thomson-a, професора William Carpenter-a, и дра Emil Bessels-a. Сва тројица испитивали су овај муљ морски из атланског океана. Напротив трудови Шаланжерових испитивача да понове и потврде она старија испитивања о појавима кретања у разним морима дала су негативан резултат.

Шта следује из свију ових података којима скупа морамо да признамо истинитост, и који се делом противрече? Узевши да су сви ови податци тачни, то из тога не сљедује ништа друго до да Батибијусев муљ имаде ограничено географско распрострањење, и да је уопштавање његово као да он стануje у свима дубинама морским било преухитрено. Али из тога што Шаланжерова експедиција није могла наћи, закључити да Батибујус уопште не постоји? Ми знамо да већина видова органских имају ограничен простор. Па зашто да и Батибијус неби био ограничен?

Ја зато немогу да појмим како је Хексли могао тако брзо и са свим да промене своје назоре. А још мање појмим начин како се могао Батибијус на последњој скупштини природњака немачких у Хамбургу 1876 год јавно да сарани. У Берлинским „National Zeitung“ нашао сам ово интересантно саопштење (датирано у Хамбургу 21 Сентембра) односно изредног предавања проф. Мебијуса из Кила које је овај држао о морској Фауни и Шаланжеровој експедицији: Преко ове равни (— раван морске дубине од 3700—4000 метара дубине —) треба да се распростире тајанствена исконска супстанца Батибијус којег је славни Хекели назвао у част свога генијалног пријатеља у Јени Batybbius Häckelii. Но из

жалост испитивању десила је се зла срећа. Батибијус који је за модерне назоре о почетку органског живота био баш као што треба, показао се као продукт вештине, као талог у мору раствореног гипса, у след који је се тим пробама додавало алкохола. Свуда где се тазе пробе у лађи испитивале није се могао од њега никакав траг изнаћи. Утисак је био потресајући кад је г. Мебијус направио Батибијуса пред њиховим очима по једном простом рецепту — додавши у чаши са морском водом алкохола!“

Зајиста чудновата логика! Што алкохол производи у морској води талог гипса, зато је у алкохолу конзервирани муљ Батибијуса само талог гипса! И овакви докази „потресају“ све чланове скупштине немачких природњака. Да јак алкохол у морској води производи танак праменаст талог гипса, то зна сваки који је морске животиње у алкохолу сакупљао. Исто тако зна сваки који је Батибијусев муљ поркупинове експедиције као Хексли и ја тачно испитивао, да се у њему находећа се безбројна беланчаста тела састоје зајиста из беланчевине а не из гипса. Она се у кармину бојадишу црвено, у шалитреној киселини и јоду жуто, исто се тако растварају концентрираном сумпорном киселином и дају све остале реакције протоплазме, што код гипса већ није тако.

(Свршиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

А што би друго? Можда конопље? Да видите и конопље немам доста! свега по пуда*).“

„— Не, мати, ја сам друге врсте трговац: кажите ми, је су ли вам умирали сељаци?“

„— Ох, баћушко, осамнајест људи!“ рече баба, узданувши. „И помре тако славан народ, све радници. Истина после тога су се народили, али шта ће се од њих? Све сама ситна деца. А председник дошао . . . дај, вели, плати за душе. Народ мртав, па плаћај за њ као за жива. Прошле недеље ми изгорео ковач, тако вешт ковач, знао је и браварски занат.“

„— Зар је у вас био пожар?“

„— Да нас бог сачува таке беде; пожар би био још гори — сам је изгорео, баћушко. У њему се нешто запалило, пио је преко сваке мере; само плав пламен сукнуо је из њега... сав изгорео и поцрнео као угарак ..... Али је био врло вешт ковач. И сад немам на чему да идем.,. нема ко да ми коње поткује.“

„— Божја воља, мамо“, рече Чичиков узданувши: „против мудрости божије, ништа се не може казати.... Уступите их мени, Настасија Петровна?“

„— Кога баћушко?“

„— Па ето те све што су помрли“.

„— Та како да их уступим?“

„— Али тако просто. Или изволите продати. Ја ћу вам за њих дати новце“.

„— Али како, ја управо не могу да растумачим? Зар ћеш их копати из земље?“

Чичиков виде, да је баба отишла далеко и да је врло нужно растумачити јој, у чему је ствар. У неколико речи он јој објасни, да ће пренос, или куповина значити само на хартији, а душе ће бити уписане као живе.

„— Али на што ће т' они?“ рече баба, упревши у њега очи.

„— То је већ моја ствар.“

„— Али ето они су мртви!“

„— Та ко вели да су живи? За то вам је и штета што су мртви: ви ћете за њих плаћати, а ја ћу вас сад избавити од бриге и плаћања... Разумете ли? Али не само да ћу вас избавити, већ ћу вам дати поврх тога петнајест рубаља. Но, је ли сад јасно?“

*) Пуд је мера од 40 фуната.

„— У...пра...во... не знам“, проговори домаћица с прекидом. „Видите ја никад још нисам мртве продавала“.

„— Још и то! То би било управо чудо, кад би их ви коме продали. Или ви држите да заиста имате од њих какве користи?“

„— Не, ја то не мислим . . . А каква је корист од њих? . . Баш никаква, . . . мене се само то толико тиче, што су они већ мртви“.

„Но ова је баба и сувише тврдоглава,“ помисли у себи Чичиков. — „Чујте, мамо! Размислите само лепо ... ето ви се трошите, плаћате за њих, као и за живе...“

„— Ох, баћушко, немој ни спомињати то!“ прихвати племкиња. „Још прошле недеље изнела сам више од сто и по (150), те потплатила председника“.

„— Но, па видите ли мамо? А сад замислите само то да вам неће бити више нужно подмашћивати председника, јер ћу ја сад за њих платити, — ја, а не ви; ја узимљем на себе сву кривицу; па шта више, ја ћу платити да се и уговор начини, — разумете ли све то?“

„Баба се замисли. Она је видила да је ствар некако згодна, али је већ са свим нова, нечувена, па се за то страшно плашила, да је откуд не вара тај трговац; та дошао је бог би знао откуда и то још ноћу“.

„— Дакле шта је; мамице, јесмо ли се погодили?“ упита Чичиков.

„— Истина, баћушко, да ти право кажем, још никада нисам продавала мртве. Живе сам продавала ето и пре три године Протопопову, — две девојке сваку по сто рубаља; и врло је захвалан; тако су изашле славне раденице; саме ткају салвете.“

„— Али није говор о живима; бог с њима! Ја питам за мртве“.

„— Разумем ја, разумем; али управо ја се бојим да не буде какве штете... Може бити, баћушко, ти ме вараш, а они ... а они ма колико више вреде.“

„— Чујте мамо ... ух, како сте! шта могу они вредити? Видите, то је само прах. Разумете ли? То је, просто прах. Ви узмите сваку непотребну, последњу ствар, на пример, просту прњу — па и њојзи је цена: ето, њу можете продати фабрици за хартију а ево то ни на што није. Но, реците ми за што су потребни?“

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

СЛИКЕ ИЗ РУСКОГ ЖИВОТА*)

Од В. Даль-а.

I.

НА ГУБИЛИШТУ.

Ваља-да сте слушали о оном народном веровању и предању, да се може ослободити мома и с п о д к н у т а: тако вели са̂м народ у причама старинским, тако каже за тај туђински обичај — јер нема, нити је игда било закона, који би допуштао тај обичај — народ дакле по свој Русији верује у њега и казује старинска предања, што се о том сачувала. Казаћу вам јоште и то, који је тај обичај. Као многи други, тако се и тај оснива на народном веровању, да како осуде женску страну, па се јави човек, који би њен грех узео на своју душу и венчао је себи за љубовцу — опростиће се тад грешници црни грех.

Зар да не беше у стара времена и једног таког случаја, да се по том заснује и обичај овај? Зар га не беше онда, кад се ред и управа водила по обичајима народним, више и боље, но по писаним законима? — Ево, шта у осталом говори о том предање.

У једној од средњих губернија наших, у добром неком селу био човек један и имао међ другом децом ћерку Дарју. Још у раној младости показа се то девојче некако особито, а то не појимаше ни њен родитељ, ни друга својта. Неки говорили за њу да је тврдоглава, да је пакосница и злоћа

*) Из: *Руске Беседе.*

други су опет казивали да је за добра човека и она као добар дан, ал да не може поднети никакве увреде, ил неправде. Била је послушна, само ако је не раздраже љутом псовком, ил другом неправдом.

Ал кад нарасте и стаде се девојчити, преста то све и све се заборави, тек се добар глас о Дарји разносио и хорио по свом округу.

Била је црнокоса и црноока, врло бела за сељакињу, била је вита и поносита, црте јој на лицу живе а с мудрости јој и разборитости, прозову је мудрац-девојком. Била је најбоља радилица у селу, све је то пламтило, кад је радила, свега се лаћала с осмехом, шалом и песмом. Али, учини ли јој се каква неправда, заћутала би и не проговорила по целу божју недељу, а тад опет поста она стара, мила и весела певачица, као да је рекла оном, што јој неправду учини све у очи.

За таком момом многи се, те многи, отимали. Говоре, да је Дарја најрадиј била и најволела од свих тих просилаца неког сиротана момка, што је био у селу међ работници, али само се по себи разуме, да го момче не беше прилика Дарји: та она није смела ни помислити нигда на таку удадбу. Нађе се други женик: допао се оцу, по вољи матери! Отац му био у земаљском суду писар, а он младо, будаласто момче, имао је доста имања, ал памети мало.

Не допаде се Дарји; дуго се опирала на и оцу и мајци, казивала младожењи у очи да је безобразан, што се не окане е. . . Али, најпосле мораде се приклонити и поћи за њега, јер код удадбе и женидбе говоре и решавају старији, а они боље знају све то од нас. А што је главно, и мати Дарјина за девовања свог није хтела ни да чује за мужа свог, па је пошла после, а сад богу хвала живе лепо и красно. Свадбоваше свадбу, плакале су ту друге Дарјине, јер је баш жалиле. Трипут су певали ону песму: „утопили главу твоју за там пијаницом“ — да већ и отац невестин што сунуо на њих: „докле ћете ту песму, беда, на вашу главу! — а они ћутац.

Расплетоше Дарјушкину црну косу — заплакаше и закукаше све редом моме, само она ни да би сузе клете из очију. . . . А шта је тада мислила, један господ то нек знаде! Сваки је на селу о том друкче мислио: једни веле, из злобе неће ни да се заплаче; други опет, да она с драге воље полази за њега, само се претвара сад.

*

Сви су скоро говорили, да њих двоје не живе баш најбоље, једни су кривили њега: „ни пре, веле, није био ваљан!“ Другима је опет она била крива: „сву је кућу наопако претурила, Аксенку нема станка од ње!“ Најмудрији су беседили просто да они нису друг за друга, да није за таку мому тако кисео мужић, као што је Аксен, а њој би ваљало да има мужа, ког би волела.

* * *

И баш они суседи, који су негда говорили оцу Дарјином, кад се жалио на ћерцу, што за Аксена неће: „а што би ти на њу гледао? шта она зна? где би ти девојку питао?“ — Ти ето суседи сад окренуше другу: „ех, пожурио се старац! Та млада је она девојка, и још каква девојка! Неће та седе плести, не бој се! Да си ти њу пустио само на њену вољу, да проживи још коју годиницу у тебе, вредила ти је та међ чељади двоје њих: а већ нашла би она свога суђеника!“. . . .

Још по божјој вољи осети Дарја, да ће мајком постати — а то на несрећу беше узрок новим зађевицама. Аксенка оде опет скитати се и пити, не знам зашто стаде тражити нове зађевице с љубом својом и пребацивао јој. . . . . А Дарја му увек одговарала с презором, говорила му, да је пијани банак, не зна ни сам што беседи, да је нико нигда не дирну . . . али он јој је муж, а за њ мораде силом поћи. А Аксенка по дотадањем обичају хтеде жену и ударити, али при првој намисли, тако га одби Дарја, да се и тога окануо и по савету пријатеља својих још и боље напио. А кад се поднапио, дође к Дарји, како мишљаше с јуначком одважношћу . . . . А Дар-

ју стаде нешто мало труда да га баци под клупу, на сламу....

Преплаши се Аксенка, кад у јутру, јутру на уранку виде шта је с њим. Стидио се да и речце прозбори што о том својим пријатељима, и мало по мало, па се и смири.

* * *

Дарја роди сина. Бабе и куме, мал не уморише сироту породиљу, парили је, мили, трли и мучили и најпосле је донесу из вреле бање у собу. Нису то мушка посла, те и Аксена се све то баш ништа тицало није. Отишао је да се напије од веље радости, а после ће са поздрављем у род, у тасбину. Мину три дана. Жена је била здрава и јака грађа, те јој не даде то, да подлегне и клоне .... после три дана већ је била на ногама.

Устао јој муж и отишао да гледа работу своју, а Дарја још спавала. Напао на њу неки санак тешки, једва се пробуди касно — тада се тешко сећала свега и свему се чудила. Прво јој било да опипа око себе .... да види, шта је с чедом њеним. А он је био ту, ал лежао попреко, под њоме: обузе је студен-зима, скочи, ухвати га за руку ... већ се охладио био, ни малчице топлоте у њему.... У сну га удавила!

Љуто дрекну; оне црне очи засветлише, пала је к новорођенчету и дуго, дуго му хтеде повратити дах: ... па онда стаде, диже се и опет га узе на руке, кликну и обли га потоком сузâ.

Мало било, за дуго не било, па се искупи силан свет, дотрчаше суседи и суседкиње, ал народ мног беше на работи, дома оста ситна пиљеж и старци. Дарја је стајала поносно, на крај собе, на груди обгрлила чедо своје, стајала је и не мицала се, а црне јој и светле очи као у луда човека ишле тамо амо по народу. Старци, старице још и више, долазили и слушали дихат, викали, неколико пута долазили до детенцета и говорили, да живота није више у њега.

Једна говорила: „Каква си ми ти то Дарјушка, та што га ниси лепо наместила ево овако.“ Друга је брани, вели првина јој то. Трећа је мудровала, да је „Дарјушка, голубушка“ тврдо заспала и тако даље. Ту се сад сећале и причале све случајеве, који се збили и који нису, са свим подробностима.

* * *

А кад се већ сви до миле воље испричали, пошаљу по родитеље Дарјине па по тетку, ал од свих званица не беше никога дома. Пошаљу два момчета по Аксена у поље....

Још је Дарја стајала, као и пре, ни да се макла с места, побледила као дувар, узела дете и прегрлила га, не да га ником, нити слуша, што јој зборе. Веле јој: „дај га, време је већ да га окупамо и наместимо!“

Старци се покупили пред кућама, на клупама, па стадоше мудријати и толковати да том Богдашки (тако називају свако детенце до крштења) није суђено да поживи на овој земљи, треба га (а и мора се) сахранити без попа, за оградом: мати га неће видити ни на оном свету, та он још и није човеком, бог још није удахнуо ув' душу, на њему нема ни крста, ни печата дара духа светога. Нађоше старицу неку луду и глуву, а она ће одмах чим начу нешто, да је покојник код Аксена, стати бугарити. Трчала је чак с другог краја, села и нададе се у плач: „аој сунце моје, мој голубе! Ко ће мене сада љубит, мој голубе? и жалити, злато моје? Ко ће мене сада хранит? Ко ће мене од зла бранит? на коме ме ти остави? мој соколе!“

Није знала шта је то у кући Аксеновој; а сад осуше на њу са свих страна, да ту није другог покојника, до Богдашке, а за њим се не нариче!.... Она заћута, макну главом и оде крстити се и молити се за душу покојникову. (Свршиће се.)

ДРУШТВА.

(Матица Српска). У главној скупштини „Матице Српске“, држаној 4 септембра о г., поднео је потпредседник књижевнога оделења Филип Оберкнежевић овај извештај:

„Славна Скупштино! Подносајући вам извештај о књижевном раду „Матице Српске“ у прошлој години, радујем се, што вам, поштована господо, могу јавити, да је књижевни рад наше „Матице“ онако исто био жив и обилат, као и прошле године, а у нечему може бити живљи и обилатији, о чему ће те се најбоље уверити, које из садржине оних свезака Летописа, што су до сада изашле, а које из самих појединости овога извештаја, који ми је част овде вами поднети. Једино само, што би желети било, и што је и прошле године истом приликом са овога места наглашено, то је, кад би одзив у нашем народу према целокупном раду „Матичином“ био још већи, још живљи; а да то „Матица“ може с правом очекивати, мислим да ће свако увидети, когод погледа радњу матичину поглавито за ово неколико година, те да ће признати, да се како од стране „Матице“ тако и од стране њених књижевника — сарадника све учинило и чини, како би се српска књижевност, а по томе и просвета у нашем народу што боље развила и унапредила.

А сада да пређем на подробноста књижевне радње матичине од прошле године.

Од лањске главне скупштине до сад држало је књижевно оделење 3 седнице а књижевни одбор 6 седница, у којима су решавани књижевни и питомачки послови.

За год. 1882. изашле су три свеске „Летописа,“ које су већ у рукама чланова матичиних, а четврта ће свеска скоро изићи из штампе.

Осим извештаја, који се засебно подносе овој главној скупштини ваља ми овде нарочито споменути, да је трошком књижаре Луке Јоцића и друга штампано илустровано издање I. књиге песама Бранка Радичевића, за које је песме г. Бранко Радуловић израдио илустрације, и којима је лањска главна скупштина досудила награду. То је прва награда, коју је ово друштво издало за посао таке врсте, кога у нас још није било.

Друштвена библиотека сад је уређена и каталогисана. У библиотеци има 3872 пописаних разних дела у 10038 свезака. Има три азбучна каталога по језицима, један за српску, други за славенску а трећи за страну књижевност. Остаје још да се временом и по потреби зготове каталози по струкама. Осим тога изаслан је одбор, који ће саставити правила за библиотеку.

На молбу дружине „Коло младих Срба“ у Будимпешти решио је књижевни одбор, да се књижница некадашњег ђачког друштва „Слоге“ у Сегедину (која је била остављена Матици) уступи истој дружини на употребу под условом, да целу књижницу „Матици“ врати, ако би дружина престала.

Као обично тако је и ове године о Св. Сави држана седница књижевног оделења, у којој је члан Емил Чакра говорио у спомен књижевнику и члану књижевног оделења матичиног дру Данилу Медаковићу, који је крајем године 1881. преминуо.

Почетком ове године послала је „Матица“ „на земаљску изложбу књижевних производа“ у Будим-пешти „Летописе“ и остала српска издања, која су уз захвалу већ враћена.

Председништво сентандрејско предало је „Матици“ преко књижевника г. Јакова Игњатовића три стара документа и то: 1. калфенско писмо од саборскога цеја у Будиму од 20. јануара г. 1737. 2., одломак рукописа на српском језику под именом „фундус“ без датума, и 3., писмо на латинском језику, што је издао гроф Никола Берчењи 2. новембра г. 1704. За последња два документа обећао је г. Јаков Игњатовић, да ће написати предговор, који ће се употребити за „Летопис“.

Од чисто књижевних радова матичиних ваља ми наспоменути оне, на које је лане расписана награда.

1. „Несуђени“, шаљива игра од дра Милана Јовановића, награђена; изашла издањем књижаре браће М. Поповића.

2. „Пера Сегединац,“ трагедија дра Лазе Костића, награђена са 500 ф. Штампа се издањем Ћурчића у Београду.

3. „Срби у Угарској“, (*Les Serbes de Hongrie*) превод дра Стевана Павловића; награђено и штампа се накладом књижаре Луке Јоцића и друга.

4. „Кужне болести, откуд потичу, како се уклањају и лече, од дра Милана Јовановића. На основу оцене дра Лазе Станојевића и Илије Огњановића, дело је враћено писцу да га дотера и попуни.

5. „Стеван последњи босански краљ“, историјска трагедија у пет чинова од Мите Поповића — „Краљ Вукашин“, историјска драма у пет чинова од Драгутина Ј. Илића, коју је писац према примедбама лањских оцењивача поправио. На основу оцене др. Милана Савића и Јов. Грчића прва драма није примљена а друга се предлаже скупштини да јој прогласи награду.

6. „Песничка вештина са додатком о словенским песничким умотворима“ од непознатог писца. По предлогу оцењивача др. Ђорђа Дере и А. Хаџића, дело се награђује и подноси се скупштини засебан извештај.

7. „Естетика за одраслије женскиње“, од Ђорђа Глибоњског. Дело није примљено и има се поново расписати награда. Оцењивачи др. Стеван Павловић и Ст. В. Поповић.

8. „Срем и Фрушка Гора са историјског, културно-историјског и народописног гледишта.“ На ово расписано дело послао је Стеван Мерла рукопис под насловом: „*Poviest zavičaja Sriema za svakog, ali za učitelje sriemske bez razlike vere i zakona neobhodno potrebita*“. Још је на оцени.

(Свршиће се).

БЕЛЕШКЕ.

(*† Катарина Ивановићева*) српска сликарка умрла је, и сарањена је 14. (26). септ. о. г. у Стојном Београ-

ду. Умрла је од старости. Покојница је била вешта уметница и радови њени више пута су награђени на разним изложбама, последњи пут на бечкој изложби г. 1873. Њених радова има и у београдском музеју. Била је и чланица српског ученог друштва у Београду. О овој реткој појави код нас прозборићемо другом приликом опширније.

РАЗНО.

(*Највеће цркве на свету*). Највећа је црква на свету Св. Петрова црква у Риму, у коју могу да стану 54.000 људи. За овом долази саборна црква у Милану, у којој има места за 37,000 људи, па онда црква св. Павла за 32,000 и недавно довршена црква у Келну за 30,000 људи. Црква св. Павла у Лондону и св. Петронија у Болоњи имају места за 25.000 особа. За овима долази Аја-Софија у Цариграду за 23,000 људи, црква св. Јована у Риму за 22,000 људи, Нотр-дам у Паризу за 21,000 и саборна црква у Њу-Јорку, што је пре десетак година посвећена, за 18,000 људи. Стеванова црква у Бечу и саборна црква у Пизи имају простора за 12,000 душа, црква св. Доминика у Болоњи за 11,400 и једна црква у Монакову за 11.000 људи; црква св. Марка у Млетцима има места за 7000 душа.

(*Пепео Данте-а Алигијери*) Пепео великога песника „божанствене комедије“ (*divina commedia*) пренесен је пре две године у скупоцену урни у Фијоренцију, и остављен је у тамошњем музеју.

(*Цигани*). Од куда је пореклом овај народ, што га свуда, осим у Угарској, гоне и злоставе? Тако пита Виктор Тисо у своме делу „Путовање у циганску земљу“. Па онда наставља: Једни веле да су они из Мисира, те земље тајанствених мађија и класичног сујеверја, или из Сингаре у Месопотамији; други их доводе из степа азијатских, те веле, да су то Татари, што их је Тамерлан растерао. Данас се зна доста за јамачно, да су Цигани пореклом из Хиндостана; њихов је језик врло сличан санскритскоме; врло много израза имају из малабарског и бенгалског језика. Неки енглески владика у Калкути, по имену Хебер, нашао је на обалама Гангеса цигански табор, где је чуо речи исте као у њихове европске браће. А и у пословима њиховим беше сличности. А што је на жалост знак њиховог ропства, то је, што они немају у своме језику изразе за радост, срећу, богатство и чистоћу, напротив имају вазда речи за жалост, бол, страх и бригу. Име „Цигани“ као што их зову у Угарској, Немачкој, Русији, Пољској и Чешкој долази од санскритскога „*Zingarie*“. Цар Јосиф хтео је да их насели, те им је дао справе за обрађивање земље, зидао им куће и терао их да буду земљеделци. Но они уместо да живе у тим кућама пуштаху у њих своју марву, а себи саградише украј кућа шаторе (черге), а да им неби семе родило, ложаху по њивама ватре. Но Јосиф поче строжије с њима да поступа. Као што је мађарски језик забранио, тако је и цигански хтео да угуши, те је Цигане назвао „новим тежацима“, а децу њихову даде немачким насељеницима, да би се раду и послушности привикла. Али као год што лавче буде лав и онда, ако га овца одоји, тако је било и овде! Они задржаше све погрешке и склоности свога племена и тек што које дете одрасте, а оно побегне од свогаranитеља, те се врати својим црним родитељима. Сви покушаји цивилизације осташе безуспешни.

ОДГОВОРИ.

Госп. Т. Ј. у О. — „Волдемар“ од Теодора Кернера изишао је штампан у некадањој новосадској „Даници“.

Г. М. Ш. у З. — *Lapsus calami* „Розегер уместо „Сахер — Мазох“ учињен је с Ваше стране јер тако у Вашем писму стоји. У осталом Европа ће с те стране бити мирна, а Вама лепа хвала на послатоме. Почиње у идућем броју. Поздрав.

Г. М. Поп. у С — ру. — Сад су се ево све изређале и жељно очекујемо идући низ. Братско поздравље.

Г. М. П. Ш. у Б. — Лепа вам хвала на послатим нама милим прилозима. Лист ће се уредно слати зашто нас нисте пре опоменули, да га не добивате?

ПОШТ. ПРЕТПЛАТНИЦИМА.

Са овим бројем навршује се трећа четврт „Јавора“ за текућу годину. Да не би било нереда и прекидања у разашиљању листа, умољавамо учтиво наше поштоване претплатнике, да нам претплату изволе за времена послати.

Цена је:

На четврт године за Аустро Угарску (и Босну и Херцеговину) 1 ф. 25 н., за све остале земље 1 ф. 50 н.

Бројевима од почетка године можемо још послужити.

„Јавор“ за 1881. у лепим позлаћеним корицама стаје 6 фор. а. вр.

Администрација „Јавора.“

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга — Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 40. У Новом Саду, 3. октовра. 1882. Год. IX.

У СЕЛУ.

раго моје село, познаниче мој,
Да л' још памтиш да сам некад био твој?
Онда бејах младић весео и чио,
К'о улицом вихар по теби се вио,
Ровине прескак'о, на дрва се пео —
Та што год сам хтео, оно сам и смео.

Све сам твоје греде и путање знао —
Зар сам их једанпут коњем обиграо?
Цикра поиграва како мени годи,
Па лети к'о стрела, к'о да ј' муња роди.
Ја мишљах да летим кад ме ноша млада
Пољем и овсиштем, средином ливада.

У теби је, село, све драго и дивно;
Било си ми љупко, било милостивно;
Милотама благим неког лепшег жића
Пунило си душу сретнога младића
Од зорице ране до задње румени,
Од пролећа рана до мркле јесени,
Па и зима љута када путе скрати,
Склоништа су дали стрехе и вајати.

Кад пролеће сине дивота је била,
Па ново размахнем одморена крила
Па на брдо опет — аох нове славе!
Кукурек и саса од свуда ме здраве,
За врх хума гледам како с' облак диже
Па се небом шири, па све ближе, ближе,
Па тек шине муњу као златну жицу
И за час наткрили пространу равницу.
А ја посред венца као орлић стојим,
Па нит' се олује, нити муње бојим!

И ма да си тако, тако слатко било,
Неверно ти поста оно момче чило,
Жубора и света — веће среће хтело
Па те је издало, моје драго село.
И љупко и топло љубит' си га знало —
То му беше уско, то му беше мало!
Тихомирном слашћу пуњаше му груди,
Ал' он хтеде борбе, ал' он хтеде људи,
Борења и рада, пространога света,
Већих подухвата, високих полета!
Па мишљаше тада, у свом првом жару,
Свега тога нема на твоме атару.

Па палицу узех, па ти збогом! рекох,
Па у свет одавде далеко, далеко.
Кад ме црних дана густа магла смота,
Навалише боли, терети живота:
Тад у младој души, моје село мало,
К'о звезда јутрења мирно си трептало,
Уморноме борцу утехе си дало,
Блаженим осмехом натраг си га звало.
И ма да га виде где с' у сузи гуши,
Ма да те је силно љубио у души
И желео сунца које тебе злати,

Опет ти се, село, младић не поврати.
Зашто л' се оглуши? Зашто ј' хладан ост'о?...
Тај негдашњи младић већ је борац пост'о,
Па му се чињаше зазор и срамота
Пити пехар твога невина живота.

Оружје ми беше и лоше и старо,
Ал' ја клон'о нисам, нисам се одмар'о.
Моје руке радне, моје груди жудне
Запламтише многе, многе ноћи будне.
Та ти си ми, село, још у добу младу,
Улило живахност, научило раду:
Да не пренем лако од дугога пута,
Да се умем наћи кад нога залута
Да трње газимо и када смо боси —
Да будем истрајан као и ти што си.
Ступио сам напред увек правих стаза —
Било је успеха, било је пораза,
Док постало име међу браћом знано
На броду је много једро покрхано,
Тек катарке моје јоште право стоје,
И сад, село, тражим пристаниште твоје.

Дош'о сам ти, село, срца здрава, цела, —
Ал' у њему многа забодена стрела:
Кад не смела оног што с мегдана бега,
Шта је ниskост знала? — циљала на њега.
Викало се: распни! свачему и свему -
К'о зашто се не би привик'ло и њему?
Машају се жила и трну и цвету —
Ох тешко је, тешко у великом свету!
Његов точак оштар не штеди, не бира, -
И за то сам дош'о да потражим мира.
Доста су ми душу зле судбине биле, —
Сад у теби тражим утехе и силе,
И росног прозорја, и младачке жари —
Та ми смо, селанце, познаници стари!

Клонуо, уморан сад по теби шетам.
Ту никог не вређам, никоме не сметам.
Ја сам, село, скроман; мени само треба
Етирна чистота твога плавог неба,
Мало поветарца што с планине пирне
Па анђелски-благо у образе дирне,
Па вода из вира, па песма из луга —
Мелеми су благи за негдашњег друга.
Ти си, село моје, увек добро било,
Примаш ме к'о мајка у то нежно крило,
Ал' и ја сам јоште онај исти стари —
Сломили ме нису сви светски вихари.
Душа ми је доста на кушању била,
Па се, жељна мира, у тебе упила.

1881. **Милорад П. Шапчанин**

НА ИЗВОРУ.

од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

Ти нећеш други пут већ сад с нама, ево ти карта улазница, пахајд," рече Ника Ивановић.

— Знам, знам, ал' ту карту ваља платити, одговори Миодраг збуњено.

„Па платићеш је када ти буде воља, ал' сад немој вазддан филозофирати већ пођи с нама," рече Ника Ивановић, весело.

Миодраг прими од друга карту и окупао се врло брзо. Другови га нису ни приметили када је изишао из воде, тек су га опазили обучена на крову, откуд је посматрао оне пливаче, што у слободан Дунавац стрмоглав скачу и вешто по таласима пливају.

Близу до Миодрага стајала је једна лепушкаста девојчица, тек ако је 15 година стара и држала је за руку свог малог брата око 7—8 година. —

Са обале долазила је у купку једна госпођа са својом ћерком, која је носила у руци врло дивну киту цвећа.

Ово девојче са крова купке опазивши је долазеће, те упусти руку свога малог брата, и пљеснув своје две мале беле ручице, гласно и усхићено повикну: „Јаој Савета, ала имаш прекрасно цвеће."

На тај усклик окренуо се и Миодраг. Међутим је Савета, пуна радости и дике устрчала на кров од купке, да покаже својој другарици то цвеће, да јој поднесе под нос, да га омирише и да јој ваљда још пришапне од кога је добила.

У тај се мах сети ова девојчица на крову свога брата, и окрене се да га ухвати са ручицу; но у тај исти мах дете се било преко стреје нагнуло, отиште се и стрмоглави у Дунав.

Сестрица врисну из свег гласа: „Мој брат упао у Дунав!“

Миодраг као да беше понешен неком силом, баци шешир са главе на под, и отиште се стрмоглав у дунавске вале за дететом. Срећа га послужи те после неколико снажних и дурашних ударада по води, стигне несретно детенце, ухвати га за косе и изнесе ниже касине испод брега напоље.

Дете је било спашено, Миодраг га је предао сестри; но он није имао других хаљина да се пресвуче; с тога је брзо странпутице отишао у свој стан, ге се свукао и метнуо хаљине на сунце, да му се осуше; али ко ће му за бадава испеглати, ко ли дотерати да буду знаке, какве су биле? Срећа што је шешир остао на крову од купке, те су му га другови одмах кад је из воде изашао донели, иначе морао би дома гологлав доћи. —

Миодраг је био са својим племенитим делом потпуно задовољан. Он је са радошћу мислио на сирото дете, које га је сузним очима погледало, када су на суво изашли. Њега је блаженим учинила сестрина бољa и радост, када је свог малог брата видела, да је избављен из смртних чељусти. Он је са задовољним осећајем мислио на хвалу његових другова, који су му честитали на племенитом делу. Истина да он није то дело ради јавне захвале или своје користи, већ из чистог човекољубља учинио; али му је заото опет годило опште признање. —

У тај мах није се више срдио на свет; и заборавио је на увреде. Он је размишљао о диботама, које су кадре из врлина произаћи. Његово размишљање прекинула је једна госпођа, која без дозволе уђе унутра и запита узбуђена: „Еда ли сте ви господин Миодраг?“

— Ја сам тај рече Миодраг поруменивши. Опростите и незамерите ми што вас овако непристојно дочеках, али немам других хаљина, до једних које се суше; но немојте мислити, да је то можда моја ђачка нехатост или лакомисленост допринела, — не, ја сам сиромах момак, па немам више одела.

Госпођа беше тронута, она није знала ништа на то одговорити, она је приступила Миодрагу, загрлила га је и пољубила. Суза се сијала на њеном оку — суза радости; једва после дуге почивке загушним гласом изусти: „Племенити човече, ви сте избавитељ мога милог детета, нека вам је до Бога хвала: Још данас желимо вас у нашем дому видети.“

Госпођа пружи Миодрагу једну карту, он прими и пољуби руку госпођину.

На карти је стајало име: Милољуб Стајић винар.

Надамо се, рече госпођа љубазно и удали се.

Миодраг остаде сам. И тек сада дошао је к себи, да мисли о томе шта се за неколико часова све догодило. Дуго је немо посматрао, па тад тихо шапуташе: „Племенито се дело награђује. Зар има веће милости за мене сиротог човека од овог искреног и захвалног пољупца са медних мајчиних усана. — Јесте моја мајка, она мила она ме је љубила, а цео остали свет ил ме је оговарао, ил ме је попреко гледао, ил' ме је сумњичио. Но и опет у томе моме стању опазио сам, да једно свету импонира, а то је наука, знање. Ма да су ме колико пута оговорали, опет су морали признати, да нисам празне главе. —

Наука и знање уче човека племе-

*

нита дела стварати, а ова подижу човека у очима света до највишег поштовања и уважења. Но свега тога неможе бити без рада; сећам се врло добро Бернеових речи де каже: „Даровит човек без ревностна рада, он је као и јарко сунашце, које у једном тренутку оживи око себе живот, али га није кадар подржати, јер се скрива за танке облаке, те за собом оставља големе јаде, и ма да се кадкад узмучи тежећи да јаче просијне, опет му је светлост умирућа.“ Дакле није доста прихватити се тек рада, већ ваља и истрајати, ваља отворити духовне двери светским утисцима, и примати племенитост у свој рад. То ће ми од данас бити задаћа, и то неуморна задаћа, да учим, да знам, да радим, да стварам.

После тих мисли осетио се Миодраг врло задовољан. Поглед му паде на лежећу карту на столу; требало му је вечерас отићи до г. Стајића. Он оде својој газдарици и замоли је да му се побрине због хаљина, да се мало изрољају.

Но какав наједаред обрт. Миодраг се удивио. Газдарица му без знања прекрасно испеглала хаљине, па му грациозно са најласкавијим речима подноси. Миодраг незна већ да нађе речи како да се захвали: а газдарица га тапше по рамену, па успијајући вели: „Оставите се захвале, та ми ће мо се већ у бољој прилици наћи. Видела сам ја госпођу Стајићку, та ви сте сретан човек! Хе а ко ће ко Бог! Све сам чула, све знам!“ Кад је своју орацију изговорила, предала је Миодрагу хаљине и отишла је.

— Изглед на поболшање материјално, најбоље стање, умилостивило је и ову моју пијавицу, моју газдарицу рече Миодраг, до сада ми није хтела дати иглу и конац, да дугме пришијем, а гле ти сад ње, наложила ватру, па ми хаљине углачала и без знања мога. Ала ће се опећи. Она сирота мисли, ту ће падати поклони, и ја ћу примати! а она ће учествовати.

Миодраг се слатко насмеја после тих речи.

У томе навуче своје одело, уреди на себи све по обичају и оде до Стајићеви.

Госпођа Стајићка врло се обрадовала, и на њој се видела она истинита и срдачна мајчина захвалност, којом је предусрела и загрлила Миодрага. Синчић Младен притрчао је, те се захвалио свом избавитељу са сузним очима. Сви троје плакали су.

„Милољубе, Милољубе!“ повиче гђа, свог мужа, који је у другој соби неки посао обављао. „Овде је племенити избавитељ нашег милог детета!“

. Господин Милољуб видљиво дирнут дође, пуне му очи суза, неможе да проговори ни речице, загрлио Миодрага, те наслонио главу овоме на раме. Та сцена беше узвишена. Сви се осећаху сретни и задовољни; а то задовољство изражено је у најјачем осећају у сузама милине, благодарности и задовољства.

Једва ће једном господар Милољуб загушљивим гласом да проговори. „Драги господине, ви сте ме задужили за цео век. Зар вам је тако мало стало било до вашег сопственог живота!“ —

— Ја сам господару Стајићу учинио само оно, што би сваки други човек на мом месту учинио био. Сироте невино и безазлено детешце непознавајући опасност, није се знало само сачувати од погибели. Човекољубље пак нагонило ме је да га избавим. То је тако чисто природна ствар, да ми се неможе, у незнам Бог зна какву заслугу уписати. Ил зар би могао ма који човек, као човек другачије учинити? Случај је мене тамо на страну поставио, дакле само случају припада захвала, а не мени, одговори Миодраг мирно.

„Скромност је леп цветак господине и што боље мирише, тиме га људи ви-

ше траже. Дозволићете ми, да ће моје родитељско чуство знати оценити не случај, већ ваше племенито дело; ја се нећу с вама препирати о значају и величини онога што се збило, особито за мене, ја сам вам већ казао колико сам вам обвезан: ви ми вратисте мога сина жива, и тиме постаде ми ваш живот тако мио, као и мог сина, ја вас драги господине сматрам од данас, као да сте ми мој најрођенији син. Изволите се преселити у мој дом, ја ћу бригу водити о вами, да можете лакше, без борбе материјалне свршити своје науке,“ рече г. Милољуб молећим гласом.

(Наставиће се).

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Болани Јово*)

Мора носи дрвље и камење,
Сава носи боланог Јована
Брегом иде сестра Јованова,
Па беседи сестра Јованова:
„Пливај Јово и машај се брега
„И хватај се зелене раките.
Ал беседи болани Јоване:
„Пливам сејо, и машам се брега
„И хватам се зелене раките,
„Брег се рони, ракита се ломи,
„Иди сејо Лазару возару,
„Ишти сејо скелу шимширову.
Отишла је Лазару возару,
Заискала скелу шимширову:
„Дај ми Лазо шимширо-возило,
„Да ухватим мог брата Јована.
Ал беседи Лазаре возаре:
„Ид' не лудуј сејо Јованова,
„Нека тоне болани Јоване,
„Да ја пашем сабљу Јованову,
„Да ја љубим љубу Јованову.
Љуто куне сеја Јованова:
„Бог т' убио Лазаре возаре,
„Ти не могô ни своје љубити,
„Ти не могô ни своје пасати,
„А да љубиш љубу Јованову,
„А да пашеш сабљу Јованову.

записао **Алексије Васин.**

ЖЕНСКИ НЕРОН.

РОКОКО-ПРИПОВЕТКА САХЕР МАЗОХА

превео

Милорад Шимић.

Ко зло почне, злочином се снажи.
Шекспир у „Макбету“.

„Нова гардијска урота је откривена!“ — То бијаше јутарњи поздрав Орлова 23. маја 1765. царици Катарини II.

Она скочи и дохвати милосника за златну огрлицу униформе му „Јеси-ли их ухватио, Григорије?“ повиче љутито.

„У твојој су руци, Катарино.“

Бијаше час левера; царица се још није ни обукла. Још је носила лаки, фландријским чипкама обрубљени покућник (Schlafrock . Сада трже за звоно и позва своје поверенике. Не обзирући се на Орлова, ходаше скрштених руку горе доле по одаји. За неколико минута бијаху кнегиња Дашков, гроф Панин, тајни саветник Теглов и ђенерал-поручник Вајмарн око ње сакупљени.

На послетку укаже се и госпођа Мелин, лепа амазонка, која је пуковнијом Тоболск као пуковник командовала, у зеленој војничкој хаљини, мали троугласти шешир кокетно завалив на накострешену косу, јахаћим бичем у руци. Њој се царица прво окрену.

*) Чуо сам песму ову од старице Персе Јовановић у Фаркаждину.

„Поседите коња, драга Мелин,“ повиче, још једнако узбуђено, „поделите оштре фишеке вашим војницима, те доведите пуковнију амо на измену гарда. Журите се!“

Лепи пуковник поздрави, па излети шуштећ из царске ложнице.

„Нова гардијска урота —“, продужи Катарина; „зар неће једном краја бити побуни проти мени? Шта хоће ти људи, што се под моје точкове бацају, кано помамни Индијанци под кола божице им? Ја их морам сатрти, али ипак нећу крви да видим. За 22 године не бијаше у мојој престоници ни једно стратиште подигнуто, али данас морам један пример за опомену ставити! Грофе Панину, журите у касарне те досудите заведенима; ви, Теглове, сакупите сенат; ваше чете, ђенерале, нека заузму улице до палате, а ваше топништво, Орлове, нека се успне на трг.“

Царица пође прозору.

Сваки се дубоко поклони, те похита, да изврши заповест неограничене господарице Русије.

Мало за тим захтеваше једна депутација гарда, које су стражу у палати заузеле биле — од ње саслушања. Катарина пребледи, али заповеди кратко и охоло, да се пусте. Депутација ступаше унутра: два часника, два подчасника и два војника, те се стави у ред.

Царица их пређе лагано, прегледав оштро сваког појединог, те застане тад пред својим столцем, наслонив на исти од натраг руке.

„Ко вас је изабрао?“

„Наша пуковнија.“

„Којом намером?“

„Иштемо правде за наше другове.“

„Ви молите милости.“

„Правде.“

„Правда нека им буде,“ повиче Катарина, поруменив од једа. „А вама! Код следећег комплота даћу вам пуковније десетати.“

„Ако смете!“ повиче говорник војника, млади неки часник.

„Показаће се, шта смем. Збогом!“

Катарина им окрете леђа, те стаде на прозор. „Идите!“

Гарде се не мицаху.

„Идите!“ заповеди им она.

„Ми не идемо!“ — „Људе нам дајте на поље!“ стадоше ови бунтовно викати.

„Дај их напоље!“ повиче млади часник, дохватив незграпно Катарину за раме.

Кнегиња Дашков отрже га натраг. У исти мах забубњаше бубњи пуковније Тоболск, а бело перје госпође Мелин вило се улицом горе.

„Ја их недам,“ одврати Катарина хладно. „Строга казна постићи ће бунтовнике. А сад вама. Ко за бунтовнике моли, бунтовник је сам.“ Брзо приступи младоме часнику, те му истрже мач из корица. „Ви сте мој заробљеник. А ви“ — повиче величанствено другима — „предајте се добровољно. У мојој сте руци!“

Оружје зазвечи поново, госпођа Мелин указа се у врати, њени војници поседоше све излазе. Немо, оборене главе дадоше се гардијски посланици похватати и одвести. Намах се заорише са свих страна бубњи и топови. Орлов и Вајмарн слеђаху за госпођом Мелин. Народ се узруја, више радознало узбуђен, гарде се предаше, те и[illegible] лише посредовањем Панина милости [illegible] кривце. Побуна се сврши.

„Стави ћу један пример за опомену.“ рече Катарина, „ја дадох реч.“ Уједно засуче чипкасти рукав, прегледајући белегу, што ју је сурова ру[illegible] младога бунтовника у њено пуно ра[illegible] утиснула. „Хоћу, да им видим гла[illegible] падати!“

„За сада не!“ одврати Орлов, „[illegible] смемо се усудити. Једно јавно погу

лење може нам нове неизмерне опасности изазвати.“

„Зар смо тако слаби?“

„Јесмо, док год царевић Иван живи,“ рече Панин, „њега називаше гардама правим царем.“

„Ко га назва?“

„Свештенство, које у теби нема поуздања, јер га вређаш твојим реформама.“

„Требају-ли с тога бунтовници некажњени изаћи?“ запита Дашковица.

„Они морају умрети!“ повиче царица севајућим очима. Нека се затворе у каземате, без светлости, без јела и пића, онде нека потруну.“

Жестоко корачаше лепа госпа кроз одају. За тим стане.

„Сместите чете у палати и по касарнама, те их оставите под оружјем до вечери. Ја ћу усести на коња и показати се народу. Сад пак хоћу да се обучем,“ дода смешећи се. „*Au revoir*!“

2.

Оне бијаху саме. Катарина Вели-а, као што је Волтер царицу крстио, Катарина Мала, као што двор у али кнегињу Дашков називаше.

Царица беше у пуном цвету своје епоте, средњи стас најлепшег размера ало раскошан за „рајфрок“, који изледаше као моделиран за подножје какве стародревне божице. Раскош ьеног чипкастога недорува (*negligée*) оказиваше час малене ноге, ситне учице, час гиздаву груд. Ако и эше мајстор у претварању, глава јој мах издаваше велику жену, рођену управљање. На лицу јој почиваше ко наивно самообожавање, нека неочна радост себи самој. Високо пленито чело, велико бистро плаво око, ионе, гњевне обрве, нежан, прав нос а мала уста са миљеним дебелим ницама, скоро премаленим за љубље-; онај дивни развијени, обли подваљак, онај амазонски врат, мале неронске уши, раскошна, сува, рудоплава коса, што под чешљем праскаше и сипаше, кано каква миниатурна бура, све то јасно казиваше: ова жена жуди необуздано за владом и уживањем, али има и дара за управљање, за заповедање, за уживање, — јаку вољу, — ону, сметње само потицати, али јој не мањка ни лукавства, исте избегавати, ако се згазити не дају.

У тој жени нема трага сентименталности, али ни окрутности. Она се неће плашити никаквих сретства, да намере своје брзо и потпуно постигне, она ће, ако треба, газити кроз крв својих противника, али неће никога мучити. Да, из њена лица збори неки нежни мушки дух, на коме нека извесна доброта почива — доброта лава наспрам миша.

Она је најопаснија деспотица, јер се својевољно пред њом пригиње свако колено, а сваки врат је приправан, њен јарам на се напртити.

„Мала Катарина“ чини највећу противност према њој. Кнегиња Дашков је мала, витка, духовита госпа са немирним кретањем, бледим, нервозним лишцем, неизмерно разумним, променљивим, пикантним.

Обе госпе ћутаху неко време, онда се у један мах погледаше. Одмах су се разумеле.

„Хоћемо-ли се облачити, Катинко?“ рече царица, распустив своју косу. „Не!“ повиче нагло, лупив ногом о тле. „Ми ћемо ћеретати.“

Кнегиња пође брзо вратима, која у предсобље вођаху, отвори их, погледа на поље, те их опет затвори. Затим седе на једно подножје крај царичиних ногу и рече тио: „Иван мора мрети!“

„Да, он мора мрети,“ рече царица намрштено, подбочив се тужно, као какво заљубљено девојче.

(Наставиће се).

БАТИБИЈУС И МОНЕРЕ.

од Ернста Хекела
проф: зоол: на Јенском универз:

(Свршетак).

Ако се извесни видови креде или кречног лапора (Mergel) фино иситне, то се онда добија фино ситно бело брашно које је јако слично „радијоларијевом муљу“, којегје Челенчерова експедиција нашла у једном ограниченом округу пацифичког океана (и само ту) у дубини 12000 — 26000 стопа. Ова „радијоларијева ооза“ коју баш сад испитујем састоји се искључиво из лепих и разноврсних формних шљункастих љуштура од безбројних радиоларија. Али са голим оком овај осушени муљ — чудновати микроскопски мујзеј радијоларија — не може се разликовати са прашкастим кречним лапором који нема ни једне једине љуштуре радијоларске. Ја предлажем да на идућој немачкој природњачкој скупштини (у Септембру 1877 год, у Минхену), експериментом докажем, да онај колосални и особито од Челенчера изнађен логор Радиоларија у дубини пацифичког океана не егзистира. „Рецепт је врло прост“. Изситнити у једном авану пред очима скупљених природњака један такав кречни лапор који нема ни једне Радиоларије. Прашак који отуда добијем нема ни једне Радиоларије — дакле и овај (састојећи се само из Радиоларија) муљ морски — не егзистира, јер се оба не могу са голим оком разликовати. Quod erat demonstrandum! Ми смо убеђени да ће „овај одлучан експеримент потрести све слушаоце“ — и муљ Радиоларија не ће више егзистирати!

Критика Монера.

Ми мислимо да смо мало час показали да неегзистенција Батибијуса није доказана. Шта више много је вероватније да су испитивања Wyville Thomson-a, Carpenter-a и дра Emila Bessels-a о покретању живог Батибијуса тачна. Но ми ћемо противно узети и допустићемо да Батибијус није Монера, да у опште није организам. Сљедује ли из тога — као што ће сад врло често сљедовати — да тако исто у опште ни Монере не постоје. Или смемо ли закључити из тога што познате баснословне грдосије морске змије не постоје да у опште никаквих морских змија нема? Као што је познато њих има мноштво фамилија што живе рађају, врло отровне Хидрофиде (Hydrophis, Platuris, Aepysurus etc) које живе већином у индијском океану и сундском архипелагу, али не достижу знатну величину.

Нема смисла да овде поново указујем на моја сопствена и многогодишња и специјално на овај предмет управљена и што је могуће брижљивија испитивања, која су доказала егзистенцију више од туцета различних видова Монера, нешто из слатке воде а нешто из мора. У толико више морам напоменути, да су ова испитивања од тог доба поновљена и потврђена од неколицине искусних испитивача. Неколико од ових Монера као да су у слаткој води јако распрострте, а особито родови Protamoeba и Vampyrella. P. agilis и V. spirogyrae могу се у Јени готово сваког лета посматрати. P. primitiva и V. vorax су од више различних испитивача у најудаљенијим пределима виђани. Друге нове форме Монера тек су у најновије доба испитиване од Ценковског и Оскара Грима. Тек кад микроскопичари општу пажњу обрате на ове најпростије организме, можемо се надати, да ће наше знање о њима бити далеко веће и дубље.

Остављајући са свим на страну, да ли је Батибијус права Монера или није, ми познајемо сад готово сигурно множину правих Монера, чији је фундаментални значај са свим независан од Батибијуса. Ми знамо да још данас егзистира безброј животних форми које нису само најпростије од свију досад испитаних организама, него које су у опште најпростија — како се само замислити може — жива бића.

Њихово цело тело састоји се у са свим развијеном и за умножавање потпуно спо-

собном стању, и то из ничега другог до из безструктурног парчета протоплазме, чији варирајући и промењиви окрајци врше у исто време сву животну радњу: кретање и осећање, промену материје и храњење, растење и умножавање. Са морфолошког гледишта тело једне такве Монере тако је просто као и ма каквог анорганског кристала. Различни делићи унутри не могу се у опште разликовати, више пута сваки делић има исту вредност колико и други. Ова важна факта и закључци, који се из њих могу извући важе за све Монере без изузетка — са или без Батибијуса — и за теорију је свеједно да ли Батибијус егзистира или не.

Ако ми све Монере означимо као „апсолутне просте организме,“ то је тиме наравно исказана само њихова морфолошка простота т. ј. оскудица сваке сложености из различних органа. У химијско – физичком односу, могу оне бити још врло сложене, да ли ћемо морати њима да припишемо за све случајеве као год и свима у опште беланчастим телима врло развијену молекиларну структуру. Млоги сматрају питијаста беланчаста тела ових Монера као једино химијско јединење беланчевине, други као скуп више различних таквих јединења, а неки као емулзију (питијасти раствор) или као фини скуп беланчастих и масних делића. Ово је питање за наше назоре и за општи биолошки значај Монера од врло малог значаја. Јер свакако нека био овај или онај назор тачан — Монере остају у анатомском односу савршено просте: организми без органа. Оне неоспориво доказују да се живот не састоји у извесној анатомској сложености живога тела, нити у заједничком дејству различних органа, него у извесним химијско-физичким особинама безформне материје, коју ми зовемо саркодом или протоплазмом: азотно угљенично јединење у просто течном агрегатном стању.

Живот дакле није сљедство организације него обратно. Безформна протоплазма образује органске форме. Кад сам ја већ у пређашњим списима опширније расправио изванредно велики значај, који Монере имају како у овом тако и у млогим другим односима, то се ја могу само на њих позвати. Само морам још једном изрично да наговестим фундаменталан значај, које Монере доказују, врло важно питање о исконском плођењу. Најстарији организми, који су постали исконским плођењем из анорганске материје, могле су бити само Монере.

Управо онај општи значај Монера за решење највеће биолошке загонетке и јесте управо „камен спотицанија“ противницима науке развића. Разуме се да они употребљавају сваку прилику да егзистенцију њихову поричу, то се исто десило и са славним Eozoon canadense, том најстаријом окаменотином лаурентиске формације, коју су тако млого порицали. Искусни и критички познаваоци класе Ризопода — и то прво професор Карпентер у Лондону, и умрли славни анатома Бонски Макс Шулце — заједнички су дошли до тог убеђења, да је прави амерички Eozoon (из лаурентиског слоја у Канади) истинска Ризопода и то да је он Polytremi најсроднији Polythalamium. Ја сам се сам више година специјално бавио са студијом Ризопода. Ја сам многобројне лепе Еозон-препарате Карпентера и Макса Шулца сам тачно испитивао, и ни најмање не сумњам, да су оне заиста праве политаламије а не минерали.

Али баш због изванредног принципијалног значаја Еозона, јер се њиме доба органских слојева земних помиче назад за неколико милијона година, а престара силурска формација узима се као саразмерно нова и тако се науци развића чини велика услуга; а зато противници њени непрестају доказивати, да Еозон није органски остатак него један минерал. Но како је велики значај Еозона тек овим бескорисним нападима незналачких противника изашао у правој светлости својој, то исто важи и за Монере, са или без Батибијуса! Праве пак Монере остају сталан камен темељац науке развића.

У Јени Новембра 1877

Доброслав М. Ружић.

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

Већ то је цела истина. . . Та са свим нису за ништа . . . али видиш, да ме то само уздржава, што су они већ мртви.“

„— Ух, како је то буквоглава баба!“ рече у себи Чичиков, почев већ излазити из стрпљења. Па ти почни што с њоме! — ознојн ме проклета бабускера!“ — Ту он извадив из џепа мараму поче утирати зној што му је одиста пробио по челу. У осталом, бадава се Чичиков љутио; оно је по неки човек поштен и у државној служби, али ако га загледам с друге стране, а оно излази — права Коробочка, кад уврти себи што год у главу, ничим га не мож’ одвратити — ма колико му наводио разлога, јасних као дан, све одскаче од њега, као што оштар мач одскаче од зида. Утрвши зној, Чичиков се реши да окуша, да ли ће је навести на пут ма којом год другом страном: — „Ви, мамо,“ рече он, „или нећете да разумете моје речи, или тако хотимице говорите, да се тек говори. . . Ја вам дајем новце; петнајест рубаља у банкама — разумете ли? Видите, то је новац. Ви их нећете наћи на улици. . . Али прво реците ми по што сте продали мед?“

„— Дванајест рубаља пуд.“

„— Грешите, мамо. Нисте продали по дванајест!“

„— Продала сам тако ми бога!“

„— Па видите ли? Тако мало за мед. Ви сте га прибирали можда читаву годину брижљиво и старајући се; мучили се, ишли стресали челе, хранили их у подруму читаву зиму, а мртве душе нису посао овог света. Ту се ви нисте ништа старали: већ је то бог хтео, да оставе овај свет и нанео тиме штете вашем домазлуку. Тамо сте добили за ваш труд и муку дванаест рубаља, а овде скоро добијате ни за што, па још не дванаест, већ петнајест, и то не у сребру, већ све сама асигнација.“ — После таких силних убеђења Чичиков готово није сумњао, да ће баба најзад и попустити.

„— Истина,“ одговори племкиња, „ја сам удовица невешта! боље да мало причекам, докле трговци наиђу, па да видим цену.“

„— Срамота, срамота, мамо! заиста срамота! Али помислите сами шта говорите! Ко ће да вам их купи? И шта ће да чини с њима?“

„— Требаће му можда за што било у домазлуку. . . .“ рече баба, али није ни довршила речи, зинула и гледала га је готово поплашено, очекујући, што ће он рећи на то.

„— Мртви за домазлук! Их куда сте зашли! Ваљда да њима плашите врапце ноћу по врту вашем, што ли?“

„— Да нас бог сачува, шта ти то говориш!“ проговори баба са страхом и прекрсти се.

„— Па за што ћете их употребити? У осталом, ето вам остају кости и гробови: само на хартији биће пренос. Је л тако? Како велите? Реците ми ма шта!“

Баба се опет замисли.

„— Али шта мислите, Настасија Петровна?“

„— Истина, ја вам још не умем рећи шта да радим; боље да вам продам конопљу.“

„— Та каква конопља? Молим, ја вас питам са свим о нечем другом, а ви ми нудите конопљу! Конопља је конопља, доћи ћу друг пут, па купићу и конопљу. Дакле шта је Настасија Петровна?“

„— О боже, тако чудан еспап, са свим нечувен! . .“

Овде Чичикова остави свако стрпљење у љутини обори столицу на под и помене ђавола.

Племкиња се необично страшила ђавола. „Ох, не спомињите га, далеко му лепа

кућа!“ дрекне она и сва пребледи. „Има три дана, како ми сваку ноћ излази на очи пакленик. Хтела сам у вече после молитве да размећем карте, па ме бог казнио и послао га. Тако ми се гадник привидео; а рогови му дужи нег у бика.“

„— Чудим се, како вам по читави чо-јори не излазе на очи. Хтео сам само из хришћанског човекољубља: видим — сирота удовица убија се, трпи оскудицу... па кад нећете, а ви пропадните и са свим се-лом вашим!...“

„— Ох, како ме кунете!“ рече баба гледећи га лашљиво.

„— Па ни речи немогу за вас наћи! Заиста права каква псина (то је изговорио с поштовањем)..., да не кажем ружну реч, лежи на сену, сама га не једе, а неда дру-гом да једе. А можда би од вас купио и разне сеоске производе, јер ја и за државу такође набављам потребе...“

Овде он слага, и ако му то није било ни на крај памети, али веома згодно. Државне набавке имађаху силан уплив на Настасију Петровну, те она најзад проговори готово молећим гласом:

„— А што си се тако разљутио? Да сам пре знала да си тако љут, ја ти не бих ни речи рекла.“

„— А за што да се љутим! Ствар није вредна ни колико кокошије јаје, па још и за то да се љутим!“

„— Па изволи, ја сам готова дати за петнајест асигнација! само не заборави, баћушко, што се тиче државне набавке, ако затреба „брашна ржанога, или хелде, или проса, или живине побијене онда ме немој обићи....“

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

СЛИКЕ ИЗ РУСКОГ ЖИВОТА.

Од В. Даљ-а.

НА ГУБИЛИШТУ.

I. (Свршетак).

Седили су ту још дуго по том и звани и незвани и тешили друг друга разним причама. Седили, па се стадоше разилазити и оста Дарја сама, самцата.

А кад мину она хука бука, дуго је дуго мислила, па као да је све на једно мислила: запламти јој лице, очи јој севнуле, с чедом својим на рукама дође до стола, диже грдни нож, као да хтеде сама себе уморити; окуша палцем, да-ли је нож оштар, онда опет звераше тамо амо, стаде слушати шта зборе старци пред кућом, па онда опет спусти руку и загледа се у мртво лице чеда свога. Тако је стајала и онда, кад зачу са сокака дивљу вреву и хуку: долазио то Аксен с поља, а старци га оптолили, жале га и причају му, шта га све задеси. Једна баба надала се за њим, па све виче: „не удри је, не удри је, видиш, ће ти то у грех; та она није хтела, божје то суђење, божја воља!“

Уђе Аксен, а за њим гомилице суседи и суседкиње. Дарја чим зачу шум тај, диже руку с ножем — хтеде га сакрити. Аксен дође до ње мирно и равнодушно (као да се ништа збило није), погледа на мртво чедо, па на Дарју, те ће рећи: „мучи љубо, ... та један ... је мање у селу!“

Ал тек што изусти то, кад ал љуто викну и паде ничце на земљицу црну. Скочише људи — у Аксена лице крвљу обливено а он јадник једва дише. Стадоше га окретати, сташе преврнтати њиме и тад виде, е је у врат забоден му убилачки нож. Нико и не опази кад и како се све то деси, тек што неколико стараца и старица виде оно, кад Дарја руком махну.

Разлеже се крик и јаук у соби, на улици, по свем селу, па и у пољу. „Убила Дарја мужа!“ клицали су један другом на сусрећу. Кад мало потом прође а Аксен даде богу душу ... Нико тада ни смишљао није да спречи глуху старицу, нарицаљку, а она села на неки пањ, наместила се као у своме двору, била се рукама и нарицала — а то наравно нико ни слушао није.

Вргоше на Дарју тешке негве и ли-

сичине, изађе пре суд, а све се то брзо сврши, јер се слагали искави Дарјини с исказима сведока, што су сведочили. Дарја је рекла, да јој нејасно, како се све то збило, али добро знаде, да није била при себи, када Аксен онако наружи њу и чедо њено, а пред оним белим светом. И пре је он њој много што шта пребацивао а она ћутала, ал сад јој све већ догрдило Тада, као што рече, није била при памети и једва се сећа свега што је било.

Све то било па и прошло, тек она признаде да га је убила, те је зато осудише, да погине на губилишту — главу за главу!

* * *

Дође већ и тај дан, а на тржишту гувернијског града беше све спремно. Тог се дана искупио силан божји свет! Ал кад изведоше грешницу на губилиште, заталаса се талас од народа, стегну се срце и малом и великом од жалости, та то беше красна прилика од својих 21 година, вита тела румена. . . ал не баш сасвим, јер се познавало, како је много патила јадница. Није било на њој да речеш страха, тек се стидила, био јој зазор и срамота пред толиким светом, па баш нешто и кајања.

Стадоше читати пресуду. Од хиљаде њих не беше живе душе, која не знаде све добро, шта се збило и како, али је изгледало да је сваки хтео опет да чује све до последњег словца, неби-ли на своју утеху нашао шта, што би олакшало тешки грех жени преступници.

Већ прочиташе пресуду и баш да предаду грешницу џелату, кад ал из гомиле људи изађоше два човека. Један био у сиромашној, сељачкој хаљини, блед са страха и бојазни, а други у жутој сибирци, с појасем и капом у руци. У њега је лице млађано и лепушкасто. Дотура се онај старији — био је то Јаков, сиромах сељак — кад ал и други дође. Чуо је јасно, где онај клањајући пред суђајима, 'вако зборит оде: „ради Христа и вечнога спаса нашег чујте и услишајте: науман сам је узети себи за љубовцу!" . . . Јаков се прекрсти неколико пута, засмеја и заплака у исти мах од веље радости. Дарја ни што видила ни што чула, стоји као и пре, очи оборила ни земљу, па да би речи.

Кад народ виде, шта се све зби, а он да се окамени од чуда: сви зинули, да муха пролети, лета би јој чули. . . И опет су питали оног с шубаром шта ће, а он рече: „ради Христа и вечнога спаса нашег чујте и услишите: науман сам је венчати себи за љубовцу!" Тад се народ заталаса као бурно море, ваздух проламаху говори, крици и молитве. Ни једна рука није мировала, сви се крстили!

Да кажем коју о млад-делији, што је стајао на пет корака од Дарје, не блед и утучен, већ вољан и весео, и чекао, шта ће му суђаје на његову.

Био је син неког трговца из оближњег места. Отац и мати се бринули за њ', те га хтедоше оженити неком девојком ал' он не имаде никако воље. Послао отац Терентија да тргује и још пре је чуо о догађају, који је толики шум подигао у свој гувернији, те он на један мах дође. Ту му сину мисао ненадна у главу. Кад би је нешто избавио испод кнута, „неби-ли ми била верна жена и покорна . . . а још каква је, гле! И, зар су таки злочинци? Ако се Дарја уда за честита човека, биће и она друкчија . . . . И тад му паде та мисао у главу, да је венча за се и избави. . . . Та мисао тако овлада, да јој не мога одолети, он се прогура до грешнице. . . И кад је она њега погледала, не мога отрћи очију с ње . . . А кад наста тренутак, који је он добро знао по народном предању, тада је стајао пред суђајима . . . Смело је крочио пред њих и рекао им, да ће је узети, и опет слободније дахнуо, као да је свалио целу гору с рамена.

Стадоше испитивати, ко је, откуда је, није ли ожењен ил род какав са Дарјом, а он призва сведоке, који све по истини казаше. Промислише се судије и осудише: с богом, свом удесу и божјој вољи, нико не избеже. Џелат, вели народно предање, не додирнув помиловане грешнице, мораде, да

се испуни народна, ударити по кобили и рећи: „молите се богу за несрећне!“

* * *

Одмах, тако, као што су стајали, поведу их на венчање. Дарја није очију дизала са земље, да се нагледа мужа свога. Она чини се, није још добро знала, шта се све то збива с њоме. Терентије је погледао на њу, смешкао се ал и ћутао непрестанце. Народ је радосно шапутао и гомилице ишао за младенцима, пратио их прво у цркву, а ю том из цркве.

Многи им сташе бацати новце, но Терентије скиде капу с главе, клањао тамо ı амо, благодарио свима, а новце делио :иротама и убогима. Неки трговац даде на :ред трга част и све обдари колачима.

Терентије дође у град до својих тељеа, и на њима се извезао из града са својом :еницом. Она још није дизала очију са земе, а с њим не прозбори ни речце.

А кад осташе сами на пољани, а он зустави коње и рече: „шта Дарјушка, дај и руку, хоћемо-ли добро живити, шта?“ она му паде крај ногу, и обли их сузама.

Силом је диже Терентије: „ваља да заоравимо све, што је било, с нова сад да оживимо као да смо се обоје данас на свет одили... А куда ћемо сад Дарјушка, оцу матери за коју годину не могу. Хајдемо твоје село, твоме оцу и мајци, можемо ı?“

„А како да не можемо!?“ кликну Дарја и гледа Терентија смело и право у очи... јдмо!

* * *

Седили јој отац и мати на селу у изби ојој, седили и тешко им било на срцу, › су добро знали, шта се сад збива у аду, кад ал на једанпут дође нека тељега у н двор, они гледе и не виде, виде и не верују ко момче под капом и појасом у сибирводи младу жену — а та жена баш — хова ћерка!

Дуго нису могли себи доћи, дуго нису :ли ни речице прозборити; већ им и кћи а крај ногу, већ и он метанише до земде црне и моли у њих очинскога благослова. А кад су дошли себи, падоше ничце обоје пред Терентија и обгрлише му ноге рукама ... а он није знао шта ће од чуда, у очају свом зовну народ, да му помогне, не би ли старе дигли и сели их.

*

Две године не пустише Терентија родитељи му преда се, а он је у то работао у тасбини и Дарја се лаћала посла, посао јој нигда из руку не избивао. Најпосле његов отац разболе се на смрт, рад беше сада да се помири са сином и невестом и дозва их. Тек што дођоше и стари познаше милу снаху, заволеше је и не хтеше се с њоме растати. А Дарја, веле, била од то доба тако добра и честита жена и кћи, да и дандани њу узимају за пример честитости и послушности у оном селу...

Заборавих само једно наспоменути: она нарицаљка, о којој сам говорио, кад зачу плач радосни у изби Дарјиних родитеља дође и она да нариче. Кликнуше јој са свих страна, да тога не чини, а она заћута, па ће рећи: „е па? зашто да не?“

С руског **Алексије Васин.**

ДРУШТВА.

(*Матица Српска*) (Свршетак). Мимо ових дела на расписану награду имам да споменем још и ова дела, која су стигла Матици:

1, „Писма из Напуља од год. 1851 владике Петра II са уводом од дра Милана Јовановића. Примљено за „Летопис“.

2. Шекспирова позоришна игра „Мера за меру,“ превео др. Милан Јовановић. Штампано у „Летопису.“

3. „Ђенерал Путник и његово доба“, од Ђорђа Рајковића, штампано у „Летопису.“

4. „Ратне црте за време првог и другог српско-турског рата 1876, 1877 и 1878 г. и опис долине ресавске,“ од Николе Теодоровића из Свилајинца. Дело није примљено.

5. „Апологија и приватноје посланије“ два рукописа владике Мушицког са уводом од А. Сандића. Примљено за „Летопис“ и награђено.

6. Оцена Мите Петровића о књизи Лозановићевој „Хемија са гледишта модерне теорије.“ Награђено и штампано у Летопису.“

7, „Јеврејски назори о човечјим врлинама“ расправа од Новака Радонића, није усвојена.

8. Штампана је у „Летопису“ критика дра Милана Савића песме: „*Mladi dani Veljkovi*“ од Гаврила Манојловића.

9. „Урош Стеван Несторовић и његове заслуге за школе", од Ђорђа Рајковића. Штампано у „Летопису."

10. „Српске народне приповетке" скупио у Срему Дамјан Прерадовић. Примљено са „Летопис" и награђено.

11. „Ципарска невеста" новела у стиховима од Павла Хајза, превео Стева Токин. Пошто је дело још пре оцене штампано није се могло примити.

12. Критика на исто штампано дело, за „Летопис" написао Јован Грчић.

13. „Краљевић Марко" јуначки спев у дванаест песама, од Мите Поповића. Дело ово није награђено а рукопис је писцу враћен на његово захтевање.

14. „Живот Луке Стојачковића" од Александра Стојачковића. Штампано у „Летопису.".

15. „Смиљана", приповетка Николе В. Ђорића Награђено и штампано у „Летопису."

16. „Хрватске школске књиге у гимназији карловачкој", од Ф. Оберкнежевића, награђено и штампано у „Летопису."

17. „Матица Српска", од друштвеног секретара А. Хаџића, награђено и штампано у 121 — 124 свесци „Летописа."

18. „Појета и адвокат", приповетка Јакова Игњатовића; награђено и штампано у „Летопису."

19. „Наша новија лирика VII", од Стевана В. Поповића, награђено и штампано у „Летопису."

20. „Може ли бити на звездама живих створова," од Андрије М. Матића, награђено и штампано у „Летопису."

21. Критика Мите Петровића на Шерерово дело „*Bilder aus dem serbischen Volks-und Familien-leben,*" штампано у „Летопису."

22. „Принос народној терминологији биљака и животиња", послао за „Летопис" Мојо Медић. Још је на оцени.

23. „Пчелица, забавник за одраслију српску омладину," од неименованог писца. Није примљено.

24. „Опис долине Ресавске," послао поново измењено и попуњено са картом целе долине ресавске Никола Тодоровић из Свилајнца. Дело је још на оцени.

25. „О *zakonu od 14 listopada 1874 ob ustroju pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji.*" критичка расправа од Мите Нешковића. Још је на оцени.

26. „Радоје и Даница", прича из српског живота од Стевана Ж. Ђурђевића пароха из Прогара. Није примљено.

27. „Цилиндер", смешна позоришна игра у једном дејству, посрбио Никола Јовановић Даросавац. Дело није усвојено.

28. „Штампано дело: „Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља" написано поводом римског декрета 1881. године противу православне цркве." од дра Никодима Милаша. Дело је још на оцени.

29. „Добра партија" приповетка дра Милана Савића, награђена и штампаће се у Летопису.

30. „Поглед на економни развитак људски" од дра Милана Ђорђевића, награђено и штампаће се у Летопису.

31 Оцена Стевана В. Поповића на књигу: „Из српских приповједака", од Вука Врчевића. Награђено и штампаће се у Летопису.

32. „Крај понора" приповетка Стевана В. Поповића. Награђено и штампаће се у Летопису.

33. „Приповетке из историје свега света"; Стари век. Израдио по Х. Херцогу и другима Владимир Красић. Дело је још на оцени.

Најпосле имам још и то напоменути, да је „Матица Српска" слала своја издања у замену другим друштвима, с којима је у свези.

Осим књижевног рада вршило је књижевно одељење и одбор надзор над питомцима стипендијских заклада, што стоје под управом матичином. Овом приликом могу са задовољством јавити, да су се питомци за време школске године добро владали и у опште добар успех у наукама показали. У погледу избора нових питомаца из закладе Павла Јовановића, Петра Костића, Христифора Шифмана и Нестора Димитријевића подносе се овој скупштини посебни извештаји и предлози. Тако исто у погледу расписа нових награда из фонда Накиног и Остојићевог подноси књижевно оделење скупштини засебне предлоге.

Ето, славна скупштино, то је књижевни рад „Матице Српске" од прошле године, које сам био тако сретан изнети вам у овим главним потезима, и као што сам споменуо одма с почетка овога извештаја, то исто понављам и сад при завршетку, да све стоји до пробуђене свести и живога заузимања нашега народа, па да овај племенити рад уроди временом све бољим и обилатијим плодом на пољу књижевности и народне нам просвете.

ЧИТУЉА.

(*Катарина Ивановићева*). Јавили смо у прошлом броју „Јавора," да је у Стојноме Београду упокојена уметница српска Катарина Ивановићева, а сада ћемо по „Орлу" да забележимо још више података из њезиног живота:

Катарина Ивановићева, одлична сликарка Српска и члан ученог друштва у Београду. Родила се у Столном Београду г. 1819. у оца Лазара и матере Марије. Отац јој беше трговац у тој старој Српској насеобини у Угарској и ту у том месту провела је Српска уметница вечерње дане свога живота.

Још у раној младости пробудила се у овој даровитој Српкињи љубав према лепим вештинама. Цртати је учила у неког сликара у месту. Потпором честитога Србина Ђорђа Станковића, продужила је млада Српкиња своје сликарско образовање у сликара Пешкија а ако се не варамо и Геваја у Пешти.

Жудња да се усаврши у сликарству одвела је Катарину Ивановићеву у Беч, где је провела две године дана тешко сиротујући. Помоћу грофице Чакијеве примљена је у сликарску академију. При изложби уметнички радова, хваљаху оновремени листови дар и уметничку израду слика ове младе Српкиње а нарочиту њезину сопствену слику — портре — коју је изложила. По томе портрету донео ја Павловићев „Српски народни лист" год. 1837 у своме 49-ом броју њезин лик.

Ради усавршења у сликарској уметности бавила се Катарина Ивановићева дуже времена у Паризу. Год. 1842 посетила је Загреб а год. 1846 била је у Београду, у Србији, где је дуже времена провела.

Од радова ове српске сликарке има у Бечкој академији уметности више рисарија и слика. Год. 1836 насликала је у Бечу слику „Српскога Омира" т. ј. старога слепца како седи под старом липом, пева уз јаворове гусле а слушају га два Србина и Српкиња. Та је слика и литографисана. Уметници хвале главе двају стараца које је она израдила. Од портрета њезиних помињемо портре цара Фердинанда. које је набавио угарски земаљски музеј.

Својим родољубивим даровима Српскоме народноме музеју у Београду г. 1874 (8 слика) и г. 1879 (7 слика) све у златним лепим оквирима показала је Катарина Ивановићева колико љуби свој народ и просвету његову. Од тих 15 слика историјске су слике: Освојење Београда год. 1806; Заклетва краља Матије Корвина Хуњадског; Евдокија, царица Грчка; Јелена Српкиња, краљица Угарска; Милева Српкиња, царица Турска. Портрета су: Сима Милутиновић Сарајлија; Стеван П. Книћанин; Катица Ивановићева, сликарка у својој радионици. Жанр су слике: Котарица грожђа (2 комада); Богаташица и сиромашица у умору (2 комада); Црнац писмоноша и Италијанац воћар.

Управа народног музеја изриче 3. јунија 1880 овој племенитој Српкињи јавну благодарност на свима овима знаменитим и родољубивим даровима и вели:

„Све те слике имају не само своју националну, него и уметничку вредност. Оне су јасно сведочанство, да је наш народ културан, кад у њему и жене, даном приликом, могу да дођу до знатног савршенства у уметности. Уједно је ово леп пример српскога родољубља, и како свесна Српкиња, ма по месту рођења била члан и које друге државе, сматра да је Београд за културно средиште целокупнога народа нашег".

Катарина Ивановићева основала је при Београдском народном музеју и свој фонд од 1000 фор. а вр. к 2150 динара, од кога ће се интереси од времена на време, употребљивати на то, да се слике њезине оквири на њима одржавају у доброме стању, а што претече, моћиће се употребити на цели народног музеја уопште.

Генијални песник српски Сима Милутиновић Сарајлија (Чубро Чојковић) уважавао је јако прву Српску сликарку Катарину Ивановићеву и посветио јој је своју књигу „Тројесестарство" год. 1837 овом песмом.

Честитој и надобичној љубитељки красног знања господичниСербкињиКатарини Ивановић Стојно Београдки а овде у Бечкој академији живопис преуспешно учећој каконоти најпрвој Сербкрасарки.

„Све појаса . . . дражи Афродитске
Нек Аморе љубке забаљкају
Нек'по харфе жицам Еолиске
Лахорчића лахко ударкају;
Ал' Серб-вила рада пјевакиња
Пази, цјени јоште узвишава
Све што ради њена сестракиња.
Свој ли живот чиме докрашава.
Свуд је чега, но у Бечу нешта,
Што још и Феб досле ти не виђе:
„Серб-дјевојка кист владати вјешта!"
Јел то било још икада игђе? . . .
Собом нежна, нежно искраскава
У облику све причерке лица;
Одобрење зналца изласкава;
Радосна јој њена родиљица!
Још се труди, још озбиља учи.
Да б' искуству верху докучила,
И кад о том већ се тол'ко мучи,
Сербство и тим, Бог дај, овјенчила!!
Ове т' пјесне теби с' посвећају,
А да с тобом Сербке пакићају."

Симеон Милутиновић. Сарајлија.

Умрла је 13/25. септ. 1882.

И тако сада нема те уметнице српске међу живима, али спомен њен живиће у преосталим пословима њезиним уметничким и у срцу родољубивих Срба, који ће се увек поносити тиме, да Српкиња и у лепим вештинама уме напредовати и бити јунак од мегдана.

РАЗНО.

(Некад и сад). Кад је државни министар Аврам Цедлиц године 1772. заузео се за реформе у народним школама, и кад је Фридрих велики нарочито предлагао, да се у основним школама учи земљепис (географија), побунили су се против тога особито војнички часници наводећи, да ће онда, ако се у нижим школама буде учио земљепис, ђаци временом, кад буду узети у војнике, одбегавати, те ће бити сијасет војничких бегунаца. И против учења писања подигли су се мудри људи разлажући, да ће онда девојчице кад одрасту писати љубавна писма, а дечаци кад буду велики, а знају писати, сваки час којекакве тужбе и жалбе на власти управљати. — Тако је некад било, а на седамдесет година после тога рекао је лорд Бругам у енглеском парламенту ову важну реч: „Учитељи су обвладали земљом; њихова је „азбука" снажнија, него сви солдачки бајонети".

(Нешто о мачкама). Људи су обично већи пријатељи псима него ли мачкама, али је ипак било знаменитих људи, који су мачке волели. Стари Египћани су их штовали као божанство, после смрти

их балзамовали и мећали у катакомбе (гробнице). Кад се где појавила ватра, они су прво мачке па онда тек људе спасавали. Напротив су у неким деловима јужне Европе, наиме у Шпанији и Португалској, мачке спаљивали на гломачама пратећи их онамо са свима грозним свечаностима, што су их инквизитори употребљавали, кад су кога водили на губилиште. Бифон вели: мачка је себичан, непоуздан послужитељ; а напротив Русо их већма штовао од паса, јер оне задржавају обично своју слободу и самосталност, док се псето сагиба под јарам човечији и тако се понижава, да лиже ону руку, која га бије. Петровка је јако волео мачке, а тако исто и Мухамед, оснивач ислама. Овај је једанпут одсекао део од свога огртача, на коме је мачка спавала, само да мачку не пробуди. Често навађају мачку као символ лукавости, али често се она узима и за пример мирноће и рахатлука, кад питомо гледи и преде. Славни швајцарски сликар Готфрид Минд моловао је све саме мачке и дотерао је у томе до велике вештине.

(*Опасна проба*). Народна песма приповеда о Краљевићу Марку, како је кад је хтео да изиђе на мегдан Муси Кесеџији, наручио Новаку ковачу, да му сакује сабљу, и кад је ова била готова, Марко је опроба о наковањ те кад је замахнуо сабљом „наковња је пола пресјекао.“ Слично нешто приповедају о цару Наполеону I. Кад је полазио против Русије он дозове вешта занатлију, те му наручи кошуљу оклопницу од гвожђа, али такву, да јој не може досадити ни сабља ни пушчано зрно. „Ковач“ заиште 18.000 франака. Кад је оклопница била готова заповеди Наполеон занатлији да је обуче. Овај послуша. Наполеон узе у руку два пиштоља те рече: „Сад ћемо да опробамо, јел ти посао ваљан, као што си обећао,“ и онда пуче из пиштоља ковачу у груди, но зрно одскочи од груди не пробивши гвоздене кошуље. „Окрени се сад,“ рече Наполеон. Ковач се окрене. Наполеон пукне из другог пиштоља и кугла се опет сретно одбије. Кукавни ковач помисли да је сад крај његовој патњи, но Наполеон узме и трећи пиштољ, те још двапут опали, али са истим успехом. „Посао ти је дакле добар,“ рече цар, шта иштеш за њега?“ — „18.000 франака,“ одговори занатлија муцајући. „Не, драги пријатељу,“ одговори Наполеон, „добићеш 36,000 франака за оваки ремек,“ те напише упутницу на царску благајницу, да му се има толика свота исплатити.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Колико вреди ђенерал Скобељев*) Храбри ђенерал Скобељев заиште за време последњега руско-турскога рата од главнога војенога стана пет хиљада војника. Он се позивао на то, што је у *ordre de bataille*-у да број његове војске износи петнаест хиљада војника а у истини је износио само десет хиљада војника. Командујући Велики кнез одговори на Скобељевљево потраживање овим писмом: „У овај мах вам не могу дати захтеване помоћи. Али број ваше војске је ипак у своме реду, јер ми рачунасмо, да ви сами вредите пет хиљада војника а пет и десет хиљада чине управо петнаест хиљада.“

(*Мидат паша*). Када се познати државник Мидат паша у Бечу бавио, посећиваше га из љупобитства многе одличне Бечкиње. При такој једној посети раздељиваше паша госпођама разне слаткише. Али једној госпођи даде три пута више него осталима. Ова сујетна дама у тријумфу запита државника, зашто је баш њу тако одликовао? „За то“ одговори саркастични Турчин учтиво поклонивши се „што су ваша уста три пута већа него у осталих госпођа.“ Сујетна дама не беше са овим искреним одговором задовољена.

Али је Мидат паша умео бити и галантан.

Када га једна чувена бечка лепотица запита зашто мухамеданска вера многоженство дозвољава одговори државник: „Наша религија нам с тога дозвољава многоженство, мадамо, што ми једва у више наших жена та сва добра својства налазимо, које су у вашој самој особи спојена, мадамо.“ — Госпођа беше са овим ласкавим одговором врло задовољна.

(*Из књижаре.*) „Молим вас. Чашу воде“, заиште једна госпођа у књижари.

Услужни спомоћник мислећи, да је госпођа жедна, донесе госпођи у место Скрибове шаљиве игре — чашу свеже воде на тањирићу.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Вихари и жубори, песме Милорада П. Шапчанина. Краљ. срп. дворска књижара А. Пурића у Београду оглашује да издаје скупљене песме добро познатога песника и књижевника нашег **Милорада П. Шапчанина.** Милорад заиста, као што и сам исповеда у писму своме, што га је писао књижари издавалици, није својом песмом никад био у служби пикаквом циљу ван њега, никаквом правцу, који не би полазио из њега самог. Песме су му махом лирске, тумачи песникових осећаја и олиси мирне и дивне природе у околини песниковој. Он их није писао много, а то је знак, да их је певао само онда, кад му се певало, дакле не по наруџбини или каквој прилици с поља. — Књижара прима претплату до половине новембра, а књига ће бити готова до краја тога месеца. Цена је књизи два динара, а у лепом, тврдом повезу 3 динара. Новци се шаљу краљ. срп. дворској књижари А. Пурића у Београду.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга — Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 41. У Новом Саду, 10. октобра. 1882. Год. IX.

ВОЛЕО БИХ ЛЕЖАТ' МИРНО...

(Од Хамерлинга)

олео бих лежат' мирно
Где с' не чује тичиј глас,
Ни човеков плач, ни попев,
Ни жуборак, ни талас,
Нит улицом грмеж кола,
Нити сатов тикатак, —
Одмору ми да не смета
Ни мог срца удар лак.

Х' ал на земљи таких места
Нема више само два;
Једно ј' место с једне стране,
Друго с друге живота:
Мајци под појасом,
У зачетном добу, —
То је једно место,
Друго је у гробу.

З. Ј. Ј.

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

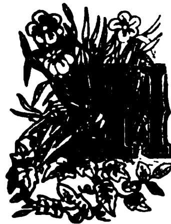стина г-дине Стајићу, да сам врло сиромашних родитеља син и да мучно издржавам себе; али немојте се наћи увређени, ја вам морам вашу понуду одбити. Заото што сам избавио живот вашем сину, нисам заслужио толику милостињу, она је неправедна; а ја неправду немогу чинити. Ја вас молим да ми неускратите ваше пријатељство онда, када га потражио будем.

„Али за име Бога, па шта желите, шта хоћете да вам учиним? прекиде Стајић удивљен Миодрага.

— Ја сам вам већ јасно и чисто рекао, да вас молим јединито за ваше искрено и чисто пријатељство. Будите уверени, да се осећам тиме много награђен и веома задовољан, што је баш мени у део пало да голему жалост вама и вашој уваженој породици одкloним. Пустите ме дакле, да се слободно могу са вами радовати.

Ове Миодрагове речи јако су дирнуле г. Стајића. Он није ни сневати могао, да ће сиромах млад човек сваку награду одбацити, а наћи уживања у учињеном добром делу. Г. Стајић же-

лео је ради јавности, а као богат човек и богат дар жртвовати, да се дуго приповеда, како је богати Милољуб наградно избавиоца свога сина. Но о томе више није могло бити ни говора, јер г. Милољуб био потпуно уверен, да је Миодраг од оних племенитих људи о којима знаде само повестница да приповеда: зато он рече:

„Добро драги пријатељу, ја видим да би вас са мојим даљим понудама све у несноснији положај доводио: нећу дакле да вам вашу расположеност и ваш мир нарушавам. Нека буде ваша воља на првом месту. Моје пак пријатељство из два разлога стоји вам и мора вам бити на услузи. Један је, што сте мени и моме дому учинили са пожртвовањем свог живота, толику услугу, коју ја више никада накнадити немогу — а други је разлог, што сте племенит и достојан човек, и што се свако сретним назвати може, ко се уједно и вашим пријатељем назове. Но допустите ми, када је ваша жеља, да вам будем пријатељ, онда и ви мојој жељи, као свог пријатеља, одговорите тиме што ће те нас чешће, ма и сваки дан похађати, та ви сте нам у кући од сад и увек наш најмилији пријатељ, наш најсроднији. .

„Јесте, тако је прихвати љубазно г-ђа Стајићка, ви нам то не смете одрећи, ви треба да нас сваки дан походите, да се опет с нама свођени оспријатељите; та зар невидите, да је сама природа свој прст на ту заједницу кривну упрла и показала нам.

— Ја сматрам, као своју велику срећу што ћу у овој честитој кући пријатељски и љубазно предусретну бити. Коме молим вас неготи то у животу! Мени пак, коме је положај мучан, и који је научио знати само оскудно него пешата, мени ће заиста од неизмерног задовољства и милоста свако овај тренут бити, који проведем у вашој средини. Ја ћу опета вашем свесрдни позив и свесрдно одрвати, а

биће ми најстрожија задаћа, да се тога поверења и достојан покажем.

После те изјаве, која беше од породице Стајићеве са великим одушевљењем и задовољством примљена, Миодраг се препоручио, да поће кући. Но г. Стајић нехт-де допустити, већ задржи Миодрага у свом домаћем кругу на вечери.

Миодраг је чуо у томе кругу много лепих и узвишених мисли о своме народу. Г. Милољуб, а и г-ђа Косара тако беше име гђи Стајићки, пратили су пажљиво догађаје свенке, те су се одушевљавали у сваком покрету и напретку свога народа. У оно доба, кад је немштина на све стране као поплава важила, и када су Србкиње најрадије немачки говориле, у кући Стајићевој говорило се и певало српски. — Доста је срп. народне песме и приповетке, красиле су му сто. Волио је једног Црногорца видети и прочастити, него сто тинарку пазарити. У Србији му се није допадала влада, па се више уздао у Босну и Херцеговину. .

Таки разговори, пријањали су за родољубиву душу Миодрагову: он је волео г. Милољуба него целу свију друштво. Када је дошао кући беше за мишљен, истина да није имао ни пребројене паре новаца: али му се на лицу видело неописано задовољство: час је прелетао му преко лица осмех, час близина ведрина, час дражесна милоћа. Понешто би као обољан изгледао и то онако, као кад се неке велике епохалне мисли стварају. И заиста он је мислио о свом патећем народу, о ономе што је г. Стајић говорио. Мислио је на бедно стање, на борбу, на сретан свршетак. Ево како је он сам написао.

Облаци преко ведроту неба
Кад велико с неба управљају свој
Истоке прави, кад ћеш пресадирати.
И ... већ улазили твој.

Остатак мој у тами лежи
Кривица кад живот и стид.

А народ бедан вечито чезне,
И оком тражи слободу, рај.

Просијни зраком светлости своје
И ја ћу у бој за народ, дом.
Покажи силу, загрми гласно,
И пусти твоје освете гром. —

Миодраг је још једанпут прочитао шта је написао, и тада задовољан, пун наде у будућност склопи књигу; али и утисци тога дана уморише млађаног Миодрага, није дакле ни чудо, што га је на брзо по томе јаки сан обгрлио.

Тек што се сутра дан пробудио, ал' већ се собња врата отворише, и у нутра завири гадно чивуцко лице.

„Но, које то, шта хоћеш, викну Миодраг.

Чива искези зубе, отвори широм врата, па махну руком: Хајде унутра само, ту су господаре.

На то уђе један слуга, носећи пртљаг на леђи. Тек што је дошао на сред собе, он спусти нагло свој пртљаг. Чива одмах развеже платнену мараму, извади неколико пари лепих нових хаљина, па весело смешећи се рече: Ево сам донела господару лепе, нове, наручене, хаљине.

— Ала крештиш Чиво, да те враг носи, какве хаљине, ја нисам наручио никаквих хаљина, одговори Миодраг љутито.

„Само ви бирајте високородни господине . . . то ће вас тако лепо клај доват', а ви сте тако шармант господар," вели Чива превијајући се и улагивајући.

— Ја хаљине не купујем без новаца, махни ме се дакле, ил' ћеш сад заглавити врата. Иди. . .

„Но, но господар Миодраг, прекиде га Чива, ви тако паметан човек, на тако срдит. Само ви изберите хаљине, ја неиштем новаца од вас, добри ће људи платити. Чива се приближи бацив преко руке неколико пари лепи хаљина. Изволите, рече Чива.

— Нетребају ми хаљине, одговори Миодраг тишије, новаца ми треба.

Чива се одмах маши у шпаг за новац, па радостно кликну: „Колико ваша милост требају, сто форинти, две стотине форинти.

— Хвала Јерусалиме, насмеја се Миодраг. ја ти не могу ни пет пара вратити, а камоли стотину форината.

„Ви се небрините, нек је ваша милост на миру, све ће бити у своје време плаћено. . . .

— Путуј Чиво . . . ја не требам од тебе ама баш ни чега.

„Смешан човек, нетреба новаца . . . хај, хај, а ви примите ове хаљине, рече Чива и пружи на стол три пара хаљина.

— Но сад нек је већ доста безобразлука Чиво. Купи твоје траље па носи, рече Миодраг озбиљно.

Чивут је погледао у Миодрага, па није веровао да пред собом човека гледа, јер он то није могао појмати, да има и тако карактерних људи, да неће да приме тако богат поклон. Он поче купити крајеве од повеза, у коме беху хаљине, а при том је мислио како ће се извући из неприлике т. ј. како ће и опет кшефт начинити. Брзо је смислио. Он свеже чаршав, натовари га слузи на леђа, те га упути да брзо иде. Она три пара хаљина, покупи, баци Миодрагу на кревет, па кликне:

„Радите шта знате, то је ваше!" По том брзо залупи врата и побегне.

Док је Миодраг устао и напоље изашао, Чивутин је побегао, а хаљине оставио.

Та појава узнемирила је јако Миодрагову душу, он је држао да је то све по упути г. Стајића, с тога му беше врло жао, што га је г. Стајић тако мало разумео, и што му његов карактер тако слабо уважава. Та он је истинито одбио сваку милостињу. Њега здравог и свестног срамота беше из милости живети. Зашто дакле да му се

за просту човечанску услугу, милостиња пружа.

Миодраг је намислио био, да се потужи г. Стајићу, и да му искрено каже, како га боли то неповерење; кад је он јасно и без лицемерства своје мисли и осећаје пред г. Стајићем изјавио. Но како се удивио, када је он тек у уводу дознао, да г. Стајић незна ни за какав поклон.

Миодраг се збунио и као рак поцрвенио; али баш заото што није ту сатиру — шалу г. Стајић с њим учинио, брзо се разведрио, те онда весело приповеди догађај са Чивутином, и заврши са најтоплијом захвалом што га је г. Стајић разумео.

„Али драги мој, прихвати г. Стајић ето се тим случајем показало, да и други смртни људи мисле, као и ја. И опет велим: „грехота је да онај човек. коме је Бог поклонио дара, неможе сво своје време да посвети науци, већ да се најнесноснијe брине, за свој свакидањи ужитак. Ту мора наука велики уштрб да трпи.

(Наставиће се)

МОМЕ ДРАГОМ.

Када певам срце ми се цепа,
Све због тебе моја душо лепа,
Ох, да знадеш какве јадим јаде,
За те јаде само срце знаде. —

У грудима своје тајне скривам,
На те мислим, све о теби снивам —
И у ноћи и сред белог дана;
Тебе видим надом обасјана. —

Ти се вијеш, стазом ломна света,
Немилост те вечито сусрета;
Утеха ти моја љубав верна,
Нуди чара, миља неизмерна. —

Хај, па љуби пламом срца свога —
Ти си олтар уживања мога,
Љуби душо пламено и жарко,
Ој драгане, моје сунце јарко. —

Београд $^{21}/_{9}$ 82.

Александра Ђ.

ЖЕНСКИ НЕРОН.

РОКОКО-ПРИПОВЕТКА САХЕР МАЗОХА

превео

Милорад Шимић.

(Наставак).

Ти несмеш трпити, да ти се што протустави,“ шапташе Дашковица ревносно даље. „Сваки дан носи нове опасности, нове сметње. Ти имаш право, а и дужност, чистити их с пута, јер твој пут на више иде. Ти прогањаш велике људске идеје, њима мораш тога глупога детића жртвовати. Иван мора мрети.“

„Ти си једина душа, којој се истинито поверавам, једина пријатељица,“ поче Катарина II.

„Не, ти немаш пријатеља, прекиде ју кнегиња, „ти правиш из пријатеља, као и из душмана оруђа твојих дела. Имаш право. И ја сам само оруђе твоје, али ти ме вежеш најачим везама праве симпатије. Ја љубим човечанство, љубим отаџбину своју, а обима служиш ти, држећи дизген.“

„Ја хоћу,“ одврати Катарина II., „да-ли могу, одлучиће будућност, одлучи ће повесница. Ви'ш, ја мним овако. Француски су филозофи велику истину открили: човек је за слободу рођен, слободан пак човек може постати само и з о б р а ж е њ е м: Ја управљам циновском државом. У тој ћу држави изображење посејати, нека и овде једном усев слободе сазре. Ја знам, да ни је-

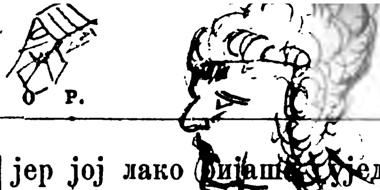

дан човек нема право, друге заробљивати, али моја нарав тежи за господством, за **неограниченим господством**. Ако би пак изображењем слободу згазити морала, не сумњам ни за један тренутак, да би то чинила без промишљања. **Садашњост је моја**, будућност могу незлобно народу своме оставити.“

„Твоја политика изненађује Европу,“ одврати Дашковица; „Француска и Аустрија виде, да су тобом преварене, пошто ти с Фридриком Великим руком у руку идеш. Католичке власти гледају задивљено, како се ти дисиденте*) у Пољској јавно бранити усуђујеш, како том немирном народу у Пољатовском краља дајеш, који ништа друго није, до твој окруњени роб“.

„Храброст је све, Катинко. Ја имам храбрости, која велику политику чини. Одлучила сам напред ићи, без обзира, без милосрђа. Пре свега ћу Русију **великом** учинити. Жице моје дипломације трзају се с успехом на све стране, моје војске грозе уједно Шведској, Пољској, Турској и Азији. Хоћу Турке из Европе да прогоним, а Пољску да поделим. Нека ми се народ подигне из варварства. Велике су реформе у живот ступиле. У верској патњи стоји моја држава највише, трговине и обрт процветавају. Ја знадем зло, што нам тежаштво пречи, те хоћу да га за корен ухватим; **невољништво ћу укинути**, дозва ћу у престоницу моју посланике свих сталежа, свих народа моје државе, нека нов законик створе, а та скупштина нека буде почетак неког парламента.“

„Је-ли икоји монарх све то својевољно учинио, ако га икаква побуна на то не присили?“

„Ја то чиним, **јер хоћу**, а то ми даје право на владу. Је-ли моја кривица, што то право толи тешко подкупити морам? Мрзим Марију Терезију, јер јој лако бијаше уједно великом и врлом постати. Али једно јако срце не може живити без љубави и без славољубља, ја сам мога мужа срушила јер сам морала. . .“

Кнегиња је погледа знаменитим погледом.

„И опет,“ продужи царица не мотрећ на то, „и опет грозим се сваки дан новим худим знацима! Када оно у Москву свечано, у царском хермелину уђох, да-ли ме је бар један једини усклик поздравио? Мукло стајаше народ по улицама, дивећи се свечаности. — Гарде се кају за своја дела, а то частољубиво свештенство, које оружјем столећа побеђујем, ставља ми то страшило, тога тупог царевића Ивана у супрот! Али то страшило има на несрећу крви у жилама, и ја ћу ту крв пролити морати. . .“

„Али како?“ запита Дашковица дражестном невиношћу.

„Како?“ Царица се задуби у мисли. „Како? . . . То је оно. На хермелину види се свака крвава пега толи грозно јасно. Ја **несмем** нове крви проливати.“

„Је-ли то нужно?“ смејаше се мала кнегиња, играјући се чипкама, што обрубљиваху покућник господарице јој. „Ти ћеш га љупко, у миру погубити.“

Царица се диже, стаде на прозор и ћуташе. „Има тренутака, моја мала“ прозбори мало после, „где ме господство умори и неутешном учини.“

Дашковица се не мицаше.

„А што је понајгоре, Катинко, Орлов **ми је досадан**.“

„Мала Катарина“ погледа изненађено велику Катарину, тада јој заигра на уснама мио, несташан осмејак.

„Сад ћемо се облачити,“ рече царица смешећи се, „а онда на коње усести, те се показати нашем верном народу.“ —

*) Некатолици у Пољској и Пруској. Прев.

3.

Царица даваше предпуст (аудијенцију) у летњој палати.

Два дела света сјединише најчудноватије типове у њено предсобље. Крај округлог новгородског трговца с пуном брадом, дебелим златним колутима у меснатим ушима, стајаше мршави Татарин с бакарним цртама, дугим црвеним брцима. Преко жуте, голе, испаране главе Калмука погледаше племенито лице, бодро око Козака. Тежаци, сељаци, моћни великани, војници, попови, Јевреји, Липованци, Исусовци. Чудновато предсобље.

У средини стајаше неки млад часник, витак, лепа узраста, бледа сањарска лица, великих мирних мученичких очију каквог фанатика.

„Поручник Мировић пуковније Смоленск! повиче служећи коморник. Затим после неколико тренутака стајаше млади часник пред својом царицом.

Она носаше преко црне јој хаљине, што се шуштећ преко „рајфрока“ набираше, широку плаву ленту, у високој белој кострешн малу државну јабуку из једног јединог алема са грчким крстом: атрибути господства.

Но млади часник гледаше само белу груд, што уздизаше плаву ону траку, раскошне витице, што падаху са окруњене главе, први пут гледаше он најлепшу жену у држави, која га од главе до пете милостиво као роба мераше.

„Устаните!“

„Клањам се лепој госпи,“ рече разборито млади часник, „од монархкиње захтевам своје право.“ Ти ме се подиже, те погледа Катарину II. слободно у очи, преко којих се поносне обрве нешто намрштише.

„Како вам је име?“

„Мировић.“

„Поручник?“

„У пуковнији Смоленск.“

„Ви молите милост?“

„Своје право.“

Опет јој се намрштише поносне обрве.

„Но, шта хоћете?“

„Пре свега, да управим једно питање на ваше величанство.“

„Но, ово је баш оригиналан предпуст. Питајте дакле; поручниче — како име?“

„Мировић.“

„Поручниче Мировићу, ви ме забављате.“

Мировић стискиваше зубе, порумевив као крв.

„Но питајте ме. Ја заповедам.“

„Трпите-ли истину, величанство?“

Неронске обрве монархкиње задрхташе, али за часак почиваше лепо јој око насладе на младоме часнику.

„Но једно питање на вас; поручниче — како име?“

„Мировић.“

„Поручниче Мировићу, читате-ли радо?“

„Страсно, величанство.“

„Ви читате романе, ја видим, ваша машта, ваш такт је са свим по њима. — Но и ја сам дуго романе читала. Читајте добре књиге, Мировићу, нарочито Волтера. Ја баш читам његову повест Петра Великога, те сам намерна, издати његова писма, у којима он сам себе слика. Знате-ли, шта ми се на карактеру његовом по најбоље допада? Да је код њега — ма да бијаше гњеван — истина увек потпуно успевала.“

„Величанство!“

„Но, сад ми реците, шта хоћете.“

„Ја сам Украјинац, величанство, син поносног, слободног народа, унук онога Мировића, што се са Мазепом бораше, чије име у песмама козачким живи. Он сносаше, као многи народи му, отпад од цара са губитком својих добара. Стојим овде као унук његов, величанство, са великим племићким именом, сиромах и оскудан, те молим за своје право. Узалуд сам тражио исто

код свих уреда, свих судова ове државе. Тада помислих, највеће срце у овој држави мора и најбоље, најправедније бити, и сад стојим пред вашим величанством, молећи, да изволи ону пресуду самовоље укинути, а мене опет у посед отаца мојих поставити.“

Царица се осмехну. „Ви сте много премного ромáна читали, Мировићу,“ рече она добротом лавице. Ваше право ће се испитати, у колико себи недопуштам о истом сумњати. Али уздајте се у моју милост и — читајте добре књиге.“

Велике очи Украјинца севнуше према царици. Он се поклони, те пође вратима.

„Целивајте ми руку, Мировићу“.

Млади часник баци се царици пред ноге, и две сузе кануше јој на руку.

(Наставиће се).

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Мила материна.

Храни мајка свог сина Стевана
Хранила га двадесет година
Кад је био од двадесет година,
Лепо га је оженила мајка:
„Узми рано Милу материну.“
Кад у вечер дигли се сватови,
Леже Стева у меку постељу,
Па он зове Милу материну:
„Ходи мени у меку постељу.
Ал беседи Мила материна:
„Не могу ти твоја љуба бити,
„Докле твоју не погубиш мајку. . .
Кад освану и сунце огрáну,
Ал је Стева коња оправио,
Узе мајку за десницу руку:
„Седи мајко на зелену траву,
„Да ти легнем на твоје криоце,
„Да ти кажем, шта Мила беседи.
Седе мајка на зелену траву,
Леже Стева мајци на криоце,
Трже ножа од свилна појаса,
Па удара мајку у срдашце. . .
Како но је лако ударио,
На ножу јој срце извадио.
Оде Стева кући плакајући. . .
Кад је дошô на велика врата
Клече коњиц на оба колена,
Паде Стева с коња големога,
Ал беседи срце материно:
„Леле мене, уби ми се дете!“
Када дође у пребеле дворе,
Пушта коња по мрамор-авлији,
Игра коњиц по мрамор-авлији,
Ка'но јање по зеленој трави.
Оде Стева у пребеле дворе,
Па он скида срце материно,
Па га меће на часну трапезу:
„Ево теби Мило матерa,
„Ево теби срце свекрвино.
„Кад ми нема моје миле мајке,
„Нека нема ни мене јунака!
„Ево Мило теби моји двори,
„И за тобом остали ми пусти!
Закукала Мила материна:
„Леле мене и до бога мога,
„Где остадох млада удовица!
Али Стева и не гледа Миле,
Скиде ножа с срца материна,
Па удара себе у срдашце.
Како но се лако ударио,
Са црном се земљом саставио.

Записао **Алексије Васин.**

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

Човек постаје васпитањем човеком. Од њега зависи срећа појединаца, породице и државе. Добро васпитање служи родитељима на част, деци на срећу, а целом народу на подпору.

Подпомагати природно васпитање, изображење душе и тела, дужност је како појединаца, тако и државе.

Тешко народу, који будним оком не прати увек своје установе и обичаје, и који

свакоm изгреду у овом правцу не стане одлучно и снажно на пут!

Поносито уверење „ми смо већ све достигли“ више нег једанпут је проузроковало пропаст читавих народа, или им је донело дуготрајну несрећу.

А така несрећа је и код нас у изгледу. Шта више, она је већ ту. Дошла је лаганим кораком, под копреном, ал је зато и опаснија. Нужна је дакле трезвеност, брз рад, и одлучна одбрана.

А то је претовареност школске деце, и опаке последице њене по телесно и душевно здравље дечије.

Речи не звуче тако страшно, али је ствар тим гора.

Чујмо дакле гласе увиђавних, искусних лекара.

Болести је било увек, и чилост градских становника је од векова у тој мери опала, у колико се култура дигла. То није било случајно, него је природна последица. Умањени рад мишића поред увећаног рада живаца — слаби тело. О томе се можемо уверити кад сравнимо културне народе, са народима што стоје изван домашаја културе, кад сравнимо градске становнике са сеоскима, научењаке са занатлијама. Нема добити без штете!

Али из тог не сљеди, да ми према томе морамо стати скрштених руку, јер смо ми у стању њену моћ да умалимо, и њено напредовање да умеримо.

Средства против тога могу бити разна.

Ж. Ж. Русо нам саветује да се вратимо, па да живимо као шумске животиње; а разум нам саветује, да рад живаца и мишића, напрезање умно и телесно доведемо у склад, у размер.

Пођимо за разумом.

Он нас учи, да човек поглавито треба да тежи за духовним напретком и савршенством, да он живи због тога да мисли, а не мисли, да живи.

Али мисли без рада, знање без производа, дух без тела, то је без вредности по свет, без задовољства за нас. Ми не треба и несмемо мишљењем тело запустити. Снага мишљења зависи од телесног здравља много већма, но што се обично мисли.

С тога треба шкодљиви уплив напрегнутог мишлења, ублажити неговањем тела, и телесним напрезањем.

А ово се до сад није радило.

Па какве су последице?

Школска деца кржљаве под учевним теретом.

Све су јаче тужбе, да у вишим заводима, наиме у гимназијама, не стоји у размеру каквом треба да је, образовање духа и тела, и да та два — као што је др. Лоринзер још пре 45 година казао — пате од лагане болести, од које животна снага из корена труне, и здравље се нарушава.

Др. П. Хасе изјавио је на скупштини лудничких лекара у Ајзенаху 1880 да је у току од године и по дана лечио у своме заводу 6 гимназиста из виших разреда, једног богослова, и две младе девојке из више дев. школе. Ови су сви дакако већ имали клицу душевне болести, али се болест појавила усљед напрегнутог учења: усљед претоварености.

Др. Снел у истој скупштини потврдио је та искуства и изјавио је, да се нарочито међу младићима шири живчана слабост. Још више се доказује да неко зло постоји тиме што је немачка задруга лудничких лекара поднела министру просвете меморандум.

Посмотримо најпре кратковидост.

Још год. 1844. обратио је велики број кратковидих ученика пажњу власти на себе. У Бадену, Баварској, Саксонији држане су званичне визитације, где се показало, да број кратковидих ученика стоји према броју што добро виде као 1: 5. У Бадену н. пр. било је од 2172 гимназиста 392 кратковидих. У Бреслави се нашло, да у једном оближњем селу има међу 240 ученика само 2 кратковида, дакле ни 1% кратковидих. У доњим разредима основне школе градске било је већ 9%. У градским реалкама било је од 9—55%. У бреславској гимназији стајала је ствар још

горе. Ту је проценат кратковидих нарастао од 12% из доље гимназије, до 64% у горњој. Од 410 ученика бреславских било је 60% кратковидих. У Бечу је било од 409 гимназиста у доњим разредима 9% а у горњим 49% кратковидих. У Франкфурту је било у најнижим разредима 4, у средњим 35, а у највишим 64% кратковидих. У Висбадену било је у грађанској школи просеком 12% кратковидих, у вишим девојачким школама 20% у гимназијама 37%. У гимназији је растао проценат од разреда до разреда, од 19 до 67%. По себи се разуме, да се овамо не броје само најјачи степени, него и најслабији степени кратковидости.

Кон је нашао да од 1000 кратковидих њих 10 насљеде то, њих 58 добију усљед очних болести, а сви они други добију усљед напрегнутог гледања.

Кад се по категоријама уреди, даје се ова табела саставити.

Сеоске школе имају 1·4% кратковидих.

Градске школе имају 11·4% кратковидих, и то:

градске основне школе 6·7%

грађанске и више девојачке школе 10·3%

реалке 19·7%

гимназије 26·2%;

из свега тога сљеди:

1. Број кратковидих ученика је по градовима осам пута толики као по селима.

2. Тај број расте од разреда до разреда, од године до године.

3. Тај број је већи у вишим девојачким школама него у основним школама.

4. Код мушке деце је двапут толики као код женске.

Али ипак нису ови одношаји свуда једнаки. Има сеоских школа са 2% кратковидих, а има виших девојачких школа са 7%.

(Наставиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

Прво сам можда требао говорити о Ревизору, комедији, која је изашла пре Мртвих душа, — али сам оставио ову драме најпосле, да би је што свестраније и деталније анализовао за то, што ми се чини, да је она као неки потпуни резиме добрих и рђавих страна — недостатака, — које сам покушао да изнесем у ранијим његовим делима.*) Гогољ пише:

„Ревизор је игран на позорници — и мени је тако суморно, тако чудно у души. Ја сам очекивао, ја сам на пред знао како ће се та игра свршити, па опет ме сад притискао неки тужан, неки досадно — теготан осећај. Мој рођени створ изгледа ми сад некако као да и није мој. Главна је улога пропала; тако сам и мислио. Дир (глумац) није ни најмање разумео шта је Хлестаков. Од Хлестакова су начинили нешто налик на Аљнаскарова, налик на целу ону руљу водевиљних шерет-будала, које су донели с француских позоришта, да и овде код нас мало продумбусе. Од Хлестакова су начинили обичнога лажова — бледу слику, која се већ од два века јавља у једном те једном руву. Је ли могуће да се из саме улоге не види шта је управо Хлестаков? Или сам се ја прерано занео слепом гордошћу и моје силе тако су биле слабе да савладају овај карактер, да му нису могле придати ни једну цртицу, која би дала миг глумцу шта је Хлестаков. Хлестаков никако не ва-

*) Да би читаоци видели како је критичар схватио ово Гогољево дело онако исто, као што је и сам он увидео да се схваћају његови карактери, и како их треба схваћати, ја ћу овде изнети један одломак из писма, што га је † Гогољ, одмах после прве представе свога ревизора, писао једном књижевнику. (В. „Стражу“ свеску за фебруар 1879 год.) Пр.

ра, он није лажов по занату; он и сам заборавља да лаже, и често готово и сам верује у оно што говори. Он се одушевио, он је расположен, види да све иде добро, њега слушају, и једино с тога он тада говори течније и одрешитије, говори од срца, говори искрено и лажући, показује се у тој лажи онакав, какав јесте у ствари. У опште наши глумци не умеју да лажу. Они не знају да лагати не значи просто бенетати. Лагати значи говорити лаж тоном, који је тако сличан истин:, говорити је тако природно, тако наивно, као што се само једина истина говори; и баш у томе лежи сва комичност лажи. Ја сам готово уверен, да би Хлестаков боље био представљен, да сам дао ту улогу једном од понајслабијих глумаца па да сам му само рекао, да је Хлестаков човек умешан, са свим comme il faut, паметан, па шта више и добродетељан, и да тако треба да га представи. Хлестаков никако не лаже хладно, или фићфирићски — театрално: он лаже са осећајем; у очима му се огледа задовољство што га отуд ужива. У опште, то је најбољи и најпојетичнији тренутак у целом његовом животу — готово нека врста надахнућа. Па да је бар што од свега тог било изражено на позорници! Такође није дат сиромаху Хлестакову никакав карактер т. ј. никакво лице, никаква физиономија — ништа од свега тога. Наравно много је лакше карикирати старе чиновнике и излизане мундире; али ухватити оне црте у карактеру, које су по изгледу доста лепе, добре и не одликују се много од обичне свакидашности, које се налазе у отменим круговима — то је посао великога мајстора. Код Хлестакова ништа не сме бити обележено врло оштро. Он припада оном типу људи, који се по изгледу ничим не разликује од осталих типова младежи. Шта више он се по некад добро понаша, по некад чак и говори разумно и тек у приликама, где треба имати или духа или карактера излази на видик његова ситничарска, подла и кукавичка природа. Црте у карактеру начелника постојаније су и јасније. Њега оштро бележи већ и његова непромењљива, сурова спољашност и у неколико опредељује и утврђује његов карактер. Црте Хлестаковљеве врло су покретне, много финије и с тога их је теже схватити. И заиста, шта је управо Хлестаков, ако се удубимо у његов карактер. Младић, чиновник и што но кажу празан човек, но који има у себи много особина, што припадају људима, које свет не назива празним. Изнети те црте у карактеру код људи, који поред њих имају и доста добрих страна, био би грех од самог писца, јер би он тиме те људе дигао на општи потсмех. Боље нека сваки сам нађе у себи један делић онога што саставља карактер Хлестакова, и нека се у исто доба обазре око себе без страха и зебње, да ће га ко показати прстом и назвати га његовим правим именом. Једном речи, Хлестаков треба да буде тип много којечега што је разбацано у разним руским карактерима, но што се случајно овде сјединило у једној личности, као што то врло често бива и у природи. Сваки бар за тренутак, ако не и за више тренутака био је или бива Хлестаков, но наравно само неће то да призна; он је шта више готов и да се по некад и потсмене и наруга томе факту, али наравно кад га код другог опази, а не код себе. И окретни гардијски официр постане по некад Хлестаков, и високи државник покаже се некад као Хлестаков и наш брат грешни књижевник по некад се покаже као Хлестаков, једном речи, ретко ко да не буде бар један пут у животу Хлестаков — ствар лежи само у томе што се после врло вешто извије, па као да није ни био Хлестаков.

И тако је ли могуће да се од свега тога ништа не опажа у моме Хлестакову? Је ли могуће да је он просто — бледа личност, а ја сам у тренутку поносног одушевлења замишљао, да ће ми некада какав даровити глумац благодарити, што сам у једној личности скупио толико разноликих душевних покрета, који ће му дати прилику да на један пут покаже сву разноликост свога опширнога талента. А ево Хлестаков

испаде детињска, ништавна улога! То ми је тешко и једовито — досадно!

Још одмах у почетку, чим се поче преставлати комад, мени је већ било досадно седити у позоришту. Ја се нисам бринуо о пријему и одзиву публике. Од свију, који су били у позоришту, ја сам се бојао само једног судије, и тај судија био сам ја сам. Из моје унутрашњости подизали су се прекори и роптање против мога рођенога комада и та оцена заглушавала је све остале. А публика је у опште била задовољна. Половина публике шта више примила је комад са допадањем; друга половина, као и обично, грдила га је — али разуме се то су побуде које се не односе на вештину. Како је грдила? — Ту има много поучнога и доста смешнога. Ја сам шта више по нешто и прибележио; но оставимо то.

У опште, чини ми се да је Ревизора с публиком понајвише помирио начелник. Ја сам о томе и пре био уверен, јер за такав таленат, као што је у Сосницкога, ништа не може остати необјашњено у тој улози. Мило ми је што сам бар њему дао прилике, да покаже свој дар у свој ширини његовој, јер у последње време о њему су се почели одзивати равнодушно, и почели су га равнати с многим глумцима, које публика тако штедро награђује пљескањем у свакидашњим водевиљима и осталим шаљивим комадима. И на слугу сам се уздао јер сам опазио да глумац обраћа велику пажњу на речи, а и пажљив је. Али за то оба наша пријатеља Бопчински и Допчински испали су преко сваког очекивања рђаво. Ма да сам и ја мислио да ће они испасти рђаво, јер стварајући та два чиновника,ја сам их замишљао у кожи Шчепкиња и Рјазанцова, но опет сам мислио да ће их некако њина спољашност и положај у коме се налазе извући из блата и да неће поправити од њих таке карикатуре. Десило се на обрат: испали су потпуне карикатуре. Још пре представе, угледав њину одећу ја смакну!.. У опште, одећа већине играча у овом комаду била је врло рђава и карикатурна. Ја као да сам то слутио, кад сам мислио да се једна проба држи у потпуној одећи; али мени су стали говорити да то није нужно и није у обичају, и да глумци знају свој посао; ја их манем! ни сам не знам за што ме је тако туга обрвала...

У време представе опазио сам да је почетак четвртог чина хладан, изгледа као да се ток тог комада, који је дотле ишао доста течно ту на један пут прекинуо и једва се вуче. Вративши се кући одмах се латим поправке. Сад ми се чини да је изашла мало живље или бар природније и више се односи на ствар. Али ја немам моћи да се заузимам, да се тај одломак дода комаду. Ја сам уморан; и кад се сетим, да би рад тога ваљало ићи, молити и клањати се, то нека иде све збогом; боље нека остане за ново издање или обнову Ревизора.

Још једну реч о последњој сцени. Она ни у колико није испала за руком. Завеса је пала неколико у неопредељеном тренутку и комад изгледа као недовршен. Али ја нисам крив. Мене нису хтели слушати. Ја и сад велим, да последња сцена све дотле неће имати никаквог успеха, док не појме, да је то просто нема слика, да све то мора преставлати једну окамењену групу, да се овде свршује драма а њу замењује онемела мимика, да завесу не треба спуштати два три минута, и да све ово треба да се изведе под оним условима које изискују тако зване живе слике. Али мени су одговарали да би то везало глумце, да је то у неколико и понижавајуће за глумце и т. д. Још много којекаквих „и тако даље“ видео сам на лицу глумца, и ти изрази говорили су ми више но и саме речи. Али поред свију тих „и тако даље“ ја опет остајем при моме, и сто пута ћу рећи: не. То ни најмање никога не везује, то није понижавајуће, па нека би и сам балетмајстор саставио групу, само ако не би био у стању да схвати прави положај сваке личности. Таленат не везују указане му границе, и глумац, који осећа, може у даној му улози опет да изрази све. На његово лице ту нико не удара оков, размештена је само група, а лице је слободно и може изразити

сваки покрет. И у овој немој окамењености лежи безна разноликости. Израз упрепашћења и страха код дејствујућих лица тако је исто разнолик, као што су разнолики њини карактери и као што је разнолик сам ступањ страха, услед већих и мањих погрешака, што их је која личност починила. Друкчије ће бити поражен начелник, друкчије његова жена и кћер; судија је поражен на свој начин старатељ школа на свој а поштар опет на свој и т. д. Друкчије ће бити поражени Допчински и Бопчински, који и овде остају верни сами себи и стоје обрнути један другом са на уснама премрлом питању. Једино гости могу се једнолико окаменити, али они су дубоко на крају слике, која је насликана једним потезом кичице и преливена једним колоритом. Једном речи, сваки глумац продужи момачки и даље своју улогу, па и ако су се покорили разметшају балетмајстора, опет сваки од њих остаје самосталан висок глумац своје улоге.

Али ја немам више моћи да се о томе бринем и препирем. Ја сам се морио и душом и телом. Купем се да нико не зна и не чује моја страдања. Нека иде све збогом, мени је огадио мој рођени комад. Да ми је да сад могу утећи куд год далеко одавде — и пут који ми претстоји, пароброд, море, и друго далеко небо — једино ако ме могу освежити. Исчекујем све то с највећим нестрпљењем. Ако бога знате, дођите амо што пре. Ја не ћу да се кренем на пут док се с вама не опростим. Ја имам још много што да вам кажем, што није у стању да изрази несносно, хладно писмо. . . .

Петроград 25 маја 1836 год. **Гогољ.**

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

МОЈ САТ.

МАЛА ПРИПОВЕТКА С „НРАВОУЧЕНИЈЕМ.“

од Марка Твена.*)

Мој лепи нови сат ишао је више од по године сасвим добро. Није ишао ни пребрзо ни полако, није застајкивао, а и сви делови машинерије били су читави. Ја сам се већ толико у њега поуздавао, да сам му увек веровао и држао га за непогрешимог а његов телесни састав вечним.

Тако је то трајало док несам једаред у вече заборавио да га навијем. То ми је од срца било жао, јер ми се чинило да је то знак какове несреће. Инак се наскоро разведрих, навијем сат онако насумце, и силом хтедох да заборавим на своје злокобне слутње.

Сутрадан одох к првоме саџији, да ми тачно по времену намести сат. Он га узе у руке, и стаде га амо тамо превртати.

— Ваш сат заостаје за читава четир минута — регулатор се мора напред помаћи.

Хтедох да га од тога задржим, хтедох му силом доказати, да мој сат сасвим правилно иде, али ништа не поможе. Тупоглавац тај — шта тупоглавац, — ђаво у слици саџије не даде се осолити, он остаде при своме, да сат заостаје четир минута, и да се регулатор мора помаћи напред. Док сам ја забринут око њега облетао и мољакао да не дира у сат, дотле је он већ био извршио своје грозно дело.

Од тога дана почео мој сат да иде напред. Сваким даном ишао је све брже. Већ прве недеље добио је жестоку грозницу, тако да му је било куцало у минути сто и педесет пута. После два месеца мој је сат већ далеко претекао све градске сатове; показивао је већ неки сломак преко тринаест дана. Већ је био залутао у новембар и надао се већ и снегу, а овамо је тек октобарски ветар почео да дува. Дане, кад би се морао платити стан, кад би истекао рок меници и друге сличне ствари — покази-

*) Марко Твен — то је псевдоним првог данашњег американског хумористе. Право му је име Самуило Лонгхорн Клеменс. Он није никакав „учен“ човек, Најпре био је штампар, после кормanош на лађи а онда се сасвим одао на новинарство. — До сада је — колико је нама познато — преведена од њега на српски само „Капитолска Венера“ у „Стармалом“. **Прев.**

вао је таковом брзином, да га више нисам могао равнодушно гледати.

Однех га другоме саџији, да ми га „регулира.“ Прво му је питање било, јесам ли већ давао свој сат кадгод оправити. Ја рекох да нисам. Из његових очију севало је злобно задовољство, брзо отвори сат, намести неко ђаволство на око па завири у машинерију.

Његов савет био је, да се сат ишчисти, намаже, а осим тога и регулише — за недељу дана биће све то готово.

Пошто је био сат ишчишћен, намазан и регулисан, почео је тако лагано ићи, да је куцао као оно велики сатови на торњу. Одсада сам се редовно увек задоцњивао, кад би хтео да жељезницом кудгод отпутујем; кад сам уговорио с киме састанак долазио сам увек прекасно, а на ручак несам баш никад на време дошао. Мој сат продужавао би меницама рок за три четир дана, тако да сам се увек морао против ње ограђивати. Мало по мало заостао сам у јучерањем, а после опет у прекјучерањем дану: најпосле у прошлој недељи, тако да сам мислио е ја по прошлој недељи лутам сам самцит, изгубивши из очију други свет.

Већ сам почео осећати неку извесну сродност са музејским старинама. Шта сам знао радити, него отићи к другом саџији.

Овај растави у моме присуству цео сат, пак ми онда рече, да је „цилиндар набубрио“. Уверавао ме, да ће га за три дана опет у старо његово стање довести. После ове операције ишао је мој сат просечно добро, али то мени није било доста. По дана ишао је грозно брзо, а уз то је тако лајао, дактао, кијао, дувао и хркао да сâм себе несам могао чути шта мислим; и за све то време не беше на целом свету сата, који би могао то исто радити.

Али другу полу дана ишао је опет тако полако, да су га достигли сви сатови, којима је он пре подне далеко напред измакао. И тако је за двадесет и четири сата сретно стигао куд треба. Просечно је ишао сасвим добро, да му нико неје могао пребацити, е неје испунио своје дужности.

Но ја сам тражио нешто више од просечно доброг показивања, зато однесох сат опет к другом саџији. Тај ми опет рече, да је „опруга пукла“. Ја му на то одговорих, е ми је мило, што се неје ништа горег догодило. Право да вам кажем, ја управо несам ни знао шта је то „опруга“, али пред страним човеком се несам хтео показати као незналица. Он је дакле оправио опругу; но што је тиме сад с једне стране добио, толико је с друге изгубио. Час је ишао, час стојао, па онда опет ишао, одмарајући се међу тим сасвим по својој вољи. Уз то ме је сваки пут, кад год би стао, тако груну у ребра, те сам мислио да носим уза се пушку. Једно време облагао сам прса ватом, на послетку се одлучих, те га однех к другом саџији.

Ја сам се само крстио од чуда, шта је опет тај човек радио. Читав сат раскомадао у сићушне делове пак их онда амо тамо преврзтао испод неког стаклета. Рекао ми је, да му се чини, е је један точак покварен. Добро дам га да се оправи. Сат је од сада у опште ишао добро, ако се изузме та неприлика, што су се сказаљке сваких десет минута закачиле једна о другу као маказе, па онда су у друштву заједно наставиле пут. Ни најпаметнији човек неби умео такав сат ухватити ни за реп ни за главу. И опет одох к саџији да се наново сат оправи.

Тај индивидуум ми рече да је „кристал савијен“, а „ланац излизан.“ Чинило му се да би се један део машинерије морао поновити. Све то је оправио, и одсада ми је сат ишао добро осим што је увек после осам сати изненада почео зврктити и зујати ко пчеле у кошници, а сказаљке се тако брзо окретаху, да би човек чисто посумњао у њихов идентитет, јер је сва та комедија изгледала, као да је преко читавог сата развијена лака паучина. Пет шест минута вртили би се непрестано наоколо, и за то време свршили свој посао, који иначе сврши честит сат тек за двадесет и четири уре.

Тешким срцем одох још к једном са-

ције, и гледах како раскомадава мој сат. Онда се спремах, да се с њиме озбиљно поразговорим о моме сату, јер ми је и сама ствар та добивала већ озбиљнији вид. Док сам ја ту стајао и чекао, упознам у сацији мог старог познаника некадањег машинисту с лађе. Забринутим оком гледао је све делове мога сата — као год што су радили и сви други сације, па онда се окрене к мени:

— „Знате“, вели, „пара је сувише јака. Требало би —“

И сад ми стаде ређати све неке изразе, које је он још на лађи код машине употребљавао.

Ја се несам више могао уздржати, групух сацију сатом у главу и дадох га о свом трошку саранити.

Мој чика Виљем (бог му дао души лако) не једаред је рекао, да је добар коњ само дотле добар коњ, док нам се једаред не отме из руке, а добар сат да је само дотле добар сат, док не дође сацији у руке. Уз то би увек некако забринуто питао, шта буде са свима онима котлокрпама, пушкарима, и ковачима, којима занат пропадне — али на то му нико није умео да одговори. &

НАРОДНИ ДОБРОТВОРИ.

(*Кузман и Ана Рацковићи*). Кузман Рацковић родио се у В. Кикинди 13. Јула 1796. год. од простих родитеља. — Отац му беше Алекса а мати Марија. — Као земљеделци живише они у простој кући, у којој греде у соби оскудевати несмедоше. — Кад је Кузмана по рођењу бабица први пут купала спаде са греде књига од уплаћивања пореза управ у коританце, на које ће бабица рећи: „А, наш дечак ће бити научењак неки, јер ево му у корито паде књига с гредице.“

И заиста није се бабица у прорицању своме преварила; јер мали Кузман расташе одарен крепким здрављем у кругу својих родитеља земљеделаца, све док не доспе за школу, наскоро затим умре му отац Алекса, а малог Кузмана прими к себи дед му Павле.

По свршеној основној школи, ступи у тада постојећу латинску школу у В. Кикинди. — Још као д те од 10 година, показивао је особити дар, који је његов тадањи професор, Тома Удицки увидео, и много од њега у будуће очекивао, у чему се речени професор његов преварио није; јер као што ћемо доцније видети, Кузман је Рацковић свагда одлична звања отправљао, а професор, који је са добротвором нашим Кузманом у један дан и једне исте године умро, свагда се за живота свога радовао напредовању свога ђака и свагда је радосно о његовом детињству причао. —

По свршеној малој гимназији дед кузманов Павле, преобује нашег првог ђака Кузмана у опанке па хајд с њим на салаш, да се привикава земљеделском послу, који ће га у старије доба ранити. —

Чујући то професор његов Тома Удицки, отиде таки деди му Павлу, и толико му је дан на дан говорио о даровитости Кузмана, док му овај напослетку не зададе поштену реч, да ће, Кузмана и даље на науке дати, које и буде, те тако Кузман још почетком школске године наговором професора Томе Удицког, а потпором деда му Павла отиде у вишу гимназију, најпре у Сегедин, где га је деда редовно сваке суботе посећивао, а Кузман опет редовно субетом деду на ћуприји дочекивао и испраћао, затим у Кежмарк, Еперјеш и т. д., и врати се по свршетку наука као адвокат кући; говорио је језике: српски, романски, немачки, мађарски, словачки, латински и талијански. —

Своју адвокатску радњу отпочео је у Темишвару; затим за време Бахове системе постане у В. Кикинди среским судцем (*Bezirksrichter*) одавде оде у В. Бечкерек за окружног саветника (*Kreisrath*) и напослетку 1861-год. буде изабран за диштриктског бирова диштрикта В. Кикиндског. —

У то доба не беше В.-Кикиндски диштрикт самосталан, но зависан од торонталске жупаније, али Кузман Рацковић није мировао, док није В.-Кикиндском диштрикту самосталност извојевао. —

Под њиме је, као под поглавицом В.-Кикиндског диштрикта, вотирана сомборској српској учитељској школи свота од 10.000 ф. а народном позоришту 2000 ф.. — Он је осим тога многе породице у диштрикту ван Кикинде, па и у самој В.-Кикинди саветом, а као имућан човек и новцем помагао тако да су доста њих потпором његовом и данас у повољном материјалном стању, ком се зарадовати неби могли, да их није дарежљива рука његова испомогла.

Године 1864. због порушеног свог здравља, а при томе имућан, повуче се у самоћу, непримивши никаква звања; али ипак није оладнио према народним стварима. — Он је као старац од 68 година предњачио свагда народној странци при изборима разним па и при изборима посланика и где се год тицале српске користи, виђао се међу родољубивим победиоцима у првом реду.

Кузман Рацковић умро је у 74. години својој 22. Априла 1870. год.

Супруга његова Ана, кћи пароха православног — Боће — из Бебе, рођена 1799. год. беше десна рука своме супругу у сваком подузећу. — Па како су врло имућни били, а покрај тога без рођене деце своје, договараше се у последње доба живота свога, шта ће по смрти са имањем својим?

Родољубива Ана, супруга Кузмана Рацковића, у

видивши у многим приликама, како изображење, тако и поступање матера са децом својом, дође до тог уверења, да наш народ све донде у моралном и материјалном погледу напредовати неће, док неузима добро васпитане матере, па после дугог промишљања зажарена љубављу према свеопштем српском народном напредовању, реши се, да своју половину од заједничког им иметка, остави на женску школу српске православне вероисповести у В. Кикинди. Ову своју родољубиву намеру саопшти своме супругу Кузману у последњим данима живота свога — а за тим драга ова покојница умре 7. Новембра 1868. год. дакле две године пре свога супруга Кузмана. —

Кузману Рацковићу, по смрти своје миле супруге, једнако се врзла последња жеља њена односно иметка јој, па размишљавајући као мудар муж и о другој половини свога иметка, за најцелисходније нађе, да се и он жељи своје супруге придружи, — пак својеручним тестаментом завешта од њиховог заједничког иметка на цељ српске православне женске школе у В.-Кикинди 60.000 ф. а. в., тако да завод овај носи име: „Опште-полезно заведеније Кузмана и Анне Рацковић.“

У својој опоруци од 29. Јануара 1869. говори:

„Искуством уверен, да прост народ само за то у сујеверију и убиточним обичајем морално и физично пропада, што од свештенства пренебрегнут, никаквог елементарног за живот наставленија учасник не бива; но оба пола дивијаком подобно подрашчују, за то ја за нужно држим, да заведеније овом женском полу посветим тако: да се у двема девојачким школама, до четрдесет прости обаче честити оцева девојака у заведеније за две године приму од којих свака девојка јежегодно 25 ф., да добије и тако за то време нужне за кућевну газдарицу и честиту матер науке да присвоји, како би својој деци од колевке добро улити и од зла сахранити могла.“

Овом задужбином и помоћу српске црквене општине подиће се скорим у В. Кикинди виша девојачка школа. С. Ајваз.

„Орао“ за 1883.

РАЗНО.

(*Дон Карлос* или *Песник и историја).* Коме није познато Шилерово ремекдело: Дон Карлос које и ми имамо у доста добром преводу?

Али се свако љуто вара. да добро познаје историју Дон-Карлоса ако је он само песничко дело Шилерово прочитао. Свакоме песнику а нарочито драматском песнику дозвољено је, да свога јунака карактерише и узноси како је њему воља. А то је исто учинио и Шилер са својим Дон-Карлосом, а Шилеров Дон-Карлос и историјски Дон-Карлос разликују се тако, као што се и дан и ноћ разликују.

Ми ћемо овде изнети историјску слику Дон-Карлоса по најстручнијим и најбезпристраснијим изворима историјским, да сваки увиди грдну разлику између Шилерова и историјскога престолонаследника Филипа II. шпанскога краља.

У своме детињству био је Дон-Карлос врло болешљив и често је патио од грознице. С тога се није могао у својим младим годинама развијати, те је све до своје ране смрти остао мален и кржљав.

Дон-Карлос се још у својим младим годинама учио свирености и особито му је годило кад је могао живога зеца на ражањ натаћи и пећи.

Многи историци тврде, да је Дон-Карлос у својој дванаестој години тако јако на теме пао, да је лечницима једва за руком испало да га у животу одрже али и да од то доба није био више увек при чистој свести. За доказ томе наводе повесничари, да је он свога постолара натерао, да поједе неке хрђаве ципеле које је *a la Fricassée* зготовити дао.

У старијим годинама највеће му је уживање било, кад је могао вечером у пратњи својих дванаест пажа нападати по улицама на млађе женске.

Дон-Карлос беше у свакоме погледу врло хрђав младић, јер осим већ горе наведених махна беше он и осорљив, напрасит и велика незналица. Ово последње се највише његовоме оцу приписати мора, јер није дао свога сина тако изобразити као што то његов велики позив захтеваше, бојећи се да му син не учини велики уплив на државнике.

Свога оца се Дон-Карлос као дете јако бојао, али се то бојање после претвори у мржњу. Омраза је та све већма и већма расла и он већ хтеде свога оца убити и докопати се шпанскога престола. Али му отац за времена дозна за његову гадну намеру и баци га у тавницу а мало за тим, даде га тајно отправити — на онај други свет.

(*Како су пчеле вредне*). Неки природњак одао се да проучи рад пчелин и уверио се, да се она с правом назива „вредна животињица“. Да би пчела 1 килу шећера зготовила мора она 7 и по милијона цветова да исиса, или да би зготовила једну килу меда (у коме има 75 процената шећера) мора ова вредна животињица, 600.000 цветова исисати.

(*Земља као гробље).* Неки научењак је прорачунао да је до сада живело 46,627,843;275,075.845 људи на земљи, или на свакој мињи квадратној 134,622,976 или на свакој квадратној стопи тврде земље по 5 људи. У сваком простору земље, где би било места за 10 гробова, леже сарањених 1283 људских створења. У свакоме дакле гробу има 28 особа и тако кад би се мртваци по целој земљи подједнако разделили морала би се земља 128 пута прекопати да се сви умрли у њој сместе.

(*Све и сва).* У неким америкаиским новинама има од неког универзалног генија следећи оглас: „Рогер-Жил, хирург, црквењак и т. д. у Ромфору узима себи слободу да се препоручи поштованој господи и госпама за вађење зуба и сечење жуљева, исто тако меће по умерену цену пупице и даје разне лекарије буд-за-што. Продаје добре ракије и зејтин за мазање чизама, препоручује се госпама да им

сече покте уз погодбу на годину. Младим госпама и господи препоручује се за учење граматике, правилног изговора и црквеног појања. Исти учи свирати и у дромбуљу и гитар. „Шотиш," полку и друге игре могу се научити код њега за најкраће време у његовом стану или у својој кући. Продаје свакојаке хартије и свешчице, средства за чишћење и све врсте конфекта, као восак, поштанске марке и палидрвца. Код њега се може добити кромпира, равента, кобасица и зелени. Такође и воћа, колача, лука, чачкалица за зубе, зејтина, плеканог еспапа и свакојака јестива. Исто тако и масти, сирупа, сирћета и гвожђарског еспапа. Исти има и стовариште порцулана, горке соли, шећера и других ситница, као н. пр. рибе, јабука и пива, а исто тако и свиле, атласа, каљева за пећи и свакојаке друге медицине, наиме пак лутака од воска, бријачица, сахатова и фришких јаја. — П. П. Држим и предавања из географије."

НОВЕ КЊИГЕ И НОВИНЕ.

Орао, велики илустровани календар, за годину 1883. Уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година девета. Забавно-поучни садржај „Орла" за годину 1883 грана се на ове одељке: 1. Народне задужбине: Животописи и завештаји: а) Хрисантије Николајевића, од Томе Крстова Поповића. б) Кузмана и Ане Рацковића, од С. Ајваза. 2. Приповетке из српскога живота: а) Белило, приповетка Стевана Ј. Јефтића. б) Ум за морем а смрт за вратом, од С. В. Поповића. 3. Историја наших дана: Ђузепе Гарибалди, народни јунак талијански, од Ј. П. 4 Српски књижевници: а) Др. Данило Медаковић, б) Поп Димитрије Поповић в) Атанасије Николић, од С. В. Поповића. 5. Народно здравље: Алкохолизам, четврти чланак од дра Ђорђа Натошевића. 6. Народна привреда: а) Писмо уреднику о пчеларењу, од Јована Живановића; б) Два Фрушкогорца од Стеве Симоновића; в) Пољскопривредни чланци (I. Чичока. II. Шуме и њина важност) од В. Бурјана. г) Благословене вредне ручице од С. В. Поповића; д) Недајмо се варати, од Јефте Провлака, лицидера. 7. Правне поуке: О судској продаји непокретнина (куће или земље), од др. С. Павловића. 8. Из природе: а) О помрачењима б) Бој са орлом, од М. Кречаревића. 9. Опис земље и народа: О Црној Гори и о Црногорцима, по књизи Љ. П. Ненадовића 10. Песништво: Српчад око гуслара, песма Петра Ј. Петровића. 11. Белешке уз наше слике. Уз овај садржај иду Вашари и Огласи. Илустрације за „Орла" израђене су уметнички у првим заводима у Бечу, Стутгарду, Паризу, Милану и Лондону. „Орао" за годину 1883 доноси ових 25 слика: I. Насловну слику: 1. Ђузепе Гарибалди, народни јунак талијански. II. Ликове: 2. Краљ Милан и краљица Наталија. 3. Хрисантије Николајевић 4. Кузман Рацковић. 5. Ана Рацковића. 6. Др. Данило Медаковић. 7. Поп Димитрије Поповић. 8. Атанасије Николић. III. Историјске слике наших дана: 9. Гарибалди на челу својих добровољаца 10. Величање и славље Гарибалда у Риму после смрти његове. 11. Генерал Скобељев на челу својих јунака. IV. Слике из Србије: 12. У механи бистре политику, од проф. В. Тителбаха. 13. Манастир Манасија и 14. Манастир Љубостиња од проф. В. Тителбаха. V. Слике из црне Горе: 15. Кнез Никола I. прима и расправља тужбе. 16. Црногорац из околине Цетиња. 17. Црногорац са границе херцеговачке. 18. Бокељски и херцеговачки ускоци прелазе у Црну Гору. 10. Црногорски војвода. 20. Црногорци секу овце за пастрму. VI Народне слике: 21 Српчад око гуслара и 22. Старина Новак, од Уроша Предића сликара. 23. Арбанаси на ратном збору у Призрену. VII. Слике из Фрушке Горе: 24. Манастир Шишатовац, од Стојана Николића. VIII. Слике из природе: 25. Орао напада на шумара.

„Орао" за год. 1883. стоји само 50 новч. или 1 динар.

Наруџбине из Србије прима књижарница Велимира Валожића у Београду, која рабатује по 20—25%. Из свију осталих крајева упућују се наруџбине на подписану штампарију. Растуривачима и купцима за готово дајемо највећи уобичајени рабат.

У Новом Саду 1-ог Октобра 1882. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду издавалац „Орла."

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Од ове корисне библиотеке изашла је 46 свеска. У њој су ове две приповетке: *Невољница*, приповетка Ивана Тургењева, и *Приповетка како се свадио Иван Ивановић са Иваном Никифоровићем* од Николе В. Гогоља. Обе преведене са руског. Панчево. Наклада књижаре браће Јовановића. На ову се библиотеку може и претплатити. Сваких 14 дана излази по једна свеска. На 24 свеске претплаћује се са 3 ф. 50 н. Поједина свеска стаје 16 новч. или 35 дин. пара.

„Српски Глас," лист за политику и књижевност. Излази у Руми под уредништвом дра Милана Ђорђевића четвртком и недељом на целом табаку. Стаје на годину 8 ф., на по године 4 ф. а на четврт 2 ф. а. вр. За Србију на годину 20 динара. — Лист се уређује на основу програма српске самосталне странке у Тројединици.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 42. У Новом Саду, 17. октобра. 1882. Год. IX.

ДА МИ ЈЕ...

(По Хервегу).

а ми ј' моје да нестане сени
Као ове вечерње румени,
Да с' растанем с овом земљом старом
К'о дан што је с овим задњим жаром;
Да ми с' душа с другим светом спаја
У тишини сунчевог смираја.

Ил да ми је поћи небу, рају,
К'о та звезда у пуноме сјају,
Моје ј' око тако жељно мери —
Она мирно на небу трепери.
Ох и ја бих тужно, тихо — мило
Да утонем у то плаветнило.

Ил да минем к'о дах светог мира
Што с' из цветних излева путира
Па се пење у небесне висе
Да однесе Господу мирисе.
— Те земљине најдивније даре —
Да окаде његове олтаре.

Ил да минем са овога света
Као роса са траве и цвета.
Ал је свежа, ала се прелива!
Врелим дахом јутро је целива,
Покупи је невиђено, лако:
Зашто, Боже, и ја не бих тако?

Ил да ми је са земљина лица
Као гласак са тананих жица.
Истом јекне — разлеже се свуда,
Па тек мине, ни сам не знаш куда.
Ил' се, можда, прашта брзо с људма
Да утоне у божијим грудма.

Ал тешко је мирне смрти наћи:
Нит' ћеш тихо као звезда заћи,
Ни к'о мирис што се с цвета слива,
Ни к'о сунце када се смирива,
Нит' ће зраци посисат' те у се —
Друге слути теби спремају се!

Твоја смрт је оштријега врха —
Бедом ће ти снагу да искрха,
Сломиће ти и плеће и рамо —
Благо мре се у природи само!
Ал' сирото срце човечије
Сецкају га док се не сломије.

1881.

М. П. Ш.

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

стина да су то племените мисли, г. Стајићу; али ће те ми и то допустити, да је човек узвишенији са својом идејом, ако по околностима остане на свом путу у потпуној борби, и савлада све препоне. Истина је и то, да је врло пријатно имати изобила, без обзира, те бар ту бригу скинути с леђа, и да је тад много лакше прибирати умно благо; само није посведочено, да се у тим околностима штогод више створи, но овако у мом стању. Онде се лакше превиди значај живота, онде се баш она борба напушта, која тако тешко у животу кашње пада. Можда ја у другим околностима, неби био овако одушевљен и ватрен за рад, када би имао средства тражити разонодности; неби се освріћао на време, неби тежио да му утечем и да се што пре прикупим животу људском. Неби чезнуо за положајем, да могу користити људству, а особито моме дичном народу. Дакле ја хоћу да пређем у моме овом младом животу преко сваке нужде, да се научим за живот трпити.

„Добро, добро!“ прихвати господар Стајић замишљено, па се тад прену и упита. „А како стојимо са штипендијом? Зар и то није милостиња?“

— Није, одговори Миодраг. Штипендија не награђује милостиво дело: већ је њен задатак, да у детету или човеку духовни дар развије и усаврши да га спреми за општу човечанску корист. Надам се, да ће после овог мог собственог труда упознати свет и мој духовни дар, и да ће ми припомоћи са штипендијом да усавршим тај духовни дар за светски живот.

„Лепо господине! останите на том частном путу. Моје пријатељство учиниће сваке жртве, да вам помогне, да останете на висини и достојанству том.“

Г. Стајић пружи своју руку Миодрагу и они се свесрдно и искрено руковаше.

— Шта да чиним са оним хаљинама, што ми је оставио Чивутин на врату? упита Миодраг.

„Када би знао да је дар наших честити грађана, саветовао би вас, да их невраћате натраг; ал овако, кад вам Чивутин није казао име покровитеља, онда може бити, да је неваљалство Чивутиново употребило ову прилику, да вам натовари на врат дуг, у пуној нади, да вас ми нећемо у беди оставити, те да вам се сведочба задржи. Тај род Чивуцки је као пијавица, де може сиса крв. Заото многи млади људи и пропадну, што врло лако на њихов сладак лепак наиђу. Ја вам овај савет дајем. Ви сте до данас вазда питали своју савест, шта треба да радите, и увек сте погодили прави пут. Упитајте и сада себе, на што вас ваша унутарњост буде учила, то урадите.“

Миодрагу је овај савет веома по вољи био. Он оде дома, скупи хаљине и однесе их у капетанију, са молбом да их капетанија врати оном натраг, који му је насилно те хаљине натурио.

Капетан је познавао Миодрага, као изврстна ученика. Њему се допало дело Миодрагово, те ће ускликнути: „Само је Мађарица могла таког детића родити! Браво пријане! заврши капетан и потапше Миодрага по рамену.

— Ал' баш ме је Српкиња родила г. капетане! рече жестоко Миодраг.

„Но и то неби мислио, одговори удивљен капетан.

— Много штошта неби сте мислили, ал' ево је сад тако. — Капетан окрња неку пословицу, па онда рече: „добро, добро, уредићу већ,“ те и не погледа више Миодрага, када се овај препоручио и отишао.

За кратко време, па је сва Баја о

Миодрагу говорила. Он постаде јунак дневног разговора. Неки су држали његово понашање као неког особењака, неки као самохвалисање; али који су говорили са г. Стајићем о њему, ти су га поштовали и уважавали.

Ми смо већ рекли, да је Миодраг био леп и угледан човек. Но после овог дела свакоме се чинио и угледнији и лепши. Многа је мајка, а и девојчица уздахнула: „Штета што је сиромах, а тако је леп!“

Тада ће која старица скинути своје наочаре, па ће онда отпочети: „Када је благородна госпођа Ирма Латиновићка била у Бечу у институту, онда су туде с њоме заједно биле и две баронице из Померске. Ове су заото дошле у Беч у институт: а нису хтеле у Берлин, што им се очеви нису добро пазили са тадашњом владом. Благородна гђа Ирма врло је добро с њима живила, и дописивале су се дуго после растанка из института. Кад једног дана, а оне пишу да се удају у Беч за адвокате. Те године отиде гђа Ирма у Маријенбад и ту се састане са Људмилом старијом бароницом, ту се задивила, како се она могла понизити и удати за проста грађанина. Но боме њој Људмила рече, да је она најсретнија на свету, да јој је благородство мужа највећа племићка титула, рече како јој је муж научен, вредан, и како је у кругу најизображенијих мужева, те заборавља да је икад нека друга сјајност око колевке јој трептила. — Гордост, надутост, титула, пада пред науком. Ето видите децо моја, продужила би старица, тако је и са отим Миодрагом, он је сад сиромах, али временом, кад сврши своје науке, а добре је главе, биће и чувен и виђен, биће благородан. Више сам пута видела тог Миодрага, и заиста морам признати, да му је понашање сјајно; а то је већ поред дара урођено. Има ту учењака из богатих кућа, па ти иду као спадала; а видиш ли како се он понаша, као да је у златној колевци однијан. Пазите се децо, неваља никад ружно говорити. Од сиромашка буде често угледан и богат; а од богаташа утвора и несретник.

Девојчицама се допао овакав разговор. Но то је трајало дотле, док нису отишле у стрелиште, и тамо виделе оне друге праве, раскалашне ђаке, оне што знају и светињи мозак заврнути. Тада би код њих Миодраг у зелењак одлазио. Али дође дан, кад се труд и рад награђује, када и поквареност нице пада пред светлошћу знања, дође дан оцене у Бајској гимназији. Миодраг је положио испит зрелости отлично. Још како је гимназије, није ни један ученик тако одговарао. Професори су му честитали, Бајци му приредише у славу гостбу.

Г. Стајић плакао је од радости, те молио у Бога, да његов син Станиша тим стопама пође.

Дошао је дан да пође из Баје дома. Заиста неко болно чуство наиђе на човека, кад се растаје са местом у ком је провео доба своје младости. Каквих тренутака није ту проживео. Помисао, да се неће више никад у то место вратити, учинила је тужно расположење на Миодрагову душу. Њега је нешто тајно у грудима тиштало. Он је одлазио у кућу г. Стајића, и осећао се ту врло задовољан и срећан. Он је врло волио када се ту у соби находила и његова ћер, лепо Милче. Ма да Милче није много говорило, он је био задовољан са оно неколико речи, које су тако мило звучале . . . та Милче је тако младо.

Миодраг није мислио на љубав, јер није имао прилике да осети, да се то стање може променути. Али сада кад му је ваљало поћи, сад је Миодраг осетио, да му није жао куће Стајићеве, већ највећма оног невиног чедашца, које га је тако невино, тако мило и

*

добродушно гледало. Миодраг је осетио, да га баш боли тај растанак. Он је пустио тајну сузу кад се од Стајићевих растао. Но још већма осећао је он тај губитак, када је отишао дома. Његова лепа Барања, за којом је толико чезнуо постади му пуста; он је мислио на Бају, на оно лепо Стајићево Милче.

Он је једва чекао да добије прилику да пише г. Стајићу да штогод чује отуд. И брзо му се дала прилика. Он буде изабран за Текелијиног питомца и ту радосну вест јави Стајићевима.

Г. Милољуб радовао се из свег срца тој вести, он је у своје време писао пријатељима, да би Миодрагу лакше израдио штипендију. Радовао се што ће тиме одлакшати Миодрагу науку. Он му је одмах у писму своју и своје породице радост изјавио. Па зар баш искрено од свију чланова? Зар и од Милчетове стране?

Заиста. Јер од како је Миодраг из Баје отпутовао, и како га више није било у њиховом дому, Милчету беше кућа празна. Она је мислила на Миодрага, но те мисли беху к'о они пролетњи зраци, који оживе свет, али се још сам неразазнаје. Понеки сладак, пун чезње уздисај, откине се из њених груди, па као невини голуб гуче око душе њене, заноси је слатком надом, али без опредељене цели.

Тако једног дана добије она књигу „Бајски алманах.“ Одмах је отворила лист по лист, да види шта све у тој књизи има. Једна песма носила је наслов „Успомена Баји.“ Подписан је био Миодраг.

Милче је поруменило. То име чудно је утиснуло на њене живце. Зрак јој је пред очима, играо једва отпоче да чита песму. Како су то мили и слатки звуци на њено уво. Како јој се из срца свака реч краде, као да би она сама све то казати хтела. Све јој је тако познато, тако истинито; али на мах поче у њеној руци књига дрхтати, ово се сад ње тиче, јест она је осетила да се ове речи ње тичу:

У груди ми срце бије
У срцу се одсјај крије,
Одсјај оног дивног лика —
Ох ћутати само могу
Поверити вишњем Богу,
Тајну грудног болесника.

И ма да је осетило Милче да се те речи ње тичу, сад би хтела да јој се јасније, опредељеније то каже. И гле овде јој у овим редцима, ди се описује пут преко Шугавице у Аду, када су се једанпут заједно у чуну превозили, сасвим јасно пише:

Лаган чамац, весла хитра,
Са водом се срећа титра.
Ох чувајте злато дивно,
Јер ако ми срећа пане,
Смркнуће ми мио дане,
Небо бајно милостивно.

(Наставиће се.)

ЖЕНСКИ НЕРОН.

РОКОКО-ПРИПОВЕТКА САХЕР МАЗОХА

превео

Милорад Шимић.

(Наставак).

„Ви сте дете, поручниче!“ повиче Катарина II. изненађено. „Читајте Волтера и — почекајте моју одлуку. Разумете-ли, Мировићу?“

Збуњено стисну овај малу топлу руку царичину још једном на своје усне, и још једном. Тада устане и излети из одаје.

Катарина II. погледа један час с

осмејком на тле; за тим зазвони и дозове министра редарства.

„Бележите —.“

Преузвишени извади своју листницу.

„Мировић, поручник у пуновнији Смоленек.“

„Старост?“

„Не требате попратницу писати.“

„Дакле, тај Мировић? —“

„Млад, леп, одважан, частољубав. Доставите ми што пре можете изјашнење о његовом понашању.“

„Да, збиља. Хоћу још да знам, дал' је имао љубавних одношаја и с киме, и — има-ли сада драгану. Разумете-ли?“

„Разумем. Драгану.“

4

Више од недеље дана прође од препуста младога часника, још једнако чекаше он на решење своје молбе. Једне вечери, у повратку из шетње, нађе елегантан листак на тлу своје собе, јамачно је био бачен кроз отворени прозор. Адреса бијаше на њ' управљена. Непознат рукопис, мали немирни потези неке женскиње.

Садржај гласијаше:

„Пријатељу! Ви очекивате неку одлуку царичину о Вашој судбини; можете дуго чекати. Царица је добра, али — заборавна. Да би што постигли на овоме двору, нужна Вам је заштита једне госпе, јер госпе владају у Петрограду. Ја ћу Вам бити заштитница. Ако имате срца, нађите се до вече када 11 избије пред казанском црквом. Тамо ћете наћи кола. Очи ће Вам се везати, ноге и руке оковати. Допустите све то, не питајте ништа, не опирите се. Чека Вас слатка награда.

Једна пријатељица.“

Мировић се сам световаше, читаво туце предлога поприми и забаци. Сат поче избијати, он узе плашт, навуче шешир дубоко на чело, те остави кућу. Ноћ бијаше без звезда, мрачна. Густе магле више се око казанске цркве.

Кад се Мировић вратима приближаваше помолише се кола чисто страшно, црни коњи копаху нестрпељиво земљу. Две увијене прилике дочекаше га, метнуше му ћутећ лаке ручне и ножне негве и везаше му очи са лаком белом марамом.

Такви пустолови бијаху у Петрограду за времена трију царица — Ане — Јелисавете — Катарине — тако обичајни, да се мимопролазећи томе достојанственом поступку ни мало зачудили неби. Али сада не прође нико. Мировића подигоше у кола, вратаоца се затворе, а кола појурише најбржим трком.

Када стадоше, а Мировић опет земљу под ногама осећаше, дуваше хладан, оштар ветар око њега; бијаше јамачно на пољани.

Водише га нуз широке камените степени, кроз неки коридор, неки ред соба. Сад бијаше сам. Нека светлост продираше му кроз мараму. За кратко прозбори неки умилни женски гласак: „Не брините се ништа. Мировићу, у добрим сте рукама.“ Нека женска одећа шушташе, две нежне руке потрудише се, да му одреше чвор од рубца, веза паде. Он се виде у некој малој, по источном луксузу наштеној одаји, те обрну се, спази малу нежну женскињу у загаситој хаљини, са црном калифеном образином на лицу.

„Претрпите се, морам вас прво од ваших окова ослободити. Скине му ручну негву. „Но, скините сад сам остало.“

Мировић послуша.

Мала дрхтајућа рука ухвати његову, те га повуче на једну отоману.

„Опростите мојој ванредности,“ рече госпа са образином, „али каваљер мора нешто и претрпити од своје госпе. Имам важних узрока, што се са тајнама окружавам, али ништа пеће

сметати, да вам се приближим, да вас љубим, да вас својим назовем. Ја вас љубим, Мировићу.“ Она се наслони на раме његово, вијући му руку око врата. Мировић осећаше, да му срце јаче бије, он ухвати руку своје тајанствене пријатељице, примаче ју уснама, те рече скоро стидно: „Извините, госпо, што вам о љубави не говорим, што вас молим, да ме одмах пустите. Ви сте ми слободу изазвали и присилили ме, да се пред вама укажем, али ја вас не могу љубити. Моје признање не може вас увредити; још вас не познајем, још вам нисам црта видио. —“

„Ево их видите —“

„За име бога, не.“

Госпа одговори несташним осмејком те скиде образину. Бијаше то неко страшно, али бајно лишце, два велика загасита ока. . . . две милене уснице. . . .

„Но, зар вам се не допадам?“

Мировић се баци пред ноге бајној госпи.

„Исмевате ме, госпо; ви заслужујете, да вас свако обожава, да за вас погине, али мени срце забрањује, вас љубити, моја част вас обмањивати.

„Ви љубите?“ повиче лепотица зачуђено.

„Да, госпо, одврати Мировић устанув.“

„Другу?“

„Да — другу.“

„Али мени рекоше —“ мрмљаше госпа.“

„Шта, госпо?“

„Да ви нити имате, нити имасте икаквих љубавних односаја.“

„Истину вам рекоше.“

„Како то?“

„О, госпо, ви сте лепи, отмени, ако љубите, љубите срећно. Можете ли разумети љубав, као што је моја љубав без среће, без наде, љубав, која се сама себе страши.“

„Разумем је. Ви љубите женскињу, која вам се недостижном чини. Лудо дете, ко вам каже, да је љубав штогод недостижно? Па нека је и сама казанска мајка божија.“

„Па опет би на исто излазило, госпо.“

„Ви љубите —?“ повиче госпа гласно.“

„Моју царицу. Поданик своју владарку, роб своју господарицу.“

„У том часу задрма се завеса, што прозор собни од горе до доле покриваше.“

„То је, дакако, зло,“ рече госпа, али ја имам добро срце, ја ћу вам помоћи, колико год могу. Ја имам једну пријатељицу, са свим сличну царици —“

„Не, госпо, ви ме неразумете. Заклињем вас, отпустите ме,“ повиче Мировић.

„Али погледајте само — ово је, сасвим ваш укус. Ево је.“

Завеса се отвори, и једна висока раскошна женскиња у тешкој плавој свиленој хаљини, која — спреда по „моди“ четворно исечена — показиваше откривену дивну јој груд, с црном кадифеном образином на лицу приближаваше се зачуђеном часнику. Једним махом удали своју пријатељицу, затим пође дивану, те позове и Мировића руком да седне.

Младоме часнику преста срце куцати. Ова женскиња имађаше нечега на појави јој, што га занесе, нечега господскога у бићу јој, што га потпуно савлада. Пошто га је скрштених руку за часак посматрала, насмеја се и запита га гласом, с којег га нека гроза спопаде: „Хоћеш моћи мене љубити, Мировићу?“

„Не.“

Она се опет насмеја. „Ти, дакле, љубиш твоју царицу?“

„Љубим је толи страсно, толи помамно, да ни једна женскиња њенога сталежа не може то разумети,“ повиче Мировић.

„Зашто не?“

Мировић скочи, те поче ходати горе-доле по одаји.

„Умирите се. Говори се, да је царица јако заљубљена и да љуби галантне пустолове. Можда ћете наћи милости пред њеним очима.“

Мировић застаде, гледајућ образину полу уплашено.

„Мислим, да би се плашили ваше среће.“

Мировић уступи један корак натраг; бијаше до усана пребледио и дрхташе целим телом. Сад је тек глас познао био.

„Имаш ли ти срца, да своју царицу љубиш?“ повиче она, тргнув образину доле. Пред њим стајаше Катарина II. Заповедно, у усхитној лепоти; он паде пред њу — кријући лице своје у земљу.

(Наставиће се.)

ЗАМАН!..

Заман тражим зрачак среће
  У том свету големом,
Кад су јади преголеми
  У боланом срцу мом!

Заман тражим зрачак наде
  У том свету варљивом —
И нада је сахрањена
  У јађаном срцу мом.

Та у свету том големом
  Тренутне је среће — сјај —
Ал срца су боли дуги,
  Што их прати — горки вај.

У Каћу

Владимира.

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра **Фридриха Вилхелма Фрике-а.**

(Наставак).

Узроци усљед којих се болести појављују.

Често се узима, да је школа једини узрок томе, па се с тога све куди, да у њој ништа не ваља.

Обоје је, онако у опште узето, неправо.

Али то стоји, да у нашим школским околностима лежи главни узрок: школска деца су претоварена тако, да је то по њихово здравље опасно.

Ово сведоче:

Родитељи. Који учитељ још није чуо тужбу родитеља! Син, и кћи раде на школским задаћама до неко доба ноћи. Хтели би децу да изведу мало на пољану, у шуму у слободан зрак — недопуштају школске задаће. Са дубоким сажалењем, са бригом, са срдњом — гледи мати и отац, како им се љубљено дете са сузним очима мучи са дугачким и широким школским задаћама, како не може себи да помогне; како образи постају све блеђи, у место да су весела, она су без воље, а на место чилог здравља долази изнемоглост и раздражљивост; како родитељи не могу да помогну, јер школа строго заповеда, шта више и сам син и кћи каже са резигнацијом: нејде друкчије.

Бадава се то све представља учитељу и моли управитељ, ни они не могу друкчије. Прописано се мора свршити, деца морају толико успевати, да доспеју у старији разред.

Дабогме да би се могло против тога навести, да родитељска љубав претерује, да њен суд није меродаван, то до никле и стоји. Али баш за учење постоје назори и предрасуде, које у противном смислу дејствују. „Знање је најбољи мираз; неможе се никад доста научити; вредноћа никад не шкоди“ и т. д. тако гласе те изреке, које са својом половином истине проузрокују неприродну строгост и безобзирност.

Меру држати у свима стварима, то је највећа природна мудрост.

Али су родитељи странка. Добро. У том смислу стоји према њима учитељ, управитељ, и власти. Ови сви имају ту задаћу, да деци прибаве неку извесну прописану количину знања, и кад се строго узме, не могу се на телесно здравље дечије баш тако освртати. Учитељи и власти су такођер странка, и кад они кажу да су деца претоварена, онда то има двоструку вредност.

Да чујемо дакле њихове исказе.

Познати педагог канцлер Нимајер у Хали вели у своме делу „Мисли о садашњој организацији гимназија 1836“ ово: „Чланак дра Лоринзера нам јасно показује да ће наша и онако слабачка школска деца поред оваковых уредаба морати са свим закржљавити. — Млоги су противног мњења. — Ја не спадам међу њих“. — Управитељ Тирш вели: „Искуства, прибављена по разним местима, дају нам овај резултат: стање здравља дечијег је у доњим разредима просеком добро.“ —

„У средњим разредима почиње побољевање деце; — само је половина деце потпуно здрава, они други пате мање више од прсију, главобоље, малаксалости, и кратковидости. У најстаријим разредима је од прилике четвртина деце потпуно здрава.“ — На седмој скупштини управитеља у Пруској 1874 кад је дошло питање о претоварености школске деце, сложили су се сви у томе, да се време одмора деци са казненим задаћама скраћује; да млади учитељи сувише задају; да се поделом учитеља по струкама посао само умножава; јер сваки оће у својој струци нешто особито да покаже, па се тако од деце млого изискује; да су разреди често тако препуни, да деца морају све код куће да раде, и тако се радња пренаша из школе кући; да млади учитељи не могу да разликују из својих предмета оно што је најважније од оног што нема вредности, и да код појединих одсека дуго заостану, јер не умеју да поделе предмет, па после да би накнадили, — задају сувише велике задаће.

Најважнија је пресуда врховне власти Пруски министар наставе рекао је у сабору 1880. да на гимназијама може доћи до тога, да ће деца бити претоварена. То власти нису никад из вида изгубиле, па су према томе и наредбе издавали. Кад се влада већ од дужег времена бочи са тим питањем, онда без сумње стоји то, да су деца претоварена.

Дакле и с противне стране не могу одрећи да су школска деца претоварена.

Али ако узмемо да су то све пристрастне пресуде, онда да чујемо суд непристрастних т. ј. лекара. Они већ одавна говоре о неповољном здрављу школске деце, а навађају и узроке томе.

Лоринзер вели: Од то доба, откад су пронашли Америку, збила се полагано велика промена у душевном и физичном животу човечанства — — тело је постало услед променутог начина живота њежније и слабије, а слабост и болести организма се после даље насљеђују. Раздражљивост и слабост живчане системе, болешљив строј плућа и других органа прелази од родитеља на децу; ова се већ роде са њежним телом, дакле се са тим својствима и у школу шаљу. Овде чека дете судба, која те болешљиве, често још задремале клице силом тера на убрзан развитак. — А за то нема згоднијег средства, него што се у школи може наћи. Та су средства млоги предмети, млоги часови, и млоге кућевне задаће. Оно прво повлачи за собом збрку и затуплење духа, ово друго задржава природни развитак тела, а треће спречава, те се хрђави утицаји од она два прва немогу ван школе уништити.“

„Посљедице непрестаног претоваривања и надражености то су слабост и затупљеност, и тако се душевна снага која тек у зрелијим годинама долази до неке извесне јачине, та се снага још у младости истроши, и само су јаче природе тако сретне, да излазе из буре без бродолома, дабогме и то неиде увек сасвим без штете“.

„Док се на горе описани начин умна култура претерује, и тиме своју цељ про-

маши, дотле је и тело у неприродној стези. Организам, за чије развијање је тако нужно чиста ваздуха и слободног кретања као биљци кише и сунца: младо дете је осуђено, да по 6 до 8 часова дневно седи у школи, и тек после тога још код куђе да се на неколико часова затвори! Млога школска деца наличе на биљке које су вештачки у собама однеговане, или које су у гудурама и провалама побледиле, закржљавиле. — — Бледо лице, тавно око, тромост, хрђава воља, и стармали израз — долазе на место свежине, ватре и слободе. — — Ту се полаже основ лаганом и тромом крвотоку трбушном, хрђавом варењу и хемороидима, који доцније могу повући за собом цео организам. Сад већ више није реткост, да у вишим разредима средњих школа међу добрим ђацима има готови хипохондриста, који имају то жалосно ђене, да пате од болести, који иначе обично у доцнијим годинама долази."

„И плућа се морају мање више побољевати поглавито код оне деце, код којих већ из малена нису плућа баш здраво развијена. Погнутост при читању, писању и цртању, оно тихо, кратко дисање (respiratio parva) које увек онда настаје, кад се оштро пази, — све то спречава, да се плућа не могу довољно да рашире, ваздух не може у њима да се довољно обнови, а грудни мишићи не одржавају се у довољној радњи. Цео процес дисања збива се у полак и не потпуно; а то је недостатак, који је за крвоток и за сама плућа од најштетнијих посљедица, а то је и најважнији узрок тако честој сушици, ма да се ова тек млого доцније, млого пута тек између 20 и 40 година покаже. Као познату ствар ћу још и то да споменем, да се у нашим школским приликама баш ни најмање не штеди око, тај њежни орган човечији, те му се тако видна снага слаби. Још никад није број кратковиде деце био тако велики, и сваке године све више младића иду с наочари. Узрок овоме злу је ситна штампа и хрђав папир у школским књигама, дуго читање и писање при сунчаној и светлости од лампе, и напослетку уплив, кога око при седењу има од трбушног крвотока да одржи."

Др. Хасе вели, да од оних напред споменути седам случајева болести, пет су се повољно решили. Неко време мира, одмор од неколико недеља, па се болести одма на боље окренуле.

Да нису само у овим особеним случајевима, него да су у опште деца претоварена, може сваки увидити, кад се узме у обзир, да дете мора осим 6—7 школски дневни часова још 2—3 часа код куће на кућевне радње да проведе. Шлеска пета управитељска скупштина од 1879 закључила је:

1. Да деца у најмлађим разредима могу имати недељно до 10 часова кућевног рада, и онда нису претоварена.
2. За више разреде 11½ часова.
3. За средње школе 15 часова.
4. За старије ђаке 18—19 часова.
5. За најстарије ђаке у средњим школама 24 часа.

По досадањем наставном плану има 36 школских часова и 24 часа кућевног рада недељно, дакле сваки дан 10 часова рада!

То је премлого. Није дакле ни чудо, кад ђак из горње гимназије каже са Фаустом: „Mir wird von alle dem so dumm, als ging mir ein Mühlrad im Kopfe herum!"

Др. Хасе пита у том погледу: „Какво знање могу већи део младића у истини да покажу кад из школе изађу? Млогобројно искуство нас учи, како је у целом површно оно знање, што они данас доносе собом у практичан живот, кад се узму у обзир грдне жртве у времену, напрезању, и здрављу."

Др. Лер вели: „Број деце, код којих умна слабост баш у школи изађе на видик није баш тако ни мали. —

Ова особина понајвише је такве природе, да се мора узети органичан основ, чија је последица слаба енергија можданих кончића. Ова појава наступа често онда,

кад се ради вишег изображења почињу најразнији предмети методично учити. Ко се приправља за механичан рад, тај не подлежи овај опасности. Зато треба ово да изучавају учитељи. Ако учитељ градиво за учење не удеси према овој органичној основи, онда се радња детињег мозга слаби и он ће постићи баш противно од онога, што би хтео да постигне. Онда деца постају слабоумна и психично поремећена. — — —

Деца постају раздражљива, осетљива, јогунаста, одма плачу, или постају кадкад и пакосна. С поља су необично окретна, покретања су им нагла, немотивирана, ћошкаста. Код неких прелази то у конвулзије, које постају овда онда и епилептичне. Код гимнастисања су неспретна, кад свирају укоче прсте, и онда им је свирка мучење.“

Др Финкелнбург: „Наша садашња наставна система не може се никако сложити са здравим развићем умнога органа. — Умне болести као што је познато, ретко долазе пре зрелости; али где дођу — то говорим из искуства као некадашњи луднички лекар — ту је узрок уплив наставног живота, што је сигурно услед прекомерног умног рада, па мало слабија деца, која су раздражљиве нарави, не могу то да сваре. — — Ја сам у својој пракси имао 12 таких случајева, код којих се болест развила услед школских уплива.

(Наставиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

Као год Мртве душе, тако је и Ревизор жестока и заједљива сатира, преобучена у површну веселост, или још боље, сурову буфонерију, која нас у нечему потсећа на Аристофана. Писац да није живео у републици, не би са толико дрскости и слободе критиковао недостатке администрације у својој земљи. Он је црта као подмитљиву, крајње покварену и тиранску. У Француској, где му без сумње није било могуће наћи типове карактера, које је овде изнео, цензура би забранила представљање овога комада. У Русији, писац можда због саме тачности слика, није наишао ни на какве тешкоће да му се комад не представља, и заиста, влада не могав стати на пут злоупотребама и сама на првом месту трпећи од административне корупције, морала је радо дочекати тако корисног помоћника као што беше Гогољ. У Француској где се над чиновницима врши пажљиви и строги надзор и где шта више на њих мотри страшан судија — штампа, ова би комедија била сматрана као каква пашквила, не би ништа вредила и не би ничију пажњу привукла. И ако је она примљена у Русији са особитом хвалом, ипак ја мислим да не треба отуда извести, да је слика коју она представља, жалосна истина. Ту се Гогољ само свети злоупотребама. Мало је стало до тога, какво је он оружије употребио, само кад је снажно и где треба ударио — публика је била задовољна. Утисци овога комада не би у Паризу били исти као у Москви. Француски читалац не би лако могао схватити пишчеву веселост, веселост у самој ствари јадну — жалосну, — и зачудио би се, што писац хоће да произведе смех лупежима, које би требало предати кривичном суду. У залуд што је злочинство смешно и што производи смех, кад оно код сваког поштеног човека мора побудити негодовање, а ја не знам, да ли комички писац треба да тежи да побуди осећање. С друге стране треба знати, да је писцу све оружије перо, а Гогољ је овде употребио све оно што и Аристофан да би изгрдио на бини Клеона.

Аристофан је био песник, а не судија да оптужује на јавном месту. Ако гледаоци воле сатиру, она треба онда да искорењује пороке, који се виде и чују на сваком кораку.

Најзнатнији чиновници у провинцијској вароши придати су окружном начелнику (городничій), као подпрефекту, који врши у једно и судску и административну власт. Он је добио писмо, усљед ког је јако узбуђен и поплашен. Јављају му из Петрограда, да Ревизор, који путује инкогнито, тек што није дошао у варош, да види како се владају чиновници у губернији. Писмо је то писао, да би их застрашило, јер и велико и мало краде по вољи у вароши, где се догађа сцена, којој је Гогољ нарочито пазио да не каже име. Начелник, коме је савест најнемирнија, даје им милостиво на знање, да предузму мере за његов долазак. Ревизор ће тражити да је онакав ред, какав сама влада жели. „Ви Артеније Филиповићу (старалац болница) пазите да болесници не изгледају као ћумурџије; болница није мала. А било би боље да је у опште мање болесника, јер одмах ће бацити кривицу на хрђав надзор и лекарску невештину.“*) Старалац који сав новац од лекова меће у свој џеп, одговара да је готов у свако доба да прими тог страховитог ревизора. „Што се тиче лечења, ту смо ја и Христифор Ивановић (окр. лекар) предузели потребне мере; што природније то боље, — скупе лекове никако и не дајемо. Човек је проста ствар; ако ће умрети, и тако ће умрети; ако ће оздравити, и тако ће оздравити. А и Христијану Ивановићу — који је Немац — било би тешко да се ту вазда с њима заноси — он не зна руски ни једне речи.“ — Тако исто саветовао би и вас, Амосе Феодоровићу (судија), продужује начелник, „да обратите пажњу на вашу судницу.“ „Код вас су тамо у предсобљу, куда обично долазе молиоци, слуге запатиле неке гуске с малим гушчићима, те се једнако уплећу под ноге па после ви волете јако лов, али опет би боље било да се ви оставите узимања керова од молилаца. — „О, не, Антоније Антоновићу“ (начелник), одговориће судија, „но ево шта, кад у некога сама бунда кошта пет стотина рубаља, па ваша жена. . .“ „Па шта је с тим,“ прихвати разљућен начелник, „што ви узимате као мито само брзе псе. Ви за то опет у бога неверујете, ви у цркву никад не идете; а ја бар тврдо верујем и сваке недеље у цркву идем. А ви. . . . О знам ја вас, кад ви станете говорити о створењу света, човеку се просто кожа најежи.“

Кад су сви чиновници тако опоменути, начелник узима под руку Ивана Кузмића (поштара), води га на страну и најпажљивије му лагано наређује, да фино сва писма, која долазе из Петрограда отвара како би се тачно знао дан када ће доћи тај проклети ревизор. Немате ли средства за то, — из земље га нађите. . . „Па ако нема ништа, можете опет запечатити писма, а најпосле могли би их раздавати баш и распечаћена.“ — А поштар је врло услужан човек. — „Знам, знам. Немојте ви мене учити, шта је мој посао; то ја и онако радим. И не, да рекнете, из неке обазривости, већ просто из љубопитства. То ми је душа, да чујем шта је ново у свету. Тако, недавно један поручник пише своме пријатељу и описује му бал најкитњастијим . . . врло, врло лепо. Ја сам нарочито задржао то писмо; ево га код мене. Хоће-ли да вам га прочитам?“. . .

„Поштени круг“ доведен већ у забуну новостима из Петрограда, још се више уплашио усљед друге једне још опредељеније вести. Два беспосличара, несреће, готово у свакој провинциској вароши, који увек најпажљивије гледају да смотре какву нову личност, дознали су „чудну ствар.“ Петар Ивановић Допчински и Петар Ивановић Бопчински, несносни брбљавци, који вакичас упадају један другом у реч, до најситнијих детаља испричаше најзад, да има већ неколко дана, како је ревизор дошао.

(Наставиће се).

*) Овде сам се служио г. Ж. Јовичићевим преводом „Ревизора“ из „Страже“ (в. „Стражу“ за 1878 и 1879 год.).

ЛИСТАК.

ЗА БРЕГОМ.

Идила.

Док сам био малечак, мислио сам, да је онај брег у нашој авлији бог зна како велик; нисам се сетио, да га кадгод обиђем мож'да бих што пронашао на њему та он је био за мене читав непознат свет! Обично бих се попео до полак, ту бих заостао, па почео занат. Копао сам цели божији дан куће, подруме и чардакове; то сам са свим озбиљно радио, а мислио сам, да су то баш праве куће, па да ће се ту доселити сиромашне лутке и тичице или бар који зрикавац, што нам с вечери онако красно зричи.

Кад сам полазио, остављао сам у новим дворима по неку шећерлему, да ми нови укућани имају мало и смока. Тако сам копао и чистио до мрклога мрака. Тада би ме звали у кућу, јер је време, да се иде у лег. Ту вам је било плача, док најпосле није уз-а-ме прелегла или мајка или сестра Селена. Кад сам се у јутро пробудио, а то нема никога уз-а-ме. Па и то бих брзо заборавио, обукао бих се, па бих отишао мојем брегу. Тако сам једаред отишао — или сам заборавио нож или ми га недадоше — тек знам, да нисам могао копати и потпомагати сиромашни лучији и тичији сталеж.

Било је са свим топло, па сам ишао без опанчића. Тако ми је била милина, што су ми ноге слободне, да ми се учини, е бих био кадар устрчати се до на врх брега. Ал и јесте био леп брег! Пун је био мекане траве и дивљега ладолежа; каква тек мора да је милина за брегом? Сваки дан су спомињали неку зову за брегом, а то мора да је красота. Оно истина, ја нисам знао шта је зова ал сам већ мислио, да је лепа, да воли децу и тице, а већ док ја к њој одем, наћи ће се ваљ'да и какав швигар за бич. Чисто ме било срамота, што се нисам са тако добром душом упознао. А већ док се упознам, моћи ћу одлазити сваки дан у госте, тамо ћу још лепше кућице правити, а та зова мора да има и тица те још каквих, јер сам навек слушао, како се иза брега ори њихов пој. Тај пој ми се уписао у душу, па ми је певао кад год сам зидао вајате за мале славујиће, не сећам се, да ли сам онда знао, е има још и другога света, осим оне траве и гомиле ископане земљице.

Мора бити, да сам био баш са свим мали, кад баш добро знам, да ми је оно први пут био, што сам отишао за брег. Потрчим у кућу по нож, да имам шта радити. Ала је то милина скакати без опанчића, мора, да сам га за то и заборавио, да могу трчати по њ.

Уђем у кућу. Ту је била најка и тејка Вата, наша прва компшиница. Она је често к нама долазила, а ја сам ју волио, незнам ни сам, за што, њих се две разговарале, па чисто шапућући. Чуо сам више пути, где се жене шапућући разговарају, ваљ'да што је тајна, па да нико не чује. Нисам онда разумео, шта су говориле, али сада знам.

Најка је баш рекла.

— Па би онда и деру направили код зове.

Мени би мило, што је говор о зови.

Тејка настави још већма шапћући.

— Ал ко би им смео споменути. Живе у завади већ неколко година, а да је о што већ. . . тејки Вати се очи наводнише, а мене чисто прође воља, да идем за брег, оставих нож на огњиште; спремио сам се, да и ја удесим гајде, ако дошта дође.

Најка настави:

— Па да ви'ш, сестро, мој зна да нам се деца воле, па није му ни неправо, ама мани ти Ранисављевића крв, не би ти тај, друго, попустио први, па да. . .

— Таки ти је, друго, и мој Обрад! Љубинку није никада ништа рекао, што онако мило погледа твоју Селену. Не брани му да игра са њом у колу; баш видиш да није мржња него јогунство.

Ја узех опет нож у шаке јер ми се ништа не допадаше најкин и тејка-Ватин разговор — а видио сам, фала богу, да не плачу (онда ја ту нисам нуждан) па пођох за брег. Ишао сам полако, па сам, чини ми се, нешто мислио. Закључио сам да ствар не стоји најбоље — и нана и тејка Лекса биле су озбиљне и забринуте. Тако сам дошао и за брег. Да лепо ли је ту било. Трава на брегу била је бујнија и већа него на оној страни. (Види се да није било кога, да ју мало погази). Крај брега стојало је неко зелено дрво, пуно белога цвећа одмах сам помислио, да ће то бити та зова. А и била је лепа! под њом густ хлад а могао бих се на њу попети без по муке. Прићем јој ближе; провирим кроз грање, а тамо моја сејка са браца Љубинком Обрадовим. Шта ли ће ту бого моја? Хтедох, да викнем па да их, уплашим, ал чујем неки разговор.

Говорио је браца Љубинко, а стојао је у њиховој авлији крај плота.

Не могу, да се начудим, што им се не јавих, да сам и ја, јако, ту; проматрао сам, где бих какву кулу за неког попца саградио. Сео сам на дну брега па чупкао травицу. Нана ми је навек говорила, да не ваља траву чупати, јер ће, вели, падати киша; онда се нисам тога сећао, јер сам морао да мислим о разговору у кући, о сејки и Љубинку и о зови. Еле седим ја тако па чупкам траву а браца Љубинко говори:

— Ваљда ће се кадгод помирити, мило моје. Тако је лепо погледао сејку, е сам већ хтео да потрчим, те да га зато пољубим. Селена тек дубоко уздахну.

— Бог зна хоће ли се икада они помирити!

Ал' онда... прихвати Љубинко ал не доче.

— Онда не могу никога више волети, никога до тебе!

Сејка бризну плакати а и ја сам већ био накривио уста, па полако сузу по сузу спуштао низ образ. Устао сам био са траве па пођох сејки на крило, да јој помогнем плакати, шат јој умалим тугу, па опет не одох него седох под зову. Нису ме ни сада приметили, али ја сам са свим лепо опазио како Селена рони сузе а Љубинко као убијен.

Сада сам опет нешто мозгао о тој ствари, па увидех, да је врло важна. Она моја лепа сејка Селена да плаче! Ху та онда бих већма волио да макар онај брег однесу из авлије, већма бих волио, да . . . та незнам шта бих прегорео, да утрем сузе сејкине, Боже, кад она мене узме на руке, а ја јој загрлим онај бели врат, па наслоним свој образ уз њено глатко лице, е већ незнам ко би ме од ње отргао! Па она да плаче! Ко је то смео моју веселу сејку увредити, то ћемо видети! Тако премишљајући упутим се к оцу у башту. Ја сам онда много важио код њега као већ и обично сваки мезимац.

Међу нашом и Танацковића баштом била је нека ограда, ал са свим ниска. У дну баште, код кртоле, није ни било ограде. Тамо је мој баба вадио кртолу за кућу а чича Обрад је у својој башти привијао чардаклије. Његов ми се посао бољи свидио, те одох к њему. Отац ми не рече ни речи а до тада нисам смео ни прекорачати у Танацковића башту. Отац је некако радио баш на крају бразде а и чича Обрад је био дошао близу, стојали су један до другога, колико да се човек раскорачи. Ја се сетих како се на њих мало час у кући тужили, а биће зар да тако стоји и код оних под зовом. Стадох им приповедати, шта сам чуо за брегом. Баба и чика Обрад гледају то у мене, то један у другога. Сетих се да би их ваљало одвести за брег, онда се већ морају смиловати док виде како Селена плаче.

— Јесте л' били за брегом? Ајао како је тамо лепо! Да вас одведем!

— Па хајде, дијете, одведи нас! одговорише ми.

Мени се то допаде, па се осмелих.

— Станите да ме носите онако!

Сад им ја узех руке па наместих онако, као што су ме деца по селу носила. Од

четири руке направи се као столица, па се на њу седне.

Баба и чика Обрад уватише се за руке онако, како им рекох (а били су поцрвенели до ушију) па кад ми направише столицу, ја седох. Дигоше ме у вис, ја их загрлих, да не испаднем са седишта, па пођосмо.

Ја погледах у њих. И један и други поруменио а очи им се засијале; најпре видех сузу у чика Обрада, па онда у бабе.

— Ал што ћуте за име света?! мислио сам у себи.

Тако прођосмо башту и већ смо били крај брега, ја угледах најку и тејку на кућњем прагу. То ме је тако обрадовало, да не могох од раздраганости срцу одолети, него пољубих и оца и чича Обрада. И они пољубише мене. Ја сам очекивао, да ће се и они пољубити, а и требало би боме, кад је већ така радост и весеље.

— А ви? А ви? почех викати, да мало што не испадох из својег господског седишта.

— Дед бабо пољуби чика Обрада! Тако!

— Деде ти чика Обраде бабу! Тако!

Стадох пљескати рукама од весеља, те лепо испадох са њихових руку. Били смо већ за брегом; сејка и Љубинко нису нас ни опазили. Отац и чика Обрад ухватише се онако братски за руке те се пољубише. И опет су ћутали, тек сам чуо, где прошапташе:

— Прости брате!

Ја сам скакао и пљескао рукама а сигурно сам и викао, на моју вику тргоше се сејка и Љубинко. Узех бабу и чика Обрада за руке па их одведох ближе зови. Сејка и браца Љубинко ме тек мрко погледаше, а из сејкиних очију сам читао претњу. Ал кад видеше где се отац и чика Обрад разговарају опет се разгалише. Ја се почех око сејке умиљавати, а она ме узе на руку. Нана је дошла с друге стране са тејком Ватом, нешто је шапнула Љубинку, а он оде некуд кроз њихову башту. Док су се отац и чича Обрад разговорили, он је већ био за нашим брегом.

Браца Љубинко узе сејку за руку па стаде пред бабу и чика Обрада; пољубише их у руку.

— Да сте благословени, децо! рече им баба па их пољуби. Чика Обрад им тако исто рече па их и он пољуби.

Нана и тејка благословише младенце, па се стадоше цмакати баш као праве прије; и у образ и у уста, мислиш неће бити краја. Нису ни на мене заборавиле, јер, да ви'те кад се човек промисли, доста сам ја ту учинио.

Било је тихо вече на крају лета. Ми смо се упутили поред зове у кућу. Боже, што је онда брујала зова од певања, е мислиш славујски су сватови на њојзи. И брег је прегао да види младу невестицу и војна јој, осуо се био бисерним капљицама росе, баш као да је плакао од радости. Нисам се кајао, што сам отишао за брег — а данас ни толико; да неби мене, никад ништа.

После сам морао једаред и да плачем, плакала је и сејка, јер су је некуда водили; била је нека галама у нашој кући, оките сејку па ју одведоше. Као за пакост сви су били весели.

Кад сам после једаред отишао за брег мало до зове, нађем тамо разграђену дер[illegible] уђем кроз њу па у чика Обрадову авлију. Како ли сам се обрадовао, кад сам виде[illegible] да ми је тамо сејка — нисам од то до[illegible] ни избивао оданде.

Из дружине „Слоге“ —ко—

БЕЛЕШКЕ.

(Ђорђе Рајковић). Заслужни наш књижевни[illegible] Ђорђе Рајковић, који је од летос опасно обол[illegible] пробавив дуже времена лечења ради у Радегунд[illegible] Штајерској, вратио се ових дана здрав и чио д[illegible] Надајмо се, да ће нас вредно и вешто перо њег[illegible] које се за то време одмарати морало, и опет кој[illegible] прилогом у „Летопису“ обрадовати. Исто тако се [illegible]дамо, да ће се сетити који пут и „Јавора,“ који[illegible] он такођер важним својим биографским и литерар[illegible] хисторијским чланцима почешће ресио.

(Нови професори у Србији). Наш пријатељ и к[illegible]жевник г. Стеван Јефтић, професор више де[illegible]јачке школе у Новом Саду, наименован је за пре[illegible]вача у гимназији у Јагодини у Србији, а г. Мил[illegible]тин Татић, свршени универзитетлија, који је у [illegible]шој вароши и као лиководја наше певачке друж[illegible]

у свима круговима познат и омиљен, за предавача у Лозници. Ми желимо овим нашим младим пријатељима и суграђанима, да и у својој новој постојбини буду исто тако жарки родољуби, као што су то увек у нашој средини били!

(*Михајило Рајевски*). Многогодишњи предстојник царско-руске посланичке капеле у Бечу, прота Мих. Рајевски, наименован је за предстојника „Спаситељеве цркве“ у Москви, а на његово место долази у Беч прота Лебедев, досадањи руски свештеник у Златном Прагу. Рајевски је велик пријатељ Срба, што је у више прилика показао, а наиме г. 1876. за време првог српско-турског рата. Словенска посеобина у Бечу губи у њему једног од најодличнијих својих чланова.

СТАТИСТИКА

(*Листови*). На целоме свету имаде сада свега 35.000 различитих листова и од прилике 16,000,000,000 претплатника. У Европи излазе 20000 листова. У Северној Америци преко 12000 у Азији 775 у Јужној Америци 669 а у Африци само 132. — Највише листова имају Инглези, па Немци па Французи па Шпањолци и т. д. Инглези имају преко 16000, Немци 8000, Французи 4000 а Шпањолци 1600. — У Перзији излазе само једне новине а тако исто и у Тунису и у Либерији, републици црнаца. Исланд имаде три листа а Мароко ни један. —

(*Читав век*) су у Прајској по последњем попнсивању становништва преживели 359 особа и то 231 жена и 128 људи. Од жена су биле још удате 5, не удаваних беше 9 а удовица 216. Од људи беху још 32 ожењени, удоваца 84, а 12 се нису никад ни женили.

РАЗНО.

(*Чернишевски.*) Познато ће бити, да је познати руски књижевник Чернишевски, писац чувеног револуцијонарног романа „Шта да се ради?“ (који и ми у преводу имамо), прогнат 1864. год. у Сибирију. Од ото доба проносио се више пута глас да је умро. Но „Балтички Федералист“ донео је пре кратког времена допис из Сибирије, у ком се не само тврди, да је Чернишевски жив него се у њему у једно црта живо „живи гроб“, где чувени револуцијонар проводи јадан живот свој. Чернишевски живи у Колимску маленој источно-сибирској варошици, у којој живи неколико стотина људи. Све „образовано“ друштво у Колимску, сва тамошња „интелигенција“ јесу свештеник и два три чиновника. По што у вароши не може да нађе стана, то Чернишевски живи у једној соби у полицији. Об дан може ићи по вароши, али об ноћ мора бити дома. Знанственим послом не може се скоро никако бавити, јер нема за то ништа при руци, ни књига, нити друго што. Осим тога строго му је забрањено, да не сме у новине, нити повремене списе писати. Једном покуша, да пошље некуд неки састав свој но гувернер му не даде, него му задржа спис. Па опет за то Чернишевски вредно пише, пише, али и сам спали, што год напише. Много му је слободније, радити физички посао. На расположењу му је врт, у ком он покушава, да облагорођује тамошње прорашће. Ту скоро сасушио га је, јер беше врло подводан, и уредио. Целе драге године живи он од плода свог труда, сиромашки, са свим аскетски, тако да не потроши ни оно худо новца, што га од државе добија. Од отог худила заштедео си је 120 рубаља, и то стоји на сахрани код полицијског чиновника. Здравље му није најбоље, остарио је и онемоћио, У вароши га свако поштује, и становници га сматрају као светитеља.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Моћ уображења*). У некој гостионици пријаве се у један мах два странца и замоле сваки за себе једну собу за преноћиште, али како је тада у целој гостионици још само једна соба празна била, то их гостионичар смести обоје у ту празну собу.

Један од те двојице странаца беше хипохондриста који се око поноћи пробуди и стаде викати: „Ваздуха, ваздуха ма' ћу се сад угушити.“

На ту вику пробуди се онај други странац и запита хипохондристу: „Шта вам је, да вам није позлило?“

„Ах, јесте“ одговори хипохондриста стењући „мени је врло зло и ако ми ви сад прозоре не отворите ја ћу се угушити.“

На то скочи странац из постеље и хтеде свећу да упали, али на несрећу је гостионичар заборавио жигице у собу унети. Тада поче странац прозоре у мраку тражити, али како му је соба сасвим не позната била, то је дуго у мраку лутао, док је једва на прозоре наишао.

За име Бога, отварајте брзо“ зајеча тада болесник.

На те речи стаде странац руком браву тражити али никако да је напипа.

„Брзо брзо, ваздуха, ваздуха, отварајте или разбијте прозор само брзо“ зајеча болесник и опет.

На те речи груне странац лактом у окна и стакла се разбију.

„Но, сад ми је већ мало лакше“ рече хипохондриста. „Хвала вам, велика вам хвала господине ви сте ми живот од очевидне смрти спасли а да сте се само још са једним минутом задоцнили, ја тада већ не би био међу живима“.

После тога исприча хипохондриста своме спаситељу како он већ од дужег времена пати од те болести и да је сада већ мислио да ће умрети.

После тога заспаше обоје. А како је тада било летње доба то их отворени прозори нису ни мало узнемиравали.

Кад сутра дан у јутро устадоше имађаху шта и видети: сва окна у прозорима беху цела целцата.

Па шта је било?

У тој соби налазио се и један ормап са стакле-

ни врати и странац у мраку напипа случајно у место прозора стаклена врата, а шта је даље било, то нам је већ познато.

Од то доба беше хипохондриста за навек од своје болести излечен. — Ето, колика је моћ уображења.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

(*М. Ђ. Милићевић*). У руским часописима „Вјек“ и „Славјански Јежегодник“ изишли су преводи неколиких најодабранијих прича Милићевићевих. У „Вјеку“ има прича „Хајдуци“ коју је превела г-ђа Кулаковска, а у „Славјанском Јежегоднику“ неколико прича из књиге „Зимње вечери“, које је превео уредник истога часописа А. Стороженко. У предговору помиње преводилац сав досадашњи рад Милићевићев, који је, као што преводилац вели, тако ванредно описао своју отаџбину и особености српског простонародног живота и бића. За тим говори и о његовим причама, написаним језиком и стилом чисто народним, а у којима се верно описује живот народа, српског у свима крајевима Србије и свима слојевима његовим. Преводи су добри, и ако се подегде преводиоцу поткрала која грешка. Ми се искрено радујемо, што су нашли сви радови нашег врсног књижевника заслужног одзива чак и у Русији, а нарочито нам је мило, што ће са преводима његових прича руска публика да се упозна како са једним нашим књижевним вештаком у стилу и језику, тако и са животом и особинама нашега народа, који се тако верно црта у Милићевићевим причама— „В.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Велико-Бечкеречки српско-народни календар за просту годину 1883. Уређује Д. Ј. Л. XXVI. година. Са више дрвореза. Осим обичних календарских ствари доноси овај календар још и ове забавне и поучне чланке: Радничка песма од Драг. Ј. Илијића; Из... их убила приповетка из народа; Синовица попа Милутина, народна песма; Хајдук, цртица из народног живота; О Црногорцима (са сликом); Мексико (са сликом) Генезаретско језеро (са сликом); Букурешт (са сликом); Из чеарства: о спрађивању чел...; Изреке мудрих људи. На даћи, причица; Нове мере; Разнолије. — Штампао и издаје Фр. Павле Плајц у Вел. Бечкереку. Цена 20 новч.

Ђердани. Намењено једној госпођици од Детињског г. Београд 1882. Штампарија задруге штампарских радепика. (Обилићев венац). Цена 60 пара ди. — У облику писама разлаже писац у овој књизи девојци свој душевни расположај, своје мисли и осећања.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 9.

Од Смиљане Петровићеве у Парага.

		ти си	ми-			на	Ту-		
		Та	ла			ве-	це		
та	ла-	ру	пуна	ле	ти	ру	гла-	га	ср-
За-	до-	вра-	да.	ра-	ћи	се-	ља	ми	со-
		сви-	бро			о-	ви-		
		Сми-	нух			но-	си		
ља-	ми	је	У	на	шкри-	вић.	вла-	цих	кад
пе-	та	на	по-	ро-	ноћ-	пе-	же	и	да
		сма	тав-			от-	Ба-		
		зна-	Пет-			но-	ро		

РЕШЕЊЕ КОЊ. СКОКА Бр. 8.

Никад није вито твоје тело
Рука моја млада обавила
Ни с' у твоју усницу упила
Моја усна икад чедо, бело!
Тијо вече к'о да те донело
Сред анђела са божија крила
У ма' с' диво мени појавила
У ма' дивну вече те однело.

Разрешиле: Гђце Софија Михајловићева, Даринка Дражићева, Даница Шогоровићева и Љубица Максимовићева у Н. Саду; Велинка Пипићина у Врањеву; Зорка Калићева, учитељица у Н. Молдави; Анђелија Радосављевићева у Дивошу; Видосава у Стапару; Даница Жигићева у Сомбору (Ваш ћемо скок донети); Јелена Никашиновићева у Баваништу; Драгиња Субановићева и Анка Славнићева у Костајници; Александра Кушевић и Катарина Милошевић у Окучанима; Даница Мојићева у Бингулу; Емилија Теодоровићева у Вуковару; гђа Ана Петровићка, капеланица у Н. Градишци; — г. г. Бојко у Земуну; Ђока Јовановић и Павле Давидовић у Кувеждину.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 43. У Новом Саду, 24. октобра. 1882. Год. IX.

НА БРДУ.

(По Хервегу)

Попех се на гору,
Највећу на свету!
(Ја бар мишљах тако
У првоме цвету)
Сунашце је близу,
Весело ме здрави —
Али моју главу
Многи терет сави.

Узвила се стена
К'о што ј' некад била,
Над њоме се широм
Небеса надвила;
Али моје срце
И тужи и чами,
Притисли га боли
К'о теретни ками.

Побожно ћу стати
Па ћу Бога звати,
А ток милих звезда
Нек ми песму прати;
К'о пророчки гласи
Над божијим градом
Загрмеће силно
Доле водопадом!

На брдима, мишљах,
Блаженство је веће,
Па се дигох амо
Да потражим среће,
Да с' одречем света —
Маштаније голе,
А сад бих опета
Да се сиђем доле.

Улице одавде
Нису тако прашне,
Ни невоље тешке
Ни толико страшне,
И заклети врази
Нису црни тако,
Ни човештва боли
Безграничан пак'о.

Узалуд ми маш'те
Ваши крили журни —
Збогом ми остајте
Облаци пурпурни!
Близина је неба
И слађа и блажа,
Ал' ја волим доле —
Земља ми је дража!

1881.

М. П. Ш.

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

Милче је слатко уздахнуло. Она женска слабост, да јој ласкање годи и у њој се пробудила. Има дакле у свету ко се за њу интересује, коме је њен живот срећа, а она је небо бајно, милостиво. А тај је главом Миодраг, коме је срећа у свету отворила двери. О како би њене другарице сретне биле, да је њима којој Миодраг слатко звучно запевао, како би се поносиле, па и хвалиле. А она, она је у својој унутарњости сву радост осећала, тек кадкад би миљем обасут осмејак преко лика јој прелетио. Она је од тога часа много мислила о Миодрагу, и свакад га је видела, обасјана сунчаним зрацима, узвишена својом лепом душом. — Много пута, када би штогод лепо отац ил' мати о Миодрагу рекли, тада га је желела видети и ословити. Па није јој замерити. Милче има срце, има душу оно осећа, а лепота духовна и телесна тако су јаке везе, да се човек прилепи у најслађем блаженству уз њих.

Дуга је та година дана, кад човек нешто жељно тражи и очекива. Ваљда с тога, што је Миодраг често писао Стајићевима, и што је г. Стајић често у Пешту ишао те свагда што лепо о Миодрагу приповедао, Милчетово малено срце не само да је остало стегнуто, већ је радо примало нове и нове утиске, те га раширише нове жеље. Више пута беше она забринута. То су били предходници оних сјајних мисли, које усрећавају живот човечији.

Много пута запитало је Милче себе, зашто толико мисли о Миодрагу! По некад би желела, да јој забране о њему мислити; али је после тог увек жешће осећала, да јој те мисли веома годе. — У својој чистоти и невиности, није ни могла друкчије чинити. Црв светске сујете и лукавости, није се дотакнуо њеног срца. Она није још дотле долазила у додир са вртлогом светским, па није ни чудо, што јој сјај, привидљива ласкавост светска, нису помутили, нежност и мир душе њене. Она је тек била у добу слатког развоја.

Ено је како је претрнула, када је г. Стајић данас при обеду рекао, да је послао кола по Миодрага, пошто је чуо, да је дошао из Пеште дома. Гђа Стајићка обрадовала се јако тој вести, те рече, да је баш и она мислила да каже своме мужу, да позове Миодрага преко вакације у Бају.

Наравно да је Миодраг тај позив радосно примио. Та пре годину дана, када се у то доба из Баје дома кренуо, мислио је да више никад Баје видети неће; а каснија му беше једина та жеља да види Милче; а сад! — ето га зову у кућу Стајићеву, па он би одлетио тамо, ма да бејаше жељан и својих родитеља, који га као огрејано сунашце гледаху.

Чудно је то срце у човеку, оно љуби у исти мах две љубави. Родитељску и милостничку љубав. И једна је и друга света. Она има границе, а у овој се заноси до безумља; она је светла; а ова заносна. Миодраг је био у добу, када ова друга превлађује. Он се отискао од родитеља и отишао је у Бају.

Стајићеви су га дочекали раширеним рукама, они су га искрено пригрлили на своје груди, они су га сматрали као свог рођеног. Он се осећао, да је у средини људи, који га волу, он се веома задовољан ту осећао.

Г. Стајић био је најрасположенији у вече, када баци сведневну бригу, те остави свој трудан посао. Тада је он са Миодрагом ћеретао о свему, а највише о нашим народним стварима. Он

се дивио зрелом мишљењу и паметном суђењу Миодраговом. Колико га је пута у то чисто, високо „мудро,“ као што вели, чело пољубио. Така сцена највећма је упливисала на лепо Милче! Г. Стајић поносио се са својим гостом А Миодраг знао је опет свој положај у важности одржати. Није то ни шала учити права. Та правници су најуваженији људи. Бајци су особито отликовали Миодрага, њему за љубав, мал' те нису свако вече редом домаће забаве приређивали. Женске очи радо су му сваки миг. сваки корак пратиле. На све стране само је могао човек лепу реч, лепу похвалу о њему чути.

То је имало посљедица у Милчетовој души. Она је осетила први пут, као да се неко утиче у њено право. Она се почела тога бојати, што њега сви хвале; а особито њене другарице. Она то није смела њему казати, шта све о њему девојчице шапућу, она би највољела да он дозна шта она мисли; а да дозна и шта он мисли. И дође јој прилика те поче свој разговор овако:

„Кажите ми Миодраже, зашто ви пишете песме?“

Миодрага је изненадило то питање, али му беше по вољи. та и он је желео нешто Милчету касти, а није знао како ће почети. Он се мало насмеја па рече: „Видите Милче како сунце сија, те одсјајава својом дивном топлотом свет; цвет осећате како мирише, а он превлачи тиме ону силу, која ће му прахове преносити у живот; песник пева, јер љуби. Он љуби васцео свет, па с тога на њега утискује свака појава светска, која изазива, да мора те утиске исказати и то онако, како је кад душа његова осећај прекалити знала Песник се неможе оглушити ни према којим појавама. Он неможе пустити ништа, да мимо њега прође. И док му душа неискаже шта се у њему збива, дотле је жив мученик, тек када је поверио белом листку своје јаде или наде, онда и њему гране и и одлане.

„Ви сте сретни људи, ви песници, уздахну Милче!

— Ако је срећа онај нападај од света, због казате истине; ако је срећа онај саучествиви бол, ког мучи, гледајући како бедан народ пати; ако је срећа што види, како испред њега други неправедно плодове бере; ако је срећа што песник чезне за љубави, као цветак за росом, а она се удаљава, бежи од њега: ако је све то срећа, онда и ја кажем да су сви песници сретни. Но верујте Милче, да је врло горка та мнима срећа. Песник је страдалник, и то вечити. У толико је сретан, што може свој рај, свој над, свој осећај радости ил бола исказати, што се може, да се племенито освети. Ретка је појава да се народ за времена узвиси из свог свакидањег стана, и да позна у песнику истину. —

„Али мени се чини да песници говоре често речи, које ми смртни неразумемо, живот их непозна,“ упита Милче узбуђено.

— Ствар је чиста истина, и ако носи красно руво. Скините то красно руво, па ћете се уверити о истини саме ствари. Ја држим да није то за осуду, што песничка умна деца неиду сасвим гола, што су лепо и чисто одевена. Та и спољна лепота ваља да је у складу са унутарњом лепотом, да би се произвело складно јединство. Песника ваља проучити, ваља имати осећаја, па ћемо га и разумети, одговори Миодраг одушевљено.

(Наставиће се.)

ДРАГИЊИ.

На престолу жеља први
Урезах твој диван лик,
И оградих морем крви
Што жртвовах мученик.

А на то море спустих
Чун чисте љубави,
На пристаниште твојих устих
Ту да се устави.

Ал бора клете злобе
Занесе чунић тај
С те морске стране обе
У црних страсти крај.

У том је крају клон'о
Остављен живот млад.
Препукло срце боно
И крајни пао над.

Па гле и тај је над
Из лепших дана пљен.
Скршена жића склад
Чаром ти уловљен.

У том је лову дар
Живота алем-кам
Узор му ј' твоја чар
Теби ћу да га дам.

У Тиса-Фелдварцу. 1882

Крста Поповић.

ЖЕНСКИ НЕРОН.

РОКОКО-ПРИПОВЕТКА САХЕР МАЗОХА

превео

Милорад Шимић.

(Наставак).

5.

У гачинском павилону сеђаху Катарина II. и кнегиња Дашков у пријатељском разговору. Царица је на коњу дошла била, носаше високе мушке сафијанске чизме, као што их руске сељанке и трговкиње по целој држави носе, загасити мушки капут — тадашња ношња „госпа — помодарака,“ мали троугласти шешир са вијућим се пером. Нестрпељиво куцкаше са јахаћим бичем петицу на чизми по кад-кад устане, па се опет баци на узглавље отомане.

Дашковица је посматраше великом радозналости, и на једном заигра лаки осмејак око усана јој.

„Ти ме исмеваш, Катинко,“ рече царица „зашто?“

„Тиси јако заљубљена.“

„Бог зна, јако заљубљена, јамачно нецарским начином. То јесам, али не сама. Мировић мене љуби. . .

Обе госпе мало поћуташе. Царица прислушкиваше. „Не беше-ли то коњски топот?“

„Не.“

„Куца ми срце,“ рече Катарина II. метнув руку на прса.

„О, ти велика и опет мала госпо!“ повиче Дашковица, па шта хоћеш с њиме да почнеш?“

„Незнам“ одврати царица и стаде на прозор, да би скрила своју неприлику.

„Незнаш?“

„Једно само знам,“ поче лепа деспотица озбиљно, „да он несме припросто окончати.“

„Како дакле?“

„Као пламен што сам себе истроши.“

„Грозна мисао!“

„Може бити, али мисао пуна поезије.“

„Мора-ли он свакако окончати?“ запита кнегиња невино.

Царица махну главом. „Мировић није човек, који би Орлова срушити могао, који би га заменуо, он је сањар. То, што ми га тако љупким чини, опасним га чини по државу.“

„Твоја љубав има ужасну логику.“

Катарина II. ходаше горе — доле.

рукама са трага, погнутом главом. „Незгодан ће ми бити, он ме љуби, страстан је, чиниће покора, мене срамотити — “

„И теби досађивати,“ дода Дашковица.

„Можда и то. Шта дакле, да почнем ш њиме? Он мора бити отклоњен, али како?“ — Лепа госпа мишљаше сада хладно и мирно о своме драгану, као о каквом државном чину. „Његов фанатизам можда би ми могао користити. Чекај само.“ Она стајаше мирно скрштених руку. Наједном прелети гнусан осмејак преко строгих јој црта. „Каква мисао!“ повиче, „нашла сам!“ — „Шта велиш ти на то,“ — глас јој се спусти до шаптања — „кад би ја истог Мировића употребила — да се Ивана ослободим?“

Дашковица се згрози.

„Небој се Катинко, умирући тражилац престола нека и незгодног љубавника собом у гроб повуче.“

„Како?“

„Остави то мени. — Да. — При том остаје. Одлучила сам. Две ће ми бриге с груди спасти, што ми сна и мира кратише. Бар ћу опет спавати моћи.“

„Ти си грозна Катарино!“

„Само паметно, моја мала.“

После неколко дана појави се кнегиња Дашков у царичином кабинету.

„Крајње је време, да изведеш твоју основу,“ рече узбуђено, „Иван мора мрети. Ти познајеш ону моћ, коју свештенство над твојим народом има. Твоје реформе упропашћују исту, а она се данас још опет снажно против тебе враћа. Зову те туђинком, просветитељицом, која вређа старо право, старе обичаје, стару веру, и именују против тебе а правим царем Ивана, престолонаследника руског, по поруци царице Ане.“

„Гром и пако!“ повиче царица лупив ногом.

„Ти мораш Мировића, љубав твоје величине, жртвовати.“

„Ко ти каже да ја Мировића љубим?“ рече Катарина II. „Играчка! — Али ипак ћу плакати, кад је будем покварила.“

6.

Ступив Мировић следеће вечери у гачински павилон, почиваше царица на отомани, те се чињаше као да спава, метнув руку под главу. Полупровидно одело од ружичастог персијског платна, откопчани загасито-зелени, црним самуром постављени и обложени ћурак обтицаху је.

Мировић се приближи полако, клече и целива јој ногу, са које је папуча спала била.

Катарина се прене. „Снила сам хрђав сан,“ шапташе, „сних, да сам те изгубила.“

У место одговора спусти главу љубавник на крило њено. Катарина га посматраше грозним задовољством. Иди, ти ме не љубиш,“ рече тад гласом, који га у срце дирну.

Мировић скочи уплашено, па јој се опет баци страсно пред ноге. „Катарино! Ти ме залуђујеш!“ повиче. „Свежи ме за колац, па ме шибај, док се у крви својој не окупам, ја ћу усклицати! Метни ме, као оно хришћанске мученике, на усијано гвожђе —“

„Лудо!“ повиче царица.

„Кажи ми: Ти ми досађујеш, но ја ћу бити твоја до прве мене, тада пак пада ти глава! и ја нећу роптати.“

Катарина се осмехну. „Но, чиме да почнемо?“ рече гладећи му са чела замршену косу. „Са усијаним гвожђем?“

Мировић дрхташе. „Ти данас нешто необичног намераваш;“ рече „чудно си лепа!“

„Да“ повиче она гласно, „хоћу да те хватам.“

„Нисам-ли већ ухваћен?“

„Још не са свим.“

„Но, па стежи мрежу. Ја захтевам само, да ма што код тебе будем, роб, твар, играчка, оруђе. Ради самном што год знаш, одбаци ме, ако ти нисам нуждан.“

Царица га гледаше дирнута. Затим се саже к њему и пољуби га у чело. „Мировићу,“ рече нежним гласом, „ако ме љубиш, ослободи ме једне бриге — од —

„Ти имаш брига?“ рече Мировић тио. „О, говори, заповедај робу.“

„Немогу мирно спати, драгане,“ — она се пригну, и прислони му уста на уво — „док год Иван живи.“

„Царевић Иван!“ повиче Мировић.

„Он је прави цар по опоруци царице Ане. То морам сама признати. Ја га нисам престола лишила, царица Јелисавета отрже га из колевке у затвор. Тамо је одрастао кано живинче у крлетици, далеко од друштва људског. Тај исти царевић, човек с детињским мислима, срцем, начином израза дражи сада частољубље својих незадовољника свих мојих душмана. Међу га мени у супрот, њиме су ради мене оборити —“

„Никада!“ повиче Мировић, усправив се. Слепи неки фанатизам почиваше у исти мах на бледом лицу, у упалим очима његовим.

„Сутрашњи дан може ми престол разорити, драгане; хоћеш ли, да ме у затвору видиш или —,“ она поклопи лице рукама.

„Да га убијем?“ шапташе Мировић „Заповедај!“

Глас му бијаше промукао од узбуђења.

„Мировићу!“ викне Катарина. Изгледаше уплашена.

„Ти га мораш с пута чистити,“ продужи он ревно, „па изреци му смртну пресуду, а ја ћу је извршити. Подај ме тад на точак привезати, избави име своје, ја радо умирем за те, Катарино!“ Он јој љубљаше руке и ноге и плакаше.

„Умири се пријатељу,“ рече царица, „нећу да попрскам крвљу твоје верне руке. Имам један план. Можеш га дознати. Хоћеш-ли дакле да будеш у тој ствари са свим моје оруђе?“

„Хоћу,“ одговори Мировић, „та ја сам твој, твој до смрти.“

„Не говори о смрти,“ шапташе царица „ја се страшим.“ Један мах бијаше јој лепо лице страшно нагрђено. „Данас нам прети смрт Мировићу,“ рече са осмејком бахантине. —

(Наставиће се).

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

(Наставак).

То су истина редки случајеви, али зато опет заслужују, да се на њих пажња обрати, јер су то појави који нас опомињу, да ту има шкодљивих извора и за друге болести, извора који су скривени, али су зато штетнији по умни развитак већег дела наших младића. И најискуснији педагози признају, да се код млоге деце у гимназијама и реалкама, који су иначе даровити и вредни ђаци, показује постепена умна малаксалост; а код других се опет показује површна, немирна раздражљивост услед које деца немогу на дуже време да запамте оно што су научили. У оба случаја децу више не занима природан млађани живот и код њих се опажа, да су несигурни онда, кад треба пресудити какву ствар по здравом разуму. Често се опажа код њих малаксалост, а то се види по њиховој тромости, тавном погледу, и оштрим застарелим цртама на лицу. То је слика кроничне умне умоере-

ности, што без сваке сумње долази од претоварености многих и тешких умних задаћа, или пре́раног напрезања умног органа.

А основ, из кога ово зло проистиче, није тешко наћи, то је садашња наставна система, где се деца, што доцније сазревају са рано зрелима, умно слаба деца са даровитом, телесно нежна деца са већ развијенима заједно уче, и сви се једнако натерују да постигну оно, што само најдаровитија деца могу без штете постићи. — Кад дете наврши 6 годину, дакле пре но што је зубе измењало, у времену кад су средиштни живци јако раздражљиви, онда се сва деца једнако упрегну, а ту нема физиолошког нужног постепеног прелаза. Јер дете одма мора недељно по 20 часова у школи да седи и да мисли, па још онда мора код куће да седи да понавља оно што је у школи научило, да не заборави.“

„Па као што у количини, тако исто и у каквоћи, у методи нема се обзира на нужну постепеност и на физиолошке особине ране дечије младости“. — —

„Са физиолошког гледишта чини ми се да би дете до своје навршене осме године требало да иде пре у какав завод, што је удешен по Фребловим начелима без педантне претераности, него у основну школу.“ —

„Сваки искусни луднички лекар моћиће говорити не само о сломљеним млађаним болесницима, који су се разболели од рада у школи, што је био већи од њихове умне снаге, — него ће наћи болести што су у доцнијем животу изашле на видик, али које су приправљене још у доба умног развића. —

„Педагошки свет, кад буде преиначавао постојећу наставну систему, треба да узме у обзир следеће услове, које лекари стављају:“

1. Да се узме у обзир код деце здравственост очију, слободан крвоток у глави, грудима и трбуху, и да се пази на складан развитак целокупног организма, с тога да се знатно смање школски часови у опште, а особито они часови у којима се чита и пише, да деца што мање седе, и да се седење што чешће прекида.“

2. „Да се дечија плућа одрже здрава, нужно је да се набавља ваздух за дисање, с тога треба да се сваког часа школа прекида, и да се деца на четврт часа пуштају напоље ради слободног кретања и свежег ваздуха, а за то време нужно је да се школске собе добро проветре.“

3. „Ради здравог телесног развијања нужно је и вежбање мишића, како између часова, тако и у особеним часовима за гимнастику, с тога је неопходно нужно, да се уз сваку школу сазида довољно пространа и покривена зграда за гимнастику, где би гимнастисала како мушка тако и женска деца.“

4. „Због нагомиланог наставног градива и садашњег начина наставе не може се постићи физиолошки право васпитање умног органа, па да би се зле последице отклониле, које отуд проистичу по здравље живчане системе, нужно је да се наставно градиво смањи, и да се употреби наставна метода која је згоднија по природни развитак дечији.“

Ми можемо дакле на основу горњих исказа, без да претерујемо, поновити горњи став, и казати: „Главни узрок, услед кога је све већи број слабе деце, лежи у распореду наших школа у опште а понаособ у захтевима гимназија.“

Неможе се порећи, да ту и други узроци упливишу. Министар наставе рекао је једном приликом, да се у више школе припуштају така деца, која по својој даровитости и телесном саставу нису дорасла, да могу одговорити захтевима школским. Таку децу не може школа у обзир узети, а да не шкоди осталима.

Често се дозвољава старијим ђацима да држе корепетиције, а овамо немају ни

довољно искуства ни мирноће, да одрже праву меру.

Школу морају потпомагати кућа и цело општинство, само онда ће се моћи деци у здравом телу и здрава душа одржати.

И др. Хасе вели, да кућа не потпомаже довољно школу. „Родитељи и старатељи не надгледају довољно децу, не одређују им време код куће, за које треба да сврше своје задаће, а остало да употребе на телесно покретање. Млоги родитељи се у том погледу и не старају за своју децу. Други пазе на то, али бап натрашке. Кад се сваки четврт сата не употреби згодно, и кад деца не пазе на то, да своје задаће уредно сврше, онда се од ноћи мора направити дан. А у тим годинама, и поред тог умног напрезања тако је нуждно спавање, које им се одузима; отуд онда проистичу жалосне посљедице, да су така деца неспособна да држе корак у предавању у школи, и не могу даљим захтевима да одговоре.“

„Од големе штете је и то, за оне старије ђаке, који морају млађима да дају приватне часове. Жалосно је, што се оно скупо време тако троши.“

„Млога сиромашна деца из провинције, која су по јефтине новце на стану и рани гдегод, закржљаве телесно и душевно поред мршаве ране, слабе светлости и хрђавог ваздуха у ладној соби.“

Неби било право, а било би и пристрасно према школи, кад би се прећутало ово, што кућа доприноси да деца телесно и душевно не напредују, као што није право ни то, што млоги учитељи оће сву кривицу да баце на родитеље, и кажу „нисмо ми они који претоваривамо.“ Сваком своје. Није нико без кривице, и ако оћемо да је уништимо морамо је познати.

Посљедице болести, које усљед претоваривања постају.

Најмање се пажње обраћа к р а т к о в и д о с т и. Ко не може предмет из даљине да распозна, томе се каже нека дође ближе, а напослетку помажу наочари.

Није добро ни једно. Неможе се сваки предмет донети близу ока, наочари испомажу само за нужду, а свако око и није за наочари.

К р а т к о в и д и љ у д и н е м о г у с в о ј о ј д у ж н о с т и к а о д р ж а в н и г р а ђ а н и, к а о т р г о в ц и, и к а о п о р о д и ч н и ч л а н о в и п о д п у н о о д г о в о р и т и.

За војника није тако способан кратковид као онај што има нормалан вид, и за млога занимања је сасвим неспособан. Како тешко пада учитељу да одржи ред у школи, кад му поглед допире само у прве скамије! Има некојих заната, које кратковиди не могу радити, код других то смета или је опасно, а и код научног рада наноси то узалудну муку и губи се време. И у друштвеном животу могу отуд непријатности да произађу.

Може са десити да човек не види, па се не јави, те тиме може отуђити свога пријатеља, расрдити свога предпостављеног и учинити на жао своме подчињеноме.

Кратковид човек не може и најплеменитија уживања себи потпуно да прибави, не може да прегледи лепе зграде, пластичне уметничке производе, лепе слике и пределе. Из свега тога сљеди, да кратковидост не треба равнодушно гледати, него је треба отклањати са свима средствима, што нам стоје на расположењу. Зар родитељи не узимају одговорност на себе, кад безбрижно гледе како то зло постаје и како се развија. И ако син не рекне доцније „ви сте ме могли од тог сачувати“ али савест неће ћутати. И најмање незгоде отклањате с пожртвовањем, а тако велико зло пуштате да се развија. После је доцне, а кајање не помаже.

Ради олакшања наводи се то, да се кратковидост може и насљедити. То је у нечем и истина. Оно се може насљедити — али се развије читањем и писањем, и кад се у малим собама седи. Брижљиви родитељи и ако је немогу сасвим одклонити, али је могу ублажити. Па и ако је то насљедно не треба само слећи раменима не го баш на против, удвостручити пажњу на то. Сад већ у Немачкој има више људи

што носе наочари, него у другим културним државама.*) Њихова деца насљеде то од њих. Тако расте број природним путем са сваком генерацијом. А покрај тога у школи постану и здраве очи кратковиде и преносе то на своју децу; па куд то иде?

Тако жалосне посљедице има настава садашња по човечије око.

Али је још горе по остало здравље човечије.

Др Хасе нам врло згодно представља како се деца развијају покрај тог дугог седења, слабог покретања, и како штетно упливише то кад се дуго седи у затвореном простору. „Узмимо у обзир лагани крвоток, и конгестије (кад крв у главу појури) што отуд произилазе, како се слабо рани мозак, како се слаби орган за варење.“ За многе болести које доцније избију положи се основ у школи, и родитељи их и не примећују јер се млађана снага дечија одупире. Народ незна ништа за науку о болесном и здравом човеку, па не може да примети болест ни онда, кад је ова већ сасвим развијена. Па и ако је види, шта ће? — Доцне је.

Како се може помоћи?

Сад долазимо на најважнији део нашег посматрања.

Познати је добро, ал помоћи је још боље.

Млогих има који мисле, ал мало који раде.

За последњи 30 година млоге су се сметње отклониле; изједначила се мера, уређена је царина, пошта и жељезница и још млого друго. Па зашто да се неби могло уредити и оно што је најважније? За што се неби могло тако удесити да деца остану телесно и душевно здрава? Истина да је то са тешкоћама скопчано, али се може учинити кад се хоће. Дакле на дело!

Прво је питање: Можели се смањити учевно градиво, па да се не заостане у наукама и уметности. Ми стојимо са осталим народима у цивилизацији на првом месту, па несмемо пожалити труда да на томе месту и останемо. То морамо и на даље увек имати пред очима.

Али ја овде могу у напред на оно питање одговорити, да се може смањати учевно градиво. Јер ми не стојимо тако високо услед толиког наставног градива, него баш и покрај тога. Кад би се толики терет смањио, то неби значило да се иде натраг, него би још своју снагу повећали.

Шта су дужни родитељи да раде?

1. До 7 године треба дете да учи играјући, и да се само даном приликом поучава, да му се обраћа пажња да добро чује и види. Тако дете треба послати у школу за игру (по Фреблу), а не у школу за учење. Кад дете наврши 7 годину, онда је телесно већ прилично развијено, и има толико снаге да лако савлада душевно напрезање. Кад наврши 7 годину дете, онда без бриге може поћи у основну школу, а са навршеном 10 годином у гимназију; ако су деца у том добу још слаба, и нагињу кратковидости, онда нека још са годином дана доцније почну. Кад је оно телесно ојачало, надокнадиће већ брзо оно што је пропустило.

2. Треба добро испитати за шта су деца способна. Кад се бира у коју ће школу не треба да је родитељска воља меродавна. Неко дете неће моћи успевати у гимназији, али ће зато можда моћи лако успевати у реалци ил у грађанској школи. Сваки родитељ оће, да му дете буде што више него што је сам, а то је са свим природно. Али срећа дотичног детета напослетку неће зависити од високог положаја само него зависи од тог, оћели оно моћи свој позив сасвим испунити. Боље је бити у каквом скромном занимању први, него у високим круговима последњи. Ваљан човек ће се у свакој прилици одликовати, само кад се постави на оно место за које је. Али ако човек увиди и сам да заузима положај за који није дорастао ни душевно ни телесно, неће никад бити весео, задовољан и сретан.

*) Проф. Дондерс из Утрехта, славни холандески очни лекар вели, да од свију европски земаља што је он пропутовао, највише кратковидих има у Немачкој, — На оксфордском универзитету било је за 4 године 32 кратковида, а проф. Вирхов вели, да сад од његових 100 слушалаца носе њих 80 наочари.

3. Које дете иде редовно у школу, не треба му онда и код куће давати приватне часове. Музику нека учи само оно дете, које покаже за то вољу и способност. Ако се види да дете нема воље на то или не напредује, онда код таког детета треба музику напустити или за неко време, или за увек. Које се дете без обзира силом тера да учи свирати, то се претоварива без икакве цељи и користи.

За децу, која у школи слабије успевају добро је да се код куће држе часови, у којима ће се само поновити и научити оно што дете није могло у школи да свати. За таку децу је то олакшање и нужно је за њих. Само треба да родитељи при томе пазе, да онај који држи с дететом часове, не задаје таке задаће, које не спадају у понављање онога што се у школи учило. Он треба с дететом да пређе школске задатке, али ако се то не може, нека сам задаје детету сличне задаће. Ако се он тога не држи, онда је неспособан учитељ и онда нетреба ни учтивост ни сажалење даље да га држи. А друго треба и на то гледати, да ли је дете што је заостало у учењу душевно довољно развијено, па ако није, боље да се остави, да понови разред, да се међутим оснажи.

4. Родитељи треба ако је иоле могуће да детету направе код куће места где ће мирно моћи своје задаће радити, дакле какву засебну собу. У тој соби да се тако намести стол, да детету с леве руке долази светлост а сунце да се заклони завесом да му не смета; треба пазити и не дати му да чита здраво ситну штампу. Треба му наместити какву згоду, да при писању и читању не седи сагнуто, дакле стол што лежи косо, а столица да је висока према столу и детету. Треба дете опомињати, да при писању не нагне главу на једну страну, да не спусти лево раме а десно да уздигне.

Не сме се дете навикнути да ради редовно до неко доба ноћи, то се само у ванредном случају може допустити, али никако да постане обичај. Рано нека леже и рано нека устаје то нека је правило. Из јутра је душевно и телесно окрепљено дете, па може лакше да учи. Већ је Франклин казао да не треба куповати лампе, кад имамо сунце бадава.

5. Од највеће је важности то, како да се употреби слободно време. Двострука би корист била, кад би се родитељи навикли на то, да своју децу изводе у поље и у шуму. Бар сваки дан по једанпут треба отац или мати са својим сином и ћерком да изађе мало у шетњу. Не шкоди ако се због тога пропусти „халбсајдл“ или који „јаузн.“ Свеж шумски ваздух користан је за сваког, и више вреди него дим и магла у пивари.

По себи се разуме, да особито мушка деца могу и сама са својом браћом и друговима ићу у шетњу, да на пољу купе биљке, или да гимнастишу; за рана треба учити децу да их не мора увек когод од старијих водити.

Са особитом строгошћу треба родитељи и васпитачи да стану на пут, да се деца мушка не науче пушити; дуван шкоди плућама особито онда, кад још нису сасвим развијена, осим тога се осећа деран с цигаром у зуби да је већ зрео човек. А познато је да чим се младић научи пушити одма не прима тако поуке од својих старијих.

То исто важи и за каване. Ђак који је научио да заповеда келнеру неће више да слуша свога учитеља; а осим тога су алкохолична пића од штетнијег уплива по здравље дечије, него што се то обично узима. Младићи треба да су од природе весели, сретни, а не треба им вино да их развесели. Нека они гледе, да су здрави па им више ништа не треба, онда су сретни.

6. Родитељи треба и на то да пазе, да ли је школа добро уређена и да ли се у њојзи учи по доброј методи. Но то није баш тако лако ни дознати, јер ко није по своме позиву школски човек, треба да зна да је методика читава разграната наука, па зато је тешко пресудити да ли је у школи све добро или није. Треба ту годинама учити,

и имати у том искуства ко ође то да научи. Зато треба родитељи да марљиво читају популарно написане књиге о томе. Родитељи не треба да равнодушно гледе кад им дете услед каквог наопаког школског уређења пропада, али зато опет не треба да мисле да је све оно наопако, што се њима не свиди. Све донде неће се школско стање поправити, док год не узму у обзир учитељи и школске власти и глас родитеља, а то родитељи неће постићи тиме кад ћуте, а још мање оговарањем. Они морају толико знати о цељи и методи учења, да своја потраживања могу и поткрепити.

(Наставиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

о је млад човек, који путује у саратовску губернију и који да није ревизор не би ту седео, кад га чека пут. На очима му се огледа неко размишљање. Он је све до најмањих ситница прегледао, па чак и у наш тањир загледао, да види шта једемо. Он ни крајцаре једне не плаћа; — све на њему показује да је ревизор.

„Начелник. — Авај мени до бога милога; ми смо несретни грешници, пропали. А за ове две недеље (од кад је ревизор дошао), избијена је наредникова жена*)! Апсеницима није издаван тајин! По сокацима се бекрија, па толика нечистоћа!... (Жандарму) Трчи брже у собу и донеси ми отуд сабљу и нову капу... Проклети трговци тужили су ме! Трчи одмах и скупи све патролџије... Сваки нека узме.. Их како ми је сабља изгребана! Проклети трговчина Авдуљин! — види да му је у начелника остарила сабља, па опет не доноси нову! О лукави свете! а овамо, лопови једни, сигурно већ ките, ките кришом тужбе против мене... Дакле, сваки нека узме у руке по једну улицу .. та ђаво је однео и са улицом — по једну метлу па да ми очисте сву улицу, што иде гостијоници, и то чисто да обришу... Чујеш ли! Па ми се и ти узми на ум! Ти ти, та знам ја тебе! Ти се тамо кумаш и пријакаш, а крадеш у чизме сребрне кашике, где год дохватиш — пази у мене је добро уво!.. Шта си радио, са трговцем Чермајевом, а? Дао би човек два аршина чоје за мундир а ти смакао цео комад! Узми се у памет. Узимаш веће мито, но што ти по чину приличи*)“

(Члану полиције) „Чујете ли, ево шта ви да радите: жандарски поручик... он је високог раста, с тога нека стане на ћуприју, да одржава ред. Па онда развањујте брзо стару ограду, што је до обућара и ударите туна један колац, нека изгледа, као да се нешто мери и планира. Оно наравчо, што је више развалина, то је све већи доказ, да управитељ вароши исправља и улепшава улице. — Ах боже мој, та ја сам заборавио, да је уз ту ограду насуто преко четрдесет кола свакојаког ђубрета! Како је ово погана варош, чим човек подигне какав споменик или просто ограду, ђаво би их знао откуда одмах, навуку ту свакојако ђубре! Па онда, ако чиновник из Петрограда запита: јестел задовољни са службом, то му сви у један глас одговорите: „Са свачим смо задовољни ваше благородство!“ Јер ако се ко год усуди да буде незадовољан, да ћу му ја после тако незадовољство да ће се све крстити... Ох, грешан ли сам ти боже много ли сам грешан! Дај боже, само да се ове невоље што пре курталишем, а после ћу већ упалити у цркви таку свећу, какву нико до данас није палио! На сваког од ових скотова трговаца удариђу намет по товар воска!“

*) Жена се не сме телесно казнити.

*) Ти не по чину берешъ. Ово је постала пословица у Русији, где чин (чинъ) одређује свакоме положај у друштву.

Начелник даље издаје оваке наредбе. А који је то путник, који је узнемирио „слатко спокојство“ тако часних чиновника? Писац нас с њим упознаје у другом чину једним доста дугачким монологом његовог слуге — доста незгодан начин и показује невичност пишчеву у излагању сцена.

Млади „мними“ ревизор је неки омањи чиновник у оставци — Хлестаков, (предмет сам по себи доста незгодан) који пошто је изгубио сав новац на картама, не зна како ће да оде из гостионице у којој је отсео. Гостионичар му већ више неће да даје на вересију; не да му ни да једе и прети му да ће га тужити начелнику. Хлестаков је мислио, да замени ручак тиме, што је готово у сваком дућану откинуо по који комадић усољене јесетре токорсе погађајући се да купи; али његов празан стомак не задовољава се овим палијативама. Кеса му је празна, а не зна како да нађе дувана да бар завара глад, пошто се прво љутио на слугу — гостионичарског — он га за тим ласкаво милује и најзад успе тим да добије чорбу и печење, које он тако рећи проождере, проклињући провинцију и жалећи за Петроградом. На један пут му слуга јави да је дошао начелник. Убеђен да је газда испунио што је претио, мисли да је начелник дошао да га води у затвор. Али он се међу тим храбри и вели да се неће тако лако дати. С тога се он први жали начелнику.

„Хлестаков. — Ово страшило од гостионичара даје ми тако тврду говеђину, као да је од дрвета. . . а чорба — ђаво би га знао шта је он ту збрљао; морао сам је просути кроз прозор. Он мене по цео дан мори глађу. . . а чај му је буди бог с нама, — удара на рибу, а не на чај.“

„Начелник врло понизно и плашљиво — Опростите, ја бога ми нисам ту ништа крив. Код мене је на пијаци увек говеђина добра. Доносе је Холмогорски трговци, људи трезвени и доброг владања. . . А ако што није у реду. . . Дозволите ми да вам понудим да се преселите са мном у други стан.

„Хлестаков. — О не, нећу! Знам ја шта то значи други стан, т. ј. у апсу; али какво право ви имате, како ви смете?. . . Та ја. . . ја служим у Петрограду. . . (Гордо) Ја, ја, ја. . .

„Начелник — (На страни) — Ух мени несрећнику како је љут! Све је чуо. Све су му доказали ти проклети трговци!“

„Хлестаков. (Храбри се) — Доведите ако хоћете сву полицију — па ја опет нећу ићи! Ја ћу право министру! . .Шта ви мислите? Шта ви хоћете?“

Начелник, — Смилујте се, немојте ме упропашћивати! Имам жену и ситну дечицу, немојте ме унесрећити.“

„Хлестаков. — Не не, ја нећу! Гле ти сад! шта се то мене тиче. Зато што ви имате жену и децу да морам ја ићи у апсу, — то ми се допада!“

„Начелник. — Из незнања тако ми бога из незнања. Сиротиња. Сами расудите плата не стиже ни на сам чај и шећер. Ако је и било какво мито, то је маленкост: што год за јело и на који пар хаљина. . . Што се тиче наредникове удовице, која се занима трговином, и коју сам, као бајаги, ја тукао, то је клевета тако ми бога чиста клевета, то су измислили моји душмани; то је такав свет, да би ме попили као мало воде на длану.“

„Хлестаков (замишљено) — Ја заиста не знам, за што ви ту говорите о неким злочинцима и о некој наредниковој удовици. . . Они се мене баш ништа не тичу, наредникова је жена са свим друго, али мене ви за цело не смете избити; мали сте ви још за то; гледај ти њега! . . Ја ћу платити, дабогме да ћу платити али ја сад немам новаца. За то и седим овде, што немам ни пребијене паре у џепу.“

„Начелник — ако заиста трпите оскудицу у новцу, или ма у чему ја сам готов да вас послужим овог часа... То је моја дужност да помажем путницима.“

„Хлестаков — Дајте, дајте ми на зајам ја ћу се одмах намирити с гостионичаром. Мени да је само двеста рубаља, најпосле макар и мање.“

(Наставиће се)

ЛИСТАК.

ЈЕДНА СТАРА КВИТА ОД год. 1760.

О приходу од пустаре Сирига, доскорашњег добра владичанства бачког.

У архиви овдашњој владичанства бачког чувају три квите (признанице), како стоји у протоколу о том „вечнаго воспоминанија ради“.

Из та три званична писмена, пре сто и двааест година види се, колико је носило аренде, закупнине, то у наслову поменуто, доскорашње добро владичанства овог — пустара Сириг, која захвата у опсегу новосадском до 4800 ланаца најбсље земље бачке, осим оно мало баре и мочари.

Ево, саопштавамо једну од те три квите од речи до речи по оригиналу, која гласи

КВИТА

Ѡ шéсть Стотина форинтовь, йхже Ꙗ долꙋ подписáнный прїахъ ѿ Племенитороднаго Г(оспо)дина Пантелїи Миланковича, Бꙋргера и Сенатора Свободныѧ сеѧ Кралевскїѧ Вáрошн, за ѡбычнꙋю по Контрактꙋ ꙋ҆чиненꙋю Пꙋстáре мóеѧ тáкѡ назнваемїѧ Сúрига а҆рендꙋ, то éсть ѿ М(есе)ца а҆прилїа 23-ѡ дне 1760-ѡ до паки Априлїа 23-ѡ дне 1761-ѡ припадающꙋю. Кóегѡ рáди и҆ Болшáгѡ Вѣроѧтїѧ своерꙋ҆чно подписꙋюсѧ, и҆ ѡ҆бычнѣ печатомъ потверждꙋю. Вь Новосадѣ Маја 1-ѡ. дне 1760-ѡ Гóда.

Смирéнный Еп(ї́с)к(о)пъ Бáчкїй Сегединскїй, и҆ Егарскїй (М. П.)

Мѡѵсей Пꙋтник с. р.

Шест стотина форинти шајна, или као што онда зваху, црних банака, аренде годишње; а то је 252 форинта данашњег новца! Сад та пустара Сириг доноси на годину до 50,000 форинти ау. вред.

Каква разлика за сто и двааест година!

Земља ова, као што је познато, комасована је са осталим добрима владичанским, којима сад рукује управа српских народно-црквених фондова наших, те од прихода отуд добијају владике наше по 10,000 плате у готову новцу и стан; где нема двора владичанског, као н. пр. овде у Новом Саду, плаћа им за стан поменута управа фондова још до 2000 форинти.

Пустара Сириг даје пореске дације данас 12000 форинти годишње и још к тому по 2000 форинти еквивалента. Кад се одбије пореза ова од целокупног прихода, онда Сириг сам плаћа мал-не четворицу владика, а сва она друга добра владичанска тек двојицу и допуну четвртому.

Није згорег, да речемо још, и како је та аренда расла и порасла до данашње, мало час споменуте големе суме од 50.000 форинти ау. вр. за ово тридесет и толико година после буне, год. 1848. Владика Платон Атанацковић беше последњи, који је уживао сав приход овог добра владичанства бачког. За првих година после буне речене носио је Сириг владици Платону по четрнаест хиљада фор. и порасте за тим до двадесет и четир хиљаде форинти, док земљу ову држаху под закуп поједини подузимачи. Кад ал наједаред дођу Немци из оближњег села Буљкеса и понуде владици од своје воље 10 фор. ау. вр. по ланцу — и тако на један мах удвостручи се тај приход на четрдесет и толико хиљада, а с тим, да богме порасте и пореза. Тако после остаде и до данас.

Садашњи, пространн хатар новосадски и та пустара Сириг, беху још с почетка прошлога века војнички опсег Срба Граничара по имену Шанца Варадинског, од којег по том изађе на обали дунавској по догледу граду Варадину данашњи Нови Сад.

Пустара Сириг беше испрва, као и у сваком другом овдашњем, српском опсегу граничарском, земља обр-капетана, капетана и других часника војничких; понајвише ливаде и пашњаци за сенокос и запаћање и држање целепа, волова и друге беле марве крупне и ситне. Мало по мало па поникоше

на земљи тој засеоци и салаши, као што то овуд зову; којих је добар број и сад у хатару новосадском, мал-не још и данас, у добри час, све самих српских салаша. А кад оно око половине прошлог века Срби од овуд, натерани силом спахијском и унијом римском, одселе се у Русију и населе тамо са другим исељеницима крајине нотиске и поморишке „Нову Србију“ (око Кијева и Очакова) — остаде земља ова Сириг пуста, без народа. О ту земљу отимаху се у први мах Бојнићи, потоњи Стратимировићи; али владика Висаријон Павловић (1730.—1757.) изради у коморе те Сириг остаде добро владичанству бачком. Стратимировићи добише Кулпин с немешагом заједно. Други веле, да је Сириг купио владика Висаријон и платио по дукат за ланац, и као да се једва на то и склонио — тако је земља онда била буд зашто!

Толико могосмо разабрати из живих уста људи, који ближе беху владици Платону, ил од својих старих тако слушаху, и сазнадоше — буде-ли ко ово из поузданог где извора писменог боље знао и ово поправио просто да му је.

Породица Миланковића дуго по том била на гласу са свог имања и врлине и честитости српске. Од ње пониче и данашња задужбина стипендијска за ученике наука реалних и техничких, Владика Мојсије Путник би по том (1781. год.) митрополит српски, као што је и у овом листу на свом месту забележено.

У Новом Саду о Лучину-дне 1882.

А. Сандић.

КЊИЖЕВНОСТ.

Слике из српске историје од Станоја Бошковића. Ново прегледано издање. У Београду у штампарији краљевине Србије. 1882.

Несмо могли пропустити да ову красну књигу не пропратимо са неколико речи. Из ове књиге види се да смо много и много изгубили у историји са преране смрти Станоја Бошковића. Из ових правила његових види се да смо изгубили у Станоју Бошковићу историка, који би осветлао образ себи и својем народу. Ево његове првине, које је младићем писао тек што је на ноге стао, па ево и данас имају вредност за нас. Нема лепше књиге у нашој књижевности, која ће боље послужити нашој младежи на разгоревање племените љубави према милом роду њихову. Нема оваке књиге у нашој књижевности изузимајући списе Даничићеве, која се одликује тако лепим стилом и тако правилним језиком, да нам свима може служити за углед и равнање. Уз лепе слике као што су: кнежева вечера, Југ и Југовићи, бој на Косову и. т. д. има леп кратак живот Станоја Бошковића, која је написао Јов. Туроман. Овај нас живот потсећа на златна времена она, кад су се ђаци натицали међу собом у наукама, кад је уметна поезија почела да захваћа дубљега корена, код нас, кад је „Седмица,“ кад је „Даница“ и неко време „Јавор“ излазио. Данас су пак — чини ми се — друга времена наступила. Појезија се не цени као онда. Струја нас је нека друга захватила. Али ми се тешимо да ће та струја малаксати. Гусле српске несме прашина попасти, оне требају и морају одјекивати увек, докле је и једнога Србина, јер оне су нас одржале у чистој, непомућеној свести српској. На што ову књигу још већма краси, то је њезин језгровити и пун садржаја предговор, који је написао Јован Бошковић, после Даничића највећи познавалац српског језика, којима се не могу приближити остали српски и хрватски филолози. У овом предговору познаје нас Јован Бошковић једним махом врло језгровито са данашњим стањем историјске науке код нас Срба, а који је опет тако правилним језиком српским написан каквим само зна Јован Бошковић писати. За то препоручујемо ову књигу из свег срца сваком, а особито омладини, која ће наћи у њој племените хране за себе.

У Карловцима **Ј. Ж.**

ЧИТУЉА.

(*† Јован Арањ*). 22. Октобар о. г. жалостан је дан по мађарску књижевност. Тога дана умре најбољи мађарски епски песник Јован Арањ.

Јован Арањ је као песник познат и српскоме свету. Од његових песама многе су и на српски преведене а најбоље и највише арањевих песама преведоше Змај Јован Јовановић и Мита Поповић. Даље су преваћали Арања и Сима Јовановић, и Обрад Беселињи и др. Од његових преведених дела напоменућемо: „Толдију,“ „Толдијину старост.“ „Отму Мурањ града,“ „Сужну роду“ и „Велске барде“ (изашле у Певанији Змај Јована Јовановића) даље „Толдијину љубав“ (I. песма штампана у „Стармалом“ а по том и у овом листу такођер по Змајевом преводу). „Зими“ (у Срп. Ил. Новинама“ по преводу Мите Поповића), „Клара Зач,“ „1879 године“ „Ропске душе,“ „Снаш Јања,“ „Мати“ (све по преводу Мите Поповића у „Јавору“) „Вечни мир“ (превод Симе Јовановића штампана у „Јавору“) „Ђаво и жена“ (штампана у „Стармалом.“ и т. д.

Јован Арањ родио се у Великој Салонти 2 марта

1817 г. Основ школе и гимназију свршио је у своме родноме месту. Ту је још као ђак трећошколац и пропевао.

Године 1834 отиде у Дебрецин, да продужи науке али се није тамо дуго бавио. Пробуди му се жеља за глумовањем и када дође неко путујуће позориште друштво у Дебрецин ступи и он у то друштво. Путујући тако од села до села, од града до града, затече га у једном месту глас, да му је мати умрла и да му се отац налази у крајној нужди. Одмах тада остави глумство и похита кући да помогне своме старом оцу. Мало за тим буде он у своме родноме месту изабран за учитеља а после и за варошког бележника. Али он и поред свих својих званичних дужности није заборавио на књижевни рад. На расписану награду кишфалудијевог друштва пошаље свој епос: „Изгубљени устав“ и добије награду од 25 дуката. За тим пошаље и свога „Толдију“ и добије такођер награду од 20 дуката.

Све до 1860. г. животарио је он које служећи у магистрату које професорујући, док га те године не изабра кишфалудијево друштво за свога управитеља. Тада је он као управитељ тога друштва уређивао и белетристичан лист: „*(Szépirodalmi figyelő)*“ (од 1860—1862 г.) а затим: „*(Koszorú)*“ (од 1863—1865 г.) У исто доба преваћао је Арањ и свога узор-песника Шекспира и превео је: „Хамлета,“ „Краљ Јована“ и „Сан једне летње ноћи.“

После тога, 1865 г., би Арањ изабран за тајника у мађарском ученом друштву а 1870 г. и за главнога тајника, које је звање вршио све докле год му се (1879 г.) здравље не поруши. Те године захвали се Арањ на томе звању а благодарно мађ. учено друштво наименује га за почаснога тајника и даваће му и на даље сву његову дотадашњу плату све до смрти му. —

Међу његовим дивним баладама, једно од најлепших места заузима балада „*Sibinyani Jank.*“ која се збива на двору српскога деспота Стевана Лазаревића (Високог Стевана). У тој балади песник описује како је Жигмунд мађарски краљ дошао у походе Стевану Лазаревићу. Једнога дана похвали се деспот Стеван краљу мађарскоме како се у његовоме двору налази велика јуначина, Мађар по имену Јанко Сибињанин. Жигмунд захте да види тога јунака Мађара а деспот га изведе пред краља и заповеди му да учини велико јунаштво: да ухвати жива вука у гори Јанко Сибињанин то и учини. Жигмунд краљ видећи каквога величога мађарског јунака скрива Србија измоли га од деспота и одведе га своме дому.

Ето, то јо укратко живот и рад писца гемекепоса мађарске књижевности, певача „Толдије“ и „Отме Мурањ-града.“

Нови Сад месеца Октобра 1882. Озрен.

РАЗНО.

(*Хинески ручак*). Јосиф Ленерт, који је пре неколико година пропутовао земљу, описао је своје путовање у књизи „*Um die Erde,*“ која је изашла г. 1878. у две свеске. Књига је скроз занимљива. На једноме месту описује, како је у Шангају ручао код некога Вонга, те вели: „После краткога разговора одемо у трапезарију; Вонг је позвао и два хинеска мандарина, који су, као што је изгледало, мањега реда били, него што је он, тако нас је за ручком било осморо. Наш се домаћин извињаваше, што је тако ручак слаб, он је вели нарочито хтео, да имамо прилике јела само „коштати,“ да би имали појма о Хинеском ручку. Но ипак је било више од 40 разних јела, тако да сам се већ побојао био за мој стомак, и ако сам од свакога јела само по један залогај узео. Заиста је јуначки било од мене од толико јела свако окусити, те ми је после долазило, као да ми се воденичарски камен врти у стомаку. У почетку ручка беше сто, за којим смо седили, препуњен неким маленим чинијицама; у свако; беше парченце укусно зготовљенога печења, шунке, гљива, воћа, пецива и т. д. Пред сваким гостом беше мали тањирић, а на овоме малена шољица, мала као половина обичне шоље за каву, осим тога беше и једна већа шоља са тејем, а друга мања са Хинеским пићем „самчу;“ то је неко „вино“ од пиринча, једино духовито пиће што се прави у Хини. На столу беше неколико порцулански чаша са познатим прутићима, којима Хинези место ножем и виљушком једу. Вонгови су прутићи били од слонове кости и дугачки око 25 сантиметра. Морали смо се најпре вежбати у томе како се тим прутићима једе, но ипак смо били у томе врло нипави и сви су нам се смејали. Прутићи се тако држе, да могу ухватити залогај онако као какве кљеште. За умокце се употребљују кашикице од порцулана. Домаћин је подносио гостима залогаје од разних јела са безбројним комплиментима, а и ми смо њега послуживали, као што је то већ обичај у Хини. Уз то смо сркали теј и „самчу,“ и кад смо већ многа јела коштали, пушили смо. Ја сам већ био сит и држао сам, да је сада крај ручку, но наскоро ми протумачише, да је то све била само спрема, само неки увод, а ручак ће истом да почне. Како ли сам се преварио! И доиста сто се очисти и наново постави. Јело за јелом се стаде доносити и мислио би човек, да неће бити краја, јела су се састајала из чудноватих ствари и домаћин их је смешећи се износио пред нас. Гости Хинези и домаћин за време јела непрестано су подригивали; тим обичајем се хоће да укаже нека учтивост према гостима и то и ови морају да чине, ако неће да их држи за непристојне — баш противно нашим појмовима. Један од нас, неки морски кадет, узео је ово врло озбиљно, те се трудио, да својим ригањем секундира Хинезима но ови су га својим музикалним талентом далеко надмашили. Једва смо се уздржали од смеја, кад смо овај концерат слушали. Ја приметим домаћину Вонгу, који је крај мене седио, да то код нас није обичај, но он ми одговори, да је то врло здраво. Сетио сам се Турске, где се ваљда из истих разлога држе тога обичаја —

подригивања. Од оних силних јела што смо их коштали, споменућу само нека: Источно-индијска ластија гњезда у чорби, помешана са живинским месом и са шунком; монголске печурке у чорби; питијасто, скоро провидно јело без икаква укуса; велика је реткост и скупоценост; пераја од морског пса у чорби са шунком и живинским месом; обарена јаја од вивка у чорби; гљиве са прутићима од бамбуса, врло укусно јело; паштете у млеку од бадема, нема укуса; пудинг од пиринџе са семеном од љиљана, црним луком и бадемом. Важи као ремек Хинеског куварства. Од „воћа“ је било корена од локвања, семена од лубенице, ђумбира и неке врсте лука, куваних јагода и много врста ораха. Да ли смо јели и меса од пацова? питаћете ме. Лако је могуће. нисмо могли разазнати а казали нам нису. На крају ручка, кад сам мислио да не могу ни мрве више окусити изнели су нам пиринџе. Најсветија је дужност при крају ручка јести пиринџе, иначе је увреда за домаћина, кад би ко презирао најсиромашније ово јело Хинеско. Уз јело се почешће пије „самчу.“

СТАТИСТИКА

(*Статистика домаћих животиња у Европи*). Рачуна се да има у Европи: коња 51.500.000,од ових долази на Русију 16 милијуна, на Француску 2. 700, 000; говеда 89 милијуна, од којих долази на Русију 22 милијуна, на Француску 11 милијуна, оваца 194 милијуна од који долази на Русију 46 милијуна на Велику Британију 29 милијуна; на Француску 25 милијуна; на Пруску 19 милијуна. Свиња 42 милијуна од којих долази на Русију 10 милијуна а на Француску 5.

(*Највише самоубиства*) долази на варош Лајпциг и краљевину Саксонску. У овој држави долази 450 самоубиства на милијун становника у Паризу 400 у Бечу 285, у Берлину 280, у Лондону 85; — у Мају Јуну, и Јулу догађа се највише самоубиства. Самоубице због сиротиње обично се вешају, самоубице због гриже савести и из љубави обично се убијају пушком или се трују.

(*Париз*). По најновијој статистици има у Паризу 82.352 куће. Године 1876. било је свега 71.873 куће, дакле је за пет година дана саграђено 10,479 нових кућа у Паризу. Једно на друго узевши има у свакој кући 26 од 27 становника.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Ала се молио Богу*). Попа. Је ли Маро, ни си ли ти видела гдегод моје наочаре? Ево већ четрнаест дана како их тражим а не могу никако да их нађем.

Мара „вирчаштерка“. Јесам господине, ено их у молитвенику.

(*Чудно питање*) Мала Милица запита једнога дана своју матер: „Јели мама, кад какав лажов каже да што није истина, да ли му онда треба веровати?“

(*Танталове муке*) Неки учитељ исприча у школи својим ученицима причу о Танталу и питаше их тада за сличне примере. „Дакле Драгутине“ запита једнога ђака „шта би за те биле Танталове муке?“ — „Кад би војнаци с музиком овуда прошли а ја не бих смео на прозор да их гледам“ одговори Драгутин.

(*На природоњачком испиту*) Професор Линк запита једнога младога природњака на испиту одкуд долази северна светлост. На то му млади природњак у неприлици одговори да је он то знао али да је заборавио. „О, ви несретни човече“ повиче на то Линк „та ви бисте једини који сте то знали и баш ви морадосте да заборавите.“

(*Шпекулација*) А. Реците ви мени молим вас какву радњу имате ви сада.

Б. За сад немам још никакву али ћу сад ступити у компанију са једним човеком А. Па хоћете ли и свој капитал уложити у ту радњу Б. Не ја нећу никаква капитала улагати. А. Ала, ви нећете да ресвирате Б. Ја ћу само своје искуство уложити. А. А ваш друг свој капитал. Не? Б. Тако је. Ми смо уговорили компанију на три године. После те три године имаћу ја његов новац а он, е а он ће моје — искуство.

НОВЕ КЊИГЕ.

Годишњак велики српски народни илустровани календар за годину 1883. Уређује А. Сандић. Издање браће М. Поповића у Новом Саду. Цена 33 к. — Садржај. Зашто ми Срби овде опадамо и пропадамо. Будимско робље. Стеван Николић — Орловић. Ђурђе се мири с Јерином. Прављена ракија прави је отров, права куга и морија. Грешница. Приповетка Стевана J. Јефтића. Цар Стеван Душан силни. Депутација код проте Костића Нешто из угарских грађанских закона за поуку народа. Свинче (казивање из науке о животињама) Две три о сликама у овој књизи. Вашари. — На календарску књижевност од ове године обазрећемо се скорим нарочитим чланком.

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Од ове изврсне збирке изашла је свеска 48. са скупљеним списима пок. Михаила Витковића. Са идућом свеском отвара се претплата на ново (треће) коло ове библиотеке. Цена је појединој свесци 16 новч., а претплата је за 24 свеске 3 ф. 40 новч.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга — Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 44. У Новом Саду, 31. октобра. 1882. Год. IX

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

Како је то да песницима ни једна појава неумакне? — Ми видимо један предмет, и посматрамо какво збиће, те опет останемо према виђеном и чувеном ревнодушни, напротив када нас песник на те исте предмете пажљивим учини, када нам их он предочи, онда и ми јасно упознамо важност свега тога? упита Милче чедно.

— Разлика је драго моје Милче између песника и других људи та, што други људи виде само оно, и интересују се само за оно, што се на њихову личну корист односи; на против песника оживљава општност. У свету има дасваки предмет своје место; за то је тај сваки предмет за употребу. Песник покаже праву страну његову т. ј. важност његову, он тај предмет учини приступачним целоме свету. Његова душа обухваћа бољитак целог света, заото он види, позна и покаже сваку појаву у свету.

Када је Миодраг незнано у одушевлењу рекао драго моје Милче, — тим речима, тим звучним слатким изразом изазвао је буру осећаја у Милчетовом срцу. Румен је облио цело лице њено! она је врло мало чула од свега онога што је Миодраг говорио, њој је само звонило: драго моје Милче, она је била пуна блаженства, пуна среће, она је корачила гледећи у около стазе и зелену траву.

Али, гле, ми смо заборавили казати де се ово све збива. Нека ми се опрости, ево ћу сад одмах све лепим читалицама казати. Овај се разговор водио од винограда г. Стајића до Бајске водице а баш лицем у очи мале госпојине. Виноград г. Стајића нешто је даље од доброг пушкомета, па смо код чесме.

У очи мале госпојине искупи се многи наш народ, не само из Баје, већ и из околине, па има их ту и из даљих крајева, на Бајску водицу. Једни доводе болеснике да их исцеле, други које бес мучи, долазе, да их прогоне, трећи остављају ту своју несрећу или беду, четврти се хоће да опросте од нечисти,

у опште сви желе да се једним средством исцеле, а то је молитвом и водом. Спаситељ вели вера ће те твоја спасти! Народ наш у то верује.

Но мимо оних који желе, да се неке беде опросте, долазе на водицу и такови, који хоће да природу уживају, ил' да се ту упознају, ил' да се можда коме и допадну, долазе дакле здрави и душом и телом, прво да се по моле Богу, да им Бог срећу удели, друго да се умију светом водом да остану свежи и лепи.

Та ево ту су све Бајске девојке, једна лепша од друге, једна чеднија и милија од друге. Забунио би се да ти заповеде да бираш. Девојке постајале у коло па весело ћеретају; а матере им поседале на клупе те претресају стогодишње успомене.

Стаза од тог винограда Стајићевог кривуда, те у разговору нађе се Миодраг и Милче на једаред у погледу свију девојчица, које жустро шапнуше: Ево Миодрага! —

На неколико корачаја иза њих двоје ишла је Милчетова мати и брат Станиша и тетка Ружа.

Девојчице су потајно своје погледе на Миодрага окомиле. Он је пак неке познавао, али већином не. Он им се учтиво јави. Девојчице које беху познате са Милчетом, те су пришле њима двома и руковале се са Милчетом.

Сада већ стиже и мати и Станиша и тетка Ружа. Ове опазише своје познанице де седе на клупама па се упутише тамо њима. Тек што је прошло неколико тренутака, а звоно јави да се служење отпочиње.

Поп Аркадије служи у цркви. Он је од оних свештеника што не испуњавају своју дужност од беде већ му је увек светиња у души па служи што свечаније. Јак, звучан и пријатан глас чуо се далеко на пољу из мале црквице. Сви тронути слушаху дивно и свето богослужење. Појци појаху божанствено. Чинило се човеку да је у рају.

Миодраг је стајао скрштених руку свечано тронут, у неком заносном осећању. Он је био очаран том лепом појавом, он се узнео на духовни крили изнад своје околине, изнад танковрхи јасика до престола небеског, ваљда је ту величанство света угледао, тежак уздисај искиде му се из груди а с њим и болан изуст: „Ох народе мој!“

Милче је стајало до Миодрага, оно је осећало сваки покрет Миодрагов, његов уздах подиже њене лепе очи, она погледа Миодрага, опази сузу у његовом сјајном великом оку, па тужно запита: „Шта вас је тако болно дирнуло, те вам око сузу рони?“ —

Миодраг погледа блажено у дивно Милче, па тада жалостиво рече: „Видите ли драго моје Милче тај свети извор, те силне вале, што овде прскају ове ледене стене; а тамо даље напајају широка поља, толико суза да ми има око, ја би сретан био. Та Србин нема суза у којима би своју беду. своје јаде удавити могао. Сву ову земљу полила је и напојила српска крв. Цвет народа погинуо је на бојним пољима као да на њему неко старо проклетство лежи. Далеко од свога дома уздише за својом тамо још беднијом браћом, која ево овако као ми овде, далеко од света, у шумама Богу се молити сме. О, грозан је Турчин! грознији и од звера. јер се Србин завлачи у гудуре те се не плаши звера али се скрива од Турчина. У повесници нема примера, да је ма који народ тако силно, тако дуго патио. И људи гледе, остали свет као да се свети, што Србин пати. О, па да му око сузе не рони! —

(Наставиће се).

Њ О Ј...

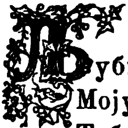

Љубио сам, — ал узаман беше!
Моју љубав ветрови разнеше. . .
Тебе немам, надо моја лепа,
Сад кад певам душа ми се цепа!...

Љубио сам — али гадни људи,
Отеше ми драгану са груди....
Сад усамљен сузице проливам,
У грудима своје тајне скривам!..

Љубио сам жаром срца мога;
Ствар'о слике света вилинскога!
Ал ми нема мога витог цвета....
Ти се вијеш стазом ломна света!

Љубио сам — и сада још љубим,
Мој бих живот са твојим да сљубим. ..
А ти душо — ој тако ми Бога!
Дал' још љубиш пламом срца твога?!

Драгомир.

ЖЕНСКИ НЕРОН.

РОКОКО-ПРИПОВЕТКА САХЕР МАЗОХА

превео

Милорад Шимић.

(Наставак).

7.

„Иде царица у Ливонску!" ле ћаше од уста до уста. Најсупротнија мнења разгласише се о сврси тога пута. Најпосле се сложише у томе, да Катарина II. исти предузима, да се са Поњатовским састане.

Пре но што се Катарина на путна кола успела, бијаше кнегиња Дашков у царски кабинет позвана.

Катарина II. ходаше немирно по соби горе-доле. Изгледаше необично весела, мрмљаше неку незнатну талијанску арију и огледаше се час-по у огледалу са неком извесном охолости.

„Лепа сам," рече живахно, „учинила сам Мировића сретним; сад може за ме умрети. Но ја нећу више да га видим. Опроштај би ме узрујао. Ево упутства за њ,' а ево и своте, које су му потребне."

Она преда обоје кнегињи, за тим оде к писаћем столу, узе с њега неки акат, прочита га још једном пажљиво, те га на то брзо потпише.„ Читај!"

Дашковица читаше. Бијаше то заповест обојици, царици оданим часницима: капетану Власијеву и поручнику Чукину, који чуваху царевића Ивана у затвору у Шлисељбургу и њиме у једној соби спаваху, а садржаваше наредбу, чим би се какав покушај учинио да се сужањ ослободи, нека се исти убије. Повода истој заповести даде буна, која је (царевићу на руку) сваким даном опаснија бивала.

„За Петроград сам издала наредбе," рече Катарина II. импосантном тишином, „Орлова ћу собом повести; Панин остаје, њега уступам теби, ти га чувај ти ми јамчиш за њ,' мој син насљедник остаје у његовим рукама." Дашковица се помаче. „Ја знам Панина," продужи царица величанствено, „могло би му на памет пасти, да употреби моју отсутност, те великога кнеза Павла царем прогласи, па да влада у место њега; али Панин је опрезан и неодлучан. Код првог покрета какве побуне преузми ми сина, те га доведи мени. Мене прате најбољи гардиски часници, а што овде остају, млади су људи без ратног искуства. У одлучном часу поделиће се пољским пуковнијама оштри фишеци, а усуде-ли се гарде на устанак с голим мачевима тад имам војску у Ливонској, и тешко њима ако као победитељица у престолницу уђем. — Збогом!" — — — —

*

Истога дана, када царица оде из Петрограда, врати се и Мировић својој пуковнији, која баш у граду Шлиселбургу у гарнизону лежаше. Чете исте. по 100 момака, измењиваху се сваке недеље службом у тврђави.

Осим момака чуваху ходник казамате, у којој прави цар Иван затворен бијаше.

Мировић сагоре одмах по доласку своме у Шлиселбург упутства своја брижљиво на ватри свога камина, те пође лукаво и фанатично, да их изврши.

Новцем, што му је кнегиња Дашков предала, подмити три подчасника и два војника своје пуковније. Он им рече, да је Иван прави њихов цар по опоруци царице Ане, те да је он одлучио, ослободити га затвора.

На скоро западе и њега недељна служба, он употреби исту, да се извести о одношајима тврђаве, и најпосле одреди ноћ 16. Јула за дело.

Те ноћи свршавала се његова служба. Он замоли заповедника тврђаве Бередникова за допуст, да сме исту још продужити. Заповедник даде му га не само драговољно. но шта више заборави (као што се чинило) кључе тврђаве од њега изискати.

Ноћу 16. јула 1765 тачно у 1 сат отвори Мировић својим сууротницима потајна врата. Ови похиташе на стражу, скупише чету, а Мировић прочита војницима јасним гласом лажљиви указ сената: „Пошто је царица Катарина II. сита владања над варварским, незахвалним народима, који њена похвална настојања никако не предусретају, одлучила је, напустити руску државу и удати се за грофа Орлова.“ — Код тих речи задрхта му глас. — „Сада кад доспе на границу своје државе, хоће да поврати царску круну несретноме кнезу Ивану. С тога налаже сенат поручнику Мировићу, да истога из затвора ослободи и у Петроград доведе.“

Војници ударише у дивљи усклик; више од педесет њих латише се оружја, неки дизаху Мировића на рамена, те пођоше уз громовито „урра“ к стану заповедниковом. Бередников за чудо није још легао био, те им дође у потпуној униформи на сусрет.

„У име правога цара Ивана, кога неправедно затвореногa држите, ваш мач!“ повиче Мировић.

Бередников преда га ћутећи, те буде на заповест Мировићеву од двојице уротника у стану му причуван.

Мировић се пробије сада са својом четом у каземату, која вођаше к затвору Ивановом. Стража опали. С обе стране загрме пушке, а нико ни рањен неоста. Војницима бејаху подељени слепи фишеци.

Мировић први доспе до врата, те лупи балчаком о њих.

„Ко је?“ повиче капетан Власијев.

„Добри пријатељи!“ одговори Мировић. „Отворите! У име сената, отвор'те!“

„Не смемо!“ одврати Чекин.

„Ми ћемо врата развалити!“ повиче Мировић. Међутим се подупреше више бунтовника о иста. „Дајте нам цара!“

„Ми се неможемо противити,“ викаше Власијев, „ми морамо царевића убити тако гласи заповест.“

Царевић Иван беше се на вику пробудио и сеђаше блед, уплашеним очима на својој постељи.

Оба часника бацише се у један мах на њ'. Иван појури на Власијева и шћаше му мач истргнути, у исти мах сјури му Чекин свој у трбух. Царевић по срну. те се сруши с грозним вапајем. Сада га обојица бодијаху, док није са осам рана у крви својој лежао.

Тада отвори Власијев врата с речима: „Ево вам вашега цара!“

Мировић и војници, што с њиме у тамницу провалише, стајаху погнутом главом ћутећи око умирућега. За мало бијаше све свршено. Тронут окрене се Мировић војницима. „Бежите!“ повиче

им. „Цар је мртав. Наше јуначко дело узрок је овоме жалосноме окончењу. Беж'те! Ја се предајем царици као сужањ. Тиме преда мач капетану. Бунтовници бацише у исти мах оружје те молише за милост.

Још исте ноћи посла заповедник тврђаве улака царици. Када Катарина II. прими ту вест, засја јој за часак велика радост на лицу. Но одмах затим стаде гристи усне своје. Мишљаше на Мировића.

После једног сата бијаше на путу у Петроград.

(Наставиће се.)

МАНИ СЕ МАН'.

За љубав хоћеш љубав
Мани се чедо ман',
Љубави моје вреле
Давно је мино дан.

Давно ми неста миле
Сад на ме чека ред,
Ал срце оно моје
Остаје дотле лед.

Зато не мори ока
Бацајућ пламен глед,
Не гаји наде таште
Јако је студен лед.

Гргетег. **В. Михајловић.**

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

(Наставак).

Шта је дужност учитеља.

Ако родитељи треба да се упознају са методиком, онда су још пре учитељи дужни да знају, како треба децу поучавати. Али то не бива увек. Шпилеке вели у томе: „Главна сметња што по гимназијама не могу деца да снажно и брзо напредују, то су гимназијски професори, јер они веле, да оно што је човек учио, то и другог може научити; ако му се каже, да за поучавање мора имати човек дара, и да се та наука мора научити, и практично извеџбати вештина у предавању, они ће на то казати да то важи за учитеље основних школа, а никако за њих."

Начин предавања остао је онај исти, као што је био и пре сто година; а да треба поправити и да се може, то нам је показао Г. Келхи у својим предлозима.*) Ти предлози су признати да су добри, па је на томе и остало.

Овде није место да се о овоме предмету говори. Ја ћу овде само да изнесем оно, на што сваки учитељ треба да пази.

1. Кућевне задаће. Ове морају бити удешене према деци и дотичном разреду т. ј. не смеју бити ни врло лаке ни врло тешке. Млади учитељи бирају обично тешке теме. Не умеју да себе ставе у положај ученика. Њима јо она задаћа лака, што је ученику са свим непојмљива, па зато таке задаће и промаше своју цељ, јер се дете измучило, па је опет задаћу хрђаћаво направило, или је отац, или су браћа израдили задаћу.

Кад се какав посао савлада, то појачава снагу и вољу, а кад је посао таки, да се од њега плаши, тај уништује обоје. Тако је и код одраслих, а још више код деце.

Наравно да учитељ не може одмерити по најслабијој деци, него мора узети сред-

*) Келхи је био професор класичне филологије у Хајделбергу. Он је написао: О начелима наставе у гимназијама (1845) О преустројству гимназија (1846),

ње ученике; па већ с тога нису добре препуне школе.

Сваки учитељ мора ту колегијално поступати, мора се освртати и на задаће других учитеља. Сваки мисли да он не задаје млого, али кад у сваком разреду има преко десет предмета, онда се и задаће удесетороструче.

Задаће треба да су одређене. Ако учитељ захтева да му ученици направе таку задаћу, за коју морају превртати неколико књига, тај посао може трајати два, а може трајати и десет сахата, по томе, ако је ученик хтео да задаћу савесно изради или само површно. Па ако њих више учитеља наједанпут задају таке задаће? — За то треба да су овакe задаће што ређе.

2. Метода. Млого се греши са учењем на памет. Велика је разлика између онога што се мора запамтити, од онога о чему се мора мислити. Кад би се н. пр. историја из књиге учила на памет, то би био педагошки грех. Само имена и године треба на памет научити, а мисли и речи, са којима се какав догађај приповеда, то треба ученик сам да нађе. Тако је и са другим сличним предметима.

Али и оно што се мора запамтити, не треба учити на памет т. ј да се без размишљања утуби, него мемориражем т. ј. треба да се запамти размишљањем, слушањем и понављањем. Што ученик код куће научи за читаве сате, кад полугласно једно за другим прочитава своју лекцију, и тиме мучи и себе и оне који га слушају, може помоћу искусног учитеља за неколико минута научити. За то је министар и рекао у прилици што смо напред споменули, да се тежиште учења мора вратити у школу. Лепа реч, али је није тако лако извршити.

Учитељ треба да за тим тежи, да се сви предмети склапају, и да чине неку целину. Ниједан предмет несме у школи самостално стајати, један другог мора попуњавати. На лепо писање се у гдекојим школама потроши много времена, јер се не наслања на друге предмете. Нека се у млађим разредима узме за лепо писање н. пр. недељно два часа; али то писање је најпре цељ, а за тим је средство; т. ј. нека се у тим часовима на чисто пишу задаће осталих учитеља, а учитељ писања нека их прегледи и оцени по њиховој лепоти и чистоти. Тим начином би се постигло да би деца лепше писала, него кад би се само теоретично обучавала у лепом писању. Ја говорим из млогогодишњег искуства.

Ова метода не важи само за писање, него и за млоге друге предмете; и тим би се деци млого времена заштедило.

Опште је познато, ма да се тога не придржавају сви, да се учење мора наставити на оно што деца већ знају; треба дакле ићи од лакога тешкоме, од познатога непознатоме, од блискога даље, и од простога сложеноме. Изрично напомињемо овде да треба учитељ живом речју да поучава, јер се од доба, од кад је штампа пронађена, млого ослања на књигу. Млоги учитељи неби знали шта да раде са својим ученицима, кад би се само за један сат покупиле од деце књиге и пера. У најбољем случају би они говорили целог сахата, али без икакве користи. Сваки приправник требало би у препарандији да се бар сваке недеље по једанпут вежба у учењу без писања и читања, да се тако извешти, да после у својој школи не говори само, него да речју поучава. Читање напреже очи, осим тога се при томе не седи као што треба; с писањем је још горе. Боље би било да ученици говоре у место што читају, а у место што пишу нека читају. При слушању и говору је ум слободан, — при читању и писању је увек скучен. Др. Рајхе је предлагао, да учитељ децу у слободном и чистом зраку, у шетњи поучава, дакле као перипатетици у старој Грчкој. То не ваља. Грчки начин учења у 19 веку употребити, нема смисла.

Штетне посљедице, које проистичу од читања у школи могу се умалити тиме, кад се деца науче, како треба при том да се држе. Може се овако седети: 1) књига

стоји на скамији, а ученик подупре тело рукама, т. ј. наслони руке на скамију, 2) ученик се може наслонити на леђа од скамије, па да држи књигу у рукама, или 3) онај који чита да стоји. У млађим разредима могу се та три положаја по наредби учитеља мењати, у вишим разредима устаје само онај који превађа, а ови остали ученици мењају, 1 и 2 положај или по својој вољи или по наредби учитеља.

Скамије се морају тако наместити, да светлост с лева долази; сунчане зраке треба заклонити завесама, зидови школски да су окречени отворено сивом бојом, а зими не треба држати школу даље од 4 сахата, или бар само у том случају, ако је школа гасом добро осветљена; при том треба бирати оне предмете, у којима се не чита и не пише.

Напослетку може учитељ добром дисциплином учинити да деца лакше и сигурније науче поједине предмете. У свему треба да је најстрожији ред и тачност и сваки минут треба да се у школи употреби. Ученике треба научити, да свом душом прате и пазе на онај предмет, који се предаје. Учитељ нека им каже, да ако они у школи пазе и запамте његов говор, неће морати код куће бар толико на памет учити. Кад је време учењу, онда нека се учи, а нетреба на другу страну мислити. По себи се разуме, да и учитељ мора свом душом бити одан оној ствари коју предаје; да уме предмет тако представити, да заима ученике; да не говори само он, него нека и ученици говоре, и да им са егзаминаторским и сократским питањима не да, да на што друго мисле; но при том не треба ствар дуго терати, да се деца заморе; нека не пита све једног ученика него нека сва деца раде.

Ко не може овим и другим законима педагогије и дидактике да одговори, тај може бити научењак, али није учитељ. А свакојако није на свом месту. Њега треба жалити, али још већма његове ученике. Тај у свом звању не налази задовољства. Њево је место на универзитету или академији, али никако у мањој школи. И учитељ мора знати оно што предаје, али још боље мора знати свој еспап продати.

Верни, и савесни учитељи заслужују, да их сваки поштује и уважава.

Шта су дужне власти да чине?

Зацело да има млого учитеља и управитеља, који увиђају да ово постојеће школско стање није баш са свим као што треба; али шта ће кад они ту не могу баш млого помоћи, јер им је у закону означено шта је њихов посао. Ми морамо дакле наше жеље на законодавну власт управити.

Тако изгледа, да су власти томе злу криве, кад су га могле одклонити. Но то не стоји. Школа се постепено развијала. То је стара зграда на којој су власти марљиво поправљале, кад што није било добро, то је дрво, које се подупирало, кресало, и на коме су и нове гранчице накалемљене. Меродавним властима би се могло само то пребацити, што нису довољно упознали, да кад се што крпи, остаје крпеж. Не заслужује све што постоји да тако и остане. Застарело мора се уклонити, да направи новом места. То можемо из културне историје видити.

Под министрима Фалком и Путкамером чињени су покушаји, који сведоче, да се на вишем месту тежи да се поправи оно што не ваља. Опомињало се због задаћа, постарало се за згодне просторије школске, па опет су деца била све већма оптерећена.

Не треба казати: „Науке су се разгранале, па са њима и градиво за учење.“ Оно прво је истина, а ово друго треба према томе удесити. То баш и јесте задатак школских власти.

Школа не треба да учи млоге и млогостручне ствари, али све што учи, треба да је удешено према природи самог предмета и деце. Ако какво уређење не одговара цељи, треба га уклонити, ма да је како давнашње.

Са тога гледишта посмотримо најпре гимназије.

Оне су пореклом од манастирских школа из средњег века. Ове су најпре приправ-

њале свештенике. Па онда су постепено били припуштени и световни, и у њима се учило све оно што за више изображење треба.

Али у средњем веку, све до седамнајстог осамнајстог века, није било самосталне науке у Немаца. Језик је био за науке сиромашан. Зато се обоје морало примити од Римљана. На немачком језику водили су се само обични разговори, и певали су певачи своје песме. Доцније кад су Турци освојили Цариград, придошао је још и грчки језик и књижевност, па тако удешене школе биле су хуманистичне школе или гимназије.

Како је у оно доба стајала култура, -- латинске школе могле су се с правом назвати хуманистичне. Германски народи су онда били према Римљанима и Грцима још варвари. Они можда неби још ни за хиљаду година достигли Грке и Римљане у култури, да нису примили њихово умно благо. Гимназије су биле баш заиста извор вишег изображења, и крчиле су пута цивилизацији.

Али то није тако остало.

На скоро се поједини народи осећали да су довољно снажни, и некоје науке су се код њих далеко већма разгранале, него што је то било у старих народа. Природне науке се усавршише као што никад нису биле, велика открића и проналасци отварали су човечијем уму све нове и нове путеве у књижевности талијанској, шпанској, енглеској, француској и немачкој. Људи су у деветнајстом веку морали све то попримати, и тако су постале реалке.

То је била за гимназије опомена, и меродавне власти су се онда тргле иза сна, и срдито су гледали на тог пришелца, те су га презирали.

Али се то није могло тек тако отпирити. Да школа не застари, мора корачати са развићем наука; тако је и гимназија попримала један део модерних наука у своје предмете, па је тиме постигла своју цељ, опет је важила као школа за образовање, а реалку су сматрали као стручну школу.

Јели био нуждан тај корак? Са гледишта гимназије — јесте. Али није донео никакве користи. Из тога је изашло претоваривање ученика са свима последицама.

У гимназији се учи врло много, толико, колико се у школи не може научити, те с педагошког гледишта и не треба да се учи. Ту се учевно градиво прво мора смањити.

Гимназија оће да је и хуманистична школа, да пружа опште образовање, и да је припрема стручна за филологе, теологе, правнике и медицинаре, дакле да служи два господара. То је неприродно.

Али како се може томе помоћи? Палијативна средства само покривају зло, али га неискорењују, а ту се мора радикално помоћи.

Било је већ о томе говора, да се поједини предмети скуче, али то би слабо помогло. Читаве струке се морају из гимназијског учевног плана изоставити. Да видимо које?

Матерњи језик, немачки, историја, географија, природне науке, математика? Не, јер те су нам сад најнужније по душевни живот.

А да које?

Знам да ће бити срдње и чуђења кад кажем: латински и грчки. Па опет не могу ништа друго одговорити, ако оћемо да постигнемо оно, за чиме тежимо. Ови језици не спадају у хуманистичну школу, не у завод за образовање, него у филолошку стручну школу.

Што сам казао, оћу и да докажем. Можда ће ми испасти за руком, да ствар представим као што треба.

Нека најпре говори предспоменути гимназијски проф. Келхи:

„Све се већма туже родитељи, да деца из школе не износе онолико спреме за живот, колко се на то и времена и снаге потроши, тако да би по нешто пре требало да забораве, него да запамте. Али ово неће да приме дотични школски људи, него још увек држе да је једини спас у класичним језицима. Само ови могу прави хуманитет дати, тако веле

они, те зато сваки који оће да је изображен човек мора свршити гимназију. То је некад било истина — то нико не порече. То је било у времену, кад је латински језик био орган науке и уметности, шта више и саме дипломатије, у опште је био језик изображених људи. То је време прошло, а поред садашњег напредовања природних наука, покрај светске трговине и обрта, тек се не може казати, да класично изображен човек има више хуманитета, него један математичар, хемичар, или физичар.

„У гимназијама треба да је класичан језик само средство, помоћу кога ћемо класике упознати; а треба да се исторично уе т. ј. њиховим списима треба да се уознају сами писци, да се упозна доба у ом су живили; то треба да је дакле оглеало класичног доба. — У грчком представљају велики народни развитак Омир, Хеодот, Тјукидидес, Ксенофон, трагичари, емонстен; а Пиндар и Плато су за школу врло тешки. Развитак у Римљана представља: Ливије, Салуст, Цицеро, еклогичаи, Вергил, Хорац, и Тацит. Ове писце треа у вишим разредима на немачком јеику читати. Латински говор и интерпреирање било је пре нужно, а сад више ни. А цељ је та, да деца дотичног писца зуму, што се не може постићи кад се у то доба вецба и у латинском говору. Није гуће, да дете разуме писца и да едно научи један већ и онако мрв језик; умна снага је овим последњим свим доста напрегнута. Дабогме да је терпретирање било пре сасвим удесно стари начин; критика о варијантима, матична правила, синониме за изразе торове; свуд се унаоколо морало испиги и правити историчне белешке. Па то све што после знају да употребе учеци у латинском језику. Јер какав је тоински језик, на коме данас пишу своје праве филолози, правници, медицинари еолози? Није то језик, на коме је Цио држао своје говоре, и на коме је писао писма, то је варварски језик. — А зар да то верујемо, да ће се учењем латинског језика усавршити човек у другим језицима? Јели Шилер и Гете и млоги други усљед латинског језика знао да онако пише немачки? Латински језик био је некад језик свију изображених људи — сад није више. Био је језик свију научењака — сад није више. Био је језик старокласичних филолога — сад није више. Да шта је сад још? Сад је још језик сколастике т. ј. оних људи, који се отуђују од садашњости и овог нашег живота, и живе духом у давно прошлим столећима, па зато и неће о данашњем младом свету, ништа да знају.“

Филолози и треба да се вецбају у писању латинских састава, то нико не поричe; али је то за универзитет, а никако за школу. Данас већ има врло мало људи, који пишу латинским језиком, па и у њиховим саставима може се наћи места, где су се о прави класицитет огрешили. Научењаци, који су заслужни са својих испитивања у старим језицима и ако пишу граматично добро, ипак им то некако тешко иде од руке, види се да је силом састављено, нема опе лакоће у стилу. Зашто се дакле онда мучимо и ми и ученици, да постигнемо у старокласичној филологији ону способност, коју данас ни сами филолози немају? Ако мора правник или теолог на испиту своје мисли кадкад и на латинском језику да каже, за то мало не треба да се у гимназији спрема, то може онда научити кад му треба; и онако је тај латински језик, што га они том приликом говоре неки особити дијалект из средњег века; има таке варварске форме, само нема оног живота, свежине и лакоће.*)

*) Обично се каже, да истина мора победити. Т стоји. Али кад? Обично после неколико столећа Келхијеве речи су истините и јасне као сунце и наши потомци ће се чудити, како су могле тако на празно да остану. Народ му није ни чуо речи, филолози се окренуше од њега са сажалењем, а влада није имала каде да слуша појединца човека. Тако су га ћутањем умртвили. Само су њих неколико примили његове речи, међу којима је Брант емденски управитељ гимнази-

Ко расматра без предрасуде Келхијева разлагања, чудиће се, како влада није према томе и преустроила гимназије. Но дуготрајне навике тешко се мењају. Народ чује од својих најугледнијих људи, да вишег изображења не може имати онај човек који није учио латински и грчки. Наравно. Лајик не може теоретично испитивати уплив класичних студија, а како влада припушта у највише положаје само таке људе, који су гимназију свршили, лако је онда отуд закључити, да грчки и латински језик може да оспособи човека за тако висока места. Ти стари језици су имали дакле неку тајанствену и непојмљиву моћ. То што се толико пута понављало учврстило се све већма у веровање. Народ није могао да појми Келхијеве мисли, те је ћутао. Власти дакле нису имале прилике, да чине реформе.

Али зар нису требали стручњаци, гимназијски професори и филолози да подигну свој глас у корист преустројства? Њихова реч би млого важила на надлежном месту

(Наставиће се)

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

ачелник (давајући му новац). — Равно двеста рубаља, немојте се ни трудити да бројите."

Хлестаков. — Хвало вам лепо! Ја ћу вам одмах послати из села . . мени се то тако на један пут изненадно десило. . . видим да сте ви благородан човек. Сад је друга ствар."

„Начелник. — Но, хвала богу! кад само узе новац. Сад изгледа да ће се све окренути на добро! Место двеста ја сам му четири стотине ћушнуо."

Начелник позове Хлестакова да се пресели у његов стан, и док му се ствари пренесу, да обиђе неке варошке заводе. Поштујући ревизорево инкогнито он се труди да га угости и да му чини услуге само као одличном странцу. У трећем чину ми га видимо у начелниковој кући, где његова жена и кћи у најлепшој својој тоалети очекују са нестрпељивом љубопитношћу славнога госта, за кога им је јављено. И он долази праћен свим чиновницима после величанственог ручка, ког је у његову част дао болнички старатељ. Хлестаков, савладан вином и очаран дочеком, — које он приписиваше свом важном изгледу, — усиљава се да се покаже љубазан госпођи начелниковици и да би најзад са свим заслепио ове добре паланчане, он им прича о петроградском животу и тамошњем свом положају. Од хвалисања на хвалисање одушевљавајући се својим сопственим лажима, он поче да се представља као важна личност, као човек од таквог уплива да се ништа у министарству не ради док њега не питају за савет. Изузев неке претераности својствене талијанским драмама она је сцена отворено весела, највеселија и најпријатнија у целој комедији; она нас својим жаром (одушевлењем) потсећа на величаствену сцену шекспировог Хенриха IV. где Фалстав прича своја јуначка дела са лоповима, и у одушевљењу приче при сва

је, Клоп, Хаушинд. Овај је последњи год. 1849 основао и подигао завод у Дражђанима под именом „модерна укупна гимназија." где се учило немачки, енглески, и у четир горња разреда латински и грчки за оне, који нису хтели ићи у реалку. Ова школа почета је 1849 са 18 ученика. 1859 било је у њој већ 593. — Овде стављамо неколико изрека тих људи. „Познавање класичног доба, без познавања садашњег доба, изгледа као изнемогао старац, који живи само у сећању. — — Латински језик мора изостати. Неправда се чини и језику и деци, кад се ова приморавају, да своје идеје обуку у класичне форме, на штету и облика и садржине (Клоп) — — Садашње време изискује да научењак није само научен, него и изображен, и то по изображењу новога доба (Хаушинд).

кој новој појединости увеличава њихов број.

(Соба у начелниковој кући. Хлестаков, начелник, Ана Андрејевна, начелникова жена Марија Антоновна кћи њихова и чиновници).

„Начелник. — Биђу тако слободан, да вам представим моју породицу: моја жена моја кћер.

„Хлестаков (поклања се) — Врло сам срећан госпођо што имам част да вас видим.

„Ана Андрејевна. — А нама је још милије, што видимо такву личност.

„Хлестаков. — Али молим, молим госпо, на против мени је још милије.

„Ана. — Није могуће! ви ми то само ласкате. Молим покорно изволите сести.

„Хлестаков. — Уз вас стојати то је већ по себи велика срећа... но ако ви баш желите да седнем, .. ја ћу и сести поред вас.

„Ана. — О, молим вас ја несмем чисто да верујем у толику срећу... Ја држим да вам је пут морао врло тешко пасти. после онаквога господског живота у престоници.

Хлестаков. — О, врло непријатно! Научити се на светски живот, comprenez-vous па се онда на један мах наћи на путу — прљаве механе, незнање... и просташтво! О, то је!... право да вам кажем да се није десио овај случај који ме... (погледа на Ану и цифра се пред њом) награђује за све...

„Ана. — Заиста мора да вам је врло непријатно!

„Хлестаков. — У осталом, милостива, сад овога тренутка врло ми је пријатно.

„Ана. — Јели могуће! Ви ми указујете превелику част. Ја то не заслужујем.

„Хлест. — Ви, госпођо, то заслужујете, како не би заслуживали?

„Ана. Ја живим у селу...

„Хлест. — Да, али и село има своје брежуљке и поточиће. Наравно, не може се ни сравнити с Петроградом! Ох Петроград Петроград! да красна ли живота у њему заиста! Ви можда мислите да ја само преписујем званична акта; о не! начелник оделења живи самном као с рођеним братом. Тек ме удари по рамену па рекне: „дођи ми амице на ручак! Ја само на два три минута свратим у канцеларију да кажем: — „Радите ово овако, ово овако“, а већ после има за писање други чиновник: права кртица, само тек чујем квр, квр, ... шкрипи му перо. Хтели су шта више да ме авансују за колешког асесора но ја одбијем; што ће ми? Чак и послужитељ истрчава за мном на степенице с четком у руци: „Молим вас,“ вели, „Иване Александровићу, да вам очистим мало ципеле.“ — (Начелнику) што ви господо, стојите? Седите молим вас.

„Начелник. — Пред таквим чиновником можемо и постојати.

„Арт. Филип. — Постојаћемо.

„Лука Лукић. — Молим, немојте се бринути за нас.

„Хлестаков. — Манте се церемонија, изволите сести. (Начелник и сви други седају) Ја на то не гледам. На против, увек се старам да се провучем неприметно. Али ето никако не могу да се сакријем.! Чим се кудгод макнем, одмах се чује на све стране: „Ено иде Иван Александровић!“

„Ево Ивана Александровића!“ А један пут су мислили од мене да је главно командујући, војници истрче из стражаре и узму пушке „пред перси.“ После ми каже официр што је ту био на стражи, а то је мој добар познаник: „богме, брате, ми тебе примисмо као главнокомандујућег.“

„Ана. — О глете, молим вас!

„Хлест. — Познат сам и са лепим глумицама... Та знате, ја и сам пишем по коју комедијцу... с књижевницима се често састајем. С Пушкином живим као с рођеним братом. По некад га тек пљеснем по рамену: „но како је брат Пушкине?„ А он мени: „ето брате тако по мало, по мало.“ Велики особењак!

„Ана. — Тако?! Ви сте дакле и списатељ? О, то мора да је врло пријатно бити списатељ! Сигурно пишете и по новинама?

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

ПУТОВАЊЕ ЈЕДНОГ СЕОСКОГ УЧИТЕЉА.

Има још људи који су познавали покојног учитеља Перу Јелисејића. То је био ситан, омален човек и врло црномањаст. Од Вршца па до Сент-андрије знао је скоро сва српска села, и познавао је све оновремене српске учитеље, јер је учитељевао и у Банату и у Бачкој, и у Срему и у Барањи. Осим матерњег српског језика знао је прилично немачки, а штрбецао је по мало и мађарски па и латински. Гдегод је на штацији био, није нигде с попом у љубави живио тако да је у Барањи једно своје дете дао у римској цркви крстити зато, што је с попом у свађи био. У оно време скоро свуда по селима учитељи и попови били су у свађи; а та свађа отуд је произилазила понајвише, што су попови већином угњетавали учитеље и држали као да су учитељи њихове слуге; учитељи пак завидили су поповима, што попови ни мало од њих нису ученији и способнији били а 5. и 10 пута боље су наплаћени били и скоро никаква службеног посла по сваки дан нису имали док су учитељи сваки радени дан школу држали и недељом и празником опет већу црквену дужност отправљали него попови. Има више од 20 година како је речени учитељ Пера умр-о. О његовом једном путовању сам је приповедао овако:

Једанпут, вели он, пођем у Пешту ка школском иншпектору Ђурковићу, да га молим за мало бољу штацију, јер на овој није се могло живити, по томе што сам имао само једну малу собицу и кујну, 30 форината годишње плате, два до три пожунца жита, или боље рећи очинака и неколико снопова тршке. Да сам до Пеште пешачио по себи се разумева. Један сам се дан јуначки држао и због трошка нисам нигде свраћао, ал сутра дан около 9 сати ујутру свратим у једну чарду да мало једем и да се одморим. Порција јела коштала је 6 крајцара а холба вина такође 6 кр. (шајна) За други сталеж људи багатела, ал за мене доста скупо. Заиштем од бирташа порцију паприкаша, (обично јело на чардама) и сатљик вина, и кад сам с тим готов био и већ да пођем даље, ал ето ти од некуд дођоше два човека на коњи, (праве беђарине) у изшараној кабаници, на глави им мали округао шешир са заковрченим ободом, у широким гаћама и чизмама с мамузом с нађаком у руци. Под њима коњи као виле све скачу и играју па утрчаше у зграду незнам ко од кога бржи. То су неки прави лопови помислим у себи али видиће ме по изгледу да сам сиромах па ме ваљда неће напастовати. Бирташ чим их опази истрча поздрави се од прилике с њима, прихвати им коње и одведе у шталу, а они се упутише управо овамо где сам ја седео, а ја претрнуо. Да бежим нисам смео, јер су ме већ били опазили па сам се бојао горих последица. Чим дођоше до мене погледаше ме мрко па један од њих повика: huzz czigany, в... a teremtésedet." (свирај циганине, створитеља ти твога), kérem allason, рекнем ја нато, én nem tudom huzni nem vagyok én a czigany." (молим понизно, ја незнам да свирам ја нисам циганин) „Hazucz eb adta, повикне он, csak huzz, mert mindjart kapsz... и диже нађак на мене. Hol van a hegedü ide velle; hamarabb." Ја му се почнем опет којекако извињавати, у том дође бирташ а он га запита, где су моје хегеде. Бирташ му одговори да није никакве хегеде код мене видео. „Hát, ki vagy te? Запита ме онај други.

„Egy szegény tanitó," одговорим му. „Tanitó," рече један па се почеше згледати. „Hát danulj ha tanitó vagy hogy lassuk ha igaz e? (Дакле певај кад си учитељ да видимо јел' истина), рече онај први. На моју срећу знао сам две три мађарске песме, и сећам се да сам им ову песму певао:" Gyere be, rózsam, gyere be, csak magam vagyok ide be и. т. д. Док сам ја то певао, а они се ухвате па играј де „Csak tovább

csak tovább," повикаше кад сам ја престао а ја онда почнем и другу: „A Tissza, a Duna zavarodik," и т. д. а они све једнако играју. Међу тим бирташ постави им сто и донесе паприкаш. Они поседаше и заповедише бирташу да и мени донесе порцију паприкаша и холбу вина за онај астал. Јео сам и пио сам јер сам се бојао да их не увредим ако не једем и не пијем; ал није ми било ни до јела ни до пића, једно што нисам био гладан, јер сам мало час пре њих јео и пио; а друго бојећи се да ме опет после јела неће напастовати. Кад су већ ручали и само седели и пили у станем, и којекако у неколико речи захвалим им, а они извадише сваки по један сребрн цванциг, дадоше ми желећи ми срећан пут.

Кад сам у Пешту стигао, одем у стан г. инспектора Ђурковића, и његови ме млађи пријаве. Он ме пусти к себи и запита. ко сам. Ја му кажем, ко сам.

Ђурковић. — Шта хоћете?

Ја. — Високородни Господне! желио би мало бољу штацију, на овој не може се живети.

Ђурковић. — Зашто?

Ја. — Мала је плата; 4. грошића (шајна) на дан, с тим се неда живети.

Ђурковић. Шта 4. грошића мало? За то се може купити и хлеба и кромпира.

Ја. — Та тако и радим ал не може се из дана у дан јести само хлеба и кромпира.

Ђурковић. — Да шта би ви хтели? ви би ваљда хтели сваки дан печеног ћурка? То немају ни спахије.

Ја. — Нисам имао печеног ћурка ни на божић, а камо ли да то желим сваки дан, ја би желио, да се само колико толико боље издржавати могу.

Ђурковић. — Ви учитељи, ви сте довека незадовољни, до века ламентирате, до века вам је мало; 4 грошића на дан, то је прилична плата, даје се стим живети.

Ја. — Високородни Господине, па нека би то доста за мене било ал' ја имам жену и децу, па и њих морам издржавати а од те плате није ми могуће.

Ђурковић. — Шта? зар општина и вашу жену и децу да издржава и да се за њих брине и рани их? То општина није дужна. — Ви сте један неблагодаран човек! зар вам је мало што општина то благодјејаније вами чини, него још хоћете да се и за вашу жену и децу брине и да их рани?

Ја. — Да откуд ће они да живе?

Ђурковић. — То је ваша брига а не моја и општине. — Нек иду па нек служе; нек просе.

Ја. — Просили би кад би ко хтео да удели, помислио сам у себи ал' ни сам смео да му кажем већ само рекнем: „Деца нису за службу·"

Ђурковић, — Ви сте дошли овде да се инатите?

Ја. — Ни сам ваше високородије, за то дошао.

Ђурковић. — Ни сте требали ни долазити ни досађивати ми. Ко шта има нек ми пише. Међу тим ја вам помоћи не могу. Треба имати стрпљења и пожртвовања. Видите ја сам као адвокат заслуживао сваке године најмање 20.000. (двадесет хиљада) фор. а сад као инспектор немам ни две три иљаде, па трпим, — жртвовао сам се на то. А најпосле ако вам је криво и мала вам је плата оставите се учитељства то вам је слободно, па тражите што боље. — На то му нисам знао ништа казати већ пољубим га у рукав и одем.

Враћајући се из Пеште дођем некако баш у подне у Дуна-Фелдвар, и свратим у један бирцуз. Имао сам још неку крајцару у џепу, па заиштем да ручам. У том бирту затечем једног постаријег омаленог подебљег и црномањастог човека. Видим ту још неке младе људе, неки у сасвим новима и лепим, а неки у изношеним атилама и героцима, успропадали се и иду из једне собе у другу. Помислим да су то какви јурати; ал' опет одкуд у Д. Фелдвару толики јурати, кад ту нема правне академије? Чудно ми ствар изгледа ал незнам шта је. Видим ту и неке ђаке ал' се не сећам ил' су ишли из Јасберима ил' су ишли

у Јасберим: доста то чујем од њих, колико сам разумео, где се жале да су били ту у Д. Фелдвару у клостеру пак им фратрови нису дали ништа да једу. Док сам ја ручао непрестано ме је онај постарији омален и црномањасти човек гледао. И будући да у Д. Фелдвару има наша српска црква и школа помислим тај човек што ме толико гледи ваљда је Грк и црквени тутор, па је познао да сам учитељ, па сад смера да ме понуди да будем ту код њих учитељ или певац; и намислим ако ме понуди и ако је ту мало већа плата да се примим. — И заиста кад сам ручао и платио, приступи он к мени с речма; „egészségére kivánok.“ „köszönem szépen“ одговорим му. Сад он поче нешто маџарски говорити, ал’ ја га одмах прекидо с речма: „Господару, ја вас не разумем, ја незнам маџарски.“ „mit beszél maga?“ рекне ми. Ја помислим да је заиста Грк ал’ незна српски, па му рекнем на немачки да не знам маџарски, него ако шта са мном има, нек ми то каже на немачки, „Maga nem tud magyarul? Ez hihetetlen. Ebben bizonyos vagyok, hogy maga csak tréfal,“ рекне он (ви незнате маџарски о то је невероватно. О томе сам уверен да се ви само шалите) „Jch sag’ Jhnen die Wahrheit“,рекнем му ја, и хтедо поћи. Он ми на то рече на немачком језику (ал’ врло рђаво) да он има овде у Д. Фелвару једну банду музиканта, а једну у Великом Вараду и сад купи трећу банду ал’ му још неколико особа фали па ако сам рад да ступим у ту његову нову банду коју он сад купи он ће ми добро платити, 30 форинти на месец. Боже мој помислим у себи, ја као учитељ служим за 30 форината на годину а гле овај ми даје 30 форината на месец. Камо среће да знам да свирам! То помислим, и кажем му, да незнам да свирам. „Та немојте се сакривати, рекне он познајем ја моје људе врло добро, Јестел тенориста или басиста? ја би волео да сте басиста, јер тенориста већ имам. Останиге молим вас код мене у мојој банди нећете се кајати; видите како су моји момци лепо обучени а то су ти момци, за које сам ја мислио да су јуристе, и како лепо живе и ови овде и они у вел. Вараду.“ Како да се кутталишем беде? Окренем се онима ђацима и рекнем им којекако латински да кажу томе господару, (показујући руком на њега,) да ја нисам музикант и да незнам свирати. Латински сам с ђаци зато штрбецао да он чује и да ме се окане и заиста с тим сам цељ постигао. Ђаци му рекоше на мађарски то што сам ја њима казао а он ми окрете леђа и оде. Ја се читаво зарадова што се опрости беде, дођем у моје село мислећи у себи седи, Перо где си, ту си, па ћути и трпи што те је снашло.

КЊИЖЕВНОСТ.

Из чешке књижевности. Јосиф Холечек познати чешки новелиста, издао је опет нову књигу о Црногорцима названу „Černá Hora v miru“ (Црна Гора у миру).

Холечек је један од највреднијих путника по словенским земљама и стекао је себи много заслуге упознавањем Чеха са Србима и верношћу фотографском, којом црта цео живот црногорски или у опште српски. Холечек био је у Црној Гори за време рата и под упечатком ратнога доба писао је своје слике тако, да би се сви досадањи његови радови о Црногорцима могли назвати: „Црна Гора у ратно доба“, сада изиђе пред свет цртама названим „Црна Гора у мирно доба,“ од којих ће изићи седам свезака до свршетка године 1883. Види се дакле да ће то бити врло обимно дело и перу Холечекову можемо веровати савесно и верно извршење. „Знао сам,“ приповеда Холечек у предговору новога списа, „да нисам Црногорце сасма темељно познао, већ једнострано, сматрао сам за своју дужност, да се упутим у Црну Гору још једанпут у мирно доба, те да тако своје студије допуним.“ Свака земља добија у ратно доба друго лице — мишљења разна, одушевљење, злоба или тврдо поверење у себи самом и друге особености мраче оригиналпи, неузрујани карактер становништва. Тако је било и у Црној Гори, а Холечек вели: Цетиње има данас сасма друго лице и услед тога и живот је онде у многоме друкчији. Када би данас хтео описивати Цетиње, какво беше, слика та била би анахронизам.“ Када буде цело дело свршено, биће прилике да се опширније поразговоримо о њему. Данас само повторавам, што сам на овом месту више пута већ рекао, да је Холечек изврстан посматрач, вешт приповедач и хумориста и да стоји на реалном гледишту.

Сад ћемо обратити пажњу к илустрованим листовима, која на чешком језику излазе. Најдивнија је

стрована дела чешка јесу: *Čechy* (Чешка) и *„Hrady a zámky české“* (Тврђе и замци чешки). Формат је као у немачких дела *„Palaestina,“* *„Aegypten“* или *„Spanien“* а што се илустрација тиче, нису од ових дела ни за длаку натраг, па можемо рећи, да *„Čechy“* у млогоме престижу најизврстнија дела иноземска такве врсте. Најбољи чешки илустратори раде овде: Браћа Либшери, Года Роубалик, Алеш, Херолд, Халупа и мн. др. а најодличнији чешки књижевници и писатељи пишу текст — дични појета Јарослав Врхлицки, појеткиња Елишка Краснохорска, романсије Фр. Ад. Шуберт, Чех Сватоплук Шмиловски, Херитес, Алоје Јирасек и мн. др.

„Čechy“ излазе у свескама (по 90 новч.). Ето шта рекоше *„Národni listy“* при изласку прве свеске:

„Прва свеска „Чешке“ лежи пред нама и разбирамо је с истинитом радошћу, да, са слашћу и уживањем. Видимо, да и писци, и цртачи и издавач врло добро знају, за какво су се дело здружили и да су к њему приступили са врелом љубављу, с дубоким одушевљењем, с оним жаром и пијететом, с којим благодарно срце синовско спрема се наресити главу, почаст дати и славити цело биће предраге мајке. Да, ничега се мањег петиче, до у једини оквир речи и сликом скупити и уредити све природне красоте, све покрајинске дивоте, сву народо-господарствену снагу и врлину, све животне особине и занимљивости, читав културни значај, материјалну и душевну основу и самосталност отаџбине чешке. Намера зацело дивна и велелепа, из које ће по сретном извршењу, целоме народу извирати пробитак морални и корист наобразбена, ново моћно подстакнуће свију његових виших мисли и чежња, нова моћна припомоћ за даље бојеве за најскупоценија добра земаљског постанка и за будуће победе на немилосрдном бојишту совести.“ Говорећи даље о писцима и уметницима и о вредном издавачу Оти, наглашујући, да ће исто дело и пред осталим Словенством и пред туђином, Чесима славе задобити. „Отаџбина наша,“ веле *N. L.* „појавиће се у њему (делу) и пред нама у непознатој дивоти, а свету туђем даћемо верну слику, из које ће познати, да имамо шта љубити да имамо за што живети, војевати и умирати!“

„Hrady a zámky české“ имају исто толико дивота у себи као и *„Čechy,“* једино што у првом делу више влада прошлост Чешка а у другом *(Čechy)* садашњост.

Чеси су у опште омилили илустроване списе да непрестано излазе нова илустрована дела, илустровани списи оригинални и преводи с немачког, енглеског и шведског. *„Z našich a cizich vlasti“* (из наших и туђих постојбина) трошком Ј. Оте у Прагу, зове се илустрована путописна чешка библиотека, излазећа у свескама по 30 новч. Око илустрација раде најбољи цртачи чешки. Прослављеног чешког путника по јужној Африци *„Sedm let v jižni Africe“* и преведено дело од Хелвалда *„Die Erde und ihre Bewohner“* учинили су, да су Чеси највећма заволели илустроване путописе. Услед тога основао је издавач Шимачек библиотеку названу *„Bibliotěka cestopisi svetovych* (Библиотека путописа светских). Затим поче уједно с немачким издањем излазити на чешком језику познато дело Швајгра-Лерхенфелда *„Der Orient“* (*Na vychode*). и етнографско дело Хелвалдово *„Die Naturgeschichte des Menschen“* (*Prirodopis človeka*) Онда дође на ред прослављено дело Норденшелдово са шведског преведено под насловом *Plavba Vegy“* а сада излази диван *Ebers*-ов *„Aegypten“* (*Egypt*) у чешком преводу трошком Шимачковим. који јавља, да ће после изласка овога дела почети издавати ново изворно дело илустровано с насловом *„Rusko slovem i obrazem“* (Русија речју и сликом), које ће бити добродошло не само Чесима већ и осталим Словенима, који су приморани читати туђе назоре о словенској Русији. Ако овде још споменемо *„Illustrované dějiny literatur svetovych“* (Илустрована хисторија литература светских,) коју пише *Vácslav Petru;* Цимрханзлову „Митологију Грка и Римљана“ *(Mythologie Rekuv a Rimanuv)* и Бремовог *„Thierleben“* (*Život zvirat)*, споменули смо најглавније чешке илустроване списе, чешке оригинале и па чешки језик преведене.

Љубомира П. Ненадовића писмо са Цетиња год. 1878 доноси илустровани часопис *„Ruch“* под насловом *„O Černohorcich.“*

Владислав Алин.

СТАТИСТИКА

(Жртве отровних змија) Ниједна држава није тако богата у отровним змијама као Индија, с тога у Индији имаде и највише жртава отровних змија. — Од 121.000.000 душа уједено је 1869 године њих 11.416. И то ваља знати, да су у овај број ушле само оне жртве, за које се могло дознати. а извесно је, да је било још толико случајева, за које се није могло дознати. Др. Ферер, неки индијски лечник, који је сав свој живот посветио изучавању отровних змија у Индији, издао је већ много дела на енглеском језику о отровним индијским змијама и о жртвама тих змија. Исти лечник је израчунао да у Индији сваке године 20.000 становника буде уједено од отровних змија. Он је изнашао да је 1869 године било 2690 становника уједено од Кобре и Дабоје, а 359 лица је ујела Крајт-змија *(Bungaris fasciatus)* а за остала 6922 лица незна се од какве су врсте били уједени.

РАЗНО.

(Нов проналазак) Неки Рус по имену Кордел, изнашао је неку смесу којом се осветлење као и гасом произвести може али има и то изврсно својство да горе без сваке опасности. Експерименти, које је проналазач у Берлину пред многобројним опћинством правио даваху невероватан резултат. Проналазач је попрскао свој капут том смесом запалио га и изгле-

дао као какав горући стуб; а неје ни њему ни капуту, ког је запалио, ништа било. Исто тако без икакве штете прођоше и остали из опћинства који су експериментирање на себи извести дали. У затвореном бурету, где има ваздуха, такођер је ово безопасно. Ова смеса горе у врло просто начињеним лампама, без фитиља и светлост је са свим бела. Фунта ове смесе стоји 18 новчића С.

(*Слепи мужеви*). У Инглеској а нарочито у Лондону налази се много „слепих писама" т. ј. таквих на којима се адреса прочитати не може. Ова се писма отпремају т. з. „слепоме мужу" који је тако вешт да разчлани нечитљиво писмо и напише праву адресу. „Слепи мужеви" спадају међу најважније поштанско особље, и мало има адреса, које они разчланити неби могли. Они уистини свој посао невероватном вештином изваћају. Н. пр. дође писмо под адресом „*Sromfredevi*" и после кратког размишљања напише „слепи муж" праву адресу: „*Sir Humphrey Davi*" На другоме стоји „*Jonsmect ne Weasal pin Tin.*" Шта је то? Ништа друго већ: „*John Smith Newcastle upon Tyne.*" — Ако дође писмо на ког учитеља или свештеника, па нема места где пребива, већ је само назначено „На селу" онда „слепи муж" само завири у књигу, у којој су сва имена сеоских званичника крај њиховог пребивалишта назначена.

(*Орање с певањем*). У Минсгрелији, једном пределу у Азији, старом Колхису, при орању, и у опште при пољским радовима пева се. Онај који води песму има дуплу надницу а често и више, према томе, да ли брже или лакше пева, јер од такта песме зависи да ли ће остали раденици живље или спорије радити. Заиста леп обичај!

(*Баш американски*) Једном објави неки амерički акробат, да на једноме само пет линија дебелом конопцу игра и тако високо скаче, да му је каткад и у самоме ваздуху дуго време.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*У гостионици*) — „Ко је тај господин, који је сад баш отишао"? „Истина, нетреба ни окоме рђаво говорити, али ја мислим да је адвокат."

(*Вредни естетичар*). — Неки слушалац естетике беше заљубљен у лепу кћер свога професора. Ова је и њега волела и једном му писмено саопшти, да може увек кад год њен отац предавања држи, код ње долазити, за време целога семестра одлазио је штудент кћери свога професора а професор невиђаше никад свога ђака на предавањима. Једног дана када му је штудент донео хонорар запита га професор: „Али господине кондидате, ја вас никад невиђам на својим предавањима, шта ви радите за то време?" Овај му одговори: „Ја учим за то време естетику по вашем најстаријем и најлепшем делу."

(*Маторији магарац*). — Неки господар запита свога слугу: „Јели, Јоване ја сам већ матор?" „О, велим господине! та ја сам још маторији магарац."

(*Добар савет*). — А. Не знам само како да чувам своје добро пиво од обешењачких слугу? Би знатели ми Ви какав савет дати? Б. Па то је најлакше. Метите само вино покрај њега.

(*Запаљење мозга*). — Жена (болесна) Ах драги мужу, ја се све бојим да недобијем запаљење мозга. Муж. О, буди умирена жено, то нека те ништа не страши, ти никако неможеш добити запаљење мозга јер ти мозга и немаш.

НОВЕ КЊИГЕ.

У накладу браће Јовановића у Панчеву изиђоше ове књиге:

Панчевац, календар за народ за просту годину 1883, У Панчеву Штампарија браће Јовановића с насловном сликом Стјепана Митрова Љубише и више других слика Садржај: Црква Ђурђана (Легенда од Мите Поповића. — Пар папуча. — Врачара (с ... цуског). — Српски устанак у Банату 1594. године — Нешто о злату. — Нешто о дечијем васпитању. За дојиље. — Гајење свиња у северној Америци. Како се воће дуго сачува. — За кућу и ... Нарадало. — Наше слике. — Пошта — Телеграм. Сајмови и вашари. Цена 30 н.

Деспотовићи Бранковићи у народним песмама с сликом. Панчево 1882. Цена 15 новч.

Карађорђе у народним песмама. Са сликом ... вом. Панчево 1882. Цена 15 н.

У штампарији и накладу Србина-Милоша Грабовачког изађоше ове књиге:

Поштуј оца твога и матер твоју да сретан будеш и да дуго поживиш на земљи (Грабовачком) Друго издање. У Земуну 1882. Цена 6 н. или 15 пара дин.

Песме данашњег доба, приредио Србин-Милош Грабовачки. Девето издање. У Земуну 1882. Цена 10 новч.

ОДГОВОРИ

Једном читаоцу у Бечу. — Држимо да неће бити штампарска погрешка, него да се ту мисли да се толико примерака разних листова истисне за годину дана, а не за један дан. А то нам не изгледа немогуће.

Г. проф Ђур. у Панч. — По мњењу нашега пријатеља којем смо ствар на прочитање дали, била би ваша драма за „Јавор" предугачка али би се можда гдекоја занимљива и лепа сцена из ње, ако би допустили, штампати.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на пола 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 45. У Новом Саду, 7. новембра. 1882. Год. IX

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

После тих речи обоје су ћутали. Сутон се почела све јача купити; Миодраг је гледао како испред очију нестају предмети и тада нехотице изусти: „Гину зраци, губи се светлост белога дана, ето тако погибе и мој народ. Ноћца ће наћи светлости а када ће мој народ! Ваљда већ никад!

„Не тако Миодраже,“ прихвати Милче тихим болним гласом. Та зазорити мора, о па како је мио зрак после дуге, бурне ноћи.

— Мора л'!“ упита јаче Миодраг. Пред душом му се поче ведрити, милина је ширила се по грудима и гонила црне мисли из душе му. О како су слатка уста, која јадном утеху пружају. Како је мио живот онај који не губи наде у будућност свога страдајућег народа, прошапута Миодраг. У мојој души зазорила је најплеменитија мисао дивлења. Мом се животу јавља дан, који ће га водити по светлости врлина. Извор овај напојио је земљу, али му се траг изгубити може, извор пак ваших ових речи, драго Милче, напоио је моје срце и душу, и траг им се никада више изгубити неће. Оне су снага, која малаксалост моје душе подижу, оне су милост, која наду оживе. Хвала вам Милче!

Последње речи Миодрагове неизмерно су упливисале на лепо Милче; она је горила у ватри узбуђења. Слатки звуци сасвим су је опчинили, те у заносу једва је знала шта се около ње збива. Она је кроз неко лелујање света чула глас свећеников и шапутање народа, ал се њој чинило да ти сви говоре те исте речи које јој је Миодраг казао. Приметити се јако могло, да се у њеној унутарњости збива нешто што је у необичан положај води. Њена другарица, несташна, а лепа Милеса, одмах се прикучила ближе не би ли што чула, па и друге друге потискоше се ближе. Али већ беше касно. Њих двоје нису више ни речи проговорили, они беху у себе задубљени, ваљда су тражили да погоде значај својих осећаја.

Служба се свршила и сви се разиђоше. Стајићеви и Миодраг отидоше у ви-

иоград, де је било много званица из вароши и ту проведоше до зоре. —

Тако су протицали дани. Дође и дан да Миодраг пође дома, а отуд опет у Пешту. Миодраг је много казао Милчету на водици. Милче је било блажено и сретно. Милче је осећало наклоност Миодрагову, њој је то веома ласкало, али је Милче ћутало, она није знала, није смела казати ништа. . . она је осећала. Њу је издавао поглед, уз дисај, и они се заото опет немо растадоше.

Сада тек осећао је Миодраг да потпуно љуби лепо Милче. Оно неколико племенитих изуштених речи, остадоше му у души као бисерни светилници, који му припалише песничку душу да поздрави своју љубав. Миодраг је нанизао нежан низ бисера на Милчетов бели врат. Љубав и народност загрљени красише алемове, којима је китио своје драго Милче.

Како је јако куцало Милчетово срце, када је отварала новине, дал' ће и данас опет њу нова, милозвучна и слатка песма поздравити. Како јој је то годило, како јој је понос уздизало она је била пресретна.

Често је долазила у осећају узбуђена до писаћег стола, да седне, да и она напише Миодрагу само ону слатку, ону свету реч да га љуби. Али свакад јој је рука задрхтала, она се уплашила, она то хартији није смела поверити. Она је уздисала, јер је љубила. Та љубав снажила је њену душу јер је она помислила да је она чињеница која потстиче песника на рад, која тиме непосредно народу користи. — Милче још није било ступило у свет, није осетила ни заједљивост оштроконђи, ни подсмешљивост лукавих; а није још знала ни шта је то љубомора.

Њене другарице биле су разног мишљења.

Милеса говори у друштву: „Боже мој, како је то Милче Стајићево сретно. Цео свет чита дивне песме, које јој Миодраг пева. Али јесу нежне, слатке милозвучне. Па само гледам, чим који странац дође у Бају, а он одмах пита за то чедно Милче што му тако мило пева Миодраг.

— Хе, па шта ће мо кад је то тако Милчету у део пало, прихвати Анета. Али кад се добро размислим, шта би и знала са његовим милопојним песмама, кад је он пука сиротиња. Живот иште добар кров и лепо руво, а боме песништво нити кога зарани, нити заодену.

„Та да,“ рече Милеса, „кад би човечије границе тим се задовољиле, да се наједе и одене, али и душа иште хране. Та најмање времена требамо за јело а још мање за облачај, и онда наступа бадавадисање. Ох како је то несносно, кад човек није тад умно заниман. Доста тражимо књигу, у њој налазимо често врло сличне ствари нашем животу. Књига нас занима. Па ма ти шта Анета рекла, ја тврдим да је Милче најсретније девојче. Она постаде идеал песнику, ето баш у нашем добу. Нас и нашег трага нестаће, чим нам самрт око заклопи; а Милче ће живети док у свету Србства буде.

На те речи Милесине уздахнуше друге девојчице.

— А шта уздишете прихвати Сарица, зар Миодраг њој баш заото пева што је воли; та знате друге ваљда, да г. Стајић издржава Миодрага, па онда јој мора певати. Само док он сврши науке Бог зна куда ће се окренути. Мушкима још да се верује: Ето па реците све, нијели Милеса много лепша од Милчета, па зашто она непостаде идеал Миодрагу! Да је и Милесин отац дозвао га у свој дом, да га је издржавао, још би лепше он Милеси певао. Мани се неуздишите већ да се играмо штогод.

Девојке су биле у овај мах прилично умирене али када је свака својој кући отишла, онда је осетила да је с

мо Милеса истинито и из убеђења говорила.

Милче је кадгод по нешто од које друге чула но и то само оно, што је добро и лепо. Она је била задовољна. А Миодраг? Он одиста ништа није знао. Г. Стајић кадгод му је писао он је просто нагласио: „моји су хвала богу сви здрави и поздрављају вас.“ Но Миодраг је осетио тад на водици, да му је Милче у часу постало онај добри анђелак, који му припомаже осветлити и подићи сваку замисао; а својом белом ручицом одбијати сваку убитачну сету. Милче љуби народ, а и он је српског народа син: Милче љуби и њега. О на да ли му то беше доста! заиста не. Он је желео да га Милче љуби оном љубављу, како цветак љуби сунчани зрак, како земља љуби небо, како голуб своју милу голубицу љуби. Он је желео, да му Милче буде животу живот, да му буде све овога света. Он се надао.

Стога по свршетку године, није више чекао Миодраг, да га г. Стајић у Бају позове, он је употребио онај стари непорушиви позив, те је изненада дошао у Бају у госте.

(Наставиће се)

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Од Дабаша Аца.

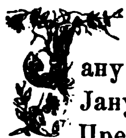

Јану проси од Дабаша Аца,
Јану проси, ал је не да мајка.
Препроси је Атанацко стари,
Ал беседи Јана, лепа Јана:
„Зазор куме, зазор стари свате,
„Зазор ми је с вама путовати,
„А некмоли с вама беседити.
„Које вам је куме младожења?“
„Оно нам је кумо младожења,
„Што но језди напред, пред сватови,
„Што му ветар бело перје вије,
„А у глави једног зуба нема.“
Кад то чула Јана лепа Јана,
Мртва Јана црној земљи паде,
Ал допаде Атанацко стари:
„Устај Јано, моја верна љубо,
„Устај Јано, дај ми десну руку.
Ал се Јана с места и не миче.
А кад дође од Дабаша Аца,
Покликнуо од Дабаша Аца.
„Устај Јано, устај моје злато,
„Дај ми Јано твоју десну руку.
А она му и обадве пружа,
Узима је од Дабаша Аца,
Па је меће пред себе на кола,
Опаса је од сабље кајасом,
Па се вину преко поља равна,
Као звезда преко ведра неба.
Кликну, викну Атанацко стари
„Аој мене и до бога мога,
„Где ми други одведе девојку.
Ал беседе и кум и стар-свате:
„Девојка је за млада јунака,
„А ти тражи какву бабетину.

Записао **Алексије Васин.**

ЖЕНСКИ НЕРОН.

РОКОКО-ПРИПОВЕТКА САХЕР МАЗОХА

превео

Милорад Шимић.

(Наставак).

8.

Смрт царевића Ивана узруја силно целу престолницу; кривљаху двор, па и саму царицу ради убијства. Пук и гарде колебаху се сумњиво. Кнегиња Дашков изда одмах у име царице ђенерал-поручнику Вајмарну наредбу, да понамешта пуковније по касарнама и раздели им оштре фишеке.

*

Сред те вреве појави се царица мирно, уверена у своју победу. Она посматраше гомиле народа, што јој кола пратијаху, презирним осмејком, лупкајућ прстима у колска вратаоца.

Још истога дана ступи пред сенат жељезним челом, у потпуној царској пошти.

„Грозно, крваво дело је учињено,“ рече величанствено, чета несмисленика подигла се противу нас, те, у намери, да царевића Ивана ослободе и на наш престо подигну, проузрочише му смрт. С обзиром на тог, од мојих претходника као роба сматраног царевића потврдила сам наредбе, које бијаху још од пређашње владе одређена некојим, за његово чување поузданим часницима. Ја бих, као апсолутна владарица у овој држави, имала право, дати цео склад шлиселбуршког атентата једним, од мене именованим поверенством непосредно пред мојим очима испитати. Но мене је мрски овај злочин толи тронуо да при овом изванредном случају скидам са себе моју највишу моћ, те овим пот пуну власт **сенату** дајем, да поведе истрагу преко свих, у овом атентату заплетених особа, и у моћи највишега суда без апелације над истима законите осуде изрече.“ —

Ма да бијаше велик тренутни учинак овога исказа сенату, ипак га је народ с неповерењем примао, а у друштву се шапташе, да су оних дванајест сенатора, што су у судбеном столу изабрани били, скроз одане креатуре двора, а све скупа грозно скована игра.

Међутим бијаху Мировић и сукривци му у окови у Петроград доведени. Први показиваше неку хладнокрвност, шта више веселост, што узбуђаваше нову слутњу. Одмах у првом преслушању рече он мирно, да је намеравао царицу срушити, а правог владаоца ослободити. У том смислу одговараше он на сва питања, која бијаху у току парнице на њ' управљена, јасно, разборито, без околишења, незаплетав се ни једним протусловљем. Нерон могаше са својом жртвом задовољан бити.

20. септембра 1765. буде најпосле осуда у тој парници изречена. Мировић буде, одобрењем синода, првих трију чиновних редова и председника зборова као **бунтовник и велеиздајник** кривим проглашен и на смрт **сикиром** осуђен. Он слушаше пресуду ћутајућ, хладнокрвно, затим спусти главу, а преко бледа лица прелети му неки чудновати осмејак. Његови сукривци њих 58, буду делом на шибе, делом на робовање осуђени.

Осуда бијаше сенатором Неплајевим царици на потврду поднешена. Катарина II. сеђаше крај огромног холандског камина своје радионице и читаше Дашковици неко весело писмо из Фернеја. Неплајев преда акат, Катарина погледа ув' баци га хладно на полицу од камина и отпусти сенатора, махнув милостиво главом.

„То је осуда,“ проговори Дашковица узбуђено.

„Јесте Мировић је осуђен на смрт сикиром,“ одврати царица немарно.

„Хоћеш-ли је потписати?“ запита кнегиња брзо.

„Прво чуј писмо до краја,“ рече Катарина весело. Дашковица попусти. Кад царица готова беше, дигне осуду с полице, те ју рашири на крило.

„Дај ми перо, Катинко.“

„Зар ћеш **његову** осуду потписати?“ повиче Дашковица.

„За цело. Дај ми перо.“

Кнегиња се дигне полако.

„Брзо!“ — Царица зграби перо, што јој Дашковица пружаше, и потпише енергичним потезима своје име на осуду свога љубавника.

„Но ти ју нећеш извршити дати, ти неможеш!“ повиче кнегиња.

„А зашто не, мала?“

„Панин бијаше код мене,“ продужи Дашковица, „Мировић рачуна постојано на милост.“

Катарина слеже раменима. „Ја бих га могла помиловати, прогнати га, но хоће ли он моћи живити без мене?“

„Још се можеш шалити?“

„Не збиља Катинко,“ продужи царица озбиљним, строгим лицем. „Осуђују нас због убијства по целој Европи, криве нас, да смо били у споразуму с Мировићем; ако га будем штедила, потврдиће сумњу. Ја га морам жртвовати.“

„Ако-ли се вараш у његовом карактеру?“ упаде Дошковица. „Он се нада милости. — Ако се види превареним? Ако на губилишту тајне открије?“

„И то се мора промислити,“ рече царица, „ево већ два месеца, како у окови лежи, а у тамници мора да је ужасно хладно. Рада сам га видити. Морала бих га видити. Јадник! Ништа га неможе избавити, он мора погинути али мора до последњег часка мислити, да га љубим, да је све ово само грозна игра, и у тим мислима мора га сикира џелатова згодити.

9.

Бијаше ноћ пре погублења.

Мировић лежаше на влажној сламној постељи своје мрачне, ледене тамнице, оборив очи к земљи, а необичне мисли, необична чуства мучише му главу и груди. Гледаше мајку, која му причаше крај димње ватре догађаје и чудне бајке народа његовог; која му певаше козачке песме, пуне дивљег слободоумља и живосне охолости; гледаше старога слугу, што га је пуковнији допратио и као сина свога чувао био; који је младога заставника, после неке у пијанци и игри пребдивене ноћи у јутру као отац измуштрао и искарао. Обоје почиваху давно у гробу, а он бијаше сам самцит, у тамници, у окови, па и она га је оставила, коју је до лудила љубио, за коју је бунтовником и убијцом постао. — — Не, — она не.

Зид затутњи и отвори се, промаја нека пређе преко њега, хаљина зашушти, он се исправи. Катарина II. стајаше крај његове постеље, а он, он лежаше сада пред њом и љубљаше опет те мале ножице, обливајућ их сузама.

Царица беше кроз нека тајна врата у тамницу ушла, у руци држаше буктињу, коју учврсти у неку гвоздену копчу на зиду, па се тад нежно к њему наже.

„Овде је хладно,“ рече, скупив грозећ се скупоцени ћурак преко груди „Ти си тако блед. Како ти је пријатељу?“

„Добро, добро,“ рече он тио, наслонив јој главу на крило, очи му сијаху као у грозници. „Само кад-кад —“

„Шта велиш?“ (Свршиће се).

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Свети Никола и два златна голуба

Летела су два златна голуба,
Питао их свет' отац Никола
„Ој бога вам два златна голуба,
„Јестел били горе на зборови?
„Ми смо били горе на зборови.
„И чули смо анђеле, где поју,
„Радују се Ису'-Христу нашем.
Питао их свет' отац Никола:
„Ој бога вам два златна голуба,
„Јел готова црквица Инђија?
„Готова је црквица Инђија
„И у њој је девица Марија,
„Породила Христа, сина божја.
Питао их свет' отац Никола:
„Ој бога вам два златна голуба,
„Јели тамо свет Јован крститељ?
„У цркви је свет' Јован крститељ.
Питао их свет отац Никола:
„Ој бога вам два златна голуба,
„Јел у цркви света дева Ана?
„Послао је свет' Јован крститељ,
„Послао је горе на небеса,
„Да донесе Христово зламење.

Записао **Алексије Васин**

КРАЉЕВСКО РЕДИШТЕ.

УСПОМЕНА ИЗ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПУТОВАЊА.

Од Емила Чакре.

ек што се је први свитак указао, опростио сам се са св. Видом.

Испод св. Вида грле се братски малене реке Вилиц и Глан, на десно од њи путем Целовца пружа се непрегледна мочара, у којој је далеко чувена задужбина: „Свете госпе“ — Maria Saal. И ми ћемо на час тамо управити наше коракљаје, али не чувеној задужбини, већ да би стигли оном месту, ди је прости корутански сељанин редио сваког владара за корута ског кнеза по навици своји стари прађедова, све до 1414 године.

Ај, како се је смиловала ма‘ка природа на ово просто словенско престоље, како га је уресила свом својом лепотом, како га окитила свим својим украсима, како га је испунила целом својом дивнотћу; долина која се предамном протеже: умилна је, дивна је, чаробна је; из под ње уздигле се брдине средње висине, окруњене развалинама словенске моћи и господарства, а по среди ње видити је мраморни просто издељани столац, с корушким грбом, и словенским надписом: „Ма свети вери? вери, ми суд.“ То је тако звани „седеш,“ сељачки столац корушки кнезова.

Ајде на час да се повринемо у то дивно, по Словенство сретно доба, да видимо како силни владар прима државни наук од простог сељанина, како ваљ народом управљати, да овај сретан буде. —

Од најстарија доба, у којима постадоше словенске државине, па све до данаске ди се само уздржаше, ил' из мртвила поново васкреснуше, све су биле основате на слободном, демократичком основу, све су дисале, па и данаске још дишу слободним духом; слобоштина (република) дубровачка, пољачка, Црна гора, Брда, све нам ове дају жива — очита сведочанства. Византинци називаху Словене: „Народом, који неумеду управљати, а још мање покоравати се.“

На високом и пространом мраморном стоцу седи прости сељанин, од десна држећи црну кра у, а с лева бела мршава коња; око њега скупљен је силни пук, очекивајући долаз новоизбранога кнеза, који се указује с друге стране луга праћен земаљским властелима, одевеним у најбогатије одело.

Напред ступа горицки гроф, наследни церемонијал мајстор корутанске принципоовине, за њим сљеде дванајст нижи племића носећи корушке заставе, за овим долазе највиши земаљски сановници носећ' знаке владарства, с који блеск сунца одсјајује, напосле ево и самог принципа — окружена оседелим — најстаријим сељанима, одевени по сељански у оделу старом и издрпаном, носећ' на глави простачки словински шкрљак (шешир), о рамени с торбом напуњеном: сиром, круом, и ситним пољоделски оруђем, опасан црвеним појасом, обут у црвене опанке, и наоружан грдном пастирском батином.

Приближивши се будући владар мраморном стоцу, поклони се смерно скупљеном пуку, а седећи сељан пита узвишеним гласом словенским језиком: „ко је тај човек што с толиком славом приступа амо?“ Околни пук одговори: „наш нови владар, који је дошао примити управу владенија;“ сељанин даље пита: „а јели он праведан судија? бринели се за добро домовине? љубили слободу? јели часни кришћанин, заштитник и уздржилац кристове вере? јели покровилац сирота, и бранилац удовица?“ на сва ова питања одговара околни пук: „јесте и биће.“ На то приступи кнез сељанину привађајући за коњски и воловски огрљак обећавајући му се: да за „сачување правде и слободе, приправан ће увек бити, таким сиромаком постати, да се неће срамотити м и коњем и волом лебац си прибављати.“ За отиме седећи сељанин за пита околне: с којим правом кренуће ме будући владар с овога места,“ к

које му горицки гроф одговори: „За шест динара купује он ово место у тебе, дарујућ' ти и ову краву и кобилу, и садашње одело које је на њему, и бићеш опроштен ти, и дом твој од свакога данка и платежа“. Тад приступившем кнезу даде сељанин лаку ћушку по образу говорећ': буди праведан судија, и владај на правди; за овим сиђе се с мраморног стоца, узевши краву и кобилу и упути се капели св. Петра, на који принцип ступи, ударајућ' по камену мачем на све четир стране, обећавајућ' тиме добру и праведну управу, попије донешену му чисту изворску воду из дрвеног чанка, у знак чистоте и умерености, и да се неће попустити развратним сладострастима; поново заклињућ' се; да ће свему народу једнако и право судити, и њим мудро управљати.

За тим се сиђе с стоца и са свим народом и властелима упути се капели св. Петра, која на обližњем брежуљку и данас стоји, на врати ове скине сељанско одело и преда редећем сељанину, а обуче кнежевско и одстоји Божију литурђију, по свршетку исте седне за готову совру обедати, по свршетку обеда врне се поново у лужину која се данаске назива: госпосветско поље — Saal Fel, те ту опет седне на више поменути „седеш,“ окренувши се лицем истоку, да би саслушао спорне тужбе сељана супрот њини властела, и држећ' се правде — и осудити кривду, и још задњи пут заклињућ' се народу: „да ће све старе правице и обичаје свето чувати,“ на које и народ према њему верношћу се обвеже. —

(Наставиће се).

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

(Наставак).

Но треба да смо праведни; човек се дугом праксом и радом већ уживи у какво занимање — човек већ заволе оно чим се целог века бавио — науку, људе, животиње, биље. Налазимо да је оно лепо, на што нам се око и ум навикао; — зар дакле да гимназијски професори сломију штап над класичним студијама? Или ако и упознају мане зар да помогну рушити свој храм? Они морају и покрај најплеменитијег мишљења с тешким срцем гледати, да пада оно, у што су они сву своју снагу и пола живота уложили.

Др Хасе наводи један спис, који је од учитеља поникао, у коме се вели: „Школски људи имају пуно узрока, да су самостални у своме пресуђивању; и да се не осврћу на вику лекара с којом они пуне свет.“ Од таквих школски људи не треба ништа изчекивати. Такима не може се доказивати ништа, јер су они горди, и нису приступачни никаквим саветима. Дакако да су таки само гдекоји школски људи, а са великом већином што нису таки, ваља рачунати.

Међу учитељима има врсних и племенитих карактера, који умеју објективно да пресуђују и да раде; да споменемо само имена Келхи, Клоп, Хаушилд ;али су филолози у овоме питању странка. Несмемо ићи судијама, да нам они у својој ствари суде.

Али тако не треба да остане, као што је. Школско стање је у неком вртлогу, из кога не може да се искобеља. Оћели школске власти изоставити латински и грчки? Оће, ако народ то иште. А оће ли народ искати? Неће, јер не разуме ту ствар тако, да је може сасвим прозрети. Оћели стручњаци ту ствар разсветлити народу, и против себе ићи? Зацело не; и тако онда школске власти имају право што непрестано поправљају, уместо да донесу ново устројство. Сви смо ту у вртлогу, па неможемо да се искобељамо.

Па како да се тога опростимо?

Никако друкчије, него да родитељи, пријатељи дечији и сви остали увиде ту ствар па да је они покрену.

Па за то ћемо да наведемо узроке, што говоре за учење грчког и латинског језика, и узроке, што говоре против тога, па да сви виде, и да пресуде. Најглавнији су ови:

1. Обично се каже „да је латински и грчки језик нуждан медицинарима и правницима. Теолози треба библију на старом језику да читају.“ То је било нужно за доба Лутерова, кад још није била преведена библија на немачки језик. Али сад има превода са тако чистим и правилним језиком и таком вештином, какву теолог поједини не може себи учењем класичних језика прибавити.

„Медицинари морају због техничких израза научити латински и грчки.“ Већ више пута се покушавало, као што је познато, да се употребе немачки изрази у медицини. Ако се то збуде, онда један део горњег става отпада; ако пак не, онда треба да знамо, да је број грчких и латинских речи што се у медицини употребљује врло мален према броју речи, које морамо знати, кад оћемо те језике да научимо. Па зашто се за љубав оне хиљаде речи мора и други десет хиљада учити, које доцније немају никакве практичне вредности? За цело неће практичан лекар, који је преко дан уморен, сести у вече да чита у оригиналном тексту Омира, Пиндара, Софокла, Демостена — може бити, да ће их пре у преводу читати, али зато му није нужно филолошко знање.

Зар ће зидар дати, да му десет хиљада камења истешу, кад му за кућу треба само хиљада; да тиме троши и време и снагу? Ако то чини, онда ради као медицинар и апотекар, који за љубав своје струке учи старе језике.

А с друге је стране позната ствар, да вртари, ма да не знају латински ни грчки, ипак науче и запамте брзо сва имена биља.

Несмемо ни то заборавити, да у класичној литератури Римљана и Грка долазе врло мало линејових имена биља. Ја н. пр. нисам могао име Geranium да нађем ни у Вергилу, ни Хорацу, Овиду ни Циперу, него сам га нашао у немачкој литератури, млого раније, него што сам наишао на њега у Плинијевој Hist nat. (XXVI, 11).

„Правници морају већ због римског права знати латински.“ — Скакојако би било доста за римско право, кад би се у гимназијама кроз две године, у неколико недељних часова учило латински, а после на универзитету наставило. Corpus iuris је и тако млого пута превађан и разјашњен, да због њега се неби ни морало учити латински.

2. „Латински језик је основ свима осталим романским језицима. Ко зна латински лако ће научити талијански, француски и т. д. Већ и за то треба да се и у реалкама учи латински језик.“ Ово се чује од стране филолога, учитеља, шта више и од целе публике у опште. То уверење је тако укорењено па опет зато стоји на врло слабом основу. Али чим се стане свестрано испитивати, одма се покаже да нема никаквог основа, и човек се мора чудити, како може тако уверење да прелази од колена на колено.

Треба прво да смо на чисто с тим ко зна латински? Јер онај ко латински зна, лакше ће научити остале романске језике него онај, што незна латински — то је истина. Али ко зна латински? Реалац? Путкамер је недавно рекао: „реалци читају Caesar de bello Gallico, па и то скоро не разумеју.“ А знају ли гимназисте? Сетимо се само Келхијевих речи, а ја из искуства знам, да ни један абитуријент незна латински. Он мора још неколико година на универзитету изучавати латински језик, ако хоће да је филолог. Дакле само филолози знају латински.

Па колко су они потрошили времена док су научили? Сваке године у гимназији око 300 часова кроз осам година — и на универзитету силне часове, кроз три године.

Да ли треба наши синови да проведу више од десет година свога живота да науче основ романских језика? Каква је мала добит према потрошеном времену, новцу, и снази!

Посмотримо из ближе шта помаже латински језик кад се учи францески?

Ко зна латински, може значење некојих францеских и талијанских речи да погоди, али то иде само код некојих лако н. пр. nation, aimer (natio, amare) код других је то већ теже: roi, reine croire (rex regina, credere) или тек код ових: égal, chevelu, crêté (aequalis, capillatus, cristatus) Да човек може одма наћи сличности између ових последњих речи, морао би имати неки особити дар за сравњивање речи, који би у једно могао одма и то познати да на пример lif (ein-lif, eilf, elf) долази од индогерманскога dakan. Осим тога морамо у обзир узети и то, да су млоге важне францеске речи добиле сасвим други значај, него што имају сличне латинске речи, да ту дакле латински језик пре може **збунити**.

Из свега овог изилази то, да онај, који зна латински, има од тога врло мало користи при учењу францеског језика, а који незна потпуно, тај има још мање користи.

Али узмимо да се свака латинска реч може у францеском језику лако познати и наћи, опет није оправдано то, да се францески језик посредством латинскога учи. Може бити да се реч reine лакше научи, кад се зна шта значи regina, croire од credere, али да је лакше научити reine, croire, него reine и regina; croire и credere, — то стоји. Или зар је лакше научити два облика него **један**? Зашто да ученицима овако тумачимо: credere значи веровати, а та реч credere претворила се временом код француза у croire, дакле онда и croire значи веровати. Зато женске и могу да науче брже и боље францески него реалци и гимназисте, јер не уче по латинском језику. Најбољи је преки пут, у Француској ће сваки научити најпре и најбоље францески језик.

За етимологе је нуждан латински језик, кад истражују постанак, француских талијанских и шпанских речи; а за оне који нису етимолози, то је само претоваривање.

А ко оће да има основа на коме ће остале језике учити, нека учи **талијански**. Тиме ће бити и у великом добиту, и имаће жељени основ. Талијански језик ће научити за три године тако, као латински за девет; облици талијанских речи ближи су францескима и осталима, него латински облици; талијански језик се може употребити, ако човек дође кад у Италију, латински се не може у говору употребити.

(Наставиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Наставак).

Хлест. — Та да и по новинама. Ја већ имам много мојих списа: **Женидба Фигара, Реберт ђаво, Норма**... И поборавио сам већ како се зову сви моји списи... Све сам ја то написао онако мимогред случајно: нисам ни мислио да пишем, али ме позоришне управе окупе тако „та напиште нам што год драги пријане молим вас напишите." А ја мислим:

„Ајде де, кад сте баш толико навалили". Тако ја заседнем и чини ми се да сам све за једно вече написао, ја сам необично бистар и брз у мислима. Све што је досад писано под именом Брамбеуса, „**Фрегата Надежда**" и „**Московски телеграм**", све сам то ја писао.

„Ана. — Та идите молим вас, дакле ви сте то били Брамбеус?

„Хлест. — Да како, ја свима њима поправљам песме. Смирдин ми плаћа за то 40.000 рубаља.

„Ана. — Тако је верујем; сигурно је и **Ђура Милославски** ваш спис?

„Хлест. — Да и то је мој спис.

„Ана. — Одмах сам мислила.

„Марија Антоновна. — Али мајчице, тамо стоји да је то написао Загоскин.

„Ана. — Ето ви'ш, знала сам ја да ћеш се ти чак и овде препирати.

„Хлест. — Ах, да, то је истина, то је писао Загоскин, али има други Ђура Милославски — и то је баш зацело мој.

„Ана. — Али ја сам сигурно вашега читала. Како је то красно написано!

„Хлест. — Право да кажем, ја живим од књижевности. Моја је кућа најлепша у целом Петрограду. Сваки је зна под именом дом Ивана Александровића. (Обраћа се свима) — „Учините љубав, господо, кад вас нанесе пут у Петроград, дођите право к мени, молим вас право к мени, та за бога, и ја дајем балове.

„Ана. — Ја држим да тамо морају бити балови особито укусни и сјајни!

„Хлест. — Просто се не може исказати! Тако на прилику на столу стоји лубеница — и та лубеница кошта по седам стотина рубаља. — Чорба долази у шерпењи на жељезници право из Париза; подигнеш заклопац, . . а она се само пуши и мирише; таквога мириса нема нигде у свету. Ја сам сваки дан на балу. Имамо тамо већ и нашу дружину за картање: министар спољних послова француски консул, немачки конзул и ја. И тако се заморим у том игрању, не умем вам казати. Једва устрчим уз степенице на четврти спрат, па тек само викнем куварици: „Скидај шињел, Маврушо“ . , Но шта ја ту булазним — ја сам заборавио да ја живим на првом спрату. , . Јадне степенице само су моје, где. . . Па да видите само како је занимљиво гледати у моје предсобље изјутра док сам још у кревету: све сами грофови и кнежеви гурају се и зује као пчеле у кошници. . Само тек чујеш ж. ж. . . ж. . . По некад дође и министар (начелник и остали понизно устају са столица) мени чак и на пакетима пишу: ваше превасходство. . . Један пут сам и целим департаментом управљао. И за чудо: директор оде некуд — а куда оде? није се знало. Дакле наравно почне се говорити шта ће се и како ће се, ко да заузме његово место? Међу генералима било их је доста којима је замицало око за овим местом, и примали су се те службе; али бадава, пођу, пођу, па тек запну; аја, тешка је то ствар. Оно на први мах изгледа да је лака, али кад боме загледаш видиш да је ђаволски тешко. Виде да немају куд, па хајд к мени. И на један пут посукљаше улицом курири, курири. . . представите себи тридесет и пет хиљада самих курира. Можете замислити какав је био мој положај! — „Иване Александровићу, изволите упраљати департаментом!“ Ја право да кажем мало се и ражљутим изађем у шлафроку. . . и хтедох да одбијем ту службу. . . но после помислим да ствар може доћи до самога цара. . . а после се сетим и кондут-листе. . . Те тако им рекнем: „добро, господо, добро ево изволте, ја се примам“ велим, „примам се, само напред вам кажем да код мене нико не сме писнути! Код мене се морате на нокту окретати! Та ја ћу. . .“ И заиста, кад тако по некад пођем кроз округ — чисто као да је земљотрес, свако ти се то тресе и дркти као прут. (Начелник и остали дркте од страха; Хлестаков долази у велику ватру) О нема шале код мене. Свима сам утерао страх, да незнају куд ударају главом!.. Од мене стрепи и с м државни савет. . Да шта ви мислите? . . Такав сам ја! (Посрћући по мало) Ја ни на кога не гледам, ја свима велим: „Ја само своју памет слушам само своју.“ Ја сам свуда и на сваком месту. У двор идем сваки дан. Мене ће сутра произвести у фелдмаршала. . . (Посрне и у мало што не тресне о патос, но чиновници га прихватају са страхопоштовањем).

„Начелник (прилази му а сав дркти као прут, напиње се да што рекне) А ва ва, . . . ва. . .

„Хлестаков. (Жустро) Шта је?

„Начелник. — А ва ва. . . ва. . .

„Хлестаков (онако исто жустро) ништа не разумем, саме лудорије.

„Начел. — Ва. . ва. . ва. . . шестве превасходство, је ли по вољи да мало от

починете. . . ево готова је и соба и све што треба.

„Хлест. — Којешта — отпочнути! А! Ево изволте, ја сам готов да отпочинем. . Баш вам је красан доручак господо. . ја сам задовољан јако сам задовољан. . . Ево ме, ево ме. . . Прекрасна риба! прекрасна!" (Одлази).

Међу тим окружни чиновници посаветовав се, закључише да ревизор није човек који се даје подмитити само једним ручком И изашиљу му најслободније од њих, да му скотски потчињено, понуде новаца. Овај се изасланик јако уплашио, јер ако га случајно одбије тако одлична личност, сигуран му је пут у Сибир. Он је спремио новце, стиско их, пружа напред руку, павлачи је и незна како да почне. Банке падају на патос; Хлестаков их диже и са свим учтиво му их тражи на зајам. Све се свршило као што треба. Један за другим долазе сви окружни чиновници у свечаном оделу и са банкама у руци. Охрабрен првим покушајем Хлестаков зајми од једног двеста рубаља од другог триста и т. д. Све су ове сцене добро смишљене и при својој једнакости мотива, оне се сретно мењају контрастом карактера. Ја ћу најкраћу навести. Школски надзорник (старатељ) врло плашљив човек улази дркћући и спотиче се о праг. За њим се чује готово гласно. —

„Улазите! шта сте се препали?"

„Надзорник. — Част ми је да се представим: школски надзорник, титуларни саветник Хлопов!

„Хлестаков. — А, молим лепо! Изволте сести! Је ли по вољи једна цигара? (Пружа му цигару)

„Надзорник, — (За се нерешљиво) Ето ти сад! Томе се никако нисам надао. Сад да ли да узмем или да неузмем?

„Хлест. — Узмите, узмите, ово је ваљана цигара. Наравно, није као у Петрограду. Тамо пријане мој, пушим ја цигаре по 25 рубаља стотина, па кад је попушим а ја све лижем прсте од сласти (Пружи му свећу) Ево ватре припалите.

„Надзор. — (покушава да запали цигару, а сав дркти).

„Хлест. — Та немојте палити с тог краја!

„Надзор. (од страха упусти цигару, груне и мане руком — за се) Нека иде све до ђавола, затре ме и закла ова проклета страшљивост!

„Хлест. — Као што видим ви нисте баш муштерија на цигаре. А ја, право да вам кажем, то је моја слабост. Ето у томе . . . и после што се тиче женскиња — ту баш не могу да сам равнодушан. А како ви? Какве се женске вама допадају, црномањасте или плавојке?

„Надзор -- Ја. . . ја не смем. . .

„Хлест. - Не, не, кажите отворено, црномањасте или плавојке?

„Надзор. — Не смем да се решим.

„Хлест. — Не не, немојте извијати! Ја хоћу непремено да знам ваш укус?

„Надзор. — Усуђујем се приметити. . (На страни) Ни сам већ незнам шта говорим. све ми се окреће у глави.

„Хлест. — А! а! нећете да кажете! Сигурно вас је каква црнојка уловила у своју замку! Признајте, да вас је уватила?

„Надзор. (ћути)

„Хлест. — А, а, поцрвенили сте видите, видите! зашто некажете?

„Надзор. — Збунио сам се ваша бла. . превос. . . сијат (на страни) Издаде ме проклети језик, издаде!

„Хлест. — Збунили сте се? А у мојим очима има заиста нешто, што доводи људе у забуну, то знам да ни једна женска не може да одоли мојим погледима, ни је ли тако?

„Надзор. Са свим тако.

„Хлест. — Врло ми се чудан случај десио на путу — истрошио сам се са свим. Не би ли ми ви могли узајмити једно триста рубаља?

„Надзор. (хвата се за џеп — за се) Гледај сад чуда, ако не имадем новаца! Има, има! (Вади банке и пружа и дркћећи.

„Хлест. — Захваљујем лепо.

(Свршиће се).

ЛИСТАК.

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ.

Прилог животопису му.

Живот нашега првог народног уметничког песника, Бранка Радичевића, описиван је већ више пута. Тако му први биограф беше његов рођени отац, пок. Тодор Радичевић, чиновник царинарнички у Броду, преводилац Шилеровог „Вилхелма Тела.“ Он је у предговору трећој књизи Бранкових песама, кад су први пут штампане, укратко изнео податке за Бранков животопис. За тим је врсни наш књижевник г. Јован Бошковић, професор на великој школи у Београду, описао живот Бранков опширније, покупивши све, што се могло дознати о Бранкову животу и критички оценивши књижевни рад његов. Та је биографија изишла у збирци свију песама Бранкових, што ју издадоше браћа Јовановићи у Панчеву. Исто тако је и омиљени приповедач наш г. Ст. В. Поповић, у своме календару „Орлу“ донесав слику Бранкову потрудио се, да што савесније и свестраније испита живот и рад Бранков и обратио се ради тога на гђу Мину Вукомановићку, ћерку нашега Вука Караџића, која је Бранка лично познавала, те и она нам исприча у једноме писму на уредника „Орла“ много лепога о бесамртноме песнику нашем, што дотле ни од кога нисмо чули ни дознали. Исти г. Ст. В. Поповић је допније у најновијем дивотноме издању Бранкових песама, што их приреди и о свом трошку издаде књижара Луке Јоцића у Новом Саду са силуетама г. Бранка Радуловића, од „Матице Српске“ награђеним, написао критичку оцену Бранковог рада.

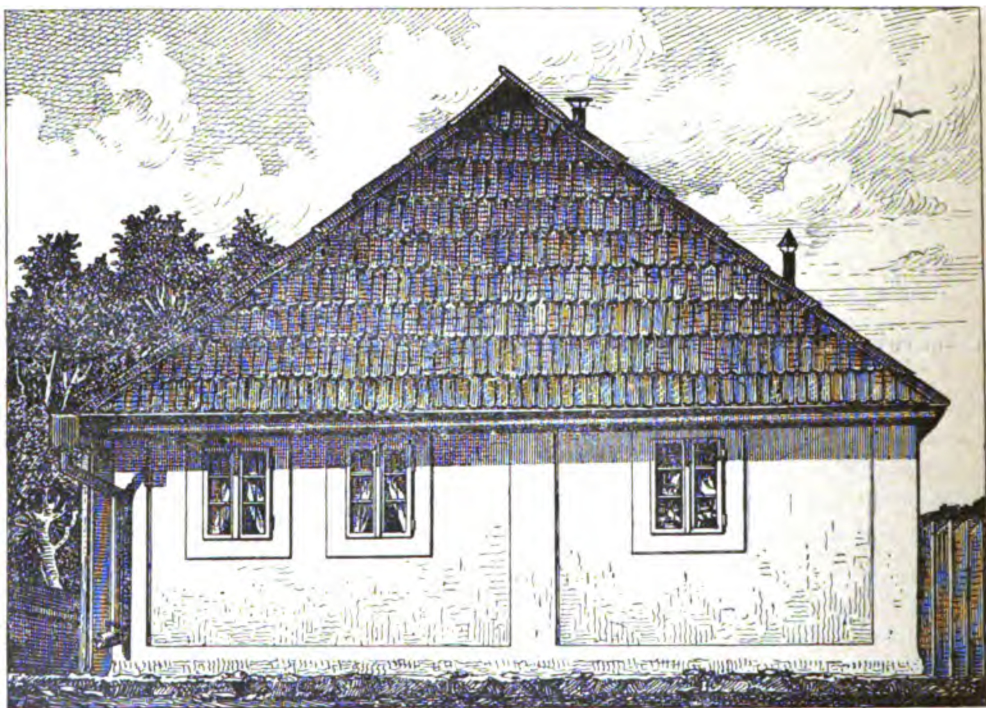

Кућа, у којој се родио Бранко Радичевић.

Међутим нам је дошло до руке неколико података о Бранковој породици и животу, те како свака ситница из живота за-

служних и уважених људи, потомке њихове јако занимати мора, то ево износимо те податке први пут овде у „Јавору" са жељом да их који доцнији биограф Бранков у своје време и на своме месту употреби.

До ових података дошли смо овим путем.

Наш данашњи највећи песник народни и последователь Бранков, Змај-Јован Јовановић, састаде се летос у Бечу са одличним грађанином Бродским г. Игњатом Брлићем, те разабираше од њега, шта се зна о Бранкову животу и породици му. Г. Брлић приповеди Змају-Јовановићу што је знао о Бранку и уједно му саопшти, да је још у животу кућа, у којој се Бранко родио, но да је у трошноме стању, и да ће се још ове године рушити, да другој места начини. На жељу и молбу Јовановићеву обећа му честити г. Брлић, да ће кућу ту дати о своме трошку фотографисати и њему слику у Беч послати. Што обећа то и учини и Јовановић, као уредник прекраснога дечијег листа „Невена" донесе слику ту у своме листу, а честити издавач „Невена" г. А. Пајевић, уступи је ево и нама за „Јавор," да и његови читаоци видети могу гњездо, у ком се наш славуј народни излегао.

Но са фотографијом куће те, у којој се Бранко родио, посла врли Србин г. Брлић из Брода Змају-Јовановићу и белешке тамошњега штованога пароха Теодосија Марковића који се потруди, те написа све што је дознао о Бранковој породици и животу му, а уједно и препис крштенога писма Бранковог.

Како је „Невен" лист за децу, то уредник му г. Змај-Јовановић имаде доброту све те податке уступити нашем листу на саопштење, на чему му овим лепу нашу хвалу одајемо.

Белешке пак, које покупи и написа честити свештеник Бродски г. Теодосије Марковић, поштовалац Бранков, ово су:

НАПИСАНІЄ КРЕЩАЕМЫХЪ.

„Родисѧ младнцъ пола мѹжескагѡ Мца Марта днѥ 15-лѣта 1824. Оцъ младнца Θеодѡръ Радичевичь, мати же Рѹжица, жителіе Броодскій (армице-амт-праҳтикант) крестисѧ и мѵромъ стымъ помазасѧ чрезъ мене Јереа Василіа Косичьа, пароҳа церкве стагѡ великомѹченика и Побѣдоносца Геѡргіа въ Броодѣ сѹщіѧ. И дано бысть во стомъ крещеніи младнцѹ Имѧ: „Алеѯій" восприемникъ бысть Јѡаннъ Божичь, житель Броодскій."

Од горепоменутога пароха Косића, који је Бранка крстио, има живе унучади, шеширџија неки Ђоко Косић са својима сестрама. Од кума му Јована Божића била је кћи удата за Косту Поповића, пивара, а од тога деце има и сада живе.

О породици Радичевића, из које је славни српски песник Бранко произишао, могу Вам саопштити следеће:

Госпођа Флајшер бивша за оно време девојчетом, када је фамилија Радичевића овде у Броду живела, приповеда о истој овако: У Броду је пре 60 година од прилике, живио Лазар Радичевић, који је у овдашњој армицији обављао звање контролора. Он имађаше сина Теодора, за онда одрасла младића и жељаше и њега истој служби посветити, коју и сам обављаше, за то га и није ни куда на страну од себе давао, него је испословао, да се речени син му Теодор у армичарски уред у месту за тако званог армицс-амтс-практиканта прими.

Ту службу обављао је Теодор бесплатно, — а у очевом стану код оца и матере није му мањкало ничега. У кратко ожени га отац из Вуковара са девојком Ружицом.

Но пошто је мати Теодорова — а свекрва Ружичина — била оштре и напрасите нарави, а отац одвише тих и благ, да посредује помирљиво између жене и снаје, то не бијаше пречега лека, него најмити сину други стан. Отац Теодоров Лазо имађаше стан ераријални за себе у армицији бесплатно, но ради горепоменуте неслоге између жене и снаје најми Теодору приватни стан недалеко од себе у кући за сада некога Михајла Тасовца под Савом,

камо се Теодор са својом женом одмах и пресели и у тој кући роди се Бранко.

Саопштио по приповедању госпође Нештинац

Теодосије Марковић
парох.

П. П. Та кућа под бројем 27. лежи у сокаку „Муцвањ“ званом, и била је у оно време власништво Петра Фрањића, контумац-чиновника.“

КЊИЖЕВНОСТ.

Српско-народни Велико-бечкеречки календар за просту годину 1883. Уређује Д. Ј. Л. XXVI. година са више дрвореза. У Вел.- Бечкереку. Штампао и издаје Франц Павле Плајц. Цена 20 новчића

Много се у нас досада писало какви су и какви треба да су нам календари, али чини ми се, да што се више о томе пише, да се све то немарније ради на нашему календарскоме пољу. Али тако је то кад наши издавачи поред своје материјалне користи често заборављају на све друго; њима је само увек на уму: конкуренција и материјална корист. Тако је и ове године обрадовала нека српска књижара српски свет са тринаест нових(?) календара, од којих је тек један прави календар за народ. — Па ни издавач Српскога народнога Велико-Бечкеречкога календара није имао на уму никакву другу корист но материјалну, за доказ томе наводимо да је издавалац Немаца. Та да Францу Павлу Плајцу не доноси тај календар никакве користи, зар би он издавао српски календар пуних двадесет и шест година? За цело не би.

Прегледајмо садржај тога календара. После календарскога дела је на првоме месту „Радничка песма“ песма нашега младога и даровитога песника Д. Ј, Илијћа. Та песма заиста и заслужује прво место у томе календару. — На другоме месту је приповетка из народнога живота од М. Л. „Мода их убила.“ Чим прочиташ ту приповетку видићеш, да ју је написала млада и невешта рука. Та прича је слаби покушај каквога младића, који би много боље урадио, да отпочне свој рад на књижевноме пољу прво у „Српчету“ или у „Голубу“, него што пише приповетке за народ, за које заиста још није ни најмање способан. — За тим долази прештампана народна песма „Синовица попа Милутина“ а за овим „Хајдук“ цртица из народног живота. Хајдука сада већ сасвим нестаје а док их је било писало се много и много о њима у часописима и календарима, те је с тога причање о Хајдуцима сада са свим излишно То исто се може рећи и о чланку „О Црногорцима;“ и о њима се прошлих година — док је било сувремено — довољно писало. — Један једини поучни чланак је хтео бити из челарства „О смрвљивању чела“ Али ту ти богме нема ни помена о смрвљивању чела него све о неким задругама и друштвима у далеком свету — Скоро на крају књижице је: „На даћи“ причица од Д. Ј. Л (уредника) Та причица није ништа друго но безобразна књижевна крађа, о којој није вредно ни речице у залуд трошити. За љубав само по гдекојем љубопитљивом читаоцу навешћу још да је та причица украдена из Милићевићевих „Летњих вечера“ и да у тој књизи носи наслов „Највећи страх.“ — Осим тога имаде у овоме календару још неколико прештампаних чланчића а имаде још и таких, који нису ни помена вредни.

За овај календар би се могло слободно рећи, да ако има у њему чега лепога и новога да је штета да оно што је лепо није ново а оно што је ново није лепо.

Нови сад месеца Новембра 1882. Озрен.

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Ми смо већ више пута обраћали пажњу наше читајуће публике на ово изврсно подузеће вредне књижаре браће Јовановића у Панчеву. Сада пак како се навршило са 48. свеском друго коло ових корисних и добрих књижица, то не можемо пропустити прилику ову, а да не опоменемо свакога српског читаоца да не изгуби из вида ово лепо а јефтино књижевно подузеће, него да га својски претплатом и куповањем потпомогне. Кад се обазремо на досадашње свеске ове праве народне библиотеке, онда заиста морамо признати да су издавачи бирали бољ... од бољега из наше и туђе књижевности, те да се купац са малим издатком може да упозна са најбољим српским, словенским и страним писцима.

Досадање свеске донесоше нам од наших писаца дела Јов. Стерије Поповића, Владике Петра II. Његуша, Доситеја Обрадовића, Мих. Витковића и Ђорђа Магарашевића, а од других словенских писаца заступљени су у овој збирци од Руса Сологуб, Карамзин, Богучаров, А. Пушкин, Тургењев и Гогољ; од Чеха Јосип Колар и Подлипска; од Пољака Гомчињски, Лозињски, Пузинина и Јеж (Милковски). Из неславенски део узети су од Немаца Хајзе; од Енглеза По и Шекспир, од Талијана Макијавели, од Француза Алфонзо Доде, Ејно и Мериме; од Мађара Сиглигетија; од Јелина Омир и Продик.

Имена ових одличних писаца дају свакоме довољна јемства, да је редиговање ове библиотеке у добрим рукама.

За идуће коло (свеска 48 до 72) наставиће се радови Доситијеви, Његушеви и Стеријини, а од нови писци ући ће Богобој-Атанацковић, Крашевски, Крестовски, Влчек, Лесинг, Банвиљ, Дикенс, Булвер, Софокле и т. д.

Без сумње ће се издавачи обазрети и на братску нам словеначку (крањску) књижевност.

Претплатна је цена за ово треће коло (двадес...

н четпри свеске, које излазе једна за другом сваки 14 дана, само 3 ф. 50 н. а. поједина свеска стаје 16 новч. На 8 примерака даје се 1 бесплатно.

ДРУШТВА.

(*Матица Српска.*) Састанак књижевног одбора 23. октобра (4. новембра) 1882. Секретар јавља, да је изишла 132. свеска „Летописа“, последња за ову годину. Исти јавља да је предао у штампу 133. свеску „Летописа“, 1. св. за 1883, годину, и саопштава, шта ће бити у њој.

Прима се за „Летопис“ чланак проф. Мите Петровића под насловом: „Алкаличне баре у околини сомборској“ и одређује му се за тај посао награда од 60 фор.

Одређује се још накнадно награда од 30 фор. дру Милану Савићу за његову приповедку: „Добра партија“, штампану у 132. св. „Летописа“, јер је изнела $1^1/_2$ табак више него што се мислило.

Одређује се накнадно награда од 20 фор. Стевану В. Поповићу за оцену Врчевићевих приповедака, по што је изнела читав табак, а добио је награду само за по табака.

Одређује се А. Сандићу награда од 10 фор. накнадно, што је написао два увода и поговор за „Апологију Лукијана Мушицког.“

Прима се за „Летопис“ чланак Ј. Миодраговића из Липиске с насловом: „Задатак књижевности,“ а награда ће му се одредити, кад чланак изиђе из штампе, па се види колико ће изнети.

Прима се за „Летопис“ песма Николе В. Ђорића под насловом „Човек“, а награда ће му се одредити кад пошље још коју песму.

Прима се за „Летопис“ чланак дра Милана Јовановића под насловом: „Поглед на културу Ислама и на уплив њезин у нашем народу.“ Награда ће се одредити кад се види, калико ће тај чланак штампан изнети.

Прима се за „Летопис“ оцена Јована Грчића о Хајзеовој новели: „Ципарска невеста“, коју је превео Стева Токин.

Прима се за „Летопис“ новела дра Милана Савића под насловм: „Невенка“ и одређује му се награда од 30 фор.

Драгутин Ј. Илијћ подноси своју поправљену историјску драму: „Краљ Вукашин“ и уверење штампарије „Задруге штампарских раденика“ у Београду, да ће та драма за три месеца дана изићи из штампе. Оцењивачи те драме: Јован Грчић и др. Милан Савић јављају, да је писац дело своје онако поправио као што су они у својој оцени од њега тражили, па предлажу, да му се скупштином условно досуђена награда од 300 фор. може издати. На основу тога позива се управни одбор. да реченом писцу изда досуђену му награду.

Примају се за „Летопис“ оцене М. Петровића на два дела: 1.) „Флора околине Ниша. написао др. С. Петровић“; 2.) Звездано небо независне Србије од Ђ. М. Станојевића.“ За обе те оцене одређује се оцењивачу награда од 20 фор.

Прима се за „Летопис“ критичка расправа М. Нешковића. „*O zakonu od 14. listopada 1874. ob ustroju pučkih škola i preparandijah za pučko učiteljstro u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*“, и за исту одређује се писцу награда од 30 фор.

Прима се за „Летопис“ оцена Ј. Вукадиновића проте земунског, на књигу: „Славенски апостоли Кирило и Методије и истина православља“, а награда ће се одредити кад се види колико ће та оцена изнети.

Прима се за „Летопис“оцена Стевана В. Поповића на: „Књиге Љубомира П. Ненадовића, III. и IV свеска: О Црногорцима, део I. и II.“ За ту оцену одређује се Ст. В. Поповићу награда од 50 ф.

Стеван В. Поповић подноси своју оцену о роману Јакова Игњатовића: „Сретни и несретни кројачи.“

Кад се узме да је писац црпео тај роман из српског живота, да је улио у њега здраву тенденцију, да му нема приговора ни против композиције ни против обраде детаља; да радња тече свуда природно, неусиљено, да су главна и споредна лица добро обележена, да им се карактери развијају у раду: онда мисли оцењивач, да тај роман Ј. Игњатовића има по себи као верна и жива слика из српског живота у овим крајевима своју самосталну вредност ,да је свакако добит по нашу књижевност и да му је то бољи рад од свију дојакошњи од те врсте у сваком погледу. За сам наслов вели, да би много згоднији био: „Стари и нови мајстори, роман из занатлијског живота.“ Још би ваљало да писац учини неке незнатне допуне. Оцењивач наводи уједно, да је он те примедбе своје саопштио писцу и да их је он од своје стране усвојио. Роман ће изнети до 15 штампаних табака обичне осмине, те по томе предлаже оцењивач писцу награду од 300 ф. (Свршиће се)

РАЗНО.

(*Користь од мува*). Емерсон, инглески хемичар дошао је на ту мисао, да проучава живот и рад мува. Резултат тога проучавања био је; да је та толико омрзнута животињица врло корисна. Готово невероватно, али је ипак тако. Једнога дана улови хемичар једну повелику муву и залепи је леђима и крилима за једно парче стакла, да би је могао под микроскопом посматрати. Када је кроз 800 пута увећавајући микроскоп погледао муву, имао је шта и видети: она је била сва сићушним животињицама покривена. Други, трећи, четврти и т. д. примерак показао је то исто. Тај резултат, да је мува покривена разним ситним животињицама на сваки начин да је била велика добит, али хемичар није ту застао, него је и даље истраживао. При даљем истраживању приметио је да су те ситне животињице храна муви. Даљи опити су ово још и већма потврдили. Емерсон је приметио, како су две муве селе на једно парче беле и привидно чисте хартије, и како су

се ту дуго бавиле чистећи је својом сисаљком. Шта ли се могло наћи за јело на чистој хартији? Да би ово себи објаснио, он је узео друго парче хартије и пошто се микроскопом уверио, да на њој ничега нема, однео је исто парче у кухињу у којој је било тма мува, тамо га је мало подржао и пошто га је сад подвргао новом посматрању под микроскопом опазио је тма истих животињица које је и на мувама виђао. „Сад знам“ рече хемичар „ове животињице су обитници кухињским испарењима и задајем испуњенога ваздуха, с тога муве читавимројевима и лете по кућинскоме ваздуху, да би се на њи залепиле ове животињице које ће после на миру са себе скидати и јести.“ Ово су и сва доцнија посматрања оправдала и потврдила и доказало се да су ове животињице (којих највише има где је ваздух преиспуњен разним трулим испарењима) зачеци разних заразних болести. И на тај начин излази, да су муве најревноснији помагачи и служитељи санитетске полиције.

(*Становници Огњене Земље.*) Становници Огњене земље су најизображенији људи на свету. Али Дарвин приповеда, да они ипак нису тако глупи као што се мисли. „Са свим тачно,“ пише он „могу они поновити све речи у једној реченици, пак и после дужег времена. С почетка су се плашили Јевропејаца, но после су постали поверљивији. Поздрављали су их тиме, што су им прса куцали а уз то су давали од себе таки глас, као кад ко код нас вабиили храни живину.“

(*Нешто о тицама*) Грабежљиве тице сматрају слабије тице као свој плен, који им по праву припада; с тога је природа морала разна средства употребити, да слабије од јачих сачува. Састав ока у тица за чудо је згодан за њихове потребе, јер га оне по потреби могу и напред и натраг повући и тиме себи по вољи раширити простор у ком гледају. Видни нерв у њих може сваку светлост да поднесе и тице су у стању видети инсекте и сасвим пред собом и далеко пред собом. Чапља може видети рибу у даљини у којој је човек никад не би могао видети. Али ипак слабије животиње нађоше обрану против тога. Царић може да побегне и од најјачих господара у ваздуху, и не само вране, него и јастребови и орлови морају испред њега да узмичу. Кад се бију слабије тице са јачима онда дотле око њих облећу, док се то овима не досади пак се морају натраг повући. — За тице пак, које саме нису довољно промућурне, да се од својих непријатеља сачувају, побринула се је сама природа. Неке од њих тако су сличне кори од дрвета да их њихов душманин никада спазити не може. Друге опет наличе земљи или камењу. Такове су препелице. — Тице се здраво боје човека. Врана је н. пр. у слободи врло плашљива али кад се припитоми постаје весела и збија разне лакрдије. Већина тица, кад се ухвати, да се препитомити од човека, али тешко је код њих сасвим одстранити страх, да човек кад тад неће своју моћ над њима каквим год начином на зле употребити.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Предходник Виљема Тела*) био је неки Алкон из Крита, најславнији стрелац старога доба. Једаред нађе он свога сина где спава у пољу, а око њега била се обавила велика змија. Алкон се у часу сети шта да ради. Зграби стрелу и лук и за час пробурази змију; — дете пак не беше ни најмање повређено.

(*Дословце*). Познато је да Турци врло радо називају хришћане „псима“. У колико то није ни најмање ласкаво утолико с друге стране беше то једини приликом од користи. Мухамед III (1595 — 1605) тиран, који у своме бесу ни своју породицу поштедио није особито је мрзио хришћане. Тако се једаред у љутњи заклео, да ће све „хришћанске псе“ у својој држави поубијати. Везир који је видео, од каквих последица би то могло бити — гледаше да ма којим начином султана од његове намере одвратити. Али султан се је заклео па је морао своју заклетву извршити. Једва се везир досети, те рече султану, да своју заклетву дословце изврши. И тако хришћани остадоше на миру, а њихови пси пострадаше.

НОВЕ КЊИГЕ.

Дела Ђуре Јакшића. Књига прва. Песме лирске. У Београду, у краљ. државној штампарији 188. — Ђурина је лира давно већ омилела српскоме срцу и души те ће се дакле сваки Србин веома обрадовати, што се песме његове у новом и потпуном издању износе на свет. Држимо да је довољно само јавити, да је која његова књига изишла, па да сваки похита да је набави. Издање је врло укусно и красно.

Летопис Матице Српске. Уређује А. Хаџић. Књига 132. Свеска четврта за 1882. У Новом Саду. Српска штампарија дра Свет. Милетића, 1882. 8-на стр. 156, Цена 70 новч. У претплати стају све четири годишње свеске 2 фор.

Slovansky Sbornik. Број први за г. 1883. Уређује Едвард Јелинек. Доноси чланке из народопис... културне повеснице и рад књижевни и друштвени. Овај часопис негује узајамност свесловенску. Ова свеска доноси међу осталим и културноповеснички чланак „О српским народним добротворима“ од Хануша Клима. — Излази у Прагу накладом штампарије Ј. Оти (*J. Otty*). Стаје на четврт године 1 ф. 30 н. Поједина свеска 44 нов,

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по г. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

ЈАВОР

Лист за

ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 46. У Новом Саду, 14. новембра. 1882. Год. IX

ЂУРА ДАНИЧИЋ

Пети Новембар 1882. год. биће један од најтужнијих дана прошлости и садањости Српске, јер у њему јоште није зора ни забелила а у престоници народа Хрватскога пропишта тужно звоно на скровитом звонику православне цркве Српске, што одјекну брујањем звона светих храмова Српских роднога му места Новог Сада, Сиона Српског — Карловаца — и престонице Српске — Београда — разносећи тужне и црне гласе:

Умрьо је Ђура Даничић. . . .

У црно се завија данас васколика књига Српска и Хрватска, у црно се завија данас с њом васколики народ Српски и Хрватски, у црно се увијају данас учена друштва и заједнице у Београду, Новом Саду, З.гребу, Прагу, Петрограду. . . . тешко жали данас и васколики народ Славенски *Ђуру Даничића*, ал га прежалити неће онај, што не прежали до данас ни учитеља *Ђурина* — бесмртнога Вука, — јер у *Ђури* изгуби онога, што удари стална темеља, непобитна закона језику и књизи Српској — том другом стубу живота и битисања народа Српског.

Тешко нам је у првом овом тужном часу, што потресе у нама све живце наше и опет казати свугде и свакоме, ко је *Ђура Даничић*, који голем и недокнађен губитак задеси нас у њем, до кога се нико јоште такови не роди, а кога ће тешко и векови Српски родити.

У тешкој и црној тузи овој цепа нам се срце наше, а из њега тужне речи иду:

Слава бесамртном *Даничићу!* Вечна му успомена у народу нашем — а лака земљица црна, што покрива смртно тело *Ђурино!*

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

аља ми признати, да су се сви тој изненади у дому Стајићевом обрадовали. Г. Стајић није већ могао у речима да се изјави како му је то својско и искрено понашање Миодрагово по вољи. Одмах прво вече од радости опио се г. Стајић; а вазда му је у вољи да каже: Хеј мој Станишо! хоћеш ли ми бити ваљан, као г. Миодраг. Млеко му, та ако ми се тако будеш владао, онда нека је просто свака друга срећа целом свету!

Миодраг и Милче врло су радо у виноград ишли, те само ако су могли матер намолити, то им је најмилије било проходање. Они су се тад отиснули до капеле, до извора, сели су на клупе под зелене јасике и ћеретали су тако док није Станиша ил' гђа Стајићка по њих дошла.

Једнога дана помену Миодраг онај тренут када му је Милче споменло да зазорити мора. — Ох па дал' ће ми када зазорити моје слатко, моје дивно Милче. Ил ви непознајете глас истине, глас мога срце моје душе.

Милче није умело ништа да каже оно је дигло своје лепе очи погледало је у Миодрага, али тај поглед немогаше издржати, она је протрнула, и њена лепа глава спустила се са предањем на Миодрагове груди. Он је био пресретан Он је спустио своје усне и пољубио њене свилене власи.

— Милче слатко Милче, ја сам сретан! Ти ме љубиш!

„Јест!" прошапутала су њена румена уста а веља милост и радост осветлише сузом њене очи. —

— Она је изустила. „јест," уздахну Миодраг зажарен љубави својом, о Боже, боже, буди ми милостив, и благослови да буде ова љубав дуговечна.

„Миодраже, веруј твоме Милчету, да ће те увек љубити. Кунем ти се, да када овај извор засуши свој ток, да ће тада престати и моја љубав, над тобом се изливати."

— Не, ако Бога знаш Милче, не куни се тиме. Доћи ће злобни људи, одбиће воду на другу страну, сасушиће овај извор па ће ми те украсти моје слатко Милче. Не Милче, ја нећу твоју клетву. Боље да си казала, када се те изливене капљице поврате у врело натраг, онда ће се повратити и моја љубав, те затворити у срцу, и онда ћу заборавити тебе.

„Не тако Миодраже, та капљице ће се испарити, зрак ће их примити а облак донети у своје врело у овај извор натраг, па шта ћу јадна без тебе.

— Махнимо се клетве драго моје Милче; та заклетва без чистоте душе превrнуће сама себе у проклетство. Дајмо једно другом руку и реч, да ће… дочекати једно друго, да ће мо бити муж и жена!

Милче је дало своју руку, своју реч, оно се тако добро осећало ту у близини Миодраговој! И зар су могли још штогод више желити!

Обоје беху задовољни — обоје срећни.

Како је то угодно и слатко, кад човек у својој срећи може мислити на онога, који њега љуби. — Свет је у души човечијој тада најкраснији, кад му љубав врати мир и спокојство.

Миодраг је отишао у Пешту, он је приљежно учио, неуморно је радио, и одржи свој леп углед и да привреди за живот. Он је учио, да прибере што више знања, да буде у животу од прве и трајне вредности. —

Миодраг је био дика универзитета Другови су га поштовали и љубили он им је био понос. Миодрагово понашање и његова ваљаност, доприносило је свима части. Он беше узданица и нада за будућност.

Но у своме неуморном раду Миодраг је жуђено изгледао онај дан, када ће он бити слободан, када ће да отвори своју писарницу и да доведе своју лепу женицу.

Милчету је било сада 17 година. Он има још 3 године да учи и да се мучи. Милче ће бити тада пуних 20 год. а он 25 год. Та му се саразмера веома угодна чинила. Он је био задовољан.

А да ли и Милче! — Женски је понос повређен кад мора да остане девојка и после 17 — 18 године. Од 16 година поће на бал, па онда већ треба другог ил' трећег бала да се уда. Не буде ли то, онда се околина подмева и назива је „матора девојка."

Када је Милче на првом балу било, дварао јој се г. Радивој Зоричић млад адвокат, од скора настањен у Баји. Г. Радивој беше богат човек, па је као правник био на многим универзитетима у Немачкој, пропутовао је Француску, Швајцарску и Италију. Живео је врло елегантно, био је раскалашан пун живота, често је учинио по који страјк па то је њему доликовало а и слободно је било кад је богат.

Г. Радивоју допадало се јако Милче Стајићево. Он је зато нашао више разлога. Први најглавнији је тај што је Милче врло лепо било, други што је умно и умиљато, а трећи можда за њега и најважнији, што је богато.

Он је знао и г. Стајића придобити, јер му је свуд угађао и свуда га одликовао. Канцеларија му је добро ишла, јер је начинио са првим кућама у Баји познанство и сваги се знао врло галантан показати. — Он је собом начинио адвокатски рачун, процес са г. Стајићем ваљало му је добити т. ј: Он је тежио да пошто по то освоји Милче.

(Наставиће се).

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.*)

Сењанин Иво.

Вино пију Сењани јунаци,
Под шатором, насред Сења града,
Беседи им Сењанине Иво:
„Пијте момци, Сењани јунаци,
„Пијте момци, неопијајте се.
„Сад ће доћи Вуче са сватови,
„Лепо Вуку свате дочекајте!
Изиђоше по избор јунаци,
Изиђоше на царске друмове,
Дочекаше Вука са сватови
Све су свате редом погубили,
Тек остаде момак и девојка.
И Вука су путем погубили
А девојку воде под шаторе,
Под шаторе Сењанина Иве.
Беседи јој Сењанине Иво:
„Што ћеш јако лепота-девојко,
„Ја погубих младожењу Вука!
Ал беседи лепота-девојка:
„Не бојим се, док је Сења града,
„И у Сењу Сењанина Иве.
Ал беседи Сењанине Иво:
„Ој бога ти лепота-девојко,
„Ја-ли си ме у песми певала
„Ил ти твоја казивала мајка,
„Да ј' у Сењу Сењанина Иве?
Беседи му лепота-девојка:
„Кад је мати брата оправљала,
„Китила му злаћену челенку,
„Обавила са зеленом свилом,
„Свилу вије, горке сузе лије.
„Ја запита моју милу мајку,
„Што си мајко у дворови гњила
„Јалте жао сина ил челенке,
„Удари ме мајка по образу:
„Зар не знадеш, вуци те не знали
„Ива ти је твој братац рођени.
Удари се Ива по колену:
„Леле мене и до бога мога,
„Где погубих зета рођенога;
„Не брини се моја сејо мила,
„Ја ћу тебе бољу срећу наћи,
„Ја ћу тебе за попа удати!

Записао **Алексије Васин.**

*) Казивала ми старица Перса Јовановић.

ЖЕНСКИ НЕРОН.

РОКОКО-ПРИПОВЕТКА САХЕР МАЗОХА

превео

Милорад Шимић.

(Свршетак).

„Кад-кад ме ипак страх обузме,“ продужи он, „већ сам тако дуго у тамници, у тешких окови и осуђен, на смрт осуђен, а ти си осуду потврдила. Игра је страшно озбиљна постала, Катарино. — Ја сам се, као што ти хтеде, са свим у твоје руке предао. Имаш ме као ма какву ствар. Да, још горе, јер ствар нема осећања, нема мисли, нема уображења. А ја себи много чега уображавам. Дуго те нисам видио, отуђила си се одаме, а живот и смрт је код тебе!“

Царица ћуташе.

„Ми играмо ужасну игру,“ рече затим, „али та игра мора се доиграти. Не могу ти притајати. Осуђују ме јавно, е сам с тобом у договору била. Ја те смем тек на губилишту помиловати.“

Мировић ју погледа уплашено, с великим очима, детињски.

„Не бој се!“ повиче она, притиснув га јаче на груди.

„Не издај ме!“ мољаше он дрхћућим гласом. „Ако ме мораш погубити, кажи ми, ја радо мрем за те.“

Царица се осмехну необично и тио, као у мислима. Он дрхташе у њеном загрљају, мрки свод тамнице изгуби се за часак. „Пењи се, пријатељу, одважно по степенима стратишта, јер ја нећу да се други веселе твојој смртној муци. Буди миран, ја ћу ти сама милости донети, те у место белог рубца вити ће се још издалека мој хермелин.“

Мировић подбочи зажарено лице на обе руке. „Ако ме обманеш!“ мрмљаше он.

„Каква мисао!“ смејаше се царица, али јој смех тако дрвено, усиљено звучаше, да га нека страшна мука спопаде; он јој се баци пред ноге и обгрли јој очајно колена.

„Страх ме је госпо, ако ми ниси ми-стива — ако ме дадеш погубити. Дрхћем пред тобом. Смилуј се!“

Катарина II. се осмехну. „Овде је само хладно и влажно“ рече „зима је и мени. Ја идем.“

Хладнокрвно растави се њихове и узе буктињу. Његове руке падоше, он клечаше пред њом немо, апатично, ка роб пред господарицом, злочинац пред судцем.

„Ја ужасно патим, Катарино,“ шаташе он.....

У врати окрене се она још једно к њему.

„Бићеш одмах ослобођен,“ рече благо. „Збогом!“

„Збогом!“

10.

Зора свиташе.

Велики снег лежаше на кровови и по улицама, сунце пливаше као как румена пара кругла на беломе не. Команда, што вођаше Мировића на гублиште, затече га спавајућа, благи осјак разведри му лице. Чу звеку оружја те се усправи. Из снова му лебдија слика лудо љубљене жене у страш суштину, те му испуњаваше срце слтком надом.

Мировић устане, те остави чврст кроком своју тамницу, њега позива срећа и слобода! Радосно поздрав оштар ваздух, што му образе расђиваше, рујну светлост, завичајни с

Усправљен дигнув охоло главу, осмејком на уснама корачаше у р храпавом војничком кабаницом на пле За 22 године није престолница вид била никаква погубљења, силан св бијаше дојурио, поход могаше кроз пуњене улице само полако корача Сви прозори сви доксати бијаху зау

корак по корак, приближи се стратишту; при помисли оној пребледи Мировић опет, он дрхташе. Свећеник му говораше о греху, награди, вечном животу. Он не чу ништа. Њему звучаше само један глас у уху: „Ја ћу ти сама милости донети!“

Али бијаше јако рано, магле лежаху још на земљи; ако заборави?

Ако преспава час?...

Већ виђаше стратиште, високо се надвисило над главама народа, што га окружаваше. Једна пуковнија пешака начинила је била велики четворокут око истог, само неколико саоница одличних госпођа, што у сјајним ћурцима ту сеђаху и њега лорњетираху, нађоше уласка у истоме.

На подножју стратишта дочека осуђеника судство. Још једном буде над њиме кривица свечано изречена. Хладнокрвно, мирним лицем слушаше Мировић осуду, гледаше, како крхају палицу, како гасе свећу.

Предаше га целату.

Када му руке од натраг везаше, протрне сав. Осећаше се сасвим невољним, предан власти, милости и немилости своје драгане. „Ја ћу ти сама милости донети!“ мрмљаше он, а преко пребледога му лица прелети нежан осмејак.

Још отезаху. Полицајни чиповник гледаше на сат, те шапташе нешто са целатом; имао је заповест, да до извесног сата и часа на милост очекује.

Сада поведу Мировића по степеницама на стратилиште; сад стајаше горе погледав око себе. Непрегледна множина опкољаваше га мртво-тио. Никаква кретања, што би долазак монаркиње објавило. Големи страх обузе Мировића, колена му дрхтаху. Ту стајаше ужасни пањ, на који је целат сјајну сикиру наслонио био. Хтедоше му очи везати, но он одби, те гледаше према северу. Оданде мораде доћи. Хладан зној проби му чело, срце му јако куцаше.

Сад опази неке саонице, што брзином стреле амо лећаху, ближе, све ближе, она је била — хермелин јој се сјајаше у сунчаним зракама, смешећи се клече, још једном погледа преко, познао је, светина се усколеба, он положи главу на пањ.....

Царица долеће у фанатичним саоницама, раскошно, омотана самуровином, на њој је огртач од црвене кадиве с хермелином — он све јасно види — има високу капу хермелинску на глави. Данас је божица, што живот даје и узима. Крај ње седи дрхтајућа кнегиња Дашков.

Саонице царичине раздвајаху светину, она види стратиште, види клечећа Мировића — муња нека севне кроз зрак — — књегиња Дашков затвори очи. —

Сада диже целат крваву неку главу у вис, показујући је множини. „Живила царица!“ заоре се поздрави. Задовољно махаше она главом на све стране, те је брзо нестаде са саоницама.

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Браћа похођани.

Јану просе многи просиоци,
Јани мајка лепо беседила:
„Иди ћери где те мајка даје.
Јани браћа лепо беседила:
„Немој поћи, где те мајка даје.
„Веће пођи; где те браћа дају
„Браћа ће те често походити.
Ал се љуто Јана преварила,
Те не иде, где је мајка даје,
Веће иде, где је браћа дају.
Али браћа Јану преварила.
У походе нико јој не иде,
Тако било за девет година,
Јана браћу лепо поздрављала:
„Поход'те ме мила браћо моја!
Јану браћа лепо поздрављала:
„Нећемо ти у походе доћи,
„Док не роди јавор јабукама.

Ал је Јана лукавија била
Китила је јавор јабукама
Опет Јана браћи поручује:
„Дођите ми моја браћо драга,
„Родио је јавор јабукама,
Браћа опет Јану поздрављала:
„Нећемо ти у походе доћи,
„Док на чавци не побели перје.
Ал је Јана лукавија била,
Умолила два ловца млађана:
„Ухватите браћо црну чавку.
Ухватише Јани црну чавку,
Па је чавку у млеку купала,
Док на чавци не побели перје.
Опет Јана браћи поручује:
Дођите ми моја браћо драга,
„На чавци је побелило перје.
Браћа Јану лепо поздрављала:
„Нећемо те сестро походити
„Док не родиш мушко чедо мало
„Кад дођемо, да нам шири руке.
Ал беседи Јана, мила сеја:
,,Поход'те ме моја браћо драга,
„Кад узимам мушко чедо мало
„Изнићићу на јарко сунашце,
„Јарка ћу се сунца нагрејати,
„Мушка ћу се чеда наљубити
„Да ме мине моја жеља жива,
„Жеља жива и браће и мајке.

Записао **Алексије Васи-**

КРАЉЕВСКО РЕДИШТЕ.

УСПОМЕНА ИЗ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПУТОВАЊА.

Од Емила Чакре.

(Наставак.)

Старији повестописци држе овај обичај за пород стародавног — још поганског доба, које никако није, јер у целом Словенству списак словенски краљева уредно почиње тек с' трећим веком по Кристу, изузимајућ' оне вође који се под Епулом последњим истријанским краљем око 180 г. пре Криста с' Римљани за своју слободу борише али од III. века бива овај све више и више обилнији; но ову монархичку, т. ј. краљевску власт упажамо само на задњим крајевима Словенства, на које нападаше мимопролазеће дивје и скитничке чете; даклем само потреба обране на прама насртајући нападаја сјужавала је словенска поселења у узајамним пробитачностима и подвргавала ји само на час господарству једног човека, јер нигди неналазимо никакав убичајени устав, ил' повестнички доказ каквог наследног словенског владарства, напротив живи примера временог сједињења, налазимо у догодовштини балтички Словена; а и летописци западно-римског царства, који сва словенска прикључченија оштрим погледом пратише, имају очита — право рећи необорима сведочанства, да су Словени само на уречено време себи главаре избирали, које нам још до пре једног века зас- дочава устав дубровачке слобоштине. У с- вом опште словенском начелу, истина мо- ло би се корутанско племе изузети, што пр- во од свију остали насели се у крај зем- ља, ди монархичка начела увешташе, и шт- Пољак Кад Лубек у свом летопису од 12- г. по Кристу вели да је први пољски кра- Кракус био из Корутаније, од куд је и са- установу собом донео, но и ово на врем- на пре Криста неможе се протећи, зато правом*) Мицкијевић вели: Управна вла- и кришћанска вероистовест дуго су зап- око словенски седишта крстарили, док на после по њину жалост и врела места ме- њи неуватише.“

Тако је било стање и положај Слове- на, докле у средину њину непродреше ва- варски народи, носећ' собом бич власти и п- рамске управе, а доцније под упливом кр- шћанства и деспотске краљевине неосно- ше. Од доба Иродота па до VI. века жи- ше Словени по навици своји стари, чу- јући своје првашње унутарње упра- Златно време стари Словена доста је сл- чно данашњем живовању обиталаца от-

*) *L' Eglise et le Mêssie* стр. 24.

св. Доминга, које наврши се у оно магновење, кад кришћанска просвета прекорачи праг словенски покрајина. Сретно ово доба словенскога живовања почиње око 780 пре Криста, и трајало је све до 600 г. нашег числења; но с' овом седе сунце њине сретне домаћности. —*)

Кукуљевић је мњења, које такође на најтврђем основу невиди ми се утемељено бити: да у време Сама, после разбитог јарма аварског и француског, оста пук корутански без господарах, без племићах, без тлачитељах. Само бијаше изабран од простих људих, као прости човјек, за владара свеславјанског, тим је радо морао допуштати и појединим племеном славјанским, да си могу изабрати своје поглаваре. Тако је без сумње од пука корутанског изабран био за кнеза Владух, који с уведењем свете вере и тај обичај у Корушку уведе, да се сваки новоизабрани кнез понизити има пуку, те из сељачких рукух примати владу."

Најверодостојније ми се чини мњење**) Мавроурбина који тврди: да по смрти Самоновој ступи на престо Корутаније Борут ил Борку, први цар корутански Словена, примивши свето крштење од св. Доминга, ученика св. Губерта епископа Јуванског и првог апостола корушког, који мораде дати у залогу краљу Дагоберту: сина Караста и племића Хитомира, да ће чувати веру кристову. По чијој смрти на корутански престо или тако звани норицки Словена водари се напоменути племић Хитомир, а по Лазију: Караст, у које време Меоран — човек, задануͭ св. духом приповедао је у тим крајевима слово спасенија, с' којег узбунише се словенски властели супрот властитог господара, што овај склоњен беше разпрострањавати веру кристову, којем у помоћ дође Тессалон боневски владалац, и силом оружја утиша метежнике, но тек што се он удали иза крајина хитомировог царства, а овај већ паде као жртва поново узбунившег се благородства, који потурише благочастије, прогонише кришћанске свештенике, упадоше у Фријаулу и убише Ерцег Теудулта, и његовог посљедоваоца натераше поруглом и нечасном миру, који опет наруши Теудултов син — Рат, упавши у Краинску, но и он не беше сретнији од бабајка, будућ да га ови не само иза своји граница прогнаше, већ и његов сопствени град — Триулу с' земљом сравнише. Напротив споменути Тессалон био је сретнији у свом подузећу, јер упавши у само срце велике Корутаније по неколицини бојева сасвим ји распуди, постави јим за кнеза Валдунга, а за распрострањење кристове вере остави свештенике: Гемона, Ремналуа, Мајерона, Готарија, Еркиноберта, Августина, и Гунтера, но и ови млого неуспеше код госпоштине, будућ да јим се ови не само опираше већ и сваком приликом код народа трунише, но прости народ у крај свег тог све више и више истој је приступао. Тек доцније Ингон — посљедовалац Валдунгов научен солиградским арцибискупом позове један дан мложину своји подајника на народну светковину, о којој при трпези раздели благородство од пука, поређавши простаке за свој сребром уресати стол, а благороднике за просто ископани у земљи, учуђени ови тако презрителним и понизателним дочеком, упиташе владара за узрок тако неприличног поделења, на које рече јим овај: да је од данас принуђен ценити људе по унутрашњој а не спољашњој чистоти и достојанству, са тог и ови поређани простаци за мојим столом, морају бити од вас у кришћанским очима узвишенији, јер су очишћени кристовом крвљу, и заданути св. духом, дочим ви једнако чамите у мраку незнабоштва и неистинитости, с којег сте све једнако оскврњени и од њи нижи. Од куд произиђе и горе наведено кнежевско рођење.

(Свршиће се.)

*) *Slowjanke* стр. 55.

**) *Bey. L. Hawi* стр. 30—31.

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

(Наставак).

Латински језик је саобраћајни језик међу научењацима, ма да је иначе мртав.“ То је пре тако било, али сад није више. Лајбниц је своја дела писао још на латинском језику, те су тако читана свуд у Европи. Али који научењак пише сад тим језиком? Кант, Фихте, Хегел, Шелинг писали су немачким језиком, па их опет зато читају у свима културним земљама. Њихова дела се преваћају на скоро све европске језике, те су тако приступачна свима научењацима и целом народу Усмен договор? Немци изговарају латинске речи на немачки начин, Енглези на њихов начин. Ако смо ми научили да се овако изговара: errare est humanum, онда ће нам чудно звучати, кад Енглез каже „ерери ест јуменем“ или од exempli gratia кад направи „ексемплеј гречије“. Осим тога сад се већ све научне расправе воде на француском, енглеском и немачком језику; сад се више ту не може употребити латински. Мртви језици нису за живот.

Још се на универзитету при дисертацијама употребљује латински језик, мора човек своје мисли да углави у туђ калуп; али сетимо се само Келхијеви речи које се на ово односе. Било је времена, кад су у Немачкој универзитетски професори само латински говорили, па и код куће са својом децом, ако их је дадиља приморала да немачки говоре, онда су морали опрати уста. Но али та су времена прошла, и не ће се више никад ни вратити.

На стручном испиту задатак је кандидата, да покаже у колико је печен у својој струци. Мора да говори латински. Може бити да он зна саму ствар, али не може да се изрази. Зашто се стежу већ и онако измучени људи? Ваљда да се види у колико је изображен у опште? Више и опште изображење зависи сасвим од других околности, а не од латинског језика. Дакле би требало и саме кандидате за старокласичну филологију на немачком језику питати.

4. „Учење класичних језика је већ сам по себи средство за образовање, које се не може ни чим заменути.“ Тај исказ иде веко вима од уста до уста; то је као новац који се прима и издаје без да се вредност испитује.

По себи се разуме, да је овде говор само о облицима језика, о граматици*. Садржину ћемо доцније посмотрити.

Да ли граматика тако снажи наш ум? И ако то чини — да ли је она баш једино средство за тај посао?

На прво питање можемо одговорити, да граматика снажи наш ум, јер свако напрезање ума снажи га. Али ово вежбање не сме бити све на истом месту. Ко у гласовир свира, оснажиће прсте и мишице, али неће ноге; играч ће опет бити снажан у ногама а у рукама неће. Ко се од младости вежбао у рачуну моћи ће лако решити и најтеже задаће, а често неће моћи ни најпростију ствар да размисли. Какво заплетено граматично правило измучиће га тако исто као и граматичара каква рачунска задаћа. Како ће стати на гледати какав оштроумни занатлија, кад му се почне што о филозофији говорити; а на против како ће схватити какав филозоф, смисао ове изреке: свет је воља и представа. Из свега видимо да горња предпоставка није логична: да би је поправили морала би овако гласити: „Учење граматике снажи наш ум у схватању граматичних облика у другом језику.“

О овоме нема сумње, а ко сумња нека погледи како у обичном животу ... ва. Колико су великих мислиоца и оштроумни проналазача из реда филолога. ... ровит филолог може бити само велики филолог али никако какав велики војсковођа. Јаков Грим зацело неби бољи ...

*) Као што је познато, сад се и лексикон ... нава у граматику.

план саставио него Молтке (који није учио гимназију) а велики Александар, који је свој матерњи језик волео, није свој ум са латинским језиком оснажио. И I Наполеон, највећи војсковођа, најоштроумнији и најумешнији државник у своме веку није развио свој ум изучавањем језика. До његове десете године није се бaш пазило на његово васпитање, па онда су га послали у ратну школу у Бријен, из које је ову сведоџбу изнео: „Г. од Бонапарте је из математике био увек одличан; у историји и географији је приличан; у латинском језику је врло слаб, из кога је само прве основе научио" Плутарха је марљиво читао, али у францеском преводу. Грчки није ни учено у Бријену,

Ни један грчки песник од Омира до Пиндара, Софокла и Аристофана није туђим језиком до тог степена дошао, тако исто ни њихови филозофи и математичари од Питагора до Сократа и Аристотела.

Учење језика не може природним путем оснажити наш ум у опште; а ко верује у то, тај му онда мора приписати неку ванредну моћ.

Мишлење није могуће без језика; ми наше појмове везујемо за речи, и тиме смо способнији за мишлење, што знамо више речи. Ко за сваку своју мисао зна одма да нађе и згодан израз, тај има онда најсавршеније средство за читање и писање, а највећма ће се усавршити, кад се у томе вежба у једном језику и то у матерњем, као што су Грци радили. Кардинал Мезофанти који је 1849. год. умрьо, говорио је 56 језика, а то значи, да је за сваки појам знао 56 речи Јели тиме био богатији у појмовима? Један који га је добро познавао вели, да није никад ни једну самосталну мисао ни на једном језику изказао. То је врло вероватно. Ко за један појам зна 2, 3, или 56 речих, што то исто значе, снажи само своје памтење, а никако моћ мишљења. Што Гете и Шилер нису знали млоге стране језике, није им ништа шкодило, тим су већма могли у свом матерњем језику да се усаврше.

Да видимо сад који су већи говорници. Знамо да су у сабору најбољи говорници правници; они врло брзо схвате предмет, умеју лепо да га разложе и одма су готови на одговор. Па како је то; кад се већ у гимназијама учењем језика појачава умна снага, онда би то морао још већма бити код филолога случај, који се целог свог века тиме баве. Правници, медицинари, и природњаци су учили језике само у гимназији а после их нису на универзитету наставили; кад узмемо дакле да они имају да нешто и граматици захвале, како да онда они не заостају за филолозима? (Наставиће се).

НИКОЛА ГОГОЉ.

РУСКЕ НОВЕЛЕ — МРТВЕ ДУШЕ — РЕВИЗОР.

од Проспе Мериме-а

с француског Ђ. Ј. Н.

(Свршетак).

„Надзор. — Не смем вас узнемиривати мојим присуством.

„Хлест. — Збогом.

„Надзор. (бежи напоље готово трком) вала богу! Сад ваљда неће ни загледати школе!

Хлестаков се разрахатио прекрасно, сасвим како бог хоће, у свом новом обиталишту. Напунио је џепове банкама; удвара се начелниковој кћери, невиној паланчанској кокети или рецимо невиној. Он је шта више после једног доста живог разговора и испроси а начелник је пун радости што ће имати за зета човека коме министри падају пред ноге и чепају око његових врата; али и лакрдија се мора већ једном да сврши. На срећу Хлестаковљев је слуга паметан човек и он га склони да оду одавде,

док се истина није сазнала. Докле су се међутим кола спремала, Хлестаков има још неке посете да прими. То су трговци који су дошли да се жале на начелника. Они улазе с буклијама вина и главама шећера — по источном обичају да се ником не приближи док му се и најмањи дар не понуди.

„Један трговац. — Трпимо незаслужене глобе од овдашњег начелника. Такога начелника ваљда још никад није било. Тако нас гули, да већ казати не умемо. Мучи нас толико, да се морамо сви повешати. Ни мало не ради по закону. Ухвати човека за браду, тресе и говори! „еј море, Татарине један!“ — Бога ми јест. Да га у чему год не слушамо, па ајде де, али ми увек ред држимо. Што његовој жени и кћери треба за одећу — то увек исправно дајемо и против тога се не опиремо. Али њему је све мало — еј, еј! Дође у дућан, па што год угледа све одвуче: ако угледа топ чоје а он тек рекне: „море, пријане, ово је баш красна чоја, однеси дер је мојој кући.“ А ти носиш, куда ћеш; а у топу чоје мало фали од 50 аршина.

„Хлест. — Јели могуће! Ала је то неки лопов.

„Трговац. — Бога ми јесте. Такога начелника нико не памти, Тако и кријемо све у дућану, чим њега опазимо. И није да рекнете да узима само фине ствари, већ граби и свако ђубре! Стоје у бурету суве шљиве већ од седам година, и таке су, да их и мој надничар не би јео; а он заграби пуну шаку, па гут — смаже. Имен дан му пада на св. Антонија. Нанесемо му, боже, поклона, мислиш целу ће му годину трајати; али бадава њему је све мало. Вели, да је његов имен — дан и на св. Онуфрија. Па шта ће мо? Носимо му и на св. Онуфрија.

„Хласт. — Па мећер то је прави разбојник.

„Трговац. — Еј, еј! А пробај само да му се противиш, одмах ти доведе на стан читав пук војника. А мрднеш ли му чешто, он заповеди, да се затворе врата; вели: „нећу те тући ни мучити то ми,“ вели „не дозвољава закон, али ћеш ми ти, драговићу мој, гристи калдрму!“

„Хлест. — Ала је то лопов неки! Та њега треба одмах у Сибир.

„Трговац. — Куд год га оправи ваша милост, свуда ће бити добро само нека је подаље од нас. Не одби, оче слатки, наш хлеб и со*) Част ти чинимо ко главом шећера, ко буклијом вина.

„Хлест. — Не, не. Немојте ви то мислити, ја никако мито непримам. Но на прилику кад би ми понудили у зајам триста рубаља, е, то је са свим друга ствар — то бих већ узео.

Трговац: Изволи оче наш (вади новац) шта је триста, узми и пет стотина само помози.

„Хлест. — Лепо, кад је на зајам, ја ћу узети без једне речи.

„Трговац. — (подноси новац на сребрном послужавнику) Молим покорно узми у то и послужавник.

„Хлест. — Та могу узети и послужавник.

„Трговци. (клањају се) Па узмите бар и шећер сад о једном трошку.

„Хлест. — О, не, ја мито никако не примам.

„Слуга Хлест. — Ваше благородство! за што не узмете? Узмите! Све ће нам добро доћи уз пут. Дајте амо те главе шећера и те буклије! дај све, све ће требати. Шта је то тамо? канап? Дајте амо и тај канап, и канап треба на путу: трева се и што прсне на колима, па се може привезати.

Све ово може бити истинита слика, али је доста тамна и мрачна да буде комична. Но ево још нечег важнијег. За трговцима долазе две жене, које падну на колена пред — а — њ.

„Хлест. — Устан'те, говорите прво једна, шта хоћеш ти?

„Браварка. — Молим покорно, хоћу да се жалим на начелника. Да бог да га свако зло стигло, да бог да га штета била на

*) Понуда хлеба и соли је знак потчињености, који нуди васал свом господару, а онај који тражи помоћи свом заштитнику (протектору).

сваком кораку, те ни од чега вајде не имао, ни он разбојник, ни његова деца, ни његови ујаци, ни његове тетке и цео род његов.

„Хлест. — А за што?

„Браварка. — Отерао ми мужа у војску, обрија му главу*) мука га појела, а јед и није био на нама, арамија проклети, а није ни по закону, мој је муж ожењен,

„Хлест. — Па како је он могао тако што учинити?

„Браварка. — Ето, учини крвник, учини — бог га живи убио и овога и онога света! Да бог да ако имао тетку и тетка му цркла, и ако му је отац жив, да бог да и он скот, липсао за туђим плотом, да бог да му засело, па се удавио душманин душмански! Требало би да узму у војску кројачевога сина а он је био и б е к р и ј а, али његови родитељи даду начелнику масно мито, а он онда њега остави, а салети сина трговкиње Пантелејеве али и Пантелејева пошље начелниковици три топа платна и подмити је, а начелник онда кидише на мене. ‚Шта ће ти вели муж, теби вели, муж више не треба.“ Та то ја знам, да ли ми треба или не треба; то је мој посао злотворе проклети! „Твој је муж, вели лопов: истина, вели он сада није ништа украо, али, вели, то је свеједно ако није сад, он ће доцније што украсти, а и тако би га идуће године узети у војску.“ А како ћу ја сад без мужа, орјатин проклети, да бог да му све поцркало где год што има и ако има пуницу, да бог да му и пуница. . .

„Хлест. — Лепо, лепо! Но, а шта би рада ти (испраћа браварку)?

*) Руски сељаци носе дугачку косу. Кад узму кога у војску, обријају му косу спреда тако да овај не може да умакне, док му коса опет не нарасте.

„Наредниковица. — Дошла сам господине да се жалим на начелника.

„Хлест. — Па шта је, шта хоћеш? кажи у кратко.

„Наредн. — Био ме је господине.

„Хлест. — Како то?

„Наредн. — Помели се слатки господине, помели. Побиле се тамо неке жене на пазару, полиција не стигне на време па онда дај склептај мене ни криву ни дужну и тако ме ишибају да два дана нисам могла сести.

„Хлест. — Па шта ћемо сад?

„Наредн. — Оно, наравно. Сад не можемо ништа, шта је било било; али заповеди му слатки господине да ми плати, што ме је за бадава био. Ја богме нисам крива што ми је пала у део та срећа, да заслужим коју крајцару, а мало новаца баш би ми сад добро дошло.“

У петом је чину поука — моралност — дела. Начелник, држећи као сигурно да ће му узети кћер, сања већ о одношајима, везама у чиновима до којих ће доћи посредством свога зета, кад поштар који је по свом обичају отворио писма, донесе оно писмо које је Хлестаков писао једном свом пријатељу, уреднику неких петроградских новина. Он му у њему приповеда цео догађај и исмева све ове глупаке. Писмо је прочитано пред свима чиновницима, који су дошли код начелника и сваки у њему нађе своју верну слику. Ово је слободно подражавање сцени са писмом у Молијеровом М и з а н т р о п у. У сред тог општег запрепашћења жандарм јавља да је прави ревизор дошао и да позива децу к себи. Да ли ће давати опет банке? Да ли ће бити збачени са звања и кажњени по заслузи? Писац нам о том ништа не говори и завеса пада при нејасној и неодређеној слици свију ових опљачканих и посрамљених ниткова и лупежа.

ЛИСТАК.

О НАЧИНУ И ОПАСНОСТИ ПОТПОМАГАЊА СИРОТИЊЕ.

Говорено на „Беседи“ „Добротворне задруге Српкиња Новосаткиња“ 3 (15) новембра 1882.

„Добротворна задруга Српкиња Новосаткиња“ закључи и рече: Да буде *светлост* — и би *светлост*: Засијаше безбројне свеће у светилницима ове дворане, засветлише искупљене вечерас госпе и госпођице својим укусно одабраним оделом, цвећем и украсима и засевнуше ведре и красне очи њихове по просторијама овим, — по целој ширини ове дивне дворане дакле осу се чиста сјајност и светлост, и обасипа нас миљем и красотом.

Али поред те светлости видим ја једну много сјајнију и дубљу светлост у кругу овоме, видим светлост, која засењава око, а помрачава светилнике ове, а та је светлост — светлост племените душе и пламен родољубивог и човекољубивог срца наших вечерашњих домаћица „Српкиња Новосаткиња“, које видеше у сиротињскоме оку светлу сузу патње и бола, те закључише и решише, да приреде вечерас забаву и састанак овај *у корист бедне сиротиње наше*, та светлост у благородним грудима њиховим и тај украс душе и срца њихова, куд и камо је сјајнији, него свила и кадива, него сребро, злато и драго камење, што их *споља* реси!

Али не!

Нисам изишао амо да ласкам и кадим тамјаном признања и величања онима, који не траже тога, него који побуде својим делима траже у своме милостивом срцу и у својој благородној души.

Него ћу, поштовани слушаоци и слушалице, да пређем на други разговор, а који опет у свези стоји са данашњом забавом нашом.

* * *

Ми смо вечерас дошли овамо, да се *наиграмо, напевамо и насвирамо* у корист сиротиње наше. Сваки гост, који је вечерас дошао амо и приложио свој прилог у корист фонда наше добротворне задруге женске, и сваки суделач на овој „Беседи“ може слободно о себи рећи, да је и он са своје стране допринео оној лепој и племенитој цељи, што ју има наша „добротворна задруга Српкиња Новосаткиња“ пред очима, а та је цељ потпомагање сиротиње новцем, оделом, огревом и т. д.

Тако на пример они, који се буду у „валцеру“ окретали по овој дворани док се доцније „*ред игара*“ почне „*редигирати*,“ могу слободно рећи, да су они дерући своје ципеле уједно сашили и који пар ципела за сироту босу децу школску; ко буде соло певао на овој забави, тај може имати то задовољство у срцу, да је својим грлом постарао се уједно и за грло које старе сироте удовице, коју задруга месечно новчаним прилогом потпомаже; млади наши певачи, чланови певачке дружине, који данас суделују, могу бити тога уверења, да су својим певањем учинили, да и која млада сирота препарандкиња може проневати; ја који сам се примио да говорим данас у корист сиротиње, имам највише пред очима сиромаке, који немају ни куће ни кућишта, него су сироте кириџије, те ништа више немају, осим једних старих кола без шарага, *без пута и лотре*, те желећи да се и њима набави што им фали, а говорећи о њима, свака ме реч мога говора сећа непрестано, а сећаће и моје слушаоце, на *путо и лотру*; па и оне браћа гости, који нити играју, нити певају, него у ресторацији пију у корист сиротиње вина и пива, и њима ће у јутру срце бити задовољно кад помисле, да онај мамурлук и она *главобоља*, коју су приликом ове забаве добили, ублажује бригу и *главобољу* многе сиротиње; па и наша омиљена војничка банда свираће нам данас полке и кадриле само из љубави к ближњем, дакле само с обзиром на учепице више девојачке школе и с *погледом* на удовице

Ја сам, поштовани слушаоци и слушалице, већ напоменуо благородне побуде, које су повода дале нашим уваженим госпођама, да ову забаву приреде. Нису то себичне побуде биле, нити су наше госпе дошле само н. пр. за то, што су жељне певања: имају оне доста певања и код куће, особито оне, које су сретне матере, те имају код куће малога певача, који своје концерте и „беседе“ особито ноћу радо аранжира, баш као и ми ову нашу беседу што ноћу држимо; нису оне дошле амо ни с тога, што би се зажелиле куповати карте-улазнице или што би хтеле „валцер“ да играју — имају оне карата и играња и код куће; нити су дошле што би баш жељне биле да чују овако празне говоре — имају оне по „јаузновима“ празних говора и без тога; а нису ни мушка браћа похитала амо, што су се зажелела да плаћају угоститељу оне порције печења и бифтека — имају они доста плаћати порције и без тога!

Него, као што рекох, наше велештоване госпође и дичне Српкиње наше, сетише се у добру своме и оне тешке сиротиње, за коју пословица каже: „сиротињо, и богу си тешка!“ Оне употребише овај леп и пријатан начин, да сиротињи помогну а нама свима угоде. Сиротиња је заиста тешко бреме онај је имао потпуно право што је рекао: Мени да даду милијон форинти, па да кажу да морам бити сирома, ја неби примио!“

Но осим овога, сада већ код нас, хвала богу, уобичајенога начина помоћи сиротињи, ј. давањем „беседа“ у њихову корист, има ш и других начина, којима би се то могло чинити и чини. (Свршиће се).

КЊИЖЕВНОСТ.

Domaća dvorba bolestnikâ. Napisao prof. r. A. Lobmayer. Sa 16 slika. Zagreb. Nakladom družtva sv. Jeronima. 1882. 8-на. стр. 148.

Ретко нам се подаје прилика, да можемо читалачкој нашој публици приказати коју појаву у српско-хрватској књижевности, која би сведочила, да имамо људи, који се и за највећу потребу човечију брину, за неговање здравља његова. Наша хигијенска књижевност врло је мршава, а како се нама чини не с тога, што не би ми имали вредних и учених лекара, који би хтели и умели узети своје стручно перо у руку, да напишу коју лепу поуку у корист чувања народнога и личнога здравља, него што је то у нас посао врло неблагодаран, те и по писца и издавача обично штетан, јер популарне књиге о неговању и чувању здравља пуне издавачеве магацине, док се на пример „Песме данашњег доба,“ у којима се приповеда у најтраљавијим стиховима, како ће Влајковић „са бећари, Турску да сатари и т. д. —, штампаше ево већ у деветом издању!

С тога нас веома обрадова књижица, што изиђе ових дана у братској нам књижевности хрватској, а нарочито када проучисмо садржај њезин и увидесмо племенитост пишчеве тенденције. Др. Лобмајер је стекао себи лепа имена у своме народу и као лекар, и као професор и као писац. па и овим својим најновијим радом заслужио је да му народ буде топло захвалан, а захвалност своју најбоље ће показати тиме, ако књигу његову буде озбиљно проучио и њеним поукама се користио.

Задаћа је пишчева била у овој књизи, да поучи лајике како ваља разумно дворити болесника. Ма најбоље воље имао когод да болеснику помогне вршећи савесно лекареве наредбе, ако нема још и нужнога знања и вештине све је узалудно. Ово није књига, која хоће да популарише медицину, него она хоће да поучи свакога човека, који може доћи у прилику, да болесника двори, свему ономе, што ваља да зна онај, који под управом стручнога лекара, који наравно не може увек крај болесника седети, има да буде лекарева десна рука, а болеснику анђео, који дању ноћу над њим лебди и сваку му услугу по потреби и кад је чему време, разумно и вешто чини. Ова књига дакле хоће да школује веште и паметне нудиље око болесника, а не да прави надри-докторе, и то је баш она племенитост пишчеве тенденције.

А како је одговорио г. писац овој својој задаћи? Како је извео намеру своју са овом књигом?

Сваки који ову књигу пажљиво и с вољом проучи, мора г. Лобмајеру рећи искрено: Евала! Др. Лобмајер је у Загребу професор примаљства (бабичлука,) но он се не задовољава само тиме, што му строга дужност налаже, него је он својевољно уобичајио у своме заводу, да концем свакога течаја, када је већ примаљство свршио, држи предавања о томе, како ваља болесника дворити и служити. Та своја предавања скупио је човекољубиви г. писац у ову књигу, коју је разделио у пет делова, те у првоме делу говори о соби болесничкој, о ваздуху и чистоћи у њојзи, о ветрењу и светлости, о грејању и о миру у соби где је болесник. Други одељак говори о покућству у болесничкој соби, каква треба да је постеља, где да се постеља смести

и како, како ваља болесника пренашати и како треба да је одевен; за тим и о другим стварима у болничкој соби. У трећем делу говори г. писац о храни и пићу коју и како ваља да употребљује болесник; ту се упушта и у поједина јела и разлаже врло лепо њихову физиолошку и хемијску вредност, јасно и разумљиво за свакога. Четврти део упућује како ваља давати лекове, унутрашње и спољашње, бави се и са појединостима, кратко а потпуно и разговетно. У петом је делу опширна и лепа поука, како ваља раскужити (дезинфиковати) ваздух и ствари око болесника; узима разна средства за дезинфиковање и разне болести поименце и врло лепо и поучно разлаже специјално начине и нужду тога посла. — Зарад згодније употребе има у књизи овој и азбучни регистар, који ће свакоме врло добро доћи.

Језик је у овој књизи врло леп, а стил разговетан. Г. писац је пишући ову књигу латиницом имао на уму да „онако пише, да га разуме и Хрват и Србин“ — тако сам г. писац вели, а тако сведочи и сама књига, с тога би веома корисно било да се ова књига прештампа и ћирилицом за онај део нашега народа, који латиницу не уме да чита а штета би била, да се овим ваљаним радом не користи.

Књига доноси и 16 шематичних слика, које тумаче, где је нужно, пишчево разлагање и то врло јасно и практично.

Надамо се да ће ову књигу набавити сваки свештеник и учитељ, или бар свака општинска библиотека, а и сваки паметан домаћин, јер је разумна дворба болесника у свакој кући нужна за евентуалне случајеве.

Дру Лобмајеру нека је велика хвала на овоме послу, а жељно очекујемо, да што скорије доврши и своје ново дело, које ће (као што смо приватним путем извештени) донети упутства, шта да се ради са човеком, кога постигне каква ненадна несрећа и опасност по живот. О.

ДРУШТВА.

(Свршетак).

Члан А. Хаџић слаже се са том оценом, и наводи да тај роман по величини својој није за „Летопис“, јер би трајала читава година дана, док би цео изишао.

На основу тих оцена а по овлашћењу скупштинском, досуђује се Јакову Игњатовићу награда од 300 фор. под уобичајеним условима за издавање награда. За оцену споменутог романа пак одређује се С В. Поповићу награда од 40 ф.

Милан А. Јовановић подноси своју оцену на: „Приповедке из историје света за школу и народ“, које је Владимир Красић израдио по Х. Херцогу и другима, а овамо их поднео ради награде.

По тој оцени Владимир Красић греши понајвише онде, где се удали од оригинала и забаци преводилачко перо а лаћа се пера прерађивачка. Кад се то дело цело прочита, одмах се види, да В. Красић није проникао у историју старих онако како би требало да може сам што рећи о овом или оном појаву, овој или оној личности, овом или оном догађају. Ни најобичнијим изворима као да се Красић није служио, а изгледа, као да се и не разбира у грчком и латинском језику. Кад В. Красић није гадар да сам нагупи и приреди збирку слика из повеснице, боље би био урадио да је просто преводио Херцега, али за то би морао пре свега боље проучити и изучити и немачки а и српски језик. Због свега тога, а и због многих других стварних мана, па и погрешака у језику, не може оцењивач препоручити споменуто дело за награду.

Др. Ђорђе Дера, као оцењивач, слаже се потпуно са том оценом.

На основу тих оцена не прима се споменуто дело, а оцењивачу Милану А. Јовановићу одређује се за читање и оцену дела награда од 20 ф.

На молбу Мите Поповића из Сомбора враћени су му рукописи његови: „Краљевић Марко, јуначки спев у 12 песама“ и „Стеван, последњи краљ босански“ трагедија у 5 чинова.

Секретар јавља да је поводом смрти мађарског песника Јована Арања изјавио у име „Матице Српске“ породици покојниковој саучешће у тузи са губитка, који је постигао како породицу тако и цео народ мађарски. На то се песников син Владислав захвалио засебним писмом, изјављујући, да му велему тугу блажи пријатељска изјава матичина, као знак оне лепе пажње, којом „Матица“ прати нејак у мађарској књижевности и којом је уважила песнички рад његова оца.

На молбу Стевана Ђурђевића из Прогара враћен му је рукопис: „Радоје и Даница“, коме оценивачи нису досудили награде.

Није примљена песма под насловом: „Милева“, пошто је то слаб песнички покушај.

Патријарх српски у Карловцима по предлогу скупштинском бира за питомца стипендијске закладе Нестора Димитријевића, Павла Симића, ученика VI. гимназијског разреда из В. Кикинде, са годишњом стипендијом од 150 фор. Тако исто прихваћа предлог скупштински, да се питомац Димитријевићев Лаза Секулић, осмошколац, помакне из нижег стипендијског разреда у виши са годишњом стипендијом од 200 фор.

Михаило Рајин, ког је скупштина изабрала за питомца Шифманове закладе, захваљује на стипендији, пошто је намеран слушати богословију. Узима се на знање и у своје време расписаће се стечај.

Упућују се сви питомци стипендијских заклада под управом матичином, да писма своја, која упрaвљају „Матици,“ не пишу на листићима, него на табаку, као што то и сама уљудност захтева.

Упућују се питомци стипендијске закладе Павла

Јовановића, да изучавају српски језик, како би могли расправе, које се од њих захтевају у смислу основног писма, писати чистијим српским језиком.

Поклањају се неки „Летописи“ списатељици немачкој Марији Коховој у Берлину, која је многе ствари пресадила из наше књижевности у немачку. и која обећава, да ће и од сада то чинити.

Осим тога донесене су неке одлуке у погледу питомаца под управом матичином и решавани су још многи неки предмети административне природе.

БЕЛЕШКЕ.

(*Испитани професори*). На нашој ваљаној српској вел. гимназији у Новоме Саду имамо и опет два нова испитана професора. Г. г. Стеван Миловановић и Ђорђе Магарашевић, вредни сарадници нашега листа, положише недавно у Загребу строге професорске испите, и то први из математике, физике и хемије, а други из латинског и грчког језика. Живели наши наставници и нека им бог да дуга живота и здравља да могу и даље благодетно делати на пољу своме у интересу нашег народног подмлатка!

† (*Ђура Даничић.*) Као што ће читаоци наши са прве стране нашега листа видети, у Загребу је преминуо 4(16) новембра о. г. један од највећих радeника на пољу наше књижевности, филолог Ђура Даничић. На дан смрти се још шетао улицама и дошав кући позли му и испусти своју велику душу. Српска влада је одмах, пошто је дознала за ту тужну вест, учинила кораке, да се тело српског научењака пренесе у Београд и онде сахрани. Међутим загребачке новине пишу да ће тело бити опојано у загребачкој православној цркви. У нашим већим местима српским као у Новом Саду, Карловцима и т. д. наредиле су срп. прав. општине, да се заслужни покојник три дана звонима огласи. Даничић је рођен у Новом Саду у улици „златна греда,“ где је сада празан плац, а некад беше ту скромна кућица где је становао отац му Јован Поповић, који је био свештеник новосадски. У идућем броју донећемо животопис и рад Ђурин, који је на црну штету српске књижевности доста рано преминуо.

ПРОНАЛАСЦИ.

(*Аудифон.*) Неки Американац из Чикага, именом Родос, изумео је начин, како ће и глувонеми моћи чути. Он је изумео аудифон, који се састоји из једне праћутице, горе заокружене 24 см. широке а 10 см. дугачке плоче, начињене од стврднутог каучука; од исте материје је и држаље за које се тај аудифон држи. Код горњег обода су конци утврђени, који у један отвор, на њем врху држаљета воде. Кад се ти конци затегну, тада се справа повије, па кад глувонеми горњи обод справин притисне на предње зубе горње вилице, може сваки шушањ око себе јасно чути. Али како је каучук врло скуп, те се сада домишљају људи, да пронађу какву јевтинију материју, од које ће аудифоне правити. И на послетку нађе Коладон из Женеве на атлас-папир који се даје без конаца и дршка и руком савијати, а ту исту услугу чини, коју и онај аудифон од стврднутог каучука. С.

(*Томсонов проналазак.*) Професор Томсон из Брисла недавно је пронашао једну занимљиву појаву магнетску. Кад се узме једна танка плоча од челика па кад се по њој јаком магнетском шипком речи вуку, остаће они потези на плочи дуго магнетисани, па кад се још по тој плочи поспу врло ситни жељезни пиљци, а плоча кад се положи косо да пиљци са немагнетисаних делова плочиних спадну онда ће се јасно видити на плочи речи — пиљцима исписане.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— *С.* (*Јан И. Крашевски*) Јан И. Крашевски је најбољи пољски романописац. Недавно је написао тенденцијозан роман „*Szaloma*“ у коме црта тамне стране женске еманципације у Русији. Крашевском имаде сада већ преко седамдесет година; написао је већ пет стотина дела до данас а још неуморно и непрестано ради на пољскоме лепоме књижевноме пољу. Он се рачуна за најплоднијег писца пољског. (Баш сада читамо у бечкој „Реформи“ како овај Нестор савремене пољске књижевности, пишући уреднику тога листа, јада се како му је здравље поремећено, те мора да лежи и не може за сада ни да мисли на какав рад. Ур. Јав.)

РАЗНО.

(*Канарица*). Та омиљена тичица, коју данас скоро код свију култивисани народа као гошћу наћи можеш, родом је из тако звани „срећни острва“ у атланском мору. Своју прастару постојбину напустила је пре једно 300 година. Када су оно 1311. и други пут 1478. канарска острва Шпањолци освојили, понесоше они много ових милих певачица у своју домовину. Ове красне животињице, које су тада „шећерним тичицама“звали, не беху жуте као данас, већ зелене, а жута се боја код потоњих врста у затвору развила. Велике трговине могао си у то доба у Шпанији наћи, које су трговале са канарицама, јер су их одличне госпе врло радо држале.

У оно доба биле су ове тице скупе, једна је често 20-30 дуката коштала. Читаво столеће трговали су Шпањолци с њима, док се нешто не догоди, што им поквари промет. Нека шпањолска лађа, која је у Ливорно пловила, имала је у унутрашњости својој извесну множину канарица. Међутим се догоди бура и лађа се разбије о неку стену на обали талијанској, а тице постадоше слободне. Сигурно потеране ветром окренуше се западу на острво Елбу. Талијанци попазише на те мале дошљаке, почеше их хватати, и распродавати на све стране. Одатле дођоше и у Немачку, и овде су их даме врло заволеле, па су се често, са милом „шећерном тичицом“ на руци и сликати давале. И данас можеш из старих портрета ову

моду видети. На крају прошлог столећа већ нису хватали тако јако ове миле певачице, а данас је хватање већ сасвим умерено. Р К.

(*Плаветна боја лек за умне болеснике*). Биће томе већ неколико година, како је из Инглеске пукао по свету глас, да плаветна боја веома добро и лековито утиче на умне болеснике. Тада се томе гласу није пуно веровало. Али ево сада једнога стручнога лечника, који је три године дана на шездесет умних болесника покушао плаветну боју као лек да употреби и осведочио се, да иста боја необично умирује оне умне болеснике који су немирни. Он је таке болнике држао у одаји која беше плаветно обојена и која имађаше плаветна окна у прозорима. Исти професор-лечник др. Шлагер, управитељ земаљске луднице у Бечу, вели сада, да плаветна боја може дуго времена да умири оне болеснике, код којих није помагало досада никакво друго средство. Да се плаветном бојом може умна болест сасвим излечити, то нам исти професор не вели, али он ће наставити своје опите плаветном бојом и саветује и остале лечнике да то исто чине. Осим тога опазио је проф. Шлагер, да црвена боја оживљује оне болнике умне, који су сасвим равнодушни, отупљени. То су дакле веома значајни доказани опити за науку.

(*Отрован кромпир*). Прошле године с пролећа умру у Бечу у један дан двадесет и шест особа које су у једној гостионици обедовале. Доктори, који су истраживали да то није хотимично учињено пронашли су и доказују, да је узрок томе то, што су те особе јеле кромпира, који је преко зиме стајао у подруму и исклијао.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Заповест, закон и право.*) Краљевић Хенрик (који 1413 године дође на престо својега оца Хенрика VI и постаде краљем енглеским) имађаше једнога пажа, којега је веома радо имао уз сав несташлук и обест његову. Овај несташко начини једном нека покора, на које људи оду и туже га суду а суд га, не обзирући се ни нашто, с места даде затворити. Кад то зачу краљевић Хенрик, јако се ражљути што се суд ни мало није обзирао на његову „високу особу," већ му је његовог најмилијега слугу затворио. Он јурне с места у судницу, те стаде ружити судије и напослетку рече:

„Ја заповедам, да мога послужитеља овај час пустите!"

На те речи мирно се подиже председник суда сир Виљем Гескон и одговори му:

„Краљевићу, ја поштујем вашу заповест, али слушам закон. Ваш је паж осуђен. Ако желите, да га ослободите затвора, идите краљу: њему даје закон право, да укине пресуду суда и никоме више.

Краљевић не хтеде да разбира за разлику између права и закона, већ хтеде сам себи да присвоји право, да укине пресуду суда. Он остаде при своме, и поче грдити, разметати се и претити.

„Станите!" — рече му председник — „и ви краљевићу подпадате под каштигу, јер сте скривили! Ја стојим овде у име закона, и у место краља, оца вашега. Из та оба обзира дужни сте, да ми се безусловно покорите. Краљевићу, ја вам заповедам, да одустанете од намере своје и да бољи пример дате својим поданицима у напредак како ваља закон штовати. А сад, што сте се огрешили о поштовање према закону, одмах ћете ићи у затвор и тамо ћете донде остати док вас краљ затвора не опрости.

Краљевић се трже на те речи и замисли. Величина закона и мирно достојанство судијино тако га је дирнуло, да је одмах своју сабљу одпасао, дубоко се поклонио и ни речи неизустивши оде сам у затвор.

То се одмах јави краљу. Придворници су већ изражавали своју јарост против таке дрскости и већ говораху о увреди величанства и т. д. Али краљ Хенрик VI. диже небу обе руке и кликну радосним гласом:

„Благи Боже, како да ти благодарим! Ти даде земљи судију кога никаква заповест ни претња неможе одвратити од правде и закона, — а мени даде сина који своју вољу жртвује правди и закону."

ОДГОВОРИ.

Дружини „Побратимству" у Београду. — Многе и многе дружине омладинске захтевају, да им се лист бесплатно шиље. Оваквим се пак захтевима листу опстанак поткопава. Ми смо до сада слали наш лист у неком извесном броју бесплатно, али видимо да се лист заиста упропашћује. На београдској великој школи има без сумње толико ђака, да кад би свака од њих један или два новчића дао свака три месеца, могло би се „Побратимство" претплатити на „Јавор". А друго, зашто се који од г. г. чланова не потруди да скупи неколико претплатника, па би бар издавач „Јавора" без своје штете могао лист дружини поклонити. Од куда долази да неколико људи — издавачи српских листова — морају за цело српство свој труд и новац да троше, док други неће из штедње или комодитета ни трунак да привреде, него захтевају све бесплатно. — Ето београдска „Отаџбина" неће свога часописа ни у замену за друге листове, јер види да јој и то опстанак убија.

Г. Л. Н. у Врш. — „Матора вандага" је заиста онде, где сте у вашем писму казали и жељно очекују ону обећану ствар. На прилогу вашем лепа вам хвала и почећемо га у идућем броју, само молимо да наставак одмах пошљете, а ваљда ћете скорим и ону ваш блудећи сандук добити. — Честитамо вам најновији корак — ако је т. ј. истина.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

J C. ZAPKA

ЈАВОР

Лист за
Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник:
ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник:
Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 47. У Новом Саду, 21. новембра. 1882. Год. IX

ЂУРА ДАНИЧИЋ

и његов књижевни рад.

Ретка је година, у којој неби Србин морао у руке узети жалосну ону књижицу, што ју читуљом зове, да и опет задрхталом руком својом не упише које име милога и непрежаљенога члана и сина народа свога. И ова година не мога проћи, а да при свршетку свом не даде од себе гласа: „Судба је хтела, да при растанку свом са васколиким човечанством отргнем и понесем собом из крила народа твога великана и дива наукиног, узми перо и забележи га у читуљу своју — забележи црним словима име Ђуре Даничића!“

Тешко је заиста и претешко Србину, што се таког пера лаћа, но судба је хтела и ми се њој покоравамо, ми то име што се не може прежалити,бележимо у читуљу српску,а с њим и све оно, што о Даничићу сада рећи можемо, огледајмо дакле у овим ретцима смирен му живот и велики рад за народ свој. — Нови Сад -- та Атина овостраног Српства — дичити се може што је у њем рођен такав данас великан српски — као што га имаде у Ђури Поповићу-Даничићу. Оцу му је име било Јован, којег за чин свештенички произведе Бачки владика Гедеон, када је при великом маневру јунака шајкашких на Каменичкој ади служио службу Божију и тиме тај дан и светковину јошт више увеличао.

Матери је име било Ана. Бог их обдари са пет синова, а међ њима о Ђурђеву месеца априла 1825 год. и сином Ђуром, који је нежним и благодарним синовљевим срцем својим по смрти му родитеља примио к себи родитељку своју и дворио брижно до последњег часа живота јој земнога.

Обадве српске гимназије овостране; Карловачка и Новосадска дичити се могу, да су оне млого дичних и славних синова народа српског одгојиле и књизи научиле. Оне одгојише народу своме смирених и добрих великодостојника црквених, јуначних бораца на бојном пољу и славних учењака књизи и српској и страној; — па ево и код Ђуре Даничића српска се гимназија Новосадска заиста дичити може кад рекне, да је и Даничић у њој прве науке своје црпао за пуних пет година слушајући ваљане учитеље своје. Из Новог Сада, као што је већ тада обично бивало, оде Даничић у Пожун и доврши онде науке, што ће га увести у свеучилиште Пештанско, где се год. 1844 упише у права, која је друге године одма у Бечу наставио.

Ко се сети, да су тада у Бечу живели

учитељи Ђурини не умрли Вук и Миклошић, који последњи Богу милостивом хвала, и данас јоште здрав живи, да су ти мужеви произвели ону велику промену, која стална правца даде изучавању како славенског, тако по томе и српског језика а тиме и књизи српској, што се последње не мога баш мирно извести и доконати, то је са свим природно да је и млади Даничић морао оштар свој ум и око баци и на ту знамениту појаву, да се и сам јако заинтересовао за њу, те да је тиме и сам морао својом ногом на то бојно поље коракнути, али одма и увидети, да је за тај корак нужно добро и снажно оружје, којим ће се прво наоружати, увидео је, да му је нужно ваљано и темељно научно систематско изучавање језика свога.

За то га видимо где напушта започете правне науке те живот и рад свој посвећује ли изучавању и свога матерinог и сродних му језика славенских; свој прави, чисти и не покварени језик српски могао је од Вука учити, који је тада једини могао најбоље познавати прави непокварени српски језик сабирањем неоцењивог блага народног — умотворина народних, — којих је већ у то доба доста и на свет издавао, као: Српске народне песме у Лајпцигу 1823, 1824 и 1833 год, после их опет, када их на брзо нестаде, попуни и по ново издаде, почевши то издавање годином 1841. Осим тога је издао и народне пословице г, 1833 а и малу граматику пред речником 1818. г, што је све довољане и лепе прилике младом Даничићу могло дати, да уз Вука најбоље проникне дух српског језика. Но да би боље и на сигурнијем темељу изучио и разумео тај језик свој, требало му је онога апарата учевног, што се граматичном науком зове. Ту му је добро дошао Миклошић, тај највећи познавалац свих славенских језика и оснивалац научног систематског изучавања истих. — Даничић је добро увидео да у тој само оружници себи оног оружја сковати може, којим ће се моћи упустити у велику ону борбу, што ју тада вођаху два представника непријатељских табора књижевних — Вук Караџић и Јован Хаџић (Милош Светић), да ће само тим оружјем моћи извојевати ма којој странци победу, а да би не с поносом без таког оружја морао из борбе те изаћи.

И не потраја дуго, не минуше ни две године, а младог Даничића већ можемо видети, где лавор венце извојшти свом милом учитељу Вуку. Ту му је почетак јавном раду и суделовању у тој знаменитој борби ту је темељ ударен, и даљем увенчаном раду његовом. —

Огледајмо дакле у кратко каква је то борба била, која ли ту славна победа извојштена беше?

Познато је да су Срби доселивши се из Српских земаља у Угарске крајеве одма увидели, да им је врло нужно у новом завичају латити се не само оружја против диндушману свом Турчину, него латити се и књиге народне, ако су ради били да се не изгубе у страном живљу, у ком се сами преласком својим нађоше, да и књигом Српском, и школом Српском очувају карактер народности својој. Српски народни [illegible] бори су збиља увидели потребу ту, те [illegible] израдили, да се у Срба стадоше школе подизати и књиге научне набављати, но у том раду не беху сретни Срби, јер не [illegible] бише књиге народним својим језиком [illegible] сане и штампане, него такове, што за [illegible] бе доста стране и неразумљиве беху, а [illegible] томе што су прве учитеље своје добили из Русије, на с њима и књиге школске. [illegible] ако је Кипријан Рачанин написао Бук[illegible] још чисто Српско-Словенским језиком [illegible] ако му је ученик Гаврило Стевановић [illegible] сао дела своја тако, да се све више и [illegible] ше приближавао правом народном језику Српском, то су ипак незгодне тадашње [illegible] лике учиниле, да су Срби обасути и граматикама и књигама писаним језиком црквено-Руским, и своја дела за школску [illegible] бу написали неким језиком, што ни [illegible] Српски ни Руски, а то за то, што ка[illegible] би не могоше на свој прави језик за[illegible] вити, и ако су граматика и правила руско словенска, да по њима себи [illegible] пишу. Тај језик господовао је нашо[illegible]

гом и ако се нашао Доситије, који је народни језик за то препоручивао. Учена класа Српска је овај сада тако звавни „Славено-Сербски“ језик као званични и за учени рад књижевни утврдила тако, да је васколиком не ученом свету така књига не приступна била, да светило просвете дакле није могло ум његов обасјати.

Да се у оваком нездравом књижевном стању реакција у корист књизи за народ јавити морала, то је ствар са свим природна била, те се очекивало та пре та после да ће се наћи достојних насљедника Доситијевих, који ће пригрлити ону сретну мисао његову: језик има своју цену од ползе коју узрокује а који може више ползовати, него општи и целог народа језик.“

Да се та сретна мисао оствари, требало се онога отрести, што је њен точак кочило, требало се отрести оних граматика, што нас учише како да пишемо, не правим срп ским језиком, него оним којим су і оне саме написане — а написане су славено-серпсвим“ — доле дакле с тима, а на среду са правом народном граматиком. Ту е мисао истакао пре Вука јошт Лука Милованов, који 1810 у свом предговору опиту настављења к србској слично речности и слогомерју или просодији“ овако пише: „Једним словом, један списатељ не би е усудио иначе него по правилима оне исменице, коју имамо т. ј. за сада чисто лавенски писати. Ако ли би који српске матере син, матерњим језиком исати волио, то би требало, да најре писменицу свога језика изда.“ е минуше ни четир године, а већ се исни жеља Милованова јер 1814, издаде к „српску писменицу“ то почетничм дело своје. Та грамагика, као и остала дања Вукова народних умотворина на цан калуп правописни скројена да богме су морала наићи на велики отпор оних ди, што чисти српски народни језик, кога је Вук писао, називаху простачким и зињарским.“ Ту се заметну грдна свађа полемика књижевничка у којој су, као о већ рекосмо преставници њезини били на страни конзервативаца Јован Хаџић (Милош Светић) а на другој Вук Караџић. У тој борби, није се штедило свих израза, којим год би се што више могла погрдити противничка странка, а та мана, била је баш на Јовану Хаџићу. Из те свађе никоше оне распре књижевне, што их имамо забележене и сачуване данас овим хронолошким редом: 1.) ситнице језыкословне од Јована Хаджића — Светића год. 1837. 2), Вуков одговор на ситнице језикословне год. 1839. 3. Светићев утукъ или одговоръ на одговоръ на ситнице језикословне год. 1839. 4. Вуков одговор на утук г, Милоша Светића год. 1843. 5.) Утук други или одговор на Вуков одговор год. 1844. 6.) Вука Караџића писма владици Платону Атанацковићу год. 1845. 7.) Утук III. єзыкословнїй о єзыку и правопису србскомъ год. 1846.

За тим изађе на свет Даничићева књига у Будиму год. 1847: „рат за српски језик и правопис“ доказујући у њем највише, како треба писати, да ли онако како говориш, као што Вук учаше или онако, да разазнаш, шта је у речи корен, штали основа, шта-ли наставак као што је Свотић учио. Заиста је дуго то мучно стање трајало, а књига народна те с њоме и сам народ највише штетовао, јер је та распра, која је велику интензивност унела у васколики тада учени свет српски, задржавала сада свакога од одлучне мисли: „Којем царству да се приволемо“. Није то мало, кад се рекне да се од 1814 до 1847 дакле пуних 37 год. није могло за један од та два непријатељска табора стално одлучити. Та свако је живо пратио тај велики рат књижевни, свако је жељно једаред краја тому очекивао да види, шта ће напослетку право бити, а што је сваки Србин жудно очекивао, то је у 1847 год. и дочекао, јер ту се појави наш млади Даничић, ту је он наједаред сигурним кораком међу оба непријатеља коракнуо, ту је он први пут сасвим отворено пробеседио: „са истином на среду, доста је било рата мед нама, испитајмо ко има право!“ То да нам покаже, написа нам и изнесе пред нас год. 1847. дру-

*

го своје, а у ствари прво споменуто главно дело „Рат за срп'ски језик и правопис." Огледајмо га мало, да видимо, какво је дело то, којим прекину он тај велики рат књижевнички тако, да је њиме извојштио славну победу своме учитељу Вуку Караџићу. Како је он мислио о жалосном стању, у ком је књига српска тада била, најбоље ћемо видети из оних речи, што их сам одма у почетку тог епохалног дела свог изрече: „Покрај многијех другијех невоља књижевност наша јако заостаје и за то, што нам се књижевници још не могу да погоде, ни каковијем словима треба да пишемо. Ево већ 30 година како се око тога виче и препире. Свак мисли да има право, па неће ни један да попусти, а истина кукавица страда и сиромашан народ. Зар нам је мало што нас тешка времена раздвојише на двије буквице, на славенску и на латинску, него ћемо у свакој још по неколике градити? — Коме је год стало до народног напретка, држао се које му драго стране, ја мислим да једва чека да се прекине једанпут та распра. Та сви би смо по штогод добили: једни би нас добили нешто худе земаљске хвале, други би добили што би се освијестили и видјели истину, а сви скупа добили би смо најљепши добитак, што би нам народ корак напријед корачио. С тијем мислима и с отом намером пуштам ово неколико ријечи у „Српски свијет."

За тим напомиње, како наши тадашњи књижевници пишу разним правописом, како се на Вука, који једини има свој правопис, напада погрдама, те наводи мисли Светићеве из утука III. мисли здраве, на које би морао сам Светић а не Вук одговорити, а те су; „И премда у самомъ наблюдаваню овога (Светићава) правописа разлика међу списателыма влада, опетъ та се не састои у основу, но у болѣмъ или слабіемъ позваню, у степену знаня и вѣштине." За ту се мисао ухватио Даничић, да обори Светића, да му тим путем покаже како ваља бранити своја начела у иравопису, а тиме и сам правопис, за то и вели: ‚а ја бих још т вољео, да је тако, не бисмо-ли се прије сложили." — То му је био програм, тако му је мисао пред очима лебдила, и држећи се ње увек строго, стаде он у тој својој књизи обарати начела Светићева и то исто онако, како их је овај бранио. Светић је поделио разлике свог правописа на разлике у писању сугласних и на разлике у писању самогласних слова, те је стао претресати мисли Светићеве прво о полугласима Ъ и Ь Ы и доказујући противно Светићу да данас у српском језику никакве разлике нема у изговору онога а које је чисто, оригинално и онога, које би дошло место Ъ ил Ь тако исто међу оригиналним и и оним који би дошао место ЪІ и Ы, да су дакле та разна слова данас у српском језику излишна, да их напустити морамо. У другом делу истога свог дела долази на друго питање о словима сугласним „где треба које слово писати", те јасним и сигурним доказивањем и непобитним законима из силних наведених примера долази до резултата, да треба овако да пишемо како говоримо, као што је одма то у уводу свога дела рекао: „Па ће онда бити најбољи правопис оних који је ће се моћи са свијем онако писати, како се говори. глас по глас; а жалостан ће бити они, којијем ће се друкчије писати него што се говори, биће никакав правопис — и сама мисао луда" — за тим се у последњем и трећем делу свога дела осврће Даничић на речи Светићеве, којима (Светић удара на Вука што хоће овај да пречисти језик Српски од туђих речи, те Светић овако рече: „па кадъ би се то све по Вуковомъ совѣту безусловно чистити морало, то би се лако догодило, да бы Србљы осталы и безъ ока, и безъ ува или уха и безъ носа и безъ уста" а овамо, вели Светић, задржава у речнику свом турске речи, и те не чисти из Српског језика, те да се ту као нека нодосљедност у Вука огледа. — И једну и другу не основану мисао оборио је Даничић, врло јасно, а за, недоследност' Вукову ово рече: „Што се тиче онијех тур-

скијех и другијех туђијех речи, што их је Вук пописао у Српски рјечник, ја мислим да је отуда хвала и Вуку и рјечнику. Били-смо без тога могли у пола разумјети народне пјесме ми сами; да туђину не спомињемо?

Али се отуда не види никаква „недосљедност“. Је ли Вук кад бранио оне туђе речи, где имамо својијех, да их ваља у књигама задржати; није никад, колико ја знам, него је још у речнику у за сваку рекао, како се и српски каже. Како му се дакле може рећи, да против себе ради, што сад вели, да треба језик чистити од свега туђега?“

Одговарајући у том још више, Даничић Светићу лепо вели на стр. 59, истога дела, „ја рекох јошт у почетку, да је у језикословноме утуку пуно грдње да се једва може разазнати главно. Светић грди Вука! Грди га јер не зна, шта је Вук у српској књижевности. Вук није живео нити живи за свој вијек, него за вијек други што настаје, за то га његов вијек и неразумије, за то га вијек његов прогањаше, ... Наопако би било кад би тако остало на свагда. Наопако би било по нас и по нашу књижевност кад би сви онако мјерили Вукове заслуге, како их Светић мјери. Онда би нам јамачно ваљало ићи к Њијемцима, да нам очи отворе, да нам туђини кажу шта у своме двору имамо. Али хвала Богу, има и Срба, који сасвим другчије мисле. Ја бих рекао, да је самијем правописом много учинио пред цијелом Европом; а остале његове заслуге рекао бих толико су веће од ове, колико је већа душа од тијела, колико је претежније цијело од одјела. Народна књижевност! Ово је данас велика мисао, на којом сва славенска племена листом пристају“. А на крају свога дјела ово рече: „Што год рекох, не рекох ништа никоме за љубав, нити што коме уз пркос; него рекох што тако мислим, и што сам за све ово тврдо увјерен“.

Ни годину дана прошло није, Даничић ову расправу своју попунио још двема другим: В. Лазићу (на Теодорову суботу 1848). и В. Лазићу II и још којешта (на Ђурђев дан 1848).

Овим расправама и овим гласима пуним знања филолошког, што му га прибави славни учитељ му Фр. Миклошић, што их од себе у њима даде, престаде борба и рат међу Вуком и М. Светићем а као што рекосмо у корист Вуку. Пре него што почнемо набрајати друга дела те врсте Даничићева, споменућемо, да се наш Даничић и песмом се бавио. Између осталих штампао је он у „Скоротечи“ песму Оцу свом и оду Рајачићу, а потписивао се: Ђ. Ј. П. Б. (Ђура Јованов Поповић Бачванин).

Одма 1848 издаде у Карловци: „Стара пјесма за ново вријеме“. И ако се чинило, да се та књижевничка распра неће више покренути, ипак је Даничић добро увидео, да му ваља сада и законе темељне народу свом дати и правила, како да књигу себи пише, ваљало му је граматику написати а то збиља и учини 2 године кашње, кад издаде на свет у Бечу 1850. „Малу српску граматику“, држећи се при израђивању истих начела, што их учаше нова филолошка школа, а preради и издаде исту доцније у Београду 1863 г. под насловом: „Облици српског језика“, који су много издања доживели, а била је и школском књигом у гимназијама Српским, док ју не замену граматика Новаковићева III. део о облицима израђена опет по Даничићу и Миклошићу. Хронолошким редом напомињемо: „Приповјетке из старог и новога завјета“ источним, јужним и западним говором, ћирилицом и латиницом издано, што је доживело год. 1882. у Панчеву и 13 издање ћирилицом. У тим приповеткама може се видети, како је лепа проза у Даничића била, те би се препоручило, како за сад немамо згодних читанака за децу у I. и II. разреду гимназијском, да их деца читају, одкуда ће се моћи научити лепом и чистом правилном језику српском.

Године 1852. прећиће Даничић у Србију, но до свога одласка још је он велике услуге учинио учитељу свом Вуку, који је баш у то доба израђивао свој речник. Даничић је Вуку помогао речи српске

у Немачке и Латинске преводити а осим тога помагао му је код издавања „новога завјета“ „Народних пјесама“ „Приновједака. Год. 1852. како рекосмо оде Даничић у Србију, где се кратко време бавио, јер не удесне прилике, у којима се налажаше народ српски са својих владајућих династија учинише, те се већ год. 1853 вратио млади Даничић у Беч, где се тада бавио кнез Михаило, за ког је добро познато, да се много старао око тога, како ће науку у народу свом унапредити, те је прикупљао око себе као оно негда силни цар Аугуст добре снаге књижевне, отуд Вука и младе и ваљане Србе, па и Даничића. То познанство Даничићево са меценом својим јако је утицало и одлучно на цео остали живот и рад његов. —

Меценату свом признаје Даничић то и у речима, што се налазе пре речником из књижевних старина српских, кад вели: Света ми је дужност да теби захваљујем ако овијем трудом будем од користи књижевности Српској, па се освједочи да нијесу била узалуд добра која ми је још у младости својој и мојој учинио свјетли муж Твој“, . .

Кнез Михаило изабра младог Даничића да буде учитељем српске књиге и језика Књегињи Јулији, рођеној грофици Хуњади, и млади Даничић је пуне 3 год. савесно дужност своју вршио. Од 28—31 год. млађаног свог века провео је он најмилије дане своје, као што је сам више пута рекао, у лепој вили код Беча, где је била тада млада грофица Јулија Хуњади са својим дворанима. У најбујнијим тим данима својим као учитељ младој и лепој грофици бавио се он сувопрним послом, спремајући грађу за монументално дело своје „Рјечник из књижевних старина српских“.

Из, мало час, речених речи у посвети истога дела види се, да је стекао велике љубави и добротвора у ученику свом књегињи Јулији, која је са својим мужем кнезом Михаилом, највише помогла, да су многа дела Даничићева могла угледати света, да се тиме луча просвете унела и у ону таму у којој је јошт и данас велики део народа Српског. Год. 1854 изда у Бечу јошт „Нови Српски Буквар“ владике Платона. Исте године издан му је превод с Рускога: А. Н. Муравијева“ и писма о служби Божијој“ у Н. Саду. Превео је то дело с Рускога које је тако обљубљено било у Русији, да је више од 10 издања доживело и да су последња издања бројала на 40.000 комада, Год. 1856 позову Даничића у Београд, где је постао библиотекарем народне библиотеке.

„ДАНИЧИЋА НЕМА ВИШЕ.“

но ноћи на лири ми
Пуче жица златна кова,
И одјекну тужним гласом
Као песма са Косова.

Пред-амном се вила створи,
Поврх чела јад јој сео,
А у руци, гле шта носи —
Донела ми црни вео!

Лири мојој привеза га,
Па ми с тугом лиру даде:
Даничића нема више,
Певај тугу, певај јаде!

Стрепну срце! . . . лиру узех —
На њој жице задрхташе,
Зајечаше тужним гласом,
Зајечаше — заплакаше.

— „Затресе се српско небо,
Српско небо и хрватско,
Сјајна звезда с њега паде, —
— — — — — — — — — —

Из ока ми суза кану,
Скотрља се са мог лица,
Па на лиру доле пану —
Под њом пуче друга жица.

„Даничићу, звездо сјајна
Узданицо дична наша —
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —“.

Опет суза јед а кану,
Скотрља се са мог лица,
Па на лиру доле пану —
Под њом пуче трећа жица.

„Аој, српска судбо клета —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —“.

Опет суза једна кану,
Скотрља се са мог лица,
Па на лиру доле пану —
И четврта пуче жица.

„— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —“.

Место песме ево суза,
Место хвале ево ваја —
Место звука тужне лире
Ево само уздисаја!

У Загребу, 5. новембра 1882.

Душан Рогић.

ЂУРУ ДАНИЧИЋУ.

Сонет.

Ал' смо тешко нешто Богу криви
Што толики гњев на нас излива:
Сваки цвијет, ком се свијет диви,
Вазда мора Срб да оплакива!

Вазда тужан да судбину криви
Што на лађи искушења плива, —
Што све наде, којима проживи,
За рана му црна ноћ сакрива!.. —

Ој! проста вам дивна смрца била!
Ваше име погинути неће
Догод ниче по пољана цв'јеће;

Но се љута коб око нас свила,
Што нам такве диже са видика
„А овђе им нема замјеника!“

У Бечу 5. Новембра 1882.

Филип Ј. Ковачевић.

† ЂУРО ДАНИЧИЋ.

Ох не питајте, не питајте: ко?
Ох не питајте: коме звоне то?
Ко нам је сада пао, који бор. . .
Јер црн је прецрн, страшан одговор!
Зар он? Ох он . . . и није обмана,
Већ истина је — звоно каже: да!
Ох звоно. . . чујте јеке суморне,
Како га тужно гле оглашује!
Та јер и оно слути тугу ту,
Што, јављајући самрт његову,
На српска срца слама! Умро , . . сад;
А ко ће свршит' започети рад?!
Ко си нам био покојниче ти!
Ко то да прича сад — кад плачу сви...
Како се срце болно опире,
Како се бори — да не верује! . .
Ох пустите му тај заношљив сан —
То једно мож' још човек самртан.

У Колошвару.

β.

ПОНКРЕЧЕВ БАБА.

ПРИПОВЕТКА ЈАНКА КРСНИКА.

Тамо доле под Компољским градом, на размеђи две доље малене, што су пукле на север и запад — тамо доле бијаде кланац неки.

Врх кланца водиле две стазе узане. Свиколици градски и кметски ловци причали да је тамо на раскршћу дивотно легло свакој дивљачи.

Ту су гонили гојни ловачки пси зечеве; на лисице највише морали пазити. Срњак јури кроз густо грмовје, што је обрасло у шипрагу; кад и кад, да га и на двеста корака чујеш.

Дивно је то легло дивљачи! Ал бијаде строго забрањено ту дивљач ловити; градска госпоштина чувала је за се.

Било је то некако баш септембра месеца, кад се из Компољског града диже мала одабрана чета у лов, у планину. Градски господар вољан беше, да има ког зеца, а са̂м не хте у лов ићи. Послао је чуваре своје (њих четир на броју), а уз њих пристаде и учитељ градски, васпитач господаревих синова. Знао је, да баронова деца спавају до десет, а он ће се дотле већ вратити.

У том друштву био учитељ први човек; поставише га на најбоље место, баш на размеђу.

Леп човек беше тај учитељ, а уз то и млађан.

Није дуго био у граду, а наумио је да дуго и не остане, хтеде да продужи учење своје. Било му је дуго време, врло дуго у том граду, та сасма је то друкчија забава по другим местима.

Лов, то му још једина забава беше, а и то по каткад овде у планини; ту је мало заборављао на својевољу баронове деце.

Бога ми је то горак и тежак хлебац — учитељевање у богаташа.

Добар час је стајао учитељ на месту своме, где га наместише, па улови и једнога зеца. Убије га, те обеси холо поносито о грану бора једног.

Хајкачи се окрену на другу страну, те учитељ мораде дуго чекати, док се не врате.

Сео је на станац-камен.

На један мах шушну лака хаљиница, а мимо њега мину младо кметско девојче. Била је лепа мома, да се морао човек загледати у њу, па ма и не био тако леп и млад, као учитељ из града.

Није морао учитељ заподети разговора, јер девојче дође до зеца, застаде, пак ће запитати:

„Јесте-ли га овде убили?“

Учитеља тек једва погледа.

„Овде, овде,“ кликну он, а очи му не падају с ње: „— камо ћеш ти?“ оде даље беседити, јер је волиј био о њој зборити, но о зецу.

Ту мома погледа боље у ловца.

„На поље!“ протепа и хтеде да иде.

„Чекај мало, чекај!“ рече јој он, и створи се на један мах пред њоме, „реци ми бар како те зову?“

Беше у речи кад је хтеде обухватити око паса.

„Уришка“ одговори му она и хтеде измаћи.

А он јој притрча и ухвати је за руку.

„Уришка? А чија си ти Уришка?“

„Пустите ме, морам се журити!“ рече му она невољно.

„Реци ми чија си, па ћу те пустити, ал пре — не!“

То је истинским гласом говорио, да се видело, е је науман тако и творити.

Мома стаде отимати своју руку и његове, па погледа нема-ли кога откуд. Стидела се!

„Баш, кад хоћете и то да знате“ рећиће најпосле: „— Толстовршникова сам. А сада ме пустите с миром!“

И он је заиста и пусти.

Само је и опет обухватио око паса и брзо је пољуби у мала усташца.

Она га отури и држећи руку на усти, побеже одатле.

Већ је била далеко одмакла, а учитељ је још стајао на оном истом месту и за њом погледао.

„Толстовршникова Уришка“ зборио је са̂м у себи: „— бога ми не видох до селе тако лепа девојчета, и опет ће можда и бити мало забаве овде у брдима!“

(Свршиће се.)

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

Мало које вече а музика успављује лепо Милче. Мало које јутро а дивна кита цвећа поздравља пробуђено Милче. Г. Радивој неотступа од Милчета кад су у стрелишту или на игранци као пробисвет знао је свакојаким дивним и чаробним приповеткама Милче забављати. Она је уљуљивала, посведневно у најбујније маште свецка уживања што га богатство створити и замислити може какву сјајност, какву красоту зна г. Радивој да предочи Милчету. Ту се приповеда о богатом сјајном и чаробном, оделу о дивним и блештећим накитима сјајним позоришним представама о блаженом уживању.

Милче се мало по мало занело за г. Зоричићем, а и тетка Ружа припомагала је јако томе. Њене су речи врло неугодно по Миодрага звучале. Тетка Ружа је шапутала: „Опамети се слатко моје чедо, та ти ћеш остати матора девојка. Питање је да ли ће тебе тај Миодраг узети, та он треба прво да се мало опорави, да се намести, да може жену у кућу довести. Па онда младе девојке прирашћују, оне су бујне, цветуће а девојка кад пређе 20 година онда боме неизгледа баш најлепше. Па онда помисли сиротиња и зјело богатство.“

Тетка Ружа улила је отров у Милчетово срце. Она је живила у садањости, тек кад и кад, као тужна сенка мучеће се светлости указивао се Миодраг кроз тај каос. Њена душа тада се уздрхтала њено је срце закуцало правом љубављу, она је тад мислила на Миодрага на онај светао, скроман живот. У том тренутку била је она мирна и задовољна. Но то није никада дуго трајало. Г. Радивој знао је брзо сву прошлост избити јој из главе и осладити садањост. Милче би се можда само тако могло спасти од заноса, да је спречила г. Радивоју долазак у кућу. Пошто тога није учинила то је и његовом ласкању одма и подлегла шта више она је била немирна чим један дан није г. Радивоја видила.

Неки добри људи који су Миодрага као човека више уважавали, него г. Зоричића, учинили су га позорним, што се у Баји збива, Миодраг је осећао неку ладноћу и празноћу у срцу своме, али није могао веровати, да га је Милче изневерило, он је хтео себи да разјасни то као природну појаву, девојка ваља да проводи своје младо доба весело и расположено. Она треба да је и према другима љубазна, учтива и предусретљива. Он је веровао у Милчетов сталан характер па с тога напише и даде штампати ову песму.

Обустави ток времена,
Ил' утрни звезда број,
Ил' наложи стихијама,
Да небију светом бој.

Нек не сијне небу сунце,
Обустави земљи ход —
Ил' истреби једним дахом
Поносити људски род.

Или скини месец амо,
Да га питам што је блед.
Обустави да пред сунцем
Не стопи се модар лед.

Или живи о ваздуху
Да недође гадна смрт·
Ил' природан прави закон
Ако можеш прстом стрт'.

Па ћу онда веровати,
Да ми душа сања сан.
Да јој нисам слатка храна
Да јој нисам свет'о дан.

Вероваћу да неморам,
Мислит на те рају мој.
Изумреће чуство моје
У омахни слађаној.

Милчету је дошао лист на крило, она је прочитала песму, она се задрхтала као да јој грозница прође тело, њу је ужасно то дивно повсрење Миодрагово потресло. Она се заплакала, сузе јој покапаше бели лист хартије на крилу.

У то јој уђе мајка у собу па видећи јој сузу упита бојазљиво: „Што душо Милче што си ми брижно и сузно".

Она није могла ништа одговорити, она је пружила лист својој доброј мајци нека га прочита.

Видиш душо моја да је грехота заборавити тога честитог младића. Та ниси ти драго моје дете престарило. Ја волим г. Зоричића, леп је, млад је и врло богат а никако неможе бити благородан као Миодраг. Сећаш ли се синко оних милостиња које је он достојанствено одбио. Такав човек цео ће ти век племенитошћу златити. — Мани се синко ових чаролијских лудорија па се смири у твојој кући и чекај стрпељиво праву срећу твоју.

(Наставиће се).

КРАЉЕВСКО РЕДИШТЕ.

УСПОМЕНА ИЗ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПУТОВАЊА.

Од Емила Чакре.

(Свршетак.)

Хердер назива „седеш" — Fürstenstein, површно доказујући, да је немачког извора; зајиста човек чудити се мора овом појетичком филозофу, који је иначе доста справедљив бијо у сликању словенског значаја, да се је толико затрчао, те се латијо највише словенске светиње; ја му нећу у супрот наводити необориме историске доказе, нећу словенски натпис на седешу, јер то су споменици мртве прошлости; већ сведочбе живе садањости, јоште трајућу идеју давни времена коју је народни песник у дивном полету до данаске свеједнако уздржао. По којем седећи кмет приближујућем се војводи говори:

„Али је за дежело скербен оче?
Али правичен содник? верује благост
И свободо својих дежеланов?
Има „свети вери" али је брани?
Брани правдо вдове?

Кнез.

Заротим се Богу всеведочем:
Брамба, вар ин оче својем људству
Бити, звест остати свети вери
Правдо бранит вдове, здој обљубим;
С' ротам помагати, че хитијо
К мен од всех страни; јаз кнез ин скала,
Бити хочем људству горотанскем!
За ресницо се на то заротим,
Так ми Бог помагај.

Народ.

Амин, оче!

Слично овоме приповеда францески путник Марсилак да у шпанској жупи: Бискаја. и данас постоји дрво, тако звано „дрво герничке славе" које је сведоком био 1337 г. нечувеног пожртвовања бискајски јунака за одржање њине старе слободе, и њини стари установа, које као живи споменик уздржа мајка природа до данаске. и за још дојидуће векове. У подножију тога дрвета има камен, на који су седали у старо доба кастилијански краљеви, кад примаше просто и недужно рећење (крунисање) овог слободног народа, при којим се заклињаше: да ћеду све њиове прастаре установе и навике високо ценити, строго по обичају набљудавати. и невредиме и даље ји чувати. Краљица Изабела била је последња владатељка, која седе на овај камен, за испунити ово, како по народ, тако исто и по владаоца пуно славе и части пучко рећење. Данашњим даном пак покођују се сред дебелога лада „герничке славе" на „гернички камен" тако назван од места наименовања једног сеоца, у целој околини најближе лежећег — далеко познатог с јунаштва његови сељака: још једине земаљске судије, кад јављају пресуде политичким преступницима.

Но слободни бискајци ипак своје ст

навике дуже уживаше, но данас полу изгубивши се Корутанци. Њима само једном указа се варљива зрака наде, за владарства цара Карла IV, кога немачки кнезови неуважаваше, а он да би јим показао да и без њи опстојати може, теде се бацити у руке Словенства, захтевајућ' у својој златној були кап. III, да сваки курфиршт вендски језик тачно говорити знаде, имајућ' у уму за државним прогласити. Но с' 1414 годином т. ј. са ступањем Фридерика IV. сина гвозденога Ернеста на владу Корушког принципства, забатали се ова недужна но племенита установа, која вавек јасно опомињаше на величанствену словенску прошлост, јер више речени држао је за понизателно да седне на оно место, ди час пре сеђаше прости словенски сељанин. Бадава су доцније Корушки сталежи молили све редом Ернестове насљеднике, да би се дали по старој установи на „госпосветском пољу“ редити, но ови се вавек разним испричањем уклонише. Једини надвојвода Карло, син Фердинанда II. даде се једва најпосле намолити те седе на већ готово мемлом обрастли и забатаљени кнежевски столац 1564 г. али с тим изузетком: да га нереди словенски сељанин, да неположи заклетву пред народом, и да имају му се само великаши и племићи поклонити, а не по староме прости пук редити. Било је то последње кнежевско ређење — но жалостно — ни у длаку неодговарајуће начелима старословенске установе.

Опростивши се диваим „госпосветским пољем“, и травообраслим „седешом“ јездио сам право Целовцу, обузет разним чуствима, с неба је припицало јутарње жарко сунце, те ми је право у очи жегло да сам више пути и неотице сузе проронио, едали јарко сунце с' својим жарким зрацима припиче само словенске очи, које се и саме несећају, да и на овом пољу као и на „моравском“ и „косовом“ваља неколико свесрдни суза пролити, те залити на њима увенути цвет, негдашње словенске моћи, снаге и величанствености. . .

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

(Наставак).

Октобру год 1880. предао је министар просвете исказе философског факултета и испитних комисија из година 1876 и 1878 о способности реалаца. Некоји професори их куде, а други веле да су највреднији и најбољи у експерименталним вежбањима, да то са вољом, вештином и издржљиво раде. Даље сведоче некоји професори, да реалци ни у предзнању ни у успеху не заостају иза гимназиста; да су особито у хемији далеко напред; да су једни од највреднијих ђака*.) То су истина субјективни назори, али долазе од признатих научењака. Умна снага и вишеобразовање може се постићи и без латинског и грчког језика.

Врло често се догађа код класично изображених људи, да им пресуде нису логичне. Припознати филолози тврде, да учење латинског и грчког језика подстрекава љубав к наукама, и свему што је истинито, лепо, и добро. Али психологија нас учи, да нагомилане представе у нашој души, примају све сродне појмове, и стално их за себе везују. — Ко годинама учи латински и грчки, тај све већма осећа потребу и вољу, да оно што још недостаје научи. У гимназијама има тако исто немарних и лењих ученика као и у реалци, тамо са латинским језиком као овде без њета. Изучавање природних наука подстрекава нас тако исто на учење, као и класични језици.

Да видимо како стоји са моралним у-

*) Усљед овога, и других повољних пресуда била је влада наклоњена, да одобри молбу управитеља, да се и реалци припусте на университет. Али се после то с друге стране осујетило па је остало при том, да без грчког и латинског језика не може нико постићи више образовање.

пливом класичних језика, како они побуђују у нами љубав према оном, што је истинито и лепо. Врлина је расположај према ономе што је добро, нема дакле никакве непосредствене свезе са знањем. Оно има само посредствене свезе у толико, у колико млогостручни интерес разблажује једнострано тежење страсти. Али знање језика не може у нами произвести љубав према доброме и лепоме (овде се не узима у обзир садржина). А искуство нас учи, да може баш и противно да буде.

Сад још преостаје, да се исправи други део оне предпоставке, како се језици ничим другим немогу заменути као средство за оснажење ума.

Овај назор оснива се овим закључцима: „Само се умним напрезањем снажи човечији ум (1); учење језика старих напреже ум, јер су нам страни (2); они су дакле најбоље средство за снажење ума (3).

Први став је сасвим добар; да и трећи буде добар, морао би други овако гласити: „Учење старих језика напреже већма него ма који други предмет.“ Али то не стоји. Естетика, психологија, логика, хемија, физика, астрономија и математика напрежу још млого већма ум човечији него језици, јер ови више напрежу памтење него оштроумље. Математика и логика, као чисто мишлење, стоје над свима језицима у том погледу. Могли би дакле казати да језици доприносе у том погледу готово толико као и математика — не више.

Језик није уметнички производ, него је природан израз човечијег живота. На тај начин су морали језици заједно са народима постајати; они су постали још у доба најнижег степена културе, кад је мишљење било недосљедно и необрађено. Језици су се доцније истина развили; али су ипак у целом огледало неког неподпуног живота људског. Али математика могла је тек онда постати, кад су људи већ на високом степену културе стајли; она је огледало изображења. У математици ништи не фали, а ништа није излишно, све има своје одређено место; ту нема скокова у мислима; цела је грађа савршена као и све појединости на њој.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

О НАЧИНУ И ОПАСНОСТИ ПОТПОМАГАЊА СИРОТИЊЕ.

Говорено на „Беседи“ „Добротворне задруге Српкиња Новосаткиња“ 3 (15) новембра 1882

(Свршетак).

На пример.

Кад ко оде златару, те купи себи златне минђуше, прстење и сребрне жирандоле, он то само за то чини, што хоће тиме да помогне многој сиротињи, јер је на тим стварима заслужио и хаснио многи сиромашан раденик, почињући од онога што је копао брег, тражећи злато и сребро на мајдану и колица турао, па онда сви редом, који су то злато и сребро обрађивали, док није дошло до последње руке.

Даље:

Кад купи која госпођа карте у дућану, она је тиме помогла сиротог фабриканта, да не умре од глади, јер кад неби нико куповао карте, онда би кукаван фабрикант морао пропасти, као год што би и шеширџије морале пропасти, кад би се нешто људи од сада без главе рађали.

Или:

Кад која госпа у свиленој хаљини са дугачким „шлепом“ шеће по променади, те диже силну ону прашину у вис, коју мимопролазећи морају да увлаче у своје џигерице, онда је тим поможено сиротим — докторима.

Па онда:

Није рђав начин потпомоћи сиротињу ни овај: ваља се заљубити и оженити се После венчања баца кум крајцаре на све стране: у бару, у коприве и т. д., те тако сирота деца грабећи се дођу на лак начин до које крајцаре, које употребе на своје

најпрече потребе, као на дуван, цигаре или купе капсле и барута, па се у безазлености својој играју и забављају.

Исто је тако леп и благородан и овај начин доброчинства:

Кад се човек заљуби у коју госпођицу, а родитељи не допуштају да се поштом дописују, јер то је ординаран посао, кошта само 3 новчића у месту, онда ваља по госпођичиној „штумадли" писмо послати и дати јој за ту послугу 1 фор. — она је сирота девојка, ваља ју потпомоћи.

Има још и других начина, како се сиротињи може помоћи:

Ко је кирајџија у туђој кући, тај треба да уобичаји, да свакога квартала сам себи својевољно повиси кирију, — сиротим „хаузхерима" ће ово врло добро доћи, а партаје ће тиме показати своју великодушност и каваљерско понашање.

Или:

Кад је ко пун бриге како ће платити порцију и парохијал, те од бриге не може целу ноћ да спава, он онда не треба ни да леже у кревет, него нека иде у бирцуз, најми музиканте, те нека му ови целу ноћ свирају; — он онда нека им баци педесетицу и нека их добро почасти, њих ће као сироте људе помоћи, а себи ће бригу растерати.

Даље има и овај начин помагања сиротиње:

Познато је да су српски списатељи, издавачи и уредници српских листова сиромашни људи, а овамо морају силни новац а издају за штампу, хартију и слике, те што више претплатника имају, тим више к стаје хартија и штампа; а њих би ваља) својски помоћи тиме, што њихове листове не треба држати, него се претплатити и даље на „Ибер ланд унд мер," Кикериkија" и куповати „Perlen und Blüthen" т. д., онда Срби писци и издавачи неће морати трошити на хартију и штампу, те ће им остати силни новац уштеђен, а они ће моћи паметније послове радити, као: чешљати перје, цати рибу и сањати о лепшој и сретни будућности српској.

Као што се види дакле, осим приређивања „Беседа" у корист сиротиње има још и доста других начина, да се сиротињи помогне. Наше дичне Српкиње Новосаткиње изабрале су овај начин, а оне друге начине оставиле су оне другима. Ми им с тога кличемо: „Евала" и „живиле"! А онима другима казаћемо такође своје мњење, ако нас на суделовање позову.

Него, драги и поштовани слушаоци и слушалице, ми смо при набрајању ових разних начина потпомагања сиротиње на основу националне економије изгубили из вида једну врло важну околност. Ми треба да имамо пред очима и последице тога потпомагања, које би могле бити и врло неугодне. Ми треба унапред за времена још да зрело промислимо, шта ће бити онда, кад помагање сиротиње постигне већ свој вршак, т. ј. шта ће бити онда, кад сиротиње више и небуде, него се добровољним прилозима имућних људи сва сиротиња већ обогати, те дакле и не буде више сиромашних људи на свету?

Последице би заиста могле бити врло непријатне по све нас, и с тога ваља да се унапред већ о томе разговоримо, да неби после доцкан било.

Кад би сви људи имућни и богати били, ко би онда орао земљу и копао винограде? Ко би онда био црквењак, тестераш и српски списатељ? Па онда, као што је познато, слушкиње су и дадиље све саме сироте девој е, а кад сиротиње не би било, онда не би било ни слушкиња, те би онда наше госпе морале саме ићи на пијацу да пазаре зелен, купус, месо, ситну паприку; наше госпе морале би онда саме ићи у дућан, да купе шећера, каве, карте и бибера; да нема сиротиње, не би онда ни једна девојка ни као дадиља (или као што се у Новом Саду каже „кинцмадла") хтела у туђој кући служити, те би наше матере морале онда саме своју децу држати и љуљати, чувати и неговати, а не би их ни кад на „јаузнове" иду имале на коме оставити код куће, да их у вече пред капијом држи; кад неби било сиротиње, не би било ни куварица, те би наше госпе морале саме правити запршку, сећи резанце и чупати пилиће; онда не би

било ни кројача, који другоме раде, те би госпе морале себи и хаљине шити, а кројачи би уместо матерције секли купоне, или би запалили чибук, те у кавани читали „Пестер Лојда“ и „Меркура;“ да нема сиромашног света, не би било ни једне „фризерке,“ то би наше госпе чак и своју косу саме својеручно чешљати морале! Кад не би било сиротиње, онда не би било ни сиромашних ђака, те дакле не би нам нужне биле ни ове наше штипендије, него би се сви наши фондови могли пренети у Будапешту и на какве друге и preче цељи употребити. Да нема сиротиње, не би било ни српских народних учитеља па не би било ни њиних „дисциплинарних правила.“ Да нема сиромашних и потребитих људи, не би се онда нико отимао за место каквог касира у Угарској. Да нема сиротиње, не би било ни путунџија, него би морали муже и обрамицу на раме, па пролазећи покрај Лазе и Фабрија и пиваре на агенцији, ићи на Дунав по воду, па још тамо не би имали коме ни курисати. Кад би сви људи богати били, онда би сви могли слободно играти „фарбла“ и „фрише фире,“ јер им онда не би „Стармали“ то замерао.

То би од прилике могле бити грозне последице, кад би сиротиње нестало са света, с тога као што рекох, морамо се добро узети на ум са нашим добровољним прилозима и потпомагањем сиротиње, јер видели сте, куда то води! Неки наши богаташи, имајући све ове неугодне последице на уму, врло су „предострожни“ у прилагању на сиротињу, јер они виде каква нас будућност чека, ако од сиротиње направимо имућне људе, који ће онда само за себе хтети да живе, а неће хтети и за нас издирати, те ћемо бити сами своји орачи и копачи, кувари и кројачи, путунџије и звонари, а што је најгрозније, онда би наше госпе — као што сам рекао — морале саме своју косу чешљати и своју децу неговати! Та то би била читава Содома и Гомора, и ми би сви постали робови и слуге, та не би нам имао ко ни дугмета на рукавицама закопчати — све би морали сами да радимо!!!

Па онда чисто ми изгледа неправично, да имућни људи потпомажу увек сиромашне и дају „Беседе“ у њихову корист — а кад су сиромашни потпомагали богате и давали „Беседе“ у њихову корист? Где је ту узајмност и „реванш“? Зар није неправично и то, да богати људи остављају штипендије за сироте ђаке — а кад су сироти ђаци основали коју штипендију за богате људе? Зар није неправедно и то, што се увек пребацује, како многи адвокати и солгабирови неће да даду прилог какав на наше народно позориште — а кад је народно позориште приложило што на адвокате и солгабирове?

Но да се манем даљег истраживања, неће то тако до века бити, ваљда ће се сад, како је Араби паша ухваћен и како је умрьо беј од Туниса околности на боље окренути и свет овај у бољи ред доћи, и онда се можемо и ми Срби надати, да ће се на точку наше среће они трули наплатци изменити и сува осовина наново намазати.

* * *

Него, поштовани слушаоци и слушалице, ово неколико речи, што сам изговорио, само су увод у моју данашњу беседу, а ја ћу сада тек да пређем на мој прави говор.

У овако одличноме и красноме друштву, у овако ведро расположеним тренутцима, као што су увек на српским забавама поред овако лепог певања и дивне свирке, ја мислим, да је за човека, који има срца и осећања, најбољи и најсходнији говор — ћутање и уживање.

Тако ја дакле прелазим на тај мој данашњи говор.

КЊИЖЕВНОСТ.

Пелагић као књижевник.

Од неколико година овамо, прети нашој и иначе слабој књижевности велика опасност. Шарлатанство и полузнање хоће да преотме маха и да потисне са поља јавности сваки иоле озбиљнији и научнији рад. С тога је крајње време да неумитна критика почне чистити наше књижевно поље, да би се тако благовремено та опасност отклонила. До душе отвореног и оштрог критичара не дочекују нигде са несути

цвећем, него се на њега свугде бацају копривом, као да је он измет људства. Но то критичара не сме да устраши: он мора увек и свугде своју дужност да врши. Ако се махне не откривају, онда се никад ни излечити неће. Критика ма како оштра, па ма у многоме и неправедна (! У.) била она ипак користи јер изазива умове на критично и логично мишљење и бистри појмове.

С тога гледишта поћићу и ја при оцењивању књига што ћу их доле навести. За ове последње 2 — године изиђоше из штампе од Васе Пелагића ове повеће књиге: „Пут срећнијем животу", „Стварни домаћи учитељ", „Историја херцеговачко - босанске буне" и „узорите бесједе и пјесме". Осим тога издао је исти аутор и неколико ситнијих списа и отштампао је из оних првих књига неколико чланака, за које је држао да су особито важни·

Па ко је то Пелагић? То свако зна, који је год прочитао његов спис: „Пут у накрст око целе земље." Он је у истој књизи сам своју биографију написао, управо више је писао о себи, него о земљи и морам признати, да још ниједан аутор није тако лошу аутобиографију сковао. Из његове аутобиографије н. пр. дознајемо, да је он тако ретко дете био, да је увек дрекао, кадгод га је мати у пелене завијала, и све донде би протестовао, док га није одрешила. Тиме је већ показао своје будуће непомирљиво революционарство. За тим је постао архимандритом и као такав управљао је бањалучком богословијом. Но услед свог антитурског рода допадне затвора и заточења, али одатле сретно умакне, па се од тог доба налази по читавом свету, а заниме се књижевним радом. Нарочито у последње време постао је врло продуктиван, као што то сведоче горенаведена дела његова, која ево овде хоћу критички да пропратим.

I. „Пут срећнијем животу".

а) Практични део. У књизи „историја босанске-херцеговачке буне" вели г. Пелагић за свој „Пут к срећнијем животу", да су ту најбоље и најпотпуније изложена начела „нових људи". Пелагић у опште воли, да у сваком свом спису препоручи остале своје списе као ремек ваљаности, научности и стварности. Из тог излази двоје: 1) или је г. Пелагић до крајње границе смешности у себе самог заљубљен, па је у толикој мери најиван, те не уме да сакрије своју слабост, него је износи на пазар сваком приликом, или је 2) хладни рачунџија, па држи, да ће нескромност његова импоновати читалачкој публици; те да ће тако што више својих списа протурити и што више новаца услед тога стећи. Које од тог двога стоји ја нисам у стању да пресудим, јер непознајем г. Пелагића као приватну личност, те не познајем ни његов карактер. Али он као свестан, и човек препун „стварне" науке требао би скрупулозно све да избегава, што другим људима може повода дати, да посумњају у његове чисте намере и у његову „стварност," са којом он — мимогред буди речено — тера формални хумбуг.

После ових речи можемо прећи претресању саме ствари.

Г. Пелагић у овој својој књизи хоће да упозна наш свет са начелима социјализма. Слагао се ко или не слагао се с истим начелима, али сваки образован човек признаће, да је таква намера сваке хвале вредна. Јер сваки образован човек треба бар у основним потезима да познаје модерни културни покрет, што данас потреса читаву Јевропу од једног до другог краја. Али у колико и како је г. Пелагић своју намеру извео — видећемо одмах.

Критиковати „Пут срећнијем животу" врло је тешка ствар, јер исто дело није систематски уређено; политична, економна и друштвена питања не претресају се по неком логичном плану, да би једно из другога конзеквентно текло, него у развијању мисли и претресању разних питања, влада у тој књизи савршени дар-мар, какви ваљда није ни при зидању вавилонске куле владао. На први поглед види се одмах. да „пут срећнијем животу" није писала вешта рука и научна глава, него каква писличарска душа, која ужива у празном какотању. Но ми ћемо се ипак потрудити, да поред свег тога наш посао сретно докончамо, па ма колико нас муке стало.

Научност и знање Пелагићево види се одмах у почетку књиге. Ми ћемо то са два три примера илустровати. Он н. пр. тврди, да је код Кинеза индустрија и трговина тако исто развијена као и код Инглеза. Ту нам долази, да готово посумњамо, да ли г. Пелагић зна, шта је то индустрија и трговина, кад тако што сме тврдити, јер код нас већ и свако дете зна, да у Китају у сваком погледу застој влада. Да је г. Пелагић онако само у проласку мало завирио у националну економију. он би онда знао, да је модерна индустрија и трговина, која је достигла свој вршак у Инглеској, да су обе (индустрија и трговина у тој мери, у којој су данас развијене) продукт данашњег начина производње, који је у Инглеској најразвијенији, а у Китају ако је тек у повоју, дакле не могу ни индустрија ни трговина у обема земљама једнако развијене бити. Тако што тврдити, може какав кафански политичар или сокачки научњак. али ко хоће као нико досада да изложи науку „нових људи", па тако што изрекне, тај се само бламира, показујући сваком своју умну голотињу. Даље има г. Пелагић тај обичај да трпа у социјалисте сваког, који му се само допадне. Тако он трпа у социјалисте Русоа, Огиста Конта, (овај је до душе био Сен-Симонов ђак, али је доцније одбацио учитељево учење, па је постао оснивач тако званог „позитивизма") Виктора Ига, Шефлеа, Дистервега и др. Од ових ниједан није био нити је сада социјалиста и ако су им начела врло близо. шта више на многа места баш се потпуно подударају.

Но научност и стварност пишчева најбоље се показује у његовом излагању социјалистичног принципа.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ.

(Дилетантска позоришна дружина У Тителу.) Већ од неколико месеци постоји у Тителу дилетантска позоришна дружина, којој је на челу гђица Катица Николићева. Цељ дилетантске позоришне дружине је племенита, јер свака представа даје се у корист сироте деце школске тителске. До сада су даване у Тителу две представе. Прва представа држана је 4. септембра о. г. Представљан је Гренгоар, позоришна игра у једној радњи од Банвиља превео Јован Ђорђевић. У овоме комаду се особито одликоваше гђица Катица Николићева (Лујза Симонова кћи) г. Јосиф Улић (Пијер Гренгоар) и г. Радивој Николић (Људевит X) краљ француски. Па и остали представљачи беху на своме месту. Г. Јован Керер беше врло добар Оливје-ле-Дем краљев берберин а г. Емил Каракашевић Симон Фурније трговац. Исто тако добро представљаху и гђице Јелена Зорићева (Николија удовица) и Анка Ђорђевићева (Меланија). Друга представа држана је 25 Новембра а представљане су две шаљиве игре нашега неумрлога писца шаљивих игара Косте Трифковића: Љубавно писмо и Пола вина пола воде. — У Љубавноме писму одиграше изврсно главне улоге гђице К. Николићева (Видићка) и Ј. Зорићева (Дражићка) и г. Ј. Улић (Видић) и Ј. Керер (Дражић). Гђица А. Ђорђевићева (Евица) и г. Г. Летић (Милан) и Р. Николић (Јован слуга) одиграше ваљано и своје мале улоге. У Пола вина пола воде изванредно добро одиграху све представљачице и представљачи своје улоге. Гђице Катица Николићева (Софка, собарица) и Марија Барићева (Марија Петровићка удовица) и г. Гавра Летић (Лаза Поповић) и Радивој Николић (Јован, поповићев слуга) играху тако добро и тако лепо, да се већ боље није ни захтевати могло. — Што су обе представе тако лепо и на опште задовољство публике испале највише хвале заслужује редитељ дилетантскога позоришнога друштва г. Живко Вучетић, адвокат тителски. Евала му! —

Живеле и родољубиве представљачице и представљачи дилетантскога позоришнога друштва, представљали Бог да још дуго и много у корист сироте деце школске. О — н.

РАЗНО.

(Дуго читање) Жавел' француски физичар, доказује, да дуго читање шкоди очима. Слова црна и хартија бела то су два контраста која око дуго не трпи. Кад је хартија жућкаста, као ова у „Јавора", онда не шкоди тако очима. Читати не ваља дуго већ треба поглед с књиге почешће бацати око себе, да се одмори. Она бела празнина између редова највише умори око. Кад се чита не треба никад из неодмерене даљине читати. Ситна слова су шкодљива по очи.

(Америчке огрлице од хартије). Нигде није та[...] велика употреба огрлица од хартије као у здружени[...] државама у Америци. Прављење тих огрлица толик[...] се тамо усавршило, да се по лицу једва могу разли[...]ковати од платнених. Много су јефтиније од платнених када се амо и прање урачуна: у здружени[...] д[...]жавама се прави годишње до петнаест милиона т[...]ких огрлица од хартије. Свакым даном све више ра[...]ти у Америци употреба огрлица од хартије и сва[...] године поједине фабрике бар два милиона ви[...] огрлица начине него пређашње године. За прављење папирних огрлица употребљује се осим чисте хартије још и мало памука. Патенти, који су постојал[...] сада су већ истекли па је сад прављење огрлица [...] Америци слободно; само још неки патенти за извес[...] машине постоје. Зорак

(Расипање и потреба). Јевђенија Гоблин, мно[...] пута слављена одлична играчица, оставила је посл[...] своје смрти 83 перзијских и турских шалића, 11[...] француски шалића од кашмира, 52 мантла, 874 и[...]љине, 3600 извезених џепних марама, 365 пари рукавица — а само 5 пари чарапа, 3 кошуље и јед[...] једину спаваћу капу. Р. К.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(Лукав савет) — Неки богаташ потужи се је[...]ном своме пријатељу: „Позајмио сам грофу С. п[...] картању 10. 000 марака .Он отишао пре неки да[...] Цариград а није никакву облигацију код суда ост[...]вио." — После краткога премишљања рече му пријат[...] „Па то је најлакше, пиши му само да ти одма[...] шаље твојих 100.000 марака, — „Ал он ми је са[...] 10.000 марака дужан!" — „Баш зато. Он ће ти одм[...] отписати, да ти је дужан само 10.000 марака, а [...] ћеш тада имати жељену облигацију." Р. К.

(Све до Рима) Пре него што ће отпутова[...] Италију заповеди краљ Фридрих Виљем III. д[...] начине нова кола. Када су кола готова била, за[...] краљ мајстора, да ли ће кола моћи издржати [...] велики пут. — „О" одговори му овај, на њим[...] може Ваше Величанство све до Рима возити [...] нигде не стане." — Краљ тада зажели да се н[...] кол(и) по вароши провоза али пред хотелом „[...] роши Рима" скрха се осовина. Краљ скочи сме[...] се из кола и рече: „Право је рекао онај човек [...] до вароши Рима дошао сам на колима".

Р. К.

(Неизвесност) Била два брата али су тако [...] другом наличили, да их ниси могао готово раз[...]вати. Једном сретне неки господин једнога бр[...] стане пред њега и рече му:

„Извините ал' ја не могу ни за Бога да ва[...] пам; јесте-ли то ви или ваш господин бра[...]

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на [...] 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За[...] не земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга

Штампарија А. Пајевића у Н. Са[...]

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 48. У Новом Саду, 28. новембра. 1882. Год. IX

ЂУРА ДАНИЧИЋ

и његов књижевни рад.

(Наставак).

Пре него што ћемо на политично стање у држави српској прећи, какво је оно у то доба било, спомињемо овде једно врло знаменито дело, што га Даничић г. 1858. у Београду издаде; а то је „Српска Синтакса“ (IV-део граматике Српске).

О овом делу не треба ни речи своје хвале да изрекнемо, него се можемо послужити речима ученог Миклошића, који се о њојзи овако изразио: „Ни један словенски језик о својој синтакси не може показати овако ваљана посла, као Српски у овој књизи“; а Шлајхер опет: „великом марљивошћу и огромном ученошћу у скромноме облику написана изврсна књига, која млого вреди за Словене свих племена, будући је прво таково дело, колко ми знамо, јер Словенску синтаксу до новијега времена беше обичај само маћијски обрађивати.‘ — Чески словник научни вели да „бисер свеколике књижевности јужно — словенске“.

Даничић је у њој не само казао каквих значења има која реч у реченици, којом мисли своје изричемо, него је свако правило у њој обогатио лепим примерима из умотворина народних, особито народних песама. Жалити и прежалити не можемо, што нам Даничић не остави и II део синтаксе, где би се научили особито, коју важну улогу игра глагол у синтакси Српској, коју данас срећом имамо и ако не у опсежности Даничићевој, ал ипак добру од Миклошића и Новаковића, Које је важности то дело и како је оно примљено не само у Српском него и у страном ученом свету Словенском, може се по томе видети, што је цар Александар II. г. 1859 нашем Даничићу на дар послао диван прстен са брилијантима и тиме сама крунисана глава признаде велики и големи труд и учени рад Ђури Даничићу.

Кад је Даничић у Београд дошао, бивало је све горе и горе са кнезом Александром Карађорђевићем, ког је народ све више мрзио, те на послетку дотле дотера, да га је народна скупштина позвала, да се на престолу захвали, но кад се он повуче са својом силом у град и баци у заштиту Турску, букну буна год. 1858, којом је он с престола свргнут, а на исти позван кнез Милош, који већ год. 1860 умре, а владу прими сада велики меценат Даничићев кнез Михаило. Као што се кнез старао око уна-

пређења и добра народног у свим правцима, тако исто и у правцу просвете и књижевности, у којој је сад опет нашао свога Даничића, који је већ годину дана пре постао професором славенске филологије и опште историје књижевности у тадашњем лицеју Београдском. У то доба је кнез Милош Даничићу и Јанковићу поверио, „да на српски дотерају“ криминални законик, што га је израдила засебна комисија у чему се опет огледа како је Даничић признат и уважен био код владе Српске, те врховне власти његове. Године 1862 нареди српска влада да од сада само слушаоци философског факултета морају Даничићева предавања слушати и да та дужност не везује од сада слушаоце осталих факултета т. ј. богословског и правничког. Овом је наредбом Даничић могао и своја предавања знанствено удесити тако, да су она сада само за оне, који се желе бавити струком Славенске филологије. Од године 1857 до 1860 био је тајником друштва Српске словесности, које је после 1864 27. јануара обустављено а 29 јулијем преустројено у „Српско учено друштво“.

Све ово дало је нашем Даничићу опет нова земљишта, на ком ће снагу своју душевну и књижевну развити. Да видимо дакле и овде нашег Даничића!

Друштво „Српске словесности“ имало је као што и сада има „Српско учено друштво“ свој књижевни орган: Гласник, ког је Даничић и уређивао. У том органу развио је и написао читав низ својих чланака од VIII па све до XIII. свеске. Тако је започео он своју штудију о акцентима Српским у VIII свесци гласника. Још пре Даничића писано је о акценту у језику Срба и Хрвата. Тако је Б. Кашић 1604 г. већ у својој граматици језика Илирског писао у глави четвртој о акценту те их разликује на троје: 1.) acutus; нпр: у Ри́му, у гра́ду; 2) gravis: нпр: седло̀ вода̀ и 3) Protractivus seu inflexus: нпр: мȇд. јȇж. После Кашића имамо од важнијих да споменемо Славонца Рељковића, који за кратке слогове нема никаква знака или их је бележио са два кратка сугласна а за дуге слогове је узео 1) нпр: у̍же, у̍зда, 2): нпр: ` ко̀ст, ву̏к; 3): ⌒ нпр: ду̑га, из чега се види, да Рељковић није увиђао да реч „дуга“ треба акцентовати знаком ‚ као ‚ и у́же. Највише је акценту допринео Вук у својој „писменици“ од 1814 године. И Вук у њој има за дуге слогове три знака, а за кратке један само, па и он је помешао много речи, које би ваљало обележити акцентом врло дугим, а он их бележи акцентом дугим и обратно. Знаком ⌒ бележи Вук последњи слог у другом падежу множине нпр: зве́зда̂, а кратке слогове знаком ``, ра̏на die Wunde. Напредак у разазнавању акцента се опажа већ у граматици Вуковој, што ју написа пред речником од 1818 године, где не меша речи, као што је пре чинио. Сада има за кратке слогове знакове ` и ``. 1836 године писао је о акценту Бабукић и он има три акцента, два за дуге, а један за кратке слогове, и то ` само у оних речи, које су сасвим кратког слога, као ју̏рнути, ва̀дити, глѐдати и т. д. После је год. 1849 писао опет Вук у „Ковчежићу“, а за тим 1850 је наш Даничић у својој граматици од те године. Он нам даде знакове за акценте још онда, а ми се њима још и сада служимо. Рекао је да имамо четири акцента, два дуга и два кратка. Ево их у примерима редом: гла́ва, пра̂вда, ма̀гла сла̏ва пристајући уједно уз Вука да једна реч може имати и више акцената н. пр. други падеж множине: ја̏бу̑ка̂. Исте године имамо о акценту нешто и у граматици Игњата Брлића, а 1856 године писао је Даничић у VIII свесци гласника о акценту, какав је он у речи мушкога рода на суглас нпр. рак а 1859 год. у IX свесци Гласника о акценту, како се мења у речи средњега рода и мушкога на о и женскога рода на суглас нпр. кост. Тај рад је и даље настављен па и Даничић је опет доцније на том радио, као што ћемо видети, кад дођемо до оних штудија, што их је, бавећи се доцније у Загребу писао у „Radu“ што га издаје Југославенска Академија знаности и уметности. Међу тим је Даничић писао

IX. св. Гласника чланак под насловом: „Разлика између језика Српскога и Хрватскога“.

Многом ће читаоцу у очи пасти, како то, да је Даничић пре разликовао народ Српски и Хрватски, јер је разлике означио у језику њиховом, — а доцније па све до смрти своје, да је одустао од свог тог уверења и рекао, да разлике међу Српским и Хрватским народом никакве нема, да је то један народ, да је то дакле — и један језик. Ми ћемо за сада само показати што краће нашем читалачком свету начин како је разликовао Даничић језик Српски и Хрватски. За тај свој посао узео је неколико писаца и споменика књижевних оних, за које нема сумње да нису Хрватског, и то чисто Хрватског порекла. Он је то мислио постићи, ако нам покаже, како се изговарају прво самогласна а после сугласна слова у речима Српским а како у Хрватским. Тако нам н. пр. говори, наводећи одма примере за то, како се глас е у Хрвата у многим речима као а изговара, а место Српскога е имају Хрвати а, затим како се старо-словенско ѣ у Хрвата говори као и, у Срба као е, је и ије, премда се е и у Хрвата место ѣ налази, даље место и имају Хрвати у. Показује даље, како између два самогласна слова имају једно Хрвати, за тим прелази на сугласна слова те нам показује, како се у Хрвата показује у једној истој речи друго сугласно слово, него је у Срба, после нам опет истиче разлике у деклинацији: и коњугацији код Срба и Хрвата, те у свршетку свога чланка вели ово: „Из тога се свега може видјети да су најглавније разлике између Српскога и Хрватскога ове три:

1.) Што Срби имају глас ђ; а Хрвати немају, него место њега ј.

2.) Што Срби глас ј који у наставку постаје од и с гласовима иза којих дође сливају у друге, а Хрвати не.

3.) Што Срби глас л на крају слога стварају у о а Хрвати не; ово је тро потребно и довољно да се може најпоузданије знати, јели што писано Српски или Хрватски.

Затим наводи Даничић неколико редака писани најчистијим језиком Хрватским те ћемо и ми неколико од тих овде навести:

1. Бише дан благдана жудијскога, и изиде Исус в Јерусалем. 2. А јест в Јерусалиму локва, ка се зове жудијски Бетсаида а то јест кади се овце за посвестилишће периху, и около себе пет пристришаг имише. 3. И в них лежаше велико множтво немоћников слипац, хромих и сусих, ки чехаку ганутје воде. 4. Анјел тада божији по времену схојашће в локву и смућеваше воду. И ки најприје слизише в локву по смућенију воде, здрав будише од ке годи немоћи немоћан бише. 5. А бише неки човек онде тридесет годишњи имијући немоћи својеј... 11. А он њим одговори: ки је мене здрава учинил, он ми је рекал: вазми постељу твоју и ходи. 12. И питаше њега: тко је он чловик ки ти је рекал: вазми постељу твоју и ходи? и т. д.

Тако Даничић некад, а Миклошић и сада. У истом Гласнику од 1857 упознаје нас са два стара рукописа, сад се у Београду налазе са рукописом Кипријановима, где нам истиче користи, коју има од њега историја и језикословац, затим нас упознаје са рукописом Александровим, својином друштва Српске словесности, и истиче у њем користи за Српски језик и књижевност. Хронолошким редом имамо од њега више чланака у Гласнику X: прилог на кожи, XI три Хрисовуље, у истом броју: из рукописа XVII века за црквену историју Српску, рукопис архиепископа Никодима, у XIII издаде штампом „Похвалу кнезу Лазару“, која је писана некако после битке косовске и Хрисовуљу, којом Стеван краљ Српски, а после цар, потврђује цркви богородичној у Трескавцу прилоге старијих владалаца и сам им додаје још многа села. Године 1860. издао је живот св. Саве од Доментијана и то другу му редакцију а 1865. прву у којој је живот Симеона и Саве. Исте године 1865. издао је Ни-

кољск'о јеванђеље, писано крајем XIV или почетком XV века, најстарија књига Српска црквена, у којој је слово ꙉ (ђ) и ћ. Зато јеванђеље рекао је да га је писао исти писац што и Болоњски рукопис, а пре је мислио да га је писао не Србин источне цркве него Патарен. Год. 1866 издао је у Загребу **Данилове животе краљева и архиепископа Српских**, дело писано у XIV веку.

Кад видимо Даничића где се сваким даном упознаје све више са Српским књижевним старинама, које он проучавајући сигурно да је имао много потешкоћа, док је све у њима како треба разумео, то је онда са свим јасно шта је дало повода, да нам Даничић остави врло знатно дело о ком смо већ у напред рекли упознавајући се још од пре са Српским старинама да је на њему радити почео, а то је: „**Рјечник из књижевних старина Српских.**“

Ко дакле жели да чита књижевне старине Српске и тиме да се с њима упозна, томе је ко кора леба нуждан тај речник, јер је Даничић прочитавши много повеља Српских, Дубровачких Босанских па животописа, летописа и написа — великом стрпљивошћу у њему скупио и побележио речи, што значе имена особа, градова, села, река и т. д. Тим ће се речником хаснити и онај, што се бави испитивањем и изучавањем старог језика Српскога ако почнемо од св. Саве тог првог просветитеља Српског, па све до сеобе наше у ове крајеве Аустро — угарске државе. Од овог речника ће имати хасне и историк и археолог, јер је свако, било историјско било старинарско, име разјаснио Даничић не онако, како је мислио него како то веле сами споменици Српски, пак уза то нам још додаје и име латинско, да би лакше могли разумети такове речи. Овим је делом Даничић ишао у прилог и критици текста исправљајући у свом речнику много што шта како би требало да је написано, а неостављајући неослањајући се на речи у самим споменицима како су написане. Захвалан је књегињи Јулији како већ напред рекосмо у предговору овом делу, јер је њеном помоћи и њезинога мужа кнеза Михајла оно издано. Год. 1868. издао је ћирилицом и латиницом превод целога св. писма а која му је вредност, рекосмо већ и пре, кад споменусмо да се у тим преводима огледа најчистија проза Српска но с друге му је стране вредност, да наш народ има сада на свом језику св. писмо Божије. —

Године 1865 деси се велика промена са нашим Даничићем јер га видисмо, где напушта професорску катедру у великој школи Београдској. Министар просвете издаде у то доба наредбу, којом су слушаоци велике школе дужни поштовати новога педела исто онако као и саме професоре. Том наредбом увређен је цео професорски збор и слушаоци велике школе, из чега се изроди сукоб са министром просвете, у ком Даничић зафали на професорској катедри. Још кратко време бавио се он у Београду као тајник у министарству унутрашњих послова а ту му западе још одсек за пошту и телеграфију, која се никако са Даничићем слагала није. То је узрок да је Даничић Београд оставио.

(Свршиће се.)

СВЕТЛИ ЗРАЧЕ . . .

ветли зраче црних мојих днева!
И сад мила к'о да си ми нева.
Сећаш ли се прве моје песме
Кад смо негда око хладне чесме
Росу глали, а цветове брали?
„Ој поточе, ој поточе мали!“

Лахори се у жбунове скрили
Тек кашто се ударали крили:
По лејама мирисале руже,
А анђели сретне наше душе
У високе светове су звали. . .
„Ој поточе, ој поточе мали!“

Дивно вече. Тек танана фрула
Са оглавка она што се чула
Гдено пастир своју драгу чека,
И голема река из далека

Што је тихо роморила с вали...
„Ој поточе, ој поточе мали!“

Дивно вече... Ко му знаде тајне?
Две смо звезде изабрали сјајне,
Па слушали врулу у пастира
Која увек тако лепо свира,
Па љубавном санку смо се дали...
„Ој поточе, ој поточе мали!“

Бели голуб голубици гук'о
А месец се у срму обук'о.
Славуј свога изгубио друга,
Јадао се из зеленог луга,
Тужио се немилосној лали...
„Ој поточе, ој поточе мали!“

Ти се и сад разлежу још звуци,
К'о и онда кад си ми на руци
Невестинске ситне снове снила,
Сунце моје, љубо моја мила!!
Ал никада више оних дана,
На мом срцу увек више рана,
Ал ни једна да ме у гроб свали!.
„Ој поточе, ој поточе мали!“

Мита Поповић.

ПОНКРЕЧЕВ БАБА.

ПРИПОВЕТКА ЈАНКА КРСНИКА.

(Свршетак).

* * *

На неких четрнаест дана по том, ишао је учитељ често у вече у шетњу, као што је сâм говорио.

Барон није много марио за то, јер учитељу слободно беше, да у вече иде, куд му драго; и остали се нису бринули за учитеља, само су тек његови ученици нешто шаптали међу се.

Знали су сви, да учитељ иде у долину, а на другом крају те долине је самотна кућица Толстовршникова.

Мину и два месеца, а тад одоше баронови из града у варош, па с њима и учитељ.

II.

Плакао је и дерао се на сву меру, кад га однеше на крштење. У цркви су га млади свештеник, господин Јанез, грдо гледали, кад су га полевали водом.

„Понкрец, Понкрец!“ беседили су господин Јанез: „— он нема оца, да му имена изабере, а и онако је данас дан светог Понкреца.“

Ни кум, ни кума, да би речце једне, ил да рекну друго које име, те тако остаде Понкрец.

И господин Јанез опет грдо су погледали а мало по томе па ће запитати кума крштенога: „кога ћу записати за оца?“

Не знаде му то ни кум рећи, те господин Јанез оставише празно место оно, где би ваљало да се напише очево име.

Дете је јоште плакало, кад га дома однеше.

Ал на дому не беше тога дана срећан дан! Стари је Толстовршник од рана јутра клео и грдио ван куће, а кад му се учини да је већ доста, баци сикиру на раме, па се упути да сече грање. Није хтео ни пречекати, да му принесу новорођенче-унуче из цркве. Желео је и пророковао му је све, само ничег доброг.

Стара Толстовршниковица брисала из потаје сузе, што јој тихо ромињале нуз лице. Кувала је чорбу за бôно чедо.

„Нај, Уришка“ зборила јој нáна, кад уђе с малим лонцем у собу „испиј ту чорбу; Анжишка ми послала кокошку, тако лепу кокошку, да ме чисто жао, што је морадох заклати; пиј Уришка, пиј, добро ће ти чинити!“

У то донесе кума новорођенче из цркве. Метнуше га у колевку и љуља-

ше непрестано, неби-ли престао од плача.

„Јесу-ли рекли што, господин?“ запитаће стара на́на потихо кума.

„Нису, а крстили су га именом данашњег свеца.“

„Шта велиш?“ прошапута бо̂но девојче. — „Како га крстише?“

„Понкрец је, Понкрец! Тако су хтели господин Јанез.“

„Боже, боже!“ јекну девојче, а сузе јој све лете низ лице.

„Баш чудно име!“ прихвати кума: „хајде Јуриј, или Јоже, ал Понкрец! А с господином се не могосмо свадити!“ — И опет стаде да љуља дете у колевци.

Стара на́на је брисала сузе, ал не рече ни речи.

„Хтели су, да му виде ба́бу!“ настави кум, гледећи непрестанце у чизме.

„Боже мој, боже!“ уздахну Толстоврршниковца.

Млада мати у постељи покри лице рукама. Слаба је била, не беше јој добро — и срце је болело.

На часак оде кума; вратила се и опет, а дошо̂ је и Толстоврршник. Остави сикиру заденуту у плот, за тим је надгледао на дворишту дрва, где се суше и уђе најпосле у кућу, ал за бо̂ну ћерцу ни да запита.

За ручком су ћутали сви: и господар и слуга и слушкиња: матере не беше ту.

Другог по том дана зазвони на цркви звоно самртничко. Умрла Уришка Толстоврршникова.

Кад су је сахрањивали, беше ту у пратњи и стари Толстоврршник. Неколико пута обриса сузе десним рукавом.

Стара је мати седела код куће, плакала, нарицала, запевала и љуљала малог Понкреца.

III.

Прође тридесет година. На Толстоврршникову двору беше госпо̂дарем Понкрец.

За старим ба́бом, што се први раста-нуо са светом, оста стара мати. Пред смрт је оставила све унучету своме. Умрла она, а годину дана по том ожени се Понкрец.

Сад је и он ту на дому кметовао, као и други, пре њега. Целе недеље беше муке и посла доста; кад дође недеља, мало би се одморио, донео би у кућу по који суд вина — није му се то ни познало у домазлуку, јер беше инако вредан и штедљив човек.

Ако дође који туђинац путник — у његовој ће кући наћи уточишта; лепо ће га примити и угостити

Било је баш некако око божића мраз нападао, да све шкрипи под ногама.

Толстоврршникови сели да вечерају, кад ал ево ти верне слуге и рече господару, да је пред кућом човек слаб и немоћан. Наслонио се на зид па моли да преноћи, јер не може даље ни корачити.

„А ко је то?“ питао га господар.

„Јадник неки: хаљине на њему све издеране, скоро је босоног.“

„А ти га одведи у кућу, па слам[у] ако хоће.“

Мало по том, па Понкрец метну на страну кратку лулу, па ће рећи жени која је децу справљала да лежу:

„Дај да се погледа, ко нам је у двору. да није рђав човек који, те би нам могао још што и украсти.“

У коњушари у куту једном на слами, лежао слаб и немоћан човек. Слуга је разастрьо нањ издерани му кожух, те се у њега увио стари јадник, јер заиста да беше јадник. . . . .

„А, тај неће красти краве!“ мишљаше Понкрец, када виде старца.

„Да ли вам је хладно?“ питао је гласно старца.

„Овде је већ боље, ал сам љуто гладан.“

„Отиди к мајци Болте, нешто је вечере остало.“

„Е да-ли сте ви кутњи газда?“ питао је онај на слами.

„Јесам!“

„А где је Толстовршникова Уришка?“ запита опет јаче.

„Уришка?“ рече Понкрец, па застаде, као да се домишља: — „ја је не познајем... а Уришка! Тако беше име мојој мајци.“

Чудно му било, што га туђинац о том пита.

„А да ли је умрла?“

„Онда када се ја на свет родих!“

Туђинац уздахну, па ће га опет запитати:

„А ко је ваш — отац?“

„А за што питате то?“ ...

У то дође момче и донесе нешто јеа. Туђинац се диже, стаде да једе, але мога.

„Не могу — зло ми!“

„Тај умире! кликну момче.

Понкрец се наже старцу.

„Трчи по господина“ рече слузи: овај је заиста на самрти.“

„Болт је гунђао нешто; пут до свешникове куће беше далек, а снег дебео падао по путу. Па опет је ишао брзо.

Мало по том, па туђинцу одлахну и ета, те започе:

„А ко вам је — отац?

Понкрец не може више ћутати. Сео је на корито поред старца и рекао му:

„Ја га нисам знао — ни ја, ни моја стара мајка. Тридесет година мину већ од то доба.

А јадник се диже и јекну:

„Ја сам твој отац!“

Понкрец одскочи к зиду, беседа та старчева тако га поплаши, да мишљаше, е није старац при свести.

Ту му је старац приповедао тихо, испрекидано дугу и дугу приповетку, а Понкрец га слушао, све је ту гутао.

А кад је старац свршио, изађе Понкрец на двориште и викну жену своју.

Метнуше старца у с бу на постељу.

А жени је рекао неколико речи, за остало га ни питала није.

Кад дођоше господин Јанез, лежао је старац у соби. Болт стао, не може да се нагледи те промене.

А у јутро је заспао и умрьо — Понкречев баба.

Погреб је удесио и постарао се за њ' син му.

Неколико дана по том дође свештенику, мете новац на сто и рече:

„За једну свету службу оче, за мајку ми и за — њега; ви га већ знате.

Са словеначког **Алексије Васин.**

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Гаја (одломак из веће срп. нар. песме).

Књигу пише силни цар Стеване,
Па је шаље својој милој сеји
„Пошљи мене твога сина Гају,
„Пошаљи га да му сечем главу,
„Да на њему не остане царства.
Виче мајка свога сина Гају:
„Устај Гајо, устај моја рано,
„Тебе ујка драги сине зове,
„Ујка зове, да ти сече главу,
„Да на тебе не остане царства.
„Ево Гајо свилена махрама
„Кад ти ујка твој одсече главу,
„Нек завије у свил'ну махраму,
„Нек обеси коњицу о седло,
„Коњ ће доћи главу ће донети,
„Мајка ће ти на сунце изаћи
„Па ће мајка јаде изјадати.
Оде Гаја силном цар Стевану.
Колико га царе угледао,
Толико је пред њег' ишетао:
Боже мили да дивна јунака,
Да ми хоће у дворове доћи.
Кад је био код ујкова двора,
Кад се јунак с коња сиђе доле,

Он састави обе руке своје:
Па беседи силном цар Стевану:
„Ево ујко свилена махрама,
„Кад ми царе ти одсечеш главу,
„Умотај је у свил'ну мараму,
„Обеси је коњицу о седло,
„Коњ ће отић' главу ће однети
„Мајка ће ми јаде изјадати.

Њему мили ујка беседио:
„Не ће тебе ујка погубити,
„Ујка куша твоју милу мајку,
„Колика је вера у сестрице;
„Иди двору нек те жени мајка,
„Ујка ће ти у сватове дођи!...
Оде Гаја, гором певајући.

Записао Алексије Васи.

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

Ја знам, рече Милче кроз плач, али ако он не дође, ако он мене не узме, па ја останем у срамоти!" —

„Па зар ми ниси ти сама поверила да ће те Миодраг у своје време просити. Зар и томе чуству да се неверује. Милче моје, ово су златне речи, ово је само поштен и племенит карактер могао написати, —рече мајка показујући лист.

„Све је тако", одговори Милче утешније, „ох боже што сам тако збуњена. Пустите ме слатка мати, да се умирим, да се размислим."

Срећа се поново на Миодрага насмешила. Милче је читав дан само о своме Миодрагу мислило. Оно је искупило све песме његове, те их је са уживањем читало. Ох како је диван и сјајан тај низ. Она је била задовољна.

Мати је пита хоће-ли довече у стрелиште на игранку. Она одговори да неће. И мајка је била задовољна.

Тако је трајало до 6 сахати у вече. — У то доба закуца неко на собњи врати, унутра уђе баштован и донесе дивну киту цвећа. Г. Радивој Зоричић шиље ово цвеће· — Милче је примило. После неколико тренутака ево и г. Радивоја да се на прву четворку ангажује.

Милче је попустило, ангажовало се, мати је махала главом и одмах отишла, да одело спрема. Око осам часова у вече седоше Стајићеви на кочије и одоше у стрелиште на игранку.

Г. Зоричић их је чекао, он је обасуо свим ласкама Милче, он је играо, забављао, расејаност је одагнао те Милче после неколико часова беше сасвим заборавило на своје речи:

Сиромах песниче, како те брзо забораве! Док распаљујеш чуства док си у радњи, дотле ти се клањају, обожавају те; а чим нађу угодности своме телу на тебе заборављају. Али ће се можда некада горко покајати.

Милче се те ноћи тако занело за г. Радивојем, да му је погазив своје речи према Миодрагу казала, да га воли. Она више није могла да се врати на оно поље, де је пређе толико среће мира и задовољства уживала. Г. Радивој запросио је Милче и она рече да хоће.

Миодраг је то чуо. Њега је протрелила грозница. Он се хтео сам убити. Отиде код надзорника Такелијног завода и пријави се да ће на неколико дана, ради неког важног посла одпутовати.

Било је већ поладно јесење доба. Лађе су још пловиле. Миодраг седе на лађу и искрца се у Баји. Није хтео да се покаже познаницима, заото пође с великог Дунава пешке и дође под Бај у крај Шугавице.

Уз бајир горе пружа се мало лепо шеталиште. На средини је посм

тичара. Миодраг стао је доле уз обалу те је мотрио, ко се тудан горе шета. Нека страховита зебња стискивала му је срце. Дуго је ту стајао и позорно мотрио.

Наједаред опази, да се од Танацковићеве куће упутило пар чељади у посластичару. То беше Зоричић и Стајићево Милче. Лепа је као анђелак. Она је ухватила г. Радивоја испод руке, па мазно и заљубљено пиљи му у очи. —

Миодрага прострели муња кроз мозак, он је чуо неки прасак, и тада оглуну, онесвесну и клону на земљу. — Дуго је ту лежао, ни живе душе да наиђе на њега да га са ледене земље подигне, да га пробуди. Већ се и смркло, лампе су по улицама гореле. Миодраг се наједаред тргнуо, пробудио. На небу светле силне звезде, а у Шугавици одсјајкује им се сјај. Окретао се небил разазнао де се налази. Ту је Шугавица, ту шеталиште ту посластичара. Сада се тек сетио на Милче и то га сећање ужасно заболи. Погледао је у ладну Шугавицу. Зар да не учини свакој патњи у часу крај!

Та да му се наједаред учинило, као да је он то сневао. Он није могао веровати, да му је Милче неверно. Он је тражио уверења, јер је држао да је све преживљено машта била. Он се полагано успне уз брег горе; али је осећао неки велики терет у грудима. Сврне у гостионицу и заиште собу. Одмах је легао у постељу. Грозница га је протресла. Но он заспа.

Непрестано је бунцао, стењао, плакао, молио.

Кад око неко доба ноћи њему поћи. Осетио је да му се нешто топло лагано по усти разлива. Он скочи са постеље и пожури вратима да зовне кога у помоћ, али се стропошта крај постеље на под а крв му поцури из уста. У часу беше се занео, те је лежао ту, док му крв није одишла. Када је дошао себи, беше слаб, блед, ко издишући жижак. Он се насмешио па рече: „Хвала Богу, бар ће се скоро свршити!“ Тада му опет суморна црта паде на лице, па ће изустити: „О, не хвала Богу — народ мој несретни губи опет једну снагу!“ Суза му је по томе покапала лице, и он уздахнув изусти: „Милче моје вазда сретно било!“

Миодраг је мислио да ће ту ноћ умрети. Он је скроз прозебао, лежећи у лаком оделу крај Дунава на земљи. Није сиромах ни мислио да су то тек први весници оних страшних и горких мука, које ће у животу претрпити.

Миодраг није ту ноћ умро. Он је доживео и сутрашњи жалостан дан да чује и да се увери, да је Милче испрошено и прстеновано. Одмах је сео на лађу вратио се у Пешту натраг. Био је сувише блед, и слаб и кашљуцао је. Није више писао а врло је мало учио. Понајвише је лежао на свом кревету и уздисао је. Врло је ретко на улицу излазио а није трпио више ни друштво. Његови су другови знали шта га тишти и поштовали су његову тугу. Нису могли да прежале свога доброг и примерног друга и пријатеља.

Глас им је дошао да се Милче венчало. Ту вест нису смели казати Миодрагу, ал' он је осетио онај тренут, када је она пред олтаром заклетву свом мужу изрекла; а погазила свето дату реч. Он је мирно подносио своју тугу и бољу, а то је причињавало, да му је боља у једном стању се одржавала, и живот се продужио.

У таком положају прошла је цела зима.

Међутим Милче се венчало, она је постала Зоричићева љуба. Престале су серенаде, престала је она весела бука, престало је оно ласкаво удварање; а наступио је редован домаћи живот. Г. Радивој радио је свој посао; но одмах првих дана научио је своју жену, да он после вечере мора одлазити у кавану, јер тамо су сви његови другови, па и он неће да мимо света живи неће да се изгуби из вида.

(Наставиће се).

НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

Поштуј старијега.

Рани мајка девет милих сина,
Осам мајка лепо оженила,
И деветог почела женити.
Беседи јој синак понајмлађи:
„Узми мајко штаку и навлаку,
„Па ти иди у гору зелену,
„Сутра ће нам нови гости дођи,
„Па ће нама љуто забавити,
„Што држимо тебе стару мајку,
„Што држимо у пребели двори.
Узе мајка штаку и навлаку,
Па отиде у гору зелену,
Ал не пева, већ љуто запева.
Кад ал ево из горице виле,
Па беседи из горице вила:
„Што не певаш остарела мајко,
„Што не певаш, већ љуто запеваш?
Беседи јој остарела бака:
„Тешко мени из горице вило.
„Тешко мени и до бога мога,
„Ранила сам девет милих сина,
„Осам сам ти оженила лепо,
„Кад сам стала деветог женити,
„Отера ме у гору зелену.
Беседи јој из горице вила:
„Иди двору остарела мајко,
„Ту ћеш наћи од девет синова,
„На сред двора до девет гробова.
Како вила у горици рекла,
Тако мајка на двору затекла.

Записао **Алексије Васин.**

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

(Наставак).

Дакле имали би ученици тиме доста вежбања за мишљење. —

5. „Ми смо овај високи степен културе достигли тек помоћу оног умног блага, које се у класичној литератури налази. Ми морамо дакле нашу децу водити томе извору знања, ако хоћемо, да нам култура остане на тој висини.“

Овде више није реч о језику, него о духу, о садржини грчких и римских умотворина, па да видимо, јесмо ли научили штогод од њих?

Ко би то могао порећи? — Германски народ живио је у земљаним колибама, и одевао се животињском кожом. Нису знали писати, нису имали науке и уметности, нису имали ни заната. Римљани им донеше прву културу. То сведоче многи стари градови на обалама реке Рајне. Онда су почели примати науке и уметности, које су донели Карло и франачки народ. Али право образовање добили су Немци тек освојењем Цариграда, кад су се Грци расселили и њима отворили грчку књижевност. Шта би Германи на умном пољу постигли да су били сами себи остављени, то се не зна; али се даје закључити из умних производа оних људи, који са грчком књижевношћу нису у додир долазили, да то не би ништа било.

У оцењивању класичне књижевности не само да се саглашавам са филолозима него тврдим, да је уплив Грка и Римљана на садашњу културу још већи, него што они то тврде. Али оћу да обратим пажњу на две тачке, где се наши назори разилазе. Несмемо изгубити из вида ни тамну страну старе културе. Није све што је класично, лепо и добро. У тој силној светлости има и мрака. Друкчије не може бити. Нема на земљи ничег савршеног, па се не изузима ни стара књижевност.

„Грчки живот био је сасвим друкчији, него данас што је наш, па зашто се онда у школама поглавито он изучава. Данас већ више не негују младићи и људи своју лепоту, као што се то види из живота старих Грка; положај женских у друштву са-

свим је данас друкчији; данас нису већ више младићи одушевљени за телесним вежбањем; то још видимо само у јахачким школама, друштвима за гимнастику и дворанама за мачевање. — Шта више ни старе драме немају више на позорницама никаква успеха, па ни преводи текста ни опширна испитивања музичара о ритму у коралним песмама не могу да извуку стару трагедију из старих књига.“

То стоји, да се грчки живот не може скроз узети као пример, а тако исто ни римски.

У какве поноре не гледимо већ кроз катилинарске говоре славнога Цицерона, а да и не спомињемо списе доцније о добу царева. Не треба дакле, безбрижно давати то као средство за оплемењење срца и ума.

Са овом примедбом није вредност класичне књижевности побијена, него је само доведена у праву меру. Само ја из тога не закључујем оно, што филолози закључују. Они веле, да зато, што смо се ми од Грка и Римљана научили, зато се морамо и даље учити. Но ја сумњам, да тај закључак треба тако да гласи. Пре би овако могли казати: Нисмо могли бити пре без грчке образованости, али сад можемо.

Једно столеће за другим све је више мисли од какве вредности из старих класика побирало, и пренашало у данашњу науку. Ко стоји на висини сувремене образованости, бадава ће тражити у класицима какву нову мисао, или бар таку, која досад већ није позната, све је то већ исцрпљено и пренешено. По томе дакле, кад би ми нашој деци дали само садашње образовање, ми би их уједно и класично изобразили. Свака мисао грчких философа је узета и у системе немачке философије, или се бар о њој говори.

Али напротив се налазе небројено изврсних мисли у немачкој философији, за које нису Грци и Римљани ни слутили. Ми смо стари век у сваком погледу већ одавна надмашили, те је по томе сувишно ста… класично образовање. Учити оно што је несавршено, кад имамо нешто савршеније. То је педагошка погрешка.

Уверен сам да ми нико неће моћи показати ни једно место у науци и уметности где смо иза тих старих народа заостали. Може бити да у вајарству Фидијас и Праксител, више стоје него — само ћу имена модерних вајара да споменем — Канова, Данекер, Торвалдсен, Раух, Шванталер, може бити да ови и нису достигли оне прве, али у сликарству ћу да споменем име Рафаел, па држим да ту неће нико посумњати.

Још мање у музици, особито што се теорије тиче.

Но овде је реч баш о самим наукама, и држим да не ће ни један човек без предрасуде посумњати да данашња наука више стоји него ондашња.

Пре се изучавали Аристотело и Плиније као највећи научењаци; али ко би их сада предпоставио Њутну, Хумболту, Дарвину; или да споменемо имена Лавоазије, Бертолет, Берзелијус, Либиг, Фаради. Они први спадају свакојако још у историју природних наука. Тако се исто односи Иродот и Тјукидидес, Ливије и Тацит према Милеру, Хердеру, Шлосеру, Ранке-у, Момзену; а Питагора, Плато, Архимед према Њутну, Лајбницу, Ајлеру, Лапласу, Гаусу и. т. д.

Култура данашња дакле неби пала, кад би се одклонило толико учевно градиво, него би се дигла као лађа, која се терета опростила.

Сви данашњи европски народи су у својој младости учили од Грка и Римљана, па су дужни да су им зато благодарни; али ти народи су данас у своме зрелом добу, сад већ треба класична књижевност да ступи натраг, да дође у архиву.

Ако се то приведе у дело, онда није решено само једно питање, него су отворени нови путеви културном напретку.

Тиме би се учевни терет знатно смањио. Питање о претоварености би било у пола одклоњено.

А тиме би се створила и школа за образовање у правом смислу.

Пре је била гимназија такова школа, која је својим питомцима давала све основе ондашњег образовања. Али онда, кад се природне науке тако унапредиле, кад су модерни језици и књижевности таку важност добиле, онда гимназије више нису биле то што су пре биле. Она се трудила да опет то буде, па је примила и те нове основе међу своје предмете, али је тиме створила то питање о претоваривању. Не само да лекари ишту да се то питање у корист дечијег здравља реши, него и сама ствар по себи изискује, да се то питање већ једанпут одклони. Гимназија мора и на даље остати школа за образовање, само треба да се удеси према данашњим културним одношајима. А то се може од прилике овако учинити.

Средиште целе наставе треба да је матерњи језик.

Формално образовање, што се у опште од граматике изискује, може се пре и сигурније постићи, кад се склоп матерњег језика изучава, као што је то био случај у Грчкој. Пошто би тако деца у школи научили сам језик живом речју свакидашњим говором, лакше и боље би могли схватити дух самога језика. Ради сравњивања нека служи француски и енглески језик. Склоп ових језика је такав, да ће се доста јасно моћи видити разлика .

Још је важнија књижевност. Она садржи у себи сво знање са разних поља данашње културе, па сваки који то прими стоји на висини 19 столећа, а уједно је поримао грчки и латински живот.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.

КОСОВО ПОЉЕ ОД ПРИШТИНЕ ДО ВУЧИТРНА.

(Из писма А. Хиљфердинга А. С. Хомјакову)

На лево од града Приштине пружало се поље, што се зове Широким. Кроз то поље 1½ час од Приштине тече река Ситница лево је омален брежни хрбат, Голеш, овуда је, кажу, побегао Вук Бранковић из битке. Ишли смо около једног часа, кад се стадосмо спотицати о силно надгробно камење мухамеданско, на њима су горе исечене чалме, до ових споменика су опет други прости гробови и камените плоче, а они сигурно обележавају место, где су сарањени хришћани. Пењући се уз брежуљак било их је све више и више. На вр брежуљка је малена, каменита кућица, око ње је пет крушкових дрвета; пред кућицом сеђаше дервиш, који ту такође има своје станиште, а чувар је гробу. Отвори нам врата; унутра су стајала два велика каменита гроба, један много дужи (има га до 3 аршина) доста висок, други је нижи и краћи, оба су из белог камена. Већи је гроб, казивали су ми моји проводиоци, Гази-Синана, дива у расту и везира Амуратове војске, у мањем је погребен његов слуга. Оба су пали под руком Милоша Обилића, када је распорив султана, отео се рукама турским па са своја два побратима пробијао се кроз целу војску, што га је окружавала. „Да, страшан је био човек тај Милош, говори дервиш, није само да је убио Гази Синана и његова оружоношу; видиш, сви ови гробови, све су то Турци, што их је Милош погубио. Он је стајао на вр брежуљка, ето на том месту, где је сад текија (надгробни споменик), усред целе војске и био је око себе сваког, ко му је само дошао.“ И заиста, сав брежуљак око куће, што покрива гроб Синан-паше, сав је посејан гробовима, има их овде на хиљаду. И сви ти пали су, по предању не само православних но и мухамедаца, од руке Милошеве. Таког народ замишља себи Милоша! Ни су га Црногорци узалуд изабрали као символ храбрости. Милош савршено потавњује у очима народним цара Лазара.

Лазара памте православни као свеца

а не као јунака, а мухамеданци су га скоро већ и заборавили са свим. Ова ратна лазина зове се Мазгитом, по имену оближњег села. Ту је, очевидно морала бити нај-жешћа битка.

Пођемо даље, па онда сврнемо с великог пута на лево; пустимо се брзо у долину једну обраслу чешћу, и видимо споменик знаменитог завојевача, отоманова унука, султана Мурата I. Споменик тај је доста велика четвероуголна зграда, од белог камена са зарубастим кубетом, једном речи, џамија без минарета. Од ње мало даље је зграда за дервише и госте, ту је и пространа башта са доста воћа. Ту је, веле, био турски око, и споменик је подигнут баш на оном месту, где је стајао султанов шатор, под ког је ушао Милош као пребегалац и убио турскога цара. У текији тој је кенотаф, огроман дрвени гроб под црвеним свиленим покровом, по коме су белом свилом извезени стихови (суре) из корана. Чело гроба стоји грдна чалма од саме свиле. С обе стране гроба стоје по два свећњака, а у њима су воштане свеће. Над гробом је бронзова лустра бечке „мустре." По зидовима текије су исписани арапски натписи. У кенотафу је, веле само срце и утроба султанова, а тело је однешено у Бруу и сарањено тамо с његовим претцима. Кенотаф и споменик били су порушени док их није серашћер Хуршид-паша оправио пре једно 30 година. Путник ће ту бити лепо дочекан, а о каквој опасности ни разговора нема.

Од гроба муратова пењеш се опет узбрдицом кроз честар, затим се опет спушташ, па улазизиш у пространо, као длан равно поље. По где где је тек на њему чести. Пут је широк, пробијен коњским копитима и точковима широких кола, у које Косовци упрежу волове па гоне рану и сено с једног места на друго, а на којима се опет не изиђе лако иза границе Косовскога поља. За пола часа дођосмо до Лаба, који тече преко поља, а обала му је покривена врбом, ракитом и рогозом и утиче близу тога места у Ситницу. Преко Лаба води мост дрвен и камепит, испрва је морао бити сав од камена, а кад се стао рушити, Турци разнесу камење па га замену дрветом. Тај мост и малено сеоце, што је ту, зову се Бабиј мост. Не далеко одавде су ми показали на село Расково.

Становници уверавају, да је Милош, борећ се сам посред целе војске Турске, најзад малаксао и непријатељи га ухвате и свежу му руке и ноге, но опет му за дуго нису могли ништа учинити; од главе до пете био је оклопљен оклопом, о ког се сломила свака сабља и буздован, и нико се није могао досетити, како да му се скине та одећа, која је као сливена на њему стојала. Ту код моста десила се нека баба што је прала рубље у реци. Она дође Турцима, што су водили Милоша, и покаже им једини отвор Милошева оклопа. Отуд је, рекли су ми, име тога моста Бабиј. Поведу Милоша неколико корака даље; баба стала учити Турке, како ће да откују Милоша. А јунак не могући макнути ногом ни руком, јурне свим телом напред и одгризе баби нос. Отуд, продужује Косовски чичероне, и село се код моста не зове Бабиј мост, као што зову људи, који не знају твари, него Бабиј нос. Но још и ту с Милошем не могоше ништа учинити, поведу га још даље и тек у идућем селу раскују јунака, и од тога дана село се зове Расковом. Тако Косовци привезују називе своје околине са предањем, особито с оним што говори о љубљеном витезу. У једном часу растојања на десно при подножју горе налази се минерални извор, што се зове Милошева бања, ту се Милош купао пре битке. Даље такође десно од пута, је село Самодржа, где су развалине оне цркве, у којој је Лазар причестио војску пред битком, с том црквом доводи народ у свезу предање о спору међу Урошем и Вукашином о царску круну („Урош и Мрњавчевићи.) Жао ми је, што сам тек касније дознао за цркву, и што ми нико за њу не рече док бија на Косову, а вредно би било распитати шта се прича и о том старом споменику славе српског народа и његове величине.

Прелазећи Лаб тамо и амо је пуно гробља на све стране. За по часа сусретне нас други брежуљак сличан оном, на ком се по предању, Милош борио; и ту се крв потоцима лила, судим по томе, што је на сваком кораку мусломанска могила с чалмом или могилном плочом. Место је већ зарасло дубовом чешћу. Даље се скоро не може видити гробља. Поље је глатко и равно до самога Вучитрна, који је од Приштине 2 часа далеко. Тек под самим је местом земља обрађена.

Другог пута ћемо по руском путнику даље разгледати наше тужно Косово поље.

Н. К.

КЊИЖЕВНОСТ.

Пелагић као књижевник.

(Наставак.).

Г. Пелагић износи прво практични, а за тим и теоретски програм социјалиста. Тога реда држаћемо се и ми при оцени.

Практични захтеви социјализма износе у његовој књизи не више од листа и по. Кад би писац једино то хтео, да изнесе свету практични програм „нових људи“, ми против тога не би имали ништа. Али он је себи ставио за задаћу, да осветли и образложи захтеве социјализма, а то се богме неће никад постићи, кад се само каже: ми хоћемо ово и ово! Тако ће се само погрешни појмови о каквом начелу још већма ширити и утврђавати у публици. Јер шта н. пр. може непосвећен читалац знати, шта значи „оделење цркве од државе“ или „уништење стајаће војске“ кад се о томе ништа из ближе не рекне? Је ли икоме јасно, кад се просто каже: „а судска и административна управа треба да се сведе на најјевтинији и на најпростији начин?“ Али како? То је остављено читаоцима, да свако пресуди како ко зна и како се коме допада. После г. Пелагић меће у практични програм социјалиста и такве ствари, какве не тражи ни једна соц. странка у ниједној држави. Он вели н. пр.: „да се фабричним радницима и осталим надничарима, слугама и најамницима законом одреди награда према потреби, а то не треба да буде мања од три динара дневно, па ма то био и најлакши посао“. То је специјално Пелагићев захтев, а он је себи узео слободу, да га свету продаје као захтев социјалистичке странке. А таквих „захтева“ има више у тој књизи. У колико се такав поступак са „стварношћу“ слаже то нек изволи сам г. Пелагић пресудити. Нико му не може кратити ако он хоће за своју личност и најлуђи програм да истакне, али онда нек се не размеће, да говори у име других људи. Толико би могао и сам г. Пелагић учтив бити.

И за све те захтеве — и за своје сопствене, не и за оне, што их одиста социјалистичке странке на-стављају — вели г. Пелагић: „И саме поле напредне и човечне владе неких држава већ у велико раде, да се ти захтеви остваре потпуно“. То је, с опроштењем лаж, а била хотимична или не — то је сасвим свеједно. Г. Пелагић у опште вели, да се покрива ауторитетима, па ма то биле баш и саме владе, које он тако јако мрзи, но које постају одмах „човечне и напредне“, чим треба да се наведу као пример, да чак и оне остварују Пелагићеве захтеве! За потврду својих речи он сваког часа потеже фразу, „то и то потврђује чувени научар“ и т. д. А овамо није ни проучио дотичног чувеног научара, н. пр. у отсеку, где говори о својини, наводи Прудонове речи: „својина је грабеж“, а не зна, да су те речи изречене још у великој француској револуцији (1789); после он и не зна, да Прудон није ни био принципијелан противник приватне својине, него, баш на против он је припадао тако званој „малограђанској социјалистичкој странци“. Е, али одкуда ће то г. Пелагић знати! За то је нужно прочитати Прудона, његове прејемнике и његове критичаре, а то се не слаже са Пелагићевом стварношћу! На послетку, г. Пелагић је у том погледу врло дрзак. Он н. пр. наstави неку тврдњу, па одмах за тим вели, да те његове разлоге потврђује и знаменити научар — рецимо — Кетле. А овамо Кетле, тај одиста знаменити социјални физичар, писао је још онда, кад су г. Пелагића „дрешили из пелена“, дакле не Кетле, већ Пелагић потврђује Кетлеове наводе и то разуме се његовим, њему само својственим, начином. Најзад ја сам г. Пелагића ухватио у нечем. Он већином није ни прочитао оне писце, које наводи за потврду својих „назора“, него је те цитате покупио које из чланка „Реални правац у науци и животу“ од пок. Светозара Марковића, које из других расправа на српском језику. Да богме, то је необориви доказ његове дубоке научности и оријашке стварности.

Из Пелагићеве књиге дакле неће читалац баш никако се упознати са практичним захтевима социјалистичке странке. Чуће само „клепет млина, али брашна-брашна нема. По томе дакле није ни баш смисла да таква књига има угледа света. У најбољем случају неће ником ништа користити, а може да нанесе штете у толико, у колико шири и утврђује погрешне појмове.

Сад да видимо како стојимо са теоретским делом.

б) Теоретски део. Прелазећи на претресање теоретског дела, морамо ради бољег разумевања неколико речи претходно рећи.

Социјализам, као и свака идеја о друштвеном преображају, јавио се у почетку своме као утопија, као учење пуно фантастичких нацрта о будућем уређењу државе и друштва. Поједини генијални умови склопили су готов план, на којем треба да се васпостави ново друштво. Нацртали су до најситније појединости будуће царство среће и благо-

ства. Отуда, колико је било таких светлих умова, којих се дубуко срца коснула човечија невоља и људски јад, толико је било и разних система, школа, које су имале мање више племенитих и даровитих последовалаца. Таки системи, школе, били су Сен-Симонов, Фуријеров, Кабеов и т. д. Сви ти системи били су плод великог ума и племените душе, али свима је била општа махна та, што су били — ненаучни и баш с тога фантастични. Тек од 1848 год. уздигао се социјализам до екзактне науке, а пре тога био је веровање, религија, никако пак наука.

(Наставиће се).

Летопис Матице српске уређује А. Хаџић. Књига 132. 1882. Свеска четврта. У Новоме Саду српска штампарија дра Свет. Милетића. 1882. 8-на стр. 152. Цена 70 н.

Као дојакошње свеске летописа тако и ова долази са лепим и обилним садржајем. Први чланак „Поглед на економни развитак људски“ од дра М. Ђорђевића, није истина никакав самосталан рад, него нам износи мисли немачког филозофа Лоце-а о развитку садањега друштва, али у њему има пуно ваљаних напомена и умесно се истичу мане, које иду уз сав наш напредак, те му знатно побијају цену. Нарочито помиње Лоце значајност куће и породице за привредни живот, које треба да буде гаранција сталнога напредовања. Волели би, да је језик на неким местима лакши, а и увод је без нужде пун фигура, које се тешко могу да разуму.

„Путничке слике (Подрим и Метохија)“ од П. Срећковића свршује се у овој свесци интересантним податцима за нашу народну кабалистику. Писац помиње још опадање Срба у пећској нахији, те и ту слушамо ону исту жалосну песму, која нам долази са свију народних размеђа, на којима се наш народ налази.

На трећем је месту „Добра партија. Приповетка Милана Савића.“ Поред све живости појединих сцена и доброг карактерисања „особа,“ што ће учинити да ће се ова приповетка радо да чита, ипак не могосмо да се отмемо утиску да то није много утекло од почетничког посла. А то тек није у ствари. Цитирани су шта више и немачки стихови од Хајне-а (на стр. 75. цела једна песмица), што мора бити непријатно за читаоце, који не знају немачки, а — како данас ствари стоје — тих је велика већина у нашој читалачкој публици. То чине до душе и други писци, али увек себи на штету.

Под „Апологија Лукијана Мушицкога“ саопштио е вредни проф. Александар Сандић и друго писмо митроносног песника митрополиту Стратимировићу први је штампано у другој овогодишњој свесци), којим је изазвао сретан обрт у свом — кроз две и о године — патничком животу. Г. Сандић је добро учинио, што је садржај тога писма извео и укратко нашим садањим књижевним језиком и навио на исти неке историчне реминисценције.

У рубрици „Књижевност“ реферује нам на том послу опробани С. В. Поповић о „Низу српских приповедака Вука витеза Врчевића.“ Изводи, што их референат наводи, побудиће зацело у многоме жељу да узме те приповетке у руке, те да се наслађава оригиналном формом и духом, што кроз њих веје. И по нашем мњењу ваљало би да се на исте угледа српска уметничка новела, ако жели да постигне успех у светској књижевности. Као што је читаоцима овога листа познато, преминуо је неуморни Врчевић 13. авг. о. г. у Дубровнику и оставио је иза себе више дела у рукопису. Хоће ли бити у нашем народу толико свести, да сачува ту оставину од пропасти?

На крају и ове свеске налазе се изводи из записника књижевног одбора, књижевног оделења и главне скупштине 1879. год.

Ова свеска „Летописа“ је последња за ову годину и од године настаје нов течај. По дојакошњим свескама јасно се види, да се уредништво, да су се књижевници свом снагом трудили, да „Летопис“ буде у сваком обзиру лепа и ваљана књига. „Летопис“ је огледало интелектуалне снаге овостраних Срба и наш свет требао би обилнијим претплаћивањем на исти — јер досадањи одзив је врло слаб — да покаже, да цени ту снагу и да је вољан да је потпомаже у њеном раду за напредак књижевности и народа.

М. Петровић.

РАЗНО.

(*Новине и пунице*). Неки амерички новинар сравњује **новине** са **пуницама**, и изгледа да из искуства говори. Он вели: Новине играју у јавном животу исту улогу, у коју и пунице у породичном животу. Сви се њих боје, а нико их не воли. Док одобравају све што се ради дотле их поштују људи, а чим почну да куде и грде одмах се сви сложе у жељи, да ђаво носи те пунице!

(*Лабудови у Енглеској*). Ове дивне тице пливачице беху пре једно седам столећа у Енглеској врло ретке па због тога су их тамо јако ценили. За владе краља Едварда IV (1461-1483) није нико смео осим краљевића лабуда имати а ко би желео да га држи, морао је пет лоти чистога сребра држави платити — то беше за оно доба прилична сума. Ако је ко јаје лабудово украо беше годину дана затворен и још је морао добру суму новаца платити. Ако се за кога доказало да је хтео лабуда гдегод на реци украсти, па му није пошло за руком, онда је увребани морао онолику гомилу жита на обалу метути колики је био онај лабуд са уздигнутом главом; жито пак није смео нико дирати већ су се тице њимеараниле. Ако је ко доиста лабуда украо или га убио био је кажњен и новцем и затвором. Брижљиво су пазили на лабуде особито на реци Темси и само је краљ (а доцније и великаши вароши Лондона) имао искључиву привилегију, да их држи. У извесна до-

ба године стерали би лабудове у један залив Темсе па тамо би ишао краљ и великаши на малим чунићима, да их лове. То ловљење се наравно са неким церемонијама обављало. — Краљица Јелисавета давала је своје лабудове сваке године очупати, па је њихове меко перје употребљавала за јастуке.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Мудар одговор*) Шатонеф, чувар великог печата Људевита XIII. био је још дететом врло досетљив. Једном дође неки владика његовим родитељима и запиткиваше малога Шатенефа о разним стварима. Једном приликом запита га ово:

„Ако ми кажеш где је Бог добићеш једну поморанџу.“

„А ти ћеш добити две ако кажеш где није“ одговори му Шатонеф.

(*Деца неморају свашта знати*) Двоје деце бацало се на улици камењем. Један камен одлети и разбије излог на једном дућану, трговац истрчи на поље а деца куд који. Трговац виде да их стићи не може те науми да их превари:

„Хеј, децо ходите да вам нешто кажем“, викао је он за њима.

Један од њих се на то окрене и довикне му

„Деца не морају свашта знати“, те отрча даље.

НОВЕ КЊИГЕ.

Певанија Змај-Јована Јовановића. Свеска десета, Издаје српска књижара Браће М. Поповића у Новоме Саду. Српска штампарија дра Св. Милетића, 1882. Цена дивот-издању (на хартији боје слонове кости) 65 новч., издању за народ 40 новч. — Изиђе нам дакле и последња свеска овога дивнога дела, збирке песама нашега песничкога славуја Змаја-Јовановића, и тако сад имамо пред собом једну нову красну и велику књигу, која је урес нашој књижевности и прави бисер песнички, што га је велики песник народни тридесет година дана низао из своје племените душе и из свога осетљивог и родољубивог срца на дику и понос народу, у којем је могао такви песник поникнути. Цена је делу у красноме издању 6 ф. 50 н., а издање за народ 4 фор. Цело деле износи 80 великих табака. Издавачи су ради да набаве и фине и уметнички израђене корице за ову књигу. Но које ће моћи само онда издати, ако се јави бар три стотине потраживача, а до сада се не јавише ни десетак, а оваку књигу ваљало би свакојако у што сјајнију одећу, у што лепше корице, заодети.

Ђулићи увеоци Змаја-Јована Јовановића. На финој дебелој хартији, у укусном малом формату. Стр. 112. Цена 60 новч. Свака је страна заоквирена лепим штампарским орнаментом, и у опште се ово издање може сравнити са лепим немачким издањима песама Мирза Шафије (Боденштет) и т. д. Ове песме не уступају ни мало змајевим „Ђулићима“ који су припознати за најбоље лирске песме змајеве, што их је писао у сретне дане своје, кад му је верна љуба на дому цвеће радости и уживања уплетала у венац среће његове, а „Ђулићи увеоци“ су сузе, што их песник лије на гробовима свију својих милих и незаборављених: миле љубе му и слатке дічице, које све покоси злосретни удес у прерано добу младости и детињства. Сваки читалац, који је имао у животу своме слична удеса, којим је у свом веку био кадгод худе среће, да је изгубио из тела загрљаја коју милу и драгу душу, наћи ће у овим одјецима срца рањенога песника, тумачења и ут[illegible] и својој тузи, своме болу.

Почетнице природних наука, *Општи увод у природне науке*, написао Т. Х. Хексли, превео Др. [illegible] за Пачу, шеф општинских лекара у Београду. [illegible] Сад издање штампарије А. Пајевића. 1882. — Други наслов: *Књиге за школу и народ*. Свеска осма. [illegible] стр. 102. — Ко је имао у руци ма коју свеску [illegible] „Књига за школу и народ,“ тај ће вредном [illegible] давачу А. Пајевићу, штампару у Н. Саду, [illegible] искрено: Евала! Ове су књижице нужне као [illegible] хлеба свакоме, који је уопште рад да штогод [illegible] а овамо не може се упуштати у дубље стручно [illegible] чавање овога или онога предмета, а уједно [illegible] гу књиге ове као „почетнице“ послужити да [illegible] веду у дотичну грану науке и знања, те су [illegible] ове књиге добро дошле и народу и школи и [illegible] би било, да се публика овоме подузећу што [illegible] одазове, како би „Почетнице“ што чешће и [illegible] ше излазити могле, јер нећемо ваљда захтевати [illegible] их издавач издаје с тога, да пуни њима своје [illegible] цине. Цена је свесци, увезаној у тврде корице [illegible]

ПОШТ. ПРЕТПЛАТНИЦИМА.

Јављамо штов. претплатницима нашим, да су нам стигле већ из [illegible] *тврде и златом украшене корице за овогодишњи „Јавор“*, које могу послу[illegible] за остављање свакога броја листа, кад стигне, да се чист одржи, а на к[illegible] године увезаће лист у њих сваки књиговезац будзашто. Цена је [illegible] красним корицама 1 фор. а. вр.

Издавач „Јавора“: Књижара Луке Јоцића.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на [illegible] 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За [illegible] не земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. С[illegible]

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 49. У Новом Саду, 5. децембра. 1882. Год. IX

ЂУРА ДАНИЧИЋ

и његов књижевни рад.

(Свршетак).

годну ову прилику или боље рећи неприлику за нас код Даничића употребили су они, које се њиме лепо користити знадоше.

Године 1866 позове ђаковачки епископ и покровитељ југославенске академије Ђорђе Штросмајер нашег Даничића у Загреб, чему се Даничић и одазове те у Загреб пређе. Као што је он обогатио орган књижевног друштва „српске словесности“, који је и уређивао својим ваљаним радом; тако је исто он то учинио и књижевном органу југославенске академије „Radu“ који је почео излазити године 1867. Но годину дана пре, дакле већ исте године, како дође у Загреб штампао је он у „Književniku“ III од 1866 године „Типик св. Саве за Ораховицу“ и то ћирилицом, и ако су се остала дела других писаца у књижевнику латиницом штампала; исто тако штампао је живот св. Ђурђа Кратовца, што се налази пред службом истом мученику, ког су Турци спалили у Софији године 1515 као што то живот сведочи у осминајестој години живота му зато, што се није хтео потурчити.

Са својих заслуга буде Даничић одма изабран правим чланом академским, а 25. Јула 1867 год. за првог тајника. Исте године видимо великог напредњака у језику, Ђуру Даничића као конзервативца члана и посланика у српско црквеном народном сабору у Карловцима. Као што већ рекосмо развио је Даничић снагу своју душевну у „Radu“ југославенске академије, што се већ при првој књизи његовој опажа. Важан је одма први му чланак у истој књизи о сугласним словима ћ и ђ у историји словенских језика. Већ и старији филолози пре Даничића могли су лако знати како је постало ћ и ђ од сугласа тј и дј просто њиховим слевањем; али како су ћ и џ постали од гт, хт или ки, ги, ту се нису никако могли домислити, него су просто рекли, да се такови сугласи гт, хт замењују са ћ ђ. Даничић је био први који тај појав није тако на просто узимао, него је гледао, како ће то знанственим доказима разјаснити сравњујући све фазе и промене што се у њима збиле, док је кт до тј дошло са сличним појавима у језицима сродним т. ј. Индојевропским: са талијанским, француским, шпанскиим и грчким. Уз то мишљење је пристао и Миклошић, но било је и противника

као што су Лескин, Потебни и други. Осим тога измењало се о том доста разни мишљења, те се на послетку ухватило за говорне органе, па се хтело физиолошким путем ту важну појаву у Словенском језику протумачити, но колко је нама познато, који смо у томе хтели чути мишљења Даничићева није он још пристао уз најновија тумачења. Године 1868 читао је Даничић у седници академској рад свој, којим је наставио оно, што је како чусмо у Гласнику започео, а то је о акценту у српском језику, и то овде сад о акценту у глагола, које је разделио на врсте, те по врстама ради лакшег посла то обавио, а на послетку даде нам преглед о том огромном раду, тако да нам показа промене, што се збивају са појединим акцентима у неодређеном начину, садашњем времену, прво пређашњем, другом пређашњем, заповедном начину, првом глаголском придеву, другом глаголском придеву, прилогу садашњег времена и у прилогу пређашњег времена. Истраживање своје о акценту и то у придева наставио је он у Radu књизи XIV и XVI пак упознаје нас са граматиком Ђурђа Крижанића, каноника Загребачког, који је живео у Русији у 17 веку. Упознаје нас зато с том граматиком што је Крижанић покушао створити нам такав Словенски језик, који би био разумљив, као што сам вели: „от самих Русијанов и от Словинцев (Бугара, Срба и Хрвата) и от Лехов и от Чехов“ у XX Rada имамо од Даничића: „прилог за историју акцентуације Хрватске или Српске“. а шта је тим прилогом хтео довољно ће бити ако наведемо неколико речи што се налазе одма у почетку истога чланка: „Показавши у дојакошњим расправама садашњу акцентуацију нашег Хрватског и Српског језика, какви је у појединијем ријечима и како се у облицима њиховијем мијења зажељех потражити је ли и прије била така или је негда била другачија“. Овом је расправом довршио Даничић, колко нам је познато до сада, штудије своје о акценту у Српском језику или како он рече доцније у Загребу у „Српском или Хрватском“, а ра[..]дња Вукова и Даничићева млого је помогла те је садашњи професор у Загребачком свеучилишту г. А. Павић могао доћи до новијих резултата о акценту у „Хрватском језику,“ могао је доћи „до јасне и прегледне науке о какве је ријечи у данашњем књижевном језику свак од четири акцента везан и како се акценат сваке ријечи у свим њеним облицима мијења“ (Rad. knj. LIX).

Кад смо тако навели рад његов о акценту, враћамо се три год. у 1866 годину кад је Даничић писао и у „Starine“, што их издаје Југославенска академија. У првој им књизи пише Даничић чланак „Књиги Константина философа о правопису“, што је године 1868 читао у академској седници о Константину, који је живео у првој половини XV века. Исте године 1863 читао је у седници академској своју штудију о рукопису Владислава Граматика, што је писан 1469, у ком се [..] међу осталог налази: живот св. Ћирила, похвала св. Ћирилу и Методу и живот Илариона епископа Могленског. Исте године читао је о Бугарском рукопису писаном год. 1277, једном од најстаријих сада познати књижевних споменика Бугарских, где је казана година, у којој је писан. Године 1869 читао је: Индијске приче прозване Стефанит и Ихнилат што је штампано у II књизи „Старина“ [..] 1870. Приповетке те као што се из наслова види Индијског су порекла, у ком је народу никло књижевно дело „Панчантантра“ т. [..] пет књига, а у њему су Индијске приче које се раширише међу све народе Европске и Азијске, то усменим то писменим предањем и отуда су и силне приповетке народне.

Извор им је дакле у Индији, пак их је с Перзијског и Арапског језика превео [..] меон Сит у XI веку према Арапском: „Kalila va Dimna“ Στεφανίτης καὶ Ἰχνηλάτης, те тако преко Грчке књижевности дође у Српску, а задржао се исти назив Стефанит и Ихнилат.

Год. 1870 читао је своју штудију

Хвалову рукопису, коју читајући дође до потпуног уверења да је исти Хвал писао и Николско јеванђеље. Год. 1871 издао је у Загребу латиницом „пословице“. Год. 1872 читао је у седници академијској штудије своје: Три народне приче, Апокалипса из Хвалова р.кописа, Тондал. Ово последње је приповетка у XII веку латинским језиком написана у западној Јевропи у којој се приповеда, како је неки витез Ирски Тондал видео муке у паклу и радости у рају. Иста та приповетка скраћена је у XIII веку и такова је преведена на друге неке језике, таку причу имамо и ми на свом језику сачувану у рукопису из XVI века, и тако нам ју Даничић сву колко се сачувало испричоведао у реченој књизи старина. Исте године читао је своје штудије о два апокрифна јеванђеља, а то су две апокрифне књиге и то: „јеванђеље Никодимово“ и „приповијест Јосипова“. За тим исте године читао је: Посланицу св. Саве архиепископа Српскога, што ју је писао из Јерусалима у Студеницу игуману Спиридону. У њој св. Сава јавља игуману Спиридону, како нам Даничић садржај наводи, како је здраво и весело дошао до светог града, поклонио се светом гробу и сва места обишао, по том се са целим друштвом разбоео те шаљући благослов игуману и браћи у препоручује се њиховим молитвама. По том јавља игуману да му шаље крст и појас који је полагао на св. гробу и убрус, који су му онде даровали и драги камен што је онде нашао; додаје да је рад још ићи у Александрију и оданде у Синајску гору и нада се да ће се до пролећа вратити својима. У истој књизи Starina приопћује нам посланицу Теофила патријарха Јерусалимског деспоту Српском Стефану, у којој моли патријарх деспота и сав народ за милостињу манастира св. Јована крститеља близу Јордана. Јер је пао под „иноплеменике“, те изгубио је своје земље и дохотке, а по том браћа у њему живљаху од милостиње, која им је долазила с Кипра, али најпосле Кипар узеше Геновези те се и та милостиња прекиде.

Год. 1872 заслуге су Даничићеве, што их стече досадањим великим књижевничким радом својим и код петроградског све училишта тиме признате да му је ово послало диплому доктора философије. Био је и чланом чешког учен. друштва. Те године изишла је IV књига 2 део „Stari pisci Hrvatski“ што их издаје југославенска академија у којој се наставља књижевни рад Дубровчанина Мавра Ветранића Чавчића. Живот му написа у тој књизи Др. Ј. А. Казначић, а за штампу спремише му песме: Pjesni razlike В. Јагић, Pelegrina Казначић, а наш Даничић: Uskrsnutje Isukrstovo Posvetilište Abramovo, čistu Suzanu i Hekubu.

Пре него што ће отићи Даничић у Београд спремао је за штампу песме Nikole Čavčića, кому живот написа др. Рачки, што је све штампано 1873 год. у V књизи старих писаца. Те године позове министар Новаковић Даничића у Србију натраг, да се прими своје старе катедре у великој школи Београдској чему се Даничић одазва повратком својим примивши катедру за словенску филологију, оставивши Загреб и у њему академију и њезине књижевне органе. које је онако врстним и научним радом својим обогатио.

У Београду је Даничић увенчао досадањи рад свој двема делима, што стекоше признања и хвале како код Словенског тако и код не Словенског ученог света, јер је у та два дела показао Даничић таку стрпљивост, неутрућеност и тако богато знање филолошко, да му се заиста сваки, који се и разуме и неразуме у струци тој, дивити мора, па само и онда, када преврне неколико листова тих књига, што свака од њих броји скоро на 400 страна, а та су два дела: Историја облика Српскога или Хрватскога језика до свршетка XVII века у Београду 1874 год. и Основе Српскога или Хрватскога језика у Београду 1876 год. Пре него што о њима коју рекнемо спомињемо да је Даничић 1874 био и чланом народне скупштине.

У историји облика показује нам Дани-

чић, како су облици нашега језика у деклинацији и конугацији гласили од најстаријег доба до XVII века. За јаснију илустрацију навешћемо овде само два примера, један из именичке а други из заменичке деклинације и то тако, да ћемо показати, не зашто, што би нас даље одвело, него како те речи прођоше обликом својим све фазе, од најстарије па, како рекосмо до XVII века. Узмимо нпр. из именичке деклинације пример „апостол,“ који је до XVII века имао за трећи падеж множине облик: а п о с т о л о мъ; ево како би најстарији облик гласио па редом: апостола † bhjams=апостола•mjams=апостола†mams†апостоло†mъs†апостоло†мъс=а п о с т о л о мъ. Један пример за заменицу ? лица и њен облик у 6. подежу једнине, који данас гласи т о б о м ево свих облика редом: tva†tva=ta†va=taba †am=tobo•am=тобојж-тобоју-тобов и тобом. Даничић је за све облике, који би се у вековима, из којих ми књижевне споменике имамо, навео силесију цримера, наводећи тачно писца дело му и страну, где се облик тај наћи може. Тако изучавајући Даничић историју свог језика могао је доћи и до другог мишљења него је био онда, кад је писао „разлике између Српског и Хрватскога језика,“ онда му нису могле бити стране и туђе Српском језику речи. Толико о „историји облика.“

Друго му је велико дело како рекосмо, О с н о в е. У том делу показао је он корене речи у језику српском. Тим су се бавили и други показујући корене у језику Индоевропском, па и Старословенском, но Даничић је у овом делу тражио корене оних речи, што их други до њега непотражише, а тражећи их нашаоје он корене у неких речи, што их нико још не нађе. Колики је труд и којаје ту трпељивост, може се видети по томе, кад се рекне, да је Даничић 700 и више корена показао, који су у језику Српском и из којих му потичу речи. Баш у то доба, када је Даничић већ диновска дела у науци и знаности Српске филологије стварао, обрати се Југославенска Академија на Српску владу с молбом, да јој даде Даничића, да отпочне дело, којим би крунисао сав свој досадањи рад књижевнички. Пуних 10 година прикупљала је Југословенска Академија грађу за речник, што га је намислила издавати не жалећи трошка око тог прикупљања, те тако год. 1877 оде опет у Загреб да отпочне велико то дело своје. Пре него што о њему коју проговоримо, споменћемо овде још једно велико дело, што га у Загребу латиницом издаде, а то су: korjeni o riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku. И то је дело великим трудом написано, што признају то сви, само покушај Даничићев не допада се сваком, да из мало корена толику силесију речи разног значења изведе као што се тако изразио у Архиву за Слов. Филологију проф. Dr. A Brückner. — И тако долазимо до најславнијег му дела којим би крунисао сав свој досадањи рад, да га од њег не отрже смрт, те тако оставде оно не довршено, него тек започето, а то је дело: Rječnik hrvatskoga ili Srpskoga jezika.

Ко није имао прилике да види овај речник, помислиће, да је ово речник као што га имамо од Вука и других, да је овај речник, у ком се српска реч тумачи, како гласи у немачком или другом ком језику. Но ово није такови речник, јер му није задатак други, него да нам покаже сам језик српски и у њему речи не само, какве сада имамо и којима се сад служимо него ће нам овај речник показати и к а к в и х с м о речи н е г д а и м а л и, к а к о с м о с е њ и м а негда с л у ж и л и. То је задатак овом речнику, који нам може само онај како треба спремити и дати, који је скроз проникао у старе кньиежвне споменике, те из њих нам даље казати, како се данашња једна реч негда говорила, шта је она све значила, како се мењала изговарала и како се данас изговара. У овом су речнику уведена за латиницу Даничићем и нова четир слова и то: ђ, љ, њ и џ. — Као што већ рекосмо, за овај се речник почела купити грађа још од 1866. када је Даничић у седници Академијској у разреду филолошко-историјском пре-

дложио, да би се Академија требала да постара за речник оваков, какав је сада почела издавати. Дошавши Даничић 1877 г, у Загреб почео је неуморно и непрекидно радити, на њем а да би показао свету, какав би имао изгледати тај речник и да би чуо мишљења и судове научењака словенских, издао је он 1878 г. Оглед том великом речнику, разаслао га научењацима, на што је дакако и одговоре добивао, те између осталих спомињемо овде само писмо, што га послао учени Миклошић Даничићу, које од речи до речи овако гласи: „Драги пријатељу! Почетком овога мјесеца примивши ваш „Оглед“ прочитах га готово свега с највећом радошћу и захвалношћу према оном мужу, који је читав наш народ обдарио тако изврсним дјелом. Могу вам и могао бих свакому казати, да по мојој мисли ваш рјечник биће међу рјечницима словенских језика први, најбоље одговарајући захтјевом знаности, једнак у вредности рјечнику славнога Грима.

Ви кажете да бих ја могао Вас одвратити и у добру утврдити и охрабрити. Драге воље бих учинио једно и друго; али погрешака нашао нисам, и, шта се другога тиче, Вас ће у добру утврдити mens nscia recti. Драги пријатељу! Овим дјелом ћете користити не само језику, него и тавој просвјети нашега народа. И тако ваш рјечник биће дика Вам, академији и народу. Нека Вас Бог поживи још много година, да можете своје дјело видјети свршено.

У старом пријатељству Ваш.

У Бечу ⁸/₈ 1878. Миклошић.

На велику жалост а још већу штету, у ће смрћу Даничићевом трпити тај речник није се топла жеља Миклошићева испунила јер је до сада Академија издала то три потпуна слова од тог великог речника, колко је Даничић за 5 година свршити у уредпти могао, а гди су још осталих двадесет и неколико слова, ко ће и кад ће то свршити, а што је најглавније, како ће се то без Даничића свршити.

Академик А Вебер у свом писму Академији одговора на Даничићев „Оглед“ па између осталог овако рачуна о опсежности тог речника,

„Ако се у овом обсегу, с непотребитом множином примјера и субдивизијах, настави академички рјечник нараст ће и до 1000 арака (табака) Али узмимо само 500 кад ће се то дјело натискати? Чуо сам да за 10 година то абсолутно није могуће; јер би се морало сваке године натискати 50 аракаx, а сваки тједан (недеља) приготовити арак за тисак, што се никако не може, јер редакција и коректура требају много више времена. Зато ће тај рјечник један човјек тежко довршити, а што би онда било, да га недај Боже, мора други преузети? Тко би га наставио у истом смјеру? Био би то или уломак или разноврстно дјело, којим се не би задовољило потребам народа, који од академије жељно очекује закон писања.“ Тако мисли г. Вебер о овом речнику. Ми који смо имали прилике да видимо где се и како се обрађује тај речник могли смо чути, да је Даничић тако удесио сву грађу за цео речник, да ће га моћи, и ако не баш лако и други наставити. Радовали би се, ако би се нашли људи који ће толко стрпљивости имати као Даничић, кога смо добро познавали, како је неуморно и дан и ноћ радио, и сав му је одмор био, кад је ишао да се раном поткрепи и да се пред вече сат два прошета, радовали би се, кад не би млого и млого празнина било у тумачењу појединих речи онако. како их је Даничић потпуно и тачно тумачио, дао би Бог, али се ми томе не надамо. те ће доста за право имати г. Вебер.

Овим ћемо завршити о животу и раду Даничићеву, и ако нисмо све напоменули, што се може о његовом раду рећи, и ако не спомињасмо млоге књижевне приказе, рад му о аугументацији и деминуцији српских речи, о тајној буквици и других ствари, ипак завршујемо овим о св ему осталом му раду, који дај Боже, да уроди плодом али таковим

какови је Даничић желео, кад је исто тако радо и драговољно радио на хрватској књижевности, као и на српској, кад нам је показао, колко се он барем уверио, да разлике међу Српским и Хрватским језиком нема, да нема дакле и мед народом тим разлике, *да је то један народ а два имена, дај Боже, да смрћу његовом не ишчезне коича она, кaja је он био за живота свога међу оба народа, дај Боже да његова вечита дела буду вечита коича међу Србима и Хрватима, а биће то, ако Бог да, зацело онда ако се не буду хрђаво и хотимице хрђаво разумела она три слова Даничићева што их је једно нуз друго ставио, дај Боже, да оно „или“ не даје прилике Хрватској браћи да бришу са света име Србина, кому је великим чланом био и Даничић, који унесе светило у Србе и Хрвате, те је рекао Хрватима да се не туђе браће своје, јер су они исто што и Срби* то им је показао јасним и не побитним законима, што их је изнео у великом филолошком раду свом. У то име завршујемо ове ретке, што их написасмо о животу и раду Даничићеву, што га заврши последњим и тешким издисајима 4 Новембра 1882 г.

Нови Сад 1882.

Проф. Ђорђе Магарашевић.

?

Поноћ бруји; к'о на немом гробљу,
Мукле сове страовити глас —
Моја душа у ужасу стрепи,
Слушајући најгрознији час.

Дал' то робље са мишице снажно,
Мож' да стреса хладног гвожђа стег?
Ал' не, није! Сад и робље стрепи,
Кад забруји страовити јек.

Узљуљана васиона хуји,
Риком чудним да поруши свет —
Где су звезде по пучини црној,
Тамо шири размахнути лет.

И по томе бескрајноме мору,
Узрујаних звезда трепти жар,
Чекајући часак буре страшне,
Што ће земљи одузети чар.

И занесен, укоченим видом,
Немо гледам у дубоки мрак, —
Видећ' само: с громовитим шумом
Гди се земљи ближи један зрак.

И све већма у бескрајност јури.
А за њим' се шири огњен плам —
Слушам рику, јек и ужас неба,
Слушам, стрепим — и умирем сам...

Спаса тражим — ал спасења нема:
Јер последњи искуцава час —
И на смрти ломи се и бруји,
Тајног Духа смртоносни глас:

„Свет је грешан; у пороку своме
Силан роби, гази ближњег свог —
А за такве страовите грехе,
Страшним судом сад вас казни Бог!“

† Белуш Ђ. Јакшић.

РУШИ-СВЕТ.

ПРИПОВЕТКА П. К. РОСЕГЕРА.

Једнога дана, беше то баш лети, указа се на прелазу путање један човек. Он имађаше на себи просто одело, али се ни по томе оделу, ни по понашању путника није могло одредити коме стању припада. Витко, још сасвим младићско тело путниково беше нешто уморно наслоњено на палицу. Бледо лице гледаше са лупким и пријатељским погледом у далеки предео, који је са брдом и дољом далеко у сунчаноме пламу лежао.

Путник беше већ прешао ...

брега и пред њиме пуче даљна зелена ливада са својим колебицама и маленим пољским кућицама. Свилоруно грахорасто стадо оваца пасло је зелену траву пољску а по гдекоји пастир певаше уз сетан звук вечерњега звона веселу песмицу.

Странац стојаше мирно и гледаше у ту јасну и ведру Аркадију. Све то изгледаше тако јасно, тако ведро као у некадашњој незнабожачкој земљи Грчкој.

„Ето, сада си опет пред а-мном драги, мили ми завичају!“ тако рече путник сам себи. „Одавна сам те оставио, одавна се нисмо видели. Као дете, да, тада сам ја био вазда овде са пастирима — увек у свежем ваздуху и у радости. Тада сам отишао у свет и са свим сам другојачији постао. Али тебе драги завичају никада заборавио нисам. За тебе сам увек разбирао. Мило село, та ја сам о теби слушао, да ти и даље живиш, да су у теби многи од самога чистога ваздуха и од задовољства остарели и умрли. Не, то није природна смрт, драго моје сеоце.“

Неки дечак скакуташе за чопором добро угојених вочића. Дечак не имађаше ничега на себи, до једне грубе кошуље и подеране чакширице. Он певаше, скакуташе, кликоваше и пуцкараше бичем.

„Чији си ти мали?“ упита странац дечака.

„Ја не знам“ одговори му дечак.

„ Кад ти то не знаш, онда си ти убоги ђаво. А кад се твој отац сам пријавио није, онда је он орјатин и нитков.“

Дечак га гледаше смућено.

„Код кога служиш?“

„Код газда-Стевана,“ рече дечак.

„Па је си ли ти с том службом задовољан?“

„А зашто не? Ја добијам јела и пића колико ми је требе а прода ли газда теле, десетак ми не фали.“

„А где спаваш?“ запита га путник

„У шупи на слами.“

„А зар ти можеш још и спавати? Зар ти можеш мировати, кад само помислиш, каква је разлика између тебе и твога господара? Погледај само ове угојене волове и погледај твоје бедно одело? Твој газда ће заједно са тим дебелим воловима отићи у какао, а ти, ако се обесиш волу за реп, и ти ћеш шњима отићи. Иди, одлази, дечаче, не буди луд, остави те волове и живи за се.“

„ А како да живим за се?“ запита га дечак брижно, „та ја немам куће.“

„А ти станују у пећини.“

„Али у пећини је тако зима, да се вода, што одозгоре капље, преко ноћ смрзне.“

„Па смрзни се и ти, и то је боље него да служиш каквоме газди, који само за имањем и новцем грамзи.

„Али“ мишљаше тада дечак сумњиво, „када се смрзнем ја сам тада мртав.“

„Боља је и привремена него вечита смрт“.

Дечак забичкара и отскакута одавде.

Странац корачаше полако по зеленој ливади и сећаше се свога детинства, када се овуда спокојно и безбрижно верао. Тамо у даљини спази путник забат родитељске куће.

Код ограде, којој се сада странац, приближио, стојаше мала тринаесто годишња девојчица и миловаше једно мало теле.

„Шта радиш ти то?“ запита странац девојчицу.

„Милујем своје теленце“ шапташе девојче стидљиво.

„Ти се врло рано учиш миловању,“ рече јој странац.

Девојче погледа зачуђено у лице странчево.

„Одмах да си отерала ту животињу одавде!“ заповеди путник.

„А зашто?“ запита девојчица.

„Зашто? И ти смеш још то питати, заслепљено створење? Тако, као што сада то теле грлиш, грлићеш сутра каквога младића Тада ће доћи похота. Ти ћеш из безумности пасти младићу на груди. Ви ће те грешити! — Ти црвениш? Да ниси ти то већ чинила?“

(Свршиће се.)

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Наставак).

Милче је опет желело да свога мужа код куће задржи па га је више пута замолила после вечере, да јој новине прочита. Он је то неколико пута урадио али му се тај посао брзо досадио, па ће једном рећи: „Драго Милче, морам ти казати, да ја мрзим кад се жена у политику меша. Имаш ти доста домаћа посла. А политику пусти онима, за кога је.“

На тај начин опростио се г. Зоричић читања новина. Милче је остајало у вече само. Ти тренутци узбуђивали су њено чувство, она се осетила врло усамљена. Зар тако брзо да прођу њени снови и њене наде! Шта ће јој богатство, кад је самоћа убија.

Повратише се они стари преживљени часови. Миодраг јој дође пред душу у свој својој узвишености. Она се уплашила. Та она је осећала да ће скоро постати мати, па какве јој мисли долазе у главу, какве ли слике излазе пред душу. Она је свом силом прегла да прекине сваку свезу са прошлости, да снева о садањости, а да мисли на срећнију будућност. Али је сав њен напор узалудан био. Душа њена која некада беше од утиска Миодраговог примила најсветије осећаје занела се у блеску и омахни али није могла издржати чисто и право блаженство, које је у првој својој невиности уживала. —

Милче је сад баш силно осећало да Миодрага љуби. — Она је себи то пребацивала, она је видила, да је то несмислица, али заман ко једаред отвори уши да чује примамљиве звуке срца свога, тај упада све у веће и убитачније погрешке. Она је желела, да још једаред Миодрага види да га загрли. . пољуби. . да га моли да јој опрости. . па онда да умре. —

О, а њено дете, шта ће оно онда чинити без своје мајке. — Ти осећаји страховном су се руком у душу Милчетову уписали те су изазвали жалосно расположење. Г. Радивој навикао се брзо на то стање, он је налазио ван куће расположења. Тек кад кад запитао би немарно: „Шта се бринеш жено... имаш свега, захтевај!“ —

Она је погледала свога мужа, од говорила му није ништа, јер одиста није имала више никаква захтевања. Свега се наситила.

Њему је опет годило то њено ћутање, он је био задовољан, кад му ни је ништа преговарала. А она је опет ћутала заото, што је веровала, да је то заслужила. Сама је себи срећу изабрала.

Најгорче осећали су стање своје ћери г. Стајић и Стајићка. Истина, да се они нису могли ни у ком погледу тужити на свога зета, та он је био вредан, поштовао их је, напредовао је. Њихово дете имало је свачега изобиља, дакле с те стране нису му могли пребацити ништа. Унутарње њихове одношаје нису смели а ни могли испитивати и распраљати. — Они су дакле једино тешили своје дете, и тражили начина да заборави прошлост. Заиста је г. Стајић са својом женом волио и поштовао Миодрага, али су се врло чували да о њему речи не спомену. Они су у своје време опоменули Милче на последице, али оно тада није хтело слушати, сада пак нису му смели преговарати, да неби горе начинили. —

Милче је често у својој самоћи пр вртала листове једне књиге, читала и плакала, а свршетак је био да је припи нула на своје усне ту књигу.

Но било је и таквих дана, кад је све загорчало када је хтела те не да спали, да их нема, да их не да је више не опомињу на прош

Она их и опет није спалила, већ их је тада оставила и сакривала у тајне куте, да их више никада ненађе.

Но како је опет после била радосна, када се је повратило доба сећања у прошлост, те је нашла своје неспаљене песме, нашла је оне изјаве осећаја; који су њу као диван предмет носили и обожавали. Она је тад била задовољна и мирна: она се радовала што није те успомене предмете спалила.

(Наставиће се).

ПЛАНЕТА ЈУПИТЕР И ЊЕГОВ СВЕТ.

ЦРТА ИЗ АСТРОНОМИЈЕ.

У прастара времена на почетку његовог развитка човеку је било све загонетка, што је виђао и око себе и изнад себе — више своје главе. Све разне појаве особито оне на звезданом небу, човек је увио у разне басне и гатке, пуне разноврсне фантазије. Данашњи унапређени човек неможе да се задовољи тим, давнином освећеним баснама и гаткама, већ пружа своје грдне дурбине на све стране по неизмерној васиони, да види, да дозна, како је тамо на тим далеким световима. И ако су сви ти светови од нас здраво далеко, има до њих милијунима миља — ипак су нам много ближи него што су били песничком духу древних народа. Особито грдна планета Јупитер заслужује свуколику нашу пажњу у овај мах, јер се новијим и најновијим испитивањем наше знање о њему јако унапредило; зато ћемо се у овој прилици с њиме мало да позабавимо.

Кад год се може видити планета Јупитер на плавом ведром ноћном небу, свагда нам се указује као светла звезда прве класе. Јупитер је светлији и од самог црвенкастог Марса, ма да је од нас много даље, и само Даница кад згодно стоји према земљи надмашује га својом белом и сјајном светлошћу. Јупитер је много већи од наше земље — како да кажемо, отприлике као јабука према зрну грашка тако стоји Јупитер према земљи по величини својој. Он је највећа планета у нашем сунчаном систему, његов је пречник у средњу руку 18750 миља, скоро је дакле дванајест пута толики, колики је пречник земљин. Осим тога Јупитер није правилна кугла, на половима својим необично је јако стињен, његов пречник од пола до пола што иде, краћи је отприлике за 2000 миља од пречника на екватору. Маса му је скоро 300 пута већа од масе земљине, а густина му је тек једну четвртину од густине земљине.

Од земље до Јупитра има како кад, кад мање кад више, најмање је 79 милијуна а највише 129 милијуна миља; ово је зато, што земља и Јупитер могу да буду обадвоје с једне стране сунца, а може да буде једно с једне а друго с противне стране сунца. Од Јупитра до сунца има пет пута толико колико од земље до сунца, у средњу руку то је 104 милијуна миља; кад је сунцу најближе, дође му на 99 милијуна, а кад је најдаље, онда је 109 милијуна миља између њих двојице. Како пак због његовог грдног пута то није велика разлика, зато смемо рећи да је Јупитров пут скоро кружна линија.

Грдна та планета споро иде око сунца, кад се сравни са земљом, јер Јупитер пређе за 1 секунду тек $1^3/_4$ миље а земља за то исто време 4 миље. Зато Јупитер обиђе око сунца једанпут тек у 11 година 314 дана 20 сати и 2 минута. Но с друге стране Јупитер се око своје осовине много брже врти, него наша земља, јер и ако је грдан ипак се обрне једанпут у 9 сати 55 минута и 26 секунада, земља пак тек за 23 сата 56 минута и 4 секунда.

По томе оно, што се зове на нашој земљи дан и ноћ, дуже је од онога, што је на Јупитру дан и ноћ. Кратке ноћи на Јупитру осветљују четири месеца — наше ноћи на земљи осветљује само један месец

— астрономи их зову I, II, III и IV, најб.ижи је I а најдаљи IV. Сви ти месеци, саразмерно њиховој планети владарци, већи су од месеца земљиног; јер пречник месеца I је 529, месеца II 475, месеца III 776 а месеца IV 664 миља, пречник пак месеца земљиног је 468 миља. Ти су месеци и даље од Јупитра, него наш месец од земље, први је 56500, други 89800, трећи 143300 а четврти 252100 миља далеко од Јупитра, од земље пак до нашег месеца има 51535 миља. Према томе становнику — ако га има — на Јупитру месец I изгледао би толики, колики је земљин месец, месеци II и III били би пречником од прилике у полак толики а месец IV ¼ од нашег месеца. Необично је у тих месеца са временом, за које по једанпут обиђу око Јупитра; први обиђе за 42 сата, други за 85 сати, трећи за 170 сати а четврти за 340 сати, другим речима, сваком потоњем треба за један оптход двапут толико времена, колико предходнику. И ако ово последње није баш на длаку тачно, ипак је вредно и то на уму имати, и зато, што овоме одношају скоро упоредо иде одношај одстојања појединих месеци од заједничког им средишта.

(Свршиће се.)

О ПРЕТОВАРИВАЊУ ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

ОПОМЕНА РОДИТЕЉИМА, УЧИТЕЉИМА И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА ДЕЧИЈИМ.

од дра Фридриха Вилхелма Фрике-а.

(Свршетак).

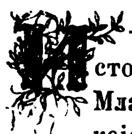

Исто је тако важна и стилистика. Младићи треба да се науче, да мисли, које се у разним делима налазе, да их одма приме и схвате; али и да умеју сами своје мисли савршено исказати, јер то је управо цељ и целога учења језика. Неки држе, да ми треба да се на дела грчких и римских аутора угледамо, па према томе и наш стил да удесимо. Но то је мишљење доста незгоде донело, јер немачки језик још и сад не може да се опрости тромости. До сад је на гимназијама скопчаван матерњи језик на друге језике — у будуће треба да се страни језици настављају на матерњи језик. Матерњи језик не само да је најважнији предмет него треба да је средиште целе наставе. На њега се наслањају у колико је могуће сви остали предмети, па тако онда целокупна настава изгледа као природна, јака зграда.

Шест први разреда да остану за све ученике. После тога су они већ достигли оно доба, где се појављује наклоност појединим струкама. Зато треба да има одељен разред за филологе, теологе и правнике, а други за математичаре, природњаке и медицинаре. У првом одељењу да се истерује матерњи језик, француски и енглески више научно, а у другом више практично. Природне науке се у првом одељењу мање изучавају него у другом. Латински и грчки да уче они ученици који се за то спремају. Одабрани преводи латинских и грчких класика нека се у оба одељења читају и тумаче, и то факултативно.

Са оваким уређењем престала би већ једном та данашња борба гимназија са реалкама; гимназије би примиле у себе реалке. Ни једна неби тиме била предпостављана, него би се у једно стопиле, и тиме би добили једнообразну школу, где би се у здравом телу васпитавала и здрава душа.

Но тиме би тек један део терета пао, а никако неби било све одклоњено. Зато су нужне још неке поправке.

Због места скученог, немогу се овде упуштати у опширно разлагање, само ћу неке да споменем.

1. У свима школама требало би учење, што се на памтењу оснива смањити, па би се тиме смањило и учење на памет, што дечији ум врло мори, а заузима и много времена.

А наиме у историји и географији.

Доста је у сваком погледу, кад ученик добије мањи или већи преглед о развитку човечанства: постајање и нестајање најважнијих држава, и разних култура (перзијске,

египћанске, финичанске, израиљћанске, грчке, римске, византијске,) и кад запамти низ година и имена, који ће га кроз лавиринт разних историјских догађаја провести. Сва имена и све године не може ни један историк знати — а како ће онај да зна који покрај тога још стотину других ствари има да научи. Особито нетреба децу натеривати да памте имена мање важних личности, и године, што нису знамените. Јер ако их ученици и науче, заборавиће их за неколико месеци. Али ништа се не учи да се заборави.

То исто вреди и за географију. Своје отачаство треба сваки скроз да познаје, али опет не треба најмање ситнице истеривати.

У том погледу треба да се поправи и пропис за испите, и то да се искуство узме у обзир. Правилно и по правди испитивати није баш тако лако, ту треба вештине која се тек у пракси учи.

Мора се завести права метода за меморирање, као што смо горе споменули.

У многоме би се ученицима олакшало, кад би се поправио правопис.*) Одрасли људи забораве ону силну муку, док су научили правилно писати, и добро им је што знају. У течају школске године потроше се до 300 школских часова само за учење правописа, који би другим предметима добро дошли, па колико ортографских погрешака има учитељ и у старијим разредима још да поправља, и да их ученици на ново преписују. То је врло велика заслуга наших власти, да су 1880 год. поставили правило: Сваки глас означи оним знаком, кога чујеш при јасном и разговетном изговору. Тиме се много поправило, али није све, јер су само у некојим речима изоставили писање ћ. А у којима је остало, то ученик мора опет на памет научити. Зато би најбоље било кад би онај горњи став важио за све речи без разлике, и онда би на правопис доста било и 30 часова, место 300.

С тиме у свези стоје и немачке две азбуке, т. ј. једна немачка и једна латинска.

*) У том погледу би се Немци могли угледати на српски правопис.

У свима културним земљама европским уче децa само једну азбуку; само у Немачкој и Русији имају да уче две азбуке, односно осам (штампана и писана, велика и мала писмена.*) Колико се мора дете мучити, док научи писати. Код писања сваке азбуке друкчије се мора рука наместити, те отуд имају наша деца несигурне потезе при писању. Зато Немци и немају тако карактеристичан рукопис као н. пр. Енглези.

Требало би да се у Немачкој употреби свуда искључиво латиница, јер је деца већ од малена уче у школи, а и многе су немачке књиге латиницом штампане. Немачка је азбука и тако испреламана латиница (фрактура).

2. Ради одржања дечијег здравља требало би да се свуда заведу згодне скамије. Скамије морају бити одмерене према дечијем узрасту; морају се поједини делови скамије покретати, и на послетку морају бити удешене и за седење при читању и писању, и за стајање.

3. Да би се напрезање живаца изравнало са напрезањем мишића т. ј умна радња са телесним вежбањем, нужно је, да се постара боље и за гимнастику. Гимнастика мора и педагошким и санитетским захтевима одговарати, с тога се мора више времена на то потрошити; бар по један час сваки дан.

„Сваки дан гимнастика! То није могуће.“ — Нужно је, па је зато и могуће, јер један или два часа гимнастике недељно покрај 50 часова које школског, које кућевног рада у таком одношају стоји, као на теразијама овде 2 гр. тамо 50.

Грчки младићи су се сваки дан у многим часовима телесно вежбали, а само неколико часова употребили су на умни рад, па с тога не може се за зло узети, кад би код нас бар противно било.

У новије доба предлагало се, да се школа само пре подне држи. Тиме неби родитељима ништа поможено било, јер они већином не могу своју децу код куће забавити. Зато

*) А шта да кажемо за српску децу, колико азбука они имају већ у основној школи да уче?

би врло добро било, да се свима по вољи учини, кад би се часови после подне употребили на разне задаће и на телесно вежбање (гимнастику, игру, и шетњу). Учитељ је пре подне поглавито учитељ, а после подне нека буде васпитач.

Већ је више пута наглашавано, да држава за наставу много чини, али мало за васпитање; па ако хоће да то двоје у склад доведе, нека се постара д'а покрај сваке школе има по једна зграда за гимнастику; да у свакој вароши буде место за игру, и да се учитељи приправе да буду и педагози (у подпуном смислу речи).

4. Настави смета још много и то, што су препуни разреди. Слабије ученике треба учитељ да надгледа, а то је код 20-30 њих једва могуће; а код њих 50-60 није никако могуће. Учитељ мора узети у обзир способност појединог детета, да ни једног не претовари, нити да га сувише мало занима послом; али што је више ученика, тим више има и те разлике. Кад у разреду има 50-60 ученика, онда се одабирају способнија деца, и с њима се непрестано ради, а остали су претоварени па тако и заостану у наукама. Сваки ученик би требао да дође на ред у једном часу, да или чита или преваћа или у опште штогод ради; а то код њих 60 би на сваког дошао по један минут и онда, кад учитељ неби из тог предмета ништа даље радио. Кад би било из сваког предмета по 2 часа недељно (88 часова на годину) онда би у таком разреду дошло на сваког ученика 2 часа преко целе године што је у школи из појединог предмета радио; тако се дакле пренаша тежиште наставе из школе кући, јер у школи нема времена за то.

У препуним разредима не може учитељ ни на то пазити, да деца правилно седе при читању и писању, а тако исто не може ни дисциплину одржати.

Зато морамо из све снаге тежити за тим — да у основним школама буде по разреду 30 највише деце; у средњим школама у нижим разредима по 30 у средњим 20 у највишим 12-16.

Треба зидати школске зграде које су споља просте, а изнутра да су намештене по захтевима педагогије. Што се у какву лепу фасаду утроши, могла би се за те новце друга школска зграда подићи.

Монументалне школске зграде су само на штету настави народној, и хрђав су знак времена.

Ми смо на крају нашег расматрања. Само нам се још једно питање намеће. Да ли ће бити могуће да се те нужне поправке изведу? И ако је могуће — које су средства за извађање? На прво питање можемо слободно одговорити, да је могуће то извести; а за одговор на друго питање нуждан је већи простор, него што ова књижица допушта. То би се морало засебно расправљати. Само се без рада ништа не може постићи.

А. Ј.

ЛИСТАК.

НОВ ДОБРОТВОР НАРОДА СРПСКОГ.

И ако смо малени, сиромашни и потиштени опет се не смемо бојати да ћемо пропасти и да ћемо подлећи злом удесу нашем. Ми смо мален народ, али имамо великих духова; ми смо сиромашан народ, али смо богати у добротворима својим; ми смо потиштени, али смо срчани и храбри и бог ће дати те ће добро бити.

Докле год буде српска мајка одхрањивала својим српским млеком синове племените и родољубиве, дотле се ми не бојимо клонућа и пропасти, а да их она и сада још иста одхрањује и српским духом пуни, о томе нас уверава и најновији *добротвор народа нашег*

Петар Коњевић,

који недавно — 17 (29) новембра о. г. — премину млађан у Пожези у Славонији, али и ако је млад био, та тек му беше 26 година од рођења, опет је он умео своје светло име бесамртним да учини:

Он је у тестаменту своме оставио „Матици српској" легат од 30.000 фор. осим других мањих задужбина.

Где дела говоре, ту су речи слабе и излишне!

Слава добротвору овом народа српског! Бог му дао у рају насеља, а спомен његов живиће у дубини душе Србинове као и име Текелијно, Миланковићево, Нестора Димитријевића, Јовановића и многих других!

Слава му!

НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ.

Најстарији син.*)

Био један краљ па је путовао по својој земљи са својим слугом (онда су краљеви путовали по својој земљи — а не као сада**). Дође он тако у једну кућу, па да ће ту ноћити, а у тој кући била су три брата. Случајно су им жене биле бређе, па ће све једне ноћи родити. Те ноћи се роди прво дете а краљ је знао што се анђели између себе разговарају, па дочује, да том пише на челу пет крајцара — а то значи да ће бити сиромашно. Роди се друго, а за њега анђели десет крајцара. Најпосле роди се и треће дете, а анђели су за њега казали, да ће то краљу преотети краљевство. Чим се у јутро устало, одмах заиште краљ да му жена, што је најмлађе дете родила прода своје дете. Она не хтеде, но кад он навали искати и кад обећа да ће дати колико год помисли — она пристане. Даде краљ што је обећао па оде са својим слугом. Кад су дошли у једну шуму а краљ заповеди слузи да оде кудгод па да закоље то дете; слуга испрва не хтеде но најпосле мораде. Оде тамо за један храст и дигне нож да закоље дете, но дете онако мало дигне руке па ухвати обема рукама за нож. Тако је он трипут покушао, да дете закоље, него му само одсече мали прст од руке, јер му је краљ заповедио, да донесе мали прст, да се увери, да ли је слуга заиста дете заклао Слуга лепо метне дете у један храст, па оде краљу и даде му мали прст краљ га остави и они пођу даље.

Међу тим наиђе један козар и нађе дете у расту где плаче. Он је увек желио да има мушко дете, па зато узме то дете и однесе га жени; каже јој да га чува ко очи у глави.

Прође од то доба петнаест година а краљ и слуга путоваху и опет по земљи и наиђу да преноће у тога козара. Кад је дошло вече уђе један момчић у собу, то је било оно дете, што га је краљ убити хтео. Краљ чим види да нема малога прста на руци, сети се одмах шта је. Дозове слугу на страну и запита га, јели он оно дету заклао, слуга неимаде куд, већ му призна како је било па дођу опет у собу. Краљ науми да га ма како смакне, те у јутро напише писмо своме брату у ком је писао, да онога ко писмо донесе одмах убије. Дао је писмо момчићу, да га однесе, но овај испрва хтеде да неће но кад сви нањ навалише узе писмо па оде. Ишао је тако ишао, па дође на конак у један манастир. Како је спавао испаде му писмо, а несташни ђаци нађу га па прочитају па и опет оставе писмо. У јутро устане он и пође даље. Кад је он већ прилично одмакао, кажу ђаци игуману, шта у писму пише а он их на коњи брзо пошље за њим и већ близу краљевскога двора стигну га. Кажу му да иде натраг; но он не хтеде и запита зашто да иде. Они му кажу, да је нешто украо и тако се мораде вратити изговарајући се да он није ништа украо. Кад стигоше у манастир рече му игуман:

*) Из Слабиње код босанске Костајнице.

**) Примедба приповедача Милана Крњајића.

„Е, мој синко тебе хоће да убију, него дај ти то писмо па ћу ја теби написати друго.“

„Па добро! одговори момчић.

Напише му друго, а у том је стајало да га одмах венчају са краљевом ћерком. Кад оде писмо они га одмах венчају. На путу дочује краљ, шта је било, али он није хтео да верује. Најпосле дође кући и види шта је, па немогаше ништа, запита брата што није овога убио, но он му каже да је тако у писму стајало. Но краљ је ипак гледао, да га убије; оде у виноград и заповеди својим пударима, да убију свакога ко год то вече у виноград дође, па макар и њега самога. Кад дође кући замоли свога зета, да му донесе из винограда грожђа таког и таког и већ му тако каже какова ће. Но његова кћи знала је за намеру очину и изађе пред свога мужа, па му дода пуну кошарицу грожђа, онакога каквог је он захтевао. Кад је било време да би се могао вратити из винограда, уђе у собу ђе се вечерало и изненади краља, који је само на то пазио, када ће пући пушка у винограду. Чим сад види да се овај жив и здрав вратио, скочи, потрчи у виноград, да он види те чуваре што његову заповест не слушају; али чувари по његовој заповести пукну на њега и убију га. Кад чује то његов брат и остала родбина пођу и они у виноград, ал чувари и њих све једно за другим поубијају, тако оста краљев зет са својом женом и дуго су сретно владали. И тако се испуни оно, што су анђели краљу казали, да ће му најмлађе дете престо узети.

Ето вам приповетке.

У Слабињи у Босни 1881 ав—

КЊИЖЕВНОСТ.

Пелагић као књижевник.

(Наставак.).

Научни социјализам тврди, да су људи, такви какви су данас, продукт данашњих економних и друштвених односаја и да ће све донде такви остати, догод буду ти односаји постајали. Човек данас цеди свог сабрата, не ваљда за то, што би у самом експлоатисању уживао, већ с тога, што он само тако може своју и своје породице срећу основати и осигурати, дакле, у личном му интересу лежи, да свога ближњега експлоатише. Међу тим, лични интерес оних, које експлоатишу, захтева, да не буду пљачкани. Отуда противност између интереса појединих друштвених чланова, отуда партајске борбе, потреси и револуције. Експлоататори и експлоатисани имају са свим против положене интересе. Они се дакле по природи свог друштвеног положаја деле у два противничка табора. Првима лежи у интересу, да одрже стање такво какво је, а другима, да га замену таквим, које ће боље бити по њих. Услед тога настаје сталешка борба и у главном што је врло добро рекао Карло Маркс — сва досадања историја људства и није ништа друго но историја сталешких бораба. Ко ће најзад победити, то ће зависити од бројне снаге, интелектуалне моћи и организације оба табора.

Али модерни научни социјализам којем за основу служе све модерне егзактне науке одбацује свако фантастично ковање планова, како ће будуће друштво у свим својим појединостима изгледати. Он се задовољава што је научки показао узроке свим данашњим залима и што је изнео основу, на којој се може развијати нов, здрав народни живот. Како ће пак тај нов живот у свим својим појединостима изгледати — ми то не можемо знати; као што нису могли знати ни француски републиканци прошлога века, да ће иза прокламовања човечијих права наступити данашња подела људи на шаку капиталиста и огромну масу пролетара. А није ни нужно да разбијамо много главу о далекој будућности. Доста је, ако створимо здраву основу, а живот будућих поколења развијаће се, како њима буде била воља и како буду за најцелисходније држали.

Толико сам имао у главном рећи, како социјализам схватају саме научне социјалисте на западу и међу нама Србима. Но каква је „нова наука“ Пелагићева? Да ли припада преживелом фантастично-утопистичном социјализму или пак модерном научном? Ми велимо ни једноме, ни другоме. Првоме за то не јер Пелагићевој „новој науци“ недостаје система, оригиналност, мисли и женијалност у доказивању, већ је са свим ординарна збирка непрекуваних мисли и збрканих појмова; а другоме *eo ipso* не, јер научни социјализам не бави се артеским бунарима, научним неким кујнама, нити да ли ће деца батиницама разбијати грудвице по узораним њивама и да ли ће по воћњацима купити отресене шљиве, јабуке, и крушке, што се све налази у Пелагићевој „новој науци.“

Ми смо већ рекли, да у Пелагићевој књизи нема никакве систематске поделе, никаквог логичног реда. Те наше речи односиле су се поглавито на овај теоретски део. Он говори прво о општина и савезу општина, за тим о својини и трговини, па опет долази натраг на општину, за тим говори о артеским бунарима, о неким општим перништима, о општој азбуци, о спаљивању мртваца и т. д.

У теоретском делу долази дакле на прво место уређење општине. Г. Пелагић одређује да се будуће

општине састоје из неколико мањих породица и да те општине не пређу број од 40—60000 душа. Читав тај одељак поред свег тога што се у далеке подробности упушта, ипак је веома непотпун и нимало не црта, како ће одиста изгледати будуће општине и савез истих. Може се тај одељак сматрати само као до зла бога рђав извод из каквог већег дела о уређењу општина и ових у државу, а извод такав не може никад јасан бити ономе. који још ни саму ствар не познаје. А то је већина читалаца.

После тога прелази г. Пелагић на приватну својину. Ја се с писцем потпуно слажем, да приватна својина сва она зла производи, која он у своме делу наводи. Али он није ни једног доказа за своју тврдњу навео и тако стоји читаоцима до воље, да му просто на реч верују или да му не верују. А то се нимало не слаже нити са научношћу нити са стварношћу. Пелагић н. пр. вели: „други је одговор чисто научни, којим вели најновија егзактна наука: да је сваки капитал, свако богатство дошло или наслеђеним или тајним и јавним грабежом, отмицом, преваром и закидањем туђе зараде“. А камо доказа за ту тврдњу? Пелагић на то само вели, да то „наука са врло јасним и основним доказима тврди.“ а друго га се не тиче. Онај пример пак, што га је аутор навео за неког Росића, тај у најбољем случају доказује, да је тај исти Росић пљачкаш био, али никако да се сама приватна својина на пљачкању оснива. Да је г. Пелагић познат са економном науком и са досадањим развитком друштва, он би поглавиту пажњу обратио на досадањи развитак приватне својине и научно би расветлио, на чему се она оснива и како се множи код једних, а како ишчезава из руку других. Он би економне основе античног, феудалног и данашњег капиталистичног друштва изнео и тек онда би било оправдано с онаквим гњевом и онаквом жестином указивати на ужасне последице приватне својине. Иначе је сва срџба детињаста, а сви трогателни усклици смешни као и моралне придике изнемоглог и изнуреног похотника против „грехова“ млађег и здравог света. Ко није из других књига проучио приватну својину и њене последице — из Пелагићеве неће! У опште г. Пелагићу је девета брига да наведе доказе за своје речи. Он постави неку тврдњу, па онда вели: Ко не верује овој тужној истини нека чита званичне новине ма које државе и њену статистику!“ До душе, то је неки нов начин доказивања у науци, кад се од читалаца тражи в е р о в а њ е и кад се упућују на званичне новине, али није нимало егзактан и стваран.

(Наставиће се).

ЧИТУЉА.

(Белуш Ђ. Јакшић). Ноћу, између 5-ог и 6-ог Новембра о. г. преминуо је у Београду Б е л у ш Ђ. Ј а к ш и ћ, син пок. Ђ. Јакшића песника и сликара. Људи, који су се налазили у најужој околини овога младога човека, у стању су да потпуно схвате губитак, који је задесио наше песништво и сликарство у смрти тога даровитог почетника. Ја пак, као његов лични пријатељ, сматрам за потребу да овим путем и на овај начин изјавим своје жалење.

Белуш Ђ. Јакшић родио се г. 1863 у Крагујевцу. Основне школе започео је учити у Јагодини, а продужавао их је у Пожаревцу и Београду, где је његов отац у та времена, као учитељ, премештан бивао. Несретан живот његовога оца оставио је још у најранијем детињству неки мрачан и нелагодан, но неизгладиви упечатак у души Белушевој; који је, у току времена, све више обузимао његову природу, развијајући у њему црту русовљевског очајања. Не велим да је Белуш разумевао живот јер он беше за то, може бити још и сувише млад, али он га је осећао, и осећајући живот онако, како су то хтеле околности, у којима се налазио, певао је он прве своје тужне и духовите покушаје у „Отаџбини,“ „Јавору“, „Илуст. Новинама.“

Нека ми се не замери, што ћу на овоме месту обратити пажњу на једну појаву, која се јавља у Историјама књижевности свију народа, по смрти каквог великог песника или књижевника у опште. Претурајући наше белетристичне листове од г. 1878 наићићемо на мноштво приповедака и песама, писаних у духу појезије пок. Ђ. Јакшића. Читајући те производе са накарадним подражавањем и усиљеним очајањем, ми и нехотице осећамо неку одвратност према њима. Ово напоменух зато, што су и Белушеви почетци у појезији, са недовршеним и, разуме се, несавршеним композицијама слика, нашли код многих на осуду, због „ропског“ подражавања производима његовог оца. Ја не верујем у ово. Белуш беше по нарави сушти Ђура. Његова суморна и сурова природа уносила је и нехотично у његове почетке такве фигуре и мисли, које беху сличне и у духу и по форми песничким производима пок. Ђуре у толико, у колико је он, као син, био сличан своме великоме оцу. Напослетку, ми би се могли радовати ако је Белуш и изабрао за узор свога оца, јер песник, са сличним даром, у стању је да под повољним условима, начини грандиозан успех на задовољство свију оних, који налазе уживања у бурним и суровим звуцима Јакшићеве лире.

Год. 1870, кад је пок. Ђура био премештен у Београд, ступио је и Белуш у београдску основну школу а доцније у гимназију, коју је у брзо напустио, што је у осталом, било следствено његовој бурној и несавладљивој природи, неудесној за хладне и укочене формалности школскога живота. Ако у опште има чега интересантнога у животима младих и даровитих људи, то су, без сумње, моменти, у којима један снажан дух, покренут самим собом, ломи сваку одредбу, заборавља истављену му дужност и уздиже се високо над својом околином, састављеном из младих другова, који га у тај мах презиру да би га доцније, можда, обожавали. У овим занимљивим моментима првих несугласица, чује се глас неумит-

не судбине, види се будућност једног љубимца саме природе. Сретан је онај, који у ово доба, имајући при руци сва средства за сопствен начин образовања, презире поругљиве осмејке и ситничарска пребацивања. подижући се, као млади орао, на сусрет своме успеху, својој слави.

Одмах затим, по својој жељи и очевом одобрењу ступи Белуш код свога оца да сликарство изучава пун љубави према своме раду и вере у свој напредак. Тако га је затекла и год. 1878, кад је несретан случај отргао њему оца, а целоме српству песника и сликара, какви се ретко рађају. Ово је био један велики удар, како за целу Јакшићеву породицу, тако и за Белуша, који је у њему изгубио и најискренијег учитеља.

Од тога доба, па све док није пао у болест, која му је и смрт проузроковала, продужавао је он своје сликарско образовање код г. г. Миловановића и С. Тодоровића, бавећи се у исто доба у кругу неколицине млађих образованих људи у Београду, који утицаху много на његов слободан дух, дајући му више углађености и уносећи реалније елементе у његова убеђења. Но његова искреност дала је повода мноштву пребацивања, стварајући, по реду могућност да равнодушност и апатија овладају целом његовом природом, после изазване сумње у његов напредак. Случај достојан сваког сажалења!

Пред своју смрт писао је Белуш своме стрицу писмо, из кога се види, да је имао намеру путовати у Минхен, ако се за то повољне прилике укажу, на што га је храбрио и његов поштовани заслужни учитељ г. С. Тодоровић.

Но он не беше сретан да му се жеља испуни. Суморна, јесенска ноћ између 5-ог и 6-ог новембра, учини крај његовом животу. Те ноћи падала је киша и студени ветар разносио је увенуло лишће, као символ оних надања и снова, који са овим младим почетником изумреше. . .

В—в.

СТАТИСТИКА

(Продукција кафе у свету). Највећи су извори кафе: Бразилија, Јава. Суматра и Цејлон. У Бразилији роди годишње 250.000 тона кафе. 1879 године извоз је био од 273000 тона, а жетва је донела 333000 тона или 6.672.000 центнера. Жетва на Јави и Суматри даје за извоз годишње 94.000 тона. Свега се с острва однело 41. 200 тона, а готово ни читава жетва много више не доноси, јер потреба кафе је тамо врло мала. Квалитет те кафе је особити. — Осим споменутих земаља добијамо ми кафе и из средње Африке, из више јужних америчких република, из британских и осталих страних земаља. Из Хајити, Кубе, Порторика, Арапске, Маурицијуса, Реунијоне, Либерије републике црнаца, Целебаса, британске Кандије, и т. д.

ПРОНАЛАСЦИ.

(Чудотворна штедионица) Џемс Х. Бове и из Филаделфије начинио је пса од дрвета, па кад му претиснеш новац на њушку он га одбаци, дочека га на га прогута, а од милине све репом маше. Наравно да то није инстинктивно јер смо рекли, да је од дрвета, већ то све ради механизам. Али Бовен удешава сада, да тај пас и радосне гласе од себе даје кад год новац прима у своју утробу, па да тиме слади људима штедњу. Лепа замисао, Бог да успела.

(Електрична струја) Девој је пронашао електричну узду која својим електрицитетом и најбешњег. хата умири као јање, па се да сасвим лепо управљати.

(Нови телефон) Недавно су у Билицу чинили покушај са телефоном кога је пронашао Вала из Стрита. Тај нови телефон је тако удешен, да кад се у једној сали концерат држи, 250 слушалаца могу чути тај концерат у другој 30 метара удаљеној сали а да не прислањају уво на телефон.

Зоран.

РАЗНО.

(Правила за живот) Александар Дима, чувени француски романописац, поставио је ова правила за живот: „Сваки дан ходај по два часа, а сваке ноћи спавај седам часова. У јутро устани одма чим се пробудиш. Говори само тамо где је нужно, али и онда реци половину од онога што мислиш. Не пиши, што не можеш потписати. О новцу не мисли, ни сувише много, ни мало, јер је новац добар слуга али рђав господар.“ Али чувени романописац и ако је сам написао та правила за живот, ипак се није ни он сам по њима владао.

Р. К.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(Добар одговор). „Сисавци рађају жива младета на свет“ рече учитељ својим ученицима. Мали Рада ће на то приметити: „Ал' баш не увек жива јер је недавно наша крава мртво теле отелила.“

(Занимање). Неки просјак запроси од једног старца а овај му одговори „Што не радиш? А шта си, јеси-ли уметник? — „Нисам.“ — „Је си-ли занатлија — „Нисам“. — „Па да шта си, до врага?!“ — „Ја сам гладан“, одговори просјак.

ОДГОВОРИ

*Г. ** у Београду.* — „Омбра“ још није отштампана, но сад се па томе живо ради и биће за који дан готова, те ћемо Вам више егземпларе одмах доставити. Поздрав.

Г. М. П. у С. — Ових дана писасмо Вам и очекујемо повољан одзив.

Гђици Н. С. у Б. — Изишло је до сада свега три свеске, а остале ће излазити у неодређеним роковима.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. — Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 50. У Новом Саду, 12. децембра. 1882. Год. IX

ТУЖНА ЈЕСЕН.

Тужна јесен киша пада ледена. . .
Бадава ме тешиш душо медена,
Цвеће моје, што је било, процвало,
А сво благо дубином ми пропало —
Пропало!

У мом срцу нема више пламена,
Погнута ми под теретом рамена,
У оку ми горка суза трепери,
А ступови попадали и вери. —
И вери!

Развалина, рушевина мој је век,
Међу њима нарицање и лелек,
И утваре убијене младости,
И погребна тужна песма радости, —
Радости.

Хоће ли ме боли једном минути?
Хоће ли ми опет сунце сијнути?
Хоћу ли још срећан бити икада?
Срце мо̂је, одговара: никада, —
Никада!

Мита Поповић.

ШТА ЈЕ ЗАДАТАК СРПКИЊЕ МАТЕРЕ?

ОД А. ХАЏИЋА.*)

Српкиње матере задатак није само да рађа децу и да распло-ђује српско племе, него је о-а и прва хранитељка и гајитељка зију клица човечности у народу.

О том се не сумња нико живи под ʼнцем, јер би иначе значило то: одрећи се и последње искрице здравога разума.

Да нема матера, не би могло говора бити ни о човеку ни о човечанству; да оне не отхрањују и не васпитају децу, сав би се човечији род изметнуо, подивљао и пропао.

Народ наш, којега бистри ум да-

*) Наш уважени књижевник г. А. Хаџић. секретар „Матице српске,“ написао је врло занимљиву студију о томе, како је наш народ у својим дивним песмама схватио задатак Српкиње као девојке, жене, матере и домаћице. Песме народне пуне су морала и мудрих педагошких прописа нарочито у обзиру на задатак женскога пола. и г Хаџић је врло вешто покупио она места у нашим песмама народним, које описују врлине и особине српске девојке, српске жене, матере и домаћице, па је цитирајући та места довео их у потпун склад са општим светским схватањем женских врлина и држао је јавна предавања о томе у дворани „Српске читаонице“ новосадске, која су од публике особито добро примљена, јер су заиста и лепа и поучна и занимљива. Г. Хаџић је имао доброту једну партију и то ову о задатку и врлинама српске матере уступити „Јавору,“ на чему нека прими нашу најлепшу захвалу. Уредн.

де у својим дивним пословицама згодан и конкретан облик свакој и најтањој прилици душевнога живота, и сваки је тај облик појму и ствари прикладан и естетички примењен — тај народ не могаде лепше исказати велику унутарњу садржину, свуколику цену мајчину, него што је казује пословицама:

„Бог и божија мати!“

„Мајку и Бог има,“

Како ли тек дух народа српског износи достојанство мајчино, и шта може мајка од деце своје да учини, ево чујте:

„Облак се вије по ведром небу,
И лепи Ранко по белом двору,
Опроштај иште од своје мајке:
Опрости мени, мила мајчице,
Мила мајчице, бела црквице!“

„Мила мајчице — бела црквице!“

Тако поштује свест српска светињу материног задатка, тако цени достојанство српске матере и њену моћ над децом својом.

Кад Србин с толиком побожношћу приступа к мајци — светом олтару, белој црквици, да иште у ње благослова: онда није чудо, што онај енглески научник вели: Од свег срца жалим ја, што Србин нисам ја, што не поникох у народу том, којега дух гледа у родитељци: „Милу мајчицу, белу црквицу!“

Мати је у два пут спаситељка наша: спасава нас прво из оног ништа — безпросторнога и безвременога, а после спасава нам душу од безумног животињства првом негом мајчином.

Материна реч почетак је и темељ нашем духовном животу.

Човечје умље плод је те речи.

Човек њоме постаје и долази до разума и вредности своје.

Мати нам дреши језик, учи нас првим гласовима и првим речима. Она усађује у срце нам прве нежне и племените осећаје.

Материна реч испуњава дете љубављу, храбри га надом, учи га, да љуби све, што је лепо, добро, племенито, истинито, честито — српско.

Учи га, да се узда у Бога, па у себе.

Мати вештом руком својом уводи дете у живот, и вежба га, а речима учи га животу, бистри му памет и уразумљује га.

Што Бог хоће, мати довршује.

И Бог хоће, да мати својом речју доврши дело његове речи, дело његова створа.

Мати је после имена божјега, најслађа реч у сваком језику.

Име мајчино, свето име

Како лепо у нас вели пословица за сретна човека: „Весела му мајка!“, а за несретна: „Жалосна му мајка!“

И сам уздах: „Мајко моја!“ олакшава нам за часак најтеже бриге живота.

Кад се год спомене име мајчино, пуна су нам и уста и срце.

Матере се најрадије сећа свак рођени на свету у злу и у добру.

Мати је анђео хранитељ своме чеду. Мати храни дете своје. Мати претвара своју крв у крв детета свог.

Беше свет овај од искони пуст, празан, без светлости.

Тада рече Бог: „Нека буде светлост!“

И би светлост.

Душа детиња лежи мрачна и празна као пустиња пред духом материним.

И мати сме и може рећи: „Нека буде светлост!“

И у души дечијој постаје светлост, светлост божанства, истинитости, благости и врлине сваке.

Мајка је прва учитељка детету. На рукама мајчиним детету можеш погледати и у будућност.

За то и јесте задатак матерни за нас најсветији, и Српкиња мати и у нас је, као и у сваког сретнијег народа, прва и највиша и на дому и у народу.

После Бога нема, нити може бити за нас ичега светијег него што је мати. И задатак је матерни, најсветији задатак за женски свет, и Српкиња мати, као и свака мати, најближа је Богу, јер даје другом живот.

Признајући ту светињу материног задатка, признајемо тим, да је задатак тај најмучнији и најозбиљнији за женску главу.

Ко би нам избројао све невоље, ко је мати поднесе? Ко би нам могао рећи, шта све мора мати преболети и претрпети, када јој се чедо раставља с срдашца њезиног? Ко би могао изређати све незгоде, мучне дане и ноћи без санка, које мати проведе, док не однегује и не отхрани детета свог? Па ко ће описати опасности, што грозе телу, здрављу и животу мајчином у онај мах, кад се рече: „Родио се човек!“

Свака права мати мора много и много да препати у свом срцу, у својој души. Свака права мати, која не робује суровим и подлим страстима и насладама овог света, вазда дели не срећу као и срећу деце своје. Мати тужи, кад види, где јој пати мило чедо њено. Она јадикује и кука, чим несрећа каква постигне дечицу јој. Срце у ње пуца кад види, да јој је љубимац душе њене у опасности, у тузи и жалости. За матер нема утехе, кад немили удес задеси и ојади децу њезину, коју би она радо усрећила, ма и крвљу срца свога. Ко да опише материну тугу и жалост, кад јој мила ћерка не постигне среће, која јој била намењена; а мимо свега, кад се деца, у зао час, изроде, па својим родитељима чине прикор и срамоте!

Мати треба да се брине о првом душевном и телесном развитку детета свог. Она ваља да удари темељ здравом телу, здравом срцу, здравој души, здравом уму у детету. Мати мора да пази на дете, да га чува и ода зла брани, кад муж, кад отац, оде куд за послом. Истина, да муж, отац, такођер треба верно да дели све бриге с матером, ал' већ и сама природа каже, претежнији део тога спада на матер.

Па тешко мајци, која неће да пригрли дете своје, кад јој радосно потрчи на сусрет, па ручице своје шири, да мајку загрли, а она, без срца, немилостиво предаје га дојкињама и дворкињама, не би л' јој само што више времена остало таштом уживању и провађању за младости!

Таква је мати проиграла љубав деце своје, погазила велики и свети задатак матерни.

Кад детету што треба, оно се прво обазре за матером, њу тражи, њу гледа, за њом пружа своје нејачке ручице. Мајци казује чедо све своје жеље, што би да му испуне родитељи.

Па ко то све вели детету још непаметну? Ко ће други, већ баш сама природа, већ баш детету урођена наклоност, урођена љубав к мајци својој!

И заиста, светије, чистије љубави нема на свету од љубави материне.

Мати бди дан и ноћ над животом детета свога; она се огледа у детету свом као у огледалу; види саму себе у њему, па му тепа, па га мази, од милине не зна шта ће.

Знате л' како оно пева мајка чеду свом, кад га успављује:

„Бући, пајћи, моја мила снаго,
Чува мајка своје чедо драго,
Чисто срце к'о зеницу гледи,
Душу пази, да се не повреди,
Да остане као роса чиста,
Као капља сред зелена листа.

Бући, пајћи, моје српче мало,
Не би л' скоро душом ојачало,
Да искочиш из колевке, сине,
Да покупиш по свету врлине, —
Да се пустиш сам на своја крила,
Јер те мајка роду наменила.“

Тако Српкиња мати још из рана улева детету своме дух песнички, а

*

поодрасте ли, пева му народне песме, прича му о старој слави српској, и да може, сву би љубав своју улила детету свом, да јој дете њеном душом дахне.

Нема љубави, да би надмашила љубав мајчину. И материно срце, где и преживи смрт детета свога, не прежали га никад ни до века!

Када лепу заручницу Милић барјактара стрелом урок устрели и снађе је суђен данак у гори под јелом зеленом; кад за њом и заручнику срце пуче од жалости:

„Оста јадна самохрана мајка!
Она кука кано кукавица,
А преврће кано ластавица;
Она иде своме винограду,
Косу реже, па виноград веже,
Сузе лије, чокоће залева,
Винограду тихо проговара:
Винограде, мили рукосаде!
Ко је тебе мени засадио,
Никада те веће брати не ће.
Када буде на заходу сунце,
Тад излази Милићева мајка,
Па говори, а за сунцем гледа:
Благо мене и до Бога мога,
Благо мене, ето сина мога!
Ето г' мајци где из лова иде,
Носи мајци лова свакојака!
Ни би сунца, ни од сина гласа!
Веће мајка кука од жалости,
Кука, тужна, кано кукавица,
А преврће кано ластавица,
И кукат' ће до суђена дана.“

Силна чежња за дететом може мајку и да убије.

Јела, љуба малог Радојице, од тешке чезње за својим чедом, пита месеца:

„Ој, месече, мој ноћни путниче!
Ти прелазиш села и градове,
Јеси л' вид'о где моју сироту?
Је ли гола, ил' је одевена?
Је ли боса, ил' је обувена?
Је ли гладна, ил' је нарањена.
Је ли рано зором окупана?
Не преза ли иза слатка санка?
Не чезне ли очима за мајком?
Не гледа ли од куд ће јој доћи?
Од куд ли ће слатке сисе дати?

Месец мајци одговара:

„Видео сам твоју сиротицу!
Није гола већ је одевена,
Није боса већ је обувена,
Није гладна већ је нарањена,
И рано је зором окупана.
Нити преза иза слатка санка,
Нити чезне очима за мајком,
Већ је жељна твога поговања!“

Кад то чула ојађена мајка:

„Од жалости писну као гуја,
Од јада јој срце препукнуло,
Мртва пала на земљицу црну.“

Па ипак, да истину речемо, баш ку-кавна мајка прва је, коју и највећма з срце уједу незахвална деца јој, муко и негом њеном отхрањена.

У том ваљало би да се деца угле-дају у највећег јунака српских народ-них песама, у најдражу личност народ-ног поноса србинова, ваљало би, да се угледају у народног див-јунака Краље-вића Марка.

Нигде није примера, где Марко не послуша своје старе мајке. Та свако световање Јевросиме мајке завршује се карактеристичном изреком: „То је Марко послушао мајку!“

Тај исти јунак, који се не боји ни-кога до Бога великога, у којега срце тврђе од камена, који никоме не ласка нити тепа: тај исти јунак „љуби мајку у бијелу руку,“ тај исти јунак сам за мајку своју има речи пуних љуба-ви и милости:

„Јевросима, моја стара мајко!
Моја мајко, моја слатка рано!“

Српски синови! Љубите и поштуј свак своју мајку. У ње је благост, д брота и силно пожртвовање.

Никоја мати на свету не љуби ц-цу своју као Српкиња мило Српче с је. Српске матере су дале и то ма добра, што се још налази у наш народу.

Мајка нам беше једина учитељ

Сав свет насрташе на Србе. Та нас обастираше и покриваше са св страна, и Србина у злу и невољи н већма је мати тешила и храбрила на добар пут изводила.

Мајке су још нејакима у коле певале народне песме, и училе по

и казивале мудрост у пословицама нашим. Оне су приповедале приповетке и причале, шта све претрпи наш мученички и патнички народ за толика века.

Што је наш народ, јуначки народ, и у њему толико лепих врлина: заслуга је српске мајке!

Мајке треба и сад као и некад да буду прве, које ће васпитање наше на боље да окрену.

Људи, највећи мислиоци на пољу васпитања, увек су казивали: само матере могу поправити цео начин васпитања људског. Велики немачки песник Гете, у свом одушевљењу за васпитањем, изрекао је велику ону мисао: „Деца би се рађала васпитана, кад би и родитељи били васпитани.“

Па код толике важности и светиње материног задатка, не ће ли сваког правог Србина заболети и срце и душа, кад види, како се баш у том погледу највише занемарује образовање и васпитање наших, по времену ако Бог да, матера — тих огранака све среће и славе народне!

И ми се још усуђујемо, да градимо себе просветитељима, родољубима и Бог те пита још каквим не људима, а вамо слабо се ко стара за оне, од којих произлази све, што је добро на овоме свету!

Баш се чини, да је нека проклетиња на нама, те не ћемо да видимо, откуда извиру сва зла и све наше беде и невоље, с којих злопатимо и пропадамо!

Ми Срби пишемо и говоримо о народном напретку, о просвети и о благостању, а крај свега нашег, у добри час, напретка, све наше просвете, свега нашег благостања, ми ипак све дубље, у зао час, пропадамо и морално и материјално. Нестаје у нас све већма и већма оног старог српског поштења, искрености, љубави и праве среће. Свет наш из дана у дан бива покв降renији и подлији.

А за што?

За то, и ни за што друго, већ што занемарујемо и криво отхрањујемо и васпитавамо оне, од којих се једино можемо надати, да ће све поправити и на боље окренути.

Све муке и напори у нас биће увек у заман, ако и женска страна силе своје с нама не сложи и не удружи.

И као што човек сам без жене не може постићи свога задатка: не може га постићи ни сав народ, не помогне ли му у томе и женска глава.

Шта нам вреди говорити о народности, ако је немамо у кући, ако смо код своје куће туђинци, ако нам мајке отхрањују и васпитају децу у туђем духу? Шта нам вреди говорити о образованости, о просвети, ако нам на дому, на огњишту, влада суровост и глупост? Шта нам вреди говорити о поштењу, о карактерима, ако нам је у кући покор и подлост? Шта ли вреди говорити и о срећи целог српства, ако свак појединце није сретан у својој рођеној кући?

Свега тога мора најпре бити у кући и код куће, па ће тек онда и у јавном животу то све само собом поницати и ширити се на све стране.

Треба ми већ једном да се састарамо и збринемо, како ће се наш женски свет боље и српскије васпитати у напредак; треба женску децу ваљано приправљати за њихов задатак. А не сме то бити многим сухопарним морализањем: много морализање убија у корену добро васпитање.

Треба Српкињице отхрањивати, да буду снажне и крепке и телом и духом, јер само такве ће нам дати и моћи дати крепко и здраво потомство. Треба им на леп и угодан начин, али кратко, јасно и разговетно разложити важност и светињу материног задатка. Треба да се и мајке саме за времена упознају и са начином, као да отхрањују и васпитају децу, аку

том племенитом занимању ваља да им пружимо и ми руку, па да уклонимо све, што би их у томе могло спречити, и да их потпомажемо у свачему, што би им то могло олакшати.

Кад матере почну васпитавати децу своју у духу поштења истине, и хришћанске љубави; кад им у срце засаде љубав за рад и род, постојанство у добру и карактер у свакој згоди и незгоди за живота; кад их стану неговати у духу српског народног поноса, гајећи у њима све, што је честито, човечанско и српско: тада, и само тада можемо се надати, да ће настати боља времена, да ће засинути лепши дани, сретнија будућност и наша!

НА ИЗВОРУ.

Од Ниқе Г. — Огњана.

(Наставак).

ани су јој протицали монотоно, полагано. Време је пак носило своје бреме. Милче роди сина. Г. Стајић није се могао уздржати, а да ту вест не јави Миодрагу, који истина мање је с њим дописивао него пре, али пријатељство оно старо, искрено остало је међу њима.

Миодраг је увек себи уображавао Милче онако, како му се некада на водици на грудма показало. Он је за том сликом чезнуо и уздисао, он је ту слику непрестано љубио. Он је видио својим очима, да му је она неверна постала, да је своју реч погазила; али је он у својој души вазда веровао, да она њега љуби и љубити мора, кривио није никога. Кад му је дошла вест, да је Милче родило мушко чедо, Миодраг поздрави у дивној песмици то мало ново Српче, и изјави своје племените жеље и осећаје; молећи се створитељу да му пошаље свој свети благослов.

Када је Милче добило у руке те ретке, задрхтало јој се добро материнско срце. Она је притисла на своје усне ту песму, па је јецајући шапутала: „Миодраже ти ниси човек са обичним осећајима, ти си друг племенитости и узвишености. Опрости твом лакомисленом Милчету!“ — Тада је пригрлила свог малог синчића и љубила га је, и молила се Богу да га здрава одржи, а она ће га учити, да буде добар и честит Србин.

Можда би се Милче и умирило и заборавило полако своју прошлост крај детета и мужа, да је овај бар у чему променио начин живота; ал г. Радивој држао је да то све тако природно иде, па је и он живео онако исто као и пре. Жену му даље та слава није утешила, напротив син њен, и он јој је био сва љубав. тим више, што га је тако добродушно, и истинито поменуо Миодраг што је запросио му Божији благослов. Па баш зато, што јој једнита срећа и нада беше дете, зато је морала непрестано мислити на Миодрага, и што је више мислила, тиме је већма прошлост пред њу излазила, и она је тад притискивала на груди своје дете, да би вазда тако савладала бедне мисли, које су ју прекором обасипале.

Тако су јој протицали дани. — Миодраг се вратио из Пеште дома. Он је био већ врло слаб. Образи му бел[и] чисти и лепи, ал бледи, кадкад је боле[с]љива румен ударила му у лице, и о[чи] засијале. Миодраг је навукао на се[бе] суву болест. Но то не беше од неиз[ле]чиве туге за Милчетом, већ због он[ог] страшног назеба, када је био у Бај[и]. Истина да је он жалио за Милчетом, па и већма би, да је знао њено незадовољство, њену несрећу; а заиста би [вр] његова туга тада достигла, да је Милче[ту]

силно од њега растављено. Овако пак жалио је свој удес; а пребацивати није знао никоме. Он је осећао да је сваки дан слабији. Ведео је свој крај, још једном да му је видити оно место, ону чесму, још једном да му је помолити се на бајској водици.

— Мајко рече он једног дана својој брижљивој родитељици. Чини ми се да би ми одлануло, кад би ме однела на бајску водицу.

Сирота старица, сва се пренеразила од радости, она стаде напрам свога сина, па потрешеним гласом рече: „О ја сам то давно помишљала, а нисам ти смела рећи. Ето се већ толике душе тамо излечиле, па зашто неби и ти. Нисили ми већ сам толико и толико говорио о благости бајске водице. Хоћемо синко одмах ћемо се сутра кренути.

Сирома Миодраг тужно се насмејао, видећи мајчину толику наду, толику срећу. А није знала, да његовој бољи на овоме свету нема више лека. Није знала, да њега не вуче тамо више нада на срећан опорављај, већ на слатку успомену.

Било је поладно јесење доба, баш су се виногради брали. Они су стигли у четир сата после подне на чесму. Миодраг је неким светим осећајем, приступио под јасике, и сео је на клупу да се одмори. Чудан осећај прострелио му је груди. Помисао да никад више неће видити ова места, тужно је расположење учинило на њега. Он устаде, приђе чесми, те окваси горуће грло. Спусти се доле на једну цигљу, извади оловку те на окреченом чистом зиду оловком исписа своје последње осећаје:

Вене цвеће, а издише доба,
И мој живот ближе прама гроба.
Затвара се књига света ова.
Затвара се око од болова,
За ме више већ живота нема,
Мој се живот задњем крају спрема. —
Красни свете . . обајљиво врело,
И ти Милче моје чедо бело.
Мене беше сунце огрејало,
Мене беше небо обасјало.
Срећно гледах у овај свет бели
Сретно су ме таласи понели.
Али тако већ суђено није,
Црна тама мене ће да крије.
Ох млађани моји уздисаји
Та од вас се сузна роса сјаји.
Једно благо моје Милче красно,
Мог живота светилиште јасно.
Са неба ми угинули мога
Угушили жића боланога.
Ох та сретно моје красно благо
Нек ти живот већ није за наго
И мени ће скоро бити мира
Загушиће живот свога вира.
Друго благо — моји вељи јади,
Мој народе, ко да те помлади!
Ох када ћеш једном среће наћи,
Кад ће робство у поноре саћи.
Молио сам небо и облаке
И стихије и сунчеве зраке,
Ал' милости јоште за те није
Дуго још ће облак да те крије!
Треће добро ох нејако цве..е
Први мирис тек да на њег' слеће,
Песме младе, у повоју чеда
Без росице постадосте бледа.
Прво сунце спали ће вам крила
Неста ће вас ко пролетња свила. —
Све ми дође. ал' нестаде брзо,
Демон црни цвеће ми потрзо
Отиште се што донесе време
Па и моје пашће труло бреме.
Све вас љубих, и без клетве оде,
Збогом Милче, песме, бедни роде, .

Миодраг је једва последње речи изговорио. Глава му је клонула на уздигнут брежић, немоћ га силна обузела беше, и неки тих миран санак обгрлио је његову душу.

Мајка његова стајала је у крај њега, она је подпуно веровала у моћ светиње. Она се радовала, што је Миодраг заспао, па је у себи шапутала: „Боже после ће му ваљда лакше бити!“

(Свршиће се.)

ЦВЕТ С' ПРОЛЕЋА.

Мраз и цича оборили,
Цвет румени овај мали,
Листови су попадали,
Што су тужни негда били.

Још остали цвет се нија,
Без мириса и без сласти —
Па и он ће скоро пасти,
Тако му се стабло свија.

Нема више пчеле лаке,
Да са њега мед сад сиса,
Све, што беше, ветар збриса,
Ал осташе гране јаке.

У пролеће кад заруди
Кад затрепти, кад засија,
Цвет ће опет да се нија,
И браће га опет људи.

Али моје снажне груди,
Опростит се туге неће,
Нит ће моћи кад пролеће,
Да отопи лед са груди.

Јер ме срце боле јако,
Болова га ране тишту,
Па би чисто на кољишту,
Да потражим мелем како. . . .

† Велиш Ђ. Јакшић.

РУШИ-СВЕТ.

ПРИПОВЕТКА П. К. РОСЕГЕРА.

(Наставак).

Отскакута девојчица хитро одатле и мишљаше у себи:

„Шта је тај само тиме рећи хтео? Пасти младићу на груди! Грешити! Баш морам запитати браца Јову шта то значи.“

Странац дође до куће газда-Стевanове. Газда-Стеван је баш седео пред кућом на клупици.

„Како је, како је, газда Стеване?“ запита га путник.

Сељак га погледа.

„Благи Боже, господин „штудента!“ повиче газда-Стеван и скине шешир с главе. „Та јесте ли ви то заиста? Зар ви још живите? Богме, баш се дуго нисте дали ни видети, ни о себи штогод чути.“

„А ви сте међутим оседели,“ рече господин „штудента.“

„Да, на жалост! Стар сам, стар!

„Па зар вам је жао?“

„И жао ми је!“ рече газда Стеван. „Истина, мени није ни овако рђаво на овоме свету. Имам мало брига и невоља, али ко је без њих? Ја сам ипак задовољан. Своје сам дугове све исплатио за децу своју сам се већ побрину[o]. Земља ми добро роди а марва ми се плоди. Иначе смо хвала Богу и сви здрави, па то тако иде, таворимо по свету. А није ли вам по вољи можда мало млека?

Тај предлог би усвојен.

Када се странац поднапио млека рече:

„Млеко беше добро, али видите, газда Стеване, ваше газдовање ми се не допада. Све је у своме реду, то је истина, али помислите само једном, ви сте стар, данас сутра, по природном закону мораћете умрети — па шта ће те имати тада од свега тога имања? После смрти неће вам тако добро бити као сада, будите уверени. Ви сте сад седамдесет и две године стари. Дакле седамдесет и две године сте ви за свет живели и за себе се старали а на своју кукавну душу сте сасвим заборавили. Зар није тако? Знате ли ви како тешко улази судија у царство небеско?“

„Аха! ви мислите ону причу о камили,“ рече Стеван доброћудно.

„Богме, старче, ја не бих волео бити сам у вашој кожи.“

„Господине, ви ме страшите!“ рече Стеван. „Ја се врло бојим смрти. Реците ми шта да чиним?“

„Драги човече! Ви се морате свега вашега имања одрећи.“

„Шта !Зар да се сада одречем свега свога имања, које сам толико година мучећи се и радећи стекао?“

„То су само земне тричарије. Помислите на душу своју!“

Тако странац.

Рече и оде даље.

Његова мати је још живела. Када је дочула да је њезин син у селу, да је њезин Игњат једном већ приспео, похити пред њега и све дрхташе од радости.

„Ви сте моја мати?“ запита је Игњат хладно. „Ја нећу ништа да знам ни за оца ни за матер; ја не признајем никакве везе која ме за овај свет веже.“

„Ти си нарастао. О, да те сада отац може видети!“ При тим речима удари сирота жена у плач.

„А зар је он умро“, запита је син. „Причајте ми како је умро.“

„Ти си му последња реч била.“

„Је ли примио св. пречешће?“

„Он је умрьо врло нагл.;“ рече му мати, „сад још здрав и весео, а један час после тога мртав.“

(Свршиће се).

МАТЕРИНО ПИСМО.

(По немачком).

Црте неког старог писма,
Без суза ми с' неда штитити,
Јер ту нема лажних речи,
Нит' би могла варка бити,

Свака реч је сведок јасан
Од љубави свете, благе,
Од љубави постојане,
Од љубави мајке драге.

У земљици рука труне,
Што изазва сузе ове,
И ако ју више немам.
Још ми њена љубав гове.

Некад њена мучна туга.
Тешка брига беше мени,
Сад у срцу сретног сина
Благослов је њене сени.

Из дружине „Слоге“. Рајко.

ПЛАНЕТА ЈУПИТЕР И ЊЕГОВ СВЕТ.

ЦРТА ИЗ АСТРОНОМИЈЕ.

(Наставак.)

Уопште Јупитер и његови месеци одавно су у науци од велике важности, јер је он са својим месецима као сунчани систем у малом. Још славни талијанац Галилеј тиме је поткрепљавао своју науку о кретању земље око мирног сунца. Јасно је, да где је толико месеци, да ту мора бити и много месечевих помрачења, јер ће час овај час онај доћи у сен планетин. Кад ће се та помрачења на Јупитру видети, може се унапред прорачунати тачно на једну десетину секунда, што се наравно и ради, и бележи у за то одређене годишњаке, јер су та помрачења и од практичне вредности, у колико се помоћу њих може да определи положај сваког места на нашој земљи. Ово је особито важно на путовању по мору, јер се тако може дознати, где је сваки пут лађа, која плови. Посматрање помрачења месечијих на Јупитру иначе је од велике важности; јер ма да се тачно може данас, а и пре се могло да прорачуни, кад ће се догодити ово ил оно помрачње, ипак се сваки пут опазила нека неправилност, или управо несагласност. У први се мах држало, да су криви томе они, који су гледали, да су дакле невешти у

мотрењу; но кад се дознало, да се и највештијем то догађа, да помрачење наступи час пре, час доцније, него што би по рачуну требало да буде, онда се видело, да томе неће бити узрок невештина посматрача, него штагод друго. И збиља, узрок тој несагласности нашао је дански астроном Олаф Ремер; он је дознао да и светлости треба времена, па да пређе са једног места на друго; да док она доспе из тих далеких крајева у васиони до нас, прође неко време, а не да је на један мах овде, као што се пре држало. Кад се то узело на ум брзо се по томе изнашло, да светлост пређе у једној секунди 42000 миља.

Затим смо преко месеца Јупитрових дознали, да Јупитер није светло, него да је смркнуто мрачно тело, јер кад иде који сен месеца ког преко планете, види се по њојзи угаситo мрачна боја, која се никако не би видела, да планета има своје рођене светлости — по томе, Јупитер је таково тело, које је у сличном степену развитка, у каквом је наша земља. И температура на Јупитру мора бити да је ниска, јер га сунце наше двадесет и седам пута слабије греје и осветљује него нашу земљу. Затим ваља и то на ум узети да се саразмерно својој величини Јупитер ванредно брзо врти око своје осовине; свака тачка на екватору његовом пређе у једној секунди више од 12200 метара, тачка пак на екватору земљином пређе тек 440 метара за једну секунду. Вертикални дакле зраци сунчеви задржавају се на једном тамо месту Јупитрове површине двадесет и осам пута мање, него што се задржавају на нашој земљи; а ако има тамо становника, виде сунце тек пет сати — толико им је дан. Даље пак од екватора — у даљим ширинама — брзина се па површини смањује, на половима је једнака нули, но сунце овуда врло ниско стоји, увек тако, као код нас кад хоће да зађе; према томе не може ни светлити јако, више је сутон. Према овоме могли би држати, да саразмерно нашој земљи на Јупитру мора бити врло хладно. Но има узрока, због којих није тако, као што ћемо после чути.

Јупитер, и на средње дурбине, види нам се, као лепа променљива кугла. Ту ти се виде мрачне и светле траке и пеге, а све то као да су облаци налик на оне облаке, који окружују нашу земљу. Траке су скоро паралелне (иду упоредо) са екватором, у шатирању су променљиве, на крајевима су као засечене, но што ближе половима затим, на источном и западном крају планете траке све мање упадају у очи. У очи нам то упада, да те траке тако отприлике иду, како иду на нашој земљи правилне ваздушне струје, такозвани пасати и појасеви кишновити који се повлаче с обе стран екватора. Уз то су те слике врло сталне јер досад астрономи никад нису видели Јупитра без њих. Усред светлих трака виде се угаситије слике, које се кад и кад ванредно брзо мењају и преображавају. Напротив има тамо неких тачака и пега, које су сталне, јер по више месеци не може на њима, да се види било какви промена. Осим тога видело се кадикад да је јужна полукугла увијена у неку необично сиву боју, као да су неки бели облаци пуни промена, ти се облаци наједанпут разиђу а површина наново засветли. Особито је загонетно оно, што се већ од више година види на јужној полукугли планетној, пега црвена као цинобер а форме елиптичне, и покрива толики комад, колика је на наша Јевропа. А што је још чудноватије, та се пега миче према јужном полу — бар тако нас уверавају некоји астрономи американски, да су то опазили.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.

КОСОВО ПОЉЕ.

(Из писма А. Хиљфердинга А. С. Хомјакову)

Вучитрн, који беше негда столицом епархије сад је више село него град. У њему има до 400 домова, или боље, избица већином дрвених. Од њих су 250 мухамеданских 150 православних. Посред Вучитрна на вису је дрвена тврђава високих потавнелих платна, са неколико кула изглоданих временом. Турци још које како обдржавају ту тврђаву, у којој је конак вучитрнског мудира. Народ прича да су тврђаву дигли Војиновићи, славни јунаци старога доба. Но ма колико да сам распитивао о њима, не дознадох више ништа до то да су они овде владали још за Немањића пре битке Косовске. У Вучитрну је малена црквица, подигнута около 1840. г. Зготовљена је на подобје просте куће, у земљи је има на сежањ и више да се неби споља чинила висока; у њој нема ни икона ни утвари, до једно свештено одело, нема ни књига ни других потреба.

Ноћив у вучитрнском хану, кренем сутра дан пут Митровице но не правим путем преко поља него лево хтевши видити манастир св. Јоаникија Девичкога који је 5 часова од Вучитрна, на граници Дукађина у области Дреници. Пређемо стари запуштени мост на Ситници и примимо се горе које затварају Косово поље. Више од четири часа ишли смо по стрменитости горској час пењући се а час спуштајући се, час смо се опет верали по маленим стазама кроз дубраву а несретосмо ни села, ни куће ни живе душе. Једва угледасмо манастир на пољани у густој гори окружен јаким и високи зидинама. Уђемо у манастир; сјахав с коња, посадим се на диван — хане. Никог да изађе пред нас. После многих запиткивања, ево једва неке слуге, те одоше да јаве игуману о нами. Врло дуго чекали смо преподобног оца; најпосле се појави, али нас је примио веома хладно и дурновито. Увео ме је у ћелије, али сам се морао чудити набуситости игумановој, с којим сам морао водити хладан разговор о обичним стварима као са Турчином. Али морам рећи да је то једини случај где нисам био добро дочекан од стране православног српског свештенства за сво време мога бављена на тим крајевима. Стадох запитивати игумана о књигама. Он је изпрва уверавао да код њега нема никаквих, али кад ја наставих говорећи да то неможе бити, он се досети да има неких старих рукописа али ме нехте пустити тамо где се они чували, него заповеди једном од монаха да их донесе. Донеше ми три четири рукописна минеја и неколико књига старе штампе. Ја приметим да то нису рукописи него штампане књиге; игуман одговори да су то рукописи, он зна; ја му стадох показивати разлику међу рукописом и штампом а он једнако одговара, „није, бадава, то је рукопис, знам ја.“ Тако што збивало ми се сто пути у овим крајевима. Толико су ми пута доносили, а где кад и шиљали из удаљених места какве књиге старих штампарија српских (из XVI. века), у пуном уверењу, да су то рукописи; само црквене књиге из Русије, признају се тамо за штампане. Но сваки пут испало ми је за руком разуверити босанске и друге српске свештенике али девички игуман оста непоколебив у свом тврђењу. Како је био неразположен прам свога посетиоца нисам могао дознати скоро ништа о стању манастира. Казао ми је само да обитељ страда од Арнаута, што су ту у околини, да има врло мало доходака, јер су Арнаути пограбили сво добро намастирско а поклоника да је веома мало ма да мошти св. Јоаникија народ веома поштива, а манастир је опет у такој незгодици, да се ретко ко одважи к њему, Дебео неки црвен калуђер, што је с игуманом и још једним монахом

сво братство манастиру, стаде ми причати непријатним тоном добро на изуст утврђену причу, како је утекао из очиног дома, да се уклони од света, да је дуго живио сам самцит у шуми, где је сада манастир, како је народ мало по мало стао стицати се њему; како је Ђорђе Бранковић господар Србије, чујући о њему, довео му своју слепу ћерку а он јој повратио вид очињи, умив је водом из извора, који је и сад код манастира; како је св. Јоаникије непрекидно бежећи од светске гунгуле отишао у горе Црноречке, живио тамо у некој пештари, где је и умрьо; најпосле, како је Ђорђе Бранковић саградио обитељно место, где је свети излечио његову ћер пренео му тело његово где и сада „нетљено“ почива, дајући мир и благодат свима. који са страхом и вером њему припадају. Црква је малена и тавна с једним купелом тешке архитектуре XV. века. Рака с моштима је на десној страни, више ње је исписан образ св. Јоаникије.

Незадовољан дочеком девичке „братије“, одлучим да и не ноћим ту, ма да већ не беше рано а до Митровице има добрих 6 до 7 часова. Повратни пут у Митровицу чинио ми се бескрајњим. С почетка смо трпељиво јаши и гором и стрменитошћу какве смо видили између Вучитрна и Девича, тако се продужило неколико сати. Сунце је већ седало а Митровице никако. Најпосле се укажу лепе зелене ливаде поред неке реке, мислим Дренице. Хтедох проиграти мога хата по тој лепој падини. а највише с тога да прекратим и време и пут. Предамном трчи мој верни сарајевски каваз Али на својем алату, у ког је била та чудна привика, да дотле трчи док управ не удари главом о какву стену или стог сена. Алил језди а ја за њиме; кад прелетисмо ливаду били смо савршено сами; сав конвој остао је бог зна где. Кавази, што сам их узео из Вучитрна, жалили су своје коње који су путовали тек један дан, а наши већ готово читав месец.

Шта да се ради? да се чека, никад дочекати, трчати тамо амо и то није ништа. Мој Али сјединив у себе безбрижљивост мусломанина и са самоодважношћу Арнаута, рече :„Ајдмо напред! шта ће мо чекати та оклевала? Био сам истог мишљења те пођемо напред. Путем сам га питао, како је стекао свога алата, који је негледајућ раст, био веома дурашан, а брз као муња. Прича ми Алиле, како му је неки Бошњак био дужан око 500 гроша, како дуго није хто да плати, варајући једнако, платићу данас, платићу сутра; најпосле како га је видео једном на овом истом коњу да иде некуд, Алил је опет ишао пешке. Кад били један поред другог, Алил позове свог дужника, да поседе да проговоре коју, дужник пристао, а мој Алил баци се алату на леђа па збогом остај. Бошњанин га тужи али није помогло ништа, суд осуди, да Алил узме коња у 228 гроша, да врати седло и узду, а Бошњак да има наплатити Алилу остало дуга од оно 500 гроша. „Тако вели Алил, добио сам коња за 228 гроша, а ваља, богами, 1.500 !“

Међутим ишли смо све једнако гором и шумом, није ли било пута управа ми идемо лево, нема ли тамо, сврнемо десно то је био наш компас . Стао сам већ очајавати, верати се тако целу ноћ, конвој нас не наћи, није згоде. Но судба нам поможе. Идући тако још један сахат, спустисмо се у поље, око кога је неколико кућица, с првог гледа позналисмо, да су арнаутске. Алил викну пред једном од тих кућица и на његов зов изиђе неки дечко у дугачкобелој кошуљи, без појаса са фесом на глави; дечко нам стаде показивати пут, али мом Алилу то не беше доста, него ме запита неће ли боље бити да га узмемо за путевођу. Ја, разуме се, сагласим се с његовим мишљењем и мали пође пред нами. Хтео сам говорити с њиме српски, али он није знао ни речи, то је било код самог Косова поља, заветног краја свих земаља српских. После јације, последњег крика мујезиновог дођемо у Митровицу. Из далека се чуло ударање барабана и дивљи хор турских таламбаса. Кућа једна на крају осветљена факљама и лучем била је препуна

народом. После дознасмо да је то свадба једног од првих бегова митровачких. Дођемо гомили и мој каваз запита, да ли зна ко, где су одселе кириџије московског путника? Један покаже руком према великом хану, то беше сав одговор. У хану су за мене приправили балкон, изчисти ли га и простри свежа сена, на ком сам се лепо разкомотио. За вечеру ми донесу млека и леба и тиме сам се морао задовољити после трудног дана са непрестаног јахања.

Митровица на реци Ибру је у босанском пашалуку. Близу ње је неки стари дуб ту они свога пашу дочекују и ту свршују курбан, кољу овна и проливају крв по земљи. У Митровици је до 300 домова, од њих је сто православних. Митровачка је црква такођер нова но врло сиромашна. У близини је манастир; у њему нема калуђера, него су светски попови, који уживају приход од околине, нисам га мого разгледати. За Митровицом се свршује Косово поље.

Гора једна диже се напред, на којој је био заснован један од најзнаменитијих градова српских — Звечан.

Развалине његове стоје још и сада. Могао сам да видим место, где се свршио страшан преступ, који је по казивању народном ударио печат посљедњег проклества на највећег господара Србије на цара Душана Силног.

Гора на којој је Звечан чини осечен конус. Дуго смо ишли, с почетка на коњу, а затим по уској, гором обраслој стази. Успев се три четврти горе, устављени смо били грдном зидином. Зидина је од масивног камења, у старо доба пасала је сав горњи део конуса. Стаза нас одведе једном месту, где је зид разваљен, и где могасмоући у унутарњост града.

Н. К.

КЊИЖЕВНОСТ.

Пелагић као књижевник.

(Наставак.).

Остала питања, што их г. Пелагић поставља већином су таква, каква не поставља у свој програм ниједна социјалистичка странка. Н. пр. артески бунари, општа перишта, општа купатила, опште баште, општи порођајни домови и т д. то су све питања, која су већ данас решена или чекају на решење, а никако их не морају социјалисте у свој партајни програм узети. Главно је — и то је једино што се тражи од „нове науке" — створити здраве основе. на којима ће се људско друштво нормално моћи развијати. Појединна пак споредна питања решиће сама будућа поколења по могућству, према својим интересима и према стању науке. Сад још зготовити рецепт, по којем да се развија будуће друштво у свим својим појединостима — значи сипати воду у решето, дакле говорити ненаучно, нестварно, па још све то ставити у програм једне активне, практично делајуће странке, значи понизити ту странку до детињарије, до празног торокања безпослених баба. Таква појединна питања, као н. пр. о регулисању река, о спаљивању лешина и т. д. могу и треба сваког интелигентног појединца да занимају. Своје мишљење о тим питањима може свако изнети на јавност у појединим чланцима, расправама или списима, али ниједан појединац нема права, да своје мишљење износи као захтев једне странке, која такав захтев није поставила нити га мисли поставити. Тиме би се само удаљила од своје главне цељи. Или зар није смешно још сада поставити захтев о општој азбуци и о једном општем језику, као што то чини г Пелагић? Што пак г. Пелагић вели, „да ће у будућем друштву ишчезнути све религије и свако веровање у какво надприродно суштаство" — то је ствар његовог личног убеђења, али нека нико не схвати то тако, као да ће се ваљда у будућем друштву неким законом запретити да нико несме у Бога веровати. То никако не. Социјалисте свугде траже" слободу савести" т. ј. да свако сме веровати у шта хоће и да сме тако исто неверовати у ништа. Даље траже, да се одели црква од државе, т, ј. да се религија прогласи за приватну ствар сваког појединца и по томе дакле они, који осећају потребу да се моле богу и да имају цркву, нека се уједине и нека заједнички плаћају попа и зидају цркву, а не да су сви чланови друштвени обвезани да сносе те терете. Нек верује ко у шта хоће — али нека и сноси терете свога веровања. То су захтеви правде и чистог разума и кам те среће да су већ међу нами Србима у Угарској остварени — бар били би смо већ слободни од Германа и црне му чете. Али забранити људима да верују, газити им оно, што они држе за свето — то је неслободњачки интолерантно, тирански *Summa summarum*: теоретски део „Пута срећнијем животу" тако исто не ваља као и практични, а ако би ова Пелагићева књига ипак на по неког читаоца благодетно утицала, то може само тим учинити, што ће га потстаћи на даље студирање појединих питања, дакле утицаће на њега као — да речем медицински — *Remedia excitantia* (средства, што пролазно драже нервну систему), па ако се после читалац лати бољих средстава — благо њему! Иначе жалост и штета за оно време, што га је утрошио на читање „Пута срећнијем животу!"

II „Узорите бесједе и пјесме.“

Г. Пелагић небави се само чистом и стварном науком, он није само суви научар, него се баца и на риторично и појетично поље, те хоће наш свет да упозна са узоритим беседама и песмама целога света. У тој цељи је и издао збирку од седамдесет страна па у„ спроводној речи“ вели за њу: „Почем наш народ радо чита пјесме и бесједе и почем се код нас штампају и растурају по народу стотину којекаквих често врло безобразних и подлих пјесмарица, то одлучио сам штампати ове одабране узорите бесједе и пјесме, (у књизи великим словима штампано) које имају свог историчног, поучног и научног значења. Оне су производ многих мислилаца, многих потреба и разних времена, за њих се може поуздано рећи да су бисер бесједа и пјесама не само код нас, него и у европској књижевности.“

Ове последње речи ми смо с тога подвукли што се њима г. Пелагић сам најбоље карактерисао какав је као књижевник. Јер шта да каже човек таквом књижевнику. који сам за своје беседе вели, да су бисер беседа не само у нашој, већ у читавој јевропској књижевности и то кад каже за такве беседе које још нигде говорене нису биле него су тек у збирци тог истог књижевника први пут угледале света? Јели замерити Чивуту или Цигану, кад први своју робу а други свог коња лажно хвали кад ето то исто чини и један књижевник? Оно до душе вели се да су сви књижевници од реда мање више сујетни али оваква сујета и такво самохвалисање прелази већ у — безобразлук и швиндлерај. Уз то се тај исти књижевник непрестано разбацује са „правдом“, „поштењем“, „савешћу,“ а сам у књижевности не ради поштено и савесно, ван ако тај исти књижевник није тако заслепљен, да у свом превеликом слепилу држи, е су његове неговорене беседе одиста бисер „не само у нашој већ у читавој јевропској књижевности“, која последња не зна ни да ли он постоји. Онда би му се могло из љубави према ближњему опростити, али онда такав човек није за књижевност, него за просто колпортирање књига као препреден продавач. — Беседа у „узоритим бесједама“, које су „бисер јевропске књижевности“, има свега пет. Као што има само пет чести света, тако исто има у читавој јевропској књижевности само пет бисерних беседа. Прва је од Виктора Нга, коју је држао приликом Волтерове стогодишњице у Паризу. Виктор Иго познат је и нашем свету, а ова његова беседа одиста је бисер-беседа у читавој јевропској књижевности, а и превод није лош, но то није Пелагићева заслуга, већ онога, што је исту превео. Оне пак остале беседе, те су као што већ рекох — састављене од самог издавача „узоритих беседа“, а да би на читалачку публику већма утицале, ставио се „беседник“ у позитуру скупштинског посланика. Али те беседе, као што никад нису говорене биле, тако исто не би никаква штета била, да нису никад ни у штампу ушле, бар нису требале угледати света под дречећом фирмом као да су бисер „не само у нашој, већ у јевропској књижевности“. Није да су беседе Пелагићеве са свим лоше али им човек узоритост и „бисерност“ у ничем неможе пронаћи. Такве беседе можемо чути од најобичнијег човека са иоле здравом памећу, али зато још и нису ни издалека узорите, а још мање да су бисер јевропске књижевности. Изгледа нам, да г. Пелагић држи, да су беседе једног Димостена, Цицера, Мирабоа, Верњоа, Гадеа, Ледри — Ролена и т. д. трице и кучине према његовим недржаним беседама. Но може бити да ће ко помислити, да г. Пелагић није ни рефлектирао на риторску вештину; него само на садржину самог говора; али ко тако мисли, тај се љуто вара. Јер ето г. Пелагић у својој „спроводној речи“ вели за своје беседе: „У њима ће читалац наћи поштене подстаке искрене поуке вјерне напомене братског упутства узвишених жеља карактера и представа, све нацртано поштеном намјером с научним разлозима и говорничком и пјесничком вјештином.“ Дакле нема се куд, ето стоји црно на бело да су његове недржане беседе неговорене говорничком вештином. С тога оне сигурно и јесу „бисер јевропске књижевности“, али штета само што ће их за бисер држати једино сам небеседник и нико други.

Песме пак у овој књизи готово су све ваљане и ту морамо похвалити укус г. Пелагића. Изворне и преведене песме од Змаја-Јовановића, Ђуре Јакшића и оне од Ја.. пуне су бујних осећаја и здравих мисли што и јесте главна карактеристика ваљане појезије. Исте су песме нашем свету махом познате па стога није ни нужно, да о њима подробније говоримо. Ми их само можемо најтоплије препоручити, али зато још није нужно куповати Пелагићеве „узорите бесједе и пјесме“ јер те су пјесме још пре Пелагићеве „узоритости“ угледале света а у друштву са другим не мање узоритим песмама. Једино што имамо још рећи, то је да „Раденичка песма“ од П-(елагића) и „Дунавска девојка и окован делија“ такођер од П-(елагића) нимало нису узорите пјесме, него су са свим прозаичне речи одевене мање више изанђалом појетичном одећом. Разуме се, да г, Пелагић није ни ту могао пропустити прилику а да себе не опева. То већ мора тако бити поради „стварности.“

И по томе наше је мишљење да у књижици „узорите бесједе и пјесме“ има и узоритих и неузоритих ствари, само оно што је узорито није Пелагићева умотворина, а оно, што је неузорито, то је његово Ми пак у овој критици имамо да се обазиремо само на оно што је његова духовна својина никако на туђе умотворине те на основу тога и доносимо закључак да се г. Пелагић са својим „узоритим бесједама и песмама“ показао у првој линији као књижевник — спекулант, који хоће „бисерним беседама“ да што лакше дође до небисерног новца а у другој линији да није ни говорник ни песник и ако би он хтео да је свашта и политичар, и педагог, и географ и нади-

онални економ, и пољопривредник, и хигијеничар, и физиолог, медицинар и историчар, и етнограф, и статистичар, и филозоф, и социолог, и песник, и говорник и астроном. Није дакле ни чудо што је баш због тога — ништа.

Толико о „узоритим бесједама и пјесмама", а сад хајдемо даље.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ.

(*Мита Калић*), честити професор новосатске више девојачке школе, положио је ових дана у Будапешти стручни професорски испит из географије што је прописан за професоре гимназија и осталих средњих школа. Живио и сретно делао у корист подмлатка нам нашег народног!

(*† Коста Стефановић*), родом из Футога, докторанд права и бивши питомац терезијанума у Бечу, који се недавно настанио у Вуковару, умрьо је напрасном смрћу лицем на св. Николу. Овај ће ужасни глас дубоко потрести многобројне пријатеље Костине, који беше још у млађаном веку, у 32 години својој, здрав и крепак телом и духом, те је дакле смрт његова у толико изненаднија и ужаснија. Коста је оставио за собом млађану љубу Анђелију — та тек су два-три месеца прошла, како се оженио, — и неутешне родитеље, брата и многе сроднике а безбројне пријатеље, којима је смрт његова дошла као гром из ведра неба и која им је дубоку рану у срцу оставила. Вечан ти спомен међу нама, драги Којо, и лака ти земљица била!

(*† Андра Книћанин*), син ђенерала Стевана Книћанина, професор хемије у београдској реалци и војничкој академији, убио се пре неколико дана из револвера из непознатих нам узрока. Покојник је и на књижевноме пољу познат: написао је успомене из ратовања за слободу 1876 и 1878 г. а баш неки дан изиђоше и његова путописна писма под насловом „У фрушкој гори." Мир његовом пепелу!

(*Прва игранка ових месојеђа*). Наша честита трговачка омладина у Новом Саду приређује за 29. дец. о. г. (10. јануар 1883.) у дворани „код царице Јелисавете" игранку у корист фонда „Болничке задруге трговачке омладине у Новом Саду." Овде је дакле спојено „пријатно са корисним" јер поред лепе забаве, коју ће сваки гост и прилагач имати, још ће му душу наслађавати и уверење, да је доласком својим на ову игранку допринео своју ленту на издржавање, неговање и лечење болујућих чланова наше вредне и честите трговачке омладине, који су чланови већим делом од мање имућних родитеља, а уз то су још у туђој кући, далеко од материне неге и очинског старања, те је дакле овака „Болничка задруга," која већ ево осам година благодетно дела, за ту нашу ваљану омладину од неизмерне користи, па ју дакле треба својски да потпомогне цело грађанство наше. Међутим ми смо се већ безбројним приликама уверили, да Новосађани умеју бити срца племенита и човечанска, те се надамо, да ће и овом приликом показати своје симпатије према своме подмлатку на најдичнији начин.

РАЗНО.

(*Овога још није било на свету*). Недавно се диже буна против краља од Кореe, који је под влашћу цара од Хине, те га његов рођени стриц збаци с престола. На то уђе хинеска војска у Кореу и поврати мир и ред. Онда краљ од Кореe изда овај проглас на народ: „Како у мени нема ни труни од какве врлине, то сам ево већ девет година дана држао земљу у највећем нереду. Пренебригнуо сам правду и правицу, а за управљање моје државе нисам се ништа бринуо. За овај шкандал сам сам одговоран. Ја се кајем због овог мог неваљалства, али на жалост доцкан је већ. Постигле су ме многе несреће али сам сам крив. Ја дакле признајем мој нитковлук. Ја сам грешио, јер сам рушио храмове и богове нисам хтео више да штујем. Грешио сам јер сам ласкатељима мојим давао новац, од народа одузет. Грешио сам, јер сам рђаве чиновнике намештао. Тако је мојом кривицом несрећа и невоља народа мог бивала све већа. И право је дакле што ме богови гоне а народ мрзи. Ја се стидим пред мојим поданицима и народом. Но ја обећавам да ћу се поправити, те да задовољим богове, цара и народ." — Не јавља извештач шта су поданици рекли на ову исповест.

(*Хитри сликар*). — Марки де л' Еторие беше за свога доба најлепши човек у Паризу, и официр код гарде краљице Ане. Свуда се дивили његовој узор лепоти; — беше љубимац дама, а врло је много на себе држао. Једног дана отићиће Марки у цркву на свету службу божију, па како беше пуно света, мораде се гурати кроз гомилу, која је пре њега у цркву стигла. Наједанпут осети, како га неко са стране хотимично гурну. Он се осврне. „Да-л би имали доброту," рече му човек који га беше гурнуо, „да се за неколико минута лицем на другу страну окренете?" — „Каквим правом ви то захтевате од мене?" — „То вам господине не смем рећи!" — „Зашто не? Ја хоћу да знам, зашто да се окренем лицем на другу страну? Јер то мени мало смешно изгледа." — „То је тајна." — „Била тајна или не, хоћу да ми што брже узрок кажете." — „Хајд најпосле, кад већ није друкчије. Једна дивна дама жели (молећи ме да ником не кажем) да има ваш портрет, и сликар ком је заповедила, да вас наслика, седи горе на корошу. Ја сам његов помоћник, па у то име дођох да вас замолим, не би-л имали доброту, да се окренете само за неколико минута лицем корошу." — Марки није ни најмање посумњао о истинитости ових речи, јер је доиста видео на корошу неког човека, лепо обученог који је гледао управо у њега, а држао је

пред собом папир, на ком је нешто оловком цртао ал врло брзо. Пун усхићења, што се опет допао каквој божанственој дами, укочио се Марки и не трепће. После неколико минута шапнуће му сликарев помоћник: „Најлепша хвала господине. Немојте се више женирати — већ је готово!“ — „Ох-о,“ одговори Марки, „тај ваш сликар је сувише хитар, кад он наслика оловком за неколико минута читав портрет!“ — Помоћник сликарев изгуби се између света, а и сликара са короша нестаде. Кад је Марки отишао до места, на ком је обично стајао маши се за сахат да види колко је часова, ал сахата ни од корова. Затим примети да му нема буђелара с новци, и златне дозе (табакере). Лукави лопови употребили његову сујету на своју корист, па га покрали на лак начин. Р. К.

МАЛЕ ПРИЧЕ.

(*Невини анђелак*). Неки младић дође своме пријатељу пред св. Катарину и замоли га да му позајми новаца „Сутра је дан гђице Катарине, коју сам испросио“ рече му, па ћ е бити срамота ако јој какав поклон не однесем, а она ме тако воли тај невини анђелак“. — „Новаца ти за сад не могу узајмити“ одговори му пријатељ „али ћу ти дати свечан поклон за њен имен-дан: Затим отвори пријатељ свој писаћи сто, и извади му пакет љубавних писама, које је од тог истог невиног анђелка добио.

(*Извина*) Једна госпа дозове свога ципелара, те му рече: како сте ми већ могли тако рђаве ципеле сашити — двапут бејах у посети и ето се све распадоше!

Ципелар: Ал милостива госпо, треба-ли сте ми рећи да ви хоћете да у њима чините посете — јер те су ципеле да само дочекујете посете.

(*Комплименти*). Неки млади поручик задоби у једној битци рану у десном буту. За мало се од ране сретно излечио, али је од то доба, кад год је ишао изгледало као да се при сваком кораку јавља на десно. — Једном се поручик шеташе с неким својим познаником кроз неко шеталиште, где с обе стране сеђаху госпе на клупама. Његов познаник — који се тек пре краткога времена шњиме уп знао — рече му.

„Што се само на десно јављате, оне госпође на левој страни наћиће се увређене“.

„Почекајте само“ рече поручик „док се вратимо доћиће ред и на њих“. Зоран.

(*Мудра досетка*). Неки касапин опклади се, да ће пренети јагње кроз капију где финанци стоје па да неће ни крајцаре ђумрука платити. Он узајми од некога човека једног чобанског пса а јагње остави код њега. Чобанског пса свеже у џак, и упути се шњим капији. Кад је дошао до капије задрже га финанци а он их увераваше да ништа не носи нашто би ђумрук требао платити. Финанци му нису веровали те он мораде отворити џак а из џака искочи пас па загребе кући, а мој ти касапин трч за њим; финанци су се слатко смејали. Кад ал' ето ти касапина мало после тога носи свога кера у џаку — тако су финанци мислили. — Али он сад није носио кера већ ј а г њ е. Финанцима ни на крај памети, да завире у џак, та видели су мало час кера. И тако вам касапин пренесе јагње на миру и добије опкладу.

НОВЕ КЊИГЕ.

А л е к с а н д а р Д и м а с и н. *Госпођа са камелијама*. (*Le dame aux Camélias*). Превео с француског М а р к о Ј о в. Ц а р. У Дубровнику. Наклада књижаре Драгутина Претнера. 1883. 8-на. Стр. 234. Цена 1 фор.

Чежња за отаџбином, драма у три раздјела. Пречинио с талијанскога Т о м о К р с т о в П о п о в и ћ Прештампано из „Словинца.“ У Дубровнику. Наклада Д. Претнера 1883. 8-на стр. 72. Цена 40 нов.

Narodna biblioteka. Knjiga X. Narodne satirično-zanimljive Prodrugačice. Skupio ih po Boki Kotorskoj, Crnojgori, Dalmaciji, a najviše po Hercegovini, Vuk vitez Vrčević. U Dubrovniku. Naklada knjižare Dragutina Pretnera. 1883. 8-на. Стр. 32. Цена 20 н.

Narodna biblioteka. Knjiga XI Pjesme o ratu rusko turskom i o bojevima na Plevni godine 1877 Spjevao Bogoljub Petranović. U Dubrovniku. Naklada knjižare Dragutina Pretnera. 1883. 8-на. Стр. 142. Цена 60 н.

Приповетке Милована Ђ. Глишића. Књига друга. Садржај: У зао час. — Учитељ. — Задушнице — Шетња после смрти. — После деведесет година. — Београд. Штампарија код светог Саве. 1882. Цена 1 динар. Набавити се може преко Велимира Валожића књижара у Београду, а и иначе преко сваке српске књижаре. 8-на. Стр. 176.

О претоваривању школске деце, Опомена родитељима, учитељима и свима пријатељима дечијим, од Дра Фридриха Вилхелма Фрике-а. Превео А л е к с а н д а р Ј о р г о в и ћ, проф. више девојач. школе у Н. Саду. У Новом Саду. Издање књижаре Луке Јоцића и др. 1883. 8-на. Стр. 76. Цена 30 новч.

Б и б л и о т е к а н а у ч н и х и с т и н а (Излази непериодично). I. *Шта веле научари?* Приређују Ал. М. Ст. и Св. Н. Ј· великошколци, Београд. Парна штампа задруге штампарских, радењика. 1882. „Само 30 пара динарских“. Стр. 24.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

ЈАВОР

Лист за

Забаву, Поуку и Књижевност.

Власник: ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

Уредник: Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

51. У Новом Саду, 19. децембра. 1882. Год. IX

ПОЉУБАЦ.

Дивна песмо булбулова
И мирису зумбулова,
И шумори платанови,
Невестински ситни снови,
Жуборење поточића,
Гугутање голубића
И трептање звезде сјајне:
Откријте ми једном тајне
Пољубаца тако кратких,
Пољубаца тако слатких!

Тиха ноћи, бели данче,
И јутарњи светли санче,
И дубино сињих мора,
Беле виле чарних гора,
И ти муњо из облака
И ви венци девојака,
И осмејци зоре бајне:
Откријте ми једном тајне
Пољубаца тако кратких,
Пољубаца тако слатких!

Ој пољупче, сласти сласти,
Укротниче силних страсти,
Медовино са усана,
Чедо срца раздрагана,
И запоју лековити
И пламене огњевити,
Уживање уживања
И дивото миловања
И мелеме тешких рана
И песмо не опевана!

Ој пољупче, жељо жеља,
Стрело, што у срце стреља,
Ој пољупче малотрајни
Живи кључе чистој тајни,
И љубавних душа мосте,
Мени увек мили госте,
И шаптање, севдисање,
Издисање — умирање!
Дај овамо, љубо, уста:
Окрепи ме: падох, суста'!

Мита Поповић.

НА ИЗВОРУ.

Од Нике Г. — Огњана.

(Свршетак).

Ваљда је и Милче осећало какво је тужно и бедно расположење круну њених свакидашњих, болних осећаја снашло. Она је била врло немирна. Тога дана брао је г. Стајић свој виноград у бли-

зини водице. Милче је пре подне изашло са својим синчићем у виноград, а муж ће јој са другим друштвом пред вече изаћи. Берачи и берачице весело су певали, кликтали, задиркивали једно друго, смејали се и свакојаке лудорије проводили. Милчету беше врло несносно ту, она се диже, као неком мађиском силом, стазом управо к извору. За њом је ишла девојка носећи јој малог синчића.

Кад је видила јасике. како им круна полагано жути, како их јесен жалосном бојом бојадише, стужило јој се, те прошапута: „Ох идем да се горко у самоћи исплачем." —

Кад је савијутак стазе прошла, и када јој се чесма и црквица. и клупе у погледу показаше, она застаде, па рече: „Тамо има неког." Тиме је хтела себи казати, врати се натраг. Али неки чудан унутарњи нагон, покренуо је њену ногу, да пође ближе, те што је се јаче примицала к извору, то је све неким неодољивим осећањем већма привлачена била. Она је видила како та жена лагахно подиже главу болног човека, те подметну белу мараму, да та изболована, лепа глава не прозебе...

Милче је живље погледало у човека, у сен од некадање снаге и дивоте. Њу је обузела гроза, готово у лудилу прискочила је до Миодрага, те повиче: „Ох бедни Миодраже, отвори твоје око!" —

— Недирајте га госпођо, рече брижно мајка му, нек се мало одмори биће му боље.

Али глас Милчетов, ваљда би једном и из мртвих Миодрага подигао. Он је снევао сад баш о својој некадањој дивној срећи. Гле сада га позива глас љубави, па је оживио, он је стеко толико снаге, те се лако подигао и загрлио своје лепо, своје драго Милче.

Но та снага трајала је тек, колико и прелет звезде. Немоћ је наишла, и Миодраг клече пред ноге Милчету. Мати га придржала, те га посадила на клупу, на оно место, где је некада прву срећу чуо, где је прву сласт живота уживао... Миодраг је брзо дошао к себи. Он погледа лепо, тужно Милче, па тихо изусти: Моја жеља сад је испуњена. Опрости Милче, што сам у први мах заборавио на твоје стање. Та ја и тако морам умрети. Заборави ме, ради оног чеданца, коме ваља да будеш права мати, јер ће оно без тебе патити — допусти да га пољубим, то је твоје мило дете. — Девојка приђе са Милчетовим синчићем, а Миодраг га пољуби, суза му пак полети из потамнела ока. Не кунем те Милче, не кривим те ... ми се нисмо познавали подпуно. Буди умирена и утешена, и моли се Богу да ти чува твоје мило Срнче. Ја. ја ћу брзо наћи мира, вечна мира... Збогом. —

После тих речи дигао се Миодраг. те помоћу своје мајке отиде до својих кола, попне се полагано и од умора свали се у кола ... Терајте, прошапутао је он, и није више главе дигао.

Милче је стајало као окамењено под јасикама. Она је гледала дивног човека како га још држи кончић један у животу. Очи њене пратиле су кола, док се догледати могоше; а кад га нестаде, онда јој се стеже у грудима, и она се окренула к извору, да јој девојка не види те силне сузе, које потекоше из очију, као киша из облака. Те сузе падале су на зид, на ком беше исписан јад и крај Миодрагов. Реч по реч силазила је са зида, али се уписивала са највећим болом у душу Милчетову. —

Од тога часа постала је све тужнија и тужнија. Не беше у стању нико више да је развесели. —

На неколико недеља после тога, када је новине отворила, нађе уоквирен црн лист, који јавља српству нову несретну жртву, смрт бедног и честитог Миодрага. —

Шта је том приликом сирото Милче осетило, тешко је исказати. Она је себе

држала за убицу његовог, она је њега носила у души као страшну жртву.

Године се низале, и госпођа Милка Зорићева имала је и више деце. Материјално стање било им је врло повољно. У свету су већ и заборавили, да је било Миодрага. Но једна душа носила је његов спомен вазда у души. Она у сред земаљске среће и радости, није никад била сретна. — Истина да је она пред својим мужем и пред својом децом гледала да сакрије своје расположење, с тога увек, кад се год сетила оног првог девојанског доба, дала је упрегнути коње, те се одвезла до извора на водици бајској, ту је дала одушке своме срцу, ту се исплакала и помолила за душу своју Богу, ту је искала опроштај од Миодрага, кога је љубила и кога вечито носи у души. Ту је најзад проклела сујету девојачку . . . и демона свога тетку Ружу.

У Сомбору 1873.

КАПЦА УТЕХЕ

дру М. . . у Карловцима.

е тужи Мишо,
Не плачи Јованка,
Не буд'те чеда
Из самртног санка!
Заман је суза,
Заман је туга
Кад црна рака
Свему с' томе руга. —
Ман'те с' Черата
Прођите се гробља
Што никад свога
Не отпушта робља. —
Нит' с' анђео тражи
У гробнице мраку
Већ тамо горе
У сунчевом зраку,
Од куд је часком
На земљу сврнуо,
Па с крила мајке
У небо прнуо! —

Н.

РУШИ-СВЕТ.

ПРИПОВЕТКА П. К. РОСЕГЕРА.

(Свршетак).

ин се пљесну рукама и ућута. „Шта премишљаш?“ запитала га мати тужно.

„Смрт долази као лопов у поноћи, када јој се најмање надамо. Помолимо се Богу.“

Јадна жена плакала је целу ноћ.

Путник је дуго остао у своме сеоцету, дуже него што су његови земљаци мислили. Походао је своје другове из младости, походао је људе на раду, походао је болеснике.

Коме је год приступио тај га је радосно поздравио, кога је оставио тај је тужно и жалосно гледао за њим. Многи су га шта више и сами тражили, јер његове речи су имале за његове земљаке неку демонску драж, али су сви тужни и жалосни одлазили од њега.

„Ја сам дошао да утврдим мир“, уверавао је он своје земљаке, али са тим уверавањем многи и многи нису били задовољени.

„Ја мислим, да сте ви дошли да рушите мир, да нас упропашћујете“, рече неки цандрљивац. „Зашто чините ви то?“

„Јер —“, он не доврши што хтеде рећи.

Једнога дана сретне господин „студента“ на путу Антона, из доњега села. Антон се баш враћао са сенокоса.

„Ти си врло вредан Антоне!“ ослови га господин.

„Морам.“

„Сигурно имадеш већ и своју породицу па мораш да се за њу стараш?“

„Наравно наравно. Али знате свако вам то радо ради за своје људе“, рече Антон весело.

„А јеси ли већ одавно ожењен?“

„Та . . . ја управо и нисам ожењен. Ја и моја женица нисмо никада имали толико много новаца, де можемо сватове држати.“

„Тако“, рече „штудента“ „лепо, врло лепо! Ви живите дакле у конкубинату?

„Како се то зове ја незнам али то знам да смо ми сретни и задовољни. Ми се лепо слажемо а и обоје смо вредни.

„О, та ја бих плакао! рече Игњат. „Та зар ти незнаш да ће те ви тако обоје пропасти?“

„Па шта треба да чинимо?“

„Раставите се!“

„Да се раставимо!“ Да матер од детета отиснем! Сада да је оставим када је опет једно на путу?!“

„Ви се морате раставити“.

„Њу да изневерим! Да је упропастим!“

„Боље је привремено него вечито!“ —

Једном разговараше се господин штудента са пастир — Радом. Пастир Рада је тада баш крпио старе опанке а уз то је звиждукао мелодију неке старе песме. Око њега скакуташе једно момче и девојче.

„Ви имате лепу децу“ рече Игњат „имате-ли само двоје?“

„Управ толико а и нетребам више“ рече пастир.

„Човече!“ рече господин „штудента“ „та ви зло употребљујете свету брачну везу. Само двоје, па већ не требате више! Зар ви незнате да је то смртан грех! Свакога дана, драги пријатељу морате се ви молити Богу, да вас децом благослови, а колико вам год он да, толико ви морате примити.“

„Но онда се може временом леп пород изродити,“ рече пастир „ко би то све изхранио?“

„Помислите само на онога који се и за тице у ваздуху стара и рани их.“

„Добро. Видећемо.“

Затим отиде Игњат некоме болесноме слузи. Тога сиромаха је затекао истина у бедноме стању, али он беше ипак весео и задовољан.

„Да да“ рече боник „и мени су већ дани изборјани. Ја нисам на овој земљи ничега доброга имао сада се само радујем на небо.“

„Сигурно си врло скромно живео? запита га Игњат.

„Не баш наскромније,али. . .“

„Ти си грешио, и тако је рај за те изгубљен.

„Та бог је добар и милостив —“

„Али и праведан старче! врло праведан и грозан у своме гњеву. И праведник пред њиме дрхће од страха а како ли тек мора грешник? Мораш пред ђаволом и пред паклом дрхтати, то мораш! а не да се само у Бога уздаш и надаш на небо.“

Боник лежаше неутешен на својој слами а „господин штудента“ оде даље.

Странче, странче, што чиниш људе несретнима, што их упропашћујеш?

„Зато јер се ја њиховој несрећи радујем!“

Од то доба прошло је већ неколко, година а за то неколико година се сеоце „господина штуденте“ сасвим променило. Сада је сасвим другчије изгледало у Брунау. То село није више било тако весело, тако чило као некада.

Газда Стеванов дечак, који је волове чувао, тајно је отишао од газда Стевана. Остали волари и говедари учинише то исто. Тринаесто годишње девојче није мировало, док се није тачно известило шта су значиле речи страчеве. И остале се девојчице за то разбираху.

Газда Стеван се одрекао свега свога имања, на њивама његовима је растао сам кукољ, виноград му постаде парлог а кућа развалина. И остале се газде исто тако одрекоше свога имања. Антон је отерао од себе своју жену; остали момци увидише да то није баш тако рђаво и учинише то исто. Пастир Рада имађаше пуну кућу деце и трпљаше са својом породицом и глад и жеђ. Ни код суседа његових није боље изгледало. Стари слуга проведе своје последне часе у највећем страху и очајању.

Сада је било и сувише јада и невоље у селу Брунау, а „господину штуденти“ је то годило. Он је весело ишао по селу и гледаше задовољно и јад и невољу у своме завичају.

Али га један поштени старац тужи и он мораде ићи пред суд. На суду је рекао, да он жарко љуби своје село и да он имаде намеру, да своје земљаке на прави пут изведе.

„Па зашто их упропашћујете?“ запита га судац.

На то одговори странац, да је он члан једног друштва које има ту намеру, да света овог што пре нестане, да је он члан рушисвета. Затим са палцем својим учини неки тајни знак на своме телу.

На то се ништа није могло прекословити, — странац изађе слободан из суднице.

Превео **Оврен.**

БОГАТА А СИРОТА.

У краљевским дворовима,
По сагов'ма од кадиве
Краљица се горда шеће
У мирису рајском живе.

На миг ока . . . свака жеља,
Испуњена мора бити.
Вај ономе, ко с' противи
Неће с' главе наносити.

Сав се блесак туди снео.
Сва дивота овог' света,
Нит' се ново створит' даде . .
Сама жеља жељи лета.

А краљица горда знаде,
Да је моћна, да је прва,
Да човека згазит' може
Ко' у праху нежна црва.

Па у жељи разуздана,
Нит' на чије сузе гледи,
Нити пита, зашт' по оном
Лицу паше зраци бледи.

Она не зна шта ј' то „нећу“
Кад јој свако жељи годи.
А било му да се слади,
А било му да с' мргоди.

Она не зна шта ј' то беда
Она сузе није лила,
Горке сузе, кад животу
Потсеку се вита крила.

Још ни зла је мис'о није
У животу пољубила,
Што у срцу сумњу буди
А охлади крв у жила!

Небо јој је тако светло. . .
А земља јој рај милости,
На којој се она вазда
Неизмерном слашћу гости.

Весела је . . а хвали се,
Да је свет у њеној руци. . .
Од милости да јој живе,
Срдари и јадни пуци,

Богата је неизмерно,
Нит' потрошит' може благо —
А ван свега има јоште,
Што је срцу тако драго.

Најлепшега од делија,
Избрало је срце њено.
А љуби га, љуби више,
Него злато, нег' жежено.

Ни једнога цара војска,
Неможе јој наудити.
Кад ће њена војска сваку
Другу војску надмашити.

Ал' тај један једит човек,
Тај делија од мегдана,
Силнији је нег сва војска
Ма ког цара изабрана.

Краљица је пред њим блага,
Ко да милост од њег' моли.
Побеђена ј', ал и сретна
Јер делију страстно воли.

Радосна је — али понос
Спољне зраке среће скрива.
Нек делија и не мисли
Да ј' он њена срећа жива.

Нека пузи а нек снева
О највећој срећи света,
Кад краљицу љубит' може
Најдивнији цвет од цвета.

Тако горда, поносита,
На престолу своме суди. . .
Она мисли милост пружа,
Кад јој срце страстно љуби.

* * *

Пред чаробно огледало,
Краљица је горда стала.
Лепа јесте . . па се сама
У радости насмејала.

Али неки познат глас јој
Из побочне собе струји,
Тако дивно не певају
Ни чешљуге, ни славуји.

Ближе врат'ма корак пође,
Сада већ и речи чује.
А реч свака, као стрела,
Кроз срце је прострељује.

Њен делија, дворкињи се,
Ви[illegible] купе.

Да је љуби. . и да су му
Среће миља груди пуне.

Да је бедан што краљици
Ко' краљици служит' мора.
Да се смрачи животу му,
Кад у њена мора двора.

Волио би', да га прати
У крваве љуте боје
Него кад га зове, да га
Пригрли на груди своје.

Једина је јоште срећа
Што дворкиња тугу блажи.
То га држи, то га крепи,
То му јадан живот снажи.

У часу је зрак светлости
Пред краљицом потавнео
Страстан демон, бесном силом,
У собу је грунут' хтео.

Мучила је страшно муку.
Зној је чело пробијао,
Дисај јој је толко пута
У грудима застајао.

Али понос краљевства јој,
Одведе је софи ближе,
Она клону, а бура јој
Страшним болом груди диже.

Поток суза просуо се,
По светломе њеном лицу,
Немоћну је око види,
Као бедну сиротицу.

Ди је моћна сила она
Поуздање, понос стари,
Ди је она бесомучност
Што за другог јад не мари.

Скочила је. . . па ко звера,
Као срна поплашена.
Па злаћано перо хвата,
А дрхће јој рука њена.

„Нека иде у бој љути.
Нека гине, нека пада."
Ту ј' реч перо замрчило —
У души јој сињу нада.

„Она. . . она. . . нека иде,
Са дворова моји' силни,
Она, она ј' преотела
Срца живот преумилни.“

„Он је. . . она. . . ох она је.“ —
Краљица се бедна буни,
Суза једна за другом се,
На хартију белу круни.

Те злаћано перо баца,
Немоћна је . . . сирота је.
Никог нема да искрено
Прати њене уздисаје.

Ника Г. Огњан.

О КАРАКТЕРУ*)

Благостање једне земље“, вели Мартин Лутер, „не зависи од њених богатих прихода, нити од јаких тврђава, нити од лепих јавних зграда, већ оно се оснива поглавито на броју њених образованих грађана и њених мужева од васпитања, знања и карактера“.

Карактер је један од највећих покретача на овоме свету. Човек се најбоље показује у делима, што их ствара карактер. Био човек ма ког занимања, само ако је ваљан, вредан, поштен, и ако га одушевљају племенита начела, такога ће човека људи волети и поштовати. Сасвим је дакле природно, ако таковим људма верујемо, ако им се поверимо и ако се на њих угледамо. Све што је доброга у свету, од њих проистиче, и кад не би њих било, не би било вредно живети на овоме свету.

Истина, да се људи свагда диве човеку женијалном, али ипак се карактеру одаје највише поштовање. Женијалност је поглавито производ умне снаге, али карактер потиче из срца, а срце је баш оно, што најпосле решава у животу.

Људи великани су свагда изузетак и та величина је само релативан појам. Круг делања у већине људи је тако скучен, да врло мало њих имају прилике, да буду велики. Али зато може сваки свој посао поштено и ваљано и по својим најбољим силама вршити. Он може на добро употребити своје способности и може се чувати сваке злоупотребе. И у самим малим стварима може он бити правичан, поштен и поуздан. Једном речи, он може вршити своју дужност у оном кругу, где га је поставио промисао. Испуњавање тих дужности, то је баш најузвишенији идеал и живота и карактера. Човечији живот усредсређује се у кругу тих обилних, свакидањих дужности; најважније су оне врлине, које човек употребљује у свакидашњем животу.

Др. Абот (Abbot), кантерберски арцибискуп, описујући карактер свога покојнога пријатеља Томе Секвиља, (Sackville) није се много бавио око државничких заслуга покојникових, нити га је узносио као песника, већ му је похвалио оне врлине што их је имао испуњујући обичне дужности у животу. „Каквих ретких својстава беше у њега!“ рекао би он. „Ко је већма љубио своју жену? ко је био нежнији према својој деци, ко вернији према својим пријатељима, ко је већма штедио своје непријатеље? Ко је савесније своју реч одржао! И доиста ћемо прави карактер човеков свагда много боље познати и оценити по томе, какав је ко према својим најближима, и како он врши своје поједине свакидање дужности, ма оне и незнатне изгледале, него ли по томе, какав је ко у јавном животу као говорник, списатељ или државник. Људи од карактера не морају имати ни новаца, ни имања, ни научености, нити власти, па покрај свега тога могу они ипак бити срцем снажни а духом богати, поштени, верни и савесни. Ко своје дужности савесно врши, тај је достигао цељ, зарад које се родио, и развија у себи начела мушког карактера. Има много људи, за које се може рећи, да им је њихов карактер све и сва на овоме свету, па ипак

*) Овај чланак је сасвим слободан избор из чувеног дела „*Der Charakter*“ *von Samuel Smiles.* —

стоје они у животу тако чврсто, као какав крунисан краљ.

Умно образовање не мора стајати ни у каквој свези са чистим и ваљаним карактером. Нови завет свагда се позива на срце човека и на његов дух, од којега смо; али врло ретко спомиње интелигентност. „Пуна шака поштена живота“, вели Ђорђе Херберт, „вреди исто толико, колико и мерица научености“. Не треба презирати знање, али оно треба да је скопчано са ваљаношћу. Људи умно развијени могу кадшто бити најгаднијег моралног карактера, могу бити најподлији пузавци према вишима, а аротантни према нижима. Може неки бити веома образован у књижевности, уметности и науци, али у памћењу, врлини, истинитости и савесном испуњавању своје дужности може бити гори од где којег сиромашног и простог ратара.

Пертес пише једном свом пријатељу: „Ви наглашујете, да треба имати страхопоштовања према научним људима. И ја на то велим: амин. Само немојте заборавити, да неко може бити велики научењак, па да зато опет у њега не буде оних својстава као: великодушности, дубљине мисли, распознавања онога што је узвишено, светско, искуства, нежности, умешности и енергије у делању, истинитости и љубазности.“*)

Па ни богатство не мора стајати ни у каквој свези са узвишеним карактером. Оно је на против често узрок ниског и изопаченог карактера. Богатство и изопаченост, раскош и порок врло су сродни. Богатство у рукама људи, који су слабих начела, или који не умеју да савлађују себе и своје страсти — такoво је богатство само искушење, клопка, а може бити и извор гредној несреће и за њих саме а често и за друге. А с друге стране може се саразмерно сиромашно стање сасвим лепо слагати са карактером у његовом најлепшем облику. Може неко без богатства бити вредан, умерен и поштен, па да га људи ипак јако цене и уважавају. Један прост сиромашан радник издржавао је пристојно своју породицу од своје недељне заслуге, која није више износила од десет шилинга (један шилинг од прилике 60 новчића аустријске вредности). Када је овај скромни, вредни и побожни човек умр'о, оставио је иза себе леп глас практичне мудрости и праве доброте, потпомогао је свако ваљано дело, да би му и већи и имућнији људи могли завидети.

Кад је умр'о чувени Мартин Лутер, није оставио никаква новца ни блага („kein baares Geld, keinen Schatz von Münzen irgend welcher Art, као што вели у свом тестаменту). Неко је време био тако сиромашан, да је од свог ручног рада морао себи заслуживати кору хлеба. Али у истим тешким приликама преобразио је он карактер своје отаџбине и био је морално снажнији и куд камо више поштован, него ли сви владари у Немачкој.

Онај човек, који има поштене тежње и смерове, који себе не прецењује, и који се увек потчињава свему ономе, што је право и ваљано — такав ће човек далеко дотерати.

Неке тежње треба да су озбиљне и да се оснивају на здравим начелима. Човек без начела, то је лађа без кормана и компаса, коју ветрови бацају тамо и амо. Такав човек нема ни закона, ни правила, ни реда ни управе. „Морална су начела“, вели Хуме, „социјална и универзална. Она сачињавају странку човечанства против општег непријатеља: порока и нереда.“

Епиктету, грчком стојичком филозофу, дође једном у походе неки разметљив говорник, који је дошао у Рим због парничких ствари, те том приликом хтеде, да га Епиктет поучи у његовој филозофији. Епиктет није веровао у искреност свога госта,

*) И ми се са овим потпуно слажемо и наглашујемо, да треба пазити у школској нарочито у вишој настави на то, да се поред стручног знања у појединим учевним предметима у ученицима још за времена развију овакова карактерна својства, без којих човек не може бити што бољи ни савршенији. Буде ли школа поглавито средња, на то обраћала своју особиту пажњу, онда јој се не ће моћи пребацити, да она слабо развија карактере, и да је она само „*eine geistige Stallfütterung*“ за ученике, као што се са неке стране рекло у једном немачком озбиљном стручњачком листу. —

те га дочека хладно. „Ти хоћеш“, вэли, „да само моме стилу замераш, али не ћеш да научиш од мене моја начела“.

„Може бити“, рећиће говорник, „кад бих ја пазио на такове ствари, онда бих ја као и ти био сирома човек, те не бих имао ни сребрна посуђа, ни кола ни земље‘.

„Мени то и не треба“, одгори Епиктет „а осим тога ти си сиромашнији од мене. А шта ја марим за то, имам ли добротвора или не? Ти их тражиш. Ја сам ботатији од тебе. Шта је мени стало до тога, како Цезар мисли о мени. Ја се ником не удварам. То је оно, што ја имам место твога златног и сребрног посуђа. Ти имаш посуђа од сребра, али су ти побуде, начела и жеље од земље. Моја душа ми је моја краљевина, и даје ми богатијег и милијег занимања, а ти живиш рахат али без мира. Све што имаш, све ти је мало. А што ја имам, то мени доста. Ти си у твојим жељама незасићен, а ја сам са мојима задовољан“.

И најбољи карактер не да се развити без труда; за то је нужно да човек сам себе непрестано посматра и савлађује. Бива да се човек и пољуља, посрне, па и падне; мора да се бори са разним незгодама, да дође у разна искушења, да их победи; али ако је дух јак, а срце снажно, не треба сумњати, да ће ипак најпосле одржати победу. Већ то, што се трудимо, да закорачнемо унапред и да заузмемо више становиште већ то нас храбри и снажи. Па баш ако са свим и не достигнемо мету, ипак смо тим напором, тежећи свеудиљ горе, постали бољи.

Руковођени дакле светилом узоритих примера, што нам дадоше најплеменитији заступници човечанства, сваки од нас треба да иде за тим, да се узвиси на највиши ступањ карактера, те да постане најбогатији, не средствима, већ духом; да буде највиши, не у светском положају, него у поштењу, правом; да не буде најпаметнији, већ да има највише врлина! Да не буде најсилнији и најмоћнији, већ најистинитији, најискренији и најпоштенији.

* * *

ПЛАНЕТА ЈУПИТЕР И ЊЕГОВ СВЕТ.

ЦРТА ИЗ АСТРОНОМИЈЕ.

(Свршетак.)

Има колико да има тамо, што још није протумачено, што још није нашло свога тумача, ипак, толико смемо рећи, да то што ми видимо, да то није права површина планетина, него њезин ваздушни омотач са разним облацима и њиховим променама; а да Јупитер има врло дебелу атмосферу доказ је у томе, што се звезде испред којих ће Јуптер да прође, не изгубе испред наших очију одма, чим планета до њих дође, то би било онда, да је атмосфера танка или да је нимало нема. Затим и при помрачењу Јупитровом — кад сен месеца његових на њега падне, види се из сена њихових, колика је дебљина Јупитрове атмосфере. А најсигурнији доказ о томе, прибавио нам је тек у новије доба спектроскоп, којим се дознало, да се плави љубичасти зраци сунчане светлости скоро сасвим изгубе у атмосфери Јупитровој а само се жути и црвени одбијају, зато нам изгледа Јупитер светло, златан, кад га гледамо обичним очима Осим тога спектроскопом се доказало, да у атмосфери Јупитровој има густе водене паре, тиме се тумаче оне тракасто поређано облачине по Јупитру, због којих се често и црвенкасто прелива, а то је оно исто, што код нас сутон и зора. Отуд излази, да на Јупитру не може бити сувише хладно, јер и ако у неколико атмосфера пуна водене паре, задржава од чести сунчане зраке, ипак чува она површину од јаког и брзог разхлађивања, а због ламања светлости, зраци њени доспевају чак и до самих полова,, због тога тамо мора бити вечита зора. Исто ће

тако бити, да је и са топлим сунчаним зрацима, тиме се тумачи оно, што се никад досад на половима Јупитровим није видело толико леда и снега, колико се на пример види на половима планете Марса. Узмемо ли још и на ум, да осовина око које се планета Јупитер врти, стоји скоро вертикално (управо) на равнини његовог пута, сетимо ли се, да од тога зависи промена годишњих времена, које по томе скоро и нема: онда смемо закључити, да на читавој Јупитровој кугли, и на екватору и на половима мора бити доста подједнако, у средњу руку топло.

Па ипак баш ни најмање не вуче нас, децу земљину срце за Јупитром нити за његовим станом. Та због оног, што је речено, да се саразмерно својој величини веома брзо врти око своје осовине, због чега је на половима јако стињен — мора да су тамо необичне физикалне прилике. Због веома брзог обртања, све што је тамо у горњим слојевима течно и ваздушасто, мора бегати према екватору, у доњим слојевима пак иде све према половима. По томе у ваздуху и у морима његовим мора бити грдних кретања — у ваздуху бура а по морима бурних осека и плима, чега ми на земљи немамо ни близу Ово се узима, да је узрок оним грдним изненадним променама, које се у његовој атмосфери често виђале, и чему нема на земљи ни близу равна.

Помислимо ли још уз то, да месеци Јупитрови — јер су велики -- морају изазивати тамо јако осеке и плиме, особито још кад узмемо на ум, да већ и зато, што је Јупитер врло велики, на њему мора бити веома јаке осеке и плиме, па још кад споменемо и то, да тамо има четири месеца, дакле у четири руке грдних осека и плима — онда ни најмање нећемо жалити, што нисмо на Јупитру, и што нисмо његови, него земљини.

Кад би дакле хтели Јупитров свет измоловати према земаљским појмовима, добили би овакву слику. Температура отприлике није много нижа од температуре нашег пролећа, но због врло влажне атмосфере мора бити неугодно хладно; над површином лебде грдне облачине, које изгледају као какви гигантски зидови — грдни оркани руше и уништују, у морима се сукобљавају плиме са разним морским струјама које иду над водом и под водом, отуд се дижу грдни брегови од самих таласа, — све то сиромашки осветљују црвени зраци који долазе са сунца, које се са Јупитра види много мање, него што га ми са земље видимо; према томе тамо мора бити дању доста мрачно, месеци пак осветљују га ноћу својом блеђаном светлошћу.

А да ли има на томе свету живих створова! — Ми не знамо, но ако их има морају бити са свим друкчији него што су живи створови на земљи.

И ако је све оно, што ми о тој највећој планети што је у нашем сунчаном систему знамо доста мало, ипак се види, да човек непрестано корача у упознавању природе, човек све дубље продире у тајне васионске, које нису више за то, да му буду основа за разне фантазијине слике, као што је било некада, него су зато, да човек њима јача моћ свога духа.

Саопштио **А. М. М.**

ЛИСТАК.

ОД ИВЕРА ДО МУЊЕ.

Прво су људи ноћу осветљавали своје одаје г о р у ћ и м и в е р о м, и то обичним, сувим. Осветљавање и в е р о м о д б о р а, који је пун зејтина беше већ неки напредак у томе послу. И данас још употребљују то неки дивљи и полуобразовани народи јужне полукугле земаљске, кад хоће у помрчини да светле. Али не мора човек ићи тако далеко, кад хоће да види овај најпрвобитнији начин осветлења. У многим брдовитим пределима Европе, у Аустрији на

Карпатима, на Татри, још и данас се сељачке колебе осветљују ивером од бора.

Тешко је изнаћи, докле је горући ивер био једини начин осветлења и каде су људи дошли на ту мисао да поједине стварке умачу у маст, па да тако дођу до луча у помрчини. Али нема сумње, да су људи ради овога најпре животињску маст употребљавали, па тек онда почели да узимају на то биљску маст или зејтин. Тако је постао жижак, који је познат и употребљаван био још у древно доба. Хиљадама година је трајало, да су жишци употребљавани само по варошима, по кућама богатих људи, па онда у храмовима, да растерају вечерњи и ноћњи мрак, а дотле се по селима, а и по сиромашним варошким кућама, још једнако употребљавао само горући ивер за осветлење.

Тек почетком нашега рачунања времена учини се напредак у овоме послу, јер се онда изумедоше свеће и то најпре у Риму, где су најпре ушле у употребу. Свеће су се те правиле од конаца — фитиља — који су се умакали у смесу од смоле и воска те су биле налик на данашње наше буктиње.

Сад се брзо поче ова ствар усавршавати, и већ у почетку другога столећа дођоше у обичај дугуљасте воштане и лојане свеће. Воштанице су употребљавали Хришћани у Риму при богослужењу. Али је још много времена прошло, док се дошло на ту мисао, да се восак и лој лију у калупе, као што се то данас ради. Ово као да је тек у 12. веку почело да се ради у Француској и у Фландрији, јер се у старим списима спомињу те свеће приликом француских дворских свечаности, а овамо су оне у Немачкој у владалачким дворовима још и у 13. столећу биле највећа реткост. Од четрнаестога века ширила се употреба свећа врло брзо по варошима и племићким дворцима, те је тако жижак и ивер све мање и мање за осветлење употребљаван бивао. У овоме стању остала је ствар ова за тим још дуго и дуго и није даље напредовала.

Тек је нашем 19. веку, који је и иначе донео силне преврате у свакој струци, остало, да и у овој ствари револуције гради, те и начин осветлења из основа поправи и усаврши. Одмах у почетку овога века потражише људи нова материјала за фабрикацију свећа, те учинише големе промене. Тако је прво дошао у употребу стеарин, који је епохалне промене учинио у фабрикацији свећа, те воштане свеће осташе скоро само за цркву и палате, а лојане се скоро забацише. Најпре је покушано у Паризу г. 1818. да се свеће праве од стеарина, а за тим у Лондону и Немачкој, но тек су год. 1834. све тешкоће савладане. У Бечу се стадоше стеаринске свеће правити у толикој мери и тако изврсним начином, да су оне тако рећи на јуриш цео свет освојиле. Године 1837. основао је фабричар Мили у бечкој Аполоновој дворани велику грдну радњу са стеаринским свећама и већ за годину дана почеше се његове — Мили-свеће употребљавати по свима салонима европским.

Скоро у исто време, кад се са успехом на томе радило, да се свеће поправе и према воштаницама што јефтиније праве, почеше људи и друге покушаје чинити, који су такође преврат у јавном осветљењу учинили, а то је произвађање светлећег плина (гаса), што га градише од масти, дрвета и каменитог угља. Научењаци су то још у 17. веку покушавали и правили. Али тек крајем прошлога и почетком овога столећа почеше људи практичније радити; први беху Северо-Американци, који су потребу осветлења гасом као што ваља схватили. У Европи је ова ствар спорије напредовала, те је Лондон тек г. 1814, почео своје улице светлећим гасом да осветљује. То осветлење је удесио у Лондону Аустријанац Винцер, који је и патенат имао на те послове. Наскоро за тим почео је и Париз, па онда и немачке веће вароши да осветљују гасом.

У Бечу је уведено осветлење гасом између 1844. и 1845. године и то најпре само у унутрашњој вароши. Затим се почело осветлење гасом уваћати живо и по

другим варошима Европе и Сев. Америке, најпре по улицама, а за тим и по писарницама, радионицама и позориштима. Шта више и по католичким, протестанским и јеврејским богомољама, црквама, уведен је гас у многим варошима. Већ је г. 1870. било у Европи (осим Енглеске) преко 400 фабрика за гас, које су годишње трошиле око 30 милијона цената угља и правили око 15,000 милијона кубичних стопа плина (гаса).

Док се тако осветлење улица, позоришта и радионица за кратко време из темеља променило, појави се у Америци нов проналазак, који је не само осветлење животињском машћу и биљским зејтином, него и осветлење свећом и из соба раденичких и научењачких истерао.

То беше петролеј, који се једним махом појави као материја за горење и светлење, те победоносно дође из северне Америке, уклањајући себи с пута све ланене, кудељне и од репе зејтине и објављујући неумитни рат свима свећама, лојаним и стеаринским. Истина, „камените уље“ — петролеј — не беше нека нова и до онда непозната материја за горење и осветлење. Напротив петролеј, нафта, камените уље — или како се иначе још звало, беше познато већ од хиљадама година. Нарочито су народи на обалама каспијскога мора још у најстарија времена употребљавали нафту (петролеј) за горење и осветлење. Али да се уведе петролеј свуда по свету као гориво и за осветлење, томе даде повода откриће грдних петролејских извора у северо-американској савезничкој држави Пенсилванији. Најпре се одвраћаху људи од њега с тога, што лако прсне, али изнађоше се згодни начини за чишћење и рафинирање, те петролеј стече већа поверења и прокрчи себи пута. Свећа и жижак са уљем почеше излазити из моде, а првобитну петролејску лампу заменише наскоро поправљене лампе, каквих их данас имаде.

И тако петролеј корача својим победоносним путем даље и дубље него ли и сам гас, тако, да данас, кад је једва тридесет година минуло, од како је у Америци прва петролејска лампа запаљена, петролеј поста већ чињеницом од светскога значаја, и петролејска лампа је овладала већ светом и по варошима и по селима, гдегод образован свет живи, т. ј. овладала је — — док и њу не протера какав нов проналазак.

Јер 19. век, нарочито пак наше доба, нема мира ни границе, оно корача напред са неуморним грамзењем. Један проналазак гони други, старији, како иначе, тако и што се тиче средства за осветлење. „Олеини“, „лигроини“, и други „ини“, — све то беху само привремене, пролазне појаве.

И сада ево већ поче осветлење електрицитетом, муњом небеском!

Но и први покушаји за осветлење електрицитетом нису нови. Но они стари покушају остадоше без успеха, беху играчка и ограничише се на научењачке избе.

Тек је Галвани ове покушаје почео да унапређује, али и то је остављено данашњем добу: које хоће ствар практично да изведе.

У овим пословима одликују се имена Француза Физоа и Фуколта, Немца Сименса, Руса Јаблонова, а нарочито Американца Едисна.

Из „Е—а“.

КЊИЖЕВНОСТ.

Пелагић као књижевник.

(Свршетак.).

III „Стварни домаћи учитељ“.

С овом књигом хтео је г. Пелагић да научи „тежака и занатлију, ђака и учитеља, родитеља и свакog умног и телесног радника како да себе умно и материјално унапреди и да што кориснију и смишљенију употребу од свога рада и овог производа учини“ и с тога је — вели он сам — та књига у истини „књига за народ.“ Г. Пелагић до душе писе „Стварног учитеља“ по наручбини Херцеговаца и Босанаца, који му рекоше, да им је таква књига неопходна, али се он ипак боји, да ће му многи замерити, па вели у предговору: „ако би специјалистама криво било, што овај посао врши човек без титуле докторске, то нека они попуне празнину потреба народних у њиховој струци, па се нико тад неће у њихову струку мјешати, но шта више биће им свако благодаран“, а док тога не буде — то је конзеквентни и лођични закључак Пелагићевих речи — има право и највећа незналица да се пача у медицину, наро-

чито ако је то добио патент од два-три Босанца и Херцеговца, као ето што је г. Пелагић добио. Није овде место да расправљамо питање, да ли су наши стручњаци — медицинари у том погледу своју дужност чинили, као ни питање, је ли саветно и корисно популарисати ужу медицину, чиме се по мишљењу модерних медицинских капацитета само погрешни појмови у публици шире, али све да наши стручњаци нису ни издалека своју дужност чинили према свом народу, све да треба ужу медицину до најмање детаљности популарисати, ипак за то не сме се таквог посла латити човек, који га „отњут" не разуме. То је бар тако јасно, да би сувишно било и једне речце још потрошити за доказивање. Или мислили г. Пелагић, да незналица може учинити оно, што је зналац из немарности или из којег другог узрока пропустио да учини? Ако због „блаумонтаг-а" није могао какав ципелар да сашије ципелу — може ли на себе узети тај посао г. Пелагић, који не уме ни конац у иглу да удене, а камоли да шије ципеле? Или ако би се улењио Макарт, па не би хтео више да ради — може ли г. Пелагић узети кичицу у руке и наставити посао првога? То су све питања, која у себи самима већ одговор садржавају, те није нужно да на широко и на дугачко говоримо и разлажемо. Ми смо то само с тог навели, што се тиме г. Пелагић сам карактерише као књижевник и стварни, научар! те држи да је он позван, да невршене дужности других људи својим незнањем поправља, Задушна баба бити у практичном животу пасира још али у књижевности и науци то је брука и срамота, нарочито кад се тако ужасно мало разуме ствар, као што је то несретни случај код г. Пелагића. Ту не помажу ничије „наруџбине" јер ни најпростији опанчар не би се примио посла, кад би ја код њега наручио, да ми на пр. напише „Пут к срећнијем животу," па није се требао ни г. Пелагић примити наручбина Босанаца и Херцеговаца, кад је унапред морао знати, да је са свим неспособан, да је ефектујише. Иначе се „стварни учитељ" претвара у балаво деришће, које треба да седи за скамијом и да само учи, а не друге да поучава.

Ми овим речима нисмо никако мислили, да правдамо наше стручњаке, који одиста не врше своју дужност, да би се здравствено стање нашег народа поправило и уздигло, али стручњаци сами себи остављени немогу готово ништа учинити; ако их држава и општине не помажу и својим снажнијим рукама не предузму мере, што прописује модерна хигијена и наука о узроцима разних болести. Болест треба предупредити, а кад је већ ту, онда помаже лекар а не „стварни учитељ" нестварног лајика, па ако лекар не врши своју дужност, богме никад неће „попунити празнину потреба народних у његовој струци" човек, који о свему томе ништа не разуме,

После ових речи можемо сад даље ићи.

Пишући свога „стварног домаћег учитеља", г. Пелагић пошао је у пабирке и тако пабирчећи написао је књигу од 146 страна, а подељену у три одељка. Први садржава здравствена правила, други је лекарски, а трећи економски о „паметном кућењу куће". Први одељак је напунио г. Пелагић из пабирака, што их је покупио по списима доктора Бока, Клепка, Милера и Распаља; трећи из „Орла", „омладинског календара" „Царића", Панчевца" „Гласа народа" и т. д. али други, лекарски одељак, тај му крунише свог његовог „стварног учитеља" и о истом само хоћемо овде и да говоримо. Мимогред пак споменућемо из првог одељка само то, да је г. Пелагић пронашао „поуздана правила" против колере и јектике и ми се чудимо, како да није досад постао доктор бечког, берлинског и париског медицинског факултета, него је остао и надаље без омражене докторске титуле. Но кад би ми хтели да очистимо Пелагићеву аугијеву шталу од очитих несмислица, од преживелих медицинских назора и бабских лекова, ми би смо за тај посао требали да напишемо много већу књигу, него што је „стварни учитељ" а за то нити имамо воље и времена, нити би нам уредништво овог листа за ту цељ толико простора уступити хтело. А друго, врло би смешно било, кад би човек медицинско знање г. Пелагића озбиљно узимао, те га научним аргументима, опитом и искуством стеченим побијао. Најбоље и најцелисходирје је за критичара, да пред публику изнесе пишчеве сопствене речи и „лекове," што их болесницима с озбиљно намрштеним лицем препоручује као сигурно средство против ове или оне болести. Код нас се одавно пише и ради против бабских лекова, бајања и разних врачарија, а ето сад један „нов човек", који је препун „ нове науке" то исто чини, што и свака бабаврачара. Да ове наше речи нису тек онако у ветар речене, хоћемо да потврдимо самим Пелагићевим речима. Неколико примера са свим ће наше речи потврдити. За ту цељ није нужно по „лекарском одељку" дуго тражити и одбирати најочигледније бесмислице. Треба узети књигу у руке, па је отворити макар где и свугде ће човек на бабске лекове наћи. Ето н. пр. на стр. 42-гој наилази на ове речи: „Спалити и у пепео претворити, „кабасте артије", један табак. То је онај папир, што бакали у њега продане ствари завијају и кесе праве за бакалску употребу. Од тога пепела нек се узме једна мала кашичица и у шољицу обичне каве помеша и болеснику попити даде. Овај лек тако је моћан да неће требати да га понови — оздравиће од срдобоље. На истој страни мало доле вели, да је „јефтин и поуздан лек од водене белести, да чим се ова болест опази, онда треба велику црну ротку утрти и процедити па тај процеђени сок пити. Пити треба на ште-срце. Почети ваља дневно с једном великом кашиком па сваким даном по једну више повишавати, док се не дође на шест кашика дневно за то ће време и болест проћи."

На страни 43-ћој вели г. Пелагић да против ка-

жена у бешици треба „истући једно пет драма коштица од дивљих трешања и додати у то 30 драма обична спирита. Тад ваља оставити смесу да једно десет дана у заптивеном стаклету на умереној топлоти стоји и тек тада по неколико капљица дневно пити. Стотинама успешних примера јамчи за сигурност овог лека.“ На истој страни препоручује се свима, што пате од жутице, да уринирају у негашен креч или коњско ђубре, па ће бољетица нестати, као да си је руком узео. За сиротињу пак вели г Пелагић да је лек јефтинији и потпуно сигуран: узети скорашње коњске балеге па исцедити кроз крпу бар једну кашику сока у чашу комовице ракије. Такву порцију два три пута пити и болест ће престати. Како би било кад би г. Пелагић на самом себи опробао лековиту снагу ове његове дивне медицине? Но хајдемо даље, да поберемо сав бисер Пелагићевих лекарија. На страни 46-тој вели он за црни пришт: „болест ова јако затире свијет у неким крајевима. Сигурно средство да се излијечи човјек од пришта ово је: треба притискивати пришт голом кокошијом задњицом и кокош држати док не крепа. Чим једна крепа, треба другу узети и све тако чинити док једна послије притиска не остане жива. Кокоши вели народ цркавају за то, што у њих прелази отров из болесниковог пришта. Болесник је спасен од болести кад тако поступа.“ — Ако кога змија уједе вели г. Пелагић на страни 57-мој, онда ваља од исте змије главу отсећи, на камену истући, и на рану је обавити, па је живот спасен. Од свију ових и других лекарија и најбисернија је она, о којој г. Пелагић говори на страни 74-тој своје књиге и за коју од речи до речи ово каже: „За многе ће оваки лијек (говеђа балега) изгледати чудноват у први мах али пошто се размисли, из каквих се трава састоји балега ово ће му бити разумљива ствар. Доктор Фердинанд Милер ево шта о томе вели у његовој ваљаној књизи: „Помоћу крављe балеге је једна женска у Инглеској лијечила све болести које човек добити може, па и оне болести, које доктори нису могли излијечити и од њих руке дигли. Жена та, народна лекарица тим лијеком се обогатила. И један чувени доктор у Оксфорту испитао је научно тај лијек од балеге и нашао да је у истини љековит те је и сам успјешно тиме лијечио тешку костобољу и сличних болести сијевања, па ма где оно жигало, у ногама и рукама у глави и неким зглавцима. Доктор тај назвао је тај лијек „вода свију трава.“ (*aqua omnium florum*) Та чувена лекарица справљала је и давала тај лијек од балеге овако: Узме из јутра 5-6 ока фришке још вруће кравије балеге и измијеша је добро у 6-7 ока чисте бунарске воде у гвозденом котлу или калајисаном бакрачу, па стави на тију ватру да стоји пуна 24 сата. Топлота не треба да је јака. За тим истави и остави да се сталожи смеса. Пошто се „вода свију трава“ очисти од труња треба је одлити у чисте судове и добро затворити. Вода је та угасите боје и пријатног укуса и мириса, Она није ни мало непријатна за пиће. Та „вода свију трава“ била је тајна поменуте жене и тако спажно љекарство, да је њиме све болести лечила и то поуздано. Ретко је ко од ње болестан отишао. Доцније је та тајна постала јавна. . . Лијеком овим жена је та чинила невероватне успјехе и највише у грозницама ма које врсте оне биле у свим фелама костобоље и сијевања, затвору урина, камену, одузетим удовима од капље нервне болести, покварену крв. главобољу надимање, трулење десни, куге и т. д. Поменути доктор и то прича да је долазило људи узетих ногу и руку и за кратко вријеме потпуно су оздравили, пошто су неколико једно за другим пили по једну чашу мокраће од црвене (риђе) краве. Због великог успјеха лијечења гомилама је свијет од свуда љекарици овој долазно. Наши болесници нека пробају овај јефтини и свима приступни лијек, шкодити неће и не кошта ништа. осим мало труда. Екскременте једне животиње мазива „водом свију трава“ и приписати им тако велику лековиту моћ то је то исто, као кад би ко тврдио да су човечији екскременти најкрепчија храна јер су они „есенција свију јела“. Г. Пелагић и његов доктор као да незнају да се при нормалном стању из човечијег и животињског тела луче као екскременти они делови хране и пића, што су за организам непотребни, дакле нису по томе ни сок свију трава нити есенција свију јела а најмање могу важити као панацеја као универзално средство против свију разноврсних болести. Г. Пелагић пак учинио би врло добро кад се у будуће не би више пачао у ствари. које никако не разуме па нека не попуњује „празнину народних потреба“ празнином свога медицинског знања. То му не служи нимало на част као „стварном човеку“ и солидном књижевнику. —

Владимир.

РАЗНО.

(*Нешто о крставицама*). Краставци су људском роду познати већ 3000 година. Краставце су највише гајили у староме Египту а још их и данданас тамо гаје. У историји старога завета прича се да су Јевреји противу Мојсеја почињали роптати кад год су трпели оскудицу у краставцима. И многи старији грчки писци помињу краставце у својим делима. Најбољи краставци у Грчкој расли су у околини Антиохије. Римски писац Колумела спомиње. како су становници Мендеса у Египту, нарочито тражили купину коју су ископавали и где год у присоју пресађивали а у пролеће би је до земље окресали и у срж њен мећали семе од краставца. па онда земљом и ђубретом затрпали. На овај начин, уверава исти писац имали су они преко целе године свежих краставаца. Тај исти вели да семе од краставца треба пре сејења неколико дана да се кисели у млеку и меду, услед чега добију краставци особити мирис и укус. Плиније вели да су краставци што су у И-

талији расли били ситни а напротив да су краставци што су у другим пределима успевали били крупни жути као восак или црни. Цар Тиберије је тако волео краставце, да их је целе године на своме столу имао. Плиније држи да су краставци нездрави, кад се једу овако као што их и ми дан данас једемо, јер, вели остају у желудцу до сутра дан несварени а међутим вели, да не само да су здраво, него и врло пријатно и укусно јело, кад се скувају и зачине са зејтином, сирћетом или медом. Постојбина краставаца је по свој прилици Татарска премда се још ни данас не зна где дивљи расте. У Енглеској где се данас у велико сеју били су краставци пре двеста година на рђавом гласу и сматрани су као отров, отуда у Енглеској постоји и дан данас изрека лекара Абернетија: „Краставац треба ољуштити, исећи, посолити побиберити посути зејтином и сирћетом па — бацити кроз прозор на поље.“

Л.

(Женидба на небеси). — Код Ингуша, једног од оних силних кавказких племена, влада и данас редак обичај: женидба на оном свету. Умре-ли каквом Ингушу син, дође други, ком је кћи умрла, па ће му рећи: „Твом ће сину на оном свету жена требати, ја му дајем моју кћер; плати ми свадбарину“. Оваку полуду неби нико одбио ма да је свадбарина доста коштала.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

У штампарији А. Пајевића изаћиће кроз који дан дечја књига: *Споменак*. Забава и поука. За српску децу удесио Бранко В. Константиновић, са овим садржајем: 1 Коста и Лела, песма од Чика Јове. 2. Просвјак. Приповетка Милутина Јакшића. 3. Болесна лутка. Песма од Блаженка 4. Цица Маца. 5. Мајка. Приповетка у песми од Л. Секулића. 6. На лађи. 7. Девојче и куца. Песма од Блаженка. 8. Племенита света. Приповетка. 9. Дстлић. 10. Дете и маћиђи. Песма од Блаженка. 11. Слике из Русије. 12. Дед погоди.

Књига ће изнети 6 штампани табака а цена јој је 30 новч. На 7 књига иде осма на дар. Књижари добијају уобичајени рабат. Наруџбине ваља упутити поштанском упутницом Штампарији А. Пајевића у Нови Сад.

РЕШЕЊЕ КОЊ. СКОКА Бр 9.

Песма Ђуре Страјића:

У ноћноме кад си селе миру
Засвирала ти на гласовиру.
Туга веља срце ми овлада,
Бацих перо и отшкринух врата.
Та добро је песма ми позната.
Тавна ноћи пуна ти си лада.

Смиљана Петровић (састављачица коњичког овог скока).

Решили: Гђице: Даница Мојићева у Бингули; Драгиња Шовљанска у Ст. Бечеју; Наталија К. Поповићева и Анка Радивојевићева у Врањеву; Јелена Никашиновићева у Бананишту; Милева Турек у Ср. Карловцима; Зорка Калићева у Нов. Молдави; гђа Ана Петровић капеланица у Н. Градишци; Емилија Ј. Јелићева у Београду; Мара Дамјановићева у Ст. Бечеју; Даринка Дражићева и Даница Шогоровићева у Н. Саду; Емилија Теодоровићева у Вуковару (молимо да нам Ваше коњ. скокове наново пошљете); Даринка Матићева у Молу; Милева Јовановићева у Перлезу; Даница Жигићева у Сомбору; Драгиња Стефановићева и Катарина Грујићева у Срп. Арадцу; — г. г. Милорад Ј. Јелић у Београду; Никола Д. Николајевић у Београду; Ђорђе П. Радојловић у Грацу; Б. Рајевић и Б. Николајевић у Н. Бечеју; Фетер Таца у Вел. Грђевцу; Душан Кушевић у Пожези; Светислав Поповић у Долову (и вас молимо, да нам Ваше коњ. скокове наново пошљете; поздрав).

НОВЕ КЊИГЕ.

Edouard Marbeau: Slaves et teutons Notes et impressiones de voyage. Hachette Cie. 79, Boulevard saint-German, 79, 1882. — Књига ова расправља занимљива питања, од којих ћемо само нека да наведемо: узроци антагонизма међу Славенима и Немцима; Чеси и Немци у Чешкој; универзитет у Прагу: новинарство у Прагу; Пољаци у Галицији; Чеси према Пољацима; Мађари према Немцима и северним Словенима; „*Kulturkampf*“, племићи у Пољској и т. д.

Књиге за поуку младежи. I. *Чича Томина колеба* или *црно и бело*. Како су живели северoамерикански робови. По енглеском изворнику, који је написала *Beecher-Stowe*, за одраслију децу немачки прерадио А. Х. Фоговиц. На српски превео А. М. Матић. Са две слике. Издање књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду. 1883. 8-на. Стр. 106. Цена 40 новч.

ИСПРАВАК.

У прошлом броју у чланку „Јупитер и његов свет“ на стр 1587, ред 19 одозго стоји: „смркнуто“, а треба „смрзнуто“, на стр. 1588, ред 10 одоздо стоји „промена“, а треба „прамења“; према овом ваља исправити.

ОДГОВОРИ

Г. Ј. Нест. у Београд. „Омбра“ је изашла из штампе, те вам данас шиље књижара Луке Јоцића и др. ваше егземпларе. Поздрав.

Г. Ђур . . . у Мостар. На захтевање шиљемо вам данас онај рукопис поштом.

Г. М. П. у С. — Примили смо послати нам комисијон од ваше шпедицијоне радње и лепа вам хвала. Еспап је врло омиљен и јако се тражи.

ПОШТОВ. ПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.

Ево нас и при уласку у десети годишњи течај нашега листа. За српски белетристичан лист то је заиста леп век и, хвала симпатији српскога народа према овоме подузећу, ми смо вољни труд и трошак наш и даље жртвовати на одржање најстаријега овог поучнога и забавнога листа српског, јер имамо уверења, да је „Јавор" на здравом темељу основан, да он није дете просте спекулације, него га је незаборављени наш књижевник Коста Трифковић са дружином својом замислио и изазвао из најчистијих и најсветијих побуда: ради поучне забаве и забавне поуке нашем млађем нараштају, особито пак нашим милим Српкињама.

„Јавор" ће и од сада, као и до сада, доносити лепе *приповетке*, оригиналне, и са свију модерних језика преведене, за тим *поучне и забавне чланке* најразноврснијег садржаја, пратиће *књижевне појаве* у српско-хрватској литератури, доносиће *вести* и *белешке*, из којих ће се читалац поучити и забавити моћи, једном речи, прикупљаће као у кошницу све оно, што би члановима народа нашег на насладу и корист служити могло.

Облик и начин излажења остаје и на даље исти, а ако одзив од стране читалачке публике буде добар и бољи него до сада, ми ћемо умети бити захвални тиме, што би онда по који пут и преко обвезе и обећања наших донели и коју лепу сличицу или музикалију на дар нашим милим читаоцима и читалицама.

Цену остављамо исту и то:

За Аустро-Угарску и Босну и Херцеговину:

На три месеца — — — — — — — — 1 ф. 25 н.
На шест месеца — — — — — — — — 2 ф. 50 н.
На читаву годину — — — — — — — 5 ф. —

За све остале земље:

На три месеца — — — — — — — — 1 ф. 50 н.
На шест месеца — — — — — — — — 3 ф. —
На читаву годину — — — — — — — 6 ф. —

Умољавамо учтиво свакога честитог Србина, који радо чита и коме је бог дао породице, да има за кога да се и о душевној му храни стара, да не пожали малене жртве, која се тражи овде од њега, те да се претплати на „Јавор" за г. 1883.

Да ће „Јавор" најуредније сваке недеље излазити — о томе, мислимо, да није нужде свет наш да уверавамо, јер ево за прошлих девет година дана још се ни један број листа никад задоцнио није, но га је сваки претплатник као на сахат увек уредно добивао.

☞ „Јавор" за 1881. и 1882. у књизи од преко 50 великих табака за сваку ту годину дајемо у лепим платненим позлаћеним корицама по 6 фор. а. вр.

Претплата се шиље: *Књижари Луке Јоцића и др. у Нови Сад.*

Уредништво и администрација „Јавора."
у Новом Саду.

„ЈАВОР" излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шиљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор., на по год 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6. фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића и друга. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.